

Vydává Technické muzeum v Brně
Knížnice oddělení Dokumentace tyflopédických informací - 1

Josef Smýkal
Tyflopédický lexikon jmenný

Brno - 2006

**Technické muzeum v Brně
Purkyňova 105 - Brno**

JOSEF SMÝKAL

**TYFLOPEDICKÝ
LEXIKON
JMENNÝ**

BRNO 2006

© PhDr. Josef Smýkal - Brno 2006

ISBN 80-86413-30-6
EAN 978-80-86413-30-3

Život člověka je mnohotvárný, žije jej doma i na veřejnosti. Tak život probíhá i mnoha nevidomým lidem, kteří jej naplňují v součinnosti se společnostmi, tak život probíhá i těm zdravým jedincům, kteří zůstávají stranou pozornosti se svou obětavou prací pro ty, kteří ji potřebují. S mnohými žijeme, o jiných se dovídáme. Vymyká se však možností této práce shromáždit data o nevidomých hospodyních a matkách, které byly oporou svému manželovi či příteli a vychovaly své děti za nanejvýš obtížných vnitřních i vnějších podmínek. Nelze také shromáždit informace o bezpočtu nevidomých dělníků, řemeslníků, telefonistů, masérů, učitelů hudby, vysokoškolsky erudovaných nevidomých pracovníků jiných povolání či zaměstnání. Rovněž není možné zahrnout do této publikace velké množství obětavých speciálních pedagogů, sociálních pracovníků, členů nejrůznějších společenských organizací a obecně prospěšných společností, kteří v oblasti péče o zrakově těžce postižené děti i dospělé osoby vykonali mimořádně záslužnou činnost. Těmto všem, které nelze zachytit v žádné encyklopedii, je třeba poděkovat, a právě jim, těmto nejmenovaným, patří hluboká úcta a náš dík.

Tuto publikaci věnuji své ženě Dagmar za její pochopení mnoha nekonečně dlouhých chvil mého uzavření se v mlčení v době, kdy jsem se věnoval koncepci této práce. Jako nevidomá matka tří zdravých dětí dovedla jim dát vše, co směřovalo k jejich zdravé výchově a sebevědomé samostatně myslící osobnosti. Později byla vždy připravena podílet se na péči o čtyři malé vnuky.

Poměřovat význam děl autora je věci ošidnou. Jaká nastavit hodnotící kritéria? Má jimi být množství výtisků nebo počet stran? Lze srovnávat význam autorových osvětových děl Těžce zrakově postižené dítě v rodině spolu s Hovory s rodiči o výchově nevidomého dítěte s díly jako jsou Vznik a vývoj písma pro nevidomé či Tyflopédické kalendárium? Odpověď zní jednoznačně. Jen je snad třeba připomenout jejich širokou tematiku. Ne náhodou se vtírá srovnání autora, co se týká jeho autorské potence, s Josefem Štefanem Kubínem.

Tyflopédický lexikon jmenný je Smýkalovým dílem nejen nejrozsáhlejším, nýbrž i nejkompaktnějším. Na rozdíl od mnoha encyklopedií zaplňujících pulty a regály knihkupectví má toto dílo autora jednoho. Autora prakticky nevidomého. Tím vyvstávají zcela nové dimenze pro pochopení náročnosti vzniku této, podle mého soudu, jedinečné práce.

Nové rozšířené a doplněné vydání obsahuje 1260 hesel, 400 portrétů, 140 barevných obrazových příloh a množství ilustračních obrázků, které text vhodně doplňují. Barevná obrazová příloha seznamuje čtenáře s širšími životními podmínkami nevidomých a těžce slabozrakých dětí i dospělých. Rovněž pojetí převážně klíčových hesel přibližující se k esejům, delší texty oživuje.

V žádném případě se nejedná o sumarizaci běžně dostupných informací. Jsou to údaje pracně získávané ve státních archivech, knihovnách, matrikách, farách, korespondenci se zahraničím i bádáním ve čtrnácti zahraničních institucích a v neposlední řadě v osobních rozhovorech s pamětníky.

Pokud ke každému heslu přiřadíme minimum pouhých deseti hodin nutných k jeho zpracování bez přihlídnutí k času věnovanému zajištění portrétů a ilustračních příloh, vychází nám šest let každodenní usilovné práce, činnosti komplikované těžkou zrakovou vadou, práce bez finančního efektu.

Jen člověk vskutku silný, odhodlaný jít za svojí ideou, podporovaný a pochopený svými nejbližšími, zejména manželkou, je schopen takového díla. Přestože autor v roce vydání Tyflopédického lexikonu jmenného dosáhne krásných osmdesáti let, nebrání se maximálnímu rozšíření tohoto díla novými dostupnými elektronickými prostředky, které umožní jeho využití i formou digitalizace.

Můžeme tedy říci, že výše uvedený výraz – nejkompaktnější – tím nabývá svého rozměru.

Dílo je připraveno posloužit obci odborné i laické a splňuje předpoklady stát se jedinečným zdrojem informací i pro zájemce z řad těžce zrakově postižených osob.

Ale nejedná se pouze o období vrcholné tvorby. Jedná se i o přímočarost vyjádření vlastních autorových závěrů, kterých se přirozeně není možné vyvarovat. Přímocarosti moravského Slováka, díky které mu bylo zažít zlobu nepřátel i pochopení a lásku přátel.

A nakonec nezbyvá, než doufat v další jeho práce.

*PaedDr. Michal Kuchař
Filozofická fakulta MU Brno*

Dostává se vám do rukou publikace, jejímž autorem je známý speciální pedagog v oboru tyflogedie, PhDr. Josef Smýkal. Tato kniha obohatí studenty v oboru speciální pedagogiky i muzeologie, ale i ostatní, kteří se problematikou nevidomých a slabozrakých osob zabývají ze svého zájmu. Tento lexikon obsahuje na 1300 hesel speciálních pedagogů i jiných odborníků českých i zahraničních, ale také nevidomých řemeslníků, hudebníků, ladičů klavírů, hudebních pedagogů, vědců a dalších osob vidomých i nevidomých. Autorovi této práce jsou sbírkové fondy slepeckých muzeí důkazem o jejich tvůrčím úsilí.

Tyflopédický lexikon jmenný odkazuje na pomůcky, které jsou uchovávány ve sbírkových fondech slepeckých muzeí v Evropě a byly autorem této práce navštíveny. Příklady speciálně pedagogické tvořivosti českých i zahraničních vynálezců je možno spatřit i v oddělení Dokumentace tyflopédických informací Technického muzea v Brně, které v září roku 2000 převzalo od Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých ojedinelou sbírku s touto tematikou. Pochází z celoživotní soukromé sbírky PhDr. Josefa Smýkala. Ve sbírkotvorné činnosti pokračuje vedoucí oddělení Mgr. Eliška Hluší.

Ve sbírkách slepeckých muzeí jsou dochovávány převážně předměty, které reprezentují aplikaci audiovizuálních poznávacích vztahů na vztahy audiotaktilní, a tím umožňují odhalovat psychiku hmatového vnímání a snazší společenskou interakci. Z českých příkladů je to např. pomůcka pro psaní Braillovým písmem Karla Emanuela Macana, psací stroj nevidomého ing. Miloše Rokose i jiné taktilní pomůcky, např. Urbanovy papírové zeměpisné mapy, reliéfy Jiřího Ditricha aj.

Ze zahraničních tvůrců se v lexikonu mimo jiné uvádějí např. Valentin Haüy, zakladatel historicky prvního vzdělávacího ústavu pro nevidomé děti, jehož osobnost autor zpracovává velmi obsírně, Louis Braille, tvůrce šestibodového reliéfního písma pro nevidomé čtenáře, který o jeho uznání usiloval několik desetiletí, Martin Kunz, tvůrce dosud nepřekonaných reliéfních fyzikálních zeměpisných map, Oskar Picht, vynálezce psacího stroje pro Braillovo písmo, Franz Hinze, konstruktér dosud užívaných (i když elektrifikovaných) sázecích strojů pro výrobu tiskovin Braillovým písmem a stovky dalších osobností od starověkého Říma po současnost, o kterých se český čtenář dovídá poprvé.

Přínosem této publikace je i shromážděných několik set dosud souhrnně neuveřejněných obrazových ilustrací přímo v textu i v bohaté obrazové příloze.

Je záslužné, že jsou v tomto prvním a dosud jediném českém Tyflopeditickém lexikonu jmenném připomenuti jednak tvůrci takových technických pomůcek, jednak pedagogové a vědci, kteří tyto individuální zkušenosti zobecnili.

Ing. Ivo Štěpánek
náměstek ředitele TMB pro Odbor vědy a techniky

Když zavřete oči a chcete něco dělat, zjistíte, že je to velmi těžké, ne-li nemožné. Zjistíte, kolik drobností, z nichž se skládá život, musíte dělat jinak. „Ale jak?“ řeknete si zřejmě. Když pak oči otevřete, můžete si oddechnout a vrátit se k normálu. Ti, kteří oči otevřít nemohou, však musejí žít i v takovýchto podmínkách. A mají-li opravdu žít a ne jen živořit či přežívat, odpověď na otázku „jak“ musejí nalézt. Jestliže žijí samostatně a relativně nezávisle, znamená to, že ji nalézají; znamená to, že mnoho věcí se naučili dělat jiným, náhradním způsobem, s využitím speciálních pomůcek, úprav prostředí či zpřístupněných informací, ale především vkladem svých volných vlastností. Dnes v naší zemi považujeme za standard, že taková pomoc, pomůcky či úpravy jsou dětem i dospělým osobám s těžkým zrakovým postižením nebo jejich rodičům dostupné, a to jak finančně, tak v místě a čase. Nebylo to však běžné vždy a v mnoha, byť i vyspělých zemích, to není běžné ani dnes.

Kudy vedla cesta vývoje speciálních služeb, forem péče či pomoci, pomůcek, vzdělávacích metod nebo úprav prostředí pro nevidomé a těžce slabozraké lidi? Kdo tu cestu prošlapával? A na jaká úskalí narážel? Budeme-li to vědět, budeme lépe rozumět současnému stavu. Budeme-li schopni lépe rozumět současnému stavu, budeme schopni lépe předvídat budoucí vývoj. A budeme-li schopni předvídat budoucí vývoj, máme naději, že se na něj lépe připravíme.

Cesty vývoje pomoci nevidomým a slabozrakým lidem jsou prošlapávány od dávných věků; dusot, jímž vznikají cesty nové se zrychluje zejména v posledních desetiletích. Avšak i tento pokus by nebyl možný, kdybychom nemohli následovat ty, kteří se klopotili po těchto cestách před námi. Je dobré zde na ně vzpomenout, je dobře podtrhnout úlohu jejich rodičů, vychovatelů, učitelů i vědeckých pracovníků. Je ještě lepší o nich něco vědět. A je skvělé, že díky dlouhodobé mravenčí práci autora této publikace jsou střípky těchto vědomostí shromážděny na jednom místě.

Mgr. Milan Pešák
prezident Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých ČR

Dostává se vám do rukou kniha, která je svým obsahem v české literatuře ojedinělá. Autorem Tyflopeditického lexikonu jmenného je známý zkušený publicista. Kniha bude užitečná pro studenty speciální pedagogiky oboru tyflogopedie a ostatním oborovým pracovníkům, kteří by si chtěli prohloubit svůj přehled o vybraných pozoruhodných nevidomých osobách a dále o pedagogických i jiných pracovnících, kteří se zabývali či dosud zabývají jejich výchovou a vzděláváním nebo dokonce možnostmi zaměstnávání. Aby mohla tato ojedinělá kniha vzniknout, musel její autor pro shromáždění životopisných dat a údajů dlouhodobě vynakládat nemalé úsilí. Publikace je aktuální, což dokládají informace o soudobých českých i zahraničních osobnostech. Za tuto celoživotní práci mu patří upřímný dík.

Mgr. Eliška Hluší
vedoucí oddělení Dokumentace tyflopeditických informací Technického muzea v Brně

Informace o veřejném i soukromém životě vybraných nevidomých osobností s přehledem jejich společenského zařazení, zprávy o činnosti uvedených speciálních pedagogů a jejich společenském i odborném významu, poukaz na jiné pracovníky, kteří působili v oblasti péče o nevidomé a těžce slabozraké děti, mládež i dospělé osoby, nejsou souborem kuriozit, nýbrž většinou něco mezi lexikografií a esejí o jejich osudech, o úsilí, které vynaložili na cestě za lidstvem a štěstím svým i štěstím jiných lidí. Pokud je to vhodné, vyhýbáme se pouhé encyklopedické stručnosti dat, avšak neužíváme ani čistou formu vyprávění.

Ani rozsah ani obsah jednotlivých hesel nemusí odpovídat skutečnému významu osobnosti. Tu měla vliv především možnost či nemožnost získat informace. Toto prostředí nebylo vždy příznivé. Uvedení i jiní spolupracovníci svými poznámkami i příspěvky rozšířili počet hesel a obohatili jejich obsah.

Vycházíme ze skutečnosti, že co je známé, co se traduje, nemusí být pravdivé a významné a naopak, co je neznámé, nemusí být podružné. I tento pohled měl vliv na obsahovou stránku lexikonu. Není nepodstatné, že některá data v kalendáriu i u ostatních údajů většiny osobností nejsou v české odborné literatuře dostupná. Bylo proto vyvinuto maximální úsilí vyplnit tuto mezeru.

Rovněž rozšíření o vysvětlivky a zkratky používaných termínů v textu by mělo napomáhat obsahové orientaci. Mimo formální a obsahovou úpravu byl doplněn a rozšířen text některých hesel i zvýšen jejich počet na 1260. Proti prvnímu vydání z r. 1998 přibýly další informace. Vzrostl počet portrétů o 120, i množství ilustračních obrázků a přibyla barevná obrazová příloha se 140 obrázky.

Podmínky, za kterých mohli speciální pedagogové, ostatní pracovníci či samotní zrakově těžce postižení – především nevidomí – lidé své schopnosti rozvinout a uplatnit, se měnily s rozvojem ekonomického a společenského prostředí. Byli to nejdříve filantropové s mimořádným sociálním citěním, posléze středověcí humanisté a od konce 18. století postupně odborníci, kteří postřehli, že osobnost nevidomého člověka podléhá stejným zákonitostem jako je tomu u ostatních lidí. Nejdříve to byli empiristé, později zakladatelé vědecké disciplíny – tyflogedie. A tak, jak se tato vědecká oblast rozvíjela, jak se vyvíjelo společenské prostředí a společenské vědomí, měnilo se i postavení nevidomého člověka ve společnosti, rostl význam zobecňování zkušeností, vzrůstal význam speciálně pedagogické teorie. Měnily se úkoly i cíl výchovy cestou od jednotlivců k založení prvního vzdělávacího zařízení pro skupinu několika chlapců. Naplňování těchto vyvíjejících se kategorií je úzce vázáno na konkrétní oblast a její historickou etapu. Vývoj ovšem neprobíhal sám o sobě, ale za trvalého úsilí samotných slepců a jejich příznivců-pedagogů, posléze – v závislosti na stavu zobecňování zkušeností – i vědců, kteří svým přístupem napomáhali rozvoji oboru. Všechny tyto okolnosti vnějších podmínek působily na možnosti rozvoje schopností a dovedností nevidomých dětí i dospělých osob.

Při komponování tohoto lexikonu byly a priori odmítnuty jakékoliv spekulace a idealizace jednak životních podmínek, jednak sumování specifických znaků jednotlivců na jiné nevidomé osoby či skupiny. Situaci dost komplikovaly někdy až neuvěřitelně rozporné zprávy vztahující se k těžce osobě nebo k její činnosti i jejímu společenskému zařazení a významu. Přikláníme se – pokud se daly zjistit – k těm informacím, které pocházejí pokud možno z osvědčeného, a tedy spolehlivého pramene většinou nejbližší popisovanému ději nebo osobě. Toto historizující nazírání bylo třeba zhodnotit historickou zkušeností. Některá fakta byla ve svém vývoji postupně vícekrát zkreslována neodbornými či nezodpovědnými zásahy, mnohdy také idealizováním skutečnosti s převahou emocí, které ve snaze informovat nezvládly téma odpovědně. Na některých místech je na tuto možnost upozorněno; zvláště se to projevuje nánosem tendenčních zpráv ovlivněných mimo jiné i aktuální společenskou a politickou objednávkou, jindy snahou sumovat nevidomým osobám vlastnosti či schopnosti, které nemají.

Ještě zbývá poděkovat všem, kdo pomohli upřesnit některá data uvedená v prvním vydání lexikonu z roku 1998. Poděkování patří také všem institucím i jednotlivcům za pomoc, kterou poskytli při shromažďování pramenů a údajů pro přípravu tohoto českého Tyflogedického lexikonu jmenného. Byly to především Státní archivy v Brně, v Praze a ve Florencii, Národní knihovny v Brně a v Praze a Státní knihovna pro nevidomé v Sankt Peterburku. Děkuji také všem korektorům i ostatním spolupracovníkům za trpělivost s autorem a obohacení formy i obsahu této práce. Děkuji rovněž za podstatnou finanční spoluúčasť Sjednocené organizaci nevidomých a slabozrakých ČR, paní MUDr. Zuzaně Hlinomazové, Ph.D., za mimořádnou péči o záchranu zbytku mého zraku a v neposlední řadě i Technickému muzeu v Brně, které toto vydání hmotně podpořilo a ujal se vydavatelských prací.

Autor

Prispěvatelé a spolupracovníci

- A.A. - Andrzej Andraszewski, Polsko
A.B. - PhDr. Alberto Baldasseroni, Florencie
A.P. - Anna Prášilová, Praha
E.H. - Mgr. Eliška Hluší, Brno
G.R. - Gabriela Rerková, Levoča
H.B. - RNDr. Hana Bubeníčková, Brno
I.B. - Igor Barvič, Brno
I.M. - Mgr. Ivana Mikesková, Bratislava
J.D. - Jiří Donné, Brno
J.F. - PaedDr. Jozef Franer, Levoča
J.H. - Mgr. Jan Hájek, Praha
J.J. - Ing. Jíří Ježek, Praha
J.K. - Jitka Káňová, Brno
J.L. - Jana Lopúchová, Bratislava
J.Ř. - MUDr. Jitka Řehořová, Praha
J.V. - PaedDr. Jana Vachulová, Praha
L.K. - Lena Kolomijceva, Sankt Petěrburk
L.P. - Ing. Libor Procházka, Brno
L.V. - Ludovít Varhánik, Levoča
M.A. - Milan Arner, Praha
M.E. - Marie Edemská, Moskva
M.J. - Marta Joanidisová, Brno
M.K. - Doc. Ing. Milan Křehlík, CSc., Brno
M.P. - Mgr. Marie Pouzarová, Brno
M.S. - PaedDr. Markéta Skalická, Praha
P.G. - Petr Gratias, Brno
P.N. - Mgr. Pavel Nedvěd, Kyjov
P.P. - PhDr. Petr Peňáz, Brno
P.W. - Mgr. Pavel Wiener, Praha
R.V. - PhDr. Rudolf Volejník, Praha
V.K. - Vladimír Krajíček, Lovosice
V.Ko.- Bc. Věra Koudelková, Brno
Z.Š. - PhDr. Zdeněk Šarbach, Praha

Poznámky – vysvětlivky

- Bodátko** – ruční nástroj s oblým hrotem pro vytlačování bodů Braillova písma na pražské tabulce
- Bodový tisk či bodové písmo** – jedná se o písmo Louise Brailly
- BrailNet** – je český internetový server provozovaný SONS, je registrován od r. 1996 a slouží zrakově postiženým v ČR
- Braillova hudební notace (Brailův notopis)** – základní znaky sestavil Louis Braille v r. 1834 ze znaků svého šestibodového písma. Jedná se o tzv. písmennou hudební notaci, protože je sestavená z písmen abecedy. Jejím charakteristickým specifickým je, že veškeré vertikální hudební vztahy je nutno zapisovat horizontálně
- Braillovo písmo** – sestává z šesti reliéfních (hmatatelných) bodů, vertikálně seřazených do dvou sloupců po třech bodech. Louis Braille je vytvořil v r. 1825. K užívání ve školách pro nevidomé žáky bylo však doporučeno až v r. 1879 III. kongresem učitelů působících v ústavech pro nevidomé děti a mládež. Brailův systém je natolik konvertibilní, že je při vzdělávání nevidomých dětí i dospělých používán na celém světě
- Braillský řádek** – hmatové čtecí zařízení, přídavné zařízení, na kterém je možné zobrazit ve slepeckém neboli braillském písmu to, co je napsáno na displeji počítače. Je jím možno číst a korigovat napsaný text. Slouží rovněž ke kontrole vlastního psaní na běžné počítačové klávesnici. K jeho provozu v operačním prostředí systému Windows je zapotřebí mít nainstalován speciální program určený pro nevidomé uživatele, tzv. odečítač obrazovky. Braillským řádkem nelze prohlížet obrázky
- Černotisk** – specifický výraz zde používaný pro běžný tisk
- Dědina** – pobytové rehabilitační a rekvalifikační středisko pro nevidomé občany. Prvním zřizovatelem byla ČUNS, v r. 1994, po reorganizaci provozováno SONS. Od 2001 funguje jako samostatná o.p.s., jejímž zřizovatelem je SONS
- Defektologie** – vědní disciplína, která vychází z principu, že každý trvalý somatický, psychický i sociální defekt člověka má zásadní vliv na vznik defektivy, tj. na změny společenských vztahů a na vznik zvláštností poznávacích činností. Na základě těchto hlavních obecných kategorií je koncipována speciální pedagogika defektologická a vymezením zvláštních kategorií a pojmů její speciální pedagogika tyfopedická, somatopedická, psychopedická, logopedická, sudrupedická a etopedická
- Edinburská společnost pro umění** – vypsal v r. 1830 soutěž na vytvoření reliéfního písma, které by mohli číst nevidomí čtenáři. Sešlo se na dvacítku návrhů, z nichž se žádný neosvědčil
- Chovanec** – ve výchovně vzdělávacích ústavech pro nevidomé děti a mládež byli tak obecně nazýváni žáci i učni
- Klarův ústav** – zaopatřovací a zaměstnávací ústav pro nevidomé děti a mládež v Praze byl založen r. 1832 Aloysem Klarem jako zařízení pro péči i zaměstnávání slepců české i německé národnosti. Ústav potom vedl jeho syn a následně i vnuk. Současným nástupcem je Střední odborné učiliště pro mládež s vadami zraku v Praze–Krči
- Kompenzační (učební) pomůcka** – její konstrukce umožňuje přenesení vizuálního vjemu do sféry vjemu taktilního. Pomáhá nevidomým a těžce slabozrakým osobám získat ucelenější názor na objekt
- Konzervatoř pro mládež s vadami zraku v Praze** – vznikla v r. 1976 transformací SHŠI. V současné době existuje jako Konzervatoř Jana Deyla v Praze. Tato instituce vznikla z hudebního oddělení Deylova ústavu v Praze. Jejím zakladatelem je nevidomý klavírista a hudební pedagog, dlouholetý ředitel Jan Drtina
- Kreslenka** – jakákoliv podložka z měkké hmoty, do které je možno vyrývat hmatatelné linie a tak vytvářet hmatatelná písmena nebo obrázky. Používala se i kreslenka plstěná, na kterou se pomocí špendlíků připevňovala tkanička do různých geometrických tvarů
- Laski** – komplex v polských Laskách vznikl v r. 1911. V současné době zahrnuje školy různého zaměření a všech stupňů pro NS i s kombinovanými vadami. V r. 1931 byla založena masérská škola. V r. 1977 vznikla v areálu hudební škola. Přípravuje mládež pro povolání hudebníků, prohlubuje vztahy k hudbě širšímu okruhu žáků. Škola hodlá pokračovat ve vytváření muzikálního prostředí tohoto ústavu

- Mariínský spolek** – ruská carevna Marie Alexandrovna (1824–1880) projevovala mimořádný zájem o způsob života slepců. Provozu ústavu pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí i nově založenému spolku věnovala značné finanční prostředky
- Meistergesang** – ve 14.–16. století písňová tvorba německých básníků a skladatelů z řad řemeslnického stavu
- Mezibodový tisk** – druh tisku Braillovým písmem po obou stranách papíru
- Nevidomý** – dítě nebo dospělá osoba trpící absolutní nebo praktickou ztrátou zraku
- Newyorské bodové písmo** – jedná se o systém založený na určitém seřazení reliéfních bodů. Oproti písmu Braillovu je podstatné to, že pro každé písmeno je třeba 6–8 bodů seřazených do sloupců o dvou reliéfních vertikálně umístěných bodech. Rozlišují se velká a malá písmena abecedy
- Novellova síť** – (Novell netware) umožňuje sdílení dat ve vnitropodnikové síti a následně přiřazování oprávnění k nim
- Optacon** – americký vynález čtecího přístroje, který umožňoval nevidomým čtenářům číst běžné (černotiskové) knihy. Písmena byla převáděna přímo do reliéfní podoby. Nevidomých uživatelů Optaconu ubývá, protože čtení černotisku je nevidomému umožněno skenováním (odečítáním) textu na PC. Výstup je hlasitým odposlechem, případně je vytištěn elektronickou tiskárnou jako externím přídavným zařízením k PC
- Pichtův psací stroj** – speciální mechanický psací stroj pro psaní Braillovým písmem. Zkonstruoval jej kolem r. 1897 německý tyflopedit Oskar Picht. V průběhu 20. století byly zkonstruovány i stroje elektrické a elektronické
- Poradenská centra** – začala vznikat při mateřských, základních i středních školách pro nevidomé a slabozraké žáky v r. 1990. Jejich úkolem je připravit zrakově těžce postižené děti pro společné vzdělávání s žáky běžných škol v místě bydliště. Cílem je o takové integrované žáky odborně pečovat a zajišťovat jim komplexní podmínky k jejich vzdělávání. Problémy vznikají tím, že tato centra jsou integrální součástí speciálních internátních škol, které se tomu brání
- Pražská tabulka** – dvoulistová kovová šablona na horním listu s obdélníkovými, po bocích vykrojenými okénky a odpovídajícími důlky na spodním plátu. Je určena pro psaní Braillovým písmem. Zkonstruoval ji český tyflopedit Václav Malý v r. 1886
- Quinze–Vingts** – nejznámějším středověkým bratrstvem slepců byla Kongregace tří set, která v Paříži udržovala útulek zvaný Quinze–Vingts. V r. 1260 jej založil francouzský král Ludvík IX., zvaný Pobožný, pro 300 násilně oslepených křižáků. Oslepit je nařídil ruský car postupně v patnácti dnech po dvaceti vojácích, když je zajal na jejich křižácké výpravě do tzv. Svaté země. (Odtud název azylu.) Majetek byl společný. Kostel při tomto útulku byl vybaven zvláštními pravomocemi při udílení odpustků, z čehož plynuly značné finanční prostředky. Z tohoto důvodu měl azyl zcela výjimečné postavení. Byl navštěvován i francouzskými králi a bohatou šlechtou, která se tak vyplácela ze svých hříchů. Na hřbitově při tomto kostele byli za vysoké poplatky pochováni bohatí Pařížané. Azyl byl proto oproti jiným podobným zařízením velmi bohatý. Tak přetrvával po několik staletí. (Dále viz Haüy, Guillié, Pépau)
- Raná péče** – Tento název nese občanské sdružení se specifickým zaměřením. V r. 1977 založil J.S. první Tyflopeditickou poradnu v Československu pro péči o rodiny, ve kterých bylo vychováváno nevidomé nebo těžce slabozraké dítě raného věku (od narození do tří let). Později se ČUNS stala zřizovatelem poradny Raná péče. V současné době je Raná péče obecně prospěšnou společností bez závislosti na jakékoliv jiné společenské organizaci
- Regenschori** – ředitel kůru významnějšího chrámu
- Reglet** – (franc. réglette) 1–3 řádková šablona (převážně kovová) pro psaní Braillovým písmem. Horní plát je osazen obdélníkovými otvory, spodní plát podélnými rýhami nebo důlky, které rozměrově odpovídají okénkům
- Sebeobsluha** – sebeobslužné činnosti nevidomého dítěte i dospělé osoby jsou specifickým problémem proto, že jsou prováděny bez účasti zpětných zrakových aferentací – bez zrakové kontroly. Nevidomé je třeba k rozvoji a upevnění těchto dovedností vést metodicky
- Show–down** – speciálně upravený stůl stolního tenisu pro nevidomé hráče

Slepecká muzea – i když první sbírka speciálních učebních pomůcek pro nevidomé žáky vznikla v Drážďanech, lze za první slepecké muzeum považovat sbírku Johanna Wilhelma Kleina (1837). V současné době je v Evropě na dvacet muzeí a několik koutků tradic. Slepecká muzea zřizují: a) speciální školy pro zrakově těžce postižené žáky, b) zájmové organizace nevidomých a slabozrakých osob, c) ministerstva. Úkolem slepeckých muzeí je vytvářet sbírky speciálních učebních i jiných pomůcek a zpřístupňovat je veřejnosti. Cílem je vědecká a osvětová činnost prováděná různými formami

Slepecké spolky: – a) pečující o nevidomé občany, provozovaly charitativní činnosti, b) spolky samostatných slepců; zabývají se svépomocí

Slepecké tiskárny – speciální tiskárny pro tisk knih reliéfním písmem (Braillovým i jinými druhy). Prakticky každý ústav pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí usiloval o to, mít vlastní tiskárnu, ve které byly tištěny speciální učebnice. Do r. 1990 byla v českých zemích jediná tiskárna – Tiskárna a knihovna Karla Emanuela Macana v Praze. Po r. 1990 vzniklo vlivem nových digitálních technologií několik dalších menších středisek

Slabozraký – tímto pojmem jsou označovány děti i dospělé osoby, které vidí nejvíce 0,25% zdravého zraku, nejméně však 3 m prsty

Société philanthropique – francouzská vlivná společnost pro kulturu. Podporovala i vznik a vývoj Národního ústavu pro mladé slepce v Paříži

Telefonní manipulát – telefonista, tj. pracovník, který v podnikové telefonní ústředně spojuje vnější volání na jednotlivá pracoviště podniku

TyfloCentrum – TyfloCentra jsou krajská střediska, která provozují řadu služeb pro nevidomé a těžce slabozraké občany, např. asistenční služby, sociálně právní poradenství, sociální práce, volnočasové aktivity aj. Společně s regionálními pracovišti Tyfloservisu v jednotlivých krajích tvoří ucelený systém služeb ZP. Tento systém připomíná defaistické pojetí péče, které vznikalo postupně v západní Evropě a USA. Činnost TyfloCenter je zaměřena především na nezaměstnané a seniory. TyfloCentra provozují poradenské služby na bázi PC

Tyflokabinet – metodické centrum tyflogotechnických pomůcek. První kabinety vznikaly v polovině 80. let 20. století v rámci SI. Tyflokabinet se posléze stal jedním z významných projektů SNS na ministerstvu zdravotnictví a po vytvoření SONS v r. 1996 byl převzat i novou organizací. ČUNS měla obdobný, ale samozřejmě jinak definovaný projekt na MPSV

Tyflopedie – (tyflopédagogika) speciálně pedagogická disciplína – teorie a praxe výchovy a vzdělávání zrakově těžce postižených dětí i dospělých

Tyfloservis – obecně prospěšná společnost s celostátní působností zajišťující sociální rehabilitaci dospělých, převážně později osleplých osob v ČR. Jeho instruktoři provádějí formou terénní nebo ambulanti individuální péče nácvik potřebných dovedností sebeobsluhy, orientace v prostoru, obsluhu speciálních pomůcek a poskytují další informace. Základní strukturu Tyfloservisu tvoří krajská ambulanti střediska. První z nich vznikla počátkem r. 1991 (Praha, Olomouc). Pracují zde převážně vysokoškolsky erudovaní instruktoři

Ústav pro nevidomé – pokud není jinak specifikováno, jedná se o výchovně vzdělávací ústav pro nevidomé děti a mládež. Historicky první takové zařízení založil Francouz Valentin Haüy v Paříži r. 1784. Ústavy poskytovaly neúplné základní všeobecné vzdělání, pracovní (později řemeslné) činnosti nebo výuku řemeslům, případně jiné možnosti vzdělání a činnosti. Hudba a vyučování hře na hudební nástroje byly od počátku neodmyslitelným doplňkem zájmové činnosti i přípravou k povolání učitele hudby. Na většině ústavů se vyučovalo ladění klavírů

Ústav zaopatřovací – azylové zařízení pro zrakově těžce postižené občany. Většinou též poskytovalo omezené pracovní možnosti, které byly spíše rekreační

Vysokoškolská komise – byla ustavena v rámci slepeckého oddělení SI. Pečovala o zajišťování magnetofonových nahrávek studijní literatury pro středoškolské i vysokoškolské zrakově těžce postižené studenty. Na základě dohody s ministerstvem školství bylo možné zakoupit a studentům půjčovat magnetofony i jiné tehdy dostupné technické prostředky

Zemský spolek – Zemský spolek pro výchovu a opatrování slepých v Království českém vznikl v r. 1909. Spolek byl český, členové jeho představenstva byli všichni Češi. O rok později založil v Praze Deylův ústav pro slepé, český výchovně-vzdělávací ústav, který měl své hudební oddělení, jež se postupem doby specializo-

valo na přípravu zrakově těžce postižených učitelů hudby. V r. 1948 se toto oddělení stalo hudební školou, která o dva roky později nabyla celostátního charakteru

Zkratkopis - je to specifický systém, který při používání Braillova písma byl původně zaveden pro úsporu místa, zkracuje slova. Nejedná se o těsnopis. Zkracují se jednak kmeny slov, ale také předpony i přípony. Také se používají jiné zkratky, a to z jednotlivých písmen nebo jejich shluků. O první zkratkopis se pokusil Valentin Haüy. První český zkratkopis sestavila učitelka ve škole Ústavu pro nevidomé děti v Praze na Hradčanech Dominata Hoňková

Zrakově těžce postižený - pod tuto kategorii patří lidé nevidomí a těžce slabozrací

Zkratky

AMU - Akademie múzických umění (v Praze)

ANS - Asociace nevidomých a slabozrakých ČSFR. Vznikla v r. 1990 pro zahraniční styky všech zájmových slepeckých organizací českých zemí i Slovenska. Převzala rovněž odpovědnost za organizaci kulturní činnosti a pořádání mezinárodních hudebních soutěží nevidomých interpretů a skladatelů (Dále viz FENES)

BBS - je technologie, která předcházela internetu (Bulletin Board System) s hlasovým výstupem. Zrakově postižení lidé od r. 1993 tuto technologii poznali zavedením Eureka A4 a prvních ozvučených počítačů. Za využití modemu se mohli připojovat na určené telefonní číslo, kde právě fungoval systém BBS, který jim umožnil posílat si mezi sebou elektronické zprávy (později i přímo po internetu), diskutovat na zvolená témata, získávat informace, texty knih a aktuální čísla časopisů (počátek Knihovny digitálních dokumentů) i zajímavé a volně šířitelné programy, jednak pro Eureka, ale též pro pozvolna se rozšiřující osobní počítače. Služby technologie BBS nyní plně nahradil internet

CBM - Christoffelova slepecká misie je svobodné společenství služeb křesťanů rozličného vyznání, která pomáhá nevidomým i jinak zdravotně postiženým osobám v zemích tzv. třetího světa bez ohledu na národnost, rasu, pohlaví nebo náboženství. Těžiště práce spočívá v medicínské oblasti

CD - kompaktní disk

ČR - Česká republika

ČSAV - Československá akademie věd

ČSFR - Československá federativní republika

ČSL - Československo

ČSNS - Český svaz nevidomých a slabozrakých

ČSSR - Československá socialistická republika

ČST - spolek Český slepecký tisk. Počátky českého slepeckého tisku jsou spojeny s kulturní činností PSSS. Při výboru spolku z podnětu Karla Emanuela Macana vznikl v r. 1915 Odbor pro slepecký tisk český, který se v r. 1918 přeměnil na spolek. V r. 1917 začal vydávat český časopis pro nevidomé čtenáře Zora

ČUNS - Česká unie nevidomých a slabozrakých. Vznikla nezávisle na SI pro území Čech a Moravy jako samostatná a politicky nezávislá organizace nevidomých a slabozrakých občanů ČR v r. 1990. Její vznik je spjat s událostmi dne 17. listopadu 1989 jako projev práva osvobodit se od politické závislosti SI

ČVUT - České vysoké učení technické

DTI TMB - odd. Dokumentace tyfopedických informací Technického muzea v Brně. Původně Slepecké muzeum v Brně

EBU - Evropská unie nevidomých

EENAT - Easten European Network on Acces Technology (1997-1998). Americký mezinárodní projekt podpory nevidomých ve využívání výpočetní techniky ve střední a východní Evropě

FENES - Federace nevidomých a slabozrakých občanů. Vznikla z ANS přistoupením ČUNS (1992) jako výraz změněného státního uspořádání Československa (vznik ČSFR). Dne 1. 1. 1993 se Československo rozpadlo a FENES jako federální organizace zanikla. (Dále viz SONS (1))

FF - filozofická fakulta

FHS - Fakulta humanitních studií

FI - Fakulta informatiky

JAMU - Janáčkova akademie múzických umění (v Brně)

J.S. - Josef Smýkal

KSČ - Komunistická strana Československa

KSS - Komunistická strana Slovenska

KTN - Knihovna a tiskárna Karla Emanuela Macana v Praze. Jejím zakladatelem je Karel Emanuel Macan, nevidomý hudební skladatel a učitel v Klarově zaopatřovacím a zaměstnávacím ústavu pro nevidomé v Praze. V r. 1917 začíná sbírat české ručně opsané knihy, které opsal sám nebo přispěli jeho přátelé.

Později je daroval vznikající knihovně. V r. 1917 vzniká myšlenka shromáždit všechny opsané české knihy. V r. 1921 se knihovna osamostatňuje. Pro veřejnost nevidomých čtenářů je oficiálně otevřena v r. 1923. Jiné zdroje uvádějí, že se tak stalo až v r. 1925

KV - krajský výbor

LF - lékařská fakulta

LŠU - lidová škola umění

MPSV - ministerstvo práce a sociálních věcí

MŠ - mateřská škola

MěŠ - měšťanská škola měla 3-4 ročníky na úrovni 6.-9. roč. současné ZŠ

MU - Masarykova univerzita (v Brně)

NDR - Německá demokratická republika

NFB - National Federation of the Blind (Národní federace nevidomých USA)

n. p. - národní podnik

NS - nevidomí a slabozrací (děti i dospělí)

OAS - Oblastní ambulanti středisko Tyfloservis

ONCE - organizace nevidomých Španělska

ONV - okresní národní výbor

OO - oblastní odbočka

O.p.s. - Obecně prospěšná společnost. První takové společnosti v oboru tyflogedie vznikly v r. 2000. Jejich zřizovatelem je SONS. V r. 2000 vznikly dvě společnosti s celostátní působností (Dědina a Tyfloservis). V letech 2000-2003 založila SONS krajské o.p.s. typu TyfloCentrum

OŠ - obecná škola byla na úrovni prvních pěti ročníků dnešní ZŠ

OV - okresní výbor

PC - Personal computer, osobní počítač, míněno ve stolním (nepřenosném) provedení

PF - pedagogická fakulta

PrF - právnická fakulta

PřF - přírodovědecká fakulta

PSSS - Podpůrný spolek samostatných slepců. Byl založen v Praze r. 1902 jako první spolek na českém území, který se zabýval zaměstnáváním nevidomých dělníků nejdříve na území Čech, později i na Moravě a Slovensku. Vybuďoval vlastní dílny a ubytovny. Svým členům podle možností přispíval na zdravotní i sociální potřeby. Poskytoval příspěvky při úmrtí člena i jeho rodinných příslušníků, ve stáří poskytoval pravidelné měsíční částky

RR - republiková rada

SČSI - Svaz československých invalidů. Vznikl z politického nátlaku jako člen Národní fronty v r. 1953 transformací Ústřední jednoty invalidů. Byl členem tzv. Národní fronty, kterou vedla KSČ

SHŠI - Střední hudební škola internátní pro mládež s vadami zraku v Praze. Vznikla z původní odborné hudební školy pro mládež s vadami zraku v Praze založené v r. 1957. (Dále viz Konzervatoř pro mládež s vadami zraku)

SI - Svaz invalidů. Vznikl pouhým přejmenováním SČSI po r. 1970 včleněním po dva roky existujících samostatných svazů zdravotně postižených občanů jako výraz tzv. politické normalizace, a tedy nového sjednocení pod vedením KSČ

SIA - Střediska integračních aktivit. Vznikla v rámci SONS (1997). Věnují se asistenčním službám, sociálně právnímu poradenství, sociální práci, podpoře pracovního uplatnění a volnočasovým aktivitám NS občanů ve svém regionu (obvykle v rámci bývalého okresu)

SK - sportovní klub

SNP - Slovenské národní povstání

SNS - Společnost nevidomých a slabozrakých v ČR byla relativně samostatnou organizací nevidomých a slabozrakých občanů. Vznikla v r. 1990 jako jeden z nástupců SI

- SOČNE** - Spolek československých nevidomých esperantistů. Vznikl na popud Karla Emanuela Macana v r. 1922 po předcházejícím mezinárodním sjezdu nevidomých esperantistů, konaném v Praze rovněž na Macanův podnět
- SONS (1)** - Dne 1. 1. 1993 se Československo rozpadlo a FENES jako federální organizace zanikla. Jejím nástupcem byla pro ČR instalována organizace s názvem Společenství organizací nevidomých a slabozrakých ČR. Společenství zastupovalo obě české slepecké organizace (ČUNS a SNS) v zahraničí a převzalo organizaci některých kulturních vnitřních i mezinárodních akcí
- SONS (2)** - Sjedená organizace nevidomých a slabozrakých ČR vznikla v r. 1996 spojením dvou dosavadních slepeckých organizací (ČUNS a SNS). Postupně se soustřeďuje pouze na spolkovou činnost. Pro odborné činnosti péče o zrakově těžce postižené občany zakládá obecně prospěšné společnosti jako poskytovatele sociálních a rehabilitačních služeb ZP. SONS si ponechává koncepční, metodické a školicí aktivity a některé služby. Např. SIA, výcvik vodičů psů, odstraňování architektonických bariér, redakci časopisu Zora, právní poradenství, provoz dvou prodejen speciálních pomůcek pro NS, provoz internetu a zahraniční styky
- SOŠL** - Střední odborná škola ladičská pro mládež s vadami zraku v Praze
- SOU** - střední odborné učiliště
- spec. ped.** - speciální pedagogika (defektologická)
- SPŠ** - střední průmyslová škola
- SPeŠ** - střední pedagogická škola
- SR** - Slovenská republika
- SSM** - Svaz socialistické mládeže
- SSSR** - Svaz sovětských socialistických republik
- SŠ** - střední škola
- StB** - Státní tajná bezpečnost (v Československu)
- SVVŠ** - střední všeobecně vzdělávací škola
- šk. r.** - školní rok
- TJ** - tělovýchovná jednota
- TMB** - Technické muzeum v Brně, při kterém pracuje oddělení Dokumentace tyflopédických informací
- UIC** - Unione italiana dei ciechi
- UJEP** - Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Brně. V r. 1990 přejmenována na MU v Brně
- ÚJI** - Ústřední jednota invalidů vznikla v r. 1949 nedobrovolným sloučením všech stávajících spolků zdravotně postižených občanů. Tento krok byl učiněn v důsledku nové politické situace v ČSR. ÚJI se stala členem tzv. Národní fronty, která byla instalována jako páka KSČ. Odborné úkoly jednotlivých zájmových skupin (bývalých spolků) se odvíjely od stávající politické situace
- UK** - Univerzita Karlova v Praze
- UKo** - Univerzita Komenského v Bratislavě
- ÚNSS** - Únia nevidiacich a slabozrakých Slovenska
- UP** - Univerzita Palackého v Olomouci
- ÚR** - ústřední rada
- ÚSP** - ústav sociální péče
- ÚV** - ústřední výbor
- VDI** - výrobní družstvo invalidů
- VOS** - (Vsjerossijskoje občestvo slepých) Celoruská společnost nevidomých byla založena v r. 1923. Zřizovala výrobní podniky, kde našlo zaměstnání mnoho nevidomých lidí
- v. p.** - výrobní podnik
- V. Š.** - vysoká škola
- VŠE** - Vysoká škola ekonomická

VŠP - Vysoká škola pedagogická

VÚP - Výzkumný ústav pedagogický

VUT - Vysoké učení technické

v. v. - ve výslužbě

VVZPO - Vládní výbor pro zdravotně postižené občany

WCWB - World Council for the Welfare of the Blind (Světová rada pro dobro slepců)

WBU - World Blind Union (Světová unie nevidomých)

ZdP - zdravotně postižený

ZDŠ - základní devítiletá škola

ZDŠI - základní devítiletá škola internátní

ZK - zvuková kniha, tj. nahrávky literární četby na magnetofonovém pásku. Slouží nevidomým čtenářům. Tato technika vznikla v Československu z amatérské iniciativy J. S. r. 1960. Natáčí se jednak díla krásné literatury, jednak práce studijního zaměření aj.

ZO - základní organizace

ZP - zrakově postižený

ZŠ - základní škola

ZŠI - základní škola internátní

ZUŠ - základní umělecká škola

ZvŠ - zvláštní škola

A

ABDULLAH IBN HOMAID

(viz Homaid, Abdullah ibn)

ABU ABDULÁH RUDAKÍ

* 850

† 941

Zakladatel iránsko-tádžické poezie zvané farzy.

Narodil se někde poblíž Samarkandu na dnešním území Tádžikistánu. Není jasné, kdy oslepl, různé prameny se v tomto ohledu liší. Již v mládí byl mistrem ve svém oboru, tj. svými básněmi, písněmi i jako hudebník.

Nasroma I. ho pozval ke dvoru, kde se stal středem kulturního života. Když však došlo ke změně panovníka, byl Rudakí vyhnán. Vrátil se do své vlasti.

Z jeho mimořádně rozsáhlého díla se dochovalo jen asi tisíc veršů. Jsou to fragmenty z poémy Kalila Dymyny aj. Ve svém díle uplatnil a tak založil formy klasické perské poezie – začal s metrickou stavbou veršů. Některé úryvky z jeho díla byly přeloženy do evropských jazyků.

**ABU ALLÁ BEN MALAINCAN
AL MAARÍ**

* 26. 12. 973 (970)^{*1)}

† 21. 5. 1057

Arabský básník.

Od narození nevidomý. Jeho básně byly nalezeny v pařížské knihovně. Opěvují mír, aby upozorňovaly, jak špatné je vraždit. V jeho lyrice se odráží skepse. Satirická skladba Kišálat al ghufrán (traktát o odpuštění) se posmívá islámským představám o ráji a pekle.

^{*1)} Viz Scherer, 1864

**ABU MUHAMMAD SULAIMAN
ABU MIHRAN**

* 10. 10. 680

† 765 (květen)

Irácký imám.

Narodil se v osadě Kufa. Měl pouze malý zbytek zraku. Vystudoval práva. Více však byl známý jako

výborný vypravěč a předříkávač denní muslimské modlitby v mešitě. Byli mu podřízeni muezzinové.

ADAČI Kiniči

Japonský hudebník.

V r. 1978 začal vyučovat dobrovolníky ve škole pro nevidomé při univerzitě Tsukuha problematice přepisu černotiskových not do Braillovy hudební notace. Reagoval tak na přání několika studentů. V r. 1982 vydal v Japonsku první publikaci na toto téma. Později ještě (1983–1984) vydal další dvě pokračování.

ADAMCZYKOVÁ, Hana

* 15. 12. 1947

Česká tyflopodka, ředitelka komplexu škol pro nevidomé a slabozraké žáky v Brně.

Narodila se v Brně-Bosonohách v učitelské rodině. ZŠ navštěvovala v místě bydliště, později ve Střelcích u Brna. SVVŠ v Zastávce u Brna absolvovala maturitní zkoušku v r. 1965.

Z politických důvodů jí bylo umožněno studium pouze na Stavební fakultě VUT v Brně (1965–1966). Sama to pokládá za omyl. Potom působila jako uklízečka a pomocná plánovačka v továrně. Takové pracovní zařazení jí nevyhovovalo. Začala se zajímat o pedagogickou činnost.

V letech 1967–1969 působila jako pomocná vychovatelka v ZŠI pro NS žáky v Brně. V letech 1969 až 1977 byla pro své schopnosti zařazena jako vychovatelka. V této době (1974) ukončila jednooborové dálkové studium pedagogiky na FF UJEP (nyní MU) v Brně. V r. 1978 byla ředitelkou školy jmenována vedoucí vychovatelkou. V r. 1990 se po konkurzním řízení stala ředitelkou školy. V r. 1994 ukončila studium speciální pedagogiky.

Hana Adamczyková věnovala NS dětem celý svůj život. Ve škole působí od svých devatenácti let. V 80. letech se ve funkci vedoucí vychovatelky projevila jako silná osobnost s přirozenou autoritou a výjimečnými

organizačními schopnostmi, které se projevily již ve funkci vedoucí vychovatelky. Ve spolupráci s ředitelem školy přepracovala režim internátu tak, aby se pokud možno stal pro děti přijatelnějším. Dostaly řízenou volnost pohybu po okolí školy, zvýšila se účinnost výchovy k samostatnosti, sebeobsluze aj.

Proto také v r. 1990, kdy bylo nutné, aby ukončila svou činnost ředitelka Z. Plisková, si málokdo ze zaměstnanců dovedl představit v čele školy jinou osobnost.

Trvalým umístěním školy a internátu na Hlinkách 156 (1990) se otevřela možnost rozšířit a prohloubit péči o NS žáky o další aktivity a po dlouhých desetiletích konečně zajistit důstojné prostředí pro kvalitní vzdělávání a výchovu ZP dětí.

V r. 1990 byla budova školy na Veverí ul. navrátna církvi.^{*1)} H. Adamczykova realizovala nutnost rozsáhlých stavebních úprav v celém novém areálu školy. Prostory získaných budov nevyhovovaly potřebám výchovy a vzdělávání NS dětí, protože byly projektovány pro jiné účely. V průběhu necelých 15 let se stavebními zásahy podařilo upravit všechny budovy k současným potřebám a nárokům na hygienické i jiné požadavky. Stavební úpravy včetně bezbariérového propojení budov byly prováděny za plného provozu školy, a tak jsou připraveny i pro případné organizační a obsahové změny v rámci postupující integrace NS žáků do místních škol.

Významným úkolem byla přestavba organizace a vnitřní náplně školy, nové pojetí přípravy absolventů, tj. vyrovnávat se s problémy integrovaného vzdělávání NS dětí na školách v místě bydliště. Bylo zřízeno speciálně pedagogické centrum jako poradní orgán pro případné zařazování zrakově postižených dětí do běžných škol. Absence učebnic a změny v učebních osnovách některých předmětů si vyžádaly vyšší iniciativu pedagogů při tvorbě nových učebnic. Úkolem také bylo najít formu, jak se vyrovnat se soudobými požadavky výchovy dětí k samostatnému pohybu v prostoru i jinými životně důležitými dovednostmi. Bylo třeba zajistit pokračování výuky hry na hudební nástroje a tím umožnit nadaným žákům středoškolské studium na konzervatoři.

Novou budovu internátu se podařilo otevřít po opětovném stěhování v rámci areálu v r. 1993.

Byly zavedeny nové vyučovací předměty (prostrová orientace, psaní a práce na počítači, možnost výběru nepovinných a volitelných předmětů aj.) H. Adamczykova také zajistila vybavení škol a internátu nejmodernějšími kompenzačními a rehabilitačními pomůckami.

Ředitelka H. Adamczykova se po r. 1990 projevila při vnitřní přestavbě školy jako mimořádně schopná osobnost. Škola i internát plní soudobé požadavky na výchovu NS dětí.

^{*1)} *Počátky Ústavu pro nevidomé děti, Zábrdovice č. 17, později: Radvítovo nám. č. 7, Zemědělská ul. č. 1, Brno-Chrlice, Veverí 15*

ADÁMEK, J.

Soukromý nevidomý žák A. J. Doležálka^{*1)}. Úspěchy při jeho vzdělávání i výchově byly takové, že Doležálka inspirovaly k zájmu vyučovat v ústavu pro nevidomé. Také měly vliv na další Doležálkovu propagační činnost.

^{*1)} *Viz níže Doležálek*

ADERKAS, Ottokar

* 1859

Litevský tyflopéd.

Narodil se v Peudehofu (Litva) jako syn maršála. Absolvoval gymnázium v Dorsatu, práva vystudoval v Arensburku a Dorsatu, studia zakončil v Petrohradě. V r. 1881 dokončil kurz právnické specializace.

Ve stejném roce vstoupil do státních služeb jako soudce. V r. 1882 převzal jako právník funkci sekretáře Mariínského spolku pro péči o slepce. Od r. 1884 se stává členem správní rady tohoto spolku. V letech 1883–1888 vykonal cestu po evropských ústavech pro nevidomé děti, aby získal odborné poznatky, které by také přispěly k účelu práce ve spolku. O svých cestách zpracoval obšírnou zprávu v ruštině. V r. 1885 a 1888 byl delegátem na dvou Evropských kongresech učitelů nevidomých dětí, kde měl referáty o stavu jejich vzdělávání v Rusku a Litvě.

V r. 1886 založil soukromý časopis pro otázky péče o slepé, který byl prvním odborným periodikem v ruském jazyce. Redigoval jej do r. 1889. Všechny příspěvky psal vlastně sám. Zabýval se podobnými otázkami jako jeho západní kolegové, tj. statistikou, příčinami slepoty i zkušenostmi ze zahraničí. Časopis se později stal oficiální revuí Mariínského spolku. Založil i další časopis s názvem Věstník dobročinnosti

a též časopis pro nevidomé čtenáře Slijepec, který vycházel v Petrohradě.

V r. 1886 zpracoval pro cara statistiku o počtu, stavu a péči o slepé v Petrohradě. Na základě toho darovali car i carevna velké finanční částky. Po této aktivitě byl Aderkas zvolen členem správní rady Petrohradského ústavu pro nevidomé děti.

Ústav byl zpočátku v nevyhovující budově. Aderkas se proto zasadil o stavbu nové budovy. Při ústavu potom založil dívčí školu, protože až dosud nebyly nevidomé dívky do vzdělávacího ústavu přijímány. Jelikož však situace většiny chovanců, kteří opouštěli ústav, byla mimořádně neutěšená, založil pro ně azyl. Podobně řešily tuto situaci i některé zavedenější evropské ústavy, jelikož výdělečná činnost nevidomých osob byla dosud sporadická.

V rámci své aktivity, zaměřené na vylepšení životních podmínek nevidomých chovanců, byl v r. 1882 jmenován členem kuratoria pro podporu válečných slepců. Ve stejném roce ho carevna jmenovala do centrální správy slepeckých ústavů Ruska.

V r. 1896 založil odborný časopis Vestnik Blagotvoritelnosti.

O. Aderkas byl významnou osobností své země i ruského severu. Za svou práci byl náležitě oceňován. Stal se nositelem celé řady vysokých vyznamenání. Na carském dvoře zaujímal čestné postavení.

ADET

Žil v 17. století.

Pro nevidomé čtenáře doporučuje své reliéfní písmo, které vznikne, jestliže se píše speciálním hustým inkoustem a po zaschnutí zanechává hmatatelnou stopu. Tento způsob vyzkoušel i V. Haüy a jiní. Doporučovali jej rovněž Lana a Freissauf. Nevidomí čtenáři mohli tento druh písma pouze číst. Podobné iniciativy vycházely z touhy pomoci, většinou zůstalo pouze při návodu.

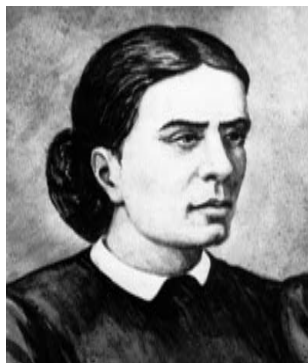
ADLEROVÁ, Anna Alexandrovna

* 2. 2. 1856

† 22. 7. 1924

Ruská tyflopodka.

Narodila se v ruské rodině carského plukovníka. Zánětlivá dětská choroba či úraz jí přivodily trvalé následky při chůzi. V r. 1874 ukončila studium na Mariinském

Budova moskevské školy

gymnáziu v Petrohradě, kde také absolvovala pedagogický kurz (1875). Ve studiích pokračovala na kazaňském institutu šlechtických dívek. Na základě lékařského doporučení navštívila lázně, kde se léčila pohyblivost končetin. V době léčení i později velmi mnoho četla a věnovala se studiu cizích jazyků. Ovládala francouzštinu, němčinu, angličtinu a částečně italštinu.

Ruská abzuca z r. 1887

Byla vychovávána v duchu humanizmu. Usilovala o povzbuzení kulturní úrovně obyvatelstva. Lidové osvětě věnovala půl svého života. Byla organizátorkou základního školství, knihoven a lidových čítáren. Přitom se setkávala i s problematikou života nevidomých dětí. Začala pořádat sbírky. Přijali ji do výboru pro založení Ústavu nevidomých dětí v Moskvě. Byla přesvědčená o tom, že nevidomý člověk je schopný pracovní činnosti. V r. 1884 odcestovala do Německa, aby se seznámila s výchovou nevidomých dětí. Uviděla tam reliéfní knihy, zeměpisné mapy, pomůcky pro matematiku a poznala také způsob tisku knih v Braillově písmu. Na základě těchto zkušeností vypracovala pro výchovu ruských nevidomých dětí program, který se měl realizovat v budoucím ústavu. V rámci své činnosti se tak zasloužila o otevření Slepcecké školy v Moskvě (1883) a stala se její správkyní.

V Petrohradě se seznámila se Skrebickým. Pod jeho vedením se naučila Braillovu písmu. Ke konci r. 1885 připravila tato první ruská vydavatelka tiskovin pro nevidomé – stále ještě knih v reliéfní perličkové cyrilice, první knihu. Jako první byla vydána Čítanka

pro nevidomé děti. K prohloubení svých znalostí výchovy a vzdělávání svých žáků podnikla novou cestu do zahraničí, během níž navázala styky s nejlepšími evropskými tyflopedy.

Přeložila německou učebnici Braillovy bodové hudební notace (Notenschriftfibel) do ruštiny, a tak vyšla vstříc požadavku na hudební vzdělávání svých nevidomých žáků. Aby se knihy nemusely opisovat ručně, rozhodla se založit slepeckou tiskárnu. Tato akce však vyžadovala velmi mnoho financí. Adlerová měla dost styků s bohatými lidmi, a tak se jí podařilo shromáždit dostatek prostředků. Po realizaci zde vytiskla první ruskou slepeckou knihu v Braillově písmu s názvem Sbornik statěj dlja dětskogo čtenija, posvjaščenyj slepým dětjam Annoju Adler (Čítanka pro slepé děti, sestavená Annou Adlerovou)^{*1)}. V r. 1894 se přičinila o zřízení slepecké knihovny v Moskvě.

V r. 1916 se stala místopředsedkyní spolku moskevských slepců. Zde se věnovala péči o osleplé vojáky. Učila je číst a psát. Na tomto úseku spolupracovala s Petrohradským svazem nevidomých. V r. 1923 se zúčastnila zakládacího sjezdu VOS, kde se stala tajemnicí. Spolupracovala i s redakcí nově vzniklého časopisu Žizň slepych.

Přestože se Adlerová setkávala s mnoha překážkami, našla řadu následovníků. Podle jejího příkladu byly zakládány další tiskárny v jiných ruských městech. Věřila, že právě zde mohou absolventi ústavů najít vhodné uplatnění a vyhnout se azylům. VOS zakládala vlastní výrobní (ponejvíce kooperační) podniky, v nichž našlo manuální i intelektuální práci mnoho těžce zrakově postižených lidí.

^{*1)} Originální výtisky lze spatřit ve Slepeckém muzeu v Moskvě a Státní knihovně v Sankt Peterburgu

ADLUNG, Jakob

(též Adelung)

* 14. 1. 1699

† 5. 7. 1762

Gymnaziální profesor, varhaník, učitel hudby a nástrojař v Erfurtu. Napsal tři pro hudbu cenné knihy.

Narodil se v Birfdenslebenu u Erfurtu. Po jeho smrti vyšel v r. 1768 v Erfurtu jeho spis Einleitung zur musicalischer Gelehrtheit. Je to pravděpodobně první publikace, ve které jsou jmenovitě uváděni nevidomí hudebníci a hudební skladatelé. Od ní se odvíjejí další práce o životě a díle nevidomých hudebníků, bohužel někdy ne úplně nezávisle. Všechny v ní obsažené informace je nutné ověřovat.

ADRIANI, Giovanni Battista

* 8. 8. 1823

† 1875

Italský historik a archeolog.

Studoval filozofii a teologii v Casale. Od r. 1846 byl profesorem dějepisu a zeměpisu v Raccogini. V r. 1860 se stal ředitelem koleje v Casale. Později byl vyslán do Francie studovat dějiny Itálie. Ve Florencii založil společnost Somaseo, která mimo jiné pomáhala zprostředkovávat styky mezi vzdálenými ústavy pro nevidomé děti. Adriani se tak nečekaně přičinil o jejich spolupráci.

Slepecké muzeum ve Florencii má ve svých sbírkových fondech bronzovou desku, kterou Adriani věnoval na paměť založení tamního výchovně vzdělávacího ústavu pro nevidomé děti

AGRICOLA, Rudolph

(vlastním jménem Roleph Huysman, jindy Rudolph Frisius nebo také Rid Olf von Ziloha, Rudolph Gronnhem)

* 1443

† 28. 10. 1485

Nizozemský filozof a humanista.

Narodil se v Baflonu u Groningenu. Byl odchovancem Tomáše z Kenptonu. Studoval v Löwenu, Paříži, Ferrare a Pavii. Naslouchal přednáškám největších osobností své doby. Znalostmi a přesným vyjadřováním sklízel obdiv již v mládí. Byl rovněž dobrým znalcem hudby. V Itálii se jeho písně hojně zpívaly.

Po návratu do své vlasti se spolu s Rud. Langem a A. Hegiusem snažil povznést vzdělanost v Německu. Odmítal stálé zaměstnání, žil podle svého přání jako nezávislý vědec. Odmítl i nabídku císaře Maxmiliána, aby působil na jeho dvoře. Žil střídavě v Heidelbergu a Wormsu. Zde se čas od času věnoval práci akademického učitele. Byl zručný malíř a znal několik cizích jazyků.

Jeho spisy byly vesměs vydány až po jeho smrti. Ve svém nejdůležitějším spisu De inventione dialectica libri III, vydaném až v r. 1515, na základě pozorování slepců tvrdí, že nedostatek zraku se u nich vyvažuje bystrostí ostatních smyslů. Je to první známý empirický pokus zhodnotit smyslové vnímání nevidomých osob. Tento rezultat potom různí autoři interpretovali variabilně, ale ve stejném smyslu. Jak mylné je toto tvrzení o samovolné bystrosti zbývajících smyslů bylo dokázáno mnohem později.

AHUJA, Suresh

* 1930

Pracovník indické slepecké organizace.

Oslepl v r. 1948. Přesto, že ztratil zrak, studoval politické vědy na univerzitě v Bombaji. Ve studiu pokračoval na univerzitě v Londýně (1956). Stal se pracovníkem indické organizace nevidomých. Povoláním vedoucí prodejny Národní asociace nevidomých Indie. Úspěšně zastával také funkce v Regionálním výboru pro Asii Světové rady pro blaho slepců.

AKAŠI, Kakuiči

* 1901

† 1971

Japonský fyzioterapeut a básník.

Známý nevidomý žák J. Ichikata. Založil i hudební školu, psal básně.

AL-A MA, al Tutaili

(jeho pravé jméno: Ahmed ben Abihureira)

Tento arabský nevidomý básník žil ve 12. století. Jeho díla jsou již dnes neznámá.

AL-AMIDÍ, Zeinuddín

(plným jménem Alí ben Ahmed ben Jusuf ben Al Chidr. Všeobecně je známý pod jménem Al Amidí)

† 1312

Profesor univerzity v Bagdádu.

Pocházel z města Amidí Diabekiru v Mezopotámii. V dětství oslepl. Byl stoupencem nejpřísnějšího islámu. Stal se přívržencem puritánského ritu. Studoval právo a řečnické umění. Ovládal několik cizích jazyků, např. mongolštinu, turečtinu, perštinu a řečtinu.

Vyučoval na druhé bagdádské univerzitě zvané Al Moustanrieh. Bagdádský vládce si velmi přál poznat slavného slepého básníka. Určil mu pravidelný plat a obdaroval ho čestným kožichem.

Amidí měl vlastní rozsáhlou knihovnu, do které investoval všechny své příjmy. Názvy knih si snad od r. 1307 označoval různě svinutými a poskládanými měkkými materiály (nikoliv papírky, jak se běžně uvádí, papír ještě v dnešním slova smyslu neexistoval). Objevily se rovněž informace, že si z různých materiálů tvaroval podobu arabských znaků, kterými označoval obaly knih. Tento způsob byl známý již v 7. století. Žádná z jeho knih se nedochovala.

AL-ASHEIKH, Mohamed ben Ibrahim

* 1892

Rektor islámské univerzity.

Narodil se v Rijádu jako nevidomý. Pro své nadání jej vzdělával otec, později známý šejk. Stal se známým učitelem. Jeho žáci působili na vysokých vládních úradech. V r. 1961 byl jmenován rektorem islámské univerzity v Al-Medině.

ALBERT, Rafael Rodriguez

* 1902

† 15. 2. 1979

Španělský hudební skladatel.

Ve svých 9 letech oslepl. Již od dětství se věnoval studiu hudby. Studoval na konzervatoři ve Valencii. Vyučoval hře na klavír a komponoval. Mimoto se věnoval studiu matematiky. Ve studiu hudby pokračoval v Paříži u Maurice Ravela. Svá díla si zapisoval jednak v Braillově hudební notaci, jednak mu je známi hudebníci přepisovali do běžné notace.

V r. 1925 obdržel cenu za sbírku písní. Jeho symfonie dirigovali světoznámí dirigenti jako Pérez Casas, Angel Grande, Campo José aj. V r. 1932 začal vyučovat dějiny hudby, estetiku a Braillovu hudební notaci na Národním institutu pro nevidomé v Madridu. V r. 1954 vykonal koncertní turné po Španělsku. V r. 1957 začal vyučovat na střední hudební škole v Madridu.

Ze skladeb jsou to např. Nová preludia, Horas a Caminos. V r. 1961 obdržel Národní cenu za Fantazii na drama Lopeho de Vegy. Další ceny obdržel v r. 1967 za Sonatinu pro duo. V r. 1977 to byla Národní cena za La Antequeruela. Napsal i dalších několik děl, která byla veřejně provedena většinou s velkým úspěchem.

Soustavně se zabýval problematikou Braillovy hudební notace. O svém pojetí hudebního zápisu pro nevidomé hudebníky přednášel na evropské konferenci v Paříži r. 1945. Později se zúčastnil zasedání Světové rady pro blaho slepců i konferenci o unifikaci Braillova notopisu.

ALEXANDER, Friedrich

* 1861

† 23. 6. 1954

Dánský hudební teoretik.

Narodil se v Kodani. Oslepl v dětském věku. Byl mimořádně hudebně i intelektuálně nadaný,

a proto byl vyslán do ciziny, aby získal široké hudební vzdělání. Studoval ve Frankfurtu, Berlíně a Paříži, kde svá studia absolvoval v oboru hudebních věd. Ovocem jeho pilných studií byla mnohotvárná práce na rozbořech písní, pěveckých sborů, mší, klavírních koncertů i komorní hudby především romantických skladatelů.

ALEXEJEVIČ, Vasil

* 1836

† 1878

Ruský beletrista.

Ruský nevidomý spisovatel. Jeho dílo nijak významně neovlivnilo ruskou literaturu. Přesto v něm lze nalézt literárně hodnotné prvky.

AL-GHANIM, Abdullah M.

* 1937

Arabský tyflop.

Narodil se v Saúdské Arábii jako nevidomý. V r. 1960 ukončil studia na Vysoké škole islámského práva. Založil večerní školu pro nevidomé žáky. Zúčastnil se příprav k otevření školy pro nevidomé děti v Rijádu, kde byl jmenován ředitelem. Byl též činný jako vedoucí pro speciální pedagogiku na ministerstvu kultury. Založil další školy pro nevidomé děti i rehabilitační středisko pro nevidomé dívky. Ve své zemi je zakladatelem ZK. Byl také zvolen viceprezidentem Světové rady pro blaho slepců, kde pracoval v oblasti péče o hluchoslepe osoby a v komisi pro slepecké pomůcky.

ALMÁRÍ, Abu Al ala

* 27. 3. 974

† 13. 3. 1057

Syrský básník a filozof.

Narodil se v Maarati. V dětství oslepl. Jeho filozofie se opírá o silnou islámskou víru. Almári říkal, že je zavřený ve dvou vězeních. Jedním vězením pro vlastní

opuštěnost se mu stal jeho dům, druhým vězením je jeho slepota. Almári byl za své racionální myšlení veleben básníky i filozofy. Jeho slavná kniha Risalatu Alghufrana se stala inspirací a jedním ze zdrojů Dantovy^{*1)} Božské komedie. Dále Almári napsal básně a eseje, které se opírají o silnou islámskou víru.

^{*1)} Dante Alighieri (1265–1321)

ALONSOVÁ, Alice

Kubánská tanečnice.

Narodila se v Havaně v rodině zvěrolékaře. Zálubu v tanci projevovala již od útlého dětství. Rodiče však pro ni nenašli pochopení a dali ji do klášterní školy. Za krátký čas odtud odešla. Začala studovat balet soukromě. Aby měla na zaplacení lekcí u dobrého učitele, jezdila na pohostinská vystoupení.

Už jako dítě byla slabozraká. Protože se jednalo o zrakovou vadu progresivní, úplně ztratila zrak ve 22 letech právě na samém prahu umělecké kariéry. Závěr lékařů byl takový, že nevidomý nemůže tančit profesionálně, ztratí orientaci, ztratí rovnováhu atd. A možná přišla o zrak právě pro své tělesné namáhání.

Po více než ročním léčení v zahraničí se vrátila na Kubu a začala své postižení překonávat. Dlouhá cvičení, napětí – ale i láska k tanečnímu umění nakonec přinesly své ovoce. Alice se mohla znovu objevit na scéně. Naučila se tančit s otevřenýma očima, aby její slepota nebyla tak nápadná. Vystupovala ovšem jako sólistka.

Znovu následovala pohostinská vystoupení v Národním kubánském baletu a potom i v zahraničí. Když vystupovala v Newyorské metropolitní opeře, nikdo nechtěl věřit, že nevidí. Od této doby nastala triumfální cesta nevidomé primabaleríny po světových scénách. K pohostinskému vystoupení přijela i do Moskvy.

Je známá také jako zakladatelka a umělecká vedoucí Národního baletu Kuby. Působila dokonce i jako učitelka baletu. Založila Národní baletní školu socialistické Kuby.

Jak se jí to všechno podařilo? Nejen síla vůle, ale umění se jí stalo středem zájmu, předpokladem dalšího života. Nadání bylo tak silné, že nakonec za mimořádného vnitřního úsilí se jí dařilo překonat i objektivní překážky slepoty.

Její osobnost je příkladem, jak je možné mimořádné nadání rozvinout i za výjimečně nepříznivých vnitřních podmínek člověka, v tomto případě po ztrátě zraku.

AL-SAUD, Abdul Azíz

* 1912

Saúdskoarabský šejk, filozof.

Narodil se v Rijádu jako nevidomý. Snad mohl být v příbuzenském svazku s královskou rodinou téhož jména. Byl tedy finančně zabezpečený. Pilně se učil nazpaměť dlouhé texty koránu. V r. 1937 se stal v obvodu Alovi-Kharju islámským soudcem. Od r. 1951 pracoval jako docent islámského práva na právnické fakultě v Rijádu. V r. 1969 se stal rektorem islámské univerzity v Alovi-Medin Munaurah Erna. Od r. 1965 byl ministerstvem jmenován předsedou islámského úřadu. Al-Saud vydával mnoho vědeckých spisů. Např. *Splendid Benefits in Hypothelie research Areas, Criticism of Arab Nationalism* aj., v nichž se zabývá radostí z výzkumných výsledků a kritikou arabského nacionalizmu.

AL-SAUD, Feisal, Ibn Abdul-Azíz

* 9. 11. 1902

† 12. 2. 1969

Saúdskoarabský král.

Narodil se v Rijádu. Jeho otec, král Abdul-Aziz Al-Saud, byl zakladatelem saúdskoarabského království, jeho matka byla dcerou šejka Mohammeda Ibn Abdel-Vahaba, slavného zastávce reformem. Od svého otce zdědil zdravou mysl a moudrost.

Al-Saud své studium začal v Medině. Nato odešel do Anglie, Francie a Belgie. V r. 1926 se stal guvernerem provincie Hiaz. Později zastával funkci ministra zahraničí a v r. 1953, po smrti svého otce, byl do r. 1964 korunním princem. Tehdy začal provádět hospodářské a sociální reformy.

Za jeho vlády se začínají uplatňovat také zásady speciální pedagogiky, se kterými se seznámil na svých studiích v Evropě. Je iniciátorem zakládání prvních speciálních škol pro ZdP děti i rehabilitačních středisek pro ZdP dospělé osoby. Stal se také zakladatelem středovýchodního centra pro prosperitu slepců Middle East Committee Welfare of the Blind. Všechny programy a projekty, které se zabývaly výchovou a vzděláváním ZdP dětí i dospělých, král Saud podporoval a financoval.

ALSTON, B. John

Ředitel Ústavu pro nevidomé děti v Glasgowě.

Když byly v r. 1836 všechny tehdejší návrhy slepeckého písma rozeslány do ústavů, na kterých se vyučo-

valo anglicky, odmítl ta písma, která byla založena na reliéfní latince. Navázal na J. Galla, jehož reliéfní písmo pro nevidomé čtenáře znovu upravil. Využil též prvků Fryova písma. Alstonovo písmo se po dva roky (1840–1842) zkoušelo i v Národním ústavu pro mladé slepce v Paříži.

AMANNI, V.

Italský vědec.

V r. 1646 vydal knihu *O slepých*. Její obsah však není znám.

ANAGNOS, Michael

* 1837

† 1906

Ředitel Ústavu pro nevidomé v Bostonu-Watertownu.

Narodil se v Airu (Řecko). Pochází z rodiny chudého zemědělce. Otec pro jeho vzdělání nemohl proto učinit nic, všechno bylo na pevné vůli studenta. Po

dokončení střední školy pokračoval ve studiu filozofie a cizích jazyků na univerzitě v Aténách. Pro cizí jazyky měl zvláštní nadání. Po celou dobu svých studií se živil, jak se mu naskytla příležitost, především kondicemi. Dosáhl mimořádně vysoké všestranné i odborné vzdělanosti.

Nejdříve pracoval jako novinář. Prostřednictvím této profese se začal hlouběji zabývat politikou. Jelikož se přiklonil k opozičním názorům, byl často i jako novinář vězněn.

V r. 1867 navštívil Řecko Samuel Howe, zakladatel prvního ústavu pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí v USA. Pro řecké nevidomé děti přivezl několik pomůcek a také peníze. Anagnos se stává jeho spolupracovníkem při zlepšování společenské situace řeckých slepců. S. Howe poznal Anagnosovy mimořádné schopnosti a působil na něho, aby s ním odejel do USA. Pro samotné řecké slepce to rozhodně nebylo dobře, že se Anagnos nakonec nechal přemluvit. Snad právě v důsledku toho trvalo ještě mnoho desítek let, než v Řecku vznikl první vzdělávací ústav pro nevidomé děti (1907).

Dlouhá cesta lodí byla potom příležitostí pro mnohé debaty o smyslu péče o nevidomé děti i dospělé

osoby. Anagnos se dovidá základy péče o slepce v USA i o metodách jejich výchovy a vzdělávání.

S. Howe Anagnosovi zpočátku poskytl v USA ubytování. Tak mohli spolu trávit mnoho času diskuzemi nad problematikou výchovy a vzdělávání nevidomých dětí. Nejdříve věnovali nejvíce pozornosti seznámení s novým prostředím. Anagnos se začal o tuto oblast zajímat stále intenzivněji, ale také navíc o dceru S. Howeho, kterou si později vzal za ženu.

Anagnos v bostonském ústavu začal nejdříve pracovat jako sekretář. Po smrti S. Howeho (1876) mu byla dána důvěra a převzal vedení ústavu (1876–1906). To už patřil mezi přední americké tyflopedy.

Výchově hluchoslepé Heleny Kellerové věnoval mimořádnou pozornost (viz Kellerová). V ústavu zůstaly zkušenosti S. Howeho při výchově L. Bridgmanové (viz Bridgmanová), na které navázal.

V ústavu založil slepeckou knihovnu, i když se v Bostonu již dříve tiskly knihy tamní reliéfní hranatou latinkou. Významným krokem bylo založení tzv. předškolní přípravy nevidomých dětí (1887) ve smyslu pojetí dnešní MŠ, kterou vedla jeho manželka. V r. 1900 zavedl funkci tzv. cestujících učitelů, kteří dojížděli do rodin vyučovat nevidomé děti žijící ve svých domácnostech.

Do ústavu přijímal i děvčata, která však od chlapců přísně izoloval. Byl rozhodným odpůrcem vzájemných sňatků mezi hochy a děvčaty z ústavu, a proto neuplatňoval koedukaci vzdělávání.^{*1)}

Bylo stále patrnější, že je nevyhnutelně zapotřebí zabývat se situací chovanců, kteří opouštějí ústav a nenalezli žádné uplatnění. Anagnos to řešil na jedné straně založením Národní nadace pro podporu nepracujících (1882) a také otevřením dílen (1887) pro ty schopnější. Tato tendence mu byla známá z jednání amerických i Mezinárodních kongresů učitelů nevidomých v Evropě, kterých se zúčastňoval. V Evropě se ovšem tato svízelná situace řešila také zakládáním azylů.

V r. 1880 se ujal uspořádání do této doby roztroušených knih a učebnic. Vznikla tak podstatná část školní knihovny, kterou postupně rozšiřoval.^{*2)}

Napsal: Helena Kellerová druhou Bridgmanovou (1887) a Helena Kellerová (1889). V obou publikacích popisuje, jak tuto dívku vychovával a vzdělával.

^{*1)} Tuto v důsledku segregaci přijali prakticky ředitelé všech ústavů a způsobili tak mnoho životních problémů svým absolventům. Tato nechválná metoda se uplatňovala i u nejmenších dětí. Postupně přestala být uplatňována u dětí MŠ

^{*2)} Jedna z těchto knih (*Viri Romae - Boston 1839*) se neznámo kdy záhadným způsobem dostala do brněnského

ústavu. Lze ji spatřit v odd. DTI TMB. Knihy z 30. let 19. století, které pocházejí z Bostonu, se nacházejí i ve slepeckém muzeu v Madridu a Státní knihovně v Petrohradě

ANAGNOSOVÁ, Julia Romana

* 1844

† 1. 3. 1886

Zakladatelka předškolní výchovy nevidomých dětí v Bostonu.

Byla dcerou S. G. Howeho, později se stala manželkou M. Anagnose. S otcem, ale později především se svým manželem, spolupracovala při výchově nevidomých i hluchoslepých dětí předškolního věku. Při Bostonském ústavu pro nevidomé děti založila a vedla oddělení předškolní výchovy (MŠ).

ANASTASI, Gheorghe

* 1919

Známý rumunský pedagog, předseda Asociace nevidomých Rumunska, výkonný redaktor časopisu *Viata noua*.

Je spoluzakladatelem Rumunského svazu nevidomých a autorem několika speciálních učebnic pro nevidomé žáky. Rovněž se podílel na tvorbě několika speciálních slepeckých pomůcek. Napsal několik hesel do Schollerovy encyklopedie.

ANDRASZEWSKI, Andrzej

* 5. 5. 1944

Polský klavírista a hudební pedagog.

Narodil se v Piaseczně u Varšavy. Školu začal navštěvovat ve svém rodišti. Od dětství trpěl vážnou zrakovou chorobou, která vedla k praktické slepotě. Měl mimořádný zájem o hudbu, pro kterou projevoval nadání. Již ve školním věku se zúčastňoval dětských soutěží ve hře na klavír. V letech 1959–1962 navštěvoval odbornou ladičskou školu pro nevidomé studenty

v Krakově, kde se věnoval hře na klavír. Jeho výkony se postupně staly pozoruhodnými, takže vedení školy začalo uvažovat o tom, že opustí ladičské řemeslo a jeho profesí bude hudba.

Na základě konkurzu získal stipendium polského ministerstva školství a kultury pro studium na SHŠI pro mládež s vadami zraku v Praze (dnešní Konzervatoř Jana Deyla). Klavírní hru studoval u J. Kříže. Již v průběhu studia často koncertoval v Praze i v jiných městech tehdejší ČSSR.

Po dokončení studií získal učitelské místo v LŠU Jaroslava Kvapila v Brně. Se svou první manželkou (nyní A. Vlasákovou) studoval při zaměstnání na JAMU v Brně u Zdeňka Kožiny, později u Otakara Vondrovce.

Je laureátem soutěže o cenu Beethovenova Hradce a dvou interpretačních soutěží JAMU. Zúčastnil se mistrovských mezinárodních interpretačních kurzů v Brně a ve Výmaru. V r. 1982 měl možnost konzultovat své pedagogické i klavírní umění na moskevské konzervatoři u Natansona.

V LŠU Jaroslava Kvapila (1969–1988) se věnoval výuce předškolních dětí ve hře na klavír. Na částečný úvazek externě vyučoval na konzervatoři i JAMU.

V hudebně pedagogické práci měl od začátku vynikající výsledky. V posudku ředitele LŠU Jaroslava Kvapila se píše, že: „Andraszewski slučuje osobní bezprostřednost se schopností vystihnout psychiku žáka, teoretickou fundovanost se systematičností a náročností včetně spolupráce s rodiči“.

Andraszewski pravidelně účinkoval na koncertech učitelů. Svou zdravou ctižádost podkládal nesmírnou pracovitostí. Jeho žáci se zúčastňovali československých (Virtuosi per musica di pianoforte aj.) i mezinárodních interpretačních soutěží, kde obsazovali přední místa.

Andraszewski natáčel skladby Fryderyka Chopina v československém a později i v polském rozhlase. Koncertoval v Československu, Polsku, Itálii a v SSSR.

Vypracoval práci na téma: Přístup učitele k nácvi-ku stylovosti soudobých skladeb, do které vložil své zkušenosti.

V r. 1979 mu bylo uděleno čestné uznání za pracovní úsilí a další ocenění obdržel ke Dni učitelů v r. 1987.

Svou hudebně pedagogickou činnost v Brně ukončil v r. 1988, kdy se odstěhoval do Polska. Vyučuje ve střední hudební škole v Poznani, kde má rovněž mimořádné výsledky.

ANSELL, Michael Picton

* 26. 3. 1905

Anglický sportovec a organizátor.

Povoláním voják. Mimo Anglie sloužil též v Indii. V r. 1940 byl raněn a oslepl. Jako nevidomý se začal věnovat sportu. Jezdil na koni a plaval. V letech 1945 až 1966 a 1970–1971 zastával funkci místopředsedy sportovního klubu. Stal se držitelem několika britských i mezinárodních medailí. Zúčastnil se paralympiády v Helsinkách. Zmínku o tomto sportovci činíme pro příklad cílevědomého člověka, který přišel o svou vojenskou kariéru a nevzdal se.^{*1)}

^{*1)} *Podobný případ jsme poznali v osobě Ladislava Milošice (1934–1978), který při výkonu svého vojenského povolání byl vážně zraněn a oslepl. Vystudoval PF MU v Brně a stal se velmi dobrým učitelem v ZDŠI pro nevidomé žáky v Brně. Sportu se nevěnoval*

ANTAL, Milan

* 8. 1. 1952

Slovenský činovník ve společenských organizacích nevidomých a slabozrakých občanů, programátor.

Narodil se v Križovanoch nad Dudváhom. Své dětství prožíval jako těžce slabozraký hoch. Rodiče na něho kladli stejné požadavky, jakoby neměl zrakovou vadu. „To pre mňa bola tvrdá škola životom“, říká M. Antal, „ale na druhej strane veľká výhoda – bol som nútený starať sa sám o seba. S deťmi na ulici som sa hrával bežné hry. Občas som vrazil pri behu do stromu, neskôr sa ostatné deti naučili, ako na mňa dávať pozor.“

V r. 1958 nastoupil do ZŠ pro nevidomé žáky v Levoči. Nejvíce se věnoval matematice a fyzice. Manuálně byl zručný. Mladším spolužákům dovedl opravit hračky i Pichtovy psací stroje. Pustil se též do opravy složitějších učebních pomůcek. O prázdninách pomáhal při práci na poli, vyráběl si hračky, opracovával dřevo i kov a později konal i pokusy s elektrickým proudem.

Jeho zrak postupně slábl, dětské výzkumy se začaly stále víc zaměřovat na věci, které by mu mohly být užitečné (označení hracích karet Braillovým písmem, později různé pokusy s elektřinou, např. zvukové majáčky aj.).

V r. 1968 odchází do Prahy, kde začíná studovat na ekonomické škole pro ZP. Škola se právě otevřela, a tak záleželo na spolupráci učitelů se studenty. Milan Antal píše, že teprve v Praze pochopil, co slepota obnáší a kolik sil stojí úsilí stát se společensky užitečným.

Ve hře na kytaru byl samoukem, přesto se pokoušel tvořit i vlastní písně. Posléze si založil kapelu.

V této době se začaly rozšiřovat cívkové magnetofony. Vznikla tzv. ZK, objevila se možnost amatérských nahrávek hudby.

V r. 1971 nastoupil Antal do kurzu pro budoucí maséry. Tehdy vznikaly i jeho první literární pokusy. Nejdříve články do časopisu Nový život. V této době se v Praze setkával s nevidomými funkcionáři SI.

Mezitím vstoupil do prvního klubu ZP mládeže.

Po ukončení kurzu v r. 1972 se vrací do své rodné obce, kde začal hledat zaměstnání. Pomáhal v domácích pracích. Volný čas trávil psaním, hrou na kytaru a hrou v šachy, ve které dosáhl několika pěkných úspěchů.

Antalovým prvním pracovištěm se stala nemocnice v Trnavě, kde nastoupil jako masér. Byl činný v mládežnické organizaci, později jako předseda.

Stává se členem SI a později i členem výboru ZO. Od r. 1974 začal na okolních školách organizovat besedy s žáky o životě nevidomých dětí i dospělých.

V Trnavě zakládá klub nevidomé, postupně i zdravotně postižené mládeže. Klub organizoval koncerty mládežnických skupin, vydával i informační bulletiny. Současně se M. Antal stává i redaktorem ústředního časopisu. Pracuje i ve federálním Svazu socialistické mládeže. Věnuje se též publikační činnosti na mládežnická témata.

Všechny Antalovy funkce byly propojeny zájmovou činností i sportovními akcemi.

V r. 1980 se oženil a přestěhoval do Žiliny. Při úpravě nového bytu se znovu osvědčily jeho zručnosti. V místní nemocnici se uplatnil jako masér. I zde se zapojil do činnosti mládežnické organizace. Na základě vytvoření panelu pro rehabilitaci drobného svalstva ruky, byl přijat do klubu zlepšovatelů.

V SI se mimo jiné uplatnil jako instruktor výuky Braillova písma. V letech 1982 až 1991 vedl časopis Mladost, vydávaný levočskou knižnicou pro nevidomá. Od r. 1982 až dodnes vede v tomto časopise rubriku Kvíz. V r. 1992 se ujal vedení časopisu pro NS maséry Dotyky. Absolvoval kurz pro instruktory sebeobsluhy.

Po r. 1989 se stal zakládajícím členem ÚNSS a byl zvolen členem její Ústřední rady, při které založil komisi masérů, připravil a rozběhl činnost komise telefonistů. Zúčastnil se založení několika ZO.

V r. 1995 zakládá Klub NS masérů Manus. Klub pravidelně organizuje odborné semináře.

V době, kdy se v Československu objevila Eureka A4, zakládá v r. 1994 na Slovensku klub jejích uživa-

telů. Postupně byl doplněn o uživatele Braillova Speak – Eureka, BNS klub. Pravidelně až dosud vydává na disketách časopis Kolotoc.ebk. Klub organizuje soutěže v psaní, hraní her na Eureka a vědomostní soutěže. Od založení až dosud je Antal jeho předsedou.

Eureka A4 se stala jeho prvním počítačem. Postupně se sám naučil ovládat všechny její funkce a začal vyučovat jiné zájemce. Sám se též naučil programovací jazyky Basic a Pascal. Pro Eureka vytvořil množství her a užitkových programů, které ji pozvedly alespoň o jednu generaci výš. Několik programů sestavil i pro Braillova Speak.

ANTONIO, Aderaldo

* 1874

† 1967

Brazilský hudební skladatel populární hudby.

Od dětství byl nevidomý. V oblasti Ameriky byly jeho skladby a písně mimořádně populární. Natočil několik gramofonových desek.

APAIWALA, R. M.

* 7. 5. 1887

Indický tyflopedit. Je zakladatelem a prvním předsedou Národní asociace nevidomých Indie a sjednotitelem všech dosavadních adaptací Braillova písma pro indické jazyky.

Narodil se v Bombaji. Jako právník se staral o sociální poměry rodin, ve kterých byly vychovávány nevidomé děti. Pečoval rovněž o jejich elementární vzdělání. Zvláště se věnoval jednomu mimořádně nadanému chlapci, kterému umožnil vzdělávání v Anglii, kam s ním odejel.

Po návratu do Indie se Apaiwala stal soukromým učitelem nevidomých (1919–1940). Během těchto let působil na několika školách a deset let sloužil jako sekretář známé New Era School v Bombaji. Po seznámení s ředitelem školy Victoria Memorial School se začal nevidomým dětem věnovat plně. Protože každá škola používala jinou kodifikaci Braillova písma, věnoval se i této problematice. Žák jedné školy nemohl číst knihy vydané jinou školou. Písmo by však mělo sloužit nevidomým všech indických oblastí. V r. 1952 takový jednotný systém vytvořil. Nazval jej Bharati Braille Code. V r. 1959 byl pro své zásluhy jmenován čestným členem Světové rady pro blaho slepců.

APPEL, Sipke Arriens

* 1. 4. 1829

† 30. 12. 1893

Holandský hudebník, chrámový varhaník.

Narodil se v Amsterdamu. Oslepl v raném dětství. Jako chránělec holandské královny-matky byl v r. 1836 přijat do ústavu pro výchovu nevidomých dětí v Amsterdamu. Projevilo se jeho mimořádné hudební nadání provázené velkou pílí. Ve svých 19 letech byl už vynikajícím klavíristou a v jednom z amsterdamských chrámů obdržel místo varhaníka. Mimoto se zakrátko stal výpomocným učitelem v ústavu, kde byl dříve vychován.

Ve své době byl Appel považován za nejlepšího holandského varhaníka. Napsal také několik drobnějších hudebních skladeb a písní, které vyšly tiskem.

APPENZELLER, Heinz

* 1914

Švýcarský spisovatel, filolog a novinář.

Narodil se v Německu jako syn rodičů švýcarského původu. Byl často nemocným a rovněž precitlivělým dítětem. Trpěl silnou chronickou alergií a vyrážkami. Rodiče si nevěděli rady, a proto ho ponechávali ležet se svázanými rukama i nohama, aby se nemohl škrabat. Nesměl opustit pokoj, aby nedostal astmatický záchvat. Postupem doby se jeho zdravotní potíže vytratily. Tento způsob dětského života mu neumožňoval přiměřeně se pohybově a psychicky rozvíjet. Neměl rozvinuty ani základní dovednosti sebeobsluhy. Všechny takto vzniklé nedostatky překonával silou vůle po celý život.

Základy vzdělání mu poskytl otec. Byla to právě ztráta zraku, která mu zkřížila plány studovat práva. Po Hitlerově nástupu k moci opustil Německo. Studoval v Paříži, kde se pohyboval mezi zahraničními studenty. V tomto prostředí se objevil jeho mimořádný talent pro cizí jazyky.

Studium ho zmáhalo a navíc ztratil zrak úplně. Odešel tedy zpět k rodičům do Švýcarska. Znovu se projevily záporné důsledky omezeného způsobu života v raném dětství. Vypadalo to tak, že bude muset být přijat v některém azylu pro nevidomé obyvatele. Aby se tomu vyhnul, rodiče opustil. Rozhodl se žít samostatně a pokusit se nepříznivý osud překonat vlastní vůlí.

Protloukal se těžce mezi cizími lidmi. Rodina ho pokládala za duševně nemocného. On však začal opět studovat, ale nesystematicky a náhodně. Znovu se

pohybuje mezi zahraničními studenty. Pomáhá jim při stylizaci písemných prací a oni ho učí svým mateřským jazykům. Život ho proto začíná těšit.

Rozhodl se vydávat časopis v několika jazycích. Výsledkem byla německá gramatika pro cizince, francouzská, anglická, italská, španělská, holandská, švédská, norská, česká, maďarská, turecká a konverzační učebnice německo-norská.

Tyto jazykové učebnice přivedly Appenzellera na myšlenku založit v Curychu vlastní nakladatelství; podařilo se. Začal vydávat i své literární práce, v nichž se vyrovnává s problematikou slepoty. Jsou to útlé svazky veršů a esejů: Slepota lékem, Poezie, Bajky a sbírky esejů, Pohledy do světa nevidomého, Pohledy do problémů nevidomých, Pohled do psychiky nevidomého, Pohled do překonávání slepoty a Obraz světa a sociální pohled invalidy.

Appenzeller se stal řádným členem Švýcarského svazu novinářů. Sebe a konečně i svou rodinu živí psaním do denního i odborného tisku. Sleduje a hodnotí německé rozhlasové vysílání.

Jeho zdravotní stav se znovu zhoršil natolik, že mu nedovoluje opustit pokoj a někdy ani lůžko. Automatické spínače mu zapínají rozhlasové přijímače a magnetofony, aby mohl hodnotit vybrané pořady. Svě články si píše sám na stroji, nebo je diktuje své manželce.

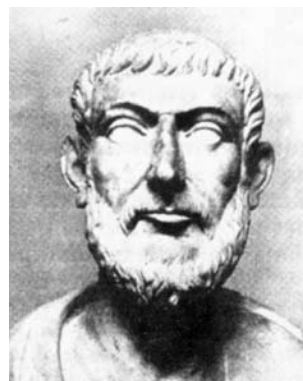
Z jeho popudu vznikl v Curychu Dům nevidomých jako kulturní, ubytovací i rehabilitační středisko. Tak se postupně naplňoval život mimořádně těžce zdravotně postiženého člověka, který nehodlal od jiných pouze přijímat. Byl to heroický boj s nepřízní osudu, který vybojoval vítězně.

APPIUS, Claudius, zv. Caecus (Slepý)

† po 280 př. n. l.

Římský cenzor, senátor a sociální reformátor.

Ač patricij, podporoval svými politickými opatřeními plebejce. V r. 312 př. n. l. nechal vybudovat vodovod a dal postavit dlážděnou silnici (Via Appia) z Říma na jih Itálie do Vapue. I jako nevidomý požíval v senátě úctu. Do historie se zapsal také tím, že v římském senátě pronesl (v r. 280 př. n. l.) řeč, ve které nesouhlasil uzavřít potupný mír s epirským králem Pyrrhem po jeho vítězství u Auscula.

ARAGO, Jacques Etienne Victor

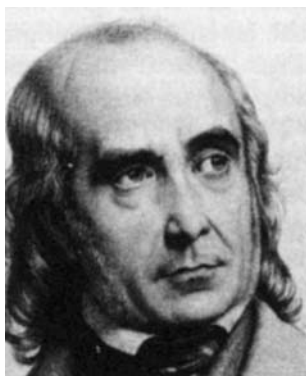
* 10. 3. 1790

† 1855

Cestovatel a dramatik.

Narodil se ve francouzském Estayelu. Zemřel v Brazílii. Vydal se na cestu kolem světa na lodi Uranie.

Po návratu do Francie se stal spolupracovníkem satirického časopisu. Tehdy bydlel v Toulouse a Bordeaux. V r. 1835 přijal místo divadelního ředitele v Rouenu. Přestože brzy oslepl, vedl divadlo po určitý čas i nadále. Později se však znovu vrátil k rozsáhlému cestování. Do Francie se už nevrátil.

ARENTOWICZOVÁ, Elżbieta

* 1917

† 1979

Polská učitelka ženských ručních prací.

Na Varšavské univerzitě absolvovala studium psychologie a pedagogiky. Posléze vyučovala 21 let ženským ručním pracím ve výchovně vzdělávacím ústavu pro nevidomé děti v polských Laskách. V rukopisu měla připravenou učebnici Metody vyučování ženským ručním pracím ve 4.-6. ročníku dívčí třídy. Její práce však tiskem nevyšla.

ARMANI, Vincenzo

Italský humanista.

V r. 1646 vydal knihu o slepých lidech *Il cieco afflitto e consolato* (Slepec sklíčený a potěšený). Stále častěji se u vědců projevuje přesun zájmu o individuální vzdělávání majetkově zajištěných slepců k experimentování s možnostmi pomoci i chudým, převážně žebrajícím slepcům.

Armato SALVINO

(viz SALVINO degli D'Armati)

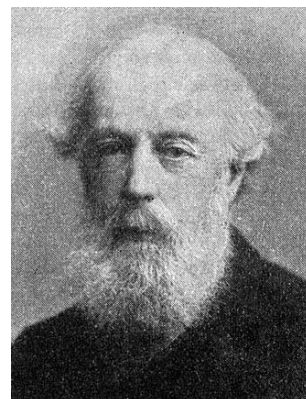
ARMITAGE, Th. R.

* 1824

† 23. 11. 1890

Anglický propagátor a organizátor vzdělávání nevidomých, autor adaptace Braillova písma na anglický jazyk.

Narodil se ve staré zámožné anglické rodině v Yorkshiru. Rodina se odstěhovala do Normandie a posléze do Německa. Hochovo základní vzdělání bylo tedy německé. Vysokoškolská studia zahájil na Sorbonně v Paříži, ale doktorátem z medicíny končil v Anglii.

V této době začal mít potíže se zrakem, snad atrofie sítnice. Usadil se jako lékař v Londýně. V r. 1860 se však pro praktickou slepotu vzdává svého povolání. Zemřel úplně nevidomý a neslyšící.

K nevidomým ho vlastně přivedla náhoda. Sblížil se s jedním ze svých londýnských pacientů, pracovníkem slepeckého spolku, kam později vstoupil i sám a poznal problémy nevidomých zblízka. Byl už takový, že nemínil být pouhým pasivním pozorovatelem.

Svou osvětovou činnost mezi nevidomými mohl organizovat proto, že byl hmotně zabezpečený rodinným jměním. Vzdělávání nevidomých dětí prosazoval formou zřízení tzv. Center v různých částech Londýna. Děti nemusely cestovat daleko, ale dvakrát až pětkrát týdně se shromažďovaly na určitém místě poblíž jejich bydliště, kde jim bylo poskytováno elementární vzdělání. Potom teprve byly přijímány do ústavu.

Armitage se také zasloužil o založení vyšší odborné hudební školy pro nadané nevidomé děti, k čemuž ho přivedl jeho přítel F. J. Campbell, známý bojovník za práva černochů, který se stal ředitelem školy, (viz Campbell).

V Anglii i ve Skotsku vzniklo velmi mnoho návrhů na slepecké písmo.^{*1)} Armitage všechna odmítal. Osleplý lékař se jednoznačně postavil za písmo Braillovo, které už v r. 1868 adaptoval na anglický jazyk. Jedním z důvodů jeho zájmu bylo to, že ve Francii působilo hodně výborných nevidomých hudebníků a Armitage předpokládal, že zásluhu na tom má právě Braillova hudební notace.

Z jeho popudu začal v r. 1868 vycházet časopis *Progress*, který byl jako jediný v Anglii tištěn Braillovým písmem. Patřil historicky mezi první slepecké časopisy svého druhu. Armitage se snažil zavést některé zkratky, je tedy také tvůrcem anglického slepeckého zkratkového písma (1871). Těchto úspěchů dosáhl přesto, že jeho krajan W. Moon^{*2)} prosazoval své liniové písmo. Oba systémy používali anglicky mluvící nevidomí čtenáři až do poloviny 20. století.

Armitagův spis o přednostech Braillova písma byl přeložen do němčiny.

^{*1)} *Především po vypsání soutěže v Edinburghu (viz některá další hesla)*

^{*2)} *Viz heslo Moon, William*

ARNER, Milan

* 13. 7. 1976

Český klarinetista a hudební pedagog.

Narodil se v Praze v rodině klempíře jako nevidomý. Od útlého věku projevoval zájem o zpěv a hudbu. V roce 1982 byl přijat do ZŠ Jaroslava Ježka pro nevidomé žáky v Praze na Hradčanech. Mimo všeobecného vzdělání zde získal základy hry na klavír (kterou navštěvoval od svých 6 let), zobcovou flétnu a později hry na klarinet. Pro své hudební nadání a píli byl v r. 1990 přijat na Konzervatoř Jana Deyla v Praze, hlavní obor hra na klarinet, vedlejší obor hra na klavír.

Již v průběhu studia veřejně vystupuje jako sólista i člen různých komorních seskupení na řadě koncertů u nás i v zahraničí. Na mezinárodní interpretační soutěži zrakově postižených hudebníků v Mariánských Lázních získal v r. 1997 druhou cenu a cenu jako nejlepší český interpret. To ho podpořilo v úmyslu věnovat se koncertní činnosti a studiu hudební vědy na FF UK v Praze (od r. 1997).

V akademickém roce 2001–2002 studoval na Státním specializovaném institutu umění v Moskvě. Magisterské studium hudební vědy ukončil r. 2003. Tématem jeho diplomové práce byla třetí houslová sonáta rumunského skladatele Gheorghe Enesca a její hudební souvislosti s rumunským folklórem. Za tuto diplomovou práci mu byla udělena Bolzanova cena UK a České spořitelny.

Od r. 2003 vyučuje na Konzervatoři J. Deyla a ZUŠ v Praze. R. 2004 se zapsal k doktorandskému studiu v Ústavu hudební vědy na FF UK. Tématem jeho rigorózní práce je komorní tvorba pro klavír a 3 až 4 smyčcové nástroje George Enesca. Jeho vědecký zájem se soustřeďuje především na hudbu 19. a 20. století. V letech 1997 a 2002 vystoupil se Západočeským symfonickým orchestrem Mariánské Lázně,

r. 1998 se Symfonickým orchestrem Jindřichův Hradec. R. 1999 hrál ve Španělském sále Pražského hradu s Komorním orchestrem pražských symfoniků pod taktovkou Petra Vronského, r. 2004 účinkoval na dvou koncertech s Komorním orchestrem Kremlin v Moskvě, kde přednesl koncert pro klarinet a orchestr A dur W. A. Mozarta. Jeden z těchto koncertů se konal ve velkém sále moskevského institutu Gněsinych.

Od r. 1995 hraje v duu Musica grata se slabozrakou kytaristkou Petrou Elicerovou. V r. 1999 získali třetí cenu na festivalu komorní hudby v Polsku. Spolu studovali na Státním specializovaném institutu v Moskvě. Mimo Českou republiku hráli v Německu, Švédsku, Rumunsku, Bulharsku, Ukrajině, Bělorusku, Rusku a Dánsku.

Roku 1999 vydali CD.

ARNÖR, Anders

* 1925

† 1985

Švédský profesionální sociální pracovník evropského formátu.

Po dokončení svého odborného vzdělání pracoval ve švédském ministerstvu práce jako zprostředkovatel pro získávání zaměstnání zdravotně postižených osob. Od r. 1959 působil ve správě švédského Svazu nevidomých De Blindes Förening. Byl zde převážně činný na úseku sociální pomoci. V té době vyvinul iniciativu pro nahrávání švédské zvukové knihy na magnetofonové pásky. Arnörova mezinárodní angažovanost pro nevidomé začala v r. 1962. Nejprve jako asistent Dr. Charlese Hedkvista, od r. 1974 byl zvolen generálním tajemníkem WCWB. Mimoto byl pověřen spoluprací s důležitými úřady v různých mezinárodních organizacích. Za svou významnou činnost byl v r. 1976 a 1977 oceněn vysokými švédskými řády.

ASADOV, N. Eduard

* 7. 9. 1923

Ruský básník.

Patří mezi literáty, kteří přišli o zrak v průběhu druhé světové války a literárně tvořit začali teprve v období své slepoty.

Narodil se v Turkmenistánu. O zrak přišel za bojů u Sevastopolu. Studoval v Literárním institutu. Jeho básně vycházely v mnoha časopisech. Zvláště byla známá jeho báseň Snova v stroju. V r. 1951 vyšla jeho první sbírka básní Světlije forogí.

ASCENSO, Antonio

* 1853

Italský varhaník a hudební skladatel.

Od narození byl nevidomý. Působil jako varhaník. V r. 1870 jako první zavedl v Itálii svou adaptaci Braillovy francouzské abecedy na italský jazyk. Ascenso tak učinil především pro Braillovu hudební notaci, která předpokládala znalost literní abecedy. Až do této doby se v italských ústavech pro nevidomé děti zkoušely různé hladké reliéfní latinky. Nejvíce se používala původní částečně upravená hladká latinka Kleinova.

Svou osvětovou činnost mezi nevidomými mohl Ascenso organizovat proto, že byl hmotně zabezpečený rodinným jměním. V této souvislosti je jistě zajímavé, že i v jiných zemích se o rozšíření Braillova písma postarali nevidomí hudebníci, a to ze stejných pohnutí.

ASIMOVIC, Denis

* 15. 3. 1975

Běloruský kytarista a hudební skladatel.

Narodil se v městečku Žodino s poruchou zraku v rodině biologa. Po úplné ztrátě zraku ve třech letech ho rodiče zaměstnávali hrou na hudební nástroje. Denise přitahovala hra na klavír. Rád zkoušel, jak při poklepu zní různé předměty. Ve třech letech byl schopný se podle náslechu naučit drobné skladbičky. Projevoval zájem o rock, jazz, přesto dával přednost hudbě J. S. Bacha. Číst a psát braillovskou azbuku ho již v 5 letech učila matka. První Asimovičovou učitelkou hry na klavír byla pianistka z místní hudební školy N. Logunovskaja.

Jelikož byl dostatečně vyspělý, byl v pěti a půl letech přijat do školy pro nevidomé žáky v Grodném, kam se rodina přestěhovala. Školu ukončil s vyznamenáním a v r. 1989 se stal studentem grodnovské hudební školy ve třídě známého kytaristy a hudebního skladatele Vl. Zacharova. Středoškolské hudební vzdělání ukončil v r. 1993 rovněž s vyznamenáním. V této době se už stal laureátem oblastní republikové soutěže (Vitebsk) a mezinárodní soutěže v Krakově. Během studia se propracoval ke svému interpretačnímu stylu skladeb z období klasicizmu.

V r. 1993 je Asimovič přijat na běloruskou hudební akademii. Jeho učitelem byl J. Gridjuška. Studium ukončil v r. 1998 s vyznamenáním.

Účast na mezinárodních festivalech nevidomých hudebníků přinesla Asimovičovi první zkušenosti, mnohá přátelství i pozornost odborníků. V mezinárodních stycích mu pomáhala česká nevidomá pěvkyně O. Štěpánová. V r. 1995 byl na stáži v Česku u vynikajícího kytaristy, profesora pražské AMU Štěpána Raka. Rok 1995 mu přinesl uznání na XI. mezinárodní soutěži kytaristů v polské Krinice-Gorské, kde získal velkou cenu za vynikající úspěchy i aktivní koncertní činnost v rámci mezinárodních festivalů, koncertních programů v rozhlasu a televizi (Bělorusko, Česko, Polsko). Bylo mu uděleno stipendium Josifa Žinoviče, činného v oboru umění v Bělorusku, a přiznána podpora od fondu prezidenta Běloruska.

V r. 1997 na mezinárodní soutěži kytaristů, laureátů v Krakově, běloruský kytarista znovu zaujímá přední místo. V tomtéž roce nakladatelství Kovčeg vydalo v rubrice Běloruská kytarová hudba dvě Asimovičova alba a časopis Mir gitary vydal několik skladeb tohoto mladého autora.

V r. 1998 Asimovič znovu přijíždí do Česka, aby se zúčastnil mezinárodního festivalu nevidomých hudebníků a také sólově vystupuje na festivalu Mladá Praha. V této době koncertuje v Polsku, Litvě, Česku, Ukrajině a Rusku.

Trvalejší zaměstnání našel v Grodnu jako hudební ilustrátor oblastního dramatického divadla. V hudebním učilišti a škole pro nevidomé žáky vyučuje hře na kytaru, pokračuje v koncertní činnosti, vystupuje v rozhlasu i televizi, vydává audionahrávky. Partitura jeho Partity o třech částech Jesus Christus byla přijata do fondu běloruského republikového rozhlasu a také organizátorem koncertů běloruských a zahraničních hudebníků, a byla provedena na prestižních hudebních festivalech Běloruska, Polska a Holandska.

Své interpretační umění si prohloubil studiem v mistrovských třídách vynikajících pedagogů A. Frauči (Moskva), T. Offermanna (Německo), M. I. Siverse (Rakousko), J. Morela (USA). V r. 2003 přijíždí do Prahy na Konzervatoř Jana Deyla s cílem zdokonalit se v Braillově hudební notaci pod vedením M. Arnera. Během tří měsíců si osvojil metodiku J. Jelínka, což mu v této době dovoluje rovnocenně učit vidomé i nevidomé žáky hře na kytaru a samostatně zapisovat své skladby.

V Asimovičově podání klasické kytarové hudby se uplatňují jeho osobní prožitky. Převládající emocionálnost hry a brilantní technika mu pomáhají dojít logicky k osobitě hudebně interpretační ideji.

M.A., E.H.

ASTONOVÁ, Mathilda

* 11. 12. 1873

† 1. 11. 1947

Zakladatelka slepeckého hnutí v Austrálii. Nejvíce byla známa jako Tilly.

Narodila se v Carisbrocku. V 7 letech oslepla. Po absolvování školy pro nevidomé žáky v St. Kilda se zapsala ke studiu na Melbournskou univerzitu. V druhém ročníku musela studia zanechat pro naprostý nedostatek studijního materiálu v Braillově písmu. Jinou možnost nenašla. V r. 1894 založila Victorian Association of Braille Writers, která se potom zabývala propagací vzdělanosti nevidomých Australanů. Založila i další organizace pro podporu dospělých nevidomých.

ATKINSON, J. R.

* 1899

Americký tyflop a mechanik.

V r. 1932 se stal spolukonstruktérem psacího stroje pro psaní Moonovým písmem.^{*1)} Do této doby se sázelo z odlévaných matric. V londýnské slepecké knihovně byla polovina knižních fondů tištěna Moonovým písmem, polovina písmem Braillovým. Tuto situaci vyvolaly dvě osobnosti, Th. R. Armitage a W. Moon. Praxe ukázala přednosti písma Braillova.

^{*1)} *Takový psací stroj má ve svých sbírkových fondech např. slepecké muzeum v Madridu*

AUFIDIUS, Gnaesius

Žil kolem r. 120 př. n. l.

Římský prétor a historik.

Uvádí se, že byl nevidomý. Měl vynikající pověst, kterou získal při řešení sporných a kontroverzních problémů. Zabýval se dějinami starověkého Říma. Je proto pokládán za jednoho z prvních historiků.

AVISSE

* 1772

† 1802

Francouzský učitel v Haüyově ústavu pro výchovu nevidomých dětí.

Narodil se v Paříži. Pro svou slepotu se stal žákem Haüyova ústavu. Zabýval se psaním různých veršůvek a textů k písním. Působil zde jako učitel.

V období Velké francouzské revoluce se několik Haüyových chovanců přidalo na stranu revolucionářů. Pro demonstrace psali dokonce hry a básně, které v průvodech sami provozovali. Revoluční doba však na druhé straně uvolnila kázeň mladíků natolik, že vynikli jako skladatelé a zpěváci posměšných písní. V r. 1797 byl V. Haüy dokonce zatčen a uvězněn za jejich veřejně zpívané písně údajně s amorálními texty chovance Avissa, které zpívala skupina nevidomých vezená na vysoké káře. Vyvrcholením tzv. uvolněných mravů bylo veřejné prozpěvování písní sansculotů (bezkalhotníků).^{*1)}

^{*1)} *Príslušníci městské radikální lidové vrstvy za Velké francouzské revoluce. Od r. 1790 spolupracovali s jakobínskou levicí. 1793–1794 byli oporou revoluční jakobínské diktatury. Nazývání podle oděvu prostých lidí (nenosili módní kalhoty culottes)*

AXMAN, Štěpán

* 4. 8. 1956

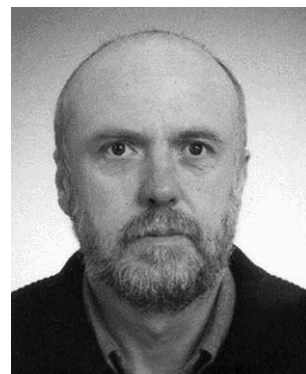
Majitel školy modelování pro nevidomé výtvarníky.

Narodil se v Brně. Po absolvování ZŠ se vyučil uměleckým cizelérem (1971–1974). V letech 1974–1978 navštěvoval střední uměleckoprůmyslovou školu v Uheriském Hradišti, obor kamenosochař.

Své první zaměstnání našel v soukromé slévárně O. Špačka a Z. Fridricha v Praze (1978–79).

Založil a spolupřevodoval soukromou slévárnu na odlévání bronzových soch ve Veverských Knínicích u Brna (1980–1991). První výstavu z těchto artefaktů uspořádalo Slepecké muzeum v Brně v r. 1992. Od r. 1994 vedl Axman výtvarný kroužek v základní i střední škole pro nevidomé žáky v Brně. Práce ho natolik zaujala, že se jí začal věnovat profesionálně.

Osobně se zúčastnil založení společnosti Bronz, která se zabývala organizováním výstav (1991–1993). V r. 1993 spoluzaložil společnost s. r. o. AXB, která se zabývala realizací Axmanových návrhů na hmatové orientační znaky pro nevidomé děti i dospělé Ecce Via. Dále byl realizován projekt Manus Europae sloužící k organizování putovních výstav soch pro nevidomé i vidomé osoby. Prokázal, že nadání nevidomí lidé se mohou věnovat modelování z hlíny do té míry, že jejich práce veřejnost zaujmou a jim to poskytne

vnitřní uspokojení z tvořivosti a nadaným dětem i dospělým určitou míru estetického poznání.

V r. 1994 založil sdružení Slepíši pro výtvarné a kulturní aktivity nevidomých osob. Jednalo se o realizaci Axmanových představ o možnostech modelování nevidícími osobami.

V letech 1995–2000 spolu s Boženou Vavrekovou začal v Brně provozovat ateliér Boženka, později přejmenovaný na Ateliér hmatového modelování. Hlavní náplní se staly výtvarné aktivity mladých nevidomých lidí ve volném čase, organizování výstav výtvarných prací v ČR i v zahraničí. Š. Axman vypracoval projekt nazvaný Bible pro mezinárodní sochařský cyklus nevidomých autorů a obsah vzdělávacího projektu Hele lidi. Prvně realizoval společně s Petrem Pavelkou. Hlavní náplní bylo a stále je seznamovat žáky běžných ZŠ s životem nevidících dětí i dospělých lidí prostřednictvím netradiční výtvarné formy.

V letech 2000–2001 vypracoval metodiku modelování bez namáčení hlíny. Je výsledkem Axmanova zjištění, že talentované nevidomé děti jsou schopné těchto dovedností a že je možné manuálně zručné učit modelovat podle speciálních osnov.

Ateliér tzv. hmatového modelování ve spolupráci s T. Axmanovou uskutečnil celostátní akci (společná práce nevidomých a mentálně postižených výtvarníků) Hmatový betlém (z pálené hlíny). Tento betlém

byl vystaven na různých místech České republiky. Na závěr byl vystaven v Praze ve Strahovském klášteře u příležitosti akce Praha – město kultury 2000.

Na závěr této rozsáhlé činnosti se uskutečnil speciální seminář pro studenty katedry speciální pedagogiky PF MU v Brně na téma Výtvarné činnosti nevidomých osob.

V r. 2001 spolu se svou manželkou T. Axmanovou založil Soukromou školu modelování pro nevidící. Má dva obory: a) řemeslník, b) učitel modelování. Škola sídlí v Tasově. Š. Axman vytvořil nezbytné vyučovací osnovy techniky tzv. hmatového modelování, později techniky modelování pro zdravotně postižené, především specializované pro nevidomé žáky. Začala též spolupráce s ÚSP Březeje, zvláštní školou internátní v Ořechově a sdružením Růžový sad.

Z dalších Axmanových aktivit je to externí výuka na PF MU v Brně na téma Modelování nevidomých, návrhy a realizace hmatových pomůcek a hraček pro nevidící děti z pálené hlíny.

V rámci právní ochrany autorství byla tato nově vzniklá technika modelování přejmenována na Axmanovu techniku modelování (ATM) pro zdravotně postižené. V Tasově se vždy jednou za dva roky koná mezinárodní výtvarné sympozium nazvané Hele socha pro nevidící.

Štěpán Axman vydal množství propagačních materiálů, obrázků a textů.

B

BABEKOV, Stojan

Bulharský hudební skladatel a dirigent.

Bulharský nevidomý dirigent Státního hudebního souboru nevidomých zpěváků a hudebníků. Je držitelem tří mezinárodních cen za sborovou tvorbu.

BABURKIN, Viktor Ivanovič

* 13. 3. 1939

Zakladatel a první ředitel muzea výtvarných děl ruských nevidomých umělců v Kiriši.

Narodil se v Ljubani (Leningradská oblast). 20 let pracoval v železniční dopravě, 13 let se věnoval mikrobiologii. Již v dětství rád kreslil a maloval. Jakmile odešel do důchodu, založil proto v tamní okresní knihovně vlastní obrazovou galerii.

V r. 2000 jeho sbírka obsahovala již více než 1000 prací. Téhož roku ji daroval městu a o rok později bylo možné v Kiriši otevřít první galerii v oblasti a Baburkin se stal jejím ředitelem.

Fond této galerie se rychle rozrůstal, až se zrodila myšlenka vybudovat i galerii nebo muzeum tvorby nevidomých umělců. Již v r. 1985 se začal také zabývat shromažďováním výtvarných děl nevidomých umělců. Vyvinul proto velkou snahu se s nimi kontaktovat. Výsledkem této iniciativy bylo, že v r. 2001 vzniklo muzeum jejich výtvarných děl.

Baburkin se domnívá, že nevidomí umělci mají potřebu vyjadřovat své umělecké prožitky, které získali čtením hodnotné literatury, ale především svými hmatovými i jinými podněty a vyjadřují je ve svých uměleckých dílech. Velmi rád by vydal rozsáhlý materiál o tvorbě nevidomých umělců.

E.H.

BACON, Nicolaus

Žil v 16. století.

Anglický advokát.

Bacon pochází z téhož rodu jako učenec Bacon z Verulamu.*¹⁾ Ve svých 9 letech přišel o zrak v sou-

těži střelbou z kuše. Po delší době se zotavil a začal uvažovat, co dál. Příkladem se mu stal slavný belgický nevidomý právník z konce 15. století Nicasius z Verdenu.

Baconův úmysl studovat rétoriku a poetiku byl shledán za takřka směšný, avšak právě to mu bylo pobídkou, zvláště, když i profesori byli ve svém úsudku opatrní. Poskytli mu možnost účasti na přednáškách s podmínkou, že to pro něho nebude pouhá zábava, že z toho stejně nebude mít žádný užitek. Sám Bacon prokázal tak vynikající výsledky, že proti očekávání se zařadil mezi nejlepší studenty, i když byla později učební látka rétoriky a poetiky mnohem obtížnější. Odhodláním a pílí dokázal, že vyučující změnili svůj názor. Bacon tak všechny přesvědčil, že je zásadní rozdíl mezi slepotou korovou a slepotou duševní.

Nakonec studium úspěšně dokončil a stal se doktorem práv.

Začal pracovat jako advokát. Po čase byl klienty vyhledáván a jeho procesy byly většinou úspěšné.

*¹⁾ Bacon, Francis (1561-1626), anglický filozof a státník

BACZKO, Ludwig Adolf von

* 8. 6. 1756

† 27. 3. 1823

Vynikající německý historik, ředitel Ústavu pro nevidomé v Královci (Königsbergu).

Narodil se v Lul. Otec byl rodem Maďar. Rodina důstojníka se často stěhovala. Konečně déle pobyla v Královci. Zde Baczko dosáhl základního vzdělání. Dále studoval na gymnáziu i univerzitě.

Od narození silně kulhal. Později se těžce poranil tak, že pravé rameno a ruka mu zůstaly bezvládné. Ve dvanácti letech začíná navíc ztrácet zrak. V 21 letech po prodělaných neštovicích oslepl úplně. I přes toto vícečetné těžké zdravotní postižení si našel zdravou partnerku, s níž se oženil a prožíval šťastné manželství. Měli šest dětí. Díky otcově majetku neměla jeho rodina hmotné starosti. Baczko byl velmi společenský, byl všeobecně oblíbený a v tomto smyslu měl i úspěchy.

Stal se učitelem dějepisu na Rytířské akademii a později profesorem na Vojenské akademii v Královci, kde se těšil velké vážnosti. Jeho přijetí do tak vysoké funkce je jedním z důkazů o pozvolna se měnícím společenském vztahu k nevidomým lidem.

Baczko se zasloužil o založení Ústavu pro nevidomé děti v Královci nejen proklamativně, nýbrž postavil se do čela celé akce. Inspiroval ho sám V. Haüy, když se zde zastavil na své cestě do Petrohradu. Politická situace byla velice nejistá, nebylo možné se spolehnout na to, že se v této době postaví nová budova, a tak finanční prostředky, které byly získány sbírkami, byly rozdány potřebným slepcům. V r. 1816 se potom ústav podařilo otevřít. Baczko se stal jeho ředitelem.

Napsal: Dějiny Pruska (1792); Příručka dějin Pruska (1802). Pro pedagogy má význam spis O sobě samém a o podobně postižených přátelích (1807). Dále to jsou Dějiny francouzské revoluce (1818); Poetické pokusy slepce (1824); Historie mého života – vyšlo rok po jeho smrti. M. T. Paradisová na jeho libreto, Rinaldino a Alcina aneb Ostrov pokušení, napsala operu, kterou se představila v Praze.

BAJTL, Zdeněk

* 19. 6. 1970

Český počítačový programátor.

Narodil se v Praze. Od narození je prakticky nevidomý. Ve svých 6 letech nastoupil do ZŠ pro žáky se zbytky zraku, později byl přeložen do ZŠ pro nevidomé žáky v Praze. Zde se také úspěšně věnoval hře na hudební nástroje. Hudbu si potom zvolil jako profesi, a proto po dokončení ZŠ vstoupil na Konzervatoř Jana Deyla. Maturoval v r. 1989 a v r. 1991 absolvoval hlavním oborem hra na klarinet. Během studií se věnoval také sportu, kde se v soutěžích lyžování a plavání umísťoval na předních místech.

Vyučovat začal v ZUŠ ve Stochově. V r. 1994 přešel do ZUŠ v Praze.

V tuto dobu už byly jeho největším zájmem počítače. V r. 1992 začal pracovat na Eureka A4.

Záhy vnikl do tajů digitální techniky, naučil se s Eureka pracovat a stal se instruktorem její obsluhy. Působil jako lektor na různých kurzech, programoval některé hry. Z jeho tehdejších největších prací byl program pro tisk adres na různé druhy a velikosti poštovních obálek. Také vytvořil program pro převedení hudby vzniklé v hudebním procesoru Eureka do Braillovy hudební notace.

V r. 1993 byl v Praze založen Eureka klub, kterého se Z. Bajtl stal vedoucím. Klub byl navštěvován uživateli Eureka, kteří si zde předávali zkušenosti a programy či hry. Klub pořádal i individuální výuku práce s touto pomůckou.

Z. Bajtl seznamoval zájemce s možnostmi připojení na v tu dobu již fungující tzv. BBS (ČUNS BrailNet), kde se dala získat spousta programů právě pro Eureka, ale i časopisy či knihy. Tento systém je učil využívat. Do vybavení klubu se podařilo získat počítač a braillovskou tiskárnu. Klub pořádal prázdninová školení, která Bajtl vedl.

Seznamoval účastníky s novými technologiemi, jako byl v tu dobu např. internet.

V r. 1996 nastupuje Bajtl jako pracovník Tyflokabinetu a posléze jako zaměstnanec oddělení digitalizace při SONS, kde převádí knihy i časopisy do digitální podoby a pracuje jako lektor výuky práce s digitálními pomůckami na bázi PC. Stal se metodikem výuky.

V oddělení digitalizace se podařilo sestavit soubor programů v systému MS-DOS na připojení k internetu. Převzal správu BBS i novellové sítě SONS. V r. 2003 se stal vedoucím oddělení digitalizace a správcem Knihovny digitálních dokumentů i konferencí na BrailNetu. Pracuje pro tyflokabinet jako lektor. Specializuje se na hlasový program Jaws.

I při této náročné činnosti si najde čas pro knihu, poslech hudby i pro rodinu.

BAKER, E. A.

* 9. 1. 1893

Rehabilitační pracovník v péči o osleplé vojáky.

Narodil se v Ernestownu (Ontario). Studoval na středních školách v Ernestownu, Napanee a Bathu, Ontariu. V r. 1914 absolvoval. O rok později vlivem válečných událostí oslepl a spolu s jinými se léčil ve vojenském lazaretu v Londýně. Po návratu do Kanady vedl po dva roky léčebné kurzy. Během této doby se snažil založit v Ontariu ústav pro nevidomé, což se uskutečnilo v r. 1918. Současně pracoval v oddělení pro přípravu slepých vojáků do civilu, v r. 1920 se zde stal generálním sekretářem. Přijal místo ředitele Národního ústavu pro nevidomé. V r. 1945 mu byl na univerzitě v Ontariu udělen čestný doktorát. V r. 1951 byl zvolen prezidentem WBU. Dále zastával různé funkce v mezinárodním slepeckém hnutí.

BALCAR, Leopold (též Balzar)

* 18. 9. 1821

† 27. 4. 1845

Významný český klavírista a hudební skladatel.

Jméno tohoto nevidomého umělce nenaleznete ani v Mellově Encyklopedii ani v Zemanově Paedopathologickém slovníčku, ale ani v žádné jiné tyflo-

pedicky nebo hudebně zaměřené příručce. Již dříve uveřejněné informace nepřevzal ani Rudolf Krchňák do své publikace Nevidomí známí, neznámí, ačkoliv Balcar je zahrnut do Pazdírkova Hudebního slovníku. J.S. napsal o jeho životě příspěvek do odborného časopisu. Více se dovídáme u Scherera (Scherer 1864). Jinak později unikl pozornosti.

Balcarova mimořádného úspěchu si nepovšiml ani František Pavlík (Brno 1896), který za začátek péče o nevidomé v Brně pokládal až působení nového ústavu pro nevidomé děti v Brně (1846) a všechno, co skutečný zakladatel prvního ústavu v Brně J. R. Beitzl (Smýkal 1985) vykonal a co jakkoliv souviselo s jeho prací, bagatelizuje.

Zprostředkujícím písemným pramenem je příspěvek brněnského historika a pozdějšího speciálního pedagoga Bohumíra Popeláře: Leopold Balcar, (časopis Otázky defektologie roč. III. str. 69) a Pazdírkův Hudební slovník. Hlavním pramenem informací je v první polovině 19. století v Brně vydávaný časopis Moravie, kde je uveřejněno také několik mimořádně příznivých kritik Balcarových koncertů.

Leopold Balcar (též Balzar) se narodil v Brně jako syn řemeslníka. Ve svých 18 měsících onemocněl některou z dětských horečnatých chorob a začal ztrácet zrak. Po neúspěšném léčení jej asi ve třech letech pozbyl úplně. Nepomohli ani věhlasní oční lékaři jako byl např. Jäger (autor známých a dosud používaných optotypů) ani Rosas. Jinak o jeho dětství nevíme prakticky nic, než že do svých jedenácti let byl v péči rodiny. Později na své dětství vzpomíná s vděčností za to, že byl rodiči milován a že mu byla věnována výchovná péče. Jak se v raném dětství projevovало jeho hudební nadání, není známo.

Jelikož v jeho dětství v Brně žádný výchovný ústav pro nevidomé děti ještě nebyl, přičinil se apelační rada Schäfer o Balcarovo přijetí do pražského ústavu (1832), a to pouze na stravu po jeden zkušební rok. Po roce byl však přijat dokonce na bezplatné místo, protože se u něho projevil mimořádné schopnosti hudební i intelektuální. V učení projevoval soustavnou píli. Ze strany učitelů hudby, Josefa Bezecného a Václava Ptáčka, byl hodnocený jako výjimečný talent. Hře na klavír se věnoval zvláště svědomitě. Bohužel již v této době se začaly u Balcara projevovat zdravotní problémy celkovou oslabeností z mimořádně chudé stravy a nedostatečného pobytu na čerstvém vzduchu. Vždyť učitel Doležálek byl nucen tento ústav opustit ze stejných důvodů.

Balcarovy příležitostné pobyty u rodičů v Brně byly mimořádně účinné propagací péče o nevidomé

i pro její účelnost. Také mu přispívaly k upevnění zdraví. Pro vzdálenost obou měst to ovšem nebylo často. I tak byl každý pobyt naplněn veřejnými produkcemi hry na klavír a trochou radosti z rodinného prostředí.

Balcar se velmi rychle hudebně rozvíjí. Jeho dovednost ve hře na klavír udivuje všechny již v této době a je nejlepší propagací právě budovaného Beitlova soukromého ústavu v Zábrdovicích u Brna (1835), kterému také Balcar později věnoval výtěžky ze svých koncertů.

Balcar opouští pražský ústav předčasně již ve svých 16 letech, aby se u svých rodičů zotavil. V Brně však dále studuje u G. Riegera. Stýká se často s jeho žáky, jako byl např. A. E. Kitl, M. Vojáček, P. Laurencin, J. Chmelíček, P. Křížkovský (ten později v ústavu v Brně vyučoval hře na hudební nástroje) aj. Rieger ho hodnotil jako svého nejlepšího žáka.

V r. 1839 odchází Balcar do Vídně, kde je žákem E. Pierknera, který ho uvedl do vídeňského hudebního života. Pozvolna vnikl do vědomí tamního koncertního publika.

Po celých dalších pět let bojuje bez soustavného léčení se svou zákeřnou tuberkulózou plic, které nakonec podlehl. Předčasně se skončil život nevidomého umělce, který si i za tak krátký čas vydobyl významné postavení v hudebních kruzích. Snad právě pro jeho mládí (pouhých 24 let) se na něho později zapomnělo.

Během necelých čtrnácti let (1832–1845) která mu byla dopřána k pěstování hudby, docílil nečekaných úspěchů, které byly vyvážené nadlidským úsilím překonat nejen sebe sama a svou slepotu, ale také neustále se zhoršující chorobu plic. Důkazem jeho píle je nejen počet samostatných koncertů, ale především jejich mimořádně kladné kritiky.

Poprvé veřejně vystoupil ve svých 14 letech (to ještě jako žák pražského ústavu) v brněnské Redutě. Uvědomil si, že v těchto prostorách před mnoha lety vystupoval i sám W. A. Mozart. S nadšením hrál Hummelovo Concertino pro klavír s orchestrem. Doprovázel ho tzv. Orchester diletantů (rozuměj amatérů), který řídil G. Rieger. Balcarovým výkonem byl tak nadšen, že ho později s radostí přijal za svého žáka. Na Balcarovo přání byl výtěžek koncertu věnován ve prospěch Beitlova brněnského ústavu pro nevidomé děti.

Dne 16. března 1836 pořádá v Brně další koncert, tentokrát ve prospěch pražského ústavu. 12. dubna téhož roku hraje v brněnské Redutě náročný program. Je to ve své době populární klavírní koncert Karla

Černého (běžně C. Czerny) a Moschelesův klavírní koncert. Orchestr řídí opět G. Rieger. Pro patnáctiletého chlapce jistě program naznačující jeho mimořádné hudebně interpretační dovednosti a hlavně nevidanou píli. Oba koncerty měly také mimořádný úspěch, který se odrazil i v kladných kritikách brněnských deníků.

Před svým definitivním odchodem do Vídně (1839) uspořádal další koncerty v Brně i v Olomouci. Po pouhém jednom roku se představil vídeňskému hudebnímu publiku. O dalších koncertech z této doby nemáme ověřené zprávy.

Dne 6. ledna 1841 účinkuje spolu s dalšími vídeňskými umělci v brněnské Redutě. Návštěva byla obrovská, vždyť šlo o známého umělce. Na jeho přání byl výtěžek věnován na stavbu nové budovy brněnského ústavu pro nevidomé na Radvítově náměstí. Koncert měl i tentokrát mimořádný ohlas u publika i v tisku. Umělecký i finanční efekt koncertu se zvýšil tím, že ředitelství vídeňské železnice poskytlo návštěvníkům i účinkujícím bezplatné jízdné.

Na další koncert, konaný ve stejném roce dne 21. března v Brně, můžeme číst velkolepé kritiky. Hovoří se o citlivém přístupu ke skladbě, obdivuje se snad prý charakteristická Balcarova lehkost hry i bezpečná technika. Píše se, že „Balcarova hra daleko překračuje měřítko, které má obecenstvo pro slepého hudebníka. Umělec zraje rychle k profesionálnímu mistrovství“. Kritikou je řazen na velmi čestné místo v řadě českých i zahraničních umělců. Dále se píše, že „...jeho technika je uchvacující zvláště v pasážích. Z Adagia tryská něžný cit, z Allegra oheň a síla, zatímco piano zní měkce. Příjemně zní perlivé diskanty. Po provedení Thalbergovy Fantasie, K. Černého Pstruha, Andante a etudy od Pierknera a variací od Kalkbrennera byl obecenstvem mnohokrát vyvolán“. (Časopis Moravie, březen 1841.)

Z dalších koncertů se v časopise Moravie uvádí koncert: 8. dubna 1844 v brněnské Redutě za spoluúčasti umělců z Vídně. Hrál Fantasii od Thalberga, své Andante, Campagnoliu od Tauberta, vlastní Fantasii na Weberova Čarostřelce aj.

Dne 19. března téhož roku koncertuje ve Vídni za spoluúčasti umělců Vídeňské opery. Zdejší deníky hodnotí jeho hru jako nanejvýš pozoruhodnou. První Balcarovy skladatelské pokusy odborníky nenadchly. Součástí koncertu byly také improvizace na daná témata, jak to bylo v této době dobrým zvykem. O nich se píše, že „...umělec nám ukazuje svůj pohled na svět vyjádřený hudbou“. Dále se Balcarovi předpovídá

výborná perspektiva. Hodnotí se jeho cílevědomost a mimořádná píle, aniž kdo tuší, jak málo mu zbývá času, ve kterém, přes mimořádné úsilí, nestačil své nadání cele naplnit.

Poslední zjištěný evidovaný koncert se konal ve Vídni dne 7. prosince 1844. V kritikách se znovu píše o uchvacujících zážitcích, které slepý umělec rozdával.

V lednu 1845 se ve Vídni setkává s Antonínem Doležálkem, bývalým ředitelem pražského (v této době peštského) ústavu pro nevidomé, který dal nepřímý podnět k založení podobného ústavu v Brně. Balcar znal Doležálka z Prahy. Jeho práce si velice vážil a při této příležitosti mu věnoval svou báseň Otcí slepých.

Nebyla to Balcarova jediná literární práce. Poezii se věnoval častěji. Jeho básně byly uveřejňovány. Životní optimizmus vyjadřuje i jeho snad nejznámější báseň O přírodě, ve které se jako nevidomý vyznává z lásky k ní. Na uvedené ukázce (přeložené ovšem do prózy) si povšimneme zvláště toho, že svůj lyrizmus čerpá pouze z vlastních přímých smyslových vjemů: „Což neslyším zurčení potůčku, což necítím vůni květin a nevnímám zpěv ptactva, který mne zve do luk? Což neslyším vánek proudící křovinami a korunami stromů, což neznám rosu, která chladí horký vzduch? Což neslyším zvonce pasoucích se stád a echo veselého zpěvu pasáka, což nenaplnuje mé srdce radostí paprsek slunce? Což všechny tvoje krásy, ó přírodo, nepoznává i slepý, což nevidíš, jak naplňuješ mé srdce radostí, i když tě nevidím? Slyším však každou tvoji píseň. Poznáváš to z nadšení, které tryská z mého nitra“.

Zprávou nedělního vydání deníku Oesterreicher Morgenblatt (28. dubna 1845) jsou náhle přervány informace o tomto později zapomenutém nevidomém umělci, který svůj překrátký život (bylo mu pouhých 24 let) cele věnoval umění. Uvedená zpráva zní až příliš stroze: „Oznamujeme úmrtí slepého klavíristy pana Leopolda Balzara.“ Byla tak neočekávaná, že badatel ucítil blízkost neúprosného osudu jako hořkou nespravedlivost.

Touto poněkud delší pasáží splácíme dluh jednomu z nevidomých hrdinů, který se během svého krátkého života plně rozdával, ale nestačil naplnit všechna svá předsevzetí. Poskytl však mnoho impulzů k odvaze, aby se tehdejší společnost nestraničila aktivní výchovy nevidomých. Rozdal se hudbou, poezií i všemi hmotnými statky, které získal. Tento postoj nevidomého člověka vyjadřuje jeho genialitu.

BALDOVSKÝ, Ján

* 24. 5. 1955

Slovenský klavírista působící v České republice, výkonný umělec, hudební pedagog.

Narodil se ve Spišské Nové Vsi. Ve čtyřech letech po zánětu mozkových blan oslepl. Základní všeobecné i hudební vzdělání získal v ZŠ pro nevidomé žáky v Levoči (1961–1970). Prospěval s mimořádnými úspěchy jednak v hudbě, jednak v matematice. Zvítězila hudba. S nadšením se učil hrát na všechny ve škole tehdy dostupné hudební nástroje, nejmilejší zůstal klavír. Pro své mimořádné hudební schopnosti byl v r. 1970 přijat na Konzervatoř pro mládež s vadami zraku v Praze, kde studoval s výjimečnými úspěchy u L. Kratochvílové. Již jako student vynikal ve hře na klavír. Věnoval se rovněž hře na jiné hudební nástroje a kompozici. Absolvoval v r. 1978.

V r. 1977 získal první cenu na 1. československém festivalu ZP hudebníků a poté absolutní vítězství i titul laureáta soutěže zrakově postižených interpretů, která byla v r. 1978 v Praze. Potom se jeho koncertní činnost stala velice intenzivní. Všechny úspěchy by bylo předčasné shrnout, jelikož ani v současné době mu interpretační aktivity neubývá.

Ve třídě VI. Petrova se věnoval studiu kompozice. Zkušenosti skladatelské a interpretační mu dovolují tvůrčí činnost. Již od mládí pořádá četné koncerty s nejrůznějšími symfonickými orchestry. Svě hudební vzdělání prohloubil studiem na pražské AMU ve třídě profesora J. Páleníčka. Absolvoval v r. 1982, kdy se stal stipendistou Českého hudebního fondu. V r. 1985 absolvoval aspiranturu veřejným koncertem.

Absolvoval velké množství celovečerních recitálových vystoupení, různých menších akcí a i účinkování na několika mezinárodních festivalech. Zúčastnil se několika mezinárodních soutěží. Kromě jiných ocenění je vítězem mezinárodní soutěže nevidomých hudebníků v Praze r. 1978, nositelem ceny města Banská Bystrica (1982) atd. Hostoval rovněž na mezinárodním festivalu Mladé pódium (Karlovy Vary 1989). Spolupracuje s rozhlasovými i televizními studii. Pro Supraphon natočil V. klavírní koncert f moll J. A. Bendy. Baldovského repertoár obsahuje díla domácích i světových skladatelů: Bacha, Mozarta, Beethovena, Chopina, Liszta, Musorgského, Prokofjeva, Janáčka, Martinů. Ze současné tvorby díla Suchoňova, Fiše-

rova, Páleníčkova a další. Z koncertů pro klavír to jsou např. díla Bendova, Mozartova, Beethovenova, Chopinova, Šostakovičova, Páleníčkova, Martinů aj. Zvláště vyniká v práci s barvou klavírního tónu.

Vystupoval v Německu, Nizozemsku, Švýcarsku, Rusku i v Americe.

Již v době vysokoškolských studií se věnoval činnosti pedagogické. Nejdříve vyučoval soukromě, poté na LŠU. Delší dobu působil v Libčicích. Po absolutoriu krátkou dobu vyučoval na Konzervatoři pro zrakově postižené v Praze, v r. 1987 se stal profesorem konzervatoře v Košicích. Pořádá koncerty, na kterých vystupuje i s košickým orchestrem. Také komponuje. Založil zde klavírní třídu hudební improvizace, která do této doby chyběla. Z tohoto období nejraději vzpomíná na koncerty v Petrohradě.

V r. 1989 nastoupil na konzervatoř v Pardubicích. Připravil několik vysokoškolských studentů. V r. 1993 odešel, protože cítil nutnost poněkud polevit. Začal pracovat v pražském baletním studiu a připravuje studenty na vysokoškolskou dráhu.

Rád hraje s různými kapelami módní i lidovou hudbu a folklór, s oblibou hraje šachy. Je ženatý, má jednoho syna.

BÁLEK, Vojtěch

* 25. 3. 1931

Český tyflop.

Narodil se v Praze. Tam také absolvoval základní i středoškolské vzdělání. V r. 1950 dokončil studia na obchodní akademii. Otec předpokládal, že po něm převezme obchod autopříslušenstvím. Politická situace v r. 1948 tomu zabránila. V té době se u něho objevila progresivní oční choroba. Začal se orientovat na oblast výchovy nevidomých.

V r. 1952 nastupuje jako učitel do Klarova ústavu v Praze. Postupně si doplnil obecně pedagogickou i speciálně pedagogickou kvalifikaci. Současně s transformací ústavu se stal učitelem v učňovské škole pro těžce zrakově postižené v Praze. Nebyl pouze dobrým učitelem, ale o své zkušenosti se podělil s ostatními. Zasloužil se o zavedení profese nevidomých a slabozrakých telefonních manipulátů. Je autorem učebnic Telekomunikační provoz a Ekonomika spojů. Byl stálým konzultantem pro vývoj telefonních ústředn.

Za svou celoživotní pedagogickou činnost byl v r. 1992 vyznamenán medailí Jana Amose Komenského.

BALLU, Viktor Narciss

* 30. 7. 1829

† 26. 3. 1907

Jeden z významných vynálezců, kteří přispěli k rozvoji bodového písma Louise Brailla. Je rovněž tvůrcem vlastního bodového písma, které je reliéfní mutací latiniky a patří do perličkových systémů reliéfního písma.

Narodil se v Anjou. O zrak přišel v důsledku zranění v jedenácti letech. Byl proto přijat do Národního ústavu pro mladé slepce v Paříži. Získal zde základy všeobecného vzdělání. Intenzivně se věnoval hudbě, ve které dosahoval výborných výsledků. Není proto divu, že byl později přijat do téhož ústavu jako učitel hudby. Hudebnímu vzdělávání nevidomých se potom věnoval celých 44 let. Od dětství vynikal zručností a technickými nápady. Tyto dovednosti projevil později při zdokonalování slepeckého tisku.

Jako žák a později i jako učitel byl svědkem, jak se marně každý nově nastupující ředitel ústavu pokouší vytvořit a zavést svůj typ reliéfního písma. Ve snaze přispět k této neúspěšné iniciativě vytvořil zvláštní druh reliéfní latiniky pravděpodobně navázáním na Bauforda. Oproti jiným návrhům to byla písmena z drobných bodů. Vytvořil tak další způsob reliéfní latiniky, který se později vyvinul v latiniku perličkovou. Na první pohled připomíná propichovanou latiniku, ale tyto husté body, ze kterých jsou vytvářena písmena, jsou pouze vylišované. Později však pod vlivem uznání šestibodového písma učitele Louise Brailla od svého záměru ustoupil a navíc se začal věnovat vývoji tisku Braillova písma.

V r. 1851 vynalezl tiskařské zařízení pro Braillovo písmo. Stranu vysázenou dřevěnými Braillovými písmeny otiskl do sádrové kaše, kterou po zaschnutí odléval z kovu. Z této matrice se lisovaly papírové listy knih nebo hudebnin. V r. 1861 zkonstruoval přístroj pro psaní reliéfní latinikou. V r. 1864 zjednodušil Braillovo písmo tím, že snížil výšku bodů, aby se lépe rozmnožovalo. K tomu účelu navrhl pomůcku do kapsy. Téhož roku stanovil pravidla pro stenografii a o devět let později podal svůj návrh na francouzský slepecký zkratopis. V r. 1876 vynalezl lehkou šablonu pro psaní bodovým písmem po obou stranách papíru. V r. 1877 zkonstruoval přístroj pro tisk zhuštěným Braillovým písmem. Byl to malý přístroj, který se nazýval Réglete. Jeho výrobou se později zabývalo

několik firem v Německu. V r. 1884 se zapojil do kódových změn v Braillově bodové hudební notaci. O svých pomůckách nepsal, popsali je jiní autoři.

BANFIOVÁ, Antonietta

* 1832

† 1869

Italská harfenistka.

Narodila se v Miláně. Nevidomá byla od narození. Hudební nadání projevovala již v útlém dětství. Po dokončení studii pořádala několik samostatných večerů. Vícekrát vystupovala v opeře La Scala v Miláně. Při některém vystoupení si ji poslechl rakouský šlechtic, který ji za mimořádný zážitek zakoupil novou harfu.

BANKSOVÁ, Mils

Členka edinburské Společnosti pro umění.

V r. 1821 navrhla písmo pro nevidomé. Patřila k mnoha autorům, kteří na výzvu edinburské Společnosti pro umění podali v třicátých letech 19. století mnoho návrhů. Jejich písma se v praxi neuplatnila.

BAQUERE, Julián

* 1888

† 1942

Španělský organizátor v Jižní Americe.

O zrak přišel v dětství. V r. 1911 se rodina odstěhovala do Buenos Aires. V r. 1924 zde založil první slepeckou knihovnu v Jižní Americe. Je pozoruhodné, že jeho následující nástupci byli rovněž nevidomí.

BARACZ, Stanislaw

† 1936 (leden)

Polský básník.

Od narození trpěl těžkou zrakovou vadou. Zrak ztratil úplně v 6 letech. Celý život žil ve svémrodném městě Lvově. Je autorem sbírky Impresje (1901) a Wybór poezij (1930). Zemřel ve Lvově.

BARBI-ADRIANI, Dante

* 13. 3. 1837

† 15. 3. 1897

Italský organizátor péče o výchovu a vzdělávání nevidomých.

Narodil se ve Florencii. Oslepl snad po nějaké nehodě ve svých 20 letech. Začal se seznamovat s Braillovým písmem a věnoval se hudbě. Přihlásil se ke studiu na technice. Začal se zajímat o možnosti povolání pro nevidomé, zvláště o práce manuální. Hudba se mu stala zábavou. Protože mnoho nevidomých lidí nemělo práci, vyhledával pro ně vhodné pracovní možnosti. Především to byly práce manuální. Barbi-Adriani se však začal starat i o vzdělávání a výchovu nevidomých dětí. Florentský magnát mu poskytl budovu, ve které zřídil školu. Pro její financování založil dobročinný spolek. Založil dále časopis *Il mentore dei ciechi*, který vycházel v Braillově písmu i černotiskem.

V r. 1883 organizačně připravil první italský kongres pro vzdělávání nevidomých dětí. V r. 1887 otevřel Barbi-Adriani muzeum pro didaktiku, v r. 1888 svolal 2. kongres pro řešení otázek vzdělávání nevidomých dětí i pro jejich přípravu k povolání. Zanedlouho potom vznikl Spolek pro ochranu slepců. Obdržel jméno Regina Margherita a Barbi-Adriani byl zvolen jeho předsedou. Stal se tak jedním z významných činitelů, kteří přispěli ke vzniku organizované péče o nevidomé děti, mládež i dospělé osoby.

BARBIER DE LA SERRE, Nicolas Marie Charles

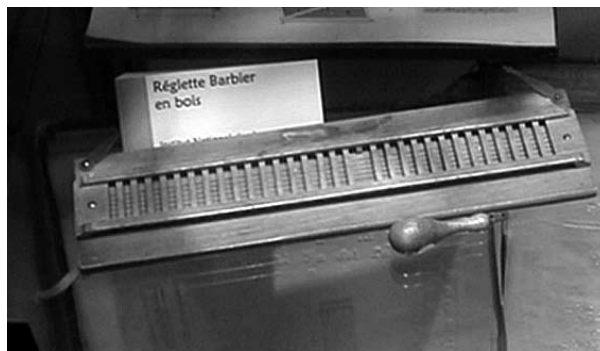
* 1767

† 1841

Je příkladem, jak se důstojník francouzské armády mohl stát významnou osobností v úsilí vytvořit speciální písmo pro nevidomé čtenáře.

Voják z povolání, dělostřelecký důstojník. Po vítězství Velké francouzské revoluce emigroval do Severní Ameriky, kde se stal zeměměřičem. Po restauraci francouzského císařství se vrátil do vlasti a zabýval se myšlenkou vytvořit rychlé a tajné písmo pro vojenské účely.

Barbierovo první tajné písmo určené pro vojenské účely pochází z r. 1796. Je to soustava fonetických znaků, které vznikají propichováním listu papíru nožem. Vzhledem k profilu břitu nože se tím vytvářejí trojúhelníkové tvary dírek. Jako tajné reliéfní písmo je bylo možné číst a také jím pomocí nože psát v zákopecích za tmy, bez nutnosti rozsvěcovat světlo. V r. 1815 podává návrh na další tzv. noční písmo (skotografie). Od tohoto dvanáctibodového písma nebylo již daleko k písmu pro nevidomé čtenáře, protože písmena vyjádřil skupinami reliéfních bodů. Tak se důstojník ve výslužbě, který se původně před nástupem vojenské

Barbierův reglet s bodátkem

služby zabýval telegrafií, stává významnou osobností ve vzdělávání slepců.

Nejprogresivnější skupinou jsou písmena využívající reliéfní bod. Počtem bodů i jejich specifickým uspořádáním se vytvářejí skupiny, které nejlépe vzrušují hmatová tělíska prstů. Zdůvodnění adekvátnosti bodového písma bylo psychologicky podloženo až ve 20. století. Autoři písem vycházeli z pouhé empirie, a to jen v lepším případě.

První v řadě bodových písem bylo písmo Fr. Lany Terziho. Je nepravděpodobné, že by Ch. Barbier při svých návrzích čerpal z jeho soustavy. Wanecek (1969) však uvádí, že Barbier znal francouzský překlad Lanova Prodruma. Moc se tomu divit nemůžeme, jelikož oba autoři hovoří o téže věci. Jedno společné mají obě soustavy; jejich původ je v tajných písmech, koncipovaných většinou pro vojenské účely, navíc v té době velice módních „vynálezů“.

První skutečně bodové písmo vytvořil Ch. Barbier v r. 1815. Jeho konečná podoba pochází z r. 1819. Akademii věd v Paříži je předložil o dva roky později. Ta je ihned doporučila vyzkoušet v Pařížském ústavu pro mladé slepce, který se zde znovu ustavil. Zavedení písma se v ústavu uskutečnilo přesto, že jeho tehdejší ředitel Guillié právě uplatňoval písmo své. Barbierovým písmem bylo posléze vytištěno jeho pojednání o tzv. nočním písmu.

Barbierovo písmo mohli nevidomí nejen číst, ale pomocí speciální šablony mohli tímto písmem i psát. Systém měl dva základní nedostatky: a) znaky jsou vertikálně delší než je bříško ukazováku, kterým se čte (šest reliéfních bodů pod sebou), b) nejedná se vlastně jen o písmena. Jsou to většinou znaky pro fonetickou výslovnost francouzské řeči. Toto písmo se také v jiných jazykových oblastech nikdy nepoužívalo ani jako experiment. Nevidomí žáci si ihned toto písmo přizpůsobili a využívali pro notový zápis.

Problému věnoval Barbier dva spisy: *Tabulka rychlopisu* a *Zásady francouzského písma rychlého jako mluva*. Navrhovaný způsob zkratk byl ovšem

hmatem těžko čitelný, jelikož se jednalo o vertikální rozšíření diakritickými znaky.

Největší význam Ch. Barbiera pro vzdělávání nevidomých dětí je v tom, že z jeho dvanáctibodového písma vycházel při svém návrhu šestibodového písma L. Braille a určitý čas sloužilo žákům tohoto ústavu jako nový způsob hudební notace.

Braillovo slepecké muzeum v Coupvray (Francie) má ve svých fondech reglet i šablonu pro psaní Barbierovým písmem. Barbierovo písmo je podrobně popsáno viz Smykal, 1995

BAROZZI, Francesco Giovanni Baldassatre Michele

* 6. 5. 1795

† 24. 8. 1867

Zakladatel ústavu pro výchovu a vzdělávání nevidomých a ústavu pro neslyšící děti v Miláně.

Narodil se v Miláně. Rodina bydlela v chudých uličkách postavených v okruhu nedaleko kanálu. Předkové Barozziových emigrovali do Milána z lombardských zemí, které v průběhu 18. století patřily savojským pánům. Další stěhování se uskutečnilo na předměstí San Eustorgio. Otec se i přes chudobu snažil zabezpečit svým dětem možnosti studia s přáním, aby získaly kariéru ve veřejných službách. Barozzi absolvoval kurz latiny, „až k rétorice“ a kompletní matematický kurz i další předměty potřebné pro profesi účetního, pro niž získal diplom v r. 1819. Mimo italštiny dobře ovládal latinu, francouzštinu a němčinu.

Jako účetní začal pracovat již v době studií. Krátce po dovršení svých 16 let byl přijat na účetní prefekturu v Oloně, kde potom působil po více než 20 let. Skutečný vstup do byrokratických kruhů napoleonského Milána byl v r. 1813, kdy je definitivně jmenován do funkce úředního účetního, v době vojenských operací za velmi nízký plat. V r. 1814, po jeho povýšení na pomocného účetního, mu nabídli určitou kompenzaci za podmínek dalších pracovních úkolů, a on se nyní mohl rozhodnout pro založení vlastní rodiny s chudou dívkou (1815).

Prvních 10 let rakouské nadvlády bylo pro Barozziho nejtěžších. Prefekturu vystřídala provinční vládní královská rodina Milána, a tak se zvýšení platu nedočkal. Hrozilo dokonce i propuštění ze zaměstnání. V r. 1818 však udělila vláda Barozzimu každodenní dávky první třídy (1 zlatku) v důsledku, jak se praví, „ne zrovna běžných schopností“ a byly mu svěřeny speciální úkoly ve věcech vod, ulic a zásobování po-

travinami. K definitivnímu jmenování došlo v r. 1825. Hodnosti prvního účetního dosáhl místokrálovským rozhodnutím až v r. 1836.

Konečně mohl uvažovat o podpoře sociálně slabých dětí a užitečné i pro ty, kteří o ně pečují. To byla oblast, po níž Barozzi toužil a které věnoval svou péči až do odchodu do penze r. 1859.

Byl jmenován ředitelem institutu Milosrdného domu Sv. Vincenta (zal. v r. 1817) v Miláně. Jeho dvě budovy tvořily jeden komplex. V první budově byly dílny a útulek péče o stálé obyvatele a druhý dům sloužil pro denně příchozí. První „mají v ústavu ubytování, každý svůj slamník, oblečení, ke kterému jsou i spodky pro čistotu a hygienu“.

Ústav začal přijímat opuštěné děti od r. 1817 a během několika let jich zde bylo až 120, rozdělených do 2 tříd (mladší do 14 let a starší do 18 let). Poskytovalo se jim ubytování a základní vzdělání. Užitečným profesím se učily u řemeslníků a úředníků města. Ústav byl specializován pro slepce na dva snadno osvojitelné druhy práce: plátenictví a bavlnářství. Od základních surovin, od česání vlny až po bělení nebo barvení. Barozzi dospěl k uskutečnění vlastní ambice přetvořit charitativní ústavní model na využití soukromého podnikání.

Na výzvu Francesca Torriceniho se Barozzi stal členem komise svolané za účelem prozkoumání podmínek k založení výchovně vzdělávacího ústavu pro slepé děti v Miláně. Schůze komise se konala v r. 1836. Barozzi, jediný nešlechtic mezi hrabaty sestavil jasný projekt, který mohl být hned schválen. Tento dokument uznává první iniciativu místodržitele, který měl realizovat vládní depeši. Jednalo se o ušetření nákladů. Barozzi potvrdil, že Milosrdné domy mohou nabídnout potřebné prostory, personál i výchovu a vzdělání v oblasti tkalcovských prací a tkaní stuh. U úřadů měl pochopení. Zdálo se, že je všechno rozhodnuto, ale epidemie cholery pozastavila všechna jednání. Vláda umožňuje realizovat Barozziho projekt až v r. 1839. Podmínkou však byla štedrá finanční pomoc milánského finančníka Sebastiana Mondolfa.

V Milosrdném domě byla oddělena jedna místnost. V r. 1841 byly přijaty první nevidomé děti do milánského zařízení pro výchovu a vzdělávání slepých dětí. Barozzi začíná studovat dostupnou literaturu. Vzorem měl být National institut des jeunes aveugles (Národní ústav pro mladé slepce) v Paříži. Proto se Barozzi vydal v r. 1845 na vlastní náklady ústav navštívit, aby získal různé knihy vytištěné slepeckým písmem a některé výrobky tohoto velkého institutu, které by mohly posloužit rodičimu

se lombardskému ústavu. Setkal se i s Braillem, se kterým mohl všechny problémy písma prodiskutovat. Braillovo písmo se obával zavést pro jeho odlišnost. Úzké vztahy s instruktorem Josephem Guadetem se upevnily u příležitosti Celosvětové výstavy v Paříži r. 1855.

Barozzi, stejně jako mnoho jiných v té době se obával, že odlišné písmo by mohlo způsobit další bariéru mezi nevidomými a ostatními lidmi. Od té doby znásobil neúnavné zkoušení nového psacího stroje, který by byl schopen psát současně písmem pro nevidomé a černotiskem – jako stroj od nevidomého Pařížana Foucaulta. Barozzi následně vyzkoušel i písmo, které nebylo liniové, nýbrž písmena latinky byla značena drobnými body podle metody J. W. Kleina.

Přibližně v r. 1847 M. Barozzi inspirován metodou Francouze Foucaulta se snažil překonat s následnými modifikacemi limity běžné tabulky pro ruční psaní tím, že neustále upravoval pravítko (reglet) s otvory pro písmena, až z něho vytvořil psací stroj, který dovoľoval přímou komunikaci mezi nevidomými a vidomými lidmi a zrychloval metodu psaní. První psací stroj vynalezený M. Barozzim v r. 1847 měl kovová razidla, která nechávala otisk na speciálním olejovém papíru začerněném grafitovým prachem.

V r. 1848 dal Barozzi vyrobit druhý psací stroj, který získal prémii poroty na výstavě v Londýně. Fungoval pomocí disku, na kterém byla v reliéfu běžná velká a malá písmena. Diskové zařízení usnadňovalo vyhledávání písmen a jejich umístění v bodě tisku. Tisklo se opět na olejový papír pokrytý grafitovým prachem.

Podle osvědčeného vzoru jiných ústavů i Barozzi konal roční zkoušky svých chovanců, které měly i finanční efekt, protože byli zvaní především bohatí občané.

Barozzi se nakonec rozhodl přijmout Braillovu hudební notaci a zdokonalil výrobu zeměpisných map. Měl velký podíl na tvorbě tzv. hmatové řeči, čímž umožnil vzájemnou komunikaci hluchoněmých s nevidomými. Tuto komunikační pomůcku potřeboval proto, že se podílel na založení Milosrdného ústavu pro hluchoněmé v Campagnii (Pio Istituto per i Sordomuti Poveri di Campagna – 1805). Barozzi se stal jeho ředitelem. Tak se k jeho každodenním starostem přidružilo ještě vedení Zemědělské osady hluchoněmých chovanců.

V r. 1859 císařská krajská občanská i vojenská vláda v Lombardii povolila řediteli Milosrdných domů odejít na „velice zasloužený odpočinek“.

Ústav pro nevidomé děti Barozzi řídil až do konce svého života, který mu zkrátila cholera.

BARRAGA, Natalie C.

Americká tyflopodka.

V druhé polovině 20. století provádí četné výzkumy a publikuje. Zajímavé jsou její práce: *Increased Visual Behavior in Low Vision Children* (1964) a *Visual Handicaps and earning* (1976).

BARTALOS, Imrich

* 8. 7. 1950

Slovenský hudební pedagog a odborník v tyflokynologii.

Narodil se v obci Čenkovce. Od narození je nevidomý. Pochází z dělnické rodiny.

ZŠ navštěvoval nejdříve v rodné obci, potom v ZŠ pro slabozraké žáky v Bratislavě a nakonec v ZŠ pro nevidomé žáky v Levoči, kde se intenzivně věnoval hře na akordeon. Vynikal všeobecnou inteligencí, aktivitou i hudebním nadáním. Při volbě povolání zvítězila hudba. V r. 1973 úspěšně ukončil studium hry na akordeon na Konzervatoři pro mládež s vadami zraku v Praze, kde na absolventském koncertě, na základě konkurzu, vystoupil jako sólista se symfonickým orchestrem. Už v období studií po čtyři roky vyučoval nevidomé děti hudbě v ZŠ v Praze na Hradčanech.

V r. 1973 nastoupil do LŠU (dnešní ZUŠ) v Zlatých Klasech, v které vyučuje hru na akordeon. Škola se nachází na jazykově smíšeném území, proto Bartalos vyučuje ve slovenském a maďarském jazyce. Se svými žáky se zapojil do různých soutěží, kde získali 6 cen v národním, 15 v krajském a 50 v okresním kole. Za úspěšnou pedagogickou činnost mu ministerstvo školství udělilo pochvalné uznání.

Dlouhé roky vykonával funkci okresního metodika hry na akordeon. Několik žáků připravil k přijímacím zkouškám na konzervatoř a na pedagogické školy. Z jeho bývalých žáků jsou dnes úspěšní pedagogové.

V minulosti Bartalos často veřejně vystupoval. V r. 1973 se zúčastnil interpretační soutěže zrakově

postižených hudebníků v Praze, na které získal čestné uznání.

V r. 1978 byl navržen do funkce ředitele ZUŠ v Zlatých Klasech, ale vedoucí odboru školství ONV to neschválil s odůvodněním, že nevidomý nemůže mít hmotnou zodpovědnost.

V r. 1984 ukončil s vynikajícím výsledkem dálkové studium speciální a léčebné pedagogiky na PF UKO v Trnavě, kde získal doktorát pedagogických věd. V průběhu vysokoškolského studia realizoval rozsáhlý výzkum hudebních schopností. Cílem byla komparace hudebních schopností nevidomých dětí s jejich vidomými vrstevníky. Výsledky byly publikovány ve slovenských i zahraničních odborných časopisech. Referoval o nich i na Mezinárodní konferenci o hudebním vzdělávání zrakově postižených dětí v Mariánských Lázních.

Je průkopníkem výcviku vodících psů na Slovensku a zakladatelem výcvikové školy pro vodící psy ÚNSS. Byl angažován i do výcviku vodících psů v ČR. V r. 1993 s pomocí své rodiny jako první ve Slovenské republice vycvičil vodícího psa, který úspěšně absolvoval speciální zkoušku v Praze a byl odevzdán nevidomému klientovi z Bratislavy. Vycvičil 7 vodících psů.

I. Bartalos byl vedoucím a od r. 2002 je ředitelem Výcvikové školy pro vodící psy. Pod jeho vedením bylo vycvičeno několik desítek vodících psů. Výcviková škola dosahuje solidní, mezinárodně uznávanou úroveň. Ředitel Bartalos se zúčastňuje mezinárodních konferencí (ve Velké Británii, USA, Francii, Jižní Koreji, Švýcarsku aj.) organizovaných Mezinárodní federací škol pro výcvik vodících psů se sídlem ve Velké Británii, které je slovenská výcviková škola plnoprávným členem.

V r. 1993 inicioval založení Klubu držitelů vodících psů, kterého byl osm roků předsedou. V mezinárodních soutěžích se se svým psem několikrát umístil jako první.

Byl konzultantem při diplomových pracích a středoškolských odborných činnostech se zaměřením na tyflokynologii. Od r. 1996 je členem Ústřední rady ÚNSS. V celostátní komisi NS učitelů hudby zastává funkci předsedy. Je autorem několika článků a studií o vodících psech.

BARTHOLOMELL

Alexander Mell (1900) uvádí, že první psací stroj umožňující slepecký stenografický záznam vynalezl nějaký Bartholomell. O jeho principu mi nejsou známy žádné podrobnosti. Mell se také o nich nezmiňuje. Neuvádí ani Bartholomellova osobní data.

BARTUŠKA, Václav

* 1897 (1896)^{*1)}

† 18. 3. 1952

Český varhaník a lidový písničkář.

Narodil se v Albrechticích v jižních Čechách. Pochází ze zemědělské usedlosti. V rodině bylo sedm dětí, z nich tři nevidomé. V pěti letech byl dán do MŠ při Klarově ústavu pro nevidomé v Praze. V r. 1904 přechází do ústavu v Praze na Hradčanech, kde se mimo školní vzdělání učí hudbě. Hraje na klavír, lesní roh a varhany. Již ve svých 17 letech vystupuje hrou na lesní roh veřejně a sklízí úspěchy.

Bylo pravidlem, že po absolvování základního vzdělání přecházejí žáci do Klarova ústavu, aby se vyučili řemeslu. V. Bartuška se vyučil kartáčnictvím a laděním klavírů.

V r. 1920 ústav opouští a vrací se do své rodné obce, kde se stává varhaníkem v místním kostele. Mimoto vyrábí kartáče a přizívuje se laděním klavírů. Stal se kulturním pracovníkem v místní skupině Sokola. Pro svou veselou povahu a hudební dovednosti byl zván na slavnostní akce, kde na nápěvy lidových písní zpíval své texty o událostech ve vesnici a na aktuální společenská témata. Stala-li se zajímavá příhoda, již tentýž večer o ní zazpíval hostům v hospodě. Za druhé světové války, když se léčil v nemocnici, zpíval po večerech písničky o Hitlerovi. Jeden z pacientů ho udal, byl zatčen a odvezen do koncentračního tábora v Landenberku. Vrátil se s podlomeným zdravím. Před svou smrtí dlouho stonal.

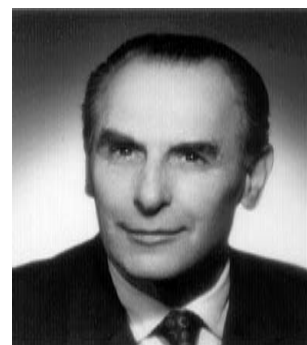
^{*1)} Podle Státního archivu v Praze

BARVIČ, Igor

* 25. 3. 1900

† 16. 1. 1991

Svého času známý jako odborný průvodce nevidomých účastníků autokarových zájezdů po naší republice i zahraničí. Ovládal tři cizí jazyky. V tomto smyslu byl velice prospěšný, předčítal a překládal tyflopeditickou literaturu. Připravil přehled obsahu rozsáhlé soukromé odborné knihovny. Jemu vděčíme za to, že jsme se mohli seznámit s dosud neznámými nevidomými osobnostmi, s historickými událostmi i podmínkami vzniku speciálních pomůcek v oboru tyflopédie. Díky jeho aktivitě jsme objevili

záslužnou činnost mnoha dosud historicky opomíjených odborníků i tyflopedů. I přes svůj vysoký věk se podílel na přípravě i koncipování některých hesel již tehdy chystaného tohoto lexikonu jmenného.

Narodil se v Brně jako syn velkoobchodníka uhlím. Po dokončení středoškolských studií se zapsal ke studiu na technice, které však nedokončil, protože ho bylo potřeba v otcově podniku, který později sám převzal. Necítil se podnikatelem, a když mu byl po nástupu komunismu majetek znárodněn, přijal tuto situaci mlčky. Jako kompenzaci obdržel částečný invalidní důchod. Proto si po celý život, až do své smrti, přivydělával.

Koncem r. 1959 začal v Brně za technického vedení J. S. natáčet první ZK. Z tohoto fondu potom vznikla česká zvuková knihovna v Praze, kam byly všechny nahrávky odesílány. Načítal bezplatně; bylo to nutné, z Prahy mu vedení Slepce knihovny odmítalo dát jakoukoliv odměnu. Později to bylo za načtenou hodinu kolem sedmi korun. Žádná nahrávka se bohužel nedochovala. Na historii nikdo nemyslel.

Od r. 1980 překládal pro ředitele ZŠ pro nevidomé a slabozraké v Brně některé cizojazyčné písemné prameny menšího rozsahu. Od r. 1985 potom přečetl pro J. S. veškeré cizojazyčné publikace jeho odborné knihovny. Barvič byl mimořádně pracovitý. Pomáhal vybudovat první československou tyflopeditickou poradnu, kde se zasloužil o bohatý obsah vydávaných publikací tím, že přeložil potřebnou zahraniční literaturu. V předčítání cizojazyčné literatury si velice líboval a nechápal to jako službu pro jiné, ale jako příležitost pro své sebezvedání.

Až do své devadesátky byl zaměstnaný. Nejdříve v cestovní kanceláři, později u významného architekta a nakonec ve zdravotnictví s malým úvazkem v technickém archivu.

Potom, kdy už mu chůze působila potíže natolik, že musel používat taxík, vyčerpal své veškeré úspory. Koncem r. 1990 náhle jeho aktivita ustala. Odešel do nemocnice, kam si zakázal veškeré návštěvy s rezolutním prohlášením: „Končím, už za mnou nechoďte.“ Tam také zemřel.

V mnoha rodinách ho pokládali za svého blízkého přítele. Stačila mu přízeň jejich nevidomých členů. Byl mezi nimi šťastný.

BASILIIUS z Caesarei

* 330

† 379

Kolem r. 369 založil Xenodochium, jeden z prvních katolických útulků pro staré a nemocné lidi. (V ně-

kterých pramenech se uvádí vznik tohoto zařízení v r. 350.) Byli sem přijímáni i slepci. Pro mnohé z nich to znamenalo záchranu života.

BAŠÁR, ibn Burd

* 717

† 783

Významný irácký básník.

Narodil se v Basře jako slepý otrok. Jako nadaného básníka ho vykoupila jakási bohatá žena jménem Uqaila, které za to zachoval trvalou vděčnost. Významní básníci ho napadali za jeho satiru a chvalozpěvy. Navíc byl jedním z aktivních členů Šubija. V r. 784 byl proto kvůli kacířství odsouzen k smrti.

Jako člověk byl mimořádně oblíbený. Svě dílo spojoval myšlenkami islámu s perskou náboženskou herezí. O vlastním filozofickém zaměření často veřejně diskutoval. Všem bylo sympatické, že i jako nevidomý oslavuje radost z pouhého života. Líčení žalu se nevyhýbal. Svou slepotu do něho nepočítal. Mládež ho za to milovala.

I.B.

BATARDE

Učitel v Národním ústavu pro mladé slepce v Paříži.

Kolem r. 1810 upravil Haüyovu hladkou reliéfní latinku. Stala se pouhou epizodou.

BAUER, Robert

* 5. 12. 1841

† 20. 5. 1912

„Veslavní páni, páni stavové moravští!

Uctivě podepsaný převzal dohled nad slepým chlapcem jménem Robert Bauer z toho důvodu, že toto dítě nemá ani otce ani matky, je zcela nemajetné a z Jiříckého chudinského ústavu požívá malé podpory. Uctivě podepsaný, který se sám živí ruční prací a živí čtyři malé děti, nemůže

po delší dobu obstarat výživu slepého chlapce, který by byl vydán největší bídě. Proto rovněž tak jako pro vyhlídku, že tomuto ubohému stvoření by se přijetím do slepeckého ústavu dostalo takového výcviku, že by on sám ve své smutné situaci mohl být jako slepec užitečným, vidím se nucen a veleslavné pány stavy uctivě prosit, aby se nad slepým chlapcem Robertem Bauerem smilovali a přijali ho do ústavu pro slepce. Toto slepé dítě dle vysvědčení chudoby nemá vůbec žádného majetku a je podíleno z Jiřického chudinského ústavu čtyřmi krejčary konvenční měny týdně, které však nestačí ani k nákupu chleba, a kdybych stravování tohoto chlapce nepřevzal, musel by zahynout, neboť nemá ani otce ani matky ani žádných příbuzných. Protože přijetí tohoto slepého chlapce do ústavu slepců zcela odpovídá vysokému poslání, které bylo při zřízení tohoto ústavu vysokými pány stavy vysloveno, a protože tento slepý chlapec je hoden vysokého ohledu, o to se opíraje, dovoluje si uctivě podepsaný opakovanou poníženu prosbu: veleslavní páni stavové nechť milostivě dovolí přijmout Roberta Bauera do ústavu slepců, za kterýmžto účelem se připojuje vysvědčení o očkování. V Jiřicích 12. srpna 1849. Mathias Dornner.“

Podle připojených i později zajištěných dokumentů se Robert Bauer narodil v Jiřicích na Znojemsku. Oslepl jako jednorozční chlapec zřejmě po zánětu rohovky. Oba rodiče, úplně chudí, mu brzy zemřeli. Byl dán do pastoušky k ošetřování rodinou Dornnerových, která rovněž obývala toto nouzové stavení pro nejchudší rodiny.

Do ústavu byl chlapec přijat 3. listopadu r. 1849. Stal se zvědavým žákem s mimořádnou pílí a zázračnou hudební pamětí. Měl absolutní hudební sluch, který mu umožňoval odposlech skladeb, které potom dovedl reprodukovat. Již v době školní docházky bylo zřejmé, že páni stavové učinili dobře, když rozhodli, že obživou mu bude hudba, tak výborné byly výsledky ve vyučování hře na klavír, když jeho hudební vlohy navíc doplňovala píle.

Po ukončení základního pětiletého vzdělání a vyučení řemeslu^{*1)} byl se získanými hudebními znalostmi a dovednostmi i elementární praxí z ústavu propuštěn již 31. prosince 1857. Jako sirotek byl kuratorem předán „do soukromého pořádného domu“^{**2)} na byt a stravu. Úhradu zaopatření prováděl ze svého skromného výdělků varhaníka. I nadále studoval a to u Wettiga a Křížkovského, u kterého získal navíc sbormistrovskou praxi.

Vzhledem k jeho mimořádným schopnostem, a to nejen hudebním, ale i úspěšnému jedenáct let trvajícím samostatnému životu, ředitel J. Schwarz doporučil

R. Bauera přijmout jako učitele hudby a učinil velmi dobře. R. Bauer se práce v ústavu ujal s velkou odpovědností a aktivitou, které mu byly vlastní.

Od r. 1868 do r. 1910 působil v brněnském ústavu pro nevidomé děti a mládež jako učitel hudby a zpěvu. Vychoval mnoho výborných hudebníků. Svou pílí a metodicky uspořádanou hudebně pedagogickou činností založil v ústavu tradici vyučování hře na hudební nástroje sahající až do současnosti. Vyučoval hře na několik hudebních nástrojů, založil kapelu, pro kterou sám skladby instrumentoval, z chovanců sestavil pěvecký sbor. S oběma tělesy procestoval mnoho měst. Občané se seznamovali s hudebními dovednostmi slepých hudebníků, což mělo bezesporu dobrý vliv k odstraňování společenských bariér. Také ovšem přispělo k tomu, že obyvatelstvo začalo nevidomým hudebníkům připisovat zvláštní hudební nadání.

Po řediteli J. Schwarzovi převzal výuku ladění klavírů. Rovněž v tomto oboru projevil profesionální zručnost a připravil své nástupce. Od té doby v Brně a okolí úspěšně působí převážně nevidomí a těžce slabozrací ladiči.

Mimo plný úvazek v ústavu působil jako varhaník v ústavu U šlechticů a v posádkovém kostele (od 1859), pak jako regenschori kůru v Dominikánském kostele (1867–1907). Projevil se jako vynikající varhanní a klavírní improvizátor. Jako dobrý klavírista a také houslista veřejně koncertoval.

V r. 1889 vykonal zkoušku pro vyučování hudbě na středních školách. Stal se tak prvním nevidomým kvalifikovaným učitelem hudby na Moravě. V r. 1906 byl za své zásluhy vyznamenán „Zlatým záslužným křížem“.

O jeho rodinném životě toho mnoho nevíme. Z matriky ústavu se dovídáme, že se pravděpodobně v sedmdesátých letech oženil s bývalou spolužačkou těžce slabozrakou Gabrielou Havlínovou, se kterou potom žili ve šťastném manželství. Starala se o domácnost i o svého manžela s velkou péčí. On se zase snažil, aby rodina netrpěla nouzí.

Napsal sbírku šesti preludií, chrámové sbory, drobné církevní skladby a písně. V kancionálu brněnské diecéze z r. 1912 je uvedena jeho píseň *V tvém srdci*, tiskem vyšel sbor s průvodem varhan *Na perutích pobožnosti*. Jeho vlastní skladby se v ústavním archivu nedochovaly. V brněnském Slepeckém muzeu jsou jen dvě kopie písní.

Zemřel pouhé dva roky po ukončení aktivní služby.

*1) *Všeobecné vzdělání v ústavu probíhalo ve třech až čtyřech (později v pěti) třídách. Z řemesel to bylo např. provaznictví, obuvnictví, rohožkářství, kartáčníctví, košíkářství aj.*

**2) *Jméno rodiny se neuvádí*

BAUFORD

Žil v 19. století.

Učitel v Národním ústavu pro mladé slepce v Paříži.

Jeho význam spočívá v tom, že pravděpodobně jako první přišel na způsob tzv. perličkové latinky, tj. reliéfního písma nikoliv propichovaného ani z hladkých linií, nýbrž protlačovaného jemnými body. Každé písmeno této reliéfní latinky bylo vytvořeno z množství drobných reliéfních bodů. Např. k zapsání písmene „B“ bylo třeba vytlačit jedenáct bodů. Letopočet vytvoření není znám. Pravděpodobně ve třicátých letech 19. století. Později toto písmo rozvinul V. Ballu.

BAUM, Oskar

* 21. 1. 1883

† 1. 3. 1941

Známý pražský německy píšící spisovatel, hudební kritik a hudební publicista.

V občanském životě byl varhaníkem a učitelem hudby. O jeho literárním díle se ihned od počátku v literárních kruzích bouřlivě diskutovalo pro některé osobité zvláštnosti jeho pojetí světa, zvláště světa, jak jej jako nevidomý literárně popsal.

Narodil se v Plzni jako šesté dítě v rodině ševce a obchodníka. Okolnosti, za kterých ztratil zrak, se interpretují různě. Nejspolehlivějším pramenem je však vyprávění samotného Bauma. Zřejmě již od dětství trpěl odchlípením sítnice, což nakonec vedlo k tomu, že na jedno oko neviděl od raného dětství. Přesto mohl bez překážek navštěvovat školu ve svém bydlišti. O zrak na druhém oku přišel za okolností, kdy vojenský útvar rozptyloval demonstraci. Jeden z vojáků ho udeřil a v důsledku toho oslepl úplně. Stalo se tak v jeho dvanácti letech a již v době, kdy se otec s rodinou přestěhoval do Prahy.

Do vídeňského ústavu pro nevidomé izraelity na Hohe Warte byl přijat pravděpodobně v r. 1895, kde již od počátku prospíval výborně. Ústavní prostředí mu ovšem vůbec nevyhovovalo. Právě to patrně vedlo k tomu, že později tento způsob života hodnotí jinak, než si představitelé ústavu přáli. Již v této době projevuje mimořádné nadání a zájem o všechno kolem, se sklonem k osobitému hodnocení, které potom

zpracovával ve svých povídkách a románech. Po ukončení školní docházky pracoval v ústavních dílnách. Nejvíce se však věnoval hudbě. Plně využíval své výborné hudební nadání. V hudbě byl žákem věhlasného nevidomého hudebního pedagoga a známého klavíristy Josefa Labora. S úspěchem vykonal státní zkoušku z hudby na Vídeňské konzervatoři, obor hra na klavír a na varhany.

Po odchodu z ústavu se vrátil do Prahy a vyučoval hře na klavír. Přijímá také místo varhaníka v pražském templu (nejnovější synagoga). Existenčně se tak cítí plně hmotně zajištěný, využívá proto možnost oženit se. Jeho manželství bylo velice šťastné. Manželka mu po celý život v jeho mimořádně rozsáhlé literární činnosti i v jiných oblastech nadšeně pomáhala. Jedním z jejích trvalých úkolů bylo opisovat do běžného písma všechno, co její muž napsal Braillovým písmem. Svě ženě nediktoval, jak to činili někteří jiní nevidomí spisovatelé, k práci musel být sám.

Ze šťastného manželství se jim narodil jediný syn Leo.

Den O. Bauma byl nabitý činností a společenskou aktivitou. Mimo hudebně pedagogickou činnost a práce spojené s varhanní praxí se plně věnoval literární tvořivosti, jejíž počátky spadají do r. 1905. Od r. 1921 začíná také otiskovat hudební referáty a povídky v časopise Prager Presse. Svou činnost rozšiřuje o přednášky na osvětovou tematiku.

Byl velmi dobrým a vyhledávaným vypravěčem. Svá díla psal lehce s minimálním počtem korektur.

O. Baum byl stálým členem pražské literární společnosti. Setkával se i s A. Einsteinem za jeho krátkého pobytu v Praze. Hlavně však byl členem pražské skupiny literátů, ke které patřili: R. M. Rilke, Fr. Kafka, Fr. Werfel, M. Brod, J. Urzidil, F. Wetsch aj. Blízký této skupině byl i herec Hugo Haas. Jméno O. Bauma se objevuje v každém výčtu zástupců pražské německé literatury. Skupina patřila k tzv. velké německé literatuře pražské z počátku 20. století. V některých pracích těchto spisovatelů se setkáváme s poznámkami k Baumově osobnosti i k jeho literárnímu dílu. Na žádném místě není hodnocen z úhlu jeho slepoty. Pozornost upoutává literární materiál i způsob jeho zpracování. Neodmyslitelnost od jeho pražského literárního života dosvědčuje i účast na mezinárodním kongresu literárních kritiků konaném v Praze.

Kolem roku 1933 se začíná Baumův zdravotní stav nezadržitelně zhoršovat. Nepomohla ani provedená operace žaludku. Tvorby rozsáhlejších prací se však nevzdává. V jeho pozůstalosti byla nalezena i řada připravovaných rozhlasových pořadů.

Umírá na zákeřnou nevléčitelnou chorobu žaludku. Pochovaný je na židovském hřbitově v Praze-Strašnicích. Smrt ho ochránila před nacistickým pronásledováním. Baumovo literární dílo z pozůstalosti ihned po jeho smrti předala manželka příbuzným, kteří je ze strachu před pronásledováním nacisty zničili. Brzy nato byla jeho paní zatčena gestapem a internována v Terezíně, kde byla umučena.

Tak tragicky končí šťastný život dvou lidí, na které si už dnes vzpomene jen málokdo z nás. Baumova práce se propadla do víru velké války. Po ní bylo tolik jiných starostí a úkolů, které bylo třeba řešit, že se ani nevíme, jak se německy píšící autor vytratil z našeho povědomí.

Pokusme se shromáždit sebrané střípky a střepy, ale také překrásné celé vázy plné květin chvály o mimořádně plodném nevidomém spisovateli, jehož prozaické dílo je nejen mimořádně rozsáhlé, ale i umělecky působivé, protože je psal z přesvědčení, že autor má právo na svou pravdu. Poněkud více starostí působí to, že O. Baum je uváděn i jako básník. Přes veškerou snahu se nepodařilo objevit jeho údajně dvě sbírky básní, až na malé fragmenty z mládí. Naše pozice je o to obtížnější, že jeho osobnost vášnivě hodnotily dvě skupiny čtenářů, které se ve svých postojích diametrálně lišily.

Na jedné straně stáli konzervativní, dosud nedotknutelní a všeobecně vážení pracovníci slepeckých ústavů, na druhé straně vystupuje skupina spisovatelů a publicistů, kteří v jeho díle nacházejí literární hodnoty. Pokusíme se, s odvoláním na omezené písemné prameny, o interpretaci výpovědi obou rozdílných posudků.

První skupinu zastupuje K. F. L. Lembcke, inspektor ústavů pro nevidomé v Neuklosteru. Jeho názory ovlivnily většinu pracovníků ústavů do té míry, že O. Baum byl jimi ostře odsouzen. Pro ilustraci uvedme několik Lembckových postřehů, které jsou laděny nejvyšším rozhořčením nad odvahou slepce uveřejnit tak intimní poměry v tehdejších ústavech pro nevidomé chovance, že se jejich zástupci cítili navýsost uraženi. Citace neuvádíme doslovně pro jejich mimořádnou rozsáhlost, uvedme pouze věrnou zkratku. Píše se asi toto: „Je mi nanic. Je to strašná a odporná kniha (román *Uferdasein*). Kdyby to bylo možné, vydal bych tuto knihu na pranýř. Toto hanebné dílo diskriminuje učitele slepých i samotné slepce. Je to literární šunt.“ (brak – pozn. autora).

Lembcke v Baumově knize odsuzuje především kritiku poměrů v ústavech. Pociťuje ji jako osobní křivdu, jako hřích, protože se všeobecně očekává jen a jen chvála a k modlitbě sepnuté ruce, které mají

vyjadřovat doživotní dík těm, z jejichž stolů padají droby, jež jsou blahosklonně darovány slepcům. Ani se tomuto představiteli dobročinné šlechty nedivíme pro jeho nejvyšší stupeň rozhořčení. Nemůžeme se ani divit, že Lembcke nemohl kladně přijmout Baumovo dílo, vždyť život v ústavech autor líčí jako život v kasárnách. Píše o nezaměstnanosti slepců, což bylo zvláště protitendenční. Baum se totiž jako první z nevidomých absolventů ústavu pokusil protestovat proti idealizaci výchovy a proti zkreslování jejich výsledků z hlediska vlastních pozdějších zkušeností většiny nevidomých absolventů.

Na doplnění bychom mohli uvést, že Baum připisuje vinu za životní neúspěchy mnoha nevidomých právě organizaci ústavů i jejich obsahové náplni. Je možná poněkud nespravedlivý, jelikož opomíjí tehdejší reálnou společenskou situaci.

S jiným přístupem při hodnocení Baumova díla se setkáváme u členů zmíněné skupiny pražských spisovatelů. Z dostupných pramenů uvádíme krátké zmínky ze strany členů této skupiny i jiných osobností.

Časopis *Der Blindenfreund* uveřejňuje M. Brodovu recenzi na román *Das Leben in Dunkeln*. Prezentujeme zkráceně: „V předcházejícím roce vyšlo velké dílo. Je to kniha plná ohnivě síly. Problémy slepých nejsou Baumovi pouhou mrtvou látkou. Jedná se o zajímavé pojetí slepoty z psychologického hlediska. Přitom životní pravdivé příběhy jednotlivců nejsou tím hlavním. Zajímavé jsou různé postřehy. Je to román, ve kterém hlavní místo zaujímá ústav slepců. Zajímavé postřehy najdeme například tam, kde autor líčí, jak je malé nevidomé dítě překvapeno, že může svého nepatrného zbytku zraku využívat, což mu v ústavu nebylo dovolováno. Baum není slepým básníkem slepoty, nýbrž jde blíže k životu. Jednotlivé příběhy tvoří přirozený celek, nic zde není osamoceno. Tento překvapivý celek vynikne zvláště ke konci knihy. Baum má zázračný talent charakterizovat jednotlivé osoby, které zůstávají své v nejrůznějších situacích.“

A opět M. Brod píše, že se scházivali u nich nebo v pěkném bytě u Werfelů... nebo taky u moudrého slepého básníka Oskara Bauma; ten totiž kupodivu první z nich založil vlastní domácnost a našel si „chleba“ mimo literaturu... a pokračuje, že jeho obě první knihy *Život na pokraji* a *Život v temnotách* měly příznivý ohlas. Jeden přední kritik tenkrát napsal: „Je to první moderní myslitel a básník mezi slepci. Jeho román *Život v temnotách* najde své místo v řadě velkých výchovných románů.“ M. Brod se ještě několikrát vrací, aby podtrhl své přátelství s básníkem.

Zvláště výrazné hodnocení Baumovy osobnosti uvádí W. Schmidt. Pokusíme se vyjmout krátké sdělení z jeho článku: „Již v ústavu začíná mít odpor (O. Baum – pozn. autora) k uniformnímu přístupu k chovancům i jejich jednotnému názorovému usměrňování. Odmítá život z druhé ruky. Svým tvůrčím úsilím chce překonat lidskou lítost. To je vlastně idea jeho první knihy (Život na pokraji), kterou napsal ve svých 25 letech. Uznáváme, že mladý spisovatel je žalobcem poněkud tvrdým. Další jeho kniha, Proměnný svět, je vlastně fantastická idea světa nevidomého člověka. Podobně tento problém řeší H. G. Wells ve spisu Země slepých. Baumova povídka Nová skutečnost je věnována osudu válečných slepců. Tam, kde autor čerpá ze svých přímých vjemů a zkušeností, je literárně silný, plný a tvořivý. Slabší je tehdy, opisuje-li od jiných zrakové poznatky.“

O. Baum je odmítán těmi, kteří pracují v ústavech pro nevidomé děti i učně. Chválen je M. Brodem, O. Pickem aj. Referát v časopise Prager Presse rozebírá dva Baumovy romány: Dveře do nemožna hodnotí jako výraz jeho optimismu. Vyjadřuje v něm pevnou víru v lepší budoucnost světa. Písmo, které nelhalo, je jeho posledním vydaným románem. V r. 1932 za toto dílo obdržel Československou cenu za literaturu.

Nalezli jsme také poznámku Josefa Zemana v časopise Úchylná mládež, vztahující se k Baumovým padesátinám. Mimo některá životopisná data uvádí názvy několika jeho literárních prací. Píše, že Baumovo literární dílo prozrazuje silnou individualitu, která všechny problémy dovoluje řešit optimisticky. Zeman dále píše, že Baumova díla se stala čtenými a zaujala především v Anglii.

Z dalších uveřejněných recenzí Baumova díla je to časopis Úchylná mládež (Tři ženy a já, Soud lásky, Osudná láska).

Literární noviny věnovaly pozornost Baumově tvorbě i jeho osobě do té míry, že se jejich obsah stává významným pramenem. Dovídáme se o Baumově místě v pražské skupině německy píšících autorů, kde M. Brod usiluje o to, aby se z děl českých, německých a židovských spisovatelů „ozýval trojzvuk souladu“. Mezi jiným uveřejnily Literární noviny i kladnou recenzi na vydání Baumova románu Nová skutečnost.

V Literárních novinách vyšly i dva rozhovory s O. Baumem. Říká, že jeho vztahy k českému lidu a české literatuře jsou velmi čilé a srdečné, je to živý poměr k mnoha osobnostem i mnohým dílům. „Již jako dítě jsem četl Babičku Boženy Němcové“. Doplňuje, že již jako devítiletý napsal divadelní hru a pokusil se o veršovaný román.

Stranou nestojí ani Baumův zájem o kulturu nevidomých. Je to např. článek Slepci a umění aj. Zabývá se tím, jak hodnotí jako nevidomý to, co čte, jaký zájem v něm vyvolává divadlo, kterému Baum věnuje několik příspěvků. Ve svých několika článcích se zabývá sociálním postavením nevidomých. Zdůrazňuje důležitost sportu pro zdraví nevidomého.

Již pouhá letmá zmínka o jeho literárních dílech osvětluje široký životní záběr spisovatele a kulturního činitele, který ve své době i jako nevidomý něco znamenal, bohužel v současné době je zcela neznámý. Budí jen zájem několika literárních odborníků.

Oskar Baum psal výhradně německy. V českých překladech je k dispozici jen nepatrná část jeho díla. Uvádějí se dva spisy: Pokus o život a Soud lásky. Dostupné jsou také dva krátké výňatky z románu Pokus o život. Kalendář slepců uvedl povídku Hlava Venušina.

Baumovo sociální citění není pouhým konstatačním zrovna tak, jako líčení problémů života nevidomých. To vyniká v jeho rozsáhlém díle, které čítá na 17 románů a přibližně 45 příspěvků do novin a časopisů. K tomu patří i dvě rozhlasové hry a množství hudebních kritik.

Baum se také vyslovil k některým otázkám vnímání světa nevidomým jedincem v jeho psychologicky i subjektivně specifickém gnozeologickém prostředí. Jako doplněk k Psychologii slepců Ferdinanda von Gerharda napsal Závislost a spolupráce smyslů.

BEAZFORD

Francouzský tyflopod.

Učitel v pařížském Národním ústavu pro mladé slepce. V r. 1863 vynalezl tzv. stylograph. Umožňoval nevidomým, kteří ovládali běžné písmo, psát kurzívou.

BEČVÁŘ, Stanislav

* 28. 3. 1907

† 18. 2. 1967

Český hudebník.

Narodil se v Úlehle jako nevidomý. Od svých osmi let navštěvoval školu při ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech, kde se zároveň vzdělával hudebně. Z ústavu vystoupil v r. 1924 jako zručný hráč hned na několik hudebních nástrojů.

Hudbu také po celý život profesionálně provozoval. Hudbě vyučoval a komponoval. Nejdříve nastoupil jako klavírista do kavárny, později se stal členem

místního orchestru a posléze založil svůj menší hudební soubor. Rovněž spolupracoval s Voskovcem a Werichem. Napsal cyklus dětských písní s názvem Hudební obrázky.

BEITL, Jan Nepomuk František Rafael

* 7. 5. 1797

Brněnský ústav pro výchovu a vzdělávání nevidomých vznikl jako třetí v českých zemích. Po ústavu na Hradčanech v Praze, který byl v té době spíše léčebnou a právě vzniklém Klarově ústavu v Praze, ve kterém se soustředilo zaopatřování a zaměstnávání nevidomých dělníků, je brněnský ústav prvním ve smyslu komplexnosti vzdělávání a přípravy nevidomých absolventů pro vlastní obživu. Byl budován podle vídeňského vzoru.

Myšlenka založit výchovně vzdělávací ústav pro nevidomé děti v Brně se při realizaci setkávala s osobními oběťmi filantropa a tyflopeda Jana Nepomuka Františka Rafaela Beitla. S nevidomými chovanci, které považoval za členy své rodiny, sdílel život plný odříkání. Rozvoj ústavu vedl klikatými cestami, které tehdejší společnost nedovedla narovnat. Vzdělávání a výchova nevidomých dětí byly v této době chápány spíše jako milodar, což u Beitla neplatilo.

J. R. Beitl založil ústav v Zábrdovicích u Brna. Zakladatel kladl největší důraz na hudební vzdělávání, základní dovednosti v některých řemeslech a práci na pozemku. Všeobecnému vzdělání se v této době obecně nepřikládal takový význam, protože v životě bylo nutné nejdříve usilovat o vlastní obživu a vyhnout se žebrotě. O pokusech se čtením a psaním se dovídáme převážně z životních osudů Beitlova chovance Pavla Chybiorze, který se zmiňuje o svém velkém neštěstí, když mu byly odcizeny jeho psací potřeby. Neuvádí však, o jaké se jednalo. Nejceněnější bylo, že u Beitla převažuje snaha o rehabilitaci osobnosti slepce. Cílem výchovy pak bylo poskytnout chovancům nejnужnější základní vzdělání a hlavně základy rukodělných činností v dílně i na zahradě. Teprve později se tento cíl mohl změnit na jeden z úkolů a vlivem společenských podmínek mohl být stanoven vyšší cíl: zařadit co největší počet nevidomých do zaměstnání.

Ještě do nedávné doby se soudilo, že o vzniku ústavu pro výchovu a vzdělávání nevidomých v Brně se nedochovaly žádné přímé písemné prameny. Byla to půda pro vznik neoprávněných legend. Jako nejspolehlivější byly uváděny publikace ředitele Františka Pavlíka. Nalezeme však písemné důkazy, že jeho informace jsou v jistém smyslu tendenční. Spoleh-

livé informace jsou uloženy v materiálech Státního oblastního archivu v Brně. Nejceněnější je výňatek z osobního spisu J. R. Beitla s jeho vlastnoručně podepsanou výpovědí v protokolu vídeňského policejního ředitelství ze dne 28. 11. 1852, kde se vyvracejí nepřesná a zkreslená tvrzení Fr. Pavlíka.

Jelikož ani uvedený protokol ani jiné přímé prameny nebyly vinou některých osob známé, tradovaly se události ústním podáním, ve kterém se osobnost J. R. Beitla halila do vykonstruovaných pomluv. Všechno začalo tím, že hrabě z Bukuwky, kurátor ústavu, pojal situaci třídně a nechtěl připustit zásluhy nemanželského syna pivovarského dělníka a chudé matky.

S odvoláním na výše uvedený pramen Státního oblastního archivu v Brně se pokusíme rehabilitovat osobnost zakladatele ústavu, vzácného filantropa, který s neobvyklým vypětím sil a mimořádnými osobními oběťmi začal pečovat o několik nevidomých chlapců bez pompéznosti a oslavných tirád. Měl již tyflopedické zkušenosti, které nabyt ve Vídni. Nezačal proto jako laik ani z titulu své majetnosti.

Na žádost uherského palatina Josefa založil v r. 1825 Ústav pro maďarské nevidomé děti v Bratislavě, který byl o rok později přemístěn do Pešti, odkud J. R. Beitl odešel snad pro národnostní problémy v r. 1833. Se životem nevidomých byl již natolik spjat, že hledal další místo, kde ještě nevidomí trpí nedostatečnou péčí. Na takové ho upozornil tehdejší známý český tyflopod Josef Doležálek, který několik let působil v Pražském ústavu pro nevidomé a v Pešti nastoupil na Beitlovo místo. Beitl neváhá a stěhuje se se svou rodinou do Brna.

S přípravou základních podmínek pro otevření ústavu začal v r. 1834 zajišťováním nájmu domu a seznámením se s několika moravskými a slezskými nevidomými dětmi, které získal pro svůj záměr. Ve fragmentu jeho osobního spisu se dále uvádí, že svou žádost moravskému guberniu o povolení zřídit ústav podal 13. července 1835. Evidovaná je pod č. 29.799. Zní: „Rafael Beitl, učitel slepců, prosí o povolení, aby směl zahájit soukromé učební kursy pro slepé děti Moravy a Slezska do doby, než vstoupí v život veřejný vzdělávací ústav“. Vedení gubernia povolení vystavilo pod č. 39 063 dne 15. září 1835.

Od kuratoria Beitl nikdy neobdržel žádnou subvenci. Přesto se pustil do práce podporován J. W. Kleinem, zakladatelem a ředitelem ústavu ve Vídni.

J. R. Beitl se narodil v Libočanech na Žatecku jako nemanželské dítě pivovarského dělníka a dcery pekaře. Život dítěte i svobodné matky byl velice krušný, když její rodiče nedali souhlas ke sňatku. Chlapec se výborně učil, a proto využil později nejbližší možné

příležitosti odejít z domova a pokusit se o samostatnou obživu. Kam jinam než do Vídně. Odtud potom do Opatinu (Uhry, dnes Chorvatsko), kde získal na místním úřadě práci diurnisty.

Toto úřednické zaměstnání za denní mzdu ho však neuspokojovalo. Začal se zajímat o práci ve vídeňském Ústavu pro nevidomé děti. Byl přijat jako písař. Později se stává učitelským čekatelem. J. W. Klein ho zasvětil do všech problémů výchovy a vzdělávání svých žáků.

Jakmile Beitl získal toto trvalé zaměstnání, oženil se s dcerou obuvníka. Však právě v jeho dílně přišel na myšlenku, že by nevidomí pracovníci mohli vykonávat některé obuvnické práce. V manželství se jim narodilo 17 dětí, z nich zůstali naživu pouze čtyři chlapeci.

Na žádost uherského palatina ho Klein posílá do Bratislavy, kde v r. 1825 zakládá Ústav pro maďarské nevidomé děti. Ústav byl po jednom roku přemístěn do Pešti. V r. 1827 napsal pro tento ústav organizační řád s názvem: Planum Rafaela Beitla vyučování slepých dětí.

Pešť se otrásala národnostními nepokoji a Beitl je v ústavu zřejmě nedovedl vyřešit. V r. 1833 proto odchází.

Jak bylo již výše uvedeno, vydal se s rodinou do Brna, kde měli údajně nějaké vzdálené příbuzné. Pronajímá si domek v Zábrdovicích č. 17 (dnešní Zábrdovická 12), jehož majitelem byl Wilhelm Klassen. Z původních šesti chovanců se jejich počet do r. 1846 zvýšil na patnáct.

Jako hudebník-amatér se zpočátku zaměřil na výuku hry na hudební nástroje. Pro tuto myšlenku získal několik učitelů hudby, kteří se ujali vyučování bezplatně. Po krátkých přípravách nechává své chovance začít do některých řemeslnických prací, rovněž podle vídeňského vzoru. Jelikož k domu patřila zahrada, vedl své svěřence k obdělávání půdy, pěstování brambor a zeleniny – jejich společné hlavní stravy.

Zakládá žakovský dechový orchestr. Časté koncerty v Brně, okolí i vzdálenějších místech, jak se zmiňuje tehdejší chovanec P. Chybiorz, byly zdrojem slušných příjmů. Prodej výrobků z dílny přišel na řadu především v zimním období, kdy se hudební zájezdy nekonaly. Když připočteme výtěžky ze zahrady, stačilo vše k velmi skromné obživě, nejnужnějšimu oblečení a krytí základních režii s provozem ústavu. Na otop pro zimu mnoho nezbývalo.

O prvních deseti letech Beitlovy činnosti v Brně se nedochovaly žádné přímé prameny o stavu školního vzdělávání. Nepochybně pokračoval v intencích vídeňského ústavu, kde všeobecné vzdělávání nevidomých žáků bylo na vysoké úrovni. Důkazy

o vzdělávací péči podává např. hudebník Chybiorz aj. Zřejmě se vyučovalo ponejvíce pamětně. Pokud se vykonávaly písemné práce, používal se tzv. Kleinův psací stroj. Avšak uvedený Chybiorz dosvědčuje, že měl i pomůcku pro matematiku. Na nákladné učební pomůcky zřejmě nebylo.

Kuratorium, které mělo již určitou částku na stavbu nové budovy ústavu, s Beitlem vůbec nespolečupracovalo, a ani ho nepodporovalo. Bez vydatnější pomoci ze strany brněnských občanů se Beitlovým chovancům vedlo bídne. Výnosy letních koncertů se brzy vytratily. Stávalo se dokonce, že nebylo co jíst, nebylo co obléct, čím zatopit. Žebrotu Beitl netrpěl, a tak byly často k jídlu předkládány pouze suché brambory. Pro nedostatek topiva docházelo i k omrzlinám.

V létě bylo veseleji, především na zájezdech s hudbou. Přespat bylo možné leckde a jídlo se sehnalo všelijak.

Majitel domu vyžadoval pravidelný nájem. Bylo také nutné uživit stále se rozrůstající Beitlovu rodinu. Za pobyt v ústavu rodiče neplatili. Většinou nebylo ani z čeho. Slepota byla skoro vždy jedním z důsledků zaostalosti a chudoby.

Chybiorz uvádí, že Beitl s chovanci navštívil svého bývalého učitele J. W. Kleina, aby mu předvedl výsledky své činnosti. Dechovou hudbu si ve Vídni podle zmíněného svědectví poslechl i sám císař, který projevil zájem o činnost nového brněnského ústavu. Beitl proto doufal ve finanční podporu, které se však nedočkal.

Po dokončení výstavby budovy na Radvítově náměstí (dnešní Žerotínovo nám.) v r. 1846, kterou finančně zajišťovalo ze sbírek kuratorium, byl J. R. Beitl na doporučení J. W. Kleina (který mu vystavil vysvědčení o kvalifikaci vychovávat nevidomé a neslyšící děti) povolán k vedení ústavu s podmínkou, že se mu povoluje vzít s sebou 15 nevidomých chlapců ze Zábrdovic.

Beitl nastupuje do vedení nového ústavu za neuvěřitelných podmínek: po celý první rok neobdrží žádný plat, jak se dosvědčuje v již zmíněném protokolu ze dne 28. 11. 1852. Navíc musel přijmout podmínku, že bude žít a oblékat celkem 18 chovanců na své náklady. Z tohoto důvodu a nikoliv pro vlastní obohacení se zadlužil, jelikož sbírky tolik nevynášely. Slavnostní otevření ústavu bylo až po jednom zkušebním roce v březnu r. 1847, od kdy je také veden první dochovaný přijímací protokol. Potom už J. R. Beitl za své působení plat obdržel.

V tomto roce byl vydán první statut ústavu (tzv. Návěstí), ve kterém se uvádějí podmínky pro přijetí

za chovance aj. Na jeho koncepci neměl Beitzl vůbec žádný vliv, stal se pouhým garantem jeho dodržování.

Již od r. 1846 začíná Beitzl budovat školu podle tehdejších předpisů. V Archivu města Brna se uchovával Příjímací protokol chovanců a ředitelství ZŠ pro nevidomé žáky v Brně, vlastní nejstarší kroniku, ve které nejsou bohužel žádné podrobnosti. V r. 1848 nastupuje podučitel Karel Nahodil pro „dozor“ ve druhé třídě. Začínají se používat tzv. Kleinovy psací stroje pro propichovanou latinku (jeden je z této doby dochovaný ve Slepčeckém muzeu) a ruské sčoty. Vyučování ovšem probíhalo největším dílem pamětně.

Mimo oba uvedené učitele vyučoval v ústavu bezplatně Antonín V. Malý, zaměstnáním kontrolor poštovního úřadu, sekretář obecní rady Pejša (hře na housle) a známý brněnský hudebník Pavel Krížkovský.

Oba učitelé pracovali od 5. hodiny ráno do 21. hodiny večer, a to i v neděli a svátky. K tomu účelu jim byl poskytnut v budově ústavu byt.

Beitzl se staral o rozšiřování výuky řemeslům, pěstovala se hudba. Jako kontrola výsledků práce byly podle vzoru vídeňského ústavu zavedeny tzv. roční veřejné zkoušky. Bohužel však stále častěji docházelo k diferencím mezi názory členů kuratoria a oběma učiteli na způsoby výchovy. J. R. Beitzl ukončil proto náhle svou činnost nadučitele a otce domu 31. srpna 1852. Odchází dobrovolně, když už nemohl déle snášet nelidské pracovní a společenské podmínky.

Po celý život provázely tohoto nešťastného člověka chudoba a pomluvy. Jeho pojetí lidskosti se lišilo od okázalého almužnictví, které se bohužel v současné době znovu vrací do soustavy péče o žáky na školách pro nevidomé a slabozraké. Za svého života se nedočkal uznání a ještě dlouho potom byla jeho práce pod tímto vlivem zneuznávána.

V poslední den své služby uspořádal Beitzl veřejnou zkoušku chovanců. Předváděli výsledky práce ve škole i v dílnách. Součástí akce byl i rozsáhlý hudební program. Rada Tkaný plamennými slovy ocenil dosavadní činnost učitelů, žáků, učňů i hudebníků. Podrobněji se o tom dovidáme z brněnského časopisu *Neuigkeiten* ze dne 1. 9. 1852. Je to jediné veřejné ocenění, které se Beitzlovi za jeho života dostalo.

Beitzl svůj další život netrávil v pohodě a popularitě, ale jak se dovidáme z již dvakrát zmíněného protokolu, měl úmysl založit další ústav v sedmihradském Opatinu. Pro výchovu nevidomých na Moravě učinil první krok za osobních obětí, které mohly u něho i jeho manželky vyrůst z čistého filantropizmu. Opouští Brno a vrací se do Vídně. Tam ho zastihuje

je Bukuwkovo obvinění, že by pro svou bídu mohl pořádat sbírky na nevidomé a zneužít jich ve svůj prospěch. Vyšetřováním bylo zjištěno, že obvinění je neoprávněné. Navíc je tento protokol z výsledku plný důkazů, které byly užity v tomto medailonku. Nanejvýš znechucen se stěhuje k příbuzným do Pešti na Toleranční ul. č. 4 (nyní Kisfaludy utca). Zde se v r. 1855 veškeré stopy po něm ztrácejí. Ověřili jsme si, že v Rumunsku ústav nezaložil.

Beitzlova činnost byla oceněna až v Mellově *Encyklopedisches Handbuch des Blindenwesens* (1900) a pamětní deskou na budově ústavu v Zábrdovicích, jejíž instalaci zajistil J. S.

BEK, Vinko

* 1863

† 1936

Chorvatský tyfped, odborný publicista.

Zájem o nevidomé děti projevoval od studentských let. Jeho původní povolání neznáme. Usiloval o nalezení možnosti pečovat o tyto děti – vychovávat a vzdělávat je. Prvním jeho žákem byl shodou okolností český chlapec Hynek Srba. Bek v Ústavu pro chorvatské nevidomé děti působil od r. 1889. Zakládal jej spolu s Viljkiem Ramadanovićem. Ústav později zanikl. V r. 1928 vznikla v Záhřebu třída pro nevidomé žáky. Vedl ji Jan Očko, který získal odbornou kvalifikaci zkouškami v Praze.

V r. 1890 založil V. Bek časopis *Slijepcijev prijatelj*, po třech letech změnil jeho název na *Prijatelj slijepih i gluhošnjemih*. V r. 1897 přestal vycházet.

Vydal dvě větší práce: *Uzgoj slijepacu (Výchova slepých)* (1888) a *Vídeňské ústavy pro slepé a naše potřeby* (1889).

Slepčecké muzeum v Záhřebu má ve svých archivních fondech spis, ve kterém jsou o Bekovi přímé písemné informace

BÉLA II.

* 1109

† 13. 2. 1141

Uherský král.

Uvedme plný text z Ottova slovníku naučného: „Béla II. Slepý (1131–41), syn vévody Almoše, bratra

krále Kolomana. Almoš proti Kolomanovi strojil pikle a vzpoury, začez jej tento dal oslepiti, jakož i syna jeho Bélu. Po Kolomanovi nastoupil syn jeho Štěpán II., jenž Bélu jmenoval nástupcem a zasnoubil jeho s Helenou, dcerou knížete srbského Uroše. Když pak Béla nastoupil na trůn, povstal proti němu Borys, syn Kolomanův z Eufenie, dcery velikého knížete ruského, Vladimira Monomacha, kterého však pokládali dítkem nemanželským. Borys měl pomoc od knížete polského, Boleslava Křivoústého, ale Bély ujímali se kníže český Soběslav I., manžel sestry jeho Adléry, a pak i druhý svat jeho, Adalbert, syn Leopolda Svatého, markrabě rakouského. Konečně učiněno narovnáni prostřednictvím císaře Lothara (1135), kterým Béla podržel panství svoje, a mezi Uhry, Čechy a Poláky zjednan mír. Béla Slepý zemřel roku 1141 i měl nástupcem syna svého Gejsu II“.

BELISAR (Belisarius)

* 500 (?)

† 565

Pravděpodobně násilně oslepený vojevůdce, opředěný mnoha legendami. Jeho jménem nazval své odborné dílo August Zeune (viz Johann August Zeune).

Belisar, narozený v Thrákii, zemřel v Konstantinopoli. V letech 527 až 542 se účastnil války proti Peršanům, v r. 532 spolu s Narsesem potlačil povstání Niky v Konstantinopoli a v letech 533–534 porazil Vandaly pod Galimerem v Kartágu a Východořímské říši. Získal tím zpět celou severní Afriku. Na svých polních taženích v letech 535–549 uskutečnil Belisar potlačení panství Gótů v Itálii. Justinián jej nahradil Narsesem. V r. 559 zachránil Belisar Konstantinopol před útoky Hunů.

Nedůvěra Justiniánova k Belisarovi a okolnost, že Belisar časem upadl v císařskou nemilost, poskytly živnou půdu ke vzniku pověstí. Podle nich měl být Belisar na příkaz Justiniána oslepen a zbaven svého majetku. Podle veršovaných vyprávění ze středního Řecka z 15. a 16. století je Belisar popisován jako slepý žebrák. Na tom spočívají pravděpodobně také příslušná líčení v pozdější západoevropské literatuře.

Jeho současným životopiscem byl také sekretář Prokopius z Kaizareje.

BĚLJAJEV, Vladimír

* 1888

† 1974

Ruský hudební pedagog.

Znal se s Leninem a Rachmaninovem. Od r. 1921 žil v Polsku. Vyučoval hudbě ve středisku pro nevidomé děti a mládež v Laskách (1930–1945). Později v Janievicích a Wroclawi.

BELLO, Francesco

Žil ve druhé polovině 15. století.

Italský básník. Nazýván byl Il cieco da Ferrara (Nevidomý z Ferrary).

Žil a působil ve Ferrare a Mantově. Napsal rýmovaný epos o 45 zpěvech s názvem Libro d'arme d'amore nomato Mambrino. Napsal i několik dalších sonetů, v nichž vyjadřuje svůj životní optimismus.

BĚLORUKOV, Alexandr Petrovič

* 1881

Ukrajinský spisovatel.

Podle přímých pramenů byl nevidomý. Napsal historické vyprávění Cestami století. Píše zde o osudech celé řady generací nevidomých osob na Ukrajině. V r. 1924 dal podnět k založení časopisu Žižň slepých, který začal vycházet v Braillově písmu.

Ihned po druhé světové válce přichází do Něžina a začíná sbírat materiály o nevidomém J. P. Baťukovi. Vzniklo však pouze několik článků o mládežnické ilegalitě.

Byl spoluzakladatelem VOS a slepeckého časopisu Naša žižň, který vychází dosud.

BENESCH, Otto

* 1905

† 1963

Rakouský tyflop, ředitel Ústavu pro nevidomé děti ve Vídni.

Je spoluautorem rozsáhlejší práce Zur Beründung des Sehbehinderten-Bildungswesen in Mitteleuropa (1970). Publikace se zabývá problematikou výchovy a vzdělávání slabozrakých dětí v první polovině 20. století.

BENNEWITZ, Antonín

* 26. 3. 1833

† 19. 5. 1926

Český houslový pedagog, koncertní mistr orchestru Národního divadla v Praze.

Narodil se v Přívratech u Litomyšle. Hru na housle studoval na Pražské konzervatoři. Pořádal samostatné koncerty doma i v zahraničí. Byl též koncertním mistrem Mozarteia v Salcburku. Vyučoval na Pražské konzervatoři, později se stal jejím ředitelem. Vyučoval též nejnadanější žáky hře na housle v Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech.

BENTIVOGLIO, Paolo

* 26. 6. 1894

† 22. 12. 1965

Italský tyflopedita a revolucionář.

Narodil se v Modeně. Podle spolehlivého pramene byl od dětství nevidomý. Vychován byl v Ústavu pro nevidomé v Miláně. Už jako šestnáctiletý se aktivně zapojil do práce v socialistické straně. O rok později byl zvolen delegátem na národní kongres strany, později se stal jejím stálým pracovníkem. Zde pracoval až do jejího zániku italskými fašisty. V r. 1926 mu fašisté zapálili kancelář.

V r. 1933 se stal ředitelem Ústavu pro nevidomé v Bologni. V jeho bytě se scházel ilegální výbor pro osvobození Itálie od fašismu. Začátkem r. 1945 vyvedl skupinu obklíčených nevidomých žen do bezpečí.

Úspěchy jeho pedagogické činnosti ve středisku nevidomé mládeže byly vzorem pro celou Itálii. Jeho žáci navštěvovali běžné školy společně s vidomými, staral se o jejich vysoké vzdělání. Sám převzal osobní odpovědnost za tento experiment, který byl výrazem jeho víry ve schopnosti nevidomých studentů. Zásluhou Bentivoglia měl ústav k dispozici všechny pomůcky, které umožňovaly nevidomým dětem, aby se uplatnily mezi vidomými studenty.

Interním žákům poskytoval co největší osobní svobodu a pohybovou samostatnost. Mohli samostatně navštěvovat sportovní utkání, kulturní akce apod. Očekával od nich odpovídající odezvu, které se mu dostalo.

Od r. 1945 do své smrti byl předsedou Italského svazu nevidomých. Stal se konzultantem mnoha zákonů se sociální tematikou. Zasadil se o zákon, který umožňuje nevidomým, aby mohli vyučovat na běžných středních školách. Toto povolání se stalo velice atraktivním. Stovky nevidomých tak našly kvalifiko-

vané zaměstnání. Zorganizoval průvod nevidomých občanů s peticí, ve které žádali o důchody. Stal se sjednotitelem všech slepeckých spolků.

Bentivoglio byl nositelem řady italských vyznamenání. Zastupoval svou zemi v Evropské radě pro blaho slepců.

BÉRENGER

Žil v Paříži na rozhraní 18. a 19. století v azylu Quinze-Vingts.

Přivydělával si prodejem losů státní loterie pod názvem L'Aveugle Bongeur. K jeho klientele patřili např. Murat, Bernadotte a Neay (Napoleonovi maršálové). Bérenger si proto žil blahobytně, a tak se hodlal oženit s dívkou jménem Louise. Ona však byla již zasnoubena s mladým dělníkem. Během rodinné oslavy u jeho slepé tetičky, rovněž obyvatelky Quinze-Vingts, na které byl přítomen i onen dělník, dopadlo na Louise poleno, přichystané k přiložení do krbu. Vidomý dělník svou vinu nepřiznal, a tak byl obviněn slepý Bérenger a kvůli pokusu o vraždu odsouzen k smrti.

BERGES, José Ezquerria

* 25. 6. 1880

† 17. 8. 1965

Španělský profesionální organizátor v oblasti péče o nevidomé osoby.

Narodil se ve Vinacite. Ve svých 13 letech oslepl. V r. 1898 nastoupil do městské školy pro nevidomé žáky a zaměstnával se studiem tyflopédie.

V r. 1905 založil společenství ve prospěch nevidomých Real asociación Española en favor de los ciegos. V r. 1909 se stal učitelem ručních prací a tiskařem v městské škole pro nevidomé žáky, kde byl dříve sám žákem. V r. 1919 se stal spoluzakladatelem Společnosti pro vzdělávání a zlepšení stavu slepých, v r. 1927 založil podobnou společnost pro oblast Barcelony a byl zde zvolen generálním sekretářem, v r. 1929 založil Národní federaci nevidomých, do které se včlenily všechny místní malé organizace slepců. V r. 1931 se stal prezidentem Unión Fraternal, v r. 1933 založil časopis El tiflófilo, který se stal orgánem unie. Ve stejném roce založil i katolický časopis pro nevidomé čtenáře. V r. 1936 začal pod jeho vedením vycházet odborný časopis v černotisku El amigo del ciego. V r. 1939 se stal delegátem ONCE za oblast Katalánska pro konferenci o slepeckém tisku a v r. 1946 vznikl další časopis Relieves.

V r. 1946 byl zvolen předsedou ONCE. V r. 1951 se stal delegátem UNESCO na konferenci o slepeckém zkratkopisu. Ve stejném roce se stal expertem pro WCWB v Paříži.

Napsal studii o španělském slepeckém zkratkopisu.

Za svou celoživotní činnost obdržel v Jižní Americe Zlatý kříž I. třídy.

BERGMAN, Vladimír

* 19. 6. 1906

† 25. 7. 1972

Český výkonný houslista a hudební pedagog.

Narodil se v Brněnech v rodině řemeslníka. Od dětství se mu neustále zhoršoval zrak. Povinnou školní docházku absolvoval v obecné a částečně i v MěŠ ve Vyškově. V období před vstupem do Ústavu pro nevidomé v Brně se učil hře na housle ve vyškovské klášterní škole.

Do ústavu přichází až ve svých 23 letech r. 1929. Jelikož neměl dokončené základní vzdělání, vykonal do dvou let zkoušku z učiva MěŠ. Naučil se číst Braillovo písmo i bodovou hudební notaci. Již v těchto dvou letech projevoval mimořádné hudební nadání a prokazoval slušnou technickou úroveň ve hře na housle, kterým se potom věnoval po celý život. Souběžně s povinnou docházkou do učňovské školy a košíkářské dílny se vyučil ladění klavírů. Státní zkoušku z hudby na konzervatoři v Brně vykonal v r. 1935.

Založil si vlastní hudební školu ve Vyškově a oženil se. Tam působil až do r. 1945 jako soukromý učitel hudby. V tomto roce přešel i se svými žáky do právě založené městské hudební školy, kde vyučoval hře na housle, klavír, kytaru a akordeon do r. 1963, kdy pro trvalé zdravotní obtíže odešel do invalidního důchodu. Věnoval se rovněž, a to i jako nevidomý, vedení žákovských hudebních souborů, kde dosahoval i v soutěžích výborných výsledků. Za svou činnost obdržel několik ocenění.

Byl známým houslistou a členem symfonického orchestru ve Vyškově. Výborně zpíval. Stal se členem tzv. Volného pěveckého sdružení ve Vyškově. Příležitostně uplatnil i své pěvecké umění jako sólový pěvec. Jeho odborná i společenská integrace mu přinášela plné životní uspokojení.

BÉRIOT, Charles August de

* 20. 2. 1802

† 8. 4. 1870

Slavný belgický houslový virtuos a hudební skladatel.

Narodil se v Lovani u Bruselu. Původně samouk. Později žák Bailotův. Pořádal velká umělecká turné. Koncerty byly vždy předem vyprodány. Na jednom koncertě spoluúčinkovala i pěvkyně Maria Malibranová, se kterou se později oženil. Stal se profesorem konzervatoře v Bruselu. Ve své skladatelské tvorbě neustal ani po oslepnutí (1852). Později i ochrnul. Jeho žákem byl i Vieuxtemps. Z té doby jsou známé jeho nejlepší a ve své době často hrané houslové koncerty (10), škola pro housle, klavírní tria, Duos concertans, variace, etudy aj.

Byl zakladatelem tzv. belgické houslové školy.

BERNARDOVÁ, S.

Americká misionářka v Indii.

Zvláště se věnovala péči o výchovu nevidomých dětí i dospělých a ulehčení jejich života. Snažila se také o jejich vzdělávání. Pokusila se o adaptaci Braillova písma (kolem r. 1884) na jeden z hlavních indických jazyků.

BERNOULLI, Jacob

* 27. 12. 1654

† 16. 8. 1705

Švýcarský matematik.

Člen známé rodiny matematiků. Údajně vytvořil reliéfní latinku (1676) pro nevidomou E. E. Waldkirchovou, kterou vyučoval. Připravil pro ni šablonu s vyřezávanými vzory písmen, která bylo možné položit na povoskovanou podložku a ostrým rydlem obtahovat. Zkonstruoval dokonce určitou pomůcku pro vedení řádku. Postupy a výsledky Bernoulli snad popisuje v *Journalu des savants*. Pokud jde o tvary písmen, odvolává se na Quintilianovu *Tabellu*. Uvádí se, že Bernoulliho inspirovala Lanova kniha *Prodromo* (Wanecek 1969).

Některé prameny uvádějí, že svou dceru vzdělával také sám otec a také pro ni vytvořil reliéfní latinku. Pravděpodobné je, že na vzdělávání této dívky se podíleli oba muži. Bernoulli dokazuje svůj podíl, když

v časopise *Journal des savants* (1685) popisuje svou vyučovací metodu se vzděláváním E. E. Waldkirchové.

BESTEIRO, Alejandro

* 16. 11. 1932

Španělský hudební skladatel.

Narodil se ve městě Lugo. Krátce se jako samouk učil hře na housle a na kytaru. V 16 letech začal studovat zpěv. O zrak přišel v 21 letech po zranění při lovu. Po nezbytném léčení se nadále věnoval hudbě, a to studiu skladby u jednoho z profesorů místní konzervatoře. Naučil se číst Braillovo písmo i jeho hudební notaci. Hudbou se však nemohl uživit, vstoupil proto do zaměstnání v organizaci nevidomých Španělska ONCE.

Po čase se však znovu obrací k hudbě, a to ke studiu novodobých skladebných směrů. Postupně se vypracoval tak daleko, že některá jeho díla byla provedena veřejně. Jsou to sbory, díla orchestrální i komorní. Jednou ze svých symfonií se zúčastnil mezinárodní soutěže zrakově postižených hudebníků v Mariánských Lázních. Napsal čtyři rapsodie, kvartet pro dřevěné dechové nástroje, kvintet pro žestě a dvě symfonie pro velký orchestr.

BEYERLEN

Německý mechanik.

Koncem 19. století vynalezl a vyráběl mechanismus, kterým bylo možné psát Braillovým písmem. Jeho popis se nedochoval.

BEZECNÝ, Josef

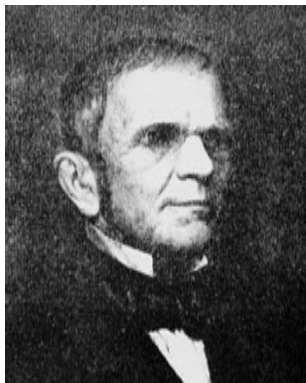
* 27. 1. 1803

† 21. 10. 1871

Učitel a po odchodu J. Doležálka řídící učitel školy při Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech.

Pro výuku všeobecně vzdělávacích předmětů napsal několik učebnic a zhotovil řadu speciálních učebních pomůcek. V ústavu založil tradici vyučování hře na hudební nástroje, která trvá dodnes.

Narodil se v Opařanech u Tábora jako syn rolníka, který byl také oblastním soudcem. Navštěvoval

místní vesnickou školu. Učil se také hře na několik hudebních nástrojů. Již jako dítě hrál druhé housle v kostelní kapele. Hlavní školu navštěvoval v Táboře, kde se také zdokonaloval ve hře na klavír a na varhany. S velmi dobrým prospěchem absolvoval oddělení pro kandidáty učitelství. Ještě před dokončením studia (ve svých 16 letech) se zde stává učitelským pomocníkem.

V r. 1821 odchází do Prahy. Vstupuje na Týnskou školu, a to ihned do druhého ročníku. Zvláště ho zajímaly přírodovědné vyučovací předměty. Po celé studium prospíval výborně. Potom se rozhodl navštěvovat kolegia Vysoké školy technické a přednášky na univerzitě. Souběžně studuje na konzervatoři. Týnskou školu absolvoval v r. 1825 s aprobací vyučovat matematice, rýsování a technickým předmětům na hlavních školách.

V r. 1827 se vrací do Tábora, kde začal vyučovat na zdejší hlavní škole. Jeho zájmem byla také hudební kompozice. Brzy se stal známý jako výborný učitel a hudebník.

Guberniální viceprezident pražský se o něm dovídá právě v době, kdy potřeboval obsadit místo učitele na hradčanském ústavu pro nevidomé. Nabídl je Bezečnému, ale ten je nepřijal. Tyto nabídky a odmítnutí se opakovaly ještě čtyřikrát.

V této době se Bezečný oženil. Po narození syna se guberniální viceprezident ozývá znovu a nabízí finanční zabezpečení jeho výchovy. 1. října 1829 Bezečný místo konečně přijímá a stěhuje se s rodinou do Prahy. Jak později uvádí, do své smrti nikdy tohoto rozhodnutí nelitoval. V ústavu pro nevidomé se stává nadučitelem, vedoucím výchovy a později i správcem školy. Jeho manželka v ústavu působila až do své smrti (1865) jako ctihodná matka domu.

Bezečný se ujímá výuky čtení, psaní a technickým předmětům. Zjišťuje, že pro vyučování nejsou prakticky žádné pomůcky, což v této době nebylo neobvyklé. Každý ústav byl odkázaný sám na sebe a musel si pomoci, jak se dalo. Výsledky v tomto směru vždy závisely na tom, zda učitelé mají vůli a schopnosti takové pomůcky zaopatřit buď vlastní tvořivostí nebo jinak. Tvorbu učebnic a speciálních pomůcek považovali vždy za součást své práce, jinak by odešli.

Pro psaní objednává stroj pro Kleinovo písmo z Wroclawi. Tím zajišťuje možnost tvorby učebnic. Pro vlastní psaní nevidomých žáků vytváří pomůcky z lepenky. Využil k tomu v té době všeobecně používaný způsob psacích písmen latinky i kurentu do čtyř horizontálních linek. Byla to šablona pro psaní olůvkem (tuhou, později tužkou). Po zkušenostech tuto pomůcku zhotovoval ze dřeva. Brzy se o ni zajímalo i vedení jiných ústavů.

Pro počty užívá arabské číslice. Jejich reliéfní tvary získává odléváním z kovu. Destičky s reliéfními číslicemi žáci řadili do připravených lišt. Tuto pomůcku používali nevidomí žáci až do konce 19. století, kdy ve Vídni vznikla tzv. vídeňská početní krabice. Pro vyučování geometrii zhotovil základní geometrické tvary dvojrozměrné i trojrozměrné. Pro zeměpis vyrobil dřevěné rozkládací mapy Čech, Rakouska a Evropy jako stavebnice (1840). Ze sádry zhotovil reliéfní glóbus. Pro přírodopis obstaral modely zvířat, květin, ovoce, obilí aj. Vzorčky minerálů postupně získal od svých známých.

Zvláště pozoruhodné je, že se věnoval také tvorbě učebnic. Napsal učebnici zeměpisu, dějin země české, přírodopisu a fyziky. Opsal je sám Kleinovou propichovanou latinkou.

Výlohy spojené s výrobou učebních pomůcek a učebnic hradil z prostředků získaných na žákovských akademiích a koncertech. Výtěžkem ze svého koncertu také přispěl ve své době známý brněnský nevidomý klavírista Leopold Balcar, bývalý žák pražského ústavu.

Bezecný byl rovněž dobrým hudebníkem. V ústavu založil orchestr a zavedl výuku ladění klavírů. Věnoval se dokonce skladbě menších forem. Pro klavír vydal: 9 německých tanců s Codou pro klavír a několik dalších drobných skladeb. Napsal rovněž menší počet písní a sborů.

V r. 1856 se v ústavu zavádějí tzv. roční zkoušky dovedností chovanců, na kterých předváděli všechno, čemu se za poslední rok naučili ve škole, v dílně i ve vyučování hře na hudební nástroje. Byla to jedna z obvyklých forem, jak veřejnosti představit, že finanční prostředky věnované na výchovu a vzdělávání nevidomých se vyplácejí.

Práci pro své nevidomé žáky byl oddaný celou duší. Nepřijal proto ani nabízený mandát do Zastupitelského úřadu města Prahy, dokonce ani mandát poslanecký do Vídně.

Výpomocným učitelem se stal Václav Ptáček. Vzájemně si výborně rozuměli a ve výuce se doplňovali. Jejich přátelství přetrvalo přes veškeré potíže a bylo jim po celý život ozdobou jejich kolegiálního i osobního vztahu.

J. Bezecný na podzim r. 1871 vážně onemocněl a po několika dnech neočekávaně umírá. Patřil mezi těch několik šťastných, kteří se dožili uznání za svou namáhavou a v pravém slova smyslu tvůrčí práci pro své nevidomé žáky. Nezapomínal ani na svou rodinu. Byl starostlivým manželem a vlídným otcem. Není snad nezajímavé, že jeho nejstarší syn Josef (nar. 1829) se uplatnil jako klavírista a stal se ředitelem

Dřevěná rozkládací mapa Evropy

Vídeňských dvorských divadel. Byl známý jako český vlastenec. Mladší syn Antonín (nar. 1837), povoláním lesník, psal rovněž salonní skladby pro klavír.

Mezi odkaz J. Bezecného patřila celá řada učebních pomůcek, které byly ve vyučování používány ještě hodně dlouho. Byl to člověk nezdolně pílě a pevně vůle pomoci nevidomým k šťastnějšímu životu, který spatřoval v jejich samostatné práci s maximálním přispěním na vlastní obživu.

Rozkládací dřevěnou mapu Evropy má ve svých sbírkových fondech DTI TMB

BICK, Leopold

* 16. 9. 1894

† 23. 12. 1963

Rakouský organizátor slepeckého hnutí.

Narodil se ve Vídni. Jelikož v dětství oslepl, stal se žákem vídeňského Vzdělávacího ústavu pro nevidomé děti. Podílel se na založení prvních dílen, ve kterých byli zaměstnáni nevidomí dělníci. V r. 1923 založil Svaz nevidomých Rakouska. V r. 1934 se stal jeho předsedou, později prezidentem, což bylo pokládáno za ocenění jeho zakladatelské i organizační činnosti ve prospěch rakouských slepců.

BICKLEY, William

* 19. 4. 1893

† 4. 7. 1969

Zabýval se matematickou soustavou Braillova písma.

O zrak přišel v r. 1949. V letech 1947–1953 byl profesorem matematiky na Londýnské univerzitě. I po oslepnutí zůstává ve své funkci vysokoškolského učitele. V tomto čase se zabýval matematickými operacemi Braillova písma.

BINA, slečna von

(viz Slečna von Bühнау)

Slečna von BÜHNAU

* 1731

Rakouská nevidomá žena.

Narodila se v rakouském městečku Rode jako dcera velkoobchodníka. Ve třech letech života oslepla. Vychovávána byla rodiči. Zmiňují se o ní J. W. Klein a L. Baczko. Oba uvádějí, že její přítel, který, jak se píše „z ušlechtilého srdce“ jí poskytl radu, jak by sama mohla psát. Mezi jiným pomůckami to snad byly malé kostičky, později malé papírky, s reliéfními písmeny, které bylo možné řadit vedle sebe a sestavovat slova i věty. K dopisování však jí lépe sloužila písmena na papírcích, které bylo možné navlékat na nit, tvořit tak slova i věty. Stejně sady písmen poskytla přátelům, se kterými si dopisovala.

BINAR, Alois

* 2. 12. 1914

† 23. 2. 1975

Německý pěvec.

Narodil se ve Skřípově u Opavy jako syn německých rodičů. Do brněnského Ústavu pro nevidomé přišel ještě jako slabozraký. I tyto zbytky zraku brzy ztratil. Vyučil se košíkářskému řemeslu a dále se věnoval hře na klavír a na kontrabas. Jeho pěvecký talent objevil učitel ústavu, pozdější profesor konzervatoře, Vladimír Hawlík, který mu dal pěvecké základy. A. Binar potom studoval u Habela a Tschernika na hudební škole brněnského Musikvereinu. Ještě před odchodem z ústavu několikrát vystupoval v rozhlase.

V r. 1938, po násilném připojení tzv. sudetského území k Německu, odchází studovat do Berlína, kde se brzy stal zaměstnancem německého koncertního ústředí nevidomých umělců. Ke konci války zpíval ve vojenských lazaretech. Závěr války prožil v německém Ústavu pro nevidomé v Ústí nad Labem.

Po válce nejdříve pracoval jako košíkář v ústeckých nově otevřených dílnách pro nevidomé. Asi po dvou letech odchází do Německa, kde se uplatnil jako koncertní a oratorní pěvec. Vyznačoval se textovou srozumitelností. Na koncertech i v rozhlase zpíval nejnáročnější pěvecká díla (madrigaly, kantáty). Zvláště byl ceněn jako interpret balad K. Loeweho, písní Schubertových, Schumannových a Wolfových. Dostal se do povědomí německého publika. Hostoval rovněž v Brně a v Praze.

BIRRER, Jakob

* 22. 6. 1800

Švýcarský podomní obchodník.

Jeho rodištěm bylo město Luzern. Narodil se jako syn chudého domkáře. Oslepl ve svých čtyřech letech po neštovicích. Nejdříve pomáhal v malém hospodářství. Později se živil obchodováním drobným zbožím a provozoval podomní obchod, posléze obchodoval i s knihami. V r. 1840 se v Luzernu objevila Nagelova kniha s názvem Kniha zvláštních vzpomínek a podivných životních cest Jakoba Birrera. Byla ihned rozebrána. Dosáhla i druhého vydání. Zvláště se v ní dbá, aby byla návodem k vyzkoušení pro další slepé pocestné.

BJÄRNHOF, Karl

* 1892

Dánský hudebník a spisovatel.

Narodil se ve Veile. Ve čtrnácti letech začal ztrácet zrak, takže musel být přijat do Ústavu pro nevidomé v Kodani. Tam se věnoval též hře na hudební nástroje. Jeho znalosti a dovednosti byly tak dobré, že byl připraven vykonávat místo varhaníka, které potom zastával delší dobu. Věnoval se také hře na violoncello a působil jako koncertní sólista.

Touha po prohloubení hudebního vzdělání ho přivedla do Paříže. Odtud posílal dopisy do redakcí dánských časopisů, ve kterých líčil své dojmy. Ty se vlastně staly jeho prvními kroky na literárním poli, a byly velmi úspěšné. Tyto úspěchy přivedly Bjärnhofa z dráhy hudební na dráhu novináře a spisovatele. Stal se reportérem dánského rozhlasu. Dosáhl velké obliby svými rozhovory s nejznámějšími osobnostmi.

Pokoušel se i o úspěchy v sochařství. S velkou reklamou uspořádal v Paříži, již jako známý spisovatel, výstavu svých soch a plastik. Odborná kritika ji však přijala s rozpaky. Vždyť neměl žádnou průpravu, nikdo ho nevedl ke specifickému hodnocení tvarů soch. Navíc jeho zrakové představy částečně vyprchaly.

Dva Bjärnhofovy slavné romány s tematikou ze života nevidomých doplňuje třetí, který přepracoval i jako divadelní hru. Ta byla také nastudována v Kodani. Jmenuje se I krátký den je dosti dlouhý. Pojednává o neutěšených poměrech v domově pro nevidomé seniory. Pracovníci tohoto domova ho zažalovali. Velký soudní proces vzbudil všeobecnou pozornost. Neublížil Bjärnhofovi, ale těm, kteří ho vyvolali, jeliť se jednalo o umělecké dílo a nebylo konkrétní.

Z jeho díla uvedme tato: Jorin je moje jméno, Příběh o Sášovi, Každý svou cestou, Moli a rez, V každém případě slunečno, Bez návratu a povídky Anonymní profily.

BLACKLOCK, Thomas

* 1741 (1721)^{*1)}

† 1791

Skotský kazatel a básník.

Narodil se ve Skotsku v rodině cihláře. O zrak přišel v šesti letech v důsledku neštovic. V pozdějším věku trpěl také záchvaty hluchoty. Rodina se jeho výchově věnovala s nebývalým úsilím. Otec mu předčítal. Po smrti otce odešel do Edinburghu, kde ho přátelé učili číst reliéfní latinku. Byl do té míry pilný, že nakonec na místní univerzitě dosáhl vysokoškolského teologického vzdělání.

Ovládal několik cizích jazyků a stal se ministrem skotské církve a oblíbeným básníkem.

V r. 1761 se oženil. Pokoušel se o výchovu opuštěných nevidomých dětí. Podrobnosti se nepodařilo zjistit. Z jeho iniciativy vznikl Ústav pro nevidomé v Edinburghu.

Již ve dvanácti letech napsal Ódu na svou přítelkyni a sbírku básní. Později do angličtiny přeložil Haüyův spis O výchově slepých. Jeho celkový zdravotní stav byl stále chabější, takže se vysokého věku nedožil.

^{*1)} Viz Scherer (1864)

BLAJAN, Ion

* 1911

† 1975

Rumunský lidový zpěvák a spisovatel.

Pochází z jižního Rumunska, od narození byl nevidomý. Základní vzdělání absolvoval v bukureštském ústavu pro nevidomé, kde se nejvíce zabýval hudbou. Učil se také řemeslu.

Po opuštění ústavu se zpočátku živil výrobou kartáčů a hudbou. Vedl velice skromný život, výdělky byly malé. Od r. 1949 si polepšil, když se stal sazečem v bukureštské slepecké tiskárně, ne však nadlouho.

V r. 1954 začíná vystupovat jako lidový zpěvák. Ihned od začátku měl pro svůj přirozený hlas velké úspěchy. Postupně se stal znalcem folkloru. Vystupoval v rozhlase i televizi. Vydával gramofonové desky, stal se sběratelem lidových písní.

K všeobecnému překvapení je autorem úspěšného románu Muž s černými brýlemi. O jeho další literární tvořivosti se nehovoří.

Blajanova životní cesta nám připomíná podobné osudy jiných nevidomých absolventů ústavu, kteří vzešli od řemesla a později se jejich osobnosti rozvinuly do nečekaných rozměrů umělecké tvořivosti. Čím to je? Má snad vliv uniformní výchovný systém uzavřený do internátu, nebo je to snad individuálními sklony?

BLANKYT, Jaroš

(viz PRÁŠIL František)

BLAUENSTEINEROVÁ-STEPANOVÁ, Ivone

Rakouská básnířka.

Narodila se slabozraká. Během času se jí zrak neustále zhoršoval. Dětství prožila v Badenu u Vídně. Zamýšlela se stát lékařkou. Kvůli svým zbytkům zraku musela od studií odstoupit.

Již od mládí ji zajímala literatura. Začala tedy psát do novin. Zvláště oblíbené byly její rozhovory s významnými osobnostmi. Současně začala psát básně. Nejvýznamnější je její sbírka Das stille Jahr (Tichý rok). Zdědila zámek v Jugoslávii, kde prožila mnoho let ve šťastném manželství. Po druhé světové válce byl zámek znárodněn a ona se po smrti manžela vrátila do Rakouska, kde se začala věnovat propagaci výchovy nevidomých dětí a jejich přípravě k samostatnému životu.

BLAXALL, Arthur William

* 1891

† 1970

Anglikánský kněz, organizátor péče o nevidomé děti i dospělé v jižní Africe.

Narodil se v blízkosti Londýna. V r. 1921 se stal knězem a začal působit v anglikánském kostele. Své poslání však viděl v pomoci chudým africkým slepčům. V r. 1932 odcestoval proto do jižní Afriky. Tam se v r. 1927 stal iniciátorem založení Athlone, School for the Blind, kterou vedl do r. 1937. Ve stejném roce zřídil v Johannesburgu dílny pro dospělé černé slepce a Society for Non-European Blind.

V r. 1938 založil v blízkosti Roodepoort-Maraisburku útulek pro chudé, který později přesídlil do blízkosti Pretorie. Blaxall byl také spoluzakladatelem

SANCB (South African National Council for the Blind (Jihoafrické národní zastupitelstvo pro slepce) jižní Afriky, jehož se v letech 1948–1952 stal předsedou. V r. 1954 ukončil svou misi a vrátil se zpět do Anglie.

BLAXALLOVÁ, Florence

* 1891

Sociálně pedagogická pracovnice v jižní Africe.

Narodila se v Anglii. Spolu se svým manželem odjela do jižní Afriky, kde s ním spolupracovala při výchově a vzdělávání nevidomých a neslyšících černochů. Hlavní starosti měli s vytvářením zdravotních a sociálních podmínek. V letech 1931–1937 vedla jako učitelka Athlonovu školu pro nevidomé. V r. 1940 vznikla z popudu manželů Blaxallových historicky první speciální oční klinika v oblasti jižní Afriky Palma datlová Eve Hospital. Na základě jejich zkušeností byla zvolena do grémia k prevenci slepoty pro jižní Afriku.

BLEIER, Mathias Florian

* 16. 6. 1927

Rakouský státní úředník a činitel v rakouském spolku nevidomých.

Narodil se v Bad Schönau, kde také začal navštěvovat základní školu. V r. 1939 však oslepl. Po absolvování aprobace stenotypisty ve vídeňském Ústavu pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí, získal zaměstnání na ministerstvu sociálních věcí. V r. 1961 vykonal speciální kvalifikační zkoušky a za několik málo let se stal ředitelem jednoho ministerského oddělení.

Od r. 1946 pracoval jako aktivní člen Rakouského spolku nevidomých. V r. 1967 byl zvolen jeho prezidentem. Účastnil se prací na návrzích tvorby zákonů, které měly upravovat životní jistoty nevidomých osob.

BLUNKETT, David

* 6. 6. 1947

Anglický ministr školství a práce, později ministr vnitra.

Studoval na Sheffieldské škole pro nevidomé žáky, později na univerzitě v Sheffieldu, kde získal hodnost bakaláře

v oblasti politologie a institucí. Po krátkém období práce pro plynárenskou společnost ve východní části střední Anglie vyučoval politologii a průmyslovým vztahům. D. Blunkett, který byl čelným představitelem severoanglického lokálního správního orgánu, sheffieldské městské rady a členem UNISON, odborového svazu pro řadu zaměstnanců veřejných služeb, se stal členem dolní komory parlamentu jako poslanec (MP) za Sheffield Brightside, který zastupoval od roku 1987.

Byl opozičním stínovým ministrem školství a práce od roku 1995 do všeobecných voleb v r. 1997. Místo stínového ministra školství zastával v letech 1994 až 1995, kdy za záležitosti školství odpovídalo zvláštní ministerstvo. V nové vládě mu bylo přiděleno ministerstvo vnitra. Předtím byl mluvčím opozice pro místní správu.

Od r. 1983 byl členem Národního výkonného výboru Labour Party (Strany práce) a v letech 1993 až 1994 byl jejím předsedou.

David Blunkett, druhý nevidomý ministr*¹⁾ vlády v Londýně, který se účastní schůzi vlády v doprovodu svého vodícího psa, označuje za hlavní oblasti svého politického zájmu školství, zaměstnanost a ekonomiku. Svou činnost ve vládě ukončil v r. 2004.

*¹⁾ Viz heslo Fawcett, Henry

BLYTH, David

* 12. 8. 1934

Organizátor slepeckého hnutí. Prezident WBU.

Pochází z Austrálie. Je zakládajícím členem Národní federace nevidomých Austrálie, která je komerčním a zájmovým sdružením nevidomých.

Působil rovněž jako viceprezident Australské rady pro rehabilitaci. Osm let předsedal východoasijské a pacifické sekci WUB. Jakožto dlouholetý člen organizace Lions předsedal Victorian Lions Foundation a stál u zrodu Lions Eye Bank.

Blyth je rovněž ředitelem sekce zaměstnavatelských služeb Královského viktoriánského institutu pro nevidomé. Pod jeho vedením průmyslová divize této firmy zdvojnásobila svůj výkon navzdory recesi, která měla velmi negativní vliv na pracovní možnosti zrakově těžce postižených.

Blyth na návštěvě Slepeckého muzea v Brně

Blythových podnětů využil vynálezce Milan Hudeček při konstrukci elektronické „sekretářky“ Eureka A4 pro nevidomé zájemce s hlasovým výstupem. Byl také jejím prvním uživatelem^{*1)}.

^{*1)} O Eureka A4 viz heslo Hudeček, Milan

BOCELLI, Andrea

* 22. 9. 1958

Původně italský právník, později koncertní pěvec.

Život jednoho z nejslavnějších pěvců světa začal v Toskánsku, na venkově. V místě, které často zachycují malíři, kde se odehrává řada nádherných oper. A. Bocelli pochází z vesnice Lajatico nedaleko Pisy. Svým silným hlasem zaujal již v sedmi letech. Od dětství věděl, že jeho dosavadní těžká slabozrakost skončí jednou úplnou slepotou, jelikož rodina trpěla dědičnou zrakovou chorobou. Přišlo to nečekaně ve dvanácti letech úrazem při sportu, po němž zrak ztratil úplně. Říká, že slepota je těžkou životní překážkou, pro jiné se jeví jako neštěstí.

Od 6 let se věnoval hře na klavír, později přibral i flétnu a saxofon. Ve škole se dobře učil, i po oslepnutí patřil mezi nejlepší žáky, zřejmý studijní typ a silná osobnost. Po absolvování gymnázia se zapsal ke studiu práv. Jeho vrozená ctížádostivost ho přiměla úspěšně vystudovat univerzitu – práva. Absolvoval jako nejlepší z ročníku!

Jeden rok se věnoval právníckému povolání jako obhájce. Zavedl si soukromou právníckou praxi a oženil se. Žil spokojeně, zájmově se věnoval sportu.

Rád jezdí na koni. V současné době jich vlastní celkem pět. Volný čas dříve trávil většinou v barech, kde zpíval a přivydělával si na studie u Franca Corelliho a Luciana Pavarottiho. Studuje pomocí magnetofonu a ve spolupráci s korepeticí. Jeho manželství trvalo 9 let a skončilo pro stálé neshody při výchově jejich dvou synů.

Během studií si Andrea přivydělával hrou na klavír a zpěvem po kavárnách. Zvrat v jeho životě nastal, když populární zpěvák Zuccherò v roce 1992 hledal pro připravovaný duet náhradu za Luciana Pavarottiho.

Ke zkoušce tehdy pozval i slepého Bocelliho. Jeho hlas velmi překvapil i samotného Pavarottiho, který byl na konkursu přítomen. Slavný Maestro nevidomému právníkovi pod dojmem jeho výkonů dokonce zprostředkoval angažmá v italské Pise.

Pak už se úspěchy někdejšího právníka jen hrnuly – za všechny vzpomeňme například na první místo během festivalu v San Remu, na trhu už byly prodány bezmála dva miliony CD s jeho nahrávkami.

Jestliže od dětství rád zpíval, nenechává si ujít žádnou příležitost ani nyní, aby svým zpěvem obohatil každou společnost. Bocelliho hlas se Pavarottimu líbí a slibuje velkou kariéru. Vytrvale a každodenně několik hodin cvičí.

Bocelli pořádá četné koncerty, nevyhýbá se ani populární hudbě. Nejlépe se ovšem cítí v klasickém repertoáru slavných tenoristů.

Právnícké praxe zanechal úplně. Říká, že na paragrafy už dávno zapomněl. Velmi dobře se orientuje, uvědoměle si zachovává zrakové představy, které soustavně posiluje. Svou slepotu nebere tragicky a trochu mu vadí, že ji tak vnímají jiní lidé.

Jeho koncerty se stále častěji stávají významnými kulturními událostmi. Flétnu vozí s sebou, aby se před koncertem uklidnil, nejraději chce být sám.

Vydal velké množství nahrávek. V jeho zpěvníku najdeme operní árie, milostné písně, neapolské melodie i romantický repertoár, v němž se mísí klasika s populární hudbou. S úspěchy se zúčastňuje pěveckých soutěží. Jen sporadicky se uplatňuje jako autor.

BOCSKAI, Imre

* 1914

Maďarský hudební skladatel.

Narodil se v Budapešti. Již v dětství oslepl. Vychován byl v Budapešťském ústavu pro nevidomé, kde se již v době povinné školní docházky věnoval hře na hudební nástroje. Po opuštění ústavu si své hudební

vzdělání doplnil na místní hudební akademii. Brzy na sebe upozornil jako výborný klavírista. Od r. 1933 do r. 1953 byl sólistou budapeštského rozhlasu. V roce 1939 se ve velké Lisztovské klavírní soutěži podělil o první cenu se slavným maďarským klavíristou Gézou Andaim.

Následovalo koncertní turné po západní Evropě. Další koncertní cesty mu znemožnila druhá světová válka.

V r. 1947 nastoupil v Budapeštském ústavu pro nevidomé jako učitel hudby. Současně psal kritiky do denního tisku a hudební eseje do odborných časopisů.

Bocskai ovšem nebyl jen klavíristou, hudebním pedagogem a hudebním kritikem. Byl také významným hudebním skladatelem, což dosvědčuje jeho členství v maďarském Svazu hudebních skladatelů. Na jeho skladatelské začátky působili Béla Bartók a Maurice Ravel. Vybuodoval si ovšem vlastní hudební sloh. Nejbližší mu byla tvorba klavírní a písňová, ale napsal také menší skladby orchestrální. Libuje si ve formách absolutní hudby. Spojuje tak prvky maďarské lidové hudby s novoklasicistním hudebním projevem. Orchesterální skladby mají komorní ráz. Napsal též skladby varhanní.

BOČKAREV, Valentin Nikolajevič

* 1880

Ruský historik.

V dětském věku začal trpět progresivní zrakovou vadou, která později skončila úplnou slepotou. Tato situace mu značně komplikovala dětství. Absolvoval základní i středoškolské vzdělání.

V r. 1906 dokončil studia na Moskevské univerzitě obor ruská historie. Pro své výborné studijní výsledky zůstal na katedře ruských dějin jako asistent. V r. 1915 se stal profesorem. V této době měl již za sebou vydání několika vědeckých prací. V pozdější době byl zván k přednáškám i na jiné univerzity. Byl prvním nevidomým vědeckým pracovníkem v Sovětském svazu, ovšem úzce svázaný tendenční ideologií, která mu neumožňovala svobodné bádání.

Byl činný i při zakládání VOS. Za druhé světové války navštěvoval vojáky Rudé armády v jejich zákopech a tam s nimi besedoval.

BOHATA, Otakar

* 28. 8. 1929

Český tyflopedit, vedoucí tiskového oddělení Federálního výboru Svazu invalidů.

Narodil se v Praze. Po získání vysokoškolského pedagogického vzdělání, doplněného absolutoriem ze speciální pedagogiky, začal vyučovat ve středních školách pro těžce zrakově postiženou mládež v Praze (SHŠI pro mládež s vadami zraku, gymnázium pro mládež s vadami zraku). Později přešel pracovat jako tiskový referent na ÚV SI. Patřil mezi řídicí špičky aparátu této všeinvalidní organizace.

Publikoval ve slepeckém časopisu Zora. Dále vydal: Osudy velkých lidí (1969); Slovo umělců (1970); Slepčova píseň (1975); Levoča - středisko slovenských nevidomých (1978); Čítanka vývoje organizace invalidů v Československu (1979); Doteky umění (1982); Mezinárodní soutěže zrakově postižených skladatelů a hudebníků (1984) aj.

BOHDANOVICZOVÁ, Sofia

* 1892

† 1980

Polská tyflopeditka.

Lékařka-bakterioložka. Několik let pracovala jako lékařka na Urale. Později v Ústavu pro hygienu ve Varšavě. Od r. 1936 se začala věnovat výchově nevidomých v Laskách jako učitelka chemie a přírodních věd. Organizovala zde také první kurzy pro maséry v Polsku. Slepčskou knihovnu vedla v letech 1946 až 1976. Obohatila ji o přepis odborných publikací.

BOHUSLAV, František

* 1882

Český herec a spisovatel.

Narodil se v Plzni. Vstoupil na prkna, která znamenají svět, ale další umělecký rozvoj mu znemožnila první světová válka. Byl povolán na frontu, kde dlouho neválel. Po těžkém zranění se vrátil s vystřelenými očima.

Fr. Bohuslav se nikdy nesnažil vystupovat jako velký básník, nýbrž jen jako někdo, kdo píše verše pro potěšení sobě i těm druhým. Ve změněných ži-

votních podmínkách mu bylo proto veršování nejen náplní volného času, ale také prvním pokusem o seberealizaci. Ještě za války vydal útlé svazečky veršů: *Z propadla, Když si člověk potmě zpívá, Literární náhražka a V noci*. Měly úspěch. Neupoutaly sice formou ani poetičností obsahu, ale zapůsobily nejvíce svým optimismem.

Později ještě následovala sbírka veršů *Věčné jaro*, komedie *V mládeneckém pokoji* a kniha vzpomínek *Divadelní radosti a starosti*.

Vždy v rozhlase i jinde rád vyprávěl své herecké vzpomínky z doby, kdy ještě viděl; a uměl to dobře. V rozhlase si tu a tam také zahrál nějakou tu menší úlohu v některé nenáročné veselohře. Ztráta zraku mu nakupila mnoho překážek, které překonával s veselou myslí.

BONDY

Zajímavé je jeho pojednání na téma *Barevné slyšení* se zvláštním zřetelem barevného slyšení u slepců, které vyšlo v *Moravské Třebové* v r. 1921. Vcelku do vývoje tyflopédie nezasáhlo. Odborníkům není dokonce ani známé.

BONET, Juan Pablo

* 1620

Vytvořil španělskou tajnou prstovou abecedu, které se koncem 18. století začalo používat k dorozumívání s hluchoslepými a jimi vzájemně mezi sebou.

Zájem o výchovu hluchoslepých v této době nebyl. Vždyť se právě rozvíjely snahy o výchovu nevidomých, které byly v souladu s reálnými společenskými podmínkami. Hlubší zájem o péči pro hluchoslepy občany začali mít tyflopedité o několik desetiletí později. Bonetův systém byl spíše spekulativní. Mohl také sloužit vojenským účelům.

BORG, Ossian Edmund

* 6. 8. 1812

† 1892

Lékař, syn Pera Arona.

Narodil se v Manille u Stockholmu. Po úspěšně vykonaných studiích medicíny, si otevřel ordinaci ve Stockholmu. Po smrti svého otce (1839) převzal po něm vedení ústavu v Manille. V r. 1843 otevřel Seminář pro učitele a učitelky neslyšících dětí. V r. 1868 založil Spolek pro neslyšící, v r. 1885 Domov pro pracující slepce.

BORG, Per Aron

* 1776

† 22. 4. 1839

První švédský učitel nevidomých dětí.

Studoval teologii a psychologii. V r. 1806 začal ve Švédsku soukromě vyučovat první nevidomou dívku. Pro založení prvního zařízení pro výchovu a vzdělání nevidomých dětí nebyly dosud vytvořeny společenské podmínky. Veřejná zkouška jeho dalších žáků, která byla uspořádána v r. 1809 členy královského dvora a vlády, měla velký úspěch, takže Borgovi stát poskytl subvenci, aby mohl ve své individuální práci pokračovat.

V r. 1823 byl povolán do Lisabonu, aby tam založil ústav pro hluchoslepy, kterým se začal věnovat již dříve a měl určité zkušenosti.

BORGES, Luis Jorge

* 24. 8. 1899

† 14. 6. 1986

Argentinský básník a spisovatel.

Říká, že literatura je jednou z forem filozofie. Každý čtenář je svým spisovatelem, jelikož předkládaný text si zpracovává svým způsobem. „Řeka mne nese – já jsem ta řeka.“

Narodil se v Buenos Aires jako syn právníka a psychologa. Zrak začal ztrácet v raném dětství, ve svých 15 letech prakticky oslepl. Rodina trpěla dědičnou oční chorobou. Rovněž otec i babička byli takřka nevidomí.

Již jako dítě cestoval s rodiči po Evropě. Základní vzdělání získal ve Švýcarsku. Do Argentiny se vrací v r. 1921. V r. 1923 vydává svou první sbírku básní. Nejznámější je však jako autor povídek.

Luis, snad pro svůj nedostatek zraku, byl dítětem plachým se sklonem k samotářství. Svou ztrátou zraku mimořádně trpěl a vlastně po celý život usiloval o jeho navrácení. Podrobil se osmi očním operacím, ale bezvýsledně.

V r. 1938 se stává knihovníkem Státní knihovny v Buenos Aires. Se zrakem má trvalé potíže. Právě v době (1955), kdy L. J. Borges oslepl úplně, se stal

knihovnikem Národní knihovny. Je mimořádně zajímavé, že byl již třetím nevidomým vedoucím pracovníkem této instituce. Před ním zde působil nevidomý spisovatel Groussac a ještě dříve nevidomý J. Marlmol. Knihovna měla 900 000 svazků. Knihy viděl, jak sám popisuje, jako bílé plochy. Usiloval o to, aby svůj handicap nahradil odborností. Věnoval se studiu cizích jazyků.

Jeho dílo se víc a více stává esoterickým. Je zastáncem názoru, že slepota není tmou, ale jednou z forem osamění. „Co je nám dáno“, píše, „je materiálem pro život“. Dále píše, že „Slepota je styl života“, říká, „nedovolil jsem, aby mne odradila od studia.“ Napsal knihu *Chvála stínů*.

Celý život prožil ve svém rodném městě, kde měl vynikající společenskou pozici. Stal se profesorem angličtiny na místní univerzitě, kde se věnoval staroangličtině a severským evropským jazykům. Ovládal i němčinu.

Několik týdnů před svou smrtí se odstěhoval do Ženevy, doufal, že ho čerstvé ovzduší uzdraví. Zakrátko zde však zemřel.

Borges byl držitelem několika cen a vyznamenání. Byl poctěn čestným doktorátem několika univerzit. Jeho dílo se překládá do mnoha jazyků.

BORIS, Miroslav

* 12. 12. 1916

Významná osobnost české tyflopédie.

Narodil se v Rosicích u Brna. Po dokončení povinné školní docházky studoval na učitelském ústavu v Brně. Maturoval v r. 1936.

Po jednom roce bez zaměstnání hospitoval v OŠ v Rosicích. 1. září byl ustanoven výpomocným učitelem v OŠ v Rakvicích. Od r. 1939 vyučoval postupně v Rajhradě, Rajhradcích, Těšanech, Šitbořicích, Újezdě u Sokolnic a od září 1949 ve škole při Ústavu pro nevidomé v Brně. Nastoupil po odcházejícím Lubomíru Nopovi.

V r. 1945 získal způsobilost vyučovat v měšťanských školách, v r. 1947 vykonal zkoušky opravňující vyučovat ve školách pro nevidomé žáky. S dosaženým vzděláním nebyl však spokojený, a proto v letech 1955–1957 vystudoval defektologii na VŠP v Brně. V r. 1959 si rozšířil aprobaci pro vyučování pracovní výchově. Poznal totiž, že manuální činnosti jsou

Učební pomůcka pro množinovou matematiku

u nevidomých dětí jedním z předpokladů úspěšnosti v jejich životě.

Do r. 1955 bylo velmi málo učebnic kromě slabikáře a několika krátkých pomocných textů pro některé vyučovací předměty, které si učitelé připravovali sami. V této době byla po zrušení ústavů dokončena výstavba soustavy speciálních škol. Na ministerstvu školství bylo rozhodnuto vydat učebnice pro všechny vyučovací předměty ZŠ pro nevidomé žáky. Byly tak stanoveny podmínky pro vědeckou činnost učitelů, do které se plnou měrou zapojil i M. Boris.

Od r. 1956 začal spolupracovat na prvních úpravách učebních osnov a speciálních učebnic buď jako autor, spoluautor nebo vedoucí autorského kolektivu (Početnice pro 1. a 2. ročník, Fyzika pro 7., 8. a 9. ročník, Algebra pro 9. ročník) či jako recenzent různých dalších učebnic. Jako vedoucí autorského kolektivu pracoval na učebnicích matematiky pro 1. – 4. ročník ZŠ pro nevidomé a pro žáky se zbytky zraku a na metodických průvodcích k uvedeným učebnicím. Dále to byla práce na učebnicích Geometrie pro 5. a 6. ročník včetně metodických průvodců.

Nemůžeme se nezmínit o intenzivní spolupráci s elementaristkou Žofií Zdražilovou (Borisovou) na tvorbě slabikáře, početnice a herních pomůcek především pro tzv. předslabikářové období žáků 1. ročníku ZŠ pro nevidomé. Obě učebnice opatřili obrázky formou kontur jednoduchých předmětů. Se základním tvarem Braillova písma se žáci seznamovali pomocí didaktických hraček (např. tzv. hruštiček, kačenek apod.).

V přípravě realizace Projektu dalšího rozvoje čs. výchovně vzdělávací soustavy v oblasti škol pro nevidomé a slabozraké žáky (od 1976) se Boris zúčastnil prací na návrhu úprav učebních osnov matematiky pro 1. – 4. ročník, fyziky pro 6. – 8. ročník a vypracoval návrh nových učebních osnov výtvarné výchovy pro 1. – 8. ročník.

Pro Výzkumný ústav pedagogický prováděl průzkum možností, jak uplatňovat množinové pojetí matematiky ve školách pro nevidomé žáky. Výsledkem bylo několik speciálních učebních pomůcek.

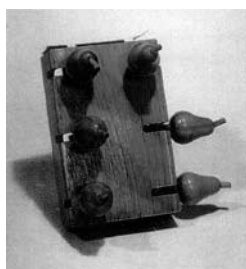
Nikdy nepracoval tak říkajíc od zeleného stolu. Snažil se o maximální využití znalostí o zvláštích poznávacích činnostech nevidomých žáků. Svě nápady rád s kolegy konzultoval.

Po celou dobu působení ve škole usiloval o obnovu a doplnění sbírek zhotovováním učebních pomůcek pro matematiku, fyziku a pro elementární výuku. V prvním období zhotovil několik názornin pro 1. ročník, později ve spolupráci s učitelem Vincencem Králem připravil výrobu scházejících Schleussnerových tabulek pro matematické texty aj. V té souvislosti byl přizván za člena komise pro speciální pomůcky v podniku Komenium, pro kterou připravil komplexní návrh potřebných pomůcek včetně funkčních modelů, technické dokumentace i metodických listů. Byly to: magnetická tabulka včetně sady tvarů s ferity, desítkové, dvacítkové a stovkové počítadlo, nové typy do početní krabice (videňské), tabulka ke znázorňování sjednocování množin, úprava sčotů, sčítací pravítko do 20, do 100, tabulka součtů do šesti, do dvaceti, souprava pro výtvarnou výchovu, spojené nádoby, pumpy na tlak, na zdvih, úprava siloměrů (stupnice), odměrka na 1 000 mm³ aj.

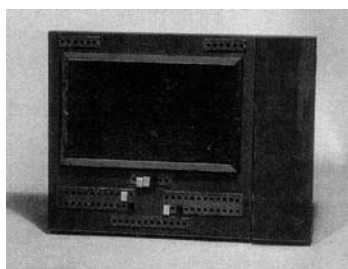
V počátcích uplatňování nové koncepce ve školách pro slabozraké žáky vedl vybavení učebny elementárního ročníku, který se právě otevřel. Zajišťoval pomůcky pro množinovou matematiku aj.

M. Boris byl metodicky na vysoké úrovni. Jeho učebnice i učební pomůcky se vyznačovaly konkrétností a především přiměřeností k noetické situaci nevidomých a slabozrakých žáků. Psychiku hmatu ani ztrátu ostrosti zraku v kompenzačním procesu sice nekoncepce, ale intuici dosahoval mimořádnou úroveň svých prací.

M. Boris byl výborným pedagogem. Na žácích vyžadoval plnění stanovených úkolů, slevoval pouze v individuálních případech u žáků s méně rozvinu-

Plný znak
s hruštičkami

Magnetická tabulka
pro množiny

tými schopnostmi. Dosahoval výborných výsledků u žáků nejen jejich formálními znalostmi, ale především v dovednostech zobecňování. Přitom byl učitelem oblíbeným, nikdy se žákům nepodbízel.

M. Boris patří ke klasickým pedagogickým pracovníkům, kteří svým povoláním žili, kterým nikdy nepřipadlo, že obětování volného času je omezuje na svobodě. Jeho osobnost doplňuje galerii tyfopedů, pro které jejich povolání znamenalo dobrovolnou oběť, bez které by pedagogika nevidomých byla chudší.

Mimo metodik k učebnicím napsal několik příspěvků do časopisu Otázky defektologie. Např.: Laboratorní práce (1964/95); Pracovní vyučování v základních školách pro nevidomé (sborník – 1970); Modernizace vyučování předmětů přírodních věd (1977/78); Výsledky a zkušenosti z experimentu uplatnění teorie množinové matematiky (1977/78) aj.

Oddělení DTI TMB má ve svých sbírkových fondech dvě Borisovy učební pomůcky a v knižních fondech několik speciálních učebnic

BORISOVÁ, Žofie

* 2. 2. 1905

† 17. 2. 1986

Česká tyfopedka.

Jako učitelka nastoupila do brněnského ústavu v r. 1947 a působila zde do r. 1962. Po celou dobu vyučovala 1. ročník. Je autorkou prvního obrázkového slabikáře a obrázkové početnice pro nevidomé žáky.^{*1)} Ve slabikáři uplatňuje nové postupy vyučování Braillovu písmu.

O svých zkušenostech napsala příspěvek do časopisu Otázky defektologie: Nové metody vyučování v elementární třídě pro nevidomé v Brně (1970).

^{*1)} *Originální výtisk má ve svých knižních fondech oddělení DTI TMB*

BOTTAZZO, Luigi

* 9. 7. 1845

† 29. 12. 1924

Italský klavírista, koncertní varhaník a hudební skladatel.

Narodil se v Padově. O zrak přišel ve svých devíti letech. V 11 letech byl přijat do Ústavu pro nevidomé v Padově. Zde se mimo školní docházku intenzivně věnoval hudbě. Vynikal svou cílevědomostí a hudební fantazií. Již v 15 letech složil známé romance, barkaroly a nokturna.

Jeho úspěchy byly tak výrazné, že se v 19 letech stal v tomtéž ústavu učitelem hudby. Zároveň nastoupil jako varhaník do kostela sv. Antonína v Padově. Upoutával mimořádným mistrovstvím hudební improvizace. Pro nevidomé hudebníky vynalezl speciální metronom.

Napsal množství drobných skladeb, z nichž byla většina vydána tiskem. Nejznámější jsou jeho mše (asi 40).

BOUCHER

Francouzský mechanik a tiskař.

V r. 1785 zkonstruoval speciální dřevěný válcový lis pro tisk Haüyovou reliéfní latinkou. Umožnil výrobu Haüyových reliéfních knih. Jednalo se o váleček potažený gumovým povrchem, který přejížděl po papíru položeném na dřevěné desce s matricí textu.

BRABLEC, Adolf

* 10. 4. 1856

† 1927

Český hudebník.

Narodil se v Holešově. Jako nevidomý polosirotek byl vychován v Ústavu pro nevidomé děti v Brně, kde pobyl od r. 1864 do r. 1873. Zpočátku byl dosti zanedbaným dítětem, ale postupem doby se zlepšil, a to především ve hře na hudební nástroje. Právěho mistrovství však docílil až pod vedením holešovského varhaníka.

Živil se kartáčnictvím, byl varhaníkem a hrál při různých událostech na klavír. Původně byl pedagogy pokládán za neschopného, ale v samostatném životě si vedl velmi dobře. Svou chutí k plnohodnotnému životu nad sebou zvítězil. Zvítězil i nad pesimistickými učiteli. Je jedním z četných příkladů, jak si slepý člověk našel své místo ve společnosti až v době, kdy se mohl rozhodovat samostatně.

BRAIG, Edward

Skotský tyflopéd.

V r. 1837 uveřejnil své reliéfní písmo pro nevidomé čtenáře. Mělo zajímavý tvar. Na jedné horizontální lince se střídaly krátké čárky v různých polohách. Připomínalo středověkou hudební notaci (tabulaturu) s linkami. V praxi se toto písmo neosvědčilo.

BRILLE, Louis

* 4. 1. 1809

† 6. 1. 1852

První tyflopédagogové používali při vyučování nevidomých žáků různé modifikace reliéfní latinky i různé jiné koncepce. Takové písmo bylo pro hmatové vnímání nevhodné. Tento nedostatek odstraňuje, jak se ukázalo, s definitivní platností Braillovo písmo, protože při tvoření jednotlivých písmen využívá kombinace minimálního počtu bodů. Braillovo písmo otevřelo brány vzdělávání nevidomých dětí i dospělých osob v širokém měřítku. V poslední době se potvrdilo, že s ním vystačí nevidomí uživatelé počítačů i programátoři.

L. Braille se narodil v městečku Coupvray v rodině sedláře. Malý Louis rád navštěvoval otcovu dílnu, což se mu asi v jeho třech letech stalo osudným. Ostřím sedlářským nožem (někdy se píše, že šídlem) si poranil oko a přestal na něj vidět. O druhé oko přišel tzv. sympatickým onemocněním poněkud později v dětském věku.

Do pařížského Národního ústavu pro mladé slepce byl přijat jako desetiletý. Po ukončení školní docházky se věnoval studiu hry na klavír a varhany. Po propuštění zůstává v ústavu, kde je pro své mimořádné vědomosti jmenován tzv. repetitorem (pomocníkem učitele) a později dokonce učitelem. Současně zastával také varhanické místo v blízkém kostele.

Zdravotní podmínky v ústavu jako i v mnohých jiných byly velice špatné. Mnoho žáků trpělo tuberkulózou a skrofulózou. Budova byla vlhká a těsná pro větší počty chlapců; žáci měli naprostý nedostatek pohybu na čerstvém vzduchu. Tělesná zdatnost zde nebyla pěstována vůbec. Není proto divu, že tuberkulózou onemocněl i Braille a že na ni později i zemřel.

Myšlenka sestavit písmo pouze z bodů nebyla nová. První takovou soustavu, i když kombinovanou s liniemi, sestavil Fr. Lana Terzi. Soustava se neujala především z toho důvodu, že v té době neexistovala žádná výchovně vzdělávací instituce a individuální zkušenosti zůstávaly samy pro sebe. Neexistovalo skupinové vzdělávání nevidomých. Další systém písma z bodů sestavil Ch. Barbier. Bylo to písmo z 12 reliéfních bodů, tj. dva vertikální sloupce po šesti bodech. Nebylo původně určeno pro nevidomé, nýbrž mělo plnit úlohu tajného písma pro vojenské účely. Barbier jej koncipoval jako fonetické. Jeho nevýhodou

bylo, že sloupce z šesti bodů jsou pro čtení hmatem příliš dlouhé.

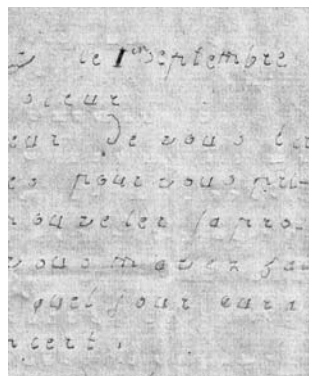
Zavedení Barbierova dvanáctibodového písma v Národním ústavu pro mladé slepce v Paříži podněcovalo tamější žáky k jeho vylepšování především z hlediska čtivosti. Dokonce i dosavadní hudební notaci z písmen latinky nahradili žáci soustavou Barbierovou, kterou však upravili do menšího počtu bodů. Nevidomé žáky tedy zajímalo Barbierovo písmo nejdříve z hlediska možnosti úpravy na hudební notaci, kterou by mohli používat jako reliéfní bodovou.

Špatnou čtivost svého písma uznal i sám Barbier. Snažil se zredukovat šest bodů vertikálního sloupce na pět. Fonetický charakter písma neopustil. Nevidomým žákům snad ani tolik nevadil. I pět bodů pod sebou bylo příliš mnoho. Písmena znovu překračovala akční rádius prstů. Nevidomý byl nucený každý znak ohledávat vertikálním směrem.

Z hlediska praktického využívání bylo třeba vytvořit soustavu písma, která by se pro čtení lépe hodila a především, aby jednotlivá písmena měla vhodnější tvar. Nevidomí chlapci (mimo L. Braillo to byli především jeho spolužáci Gailod a Fournier) se domluvili, že vypíší soutěž. Všem bylo až příliš jasné, že nejvhodnější je bodový systém. Již to vyzkoušeli na Barbierově písmu. Zapsat hudební myšlenku byl vlastně původní motiv, pro který vznikl u chlapců zájem zdokonalit Barbierovo písmo. V ústavu se pilně pěstovala hudba a bylo třeba hudební skladby zapisovat takovým způsobem, aby si je mohli znovu přehrávat.

Výsledkem žákovské soutěže (1825) bylo několik návrhů, mezi nimiž byl i návrh šestnáctiletého L. Braillo, spolužáky ohodnocený jako nejlepší. Způsoby písma ostatních nejsou známy. Ředitel D. Guillié této akci nevěnoval žádnou pozornost a není známo, že by o ní vůbec věděl. Jestliže ano, potom ji považoval za dětskou hru. Jakékoliv podobné návrhy mohli podat pouze učitelé, kteří ovšem usilovali o adaptaci latinky. Stejně tak Guillié.

Kolem data vzniku Braillova písma panoval menší zmatek. Po proověření mnoha důkazů je jisté, že to bylo v r. 1825. Toto datum je už dnes všeobecně pokládáno za ověřené. Nejasnosti vznikly tím, že L. Braille své písmo předložil jako ucelené a opravené až roku 1827 (někteří autoři uvádějí rok 1829),

Rukopis Braillova dopisu rodičům psaný na rašigrafu

kteří byl pak omylem dříve někdy pokládán za rok vzniku písma. Kniha nese název: Nouveau procédé pour représenter par des points la forme même des lettres Ouvrage en relief de Louis Braille*¹⁾ (Nový postup, jak zaznamenávat pomocí bodů samotný tvar písmen, zeměpisné mapy, geometrické útvary, hudební znaky pro potřebu slepců od Louise Braillo).

Braille využil možnost snížit počet vertikálních bodů na minimum a bez rozšiřování počtu sloupců. Zůstaly dva. Zjistil, že z Barbierova dvanáctibodového obrazce postačí pouze šest bodů. Jeho úkolem také bylo vyhnout se fonetickému charakteru písma.

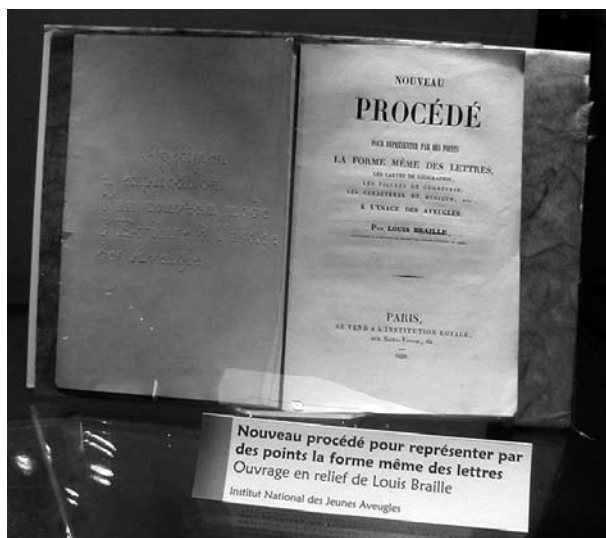
Braillova písmena jsou vytvořena ze dvou vertikálních sloupců o třech bodech. Rozměry písmen zhruba odpovídají rozměrům ukazováků, kterými se čte. Soustava je skutečnou abecedou rozměrem i obsahem. Je plně ortografická. Je proto rovnocenná kterémukoliv kulturnímu písmu. Na rozdíl od písma Barbierova je plně hodnotná. Má zvláštní znaky pro interpunkce i pro velká písmena, je ho možné použít i v jazycích, které mají písmena s diakritickými znaky. Je použitelná k zápisu každého jazyka, jak se později ukázalo i piktografického. Braille navíc také vytvořil základní kódy pro matematiku a své bodové hudební notaci (1834) dal logický základ. Navíc vypracoval určitý počet speciálních zkratk, kterými bylo možné ušetřit papír, což bylo v konkrétní situaci zvláště vítané. Poslední sonografické zkratky byly odstraněny až v r. 1882.

L. Braille vytvořil ucelený, ale pro použití v jiných jazycích, hudební notaci, speciálním zkratkovisu aj. použitelný otevřený systém bodového písma pro nevidomé celého světa. Jeho genialitu prověřila historie. Stále stoupající nároky na grafickou úpravu postupně plní rovněž. V r. 1834 s pomocí spolužáka Fourniera vynalezl tzv. meziřádkové psaní po obou stranách. V r. 1837 vyšly jeho písmem Dějiny Francie.

Vedení pařížského ústavu nejdříve trvalo na používání Barbierova písma. Současně učitelé zkoušeli latinku ředitele D. Guilliého. Od r. 1840 také písmo Alstonovo. Nakonec neuspělo ani písmo dalšího ředitele Dufaua. Brailloův systém po celých 25 let učitelé odmítali. Oficiálně se situace změnila až r. 1850 (někdy je uváděn r. 1849), kdy se ukázalo, že všechny latinky jsou z principiálních důvodů nevhodné. Braillovo písmo bylo vedením pařížského ústavu přijato až pouhé dva roky před smrtí autora.

Učitelé již od samotného počátku vytýkali tomuto písmu, že svými speciálními a hlavně bodovými znaky izoluje nevidomé od vidomých, kteří je nemohou číst ani jím nemohou psát, a museli by se mu učit. To bylo pro některé z nich nepřijatelné. Tato zdánlivě segregáčnická úloha bodového písma byla přehodnocena.

Titulní list Braillovy knihy

V celé řadě odpůrců vynikli zvláště L. Roya, jehož postojem se řídili všichni ředitelé pařížského ústavu a Bouet-cantonel, který usiloval o zavedení svého písma. Tento negativní vztah zaujal i tehdejší ředitel Pignier, protože nejdříve prosazoval písmo svého předchůdce Guilliého. Později se však přiklonil k Braillovu systému.

Po nástupu ředitele Dufaua byla situace stejná. Navíc začal nový ředitel důrazně zavádět své písmo. Písmena pro tisk mu odléval tiskař Legrand. Aby se přizpůsobil Španělsku, tiskl také glasgowskou latinou. Nakonec použil i italskou latinou z rovných linií. Opět neuspěl. Podle svého vyjádření vyčerpал všechny možnosti. Po těchto zmatcích, kdy se nevidomí museli učit stále nová písma, ale hlavně po neúspěších se svým písmem, přijal náhle a nečekaně Braillovo písmo (1850). Postupně se stává jeho propagátorem. Pronáší veřejný plamenný projev na Braillovu obhajobu, ve kterém své rozhodnutí zdůvodňuje tím, že „jestliže Braillovo písmo je určeno pro nevidomé, potom oni mají přednost před vidomými“. Dodal: „Toto písmo obsahuje všechny principiální prostředky, kterými se slepci mohou rozvíjet.“

O dva roky později se v Paříži začaly Braillovým písmem tisknout knihy. Jednou z prvních je slabikář^{*2)}. Na sklonku života se dočkal ve své zemi uznání. Plnou důvěrou, ocenění a láskou nevidomých měl Braille již dávno. Jestliže se ani v ústavu, kde bylo toto písmo vytvořeno, tak dlouho neprosadilo, je pochopitelné, že v jiných zemích se také rozšiřovalo váhavě. Vždyť např. v Lausanne zavedl Braillovo písmo H. Hirzel v r. 1860, a to bylo ještě 15 let před jeho oficiálním schválením kongresem učitelů^{*3)}.

V r. 1827 vzniká první rozsáhlejší Braillovův rukopis, ve kterém je jeho soustava popsána i s návodem

k používání. Podařilo se mu využít předcházející zkušenosti s Barbierovým písmem, geniálně je zjednodušit a vytvořit nový logický systém. To ovšem nedovedlo pochopit mnoho tehdy významných tyflopédů, kteří ještě několik desetiletí napínali všechny své síly, aby objevili nové a podle jejich mínění lepší písmo. Především takové, které by nepůsobilo obtíže při čtení zrakem. V mnohých zemích bylo používání Braillova písma jedním z předmětů trvalých sporů mezi učiteli a jejich nevidomými žáky.

L. Braille se přece jenom krátce před svou smrtí dočkal uznání i ze strany vedení Národního ústavu pro mladé slepce. Nezachránilo ho to však, po vysilujícím chrlení krve, před nezvratnou smrtí.

K dopisování své rodině používal Braille psací stroj, který vynalezl jeho spolužák Foucault.^{*4)*5)}

V r. 1952 bylo v rodišti L. Braillova otevřeno muzeum, které uchovává mimořádně vzácné stále se rozšiřující sbírkové fondy připomínající Braillovu osobnost. U příležitosti jeho otevření byla vydána stříbrná medaile, pro kterou Braillovův portrét vytvořil Lucienne Filippi. V jubilejním roce 1952 byly Braillovy ostatky slavnostně přeneseny do pařížského Pantheonu s výminkou rodného městečka, na jehož přání byly jako symbol v původním hrobu ponechány Braillovy ruce. Před 20 lety vyšla informační brožura (Roben, 1986).

^{*1)} Původní výtisk má ve svých knižních fondech Muzeu Louise Braillova v Coupvray (Francie)

^{*2)} Originál slabikáře má ve svých knižních fondech Státní knihovna v Petrohradě

^{*3)} Ještě do 50. let 20. století byli např. nevidomí žáci v Brně i jinde učitelé nuceni, aby své domácí úkoly psali Kleinovou propichovanou latinou a nikoliv Braillovým písmem

^{*4)} V r. 1839 vynalezl Braillovův spolužák a přítel François Foucault psací stroj, který umožňoval nevidomým žákům, aby mohli psát běžným písmem. Nazval jej raphigraph. Nejdříve to byla pouze domněnka, že tento psací stroj používal i sám Louis Braille

^{*5)} V r. 1999 vydal pařížský Národní ústav pro mladé slepce publikaci s názvem Louis Braille corespondance 1809-1852, ve které jsou reprodukovány úryvky Braillových dopisů rodině v Coupvray. Jsou psány tehdy běžnou černotiskovou latinou na raphigraphu

BRANDOLINI, Aurelius Lippo

* 1440

† 1496

Italský vědec a básník.

Narodil se ve Florencii. Již jako dítě projevoval zájem o vzdělání. Víme, že se na popud krále Matyáše

Korvína stal profesorem řečnictví na univerzitě. Po Korvínově smrti se vrátil do Itálie. Napsal několik spisů, zvláštní pozornost vzbudilo dílo O způsobu psaní, ve kterém upozorňuje na možnosti koncipovat písmo pro slepce. Jeho spekulativní vyjádření má studijní význam, jelikož je jedním zastavením na cestě k rehabilitaci osobnosti nevidomého. Zemřel v Římě při epidemii moru.

BRANDOLINI, Rafael

Italský básník, jehož chvalozpěvy mu vybudovaly velkou slávu.

Žil koncem 15. století. O příbuzenských vztazích k Aureliovi Brandolinimu není nic známo. I jako nevidomý dosáhl vysokého vzdělání. Slávu si vydobyl chvalozpěvem na Karla VIII. Získal si tím jeho přízeň. Karel mu stanovil roční důchod. Z Brandoliniho prací byly nejznámější: *Orationes de laudibus, Cosmi Medices ad Leonem X. a Orationes ad consilium Lateralense.*

BRANDSTÄTTER, August

* 20. 12. 1848

† 20. 12. 1936

Německý tyflopod.

Narodil se v Schaanu. V letech 1866–1869 navštěvoval lidový seminář v Königsbergu. Poté vyučoval němčině. Po dvou letech nastoupil tamtéž jako učitel hudby do ústavu pro nevidomé. Později byl povolán do ústavu v Berlíně. V dalším období byl ředitelem Ústavu pro nevidomé v Hamburku.

Prosazoval, aby při vyučování byli nevidomí a slabozrací žáci rozděleni do samostatných tříd. To se v ústavech nedělo. Pokud byl přijat žák se zbytkem zraku nebo slabozraký, učil se pouze Braillovu písmu. Využívat zrak ke čtení a psaní běžným písmem bylo dětem dokonce přísně zakazováno. Pokud kdo stačil, učil se běžnému písmu tajně.

Brandstätter samostatně nepublikoval, ale zpracoval několik zásadních hesel do Mellovy Encyklopedie.

BRAUN, Jakob

* 1795 (červen)

† 3. 7. 1839

První nevidomý žák J. W. Kleina.

Narodil se ve Vídni v rodině tesaře. Protože často pobýval s otcem při jeho práci, získal značnou zručnost. Přesto, že byl nevidomý, pohyboval se v otcově dílně s jistotou. O zrak přišel ve třech letech po prodělaných neštovicích.

Klein ho přijal jako svého prvního žáka 13. 5. 1804. Byl pracovitý, ctízádnostivý a pilný. Vynikal v práci se dřevem. Číst a psát se naučil během jednoho roku. Psal olůvkem, četl Kleinovu reliéfní latinku.

Později se stal učitelem pracovní výchovy v Kleinově ústavu. Zručně modeloval z vosky, pracoval na zahradě, kde i rouboval stromy.

J. W. Klein nemohl mít šťastnější ruku při výběru prvního nevidomého žáka. Však ho také vozil s sebou, aby ukázal, že nevidomí jsou schopni vzdělávání.

BRAUN, Rudolf

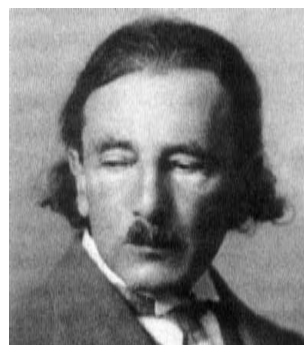
* 2. 10. 1869

† 30. 12. 1925

Rakouský skladatel.

Narodil se ve Vídni. Není známo, kdy ztratil zrak. Byl vychován v ústavu pro nevidomé, kam denně docházel jako externí žák. V hudbě se stal žákem Laborovým (klavír, varhany a kontrapunkt). Měl vynikající hudební paměť a představy, partitury diktoval z paměti. Byl skromný, společensky příjemný a vtipný, což mu umožňovalo najít spolupracovníky, např. pro psaní partitur podle diktátu.

Jeho skladatelské začátky byly velmi slibné. Již v r. 1895 se představil vídeňskému obecnstvu samostatným skladatelským večerem. G. Mahler provedl ve vídeňské dvorní opeře v devíti reprízách jeho baletní aktovku *Věrnost loutek*. Vyšlo několik sešitů jeho klavírních skladeb a písní. Později napsal ještě operní aktovku *Galantní doba* a tříaktovou operu *Ovidius u dvora*. Krátce před smrtí mu Rakouská republika udělila čestný titul profesor hudby.

Zájem obecnosti o Braunovo dílo postupně ochabl. Zůstal osamocený a pomalu se na něho zapomnělo. Většina jeho pozdějších skladeb zůstala v rukopisech (Sonáta pro lesní roh a klavír, Sonáta pro varhany, Dechový kvintet, Divertimento pro dva klavíry aj.).

Na svůj trpký osud slepce nařiká ve své knize *Die Mauer*.

BRČÁK, František

* 2. 4. 1871

† 30. 12. 1951

Český potulný hudebník a varhaník.

Narodil se v Počepicích v rodině zemědělce. Od dětství postupně ztrácel zrak. Do hradčanského ústavu pro výchovu nevidomých dětí byl přijat pravděpodobně v r. 1875. Více než všeobecnému vzdělání se věnoval hře na hudební nástroje.

Jakmile ústav opustil, stal se členem potulné skupiny nevidomých muzikantů. Zakoupili si povoz a koně, najali kočího. S hudbou a zpěvy procestovali kus světa. Později hrával po zájezdních hospodách. V r. 1906 se usadil v Lukavici jako varhaník. V r. 1933 se na žádost faráře vrací do rodné obce, aby zde hrál v kostele na varhany. Po druhé světové válce přichází jako stařec do azylu Palata v Praze.

BRIDGMANOVÁ, Laura

* 21. 12. 1829

† 24. 5. 1889

Je první významnější hluchoslepou odchovankou Bostonského ústavu pro nevidomé. Byla v osobní péči S. Howeho.

Narodila se v Hannoveru v USA jako zcela zdravá dcera amerického farmáře. Počátkem třetího roku ji postihla spála. Po jejím překonání rodiče zjistili, že děvčátko nevidí a dokonce ani neslyší. Později lékař určil pouze světlocit. Rodiče se jí po krátkém otřesu počali soustavně výchovně věnovat. Ve svých třech letech se sama orientovala po bytě. To bylo zajisté pramenem mnoha konkrétních poznání, že její výchova je možná.

Těch několik málo slov, která už dříve uměla, se rodičům nepodařilo přenést do nové situace, zřejmě si tuto možnost či dokonce nutnost ani neuvědomili. Bylo tedy třeba vyzkoušet jiné způsoby vzájemné komunikace.

Do svých osmi let byla vychovávána rodiči. Matka ji vedla k ručním pracím, které byly novým podnětem konkrétního poznání. Dítě mělo zájem o manuální činnost. Stále více chápalo, co se po něm vyžaduje.

Mimoverbální domluva mezi matkou a Laurou byla primitivní, avšak účinná a pro obě srozumitelná. Příklady: Laura natáhla ruku, což znamenalo chci jíst; pohládila si dlaň – chci namazaný chléb; pohazení po vlasech – jsme s tebou spokojeni; dotyk na tělo – nejsme s tebou spokojeni atd. Byla to vynikající metoda, protože se Laura začala přenášet přes pouhou konkrétnost k abstrakcím, učila se myslet na vyšší úrovni, tj. zobecňovat. Tato „řeč“ v ní probouzela psychickou aktivitu podporovanou vhodným zaměstnáním.

S. Howe, ředitel Ústavu pro nevidomé v Bostonu, se o ní dověděl náhodou. Sám si pro ni v r. 1837 přijel. Rodiče, ač neradi, po zevrubném vysvětlení souhlasili.

Vyučování probíhalo tak, že Howe na předměty pokládal papírky s názvem předmětu. Ty potom později rozstříhal na jednotlivá písmena. Úkolem Laury bylo, aby papírky skládala k jednotlivým předmětům. Zpočátku se mu nejednalo o skutečné čtení, nýbrž o budování asociací předmětu s obrázkem textu. Uvědomíme-li si, jak vypadala tehdejší písmena hranatá, složitá bostonské latinky, nebylo to vůbec snadné.

Dalším stupněm byl úkol skládat písmena krátkých slov k určitému předmětu. Tuto fázi Howe paralelně doplňoval jakousi prstovou abecedou, o které nic nevíme. Laura pracovala s chutí a pilně. Učení považovala za dětskou hru. Zřejmě právě proto byly výsledky velice dobré. Nedovedeme si ani představit, za jak dlouho Howe docílil okamžiku, kdy si žákyně uvědomila, že může touto hrou něco někomu sdělit. Velice krásné pro rodiče bylo, když od Laury obdrželi první dopis. Rozhodli se, že v ústavu je jí dobře a ponechali ji zde natrvalo. S tím mohl Howe jenom souhlasit, jelikož získával další cenné zkušenosti, které bylo možné později uplatnit. Na její obecně lidské požadavky všichni zapomněli.

Laura přispívala na svou obživu ručními pracemi – pletením svetříků, které šly ihned na odbyt a ústav tak získával finanční prostředky, kterých bylo zapotřebí.

Nejzávažnějším výsledkem výchovy byla její spokojenost, kterou popisuje ve svých životopisných vzpomínkách.

Pro S. Howeho to byly první a nejcennější zkušenosti s výchovou hluchoslepých, které v budoucnu uplatnil a zobecnil. Předal je svému nástupci Anagnosovi.

BROCK, Joachim Georg le Sage den

Holandský redaktor náboženských časopisů.

V pohnutých dobách emancipace holandských katolíků byl řadu roků v čele katolického tisku. Nejdříve notářem v Grave, později redaktorem časopisu Katholieke Nederlandsche Stemmen a Godsdienstvriend. Je autorem několika náboženských prací. Po ztrátě zraku celých 26 roků snášel vždy tuto těžkou změnu klidně a pokračoval ve své práci.

BROEK, Jacobus ten

* 1911

† 7. 3. 1968

Americký spisovatel, myslitel, právník a univerzitní profesor.

Narodil se v kanadském státě Alberta. V sedmi letech ztratil zrak na jednom oku, ve 14 letech oslepl i na druhé oko. Stal se žákem kalifornské školy v Berkeley. V r. 1934 založil spolu s Newelem Perym Kalifornský spolek nevidomých, který se o šest let později transformoval na Národní federaci nevidomých.

Základní filozofie Národní federace směřující k povznesení nevidomého člověka na roveň všem tzv. „ostatním“ se dá shrnout do tří slov, která tvoří logický žebřík na cestě k vytčenému cíli. Ta slova jsou: jistota, rovnost, šance. Jistota se rozumí sociální, již lze dosáhnout vzděláváním, činnostmi přinášející výdělek a přiměřeným sociálním zabezpečením. Rovností se rozumí před zákonem i v každodenním životě. Lze jí dosáhnout neumdlévajícím politickým a osobním pojetím, především odstraňováním předsudků. Šanci se zde rozumí možnost ukázat, že umíme pracovat stejně dobře, jako „ti ostatní“.

R.V.

BUBENÍČKOVÁ, Hana

* 1. 1. 1961

Přední česká odbornice pro specifickou oblast nevidomých uživatelů PC, ředitelka společnosti TyfloCentrum Brno, o. p. s.

Narodila se v Brně s těžkým tělesným postižením především nosného ústrojí, což znamenalo v dětství až do dospělosti dlouhodobé léčení. Tyto skutečnosti ovlivnily její rozhodnutí dosáhnout co nejvyššího

vzdělání a později ovlivnily i výběr studijního oboru.

Dětství prožila se svou o rok mladší sestrou u rodičů ve Viničných Šumicích, kde začala navštěvovat ZŠ, kterou dokončila v Pozořicích s výborným prospěchem. Více ji bavily předměty typu přírodopis, zeměpis, matematika, fyzika, chemie, dějepis a literatura než např. jazyky. Gymnázium navštěvovala v Brně. Maturitní zkoušku vykonala v r. 1980. Na katedře matematiky PrF MU (dříve UJEP) vystudovala obor teorie matematických systémů a informatika (1980–1985). Název diplomové práce: Aplikace lineárního programování. O rok později vykonala rigorózní zkoušky a získala titul RNDr.

Svou aprobaci si rozšířila absolvováním několika specifických kurzů: problematika Evropské unie, Zvláštnosti komunikace a jednání se svízelnými typy osob, Public Relations – jak získat důvěru veřejnosti, absolvování programu celoživotního vzdělávání na téma Kvalifikační kurz sociální práce pro profese pomáhající zrakově postiženým občanům a rekvalifikačního kurzu Řízení neziskových organizací.

První zaměstnání nastoupila v Královopolské strojírně jako analytička-programátorka v r. 1985. Působila zde do r. 1994.

V r. 1991 se seznámila s Eurekou A4. V letech 1991–1993 vedla několik kurzů obsluhy a základy programování, které přístroj umožňoval.

V r. 1993 obdržela nabídku na obsazení místa pracovníka v Tyflo kabinetu SNS, kterou nepřijala. Měla v té době zájem pouze o úzké zaměření na výpočetní techniku pro nevidomé a slabozraké zájemce. To jí o půl roku později umožnila tehdejší ČUNS. V rámci ČUNS se jednalo o první výukové středisko obsluhy PC pro nevidomé. V r. 1995 se v ČR stal osobní počítač vybavený speciálními programy pro nevidomé nebo slabozraké občany kompenzační pomůckou. H. Bubeníčková byla od počátku propagátorkou systematické výuky práce s PC pro nevidomé a slabozraké, všestranné i odborné přípravy instruktorů výpočetní techniky pro nevidomé. Je spoluautorkou učebních osnov a odborným garantem kurzu Základní obsluha PC pro zrakově postižené a také specializovaného kurzu Instruktor výpočetní techniky pro zrakově postižené. Oba kurzy má akreditovány od r. 1998 SONS. V letech 1994–1997 vyučovala předmět informatika na základní i na střední škole pro nevidomé v Brně.

H. Bubeníčková se zabývá poradenstvím v oblasti PC pomůcek pro zrakově postižené občany v Jihomoravském kraji a kraji Vysočina, dále problematikou zpřístupnění a zpracování informací prostřednictvím výpočetní techniky pro zrakově postižené včetně zpřístupnění internetu.

V letech 2000–2003 se formuje nová kvalita služeb pro nevidomé občany – krajská střediska sociálních služeb s názvem TyfloCentrum, která provozují tzv. denní centra sociálních služeb. Pro H. Bubeníčkovou založení této společnosti v Brně bylo výzvou a šancí zabývat se i jinými oblastmi služeb pro nevidomé a šancí prosadit se i v profesi manažerské.

Publikační činnost H. Bubeníčkové směřuje k odbornosti práce s počítači nevidomými uživateli i k jejich gnoseologickým zvláštnostem v oboru. Je to několik příspěvků v odborných časopisech a otištěných referátů pronesených na specifických konferencích.

Připravuje samostatnou odbornou knihu Kompenzační pomůcky pro nevidomé a slabozraké, která bude vystihovat nejen jejich obecnou podstatu v návaznosti na platnou legislativu, ale i aktuální přehled.

Záměr H. Bubeníčkové postavit novou budovu z kvalitní současné služby a rozšířit je o další možnosti

BUBERLE, Vladimír

* 24. 2. 1925

Učitel v učňovské škole pro těžce zrakově postiženou mládež v Praze.

Od dětství na jedno oko neviděl a nedoslýchal. Po dokončení základního vzdělání se u pražské firmy vyučil čalouníkem-dekorátorem, potom absolvoval odbornou školu bytového průmyslu. Jako učitel čalouník pracoval v letech 1953–1985 v učňovské škole pro zrakově postižené v Praze. Z jeho iniciativy byl ve škole zaveden obor čalouník. Vedl doškolení nevidomých telefonních manipulátů.

Byl předsedou organizace neslyšících, kde pracoval v divadelním souboru.

BUCKLE, A.

* 15. 3. 1838

† 27. 5. 1900

Ředitel Ústavu pro nevidomé děti v Yorku (Anglie).

V ústavu působil 30 let. Jeho manželka zde

byla „domácí matkou“. Jako nadaný rytec využíval své dovednosti v přípravě učebnic. Účastnil se většiny mezinárodních kongresů učitelů nevidomých i jiných kongresů a sám jeden takový vedl v Yorku r. 1883.

BUCZKOWSKI, Józef

* 9. 3. 1909

† 1980

Polský tyflopřed.

Narodil se ve Starém Mlýně v rodině malíře pokojů. V r. 1930 zakončil studia na učitelském semináři. V letech 1931–1933 působil jako učitel v provinční škole. Pro ztrátu zraku byl nucený zanechat pedagogické činnosti. Od r. 1935 do r. 1945 pobýval ve středisku v Laskách, kde začal znovu pracovat, a to jako učitel. V té době si studiem ve Varšavě rozšířil aprobaci ze speciální pedagogiky.

Po získání kvalifikace se začal věnovat založení školy pro nevidomé v Lodži. Založil i středisko pro válečné invalidy v Jarogniewiczích. Posléze vedl podobný ústav v Gdaňsku. Mimo to působil v redakci časopisu Pochodnia. Pracoval rovněž v rehabilitačním středisku v Bydgošti, kde se v r. 1955 stal ředitelem.

Za svou práci byl několikrát vyznamenán.

BUDÍN, Jan

* 20. 5. 1950

Profesor na konzervatoři Jana Deyla v Praze, klarinetista s bohatou domácí i zahraniční koncertní činností.

Narodil se v Praze. Rodiče se později přestěhovali do Hodonína, kde začal chodit do školy. Těžká zraková vada však byla příliš velkou překážkou, a tak byl v r. 1957 přijat do ZŠ pro nevidomé a slabozraké žáky v Brně. Zde se rovněž začal učit hře na klavír, v 9. ročníku i na klarinet, a to v LŠU Jaroslava Kvapila. Prospíval s takovým úspěchem, že u přijímacích zkoušek na SHŠI pro mládež s vadami zraku v Praze (1964) mu examinační komise klarinet doporučila jako hlavní obor. Jako druhý obor si vybral hru na kytaru.

Stal se žákem prof. Jiřího Kratochvíla (klarinet), Halouzky (kytara) a později Viléma Prokopa Mlejníka. Patřil mezi vynikající studenty, a proto školu brzy reprezentoval ve hře na klarinet doma i v zahraničí.

Absolvoval v r. 1971. Ve stejném roce vykonal s úspěchem přijímací zkoušku na AMU v Praze. Hru na klarinet zde studoval u prof. Vladimíra Říhy a Milana Etlika. Jeho společenská adaptabilita, píle a vytrvalost umožnily zakončit studium s výborným prospěchem v r. 1975.

Ředitelství SHŠI pro mládež s vadami zraku v témže roce vypsal konkurz na místo učitele, ke kterému se přihlásil a byl přijat pro vyučování hře na klarinet, Braillově bodové hudební notaci a hudební teorii, kterou později postgraduálně studoval na AMU. Tento rok byl pro J. Budína zvláště významný také proto, že získal první cenu na Mezinárodní interpretační soutěži zrakově postižených interpretů konanou v Praze a začal redigovat hudební přílohu časopisu Zora.

Jako prakticky nevidomý dosahuje v hudebně pedagogické i koncertní činnosti výborných výsledků. Připravil několik zručných klarinetistů. Hudební přílohu vede s přehledem. Svým obsahem je hudební příloha užitečnou pomůckou pro nevidomé učitele hudby, která se ke škodě věci v r. 1997 z původního měsíčníku změnila na dvouměsíčník a posléze na čtvrtletník.

Mimořádně úspěšná je jeho koncertní činnost. Je zakladatelem Stadlerova kvarteta a spolupracuje i s jinými komorními soubory špičkové úrovně, např. s kvartetem Kociánovým, Stamicovým, Panochovým. Jako sólista vystupuje s různými orchestry, např. FOK a Sukovým komorním orchestrem. Vystupuje také sólově s korepeticem prof. AMU Františkem Malým. S Panochovým kvartetem natočil 2 CD. Koncertuje rovněž v zahraničí. Zasedá v mezinárodní porotě při hudebních soutěžích nevidomých a slabozrakých interpretů v Mariánských Lázních a v Praze. Je členem i poroty soutěží Pražského jara.

BUDZÁKOVÁ (Hřibová), Eva

* 14. 1. 1952

Česká básnířka a prozaička.

Narodila se v Uherském Hradišti. Od dětství je nevidomá. Do sedmi let žila s rodiči v Pozlovicích. V r. 1959 byla přijata do ZŠ pro nevidomé žáky v Brně. Prospívala velmi dobře. Odešla studovat do střední ekonomické školy pro nevidomé v Praze. V r. 1971 studium ukončila.

Ve stejném roce se stala telefonní manipulátkou v Lázních Luhačovicích. V r. 1985 se provdala. Přestěhovala se za svým manželem, nevidomým učitelem hudby, do Lanškrouna a zůstala v domácnosti.

Byla činná jako korektorka pro pražskou Slepeckou knihovnu. Pro potřeby této knihovny opsala několik knih do bodového písma. Práci dělala ráda, protože literatura jí byla již od dětských let velice blízká.

První pokusy o psaní básní pocházejí z jejích patnácti let. Až do svého provdání jsou její básně podepsány dívčím jménem. Od té doby se čtenáři setkávají s tvorbou Evy Budzákové nejen ve slepeckých časopisech. Od r. 1968 publikuje v časopise Zora články s tematikou ze života nevidomých i o postřezích nevidomé hospodyně.

V r. 1971 získala mezi středoškoláky v soutěži M. Kudeřkové druhou cenu za báseň Sen. V literárních soutěžích v r. 1982 a 1987 získala první ceny za sbírky črt Světlocit a Rozhledy. V r. 1990 vydalo nakladatelství M-Art sbírku básní Dobromysl současně v běžném i Braillově písmu. Knížka je doplněna kresbami barevnými tužkami. V r. 1991 vyšly její některé básně ve společné sbírce s jiným autorem. Uveřejňování její tvorby se věnuje i jediný moravský časopis pro nevidomé Brněnský občasník. Literárních soutěží, které vypisuje časopis Zora, se stále zúčastňuje a získává ocenění na předních místech.

Její tvorba se vyznačuje otevřeným stylem. Od prvních zdařile rýmovaných lyrických textů s originálním a poutavým obsahem až po současnou tvorbu pro vyzrálé čtenáře. Čerpá z vlastní inspirace a většinou ze svých přímých poznání. Cenné jsou především básně, které neopisují zrakové vjemy jiných lidí a nedostávají se tak do rozporu s jejími specifickými noetickými možnostmi.

Je členkou redakční rady měsíčníku Křesťanská orientace, pro kterou pořizuje opisy knih do Braillova písma.

BUCHANANOVÁ, Florence Johana

* 1867

† 13. 3. 1931

Anglická psycholožka.

Vystudovala na Londýnské univerzitě. V roce 1869 nastoupila do zaměstnání, kde pracovala s mikroskopem. Zrak jí slábl a nakonec oslepla

úplně. Přesto zůstala pracovat jako psychologka. Stala se první ženou, která byla přijata do britské společnosti British Phedagogical Society. V USA jí byla udělena cena American Association for promotion of scientific research.

BUCHER, Johann Friedrich

* 1902

† 1946

Švýcarský hudební skladatel chrámové hudby.

Narodil se v Lucernu. Oslepl v sedmnácti letech. Teprve v tomto věku se začal vážněji zabývat hudbou, i když na klavír hrál již jako dítě. Absolvoval konzervatoř v Curychu. Nevíme, jakým způsobem se učil skladbám, kterých během studia bylo jistě hodně. Rovněž není známo, jakým způsobem zapisoval své pozdější skladby.

Stal se varhaníkem u sv. Pavla v Lucernu. Později zde byl dokonce přijat jako profesor konzervatoře. Byl hudebním referentem deníku *Das Vaterland*, do něhož psal své dojmy z hudebního a hlavně z koncertního života města. Vychoval nevidomého klavíristu H. Meiera.

Poslední roky svého života byl často nemocný a neschopný vykonávat svá povolání. Zemřel na tuberkulózu.

Na mezinárodním festivalu chrámové hudby ve Frankfurtu nad Mohanem byl proveden jeho motet *Super Babylonis*. Z dalších skladeb jsou uváděny: *Requiem*, *Tantum ergo*, *Laudate Dominum*, lidová vokální mše *Jásejte* národové a hlavně *Missa gregoriana*.

Bucher věnoval také mnoho svých sil svépomocnému hnutí švýcarských nevidomých. V Lucernu řídil pěvecký sbor nevidomých a vedl časopis *Schweizerischer Blindenbote*.

BUONIOVÁ, Lidie

* 1929

Brazílská klavíristka.

O jejím životě toho mnoho nevíme, jen to, že byla nevidomá. Měla stovky recitálů v mnoha zemích. Všude vystupovala s velkými úspěchy. Nevíme ani, zda ji někdo vyučoval náslechem nebo se učila pamětně z not. Dovídáme se o ní z kusých referátů v denním tisku.

BÜRKLEN, Karl

* 1869

† 1956

Rakouský tyflop.

Vyučoval v Purkersdorfu. Od r. 1910 se stal ředitelem Ústavu pro nevidomé ve Vídni. Své práce se ujal s plným nasazením. Zabýval se účelností speciálních pomůcek a shrnutím dosavadních názorů na osobnost nevidomého.

Je autorem prvních uceleně psychologicky propracovaných vyučovacích postupů při vyučování nevidomých žáků čtení Braillova písma. Organizoval kurzy pro děti se zbytky zraku.

Nejvýznamnějším jeho dílem je *Blindenpsychologie* (1924). Je založeno na studiu, praxi i pokusech. Kniha obsahuje také soubor názorů jiných autorů. Cituje Weissenburga, Rodenbacha, Stumpfa i Reusse. Kriticky bylo přijato, že staví vedle sebe protichůdné názory a nezaujímá k nim vlastní stanovisko.

V publikaci Huga Chlumetzského^{*1)} *Kritische Betrachtungen* (Brünn 1908) se dovidáme o Bürklenově tabulce (šabloně) pro psaní Braillovým písmem. Autor publikace jí připisuje mnohem lepší vlastnosti než tabulce pražské. Její typ je u nás neznámý. Bürklenova *Psychologie* – byť jí jeho současníci vyčítali, že jeho práce je vlastně souborem již jinde vyřčených názorů – je bezesporu příspěvkem k tvořící se nové vědní disciplíně, tj. tyflopeditii, jelikož Bürklen nezůstává u pouhé empirie, nýbrž dbá na to, aby psychologickými prostředky zdůvodnil specifickou klasifikaci výchovných a vyučovacích metod.

*1) *Hluchoslepý poslanec vídeňského parlamentu. Na všech schůzích i poradách s ním byla jeho manželka, která mu tlumočila Lormovou prstovou abecedou*

BÜTTNER, August

* 19. 11. 1842

† 14. 9. 1898

Německý tyflop.

Ředitel Ústavu pro nevidomé v Drážďanech. Zajímavé jsou jeho časopisecké příspěvky i aktivity na kongresech učitelů nevidomých žáků. Na prvním mezinárodním kongresu prohlásil, že hudba je pro slepce

vlastně záhubou, protože hrávají v pochybných podnicích a jejich v ústavu vypěstovaná morálka klesá. Na scesti prý nejvíce slepce svádí aplaus.

Svým pojetím výchovy byl konzervativní, prohlášoval, že nevidomý člověk potřebuje péči trvale po celý život. Byl tedy spíše pro slepce disocialitu, tj. pro péči od kolébky do hrobu v azylových zařízeních. Rozporná je však skutečnost, že na prvním Mezinárodním kongresu učitelů nevidomých v r. 1876 inicioval založení Spolku pro podporu vzdělávání nevidomých dětí.

BŮŽEK, František

* 2. 11. 1922

† 20. 4. 1997

Český tyflopéd.

Narodil se ve Vimperku. Po dokončení základního vzdělání absolvoval učitelský ústav v Příbrami. Pokračoval ve studiu na PF UK obory tělesná výchova, zeměpis. Kvalifikoval se zkouškou odbornosti pro učitele českého jazyka, zeměpisu, tělesné výchovy, německého jazyka, pro vyučování ve školách pro nevidomé a slabozraké.

Průběžně působil v letech 1942–1946 v okrese Klatovy a Sokolov, 1946–1952 ve Škole pro nevidomé Deylova a hradčanského ústavu v Praze, 1952–1962 v gymnáziu v Praze na Korunní ul., 1962–1983 v ZŠ pro slabozraké a gymnáziu pro mládež s vadami zraku v Praze.

Ve spolupráci s lékaři se věnoval rehabilitaci válečných slepců. Vypracoval metodiku pro vyučování tělesné výchově ve školách pro žáky s vadami zraku. Tuto tematiku přednášel také na katedře speciální pedagogiky PF UK v Praze jako externí učitel. Vypracoval vhodné sportovní činnosti pro slabozraké s ohledem k jejich druhu zrakové vady.

Je autorem tělovýchovných cvičení pro sportovní hry nevidomé a slabozraké mládeže. Zavedl cvičení s náčiním. Při jejich organizaci, náplni i průběhu byl mimořádně aktivní. Vedl skupiny nevidomých sportovců i do zahraničí. V oblasti tělesné výchovy nevidomých a slabozrakých žáků vykonal velký kus práce a také v úpravě tělesné výchovy ze specifického hlediska. V organizačním výboru měl velkou autoritu. Vtiskl jí ten význam, o který usiloval již J. W. Klein.

Po odchodu do důchodu spolupracoval na seminářích a kurzech rekondice a reedukace později osleplých. V mimoškolní činnosti zastával funkci trenéra a ústředního instruktora.

Publikační činnost: řada metodických článků v časopise Otázky defektologie, dále v časopisech Atletika, kde byl členem redakční rady. Z rozsáhlejších prací to jsou: Abeceda cvičitele – Atletika (jako spoluautor) (1975); K činnosti zájmových kroužků (1984); Atletika (učební texty) (1990).

V mimoškolní činnosti si zaslouží zmínku jeho spolupráce s časopisem Zora, kde vedl rubriku Zaujímejte se s námi. Spolupracoval s Československým rozhlasem na ranních tělocvičných čtvrthodinách. V období důchodu vedl zeměpisnou přílohu časopisu Zora. Měla vynikající úroveň. Později bylo její vydávání z nedostatku finančních prostředků zastaveno.

Za svou činnost v oboru školství i mimo něj obdržel několik vyznamenání.

C

CABEZÓN, Antonio de

* 30. 3. 1510

† 26. 5. 1566

Vynikající španělský varhaník, cembalista a hudební skladatel.

Narodil se v Castrojeriz u Burgosu. Od dětských let byl úplně nevidomý. O jeho dětství ani mládí není nic známo. Nevíme ani kde nabyl hudební vzdělání. Byl to patrně některý kněz burgoské katedrály, který ho hudbě vyučoval. Z dopisů je známo, že si své učitele pochvaloval. Víme, že při studiích na univerzitě v Salamance se setkal se Salinasem.

V r. 1526 se stává varhaníkem v kapli královny Izabely. Od r. 1538 patří do kruhu hudebníků krále Karla V. Archivní prameny potvrzují, že byl ve službách krále i královny současně. Po smrti královny začal sloužit na dvoře prince Filipa. Karel V. ho v r. 1543 jmenoval regenschorim.

V r. 1548 doprovázel prince Filipa do Itálie. Filip byl despota, ale Cabezón si natolik vážil, že si nechal namalovat jeho portrét. V Janově budil Cabezón velký úžas. Podobně tomu bylo i v Německu, Nizozemsku, a Anglii, kde se seznamoval s místním hudebním pojetím renesance. Všude si získával velkou autoritu.

Cabezón byl vynikajícím improvizátorem. Ani tyto delší pobyty v cizině neměly vliv na charakter jeho tvorby. Zanechal velké množství skladeb. „Každý váš prst je sídlem anděla“, řekl jeden španělský hudebník.

Zastával místo varhaníka v pětিলodní katedrále v Toledu a byl královským dvorním kapelníkem. Jeho hudba byla typicky španělská. Byl řazený mezi velké Basky. Spolu se Fr. Salinasem a M. Fuenllanou patří k zakladatelům španělské hudební renesance.

Pro nevidomé skladatele je vždy největším problémem, kdo jeho hudební myšlenky zapíše do not. Cabezón však vždy našel někoho schopného, který jeho skladby dovedl písemně zaznamenat. Nejčastěji to byl jeho bratr, později syn, který byl hudebním vydavatelem.

Při jeho tělnatosti a velké postavě byla zvláště obdivuhodná pružnost za hracím stolem varhan. Na druhé straně nikdy nechodil sám, vodili ho současně syn Hernando a bratr Juan – každý z jedné strany.

Pochovaný je v Madridu. Náhrobní nápis hlásá: „V tomto hrobě odpočívá šťastný člověk, onen Antonio, který byl kdysi slavným varhaníkem.“

Cabezónovo hlavní dílo Skladby pro varhany, harfu a loutnu vydal jeho syn. Celé Cabezónovo dílo vydal později španělský hudební vědec Pedrel.

CADAVID-ALVAREZ, Hector

Jihoamerický rehabilitační pracovník.

Narodil se v Kolumbii. O zrak přišel ve 12 letech. Jako dospělý byl vedoucím prodejny tamního spolku pro nevidomé. Později se věnoval práci v rehabilitačním středisku pro později osleplé. Od r. 1961 byl vedoucím jihoamerické Hadleyovy školy. V této funkci má značný význam.

CAECILIE

Narodila se jako černoška, žila a pracovala v 19. století na Jamajce. Od jednoho Angličana obdržela darem učebnici reliéfního písma a tak se začala učit číst a vzdělávat. Později docílila toho, že v jejím bydlišti byla otevřena škola pro vidomé i nevidomé barevné děti a Caecilie je učila číst a začala dále vzdělávat.

CAMPBELL, Francis Joseph

* 9. 10. 1832

† 30. 6. 1914

Patřil mezi průkopníky vyššího hudebního vzdělání nevidomých hudebníků. Byl osobností se silnou vitalitou a mimořádným sociálním cítěním. Obě tyto vlastnosti ho málem připravily o život. Byl také známý jako nesmlouvavý bojovník za práva černochů. Stal se ředitelem Královské koleje pro nevidomé v Londýně-Norwoodu, kterou sám založil s pomocí Th. R. Armitaga.

Narodil se ve Franklinu (Tennessee – USA), jako syn farmáře, skotského přistěhovance. V necelých čtyřech letech si při dětských hrách vypíchl oko akátovým trnem. Postupně ztratil zrak i na druhém oku. Již v této době se projevuje jako mimořádně silná osobnost například tím, že okolnost ztráty zraku ho vedla k tomu, že u svých rodičů usiloval o to, aby mu

umožnili vyšší vzdělání než jiným dětem. Toužil, aby mu právě vzdělání nahrazovalo ztrátu zraku. Rodiče mu vyhověli. Zajistili učitele, otec ho na procházkách seznamoval s přírodními jevy.

Ve svých deseti letech byl přijat do Ústavu pro výchovu nevidomých dětí v Nashvillu. Zpočátku se jevil jako hudební antitalent. Nemusel proto dokonce ani navštěvovat hodiny hudby. Pro tento nedostatek se mu spolužáci vysmívali. Vnitřně to v něm zaburácelo a podplatil jednoho kamaráda, který ho tajně vyučoval hře na klavír. Campbell projevoval vůli něco umět. Jednoho dne ho uslyšel učitel hudby Churchman. Od té chvíle se mimo všeobecného vzdělání mohl věnovat i hudbě. I v tomto směru se ukázalo, jakou je svéráznou osobností.

Velice obtížně se podroboval institucím učitele. Dokazuje to např. následující příhoda: jednou učitel hudby, když už mu došla trpělivost, řekl, že Campbell nemá dostatek hudebního nadání a ani kázně. Přesto, nebo snad právě proto, si tento tvrdohlavý žák zvolil jako povolání hudbu. Chtěl tím dokázat, že vlastní energií lze všechno překonat. S pevnou vůlí a urputností zasedal za klavír. Tehdy za tři měsíce zvítězil ve školní hudební soutěži.

Z ústavu vystoupil předčasně a vrací se domů. Tam však pro zhoršené hospodářské poměry rodiny byl okolnostmi nucen se sám živit. Vyučoval hudbě. Přestaly toulky přírodou i milovaná jízda na koni. V hudbě se neustále zdokonaluje u nejlepšího místního učitele Taylora, který byl žákem Mendelssohna-Bartholdyho. Cvičil hru na klavír a vyučoval hudbě.

Mimořádným úsilím docílil, že již ve svých osmnácti letech byl jmenován učitelem hudby v Ústavu pro nevidomé v Nashvillu. Radoval se z toho, že se stal kolegou svého někdejšího učitele, který ho, podle jeho názoru, kdysi urazil.

Během času se v ústavu projevil nedostatek žáků. Hrozilo dokonce jeho rozpuštění. Campbell se proto vydává do okolí hlavního města i jinam vyhledávat nevidomé děti. Při těchto cestách se seznamuje s velkou bídou chudiny. Zvláště ho tížilo ponižující postavení černochů. Tehdy si usmyslel něco pro ně udělat.

Zaujala ho myšlenka pomoci všem nevidomým dětem a bude usilovat o zřízení výchovného ústavu nového typu, ve kterém by byly vzdělávány nevidomé děti bez ohledu na jejich původ i barvu pleti, což bylo až dosud nemyslitelné. Úmysl začal realizovat způsobem sobě vlastním, že se zapsal ke studiu na univerzitě. Studium zakončil udělením doktorátu. Potom krátce působil v Ústavu pro nevidomé ve Wisconsinu, aby získal zkušenosti s vedením takového podniku.

V této době se oženil. Krach banky ho však připravil o všechny úspory. Znovu se proto i s manželkou vrací do svého rodiště, kde se stává učitelem hudby na střední dívčí škole. A začíná šetřit znova, život je nutno žít a nikoliv přežívat.

Ve své snaze pomáhat černochům neustává. Jejich děti vyučuje hudbě zdarma. Postupně se stává všeobecně známý jako bojovník za práva černých otroků na slušný život. V této době bylo totiž nemyslitelné, aby se běloch věnoval vzdělávání černých dětí a navíc usiloval o jejich lidská práva. Několikrát mu to okolí dalo ostře najevo. Po vypuknutí občanské války byl proto zatčen. Měl být dokonce za své snahy popraven oběšením. Kdyby se v poslední chvíli, když už kráčet na popraviště, nenašly vlivné osoby, které poukázaly na to, že umělec je slepý, byl by ortel vykonán. A to se stalo v polovině 19. století!

Ani tato nanejvýš vypjatá událost ho neodradila od vlastních názorů. Po mnoha dalších dobrodružstvích a dramatických příhodách se s ním jeho žena rozvedla. Campbell odchází do Bostonu, kde se brzy stává vedoucím hudebního oddělení již tehdy proslulého Perkinsova ústavu.

Zdálo by se, že se konečně usadí. Jeho živému temperamentu však nevyhovuje podržovat se vedení ústavu. Snad tato okolnost, snad touha navštívit otcovu domovinu ho vede k dalšímu vážnému rozhodnutí. Je to cesta do Evropy. Od října 1859 ho již zastihujeme, jak studuje na Lipské konzervatoři u prof. Moschelesa. Po půl roce se stěhuje do Berlína, kde se stává žákem dalšího německého pianisty a hudebního pedagoga Th. Kullaka. Při všech změnách bydliště si prohlíží ústavy pro nevidomé a jejich vybavení. Všude panuje poddanství žáků i učňů a jejich nesvoboda.

V r. 1871, kdy se připravoval v Londýně na zpáteční cestu do Ameriky, se seznámil s nevidomým Th. R. Armitagem, který ho přesvědčil, aby zůstal v Anglii. Navštívili spolu několik anglických, skotských a irských ústavů pro nevidomé, které měly dlouhou tradici, aby se zde pokusili o změny k lepšímu prostředí. Záměr se však pochopitelně nezdařil. Rozhodli se proto provést vlastní pokus s výchovou nevidomých dětí. V r. 1872 otevřeli školu se dvěma žáky. S pomocí darů mohli o rok později založit ústav Royal College and Academy of Music, jehož ředitelem se stal Fr. Campbell. V této funkci setrval až do r. 1912. Jeho vliv neustále rostl. Zanedlouho byl považovaný za nejlepšího tyflopedagoga celé Anglie.

Ale nebyl by to právě dr. Campbell, který by vykonával funkci ředitele s důstojným klidem. Tento způsob života na krátkou dobu přerušuje, a to když

ho v r. 1880 při besedě ve společnosti jeden muž začal litovat, že pro svou slepotu nemůže poznat krásu hor. Campbell lítost nesnášel. Dovedla ho dokonce rozzuřit. Když se za hovoru dozvěděl, že se tomuto muži nezdařily výstupy na Mont Blanc, ihned se rozhodl. Již příští den odjel do Švýcarska. S jediným průvodcem vystoupil na vrchol této hory.

V Evropě se znovu oženil. Jeho ženou se stala vedoucí ženského oddělení Londýnského ústavu pro nevidomé. Král Edward ho vyznamenal titulem barona.

Své přednášky o výchově nevidomých publikoval. Je to např.: *Výchova nevidomých* (1891); *Hudební výchova nevidomých* (1893); *Výchova ke skutečnému životu* (1893) aj.

CAPPS, C. Donald

* 1928

Severoamerický organizátor péče o nevidomé.

Od narození byl těžce slabozraký. Navštěvoval školu pro nevidomé žáky v Jižní Karolině. Jeho původní povolání není zjištěno. V r. 1956 byl zvolen viceprezidentem oblastní organizace Národní federace nevidomých Jižní Karoliny. Potom během své činnosti ve funkci prezidenta této skupiny konzultoval 18 zákonů ve prospěch nevidomých osob. Mimo to byl vydavatelem časopisu *Palmeto Carolina*. Roku 1960 se mu podařilo vybudovat velké centrum pro výchovu a zotavení dospělých slepců. V r. 1977 byl za svou činnost vysoce oceněn nejvyššími orgány NFB.

CARAPKIN, Sergej Jurjevič

* 1962

Ruský výtvarník.

Narodil se na Urale. Ve věku dvou měsíců prodělal těžké infekční onemocnění, které zhoršilo jeho zrak a vyvolalo atrofii očního nervu u obou očí. V MŠ již nosil brýle. V ZŠ neviděl ani z první lavice. Přesto vystudoval střední zdravotnickou školu.

V r. 1986 nastupuje na Moskevskou státní pedagogickou univerzitu, kterou v r. 1991 úspěšně zakončil v oboru učitel dějepisu. V té době se již jeho zrak natolik zhoršil, že ho nemožnost

samostatně číst potřebnou literaturu donutila naučit se Braillovo písmo. Zbytek zraku mu však zůstává.

Pokusy najít si zaměstnání, např. působení ve škole aj., neskončily úspěšně. V r. 1992 odjíždí z nejasných osobních důvodů na měsíc do mužského kláštera Optina Pustyň, ve kterém nakonec prožil více než pět let.

„Rozhodl jsem se odjet v době velkého půstu jako poutník do kláštera, o kterém jsem toho už mnoho věděl, protože na univerzitě jsem se zabýval klasickými slavjanofily,“ vysvětluje Carapkin. „Potom jsem znovu odejel do Moskvy. Ale tam na mne nikdo nečekal. Město vypadalo jako jedna obrovská skládka. Pobláznění lidé cosi prodávali, kamsi jezdili, cosi přiváželi. A tam, odkud jsem se vrátil, byl život zcela jiný. A tak jsem se vrátil do Kozelska.“ Na radu starého mnicha Ilie si Carapkin kupuje malinký domeček hned naproti klášteru, kam začalo přijíždět mnoho lidí, hlavně umělci, kteří se při hledání smyslu života obrátili k pravoslavným kořenům.

„Několik let,“ vypráví Carapkin dál, „jsem žil společně se dvěma dívkami. Byli jsme jako bratr a sestry. Dívky – profesionální umělkyně, dekoratérky, se rozhodly nechat za sebou bohémský moskevský život. Začaly malovat ikony, já jsem vykonával mužské práce. Řezal a štípal dříví, nosil vodu ze studny, topil v kamnech. Na jaře jsem ryl zahradu. Sázeli jsme brambory a seli různou zeleninu. Měli jsme dokonce jakési malinké hospodářství, slepici, kočku a psa. Během dlouhých chladných zim byl náš domek někdy zasypaný sněhem až po okna. Otevřeným větracím okénkem jsme nabírali sníh, rozehrávali jej a používali v domácnosti. Jednou měsíčně jsem jezdil do Moskvy pro nějaké peníze. A kruh se uzavíral. Ze dne na den, z měsíce na měsíc, z roku na rok.

Tak to je můj život? Skončil jsem vysokou školu, sedím tady v malé zastrčené vesničce, ryji zahrádku, štípu dříví a krmím slepice. Proto žiji? Copak v tom spočívá smysl mého života? Pocit vlastní neschopnosti mi neustále tanul na mysli a nedával mi pokoj. Co vlastně chci, v čem vidím seberealizaci, to jsem nevěděl.

Stalo se to čtvrtý rok v zimě, kdy jsou dny krátké a nudné. Stačíš tak akorát nanosit dříví a vodu. Od rána jsme celý den topili v peci. Dívky připravovaly jakési jídlo. Zpravidla to byl hrnec kaše na celý den. V domku bylo ticho jako v hrobě. Dívky celé hodiny pracovaly. Kočka spala na peci, pod podlahou pískaly myši, v chodbičce se uložil pes. Cítil jsem, že začínám bláznit. Ale už mne to nelekalo. Dokonce bylo zajímavé pohlížet sám na sebe jakoby cizíma očima. Bloumal jsem po domku, nahlédl za přepážku, kde

pracovala Káťa. Včera tam ještě ležely pouhé natřené desky a dnes se již měnily v ikony. Šel jsem do chlívků a tam jsem se přehraboval v hromadách nejrůznějších náčrtků a obrázků. To bylo tvůrčí věno dívek, které si s sebou odvezly z Moskvy. A celý ten poklad se teď válel tady.

Seděl jsem v chladném chlěvě, v Bohem zapomenuté chalupě, poloviční blázen s úsměvem idiota a toužebně jsem poloslepýma očima hleděl do těchto okének – a skutečně jsem viděl jiný život. Dokonce jsem si v kurníku vyhlédl hák a našel vhodný provaz. Vždyť jsem skutečně nemohl myslet na žádnou jinou cestu ven.

Najednou jsem se probral. Seděl jsem na bobku, opřený o vychládající pec. Vytáhl jsem z vědra zbytek uhlíku. Uhel v mé ruce začal chvatně malovat přízračný obraz. Nad ránem byla celá naše na bílo natřená pícka mnou úspěšně pomalovaná. Byl to můj první tvůrčí pokus. Uhel jsem pro své první práce bral přímo z pece. Doposud na výstavách, jichž se účastním, vystavuji své první obrázky, namalované na nažloutlém papíru pro Braillovo písmo uhlem, vytaženým přímo z pece.“

Tak se začala tvůrčí cesta Sergeje Carapkina. Skutečně cesta tvůrčí. Cesta, která má svůj začátek v té daleké zapadlé vesničce na kraji Kalužské oblasti. Byla tak náhle nalezena možnost tento svět umocnit vlastní fantazií.

V současné době již Sergej Carapkin vytvořil více než tisíc děl. Je to grafika, malba, velké dřevorezby. Měl řadu vlastních výstav. Jeho obrazy visí jak v soukromých sbírkách, tak i v různých muzeích. S. Carapkin říká, že potěšení a radost, kterou autor musí pociťovat, je podstata tvorby.

CARDANO, Geronimo

(CARDANUS, Hieronymus)

* 24. 9. 1501

† 20. 9. 1576

Italský matematik, lékař, astrolog a filozof.

Jeden z hlavních představitelů přírodní filozofie renesance. V jeho názoru převládá pantheizmus a hýlozoizmus. Základem světa je věčná hmota (voda, země, vzduch). V matematice viz Cardanův kloub a Cardanův závěs.

Ve svém spise *De subtilitate*, vydaném v r. 1554, píše rovněž o možnostech výchovy a vzdělávání slepců. Zdůrazňuje výchovu hmatu jako prostředku, který umožňuje nevidomým lidem číst. Tento přístup je zcela nový. Lze ho považovat za první zmínku

o významu psychiky vnímání hmatem. Má také sociologický podtext, který vyjadřuje důvěru v osobnost slepého člověka.

CARNESEC, Alain

* 1947

Klavírní virtuos.

Od dětství je nevidomý. Stal se laureátem mezinárodní soutěže P. I. Čajkovského v Moskvě. Jistě je pro něho velkým úspěchem i to, že Emil Gilels ho ohodnotil pochvalnými, nikoliv pouze zdvořilostními slovy.

CAROLAN, Turlough

(viz O'CAROLAN, Turlough)

CARTIA, Luigi

* 1966

Italský klavírista.

Narodil se v Palermu na Sicílii jako nevidomý. Hudbu studoval soukromě a získal absolutorium konzervatoře. Ve studiu klavírní hry pokračuje dosud. Brzy byl zván k pořádání koncertů po celé Itálii i do ciziny. Jeho hra se vyznačuje čistotou a hlubokým procítěním. I když nejraději hraje Chopina, studuje skladby většiny romantiků. Českou hudbu dobře zná, ale k literatuře nemá přístup, jelikož hudebniny v Itálii nejsou k dispozici v bodovém písmu, ani skladby Dvořákovy ani Smetanovy.

Významné ocenění získal v Chopinovské soutěži ve Varšavě. Koncertoval i v Kanadě a Japonsku. Má řadu nahrávek v rozhlase. V Mariánských Lázních na Chopinovském festivalu (1977) uchvátil svou brilantní technikou.

Cartia říká, že hudba je mu vším, mnoho dalších zájmů nemá. Studuje hudební historii. Stěžuje si, že v Itálii je všeobecný nedostatek hudebnin v Braillově písmu.

CARTON, abbé

Zakladatel ústavu pro hluchoslepe děti v Belgii.

V r. 1835 vytvořil pro nevidomé čtenáře reliéfní písmo, které se však neosvědčilo. V r. 1837 založil v Belgii časopis pro slepce a neslyšící slepce, který se pokusil tisknout svým reliéfním písmem. Časopis brzy zanikl. V r. 1838 učinil první pokus o výchovu

hluchoslepých založením střediska v Bruselu. První jeho svěřenkyní byla hluchoslepá Anna Temmermansová (18. – 26. 9. 1859).

CASSIUS Longinus

† 242 př. n. l.

Římský právník.

Místodržitel v Sýrii, který ani po ztrátě zraku své místo nemusel opustit.

CASSO, B.

Italský mechanik.

Byl pracovníkem Ústavu pro nevidomé v Bologni. V padesátých letech 19. století vynalezl klávesový mechanismus pro psaní reliéfním písmem.

CAUFIELDOVÁ

Americká misionářka.

V r. 1939 založila v Thajsku školu pro nevidomé děti. Používala anglickou Braillovu abecedu.

CAVALLACCI, Raphaelo

* 1858

† 1893

Italský klavírní virtuos.

Narodil se ve Florencii. Jako nevidomý byl ve svých 11 letech přijat do Milánského vzdělávacího ústavu pro nevidomé děti. Mimo všeobecné vzdělání se zde věnoval hře na hudební nástroje, především hře na klavír.

Později byl znám jako vynikající klavírní virtuos. Ve florentských patricijských rodinách vyučoval hře na klavír. Působil též jako varhaník. Ovládal několik cizích jazyků. Psal různá pojednání, k čemuž používal svůj tachygrafický (zkratkopisný, těsnopisný) systém. Jeden čas byl místopředsedou italského slepeckého muzea.

CERER, J.

Učitel hudby v Beitlově ústavu pro nevidomé děti v Brně. Jeho nejslavnějším žákem byl Pavel Chyborz.

CERHA, Josef

* 11. 1. 1956

Český psycholog a tyflopedit.

Narodil se ve Staré Lysé u Lysé nad Labem. Ve svém rodišti navštěvoval prvních pět tříd ZŠ. Těžká slabozrakost se u něho výrazně projevila v devíti letech. Zrak se mu v té době velmi rychle zhoršil. Měšťanskou školu navštěvoval v Lysé nad Labem. Přejít do města sám označuje za první životní krok. Najednou je více žáků ve třídě, střídají se učitelé jednotlivých vyučovacích předmětů, ne všichni mají ohled na jeho zrakovou vadu. Díky dobrému rodinnému zázemí a pochopení některých učitelů i spolužáků úspěšně dokončil docházku. Poslední dva roky byl zařazen do třídy experimentální výuky, kde se soustředili žáci, kteří se připravovali ke studiu na střední škole.

Na gymnáziu pro nevidomé a slabozraké studenty v Praze začal J. Cerha studovat v r. 1971. Teprve zde se dozvěděl, že existují zvukové nahrávky knih studijní literatury, které byly pořizovány v rámci činnosti tzv. Vysokoškolské komise SI. Teprve zde zjistil, že existuje Braillovo písmo, kterému se brzy naučil.

Už na střední škole se začal zajímat o psychologii. Účastnil se kurzů pro středoškoláky.

Po maturitě, kterou vykonal v r. 1975, se zapsal ke studiu na FF UK v Praze. Věnoval se oboru klinická psychologie. Až zde získal informaci, že je možné nechat si podle vlastního výběru načítat studijní literaturu. Studium absolvoval v r. 1979 promoci z psychologie. V roce 1980 vykonal patřičné rigorózní zkoušky a byl promován na doktora filozofie.

O problematiku nevidomých a slabozrakých lidí se začal zajímat (jen velmi okrajově) již v tomto období. Pro svou písemnou diplomovou práci si proto vybral téma Volba povolání u zrakově postižené mládeže.

Po dokončení studií obdržel nabídku účastnit se kurzů instruktorů prostorové orientace a samostatného pohybu, jejichž iniciátorem byl Ján Jesenský. První kurz se uskutečnil v r. 1979. Zmíněné akce ho inspirovaly natolik, že se začal o tyflopeditickou problematiku zajímat hlouběji a v celém rozsahu.

Později jako odborný pracovník SI se věnoval práci se zrakově těžce postiženými dětmi a mládeží. Společně s několika dalšími odborníky organizoval rehabilitační pobyty pro rodiče nevidomých a těžce slabozrakých dětí, pro které v součinnosti se členy

Komise rodičů a přátel nevidomých a slabozrakých dětí spoluutvářel první ucelenou koncepci. Opřel se o zkušenosti již tehdy existující brněnské poradny pro rodiče nevidomých dětí, kterou založil a vedl J. S. a o zkušenosti dobrovolných instruktorů rané péče v Praze. V této době také spolupracoval s Oldřichem Čálkem, nevidomým psychologem, na jedné z jeho publikací. V r. 1986 vydal Rady průvodcům nevidomých.

J. Cerha je zakladatelem a od r. 1991 vedoucím projektu ČUNS Tyfloservis. Tuto novátorskou činnost pojal komplexně. Vytvořil koncepci, organizaci i metodiku vedení nového druhu péče o později osleplé a zajistil k tomu i jiné prostředky.

Projekt, nazvaný Tyfloservis, byl poté realizován SONS a od roku 2001 ho převzala nově zřízená obecně prospěšná společnost Tyfloservis, jejímž je ředitelem. Projekt je celostátní a pokrývá celé území ČR.

Rehabilitací nevidomých a slabozrakých osob se tu ve dvanácti střediscích zabývá celkem 40 odborně kvalifikovaných instruktorů.

J. Cerha se zasloužil o propracovaný systém rehabilitace později osleplých osob, za což obdržel Výroční cenu ministerstva zdravotnictví.

CINTULA, Vladimír

* 22. 2. 1956

Slovenský tyflopéd.

Narodil se v Bratislavě v rodině technického úředníka. Zrak ztratil po úrazu ve svých 13 letech. V povinné školní docházce pokračoval jeden rok v ZŠ pro slabozraké v Bratislavě. Školní docházku však dokončil v ZŠ pro nevidomé v Levoči. Od r. 1971 pokračoval ve studiu na Gymnáziu pro mládež s vadami zraku v Praze. Po maturitě pokračoval ve vysokoškolském studiu na FF UKo v Bratislavě a to filozofie a historie. Promoval v r. 1980. Rigórní zkoušce se podrobil v r. 1982 a získal titul doktor filozofie. V r. 1988 dokončil studium speciální pedagogiky.

V r. 1981 nastoupil jako učitel do ZŠ pro slabozraké žáky v Bratislavě. Vyučuje Braillovu bodovému písmu žáky s progresivními zrakovými chorobami. Protože se ve škole od r. 1992 vzdělávají i nevidomí žáci, zaměřuje se na práci s počítači. Od r. 1996 je externím asistentem katedry ZP PF UKo v Bratislavě. Stal se zde vedoucím speciálních seminářů Braillova bodového písma. Od r. 1993 mimo to externě vyučuje výpočetní technice nevidomé a slabozraké posluchače Bratislavské konzervatoře.

Je činný v ÚNSS jako lektor výpočetní techniky.

Od r. 1982 pravidelně publikuje v odborných časopisech Tyflogické listy, Speciální pedagogika, Tyflogické čítanie, Maják aj. Zaměřuje se především na pedagogiku a didaktiku později osleplých a jejich sociální situaci. Z větších prací je to Vývin a súčasný stav vyučovania Braillovoho písma (1988).

Zajímá se o numismatiku, její studium a odborně sběratelskou činnost. Je členem numismatické společnosti.

CIRKOVIČ, Kyril Borisovič

* 1917

Ruský houslista.

O zrak přišel v dětství. Po absolutoriu konzervatoře se stal sólistou tehdy Stalingradské filharmonie. Vydal několik gramofonových desek. Od r. 1937 je sólistou Moskevské filharmonie. Pro koncerty jsou mu ze Státní sbírky hudebních nástrojů zapůjčovány housle Antonia Stradivariho. Je to pocta, které se dostává jen nejlepším ruským houslistům. Mimo drobných skladeb měl v repertoáru Lecraira a Sonátu A dur od Cesara Francka.

Ve své koncertní dráze neustal. Je známý od Pobaltí až ke Kazachstánu.

CÍSAŘ, Vlastimil

* 27. 5. 1934

† 28. 1. 2002

Představitel českých slepeckých organizací.

Říká se, že každý je nahraditelný; nahraditelní jsou však pouze ti, kteří žijí ve své prázdnotě, bez chuti dávat jiným. Nenahraditelnými jsou ti, kteří tvoří a vedou, kteří budují... S takovými lidmi se zpravidla nerozcházíme, dokud žijí; loučíme se s nimi, když se neúprosně naplní běh jejich pozemské pouti.

Takovým člověkem byl i Vl. Císař. Vzděláním hutní inženýr, povoláním vědeckovýzkumný pracovník, srdcem bojovník za práva těch, jejichž osud v druhé polovině svého života sdílel. Kolik později osleplých lidí rezignuje, zůstane v ústraní a uzavře se do hořkosti. Ne tak V. Císař. Když zjistil, že má vážnou zrakovou vadu, kterou nelze odstranit, začal aktivovat své schopnosti. Lidé v ZO SI v Praze v něm brzy rozpoznali důvěryhodného, pracovitého a poctivého člověka, který je bude umět vést v nelehkých dobách reálného socialismu. Ve svých funkcích se plně osvědčil, i po rozpadu SI.

Narodil se v Praze, kde získal i základní vzdělání. Středoškolská studia absolvoval na gymnáziu v Praze (1944–1952). Následovalo studium na Vysoké škole báňské, které ukončil v r. 1957. V Hutnickém ústavu ČSAV pracoval ve skupině zabývající se modelovým zkoumáním chvaletické manganové rudy. Od r. 1971 se zabýval problematikou automatizovaného zpracovávání informací. Na toto téma napsal několik statí.

Od mládí trpěl progresivní retinopatií. Pro dramatické zhoršení zraku odchází v r. 1980 do invalidního důchodu.

Jeho talent vůdčího ducha i konatele se mohl plně rozvinout teprve počátkem 90. let 20. století, kdy vvedl z vážné krize tehdy mladou a bezradnou SNS ČR. Vzniklé dvě české organizace NS (ČUNS a SNS) začaly soupeřit, později usilovat o vytvoření nového pojetí české slepecké organizace. Stačilo málo, aby se projevil jako zanícený bojovník za názory těch, kteří si ho zvolili. Jako koncepčně myslící člověk, věděl, že úloha čelního funkcionáře občanského sdružení nespočívá pouze v tom, aby plnil přání voličstva, nýbrž i v tom, aby své členstvo vedl. Tak se V. Císař stal jedním z iniciátorů sjednocení hnutí českých NS a dokázal členy své organizace o správnosti sjednocení rázně přesvědčit. Jednal jako člověk, který nezodpovídá jen sám za sebe.

Byl třikrát po sobě zvolen do funkce viceprezidenta SONS. Při rozhodování o tom, kam se mají nevidomí na spletité cestě moderní civilizace ubírat a jak usilovat o svoje místo na slunci, znal jedinou cestu, tj. prosadit ve společnosti, že nevidomý člověk je plnohodnotnou osobností, a že se hodlá stát i plnoprávným občanem.

R. V.

CLAUDIUS Appius

(viz APPIUS Claudius)

COHN, Ludwig

* 2. 2. 1877

† 1962

Byl jedním z průkopníků německého svépomocného hnutí nevidomých a to hlavně svou publicistickou a přednáškovou činností.

Ve svých sedmi letech po oboustranném odchlípení sítnice oslepl. Byl přijat do Ústavu pro nevidomé děti v Lipsku, kde se mimo školní docházky učil plést koše, zatahovat kartáče, plést rohože a dokonce plést i punčochy. V tomto oboru však svou budoucnost již tehdy neviděl. Ve dvanácti letech odešel studovat na

gymnázium, které s úspěchem absolvoval. V tomtéž roce se nechal zapsat ke studiu na univerzitě, kde úspěšně absolvoval obor čistá filozofie a později i práva. Navíc získal dva doktoráty. Je třeba celou tuto cestu za vzděláním hodnotit jako výraz velmi silné osobnosti, protože vlastně nevěděl, k čemu mu bude tak pracně získané vzdělání. V kompenzaci zraku vzděláním nevěřil.

Rozhodl se, že již za nevidomé nebudou mluvit ani jejich učitelé ani členové charitativních spolků. Začal tedy psát spousty článků, ve kterých informoval čtenáře o potřebách nevidomých. V tomto smyslu je významná jeho publikace *Der Weg ins Leben*, která byla vydána za jeho emigrace v Ostravě.

Později se stal vedoucím Péče o nevidomé v tehdejší Prusku. Vykonal mnoho prospěšné práce. Ale v r. 1933 byl jako příslušník židovské národnosti nucen Německo díky nástupu nacismu opustit.

Jeho prvním útočištěm byla Praha. V r. 1937 se stal lektorem otázek péče o nevidomé na Pražské německé univerzitě. Rovněž česká Péče o slepé s ním navázala spolupráci. V r. 1938 musel však i z Prahy uprchnout, jelikož bylo jasné, že bude i zde německými nacisty pronásledován. Odcestoval do holandského Rotterdamu, kde vykonával funkci ředitele ústavu pro nevidomé děti a mládež. Odtud byl o rok později nacisty odvezen do koncentračního tábora v Terezíně.

L. Cohn Terezín přežil. Třikrát byl v seznamu transportů do vyhlazovacího tábora. Pádem ze schodů si zlomil ruku a táborový lékař ho uznal za neschopného transportu.

Po válce se vrátil do Rotterdamu. Zabýval se tu otázkami péče o nevidomé v Izraeli. Přes svůj vysoký věk tuto zemi třikrát navštívil. Jako osmdesátník vydal knihu *Cesta ke štěstí*. Píše v ní, že slepota není neštěstím, ale velkou nevýhodou. Nevzpomíná utrpení prožitá v Terezíně. Na německou půdu však již po válce nikdy nevstoupil. Zemřel v Rotterdamu.

COLOMBO, Alberto

* 1934

Italský klavírní virtuos.

Narodil se v Miláně jako nevidomý. Již od dětství měl rád hudbu a zvláště se zajímal o hru na klavír. Svůj talent rozvíjel pod vedením skvělých osobností, mezi nimiž vynikal pianista

a hudební pedagog Alberto Mozzati, který rozvinul hudební sklony mladého umělce.

A. Colombo ještě před dosažením svých 17 let získal diplom na Milánské konzervatoři. O rok později vyhrál mezinárodní soutěž v Mnichově. V následujícím roce zvítězil v soutěži v Paříži a ve Verceli, Barceloně, Segedinu a v Ženevě, kde mu byla současně propůjčena cena Schelinga a Beethovena za nejlepší interpretaci Beethovenova díla. Koncertuje ve všech metropolích světa, nahrává gramofonové desky a natáčí v rozhlase.

CONSTANTINIDIS, Nicolas

Řecký klavírista.

Působí jako profesor v hudební škole v Clevelandu v USA. Pořádá rozsáhlá koncertní turné také v Evropě. Je nevidomý. Podrobnější informace se nepodařilo získat.

COOK, Arnold Charles

* 4. 5. 1922

† 20. 6. 1981

Australský vysokoškolský učitel.

Byl rodilý Australan. Oslepl ve svých 18 letech. Studoval hospodářské vědy na Západoaustralské univerzitě, později v Londýně ekonomii. Po návratu do Austrálie pracoval jako docent v oboru ekonomiky a hospodářství. Byl prvním australským nevidomým člověkem, který si pořídil vodícího psa a stal se iniciátorem založení Asociace držitelů vodících psů v Austrálii, jehož byl zvolen předsedou. Získal stipendium pro studium v USA, kde také promoval. V období 1965–1970 působil jako hostující profesor na amerických a japonských vysokých školách. Od této doby vyučoval na Západoaustralské univerzitě.

CREDE, Karl Sigmund Franz

* 23. 12. 1819

† 1892

Německý lékař.

Narodil se v Berlíně. Po absolvování gymnázia se věnoval studiu medicíny. V r. 1850 se na univerzitě v Berlíně habilitoval jako docent-porodník. V r. 1852 se stal ředitelem školy pro porodní asistentky, 1856 nastoupil na Lipskou univerzitu jako ordinarius. Slavným se stal pro svou metodu vkapávání protargolu do očí novorozenců, které zabraňuje vzniku nebez-

pečných zánětů rohovky. Je to tzv. kredeizace novorozenců. Na základě svých výzkumů vydal spis *Die verhütung der Augenentzündung der Neugeborenen, der häufigsten wichtigsten und wichtigsten Ursache der Erblindung (Zamezení očního zánětu u novorozenců, nejčastější a nejdůležitější příčiny oslepnutí)*, který vyšel v Berlíně r. 1884.

CUNICA, Josip

Chorvatský učitel.

Vyučoval ve škole nedaleko Záhřebu. Protože poznal jednoho nevidomého chlapce, který měl zájem o návštěvu školy, přijal ho v r. 1863 mezi své vidomé žáky. Byl prvním pedagogem, který se v Chorvatsku začal věnovat vzdělávání nevidomých dětí.

CVEČEK, Drahomír

* 11. 11. 1902

† 8. 7. 1985

Učitel v OŠ pro krátkozraké v Brně.

První třídy pro krátkozraké v Československu vznikly v Brně r. 1927. Byly součástí OŠ Na Rejdišti. Škola neměla internát, navštěvovali ji pouze žáci z Brna. Výraznou osobností zde byl učitel Drahomír Cveček. Za druhé světové války byla budova školy zničena bombardováním. Přemístila se do OŠ na Vranovskou ulici. Po válce zanikla a D. Cveček odešel vyučovat do běžné školy v Brně. Archiv města Brna uchovává o této škole a její činnosti přímé důkazy. V soukromém archivu se nacházejí některé dokumenty věnované D. Cvečkem.

Je trochu křivdou, že se nepodařilo kontaktovat tohoto učitele dříve, než se přiblížil konec jeho životní pouti. Přece však se zdařilo návštěvou u něho v květnu 1985 získat alespoň následující fakta. Nedošlo tedy ke splnění záměru získat více informací o jeho osobnosti i zapomenuté škole.

Vyučovat začal v Němčicích (1924). Od r. 1925 v Křepicích, 1926 v Židlochovicích a 1929 v Blučíně.

Koncem roku 1928 vykonal zkoušky pro vyučování nevidomých žáků. Na vlastní žádost byl v r. 1929 přijat jako učitel OŠ pro krátkozraké v Brně. Po válce, když nebyla škola obnovena, přešel do MěŠ na Merhautově ul., později na Veverí ul., do Brna-Maloměřic aj.

I když v OŠ pro krátkozraké působil jen několik let, vytvořil zde základní učební plány i učební osnovy, které dosud scházely. Vytvořil také několik speciálních učebních pomůcek, především zvětšené zeměpisné mapy. Žákům se mohl věnovat individuálně, protože v jedné třídě bylo v pěti odděleních pouze deset žáků. Jak uvádí ve svých výročních zprávách, věnuje zvláštní pozornost procvičování hmatu. Za tím účelem si zapůjčuje reliéfní mapy z Brněnského ústavu pro nevidomé. Pro matematiku si sám vyrábí předlohové listy s velkými číslicemi. Pro tzv. nepřímé zaměstnání uvádí používání početních pásů, což je dosud nezjištěná pomůcka. Žáci psali tupými pery do speciálně vyrobených sešitů. Pro čtení vyhledával knihy s větším tiskem. V První výroční zprávě uvádí, že by bylo třeba založit odbornou knihovnu, aby učitel mohl neustále studovat.

CZACKÁ, Róza

(zvaná Matka Elisabeta)

* 1876

† 1961

Organizátorka péče o nevidomé v Polsku.

Narodila se v Bílé Cerkvi na Ukrajině v dobře situované rodině státního úředníka. Ve škole patřila mezi nejlepší žáky. Nejvíce ji zajímala matematika a přírodovědné předměty. Později jí rodiče zajistili soukromé učitele.

Na vlastní přání jí otec koupil koně, protože tento sport milovala. Konala dlouhé a daleké výjižďky. Jednoho dne však ve svých 22 letech nešťastně spadla a po pádu ztratila zrak, který se již nepodařilo navrátit.

Po smrti otce se zaměřila na péči o nevidomé děti. Za tím účelem procestovala několik zemí. Seznámila se i se Sizerannem. V r. 1910 zakládá Spolek pro péči o nevidomé. Věnuje se organizování návštěv v rodinách, ve kterých žije nějaký její nevidomý člen, učí je číst a pečovat o sebe. V Žitomiru zakládá Středisko pro péči o osleplé vojáky. V r. 1921 poskytla značnou částku na budování Vzdělávacího střediska pro nevidomé studenty v Laskách.

Začátkem padesátých let se její zdraví začalo horšit a již se nezlepšilo. Své chorobě nakonec podlehl.

Pro polské nevidomé znamenala úlevu a podporu jejich snažení o samostatný život.

Č

ČAJKA, Kornel

* 15. 12. 1935

Slovenský vysokoškolský učitel.

Narodil se v Bobrovci. Maturoval v Liptovském Mikuláši. Po absolvování Vysoké školy pedagogické v Bratislavě obor pedagogika a psychologie (1958) působil v Záchytném dětském domově v Trnavě jako psycholog.

V letech 1961–1963 si rozšířil vzdělání na Vysoké škole pedagogické v Bratislavě, na fakultě společenských věd, obor defektologie (oftalmopedie). V r. 1963 nabyt vysokoškolskou kvalifikaci učitele škol pro mládež vyžadující zvláštní péči. V rámci speciální pedagogiky se věnoval tyflopédii.

Od r. 1960 působil jako asistent na Katedře pedagogiky PF v Trnavě. Podílel se na vypracování koncepce denního vysokoškolského studia speciální a léčebné pedagogiky a po vzniku Inštitútu pre špeciálnu a liečebnú výchovu při FF UKo v Bratislavě (1967) se stal garantem studijního oboru tyflopédie.

V r. 1979 získal vědecko-pedagogickou hodnost CSc. V r. 1980 mu byl přiznán akademický titul PhDr. a v r. 1987 se habilitoval na docenta.

V r. 1992 se Čajka stal vedoucím nově vzniklé katedry pedagogiky ZP na PF UKo.

Po dobu dlouholeté praxe vysokoškolského pedagoga svoji edukační činnost zaměřoval na pedagogiku ZP, s užším zaměřením na oblast tyfloidaktiky. Věnoval se historii péče o ZP se zvláštním zaměřením na historii písma pro nevidomé čtenáře.

Čajkovy učitelské, řídicí a publikační aktivity jsou bohaté. Byl rovněž členem kolegia děkana.

Při výuce, vědecko-výzkumné a publikační činnosti pracoval v různých komisích pro NS, byl členem redakční rady časopisu Špeciálna pedagogika, Tyflogické listy a Efeta.

Spolupracoval s organizacemi pro ZP, Rehabilitačním střediskem pro ZP v Levoči, knihovnou pro nevidomé čtenáře v Levoči, speciálně-pedagogickými poradnami, základními a středními školami pro ZP,

s Podpůrným centrem pro ZP při Fakultě matematiky, fyziky a informatiky UKo v Bratislavě.

Až do svého odchodu do důchodu v r. 2004 organizoval odborné semináře a konference, zúčastňoval se domácích i zahraničních seminářů a konferencí zaměřených na problematiku ZP, kde erudovaně zviditelňoval slovenskou tyflopedagogiku. Je předsedou komise pro rigorózní zkoušky v oboru speciální pedagogika.

V Čajkově rozsáhlé publikační činnosti nacházíme samostatné vědecké práce, vysokoškolské texty, recenze a zprávy z výzkumů. Je autorem několika hesel v terminologickém výkladovém slovníku autora Štefana Vaška a kol. Obdržel cenu rektora za nejlepší skriptum (Tyflopédia, 1986). Zasloužil se o pozoruhodný rozvoj pedagogiky ZP na Slovensku.

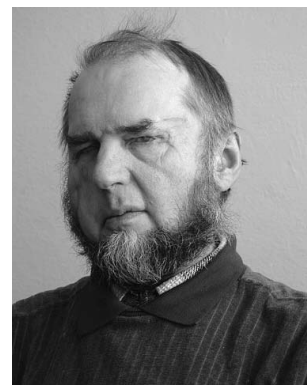
Svou činnost Čajka vyvíjel i v Spoločnosti pre špeciálnu a liečebnú výchovu, kde byl předsedou tyflopedagogické sekce a přispíval do časopisu této společnosti.

J.L.

ČÁLEK, Oldřich

* 1. 7. 1946

První významný český psycholog usilující o smysluplnou, tj. teoretickou i praktickou činnost v oboru speciální psychologie tyflopédické. Charakterizuje ho hledání nových možností, jak realizovat pokročilé trendy v sociální rehabilitaci

nevidomých a slabozrakých osob. Tomuto tematickému okruhu věnoval několik zásadních monografií a účastnil se i na realizaci nových koncepcí v praxi.

Narodil se v Lokti nad Ohří. ZŠ navštěvoval v Mariánských Lázních, kam se rodina později přestěhovala. V deseti letech při pyrotechnickém úrazu přišel o zrak. Povinnou školní docházku dokončil v ZŠ pro nevidomé v Praze na Hradčanech, kde se rovněž věnoval hře na hudební nástroje. Vypráví, jak se mu od nevidomých spolužáků nedostávalo téměř žádné pomoci ani opory při zdolávání své nové životní situace.

Na SHŠI se připravoval k povolání učitele hudby (housle a klavír). Necítil se dostatečně hudebně disponovaný, ale v r. 1966 úspěšně vykonal maturitní zkoušku. K dalšímu studiu hudby se však nepřihlásil.

Po absolvování přijímacího pohovoru začal studovat na FF UK v Praze (1966–1971). S velkou nedůvěrou byl přijat do tzv. externího způsobu studia. Od 2. ročníku se řádně věnoval jednooborovému studiu psychologie. V tomto úsilí ho plně podporovali jeho rodiče. Především otec mu načítal veškerou potřebnou literaturu na magnetofonové pásky. Motivace Čálkovy profesní volby vyplynula mj. z poznání, že výchova a vzdělávání, resp. sociální rehabilitace osob těžce zrakově postižených si vyžaduje nově zaměřenou psychologickou podporu, která v té době nebyla rozpracovaná. Tématikou náročnosti životních situací nevidomých adolescentů se zabývala už jeho diplomová práce. Její zpracování bylo nanejvýš seriózní prvotinou, jelikož u nás neexistovala dostatečně fundovaná speciálně psychologická literatura, na kterou by bylo možné navázat.^{*1)} Cizojazyčnou literaturu bylo v té době velmi obtížné vypátrat a ještě nesnadnější ji získat. Tehdy však bylo obtížné si ji také přečíst. Čálek se začal věnovat tematickému okruhu, ve kterém panovalo odborné vakuum. Věděl, že to s sebou přináší mnohá rizika průkopnické role, ale nevzdával se. Svými výzkumy se obrátil do prostředí, které znal ze středoškolských studií.

Čálkova diplomová práce byla natolik novátorská, že byla uznána i jako práce rigorózní a stala se podkladem pro udělení akademického titulu PhDr. v r. 1972. Výtah z ní byl uveřejněn v americkém sborníku. V pozdějším zaměstnání mu přesto nebylo dovoleno toto psychologické zkoumání dále rozvíjet, což cítil jako omezování svobody vědeckého bádání. Původně očekával, že se uplatní v tehdy plánovaném rehabilitačním středisku pro později osleplé osoby. Toto zařízení bylo nakonec otevřeno v Levoči a dokonce bez úvazku pro psychologa. Po tomto zjištění se začal orientovat jinak. Vzhledem ke své kvalifikaci se zajímal o zaměstnání v Institutu pro další vzdělávání lékařů a farmaceutů, resp. v Psychologickém ústavu ČSAV, ale bez úspěchu, což mu způsobilo těžké zklamání, protože v té době se cítil být příliš vzdálený od praxe. Pedagogické působení na katedře speciální pedagogiky PF UK v Praze mu nebylo dovoleno z důvodu, že je těžce zrakově postižený!

V r. 1972 nastoupil do zaměstnání v Ústavu sociálního výzkumu mládeže a výchovného poradenství. Na tomto pracovišti mu bylo umožněno věnovat se problematice zrakově resp. jinak postižených dětí a mládeže. Jedním z jeho prvních úkolů bylo zpraco-

vat psychologické podklady pro zdůvodnění existence ZŠ pro žáky se zbytky zraku v Praze. Dále se věnoval zpracování profesionální orientace zrakově těžce postižených žáků. Souběžně s tím se připravoval na práci psychoterapeuta. V období do r. 1980 byl Čálek řešitelem dílčích úkolů výzkumných plánů resortu školství. Usiloval o to, aby výsledky jeho práce byly aplikovatelné v praxi. V této souvislosti se podílel na podkladech pro otevření tehdejší Ekonomické školy pro nevidomé v Praze, což mělo zásadní vliv na její koncepci. Na to přirozeně navazovala i publikace o možnostech pracovního uplatnění nevidomých a slabozrakých osob.

Do tohoto období spadá i úsilí získat hodnost kandidáta věd. Znovu se setkává s nevyslovenou otázkou, zda vzhledem ke svému postižení je schopný zvládnout požadavky. Ty však úspěšně splnil včetně disertační práce. Na kandidáta věd byl promován r. 1979. V disertační práci se zabývá motivací posluchačů Konzervatoře pro mládež s vadami zraku v Praze k volbě právě tohoto studia a povolání. Na toto téma otiskl dva články v zahraničí.

V r. 1979 se oženil. Jeho manželka byla v invalidním důchodu s těžkými zrakovými, vnitřními a posléze i pohybovými komplikacemi diabetu. Byla trvale odkázaná na manželovu pomoc. To Čálkův život činilo trvale složitým. V r. 1995 ovdověl. Avšak i v této krajní situaci obstál a prokázal své osobnostní kvality. Bylo to jeho již druhé manželství; první trvalo jen krátce.

V letech 1981–1985 pracoval na tématu Profesionální orientace zrakově těžce postižených žáků. Mimo to se věnoval výzkumu raného vývoje dětí nevidomých od narození, což aplikoval na svou činnost v komisi pro rodiče NS dětí působící v rámci SI. Aktivně se jako lektor zúčastnil několika rehabilitačních pobytů rodičů i jejich nevidomých dětí. Na to navázala i příručka pro výchovu těchto dětí. Praktický ráz měl rovněž jeho článek uveřejněný v časopise Zora.

Zpracoval skriptum Vývoj osobnosti zrakově těžce postižených, na kterém spolupracoval i PhDr. Josef Cerha a (zprvu anonymně) signatář Charty 77 PhDr. Zdeněk Holubář. Obsah práce nebyl po vůli některým speciálním pedagogům. Došlo to tak daleko, že na autora byla v r. 1986 podána stížnost u ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

V období 1986–1990 byl řešitelem úkolu zabývajícím se školami pro nevidomé a slabozraké. Jednalo se o hodnocení nového pojetí těchto zařízení.

V r. 1987 prošel atestačním řízením, které doporučilo, aby mu bylo uděleno kvalifikační zařazení Samostatný vědecký pracovník. Po r. 1989 se jeho pracoviště přeorganizovalo v Ústav pedagogických a psychologických

kých výzkumů. Po úspěšném absolvování povinného konkurzního řízení se zapojil do nových výzkumných projektů na téma Edukační prostředí české školy.

Od r. 1994 měl částečný úvazek na soukromé Psychoterapeutické a psychosomatické klinice Esset v Praze, kde vede skupinovou psychoterapii neurotiků, i psychoterapii individuální. V r. 1998 odešel z PF UK v Praze a jako jediný zaměstnaný má práci na jmenované klinice. Již od začátku 70. let se zabývá tzv. psychoterapeutickým zaměřením, které se nazývá daseinsanalýza. Byl zvolen předsedou České daseinsanalytické společnosti. Je aktivně činný v zahraničních vědeckých společnostech. Od r. 2001 pedagogicky působí na Pražské vysoké škole psychosociálních studií, která je nestátním zařízením s akreditací Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR. V r. 2005 se habilitoval jako docent.

Čálkova odborná činnost byla již od začátku spjata s využíváním cizích jazyků. K tomu všemu bylo třeba vyvinout mimořádné úsilí motivované zájmem o uplatnění v praxi. Překládá z němčiny i angličtiny. Vyšlo mu několik překladů odborných publikací z oboru psychoterapie. Na soukromé Psychoterapeutické fakultě v Praze vede semináře o fenomenologickém výkladu snů. Publikuje v jejích sbornících. Jeho články se dostaly i do cizojazyčných časopisů a sborníků. Za zmínku stojí i to, že v časopise Tvar hojně uveřejňoval různé eseje a fejetony na aktuální kulturní a politická témata. V r. 1992 vydal sbírku básní nazvanou Na zemi. Poezii psal průběžně již od svých studentských let.

Nepominutelné je jeho působení v SI. Byl funkcionářem i odborným spolupracovníkem. Zde se zapojil, aby mohl lépe uvádět do praxe své odborné cíle. Působil v komisi rodičů a přátel nevidomých dětí. Na nových projektech v tomto směru se účastnil i praktickou poradenskou činností. Byl rovněž členem vysokoškolské komise SI. Prováděl psychologickou expertizu žadatelů o vodící psy, participoval na vzdělávací inštruktorů sociální rehabilitace v mnoha specificky

zaměřených kurzech atp. Na základě zahraničních informací vypracoval a prakticky vedl první docházkové kurzy pohybu a orientace s dlouhou bílou holí. V rámci tohoto působení mu SI vydal některé vědecké práce. O tom, že odvážně hájil zájmy nevidomých svědčí případ, kdy se v r. 1981 prakticky jednalo o zrušení slepecké knihovny a tiskárny v Praze. Právě díky Čálkovi energickému nasazení při obhajobě její existence se podařilo nebezpečí odvrátit.

Vznik ČUNS, při jejímž zrodu stál Čálek jako jeden z prvních, byl splněním jeho dlouhodobého plánu na osamostatnění slepeckého hnutí v naší zemi. Zde však neobstál v politickém konkurenčním boji a byl z reprezentace tohoto hnutí definitivně vytlačen.

Nabízí se pochybnost, zda kvůli prosazování vlastní osoby zde někteří noví funkcionáři zbytečně neobětovovali odborný a společenský potenciál, který Čálek nepochybně představuje. Důkazem jeho schopností je mj. také to, že se relativně vynikajícím způsobem uměl uplatnit i mezi vidícími kolegy mimo okruh slepecké problematiky.

Čálkova publikační činnost je mimořádně rozsáhlá. Samotný její výčet by zabral na desítku stran. Mimo již výše uváděných to jsou vesměs práce odborné, velmi často uveřejňované v zahraničí, kde je snad více známý než doma.

Z jeho širě tematicky založených a rozsáhlejších prací to např. jsou: Pracovní uplatnění zrakově postižených osob (1976); Možnosti přizpůsobení na oslabení nebo ztrátu zraku v dospělosti (1978); Raný vývoj dítěte nevidomého od narození (1985); Výchova dospívající zrakově postižené mládeže k samostatnosti (1985); Jak pomoci při oslabení nebo ztrátě zraku (1987); Vývoj osobnosti zrakově těžce postižených (1986); Akceptace vady jako produkt sociálních vztahů postiženého jedince (1988) aj. V oblasti psychoterapie vydal r. 2005 rozsáhlou publikaci pod názvem „Možnost být sebou“.

^{*)} *Bürklenova psychologie nebyla a není u nás přeložena*

ČANECKÝ, Ondrej

* 18. 9. 1945

Český hudební pedagog slovenského původu.

Narodil se v obci Skalité (Slovensko) jako těžce slabozraký, později oslepl úplně. Dětství do deseti let prožil v kruhu rodiny. Dovedl se zapojit

do dětského kolektivu. S mladší sestrou navštěvoval místní ZŠ. Do školy pro nevidomé v Levoči byl přijat v r. 1955. Povinnou školní docházku zvládl ve zkrácené době. Internát je zpočátku pro něho těžko přijatelný, touží po volnosti. Několikrát se také pokusil o útěk domů.

Od dětství měl rád hudbu, a tak se ihned hlásí, aby byl přijat do hudebního oddělení. Na klavír se učí u Michala Jánoše. Ten mu tak učaroval, že si umínil stát se rovněž učitelem hudby. Věnuje se současně hře na akordeon. V r. 1962 byl přijat ke studiu na Střední hudební školu pro mládež s vadami zraku v Praze. Jako hlavní obor si vybral hru na klavír. Studoval ve třídě Jar. Kříže. Ve druhém ročníku přibral hru na klarinet. Absolvoval v r. 1969. V období studia nemohl být rodinou hmotně zajišťován, obdržel proto sociální stipendium a při něm si přivydělával. Již v době studia čteně sólově vystupuje a zúčastňuje se různých soutěží ve hře na klavír.

Pedagogickou praxi zahájil již v době studia v ZŠ pro nevidomé v Praze. V r. 1969 nastupuje do LŠU v Doksech, kde zůstal trvale. Vyučuje hře na klavír, klarinet, saxofon a na elektronické klávesové hudební nástroje. Věnuje se rovněž hudební výchově předškolních dětí. Starší žáky soustavně připravuje k dalšímu hudebnímu studiu, jeho žáci dosahují při hudebních soutěžích výborných výsledků.

Čaneckého snahy o další vzdělání vyvrcholily v r. 1979 přijetím k dálkovému studiu na FF UK v Praze, obor hudební věda. Po jednom roce mu byl umožněn individuální studijní plán. V této době se oženil, manželka se mu při studiu stala obětavou pomocnicí. Studium zakončil písemnou prací na téma Průzkum hudebního nadání dětí předškolního věku při přijímání do LŠU (1985). Ihned se přihlásil k rigorózním zkouškám na katedru hudební výchovy, které úspěšně vykonává v r. 1987.

O hudební výchově zrakově postižených referoval na mezinárodní konferenci v Mariánských Lázních. Ve škole, kde vyučuje, se stal předsedou předmětové komise, pracuje v odborné komisi zrakově postižených učitelů hudby. V místě svého působení je známý jako organizátor koncertů a hudebních večerů. Vyniká ve hře v šachy, publikuje v regionálním tisku.

ČERNÝ, Zdeněk

* 7. 12. 1922

Český hudební pedagog a konstruktér.

Narodil se v Ostravě jako syn strojního zámečnicka. Měl dva bratry, z nichž mladší byl hudebně

nadaný. Všechny tři děti trpěly pigmentovou sítnicí, měly pouhý zbytek zraku. Ve svém dětství částečně viděly, ale ke čtení to nestačilo. Vzdělávaly se pomocí Braillova písma.

V r. 1928 začal Zd. Černý navštěvovat místní OŠ, později MěŠ, kterou ukončil v r. 1937.

Ve stejném roce začal navštěvovat Hudební školu dr. Leoše Janáčka v Ostravě-Vítkovicích, kde se věnoval studiu hry na klavír a housle. V r. 1940 byl přijat do výchovně vzdělávacího ústavu pro nevidomé děti a mládež v Brně, kde studoval hru na klavír u Vl. Hawlíka a ladění klavírů u Fr. Podluckého. Studium úspěšně ukončil státními zkouškami z hudby na Brněnské konzervatoři v r. 1943. Z ústavu odešel také s kvalifikací ladiče klavírů.

Vyučovat hře na klavír začal soukromě v bytě svých rodičů v Ostravě-Vítkovicích. V r. 1951 byl přijat jako učitel hry na klavír v Hudební škole dr. Leoše Janáčka v Ostravě-Vítkovicích, kde působil do r. 1992. Vyučoval též hře na akordeon a kytaru, korepetoval v kytarové třídě a vedl školní orchestr, který účinkoval na koncertech pořádaných školou. V roce 1977 získal v celostátní soutěži třetí místo.

Ve škole vybudoval nahrávací studio. Zde také využil své druhé profese a bezplatně ladir i prováděl menší opravy školních klavírů.

Se svou manželkou vychoval dvě zdravé děti.

Od dětských let se Zd. Černý zájmově zabýval konstrukcemi a výrobou elektrických kompenzačních pomůcek pro nevidomé uživatele. Je to např. světelná notová tabule (1971), která je konstruována jako individuální pomůcka pro nevidomé a těžce slabozraké učitele hudby. Místo běžné notové tabule a ukazovátka se používá světelný displej, pro který se tlačítka ovládá rozsvěcování žárovek pod jednotlivými notami běžné notace či jinými notopisnými znaky. Pro domácnost to zase byl reléový třídič umožňující z jednoho místa ovládat několik elektrických spotřebičů i s jejich skupinovým zapojováním. Je určený pro nevidomé a osoby s poruchami hybnosti dolních končetin.

Zd. Černý byl též iniciátorem zavedení radiotelefonních vysílaček jako individuálních kompenzačních pomůcek pro nevidomé občany. V r. 1971 byla zahájena činnost radiodispečinku pro nevidomé uživatele radiostanic. Pro oprávněné nevidomé držitele zajišťoval různé služby a poskytoval informace.

Pro usnadnění obsluhy tohoto zařízení vytvořil Zd. Černý radiotelefonní přepojovač a střešní antény (1973). Pro individuální vysílačky zkonstruoval regulátor hlasitosti. Dále vyrobil magnetofonový přehrávač bez koncového stupně (1957), zvukový indikátor světla a hladiny kapalin (1956), světelnou tabuli pro výuku Braillova písma s využitím pro slabozraké uživatele (1964), indikátor úrovně signálu při nahrávání a konvertor pro poslech televize pomocí radiopřijímače.

Též vyučoval Braillovo písmo a opravoval poškozené bílé hole.

ČERVENKA, Petr

* 16. 1. 1969

Český tyflokartografik, vysokoškolský učitel.

Narodil se v Praze. Po základním vzdělání pokračoval studiem SPŠ zeměměřické v Praze (1983 až 1987). V letech 1987–1992 studoval PřF UK v Praze, obor Kartografie a fyzická geografie.

Ve své diplomové práci se zaměřil na mapy pro nevidomé uživatele. Kromě toho, že shromáždil obšírné literární prameny o tomto tématu, důležitým výstupem jeho práce bylo zhotovení trojrozměrného modelu a reliéfního plánu okolí školy pro nevidomé žáky v Praze. Do výuky těchto žáků i jejich poznávání okolního světa to přineslo výraznou a obohacující změnu.

Vytvořil novou metodickou řadu (model-plán-schéma) respektující složitost vnímání haptického světa bez možnosti zpětných vizuálních aferentací. Zároveň definuje hlavní zásady a principy pro zhotovování tyflografických pomůcek i jejich způsob a metodu užívání.

Této práci se věnuje dále jako odborný asistent Institutu rehabilitace zrakově postižených FHS UK v Praze (od r. 1994), kde tuto tematiku přednáší.

V r. 1993 se po absolvování odborných kurzů kvalifikoval jako instruktor prostorové orientace zrakově postižených osob, r. 1998 získal v tomto oboru kvalifikaci školitele.

Přednášková činnost: Pedagogický institut ve Lvově, příležitostně přednášky na odborných konferencích ve Stellenboschu (JAR), Frankfurtu nad Mohanem, Hamburku, Hradci Králové aj.

Publikační činnost: Mapy a orientační plány pro zrakově postižené (Praha 1999).

P.W.

ČERVONIŠČENKO, I. G.

Poltavský básník.

Tvořil po druhé světové válce, ve které oslepl. Většina jeho básní se vyznačuje lyrikou, oduševněním a zpěvností. Je autorem básnických sbírek: Divám se srdcem, Svědomí káže aj.

D

DAJANI, Subhi

Jordánský kulturní činitel.

Je ředitelem školy pro nevidomé žáky, vedoucí slepecké knihovny v Ramalláhu a sekretářem národní slepecké knihovny v Jordánsku. Přes svou slepotu absolvoval vysokoškolská studia na Americké univerzitě v Bejrútu.

DALÉN, Nils Gustav

* 30. 11. 1869

† 9. 12. 1937

Švédský průmyslník a vynálezce, nositel Nobelovy ceny za fyziku.

Již v dětství si liboval ve fyzikálních a chemických pokusech. Velký úspěch měl se svými pokusy s acetylenovými hořáky. Dokázal u nich snížit spotřebu acetylenu až na jednu třetinu. Toho využil při konstrukci námořních světelných majáků.

V r. 1905 se mu podařilo zkonstruovat ventil, který reagoval na sluneční světlo. To umožnilo, aby se majáky po západu slunce automaticky rozsvěcovaly a po jeho východu opět zhasínaly. Nevyžadovaly tak stálou lidskou obsluhu, a proto je bylo možné stavět i na nejdlehlších místech.

V r. 1912 konal pokusy s kovovými lahvemi naplněnými acetylenem. Zkoušel jejich odolnost proti žáru. Jedna láhev vybuchla a Daléna těžce poranila. Lékařům se sice podařilo zachránit jeho život, ne však jeho zrak. Dalén i s těžkým zdravotním postižením vedl svůj podnik a řídil pokusy směřující ke zlepšení konstrukce majáků. Protože jeho vynálezy podstatně zvýšily bezpečnost lodní plavby, udělila mu švédská akademie v r. 1913 Nobelovu cenu za fyziku.

Dalén pracoval ještě 25 let po ztrátě zraku. Jeho oči již světlo neviděly, ale jeho majáky dále svítily lidem na cestu po všech světových mořích.

Rád hrával šachy a každý den zahajoval ranní procházkou ostrým krokem ulicemi svého města za doprovodu své manželky.

DANIEL, Wilhelm Friedrich

Německý kněz.

V r. 1814 sestavil sadu zvláštních reliéfních znaků, které chápal jako určitý druh těsnopisného písma pro nevidomé písaře. Snažil se vytvořit znaky tak, aby byly pro hmat co nejjednodušší. To ovšem ze svého zrakového hlediska. Psaní a čtení hmatem si představoval tak, že každý z nevidomých čtenářů obdrží do rukou dostatek roz-
tří d ě n ý c h
znaků, bude
skládat slova
a nalepovat
z nich věty.
Nejedná se
vlastně o pís-
mena, nýbrž
o znaky pro
výrazy.

V r. 1825
vydal spis:
Všeobecné
vzdělávání

hluchoněmých a slepých. Byl přesvědčený, že jeho písmo může konkurovat tehdy rozšiřované propichované latince Kleinově, systému Frereho i Funkovu vynálezu. Z jeho názorů je jasné, že neměl žádnou praxi s výukou nevidomých, ale že čerpal pouze ze spisů Kleinových a Baczkových. Jeho tzv. písmo patří mezi ta, která ani do praxe nepřišla.

Písmo W. F. Daniela

DANINGER, Michael

* 1785

Rakouský živnostník.

Narodil se v Gaunersdorfu. Oslepl v prvním roce svého života následkem neopatrného ošetřování v koupelně. Navštěvoval školu ve svém rodišti a potom u svého otce výrobu houní. Později provozoval tuto živnost samostatně. S přítelem se zúčastnil zahraničních spekulací, které mu uškodily a připravili o majetek. Nějaký čas provozoval obchod vínem, ale v konkurenci neuspěl. Dal se tedy na podomní broušení nožů. Když se mu nedařilo uživit se ani v potulném muzicírování, byl nucen žebrať. Další osud jeho života není známý.

DASSY, Louis Toussaint

* 1. 11. 1808

† 23. 8. 1888

Abbé, zakladatel Vzdělávacího ústavu pro nevidomé děti v jižní Francii.

Pocházel z Paříže. Velmi si cenil Haüovy činnosti v oblasti iniciativy v zakládání výchovně vzdělávacích zařízení pro nevidomé děti (Paříž, Berlín, Königsberg, Petrohrad). Dassy zanechal své kněžské činnosti v Paříži a odebral se do Marseille, kde založil podobný výchovně vzdělávací institut, o jehož činnosti se nedochovaly žádné zprávy. Dassy publikoval mimo jiné i životopis Françoisa Malavala: Malaval, aveugle de Marseille de 1627–1719.

DAVID, Albín

* 9. 9. 1911

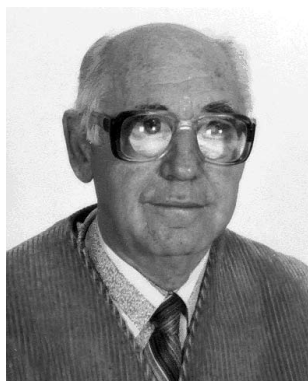
Český klavírista.

Narodil se v Údanku jako nevidomý. Vychován byl v Brněnském ústavu pro nevidomé, kde získal základní neúplné vzdělání. Od dětství projevoval hudební nadání i předpoklady pro vysokou technickou zručnost ve hře na klavír. Jeho nadání bylo společensky zužitkované jen na nižší úrovni, protože musel studia přerušit a odejít domů, aby živil svou matku jako hudebník v kavárně a improvizací hrou na klavír při němých filmech.

DAVID, Jaroslav

* 1. 5. 1926

Český organizátor kultury nevidomých osob.

Narodil se ve Střílkách na Moravě v rodině zedníka. Obecnou školu navštěvoval ve svém rodišti od r. 1932. Měšťanskou školu absolvoval v Koryčanech.

V r. 1941 nastoupil u firmy Baťa ve Zlíně v gumárnách a odborně se vzdělával v učňovské škole. V r. 1944 nastoupil do

výzkumného ústavu jako chemický laborant. Později přijal zaměstnání ve Svitě pod Tatrami, kam ho přijali, protože byl výborným fotbalovým hráčem. V r. 1946 začal studoval na Vyšší škole chemické v Brně, kde v r. 1949 maturoval. Obdržel nabídku zaměstnání v pyrochemické laboratoři Zbrojovky ve Vsetíně. Pracoval na vývoji rozbušek, kde obdržel několik patentů. Od r. 1960 vykonával funkci vedoucího laboratoře.

Jelikož měl David dobré postavení, oženil se a narodily se jim dvě děti.

V r. 1964 však při práci s technickou složí utrpěl úraz. Při výbuchu přišel o zrak, částečně i o sluch a o dva prsty. Stav Davidova postižení se nezlepšil ani po pobytu v olomoucké nemocnici.

V r. 1965 byl J. Davidovi vyměřen invalidní důchod. Jelikož s jeho výší měl určité potíže, právě tehdy si se svou manželkou řekli, že mají pravděpodobně problémy i jiní důchodci. Piše, že to byl vlastně počáteční impulz pro jeho aktivitu v řadách ZDP občanů. V r. 1966 se stává členem SI na Vsetínsku, kde byl činný okresní výbor NS. Dále David píše, že další zlom nastal v r. 1968, kdy výbor SI požádal o povolení činnosti samostatné organizace NS.

J. David byl zvolen předsedou okresní organizace NS v r. 1975, kdy pro svůj věk odstoupil Josef Juřík. Je obdivuhodné, že J. David tuto funkci velmi úspěšně vykonává dodnes. Největší důraz klade na poradenství zaměřené na nové členy, kteří přišli o zrak ve svém pozdějším věku. To ovšem vyžadovalo trvalý styk s odbory sociálního zabezpečení. Usiloval rovněž o evidenci zrakově těžce postižených ze vsetínské oblasti. V současné době je to jedna z největších a hlavně neaktivnějších oblastních odboček SONS. Na tom má bezesporu mimořádnou zásluhu nevidomý a prakticky neslyšící J. David.

Jednou z forem trvalého vzdělávání členů jsou autokarové zájezdy po republice i do zahraničí. Vsetínská organizace NS pořádá také rekreační a rehabilitační pobyty svých členů. J. David pořádá přednášky o speciálních formách kompenzací, které jsou nevidomým poskytovány.

V r. 1990 byl zvolen do Republikové rady SNS, kde se stal předsedou sociální komise. Nastalo období prvních zkušeností se samostatnou chůzí a sebeobslouhou. Od r. 1991 pořádá Davidova organizace rehabilitační a rekondiční pobyty, na kterých se NS učí ovládat dlouhou bílou hůl, využívat nových slepeckých i obecně používaných pomůcek apod.

V r. 2000 byl David pověřen vedením oblastního střediska integračních aktivit SONS.

Za svou dlouholetou činnost obdržel J. David nejvyšší okresní cenu města Vsetína.

DEINHARDT, Heinrich Marius

Rakouský tyfloped.

V r. 1861 spolu s Jeanem-Danielem Georenem vydal historicky první teoretické dílo Léčebná pedagogika usilující o zobecnění a pojmenování základních principů utvářející se nové vědní disciplíny. Základní kategorie a pojmy jsou ovšem zcela jiné než ty, které charakterizují pozdější koncepce. Studie obou autorů má přesto historickou cenu.

DEYL, Jan

* 25. 6. 1855

† 16. 2. 1923

Přední český oční lékař, jeden ze zakladatelů třetího Ústavu pro nevidomé děti v Praze.

Byl profesorem očního lékařství na UK v Praze. Známa byla jeho práce Zevní choroby očí. V r. 1917 založil časopis Deylův obzor.

K založení ryze českého ústavu pro nevidomé děti došlo především proto, že oba v Praze již existující ústavy (na Hradčanech a Klarův) byly převážně německé. Snahou Zemského spolku pro výchovu a opatrování nevidomých v Království českém bylo poskytnout českým nevidomým dětem možnost vzdělávat se pouze v českém jazyce.^{*1)}

Jan Deyl nebyl pedagogem z profese, a tak koncepce školního vzdělání byla závislá na učitelích, který byl pověřen vedením školy.^{*2)} Deyl se proto – i přes své mimořádné sociální citění – v tomto ohledu dostával do sporu s ústředním inspektorem ministerstva školství Josefem Zemanem, který mu vyčítal, že svým chovancům neumožňuje vyšší vzdělání než dvou a trojtřídní, že škola v ústavu neplní svou funkci. Deyl oponoval tehdy namnoze mezi učiteli rozšiřovaným názorem, že jakékoliv vyšší vzdělání nevidomým neprospívá, protože se vzděláním roste uvědomění si vlastní bezmocnosti ze slepoty.^{*3)} Deyl si tento názor nevytvořil sám. Podobně tak soudilo více oftalmologů i tyflopedů, a to i v pozdější době. Naštěstí se vzdělávání nevidomých i na tomto ústavu díky většině učitelů věnovala dostatečná péče. Vyrostli i takoví jako Hejda, Drtina aj. Neopodstatněnost této deprimující teze, která nevidomé děti odsuzovala do neschopnosti, vyřešili sami žáci vlastním úsilím a úrovní svého vzdělání.

V současné době je z ústavu, založeného v roce 1910, Konzervatoř pro zrakově postiženou mládež. Je nazvána jménem Jana Deyla, pouze jednoho ze zakladatelů ústavu.

Jan Deyl se narodil ve Vysokém Veselí nad Cidlinou v rodině kupce. Obecnou školu absolvoval ve své rodné obci a v Poděbradech.

^{*1)} Pokud se jedná o životopis Jana Deyla, doporučujeme knihu (Kurz, 1985). Počátky Deylova ústavu jsou spojeny s aktivitami PSSS, který pořádal koncerty nevidomých hudebníků, přednášky, propagační výstavy výrobků nevidomých řemeslníků, ženských ručních prací a také sbírky. Na koncertě v r. 1907 byl přítomen i bratr spisovatele Fr. Čelakovského, se kterým představitelé spolku zapředli debatu o svých úkolech a právě zde vznikla myšlenka založit nový, skutečně český ústav. Jaromír Čelakovský zprostředkoval styk s tehdy významným očním lékařem Janem Deylem. O dva roky později vznikl Zemský spolek pro výchovu a zaopatřování slepců. Ten pak v následujícím roce ústav skutečně založil. Předsedou spolku byl opat Zavoral, místopředsedou Jan Deyl. Členem výboru byl i K. E. Macan, který prosadil myšlenku založit i český časopis. Počátky českého slepeckého tisku jsou tedy spojeny se Zemským spolkem. Při výboru spolku z podnětu K. E. Macana vznikl v r. 1915 Odbor pro slepecký tisk český, 1917 pak první český časopis pro nevidomé čtenáře Zora

^{*2)} Podrobně o hudebním oddělení viz Karel Hejda a Jan Drtina

^{*3)} J. Zeman (1935 s. 22) píše: Deylův ústav, resp. předseda kuratoria, prof. Deyl nestál o reorganizaci; byl klamného názoru, že slepec je nešťastnější, čím je vzdělanější, že prý slepci stačí, když se naučí trivii

DICKINSON, Harold Charles

* 26. 1. 1909

Organizátor péče o nevidomé v Austrálii.

Narodil se v Austrálii. Oslepl ve věku 4 let. Stal se žákem školy pro nevidomé v Brisbane, kde se mimo všeobecnému vzdělání věnoval hudbě. Se svým bratrem vyvinul zařízení pro nevidomé telefonisty. Pracoval v centru pro pomoc nevidomým. V r. 1982 vyšla v Brisbane jeho biografie.

DICKINSONOVÁ, Kathleen Mercy

* 24. 9. 1919

Australská rehabilitační pracovnice.

Narodila se v Griffinu. V sedmi letech oslepla. Byla první nevidomou ženou, která studovala na australské vysoké škole. Studium si doplnila v USA. Po návratu pracovala v oblasti rehabilitace dospělých nevidomých osob.

DIDEROT, Denis

* 5. 10. 1713

† 30. 8. 1784

Velký myslitel 18. století. Jeden z duchovních tvůrců Francouzské revoluce. My však se o něm zmiňujeme pro jeho hluboké myšlenky, které vyjádřil ve svém filozofickém díle, ve kterém poprvé v historii zcela otevřeně povyšuje, a v historii se tak děje poprvé, slepce na úroveň ostatních lidí. Volně přeloženo: Jejich osobnost je plnohodnotná, mají základní možnosti poznávání světa. Omezené sice u zrakových vjemů, avšak tím důležitější úlohu mají ostatní smysly, které nahrazují scházející funkce zraku. Myšlení tímto není omezeno.

Jeho *Lettre sur les aveugles a l'usage de ceux qui voient*, v překladu *Dopis o slepých k potřebě těch, kdo vidí*^{*)} – vyšel r. 1749; nese v sobě tak převratné myšlenky, že zburcoval policii a duchovenstvo. Obsah *Dopisu* prý skrývá v sobě nebezpečí pro monarchii, protože je v něm rozvíjena myšlenka proti všemu „nejvyššímu“. Ze stejného důvodu odsuzovali spis i duchovní. Přesto, že toto dílo vyšlo anonymně, byl Diderot za jeho obsah nakonec i uvězněn.

Denis Diderot se narodil v Langre v rodině nožičře. Po otci zdědil čestnost, přímou, pravdomluvnost, veselou povahu, vtipnost a lásku k práci. Dětství prožíval nejvíce v otcově dílně. V jeho paměti se navždy zachoval obraz těžké práce a nelehkého života obyčejných lidí. Mohl se tedy stát řemeslníkem nebo pouhým nádeníkem. Otec mu však umožnil studium v jezuitské koleji. Podle chlapcových reakcí brzy pochopil, že je to chyba a poslal ho studovat do Paříže, i když to v rodině znamenalo velké uskrovnění.

Diderot viděl v životě mnoho násilí a vykořisťování obyčejných lidí. To v něm vyvolalo silný protest a rozhodl se bojovat s klerikálně monarchistickou mocí i se vším, co ponižovalo lidskou důstojnost. Usiloval o odhalení příčin ponižování člověka. Postupně se sblíží s lidmi podobných názorů.

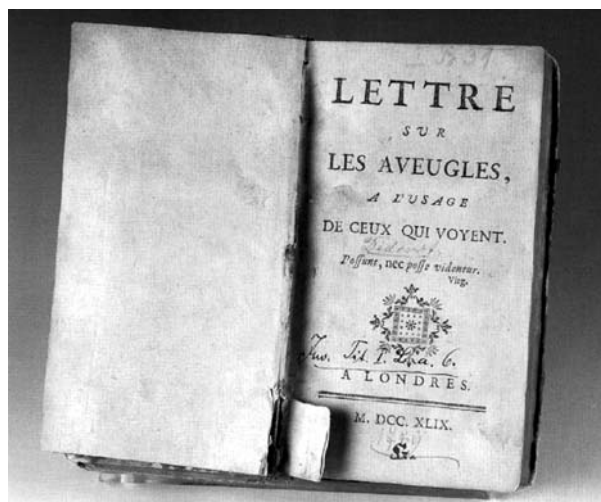
Ve svém *Dopise o slepých* poprvé uvádí řadu intelektuálních schopností nevidomého člověka a jeho fyziologických předpokladů, které uplatňuje ve svých poznávacích činnostech. Obdivuhodným závěrem je, že okolní svět je dostupný poznání i bez zraku, nevidomí lidé si mohou vytvářet správné představy o předmětech, které objektivně existují a je obklopují. Stanovuje si otázku: jestliže mohou, jakou cestou?

Člověk poznává svět prostřednictvím svých smyslů. U nevidomých přikládá hlavní význam hmatu. Předpokládá, nikoliv tvrdí, že si nevidomý může prostřednictvím hmatu vytvořit správnou představu o prostorových vlastnostech věcí, o jejich formě a rozměrech. Zdůrazňuje význam sluchu v tom, že lidé, kteří ztratili zrak, mají rozvíjet paměť pro různé zvuky a že ve zvucích nacházejí množství odstínů, které si mnohdy ani jiní lidé neuvědomují (všimněme si, neříká, že jej nemají). Zdůrazňuje, že hmat i sluch je nutné rozvíjet, aby se oba staly v životě slepců průvodci v prostoru. Nepředpokládá tedy u slepců vyšší vrozené nadání hmatu a sluchu. V tom je první Diderotův objev.

Ve vztazích k nevidomým lidem se Diderot řídí vysokou etikou a úctou. Ta vychází z jeho úcty k lidstvu vůbec. Při setkávání se slepci se snaží objevit v nich schopnosti k užitečné činnosti, možnosti realizovat se v některých profesích. S velikou láskou vyprávěl o nevidomém vinaři z městečka Dilso, který byl znalcem botaniky. „Nic mě tak nepřekvapuje,“ uvádí, „jako jeho neuvěřitelná schopnost dělat mnoho různých věcí. Mistrně odvádí některé soustružnické a krejčovské práce, dovede rozebírat a skládat jednoduché mechanismy, naučil se měřit, navlékat nit do jehly.“ Věří, že by nevidomí mohli vyrábět sochy. V tom, že zhodnotil, jak mohou být i oni pro společnost užiteční, je Diderotův druhý objev.

Zmiňuje se o možnosti vytvořit speciální písmo, jehož prostřednictvím by slepci mohli číst knihy a pořizovat si zápisky. Usiluje o pohled na nevidomého jako na člověka se vším všudy, co k člověku patří. To je třetí význam jeho díla v oblasti specifík gnóze člověka, který svět nazírá bez možnosti jej vidět očima.

V r. 1773 pobýval Diderot v Rusku. Snažil se přesvědčit Kateřinu II., aby provedla alespoň některé

Dopis o slepých těm, kteří vidí

reformy, aby se společenský život Ruska nasměroval k pokroku. Naučil se rusky a dokonce četl některé literární práce v originále. Byl zvolen za čestného člena petrohradské Akademie věd a umění.

Je dost zajímavé, že pro Diderotovy ostatky se nenašlo místo v pařížském Pantheonu.

^{*)} *Knihu lze spatřit v originále v Braillově slepeckém muzeu v Coupvray (Francie) i ve slepeckém muzeu v Berlíně-Steiglitz*

DIDYMOS z Alexandrie

* 308

† 395

Nejvýznamnější a nejpłodnější řecký gramatik. Pro svou píli zvaný Chalkenteros (železný) a bibliolathas.

Z dějin církve, z období prudkých střetů církve proti Arianům a jiným spřízněným novátorům, je známý Didymos z Alexandrie, který ztratil zrak, když mu bylo teprve čtyři nebo pět roků. Toto neštěstí neovlivnilo jeho touhu po vědění. Dal si udělat abecedu ze dřeva a na ní se naučil rozeznávat podle hmatu písmena, slova a věty. Když si s velkou námahou a píli osvojil základní vědomosti, nebyl s tímto výsledkem spokojený. Vydal se na cesty, navštívil nejnámější školy a učitele a dal si předčítat nejslavnější díla. Slavná byla jeho podivuhodná paměť, na základě které byl schopen převzít do svého duševního vlastnictví to, co slyšel. Když předčítatel mezitím únavou usnul, Didymos ho nebudil, ale využil tuto příležitost, aby přemýšlel o tom, co mu bylo předčítáno a to v duchu zpracoval. Když tímto způsobem pilně pokračoval ve studiu, neučil se jen jazykovým pravidlům, rétorice a všemu, co s tím souviselo, neučil se poznávat jen díla nejslavnějších básníků a řečníků, ale studoval také s nejlepším výsledkem filozofii a teologii. Písmo Starého a Nového zákona vysvětloval od začátku až do konce v jeho nejrůznějších výkladech. Církevní dogmata vysvětloval s největší jasností a přesností, a znal filozofii Platóna a Aristotela a všechny systémy tehdejších filozofů. Kromě toho byl velmi zkušený ve filozofii, astronomii a hudbě. A to co věděl, bylo plně jeho vlastnictvím, takže odrážel s největší lehkostí všechny námitky a nikdy ani v jedné disputaci nebyl poražen.

Se svým studiem spojoval modlitbu a prosil neustále Boha o vnitřní duševní světlo, které u něj nahrazovalo tak podivuhodným způsobem zrak, aniž se však sžil se svým neštěstím.

Jako nejvíce oceňovanému, který byl znám, byla Didymovi svěřena nejslavnější katedra na vysoké ško-

le v Alexandrii. K označování knih používal vyřezávaná písmena. Požíval vážnosti nejsvatějších mnichů Egypta. Když sv. Antonín cestoval přes Alexandrii, navštívil také slepého učitele Didyma. Při rozhovoru se jej zeptal, zda to pro něj není těžké být slepý. Didymos přiznal, že ve skutečnosti svou slepotou trpí. Antonín mu dal pak známou odpověď: „Udivuje mne, že tak moudrý muž, jako jsi ty, želí ztrátu věci, kterou mouchy, mravenci a nejmenší zvířata mají stejně tak jako člověk, a že se mnohem více netěšíš z toho, že máš dar, který máme stejně tak jako svatí a apoštolové. Je lépe vlastnit rozum než oči.“

Známé jsou jeho spisy: Kniha o svatém Duchu, Poznámky ke kanovníckým dopisům a Kniha proti manichejcům.

DIECKHOFF, Heinrich

* 16. 11. 1833

Ruský tyflopeditický německého původu.

Narodil se v Poltavě. Po absolvování gymnázia v Ravalu se věnoval studiu teologie. V r. 1871 se dal na delší studijní cestu po Evropě, aby poznal práci v ústavech, kde se vzdělávají nevidomé děti. Své poznatky potom uplatnil v Rusku. V r. 1882 se podílel na založení prvního Výchovně vzdělávacího ústavu pro nevidomé děti v Moskvě. Byl členem představenstva Oldenburského dětského azylu a také členem Mariinského kuratoria sv. Pavla v Moskvě.

DIMITRESCU, Konstantin

* 1920

† 1981

Rumunský pedagog.

V letech 1958–1981 zastával funkci předsedy Rumunského svazu nevidomých. Prosazoval společenskou integraci všech zrakově těžce postižených občanů.

DIODOTUS

† 59 př. n. l.

Římský stoický filozof.

O zrak přišel v dospělosti. Kolem r. 85 př. n. l. učitel římského státníka Marca Tullia Cicera. Velmi ho

vychvaluje a říká o něm, že se tento učenec po ztrátě svého zraku věnoval filozofii ještě více než dříve. Nejpozoruhodnější bylo, že musel učit i matematiku a že jeho žáci neměli nejmenší potíže rozumět jeho obrazcům, které kreslil na tabuli.

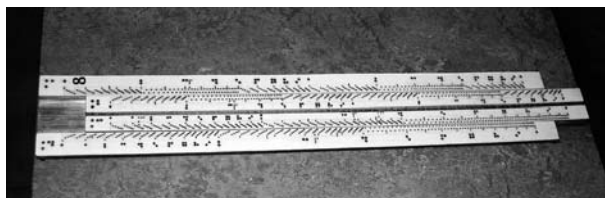
DITRICH, Jiří

* 8. 4. 1932

† 22. 12. 1980

Český tyflotechnik a tyflokartografik.

Nejprve byl učitelem v ZŠ pro nevidomé v Brně, kde nasbíral dost zkušeností, aby se svým technickým talentem prospěl nevidomým žákům tvorbou a výrobou učebních pomůcek. Stal se proto později vedoucím Vývojového a výrobního střediska pro slepecké učební pomůcky v Brně. V této práci – dočasně přerušené pro své jmenování vedoucím celé brněnské odbočky Komenia, n. p. – dosahoval vynikajících výsledků. Zvláště upoutaly jeho originální technologické postupy i výroba reliéfů a využití plastových hmot. Zhotovil několik fyzikálních zeměpisných map pro nevidomé žáky v reliéfu, který lze označit za vynikající. Svým hmatovým výrazem připomínají mapy Urbanovy.

Logaritmické pravítko pro nevidomé žáky

Rovněž jeho ostatní učební pomůcky, které vyráběl pro matematiku aj., jsou výborné. Na jejich vývoji spolupracoval s M. Borisem i jinými autory.

Zemřel na zákeřnou chorobu v plné síle a pilné práci a zůstalo tak nedokončeno mnohé, co si předsevzal. Je trochu nespravedlivé, že jeho rodina i tehdejší ředitel ZDŠI pro nevidomé v Brně odmítli poskytnout bližší informace o jeho životě. Po Ditrichově smrti nebylo nikoho, kdo by zachránil zařízení dílny a rozpracované předměty. Pro zhodnocení jeho osobnosti a obohacení tyflopédie je to nenahraditelná ztráta.

DLUGOSZEWSKI, Bronislaw Mroz

Polský spisovatel.

Zrak ztratil ve druhé světové válce. Možnost uplatnit se hledal v literární tvorbě. Vstup do ní mu umožnilo, když získal první cenu v literární soutěži

polského rozhlasu o nejlepší novelu. Mezi třemi tisíci příspěvků byla první cenou ohodnocena jeho novela Vorařova bída. Obdržel za ni i prémii ministerstva kultury.

Jeho skutečně prvním velkým dílem byla trilogie pro mládež Rudý Tomek, Za mřížemi a Pod záštitou revoluce. Svě náměty čerpal z bojů varšavských dělníků v r. 1905. Za povídku Zbytečná lžička získal první cenu v mezinárodní soutěži, kterou vypsala americká organizace židovských nevidomých členů. Je to tklivý příběh židovského otce a jeho chlapce z nacistického koncentračního tábora.

DOBOS, Kalmán Machar

* 1931

Maďarský skladatel a klavírní virtuos.

Narodil se v Szolnoku. O zrak přišel jako gymnazista při chemickém pokusu. Teprve ztráta zraku ho přivedla k hudbě, i když již v dětství o ni projevoval

zájem. Dosáhl v ní takových úspěchů, že ihned po maturitě byl přijat na Budapeštskou hudební akademii, kde studoval hru na klavír a skladbu. Po jejím dokončení v r. 1957 nastoupil místo hudebního lektora maďarského rozhlasu.

Dobos je zastáncem seriálního punktualistického hudebního slohu, v němž usiluje o osobitý projev na základě skladatelského vzoru A. Weberna a P. Bouleze. Tento sloh je pro nevidomého skladatele mimořádně náročný zvláště pro nutnost získat odborného spolupracovníka pro zápis díla do not.

Tiskem vyšla jeho kantáta Drobné jiskry, violoncellová sonáta, komorní skladby pro housle, Duo In Cathedral (oceněno v Mariánských Lázních v r. 1997) a tři madrigaly Podzimní rondo. Z dalších skladeb je to např. symfonie Missa brevis a kantáta Vzpomínka. Psal i hudbu filmovou a skladby pro dechový orchestr.

Dobos se dočkal mnoha úspěchů na mezinárodním fóru. Rozhlasové stanice několika zemí uvádějí jeho skladby. Ve Vídni byl uspořádán i samostatný koncert z jeho skladeb. Při některých koncertech účinkoval i sám autor jako klavírista, např. při provedení klavírní skladby Meditace aj. Zasedá v porotě při Mezinárodních soutěžích nevidomých a slabozrakých hudebníků v Mariánských Lázních.

DOBRZIŇSKI, Gavril Valerianovič

* 1883

Ruský spisovatel, básník a dramatik.

Od narození byl nevidomý. Je považován za zakladatele masově politické socialistické literatury. Napsal několik románů o svých zážitcích z bojů v r. 1905. Je autorem několika úspěšných divadelních her. Čas také strávil, když se režimu znelíbil, ve vyhnanství na Sibíři.

Spolupracoval při zakládání VOS.

DOKOUPIL, Vilém

* 30. 5. 1852

† 19. 2. 1927

Český tyfloped.

Působil jako ředitel Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech.

DOKSANSKÝ, Josef

(rodné jméno Kořenek)

* 9. 1. 1942

† 12. 5. 1995

Pracovník Slepecké knihovny a tiskárny v Praze, náměstek a později její ředitel. Těžká nemoc mu zabránila, aby se ve vedení více rozvinul. Poslanec Federálního shromáždění a činitel ve společenských organizacích nevidomých a slabozrakých, jeden ze zakladatelů České unie nevidomých a slabozrakých.

Narodil se jako prakticky nevidomý v Halenkově na Valašsku v rodině těžce slabozrakého otce, kartáčníka. Díky tomu, že výchova probíhala bez přehnané úzkostlivosti, prožil rané dětství přibližně jako ostatní venkovské děti. Dětství prožíval společně s jinými dětmi v bezstarostných hrách, a tak získal mnoho běžných návyků.

První třídu OŠ navštěvoval ve svém rodišti. Od druhé třídy byl žákem školy při Ústavu pro nevidomé v Brně, kde dokončil povinnou školní docházku. Brzy se zde projevil jeho hlubší zájem o literaturu. Protože v té době nebylo jiné možnosti, jak získat přístup do intelektuálního povolání, věnoval se přípravě ke středoškolskému studiu hudby.

V r. 1959 odchází studovat do Odborné střední hudební školy pro zrakově postižené v Praze. Po půl

roce přešel do Učňovské školy pro mládež s vadami zraku v Praze. Nechtěl, aby za pobyt museli rodiče platit, a hlavně, že toužil po brzkém osamostatnění, což dlouhé studium v hudební škole neumožňovalo. Na učňovské škole založil a vedl žákovský hudební a recitační kroužek.

V r. 1961 školu opouští, protože mu bylo nabídnuto místo referenta v redakci slepeckého časopisu Zora. Přes svou mimořádnou znalost literatury a sečtělou citlivost, že pro tuto činnost má nedostatečnou kvalifikaci. Byl přerazen do provozu Slepecké tiskárny, kde pracoval do r. 1965, kdy konečně přešel na místo knihovníka.

Téhož roku se oženil s nevidomou Naděždou Doksanskou a převzal její příjmení.

Své pracovní zařazení nemohl trvale vykonávat s pouhým základním vzděláním. V r. 1965 začal při zaměstnání studovat ve střední knihovnické škole. Studium úspěšně zakončil v r. 1969 maturitou.

Dovolíme si citovat vlastní slova Josefa Doksanského: „Nesmírně kladný význam pro můj další život měl rok 1971; tehdy jsem podstoupil dobrovolnou tříměsíční protialkoholní léčbu na Protialkoholním oddělení pražské Fakultní nemocnice. S pitím jsem začal už ve svých patnácti letech a to se stalo – bohužel velmi záhy – jedním ze základů mé existence a přirozeně deformovalo celou moji osobnost. Jsem si vědom, že bych tuto neblahou záležitostí zde mohl zamlčet, avšak protialkoholní léčba byla pro mne takovým vysvobozením, že neučinít o ní zmínku by do značné míry zkreslilo obraz mého života.“

Paní N. Doksanská nám laskavě předala čestné uznání k úspěšnému zachování úplné abstinence. Jestliže J. Doksanskému tento problém dosud komplikoval jeho životní dráhu, abstinování mu prospělo nejen v zaměstnání, ale také ukázalo, jak mocná je pevná vůle člověka. V r. 1973 mu byla svěřena funkce vedoucího Macanovy slepecké knihovny. Vedl oddělení zvukové i bodové knihy. Zasadil se o to, aby ZK mohly být půjčovány do nemocnic a domovů důchodců.

V tomto směru se snažil přispívat k růstu kulturní úrovně a ke společenské rehabilitaci později osleplých občanů. Tendenční politické tlaky zdolával tím, že u některých titulů záměrně přepracoval anonce tak, aby vyhovovaly podmínkám schválení cenzora a tak i vydavatelských plánů. K načítání zvukových knih vyhledával herce a rozhlasové pracovníky, kteří se za politických represí dostali do existenčních nesnází. Staral se rovněž o načtení některých zakázaných knih. Je málo známé, že se v osmdesátých letech kontaktoval s několika tehdejšími disidenty.

Pracoval ve vysokoškolské komisi SI jako zástupce slepecké knihovny. Zodpovídal za plnění vydavatelských záměrů pro nevidomé studenty.

Své záměry studovat knihovnictví a vědeckou informatiku na FF UK ze zdravotních důvodů odložil. Realizoval je v letech 1982–1987. Svá vysokoškolská studia završil v r. 1990 doktorátem filozofie se zaměřením na knihovnictví a vědecké informace.

V r. 1983 se ve slepecké knihovně a tiskárně v Praze stal zástupcem ředitele. Od ledna r. 1994 byl jejím ředitelem. Ještě tentýž rok těžce onemocněl nevléčitelnou chorobou.

V r. 1989 se podílel na zrodu České unie nevidomých a slabozrakých, stal se členem a posléze i předsedou její Nejvyšší rady. V r. 1990 ho tato organizace navrhla jako kandidáta do Federálního shromáždění. Ve volbách byl úspěšný do Sněmovny lidu. Svě povinnosti poslance plnil odpovědně a svědomitě. Zúčastnil se přípravy několika významných zákonů sociálního zaměření. Pro prakticky nevidomého člověka to byla práce mimořádně náročná, jelikož četl pouze Braillovo písmo. Páter Václav Malý (pozdější biskup) ve svých vzpomínkách zdůrazňuje, že mnohé jeho připomínky byly při tvorbě zákonů vzaty v úvahu.

Po roce 1992 mu vypršel mandát a přestal být poslancem Federálního shromáždění, do posledních chvil svého života však byl činný v sociální komisi Obvodního úřadu pro Prahu 7. Společenská aktivita byla pro něho charakteristická.

Koncem r. 1994 se u J. Doksanského počaly projevovat vážné zdravotní potíže. Na vyléčení bylo již pozdě. O své chorobě věděl a snášel ji s odevzdaností. Až do konce svého života si zachoval smysl pro humor a upřímný vřelý vztah k lidem.

DOLAŇSKI, Włodzimierz

* 1886

† 1973

Věnoval se výzkumu tzv. smyslu pro překážky u nevidomých dětí i dospělých osob.

Ve svých jedenácti letech ztratil zrak po výbuchu rozbušek, které jeho otec, inženýr rumunských drah, používal v povolání. Mimo ztráty očí mu výbuch utrhl pravou ruku a těžce poranil celé tělo. Lékaři nedávali mnoho naděje, že chlapec přežije.

Zvolna se uzdravoval. Trvalo však celých pět let, než mohl být přijat do Ústavu pro nevidomé ve Lvově. Před rodiče byla postavena osudová otázka, co s chlapcem?

Evropskou senzací byl v této době jednoruký klavírista maďarský hrabě Zichi. To se stalo inspirací

zvláště potom, kdy se u Dolaňského objevilo hudební nadání. Po úmorné práci dosáhl ve hře na klavír takové úspěšnosti, že za osm let mohl v Bukurešti uspořádat svůj první samostatný koncert. Úspěch byl obrovský. Rumunská královna (sama těžce slabozraká) – pišící pod pseudonymem Carmen Sylva – mu vymohla státní stipendium pro studijní pobyt v Berlíně.

Po několika úspěšných koncertech se začala v Dolaňského ruce projevovat únava. Lékaři nezjistili žádnou viditelnou příčinu. Mladý virtuos byl však nucen zanechat koncertní činnosti. Byl uvyklý na to, že je u něho všechno poněkud opožděné, nezdálo se proto pozdě začít s přípravou k maturitě. Bylo mu 36 let. Jelikož měl v úmyslu studovat na vysoké škole, byla tato zkouška nutná.

Po úspěšně absolvovaných zkouškách studoval nejprve ve Lvově, později na pařížské Sorbonně psychologii a pedagogiku. Absolutoriem získal titul doktor filozofie.

Již v době studií v Paříži se začal nejvíce zajímat o výzkum tzv. smyslu pro překážky u nevidomých osob. Na Pařížském ústavu pro experimentální psychologii konal své první pokusy.

Po návratu do Polska se stává učitelem v Ústavu pro nevidomé v Laskách u Varšavy. Tam mu bylo vedením tohoto zařízení umožněno, aby si vybudoval malé experimentální pracoviště pro svůj obor. Bylo zde dosti žáků potřebných pro výzkum. Svě poznatky uveřejnil ve spisu Smysl pro překážky u nevidomých, který byl vydán francouzsky v r. 1931 a polsky až v r. 1954. Dokazuje, že takový specifický smysl nevidomí nemají. Píše, že se jedná o pocity tepelné, tlakové a hlavně sluchové. Každý z receptorů má své fyziologické předpoklady. U smyslu pro překážky nebyl nalezen.

Dolaňski se podílel na organizačním i kulturním životě nevidomých. Již za svého pobytu v Paříži získal finanční prostředky k vydávání časopisu v bodovém písmu s názvem Latařna, který také sám redigoval. Ve Varšavě založil nakladatelství pro vydávání slepeckých knih. Po roce 1945 se vrátil do Polska a stal se předsedou Polského svazu nevidomých a členem výboru Světové rady pro blaho slepců.

DOLEŽÁLEK, Antonín Josef

* 3. 4. 1799

† 1849

Patří bezesporu k českým osobnostem, které si nezaslouhují, aby byly zapomínány. Pro nevidomé Čech, Moravy i Maďarska vykonal tolik, že připomínka jeho

osobnosti vyplní některá prázdná místa v literatuře i historii české tyflogopedie.^{*1)} Bylo pro něho charakteristické, že do Ústavu pro nevidomé v Praze přichází jako učitel více než důkladně připravený. Byl zastánce myšlenky, aby nevidomí mohli navštěvovat školu ve svém bydlišti. Můžeme ho pokládat za prvního kvalifikovaného tyflopeda narozeného na Moravě.

Narodil se v Lipníku nad Bečvou jako syn učitele a regenschoriho. V dětství projevoval mimořádné hudební nadání. Rád pobýval s otcem u varhan. Záhy se začal učit hře na několik hudebních nástrojů. Brzy ovládal hru na kytaru, flétnu a varhany.

Po absolvování gymnázia odchází studovat filozofii na pražskou univerzitu. V r. 1818 je přijat do řádu piaristů v Lipníku na Moravě. Po čase však poznává, že jeho místo je jinde a za tři roky klášter opouští. Začal vyučovat (zřejmě převážně náboženství) v Moravské Třebové a později v Českých Budějovicích. Mnišskou kutnu odkládá úplně a odchází studovat na univerzitu do Vídně. Klade si cíl získat co nejlepší pedagogické vzdělání. Po ukončení studia vyučuje na gymnáziu v Českém Krumlově. V r. 1823 se podrobil zkouškám na hlavní škole v Praze.

V Českém Krumlově se setkal s talentovaným nevidomým chlapcem J. Adámkem, kterého dokázal vyučovat vlastní metodou, o níž se však nikde nezmiňuje. Úspěchy ho přivedly k zájmu pracovat v ústavu pro nevidomé. Svůj záměr již neopustil.

V r. 1825 nebyl v českých zemích jiný takový ústav než v Praze. Odstěhoval se a očekával možnost přihlásit se jako učitel nevidomých dětí. Po tu dobu si našel učitelské místo na gymnáziu. Souběžně studuje literaturu pojednávající o výchově a vzdělávání nevidomých. Mezi nejzávažnější spis patřila Kleinova Učebnice výchovy nevidomých. Tak se také dovídá i o činnosti J. R. Beitla, který byl povolán k řízení ústavu v Bratislavě. Zvláště ho zaujala další díla J. W. Kleina. Přípravu na nové povolání vzal široce. Svě hudební vzdělání si doplnil studiem na Pražské konzervatoři, aby je později uplatnil. Zanedlouho se stal učitelem na místě, po kterém toužil.^{*2)} Později i ředitelem školy hradčanského ústavu pro nevidomé v Praze. Jeho manželka, se kterou se oženil v r. 1823, se zde stává hospodyní. Zdravotně nevyhovující prostředí působí na oba i na jejich dítě do té míry, že jsou

nuceni se na čas svých míst vzdát.

Pokusil se o založení podobného ústavu v Brně, ale nenašel pochopení, protože se zde připravovalo otevření ústavu pro neslyšící a přijaté peněžité dary z odkazu Fr. Esse by nestačily pro založení obou ústavů současně. Seznamuje se s prof. A. Klarem, který právě hodlá založit zaopatřovací a zaměstnávací ústav pro nevidomé v Praze. Vzdává se proto na čas svých plánů a přijímá místo učitele v Táboře, jelikož je třeba živit rodinu.

Styky s A. Klarem udržuje i nadále. Věří, že bude moci nastoupit na jeho ústav jako učitel. Když se založení ústavu stále odkládalo, uvažoval o nabídce převzít vedení ústavu v Linci. V této době však dostává nabídku vést ústav v Pešti, kterou přijímá.

Po zkušenostech získaných v Praze přechází po delším váhání v září 1833 do Pešti, kde na doporučení J. W. Kleina nastupuje po odcházejícím J. R. Beitlovi, který zde zřejmě nedovedl vyřešit určité národnostní problémy, na místo ředitele tamního ústavu pro nevidomé. Zároveň upozorňuje Beitla na možnost založit stejnou instituci v Brně. Měl tedy nepřímý vliv na založení výchovného a vzdělávacího ústavu pro nevidomé na Moravě, a také se přičinil o vzájemné kladné vztahy svého bývalého moravského žáka Leopolda Balcara s J. R. Beitlem.

Nalezl zde neutěšené poměry. Třináct chovanců různých jazyků i náboženství bylo fyzicky i morálně zpustlých. Manželé Doležálkovi ztráceli odvalu a litovali svého rozhodnutí. Při spolupráci s deputací chovanců se začal vracet pořádek a organizace ústavu, vznikly mzdové fondy pro učitele.

Bylo už v Doležálkově povaze, že se stále učil. Navázal styky s ostatními tyflogedy a ústavy v evropských zemích: s J. W. Kleinem (Vídeň), A. Zeunem (Berlín), J. Kniem (Wrocław), Pignierem (Paříž), Jägerem (Gmünd), Ortem (Curych), Georgim (Drážďany), Müllerem (Freiburg), Müllerem (Mnichov), ba i s Doddem (Londýn), Friedlanderem (Filadelfie) si pravidelně dopisuje. Písemně udržuje styk i s vedením některých jiných ústavů v USA. O svých poznatcích neopomenul informovat také J. R. Beitla v Brně, což dokazuje zasláním Výročních zpráv z Pešti.

Přirozeně, musel řešit problém, jaké písmo mají jeho žáci užívat. Beitl zřejmě pracoval se systémem Kleinovým. Doležálek se v r. 1837 pokusil o vlastní koncepci, ale byla nevhodná. V r. 1845 svůj pokus opakoval, rekonstruoval i v r. 1858, ale nakonec zůstal u písma Kleinova, které se v té době v této oblasti používalo všeobecně.

Zajistil zakoupení nové budovy pro ústav. Pořádá sbírky, loterie, plesy, koncerty a přednášky. Ústav se vzchopil a docházejí stále nové žádosti nevidomých

o přijetí.

V r. 1838 bylo rozhodnuto o rozšíření ústavu, avšak tento plán zmařila katastrofální povodeň. Zátopám padly za oběť jak budova ústavu, tak i veškeré zařízení a majetek chovanců i zaměstnanců. Nebylo daleko k tomu, aby došlo k obětem na životech. A tak bylo třeba začít znova. Manželé Doležálkovi se nevzdávají a pouštějí se znovu do díla.

Ústav se dočasně odstěhoval do vojenských kasáren Karoly. Celostátní sbírka přinesla finance na stavbu nové budovy. Stavba byla dokončena v r. 1842. Provizorium neumožňovalo rozvíjet vyučovací metody. Nové vzednutí vlasteneckého hnutí si vyžádalo nucený odchod manželů Doležálkových, protože ze strany úřadů vznikl velký tlak, aby se cizinci odstěhovali. Potkal je tedy stejný osud jako dříve J. R. Beitla.

Neštěstí nebylo dost. Právě v této době prožíval bolest ze smrti obou jejich dětí. Manžele tato smutná situace nerozdělila. Přenesli svou lásku k péči o nevidomé děti. Tím více na ně dolehlo nečekané vyhnání. Ve své manželce vždy nacházel pochopení pro vztahy k nevidomým, protože ona je sdílela rovněž.

J. Doležálek vynikal mimořádnou aktivitou v rozvíjení svého vzdělání. Jeho trpělivé, ale soustavné požadavky spojené s úsilím ve prospěch nevidomých byly příčinou pedagogických i organizačních úspěchů. Nebylo mu však dopřáno působit v jednom ústavu, a tím posléze sklízet ovoce své práce. Neměl dost časových možností, aby se problematikou výchovy nevidomých zabýval nerušeně, jeho práce byla soustavně zvenčí narušována. Bylo to jednak zanecháním činnosti v Praze z důvodu nezdravého prostředí v budově ústavu, přechodem do Pešti, nešťastným úmrtím jeho obou dětí, katastrofální povodní a nakonec i nesnáze vyplývajícími z národnostních tlaků v Maďarsku. Přesto v jeho díle nacházíme myšlenky, které vypovídají o tom, jak hluboce prožíval své poslání. Za pouhých padesát roků svého až po okraj naplněného života zanechal velké dílo a je hodně nespravedlivé, že na něho čeští historikové v oblasti tyflogedie vlastně zapomněli.

Zanechal po sobě následující díla: *Nachricht von der Verfassung Blinden-Institut in Pest* (1836); *Anweisung blinden Kinder von der frühesten Jugend an zwegmäßig zu behandeln* (1839); *Ansichten über die Erziehung der Zöglinge einer Blinden-Anstalt* (1840); *Erlebnisse der ungarischen Blinden-Erziehungs-Anstalt* (1842).

^{*)} *Neprávem si jeho činnosti nepovšimli* (Solarová 1966, Solarová, Sasrbach 1992). Naopak, uváděn je (Doležálek 1842, *Geschichte* 1830, Mell 1900, *Enzyklopädie* 1990

aj.)

^{*)} *V Praze založil český pěvecký spolek Concordia, zasloužil se o postavení pomníku a o hudební akademii ve prospěch Josefa Slavíka a na uctění jeho památky řídil Requiem*

DOLEŽEL, Norbert Stanislav

* 9. 4. 1889

† 18. 2. 1958

Původně katecheta v brněnském Ústavu pro nevidomé. Věnoval se činnosti ve spolku Péče o slepé na Moravě a ve Slezsku, založil dva zaopatřovací ústavy a jednu opatrovnu s MŠ pro nevidomé. Jeho ideou byla péče o nevidomé „od kolébky do hrobu“. Škola i pozdější zaměstnání měly být pro nevidomé pouze vyplněním volného času.

Je málo osobností působících v oblasti péče o nevidomé, které by rozvířily hladinu nejrůznějších názorů na úkoly a cíl výchovy, jako je právě Norbert S. Doležel přesto, že v oboru působil takřka po celý život. Konečně, všude tam, kde si římskokatolická církev vyhrazovala absolutní právo ideologicky ovládnout výchovu nevidomých dětí a činila si nárok na péči o dospělé nevidomé osoby, jakoby ona sama jediná byla nástrojem morálky, to vypadalo problematicky. Ideologii prosazovala diktátem, což vedlo chovance k odmítání, ba dokonce k revoltám, viz ústav Klarův.

Stanislav Doležel se narodil ve Smržicích u Prostějova. V rodišti vychodil obecnou školu. Gymnázium vystudoval v Prostějově. Teologii studoval na univerzitě v Olomouci, v Brně, v Praze a v Innsbrucku.

V září 1918 nastupuje jako katecheta na částečný úvazek do brněnského Zemského ústavu pro výchovu nevidomých. Ihned v následujícím roce získává definitivu, protože se projevuje jako mimořádně agilní. Nabízí řediteli A. Špičkovi spolupráci při umísťování absolventů ústavu do zaměstnání. Po neúspěšném jednání umístit nevidomé dívky do chudobince v Zašové se rozhoduje k vlastním akcím. To už jako jednatel (1919) spolku Péče o slepé na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku. Spolek vznikl spojením se Spolkem pro podporu slepých (zal. řed. Fr. Pavlíkem v r. 1898). Pro splnění záměrů spolku žádá Doležel o trvalou dovolenou, aby mohl vybudovat na Moravě zařízení pro celkovou péči o absolventy ústavu. Placená dovolená mu byla z tohoto titulu každoročně prodlužována až do r. 1942 s vysokým platem a příplatky. Byl tímto hmotně plně zajištěný a mohl se věnovat práci ve spolku.

První akcí (1922) bylo otevření pracovního domova. Pro tento účel získal biskupský zámeček

v Chrlicích u Brna, jehož prostorovou kapacitu nechal rozšířit přístavbou. Pro velice malé výtělky, přísný internátní režim a tvrdé vyžadování náboženských úkonů se nevidomí a slabozrací řemeslníci odstěhovali. Začínají se sem přijímat chovanci, kterým se v praktickém životě nepodařilo uplatnit. Postupně byli přijímáni i nepracující, na které značnými částkami přispívali rodiče nebo domovská obec. Ředitel A. Špička proto začal hledat další možnosti jak zaměstnat schopné nevidomé absolventy.

Pro přestárlé a práce neschopné založil N. Doležel o dva roky později zaopatřovací ústav v Nových Hvězdlicích u Vyškova. Zařízení mělo vlastní zemědělské hospodářství podobně jako v Chrlicích.

Pro ranou a předškolní výchovu nevidomých dětí založil v r. 1926 opatrovnu s MŠ v Brně-Pisárkách. Postupně sem však začaly být přijímány i děti imbecilní a idioti. Tímto opatřením ztratilo zařízení svůj původní smysl, jelikož spolužití obou skupin dětí mělo neblahý vliv na plnění původních úkolů. Otřesnost podmínek nejvíce postižených dětí lze dokumentovat např. tím, že ty nejvíce postižené ležely na slamnících umístěných na zemi v koupelně, kam se denně stěhovaly k ranní „hygieně“. Kanálek koupelny sloužil také k odtékání jejich moče. Během dne byly ukryty před zraky návštěvníků. Ubytování těchto dětí připomínalo spíše ustájení.

Druhou skupinu tvořily děti vzdělavatelné. Nebyly však včas přefazovány do Zemského ústavu a někdy začaly se školní docházkou o několik let později. Úkolem zde nebyla příprava pro školní docházkou, i když z iniciativy některých učitelek byla vybraným dětem věnována větší péče. Dochovaly se dokonce některé pomůcky. Výchova byla nekompromisně katolická. Otřesně působí vyprávění někdejších chovanců. Paní M. K. uvádí, že děti byly za svá nicotná provinění trestány jedním až dvěma dny karceru a hladovkou. Tříkrát denně jim byl podáván chléb s vodou. Do zařízení nebyl vstup rodičů dovolen.

Pro rekreaci nevidomých zakoupil spolek zámeček Mítrov na Českomoravské vrchovině. Druhá světová válka zabránila realizaci tohoto záměru. Její katastrofální důsledky však nahrávaly cílům N. Doležela, získat totiž pod své vedení i Zemský ústav pro nevidomé v Brně. To se mu vlastně na čas podařilo v r. 1942, kdy byl jmenován tzv. vrchním ředitelem všech moravských ústavů pro nevidomé včetně toho zemského. Až do tohoto okamžiku byl Doležel placený za výkon funkce katechety, kterou nevykonával. Pro tento protektorsky laděný cíl se uvolil umístit chovance zemského ústavu v budově chrlického zařízení poté, kdy byla budova ústavu na Zemědělské ulici

zabrána německou nacistickou policií (1940).

V těchto snahách pokračoval i po skončení války. Spolek Péče o slepé nabídl všechny své ústavy k zestátnění. Ve funkci vrchního ředitele byl proto dne 1. ledna 1946 potvrzen N. Doležel. Škola měla i nadále svého ředitele, ostatní ústavy vedli správci. Začátkem r. 1947 byl Doležel dokonce jmenován členem Třídící stanice sekce pro nevidomé, i když neměl žádné pedagogické ani sociologické či psychologické, tím méně tyflopedické vzdělání. V srpnu téhož roku žádá navíc zemský národní výbor, aby byl jmenován i ředitelem školy s tím, že ve škole se „dějí nepřístojnosti“ a není pevné vedení. Naštěstí mu tato poslední spekulace nevyšla.

Po odsunu^{*1)} obyvatelk Útulny pro německé nevidomé ženy (1947) na Černopolní ulici získává spolek Péče o slepé budovu jako konfiskát. Doležel ji nechal stavebně upravit z prostředků spolku s tím, že v ní bude umístěna škola pro nevidomé, jejímž bude ředitelem. Po dohotovení prací však budovu zabralo Ministerstvo zdravotnictví pro infekční pavilon právě dostavěné Dětské nemocnice v Brně.

Události v únoru 1948 zabránily uskutečnění Doleželových plánů, které se opíraly o tvrdě náboženskou péči o nevidomé bez ohledu na to, zda ji přijímají. V březnu 1948 byl z funkce vrchního ředitele odvolán a od září téhož roku byl dán do penze. Až do své smrti trávil čas jako mnich řádu augustiniánů v Brně.

Páter Norbert Stanislav Doležel byl bezesporu mimořádně silnou osobností. Založit a udržet v provozu tolik sociálních zařízení jistě vyžadovalo výjimečné podnikatelské schopnosti. Ano, a také byl v pravém slova smyslu podnikatelem v péči o nevidomé. Jako jiní vlastnili výrobní podniky, on se věnoval podnikání v oblasti, která byla státem opomíjená. Nejvíce energie věnoval na získávání finančních prostředků. Neváhal se o každou, i sebemenší částku, soudit s obcí i s rodiči. Některé transakce vedly na druhé straně dokonce k exekuci na jeho plat.

N. Doležel byl odpůrcem aktivního a produktivního způsobu života nevidomých. Zastával stanovisko péče o nevidomé „od kolébky do hrobu“ prakticky uskutečňované jejich trvalou segregací. V tomto směru vyvíjel nebývalé úsilí. Školní vzdělávání, výuku řemeslům i hudbu chápal jako jednu z vhodných zábav a zaměstnávání malých dětí i dospělých osob. Nevidomé nepodporoval v jejich snaze o samostatný život, ačkoliv se mohl opřít o bohaté zkušenosti PSSS. Ve svých zařízeních udržoval tísnivé prostředí pro zaměstnance a vyžadoval absolutní poslušnost i neustálou okázalou vděčnost ze strany chovanců. V případech, že si některý dovolil stěžovat nebo měl

vůbec nějakou připomínku, bezohledně ho propustil a nezajímalo ho do jakých sociálních poměrů. Ty byly pro mnohé z nich tak strašné, že někteří nevidomí končili svůj život sebevraždou.

Jako představitel nábožensko-charitativní péče o nevidomé na Moravě v těchto intencích i publikoval. Není toho mnoho, ale dokazuje to např. článek v časopise Svět nevidomých (Moravské číslo z r. 1948) pod názvem Pohled do minulosti a do budoucnosti. Podobně i v příspěvku Zkušenosti se slepci v ústavu (časopis Úchylná mládež, roč. XIII.).

Nic jsme nepřehnali, naopak, pomínuli jsme jeho sabotáže za války, kdy svým svěřencům neposkytl ani tu základní nutnou potravu, se kterou obchodoval, kterou se krmili jeho známí. Byli jsme jako chovanci ústavu všeho svědky.

^{*1)} *Na základě mezinárodní úmluvy byli po druhé světové válce Němci z českého a moravského území vystěhováni do své vlasti*

DONÁT, Přemysl

* 6. 3. 1954

Jsou lidé, které nezlomí ani nejtěžší ztráta zdraví. K nim patří i tento český podnikatel. Je lidské hrdinství v člověku někde ukryto, nebo vznikne mimořádným otřesením?

Narodil se v Městci Králové v rodině rolníka. ZŠ navštěvoval v Kněžicích, potom v Jeanech, kde byl jeden rok v dětském domově. V r. 1962 utrpěl těžký úraz způsobený výbuchem rozbušky. Přišel o zrak, levou ruku v zápěstí, na pravé ruce mu zůstal nepoškozený palec a malík a trochu pohmožděný, ale funkční prsteník. V r. 1964 nastoupil do školy pro nevidomé žáky v Praze na Hradčanech, kde základní vzdělání dokončil.

Poté navštěvoval gymnázium pro mládež s vadami zraku v Praze, kde v r. 1974 maturoval a rozhodl se, že se už nikdy nenechá od nikoho zkoušet. Absolvoval odborný kurz pro nevidomé telefonisty, ale po tříměsíční zkušenosti práce v telefonní ústředně se rozhodl pokračovat ve studiu na PrF UK v Praze, kde absolvoval v r. 1981 a získal titul JUDr.

Praxi v oboru práv nevykonával. Pracoval znovu jako telefonní manipulát v telefonní ústředně Městské prokuratury. Zajímal se o práci u soudu, na prokuratuře nebo v advokacii, ale neuspěl. Na notářství mu sdělili, že jako slepý právník u nich pracovat nemůže. V žádosti o činnost ve funkci vyšetřovatele

rovněž neuspěl.

Rozhodl se opatřit si potřebnou techniku k tomu, aby mohl zvládnout práci s digitálním textem. Od té doby se změnilo jeho pracovní zaměření, kdy ho více než právo začaly zajímat počítače.

Pokoušel se také najít práci v SI. Dopisoval do slepeckého tisku o různých technických a sportovních záležitostech. Na uvolněné místo šéfredaktora časopisu Zora nebyl přijat pro svou snahu o demokratizaci činnosti mládežnické organizace SI.

Bez trvalého zaměstnání si P. Donát nedovedl život představit. Obrátil se proto na prezidenta republiky, kde obdržel doporučení, obrátit se na odbory pracovních sil. Znovu obdržel doporučení, aby se zajímal o místo v telefonní ústředně, kam se vrátit nechtěl.

Po celá léta odmítání i vytrvalého hledání užitečné činnosti, se rozhodl odejít do Německa. Před realizací se podrobil oční operaci, která se nezdařila, ale našel zde svou budoucí manželku. Své rozhodnutí emigrovat neuskutečnil. Také se mu konečně podařilo získat zaměstnání v SI, kde měl na starosti technické pomůcky. Pracoval asi od r. 1984 několik let a v r. 1988 založil s přítelem družstvo nevidomých členů Spektra. Začali vyrábět slepecké pomůcky. P. Donát byl zvolen předsedou. Dali práci až 200 zaměstnancům.

Po sametové revoluci (prosinec 1989) se Donát stal jedním ze zakladatelů ČUNS a založil si soukromou firmu, kde vyráběl slepecké mechanické psací stroje, slepecké bílé hole aj. Zaměstnával 12 pracovníků.

V r. 1992 se rodina Donátových se dvěma alergickými dětmi na doporučení lékařů odstěhovala na venkov. Manželé řešili rozvodovou situaci a náhlý Donátův infarkt; zanechal proto všech funkcí. Založil si však opět živnost a vrátil se k výrobě slepeckých holí. V r. 1995 zpracoval projekt na výrobu braillových řádků. V podnikání se mu dařilo, v manželství nikoliv.

P. Donát nezradil nevidomé přátele, kterým vyráběl pomůcky. Jenže úsilí nestačilo, firma vlivem neutěšených rodinných poměrů padla. Podnikatel byl zaskočen na nejcitlivějším místě, když ho při rozvodu jeho bývalá manželka opustila a zbavila dětí. Zásluhou přátel však značka Donát nezmizela, pozvedli ji jeho přátelé.

DONEV

Bulharský tyflop.

V r. 1905 adaptoval Braillovu francouzskou bodovou abecedu na bulharský jazyk. Velmi dobře se

vyrovnal s bulharskou azbukou.

DÖRFLER, Gustav

* 26. 12. 1921

Český provazník. Ve svém oboru je mimořádně zdatný a také u nás jediný.

Narodil se v Bílině v hornické rodině. Školu navštěvoval ve svém bydlišti. Brzy se však objevily potíže s viděním a v důsledku toho i s prospěchem. Chlapec touto situací velice trpěl. Ve svých deseti letech byl přijat do Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech. Zde byl velmi spokojený. Později rád na svá školní léta vzpomínal. Postupně ztratil zrak úplně. V r. 1938 ústav opustil.

Jeho matka pracovala u provazníka, a tak měl možnost poznat toto řemeslo. Nalezl v něm zalíbení. Byl přijat jako učeň. Po třech letech vykonal s úspěchem závěrečnou zkoušku. V podniku zůstal jako dělník. V r. 1945 požádal o živnostenský list, který obdržel. V padesátých letech se musel zapojit do nově vznikajících družstev. Své povolání provozoval až do odchodu do důchodu. Nejdříve byl přesvědčený, že toto povolání je pro nevidomé vhodné. V praxi se ukázalo, že je náročné na tělesnou vyspělost, orientaci v prostoru mezi stroji, skladišti apod., dovednost

Stroj na výrobu provazů

opravovat stroje aj. Tím více je třeba kladně hodnotit jeho vytrvalost.

Povolání provazníka není zrovna přiměřené pro nevidomého řemeslníka. Oceňujeme proto tím více Dörflerovu úspěšnou práci. S manželkou si postavili pěkný domek, vedli spokojený život. Rád pracoval v SI.

DORNER, Ernst

* 1914

Německý tyflopedit.

Narodil se v Norimberku. V šestnácti letech po pádu z jízdního kola oslepl. Tato životní rána nezdolala ani rodiče ani chlapce. Po nezbytném léčení pokračoval ve svém středoškolském studiu pomocí Braillova písma a kancelářského psacího stroje. Podobným způsobem vystudoval pedagogickou akademii.

Nastoupil jako učitel do Ústavu pro nevidomé děti v Norimberku. Při zaměstnání studoval na univerzitě v Erlangenu obor filozofie. V r. 1946 promoval na doktora filozofie.

Zaujme jeho kniha Význam hlasu a způsobu řeči pro diagnózu osobnosti nevidomých. Je to téma ojedinele vědecky zpracovávané, ale často diskutované. Své výzkumy prováděl pomocí gramofonové desky, jelikož v té době nebyl magnetofon běžně k dispozici. To však nemusela být plně přiměřená metoda, hlas mohl být zkreslený a jeho témbrové i intonační nuance tak nezachyceny. Dorner dochází k závěru, že hlas nepostihuje charakter osobnosti. Uvedená práce je jeho prací rigorózní a rovněž tematicky originální a jediná svého druhu.

DOROSZEWSKA, Janina

* 1900

† 1979

Polská tyflopeditka a redaktorka.

Studovala v Paříži a v USA. Vynikající teoretička všech směrů speciální pedagogiky defektologické a šéfredaktorka časopisu Szkoła specjalna (v letech 1967–1976). Pracovala jako docentka na Varšavské univerzitě. Mimoto se věnovala dějinám umění.

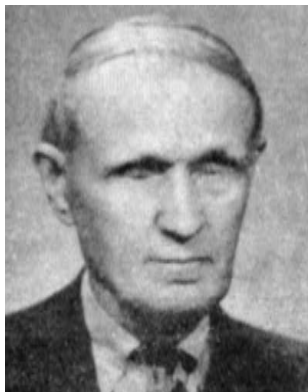
DOSEV-NENKOV, Stefan Ivanov

* 20. 12. 1880

† 1967

Organizátor bulharského slepeckého hnutí.

Dostupné prameny uvádějí, že byl nevidomý. Základní vzdělání nabyl v Ústavu pro nevidomé děti v Bukurešti. A jako takový se dal cele do služeb bulharských nevidomých, aby upozornil úřady i občany, že o nevidomé je třeba se postarat ve smyslu poskytnout a přizpůsobit jim podmínky pro vzdělání a připravit ke společensky užitečné práci.

DOSKOČIL, Jaromír

* 18. 6. 1891

† 1. 4. 1963

Učitel, později ředitel školy při Deylově ústavu pro nevidomé v Praze.

Narodil se v Černých Budách (dnes Kutná Hora). Je autorem většího počtu odborných publikací. Byl redaktorem dětského časopisu pro nevidomé Na úsvitě. V r. 1928 sestavil pro žáky škol při ústavě pro nevidomé původní slabikář Svitání. Pro ně určil také sbírku povídek s názvem Pro děti.

Jeho publikační činnost je dosti bohatá. Ve všech příspěvcích se projevuje jeho pedagogický optimismus. Napsal: Nevidomé dítě v péči rodinné (1923); Ze života nevidomých dětí (1925); Život a význam nevidomého profesora Piere Villeye (1934); Naše slepecké tiskárny (1938). Jeho dílo Hlava slepce, které vyšlo v r. 1928, je pokusem o typologii nevidomých. Tato práce je zřejmě ovlivněna tendenčními názory o vztahu tvaru hlavy a psychiky člověka. Pozornost upoutá obrazová příloha s typickými tvary hlav několika nevidomých. Dále je to na dvacítku příspěvků do odborných časopisů. Příspěvky k historii jsou jeho články zabývající se slepeckou knihovnou, stavem péče o nevidomé v zahraničí aj. Byl plodným publicistou, jehož práce ukazují na široký rozhled člověka z praxe s vnitřní erudicí.

DOUARDOVÁ, Cecilie

* 1866

Významná belgická výtvarnice.

Narodila se v Rouenu ve Francii. Studovala na malířské akademii a záhy vynikla portréty a syžety ze života uhlířů a huťářů. V Praze vystavovala 18 fotografií svých děl, které prozrazují nevšední nadání. Avšak v 33 letech náhle oslepla a přestěhovala se do Mede v Belgii. Jestliže nemohla malovat, začala modelovat a dospěla v něm i v sochařství k takovým formám, že se postupně zařadila k proslulým belgickým sochařům. Její plastiky překvapovaly, ať to byly plakety nebo busty, nebo figury ze sociálního prostředí, kam se tematicky znovu vrátila.

Byla známá jako belgická spisovatelka. Napsala: Impressions d'une seconde vie (Dojmy z druhého života), Paysages indistinks (Kraje nerozeznatelné a Historique de la ligue Braille. Jako osobnost byla vysoce pozoruhodná, nikoliv však jako spisovatelka, nýbrž jako výtvarná umělkyně.

DOUMBIA, Amadou

* 1953

Západoafrický hudebník z Mali.

Narodil se v Bamaku (Mali). V dětství hrál na percussion (rozličné bicí nástroje), různé flétny a harmoniku. V dospívání objevil kytaru. V této době kvůli neléčenému šedému zákalu přišel o zrak. Byl přijat do ústavu pro nevidomé děti a mládež, kde se seznámil s Mariam.^{*1)} Zatímco Amadou se stal kapelníkem školního instrumentálního souboru, Mariam byla jeho nejlepší zpěvačkou. V r. 1980 se vzali a začali vystupovat jako duo. O rok později Amadou povýšil na vedoucího dirigenta školního orchestru a vedení hudební skupiny, řídil i divadelní pěvecký sbor. Zároveň byl zvolen generálním tajemníkem spolků maliských slepců.

Dvojice Amadou a Mariam intenzivně koncertovala v zemích západní Afriky. V r. 1995 se přesunula do africké hudební metropole Abidjanu na Pobřeží slonoviny a s nigerijským producentem Alyiu Maikano Adamu natočila své první kazety.

V devadesátých letech vycestovali do Francie. V r. 1998 se do evropské produkce dostalo jejich první CD. V Evropě vydali album nazvané Dimanche a Bamako. Následovala další CD, která už byla vyráběna v Mali. V r. 2005 vystoupili v Praze.

Amadou a Mariam čerpají z hudebních tradic své rodné země. Jejich písně, v nichž se mísí reggae, ska a rock, si již oblíbili i evropští posluchači.

*1) Doumbia, Mariam se narodila v Bamaku r. 1958. V pěti letech přišla o zrak a brzy poté začala zpívat na svatbách

a rodinných slavnostech. Byla přijata do ústavu pro nevidomé děti

DOVHUN, V.

Učitel v Ústavu pro nevidomé v Mukačevě.

Je spoluautorem ruské čítanky Zornycja, která vyšla v r. 1926 a byla používána v Ústavu pro nevidomé v Mukačevě v tehdejší Podkarpatské Rusi.

DRECHSLEROVÁ, Růžena

* 6. 12. 1906

† 19. 2. 1984

Česká učitelka hudby.

Od dětství byla nevidomá. Období druhé světové války prožívala v exilu v Anglii. Ve Státním ústavu pro nevidomé děti v Levoči působila v letech 1945 až 1947. Potom odešla vyučovat do LŠU v Rýmařově, kde působila od r. 1947. Několik svých žáků připravila k profesionálnímu studiu hudby. V r. 1977 byla přijata do domova důchodců v Moravském Berouně, kde prožila zbytek svého života.

DREISIGER, Josef

* 24. 4. 1890

Český učitel hudby.

Narodil se v tehdejší Alt Erbersdorfu. Byl odchovancem Ústavu pro nevidomé v Brně (1903–1910). Přesto, že se vyučil řemeslu, věnoval se převážně hudbě, byl žákem Roberta Bauera. V Bruntále měl soukromou hudební školu. Příležitostně skládal písně a hrál na varhany. Ve své době platil ostatním nevidomým za příklad životního optimizmu a hrdosti z vlastních životních ideálů.

DRTINA, Jan

* 22. 2. 1918

† 4. 9. 1994

Český hudební pedagog a tyflopedit.

Jeho dílo bude navždy svědectvím usilovné, po desítky let trvající práce pro zhodnocení osobnosti nevidomého a slabozrakého hudebního pedagoga a výkonného umělce. Věnoval se též tvorbě příležitostných

skladeb, např. ke sportovním hrám zrakově těžce postižených žáků aj. Mimořádnou zásluhu má i v evidenci a propagaci skladeb nevidomých autorů. Uvědomujeme si přitom, že osobnost člověka je nekonečně mnohotvárná, a tak i životní situace a z ní vyplývající politické přesvědčení jedince.

Jan Drtina byl nevidomým zakladatelem a dlouholetým ředitelem Konzervatoře pro nevidomé a slabozraké v Praze. Z hudebního oddělení Deylova ústavu pro nevidomé v Praze ve spolupráci s jinými nevidomými, kteří na tomto zařízení působili, vybudoval jedinečnou instituci, která zajišťuje společensky uspokojivé zaměstnání pro stovky zrakově těžce postižených. Je to gigantické dílo, které neruší žádná jiná jeho činnost. Tu, která se týká utkvělého sjednocování všech invalidů pod jednu politickou střechu, zhodnotí budoucnost. Pokusil se rovněž vytvořit přehled děl českých nevidomých hudebních skladatelů a zajistit jejich roztroušené skladby pro vřazení do Českého hudebního fondu.

Člověk zemře, ale jeho dílo zůstává. A Drtinovo dílo má pro nevidomé a těžce slabozraké hudebníky v České republice i na Slovensku mimořádnou a ve světě ojedinělou hodnotu. Snad nikdo jiný nemohl tuto školu přivést na takový stupeň, protože nebylo nikoho, kdo by tak silným komunistickým přesvědčením dovedl operovat na odpovědných, převážně politických úradech. Vždyť byla dokonce období, kdy hrozilo zrušení této střední hudební školy, ale právě v takových mezních situacích vynaložil Drtina veškerou energii a vsadil i svou osobu, aby dosavadní nižší typ pozvedl o kousek k vytčenému cíli, tj. Konzervatoři pro zrakově postiženou mládež.

Patřil mezi skupinu nevidomých (R. Krchňák, dr. Zd. Šarbach), která byla přesvědčená o tom, že se nevidomí neobejdou bez společné organizace s ostatními invalidy. Zapomněli, nebo nebrali v úvahu, že se tímto pojetím péče o nevidomé a slabozraké vzdaluje jejich společenské identifikaci. Právě snad tato okolnost způsobila, že nakonec J. Drtina ztratil přízeň nevidomých, a nejen hudebníků.

Jan Drtina se narodil v malé západočeské vesnici Vranovice v rokycanském okrese. Rodina patřila k nejchudším obyvatelům této vesnice. Zde také začal chodit do školy, ovšem brzy učitelé poznali jeho těžkou zrakovou vadu. Bylo jasné, že se ve výuce nemůže vyrovnat ostatním. Školu ve Vranovicích navštěvoval pět let.

V srpnu r. 1922 na doporučení známých jeho rodičů odjel do Prahy za svou matkou, která byla v té době posluhovačkou v Jedličkově ústavu. Poprvé cestoval vlakem, a protože měl ještě zbytky zraku, mohl vnímat

krajinu, kterou projížděl. V Praze žil u matčiny tety. Matka ho denně vodila do školy Jedličkova ústavu. Ukázalo se, že Jedličkův ústav pro něho není vhodný.

Po všech možných jednáních nakonec nastoupil r. 1929 do Deylova ústavu pro slepé. Zde dokončil základní školní vzdělání. O dva roky později (1932) ukončil školu s výborným prospěchem. Během svého pobytu v ústavu slyšel kolem sebe mnoho hudby. Zatoužil, aby také mohl hrát. V r. 1930 se mu touha splnila a začal se učit hře na klavír. Velmi brzy patřil mezi ty nejlepší. Svými výkony školu reprezentoval na častých veřejných vystoupeních.

Po dokončení školy se ještě určitou dobu učil kartáčnickému řemeslu a vyplétání židlí a navštěvoval dvouletou pokračovací školu v Deylově ústavu stejně jako jiní chovanci. Velmi vážně se už v této době zabýval hudbou, i když měl původně v úmyslu odejít studovat na gymnázium. Pro to však tenkrát nebylo porozumění. Měl velký zájem o studium práv. Ještě několikrát se k této myšlence vracel, ale jen hudba se stala jeho údělem.

V r. 1935 byl přijat na konzervatoř do klavírní třídy prof. Růženy Kurzové. Po její smrti (1938) se dostal do třídy prof. Albína Šímy, který vychoval i Jaroslava Ježka jako klavíristu. Zde dokončil studium a začal navštěvovat mistrovskou školu (1943), kterou zakončil v r. 1946 veřejným provedením Čajkovského klavírního koncertu G dur za doprovodu symfonického orchestru FOK. Během studia vystupoval veřejně, měl celovečerní koncerty v Praze. Počítal s tím, že se bude uplatňovat jako pianista. Zvláštní důraz kladl na provádění klavírních skladeb nevidomých autorů. Ani to se mu však plně nepodařilo, protože začal mít tvrdošíjně problémy s ubývajícím zrakem. Rozhodl se tedy pro hudebně pedagogickou dráhu.

V r. 1948, kdy byl Drtina předsedou Akčního výboru Národní fronty, a proto v mimořádně silné politické pozici, byl ministerstvem školství jmenován ředitelem nově vzniklé hudební školy při Deylově ústavu pro nevidomé, která měla mít působnost pro celou republiku. Dosavadní správce hudební školy Karel Hejda mohl nakonec zůstat ve škole jako učitel. Ministerstvo sociálních věcí ho jmenovalo ředitelem internátu tohoto zařízení. Spolu s devíti nevidomými a slabozrakými kolegy začal Drtina budovat školu, která zpočátku byla doprovázena určitou nedůvěrou. Nejprve byli přijímáni i žáci vidomí, aby bylo dost hodin pro přijaté nevidomé učitele. Tato škola během let procházela složitými reorganizacemi, které však J. Drtina vždy nakonec zvládl, i když ve výjimečných případech na odpovědných úřadech použil krajních metod citového vydírání. Po r. 1950 přicházejí stále

Budova konzervatoře pro mládež s vadami zraku

častěji žáci z brněnské i levočské školy pro nevidomé, aby se zde připravili ke státním zkouškám z hudby, které byly později celostátně zrušeny.

V r. 1961 získala škola statut běžné střední hudební školy s pedagogickým oddělením a v r. 1976 jí byl dán název Konzervatoř pro mládež s vadami zraku. Od r. 1990 nese konzervatoř z tradičních důvodů jméno Jana Deyla, který však žádným hudebníkem nebyl. Tím ovšem byla J. Drtinovi zasazena poslední velká rána, protože chystal čestné pojmenování po Stanislavu Sudovi, kterého právem považoval za největšího českého nevidomého hudebního skladatele.

J. Drtina se staral nejen o úroveň školy, dával přednost nevidomým uchazečům o studium, ale také se stalo tradicí, že zajišťoval absolventům umístění v LŠU (ZUŠ), v čemž vyvíjel mimořádnou aktivitu. Tuto svou starost o absolventy pokládal za neoddelitelnou od své ředitelské funkce.

Současně při této škole vznikla Odborná ladičská škola pro zrakově postiženou mládež. Je jediná svého druhu. I na ní působili a působí zdatní nevidomí učitelé ladění, počínaje brněnským Františkem Podluckým.

Při nástupu do této školy měl J. Drtina ucelené hudební vzdělání, byl jako hudebník plně kvalifikovaný a vzhledem k tehdejšímu pojetí i politicky uvědomělý pro to, aby mu byla svěřena funkce ředitele. Chybělo mu však hudebně pedagogické vzdělání. Proto nejprve po doplnění vzdělání defektologického nastoupil na vysokou školu pedagogickou (1956), kterou dokončil v r. 1960. Potom se připravil k rigorózní zkoušce a získal doktorát z pedagogiky, defektologie a sociální psychologie.

Asi v r. 1950 ministerstvo školství poskytlo škole právo vychovávat učitele hudby. Bylo zřízeno tzv. pedagogické oddělení. Závěrečnou zkoušku bylo nutné vykonat na konzervatoři. V roce 1953 vypracoval J. Drtina návrh na třináctiletou hudební školu, ve kterém počítal s tím, že bude spojeno všeobecné povinné i hudební vzdělání podobně, jak tomu bylo

v té době v Sovětském svazu.

V roce 1956 minulo ministerstvo kultury školu zrušit. Nakonec bylo samo zrušeno a škola automaticky přešla do správy ministerstva školství v tehdejší oddělení pro mládež vyžadující zvláštní péče. Ve statutu však nebyly zdůrazněny tak podstatné otázky jako maturita a uplatnění. Trvalo pět let, než se poměry upravily.

V r. 1961 žádal PhDr. Jan Drtina o povolení maturit. Obdržel ho jak pro hudební, tak pro ladičskou školu. V té době ministerstvo školství změnilo název školy. Ustanovilo Střední hudební internátní školu a Odbornou ladičskou školu internátní. V r. 1976 na základě dosažených výsledků ministerstvo změnilo školu na konzervatoř. Bylo to bezesporu velkým úspěchem ředitele Jana Drtiny.

Jan Drtina zde pracoval jako ředitel až do roku 1982.

Byl členem mezinárodní komise pro Braillovu bodovou hudební notaci. Zabýval se problémy metod výuky bodové notaci, které umožní nevidomým učitelům hudby podrobné znalosti běžné notace. Vypracoval návrhy jejího reliéfního znázornění ve zvětšené podobě.

Jeho publikační činnost není zanedbatelná. Je to několik desítek pojednání o historii a stavu školy, se kterou rostl od dětství, o obecných problémech výchovy, Braillově bodové hudební notaci, zprávy z mezinárodních komisí apod. Napsal mnoho črt o nevidomých hudebnících z celého světa. Zajímavá je jeho rigorózní práce na téma Příspěvek k otázce vnímání slepých, např.: Přehled znaků Braillova mezinárodního notopisu (s I. Tylňakem) (1956); Otakar Heindl šedesátiletý (1975); Dějiny slepeckého hnutí po 2. světové válce (1983); Mimořádná moskevská konference o unifikaci bodového notopisu (1983); K jubileu Deylova ústavu (1950); Mezinárodní konference k otázce sjednocení Braillova notopisu (1965); Konference o unifikaci slepeckého notopisu (1967); Hlavní problémy škol II. cyklu v přípravě zrakově postižených pro povolání intelektuálního charakteru (1968); Nevidomí a naše socialistická společnost (1970); 10 let přátelství a spolupráce (1957); Invalidé ve výstavbě hospodářství (1954); Výchova mládeže s vadami zraku k povolání (1962); XI. vzdělávací kurs nevidomých a slabozrakých učitelů hudby (1970); 20 let hudební přípravy nevidomých a slabozrakých aj. (1968) Suda Stanislav (1986). Zajímavý je jeho příspěvek Vývoj konzervatoře pro mládež s vadami zraku, který zůstal v rukopise.

Jan Drtina byl osobností, která byla a zůstane trvalou součástí historie péče o nevidomé u nás

přesto, že lpěl na představách o společné organizaci všech zdravotně postižených občanů právě proto, že v ní byla vedoucí silou KSČ. V sedmdesátých letech, v době tzv. normalizace, neodporoval zástupcům politických orgánů, kteří trvali na včlenění nově vzniklého Svazu nevidomých a slabozrakých do společně organizovaného ideologicky angažovaného SI, ve kterém bude znovu mít KSČ vedoucí úlohu. Naopak, byl jedním z neaktivnějších „sjednotitelů“.

Celý Drtinův život byl spjat s tehdejší komunistickým režimem. To nikdy nepopíral. Byl natolik čestný, že to zveřejňoval i po roce 1989 s vědomím osamocení. Podobně je poznamenána i jeho publikační činnost. Je však třeba dodat, že jsou v ní také neznámé informace nebo zprávy, které jinde neznajeme.

V září 1994 opustil navždy své dlouhé trápení s nevléčitelnou chorobou jater i problémy se společenskou izolací, které ho v posledních letech potkaly.

Svou hudebně organizátorskou činností patří Drtina bezesporu k těm nejvýznamnějším nevidomým hudebním zjevům a je nepochopitelné, proč nebyl jedním z kandidátů, po kterých by měla být nazvána speciální Konzervatoř pro mládež s vadami zraku v Praze, kterou založil.

DRUSUS, Gaius

Narodil se počátkem prvního století př. n. l.

Právník ve starověkém Římě.

V pozdějším věku oslepl, ale pracovat neustal. Právě naopak, jeho pověst vzrostla.

DUDR, Viktor

* 17. 7. 1941

Český expert v oblasti odstraňování architektonických bariér.

Narodil se v Třebíči v rodině dělnického zaměstnance. V Třebíči absolvoval pětiletou národní školu a jedenáctiletou střední školu, kterou ukončil maturitou s vyznamenáním v r. 1958. V jeho deseti letech bylo zjištěno, že od narození, mimo slabou krátkozrakost, trpí vrozenou pigmentózní chorobou sítnice s projevy šeroslepoty. Při studiu i sportu se necítil být tím omezován.

Matematicko-fyzikální fakultu UK v Praze ukončil

v r. 1963 jako promováný fyzik s aprobací pro střední školy. Diplomová práce z experimentální fyziky na téma Totální reflexe paprsků X byla však jeho posledním pokusem věnovat se fyzice jako vědecký pracovník. Rozhodnutí pro učitelské povolání ovlivnily počínající závažné problémy s viděním.

V letech 1963–1988 vyučoval matematice a fyzice postupně na středních průmyslových školách strojnických v Kolíně a v Praze-Karlíně a na průmyslové škole chemické v Praze. Tam se mimo vlastní výuku věnoval problematice modernizace výuky matematiky na odborných školách technického zaměření v rámci pracovní skupiny a experimentální výuce ve škole.

Posledních asi 5 let vyučoval na zkrácený úvazek pouze fyzice a v případě potřeby odborně suploval elektrotechniku jako prakticky a později už zcela nevidomý. Práce s dokumenty a s žákovskými písemnostmi byla možná pouze za každodenní pomoci obětavého kolegy. Práci ve vyučovacích hodinách, včetně demonstrací fyzikálních pokusů, přípravy a vedení fyzikálního praktika a elektrolaboratoře zvládal bez problémů. Články z odborných metodických časopisů na magnetofonovou pásku mu nahrávali poškození, aktuální učebnice a sbírky mu odborně nahráli v KTN.

Zmíněné problémy s administrativou a velmi nízký příjem ho vedly k tomu, že na jaře 1988 na ústředí SI v Praze požádal o radu ohledně zaměstnání. Místo rady mu byla nabídnuta práce v 2. odd. SI. Pravděpodobně tu byla známa jeho činnost funkcionáře na ZO SI v Praze, jejímž byl předsedou od r. 1981.

V ústředí SI nastoupil v r. 1988. Zpočátku byl pověřen administrativou kolem přidělování vodičích psů a kontaktem s VP SI Meta Praha při vývoji a schvalování kompenzačních pomůcek pro nevidomé uživatele do výroby. Tam se stal členem komise pro odstraňování architektonických bariér při ÚV SI. Způsob práce této komise a její odmítavost zabývat se problematikou ZP občanů vedla Dudra k tomu, že inicioval skupinu, která shrnula problémy NS v orientaci na ulici a ve veřejné dopravě. Ján Jesenský^{*1)} vypracoval pilotní studii, která naznačila osm směrů možností úprav prostředí pro samostatný pohyb slepců.

V rámci změn po roce 1989 se zúčastnil aktivit ke zrušení SI a podílel se na založení SNS v ČR. Byl jmenován ústředním sekretářem tohoto občanského sdružení. Po necelém roce z důvodu nesouhlasu s filozofií SNS a vlastní neschopností vnášet představy do stylu práce této organizace, odešel do ČUNS, do níž byl po určitých peripetiích na jaře 1991 přijat zpočátku jako řadový pracovník s hlavním úkolem věnovat se oblasti odstraňování bariér.

Již tehdy se prostřednictvím tehdejšího prezidenta ČUNS seznámil s projektantem firmy Metroprojekt, která jevila zájem o technické záležitosti úpravy prostředí pro samostatný pohyb NS, jejich potřeby formuloval do osmi směrů totožných s dřívějšími návrhy.

Další kroky takto vzniklého střediska pro odstraňování bariér ČUNS se pak zaměřily na následující podmínky:

- Pokud se ve studiích jednalo o technická opatření pro úpravu prostředí, byly formulovány požadavky na uživatelské vlastnosti potřebných materiálů, výrobků a zařízení. Byl to krok odvážný, neboť chyběly potřebné teoretické podklady z literatury. Nebezpečí bylo eliminováno výběrem spolupracovníků: zkušení samostatní slepí chodci, instruktoři mobility Tyfloservis, odborníci z oblasti stavebnictví a dopravy, vědecká pracoviště některých technických vysokých škol a v poslední fázi právníci se zkušeností z tvorby legislativy.
- Prioritně šlo o dlažby pro hmatové úpravy ploch pěších komunikací (vzorem byly výrobky tohoto druhu v SRN). Souběžně byly oslovení potenciální výrobci a přesvědčováni o tom, že takové výrobky budou časem lukrativní.
- Zařízení pro akustickou signalizaci na přechodech pro chodce. (Zde byl vývoj živelný. Na trhu se náhle objevily tři schválené výrobky, z nichž se bez ovlivnění ČUNS ujalo jednoduché, laciné a na tehdejší dobu uživatelsky přijatelné SZN 01 kolínské Tesly, nyní firmy TECO).
- Počátky zavádění akustické signalizace na přechodech byly svízelné pro nedůvěru kompetentních úřadů i provozovatelů světelné dopravní signalizace. Zásadně (1992–1994) pomohla (tehdy jediná) Česká pojišťovna. V Praze přispěla na dodatečnou montáž akustické signalizace pro nevidomé postupně částkou 600 000 Kč z fondu zábrany škod a podobný postup doporučila svým okresním pobočkám.
- Myšlenka dálkově ovládaných akustických orientačních majáků vznikla ve VDN SPEKTRA. Toto družstvo však nebylo schopno (možná ani ochotno) dodržet uživatelské požadavky ČUNS, rovněž firma ELVOS k věci zpočátku přistoupila poněkud amatérsky, takže až zcela profesionální řešení firmou APEX znamenalo vlastně originální českou cestu v řešení akustické navigace a informace slepců na ulici i v dopravě. Přes omezení daná tímto způsobem řešení se majáky vžily a velmi rychle se šíří.
- Oblast systémové úpravy interiérů budov není dosud dostatečně zvládnuta.

- Zásadním a jak se ukázalo, zcela klíčovým krokem, byla iniciativa ČUNS a později SONS prosadit známá a osvědčená opatření pro usnadnění pohybu NS na ulici a v dopravě v přiměřené míře do legislativy jak v resortu stavebnictví, tak v resortu dopravy. To se podařilo, takže od roku 2001 platné zákony a jejich prováděcí vyhlášky ukládají na přesně definovaných nových veřejně přístupných stavbách a jejich přestavbách realizovat na náklady stavebníka úpravy zaručující jejich přístupnost osobám s omezenou schopností pohybu a orientace.

V současné době je velká část aktivity Metodického centra odstraňování architektonických bariér SONS zaměřena na ovlivňování technických předpisů ve stavebnictví a v dopravě – technické normy, technické podmínky, vzorové listy, technické návody a pod. Donutila nás k tomu živelnost v provádění některých úprav. Jednotnost a bezchybnost v realizaci úprav na celém území státu je pro uživatele bezpodmínečně nutná.

Největší díl práce Centra v posledních několika letech zaujímá publicita problematiky úprav prostředí pro NS, a to hlavně směrem k odborné veřejnosti (investoři, projektanti, architekti, úředníci stavebních úřadů speciálních i obecných, atd.) a k veřejnosti slepecké; není opomíjena ani veřejnost laická.

U V. Dudra se jedná o systematické dílo evropského formátu. Je právě jeho zásluhou, že Česko je po této stránce nejvybavenější, a to bez improvizací a bez náhodných opatření.

K celoživotnímu zájmu o vážnou hudbu ho přivedli rodiče tím, že mu umožnili vzdělávat se hrou na housle. Jako středoškolák se věnoval hře na trubku. Významným celoživotním koníčkem je motorismus, a to hlavně z technické stránky, ale některé sportovní motoristické disciplíny také dosud soustavně sleduje. Technické zájmy se u Dudra projevují i v tom, že provozuje některé řemeslnické práce a k tomu účelu má vybavenou dílnu.

^{*)} Viz heslo *Jesenský Ján*

DUFAU, Piweew Armand

* 15. 2. 1795

† 22. 10. 1877

Ředitel Národního ústavu pro mladé slepce v Paříži.

Narodil se v Bor-

deaux. Již při svém nástupu na místo ředitele se rozhodl dořešit otázku slepeckého písma podle jeho názoru s konečnou platností, o což usiloval již jako učitel. Je proto jedním z autorů písma, které se však jako mnoho předcházejících neosvědčilo. Mimo to vyzkoušel ještě několik dalších písem, která nakonec rovněž vyloučil jako nevhodná. Tyto zkušenosti ho přiměly, aby konvertoval své stanovisko.

V r. 1850 dal proto souhlas k používání Braillova bodového písma. Prohlásil, že „toto písmo má všechny vlastnosti, aby se je nevidomí mohli učit a aby jim bylo jedním z nezbytných prostředků vzdělávání. Bylo vytvořeno pro nevidomé, mají tedy pouze oni právo rozhodnout, zda je budou používat“. Byl to projev člověka, který pochopil a chtěl se podílet na tom, aby mezi nevidomými a jejich učiteli již kvůli podobě písma nedocházelo k nepřátelství. Tím byla uvolněna cesta k rozšíření Braillova písma za hranice Francie.

Založil společnost Société de placement et de secours pour patronance aux anciens élèves de l'Institution.

Napsal spis O tělesném, mravním a duševním stavu předčasně osleplých (Paříž 1837).

DÜHRING, Eugen

* 12. 1. 1833

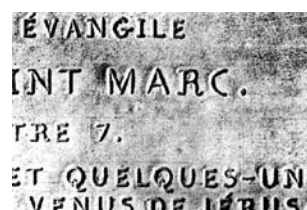
† 21. 9. 1921

Německý ekonom.

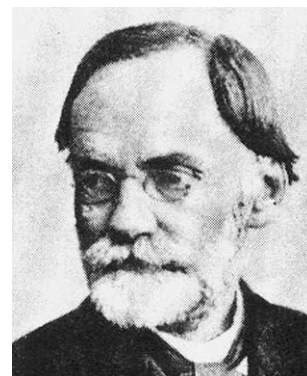
Narodil se v Berlíně. Ve svých 25 letech oslepl. Vystudoval přírodní vědy, práva a filozofii. V letech 1863–1877 pracoval jako soukromý docent na Berlínské univerzitě. Vedl zde veřejná vědecká čtení. Když si požádal o řádnou profesuru, byla mu zamítnuta s

Francouzský slabikář z r. 1852

Latinka F. Dufaua

odůvodněním, že pro svou slepotu nemůže zachovávat všechny z této funkce vyplývající povinnosti. Nebyla mu dovolena ani jiná pedagogická činnost. Dühring však konal své ekonomické přednášky i nadále, a to s velkou účastí sociálně demokraticky smýšlejících studentů.

Pro své spisy nebyl známý jen v oblasti přírodních věd a filozofie, jako významný národohospodář, ale také pro veřejné kritické čtení Marxova Kapitálu. Bebel potvrzuje, že Dühringovo dílo je základní a prohlásil, že po Kapitálu od K. Marxe patří jeho práce v ekonomické oblasti v současnosti k nejlepším. Dühringův vlastní životopis se objevil v r. 1882 (2. náklad 1907).

Znamé je také Engelsovo dílo Herrn Eugen Dührings Unwaltung der Wissenschaft (Leipzig 1878), esky Anti-Dühring, pana Evžena Dühringa Převrat vědy (Praha 1952).

DULON, Friedrich Ludwig (Dülong)

* 14. 8. 1769

† 7. 7. 1826

Věhlasný německý flétnista a plodný hudební skladatel.

Narodil se v Oranienburku u Berlína. Zrak ztratil již v prvních týdnech života, snad vinou nesprávného léčení. O kterou oční chorobu se jednalo, se neuvádí. Rovněž neznáme, jakým způsobem nabyt všeobecné vzdělání.

Pod dojmem setkání s nevidomým flétnistou Wintrem, členem skupiny tzv. Pražských hudebníků usedlých v Lübecku, ho hrát na flétnu učil sám otec s tak dobrými výsledky, že již ve 13 letech nastoupil umělecké turné s velkými úspěchy. Dokonale se naučil i hře na klavír. Zvláště si oblíbil Bachovy fugy. Vlastní hudební skladbě se věnoval od devíti let.

Měl vynikající hudební paměť. Flétnový koncert zvládl pamětně během několika hodin. Ve čtyřiceti letech měl obrovský program, snad na 250 skladeb. Pod vedením svého otce procestoval celou Evropu. Na carském dvoře v Petrohradě byl jmenován komorním hudebníkem.

K jeho hudebním přátelům patřili: pruský král Bedřich Vilém II., který také sám komponoval, J. A. Hiller i bratři František a Karel Bendové, z nichž Karel byl i jeho učitelem.

Poslední léta trávil ve Würtzburgu. Zde také ze-

mřel.

Sporadicky se věnoval i vyučování hudbě. Jeho žákem byl např. i nevidomý flétnista Ebell z Brém.

Jeho skladby vyšly tiskem. Jsou to koncerty, capriccia, dua pro flétnu a housle aj. Autobiografii, kterou z části diktoval a z části vyprávěl, vydal básník Wieland pod názvem: Život a názory slepého flétnisty Dulona (Curych 1807/8), která je naplněna jeho životním optimizmem. V r. 1826 vyšel ve Würtzburgu spis: Dulon, slepý flétnista.

O jeho slávě svědčí i mnoho básní, které mu někteří nadšenci věnovali. Nevyhnul se ovšem ani nepříznivým kritikám. Vytýkaly mu příliš dlouhé improvizované kadence. Těchto výtek se dočkal i ze strany Koželuha, který poukazoval na následnou nevyváženost formy. Zřejmě právě v jeho improvizacích se uplatnila osobnost i jeho slepota. U nevidomých skladatelů nesmí scházet vůle najít někoho, kdo mu skladby napíše do rukopisu i trpělivost je diktovat.

DVOŘÁKOVÁ, Libuše

* 18. 1. 1924

Učitelka hudby v ústavu pro nevidomé, později v ZŠ pro nevidomé a slabozraké v Brně.

Narodila se v Prosetíně. Již v dětském věku hrála na housle. Byla přijata na konzervatoř v Brně, kde v r. 1945 vykonala státní zkoušku z hudby, hlavní nástroj housle.

Od února 1946 do srpna téhož roku působila v městské hudební škole v Prostějově. Do ústavu pro nevidomé nastoupila na podzim r. 1946. Vyučovala hře na housle. Po absolvování druhé státní zkoušky vyučovala též hře na klavír. Výuku hry na housle později opustila s odůvodněním, že housle nejsou vhodným hudebním nástrojem pro nevidomé hudebníky.

V průběhu svého dlouholetého působení v ústavu a pozdější ZŠ pro nevidomé i ZŠ pro slabozraké žáky připravila mnoho nevidomých a slabozrakých absolventů ke zkouškám pro studium na Pražské konzervatoři pro zrakově postižené. Podílela se též na přípravě učebních osnov hry na klavír. Po určitou dobu se úspěšně věnovala přípravě a režii divadelních her, které hráli žáci školy.

Do důchodu odešla v roce 1982. I v této době vyučovala hře na klavír soukromě.

DZURNÁK, Michal

* 8. 9. 1923

† 1. 3. 1994

Slovenský tyflopéd.

Narodil se ve Spišském Hrhově, kde také absolvoval vzdělání. Pro výborný prospěch se rodiče, ač chudí, uvolili podporovat ho na studiích. Studium na učitelském ústavu ve Spišské Nové Vsi absolvoval v r. 1945. Studium na PF UKo v Trnavě dokončil v r. 1975. Později si kvalifikaci doplnil studiem defektologie.

V letech 1945–1952 vyučoval ve školách v okrese Spišská Nová Ves a Nové Zámky.

V letech 1952–1960 byl vedoucím Odboru školství na okrese v Levoči, krátce vyučoval v ZŠ pro nevidomé žáky v Levoči, 1960–1964 působil jako tajemník Okresního národního výboru tamtéž. V r. 1964 nastoupil jako ředitel učňovské školy pro mládež s vadami zraku v Levoči. Mimořádnou aktivitu projevil při stavbě nové budovy školy. Zasloužil se o přípravu nevidomých a slabozrakých absolventů k povolání, za což byl několikrát veřejně oceněn. Usiloval o stavbu nové budovy pro toto učiliště, protože stávající byla velmi nevhodná. Byl zvolen poslancem krajského národního výboru. V této funkci se mu podařilo záměr realizovat.

Zavedl nové učňovské obory a vybavil potřebným zařízením. Zasadil se o možnost maturity jako nadstavby. Zkušenosti si vyměňoval s obdobnými školami v Praze a tehdejším Karl-Marx-Stadtu (Chemnitz). Odborné kontakty pěstoval též s jinými podobnými školami v zahraničí.

Počátkem sedmdesátých let 20. století za konzultací s lékaři připravil obsah studia masérství. Na základě speciálních učebních plánů a učebních osnov vznikla r. 1972 Zdravotní škola pro mládež s vadami zraku.

Ve Společnosti pro speciální a léčebnou pedagogiku vykonával funkci místopředsedy.

Vybudoval a stal se vedoucím slepeckého muzea v Levoči (1974). Činnost tohoto zařízení však byla poněkud statická. Michal Dzurňák prosadil do praxe myšlenku konvertovat muzeum na studijní středisko

speciální a léčebné pedagogiky, později (1990) profiloval nové obsahové zaměření muzea či studijního střediska na Muzeum speciálního školství, které vedl až do své smrti. Později se stalo Muzeem speciálního školství a některé slepecké pomůcky se dokonce ztratily. V současné době je pod vedením, které vtisklo muzeu z hlediska tyflopédie poněkud jiný obsah. Muzeum se zaměřuje na konání výstav žákovských prací všech speciálních škol aj.

DŽAJIN VAJO ZO

Japonský kněz.

Jako nevidomý začíná v r. 754 ve své zemi hlásat buddhismus. Vzhledem ke své slepotě měl při rozšiřování tohoto náboženského směru velké úspěchy.

DŽENG Džong-Čen

* 1945

Čínský spisovatel, průkopník vyššího vzdělání nevidomých v Číně.

Jako batole těžce onemocněl a ztratil zrak. V jedenácti letech byl přijat do Ústavu pro výchovu nevidomých dětí v Pekingu. Projevoval se jako vynikající žák. Během krátké doby přečetl vše, co bylo ve školní knihovně. Zaujala ho i hudba, a tak se začal učit hře na klavír a violu. Nešťastnou náhodou si vážně poranil pravou ruku, a tak se s hudbou musel rozloučit. Začal se tedy věnovat literatuře, pro kterou měl sklon již dříve.

V r. 1964 absolvoval střední školu. Stal se učitelem večerní školy pro nevidomé v Tjan-Džinu. V r. 1974 se oženil s inteligentní ženou, která mu během čtyř let přečetla mnoho klasických i současných literárních děl.

V r. 1970 se zapsal ke studiu na univerzitě v Tjan-Džinu, kde svou přihláškou způsobil dost rozpaků, ale po mnoha peripetiích byl nakonec přijat. Ve dne pracoval jako dělník, večer navštěvoval přednášky. Stal se tak v Číně průkopníkem studia nevidomých na vysokých školách.

V r. 1982 začal pracovat na knize líčící život nevidomých. Vznikl tak román *Láska z Biva*. Dženg postupně zaujal jako spisovatel takové postavení, že byl přijat do Svazu čínských spisovatelů.

E

EATON, Richard

Na výzvu edinburské Společnosti pro umění vytvořil v r. 1833 reliéfní písmo pro nevidomé. Jeho koncepce, stejně jako i písma jiných autorů této skupiny, nebyla do praxe zavedena. Jednalo se o vykonstruovaný systém bez ohledu na hmatová specifika. Vyobrazení písma lze nalézt v Mellově encyklopedii (Mell 1900).

EBELL

* 1796?

Německý flétnista.

Pocházel z Brém. Od dětství byl nevidomý. Rád zpíval a toužil hrát na některý hudební nástroj. To se mu vyplnilo, když se setkal s nevidomým Dulonem, který ho vyučoval hře na flétnu. Pro svou píli a nadání dosáhl jako sólista velkých úspěchů.

EBERHARD, Victor

* 1861

† 1927

Německý univerzitní profesor matematiky a geometrie.

Narodil se v Horním Slezsku jako syn soudního rady. Oslepl v třinácti letech. Rovněž jeho bratr byl nevidomý. Na rozdíl od něho nebyl Victor chovancem ústavu pro nevidomé, nýbrž i jako nevidomý absolvoval gymnázium v místě bydliště. Na univerzitě ve Vratislavi vystudoval matematiku. V r. 1885 byl na základě rigorózních zkoušek z geometrie promován na doktora.

Na univerzitách v Königsbergu a Halle přednášel matematiku a geometrii.

Eberhard byl společenský, zabýval se turistikou a mistrně ovládal karetní hry. Jednotlivé karty měl poznačené reliéfními znaky. Oženil se až v 61 letech s ženou, která mu již devět let byla vzornou družkou.

Napsal jedenáct prací věnovaných především geometrii. Nejdůležitější z nich jsou Ke geometrii mnohoúhelníků a Rozsah a základní tvary rovinné geometrie.

ECKSTEIN

Učitel hudby v Berlínském ústavu pro nevidomé.

V r. 1891 vyšla v Berlíně první ucelená a metodicky připravená příručka pro nevidomé varhaníky. Vytisťena byla Braillovou bodovou hudební notací. Eckstein byl vedoucím autorského kolektivu. Podle této učebnice se vyučovalo ještě ve čtyřicátých letech 20. století, a to i v Československu. České příručky (Macanova i Tylňakova) měly ráz slovníku. První českou v pravém slova smyslu učebnici zpracoval J. Smýkal.

EFFERT, Richard

Regenschori v Mnichově.

Nevidomý dirigent. Dirigoval množství velkých skladeb, mezi nimi i oratorium Mesiáš (1930).

ECHTNER, Vuk

* 14. 7. 1905

† 20. 1. 1994

Redaktor slepeckého časopisu v esperantu Auroro. Vycházel v bodovém písmu pro české nevidomé esperantisty. Hojně byl distribuován i do zahraničí. V r. 1997 bylo jeho vydávání omezeno.

Echtner se narodil v Postřekově. Povoláním úředník. V pozdějším věku se stal vychovatelem ve SHŠI pro mládež s vadami zraku v Praze. Studium si doplnil potřebné vzdělání i kvalifikaci.

Mezi nevidomé přišel jako 17 letý. Chtěl jim pomáhat především v oblasti esperanta. Vstoupil do SOČNE. Vedl pro ně četné kurzy esperanta, naučil se bodovému písmu. S pomocníky organizoval esperantské večery pro nevidomé. V r. 1928 se po smrti St. Stejskala ujal vedení časopisu Auroro, který byl tištěný v bodovém písmu. Vypracoval a vydával písemný kurz esperanta a esperantskou gramatiku. Sestavil esperantsko-český slovník, který sám opsal do Braillova písma.

Tuto mimořádně rozsáhlou práci konal mimo své povolání. V důchodu se zabýval přepisem cizojazyčných učebnic do bodového písma.

V. Echtner patřil mezi moderní filantropy, jakými byli např. Stejskal, Barvič aj. Vykonal v dobrovolné

činnosti více než mnozí odborníci za plat. Byl posledním spolupracovníkem K. E. Macana.

ENC, Mitat

* 1909

Turecký speciální pedagog.

V r. 1931 oslepl. Nejdříve studoval práva, později speciální pedagogiku ve Vídni. V r. 1936 odchází do Ameriky, kde absolvoval speciální kurz v Bostonském ústavu pro nevidomé děti. Po návratu do Turecka organizoval v Gari kurz výchovy speciálních pedagogů. Od r. 1950 do r. 1956 vedl v Ankaře Výchovně vzdělávací ústav pro nevidomé děti. Společně s několika kolegy založil Šestibodovou společnost pro péči o nevidomé osoby. V letech 1953–1956 vyučoval na střední škole speciální pedagogiku. Od r. 1960 byl zaměstnaný na ministerstvu pro vzdělávání.

ENGELMANN, Josef

Katolický kněz, ředitel ústavu pro nevidomé v Linci.

Tvůrce písma pro nevidomé, které se neuplatnilo. Byla to zvláštním způsobem upravená latinka. Se svým návrhem přišel v r. 1825. Vytvořil i reliéfní písmo z vyvýšených bodů, které bylo mimořádně složité.

ENTLICHER, Friedrich

* 29. 1. 1844

† 22. 11. 1912

Je zakladatelem, prvním ředitelem a nadšeným budovatelem v Zemském výchovně vzdělávacím ústavu pro nevidomé děti v rakouském Purkersdorfu. Patří mezi nejvýznamnější rakouské tyflopedy 19. století. Byl zastáncem myšlenky, aby nevidomí mohli pod dozorem ústavu navštěvovat školu ve svém bydlišti. Tímto tématem se zabýval i publikačně.

Narodil se v Zámrsku v Čechách, kde také navštěvoval obecnou školu. Reálku a učitelský ústav absol-

voval v Praze. Pět let vyučoval na různých místech v Čechách. Krátký čas působil rovněž ve Svitavách. Později se stěhuje do Vídně, kde nejprve vyučuje na soukromé škole. Zde se u ředitele Vídeňského ústavu pro nevidomé M. Pablaska seznamuje s problematikou výchovy a vzdělávání nevidomých.

Do ústavu nastupuje jako výpomocný učitel v roce 1868 a působí zde do r. 1873. Na základě doporučení M. Pablaska je ve svých necelých třiceti letech vybrán a jmenován ředitelem právě zakládaného zemského ústavu v Ober-Döblingu, kde spolu s J. Libanským (rovněž rodem z Čech) působí celých 31 roků.

Tento ústav byl původně otevřen se záměrem, že má sloužit jako přípravná pro vídeňský ústav. Později se však osamostatnil a byl doplněn dílnami i hudebním oddělením, což tvořilo páteř každého tehdejšího zařízení.

Mimo svou pedagogickou a organizační činnost se F. Entlicher pilně věnuje propagaci výchovy nevidomých přednáškami na učitelském ústavu i jinde. Osvětovou i teoretickou činností se snaží svým žákům připravit lepší život v době, kdy budou usilovat o samostatnou obživu. Veřejnost ještě zdaleka nebyla přesvědčená o tom, že nevidomý člověk může pracovat a tak přispívat ke své obživě. Bylo třeba překonávat mnoho předsudků a nespravedlivých i škodlivých legend o slepotě a slepcích.

V r. 1879 se ústav stěhuje do nové budovy v Purkersdorfu. Tím ovšem nebyly narušeny styky s vedením vídeňského ústavu, který měl stále dominantní pozici.

Ústav začínal ze skromných prostředků, i když byl pod zemskou správou. Jeho činnost se mohla ve všech směrech opírat o dlouhodobé a významné úspěchy staršího ústavu ve Vídni. Ředitel Entlicher se proto snažil zajišťovat potřebné učební i jiné pomůcky ve vzájemné spolupráci s Vídni. Mnohé si však vyrábí sám.

Vytvořil kovový posuvný řádek pro psaní Braillovým bodovým písmem. Nasazoval se jako přídatné zařízení na psací plochu Kleinova psacího stroje. Bylo jím možné posunovat podobně jak tomu bylo u zařízení pro psaní propichovanou latinkou. Šablona byla opatřena okénky pro jednotlivá písmena, pod ni se podkládal list papíru. Psalo se ostřejším bodátkem. Okénka neměla zářezy pro body. (Replika je uložena v depozitáři odd. DTI TMB).

F. Entlicher je autorem slabikáře (1873) a čítanky (1880). Obě knihy jsou tištěny původní Kleinovou reliéfní hladkou latinkou a nikoliv v této době již známým a doporučeným písmem L. Braillova. Stalo se tak pod vlivem odkazu J. W. Kleina, který Braillovu bodovému písmu nepřál.

Entlicher patří k tyflopédům, které nejvíce zajímalo malé nevidomé dítě. Napsal útlou, ale vzácnou knížku o jejich výchově od raného věku. Je to *Das blinde Kind* (1872). V příloze je seznam německé tyflopedické literatury. Tato práce patří k těm, ve kterých autor upozorňuje na nutnost specifických hledisek při výchově dítěte zrakově těžce postiženého již od narození nebo od okamžiku, kdy přišlo o zrak v pozdějším věku.

F. Entlicher měl k nevidomým dětem vřelý přátelský vztah, což v této době nebylo zrovna běžné. Odstup učitele od žáka byl všeobecně považován za nutný. Staral se, aby získali základy různých zručností a dovedností vyrábět tehdy obvyklé předměty, jako řemeny, opasky, stuhy, kartáče aj. V dílnách chovanci také pracovali se dřevem.

Sledoval své bývalé žáky, jak si vedou po propuštění z ústavu a materiálně je podporoval. Pro tento účel založil několik podpůrných fondů.

Entlicher dlouhá léta pracoval jako člen Dolnorakouské školské rady. Tato funkce mu umožňovala vést ústav vcelku v uspokojivých hospodářských poměrech. Také proto mohl klást důraz na získávání mladých učitelů, kteří zde nacházeli perspektivu trvalé existence. Entlicher tak vytvářel podmínky k jejich dlouholeté tvořivé činnosti. Bránil se fluktuaci, která není zárukou pedagogických úspěchů.

Spolu s J. Libanským byl nepostradatelnou osobností na mezinárodních kongresech. Byl členem několika italských akademií.

Zanechal po sobě několik komedií a tragédií. Přeložil *Iliadu*. Napsal několik životopisů katolických mučedníků a epických básní. Nejvíce je z nich hodnocen epos *Il pentimento amoroso*.

EPHESER, H.

* 1917

Německý vysokoškolský učitel. Jako nevidomý působil na Vysoké škole ekonomické v Hamburku.

ERASMUS DESIDERIUS

ROTTERDAMSKÝ, Desiderius

(vlastním jménem Gerhard GERHARDS)

* 28. 10. 1465

† 12. 7. 1536

Nizozemský myslitel a humanista.

Do latiny přeložil *Nový zákon*. Kritik mravní zkaženosti církve, vyzývá k návratu původního křesťanství. Je tvůrcem nových vědeckých a pedagogických přístu-

pů. V r. 1528 vydal spis *De recta latini graecique sermonis pronuntiatione* (O správné výslovnosti latinské a řecké řeči), v němž popisuje Quintilianovu *Tabellu* a metodu psaní na voskované desce, což podle něho umožňuje čtení i psaní nevidomým osobám.

ERET, Jiří

* 13. 6. 1891

† 19. 6. 1969

Český hudebník a hudební pedagog.

Narodil se v Havlovicích jako syn kameníka. Po závažné chorobě se mu zhoršil zrak na pouhý zbytek. V r. 1900 byl přijat do Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech, kde se mimo školní docházky věnoval hře hned na několik hudebních nástrojů. Z ústavu odešel v r. 1907. Ke státní zkoušce z hudby se připravil soukromě.

V r. 1915 se stal varhaníkem v Domažlicích, kde založil smíšený pěvecký sbor a orchestr. V letech 1931–1960 byl ředitelem kůru hlavního domažlického chrámu. S oběma tělesy připravoval mše známých skladatelů. Hudbě vyučoval soukromě. Působil jako tenorista v pěveckém sboru Čerchovan. Nejdříve byl zástupcem, později dirigentem sboru. Hrál ve smyčcovém kvartetu a s místním orchestrem vystupoval hrou na housle jako sólista. S malým komorním souborem hrál při němých filmech.

Byl váženým hudebníkem i občanem. S manželkou vchoval tři děti, které existenčně zabezpečil.

ERSKINOVÁ, Charlotte

Patřila k autorkám, které na výzvu edinburské Společnosti pro umění vytvořily reliéfní písmo pro nevidomé. Návrh podala v r. 1832. Její systém nebyl ani vyzkoušen. Je příliš podobný těm písmům, která se neosvědčila. Vůbec nebere v úvahu hmatová specifika.

ESPOSITO, Fennaro

Italský hudební pedagog.

Vynalezl zvláštní šablonu, která nevidomým hudebníkům umožňovala zapisovat tužkou běžné noty.

EULER, Leonhard

* 15. 4. 1707

† 18. 9. 1783

Světznámý švýcarský fyzik a matematik.

Narodil se v Basileji. Zrak ztratil v pozdějším věku. I potom přednášel.

EXNEROVÁ, Therese

* 4. 7. 1878

Narodila se v Louisville (Kentucky). Do svých čtyř let se vyvíjela jako jiné děti. Po nezjištěné horečnaté chorobě však náhle ohluchla. Rodiče si ji ponechali doma. Ve svých osmi letech ztratila i zrak. Rodiče ji proto začali považovat za nevzdělavatelnou. Rozhodli se dát ji do kláštera, kde byla od svých 11 let. Do Ústavu pro hluchoslepé ve Würzburgu byla přijata až o dva roky později. Tam ji naučili dorozumívat se posunky. Ředitel ústavu Otto Wolf napsal o ní do 17. sešitu 15. ročníku časopisu Vom Fels zum Meer obšírné pojednání.

F

FABOZZI, Gennaro

* 7. 7. 1866

Italský klavírní virtuos.

Narodil se v Neapoli. Jeho zrakové problémy vyvrcholily v r. 1887 úplnou slepotou. Projevoval mimořádný zájem o hudbu. Rodiče mu umožnili vstup do Ústavu pro nevidomé v Neapoli, kde se věnoval hře na klavír. Jeho píle byla vynikající. Docílil mimořádného mistrovství. Pořádal koncerty nejen v Itálii, hrál i v Londýně, Mnichově a Paříži.

FAFL, Bohumil

* 21. 7. 1907

† 25. 12. 1998

Český oftalmolog.

Rodák z Nalžovských Hor. V r. 1967 dal podnět k založení ZŠ pro žáky se zbytky zraku v Praze. Ve škole se již od 1. ročníku vyučovalo dvěma písmi, tj. běžným tzv. černotiskovým i Braillovým. (Blíže viz Vl. Štruncová.) Měl rovněž účast na otevření ZŠ pro slabozraké žáky v Bratislavě tím, že předával své zkušenosti tamním pracovníkům.

Fafl byl přesvědčený, že ZK velmi dobře nahradí běžnou knihu i knihu v bodovém písmu. Přirozeně, že je to jeho úzce subjektivní názor, který se k prospěchu nevidomých a těžce slabozrakých lidí neměl možnost v praxi uplatnit. Lékař tedy rozhodoval o pedagogickém řešení otázek vzdělávání slabozrakých žáků. Je to další důkaz, že se neosvědčuje pokládat oční lékaře za odborníky ve speciální pedagogice.

Napsal vysokoškolské skriptum *Nárys přednášek z oftalmopedické defektologie a Jak vidí vaše dítě* (1967), *Nosíte brýle?* (1968), *Školy pro slabozraké* (1977) aj. Dále je to několik jeho příspěvků do časopisů *Otázky defektologie: Slabozraké dítě v normální škole* (Úchylná mládež roč. XX); *Školy pro slabozraké* (tamtéž); *Co se slabozrakými dětmi?* (Nápravná pedagogika roč. 26); *Zábranná a léčebná péče* (tamtéž roč. 26).

FALKOWSKI, Jakub

* 29. 6. 1775

† 1848

Polský historicky první logoped a tyflopod.

Narodil se ve vsi Budlewie. Do školy docházel do vzdálené obce. Protože ve škole prospíval, umožnili mu rodiče i středoškolské studium. Věnoval se teologii. V r. 1800 byl vysvěcen na kaplana. Po ukončení studia začal vyučovat na stejném gymnáziu, kde dříve studoval.

V r. 1803 se začal věnovat výchově neslyšícího chlapce. O rok později však obdržel stipendium do Berlína pro studium na univerzitě. Po dokončení studia se znovu vrátil k výchově neslyšícího chlapce. Učil ho dorozumívat se odezíráním. Výsledky byly tak výborné, že hoch potom mohl navštěvovat běžnou školu. Falkowskému se podařilo prosadit založení Ústavu pro neslyšící ve Varšavě. Při ústavu otevřel i školu pro nevidomé.

V r. 1815 odjel na studijní cestu do Vídně. Studoval zde především problematiku vzdělávání neslyšících. Není známo, zda navštívil i ústav pro nevidomé, ale je to pravděpodobné. Po návratu působil v Krakově, kde obdržel titul doktor filozofie.

Je zakladatelem výchovného a vzdělávacího ústavu pro neslyšící a nevidomé ve Varšavě (1817). Ústav vedl do r. 1827. Spojení obou typů škol i jejich nastavby se neosvědčilo. Vznikalo spíše z touhy pomoci smyslově postiženým dětem. Odborná stránka výchovy a vzdělávání se zásadně liší. Po odborné stránce jsou obě disciplíny příliš vzdálené.

FASANO, Tomaso

Italský klarinetista.

Narodil se v Neapoli. Od dětství byl nevidomý. Koncertoval i v cizině. 2. ledna 1840 hrál s velkou odezvou obecnosti i kritiky též v Brně. Zvláštní ocenění se mu dostalo v časopise *Moravie*, odkud jsme tuto zprávu čerpali.

FAWCETT, Henry

* 1833

† 6. 11. 1884

Anglický generální poštovník (ministr pošt) královny Viktorie.

Narodil se v Salisbury (Anglie). Vystudoval univerzitu v Cambridge.

Mnohá ocenění obdržel za obor matematika. V 21 letech přišel úrazem o oko, které mu otec vystřelil, když ho při lovu zasáhl z brokovnice. Zánětlivým onemocněním oslepl i na druhé oko. Navzdory tomu ve studiu pokračoval.

Byl odborným publicistou. Napsal *Manuál politické ekonomie* (1863). Na základě této práce, která byla dokonce několikrát vydána, byl jmenován profesorem národního hospodářství na Cambridgeské univerzitě. V r. 1865 byl dokonce zvolen do parlamentu. Zde patřil mezi jeho nejaktivnější opoziční členy. Pracoval s úmyslem závěry své vědecké práce přenést do praxe. Upozornil na sebe rovněž vystoupením, kdy kritizoval vliv anglikánské církve na univerzitách. V r. 1874 byl nucen odstoupit, ale o dva roky později byl znovu zvolen.

V r. 1880 se na čtyři roky stává generálním poštmistrem Anglie (ministrem pošt). Zavádí mnoho novot. Mezi jinými i doručování balíkových zásilek. Občané si ho natolik vážili, že mu postavili pomník.

Pro úplnost uvádím, že v r. 1997 byl v Anglii jmenován další nevidomý ministr, David Blunkett (viz str. 60), tentokrát ministrem školství.

FELBIGER, Johann Ignaz

* 6. 1. 1724

† 17. 5. 1788

Generální ředitel všech škol Rakouska.

Autor tzv. Tereziánského školního řádu (1774), ve kterém žádá, aby se bral zřetel i na vzdělávání tzv. úchylné mládeže, mezi kterou byli počítáni i nevidomí.

FELICIANO, José

* 10. 9. 1945

Americký zpěvák a kytarista portorického původu. V šedesátých letech se stal v Portoriku skutečnou hvězdou.

Narodil se v Larezu (Portorico). Vyrostl však v newyorské chudinské čtvrti jako nevidomý od narození. Již jako malý chlapec vysedával celé hodiny u rozhlasového přijímače, poslouchal hudbu a snil o tom, že i on jednou v rozhlase uslyší svůj hlas. Sen se mu splnil mnohonásobně.

V sedmnácti letech začal zpívat v hospůdkách a kavárničkách newyorské bohémské čtvrti Greenwich Village. Mají o něho zájem všechny světové gramofonové firmy a jeho desky se vydávají v milionových nákladech. Nazpíval mj. píseň *Old Turkey Buzzard* ze slavného filmu *Mackennovo zlato*. Zpívá skladby Beatles, Ray Charlese aj. Největší úspěch má v úpravách skladeb jiných autorů. V r. 1973 vystupoval i v Praze.

Jeho jménem byla nazvána umělecká škola v New Yorku. Získal 40 zlatých a platinových gramofonových desek.

FERDINAND, Karl

† 1496 (1497)^{*1)}

Francouzský filozof, řečník a hudebník.

Narodil se v Bruggách. Oslepl v raném dětském věku. Přednášel na vysoké škole v Paříži. Touha po kazatelské činnosti ho přivedla do kláštera. Na základě povolení papeže byl i přes svůj zrakový hendikep vysvěcen.

Z jeho spisů jsou známé dvě práce: *De animi tranquillitate* a *Elegiae de mundi contemptu*.

^{*1)} Viz Scherer 1864

FERDINANDUS, Johannes

Španělský kněz římskokatolické církve.

Od narození byl nevidomý. Knězem se stal kolem r. 1600. Působil v Cordobě.

FERCHEN, Wilhelm

* 18. 3. 1831

Německý tyfloped.

Narodil se v městečku Tönning an der Eider, jako syn řemeslníka. Rozhodl se věnovat učitelskému povolání. V r. 1849 vstoupil proto do seminární školy, kde studium dokončil v r. 1854 a pedagogickou nadstavbu v r. 1857. Začal vyučovat v zemědělské škole matematice a fyzice. Odtud (1874) přešel do rendsburské soukromé školy.

Ještě téhož roku vstoupil jako vedoucí do tehdy právě zakládaného kuratoria ústavu slepců v Kielu, když

se dříve seznámil s problematikou výchovy nevidomých dětí návštěvou v drážďanském ústavu. Po převzetí Kielského ústavu (1876) provedl jeho reorganizaci, která se týkala výuky řemesel i všeobecného vzdělání nevidomých žáků. Z řemesel to bylo např. provaznictví a kartáčnictví. Na technické vzdělávání kladl Ferchen velké požadavky a výsledky byly potěšitelné. Dívky vedl k dovednostem v domácích pracích. Přitom nezanedbával důraz na znalosti Braillova písma. Velmi dobré výsledky se objevily i ve školním vzdělávání, pro které vytvořil několik speciálních učebních pomůcek. Mnohé však byl nucen dovážet. Pro chovance, kteří nebyli s to se osamostatnit, založil nadaci. Pro dívky, které opustily ústav, založil v roce 1883 domov a obdobný domov pro muže, jakož i Svatvečer – dům pro práce neschopné.

O dovednostech svých žáků publikoval a konal přednášky.

FERRARI, Bruno

† 16. 4. 1938

Italský organizátor.

Narodil se ve Veroně. Oslepl jako dělostřelecký důstojník za bojů v první světové válce. Spolu s G. Giordanim založili Associazione fra mutilati e invalidi di Guerra. V r. 1923 byl delegován vedoucím provinciální skupiny válečných poškozených. V roce 1930 se stal vicekomisařem a později komisařem Boloňského ústavu pro nevidomé, který vedl do r. 1938.

FICIÁN, František

* 20. 6. 1939

Český amatérský tyflografik.

Narodil se v Lednici s vrozenou slabozrakostí. Pro ni nastoupil do ZŠ o rok později. Kvůli stále se zhoršujícímu vidění byl v r. 1953 přijat do ZŠ pro nevidomé žáky v Brně, kde své základní vzdělání dokončil.^{*1)}

V r. 1955 nastoupil v místě svého bydliště jako telefonní manipulants. Po čase se stal zaměstnancem pošty ve Valticích. V r. 1960 přešel do Podivína, kde také pracoval při obsluze zařízení rozhlasu po drátě. V r. 1965 byla ústředna automatizována a Ficián přišel o místo. Oženil se a přestěhoval do Brna.

Zde získal dělnické zaměstnání v Brněnské drutěvě, kde pracoval do r. 1968. Při práci na strojích se mu stal úraz, a proto přešel znovu na práci v telefonní ústředně. Tuto zastával ke spokojenosti zaměstnavatele 23 roků. Ujal se zaučování nevidomých a těžce slabozrakých telefonních manipulants, kterých vyškolil celkem 26.

V r. 1975 zpracoval přehled brněnské hromadné dopravy pro potřeby nevidomých a začal se se zaujetím věnovat výrobě tzv. tyflografických pomůcek. První takovou prací byl nástěnný reliéfní plán autobusového nádraží i s příchody. Pod metodickým vedením tehdejšího ředitele ZŠ pro nevidomé v Brně vyrobil velký soubor geometrických pomůcek pro nevidomé žáky MŠ. Bylo to obdivuhodné dílo, které ukazuje dětem geometrické vztahy světa a uvádí je do praxe v orientaci v hmatovém mikroprostoru. Následovala sada takto koncipovaných obrázků. Všechno ze dřeva.

V r. 1992 se stal vedoucím brněnského střediska Tyfloservis, pro který zpracoval mnoho reliéfních pomůcek a metodicky uspořádal knížky pro malé děti. Zůstal u své techniky výroby tyflografiky z lepenky. Je správně přesvědčený, že obrázek takto vytvořený je pro nevidomé děti i dospělé srozumitelnější. Nedbál na kritiku, že je třeba od této manuální práce upustit a využít soudobé výrobní možnosti. Byl toho názoru, že nejdůležitější je gnozeologická srozumitelnost obrázků než moderní technika termovakuová.^{*2)}

V r. 1997 přešel na pracoviště rehabilitačního střediska ÚSP v Brně-Chrlicích, kde pokračoval ve své činnosti.

Věnoval se také práci ve společenských organizacích nevidomých a slabozrakých. V letech 1966 až 1988 vykonával v SI nejrůznější funkce, ve kterých využíval svůj zbytek zraku. Byl jedním z prvních členů nově založené organizace ČUNS, odbočky v Brně. Spolu s J. S. zajistili návrat a generální stavební úpravu nadační budovy pro potřeby nevidomých občanů.

V letech 1988–1993 vedl reliéfní přílohu časopisu Zora Svět kolem nás. Vytvořil několik reliéfních plánek pro orientační soutěže nevidomých po městě Brně. Jeho pojetí tyflografiky zanechalo inspirativní stopu pro další rozvoj tohoto odvětví.

Od r. 1993 se v ÚSP v Brně-Chrlicích zabýval pracovní terapií. V r. 2001 odešel. Založil vlastní živnost na výrobu papírových kazet.

*1) V té době nebyla v Brně ZŠ pro slabozraké žáky

*2) Menší sbírku Ficiánových tyflografických obrázků a plánek pro nevidomé děti i dospělé osoby má ve svých fondech DTI TMB

FIGUERAS, Pacheci Francisco

* 13. 12. 1880

† 21. 3. 1960

Španělský právník, archeolog a dějepisec.

Narodil se v Alicante. Otec byl rovněž nevidomý. Jeho syn ztratil zrak v 17 letech života. Studoval práva na univerzitě ve Valencii (do r. 1907). Doktorandské studium však zakončil na univerzitě v Madridu (1910).

V r. 1908 začal pracovat jako kronikář města Alicante (do r. 1951). Zde měl možnosti se seznamovat s vzácnými písemnými i jinými historickými dokumenty, které se vztahovaly k dřívějšímu římskému osídlení.

V r. 1908 požádal Figueras o práci na katedře právnické fakulty, ale došlo k trapné situaci, odmítnut byl pro svou slepotu. Obrátil se proto ke svému dřívějšímu dětskému zájmu, k archeologii a historii. Mohl zužitkovat obsah dokumentů z alicantského archivu.

Vykopávky potvrdily Figuerasovu tezi, o které přednášel již v r. 1929, že město Acra-Leuka leží na historicky významném podloží dřívějšího římského osídlení. IV. archeologický kongres jihovýchodního Španělska (1948) mu udělil čestné členství.

Důležitou etapou Figuerasovy životní cesty byla jeho přednáška *Obrazotvornost a historie lokálních událostí* (1928) a hlavně jeho spis s titulem *Acra-Leuka, město Amilcar*. Práci předložil kongresu dějepisců, konaném v Barceloně r. 1929.

FILATOV, Vladimír Petrovič

* 1875

† 1956

Ruský oftalmolog.

Profesor univerzity v Oděse. Proslul léčbou glaukomu a trachomu. V r. 1924 transplantoval první rohovku. Prováděl transplantace kůže pomocí tzv. kožního laloku. Za svou odbornou činnost byl několikrát vyznamenán.

FILIPEC, Miloslav

* 7. 1. 1924

Ředitel slepecké tiskárny v Praze, pracovník Svazu invalidů.

Narodil se v Praze v rodině dělníka. Ve třech letech ztratil matku. Otec ho vychovával, jak se píše, v duchu tříd-

ního uvědomění. V r. 1941 utrpěl při chemickém pokusu na průmyslové škole těžké zranění. Důsledkem byla ztráta zraku.

Od r. 1945 se v Klarově ústavu učil kartáčníkem, ale stále více ho to táhlo k hudbě. Toto zaměření potom realizoval v Deylově ústavu, kde se věnoval hlavně sólovému zpěvu a hře na klavír. Když mu zemřel i otec, musel studia zanechat a hledat způsob vlastní obživy.

V padesátých letech pracoval na politických školách Československé mládeže. Počátkem šedesátých let přijal dobrovolnou funkci ve SI a v r. 1960 se stal ředitelem Pražské slepecké knihovny a tiskárny. Při zaměstnání vystudoval střední školu grafickou. V r. 1974 se stal zaměstnancem SI, kde ve funkci tajemníka vedl slepecké oddělení.

M. Filipec byl nesmlouvavým zastáncem uplatňování politiky KSČ a priority politické práce mezi nevidomými členy svazu. Zastával stanovisko nutnosti společné organizace všech invalidů. Žádná členská ani výborová schůze se nemohla obejít bez tzv. desetiminutovky, což byl referát utužující vedoucí úlohu KSČ.

FINCK, Willi

* 21. 1. 1923

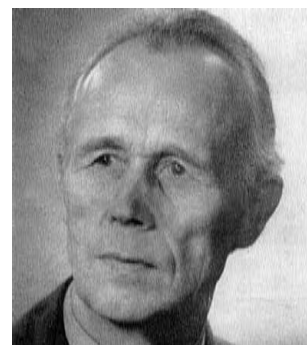
Německý vysokoškolský učitel.

Byl synem rolníka. Vychodil vesnickou OŠ, vyučil se rolnickým pomocníkem s tím, že převzme hospodářství. Přišla válka a Finck se stal vojenským letcem. Při sestřelení letadla byl těžce raněn. Důsledkem byla částečná ztráta zraku. V r. 1947 oslepl úplně.

Věnoval se pracím na otcově hospodářství. Odvahu k životu neztratil. Později byl přijat do rehabilitačního střediska, kde se vyučil kartáčníkem.

Vrátil se domů a vyráběl kartáče. Jeho manželka mu hodně četla. Rozhodl se pomoci socialismu. Byl nadšený novými myšlenkami.

Při své mimořádné pili nelpěl na pohodlí kartáčnícké dílny. Později byl stenotypistou, studujícím na Vysoké stranické škole v Berlíně a posléze se stal vědeckým asistentem na Vysoké škole Wilhelma Piecka v Rostocku. Po dalších studiích byl promován na doktora filozofie. Jeho práce *Blinde und ihre Rehabilitation* (1982), ukazuje na okruh jeho odborného zájmu.

Ve své práci byl mimořádně úspěšný. Stal se významným funkcionářem Svazu nevidomých NDR. Byl komunistou z přesvědčení.

Vykonával funkci místopředsedy Rostocké organizace nevidomých. Zastával stanovisko nutnosti společné organizace všech invalidů. Byla mu udělena čestná medaile i jiná vyznamenání.

FINK, Antonín

Český houslista.

Od narození byl nevidomý. Narodil se v Praze. Do ústavu pro nevidomé děti v Praze na Hradčanech byl přijat v r. 1808. Žil v první polovině 19. století. Pro své mimořádné hudební nadání a dovednosti houslové hry ho soukromě vyučoval tehdy známý pražský hudební pedagog Bedřich Pixis.

FISCHER, Johann Sebastian

* 1773

† 21. 10. 1836

Německý hudebník.

Nevidomý od svých 42 roků. Byl hudebníkem a obchodníkem hudebními nástroji. Jako ocenění obdržel v Mnichově medaili.

FISCHEROVÁ, Sophie Elisabeth

* 1788

Německá harfenice.

Narodila se v Halle. Jako tříletá po neštovicích oslepla. Víme o ní jen to, že jako harfenistka vystupovala na šlechtických dvorech a že hrála i před pruským králem Bedřichem Vilémem II. v Postupimi.

FLEMMING, C. Friedrich E.

* 3. 8. 1814

† 1891

Německý tyflopod.

Narodil se v Braunschweigu. Studoval teologii a pedagogiku v Lipsku. Vyučoval na několika ústavech pro nevidomé. V r. 1843 se stal ředitelem ústavu v Hannoveru a napsal jeho dějiny.

FLEMMING, Emanuel Gottlieb

* 1772

† 1818

Německý tyflopod.

Byl zakladatelem a prvním ředitelem Výchovně vzdělávacího ústavu pro nevidomé v Drážďanech.

FLENEROVÁ (Wagnerová), Helena

* 7. 12. 1926

Česká tyflopodka.

Narodila se v Praze, kde také získala základní vzdělání. R. 1946 ukončila středoškolské studium na reálném gymnáziu maturitou. Pokračovala studiem na PF UK v Praze.

Své první zaměstnání našla na ZŠ pro slabozraké žáky v Praze, kde působila do r. 1968. Externě spolupracovala s M. Sovákem. Po otevření interního studia na katedře speciální pedagogiky působila jako vysokoškolská pedagožka do r. 1983. Po odchodu do důchodu zde zůstává pracovat na částečný úvazek do r. 1989. Mimoto působila na Institutu pro další vzdělávání lékařů a farmaceutů.

Spolupracovala na tvorbě speciálních učebních osnov a učebnic I. stupně ZŠ pro slabozraké žáky. Ve spolupráci s očním lékařem dr. J. Jeřábkem se zúčastnila tvorby filmu Jak vidí zrakově postižení. Za svou práci obdržela cenu Ministerstva školství ČR.

V 80. letech 20. století spolupracovala s tyflopodickou poradnou pro rodiče těžce zrakově postižených dětí raného věku nejdříve v Brně, která působila při ZDŠI pro nevidomé a slabozraké žáky, později s poradnou Raná péče v Praze, kterou zřídil SI, později se stala jejím zřizovatelem ČUNS.

H. Flenerová je autorkou vysokoškolského skriptu Kapitoly z tyflopédie (1982) a několika časopiseckých příspěvků.

FLIEGER, Jaroslav

* 19. 11. 1922

† 11. 5. 1991

Český hudební pedagog.

Narodil se v Benešově u Prahy. O zrak byl připraven komplikacemi po porodu. Ve svých čtyřech letech byl proto přijat do MŠ ústavu pro nevidomé děti

v Praze na Hradčanech. Zde také později navštěvoval OŠ. Podrobil se zkoušce z učiva měšťanské školy. Výborně se učil a zvláště dobře prospíval v hudbě. Není tedy divu, že v r. 1944 vykonal státní zkoušku na konzervatoři z klavírní hry a získal kvalifikaci učitele hudby.

Po dvou letech bez zaměstnání byl přijat na LŠU v Děčíně, kde působil jako ředitel bývalý učitel hudby v Brněnském ústavu pro nevidomé. Pro přijetí i práci nevidomého učitele projevil mimořádné pochopení.

Po celý život (od r. 1946) vyučoval nepřetržitě pouze v LŠU v Děčíně, kde vynikal pedagogickým taktem. Jeho žáci prokazovali mimořádné výsledky jednak na soutěžích, jednak u přijímacích zkoušek na konzervatoři. Hrál na koncertech učitelů sólově i jako korepetitor. Velmi dobře hrál také na lesní roh a zobcovou flétnu. Trvale se zúčastňoval odborně vzdělávacích kurzů. Pro potřeby žáků komponoval instruktivní skladbičky.

Celá léta byl aktivním členem komise učitelů hudby při SI kde prosazoval přepisy skladeb starších i soudobých skladatelů do bodového písma. Byl rovněž jedním z nejlepších nevidomých šachistů.

FLOREC, Josef

* 21. 12. 1891

† 1934

Český hudebník.

Narodil se v Nečicích u Kyjova jako nevidomý. Vychován byl v Ústavu pro nevidomé v Brně (1901 až 1910). Již jako školák projevoval mimořádné hudební nadání a sklon ke skladatelské tvořivosti. V této době nebylo možné vykonat státní zkoušku z hudby, jelikož v Brně žádná konzervatoř nebyla. Praha ani Vídeň nepřípadaly v úvahu, nebylo dost peněz.

Ještě před první světovou válkou odešel z ústavu, aby se živil hudbou. Stal se varhaníkem, vyučoval hře na klavír. Měl také svou kapelu, pro kterou též komponoval. Patřil do skupiny nevidomých, kteří se dovedli uživit svou prací a přispěli ke kulturnímu životu svého okolí.

FLORIAN, Wolfgang

Německý oftalmolog.

V r. 1986 navrhl pro později osleplé nový systém reliéfního bodového písma, které je založeno na Morseově abecedě. Není známo, co se s jeho neadekvátním návrhem stalo.

FOGEL, N. G.

* 1908

† 1980

Ukrajinský spisovatel.

Podle spolehlivých pramenů byl nevidomý. Jeho kniha Okřídlená medicína (1952) jedná o práci stanice sanitárního letectva. Dále napsal román Chirurg Alexej Korepanov. Od r. 1966 byl členem Společnosti nevidomých. Ztráta zraku se mu nestala vážnou překážkou v tvořivé práci. V r. 1966 vydal román Primář. Později to byla vědeckofantastická povídka Gipnotron profesora Braila.

FOUCAULT, François

* 1797

† 1871

Francouzský vynálezce pomůcek umožňujících nevidomým psát běžným písmem.

Narodil se v Corbei. O zrak přišel ve svých pěti letech. Vychován byl v Národním ústavu pro mladé slepce v Paříži. Již v této době projevoval velké nadání v mechanice.

Ústav opustil v r. 1818. Měl v plánu množství vynálezů, ale nedostávalo se mu peněz. V r. 1839 vynalezl přístroj, který umožňoval nevidomým, aby mohli psát běžným písmem. Nazval jej raphigraph. Obdržel za něj medaili od Společnosti pro podporu průmyslových pokusů.

Nejdříve to byla pouze domněnka, že tento psací stroj používal i Foucaultův přítel Louis Braille. Avšak v r. 1999 vydal pařížský Národní ústav pro mladé slepce publikaci Louis Braille 1809–1852 Corespondance, ve které jsou reprodukovány úryvky Braillových dopisů rodině v Coupvray. Jsou psány latinkou na raphigraphu. Foucault historicky první psací stroj pro nevidomé vytvořil kolem r. 1840.

V r. 1849 obdržel zlatou medaili za vynález tzv. psacího klavíru, který je vlastně předchůdcem pozdějších kancelářských strojů. Byl to psací stroj s podobným pákovým principem, na jakém pracovaly pozdější remingtony. Na světové výstavě v Londýně za něj získal další zlatou medaili. Uvádí se, že sestrojil kontrabas s klávesami, zabýval se i myšlenkou využít elektrinu v telegrafu, vynálezy v oboru železnice aj.

Zemřel údajně v ústavu Quinze-Vingts. (Viz Poznámky – vysvětlivky)

FOURNIER, Alexander

* 1789

Haüyův žák. Cestovali spolu do Petrohradu založit tam ústav pro nevidomé.

Narodil se v Paříži. Zrak ztratil následkem neštovic. Stal se schopným žákem Haüyova pařížského ústavu pro nevidomé. Naučil se dobře číst Barbierovo písmo, ale hlavně později písmo Braillovo. Mimořádně dobře se orientoval na zeměpisných mapách. Byl natolik vynikající, že si ho Haüy vybral na svou cestu do Petrohradu. Také vzbudili velkou pozornost v Berlíně, kde dodali Zeunovi odvalu založit ústav pro nevidomé. Fournier zkoušel zlepšit hmat na prstech nohou. Činil pokusy s lehkým broušením ukazováků s úmyslem zlepšit tím hmatovou citlivost. Jemnou kůži si potom zakrýval náprstky. Velký význam má v podpoře L. Brailla při koncipování jeho pomůcky pro psaní šestibodového písma (1832).

FRANCESCO il Bella

(Slepec z Ferrary)

Žil v 15. století. Studoval civilní právo. Působil ve Ferrare. Mezi lety 1490–1496 napsal rozsáhlou rytířskou báseň se 45 zpěvy, jako úplná však byla vydána až po jeho smrti. Francescovy další úspěšné básně, ve kterých opěvoval lásku a nařikal nad bidou lidí, vzbudily u jiných nenávist. Došlo to tak daleko, že měl obavu o svůj život, odstěhoval se proto jinam.

François z Marseilles

(viz MALAVAL, François)

FRANCOVÁ, Pavla (Valníčková)

* 19. 1. 1972

Světová rekordmanka v atletickém běhu.

Narodila se v Kraslicích. Od narození špatně viděla. Lépe než tvary rozeznávala barvy. Pokud jí zrak sloužil, ráda kreslila. Zrak se jí však neustále zhoršoval,

v 15 letech o něj přišla úplně. Po oslepnutí nabyla přesvědčení, že se k vlastní výtvarné tvorbě už nikdy nevrátí.

V r. 1977 se rodina přestěhovala do Prahy, aby Pavla mohla navštěvovat ZŠ pro žáky se zbytky zraku. Učila se rovněž hře na klavír. Hudbě se však věnovat nemínila. Rozhodla se, že se bude zabývat cizími jazyky a sportem.

Gymnázium pro mládež s vadami zraku v Praze absolvovala v r. 1990. Souběžně navštěvovala jazykovou školu. Po maturitě úspěšně vykonala přijímací zkoušku ke studiu na katedře překladatelství a tlumočnickví FF UK v Praze.

Na základě konkurzu byla vybrána pro devítiměsíční mezinárodní výukový program ve Filadelfii, USA, 1992–1993, zaměřený na využití výpočetní techniky pro zrakově postižené uživatele PC.

Po návratu dokončila studium na fakultě bakalářskými zkouškami. V této době se věnovala výuce NS zájemců v práci s výpočetní technikou. V letech 1996 až 1998 opět pobývá v USA – tentokrát společně se svým manželem, kde na Westchester University of Pennsylvania absolvuje magisterské studium v oboru psychoterapie a poradenství.

Rodiče vedli Pavlu již od nejtělejšího věku, bez ohledu na její progresivní zrakovou vadu, ke sportu. Ve třech letech lyžovala, v r. 1975 vystoupila na spartakiádě ve skladbě rodičů s dětmi. V šesti letech se naučila plavat, turistiku provozovala po celé dětství. Od svých deseti roků se pravidelně zúčastňovala sportovních soutěží, na kterých zaujímala přední místa. Ve 12 letech patřila mezi špičky dětského plavání, ve 14 letech měla první úspěchy v běžeckém lyžování.

Od 14 let získává mistrovské tituly na sportovních soutěžích v atletice, plavání, běžeckém lyžování. Dostávají se úspěchy i v zahraničí, např. mistrovství Polska a SSSR. Získala ocenění: Nejlepší sportovec SK Slavia Praha, Mistr sportu, Nejlepší sportovec ČR roku 1992 (mezi deseti nejlepšími), Nejúspěšnější paralympionik roku 1992 aj. Pavla Francová se v letech 1988–1992 proslavila jako sportovkyně, na vrcholných závodech ZdP osob získala bezmála dvě stě medailí. V r. 1992 vytvořila na letní paralympiádě v Barceloně v běhu na 1500 m paralympijský, a v běhu na 3000 m světový rekord. Rozhodnutí skončit na vrcholu sportovní kariéry bylo pro všechny velkým překvapením.

Nejvyšší dosažené sportovní výkony podrobněji: 1989 na mistrovství Evropy v Curychu mistryně Evropy v běhu na 800 m, bronzová medaile v plavání na 100 m prsa. V r. 1990 na mistrovství světa v Assenu tři zlaté medaile v bězích na 800, 1500 a 3000 m.

V r. 1991 na mistrovství Evropy v Itálii dvě bronzové medaile, běh na lyžích 5 km a 15 km. V r. 1992 na zimních paralympijských hrách v Albertville stříbrná medaile v běhu na lyžích na 5 km a bronzová v běhu na lyžích na 15 km. V r. 1992 na letních paralympijských hrách v Barceloně vytvořila světový rekord na 3000 m, olympijský rekord v běhu na 1500 m, národní rekord na 800 m, který představoval bronzovou medaili. Poté vrcholového soutěžení zanechává a sportu se dále věnuje už jen rekreačně.

Během svého druhého studijního pobytu v USA vynalezla techniku prorývané hmatové kresby. Linie vyryté do papíru propisovací tužkou může sledovat hmatem, plochy reliéfně vymezené potom vybarvuje olejovými pastely. Po realistických obrázcích s motivy z dětství a přírody vytváří abstraktní kompozice.

Její výtvarné práce jsou vystavovány na společných i samostatných výstavách. Jako ilustrátorka se černobílými kresbami podílí na publikacích vydávaných pražským občanským sdružením Okamžik.

Od r. 2000 působí ve sdružení Okamžik, kde pracuje jako vedoucí Poradny pro otázky samostatného života nevidomých lidí a zastává také místo zástupkyně ředitele.

Je autorkou brožury s názvem Seznam značek a zkratk anglického zkratkování pro nevidomé, kterou v Braillově písmu v r. 1995 vydala Knihovna a Tiskárna pro nevidomé v Praze.

FRANER, Jozef

* 14. 12. 1940

Slovenský tyflopedit, pracovník Rehabilitačního střediska pro později osleplé v Levoči. Podílel se na tvorbě základní koncepce tohoto zařízení.

Narodil se ve Velkých Levárech. Zrak postupně ztratil ve věku 4 až 6 let. Základní vzdělání získal v ZŠ pro nevidomé v Levoči. V r. 1959 absolvoval učňovskou školu, kde získal kvalifikaci čalouníka. Od r. 1959 do r. 1976 pracoval jako čalouník. Stal se členem představenstva výrobního družstva. Podílel se na řešení pracovního uplatnění nevidomých a slabozrakých v dělnických povoláních i na výstavbě výrobního družstva v Levoči.

Svou touhu po vyšším vzdělání realizoval studiem na gymnáziu v Radkové. Vysokoškolské studium absolvoval na UKo v Trnavě, kde vystudoval tyflopedit

dii. Doktorát získal v r. 1985. Navrženou aspiranturu z rodinných důvodů nepřijal. Od r. 1976 pracuje v Rehabilitačním středisku pro zrakově postižené v Levoči.

Od r. 1959 působil v různých funkcích v hnutí nevidomých. Od r. 1960 je členem redakční rady časopisu Nový život, do kterého pravidelně přispívá.

Je spoluautorem Metodiky čtení a psaní Braillovým písmem pro dospělé. Pro potřeby rehabilitačního střediska vypracoval skriptum Anatomie pro maséry a Wordperfect pro operátory počítačů.

Jeho životní cesta je příkladem cílevědomosti nevidomého člověka a ukázkou rozvoje osobnosti i jejího intelektu. Dokazuje to i ta skutečnost, že ve svých aktivitách neustal ani v důchodovém věku. Věnuje se výuce práce s PC.

FRANKL, Ludwig August

(Ritter von Hochwart)

* 3. 2. 1810

† 12. 3. 1893

Rakouský publicista a organizátor vzdělávání nevidomých dětí.

Narodil se v Chrástu u Chrudimi. Ve Vídni studoval medicínu, promoval v Padově. Své povolání však neprovozoval, nýbrž na Vídeňské konzervatoři vyučoval estetiku. Stal se jedním z předních zakladatelů Výchovně vzdělávacího ústavu pro izraelské děti ve Vídni na Hohe Warte. V r. 1873 předsedal prvnímu evropskému kongresu učitelů nevidomých dětí, který se konal ve Vídni. V odborných časopisech se často setkáváme s jeho příspěvky.

Podporoval evidenci odborné bibliografie a výzkumy psychologie slepců, což souviselo s prvními tehdejšími snahami koncipovat speciální pedagogiku nevidomých dětí.

FRANTÁL, Josef

Český tyflopedit.

Je zakladatelem Ústavu pro nevidomé v Mukačevě (tehdejší Podkarpatská Rus), kam byl vyslán československými školskými úřady. Podporoval rozvoj tohoto zařízení s úmyslem přizpůsobit se úrovni stejných zařízení v českých zemích.

FRANZ, Herbert

* 1904

Rakouský virtuos ve hře na violoncello.

Narodil se ve Vídni jako syn úředníka patentového úřadu. Od narození byl nevidomý. V r. 1913 byl přijat do Vídeňského ústavu pro nevidomé. Po dokončení základního vzdělání se tam vyučil košíkářem a ladičem klavírů. Intenzivně se také věnoval hře na violoncello, ale netvořil si žádné ambice na profesionální uplatnění.

Když v r. 1923 opustil ústav, nastoupil jako ladič v jedné vídeňské továrně na výrobu klavírů. Dvě mimořádné právě se rozvíjející zajímavé novinky, rozhlas i gramofon, odváděly občany od aktivního provozování hudby. Zapůsobila zde také hluboká hospodářská krize. Vídeňské továrny na výrobu klavírů zastavovaly provoz. Franz byl propuštěn a zůstal bez zaměstnání. Neznamenalo to pro něho bídu, rodina byla hmotně dobře situovaná, ale zhroutily se mu plány na existenční uplatnění. Rozhodně se nechtěl nechat žít. V této situaci se Franz rozpomněl a stále častěji se uchýlil k dosud opomíjenému violoncellu. Zpočátku pro ukrácení chvíle. Za čas se dal zapsat na hudební akademii, kde studoval hru na tento jím dříve tak oblíbený hudební nástroj a přidal si i sólový zpěv. Ačkoliv dosáhl mnoha úspěchů jako zpěvák, přece jen si vybral koncertní dráhu violoncellisty.

Nejprve vystupoval v rámci vídeňské skupiny nevidomých hudebních umělců v Rakousku a Německu, po druhé světové válce pořádal i samostatné koncerty. Byl vyznamenán čestným titulem profesor.

FRANZ, Karl

* 22. 8. 1843

† 1899

Německý varhaník a konstruktér varhan.

Byl od dětství nevidomý. Jakým způsobem o svůj zrak přišel není známo. Od mládí vynikal zručností a jako varhaník se pustil i do přestavby propozice některých varhan. Na mnohých z nich se dochovaly jeho záznamy.

V souvislosti s Hinzovým vynálezem sázecího stroje pro Braillovo písmo přišel na tomtéž kongresu učitelů nevidomých v r. 1895 s návrhem oponenta. Předložil návrh zmenšeného písma, kterým se měl ušetřit papír.

FREIRE, Mamede

* 16. 8. 1885

† 4. 9. 1961

Brazilský organizátor péče o nevidomé děti i dospělé osoby.

Narodil se v městě Aracoiaba (Brazílie). Byl žákem Maiánské školy. Při jednom fyzikálním pokusu ho v 15 letech výbuch jakési sloučeniny připravil o zrak. Základní vzdělání dokončil v Ústavu pro nevidomé děti v Rio de Janeiru.

Freire se věnoval organizacím činných ve prospěch nevidomých dětí i dospělých osob žijících v blízkosti Rio de Janeira. Pro dospělé slepce zde založil ústav nazvaný Spencer a Ligu pro ochranu slepců. Byl to první krok ve prospěch zdejších dospělých slepců. Vláda byla na jeho činnost upozorněna a pověřila ho úkolem vést školu po hospodářské stránce. V r. 1927 byl přeložen do Sao Paula a pověřen výstavbou budovy pro novou školu pro nevidomé žáky, ve které pak zůstal technickým ředitelem.

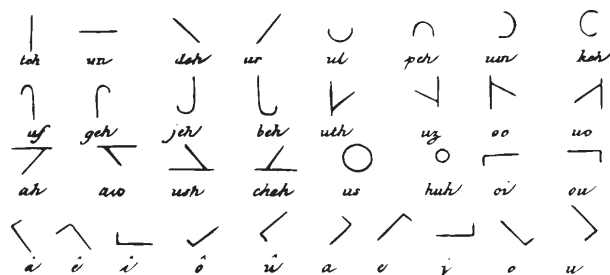
FREISSAUF, Neudegg von

Německý vynálezce.

V r. 1837 vynalezl nový způsob reliéfního písma, tzv. ektypografii, tj. text napsal tekutým lepidlem, posypal mletým pečetním voskem a zahřál. Vosk se slil a vytvořený tvar písmen nechal zatvrdnout. Vznikly hladké linie písmenných tvarů. Byl to zajímavý způsob výroby písma, jemuž se věnovalo hned několik tvůrců. Neuplatnil se především proto, že každá strana knihy byla vlastně originálem bez možnosti kopírování, jak to bylo při tisku hladkou reliéfní, propichovanou nebo perličkovou latinkou.

FRERE, John Henry

V r. 1838 přišel s návrhem své zjednodušené anglické reliéfní latinky a navrhl ji jako písmo pro nevidomé. Připomínalo písmo Lucasovo, bylo vyzkoušeno, dalšími autory přepracováno, ale postupně upadlo v zapomnění. O technice tisku se nehovoří.

FRESZL, Rudolf

* 31. 10. 1878

† 1. 4. 1949

Publicista, redaktor českého časopisu Zora.

Narodil se v rodině celního úředníka v Praze. V Liberci, kam se rodina přestěhovala, studoval na německém gymnáziu. Rozhodl se pro vojenskou dráhu. Po studiu na kadetní škole odchází v r. 1897 do Haliče. Později si doplňuje své vojenské vzdělání a v r. 1906 začal studovat na vysoké vojenské škole. Po jejím absolvování přichází do Prahy v hodnosti kapitána.

Příčina jeho oslepnutí není známá. Rozhodně to bylo těsně před první světovou válkou. V každém případě se Freszl projevil jako osobnost velké mravní síly, protože ho tato životní rána nezlomila, i když se mu jeho představy o vojenské kariéře zhroutily. Začal se zajímat o možnosti kulturního a společenského života nevidomých, o bodové písmo i další cesty ze svého smutného a nečekaného osamocení. Tak se dostává do společenských kruhů blízkých K. E. Macanovi. V letech zakládání spolku ČST je již po jeho boku a vydatně mu pomáhá.

Po smrti K. E. Macana bylo jasné, že převezme redakci Zory. To již byl členem kuratoria tzv. Deylova ústavu pro nevidomé v Praze, funkcionářem v Družině válečných poškozenců i ve Svazu slepeckých spolků. Nikde nebyl pouze formálně. Všude překypoval iniciativou.

Byl rovněž redaktorem propagačního a osvětového časopisu Svět nevidomých, který vydával Svaz slepeckých spolků a ústavů. V r. 1939 předává vedení časopisu Zora do rukou Ferdinanda Wildmanna. Redakci zůstává na blízku až do své smrti.

FREUND, Emil

* 18. 10. 1898

† 4. 4. 1979

Německý hudební pedagog.

Od dětství byl nevidomý. Navštěvoval školu pro nevidomé ve Wiesbadenu, kde se také učil hře na hudební nástroje. Ve studiu hudby pokračoval ve Frankfurtu nad Mohanem. Svá studia dokončil v Marburku. V r. 1938 promoval jako doktor filozofie. Měl svou soukromou hudební školu.

35 roků vyučoval v Marburském studijním středisku pro nevidomé hudbě a stenografii. Zúčastnil se práce na nové verzi německého zkratkopisu Braillova písma. Není to překvapující. V této době zastupovali učitelé hudby, jako vlastně tvořící se větší skupina nevidomých, intelektuální garanci a měli aktivní zájem na zvýšení kulturní i hmotné úrovně života všech nevidomých.

FRÉVILLE, A. F. J.

V r. 1797 vyšla jeho kniha Dějiny slavných psů. Je v ní zmínka i o psech používaných některými slepci. Uvádí se, že v pařížském azylu pro slepce Quinze-Vingts^{*1)} byli cvičeni vodící psi.

^{*1)} Viz Poznámky - vysvětlivky

FRICK, H. A.

V r. 1715 vydal pojednání O schopnostech slepců. Podle kusých zpráv se jedná o sdělení, jejichž obsah je vnitřně převážně idealizovaný. Jinak snad to v této době ani nemohlo být. Podstatné je, že si těchto „lidí na pokraji“ vůbec někdo povšiml, že mu stáli za studium.

FRIDZERI, Alexander Marie Antoine

* 16. 1. 1741

† 1825

Všestranný italský virtuos a hudební skladatel.

Zvláštní pozornost si zasluhuje snad ani ne tak pro své mimořádné skladatelské dílo, nýbrž pro pohnuté životní osudy, pro svou mnohostrannost, pro svou statečnost.

Narodil se ve Veroně. Jeho otec měl německý původ. Alexander oslepl ve svých čtyřech letech. Hudebně se vzdělával ve Vicenze, věnoval se zvláště hře na housle. Svou zručnost projevovat výrobou hudebních nástrojů. V jedenácti letech si vyrobil mandolínu. Sám se na ni naučil hrát. Potom se učil hře na varhany a na lesní roh.

Tři roky působil ve Vicenze jako varhaník. Ve svých 24 letech se vydal do světa jako houslista a mandolinista. Po Itálii hrál ve Francii, Belgii a Německu, kde s velkými úspěchy realizoval několik koncertů.

Již v dětství složil několik menších skladeb. Po dalších zkušenostech složil ve Štrasburku dvě opery. V r. 1777 uveřejnil v Paříži prvních šest houslových

kvartetů a sonáty pro mandolinu. V příštím roce byla provedena jednoaktová komická opera Dva zemští válečníci. Velký úspěch měla opera Hnědočervené boty.

Přijal místo učitele hudby hraběte v Bretagni, kde zůstal až do vypuknutí Francouzské revoluce. V roce 1794 založil v Nantes Filharmonickou akademii.

Výbuch bomby, ke kterému došlo před jeho bytem v r. 1801, připravil rodinu o veškerý majetek. Ihned poté se se svými dvěma dcerami vydal na umělecké turné. Jedna byla zpěvačkou, druhá houslistkou. Jako učitel hudby se potom usadil v Antverpách. Zavedl si zde obchod hudebními nástroji a hudebninami.

Napsal několik koncertů i oper. Jeho skladby jsou již v současné době zapomenuty. Bylo obtížné postavit se do řady současníků, jakými byli Haydn, Mozart, Beethoven a později i Schubert a Weber. Charakterem jeho tvorby je možné ho přirovnat k českému hudebnímu skladateli St. Sudovi.

FRIEDLANDER, Julius R.

(též FRIENLÄNDER)

* 1803

† 17. 3. 1839

První ředitel Pensylvánského ústavu pro nevidomé ve Filadelfii.

Narodil se v Horním Slezsku. Gymnázium vystudoval ve Wroclavi, Drážďanech a v Lipsku. Stal se hofmistrem knížete Fürstenberga. Později ho zaujala práce s nevidomými. Působil v ústavu v Badenu i jinde. Rovněž pobyl tři roky v Národním ústavu pro mladé slepce v Paříži. Poté se odstěhoval do Ameriky.

Měl intuitivní právní citění a přirozený pedagogický takt. Tyto vlastnosti ho stavěly do příznivého světla při otevírání Ústavu pro nevidomé ve Filadelfii. Jeho osoba byla všeobecně pokládána za záruku úspěchu. Začal s jedním nevidomým chlapcem. Výsledky vzdělávání byly nápadně dobré. Vzbuzovaly velký zájem a také podporu. Přesto, že prezidentem komitétu byl biskup katolické církve, mohl Friedlander rozvíjet svou práci v klidu a nezávislosti na požadavcích církve. Zavedl veřejné roční zkoušky, které již za svého působení v Evropě považoval za nezbytné.

Se soustavným školním vzděláváním nevidomých v širším měřítku začal v r. 1833. Jeho cílem nebylo pouze dát jim přiměřené vzdělání, ale staral se i o jejich životní spokojenost. Všiml si charakteru i temperamentu svých žáků. V ústavu se podobně jako v Evropě provozovala řemesla a hudba. Za svých šest let působení postavil ústav do nejlepšího světla. Zemřel náhle ve své pracovně.

O vzniku a vývoji ústavu napsal Pamětní spis.

FRISIUS

(viz R. AGRICOLA)

FRITZ, Franz

* 16. 12. 1914

Rakouský kulturní pracovník.

Oslapl ve svých 4 letech. Vzdělání získal ve Vídeňském ústavu pro nevidomé. Po jeho absolvování se v r. 1938 stal vedoucím ústavní slepecké tiskárny a knihovny. Zasloužil se o rozkvet tohoto jedinečného zařízení. V padesátých letech se stal čelným funkcionářem rakouského spolku nevidomých.

FRITZERI

(viz FRIDZERI)

FRKÁŇ, Ján

* 15. 9. 1919

† 3. 4. 1984

Slovenský hudební pedagog.

Narodil se jako nevidomý v Radkové. Pochází z početné dělnické rodiny. Do ústavu pro nevidomé v Levoči byl jako žák přijat v r. 1926.

Od této doby se stává trvalým obyvatelem historické Levoče. Již v době svých školních let se seznámil se základy hudebního umění. Po dokončení školní docházky se vyučil kartáčníkem. Hudbu nezanedbával, ta v něm zaujala trvalé místo.

Po vyučení odchází do Báhoně, kde pracuje jako kartáčnický dělník a pokračuje v hudebním vzdělávání u soukromých učitelů. V r. 1940 odchází do Spišské Nové Vsi, kde na krátkou dobu nachází zaměstnání jako hudebník. V r. 1941 přijal místo výpomocného učitele hudby v levočském Ústavu pro nevidomé, které již neopustil. Až zemřít odešel na střední Slovensko ke svým příbuzným.

V r. 1949 vykonal po soukromém studiu státní zkoušku z hudby. Ve škole v Levoči založil dětský pěvecký sbor, později i smíšený sbor a mandolinový soubor. Tyto skupiny často veřejně vystupovaly a účinkovaly i v rozhlase. Zvláště s dětským sborem vystupoval po celé republice. Byl dobrým upravovatelem lidových písní. J. Frkán byl také vynikajícím akordeonistou.

Stal se trvalým externím účastníkem hudebních kurzů na Pražské konzervatoři pro nevidomé. Na seminářích učitelů hudby působících na ZŠ pro nevidomé a ZŠ pro slabozraké, jejichž iniciátorem byl autor této práce, byl činným a podnětným členem.

Vychoval mnoho výborných hudebníků a posluchačů konzervatoře. Svým kolegům i žákům byl dobrým a upřímným přítelem.

FRÖBEL, Friedrich Wilhelm August

* 21. 4. 1782

† 21. 6. 1852

Německý pedagog.

Sestavil systém dětských pracovních her. Tento soubor byl tyflopedy přijat jako velmi vhodný pro rozvíjení manuálních dovedností nevidomých dětí, které navíc nemají možnost kontroly své činnosti zrakem. Zpětné aferentace je u nich nutné budovat jiným způsobem.

FROMM, Wolfgang

* 5. 6. 1929

Německý tyflopedit.

V bývalé NDR patřil mezi významné teoretiky speciální pedagogiky, koncipoval její socialistické pojetí. Rovněž byl činný při Svazu nevidomých NDR, kde v ústředí pracoval jako předseda tiskové komise. Za svou vědeckou a společenskou (viz ideově-politickou) činnost ke svým padesátinám obdržel Pestalozziho stříbrnou, později i zlatou, medaili. Ve své funkci byl považován za předního ideologa činnosti Svazu nevidomých NDR.

FRÖMMEL, Edmund

* 16. 11. 1842

† 10. 1. 1922

Kartáčnický mistr.

Narodil se jako nevidomý. Základní vzdělání nabyl v Ústavu pro nevidomé v Brně. Zde se vyučil

kartáčníkem. Vynikal zručností, a proto ho ředitel ústavu posléze přijal jako mistra. Tomuto řemeslu vyučil mnoho nevidomých, kteří se samostatně živili. Dovedl podpořit jejich chuť k samostatnému životu a odpor k plné závislosti na jiných. Do penze odešel v r. 1920. Potom žil u svých synů v Šumperku.

FRY, Edmund

Na výzvu edinburské Společnosti pro umění uveřejňuje v r. 1833 své reliéfní písmo pro nevidomé. Jednalo se o soubor zjednodušené reliéfní latinky sestavený z jejich velkých písmen. Jeho písmo bylo pouhou epizodou. (Viz Mellova Encyklopedie)

FRYC, Adolf

* 29. 4. 1877

† 28. 11. 1955

Zakladatel a první ředitel Štátného ústavu pro slepce v Levoči, autor adaptace Braillova písma na slovenský jazyk.

Narodil se v Kozojelech u Rakovníka. Základní i středoškolské vzdělání získal v rodné obci. Učitelství ústav s aprobací vyučovat na obecných školách absolvoval r. 1898 v Praze. Aprobaci pro vyučování na českých měšťanských školách získal v Hradci Králové r. 1902. Způsobilost vyučovat slepce získal po vykonání zkoušek v Brně dne 17. 11. 1920.

V letech 1898–1912 působil na obecných školách v Chlenech a Javornici, 1912–1921 jako správce školy a internátu Deylova ústavu pro nevidomé v Praze, kde vyučoval literárním předmětům ve 2. třídě, vyučoval též hře na housle a mandolínu a vedl pěvecký sbor. Přesto, že ve třídě mival až 28 nevidomých žáků, dosahoval dobrých výsledků. Od ředitelství Deylova ústavu obdržel 1. 11. 1912 vyznamenání „za obzvláštní opěťovanou námahu a úspěšné přičinění“.

Po vzniku Československa požádalo Ministerstvo školství a národní osvěty v Bratislavě (1921) A. Fryce, aby jako odborník organizoval ústav pro nevidomé na Slovensku. Žádosti vyhověl a po ročních předběžných přípravách zastával v letech 1922–1937 funkci ředitele Štátného ústavu pro slepce v Levoči, kam se se svou manželkou a dcerou ihned přestěhoval.

A. Fryc neměl zrovna lehkou pozici při vyhledávání nevidomých, protože na Slovensku nebyla

žádná evidence a celková zaostalost země i odpovědných úřadů to ani neumožňovala. Úřady se jen pozvolna dostávaly do běžné činnosti, protože až do této doby zde vládla maďarská byrokracie. O nevidomé neměl nikdo zájem, byli stále na pokraji společnosti. Ministerstvo školství sice vydalo výnos pro okresní školské úřady, ale evidence se budovala velice těžko.

Dne 1. května 1922 mohlo konečně nastoupit deset žáků, a tak se i slovenští nevidomí dočkali vzdělávací instituce s vyučovacím jazykem slovenským. Až do tohoto okamžiku mohli být vychováváni pouze v Pešti maďarsky.

Aby však vyučování mohlo skutečně začít, adaptoval v r. 1922 Braillovu francouzskou bodovou abecedu pro nevidomé na slovenský jazyk. Byla spolu s úpravami české bodové abecedy schválena ministerstvem školství v Praze. Fryc je autorem prvního slovenského slabikáře: Šlabikár pre ústavy slepých dieťok slovenských (Brno 1922). Věnoval se také ručnímu přepisování běžných učebnic i beletrie do Braillova písma, a tak se pomalu i v tomto slovenském městě začíná rozvíjet kulturní život nevidomých. Vznikla první skromná kolekce slovenských knih pro nevidomé. Založil dětský časopis Kútik, který tiskl spolek ČST v Praze.^{*1)} Přispíval do časopisu Deylův obzor. Slovenský učitel aj.

Mimořádnou pozornost věnoval vyučování hudbě (dívčák se hra na hudební nástroje nedovolovala, učily se ženským ručním pracím).

A. Fryc byl členem komise pro odborné zkoušky, které opravňovaly vyučovat ve škole pro nevidomé. Přispíval do časopisu Deylův obzor, kde byl členem redakční rady, Péče o mládež, Slovenský učitel aj.

Za 15 let svého působení v Levoči odvedl veliký kus práce pro osvětu i samotnou výchovu a vzdělání nevidomých na Slovensku, kam přešel v rámci pomoci Čechů Slovensku, kde nebylo dostatek slovenské inteligence a také ani jeden tyflop. Patří k těm pedagogům, kteří po vzniku republiky ochotně přešli na Slovensko pomáhat budovat školství a vychovávat slovenské děti i mládež.

A. Fryc odešel z Levoče náhle v březnu 1937 do důchodu. Žil na Slovensku, odkud musel na příkaz režimu nového Hlinkova slovenského státu jako Čech nedobrovolně odejít do protektorátu. Po osvobození se i se svou rodinou vrací do Bratislavy, kde také umírá.

K nevidomým dětem měl velice vřelý vztah, jinak byl dost nepřístupný. Ředitel byl pán velkomožný se značným odstupem od ostatních pracovníků i žáků. Vzpomínky některých jeho žáků dokládají ojediněle

nevhodné jeho pedagogické principy, ale takové už to bývá. Objektivní situace má převažovat.

^{*1)} *V této době ještě na Slovensku nebyla samostatná slepecká tiskárna. Byla založena až v r. 1948*

FUCA, Giuseppe

* 31. 10. 1922

† 18. 9. 1981

Třetí prezident Unione italiana dei ciechi (UIC).

Narodil se nevidomý. Ve čtyřech letech byl opeřován a získal malé zbytky zraku. Jeho rodiče mu v r. 1908 zahynuli při zemětřesení. Fuca byl přijat do ústavu pro nevidomé děti, aby zde nabyt základní vzdělání. Po absolvování základní školy se musel, jako všichni ostatní žáci, vyučit řemeslu, i když měl předpoklady k dalšímu studiu na střední škole. Za velkých potíží se nakonec mohl kvalifikovat ve florentském Nicolodihovo ústavu na maséra. Studie ukončil v r. 1942.

Po krátkém čekání doma v Reggio di Calabria se po druhé světové válce stal členem socialistické strany a členem odborové organizace.

Mezi lety 1946–1955 vykonával své povolání. Byl zaměstnaný jako fyzioterapeut. Vznikly spory, zda z jeho aprobace nebo v souvislosti s ní obdržel (1955) doložku opravňující k vykonávání učitelského povolání pro praktické vyučování v masérské škole, kam byl ve Florencii přijat.

Již v r. 1951 se stal sekretářem UIC, o rok později přešel v téže organizaci do exekutivy a převzal vedení školy pro vodící psy. Stává se též Bentivogliovým spolupracovníkem v oblasti přípravy otevření možností vzdělávat schopné nevidomé studenty s cílem, aby mohli působit jako kvalifikovaní učitelé v běžných školách.

Po Bentivogliově smrti byl v r. 1965 zvolen prezidentem UIC. Zasadil se o to, aby všichni nevidomí občané obdrželi pravidelný měsíční finanční příspěvek „na opatrovné“. Příspěvek byl schválen. V r. 1974 byl přiznán příspěvek i válečným slepcům.

Fucu, tohoto neúnavného pracovníka stihl první infarkt (1978) a v následujícím roce se vzdává všech funkcí. Jeho následovníkem byl zvolen Roberto Kervin.

FUČÍK, Václav

Ladič a obchodník klavíry.

Narodil se nevidomý. V r. 1895 byl chovancem ústavu pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí. Svou živnost provozoval v Brně.

FUENLLANA, Miguel de

* 1500 (?)

† 1579 (?)

Nejnámější skladatel španělské loutnové literatury.

Narodil se v Navalcarnero u Madridu. Od narození nevidomý. Byl geniálním loutnovým virtuosem. Působil ve službách markýzy de Tarifa a později na dvoře ve Valladolidu.

Jeho hlavní díla byla uveřejněna v Seville, a to: Erphenica lyra (1554) (Libro de musica para vihuela intitulado Orphenica lyra). Jedná se o sbírku skladeb jiných autorů, kterou Fuenllana upravil pro loutnu a věnoval Filipu II., Fantazie pro čtyřstrunnou loutnu aj. S Fuenllanovými skladbami se čas od času setkáváme v různých hudebních edicích staré španělské hudby. Jeho skladby se rovněž objevují i v repertoáru současných kytaristů.

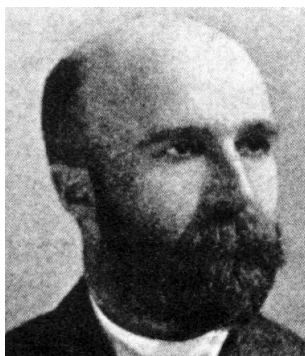
FULLER, Boy

(vlastním jménem
FULKON Allen)

* 1903

Zpěvák a kytarista.

Od útlého dětství byl nevidomý.

FUNK, Friedrich Gottlieb

* 1780

Učitel ve škole Ústavu pro nevidomé děti v Curychu.

Narodil se ve švýcarském Niedau. Od dětství byl nevidomý. Vychován byl v curyšském výchovně vzdělávacím ústavu pro nevidomé děti, kde se později stal učitelem. Jako mimořádně čínorodý člověk zde měl výjimečné výsledky. Již v dětství stále něco vylepšoval a vynalézal. Zkonstruoval pomůcku podobnou trojramennému kružítku, jehož pomocí psal písmena propichovaná jehličkami, které byly na ramenech kružítka umístěny v různých kombinacích. J. W. Kleina tento způsob vytváření písmen inspiroval. Funk jako mimořádně úspěšný učitel sestrojil i pomůcky pro matematiku aj.

FUREDY

Maďarský hudební pedagog.

Byl od dětství úplně nevidomý. V první polovině 19. století vyučoval hře na klavír, hudební teorii a zpěvu snad podle nějakých reliéfních not. Byl varhaníkem reformované církve.

FURUKANA, Taširo

* 1845

† 1907

Japonský tyflopedit.

Přišel k názoru, že v Japonsku jsou nevidomé a hluchoněmé děti zanedbávány. Založil proto pro ně roku 1875 v Kyotu první školu v Japonsku. Sám také vyvinul speciální metody pro jednotlivé vyučovací předměty, které měly ulehčit vzdělávání těchto žáků. V r. 1889 však z nedostatku finančních prostředků školu zrušil. Jeho odbornost neunikla pozornosti, a proto v r. 1900 byl přijat jako vedoucí učitel do výchovně-vzdělávacího ústavu pro nevidomé děti v Ósace.

G

GAHAIS DE PAULA, Franz A. von

* 1. 4. 1763

† 25. 8. 1809

Magistrální dvorní rada vídeňský.

Je autorem spisu *Kurzer Entwurf zu einem Institut für Blinde*, který J. W. Kleinovi usnadnil provedení záměru otevřít ve Vídni výchovně vzdělávací ústav pro nevidomé děti. Je zajímavé, že Gahais upozorňuje na nutnost vychovávat a vzdělávat slabozraké děti jiným způsobem než nevidomé. Měl na mysli možnosti využívání zraku. Jde o dvě výchovná hlediska, zrakové a hmatové. Kritériem je získávání představ o věcech a jevech, získávání a posilování představ o světě i o způsobu orientace v prostoru. Gahais doporučoval, aby při ústavěch pro nevidomé děti byla zřizována oddělení pro poloslepé.

GAJDAROV, Konstantin

Spolupracovník Ústavu právních věd Bulharské akademie věd.

Zrak pozbyl v hodnosti důstojníka po těžkém zranění za druhé světové války. Po marném léčení a hlavně po zvládnutí své nové životní situace se rozhodl dokončit studia na vysoké škole, která mu válka přerušila. Za pomoci bratra také studium dokončil. Jeho rigorózní práce se zabývala problematikou mezinárodních smluv. Na základě hodnoty této práce se stal spolupracovníkem odborného ústavu, který se touto tematikou zabýval. Do bulharštiny přeložil několik odborných publikací.

GALERONOVÁ DE CALONNE, Berta

* 1860

† 1936

Francouzská básnířka.

Narodila se v Paříži jako dcera univerzitního profesora. V šesti letech následkem zranění ztratila zrak. Později také trpěla silnou nedoslýchavostí. V r. 1875 ji rodiče svěřili do výchovy řádovým sestrám sv. Pavla, kde ji jedna ze sester naučila číst a psát, rovněž jí poskytla základy všeobecného vzdělání a hudby.

Ve dvaceti letech ústav opustila a vdala se za architekta, který ji znal od dětství. Později vstoupil do

dipomatických služeb. Šťastné manželství pro ni bylo inspirací a klidným zázemím. Narodilo se jim dítě, které sama vychovávala, jakékoliv úsluhy odmítala.

Začala se věnovat poezii, ke které ji inspiroval její šťastný soukromý život. V r. 1890 dokonce obdržela od Francouzské akademie za sbírku básní *Dans mienne nuit* (V mé noci) cenu 1 000 franků a čestnou medaili. Následovalo ministerské jmenování Důstojník akademie. P. Villey ji v té době označuje za největší francouzskou básnířku. My bychom dnes zrovna tak ocenili i její úlohu matky. Napsala také několik divadelních her, z nichž veršovaná jednoaktovka *Ambroise Para* je ceněna nejvíce. Publikovala množství časopiseckých článků. Dopisovala si s H. Kellerovou.

GALL, James

V r. 1833 na výzvu edinburské Společnosti pro umění uveřejnil svůj reliéfní geometrický systém písma pro nevidomé. O tři roky později byl prohlášen za vítěze a vyznamenán zlatou (skutečně ze zlata) medailí. Jeho trojúhelníkové písmo bylo sice populární, ale v praxi se nakonec neosvědčilo.

GALLASEK, Georg

Rakouský vynálezce.

Narodil se počátkem 19. století v Ebergassingu (Rakousko). Vynalezl rychlopis slepeckého písma a mechanické skládací zařízení pro dorozumívání nevidomých s hluchoslepými osobami. Tento aparát byl potom v r. 1846 vyráběn ve Vídni.

GAŇO, Viliam

* 25. 5. 1893

† 24. 7. 1966

Slovenský defektolog.

Narodil se v Trnavě. Na učitelském ústavu studoval v Blatnom Potoku, který absolvoval v r. 1912. Studium na Vysoké škole léčebné pedagogiky v Budapešti

dokončil v r. 1915. V letech 1915–1919 vyučoval v Ineu (Rumunsko) a v ústavěch pro postiženou mládež v Budapešti, od r. 1921 v Ústavu pro neslyšící v Komárně, v r. 1927 se stal ředitelem Ústavu pro hluchoněmé v Dubnici nad Váhom a v r. 1933 v Kremnici. Od r. 1945 pracoval na Povereníctvu školství, od r. 1947 byl vedoucím odboru defektologie Státního pedagogického ústavu v Bratislavě.

Zabýval se otázkami výchovy na školách pro mládež vyžadující zvláštní péči a otázkami speciální pedagogiky.

Gaňo je autorem několika spisů vztahujících se i k problematice výchovy a vzdělávání nevidomých dětí i dospělých. V tomto odvětví píše sporadicky, spíše jen v obecné rovině svých prací o defektologii.

GARIN, Ludwig

Francouzský mechanik.

Narodil se a působil v Paříži. Od dětství byl nevidomý, avšak po operaci získal slabozrakost. Koncem 19. století vynalezl několikařádkovou šablonu pro psaní Braillovým písmem.^{*1)} Měla posuvný řádek a na spodním kovovém listu místo důlků vyfrézované drážky. Posuvný řádek ovšem nemohl konkurovat pevně nastaveným jako např. u pražské tabulky. Přesto jeho pomůcka posunula techniku psaní Braillovým písmem. Pokusil se sestrojít slepecký psací stroj.

^{*1)} *Původní výrobky mají ve svých fondech Muzeum Louise Braillova v Coupvray (Francie) a odd. DTI TMB*

GATTERMAYER, Josef

* 1758

† 1833

Německý zemědělec a výrobce vína.

O zrak přišel v dětství. Od mládí inklinoval k zemědělství, ve kterém dosáhl výborných výsledků. Jeho víno bylo vyhledáváno i ve vzdáleném okolí.

GEIBEL, Adam

* 15. 9. 1855

Americký klavírní virtuos a hudební skladatel.

Původem z Německa. Narodil se ve Frankfurtu nad Mohanem. Po narození oslepl. V r. 1862 se s ním rodiče přestěhovali do USA. V 9 letech nastoupil do Pensylvánského ústavu pro výchovu nevidomých dětí ve Filadelfii, kde se mimo všeobecnému vzdělávání věnoval hudbě. Brzy se projevilo jeho mimořádné

hudební nadání. Zvláště se věnoval hře na klavír, ve které dosáhl mimořádných úspěchů. V r. 1874 obdržel zlatou medaili jako cenu za kompozici Hymnu. Napsal kolem tisíce skladeb, z nichž mnohé byly hrány i v Evropě. V r. 1884 se vrací do ústavu ve Filadelfii, ovšem jako hudební pedagog, známý klavírista a hudební skladatel.

GEISLER, Horst

* 28. 7. 1921

Německý organizátor vyššího vzdělávání nevidomých.

Narodil se v Hannoveru. O zrak přišel v době školní docházky. Přestoupil do studijního ústavu pro nevidomé v Marburku. Nakonec ve Freiburgu a Göttingenu vystudoval práva, tematiku sdělovacích prostředků.

V letech 1952–1965 působil na ministerstvu, 1965–1971 se stal ředitelem Studijního ústavu pro nevidomé v Marburku, od r. 1971 přešel znovu na ministerstvo. V letech 1974–1982 byl nejdříve místopředsedou, později předsedou Svazu německých slepců, 1954–1982 pracoval ve Světové radě pro blaho slepců, 1967–1974 a později (1977–1982) byl členem několika různých stálých výborů. Působil též jako místopředseda Spolku pro pomoc nevidomým lidem v Izraeli.

GENÉRESSE

Francouzský vynálezce.

V r. 1807 vynalezl pro nevidomé složitou pomůcku pro vedení řádku při psaní běžným písmem. Mohla být užitečná pro ty nevidomé, kteří oslepli později a ovládali běžné písmo.

GENOUD, Moncef

* 2. 9. 1961

Švýcarský jazzový klavírista.

Narodil se v Tunisu. Jako nevidomého sirotka ho podchytila charitativní organizace Teere des hommes. Ve věku dvou let ho přijala a později adoptovala ženevská rodina Genoudových. Byl přijat do útulku pro nevidomé v Lausanne. Potom navštěvoval třídu pro volbu povolání při běžné škole. Maturoval na gymnázium v Limoges ve Francii. Byl přijat do školy pro zrakově postižené fyzioterapeuty, ale to mu rozhodně nevyhovovalo, a tak se vrátil do Ženevy a pokračoval

v započatém studiu hry na klavír u nevidomého jazzového pianisty Achille Scottiho.

Brzy tohoto studia zanechává. Matka ho naučila Braillovu notopisu a cvičila a podporovala ho v rozvoji jazzové improvizace. Na Ženevské konzervatoři se připravil pro povolání učitele hudby. Studoval zde po čtyři roky v klavírní třídě, harmonii a kontrapunkt. Získal oprávnění pro vyučování hudbě na středních školách ženevského kantonu. Toto vysvědčení mu mělo být základem pro existenční uplatnění.

S výkonem učitelského povolání však nepočítal. Stal se zakladatelem, vedoucím a pianistou jazzové skupiny Genoud, Lavanchi, Malhebe. Je přesvědčený, že není možné provozovat na úrovni současně vážnou hudbu a jazz. Dokládá to příkladem velkého vídeňského klavíristy Friedricha Guldy.

S jazzem se seznámil poslechem, analýzou gramofonových desek. Jeho jazzový profil mimo již zmíněného Scottiho touto cestou formovali: Fats Waller, Art Tatum, Count Basie a Duke Ellington. Genoud říká, že jen slavní lidé mohou žít z jazzu. Hrál jazz i rock. Nevyhýbal se práci s velkými orchestry. Komponoval a aranžoval. Svě skladby diktoval vidomým muzikantům, kteří dovedli psát do partitury.

Se svou skupinou vykonal mnoho zahraničních cest. Spolupracoval se slavnými sólisty. Neraď používal elektronické nástroje. Nahrává desky a účinkuje v rozhlase.

GEORGEN, Jean Daniel

Rakouský tyflop, zakladatel rakouské léčebné pedagogiky.

V r. 1861 spolu s Heinrichem Mariusem Deinhardtem vydal historicky první teoretické dílo *Léčebná pedagogika usilující o zobecnění a pojmenování základních principů utvářející se nové vědní disciplíny*.

GEORGI, Karl August

* 1. 4. 1802

† 26. 4. 1867

Německý tyflop. Byl zastáncem myšlenky, aby nevidomí mohli navštěvovat školu ve svém bydlišti.

Narodil se v Naumburku jako syn vojenského lékaře. V r. 1805 se rodina odstěhovala do Drážďan, ve kterých s výjim-

kou studií zůstal po celý život. V r. 1816 přechází do knížecí školy v Míšni. Od r. 1822 studuje teologii na Lipské univerzitě. Nejvíce pozornosti věnoval klasickému studiu a latině. V r. 1825 zakončil studia získáním doktorátu z filozofie.

Věnoval se soukromému vyučování filologie. Vykonal cesty po Německu, Itálii, Švýcarsku. Od r. 1832 se stal ředitelem Ústavu pro nevidomé v Drážďanech. V této funkci působil celkem 35 let.

Pro přípravu k povolání byl ústav zaměřený velmi jednostranně. Hlavním oborem bylo řemeslo. Hudbě se nevyučovalo. Všechnu svou energii Georgi věnoval přípravě nevidomých k jejich samostatnému životu provozováním řemesla. Stal se dokonce nepřítelem zaopatřovacích ústavů. Pro samostatné řemeslníky zřídil podpůrný fond. Svě bývalé chovance často navštěvoval, aby se přesvědčil, jak si vedou a zda potřebují nějakou pomoc. V tomto systému pokračovali i Georgiovi nástupci.

Aby odlehčil přetíženému ústavu v Drážďanech, otevřel v Hubertsburku (1862) tzv. předškolu pro nevidomé od 6 let. Pro nevidomé děti měla velký význam proto, že příprava na školu probíhala v souladu s jejich věkem. Daleko větší význam mělo toto opatření z hlediska specifik výchovy a pro zdůraznění přípravy pro život v samostatném a produktivním životě.

Napsal: *Dějiny saského královského ústavu pro nevidomé v Drážďanech* (1836); *Zaopatření slepých* (1851); *Návod k účelnému zacházení s nevidomými dětmi v kruhu rodinném* (1857); sbírku básní *Nábožné písně*.

GEORGI, Paul

* 18. 8. 1919

Významný německý tyfletechnik a tyflokartografik.

Narodil se jako syn továrního dělníka v Rittersgrünu. Zabýval se konstrukcí strojů. Mistrovskou zkoušku v oboru vykonal v r. 1955. V r. 1963 mu byl přiznán titul inženýra. První pokusy o výrobu papírových reliéfních zeměpisných map pro nevidomé pocházejí z roku 1950. Vyrobil také množství jiných reliéfů.

Prispěl rovněž k vývoji tzv. Minipichtu, společenských her adaptovaných pro nevidomé hráče.

Vyvinul mimořádné úsilí pro vznik slepecké tiskárny a knihovny v Lipsku. Do provozu byla dána v r. 1948. V r. 1954 je tyflokartografické oddělení tiskárny dislokováno do tehdejšího Karl-Marx-Stadtu (Chemnitz, Saská Kamenice), kde se počaly vyrábět i jiné pomůcky pro nevidomé děti i dospělé. Za svou činnost obdržel několik ocenění a vyznamenání.

GILBERTOVÁ, Elisabeth

* 1826

† 1875

Americká organizátorka péče o nevidomé.

Narodila se v Oxfordu (USA). O zrak přišla ve svých třech letech. Studovala soukromě. V r. 1855 založila jako nevidomá v Londýně Spolek pro všeobecnou péči o slepé. Členové spolku navštěvovali nevidomé v jejich domácnostech, pomáhali jim a vzdělávali je. Spolek se stal příkladem pro zakládání podobných sdružení v ostatních hrabstvích.

GIOTTI, Cossimo

* 1760

† 1793

Italský dramatik.

Narodil se ve Florencii. Na jedno oko neviděl již od dětství, na druhé, slabozraké, oslepl v osmnácti letech.

Napsal řadu dramát, z nichž některá byla vydána vícekrát. Jsou to např. Agis, Gusman d'Almeida a Ines de Castro. Mimoto napsal několik veseloher i dalších prací, které nebyly vydány tiskem. Jeho dramata však byla v Itálii velmi oblíbená.

GISSLER, Tore

* 1914

† 1979

Švédský pracovník v oblasti péče o nevidomé osoby.

Gisslerovo původní povolání se neuvádí. V letech 1939–1945 pracoval na švédském ministerstvu zahraničí. V letech 1948–1978 byl hlavním učitelem v Tomteboda na škole pro nevidomé žáky. V letech 1967–1972 byl zvolen předsedou Světové rady učitelstva působícího v ústavech pro nevidomé děti. Mimo to byl členem Vládního výboru pro výchovné problémy nevidomých dětí. V letech 1954–1958 působil jako expert pro slepecké záležitosti v Jugoslávii.

O problémech života nevidomých dětí i dospělých osob napsal několik větších prací a příspěvků do odborných časopisů.

GLIER, Johann

* 4. 5. 1851

Narodil se v Pasece u Šternberka jako nevidomý v židovské rodině. Protože brněnský ústav pro nevidomé

mé děti neměl možnost vzdělávat chlapce ve zděděné víře, byl přijat do ústavu ve Vídni na Hohe Warte. Glier se zde vyučil ladičem klavírů. Tuto živnost potom provozoval v okolí svého rodiště.

GLÜCKAUF, Kilian

* 1871

† 1927

Pražský hudebník, varhaník a ladič klavírů. Ve své době všeobecně známá pražská figurka, člověk otevřeného srdce.

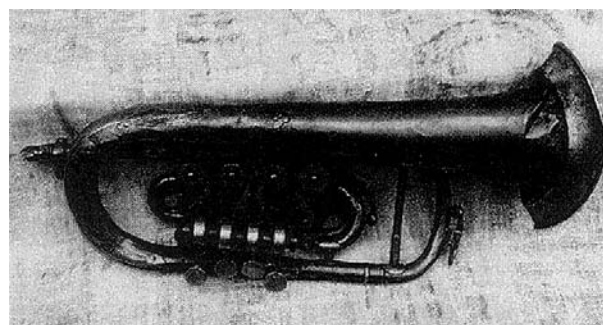

Byl odloženým dítětem, místo ani datum narození neznal. Sám nevěděl, kdy a kde se narodil. Vychovala ho cizí venkovská žena, na jejíž laskavé zacházení do smrti vzpomínal. Vlastní rodinu ani potom nikdy nepoznal. Stal se chovancem Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech. Vedení ústavu uvádí rok narození 1871. Zda je to spolehlivé datum, nelze zjistit. V ústavu se mimo školnímu vzdělání věnoval hudbě. Naučil se hrát na klavír, varhany, housle, křídlovku a klarinet.

Byl dobrým klavíristou a vyhledávaným hudebníkem v pražských lokálech, kde hrál vše, co si hosté přáli. Byl jim rovněž výborným společníkem. Bydlel mimořádně skromně, samotářsky, nikdy na svůj osud nenaříkal.

Na varhany hrál v tzv. robotárně, kde dostával stejné oděvy jako káranči. Při chůzi po ulici držel v pravé ruce dlouhou bambusovou hůl, která se tyčila nad jeho mohutnou postavou. Chodil s křídlovkou na prsou. Byl také dobrým ladičem klavírů.

V dětství byl k němu osud nespravedlivý. Tím více přilnul k dětem, které měl rád a ony ho také milovaly. Vracel lásku své vychovatelky. Ujímal se sirotků a opuštěných dětí. Platil jim na výchovu, pokud byly v nějakém zařízení, přispíval na výživu i ošacení.

Křídlovka Kiliana Glückaufa

Kdo by nevpomněl na silného nevidomého muže v plátěné haleně, kráčejiícího s jistotou po ulicích Prahy? S trubkou na prsou, opásaný řemenem, na němž visely vpředu klíče a vzadu bednička. V létě bosý, v zimě v chatrné obuvi. Tak tu chodil mezi lidmi, vyklepáváje si po dlažbě cestu dlouhou tyčí. Nikdy neželal, vydělával si na chléb jako ladič klavírů, jako dělník. Bylo-li potřeba, vypomohl při těžších pracích každému, kdo o to požádal.

Při účinkování v kavárnách měl svou křídlovku^{*1)} upevněnou v zápěstí a přitom se doprovázel hrou na klavír. Nehrál jen za peníze. V nemocnici u Milosrdných sester hrával a zpíval pacientům zdarma.

O Glückaufově životě napsal pojednání v Braillově písmu jeho spolužák František Šnajberg.

^{*1)} *Glückaufovu trubku má ve svých sbírkových fondech DTI TMB*

GOETZ, William

Americký konstruktér.

Spolu s J. R. Atkinsonem v r. 1932 zkonstruoval stroj pro tisk Moonovým písmem. Do této doby se sázelo z odlévaných matric. V londýnské slepecké knihovně byla polovina knižních fondů tištěna Moonovým písmem, polovina písmem Braillovým. Tuto situaci vyvolaly dvě osobnosti, Th. R. Armitage a W. Moon.

GOLBACHOVÁ, Anni

* 1904

Německá spisovatelka. Do literatury vstoupila až jako šedesátiletá.

V dětství pozbyla zrak. Lékařům se však podařilo vrátit jí alespoň jeho malý zbytek. Hůře se jí dařilo, když v dospělosti začala ztrácet i sluch. Postupně ztratila i ten zbytek zraku a úplně ohluchla. Z životní otupělosti jí vlastně pomohla matka.

V té době onemocněla její matka rakovinou. Požádala svou dceru, aby jí utrpení mírnila vyprávěním. Golbachová si začala vymýšlet různé příběhy, a tak zrál její vypravěčské umění. Na popud přátel tyto příběhy sepsala.

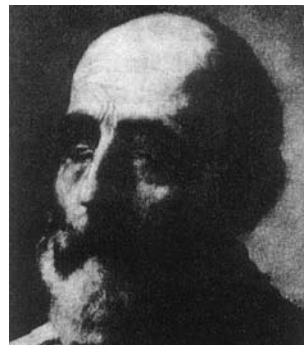
GONELLI, Giovanni

* 1602 (1603)

† 1664 ?

Italský sochař.

Narodil se v Gambasi. Studoval malířství. Působil ve Florencii. Na svých cestách se zamiloval do dívky jménem Lisetta, ale měl soka. Byl jím jeho přítel, také sochař. Když jeho sok jednou uviděl krásnou Gonelliho sochu, tak ho to rozhněvalo, že mu vhodil do tváře hrst mramorového prachu. To ho připravilo o zrak. Lisetta prohlásila, že se zaslíbila umělci a že svůj slib dodrží, když Gonelli i jako nevidomý vytesá z mramoru její portrét a dokáže tak, že zůstal umělcem. Po roční práci se mu to skutečně podařilo, ale při odhalení sochy ho ranila mrtvice.

GONIN, Raymond

Francouzský vysokoškolský profesor.

Nevidomý vysokoškolský pracovník. Po smrti H. Thilandera se ujal redakce mezinárodního esperantského časopisu pro nevidomé Esperanta ligilo.

GONZÚROVÁ, Wanda

* 29. 6. 1944

Česká tyflopka.

Narodila se v Praze, kde získala základní i středoškolské vzdělání. V r. 1966 absolvovala PřF UK v Praze. Od r. 1968 vyučovala na gymnáziu pro mládež s vadami zraku v Praze

až do roku 2003. V letech 1969–1972 si doplnila kvalifikaci studiem na katedře speciální pedagogiky UK.

Mimo své učitelské povinnosti spolupracovala se všemi organizacemi nevidomých a slabozrakých, aby poznala problematiku života a práce dospělých nevidomých i slabozrakých lidí, jejich možnosti dalšího vzdělávání, pracovního začlenění aj. Především měla zájem o kompenzační pomůcky, v první řadě o pomůcky elektronické. Stala se první učitelkou práce s Optaconem. Ve škole později zavedla i práci s počítači. Již v době, kdy počítače byly ještě opravdovou vzácností a doménou několika málo odborníků, pochopila jejich ohromný význam, jakožto kompenzačních pomůcek, schopných pozvednout kvalitu

života a studia mnohých zrakově postižených lidí na zcela novou úroveň. Díky jejím organizačním schopnostem a osobnímu nasazení se stalo gymnázium pro zrakově postiženou mládež v Praze jednou z prvních středních škol v republice (a to nejen mezi školami speciálními), které měly počítačovou síť a připojení k internetu.

V letech 1992–1994 se podílela na vybudování speciálního centra na katedře matematiky Českého vysokého učení technického v Praze pro podporu vysokoškolského studia těžce zrakově postižených zájemců. V letech 1994–2000 se aktivně podílela za českou stranu na ICC (International Computer Camp – Evropská mezinárodní letní škola výpočetní techniky pro zrakově postiženou mládež). Byla jednou z těch, kteří se zasloužili o to, že ČR spolu s Rakouskem a Německem stála u samého zrodu této aktivity, která každoročně pomáhá zrakově postiženým středoškolákům získávat první mezinárodní zkušenosti – dnes již v rámci EU.

Gonzúrová se stala hlavním řešitelem projektu Unifikace bodového písma a vytvoření jednotného kódu pro zpracování studijních materiálů pro těžce zrakově postižené uživatele. Vytvořila kódové tabulky Latin2 i Windows 1250 v šestibodovém i osmibodovém písmu pro počítačové zpracování. Zabývala se i normou bodového písma. Komise, ve které pracovala, připravila první návrh rekonstrukce české národní sady Braillova písma, který se stal základem pro dosud neexistující normy.

Wanda Gonzúrová se zrakově postiženým studentům a jejich podpoře ve vzdělávacím procesu věnuje i nadále. Spolupracuje s Centrem podpory samostatného studia zrakově postižených na ČVUT – TEREZA, podílí se rovněž na recenzích a přípravě nových učebnic; a to především přírodovědných (fyzika, chemie), jejichž úprava pro zrakově postižené studenty je stále ještě odborně i časově velmi náročnou záležitostí.

GORDON, William

* 2. 8. 1901

Kanadský podnikatel.

Nevidomý průmyslník. Vlastnil velkou firmu na výrobu drobného zboží.

GORE, Thomas Pryor

* 1870

† 1949

Severoamerický senátor.

Narodil se v Embry. Zrak ztratil ve svých osmi letech. Dosáhl vysokoškolského vzdělání na univerzitě v Tennessee. R. 1903 se stal členem senátu za oblast Oklahomy a jejím politickým představitelem. Působil jako oblíbený člen několika komisí. V Encyklopedii amerického senátu byl svými kolegy označen za stydlivého senátora. Ve svém okolí i všech oblastech Oklahomy byl známý a vážený.

GORŠKOV, V. G.

(viz V. RJAZANCEV)

GOTTWALD, Alfons

* 8. 12. 1905

† 3. 4. 1976

Německý právník a pracovník Německého svazu nevidomých.

Narodil se v Berlíně. O zrak přišel jako čtrnáctiletý student gymnázia. Studia nezanechal a nakonec úspěšně maturoval. Práva vystudoval na univerzitě v Marburku. Při studiích se naučil švédsky.

Po studiu odešel do Švédska, aby si doplnil znalosti ze švédského práva. Usadil se jako advokát v Berlíně. Zaměřil se na klienty, kteří potřebovali znát předpisy švédských právních norem. V r. 1940, kdy byli soudci povoláváni k vojenské službě, bylo mu nabídnuto místo soudce. Později se odstěhoval k moři a opět si otevřel kancelář. V místní zotavovně bylo ubytováno mnoho nevidomých, které vypudila válka z jejich domovů. S nimi mnoho diskutoval o formě poválečné organizace, které se později stal předsedou. Podařilo se mu prosadit státní příspěvek za ztrátu zraku u civilních nevidomých.

GÖTZ, Gustav

* 28. 4. 1893

† 1962

Český klavírista německého původu.

Narodil se ve Šternberku. Zrak pozbyl v raném dětství. Ve svých osmi letech byl přijat do Ústavu pro nevidomé v Brně. Po dokončení povinné školní docházky se vyučil košíkářskému řemeslu. Již od začátku pobytu v ústavu vynikal zájmem o hudbu a dovednostmi ve hře na hudební nástroje, zvláště ve hře na klavír, ve které již v ústavu dosáhl bravurní úrovně.

Ještě než byl připravený vykonat státní zkoušky z hudby, došlo k vzájemnému nedorozumění s ředi-

telem ústavu Fr. Pavlíkem ohledně přerušení studií a pobytu v ústavu z důvodu vážného onemocnění Götzovy matky. Proto předčasně vystoupil, aby se mohl o ni starat. Obživu zajišťoval tím, že v Šumperku založil vlastní hudební školu.

Přítom neustále toužil po dalším hudebním vzdělání, kvalifikaci a zdokonalení ve hře na klavír. V tomto smyslu vedl korespondenci s Ústavem pro nevidomé ve Vídni. Do Brna se již vrátit nechtěl.

Po smrti matky se nechtěl prosit ředitele brněnského ústavu, ale odešel do Vídně, kde hudební studium u věhlasného nevidomého hudebního klavíristy, varhaníka a pedagoga Josefa Labora (rovněž českého původu) zakončil státní zkouškou na tamní konzervatoři.

Do Šumperku se již nevrátil. Pořádal potom četné klavírní koncerty v Rakousku i Německu, na které zařazoval nejobtížnější díla klavírní literatury. Jelikož se touto činností nemohl uživit, soukromě vyučoval. V r. 1943 vystoupil v Brně před vyprodaným koncertním sálem Německého domu. Hrál převážně nejobtížnější díla F. Liszta. Pro brněnské koncertní publikum to byla mimořádná událost s delším ohlasem, bohužel negativně ovlivněná tísnivou přítomností německé policie. Staříčský Fr. Pavlík se koncertu nezúčastnil.

Po druhé světové válce zůstal Götz ve Vídni. Věnoval se úspěšné koncertní i pedagogické činnosti. Později přesídlil do Darmstadtu, kde také zemřel.

GOUGH, John

* 1757

† 1825

Anglický zoolog a botanik.

Ve svých třech letech oslepl. Zabýval se zoologií, botanikou a matematikou. Napsal několik vědeckých spisů, z nichž si připomeneme *Memoirs of the Literary and Philosophical Society of Manchester* a *Skotografie*. Sestavil písmo pro nevidomé čtenáře. Napsal o něm podrobně svému příteli Nieholsonovi.

GOUVEA NOVILLOVÁ, Dorina de

(viz NOVILLOVÁ Gouvea, Dorina de)

GOWER, John Graingers

* 1325

† 1402 (1408)

Anglický básník.

Narodil se v Saint Mary Overy. Triguerras, Pacheci Francisco. R. 1399 oslepl. Věnoval se studiu práv. Byl členem der Society of Lincolns Inn.

Napsal trojdílný spis se samostatnými názvy: *Speculum meditantis*, *Poema quod dicitur vox clamantis* a *Confessio amantis*. Vyšlo až v r. 1483. Obsahem celého díla je láska popsána v rétorickém a metafyzickém duchu. V r. 1857 bylo přistoupeno k novému vydání pod názvem *Confessio amantis* of John Gower - London.

GRAINGERS

Anglický organizátor péče o chudé.

V r. 1784 založil v Londýně charitu, která pečovala i o chudé slepce.

GREENVILLE, T.

Anglický nevidomý vynálezce.

V r. 1780 vynalezl pomůcku pro základní početní úkony, která byla vhodná pro nevidomé.

GREGA, Ján

* 6. 3. 1936

Slovenský vysokoškolský učitel.

Narodil se v Nižné na Slovensku. O zrak i pravou ruku ho připravila druhá světová válka. Za své vzdělání vděčí Levočské škole pro nevidomé, kam nastoupil v r. 1948. Po absolvování středoškolských studií na gymnáziu v Levoči (1956) se přihlásil ke studiu na UKo v Bratislavě, kde v r. 1961 absolvoval práva. V r. 1967 byl promován na doktora práv. V r. 1973 se stal kandidátem věd a asistentem marxismu-leninismu na katedře Univerzity P. J. Šafárika v Košicích. V r. 1979 byl jmenován docentem.

Průběžně pracoval ve společenských organizacích nevidomých a slabozrakých. V rámci této činnosti má svůj významný podíl i na výstavbě nové budovy pro Slepeckou tiskárnu a knihovnu Mateja Hrebendy v Levoči.

GREWILLE, R. K.

Na výzvu edinburské Společnosti pro umění navrhl v třicátých letech 19. století reliéfní písmo pro nevidomé. Při koncepci vycházel z malých písmen latinky. Písmo se neosvědčilo.

GRINCEVIČUTE, B.

* 1911

Litevská pěvkyně.

Nejen ona, ale i oba její bratři měli velmi slabý zrak. Jim pomohla operace, ona byla nucena odejít do Ústavu pro nevidomé ve Varšavě. Mimo povinnou školní docházku se zde učila hře na klavír i sólovému zpěvu.

Když se jí po operaci poněkud zlepšil zrak, přijala v r. 1931 místo vychovatelky v ústavu pro nevidomé. Aktivně se zapojila do práce ve prospěch litevských nevidomých. Protože zrak opět ztratila, byla nucena své pedagogické činnosti zanechat. Rozhodla se, že se stane profesionální pěvkyní, protože od dětství dobře zpívala. Na konzervatoř ji však nepřijali, protože nevěřili, že by mohla zpívat na jevišti. Vystudovala tedy na lidové konzervatoři.

V r. 1937 zpívala poprvé v litevském rozhlasu, kde během doby vystupovala pravidelně. R. 1943 měla v Kaunasu svůj první celovečerní koncert. O rok později byla přijata jako sólistka Kaunaské filharmonie a v r. 1946 se stala stálou spolupracovnicí litevského rozhlasu.

Grincevičute zpívala nejen písňové cykly. Uvedla rovněž mnoho novinek litevských skladatelů. Velké zásluhy si získala v popularizaci litevských lidových písní. Mnoho z nich natočila na gramofonové desky.

GRÖPLER, Anton Moriz

* 3. 6. 1818

† 14. 1. 1875

Zakladatel Ústavu pro nevidomé ve Štětíně. Zvláštní pozornost věnoval výchově nevidomých dívek, které nebyly ke vzdělávání a výchově na většině ústavů vůbec přijímány.

Narodil se v Raguhnu jako syn pláteníka a barvíře. Ve svých deseti letech si nožem poranil oko. Zanedlouho ztratil zrak i na druhém oku. Tím sice pozbyl možnost splnění svých dětských snů, ale ne odvahu vytvořit si nové představy o životě.

Pomáhal otci různými pracemi v jeho obchodě. V docházce do školy v místě bydliště i jako nevidomý pokračoval dále. Tím neztratil kontakty s okolím. Později se mu to vyplatilo, měl stále dostatek kamarádů. Svým způsobem života se již v dětství učil překonávat životní překážky a dovednost je správně hodnotit.

V r. 1840 byl přijat do Ústavu pro nevidomé v Halle, kde si počínal výborně. V r. 1844 se tam dokonce stává učitelem. Bylo to umožněno tím, že se dal zapsat ke studiu na univerzitě. Vynikal pílí a cílevědomostí. Žil plným studentským životem, jelikož i své dětství prožíval s vidomými spolužáky.

V r. 1849 byl ústav rozpuštěn. Tím přišel Gröpler o místo a nastaly mu starosti s obživou. Odchází do Pomořan. Tam ovšem žádný ústav nebyl. Zaujala ho myšlenka založit ústav ve Štětíně. Po velkých obtížích se mu to ve spolupráci s Ferdinandem Zimmermannem zdařilo. V r. 1850 zahájili výuku s jedním žákem. V r. 1852 s pomocí své manželky ústav rozšířili. Postupně získávali velmi dobrou pověst. V r. 1857 se ústav stěhuje do jiné budovy u Štětína. Když byl zajištěn provoz chlapeckého oddělení, začali organizovat i oddělení pro dívky. Povolení obdrželi v r. 1861. Zpočátku bylo umístěno v nájemním bytě.

V r. 1874 musel Gröpler, ačkoliv velice nerad, odejít do penze. Značně se mu zhoršily dýchací obtíže, které ho sužovaly natolik, že nemohl pracovat.

Ve šťastném manželství měli šest dětí, avšak otce přežily pouze dvě dcery. Jedna se provdala za ředitele Berlínského městského ústavu pro nevidomé Emila Kulla, druhá si vzala ředitele štětínského ústavu, který nastoupil po jejím otci.

GROS, Miklos

* 1918 (?)

† 1973

Houslový virtuos slovenského původu.

Pocházel ze Slovenska. Byl absolventem hudební školy při Deylově ústavu pro nevidomé v Praze. Potom studoval hru na housle u prof. Volžáka. V r. 1939 emigroval do Francie před pronásledováním německými nacisty. Později se uplatnil jako sólista v USA, kde také zemřel.

GROT, Konstantin Karlovič von

* 12. 1. 1815

† 30. 10. 1897

Významný ruský státní úředník, filantrop-tyflopod, budovatel Ústavu pro nevidomé v Petrohradě.

Narodil se v Petrohradě jako syn úředníka. Jeho dědeček se do Petrohradu přistěhoval z Německa. Konstantinovou první učitelkou byla jeho vlastní matka. V r. 1826 byl přijat do Carskoselského lycea^{*1)}, které absolvoval v r. 1835. Po předcích měl šlech-

tický původ, patřil tedy k městské honoraci a měl právo na státní službu.

Nastoupil zaměstnání v hospodářských odborech ministerstva státního majetku (do r. 1844) a poté ministerstva vnitra. Právě zde se seznámil s tím, jak fungují úřady pro veřejnou péči. (Viz Gogolův Revizor). Byl jmenován gubernátorem Samarské gubernie.

V r. 1861^{*2)} byl povolán do Petrohradu. Stal se členem Městské rady. Byl iniciátorem nového vězeňského zákona. V letech 1840–1882 se zabýval reformováním zákonů národního vzdělávání.

Carevna Marie Alexandrovna ho pověřila vedením komitétu pro zaopatření pozůstalých po padlých vojácích v rusko-turecké válce. Tehdy osleplo asi 1500 vojáků. Jeho úkolem bylo zřídit pro ně azyl. Odejel proto do Německa navštívit několik ústavů pro nevidomé děti a mládež. (V roce 1880 navštívil ústavy ve Florencii, Miláně, Lausanne, Bernu, Modeně, Stuttgartu, Norimberku, Praze, Vídni. Později navštívil Francii.) Byl v přátelských vztazích s F. Büttnerem (Drážďany), Hircelem (Lausanne), Kunzem (Ilzach), Hellerem (Videň) aj.

V roce 1881 založil Mariínskou poručenskou radu,^{*3)} která byla v r. 1888 přejmenována na Poručenskou radu slepé carevny Marie Alexandrovny pro péči o nevidomé. Ve stanovách společnosti se mj. psalo, že hlavním cílem je „...výuka nevidomých některým dostupným manuálním pracím, aby mohli pracovat pokud možno bez cizí pomoci a mohli se svou prací živit“. S poručenskou radou spolupracovali významní oftalmologové, osobnosti vysoce společensky postavené, umělci, spisovatelé^{*4)} i vědci. Z její iniciativy a největší zásluhou K. K. Grot, byl v Sankt Petěrburku v najmutém bytě^{*5)} založen výchovně vzdělávací ústav pro 10 nevidomých dětí a mládeže. Pomůckami jej opatroval Skrebickij. Na základě Heboldova písma vypracoval Skrebickij ruskou reliéfně liniovou azbuku (tzv. unciál) a zařídil tisk knih v tomto písmu.^{*6)} Na Grotův příkaz se v Německu zaškolila ruská učitelka J. Trumbergová, která po svém návratu do Ruska za spoluúčasti A. I. Skrebického adaptovala Braillovo písmo na ruskou azbuku, která se používá v Rusku dodnes.

Tento krok byl natolik významný, že se stal podnětem k založení dalších podobných institucí v Kyjevě, Kazani, Tule, Tveru, Saratově, Irkutsku, Poltavě, Vologdě, Jelabuze, Vladimiru, Minsku aj.

Stanovy ústavu a učební plány napsal K. K. Grot. Mimo všeobecným vyučovacím předmětům se věnovala velká pozornost hudbě.

Z vlastních peněz financoval výstavbu dílen pro dospělé nevidomé. Grot znovu navštěvuje několik německých ústavů, aby se lépe seznámil s principy výchovy a vzdělávání nevidomých dětí. Zúčastnil se také proto několika mezinárodních kongresů učitelů nevidomých dětí, na kterých byl aktivním diskutérem. V r. 1881 založil tzv. Mariínský spolek pro podporu dospělých nevidomých, který pro ně otevřel dílnu.

V roce 1912 bylo v Rusku 29 poboček Poručenské rady. Rada vydržovala 23 učilišť pro nevidomé děti, 3 učiliště pro dospělé, dobrodinec pro malé a mentálně postižené slepé dívky, 10 internátů pro pracující nevidomé a 8 domů pro seniory a nezpůsobilé k práci. Přitom neexistovala žádná omezení národní či náboženská.

V r. 1895 byl carem vyznamenán Velkým křížem, tj. nejvyšším vyznamenáním, které bylo možno v té době v Rusku obdržet.

Grot v této oblasti aktivně působil do svých 81 let. Až do své smrti zastával funkci kurátora ústavu. Pomoc nevidomým, péče o ně a boj proti slepotě – tato oblast dobročinnosti vždy zajímala K. K. Grot a této práci věnoval svá díla, svůj život a síly během posledních 12 let svého života.

K. K. Grot si uvědomoval, že lidumilná činnost má své meze a proto přemýšlel o tom, aby byl zřízen státní ústav veřejné péče. V roce 1892 poslal dopis s návrhem na ministerstvo vnitra. S dopisem byl obeznámen car, který nařídil, aby byla zřízena vládní komise v čele s K. K. Grot, která by začala pracovat na novele zákona o veřejné péči. Dopravit ten projekt Grot nestihl: 30. října 1897 zemřel.

^{*1)} Lyceum v petrohradském carském předměstí Carské Selo, v němž studovali studenti ruské šlechty

^{*2)} V r. 1861 bylo v Rusku zrušeno nevolnictví

^{*3)} Poručenská rada byla soukromým dobročinným zařízením, které zastřešovala císařská rodina. Činnost Mariínské rady se zakládala na Základních pravidlech činnosti Poručenské rady, které byly napsány Grot. Poručenská rada měla status právnické osoby

^{*4)} Viz V. G. Korolenko: Slepý hudebník (česky 1921)

^{*5)} Později byla postavena nová budova, kterou projektoval architekt Antonín Tomiška (Anton Iosifovič Tomiška, 1851–1900), původem Čech, přestěhoval se do Ruska a tady se osvědčil několika díly, mezi nimiž jsou např. Alexandro-Mariínský ústav pro nevidomé, kostel sv. Alexandra Něvského v Petropavlovské pevnosti, učiliště pro ošetřovatelky, městská věznice aj.

^{*6)} Tisky z tohoto období uchovává Petrohradská státní knihovna pro nevidomé

GROTTO, Ludevicus Aloisius

(zvaný Il Cieco d' Adria)

* 1541

† 13. 12. 1585

Italský básník a dramatik.

Jako básník byl známý pod jménem Il cieco d' Adria. Proslavil se také jako řečník a diskutér.

Pocházel ze zámožné rodiny. Zrak ztratil již v prvních dnech svého života. Vystudoval na univerzitě v Padově. Byl členem několika italských akademií.

Zanechal po sobě několik komedií a tragédií. Přeložil Iliadu. Napsal několik životopisů katolických mučedníků a epických básní. Nejvíce je z nich hodnocen epos *Il pentimento amoroso*.

GRÜBER, H.

Německý tyflopedit.

V r. 1886 přišel s návrhem, jak technicky vyřešit oboustranný tisk Braillovým bodovým písmem. Jeho návrh není v literatuře popsán, není proto znám ani jeho technický princip.

GRÜNNERT, Hermann

* 1945

Německý varhaník a dirigent.

O zrak přišel v dětství. Byl žákem Mnichovského ústavu pro nevidomé děti. Již zde projevil mimořádné hudební nadání, přesto absolvoval přípravu na povolání administrativního pracovníka. Toto zaměstnání ho však netěšilo. Hudba ho nepřestala lákat. V r. 1965 vstoupil na Mnichovskou hudební akademii, kterou absolvoval r. 1970, obor protestantská chrámová hudba. Studoval rovněž kompozici a v r. 1974 vykonal tzv. uměleckou maturitu ze hry na varhany. Od r. 1975 působí jako kantor, varhaník a dirigent v kostele sv. Laurentia v Neuendettelsau.

Již r. 1970 získal místo učitele ve škole při menším kostele v Norimberku. Nebyl však spokojený. V r. 1975 se mu podařilo získat místo učitele na chrámové škole při kostele sv. Vavřince v Neuendettelsau, kde měl mnohem více možností se uplatnit. Vede chrámový pěvecký sbor a řídí soubor pozounérů. Každoročně nastuduje mimo několika menších skladeb jednu kantátu. Vystupuje také jako koncertní varhaník. Je známý gramofonovou nahrávkou Lukášových pašjí H. Schütze. Tento německý dirigent na ní řídí amatérský orchestr, který si jako varhaník vybudoval.

GRUSSAC, A.

Ředitel Národní knihovny v Buenos Aires.

Osepl v dospělosti. Luis Jorge Borges (rovněž nevidomý), který nastoupil na jeho místo, o něm píše, že byl zakladatelem španělské prózy.

Ani jako nevidomý nemusel opustit své vedoucí postavení v knihovně.

GRUSZCZYŃSKI, Ryszard

* 1912

Polský pěvec.

Matka mu zemřela když mu byly dva týdny, otec, když mu byly čtyři roky. Vychováván byl v sirotčinci, od čtrnácti let odkázaný sám na sebe. Chtěl být sochařem nebo malířem, ale v šestnácti letech oslepl po střele, která po něm byla vypálena na demonstraci. Byl přijat do ústavu pro nevidomé, kde se vyučil kartáčníkem.

Velmi dobře zpíval již v dětství a v dospělosti mu zůstal pěkný hlas. Hudbu měl rád vždycky. Rozhodl se pro povolání pěvce. Po tvrdé přípravě a mimořádném úsilí vystudoval Varšavskou konzervatoř.

Zpíval v rozhlase a pořádal koncerty.

Ve způsobu překonávání životních překážek spatřujeme mimořádnou sílu osobnosti, která se vymanila z prostředí, jež rozhodně nijak kladně nepodporovalo jeho ambice.

Přišla válka. Nacistická okupace učinila konec jeho plánům. Gruszczyński sice zpíval dál, ale prostředí se zásadně změnilo. Zpíval partyzánům na lesních pasekách, odbojářům na tajných schůzkách. Touha stále něco dávat ho neopustila ani v období poroby národa.

Po osvobození Polska usiluje o návrat na koncertní pódium. Stává se sólistou Varšavské filharmonie, zpívá v zahraničí a několikrát v USA. Vystoupil i na společném koncertě s Benjaminem Giglim. Nahrává na gramofonové desky. Konečně tak prožívá šťastný život. V Americe s ním natočili film o jeho životě.

Gruszczyňského bohatý repertoár obsahuje árie a písně v devíti jazycích. Je to ovšem mimohudební předpoklad zahraničního úspěchu.

GRZEGORZEWSKÁ, Marja

* 18. 4. 1888

† 7. 5. 1967

Zakladatelka polské speciální pedagogiky.

Narodila se ve Wokucze v rodině správce zemědělského statku. Své vzdělání získala docházkou do soukromých škol. Následně vystudovala Varšavskou univerzitu. Stěhovala se do Litvy, kde působila jako soukromá domácí učitelka. Potom odchází na studia do Bruselu, kde se seznamuje se základy speciální pedagogiky. Na pařížské Sorbonně získává doktorát.

V r. 1919 se vrací do Polska. Stává se inspektorkou speciálních škol. Zakládá Státní institut speciální pedagogiky.

V r. 1924 se stala redaktorkou odborného časopisu *Szkola specjalna*. V r. 1958 je už vedoucí katedry speciální pedagogiky univerzity ve Varšavě a ředitelkou *Panstwowego institutu pedagogiki specjalnej*.

Z její publikační činnosti: *Wyobrazenia wzrokowe u niewidomych* (1926), *Opieka wychowawcza nad dziećmi niewidomymi i głuchociemymi* (1933); *Struktura psychiczna czytania wzrokowego i dotykowego, Głuchoniemi, Uwagi o strukturze psychicznej niewidomych od urodzenia, Nie-widomi, ktorzi uzysskali wzrok, Opieka wychowawcza naddziecmi niewidome-mi, Struktura psychiczna t. zv. zmyslu przeszkod* (tj. vnímání do dálky čili tzv. šestý smysl) (*Pedagogika specjalna* – 1964); *Wybór pisma* (1964) a jedno v té době z největších děl ve světové literatuře, *Psychologia niewidomych*, I. díl, str. 348, z r. 1930 aj.

GUADET, Jean

* 1795

† 1881

Ředitel Národního ústavu pro mladé slepce v Paříži.

Narodil se ve St. Emilianu. Tam také zemřel.

V r. 1840 se stal učitelem v Národním ústavu pro mladé slepce v Paříži. Vynikl jako dobrý organizátor. Dosáhl značného odborného vlivu i v cizině. Funkci ředitele zastával od r. 1875. Zasadil se o další rozší-

ření Braillova písma. Podmínky mu připravil již jeho předchůdce Dufau. Redigoval časopis *Instruktoři slepců*, který vycházel v letech 1855–1863. Většinu článků v něm obsazoval sám. Uveřejnil v něm několik zajímavých pojednání.

Zařazování nevidomých dětí do běžných škol odmítá. Požaduje zřízení přípravných škol pro menší nevidomé děti před jejich přijetím do ústavu. Tato příprava by měla mít charakter zkušební nebo pokusné školy. Na druhé straně již v r. 1860, ještě jako učitel, navrhuje institut zvláštních škol pro děti duševně nevyspělé.

Napsal následující spisy: *Slepí mechanici* (1845); *Slepí hudebníci* (1846); *Ústav pro mladé slepce v Paříži* (1850); *O schopnostech francouzských slepců* (1857); *První jednání slepých dětí podle J. G. Knieho a K. A. Georgiho* (1850).

GUEIT, M.

Francouzský tyflopod.

V r. 1830 přichází se svým návrhem reliéfního písma. V praxi nebylo úspěšné, nevidomým čtenářům působilo jeho čtení nepřekonatelné potíže. Braillovo bodové písmo však nezavedl. Považoval je za pouhou dětskou hru. Svým odmítáním Braillova písma připravil precedens pro další ředitele.

GUGGHENHEIM, Markus

* 1885

Švýcarský chemik.

Narodil se ve švýcarském městě Aargau v židovské rodině, která tam žila od 17. století. Podle přání rodičů začal pracovat v obchodě, ale jeho pronikavý intelekt ho brzy zavedl zcela jinam.

U rodičů nakonec dosáhl souhlasu ke studiu chemie a již v r. 1907 byl na univerzitě v Basileji promován na doktora přírodních věd. Další tři roky studoval v Berlíně. Potom nastoupil zaměstnání v laboratořích světoznámé švýcarské továrny na výrobu léků Roche.

Po výbuchu v laboratoři úplně oslepl. Neztratil však životní optimismus. Již v nemocnici se na radu zakladatele švýcarské slepecké knihovny naučil Braillovu bodovému písmu. Aby nějak vyplnil čas, kterého měl na klinice nadbytek, rozšiřoval si své vědomosti. Nechal si předčítat knihy pojednávající o biologii.

V jedné z ošetřovatelek poznal svou budoucí ženu, která mu byla po celých 25 roků výbornou pomocnicí. Na tuto dobu vzpomíná ve svých pamětech.

Po čase se vrací na své dřívější pracoviště, kde se v kolektivu spolupracovníků uplatnil.

Biochemie a medicína začaly v této době chápat nutnost spolupráce chemického průmyslu s klinickou medicínou. Tak začalo docházet k výrobě mnoha léků. Guggenheim rozpoznal strukturu jistého druhu aminokyseliny, což ho přivedlo k vytvoření léku k určité formě mozkového ochrnutí.

Dalším Guggenheimovým pracovním oborem byl výzkum látek omezujících srážlivost krve při embolii a trombóze. Využil k tomu vitamínu K, jehož výzkumem se zabýval po několik let. O vitamínech napsal odborný spis.

Věnoval se rovněž péči o nevidomé. Působil ve slepeckém spolku v Basileji a byl činný i v akci Pomoc nevidomým Izraele. V r. 1961 se svou druhou manželkou založil nadaci pro pomoc mladým lékařům a přírodovědcům. Z jejich prostředků je podporováno vydávání vědeckých publikací těchto oborů. Sám nevidomý dovedl najít cesty k tomu, aby pomáhal ostatním. Nezůstal uzavřený do svých starostí, nezhral na svůj osud, těšilo ho, ba přímo toužil pomoci jiným.

GUILBEAU, Edgar Charles

* 1850

Učitel v Národním ústavu pro mladé slepce v Paříži.

Ve čtyřech letech oslepl. Základní vzdělání nabyt v Ústavu pro nevidomé v Paříži. Velmi dobře prospíval, a tak se stal korepetitorem, později i učitelem (1873). V r. 1885 založil v Paříži Slepecké muzeum. Uvědomil si, jakou úlohu mohou hrát jednak dřívější zkušenosti učitelů, jednak i jejich učební pomůcky, které používali nebo vytvořili. Uspořádal to nejcennější, co mohl nalézt. Některé předměty však již zachránit nemohl. Jeho iniciativa později vedla k založení muzea L. Braille v jeho rodném domku v Coupvray.

GUILLEMET, Serge

* 1936

Francouzský pedagog, tyflopedit.

Narodil se s těžkou zrakovou vadou. Po jednom roce docházky do běžné školy byl přijat k výchově

a vzdělávání do Národního ústavu pro mladé slepce v Paříži. Ve škole prospíval velmi dobře.

V r. 1955 byl přijat do ústavu jako výpomocný učitel pro nižší stupeň školy. Po absolvování dalších studií byl přijat jako řádný učitel.

Působil též v organizacích nevidomých.

Je autorem publikace Vývoj hmatu v oblasti čtení bodového písma.

GUILLIÉ, Sébastien

Ředitel Národního ústavu pro mladé slepce v Paříži.

Když v r. 1814 přebíral vedení ústavu Quinze-Vingts^{*1)}, byl vlastně více ošetřovatelem než učitelem. Oproti dřívější situaci byla v tomto zaopatřovacím ústavu otevřena již druhá třída školy. Velkou energii proto Guillié věnoval oddělení vzdělavatelých a mladých chovanců, od těch starších a neschopných je oddělil. Jedině ve výchově a možnosti vzdělávání viděl záruku, že by se ústav vzdělávací měl pro nevidomé děti stát tím pravým zařízením. Toto rozdělení prosadil. Stalo se tak v r. 1815. Trvalo však ještě další dva roky, než oddělení pro vzdělávací ústav osamostatnil a hlavně, až se přestěhovalo do vlastní budovy. Tímto činem byl založen dnešní Národní ústav pro mladé slepce, jelikož starší chovanci zůstali v Quinze-Vingts.^{*2)}

Guillié přistupuje k zásadním změnám. Haüyovu abecedu nezavedl, nýbrž vytvořil vlastní systém^{*2)}. Zajistil výrobu pomůcek pro matematiku i zeměpis. Zavedl vyučování několika cizím jazykům. Rozšířil vyučování hudbě hrou na několik hudebních nástrojů. Z manuálních činností to bylo pletení, tkání koberců, síťování, obuvnictví, výroba řemenů aj.

V r. 1819 zavedl na zkoušku Barbierovo dvanáctibodové písmo.^{*2)} Později vytvořené Braillovo písmo však radikálně odmítl, považoval je pouze za dětskou hru s body. V jeho situaci lze tento přístup pochopit. Jinou pozici ovšem měli jeho nástupci.

Napsal Esej o výchově nevidomých (1817). Byla mnohými přijata kladně, ale jinými prudce odmítána. V r. 1821 ji přeložil do němčiny a ve Wroclavi vydal tamní ředitel ústavu pro nevidomé J. Knie.

*1) Viz Poznámky a vysvětlivky

*2) Viz Valentin Haüy

GULDBERG, C. E. L.

* 1823

† 1887

Učitel v Ústavu pro nevidomé děti v Kodani.

Narodil se v Nyborku (Dánsko). Nejdříve se věnoval studiu teologie. V r. 1851 studia ukončil. Zaujala ho problematika výchovy nevidomých dětí, které vidíval jako ubohé žebračky. Vykonal proto nejdříve cestu po německých ústavech tohoto typu. Později jako učitel vynikl tvorbou několika speciálních učebních pomůcek. Jedna (1858) se zvláště rozšířila a byla také podle něho pojmenována. Jednalo se o pomůcku, která nevidomým žákům umožňovala psát běžným písmem.

V důsledku trvalé slabosti a celkového onemocnění odchází v r. 1885 na trvalý odpočinek. Za své zásluhy byl vyznamenán Dánskou zlatou medailí.

GÜNDERRODE, Karoline von

* 11. 2. 1780

† 1806

Německá básnířka.

Narodila se v Karlsruhe. Od dětství byla nevidomá. V r. 1797 napsala své první verše. Její láska ke Karlu de Syvigny ji inspirovala k tvorbě Poetických dojmů. V r. 1804 spatřila světlo světa druhá sbírka. Po její smrti vyšla tato oblíbená sbírka básní znovu, avšak později zapadla. V r. 1840 Bettina von Arnim Karolininy sbírky básní vydala znovu.

GUNDERT

Německý tyflop, jeden z tvůrců nové mutace latinky.

V r. 1840 se poprvé objevuje reliéfní perličková latinka.^{*1)} Jako jeden z autorů je uváděn právě tento učitel působící v Ústavu pro nevidomé děti ve Stuttgartu.

^{*1)} *Je to druh reliéfního písma určeného pro nevidomé čtenáře. Písmena latinky vznikají z mnoha drobných reliéfních bodů. (Viz Smýkal 2000)*

GURBINDO-RUIS, José Fermin

* 5. 2. 1935

† 4. 3. 1985

Vynikající španělský hudebník, který však neočekávaně tragicky zahynul.

Jeho zájem se soustředil na lidovou i populární hudbu. První mezinárodní soutěž nevidomých a slabozrakých skladatelů (konanou v Praze) obeslalo celkem 35 skladatelů ze sedmi evropských zemí. Mezi vítěze byl porotou zařazen španělský těžce slabozraký skladatel José Gurbindo. Jeho dechový kvintet vzbudil značnou pozornost poroty i posluchačů.

Narodil se v Čbalos (Lograño). V rodině se vlastně hudba nepěstovala. Jeho vztah k ní se k údivu všech objevil velmi záhy. V šesti letech dostal malou harmoniku. Brzy se sám naučil hrát mnoho písní, které mu zpívala jeho matka, i písní, které slyšel v rozhlase. Později mu rodiče koupili větší harmoniku, na kterou již mohl používat složitější harmonie.

Pět let studoval v soukromých internátních Kolejích pro hluchoněmé a nevidomé Deusta v Bilbau. Učil se hře na klavír a akordeon. Rovněž dobře zpíval. Skladbám se učil podle osmibodové reliéfní notace, jejímž autorem je Španěl Gabriel Abreu. Nepodařilo se mu splnit přání úspěšně vykonat přijímací zkoušku na konzervatoř. Školy s vyšší úrovní byly daleko. Vrací se proto k rodičům, kde našel učitelku, která ho připravila ke studiu na konzervatoři v Zaragoze. Tak se konečně realizoval jeho pevný úmysl.

V r. 1954 vykonal v Zaragoze kvalifikační zkoušky z hudby, které si o tři roky později rozšířil o absolutorium hudební skladby. V r. 1957 začal u proslulého profesora Victora Zubizarreta studovat kompozici, což bylo jeho dávným přáním. Nedokonale vyléčené nachlazení a přílišné vyčerpání způsobily, že onemocněl zápallem plic. Tím ztratil práci, musel také přerušit studium a byl donucen se několik měsíců léčit.

V r. 1971 dosáhl nejvyšší kvalifikace. Život mu však zkomplikovala vážná choroba ledvin, které mu byly o dva roky později transplantovány.

Od svých 16 let byl členem Všeobecné společnosti španělských skladatelů. V Bilbau působil jako akordeonista a klavírista v tanečních souborech. Založil vlastní kapelu, s níž v r. 1956 nahrál své první gramofonové desky. To měl již dostatek zkušeností, protože s pokusy o vlastní písně začal v 15 letech.

V r. 1965 je přijat jako učitel hudby do Koleje sv. Ducha v Alicante. Po čtyřech letech přechází do hudební školy Neposkvřněného početí v Madridu, kde vyučoval hře na akordeon. Souběžně působil jako člen poroty při akcích ONCE^{*1)} a natáčí pro Philips, pořádá koncerty, píše hudbu k filmům a televizním pořadům. V r. 1972, u příležitosti mezinárodního kongresu učitelů nevidomých, který byl v Madridu, vystupuje se svým sextetem.

Již ve svém mladém věku dosáhl velmi mnoho ocenění: 1954–1955 – národní cena za hru na akor-

deon; 1954 národní cena za skladbu Ztracená karavana; 1968 – čestné uznání za Fugu pro smyčcové kvarteto; 1970 cena konzervatoře za dílo Sonatina pro flétnu a klavír; 1971 cena konzervatoře za skladbu Agur Jaunak; 1974 – mezinárodní cena varhanních soutěží za skladbu Symfonické tempo. V r. 1985 získal první cenu na mezinárodní soutěži nevidomých a slabozrakých hudebníků v Mariánských Lázních. Z jeho skladeb dále uvádíme: Agur Jaunak, Fuga pro orchestr, Kvintet pro dechové nástroje, Suite safari.

Patřil mezi mimořádné talenty. Jako nevidomý byl schopný čelit všem nástrahám a překážkám, které slepota přináší. Nebylo mu však dopřáno, aby svůj hudební talent dovedl do mistrovské úrovně. Zemřel právě v období plné zralosti.

¹⁾ *ONCE – Národní organizace nevidomých občanů Španělska. Tato organizace má právo prodávat losy státní loterie. Mnozí nevidomí Španělé jsou prodejci losů*

Gutierrez, Jose Plata

* 6. 4. 1904

Španělský speciální pedagog, tyflopedit.

Základní školu i středoškolská studia absolvoval v Madridu. Již při středoškolském studiu ho nejví-

ce zajímala psychologie. Věnoval se jejímu studiu i studiu pedagogiky u významných profesorů Madridské univerzity. Ve svém studiu pokračoval v Paříži na Sorbonně, úspěšně je však ukončil v Madridu, kde se věnoval studiu Speciální pedagogiky. Jeho doktorská práce (Madrid) byla na téma Práce nevidomých.

Odborná příprava ve dvou vědeckých disciplínách byla vynikajícím předpokladem pro jeho praktickou i teoretickou činnost. Vrátil se do Paříže, kde pracoval jako pedagog nejdříve v Národním ústavu pro mladé slepce, posléze odchází do Bruselu a Londýna. Další zkušenosti nashlé na svých studijních cestách po Evropě. Působil v několika školách pro nevidomé i na rehabilitačních centrech. Nakonec v Colegio nacional de ciegos v Madridu. Zde působil až do svého odchodu do důchodu.

V r. 1948 ve spolupráci s jinými kolegy založil Společnost speciální pedagogiky a časopis Bordonb. Založil dále španělskou společnost pro psychologii, která se věnovala i výzkumu některých oblastí psychiky a glozeologie nevidomých dětí i dospělých osob. Výsledky Gutierrezovy bohaté činnosti nejsou v Evropě dostatečně známé. Dostupné prameny jsou neúplné.

H

HAD, Jaroslav

* 4. 3. 1902

† 15. 12. 1987

Učitel hudby, který po sobě zanechal sebrané informace o českých nevidomých hudebnících a zvláště varhanících.*¹⁾

Narodil se v Mlýnech u Tábora. Rodiče měli malé hospodářství, otec v zimě tkal plátno. J. Had nastoupil do OŠ v rodné obci, ale zrak se mu neustále zhoršoval. Nakonec musel být v r. 1913 přijat do Ústavu pro nevidomé děti v Praze na Hradčanech. V r. 1914 oslepl úplně. Ve škole se mu líbilo. Učil se hře na housle u prof. O. Kozla, na klavír u O. Nepomuckého, na varhany u A. Permana, na flétnu u učitele Kohouta. Byl pilný a mezi žáky oblíbený.

V r. 1921 nastupuje jako varhaník do Skuhrova. Zakládá smíšený pěvecký sbor, nacvičuje slavnostní mše. Nejsvízelnější je nedostatek liturgické hudební literatury v Braillově hudební notaci. Potřebné hudebniny si opisuje do Braillova písma, a vyměňuje s ostatními kolegy, kterých v této době bylo v Čechách i na Moravě mnoho. V tamním kostele provozuje hru na varhany a vyučuje hře na housle a na klavír.

Jakmile se zapracoval, zatoužil po vyšším vzdělání, tj. po státní zkoušce z hudby. Zajížděl do Prahy k A. Šimovi. Tři roky mimořádného vypětí zakončil úspěšně vykonanou státní zkouškou na Pražské konzervatoři. Přestěhoval se do Havlíčkova (tehdy Německého) Brodu, kde si otevřel hudební školu. Po reorganizaci hudebního školství se stal učitelem v LŠU. Ve škole vyučoval do svých 76 let. Jeho manželka mu byla po celý život obětavou pomocnicí.

Setkáváme se s mnoha nevidomými hudebníky, jen někteří však mají hluboké vztahy a úctu ke všem, kteří se z čistoty svého srdce zasloužili o šťastný život nevidomých podporou jejich úsilí o účast na společensky užitečné práci. Jednou z těchto vzácných osobností byl i Jaroslav Had. Nikdy se nezalekl překážek, když se jednalo o pomoc tam, kde bylo třeba. Jeho aktivní život vyzářoval z přesvědčení o schopnostech nevidomých lidí a jejich vůli po produktivním životě i za cenu mimořádně zvýšeného úsilí. Protože znal

život, cenil si každého úspěchu činorodých nevidomých řemeslníků, hudebníků i jiných, působících v ostatních oborech lidské činnosti.

Takové pojetí vlastního života ho později přivedlo do oblasti, o kterou se lidé zajímají jen okrajově. Šlo mu o to, abychom neupadli do sebeuspokojení a neustávali se učit u našich předchůdců, kteří nám prokrestili cestu tvrdým bojem o existenci. Obdivuhodné bylo jeho úsilí zachovat pravdu o kultuře, životě a práci nevidomých osob, o kterých už dnes ví pouze ti, kteří s nimi žili a s nimi se setkávali. Přispěl k obohacení našich vědomostí o českých nevidomých hudebnících tím, že zanechal po sobě velké množství dopisů, ve kterých jsou zachyceny jejich osudy.*¹⁾ V rukopisech sebral životopisná data a zachytil osudy několika desítek českých a moravských nevidomých varhaníků v práci nazvané Nevidomí varhaníci. Knížkou, plnou lásky ke škole, která ho připravila do života, jsou Vzpomínky na hradčanský ústav. Napsal rovněž životopis Emy Rabanové pod názvem Včelka a Kroniku slepeckého hnutí 1915–1948. Všechny jeho práce zůstaly v rukopisech.

Odešel, až když předal všechno, co bylo v jeho silách.

*¹⁾ Jsou uloženy v archivu odd. DTI TMB

HÁJEK, Karel

* 2. 11. 1892

† 17. 11. 1975

Pracovník Podpůrného spolku samostatných slepců v Praze.

Narodil se ve vesničce Hracholusky jako syn rolníka. Po dokončení základního vzdělání studoval na obchodní škole v Českých Budějovicích. Stal se úředníkem v záložně. Později přešel do Mladé Boleslavi, kde přijal místo účetního v automobilových závodech.

V období první světové války vykonával vojenskou službu. Po skončení války zůstává ve vojenských službách. V r. 1920 získává místo disponenta u velké dřevařské firmy.

Poznal se s Antonínem Růžičkou^{*1)} a stal se jeho přítelem. Růžička ho získal pro práci ve spolku, kam Hájek vstoupil v r. 1921. V r. 1925 převzal funkci jednatele a o rok později se stal jeho zaměstnancem. Práce pro nevidomé členy se mu stává náplní i smyslem života. V r. 1926 byl přijat jako vedoucí kanceláře PSSS^{*2)} a později se stal ředitelem všech jeho výrobních podniků. Vynikal svědomitostí.

Spolek opatroval nevidomým řemeslníkům materiál, podporu v nemoci, příspěvek na opravy zubů, podporu v nezaměstnanosti, při narození dítěte, při úmrtí členů i jejich rodinných příslušníků, a také členům poskytoval pravidelný příspěvek ve stáří.

Spolek zakoupil v Praze-Vysočanech dům, který pro své účely stavebně adaptoval. Byly sem umístěny spolkové dílny, zřízena ubytovna. Spolek zavedl pro nevidomé hudebníky opisovnu a půjčovnu bodových hudebnin. V dubnu r. 1945 byla budova zbořena americkými bombardovacími letadly. Veškeré zařízení bylo zničeno, z roztrhaných slepeckých knih poletovaly po okolí listy. Bylo to velké neštěstí, protože padlo za oběť mnoho cenných materiálů. Po rozbombardování budovy získal ředitel Hájek s předsedou Ferdinandem Wildmannem na přímluvu pražského primátora dům v Krakovské ul. č. 21.

Hájek byl také místopředsedou spolku ČST, kde zastával funkci správce jmění. Byl též jednatelem Svazu slepeckých spolků a ústavů Československé republiky. Po nuceném ustavení ÚJI (1949) se zapojil do práce v domnění, že prospěje nevidomým, což bylo jeho jediným přáním. Později, kdy byl založen Svaz invalidů, však zjistil, že místo péče o nevidomé se tato organizace stala převážně politickou a stará se o ideově politickou výchovu svých členů. O uplatňování tzv. zájmové činnosti museli nevidomí neustále usilovat. V r. 1954 proto odchází rovněž z důvodů nedoslýchavosti do penze.

Byl opravdovým přítelem nevidomých, jakých bylo vždy velmi málo.

Publikoval sporadicky.

^{*1)} Viz heslo *Růžička, Antonín*

^{*2)} *Podpůrný spolek samostatných slepců (PSSS)*, viz *Poznámky - vysvětlivky*

HÄKKINEN, Eero

* 4. 11. 1911

† 19. 8. 1976

Pracovník Světové rady pro blaho slepců.

Narodil se v Suomenjoki. Od dětství byl slabozraký, později přišel i o zbytek zraku. Po příslušných stu-

diích (postupně v letech 1947–1971) se stal učitelem ve škole Ústavu pro nevidomé děti v Helsinkách. Později se stal ředitelem Školy pro nevidomé v Kuopiu. Angažoval se v politice. Byl zvolen do parlamentu. V letech 1961–1976 se stal prezidentem Svazu nevidomých. V letech 1974–1976 se stal viceprezidentem Světové rady pro blaho slepců.

HALAREVICI, Gheorghe

* 1884

† 1950

Rumunský tyfoped.

Jako učitel se začal zajímat o výchovu a vzdělávání nevidomých dětí. Po delší speciálně pedagogické praxi se stal ředitelem Ústavu pro nevidomé v Cluji, kde postupně vybudoval slepeckou knihovnu. Vytvořil několik speciálních učebních pomůcek.

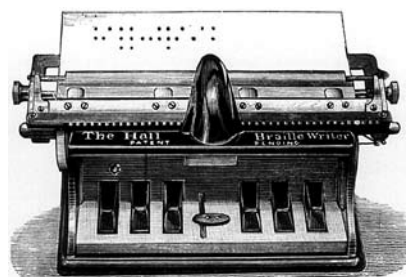
HALL, Frank

Americký tyfoped.

Působil v Ústavu pro nevidomé děti v New Yorku. Nejznámější je jako vynálezce psacího stroje pro psaní Braillovým písmem.^{*1)} V současné době se s jeho

vylepšeným typem setkáváme jako se strojem Perkinsovým. Sestrojil rovněž sázecí stroj pro Braillovo písmo, který uzpůsobil pro tisk tzv. new-

yorským bodovým písmem.^{*2)} Jeho pomocí bylo možné vyrábět matrice pro tisk reliéfních obrázků s linií vytvářených řadou bodů.

Hallův psací stroj

^{*1)} *Ve svých sbírkových fondech jej mají slepecká muzea ve Florencii, Hannoveru, Miláně a Vídni*

^{*2)} *Viz heslo Wait, W. B.*

HAMMEL, Robert

† 14. 11. 1921

Německý kulturní pracovník.

Byl šéfem Hammelovy tiskárny a vydavatelství, ve kterém vycházel významný odborný časopis *Der Blindenfrend*. Je i dnes spolu s Mellovou Encyklopedií

jedinečným pramenem poznatků z historie, kultury i významu výchovy a vzdělávání nevidomých osob.

HANÁK, Drahomír

* 15. 6. 1915

† 4. 9. 1999

Významná osobnost české tyflogedie.

Učitel, později ředitel Brněnského ústavu pro nevidomé děti a mládež. Na místo vrchního ředitele moravských ústavů pro slepce^{*1)} nastupuje již jako zkušený učitel. V roce 1950 se stává také ředitelem školy při ústavu v Brně. ZŠ pro nevidomé žáky v Brně přivedl na úroveň běžných škol. Byl dlouholetým členem redakční rady odborného časopisu *Otázky defektologie*. Je však třeba připomenout, že v r. 1950 zřejmě podlehl ideologickému tlaku reprezentovaného tvrzením, že za socialismu bude nevidomých ubývat a MŠ pro nevidomé děti v Brně byla v jejich neprospěch zrušena.^{*2)} Jiné problémy vznikly tím, že nedocenil (i když kontroverzní) osobnost Fr. Urbana, vynikajícího tyflogedika s dlouholetou praxí, který nebyl přijat do zaměstnaneckého poměru. D. Hanák však později našel vhodnou náhradu.

Jako dlouholetý ředitel ZŠ pro nevidomé a slabozraké žáky v Brně se po Vl. Rackovi zasloužil o další přeměny ústavní školy ve školu odpovídající reálné společenské situaci. Je spravedlivé zhodnotit, že i přes tvrdé ideově politické tlaky se podílel na demokratizaci výchovy a vzdělávání nevidomých i slabozrakých dětí ZŠ. Po Vl. Rackovi převzal a rozvinul iniciativu tvorby speciálních učebních plánů, učebních osnov i učebnic pro nevidomé žáky. Hanák byl dlouholetým koordinátorem jejich tvorby.

Podílel se na tvorbě koncepce základních i středních škol pro nevidomé studenty, zasloužil se o založení neplně organizované ZŠ pro slabozraké žáky v Brně (1957), je iniciátorem otevření střediska pro vývoj a výrobu speciálních učebních pomůcek v Brně. Má své místo v rozvíjející se defektologické praxi, kde se opíral o zkušenosti nevidomého učitele R. Krchňáka.

Narodil se v Šitbořicích u Hustopečí. V letech 1921–1927 navštěvoval OŠ v Nikolčicích, 1928–1936 gymnázium v Brně. Zkoušce učitelské způsobilosti se podrobil v r. 1937 na učitelském ústavu v Brně.

V r. 1940 se zúčastnil kurzu pro sportovní cvičitele. Učitelskou způsobilost pro vyučování v měšťanských školách (tzv. IV. odbor) nabyl v r. 1944. V r. 1957 absolvoval studium na VŠP v Brně.

Vyučovat začal v r. 1939 jako výpomocný učitel. Do brněnského ústavu nastoupil již jako zkušenější učitel v r. 1946 po odcházejícím učiteli Pozdníkovi. Měl již elementární poznatky o nevidomých žácích jako člen komise pro zkoušky z učiva měšťanské školy, kterým se někteří nevidomí a slabozrací žáci brněnské školy podrobovali ve škole v Chrlicích, kde Hanák vyučoval. Od dubna 1950 do konce roku působil po páteru N. Doleželovi jako vrchní ředitel všech moravských ústavů pro nevidomé děti i dospělé osoby.

Dne 1. ledna 1951 byly všechny ústavy pro nevidomé zrušeny. Základní a střední školství bylo odděleno. V Brně zůstává pouze osmiletá národní a střední škola. Po odstoupení Vl. Racka vykonává D. Hanák od 1. září 1950 do 31. července 1977 i funkci ředitele školy. Pokračuje a rozvíjí mezinárodní styky, je propagátorem celostátních sportovních her zrakově těžce postižených dětí a mládeže, byl dlouholetým členem jejich organizační komise. Na základě zásady spojení školy se životem přeměnil dětský domov na internát, ve kterém však dožívaly výchovné manýry minulých desetiletí.

V r. 1953 se konaly první lehkooatletické závody žáků ZŠ pro nevidomé (Praha, Brno), které inicioval L. Nop. D. Hanák byl jejich nadšeným podporovatelem a cvičitelem i jedním z hlavních organizátorů.

Svou širokou iniciativou získává D. Hanák v defektologii společensky významnou pozici. Je všude tam, kde se organizují tyflogedické semináře i akce s defektologickou tematikou. Dvakrát se podílel na přestavbě obsahu speciálního školství. Nejdříve při budování socialistické školy, podruhé v r. 1976, kdy byly realizovány nové projekty komunistické výchovy základních a středních škol pro nevidomé a slabozraké studenty v duchu tzv. politické normalizace. Z jeho iniciativy bylo v r. 1961 obnoveno vyučování hře na hudební nástroje.

Byl dlouholetým předsedou poradního sboru n. p. Komenium pro tvorbu speciálních učebních pomůcek. V této funkci se zasadil o vznik Vývojového a výrobního střediska n. p. Komenium v Brně.

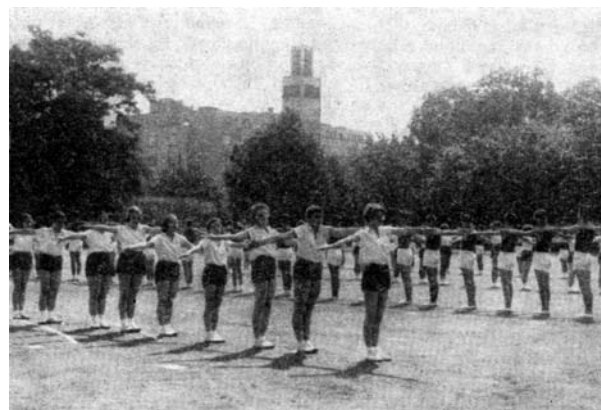
Při projednávání otázek týkajících se speciálního školství se jeho přítomnost stává samozřejmou. Podílel se na tvorbě několika titulů speciálních učebnic pro nevidomé žáky. Spolupracoval na několika titulech speciálně zaměřených sborníků, externě spolupracoval s katedrou speciální pedagogiky PF UP v Olomouci.

Bilancujeme-li intenzivní dlouholetou odbornou činnost D. Hanáka, zůstává jeho osobnost natrvalo zapsaná jako tvořivá a nelze ji jednostranně opomenout. Je však jisté – i když nebyl filozoficky spjat s marxismem – že mu musel být jedním z prostředků, jak dosáhnout prospěchu pro tyflopedické školství. Jinak to v této době ani nešlo. Hanák zůstává příkladem jednoty racionálního i emocionálního vztahu k oblasti, ve které dlouhá léta a rád působil. Zanechal zde hlubokou brázdou, ve které by měly klíčit květy životních úspěchů nevidomých dětí i dospělých i podněty pro práci současných pedagogů.

Ve svém širokém záběru nemohl zvládnout problémy s údržbou budovy ani jejím hygienickým vybavením. Vždyť až do jeho odchodu se topilo uhlím lokálním vytápěním, v učebnách scházela umyvadla aj. Později už neměl sílu ubránit školní zahradu, neměl ani snahu odrazit její plánované odejmutí pro stavbu státní budovy. Tuto kritickou situaci vyřešil nastupující ředitel.

Hanákovu společenskou aktivitu doplňovala vždy dobrá nálada a výjimečná společenská adaptabilita. Právě touto vlastností si získával pozici nepostradatelného. Za svou činnost byl několikrát veřejně oceněn a vyznamenán. K žákům měl kladný, spíše kamarádský vztah. Velkou oporou v odborných otázkách mu byl nevidomý učitel R. Krcňák.

Hanákovy teoretické práce najdeme spíše v odborných časopisech a sbornících. Je to několik desítek příspěvků. Z nich uvádíme: Brněnská škola pro slepé hodnotí svou práci (1952); Spolupráce Brna s Prahou – sborník ke 150. výročí založení Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech (1957); 125 let trvání ústavu pro slepé v Brně (1960/61); Hledáme nové cesty ve výchově nevidomých (1960/61); 13. listopad – Den slepců (1961/62); Všeobecné zásady pro tvorbu učebnic pro nevidomé (1962/63); Specifické problémy internátní školy pro nevidomé děti (1962/63); XI. ročník lehkotletických závodů (1963/64); 13. listopad – Den nevidomých (1966/67); Pracovní výchova ve škole pro děti s vadami zraku – sborník speciální pedagogiky (1967); K problematice evidence mládeže s vadami zraku (1968/69); K evidenci zrakově vadné mládeže (1969/70); 135 let trvání školy pro nevidomé v Brně (sborník prací) (1970); Podmínky socializace zrakově vadné mládeže (1973/74); Příprava na povolání zrakově vadných dětí (1974/75); Vývoj institucionální výchovy zrakově vadné mládeže (Sborník J. Vališové) (1975); Podíl družebních styků českých a slovenských škol pro nevidomé na vlastenecké a internacionální výchově (1976/77); Zemřel J. Fu-

Sportovní hry nevidomé mládeže

čík (1976/77); Specifika vyučování jazyku českému v 1. ročníku ZŠ pro nevidomé (1977/78); PhDr. Jan Drtina, šedesátník (1977/78). Dále je spoluautorem sborníku: Péče o děti s vadami zraku (Praha 1957), Statě z tyflopédie (Praha 1962), Postižené dítě v rodině (Praha 1968). K učebnicím, jejichž je autorem, zpracoval metodické průvodce.

^{*1)} *Mimo Zemský ústav pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí a mládeže to byly další tři zařízení Spolku pro péči o slepé na Moravě – Opatrovna s MŠ, pracovní ústav v Chrlčích a domov důchodců ve Hvězdlicích*

^{*2)} *Viz Hanák, Drahomír*

HANAVA, Hokinoiči

* 1746

† 1821

Slavný japonský učenec a literát.

Narodil se v městečku Musashi. O zrak přišel ve svých 5 letech. Studoval u známého Kamo-Mabachi,^{*1)} který položil základy klasické japonské literatury. Díky své pili docílil Hanava svými excelentními básněmi mimořádných úspěchů. Jeho dílo vyšlo v systematicky uspořádané sbírce a bylo zahrnuto do katalogu japonské klasické literatury, který má 530 svazků.

Založil školu pro předčítání literárních děl, kde účastníci nejen naslouchali četbě, nýbrž byli také vedeni k porozumění obsahu knih. Pro japonské nevidomé posluchače měla význam i proto, že se stali svobodnějšími ve svých názorech a mohli se docházku volněji pohybovat.

Zemřel nečekaně uprostřed své tvůrčí činnosti.

^{*1)} *Kamo-Mabachi (1697–1769)*

HANSELMANN, Heinrich

* 15. 9. 1885

† 29. 2. 1961

Švýcarský defektolog, který ve svém obsáhlém spisu *Einführung in die Heilpädagogik* (1930) se zabývá i psychologickými důsledky slepoty. Jeho dílo je u nás neznámé.

Narodil se ve Waldu (švýcarský kanton St. Gallen). V letech 1900–1904 navštěvoval učitelský seminář. Po jeho absolvování začal vyučovat v Ústavu pro neslyšící děti v St. Gallen, kde působil do r. 1908. V tomtéž roce se zapsal na Curyšskou univerzitu, kterou absolvoval r. 1911.

Krátkou dobu působil jako asistent na univerzitě ve Frankfurtu nad Mohanem, kde později pracoval ve výchovném středisku pro mládež. V r. 1918 byl ustanoven sekretářem Sdružení péče o mládež. V této době založil časopis *Pro Juvetute* a časopis *Pro Infirmis*. Oba se zabývaly problematikou speciální a léčebné pedagogiky. V r. 1924 založil v Curychu seminář léčebné pedagogiky pro vzdělávání učitelů speciálních škol. Nakonec působil jako profesor léčebné pedagogiky.

Tyflopedické kapitoly jeho *Heilpädagogiky* jsou mimořádně zajímavé. Autor vychází z nejnovějších poznatků psychologie, které aplikuje na prostředí slepoty. Po díle P. Villeye je to další významná práce svého oboru v první čtvrtině 20. století. Hanselmannovy nové poznatky nebyly u nás zhodnoceny, zůstaly neobjeveny. Studijní knihovny ve výchovných a vzdělávacích ústavech toto dílo neměly ve svých fondech, učitelé je proto neznali.

*I.B.***HANSEN, Johann Jakob**

Německý kněz.

Scherer (1864) píše, že Hansen přišel o zrak v dětství. V r. 1759 začal studovat Akademii v Königsbergu. Po absolvování se stal kazatelem a katechetou v Domě práce. Byl velmi sečtělý a dokonce prostudoval celou bibli. O každé její kapitole dovedl populárně kázat. V r. 1775 odešel do Amsterdamu, kde zakrátko zemřel.

HARSDÖRFER, Georg Philipp

* 1607

† 1658

Německý právník.

Ve svém díle *Deliciae mathematicae et physicae* (Osvěžovací hodiny matematiky a fyziky – 1651) doporučuje slepcům, aby pro psaní používali podložku opatřenou tenkou hladkou voskovou vrstvou, do které lze pomocí jednoduchého rydla vkreslit písmena, a také je hmatem číst. Při tvarování písma vychází z Quintilianovy Tabelly. K jejímu používání vypracoval dokonce jakýsi metodický postup. Tato publikace vyšla v r. 1651 a obsahuje již první didaktické prvky.

Pokud uvažoval o vzdělávání slepců, má jedinou podmínku, aby každý takový slepec pocházel z knížecího rodu.

HASSENFRATZ

Žil v 17. století.

Pro nevidomé doporučuje reliéfní písmo, které vznikne, jestliže se píše speciálním hustým inkoustem, který po zaschnutí zanechává hmatatelnou (haptickou) stopu. Tento způsob vyzkoušel i V. Haüy. Doporučovali jej rovněž Lana a Freissauf. Slepci mohli tento druh písma pouze číst.

HASTE, Carl Cohn

* 7. 12. 1874

† 4. 6. 1939

Dánský klavírista.

O zrak přišel v šesti letech. Ve škole pro nevidomé žáky prospíval velmi dobře, zvláště v hudbě. Hře na klavír se věnoval intenzivně již v dětství.

Založil si vlastní hudební školu. V r. 1911 se svými přáteli založil Dánský svaz nevidomých. Stal se jeho prvním předsedou. Výtěžek svých koncertů věnoval ve prospěch nevidomých. Věnoval se rozvoji slepecké hudební notace. Pořádal koncerty, na kterých hrál především skladby romantiků.

HAŠKOVÁ, Drahomíra Františka

(umělecké jméno: Drahoměř Jůža HAŠKOVÁ)

* 5. 4. 1898

† 25. 4. 1977

Česká spisovatelka.

Narodila se v Dobrušce jako dcera učitele. Rodina se později přestěhovala do Opočna a Náchoda. V blízkém

Hronově poznala rodinu Aloise Jiráska. Tyto vztahy ji inspirovaly k literární odezvě. V dětství trpěla silnou krátkozrakostí, která v jejích osmnácti letech vedla k úplné ztrátě zraku. Neodešla do žádného speciálního ústavu, ale zůstala v kruhu rodiny.

Tragika jejího života nespočívá pouze v oslepnutí, ale především v tom, že vzdor jejímu nespornému vypravěčskému talentu a lásce k literární tvořivosti si nedovedla najít v české literatuře vhodný vzor, a že ve svém okolí nenašla nikoho, kdo by jí byl pomohl. Vlastně i svět nevidomých znala jenom z dálky. Je škoda, že zůstala osamocená. Navíc ji tragická nehoda vzala mladého lékaře, který měl v úmyslu stát se jejím manželem. Rodina byla dobře hmotně zabezpečená, a tak Hašková nemusela hledat pramen vlastní obživy, což rozhodně neprospívalo k jejímu lepšímu společenskému kontaktu.

Její svět byl příliš úzký, neměl proměnný prostor ani vlnící se čas. Příroda poněkud vzdálená, lidské vztahy permanentně se opakující ve své slušnosti a jednotvárnosti. To nebylo zrovna inspirující umělecké prostředí. Možná, že jí scházelo přečíst více knih, dobrat se do hloubky poezie mnoha básníků.

Literární tvořivost, ve které se prolíná ztráta zraku, smrt milence i tiché rodinné prostředí, se jí stala jediným útočištěm a možností seberealizace. Jednou z prací ze školních let je próza Sirotku Zdiradce. Prózy jsou však poznamenány ženskou sentimentalitou časopisů první republiky. Básně trpí vážnými technickými nedostatky.

Z jejího díla uvádíme: Slepcův rok v přírodě, Ulomené hroty trnové koruny, Druhý květ bílé lilie, Úvahy a zkušenosti slepce, Problémy manželství u slepců, Na dědově statku, Světla a stíny tajemných dálek, sbírka básní Od věčné tmy k duševnímu jasu a Lyra nevidomé básničky. Její divadelní hru Sloučené duše uvedl v r. 1935 ochotnický spolek v Náchodě. Také jsou to rukopisy v bodovém písmu, např. Mateřídouška. Nejlepší snad je spisek Mistr Alois Jirásek doma (1936). Její dílo je uloženo v archivu města Náchoda.

V soukromém archivu autora je torzo rukopisného odkazu spisovatelky. Je to báseň O sirotku Zdiradce, žákyňi měšťanské školy v Opočně jedna povídka a báseň z let dospělosti Mateřídouška

HATZFELD, Adolf von

* 1892

† 1957

Německý spisovatel, lyrik.

Původně chtěl být důstojníkem, ale po zranění v r. 1913, v počátcích studií na gymnáziu, oslepl. Ve svém vzdělávání pokračoval i nadále. Vystudoval filologii na univerzitě v Marburku a Heidelbergu. R. 1919 byl promován na doktora filozofie.

Autobiografické prvky obsahuje pouze jeho prvotina, novela Franziskus z r. 1918. Z jeho díla je chválený cestovní deník Positano (1925); drama Zlomené srdce (1926); román Šťastná loď, sbírka Básně země (1935) a Westfálská balada. Napsal i životopis svého přítele.

A. Hatzfeld neměl konflikty s nacisty. Svědčí o tom např. jeho novela Let do Moskvy (1942). Popisuje zde čest německého důstojníka, která mu byla ideálem. Z jeho poválečných osudů ani literárních děl není nic známo.

HAUN, Ernst

* 1879

Německý hudebník a spisovatel.

Od narození byl nevidomý. Vychován byl v Ústavu pro nevidomé ve Štětíně. O svém životě napsal román Jugenderinnerungen eines blinden Mannes. O jeho jiných dílech nenacházíme žádnou zmínku.

HAUSERDORF, Johannes

* 1903

† 19. 8. 1970

Organizátor německé slepecké kultury.

Narodil se v Drážďanech. Podílel se na přestavbě Svazu nevidomých. Rovněž spolupracoval na přebudování velké slepecké knihovny v Drážďanech. V Sasku měl na starost péči o manuálně pracující nevidomé dělníky.

HAUSEROVÁ, Marie

* 25. 5. 1952

Česká speciální pedagožka.

Narodila se v Želešicích u Brna. V prvním postnatálním období se u ní objevilo poškození sítnice a vznikla středně těžká slabozrakost. Od tří do šesti roků navště-

vovala MŠ v místě bydliště. Základní vzdělání získala v ZŠ pro slabozraké žáky v Brně (1958–1967). Součástí školy byl internát, kde ráda bydlela.

Její přáním bylo stát se učitelkou a právě na této škole. V r. 1967 vykonala přijímací zkoušky na SVVŠ pro mládež s vadami zraku v Praze, i když by nejradyji studovala v Brně. Úspěšně odmaturovala v r. 1970, ale ke studiu na FF UK v Praze přijata nebyla. Po jeden rok pracovala v dílně Brněnské drutěvy. Po roce se znovu pokusila o vysokoškolské studium, tentokrát na PF UK, obor speciální pedagogika, kam byla přijata. Jelikož obor tyflopédie nebyl otevřen, vybrala si specializaci logopedie. Na závěr studia obhájila diplomovou práci na téma Rozvíjení řeči hrou u dětí s těžkými vadami sluchu (1976).

Původně hledala místo logopeda ve zdravotnictví, avšak nakonec nastoupila jako vychovatelka ZvŠ v Ořechově u Brna. Po jednom roce přijala nabídku ředitele ZDŠI pro NS v Brně na místo vychovatelky. V r. 1978 přijala nabízené místo učitelky elementaristky ve třídě pro nevidomé žáky, kde pracovala téměř 30 roků. O mimořádné kvalitě její speciálně pedagogické činnosti svědčí i to, že s výsledky její práce byli spokojeni postupně tři nastupující ředitelé.

Měnily se učební osnovy, někdy i podstatně, např. zaváděním množinového pojetí matematiky. A tak i v jiných vyučovacích předmětech se čas od času objevovalo jiné pojetí, jiná konkretizace učiva.

V r. 1978 založil ředitel J. Smýkal speciální mateřskou školu. Nevidomé děti přicházely do 1. roč. ZŠ již s elementárními návyky být žákem.

M. Hauserová dovedně dokázala vzbuzovat ve svých žácích přiměřené touhy po samostatnosti. Ona sama říká: „Své žáčky jsem vedla k samostatnosti a k dovednostem postarat se o sebe. A také bylo třeba je naučit, že i když nevidím nebo vidím špatně, mohu něco dokázat, být užitečný. Seznamuji je s tím, co nevidomí dokázali a s tradicemi v životě nevidomých lidí“.

Výuka nevidomých žáků v 1. a 2. ročníku je náročná a vyžaduje celého člověka. Byla jí i M. Hauserová. Protože se však změnila struktura žáků, přešla pracovat do ZvŠ (v současné době základní škola praktická). I když se jedná o prostředí starších žáků, jejich slabozraká učitelka je učí především tomu, co bude pro ně důležité v jejich dospělosti.

Během pedagogické praxe se ve spolupráci s VÚP v Praze opakovaně podílela na ověřování vyučovacích metod, nových učebních pomůcek i učebních osnov elementárního ročníku pro nevidomé žáky, a jako recenzentka se zúčastňovala přípravy tvorby nových speciálních učebnic 1. stupně ZŠ pro nevidomé žáky.

Podílela se též na stážích i pedagogické praxi studentů speciální pedagogiky.

V letech 1992–1995 působila na zkrácený pracovní úvazek v právě vzniklém Slepeckém muzeu v Brně.

M. Hauserová nebyla odtržena od problémů života nevidomých lidí. Již od roku 1979 pracovala jako funkcionářka v tehdejší SI a v současné době je předsedkyní městské odbočky SONS Brno-sever.

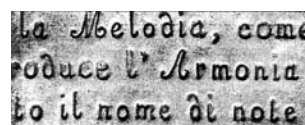
HAÜY, Valentin

* 13. 11. 1745

† 18. 3. 1822

Většinou jen u příležitosti tzv. Dne nevidomých si uvědomujeme, jaký odkaz zanechal první učitel a vychovatel nevidomých dětí a zakladatel historicky prvního výchovného a vzdělávacího ústavu pro nevidomé v Paříži. Nemůžeme se tomu ani divit, protože dosud o jeho praktické ani teoretické činnosti u nás komplexně nikdo nepojednal. Českých pramenů je velmi málo a navíc je nutné ověřovat, zda neobsahují nepřiměřené legendy. Rovněž informace v cizích jazycích jsou na jedné straně dost kusé, jinde zase idealizované. Další příčinu, která vedla k neúplnému zpracování pozůstalosti, přinesla doba, ve které žil. Převratné společenské změny, vznikající ve Francii v poslední třetině 18. století, překryly význam jedinečných událostí. Vidíme to i z výnosu pařížského Konventu, který přeměnil vzdělávací zařízení se soudobými požadavky pouze na slepecké dílny. Je třeba splatit dluh tomuto tvůrčímu duchu, který obětoval vše pro realizaci svých ideálů, včetně šťastného stáří.

Zdá se, jakoby nejen člověk hledal své místo ve společnosti, ale také společenské události si vyhledávají člověka, který je schopný obětovat svůj život ve prospěch pokroku. Jeden z aktivních humanistů konce 18. století položil v sázku svou celoživotní existenci ve prospěch nevidomých. Věřil jejich lidskosti, byl přesvědčený, že představy o uznání rovnocenné lidské osobnosti nevidomých lze za jejich spoluúčasti splnit. Netušil, jak těžce bude překonávat nechuť svých žáků

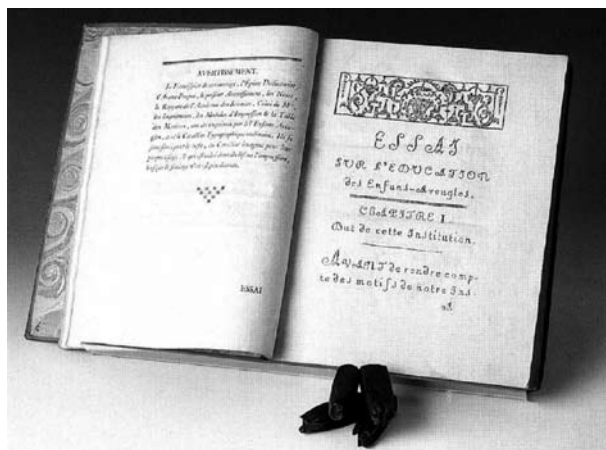
Latinka V. Haüye

a nedůvěru společnosti. Zajisté, i kdyby tomu tak bylo, své práce by nezanechal.

Sociální citění V. Haüye se utvářelo již v jeho dětství, kdy byl svědkem otcova úsilí o uznání hodnot jeho plátenické práce. Obdivuhodné je úsilí mladíka, kterému se otevírá svět v zajištěné životní existenci tlumočnicka francouzského ministerstva zahraničí. Jeho škola krasopisu byla rovněž prosperující. Navíc byl vybaven mimořádným technickým nadáním. A přece uprostřed života změnil své vlastní profesní zaměření s úmyslem přispět ke zmírnění bědného života nevidomých lidí. Pro jeho úsilí, dovršené významnými výchovnými úspěchy, zůstalo jeho jméno trvalým pojmem i v současné tyflopedii. V. Haüy je příkladem všestranně vyváženého intelektu, který spolu s mimořádnou pílí mohl zajistit vybudování velkého a dosud nevidaného díla. Založením výchovně vzdělávacího zařízení přispěl zásadně k posunu cílů života nevidomých do oblasti jejich společenské užitečnosti. Připravil tak podmínky jejich společenského uplatnění. Tuto praktickou činnost zobecňoval ve svých spisech.

V. Haüy, zakladatel novodobé péče o uplatnění nevidomých ve společnosti, se narodil v Saint Just en Chaussée Marais jako syn chudého pláteníka, který učinil všechno, aby svým oběma nadaným synům umožnil vyšší vzdělání. Jeho staršího bratra, pozdějšího mineraloga, podporoval na studiích v Paříži místní kněz. Podobně se otevřela cesta i Valentinovi. Po dokončení studií cizích jazyků zřizuje školu krasopisu. Později se stává tlumočnickem na ministerstvu zahraničí. Tvořivý vztah k písmu, znalost cizích jazyků i konstrukčně technické dovednosti mu později pomáhaly při budování výchovného ústavu pro nevidomé děti.

Během studia se denně setkává s problémy pařížské chudiny. Denně měl možnost pozorovat žebráky,

Esej o výchově mladých slepců

kteří trpěli nejrůznějšími neduhy, a také slepce, kteří ho nejvíce poutali. Tito ubožáci byli většinou odkázáni na dobročinnost. Nikdo dosud neusiloval o jejich využití v manufakturách. Jen málokoho napadlo, že by mohli pracovat. Jejich masovým zaměstnáním byla žebrota. Haüy znal azyl Quinze-Vingts (patnáctkrát dvacet). Setkává se s jeho obyvateli, kteří jsou ochotni si přivydělat jakýmkoliv způsobem. Vedení azylu dokonce podporuje každou výdělečnou činnost svých obyvatelů. Protože nevidomí z bohatých rodin jsou zaopatřeni, spojuje se představa slepce s krutou chudobou. Ti šťastnější z chudých měli v azylu alespoň střechu nad hlavou a trochu jídla.

Sociální i materiální problematika nejchudších zaujala V. Haüye již v roce 1770. Seznamuje se s právě založeným zařízením pro neslyšící. Pilně navštěvuje jeho zakladatele abbého de l'Epée, studuje Diderotovo dílo *Lettre sur les aveugles a l'usage de ceux qui voient* (Dopis o slepých vidomým), zabývající se problematikou nevidomých a vybízející k rehabilitaci jejich lidství.

Haüyův zájem o tuto novou činnost roste. Seznamuje se s úspěchy některých známých nevidomých (Schönberger, Waldkirchová, Blacklock aj.), navazuje osobní styky s tehdy významnými nevidomými (Saunderson, Paradisová aj.), dopisuje si s Rampazetem. Od Saundersona se dovídá o jeho pomůcce pro matematiku. Paradisová ho fascinuje svým hudebním uměním a navíc mu předává své vlastní zkušenosti s psaním a čtením, předvádí svůj způsob notace aj., Rampazet Haüye dokonce navštěvuje a seznamuje ho se svým systémem písma. Životní úspěchy nevidomých jedinců, vydobyté ovšem mimořádným úsilím, ho s konečnou platností utvrzují v reálné možnosti cele se věnovat výchově a vzdělávání nevidomých v kolektivním zařízení, přejít od pokusů s jednotlivci, jak tomu až dosud bylo, k masovému pojetí. A právě tímto rozhodnutím vyjadřuje V. Haüy přesvědčení o vzdělatelnosti nevidomých všech společenských vrstev a nikoliv jen těch bohatých jedinců.

V r. 1771 je Haüy dokonce svědkem hrubého ponížení v jedné pařížské kavárně, kde pro vyšší zisky majitele vystupuje deset nevidomých obyvatelů ústavu Quinze-Vingts v rolích, které urážejí lidskou důstojnost. Nastává dlouhé období čtrnácti let soustavného studia dostupné literatury, společenských podmínek a tvorby všech nutných učebních i jiných pomůcek, ze kterých se zvláště věnuje přípravě reliéfního písma.

Haüyovo úsilí o otevření výchovného zařízení pro nevidomé se neopíralo o pouhý idealistický filantropismus ani o touhu po vlastní popularitě. Jeho humanismus přerůstá v aktivní filantropii, což dokazuje po

celý svůj další život bez nároku na osobní pohodlí nebo dokonce materiální prospěch.

Začátky výuky

S výchovou a vzděláváním začal u nevidomého žebřáka Françoise Lesueura z Lyonu, kterého delší dobu pozoroval při činnosti. Haüye zvláště upoutala jeho dovednost rychle rozeznat jednotlivé mince. To bylo určitým důkazem, že u nevidomých zastupuje hmat značnou měrou zrakové vjemy, což bylo právě jednou z Haüyových zásad, ze kterých minil vycházet. Tuto myšlenku přijal z Diderotova díla. Právě takové zaměření bylo jednou z příčin pozdějších úspěchů nejen ve zvolených výrobních činnostech, ale především v triviálním vzdělávání nevidomých. Začít s prací mohl ovšem na základě vlastních pozorování.

V. Haüy přesvědčil nevidomého žebřáka o důležitosti svých záměrů. Nebylo to lehké. Lesueur nebyl navyklý soustavné práci, žebrota byla činností, kterou mistrně ovládal, to nové mu nepřinášelo jasné perspektivy. Nakonec souhlasí. S výukou začali 31. května 1784 v Haüyově bytě. Jsou to především pokusy o čtení, psaní a počty. Jakmile se Lesueur stal členem rodiny, musel přestat žebrot. Vystal problém s obživou jeho matky. Traduje se, že Haüy se musel dokonce zavázat přispívat matce svého prvního žáka určitou finanční částkou, která se rovnala dřívějšímu „výdělku“ jejího syna.

Pro čtení a psaní si Haüy již dříve připravil pomůcky, k počtům ho inspirovala Saundersova tabulka. Primitivní zeměpisné mapy poznal u Paradisové. Nejednalo se tedy o improvizaci, nýbrž o dlouhodobě plánované přípravy. Prakticky i teoreticky vyzbrojený mohl nyní očekávat výsledky. Byl si však vědom, že vychovávat a vzdělávat je pouze první fází procesu. Usiloval proto o úplnou koncepci společenského uplatnění nevidomých, kterou nastínil již po dvou letech soustavné práce v díle *Essai sur l'éducation des aveugles*.

První úspěchy nenechaly na sebe dlouho čekat. Již 17. listopadu 1784 předvádí svého žáka na veřejné zkoušce před *Société philanthropique*. Učitel i žák obstáli na výbornou. Společnost se rozhodla přispět Haüyovi značným finančním obnosem, takže mohl přijmout do své péče dalších 12 nevidomých dětí. Zpočátku tak vznikla škola s denní docházkou, později byl otevřen také domov.

Société philanthropique se s problematikou nevidomých nesetkala poprvé. Byly to např. návrhy E. Regnieria, který jí již dříve předložil výběr činností vhodných pro nevidomé. Filantropická společnost se i z toho důvodu zajímala o Haüyovu práci. Vůle pomoci se dosvědčuje v dopise, který zaslala dne 16. září

1794. S oceněním jeho zásluh se mu nabízí další finanční pomoc.

Koncem 18. století se konají vážné pokusy léčit šedý zákal čočky. Proklamuje se tedy teze, že slepota je vyléčitelná. Lékařským zákrokům se mohli podrobit pouze bohatší občané. Brzy horečka po operacích přechází v realitu. Haüyovo úsilí to však nenarušilo, i když poněkud dočasně zbrzdilo příliv nových žáků, kteří žili v domněni, že jim lékaři zrak vrátí.

Koncem prosince 1786 představuje Haüy již 24 žáky ve Versailles a poté samotnému králi Ludvíku XVI. I zde se mu dostává uznání a hlavně hmotné podpory. Je jmenován královským tlumočnickem admirality, čestným profesorem akademických písemností a konečně královským tajemníkem.

Činnost prvního ústavu pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí

O pětileté činnosti ústavu podává velmi kladnou zprávu Fr. Schulz ve svém spise *O Paříži a Pařížanech* z r. 1791. Vysoko cení práci, která byla vykonána. S obdivem popisuje způsob vyučování čtení, psaní, počtům i zeměpisu.

Pedagogické i didaktické cíle popisuje V. Haüy ve zmíněném *Essai*. Uvádí, že cílem je naučit nevidomého žáka číst, psát a počítat, prostřednictvím knih je vzdělávat, učit je tisku knih, cizím jazykům, dějinám, zeměpisu a hudbě. Vzdělané slepce je možné potom zaměstnávat v umění a řemeslech, například jako domácí učitele, učitele hudby, sazeče v tiskárnách^{*)}, výrobce provazů, vyplétače židlí, košíkáře, výrobce rohoží, sítí aj. V. Haüy se opírá jednak o Regnierovy návrhy, jednak vychází z vlastních zkušeností. Zaměstnat nevidomé užitečnou prací je převratnou myšlenkou, aniž si to my v současné době dost uvědomujeme. Haüy zamýšlí pro ně zajistit přes veškeré překážky šťastný život. Chce je rovněž uchránit před žebrotou, a jak píše, má na mysli především ty od přírody méně nadané. Uvádí, že zamýšlí dát do rukou slepců takové prostředky k existenci, díky jimž se stanou i oni užitečnými pro společnost. Dále se v *Esej* zabývá podmínkami této užitečnosti a věčně oponuje všem námitkám.

Haüyovy Eseje s předtitulním obrázkem z r. 1817

Z hlediska zvláštností gnóze nevidomých se V. Haüy spoléhá na jejich hmat. Pokládá je za citlivý, že je schopný nahradit zrak. Náhradu zraku hmatem pokládá za dostatečnou k plné nebo částečné adaptaci prostředků výchovy a vzdělávání. Později je podle něho hmat jedním z prostředků obživy nevidomého. Historický vývoj ukázal, že Haüyův výchovný cíl byl skutečně odvážný. Vytryskl z ducha, který byl ovládaný maximálním pedagogickým optimismem.

Ke čtení a psaní používal tzv. hladkou reliéfní latinku. Počtům bylo snadnější vyučovat pamětně, jelikož pomůcky svou složitostí práci spíše zdržovaly. Byly vesměs náročné na manuální činnosti. Hudbě se rovněž vyučovalo pamětně, i když Haüy i v tomto směru vyvíjí iniciativu a pokusil se připravit takovou notaci, kterou by bylo možné číst hmatem. O podobné notaci se později zmiňuje Stárek ve svém hudebním pojednání *Zvláštní ohledy při pěstování nevidomců*, uveřejněném v časopise *Přítel mládeže* 1840, str. 76 a další. Na hudební vzdělání kladl Haüy důraz, protože v něm viděl reálnou možnost obživy hudebně nadaných slepců.

Ústav měl zařízený sál pro exkurze. Na jedné straně seděli Haüyovi žáci, proti nim návštěvníci. Obě skupiny byly navíc proti sobě uspořádány stupňovitě. Předvádělo se všechno, čemu se v ústavu vyučovalo. V promyšlené režii se střídalo čtení, psaní, matematika, dějiny, zeměpis, rukodělné práce aj. Na závěr se vždy předváděly hudební dovednosti.²²⁾ Ve skutečnosti však plánovaným záměrem byla sbírka mezi návštěvníky. Bez těchto milodarů si nebylo možné představit provoz tak velkého zařízení. Výše zmíněného Schulze zaujala nejvíce vysoká úroveň hudebních umění nevidomých interpretů.

Pouhých pět let činnosti ústavu stačilo, aby se jeho pověst rozšířila i za hranice Francie. Těchto pět let bylo také posledních, ve kterých se V. Haüy mohl věnovat pouze své odborné činnosti. Byla to také jeho nejradostnější léta, jelikož další období přinášela jedině svízele, finanční starosti, úsilí o diferenciaci nevidomých, které vzdělával a těch, kteří byli obyvateli azylu, a nakonec i cesta do Ruska, která přinesla nejvíce zklamání, a nakonec zapomenutí. Toto všechno naštěstí ještě V. Haüy nemohl ani tušit.

V r. 1789 vlivem revolučních událostí nastává obrat v plynulém rozvoji ústavu. Začínají chybět finanční prostředky. Pařížský Konvent řeší tuto situaci spojením ústavu s ústavem pro neslyšící (1790), což s sebou přineslo mnoho rozporů mezi zaměstnanci a neshod mezi žáky.

V r. 1791 byly převzaty oba ústavy do státní správy. V této době má již Haüyův ústav 86 chovanců. Spojení

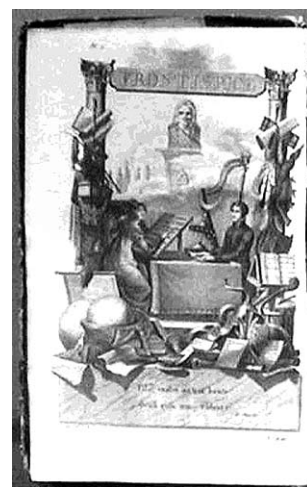
s ústavem pro neslyšící trvalo do r. 1794, kdy byl ústav pro nevidomé znovu osamostatněn. Nevidomí žáci se proto již počtvrté stěhují do jiné budovy.

Bída v ústavu vzrůstala. Haüyovo úsilí se vyčerpává převážně při získávání hmotných prostředků. Jedním z aktivních opatření bylo otevření tiskárny pro širokou veřejnost, ve které se na objednávku zhotovovaly různé pozvánky, programy apod. Ani potom se situace mnoho nezlepšila. Pouze dočasně pomohla dotace Filantropické společnosti. Bouřlivá doba nebyla vhodnou půdou pro rozsáhlejší agitaci mezi majetnými, kteří měli náhle jiné starosti.

V r. 1795 řeší pařížská vláda situaci po svém. Přeměňuje ústav v pracovní dílny s cílem vychovávat pouze nevidomé dělníky. Nakonec i v tomto neblahém opatření můžeme vidět společenský pokrok, protože ještě před několika málo lety nebylo o státem podporované slepecké dílně ani slechu.

V období Francouzské revoluce se několik Haüyových chovanců přidalo na stranu revolucionářů. Pro demonstrace psali dokonce hry a básně, které v průvodech sami provozovali. Revoluční doba však na druhé straně uvolnila kázeň chovanců natolik, že zvláště vynikli jako skladatelé a zpěváci tehdy pobuřujících písní. V r. 1797 byl V. Haüy dokonce zatčen a uvězněn za veřejně zpívané písně s amorálními texty chovance Avisse, které zpívala skupina nevidomých zpěváků vedená na vysoké káře. Vyvrcholením těchto tzv. uvolněných mravů bylo veřejné prozpěvování písně sansculotů.

Později se Napoleon Bonaparte rozhodl znovu spojit ústav s azylem Quinze-Vingts. Takovým rozhodnutím byl ovšem Haüy oprávněně zklamán. Azylové zařízení mu neumožňovalo realizovat programy, které jsou uvedeny výše. Napoleon se v r. 1802 dokonce rozhodl dát Haüye do výslužby, což učinil s velkými poctami, aby zabránil veřejnému odsouzení. V. Haüye to vnitřně zlomilo a dočasně ochromilo jeho aktivitu. Aby obě skupiny nevidomých byly odlišeny, původních sedm chovanců azylu bylo nazýváno slepci první třídy, Haüyovi vzdělavatelni patřili do skupiny druhé třídy. Tak skončila historie prvního slepeckého zařízení.

Haüyův Ezej, předtitulní obrázek z r. 1820

V r. 1802 zakládá Haüy nový soukromý ústav zvaný Musée des aveugles, pro jehož provoz nenašel dost finančních prostředků. Přivítal proto pozvání cara Alexandra I. do Petrohradu, aby zde založil ústav pro ruské slepce.

Na cestu se důkladně připravil. Již v r. 1803 vypracoval a carovi zaslal plán otevření a provozu pracovního ústavu. Stanovuje zde tři oblasti výchovy: literní (čtení, psaní, počítání), hudební a pracovní výchovu.

V r. 1806 svůj pařížský ústav rozpouští, veškeré zařízení rozprodává a za získané prostředky se vydává do Petrohradu. Odjíždí se svou manželkou a se svým žákem Fournierem. Bere s sebou přirozeně také základní učební pomůcky.^{*3)}

Haüyovo působení v zahraničí

Původně pouhá zastávka v Berlíně byla vlastně Haüyovým největším zahraničním úspěchem. Plný ideálů a nové energie se nejvíce těšil do Ruska. Tam předpokládal plné uspokojení s využitím svých dlouholetých zkušeností.

V Berlíně se stal hostem slavného očního lékaře Grapengiessera, kterému již 10. července 1806 předvedl Fournierovy dovednosti a tentýž den i v Akademii věd. Byla mu povolena audience u pruského krále. Ten po shlédnutí Fournierových dovedností rozhodl otevřít ústav pro nevidomé v době co nejkratší. Šťastná volba ke zřízení a vedení ústavu padla na později jednoho z nejznámějších německých tyflopodů Augusta Zeuna. Všechno šlo mimořádně rychle. Berlínský ústav byl otevřen již 13. 10. 1806. Haüy byl vyzván, aby se na zpáteční cestě z Petrohradu znovu stavil v Berlíně a zhodnotil Zeunovu práci. K tomu však pro dramatický závěr Haüyova působení v Rusku nedošlo.

Zakladatel berlínského ústavu A. Zeune byl Haüyem obsírně informován osobně a také v průběhu cesty do Petrohradu několika dopisy. Jsou známé dva s jednou metodickou přílohou. Je v nich obsažen podrobný rozbor podmínek, za kterých lze nevidomé úspěšně vzdělávat. Výchovu a vzdělání členů Haüy do čtyř okruhů: ruční práce, literní vzdělání, tisk knih a hudba. Upoutává zdůrazněný vztah nevidomých k manuálnímu činnostem. V dopisech stanovuje základní podmínky úspěšnosti asi takto: 1) vrátit nevidomým víru v život a získat důvěru společnosti jejich užitečnou prací; 2) do rukou nevidomých vložit takové zaměstnání, ze kterého by měli užitek, zbavit je žebroty; 3) nevidomým z lepších kruhů zajistit radost z literatury a umění; 4) poskytnout těmto nešťastníkům útěchu, protože byli zbaveni pocitu životního štěstí, který by jim umožnil žít snesitelněji.

Pozorujeme, jak citlivě je zhodnoceno společenské postavení tehdejších nevidomých a jaké nové prostředky volí Haüy k realizaci svých úkolů. Samostatná práce byla jen snem většiny nevidomých, který se mohl plně realizovat až v současné době. Haüyovy snahy byly splněny až po dvou stech letech. K tomu čtvrtému bodu je třeba poznamenat, že Haüy nedospěl přece jenom tak daleko, aby poznal, že i slepý člověk může být šťastný, že slepota sama nesmí zdeptat člověka, ale je jistě obrovskou životní překážkou. Povinností pedagogů je naučit nevidomé, jak ji překonávat.

Haüy považuje věc založení berlínského ústavu za hotovou věc v rukou vzdělaného člověka a ještě před jeho otevřením cestuje do Petrohradu. Cestu přerušuje v Königsbergu, kde objevil dalšího schopného nevidomého Johanna Knie a doporučil jeho přijetí v Berlíně. Knie je později zakladatelem Ústavu pro nevidomé ve Wroclawi. Haüy byl rovněž iniciátorem založení ústavu v Königsbergu, protože silně zapůsobil na L. Baczka, který se stal dalším iniciátorem založení ústavu a po jeho otevření byl jmenován ředitelem.

Haüy nastupuje dalekou cestu do Petrohradu, který je vlastně jeho cílem. Zde ho však očekávalo nanejvýš nemilé překvapení, když pro ústav nemohl získat žádné slepce. Po urgenci u cara vydaly místní úřady prohlášení, že v Petrohradě žádní slepí žebraři nejsou. Dokument o tom byl nalezen ve státním archivu v Moskvě. Haüy si začal sám své budoucí žáky vyhledávat. Tím se odsunulo otevření ústavu až do r. 1807 (některé prameny uvádějí dokonce rok 1809). Ústav nesl honosný název: Imperátorský ústav pro pracující slepce. U příležitosti jeho otevření propůjčil car V. Haüyovi Řád sv. Vladimira.

Práce se Haüyovi nedařila. Snad na tom nese vinu i slabší znalost ruštiny. A tak, když v ústavu zbyli pouze tři chovanci, rozhodl se po pádu Napoleona vrátit do Paříže (1817), kde již v r. 1816 se znovu po mnohých tahanicích osamostatnil výchovný a vzdělávací ústav s názvem: Národní ústav pro mladé slepce.^{*4)}

Po návratu do Paříže se Haüy dožil pravděpodobně největšího životního zklamání, když zjistil, že ho tu vlastně už nikdo nezná. Navíc začal ztrácet zrak a v krátké době oslepl úplně. Život dožil u svého bratra. Zemřel zcela zapomenut. Snad právě zásluhou Fourniera zpívalo na pohřbu několik bývalých chovanců jeho ústavu Requiem, které k tomuto účelu napsal jeden z nich.

Haüyovo reliéfní písmo

Haüyovým původním zájmem byl krasopis, pro jehož výuku založil prosperující školu. Měl tedy k písmu jako symbolickým znakům odborný vztah. Byl také

technicky mimořádně nadaný, vždyť dokonce napsal spis o vylepšení světelného telegrafu. Významná byla i jeho píle, houževnatost a cílevědomost, měl rovněž mimořádný organizační talent. Tyto vlastnosti se mu osvědčily především v druhé polovině života, kdy se věnoval kolektivní výchově a vzdělávání nevidomých dětí a mládeže. Umožnily mu realizovat dílo, které se vyznačuje kvalitativním posunem výchovných cílů celých skupin slepců. Jeho úsilí metodicky směřovalo k rehabilitaci osobnosti nevidomých a jejich adaptaci na vybrané pracovní činnosti, které přispívaly k vlastní obživě postiženého, což bylo až dosud nevídaným jevem. Za jeden z nezbytných prostředků považuje dovednost číst a psát.

Již dříve existovaly pokusy vytvořit takové písmo, které by nevidomí mohli číst a případně jím i psát. Vždy se jednalo pouze o vzdělávání jedince. Můžeme proto tyto pokusy hodnotit spíše jako iluzi o možnostech čtení a psaní nevidomých. Vzdělání nevidomí jedinci se dopracovali k vlastnímu způsobu, jak zaznamenat myšlenku, který však potom po nich nikdo nepřebíral. Výměna zkušeností byla omezená dlouhým časovým odstupem, zeměpisnou vzdáleností a v neposlední řadě i společenskými podmínkami.⁵⁾ Počátkům čtení vyučoval Haüy na dřevěných typech vlastní psací latinkou. Na destičce bylo každé písmeno ostře vypouklé. Prvním úkolem bylo rozeznat jednotlivá písmena. Po zvládnutí celé abecedy měl žák úkol řadit jednotlivé destičky s reliéfními písmeny do slov a nakonec skládat věty. K tomu účelu sloužila podložka s lištami, které vymezovaly řádky. Tímto způsobem bylo možné vysázet celé strany a hned je pod lisem vytisknout na papír. Haüy vyzkoušel rovněž psát rydlem.

K nácvičce sloužila zrcadlově obrácená písmena vyhloubená do dřevěných destiček. Nevidomý žák se učil psát tím způsobem, že nejdříve pohyboval rydlem ve vyhloubeném písmenu, později samostatně psal. Psalo se ovšem zrcadlově obráceně z rubové strany. Hmatem byl takový text nesnadno čitelný.

Dalším způsobem bylo psaní s použitím tuhého inkoustu, který po zaschnutí zanechal reliéfní stopu. Takové psaní bylo sice jednoduché, avšak písmo ještě nesnadněji čitelné a drahé. V. Haüy proto nejčastěji

**Un bō père done tojors
à ses ēfās la nořiture et le
désir du biē ē tot.**

Haüyův zkratkopis

používal psaní vyražením jednotlivých vyřezaných písmen do papíru reliéfními typy buď jednotlivě za sebou, nebo obtisky po vysázení celé strany. Tímto způsobem se mohly tisknout i celé učebnice. Aby byly knihy trvanlivější, slepoval dva listy rubovými stranami k sobě. S touto technikou se setkáváme později i u jiných výrobců slepeckých knih.

Jak jsme se již výše zmínili, přicházíme k vysvětlení, jakým způsobem mohli nevidomí sázet knihy běžným písmem. Právě tuto možnost Haüy využívá, když jeho ústav nejvíce trpěl nedostatkem finančních prostředků. Zavádí tiskárnu pro veřejnost, ve které si bylo možné objednat tisk pozvánek, programů, blahopřání aj. Místo lisování do reliéfu byla strana vytištěna barvou.

Výhodou Haüyova způsobu byla možnost tisknout současně reliéfní knihy s černým zbarvením písmen. Takovým způsobem byla vytištěna i jeho práce: *Essai sur l'éducation des aveugles* v r. 1786.

Podobnou techniku používal v matematice. Reliéfní číslice na destičkách sloužily zpočátku elementárnímu seznamování s jejich psaním. Později je bylo možné seřazovat do dvou i víceciferných čísel. K zapisování početních úkonů sloužila dřevěná podložka s vodorovnými a svislými lištami. Příklady žáci zapisovali vkládáním potřebných destiček. Zapsaný příklad bylo možné tlakem otisknout na papír, pokud ho bylo dostatek, jak uvádí již zmíněný Schulz ve své zprávě z r. 1791. Počtům se však ponejvíce vyučovalo pamětně. Haüyův první žák Fr. Lesueur nabyl v matematice takové dovednosti, že se později stal hospodářem ústavu.

K některým dalším učebním pomůckám

Haüy nechal vyrobit nástěnné reliéfní zeměpisné mapy na dřevěných podložkách. Města byla značena puntíky a kroužky různých velikostí, státní hranice řadou zatlučených hřebíčků, řeky byly znázorněny drátem. Taková mapa byla vlastně dobrá matrice, ze které se tlakem lisovaly otisky do papíru. Na metodu otisků se později zapomělo a trvalo dalších několik desetiletí, než byly reliéfní zeměpisné mapy z papíru vyráběny v širším měřítku (viz Martin Kunz).

Haüy zdůrazňoval i vyučování hudbě. Dal zhotovit notopisné typy, které se měly skládat podobně jako písmena nebo číslice. Počítal rovněž s možností reliéfních obtisků na papír. Tento způsob se však neosvědčil a hudbě se vyučovalo pamětně.

Haüy učinil rovněž pokus o zkratkopisný text. Vedla ho k tomu především neuspokojivá hospodářská situace ústavu, papír byl nesmírně drahý. Cílem jeho zkratkopisného zápisu bylo uspořít papír, kterého

se při vyučování spotřebovalo velké množství. Jeho zkratkopisný systém je velice těžko hmatem čitelný a navíc se jím neušetrilo tolik místa, jak předpokládal. Princip spočívá v připisování teček a pomlček nad nebo pod písmena.

Haüyovo písmo později někteří učitelé či sami nevidomí vylepšovali. Na jeho vylepšení se podílel i Fr. Lesueur (1809), který je upravil do jednodušších tvarů. V prvním období z něho vycházel i J. W. Klein.

Závěr

V osobě Valentina Haüye se soustředil intelekt s vysokým vzděláním, technické představy i schopnosti zajistit výrobu navržených pomůcek, smysl pro vytváření životních perspektiv nevidomých, pro které zajišťoval vhodná povolání, aby zabraňoval žebrotě. Byl osobností, která celou problematiku zvládla prakticky i teoreticky tak říkajíc „na zelené louce“. Měl skvělou manželku, která s ním sdílela všechny životní osudy a nikdy ho nepřestala podporovat.

Výsledky pilné práce tohoto krajně skromného člověka se odrazily ve změně postojů k nevidomým. Postupně se mění názory na vzdělavatelnost nevidomých, a nejen těch bohatých. Od dřívějších individuálních pokusů s mimořádně nadanými nevidomými se liší založením prvního kolektivního výchovného a vzdělávacího zařízení. Začíná se počítat s jejich postupným zapojováním do společnosti v oblasti výroby i intelektuální sféry. Tento kvalitativní obrat lze kvalifikovat jako začátek období snah o společenskou rehabilitaci osobnosti nevidomých, tj. progresivních snah o nalézání prostředků pro jejich vzdělávání. Končí období regrese, kdy byli nevidomí pouze trpěni a ti šťastnější umísťováni v azylech. Haüy zosobňuje novou éru, která přinesla nevidomým možnost zařadit se do společnosti tvůrčí prací.

Valentin Haüy nebyl pouze praktik. Sám se seznámil s tehdy dostupnou literaturou o nevidomých. Své poznatky popsal a zobecnil v několika vlastních dílech: *Sur les modens d'instruire les aveugles* (1784); zabývá se prostředky, které hodlá využít při výchově a vzdělávání nevidomých. Tato práce je analýzou jeho vlastních dosavadních poznatků, které získal od známých vzdělaných nevidomých osobností. *Essai sur l'éducation des aveugles* (1786); vytyčuje hlavní pedagogické a didaktické úkoly a cíle. Uvádí, že cílem je naučit nevidomé číst, psát a počítat, a to prostřednictvím knih psaných reliéfním písmem, učit je cizím jazykům, dějepisu, zeměpisu a hudbě. Zvláště upoutá myšlenka, že zaměstnáním nevidomých užitečnou prací se jim zajišťuje šťastný život. Je přesvěd-

čený, že právě hmat jim nejvíce zprostředkuje vzdělání. *Précis historique de la naissance, des progres et de l'état actuel de l'Institution des enfants aveugles* (1788); zabývá se některými praktickými předpoklady a vlastnostmi hmatu nevidomých. Je to možnost využívat hmat ke čtení a zaměstnání. Rozebírá vhodnost reliéfního písma. Pro otevření Imperátorského pracovního ústavu pro nevidomé v Petrohradě vypracoval podrobný plán (1803); vytyčuje tři oblasti: pracovní výchovu, všeobecné vzdělání a hudbu.

K zásadním dílům se rovněž řadí oba dochované dopisy A. Zeunovi z roku 1806. V dopise ze dne 26. června tr. nabádá Zeuna, aby své slepce miloval jako své děti. „Buďte jejich otcem a mne pokládejte za jejich milujícího dědečka“ píše. Vrátit nevidomým víru v život, získat důvěru lidí, nevidomým dát takové zaměstnání, které zvládnou. Nabádá Zeuna, aby učil nevidomé aktivitě a touze po vzdělání. Dopis má obsahlou odbornou přílohu. Ve druhém dopise, který je datovaný dne 22. 8. 1806, nazývá Zeuna svým synem. Zasílá mu rady rázu organizačního, společenského, ohledně sbírek, rady pro hospodaření aj. Doporučuje, aby své nevidomé vyučoval současně s vidomými žáky.

Za pobytu v Petrohradě vydal práci svého zájmu o světelný telegraf: *Memoire historique ambrégé sur les telegraphes* (1810). Výtěžek věnoval na výchovu místních nevidomých.

Písemné práce V. Haüye nebyly nikdy jako celek vydány tiskem. Právě naopak, mnohé části se dokonce ztratily. Jsou méně zatížené legendami o mimořádných schopnostech nevidomých, než některé práce pozdějších významných tyflopodů.

*1) *Tiskárny používaly kovové štočky, na kterých bylo reliéfní písmeno, které se potíralo černou barvou a otisklo na papír*

*2) *Později se podobně organizovaly veřejné roční zkoušky na všech ústavech. Byly ukázkou dovedností žáků i starších chovanců, které měly bohaté návštěvníky motivovat k bohatým darům*

*3) *Jedná se o tutéž osobu, se kterou o mnoho let později L. Braille spolupracoval na vývoji psací pomůcky pro své bodové písmo*

*4) *Nelze proto z uvedeného hlediska tento Národní ústav pro mladé slepce považovat za přímého nástupce prvního Haüyova ústavu, jak se většinou uvádí. Viz vysvětlení shora*

*5) *Viz J. Smýkal (1994)*

Haüyův Esej i jiné písemné materiály se nacházejí v archívních fondech slepeckých muzeí v Paříži, Petrohradě a Miláně

HAWLÍK, Vladimír

* 29. 3. 1911

† 18. 12. 1993

Profesor konzervatoře, učitel hudby v brněnském ústavu pro nevidomé.

Narodil se v Brně. Jeho otec byl varhaníkem v kostele na Starém Brně. Vl. Hawlík se hudbě věnoval od dětství přesto, že byl spíše typem studijním. Již jako patnáctiletý hrával v kapli Fakultní nemocnice u svaté Anny.

Jeho matka si přála, aby vystudoval gymnázium a stal se úředníkem. Nakonec však v r. 1928 odešel studovat na Brněnskou konzervatoř, kde byl ve varhanní třídě žákem H. Treglera, ve skladbě Jar. Kvapila. Roku 1932 vykonal státní zkoušku ze sborového zpěvu, ze hry na klavír r. 1935, ze sólového zpěvu r. 1936 a ze hry na varhany r. 1938. V r. 1943 absolvoval kurz na mistrovské škole v Lipsku (varhany). Později studoval hru na varhany u B. Wiedermanna na mistrovské škole v Praze a u Fr. Michálka na JAMU (absolvoval v r. 1950).

Pořádal varhanní koncerty i s orchestrem u nás i v zahraničí. Po zemřelém profesoru A. Hromádkovi se stal ředitelem kůru v domě sv. Petra a Pavla v Brně.

Do ústavu pro nevidomé nastupuje v r. 1935 jako výpomocný smluvní učitel hudby, od r. 1947 byl vedený jako smluvní odborný učitel. Vyučoval hře na klavír, hudební harmonii a kontrapunktu. Vedl zde velký smíšený pěvecký sbor. Vychoval významného německého pěvce (žáka brněnského ústavu) Aloise Binara. Jeho hlavní význam je v přípravě více než jedné desítky nevidomých i slabozrakých studentů ke státním zkouškám na Brněnské konzervatoři. V r. 1948 svoji činnost pro dalekosáhlé organizační změny v ústavu ukončil, soukromě však ještě do r. 1950 připravil dva nevidomé studenty ke státním zkouškám z hudby. To už byl dva roky řádným profesorem na Brněnské konzervatoři.

Do brněnského ústavu pro nevidomé přinesl i jako hudební pedagog lidsky příznivé ovzduší. Odmítal separaci nevidomých od běžného společenského klimatu. Stal se jedním z pedagogů, kteří neztratili kladný vztah k nevidomým ani po ukončení svého poslání. Svým profesionálním přístupem k vyučování hudbě povznesl úroveň kandidátů učitelství hudby na dobrou úroveň.

Vychoval mnoho výborných učitelů hudby z řad nevidomých a slabozrakých. Mezi žáky byl pro svůj přátelský vztah velmi oblíbený.

Podle pamětníků se především cítil hudebním pedagogem, což dokazuje i jeho sporadická publikační činnost. Velice rád experimentoval ve využívání různých vyučovacích metod, především ve hře na klavír. V koncertní činnosti však neustal. V období svého působení na konzervatoři se jí intenzivně věnoval.

Kromě pedagogické činnosti také komponoval. Napsal čtyři mše, moteta, několik sborů, písní a klavírních skladeb, většinou zůstaly v rukopisech.

Později stále rád vzpomínal na léta svého působení v ústavu, vyučování svých těžce zrakově postižených žáků. Tuto dobu ve vzpomínkách označoval za nejkrásnější období své aktivní činnosti. Do konce svého života se zajímal o dění brněnského hudebního prostředí i o problémy nevidomých a slabozrakých učitelů hudby.

HAY, Alexander

V r. 1832 na výzvu edinburské Společnosti pro umění podal návrh na písmo pro nevidomé čtenáře. Bylo sestaveno z kombinací krátkých svislých čárek. Sám byl nevidomý, ale neměl dost zkušeností v používání reliéfního písma.

HEALEY, Jeff

* 1966

Kanadský bluesrockový kytarista a zpěvák.

Narodil se v Torontu. Od svého jednoho roku je nevidomý. Ve hře na kytaru je samoukem. Již ve svých 15 letech si utvořil první kapelu (Blue Direction), později spolupracuje s kytaristou Albertem Collinsem a Stevie Ray Vaughanem. Na kytaru hraje vsedě vlastní specifickou technikou. V r. 1985 sestavuje skupinu Jeff Healey Band. Album *See The Light* (1988) je velice úspěšné. Na dalším albu *Hell To Pay* (1990) se mezi hosty objevují i renomovaní hudebníci Mark Knopfler, George Harrison a Jeff Lynne. Jeho další desky naznačují posun k energickému hardrocku, především je to slyšet na albu *Feel This* (1991). Mimo vlastní tvorbu se obrací k osobitému pojetí převzatých skladeb, viz např. album *Cover To Cover* (1995).

P.G.

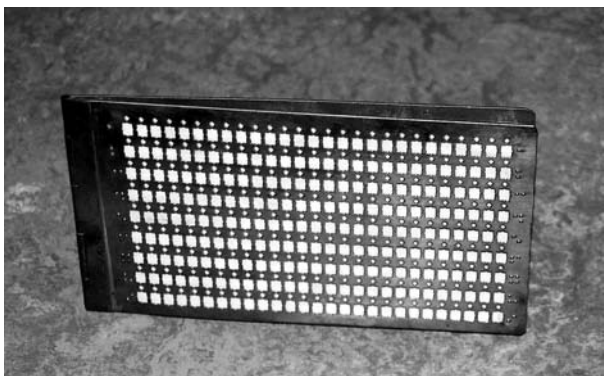
HEBOLD, Ernst Edmund

* 4. 3. 1819

† 11. 10. 1871

Německý tyfloped. Učitel v Ústavu pro nevidomé děti v Barby (Halle nad Sálou), vynálezce šablon pro

Šablona pro psaní hůlkovým písmem

psaní tužkou. Byl zastáncem myšlenky, že schopné nevidomé děti mají navštěvovat školu ve svém bydlišti. Zkonstruoval proto pro ně pomůcky pro psaní běžným písmem.

Narodil se v Sorau (Německo). Nejdříve vyučoval v rodném městě, později na vyšší chlapecké škole ve Friedrichstadtu. Nakonec přišel do Královského ústavu pro nevidomé děti v Berlíně. Z neznámých důvodů v r. 1850 odchází vyučovat na tamní gymnázium, ale v r. 1859 se vrací znovu do ústavu v Barby.

Heboldovým hlavním odkazem byla malá kovová dvojlistová šablona pro usnadnění psaní běžným hůlkovým písmem, všeobecně nazývaná jeho jménem. V některých ústavech se používala až do padesátých let 20. století. Prošla několika inovacemi. Zkonstruoval údajně též pomůcku pro geometrii, ale nepodařilo se zjistit podrobnosti. Dosud známá a pro nácvik podpisu stále používaná je šablona volných rádek, do kterých je možno psát psacím písmem.

Kromě četných článků do místního i odborného tisku vydal dva hlavní spisy: Písařská škola pro slepce (1859); Slepé dítě v domě otcovském a na obecné škole.

Oba druhy (s okénky i celými řádky) Heboldových šablon mají ve svých sbírkových fondech slepecká muzea v Brně, Moskvě, Berlíně, Praze (koutek tradic). Později se řádkové šablony vyráběly z lepenky.

HEDQUIST, Charles

* 14. 3. 1910

† 14. 4. 1975

Významný pracovník švédského Svazu nevidomých a předseda Světové rady pro blaho slepců.

Od dětství byl nevidomý. Své první zaměstnání našel ve slepecké tiskárně hluchoslepeho průkopníka esperanta mezi nevidomými H. Thilandera jako korektor. Za druhé světové války přijal místo ve švédském rozhlase. Jeho úkolem bylo odposlouchávat

anglické vysílání několika stanic a pořizovat o něm záznamy. Zde se seznámil s používáním magnetofonu. Těto dovednosti později využil k pořízení vlastního nahrávacího studia.

Po válce si zařídil svou kancelář, která různým institucím prováděla magnetofonový záznam a přepis strojopisem. Přitom se aktivně podílel na práci Svazu nevidomých a posléze byl zvolen jeho dlouholetým a váženým předsedou. Stal se také členem výboru Světové rady pro blaho slepců a pracoval v jejím Evropském regionálním výboru. Jako předseda Světové rady pro blaho slepců spolupracoval s institucemi OSN.

Za jeho zásluhy mu byl Švédskou univerzitou udělen čestný doktorát.

HEHEMPSON, Denis

Žil v 18. století.

Nevidomý hudebník, o kterém se píše, že žil asi 112 roků. Ještě když mu bylo 97, hrál prý na harfu při proslulém festivalu harfenistů v Belfastu. Odtud je o něm čerpána tato zpráva.

HEILMANN

Švýcarsko-francouzský filozof.

Pocházel z Müllhausenu. V Müllhausenu a pak v Paříži vyučoval filozofii. Jeho vedení předával V. Haüy své Musée v době své nepřítomnosti. Právě od Heilmanna pocházejí některé zprávy o činnosti tohoto druhého Ústavu pro nevidomé děti v Paříži.

HEINDL, Otakar

* 14. 2. 1915

Český hudební pedagog a koncertní umělec.

Narodil se v Praze. V pěti letech si šípem od luku zranil oko, na které oslepl. Školní docházku začal na běžné škole v místě bydliště. V deseti letech onemocnělo

i druhé oko a tehdy ztratil zrak úplně. Byl přijat do Ústavu pro nevidomé děti v Praze na Hradčanech, kde dokončil povinnou školní docházku a získal základy hry na několik hudebních nástrojů.

Prameny o jeho umělecké i hudebně pedagogické činnosti jsou hodně neúplné, sám je nesdílný, ale pře-

ce: jako chovanec hradčanského ústavu se již jako žák školy intenzivně věnoval hudbě. Základy klavírní hry získal u nevidomého Aloise Permana. Později se stal jeho učitelem Karel Šolc. Souběžně studoval hru na housle a na flétnu. Hrál rovněž na varhany. Věnoval se také soukromému studiu skladby. A. Perman i další nevidomí výkonní umělci i hudební pedagogové byli mu vzorem a dodávali důvěru v možnosti výkonu nevidomého umělce i pedagoga.

Po vykonání státních zkoušek ze hry na klavír (1936), na housle (1938) a ze hry na flétnu (1940) vyučoval nejdříve soukromě. Po odchodu prof. Kozla začal v r. 1939 vyučovat hudbě v ústavu, kde byl vychován. V r. 1948 přibral menší úvazek na hudební škole Deylova ústavu. Později sem přešel jako řádný učitel. Vyučoval hře prakticky na všechny dechové dřevěné hudební nástroje. Svě místo opustil odchodem do důchodu v r. 1984, avšak v r. 1992 byl znovu povolán, aby pokračoval ve své práci.

Skladbám se pamětně učí pouhým čtením not např. i v posteli. Potom teprve skladbu hraje. Libuje si, že tím ušetří čas.

Byl výborným klavíristou, ale vynikajících úspěchů dosahoval i ve hře na flétnu. Mimoto také velmi dobře ovládal hru na varhany a housle. Jako sólista vystupoval i se symfonickými orchestry. Největší zájem měl na provádění skladeb nevidomých autorů (Perman, Suda, Tylňak). Pravidelně také hrál na koncertech konzervatoře pro zrakově postiženou mládež. Hrál i v cizině. Hrou na klavír doprovázel nevidomou pěvkyni B. Poncovou-Vokounovou. Byl přesvědčený, že nevidomý učitel hudby by měl co nejvíce veřejně hrát.

Byl činný i jako hudební skladatel. Jeho dílo je však neznámé. Až do vysokého věku zasedal v porotě při mezinárodních soutěžích nevidomých a slabozrakých interpretů v Mariánských Lázních.

V r. 1948 se oženil. Jeho manželka se mu stala výbornou spolupracovnicí a má své zásluhy na jeho úspěších.

Rád se zabýval manuální činností. V domácnosti si prováděl všechny údržbářské práce sám. Ačkoliv v době, kdy byl psán tento lexikon žil, bylo mimořádně obtížné dovědět se něco bližšího.

HEINEMANN, Otto

* 1887

† 21. 5. 1977

Německý klavírista, varhaník, skladatel a dirigent.

Narodil se jako nevidomý. Studoval hru na klavír a varhany na konzervatoři v Dortmundu, kde se později stal váženým a oblíbeným profesorem. Současně působil na evangelické škole chrámové hudby. Nejraději však vykonával povolání ředitele kůru u sv. Pavla. Tato činnost ho přivedla k řízení chrámového pěveckého sboru, který pod jeho vedením dosahoval vysoké umělecké úrovně a byl rozšířený i o orchestr.

Vrcholem Heinemannovy činnosti na tomto poli je nastudování Lukášových pašiji od H. Schütze. Hrál také veřejně např. i Beethovenův klavírní koncert C moll s orchestrem, který dirigoval od klavíru.

Psal skladby chrámové a církevní. Mnohé z nich přetrvávaly v repertoárech výkonných umělců.

HEINES, T. H.

Německý psycholog.

V r. 1916 sestavil první bodovou škálu pro vymezení inteligence nevidomých osob. V praxi se s ní však nesetkáváme. Není ani pojata do žádného pokusu o vymezení specifík jejich psychiky.

V tomto směru scházejí základní výzkumy působení slepoty na rozvoj osobnosti nevidomého od narození a později osleplého, v dětství či v dospělosti.

HEISTEROVÁ, Friedel

* 16. 11. 1912

† 29. 9. 1978

Pracovnice Německého svazu nevidomých a slabozrakých.

Narodila se v Mündersbachu. Navštěvovala postupně školy pro nevidomé studenty ve Frankfurtu nad Mohanem, Wiesbadenu a Marburku, kde mimo germanistiku studovala také filozofii. V r. 1942 promovala v Berlíně a získala doktorát filozofie.

Nedařilo se jí najít odpovídající zaměstnání, a tak se věnovala různým příležitostným výdělečným i dobrovolným činnostem. Ve svazu nevidomých a slabozrakých vykonávala dobrovolné funkce. V r. 1959 získala v Hessenu místo vedoucí prodejny speciálních pomůcek Svazu nevidomých a slabozrakých Německa. Spolu s jinými vyvíjela úsilí, aby nevidomí lidé dostávali pravidelný finanční příspěvek za (pro svou slepotu) ztížený a finančně náročnější život. Heisterová také usilovala o to, aby nevidomí měli odpovídající zaměstnání. Také se snažila pomáhat řešit specifické problémy nevidomých žen.

HEJDA, Karel

* 13. 1. 1902

† 3. 7. 1975

Český klavírista, varhaník a hudební pedagog.

Narodil se v Telči jako syn učitele hudby. Toto prostředí vyvolalo u chlapce zájem o hudbu. Vyučoval ho jeho nevidomý strýc. Tato okolnost vzbudila později Hejdův zájem o práci s nevidomými dětmi. Vystudoval nižší reálku ve svém rodišti, v letech 1918–1922 studoval na Pražské konzervatoři hru na varhany, současně i hru na klavír. Do r. 1931 působil jako varhaník v některém z pražských kostelů. Uplatnil se rovněž jako varhanní virtuos.

Počátkem třicátých let byl přijat jako učitel hudby do Deylova ústavu. Od r. 1934 zde působil ve funkci správce hudební školy. Toto místo zastával do r. 1948. Potom byl nucen uvolnit funkci progresivnímu J. Drtinovi. Tuto změnu nesl těžce. Zůstal však ve škole vyučovat. Vyučoval hře na klavír, varhany i teorii hudby.

Ochotně zapisoval skladby nevidomých autorů do běžné hudební notace, byl vždy hotov nezištně pomoci tam, kde byla jeho pomoc potřebná. Rozeznal např. talent L. Janka, kterému se věnoval i o sobotách a nedělích, aby dohnal jeho zanedbanou hudební přípravu. Takový zůstal i po odchodu z vedoucí funkce. Za svou dlouholetou pedagogickou činnost byl Svazem invalidů oceněn diplomem, což bylo ocenění neobdobnou organizací, pro kterou vlastně nepracoval. Přesto byl jeho význam nedoceněn, a to především z hlediska odbornosti a pedagogického mistrovství. V neposlední řadě pro nevšední lidskou tvář a lásku ke svým žákům.

O hudební výchově nevidomých napsal článek do časopisu *Hudební výchova* (1940).

HELBLING, Conrad

* 24. 4. 1894

† 31. 1. 1968

Švýcarský zakladatel slepecké knihovny.

Ve věku 16 let oslepl. Po absolvování Školy pro nevidomé v Illzachu obdržel diplom soukromého učitele. Souběžně navštěvoval přednášky na univerzitě v Curychu z filozofie, literatury a dějin. Od r. 1925 do r. 1935 byl spolumajitelem knihkupeckého obchodu.

V r. 1950 založil slepeckou knihovnu a stal se až do r. 1968 jejím vedoucím.

HELLER, Simon

* 25. 10. 1843

† 1922

Ředitel Ústavu pro nevidomé ve Vídni na Hohe Warte. Některými tyflopedy je označován za jednoho ze zakladatelů moderní tyflopédie. Zvláště propracoval systém tvoření hmatových představ postupnými abstrakcemi konkrétních předmětů.^{*1)}

Narodil se v Tachově. Zkoušky učitelské způsobilosti vykonal v Olomouci. Později vyučoval na dívčí pokračovací škole ve Vídni. V r. 1873 převzal místo ředitele Ústavu pro nevidomé izraelity na Hohe Warte ve Vídni. Ústav obohatil o mnohé činnosti žáků. Výhodou tohoto zařízení bylo, že nikdy netrpělo nouzí, protože bylo hmotně podporováno všemi Židy.

Heller se zúčastnil několika mezinárodních kongresů učitelů nevidomých dětí. Ve svých přednáškách se zabýval především specifickými znaky psychologie nevidomého člověka, především noetiky, zvláště úlohou zbývajících smyslů, psychikou hmatového poznávání prostoru, procesu abstrakcí aj. Např. pro V. kongres připravil projekt *Das Prinzip der Wechselwirkung in der Blindenschule*, kde navrhuje určité změny v pojetí organizace ústavů pro nevidomé. Pro kongres konaný v r. 1888 připravil práci o modelování a kreslení ve škole ústavu pro nevidomé. Byla vydána a odměněna medailí.

Na Pablaskovo doporučení se soustředil na tvorbu učebnic, kterých sestavil hned několik. Vydal celkem tři, z nich jednu hladkou latinkou (*Lesebuch* – 1884), obě další v Braillově písmu (1884). Na tvorbě dalších učebnic spolupracoval s A. Mellem.

Požadoval ustavení odborné komise pro psychologii a fyziologii nevidomých. Neúnavně poukazoval na význam psychologického bádání. Často narážel na vášnivý a nekritický odpor. Dosud převládala v praxi pouhý empirismus. Jeho bádání ve slepecké psychologii stálo v protikladu ke starému axiomu mechanického pojetí paralelity prožitků nevidomých a vidomých lidí. Jen málo scházelo a přiblížil se k zákonitostem změněné úlohy tzv. náhradních smyslů po ztrátě zraku.

Z pedagogických zásad nejvíce zdůrazňoval názornost. Ve své praxi proto vyzvedával význam modelování a kreslení v rámci vzdělávání nevidomých žáků a otevřel tak cestu pracovnímu vyučování. Zvláště se zajímal o konání výstav žákovských prací. V této

souvislosti jsou nanejvýš zajímavé postřehy O. Bauma o zneužívání a přivlastňování si žakovských prací. Nakolik spolehlivé, nelze se už dnes dopátrat.^{*2)} S. Heller se specializoval právě na modelování z hlíny a reliéfní kreslení nevidomých žáků, viz např. jeho pojednání Modelování a kreslení ve slepecké škole (1888). Z jeho dalších prací je to např. Úspěchy cvičení zraku (1906).

^{*1)} *Postupné abstrakce popsal J. S. v časopise Otázky defektologie. Příklad: 1) předmět, 2) jeho basrelief, 3) reliéfní silueta, 4) předmět v kontuře. Na podobném principu viz heslo Červenka, Petr*

^{*2)} *Viz Baum, Oskar*

HELLETSGRUBER, Anton

* 8. 7. 1839

† 9. 9. 1907

Ředitel Ústavu pro nevidomé v Linci.

Narodil se ve St. Akath (Rakousko). Po dokončení studia na gymnáziu vstoupil v Linci do semináře. Jako kněz potom nastupuje v Gmündu, později ve Welsu. V r. 1875 převzal vedení soukromého ústavu pro nevidomé v Linci. Na tomto místě působil 20 roků.

Ústav vedl vzorně. Věnoval se také péči o samostatně činné absolventy. Zasadil se o zřízení dívčího domova otevřeného v r. 1883. V r. 1893 se zúčastnil otevření i chlapeckého domova.

Starostí o vzdělání, přípravou pro samostatný život řemeslníků i uvedených dvou domovů zajistil péči o všechny nevidomé v Linci. Pracujícím zařídil podporu, ostatním pobyt v domově.

Na prvním Dnu učitelů nevidomých v Praze přednášel o úkolech a cílech výchovy nevidomých dětí. Rok nato shromáždil učitele Rakouska v Linci, kde byly projednány všechny aktuální problémy péče o nevidomé děti i dospělé.

Za zásluhy obdržel Rytířský kříž řádu Františka Josefa I. Stal se hlavou linecké katedrální kapituly.

HELLETSGRUBER, Johann

* 1907

Vídeňský skladatel operet.

Narodil se ve Feldkirchenu jako nevidomý. Byl vychován v Ústavu pro nevidomé děti v Linci. Zde se mimo jiné věnoval i studiu hudby.

V r. 1929 se přestěhoval do Vídně, kde si své hudební vzdělání doplnil studiem na konzervatoři, které dokončil v r. 1931. Poté navštěvoval kurzy na hudební akademii, kde se věnoval hře na klavír, varhany, sólovému zpěvu, řízení pěveckého sboru, instrumentaci aj.

V r. 1933 přijal místo varhaníka a sbormistra při vídeňském kapucínském kostele, které zastával až do r. 1969. Mimo to přijal i místo varhaníka (1939) v kapli vídeňského hřbitova, kde získal takovou oblibu, že bylo přijato na jiná místa asi dvanáct nevidomých varhaníků. V r. 1970 mu rakouská vláda udělila čestný titul profesor.

Helletsgruberovo dílo sahá od skladeb sborových pro potřeby chrámové přes vídeňské písně a hudbu ke skečům až k operetám. Tři z nich byly provedeny: Kdo zná Mimi, Už nikdy lásku a Malý Amor. Operety se hrály i v divadlech jiných měst, jako např. i v německém divadle v Opavě. Byly provozovány i v rozhlase.

HELMBRECHT, Christian, Friedrich Franz

* 1765 (?)

† 1825 (?)

Německý varhaník.

Narodil se v Berlíně. V prvním týdnu svého života oslepl. Ve svém okolí si získal pověst výborného hudebníka jako multiinstrumentalista. Ovládal hru na mandolínu, harfu, klarinet, skleněnou harmoniku, klavír aj. Zvláště vynikal ve hře na varhany. Od r. 1790 zastával místo varhaníka při berlínském zámeckém kostele. Vytvořil si vlastní hudební notaci, kterou nazval Hakennoten. Zapisoval si tak hudební melodické nápady. Její systém není znám.

HELMERS, Wilhelm

* 1897

Německý tyflopeditický.

Jako učitel začal v ústavech pro nevidomé působit v r. 1922. V r. 1946 přijal místo ředitele Zemské školy pro nevidomé žáky v Hannoveru. Zasadil se o spolupráci všech německých slepeckých knihoven a byl iniciátorem společného katalogu knižních fondů.

HENDERSON, John

Anglický tyflopeditický.

V r. 1833 podal edinburské Společnosti pro umění návrh na systém reliéfního písma pro nevidomé. Sestávalo z kombinací několika bodů. V praxi se přesto neuplatnilo. Evidentně bylo poznamenáno tím, že působilo především jako zrakové podněty. Z hlediska hmatového bylo nerealizovatelné.

HENRI, Pierre

* 1899

† 1986

Učitel v Národním ústavu pro mladé slepce v Paříži.

Narodil se v Paříži. Od dětství byl nevidomý. Vychován byl v Pařížském ústavu pro nevidomé. Již ve škole projevoval mimořádné dovednosti a znalosti, které většinou děti jeho věku nemívají.

Po absolvování byl přijat jako výpomocný učitel matematiky. Toto místo zastával do r. 1967. Vedení ústavu nezklamal. Byl i nadále pilný a příkladem pro své žáky.

Pracoval také jako redaktor časopisu Valentin Haüy a je autorem rozsáhlých životopisů (včetně L. Brailly - 1952) i mnoha pojednání o životě nevidomých. Vykonával funkci správce muzea V. Haüye. Aktivně působil v komisi pro vývoj slepeckých pomůcek. Vydal studii o prvních čtecích přístrojích pro nevidomé. Spolupracoval na vypracování testů, které sloužily pro přípravu nevidomých dětí k povolání. Stal se členem komise UNESCO pro vypracování a sjednocení bodového písma. Byl členem komise pro revizi francouzského slepeckého zkratkopisu. V r. 1962 převzal místo ředitele Slepecké knihovny V. Haüye.

Obdržel několik vysokých vyznamenání. Na základě disertační práce Nevidomí a společnost, byl v r. 1957 promován na doktora filozofie. Dále napsal: *Adaptace nevidomých na společenský i pracovní život*. Poslední velkou prací byl životopis V. Haüye, který vyšel u příležitosti stého výročí založení pařížského ústavu. Bylo tak oceněno dílo mimořádné osobnosti, pro kterou se stala slepota velkou překážkou, která čněla proto, aby byla překonávána.

HERBEMONTOVÁ, Guilly D.

* 25. 6. 1888

† 28. 2. 1980

Autorka návrhu, aby nevidomí chodci používali bílou hůl, která jim má sloužit k orientaci i pro označení.

Svůj návrh podala v r. 1930. Prakticky se zavedla bílá hůl o rok později. Brzy se rozšířila do celé Evropy a později i jinam.

G. D. Herbemontová se narodila ve staré francouzské rodině. Nenavštěvovala žádnou veřejnou školu, měla pouze soukromé učitele. O její jazykové znalosti se starala anglická a německá vychovatelka. Žila na statečích své rodiny ve Francii i v Belgii, hlavně však na zámku Charmois.

Psala jemné básně připomínající Paula Verlaina. Některé z nich jsou v knize O. Blierové.

Občas provázela v Paříži nevidomé chodce přes křižovatky. To ji přivedlo na myšlenku, jak jim lépe zajistit bezpečnost na ulici. Její matka byla proti jejímu setkávání s nevidomými, ale souhlasila, kdyby jim přepisovala knihy. Tehdy si tak několik dam v Paříži krátilo dlouhou chvíli. Guilly byla toho názoru, že právě bílá hůl nevidomé chodce na cestách osamostatní a vysvobodí ze závislosti na jiných. Podobnou bílou hůl měli pařížští strážníci k organizování dopravy. Svůj návrh podala redakci časopisu *Écho de Paris* k uveřejnění. Její provolání časopis bez otálení otiskl.

*Soubor bílých holí
v expozici DTI TMB*

Již v únoru příštího roku rozdala na malé slavnosti první bílé hole několika nevidomým. Zúčastnila se pařížská honorace a několik ministrů. Hole byly zpočátku přidělovány pouze osleplým vojákům, později i ostatním. Jak už to bývá, přišla první komplikace. Hodně hořkosti a zklamání způsobilo, když vzdělaný slepec, i když měl bílou hůl, byl při přecházení ulice zabit řidičem automobilu. Mezi nevidomými nastaly spory, zda taková hůl má vůbec nějaký smysl. Herbemontová se musela nakonec z trpkosti od problému distancovat.

Přesto, že v kruzích její společnosti se o věci často hovořilo i záporně, hlavně po usmrcení slepce, nakonec se Herbemontová dočkala masového rozšíření své hole. Nikdo nemohl tušit, že jestliže má hůl plnit svou úlohu, je třeba dodržovat určitá pravidla. První bílé hole v zahraničí se objevily ve Švýcarsku. Odtud se rozšířily do Německa a jinam. V r. 1947 udělila francouzská vláda Herbemontové Řád čestné legie.

HERTEL, Johann Christian

* 1699

† 1754

Virtuos na violu da gamba.

Narodil se v Öttingenu. Jeho otec si nepřál, aby se stal hudebníkem přesto, že od dětství projevoval mimořádný zájem o hudbu. Široko daleko byl později znám jako virtuos na violu da gamba a populární byly i jeho skladby. V r. 1716 přichází do Halle. V r. 1719 se stal členem dvorní kapely. Napsal několik symfonií, Ouvertur, kvartet, sonát aj. V letech 1723–1727 podnikl umělecké turné. Po návratu se stal koncertním mistrem v Eisenachu. V r. 1748 oslepl. Svě tvůrčí, především skladatelské činnosti nezanechal.

HERTELENDY, Gabriel

* 1800 (prosinec)

† 12. 10. 1844

Maďarský vynálezce stroje na vrtání artéských studní, učitel v Pešfském ústavu pro nevidomé a překladatel.

Narodil se v Pešti jako syn advokáta. Ve 12 letech ztratil zrak a ve 14 letech byl přijat do Vídeňského ústavu pro nevidomé. Zde pobyl šest let. Při každé volné chvíli stále něco vylepšoval a zabýval se myšlenkami na různé vynálezy.

Po odchodu z ústavu se ubytoval u svého strýce v Ödenburku v Uhrách, kde se zabýval mechanickými pracemi, pro které měl mimořádné nadání.

Seznámil se s jedním nevidomým chlapcem, kterého začal vyučovat. Od r. 1826, kdy byl v Bratislavě J. R. Beitlem založen ústav pro nevidomé, začal s ním spolupracovat a později i v ústavu vyučovat. Společně se o rok později stěhují zároveň s ústavem do Pešti. Po Beitlově odchodu v r. 1833 se vrací do Bratislavy, kde vydává sbírku svých básní. Jako první překládá Homéra do maďarštiny. Zachovala se jeho část Zloba Achillova, překlad z r. 1855.

V r. 1836 vynalezl stroj na vrtání hlubokých artéských studní, který prakticky předvedl ve Vídni. Soustava se potom v praxi široce uplatnila.

Cestoval do Terstu a Benátek. V Itálii se zdržel, zajímaly ho památky. Živil se přednáškami, opravami hodin a jiných strojků včetně hracích. Krátce (1838) také vyučoval v Ústavu pro nevidomé v Padově. Vrací se do Vídně spokojený a chystá se na další cesty. Odejel do Hannoveru, kde vyučoval osleplého korunního prince mechanickým pracím. Za tuto činnost mu byl poskytnut důchod. Jednou zaslechl, jak se jeden z úředníků vyjádřil, že jsou to vyhozené peníze. Ihned

(1841) toto místo v Hannoveru opouští a vydává se do Paříže.

Krátkou dobu zde dokonce vyučuje na Národním ústavu pro mladé slepce ručním pracím. Za tento čas tam stačil vybudovat pěknou truhlářskou dílnu. V r. 1843 odcestoval znovu do Padovy, kde se oženil s chudou dívkou, sirotkem. Vrací se s ní do Uher, kde se pokouší najít možnost vyučovat cizím jazykům, ale nenachází dost zájmu.

Poslední roky svého mimořádně plodného života prožívá ve velice skromných poměrech, ba chudě. Jeho žena byla uvyklá skromnosti, a tak žili spokojeně. Mrtvice učinila konec jeho toulavému, ale nanejvýš užitečnému životu. Všude, kde pobýval, dovedl se přizpůsobit a měl co rozdávat.

HERZBERG, R.

Německý mechanik.

V r. 1894 sestrojil psací stroj, na kterém bylo možné psát Braillovým písmem i písmem běžným. Bližší podrobnosti nejsou známe.

HESSEN, Alexander Friedrich von

* 1861

† 26. 3. 1945

Německý hudební skladatel.

Narodil se v Kodani. V dětství ztratil zrak. Příznivé hmotné podmínky rodiny mu umožnily studia u nejvýznamnějších odborníků, jako byl Büllow, Klängel a Faurée v Paříži. Peníze samy by ovšem nic nepomohly, kdyby neměl nadání a pevnou vůli přemoci tu největší překážku, kterou byla jeho slepota.

Byl natolik rodinou finančně zabezpečený, že si mohl platit tajemníka, který mu podle diktátu psal jeho skladby. To si ovšem nemohla dovolit většina nevidomých hudebních skladatelů, kteří neměli k dispozici hudebního odborníka k zápisu skladeb. Toho si byl Hessen dobře vědom. Byl spokojený, že se mu vyskytly tak příznivé podmínky.

Zanechal rozsáhlé skladatelské dílo, které obsahuje i velké formy, jako symfonii, kantátu, klavírní koncert, orchestrální variace aj.

HETHERING

Anglický spisovatel.

V r. 1775 vyšla v Londýně jeho publikace Péče o slepé. Podrobnější zprávy o jejím obsahu se nepodařilo získat.

HIENTSCH, J. G.

* 6. 8. 1787

† 1. 7. 1855

Německý tyflopod.

Ředitel Výchovně vzdělávacího ústavu pro nevidomé děti v Berlíně, člen Slezské společnosti pro lidovou kulturu ve Wroclawi. V r. 1851 napsal spis o výchově nevidomých dětí věnovaný jejich učitelům i jiným příznivcům s názvem *Ueber die Erziehung*. Pojednává o výchově a vzdělávání nevidomých dětí od jejich raného věku a období vzdělávání v některém z výchovně-vzdělávacích ústavů. Dále se věnuje problémům dospělých a jejich zaměstnání.

J. Schwarz ve svém díle *O vychovávání, vzdělávání a podporování slepcův* cení jeho spis mimořádně vysoko pro nové myšlenky, které autor přináší a aplikuje své praktické zkušenosti, jež se snaží zobecňovat.

HILTON, Conrad, N.

* 1919

Zakladatel nadace.

Založil Nadaci pro rozsáhlé výchovně vzdělávací programy Perkinsovy školy pro nevidomé žáky ve Watertownu-Bostonu. Nadace je bohatě dotována. Přispívá i americký prezident George Bush.

HINZE, Franz

* 1863

† 25. 10. 1932

Německý tyflopod a tyflotechnik.

Vynálezem sázecího stroje pro Braillovo písmo učinil technický obrat ve výrobě bodově tištěných knih, jejichž tisk značně zlevnil a svým strojem usnadnil. Se svým vynálezem pro tisk Braillovým písmem se řadí mezi nejvýznamnější evropské tyflotechniky. Je jedním z mála německých tyflopodů, o nichž se z dětství nedochovaly takřka žádné informace. Nepodařilo se ani zjistit, kde studoval ani jak došlo k jeho profesní orientaci. Mimo zachycená vystoupení na mezinárodních kongresech učitelů nevidomých jsou o něm pouze sporadické zmínky. Dokonce ani A. Mell ve své známé Encyklopedii nevěnuje jeho

životopisným údajům žádnou pozornost, ačkoliv pro toto Mellovo dílo zpracoval několik důležitých hesel. Je uváděn jako jeden z vynálezců tiskařského zařízení. Koncem 19. století nebyla zřejmě Hinzovu vynálezu věnována taková pozornost, jakou by si zasloužil. A přece v celé Evropě jsou ještě v současné době používány jeho sázecí stroje,^{*1)} i když značně modernizované a většinou už digitalizované.

Víme, že působil jako učitel v Ústavu pro nevidomé ve Steglitz u Berlína. Od r. 1901 se stal ředitelem ústavu Nadace Hermanna Schmidta. Od r. 1920 byl ředitelem ústavu v Brandenburku. Mezitím vedl Feirabentův dům Nadace F. Warburga. Všechna zařízení budoval a vedl k prospěchu nevidomých.

Fr. Hinze byl vlastně nenápadným učitelem. Od r. 1901 postupně ředitelem hned několika ústavů s pověstí poněkud přísnějšího člověka vůči sobě i jiným. Dnes už je známý jediným, avšak převratným vynálezem, kterým syntetizoval tehdejší snahy o hospodárnější tisk knih pro nevidomé.

Jako nadšený zastávce Braillova písma tvrdil, že toto písmo je určeno nevidomým čtenářům, proto všechny jeho úpravy pro snadné čtení zrakem jsou na závalu. Nikdo nemá právo je odsuzovat z důvodu jeho špatné čtivosti zrakem. Uvědomujeme si, že ještě v r. 1895, kdy na kongresu učitelů uveřejnil svůj návrh sázecího stroje, bylo třeba zaujmout kladné stanovisko k Braillově písmu. Neustále mezi učiteli existovala nechuť k jeho používání. Doznávaly totiž teze Kleinovy, Zeunovy a částečně i Knieovy o souběžném používání latinky a Braillova písma. Ještě v této době byla prezentována myšlenka, že bodové písmo izoluje nevidomé od běžné společnosti. Dnes víme, že právě naopak.

Zcela ve stylu svého životního hesla, že stav klidu je krokem zpět, přišel na Kongresu učitelů nevidomých v r. 1895, konaném v Mnichově, s návrhem spojit myšlenku Hallova sázecího stroje se systémem

Sázecí stroj pro Braillovo písmo z r. 1895

Balluova obřádkového a mezibodového tisku písma. Vysvětlil princip sázení do matrice z dvou plechů, které tvoří nejhospodárnější způsob. Obtahy se provádějí jednoduchým vložením listu papíru mezi oba plechy a vylišují buď na válcovém nebo tlakovém lisu. Matrice jsou oboustranné pro meziřádkový i mezibodový tisk. Ušetření kovu i papíru doložil důkazem, že takto uspořil prostor 720 písmen na jedné matici oproti dosavadnímu způsobu tisku, např. odléváním matic.

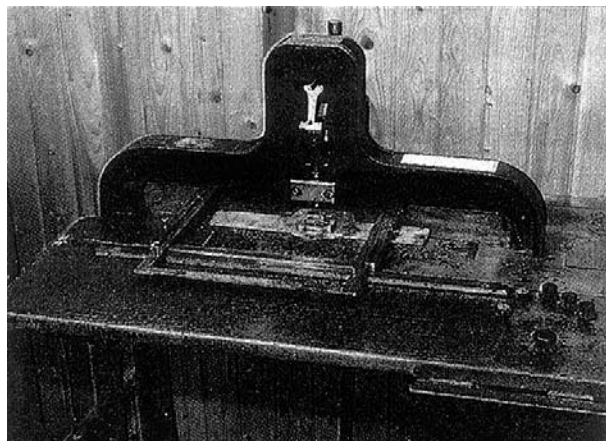
Hinzův návrh byl účastníky kongresu přijat přesto, že proti němu vystoupil nevidomý hudebník K. Franz, který propagoval své zmenšené Braillovo písmo. Oba navrhovatelé předložili ukázky svého tisku. Franzovo písmo mělo dvě zásadní chyby. Bylo příliš malé a také tisk přímo z tiskařské hlavy byl nezřetelný. Hinzovo písmo překvapovalo pravidelností, stejnými rozměry i kulatými tvary reliéfních bodů.

Až do r. 1893 se tisk knih Braillovým písmem prováděl velice složitě. Jednotlivá písmena se odlévala do kovových hranolků a sázela do tiskařské hlavy podobně jako u běžného tisku. Pro zachování matic i vylepšení tisku se celé vysázené strany odlévaly do kovových ploten. Jiní mechanici vyráběli matrice vytloukáním písmen do plechu raznicemi.

Další vynálezci sestrojili kovovou šablonu s obdélníkovými otvory a písmena do plechové plotny vytloukali bod po bodu. Výsledkem byly body nestejněho tvaru i velikosti. Byla to podobná technika, která se používá při psaní na pražské tabulce. Tuto vadu odstranil v r. 1893 Američan Frank Hall konstrukcí mechanického sázečního stroje. Místo kladiva to byla páka s pedálem. Matrice byla umístěna vertikálně.

K lisování matic nechal berlínský tyflopeditický E. Kull zhotovit lis vlastní konstrukce.

Hinzova „puncírka“ umožnila výrobu matic k tisku nejproduktivněji, protože využívá sazby celých

Sázeční stroj pro tisk Braillovým písmem

písmen současně pomocí šesti kláves podobně jako Pichtův psací stroj. Hinzův systém se vlastně používá ještě v současné době, i když nožní páku nahradil elektromagnet a digitální technika.

^{*1)} *Originální Hinzův sázeční stroj má ve svých sbírkových fondech odd. DTI TMB. Ve svých sbírkách má celkem 5 různých sázečních strojů Hinzova typu. Druhý původní Hinzův sázeční stroj je dosud v provozu v hannoverské slepecké tiskárně. Zdá se, že byly dochovány pouze dva*

HIROS, Etsuh

* 1924

Japonský violoncellista.

Podle spolehlivých pramenů se narodil nevidomý. Již jako dítě projevoval hudební nadání. Nejdříve hrál na japonské lidové hudební nástroje, později se mu zalíbilo violoncello. Proslul nejen ve své vlasti. Úspěchy má i v zahraničí.

HIRSCHOVÁ, Betty

Zakladatelka první Německé obchodní školy pro nevidomé studenty.

V Německu je mnoho nevidomých stenotypistů. Cestu k tomuto povolání jim otevřela tato nevidomá zpěvačka a učitelka řeči. Působila v Ústavu pro nevidomé v Berlíně-Steglitz.

V r. 1914 se vracela z Anglie. Cestování bylo poněkud složité, protože právě vypukla první světová válka. V Holandsku se dověděla o prvních oslepených vojácích. Jelikož byla sama od dětství nevidomá a vyučovala v ústavu pro nevidomé, měla již značné zkušenosti. Umínala si, že těm vojákům pomůže.

Své služby nabídla očnímu lékaři Silexovi, který právě léčil oslepené vojáky. Ve vojenské nemocnici jí přidělili místnost, kde začala vojáky vyučovat, a to nejen bodovému písmu, nýbrž učila je také optimizmu a umění přizpůsobit se novým životním podmínkám. Brzy byla pro tento účel uvolněna celá budova. Pro Silexovy zásluhy byla škola nazvána jeho jménem. Tak vznikla škola, kterou prošlo ve válečných letech pod vedením Hirschové na 700 mužů.

Hlavní náplní byla příprava k vykonávání obchodní administrativy. Za velkého úsilí vytvořili zdejší učitelé německý kancelářský těsnopis (pozor na rozdíl od zkratkopisu!) pro nevidomé, jímž je možno pomocí speciálního psacího stroje (list papíru byl nahrazen papírovou páskou) pro psaní slepeckým písmem docílit rychlosti vidomých stenotypistů. Byl tak vyvinut

slepecký těsnopisný systém a zkonstruovány speciální sedmibodové psací stroje.

Po válce se stala škola přístupnou i civilním nevidomým. Stovky německy mluvících nevidomých vděčí této německé zpěvačce a učitelce řeči za své poměrně výhodné povolání.

HIRZEL, Heinrich

* 31. 10. 1815

Švýcarský tyfloped.

Učitel, později ředitel Ústavu pro nevidomé v Lausanne, kde již v roce 1860 zavedl Braillovu bodovou francouzskou abecedu. Používali stejnou kodifikaci jako v Paříži. Uznal Braillovo bodové písmo a v ústavu zřídil tiskárnu, ve které byly tištěny mimo běžných textů i hudebniny.^{*1)} V r. 1869 založil nový ústav v Curychu, jelikož v Lausanne byl přeplněný.

^{*1)} Dochovalo se album varhanních skladeb z r. 1875. Uchováva je ve svých fondech Slepecké muzeum v Brně

HITO Jasu

* 830

† 872

Bratr 55. japonského císaře Koko.

Byl guvernérem tří provincií. Uvádí se, že náhle oslepl ve svém úřadě. Inicioval, aby nevidomí mohli provozovat hudbu a masérství. Založil kolonii slepců, vlastně jakýsi cech. Provozovali hudbu, masérství a akupunkturu. Spolek měl svou pevnou strukturu a řád. Staral se o přípravu k povolání. Od 13. století byla v říši zavedena zvláštní daň ve prospěch tohoto spolku. Funkcionáři měli právo nosit zvláštní oděv. Nejvyšší správce cechu s titulem sokengio patřil mezi přední úředníky říše, a měl proto právo účastnit se všech slavností u císařského dvora. Sídli v Kyotu, později v Tokiu. Tato privilegia byla zrušena až v r. 1868 zavedením konstituční monarchie podle západního vzoru.

HITZELBERGER, Urban

* květen 1855

† 28. 2. 1897

Vynikající německý houslový pedagog.

Od dětství byl nevidomý. V r. 1861 byl proto přijat do Ústavu pro výchovu nevidomých dětí v Mnichově. Mimo základního vzdělávání se zde věnoval hudbě, především hře na housle, ve které dosáhl pozoruhodných výsledků. Byl proto po roce svého odchodu z ústavu přijat jako učitel hudby do Ústavu pro nevidomé děti v Augsburgu. Mimo hře na housle vyučoval hře na varhany a harmonii. Pro své vynikající hudebně-pedagogické výsledky byl několikrát veřejně oceněn. Předčasná smrt mu zabránila v ještě významnějších úspěších.

HLEDÍK, R.

Český učitel.

V r. 1884 byla do Kleinova reliéfního písma přepsána jeho Druhá čítanka. Byla vytištěna v Praze. V této době se již u nás začalo prosazovat Braillovo bodové písmo (viz Malý, Novák, Schwarz). Např. u nás byla obě písma ve školách pro nevidomé používána až do čtyřicátých let 20. století.

HLUŠÍ, Eliška

* 1. 4. 1966

Česká učitelka hudby, později pracovnice Slepeckého muzea v Brně.

Narodila se v Olomouci. Od narození je nevidomá. Do ZDŠI pro nevidomé žáky v Brně byla přijata v roce 1972. Od 1. ročníku se učila hře na klavír, později též hře na klarinet. V r. 1982 odešla studovat na Konzervatoř pro mládež s vadami zraku v Praze. Tam se začala věnovat hře na kytaru. Po absolutoriu (1990) pokračovala v rozšířeném studiu hry na klavír, které ukončila v r. 1995. Úspěšně obhájila závěrečnou práci na téma Hudební tradice ústavu a pozdější ZŠ pro nevidomé a slabozraké v Brně.

V letech 1990 až 1992 působila v ZUŠ v Brně. V ZŠ pro nevidomé a slabozraké žáky v Brně vyučovala hře na kytaru a klavír, později též hudebním

kolektivním předmětům (1992–2004). Věnovala se přípravě žáků ke studiu na konzervatoři ze hry na kytaru. Od r. 1995 pracovala na částečný úvazek ve Slezském muzeu v Brně. V r. 1996 byla pověřena jeho vedením. V r. 2000 se stala vedoucí oddělení DTI TMB, kam bylo slepecké muzeum toho roku dislokováno.

Od r. 1997 po tři roky vyučovala jako externí učitelka na Vyšší odborné škole sociálně právní obor péče o nevidomé osoby. V r. 1998 se zapsala ke studiu na katedře speciální pedagogiky PF MU v Brně, které zakončila v r. 2004. Její diplomová práce na téma *Nárys historie evropského slepeckého muzejnictví* byla oceněna děkanem PF MU. Cenné jsou souhrny poznatků a přehled exponátů takřka ze všech evropských muzeí.

Je spoluautorkou a odbornou průvodkyní stálé expozice Technického muzea v Brně, nazvané *Kultura nevidomých*. Pod jejím vedením se rozrůstá i sbírkový fond. Slezské oddělení pečuje o hrob básníka Josefa Chaloupky a pod jeho péčí je i pamětní deska zakladatele Ústavu pro nevidomé děti v Brně Jana Nepomuka Františka Rafaela Beitla. Je umístěná na budově prvního ústavu v Brně-Zábřovicích.

Ve spolupráci s Brněnskou konzervatoří organizuje hudební dýchánky (od r. 1995) i koncerty nevidomých a slabozrakých umělců (od r. 1992). Koná studijní cesty po evropských slepeckých muzeích, o kterých referuje formou časopiseckých článků. O své činnosti i činnosti svého oddělení publikuje v podnikovém časopisu *Muzejní zpravodaj*. Je redaktorkou časopisu *Brněnský občasník*, který vychází v Braillově písmu. Pod jejím vedením se činnost oddělení trvale prohlubuje. Organizačně připravila první mezinárodní výstavu slepeckého oddělení TMB v Moskvě *Svět haptický – II* (2004) a *Svět haptický – III* v Petrohradě (2005), pro kterou převedla do ruské braillovské azbuky průvodce výstavou. Odborně se vzdělává přípravou k doktorandskému studiu. Svou rigorózní práci chystá na téma související s jejími zahraničními cestami.

V r. 2001 vydalo TMB pro vnitřní potřebu studii E. Hluší Slezská muzea a jejich společenský význam, v r. 2002 vydalo TMB rovněž pro vnitřní potřebu její brožuru s názvem *Z historie slepeckého muzejnictví v České republice*.

Počátkem června 2005 byla E. Hluší náhle přepadena mozkovou příhodou, jejíž důsledky se projeví postižením pohyblivosti pravých končetin a řeči. Vážné onemocnění ji na několik měsíců vyřadilo z možnosti uskutečnit zamýšlené pracovní i studijní záměry.

HOLMAN, James

* 1786

† 1857

Anglický cestovatel.

Oslepl sice až ve svých 25 letech jako důstojník anglického námořnictva, ale teprve jako nevidomý se stal cestovatelem a autorem cestopisných knih, které byly ve své době velmi oblíbené.

Oslepl za své cesty kolem světa na anglické lodi v r. 1811. Osm let mu trvalo, než se se svou novou životní situací smířil a než se vpravil do nových životních podmínek.

V r. 1819 se vydal znovu na cesty. Tentokrát sám, na vlastní pěst a pouze po souši. Navštívil Francii, Itálii, Německo, Švýcarsko a Holandsko. Zážitky z těchto cest sepsal tak poutavě, že byl jmenován členem britské Královské akademie věd a umění.

Povzbuzen tímto úspěchem se vydal na další cestu, která trvala dva roky, a která ho vedla hlavně do Ruska. Carské úřady pochybovaly o jeho slepotě a daly ho v Irkutsku zatknout. Věc se vysvětlila, ale Holman byl z Ruska vykázán jako nepohodlný cizinec. Po návratu domů napsal dvoudílnou knihu o ruských zvycích.

V letech 1828–1832 vykonal cestu kolem světa. Zážitky zpracoval v rozsáhlém spisu. Popisuje, jak se za jeho cesty u afrického pobřeží měly srazit dvě lodě. Holman za paniky našel kormidlo a podle kapitánových povelů vyvedl loď do bezpečí.

Holman prý cestoval vždycky sám bez stálého průvodce. Toho si získával mezi obyvatelstvem. Velmi rád chodil pěšky a také rád běhal za poštovním vozem, kdy se držel za lano.

HOLMAN, O.

Český redaktor.

V r. 1919 založil a vedl časopis *Válečný slepec*. Zabýval se sociálními problémy válečných slepců. Protože tato skupina pracovala izolovaně na tzv. slepeckém hnutí, neměl Holman prakticky žádný vliv. S Macanem, který se v době války válečným slepcům věnoval, neudržel žádný styk. Tato skupina slepců si činila nárok na větší pozornost ze strany státu. Většinou však se jí dočkala pouze v minimálním rozsahu.

HOLZ, Von

* 1764

Arabský právník.

Narodil se v bohaté markienenské rodině (Němec-ko). Po prodělaných spalničkách ve 13 letech oslepl. K pokračování ve vzdělávání se dostával vlastně z nudy, kdy mu jeho bratr někdy předčítal a stal se tak jeho jediným učitelem. Jinak by neměl žádné všeobecné vzdělávání. Holz se stal pilným žákem a dychtil po vyšším vzdělání.

Seznamování s literaturou ho nejprve vedlo k vlastní tvorbě. První jeho báseň oslavovala Friedricha Wilhelma II. Tvořil intuitivně bez určitého tematického zaměření. Později ho začala bavit matematika. Geometrické tvary konkretizoval pomocí vosku. Nabyl také velkou dovednost v pamětném počítání. Bez jakýchkoliv pomůcek počítal třetí odmocniny. Stále hlouběji pronikal do oblasti vědy. Na konci tohoto snažení vystudoval práva a stal se soudcem.

HOMAIID, Abdullah ibn

* 1910

† 18. 9. 1982

Arabský soudce.

Narodil se v Rijádu (Saúdská Arábie). Nevidomý byl od narození. Byl mimořádně nadaným dítětem. Již v dětství dovedl přednášet velké pasáže z koránu. Později se stal asistentem známého Ibrahima. Vystudoval arabské a regionální právo. V letech 1937–1957 zastával v Rijádu funkci soudce. V této oblasti dosáhl mimořádných úspěchů. Mimo přednášky v rozhlasu a televizi napsal 15 odborných knih.

HOŇKOVÁ, Marie Dominata

* 6. 2. 1887

† 22. 3. 1955

Spolu s A. Sedláčkovou je první významnou českou tyflopědkou. Byla učitelkou, později ředitelkou školy při Hradčanském ústavu pro nevidomé v Praze. Četně publikovala. Především však je autorkou českého slepeckého zkratkového. Oproti jiným řádovým sestram, které dříve působily v Klarově ústavu, je skutečně osvícenou ženou s hlubokým srdcem a otevřenou hlavou.

Pochází z Děhylova na severní Moravě, kde se narodila v rodině krejčího. Měla pět sourozenců. V r. 1896 po úmrtí obou rodičů děti úplně osirely a byly rozděleny po příbuzných. Marie byla umístěna do sirotčince v Lukově u Holešova, kde dokončila docházku do OŠ. Péče o ni se ujala katolická charita. Měšťanskou školu mohla proto absolvovat v olomouckém Pätingu. V Olomouci také vystudovala na učitelském ústavu (1901–1905). Od této chvíle bylo její povinností, aby se o sebe starala samostatně. Vstupuje do katolického řádu sester s úmyslem být učitelkou praktických činností v zařízeních pro postižené děti. Jakákoliv klášterní pasivita jí byla cizí.

Prvním působištěm D. Hoňkové byla škola v Litoměřicích (1907–1908). Další dva roky působila v klášterní škole v Praze, ale již v této době dochází vypomáhat do hradčanského ústavu pro nevidomé, kde r. 1911 získává trvalé učitelské místo.

Udělením definitivy její aktivita nekončí. Naopak. Od r. 1915 je pravidelně zvána do učitelského ústavu k přednáškám o výchově a vzdělávání nevidomých dětí. V r. 1916 si doplňuje vzdělání vykonáním kvalifikační zkoušky pro odborné vyučování. Studuje odbornou literaturu a vykonává zkoušku z němčiny. Českých odborných knih tohoto oboru mnoho nebylo. V r. 1931 absolvuje kurz speciálních metodik.

Stala se členkou komise Ministerstva školství a národní osvěty pro speciální školy. Byla také činná při pořádání různých propagačních výstav včetně první Světové výstavy slepeckého tisku r. 1935, která se konala v Praze. Hlavním organizátorem byl ústřední inspektor ministerstva školství Josef Zeman. D. Hoňková se zúčastňovala odborných konferencí doma i v zahraničí. V r. 1941 byla jmenována členkou zkušební komise adeptů, kteří se připravovali k aprobaci pro vyučování ve speciálních školách.

V letech 1925–1948 působí jako ředitelka školy Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech. V této funkci měla velkou zodpovědnost, protože ředitel ústavu docházel jen občas. Svůj vlastní byt neměla, bydlela po celou dobu v ředitelně ústavu, kde jediným jejím soukromým majetkem byla postel. Zde trávila i svůj volný čas a zase pouze v myšlenkách na provoz školy.

Soustavnou pozornost věnovala vybavení školy učebními pomůckami. Za jejího působení byla při ústavu otevřena dětská opatrovna (1930). Pro nevidomé kandidáty učitelství hudby založila přípravný kurz. Vyšší hudební vzdělání svých žáků podporovala a všemožně jim pomáhala.

Málo je známá její tvůrčí spolupráce se zakladatelem péče o nevidomé v tehdejší Jugoslávii Vinko

Ramadanovićem, kterému poskytla mnoho cenných rad. Za tuto nezištnou pomoc byla v Jugoslávii vyznamenána.

M. D. Hoňková je však nejvíce známá jako autorka českého slepeckého zkratkopisu, který zpracovala na podnět tehdejšího ústředního inspektora ministerstva školství J. Zemana v r. 1923. Při jeho tvorbě vycházela ze zkušeností zkratkopisu anglického, francouzského a německého. 6. září 1928 byl spolu s úpravou české verze Braillovy abecedy a Frycovou upravenou slovenskou abecedou uveřejněn jako Výnos ministerstva školství.

Zkratkopis nebral zřetel na některé pravopisné jevy, a proto byl v r. 1938 učiněn pokus o jeho úpravu. Další úpravu předložili R. Krchňák a E. Rabanová. V r. 1948 přijala ministerská komise zkratkopis Hoňkové s úpravami a byl zaveden do škol jako vyučovací předmět.

První učebnici českého zkratkopisu vytvořil O. Krátký v r. 1949. Obsáhlejší učebnici s pokusem o zlepšenou metodickou stránku napsal R. Krchňák. Vyšla v r. 1958. Obsahově je zaměřená na žactvo ZŠ pro nevidomé. Jeho místo v nových učebních plánech pro ZŠ bylo přehodnoceno. Však také po několika málo letech bylo vyučování zkratkopisu v ZŠ převedeno na nepovinné a později úplně zrušeno.

Publikační činnost M. D. Hoňkové se v tyflopeditické oblasti týká nejaktuálnějších otázek, z nichž některé se řešily donedávna. Ještě v současné době jsou živé její poznatky o zvláštích rozvoje některých schopností a dovedností nevidomého dítěte, hodnocení Braillova písma a metodiky jeho čtení, názory na některé učební pomůcky (připomeňme si např. reliéfní zeměpisné mapy Aquiny Sedláčkové) a konečně i některé její poznámky ke zvláštnostem parciálního rozvoje osobnosti nevidomého.

Na nátlak nového vedení v r. 1948 odchází ve svých 61 letech na trvalý odpočinek. Její činnost povaha jí však umožňuje, aby vykonávala práci v pražském Útulků pro opuštěné děti. Svou životní dráhu, plnou probdělých nocí s myšlenkami na zlepšení života nevidomých, končí ve Šternberku na severní Moravě v blízkosti svého rodiště jako ošetřovatelka v dětském domově sociální péče. Tam také tato první významná česká tyflopeditka velkého srdce umírá.

Ke konci svého působení v hradčanském ústavu byla nucena jako řádová sestra odejít. Tehdy se nikdo neodvážil v plné míře ocenit její práci, a tak jsme to poprvé napravili u příležitosti stého výročí jejího narození. Není myslitelné ji vynechat ani v současné době. Jako řádová sestra věnovala svůj intelekt a obětovala své lidské touhy a nejnítěrnější lidské soukromí práci pro nevidomé.

Soupis jejích prací: O slepých dětech ve věku 6–14 let, sborník Otázky slepecké výchovy (J. Zeman, Praha 1923); Vyšetření slepoty, světlocitu a různých stupňů zrání (Úchylná mládež, roč. II.); Zkoušky z čtení Braillova písma (Úchylná mládež, roč. II.); Slepecké písmo v našich ústavech (Úchylná mládež, roč. III.); Ženské ruční práce nevidomých (Úchylná mládež, roč. IV.); Počítadla pro nevidomé (Úchylná mládež, roč. IV.); Sny slepců (Úchylná mládež, roč. V.); Význam občanské výchovy ve škole slepecké (Úchylná mládež, roč. VI.); Paní Kateřina Ramadanovićová – sborník Otcí slepých (J. Zeman, Praha 1936); Naše slepecké školství za posledních 20 let (Úchylná mládež, roč. XIII.); Obrázky z hradčanského ústavu pro slepé děti (Úchylná mládež, roč. XX.); Nevidomé dítě (Úchylná mládež, roč. XX.).

HORÁK, Josef

* 25. 6. 1926

† 9. 9. 2004

Významný sklářský odborník, přední těžce slabozraký sachista a dlouholetý pracovník organizací zrakově postižených občanů.

Narodil se v Uherském Ostrohu v rodině stavitele. V době, kdy jeho otec řídil sklárnu v Rosicích, dojížděl Josef do reálného gymnázia v Brně. Už tehdy trpěl těžkou krátkozrakostí a brzy potřeboval silné brýle. Mladý středoškolák se vyznačoval nejen velkou šíří zájmů, ale i schopností věnovat se jim do hloubky a systematicky. Zajímala ho botanika a entomologie, literatura, hudba, výtvarné umění, nadání měl i pro jazyky. S úctou vzpomínal na svého latináře Josefa Veselku, který se později stal známým hudebním pedagogem a věhlasným sbormistrem. Po maturitě vstoupil Horák na brněnské VUT, kde v r. 1950 promoval. Stal se inženýrem chemie se zaměřením na silikáty.

Následujícího roku se oženil. Jeho manželka i rodiče mu pomáhali překonávat zrakové postižení.

Jako chemik se specializoval na výrobu skla a stal se brzy uznávaným odborníkem. Vedl laboratoř, později řídil výzkum, ještě později se stal hlavním technologem. Byl i oponentem oborových a státních výzkumných úkolů. Publikoval v odborných časopisech.

Státní nakladatelství technické literatury v Praze vydalo tři jeho příručky. Cenné byly i jeho příspěvky k dějinám sklářství na Kyjovsku. Velké uznání, kterého se mu v posledních letech dostalo, byla plaketa a diplom Za celoživotní zásluhy o české sklářství.

Přibližně posledních 30 let věnoval J. Horák hodně zájmu a energie práci pro ZP. Jeho zrak se horšil. Ze slabozrakého člověka se postupně stává prakticky nevidomý, ztrácel zrakovou orientaci v prostoru i na šachovnici. Vstoupil do tehdejšího SI a pracoval ve funkcích od místní úrovně až po federální. Dlouhá léta řídil sportovně-technickou komisi šachu ZP. Byl výborný šachista, který v 80. letech minulého století obsazoval přední místa na celostátních soutěžích a s reprezentačním družstvem ZP šachistů hrál v osmi evropských zemích. Uměl výborně připravit a vést mezinárodní šachový turnaj či mistrovství republiky. Pravidelně přispíval do šachové hlídky. Psal příležitostné básně a dvě prózy mu přinesly hlavní ceny v literárních soutěžích časopisu Zora.

Z jeho nápadu vzešlo každoroční Vítání jara, pěší výlet ke studánce Bezdynce, který se pravidelně koná v první jarní sobotu. Na jeho památku dostal nové jméno: Horáková jarní Bezdynka.

Počátkem r. 1991 Horák s několika přáteli zakládá místní organizaci SNS v Kyjově (v současné době OO SONS), která rychle roste a brzy patří k neaktivnějším v republice. Vede místní tyflokabinet, ve kterém pomáhá ZP při výběru kompenzačních pomůcek. Zakládá oddíl show-downu i kroužek šachistů. Bohatá a rozmanitá činnost přivádí mezi kyjovské ZP i mnoho mladých lidí. J. Horák zůstal až do konce svého života místopředsedou kyjovské oblastní rady.

J. Horák byl příkladem nápaditého, skromného a neúnavného pracovníka. Uplatňoval svůj nevšední rozhled, bohaté profesní zkušenosti, dobrý odhad při výběru spolupracovníků, velkou náročnost k sobě a přiměřenou náročnost k druhým i v práci mezi ZP. Své postižení nesl trpělivě a bez vzdychání.

P.N.

HORVATH, Attila

* 1862

† 1921

Maďarský hudební skladatel.

Narodil se na maďarském venkově, kde byl jeho otec správcem hraběcího velkostatku. Manželé Horvathovi měli devět dětí, z nichž Attila onemocněl neštovicemi, které ho připravily o zrak již v prvním roku života. V r. 1848 se otec zúčastnil povstání. Po jeho potlačení byl uvězněn v Terezínské pevnosti. Chlapec vyrůstal v prostředí plném maďarské lidové hudby, která později ovlivnila jeho hudební tvorbu.

V r. 1870 byl přijat do Ústavu pro nevidomé v Budapešti, kde se učil hře na klavír, housle a varhany. Věnoval se také ladění klavírů. Brzy začal kompo-

novat drobné skladbičky. Ředitel ústavu si byl vědom mimořádného Horvathova hudebního nadání a představil ho zakladateli maďarské národní opery Erkelovi i Lisztovi. Liszt prý po poslechu jeho klavírního výkonu i několika skladeb nadšeně chlapce políbil. Horvath opustil ústav v r. 1878. Na základě stipendia mohl dále studovat nejprve v Budapešti a posléze ve Vídni u známého nevidomého skladatele a hudebního pedagoga J. Labora.

Po dokončení studií pořádal klavírní koncerty v Rakousku a Německu (Berlín, Lipsko, Drážďany aj.). R. 1889 se stal učitelem hudby na Budapešťském ústavu pro nevidomé a vyučoval též soukromě. Jako hudební pedagog dosahoval výborných výsledků. Z jeho žáků vynikl M. Radnai, později ředitel Budapešťské opery. Z jeho nevidomých žáků je nejznámější Karoly Mathes, který se stal dvorním pianistou slabozraké rumunské královny známé pod jejím literárním pseudonymem Carmen Sylvia.

Koncem života se odstěhoval do USA, kde byl univerzitním profesorem hudby. Zde také zemřel. Již ve svých dvaceti letech měl snad už na dvě stě skladeb. Těžce nacházel osoby, které byly ochotné a hlavně schopné jeho skladby zapisovat. Tím hůře také získával nakladatele. V tom směru mu vycházel vstříc v Uhrách žijící Němec H. Volkmann, následovník Schumanna a Mendelssohna-Bartholdyho, který však zemřel dříve než mohl svou pomoc uskutečnit. Horvath své skladby nezapisoval ani v bodovém písmu s výjimkou těch, které dal hrát svým žákům. Tak se zachovala jen malá část jeho rozsáhlého skladatelského díla.

V r. 1971, u příležitosti 50. výročí Horvathovy smrti, bylo zahájeno pátrání po jeho skladbách a snad nikoliv marně. Byla objevena kantáta Laudate Dominum, orchestrální předehra, houslová sonáta a řada klavírních skladeb (Tři mazurky, Tanec loutek, Smuteční květiny, Silhouetty a skladby čtyřruční).

Hudební výchovu v Budapešťském ústavu pro nevidomé přivedl na takovou úroveň, že někteří žáci byli přijímáni přímo na vysokou hudební školu.

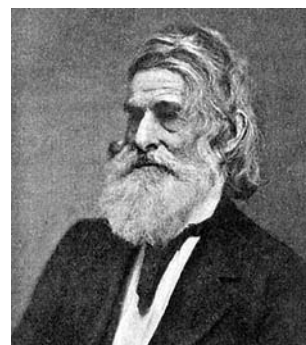
HOWE, Samuel Gridley

* 10. 11. 1801

† 9. 1. 1876

Zakladatel výchovy a vzdělávání nevidomých dětí v USA.

Narodil se v Bostonu. Otec byl výrobcem

lodních lan a plachet. Dodával státním firmám, které neplatily, a tak se rodina ocitla v nouzi. Pod vlivem matky se mladý Howe začíná zajímat o sociálně slabé občany. Nová oblast ho v této době mimořádně zaujala.

Vystudoval gymnázium v Bostonu, kde se v r. 1818 zapsal ke studiím na univerzitě. Po dobu studií vedl mimořádně nevázaný způsob života. Působil starostlivě rodičům i vyučujícím. Ke studiu nemusel vyvíjet žádné úsilí, jelikož byl mimořádně nadaný. Doktorátu dosáhl již v r. 1821.

Dovídá se o lidovém povstání v Řecku, kam ihned odjíždí a dává se naverbovat k vojsku, které bojuje na straně lidu. Po získaných zkušenostech vydává v r. 1828 Historii řecké revoluce.

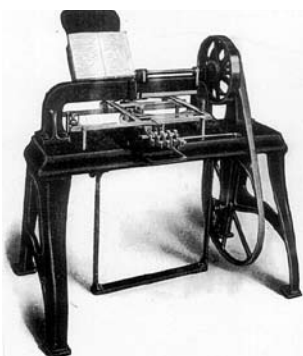
Po návratu do Bostonu se setkává s přítelem, který se právě vrátil z Paříže a vypráví o Haüyově ústavu pro nevidomé. Od této chvíle se Howe věnuje myšlence, jak pomoci nevidomým v Americe.

Začal pracovat na tamním ústavu a činnost ho zcela zaujala. Zájem věnovat se tomuto druhu činnosti podporují jeho dobré výsledky. Postupně se stává známým a jeho vliv roste. Cestuje do Paříže, aby se podíval na činnost pařížského ústavu. Odtud do Německa a Anglie, aby se seznámil s úrovní tamních ústavů. Po návratu se věnuje přednáškám o tom, co viděl. Získává tak stále větší popularitu a autoritu. Výroční zprávy ústavu v Bostonu jsou nejen podrobnými zprávami, ale obsahují významné poznatky o výchově a vzdělávání nevidomých.

Ředitelem ústavu byl v letech 1831–1876. Jeho funkce mu umožňovala, aby svůj pracovní čas trávil podle vlastní volby. Patřil mezi romantické tyflopedy, kteří se své práci oddávali celým tělem i duší. Velice ho zaujal případ hluchoslepy L. Bridgmanové, jejíž výchově věnoval mnoho úsilí. Pro práci v ústavu připravil svého nástupce M. Anagnose, který se oženil s jeho dcerou. Seznámil se s ním za svého pobytu v Řecku a stali se upřímnými přáteli.

Měl šťastné manželství, jeho žena, americká básniřka, měla mimořádné porozumění pro práci svého manžela a na cestách ho vždy doprovázela.

Howeho význam tkví především v tom, že své povolání naplnil dvěma zásadními činy. Bylo to vytvoření tradice péče o hluchoslepy a vytvoření tzv. reliéfní

Sázecí stroj S. Howeho

bostonské latinky.*¹⁾ Ta se ovšem neosvědčila. Nakonec bylo přijato písmo Braillovo.

Howeho pedagogické metody a zásady platí dodnes: Ke slepým dětem je nutné přistupovat individuálně a přivést je tak daleko, aby mohly ve své domovské obci vykonávat činnosti odpovídající jejich osobním schopnostem; učební plán slepecké školy je nutné co nejvíce přiblížit programu běžných škol, ale více pozornosti věnovat hudbě a rukodělným dovednostem; hlavním cílem je vychovat slepeckou mládež tak, aby byla schopná zaujmout patřičné místo v sociálním a hospodářském životě své domovské obce.

^{*1)} *Jeden výtisk tohoto díla je v knižních fondech odd. DTI TMB. Kniha byla pokládána za ojedinělý unikát do té chvíle, než byly v jiných evropských slepeckých muzeích objeveny další dvě ještě starší (Madrid, Petrohrad)*

HRABA, Alois

* 28. 6. 1863

† 23. 12. 1934

Administrativní ředitel Ústavu pro nevidomé děti v Praze na Hradčanech.

Původně ředitel měšťanské školy v Praze. Zastával funkci předsedy pěveckého sdružení Pražských učitelů. Do funkce ředitele Ústavu pro nevidomé děti v Praze na Hradčanech byl jmenován již jako penzista. Je spoluautorem (s K. E. Macanem) první české učebnice Braillovy bodové hudební notace Klíč k Braillovu notopisu (1917). Pozoruhodné je, že Macan, jako učitel v Klarově ústavu, si ke spolupráci vybral ředitele jiného ústavu.

A. Hraba napsal pojednání o Sudovi a učebnici zeměpisu.

Hrabě z Kovaza

(viz KOVAZA, hrabě z)

HRABOVEC, Viliam

* 14. 6. 1901

† 3. 4. 1938

Slovenský tyflopedit.

Je známý jako tvůrce několika speciálních učebních pomůcek pro žáky Ústavu pro nevidomé v Levoči. Neméně významná je i jeho publikační činnost. Jeho

mladý a plodný život násilně přervala tragická smrt.

Narodil se v Čadci. Měšťanskou školu a učitelský ústav absolvoval ve Spišské Nové Vsi. Zkoušku dospělosti vykonal v r. 1921, zkoušku učitelské způsobilosti v r. 1924, způsobilý vyučovat na obecných školách s vyučovacím jazykem slovenským. Ohodnocen byl jako zručný modelář.

Do Státního ústavu pro nevidomé v Levoči nastupuje v pořadí jako druhý učitel v r. 1923, kdy má ústav již 27 žáků a ředitel A. Fryc otevírá druhou třídu. V. Hrabovec měl již určité zkušenosti s nevidomými, protože pracoval v kuratoriu soukromého zaměstnávacího ústavu, který vznikl přeložením slepeckých dílen z Prešova. Později obě zařízení splynula. Právě tato zkušenost a navíc mimořádná modelářská zručnost vedly Fryce, že mu nabídl učitelské místo. Jak se později ukázalo, byla to ta nejlepší volba.

Navrhl a sám vyrobil množství učebních pomůcek. Uvádí se jich asi 21. Jsou mezi nimi plánky Levoče a zeměpisné mapy (reliéf Vysokých Tater, mapa Československa, Severní Ameriky, Jižní Ameriky, Austrálie), vycpaniny, do mědi vytepaný glóbus, modely budov aj.^{*1)}

Velice brzy se vymanil z pouhého praktikizmu a snažil se zobecnováním některých poznatků přispět k rozvoji tyflopeditického vědomí na Slovensku. Připravil též velký úkol založit PSSS na Slovensku, zabýval se rovněž propagační činností, např. prostřednictvím rozhlasu, kde provedl několik rozsáhlých reportáží o životě v ústavu. Za svou vzácnou aktivitu obdržel Pochvalné uznání od ministerstva školství a národní osvěty.

Za necelých 15 let vytvořil dílo, které zůstává pramenem poznání až do dnešního dne. Dosvědčují to i jeho časopisecké příspěvky a přednášková a společenská aktivita. Na třetím tzv. Čádově sjezdu pro výzkum dítěte (1926), jako člen komise pro péči o nevidomé měl přednášku: Cvičenie zmyslov k vyučovaniu slepcov. Upozornil, že sama ztráta zraku není příčinou zlepšeného vnímání ostatními smysly, že se jedná o proces, který však tehdy nedovedl ještě pojmenovat.

Z jeho publikační činnosti: Liečenie očných nemocí vo tmách nášho ľudu (Úchylná mládež, roč. VII.); Povinná výchova slepcov (Úchylná mládež, roč. VIII.); Jak působí hospodářská krize na počtu chovanců ústavu (Úchylná mládež, roč. IX.); Kolom dokola (Úchylná mládež, roč. XI.); Úkol slepeckých humaných inštitúcií (Revue, roč. XIV.); Učiteľ slepej mládeže (Úchylná mládež, roč. XIII.); Učebné pomôcky pre slepých (Úchylná mládež, roč. XIII.) aj.

Ve Viliamu Hrabovcovi rostla velká postava slovenské tyflopédie. Její růst byl tragicky přerván v nejmé-

ně očekávané chvíli automobilovou nehodou. To, co vytvořil, mu stejně zajistilo nehynoucí památku a dík těch, které vychovával a vzdělával. Svou neúnavnou prací zaujímá čestné místo mezi slovenskými speciálními pedagogy. Za svou práci byl v r. 1930 oceněn ministerstvem školství.

Nemenší význam má i jeho členství v českém Podpůrném spolku samostatných slepců. Vyjádřil tím i vztah k osobnosti nevidomého jako člena lidské společnosti.

Jeho význam je v tvorbě několika unikátních učebních pomůcek a zavedení esperanta. Ve slepeckém muzeu v Levoči je vystaven jeho glóbus a reliéf Vysokých Tater. Ostatní učební pomůcky se nedochovaly. V současné době je to Muzeum speciálního školstva. Pro tento široký záběr jeho osobnost nevyniká, jak by bylo zapotřebí.

Hrabovec má zásluhu na založení časopisu Slovenský slepec, který vycházel v Praze.

^{*1)} *Slepecké muzeum v Levoči bylo samotným jeho zakladatelem transformováno na Muzeum speciálního školství, kde je kolekce slepeckých pomůcek součástí expozice. Mezi nimi jsou dvě Hrabovcovy pomůcky. Je to měděný glóbus a maketa Vysokých Tater. Dříve v původním slepeckém muzeu vystavený Hinzův sázečí stroj není instalován*

HRADILKOVÁ, Terezie

* 18. 4. 1961

Česká tyflopeditka.

Narodila se v Praze. Po dokončení základního vzdělání studovala na gymnáziu. Zapsala se ke studiu na PF UK v Praze. Vysokoškolské studium na katedře speciální pedagogiky dokončila v r. 1987. Název diplomové práce: Internátní výchova zrakově postižených dětí.

Jeden rok pracovala jako vychovatelka ve škole pro nevidomé. V r. 1990 nastoupila jako vedoucí pražské poradny pro rodiče nevidomých dětí. V r. 1994 se stala vedoucí projektu rané péče. Pod jejím vedením se zvýšil počet středisek tohoto druhu poradenství pro rodiče nevidomých dětí raného věku. Zabývá se především překlady cizí odborné literatury s podobnou tematikou. Je členkou Mezinárodní rady pedagogů zrakově postižených osob.

Mimořádnou péči poradny věnují stimulaci využívání zbytků zraku. Od r. 1998 byla Raná péče

oddělena od SONS a stala se samostatným projektem o.p.s.

HRBEK, Jan Vilém

* 16. 5. 1799

† 10. 1. 1861

Český hudebník.

Narodil se v Choceradech. V r. 1805 oslepl po neštovicích. Vychován byl v ústavu pro nevidomé v Praze, kde se učil hře na klavír, flétnu a lesní roh. Po operaci v r. 1816 získal malý zbytek zraku. Jako flétnista četně koncertoval doma i v zahraničí. Podle A. Doležálka (1836) byl nejvíce obdivován jako flétnista.

HRDLÍK, Jozef

* 14. 1. 1914

Působil v hnutí nevidomých Slovenska.

Narodil se v Šimonovanech (dnes část Partizánskeho), kde jeho otec pracoval jako zemědělský dělník. Pro svou těžkou zrakovou vadu byl v r. 1929 přijat do Ústavu pro nevidomé děti v Levoči, kde si během jednoho roku osvojil Braillovo písmo a v následujícím roce přešel do řemeslného ústavu v Levoči, kde se vyučil kartáčníkem.

V r. 1934 se vrací ke svým rodičům a otevřel si kartáčnickou dílnu, později i trafikku. Vedlo se mu dobře, a tak si v r. 1941 založil rodinu. Spolu s manželkou pracoval v trafice až do konce války. Během SNP zásoboval tabákovými výrobky partyzány a poskytoval jim i mnohé cenné informace.

V prvních poválečných letech se spolu s dalšími slovenskými nevidomými občany zaměřuje na založení organizace nevidomých, pro kterou založili přípravný výbor, jehož se stal místopředsedou. K založení vlastního spolku nedošlo, jelikož po účasti na valné hromadě v r. 1947 byl založen PSSS v Praze. V roce 1951 byla vytvořena 1. okresní jednota invalidů na středním Slovensku, kde se J. Hrdlík stal předsedou. Od této doby byl v SI činný až do své smrti.

V letech 1953–1954 byl předsedou KV SI v Nitře. R. 1953 se podílel na přípravách založení výrobního družstva invalidů v Nových Zámčích, a to na bázi širokého členstva chovatelů angorských králíků pro průmyslové zpracování angorské vlny. J. Hrdlík se stal předsedou družstva Angoratex. Našlo zde zaměstnání mnoho zdravotně postižených lidí.

V r. 1955 se podrobil operaci, která byla neúspěšná, takže na oko se zbytkem zraku oslepl. Po uvážení

se rozhodl pracovat samostatně a vyrábět kartáče. V r. 1963 vstoupil do družstva Ludib, kde pracoval jako domácí dělník, později jako vedoucí provozu a od r. 1979 zastával funkci vedoucího úseku v Západodoslovenském kraji. Našlo zde zaměstnání více než 220 ZdP osob.

Jeho celoživotním koníčkem byl chov poštovních holubů. V této činnosti se mu podařilo vypěstovat kvalitní jedince, a to sportovní i poštovní. Byl zvolen předsedou pěstitelů holubů.

J. Hrdlík byl několikrát veřejně oceněn, bylo mu uděleno státní vyznamenání Za výstavbu, byl zapsán do Knihy cti SI i ÚNSS. Obdržel i zlatý odznak SI a medaili E. Suchardové. Často brával do rukou mandolínu, na kterou zahrál nejednu vlastní písničku.

J.F.

HREBENDA, Matej

* 10. 3. 1796

† 16. 3. 1880

Slovenský národní buditel.

Narodil se v Rimavské Píle. Byl těžce slabozraký, měl jen zbytky zraku. Se svým průvodcem procestoval celé Slovensko, aby usiloval o národní uvědomění obyvatel, kterým, jestliže uměli číst, rovněž poskytoval slovenské knihy. Získával je od G. Belopotockého a K. S. Amerlinga. Na svých cestách sbíral staré knihy. Věnoval se i sbírání slovenských lidových písní, které se potom dostaly do sbírek J. Kollára a P. Dobšinského.

Napsal vlastní životopis, který vyšel v bibliofilském vydání. Podle uvedených údajů ho psal vlastnoručně. Vydání je snad kopií rukopisu. Příležitostně a gratulační veršovanky, které psal po celý život, jsou uloženy v archivu Matice slovenské.

HREHORČÁKOVÁ, Ľudmila

* 19. 1. 1944

Slovenská novinářka, redaktorka a básnička.

Narodila se v Levoči v rodině železničáře. Když začala v Popradě navštěvovat ZŠ, zjistili, že je silně slabozraká. Na školní tabuli neviděla. Přešla na střední školu v Popradě, kterou dokončila v r. 1961.

Vždy velmi ráda četla. Začala se věnovat psaní básní a povídek. Ve studiích pokračovala na vysoké

škole v Prešově, obor slovenský a ruský jazyk. Studium dokončila v roce 1966 s pedagogickou aprobací.

Zaměstnání nastoupila jako učitelka v odborném učilišti v Novákách. Po roce se vrátila do Popradu, kde působila v průmyslové škole.

V důsledku rodinné tragédie a nešťastného manželství se jí začal zhoršovat zrak. Opustila místa, kde trpěla a odstěhovala se do Košic, kde našla učitelské zaměstnání v místní průmyslovce. Se svým společenským zařazením nebyla spokojená. Psala do novin, hledala své místo v životě. Znovu se vrací do Popradu, nachází učitelské místo ve Svitě.

Od r. 1981 pracovala v Popradě jako tajemnice SI. Zde poznává nové hodnoty života. V r. 1983 se stala dopisovatelkou časopisu *Nový život* a členkou jeho redakční rady. V r. 1985 byla jmenována jeho redaktorkou. Postupně byla redakce posílena dalšími pracovníky. V r. 1992 se redakce vzdala a měla možnost procestovat celé Slovensko. O svých dojmech napsala mnoho reportáží. Začala se věnovat editorské práci a také vlastní literární tvorbě, pro kterou má nyní více času.

V r. 1994 odešel redaktor Lapšanský a L. Hrehorčáková znovu převzala funkci vedoucí redaktorky.

V poslední době se zabývá prací, ve které se snaží shrnout společenskou úlohu všech levočských tyflopodů. Projekt se nazývá *Levočští tyflopodové*. Ve své tvorbě poezie neustává. Čas od času se s ní setkáváme i v časopise *Nový život*.

HRONEK, Jaroslav

* 6. 1. 1908

† 29. 9. 1999

Český pedagog, tyflopod.

Hronek je zakladatelem a prvním ředitelem ZŠ pro tupozraké a šilhavé děti v Kroměříži.

Jeho oborem byla práce na modernizaci pojetí pedagogické péče o děti s funkčními poruchami vidění. V této oblasti byl jako pedagog novátorem. Rovněž jeho působení na PF

UP v Olomouci ve specializaci výchova tupozrakých a šilhavých bylo přínosem.

Narodil se v Zádveřicích. Po dokončení studií na učitelském ústavu působil nejdříve jako učitel v obecných školách. Potom až do r. 1939 vyučoval v Komenského pokusné škole ve Zlíně. Své vzdělání si rozšířil zkouškami pro vyučování v měšťanské škole a zkouškami pro vyučování ve školách zvláštních, ve školách pro žáky s vadami zraku a ve školách pro děti zanedbané. Absolvoval rovněž tehdy přechodně zavedený vysokoškolský kurz z logopedie.

Za druhé světové války byl za činnost v ilegální vojenské organizaci Obrana národa po dva a půl roku vězněn v brněnských Kounicových kolejích a i jinde. Zbytek války pracoval jako dělník a kalkulant u firmy Baťa.

Po osvobození pracoval na Národním výboru. Znovu se však vrací do pedagogické oblasti a to nejdříve jako školní inspektor. Od r. 1951 do r. 1969 působil jako učitel, později jako ředitel školy při ortoptickém oddělení kroměřížské nemocnice. V té době začal externě přednášet základy tyflopédie v dálkovém studiu na brněnské vyšší pedagogické škole, později na katedře speciální pedagogiky PF UP v Olomouci.

Ani po odchodu do důchodu (1973) nezůstává stranou. Pracuje v pedagogicko-psychologické poradně ve Zlíně, kde působil jako aktivista několik let. Ve Zlíně prosadil otevření ortoptické MŠ. S vedením školy spolupracoval do vysokého stáří. Tato škola začala později přijímat i žáky nevidomé a slabozraké.

S velkým úspěchem se setkala jeho tři pedagogická čtení. Často publikoval sám, nebo jako vedoucí autorského kolektivu příspěvky, ve kterých uveřejňoval výsledky svých výzkumů. Především se zaměřoval na psychiku zrakového vnímání těžce zrakově postižených dětí, ve které viděl jednu ze zásadních cest modernizace veškeré tyflopedické práce svého zaměření. Studentům předkládal výsledky jako diskusní látku a vedl je k poznávání základních charakteristik tyflopedické praxe i teorie. Je to celkem na 70 článků, pojednání, statí aj. Jeho skriptum *Vybrané kapitoly z historie péče o děti s vadami zraku* (1971) je dosud nepostradatelnou pomůckou pro studenty.

Za svou pedagogickou činností byl několikrát oceněn a vyznamenán.

HŘIBOVÁ, Eva

(viz BUDZÁKOVÁ, Eva)

HUBÁČEK, Josef

* 30. 4. 1887

† 10. 10. 1961

Český hudebník.

Neuvádím ho snad ani tak pro velké hudební úspěchy, nýbrž pro jeho životní hrdinství, pro jeho touhu vydržet.

Narodil se v Březolupech jako syn rolníka. Oslepl po prodělaných neštovicích. V osmi letech byl přijat do brněnského ústavu pro nevidomé. Ve škole patřil mezi slabší žáky, o hudbu se nijak zvláště nezajímal. Po absolvování neúplného školního vzdělání¹⁾ se učil řemeslu košíkářskému.

Jednou obdržel z domova dopis, ve kterém mu rodiče napsali, že v jejich obci se uvolnilo místo varhaníka, tak ať se „honem vyučí“ hrát na varhany. Hubáček se tedy dal do studia se vši vervou. V průběhu studia se ukázalo, že má docela dobré hudební předpoklady.

V r. 1908 ústav opustil a ihned nastoupil na místo varhaníka. Brzy si osvojil základní znalosti liturgie i opsal potřebné náboženské hudebniny do Braillova písma. Z místních občanů sestavil smíšený pěvecký sbor. Měl velmi malý plat, ale při své skromnosti vystačil.

Počátkem první světové války se oženil. Bylo třeba zajistit pro budoucí rodinu bydlení. Pro stavbu domku si manželé sami zhotovili 10 000 hliněných cihel. Narodily se jim čtyři děti, o které se jejich otec staral s láskou. Farníci si svého varhaníka vážili, protože s jejich životem srostl, prožíval s nimi starosti i zábavu.

Mimo varháníčení se věnoval sadařství. Zajímal se o historii a dovedl po večerech pěkně vypravovat. Je příkladem člověka, který se přičinil, aby prožíval své lidské štěstí ve společnosti lidí, kteří ho proto měli rádi.

¹⁾ V ústavech bývala jen tři až pětiletá obecná škola. Většinou se vyučovalo v odděleních. Schopným žákům, kterým to ředitel povolil, byla dána možnost vykonat zkoušky z učiva měšťanské školy. Povinně je museli absolvovat uchažeči o vykonání státní zkoušky z hudby, která se konala na hudebních konzervatořích. U ostatních absolventů ústavu bylo úplné základní vzdělání považováno za zbytečné

HUBER, François

* 2. 7. 1750

† 21. 12. 1831

Zakladatel moderní vědy o životě včel.

Narodil se v Ženevě. Jeho otec byl přítelem Voltaira. Po otci zdědil zálibu v přírodních vědách a hltal všechny knihy tohoto oboru, které se mu dostaly do rukou.

Rodiče chtěli omezit chlapcovu přílišnou zálibu ve čtení a odebírali mu proto na noc světlo. Hoch však četl při světle měsíce. Po této velké námaze očí se dostavila choroba, která vyvrcholila úplnou ztrátou zraku. Stalo se tak v jeho patnácti letech. Když již nemohl číst sám, dal si předčítat svým sluhou. Měl to štěstí, že sluha byl inteligentní, obsahu knih rozuměl a projevoval o něj zájem. Brzy prováděl podle pokynů Hubera různé pokusy a pozorování. Huber se zaměřil na výzkum života včel a dosáhl v tomto oboru značných úspěchů. Včelám zasvětil celý svůj život. Jeho úsudek i obrazotvornost byly tak bystré, že dovedl „vidět“ očima jiných. Když později Maeterlinck prověřoval výsledky jeho práce, nenalezl v nich ani jediný omyl. Svá pozorování uložil Huber do spisu *Nová pozorování o včelách* (1782 a 1814).

Huber byl se svým osudem smířený. Operace odmítal. Měl rád dlouhé procházky. V okolí svého domu měl natažené provazy, podle nichž se na svých procházkách orientoval.

HUDEČEK, Milan

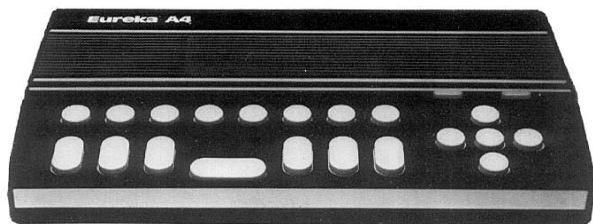
* 9. 1. 1954

Český vynálezce prvního elektronického zařízení pro nevidomé s hlasovým výstupem Eureka A4.

Narodil se v Brně. Zde také absolvoval základní i gymnaziální studium. V r. 1978 absolvoval Vysoké učení technické, kde studoval sdělovací techniku. Krátce pracoval v Československé akademii věd v ústavu přístrojové techniky.

Do zahraničí emigroval v r. 1981. Usadil se v Austrálii. Brzy pracoval jako vývojový inženýr u firmy Jacobs–radio v Melbourne. V r. 1983 zakládá firmu Robotron, která se zpočátku zabývala softwarovými informacemi a vývojem specializovaného softwaru. V té době se podnik začal zabývat řečovou syntézou. Nápad vyrobit malý „mluvící“ počítač se přímo nabízel do služeb nevidomým. Obrátil se proto na předsedu slepecké organizace Davida Blytha, který se spolupraci souhlasil. Za půldruhého roku byla Eureka A4 na světě. Nejdříve byla představena v Královském

Eureka A4

institutu ve státě Victoria. Firma Robotron vyrobila vlastní konstrukci elektronické řeči.

V r. 1986 zahajuje Robotron sériovou výrobu Eureka A4 s anglickou verzí řeči. O rok později byla Eureka doplněna systémem Braille-master, který umožnil převod textu do Braillova písma. V r. 1989 byla vyvinuta japonská verze. V r. 1990 byla Eureka A4 vybavena španělštinou a švédštinou. Po představení přístroje v Brně (1990) byla instalována i čeština. Lokalizaci pro české prostředí M. Hudeček nesmírně napomohl rozvoji výpočetní techniky pro nevidomé zájemce u nás i na Slovensku. Množství kladných ocenění a vyznamenání stále rostlo. Na brněnském veletrhu obdržela Eureka A4 zlatou medaili.

Milan Hudeček neustrnul. V r. 1991 zahájil vývoj čtečního přístroje s hlasovým výstupem na principu optického rozpoznávání písmen. V následujícím roce se již začal vyrábět pod názvem Rainbow, v japonské verzi pod názvem Esprit a v německé a české řeči pod názvem Sunrise. V r. 1993 rozšířil M. Hudeček služby nevidomým tím, že vyvinul rozlišovač barev. V r. 1994 přichází na trh mluvící kompas téže firmy, který „hovoří“ několika jazyky.

Další vývoj přináší nová zlepšení a zdokonalování nové elektronické pomůcky. Vznikl přístroj označený jako Arie. Jedná se o miniaturizovanou Eureka A4 se značným rozšířením funkcí. Rovněž Sunrise se rozvinul, nazván Galileo.

Milan Hudeček ve své aktivitě neustává. Nevidomí v České republice mu vděčí za to, že jim ukázal novou cestu do světa vidomých lidí, že jim položil základy výpočetní techniky. Způsobil kvalitativní zvrat ve vzájemné komunikaci a umožnil vznik nové báze rozvoje jejich intelektu. I když v současné době je Eureka A4 postupně nahrazována běžnými mluvícími počítači, jméno našeho krajana zůstane navždy spojeno se začátky elektroniky, která slouží nevidomým, dnes už rovněž slabozrakým.

Brněnské oddělení DTI TMB má ve svých sbírkách funkční Eureka A4 s českým hlasovým výstupem

HUGHU

Anglický mechanik.

Působil v Manchesteru. V r. 1850 zkonstruoval psací stroj pro nevidomé, kterým si mohli dopisovat s vidomými.

HUNTER, David Benjamin

* 5. 9. 1905

† 31. 8. 1981

Australský poslanec a ředitel ústavu pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí.

Ve svých 6 letech oslepl. V r. 1940 byl jako první nevidomý občan zvolen poslancem v Novém Walesu. Mimoto vykonával též různé funkce. Např. v Novém Walesu byl ředitelem ústavu pro péči o nevidomé děti a předsedou Společnosti pro péči o nevidomé děti.

HUSAJN, Taha

* 1889

† 1973

Velký egyptský literát a myslitel. Přínosem pro arabskou literaturu je jeho humanismus a optimismus. Po přechodnou dobu byl zástupcem Egypta v UNESCO.

Narodil se ve vesničce Magága v rodině cukrovárenského úředníka. Po onemocnění neštovicemi ztratil ve svých třech letech zrak. Rodiče rozhodli, že se stane profesionálním recitátorem koránu, což bylo v této době dosti obvyklým zaměstnáním nevidomých. Po ukončení vesnické školy přemluvil rodiče, aby mohl studovat dál. Vstoupil na starou náboženskou univerzitu Al-Ashár v Káhiře. Během studia měl mnoho potíží pro svou mimořádnou zvědavost. Kladl učitelům i nepřijemné otázky.

V r. 1908 byla v Káhiře založena první světská univerzita, na níž se přednášelo v evropském duchu. Husajn v ní studuje cizí jazyky a osvojuje si moderní způsoby myšlení, aby se mohl věnovat studiu staré arabské literatury. Promován na doktora filozofie byl v r. 1914. Jeho rigorózní práce pojednává o slavném arabském nevidomém básníkovi a filozofovi Abu Allá ben Malaincanovi al Maarim.

Na základě této práce získal stipendium pro studium ve Francii. Nejdříve to zkusil v Montpellieru, což považoval za přípravu pro další studium na pařížské Sorbonně, kde začal studovat klasické jazyky,

sociologii a historii. Poznává francouzskou literaturu. V r. 1917 je promován na doktora. Jeho rigorózní práce pojednává o historiku Chaldunovi.

Ve Francii se také oženil s Francouzkou Suzan, která mu byla dobrou manželkou a spolehlivou pomocnicí v práci.

Po návratu do vlasti (1919) je jmenován profesorem klasické filozofie a historie na káhirské univerzitě. Překládá díla antické literatury. Více však je přitahován literaturou arabskou. Vydává sborník esejů Střední besedy (1925). Velký odpor způsobila jeho další kniha O předislámské poezii. Husajn v ní vystupuje s názorem, že většina těchto básní jsou podvrhy. Své dílo rovněž koncipuje do té doby nečekaným způsobem, protože s koránem pracuje příliš civilně. Kniha byla zakázána a Husajna zbavili stolice na univerzitě a byl přeložen na ministerstvo, aby nekazil mládež.

V této bolestné době se obrací ke vzpomínkám z dětství. V r. 1929 vydal svou první knihu beletrie s názvem Dny. Ta založila jeho světovou pověst. O deset let později napsal její pokračování Na Al-Asháru. Popisuje v ní život egyptské vesnice konce 19. století. Z tohoto období (1933) pochází i kritická studie o dvou představitelích soudobé egyptské poezie Háfiz a Šauki. Tentýž rok vydal spis o rané islámské době Na okraj Mohamedova životopisu. Později vyšly ještě dva další svazky.

V r. 1935 se mohl vrátit na univerzitu, a to jako děkan. Vydává sbírku úvah Budoucnost kultury

v Egyptě, několik svazkové dílo Občanská válka, slabší román Spisovatel aj. V r. 1935 vydal román Volání hrdličky, který byl přeložený i do češtiny, Šeherezádiny sny (1944); Strom zla (1944) a Zubožení v zemi (1949).

V r. 1950 se Husajn stává na dva roky ministrem školství.

Byl zástupcem Egypta v UNESCO a čestným prezidentem arabského jazyka.

Největším Husajnovým přínosem je humanismus a optimizmus, který prolíná celým jeho dílem v arabské literatuře dosud vzácným.

HUSWEG, Arne

* 1933

Norský fyzioterapeut a pracovník hnutí nevidomých.

Narodil se v Stavangeru (Norsko). Oslepl ve svých dvou letech. Věnoval se studiu cizích jazyků v Anglii, Rakousku a Itálii. Deset let vedl institut pro přípravu fyzioterapeutů. Od r. 1969 vykonával funkci předsedy norského Svazu nevidomých. Byl organizátorem slepeckého hnutí světového formátu. Jeho předností bylo, že ovládal několik cizích jazyků.

HUYSMAN, Koelof

(viz R. AGRICOLA)

CH

CHADŽIGEORGIEV, Dimitr

* 1873

Významný bulharský hudebník a hudební pedagog, člen Svazu bulharských skladatelů. Je jedním ze zakladatelů Státní hudební školy v Sofii a byl jejím prvním ředitelem.

Narodil se v Stare Zagoře. Již od raného dětství projevoval svou náklonnost k hudbě. Hned na ZŠ vyniká přirozeným hudebním nadáním. Nástup na bulharské katolické gymnázium v Odrinu je šťastnou okolností v jeho životě, protože v té době zde učí proslulý maďarský hudebník Michail Šafran, který ho vyučoval hře na flétnu.

Po obdržení stipendia je mu umožněno studium v Praze (1892–1897). Zde si na konzervatoři zdokonaluje hru na flétnu a u A. Dvořáka studuje kompozici. Tato skutečnost má příznivý vliv na jeho budoucí činnost skladatele a hudebního pedagoga.

I když dostává lákavé nabídky na zaměstnání v zahraničí, po absolvování Pražské konzervatoře se Chadžigeorgiev vrací do své vlasti. Obdržel místo učitele v prvním sofijském chlapeckém gymnáziu, a později v Sofijské pedagogické škole. Po několika letech přesouvá svou činnost do Státního ústavu pro výchovu nevidomých dětí. Pod jeho vedením dělá své první hudební kroky pozdější významný bulharský nevidomý hudební skladatel Petko Stajnov. Hodiny hry na flétnu jsou pro Stajnova zdrojem inspirací jeho budoucí pedagogické a skladatelské činnosti. V ústavu pro nevidomé učí Chadžigeorgiev pouze několik let, přesto zanechává po sobě trvalou stopu. Po celý svůj život akademik Petko Stajnov na něho vzpomíná s nejvšejšími pocity a hlubokou úctou.

CHALLAN

Francouzský tyflopod.

Challan a jeho kolega Rousseau se pokusili o výrobu reliéfního psacího písma latinky pomocí tuhého inkoustu, který ještě za mokra posypával jemným pískem. Po zaschnutí se objevila reliéfní písmena. Jako mnoho podobných ani tento způsob se nerozšířil. Jednak to byla latinka, a jednak nemělo písmo hladký povrch.

CHALOUPKA, Josef

* 4. 6. 1898

† 24. 1. 1930

Český básník a dramatik, zakladatel nadace.

Narodil se v Brně. Vystudoval učitelský ústav v Brně (1917). Byl odveden a na ruské frontě zraněn. V r. 1919 začal učit v Měnině u Brna. Od r. 1922 až do smrti působil v rodinné škole Vesna v Brně. Je spoluzakladatelem literární skupiny a po jejím zániku se stal členem Moravského kola spisovatelů.

Oženil se v r. 1927. V r. 1928 podnikl cestu do Francie. Koncem 20. let se léčil na nervovou chorobu. Zemřel krátce po návratu z nemocnice otravou svítiplynem. Není jasné, zda šlo o sebevraždu, nebo o nešťastnou náhodu. Pohřben byl v Brně-Králově Poli.^{*1)} V jeho díle se opojení dynamikou života později zklidnilo ve zduchovnělý lyrizmus.

Pro nevidomé má význam odkazem budovy v Brně-Králově Poli na nynější Chaloupkově ul. č. 7. Nejdříve ji vlastnil PSSS, který provedl přístavbu dvorního traktu. Po celou dobu až do r. 1990 zde byly dílny, kde pracovali nevidomí a těžce slabozrací. Koncem r. 1990, po odstěhování dílen, budovu převzali funkcionáři nově vzniklé ČUNS. Oproti úmyslu SNS (jejího tehdejšího předsedy Zd. Jelínka), který hodlal prostory komercionalizovat, funkcionáři Unie se zasadili o umístění tzv. Tyfloservisu, počítačového střediska, slepecké knihovny a slepeckého muzea. Stavební úpravy přišly Unii na necelý jeden milion korun.

*1) O hrob J. Chaloupky i jeho matky pečuje vedení DTI TMB

CHAPIN, William

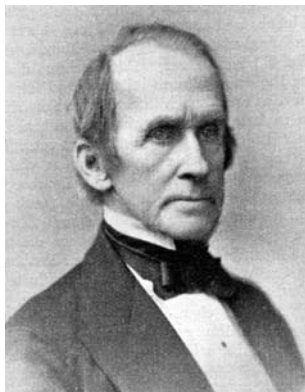
* 1802

† 20. 9. 1888

Severoamerický tyflopod.

Narodil se ve Filadelfii. Věnoval se výchově a vzdělávání nevidomých dětí. V r. 1829 se za tím účelem přestěhoval do New Yorku. Tam pracoval ve výchovně vzdělávacím ústavu pro nevidomé děti.

Od r. 1840 byl jmenován vedoucím Institutu pro nevidomé v Ohiu, kde působil devět let. Poté byl povolán do funkce ředitele pensylvánského institutu, který vedl bez ohledu na svůj vysoký věk až do r. 1887. Jeho pozornost platila také péči o později osleplé.

Vymohl založení domova pro pracující nevidomé ženy, dílny pro nevidomé muže a azylu pro staré a práce neschopné.

Chapina je možné také označit za jednoho z průkopníků v péči o dospělé nevidomé osoby Ameriky.

Byl též činný i spisovatelsky.

CHAPMAN, W. C.

* 1914

Hluchoslepý agitátor. Od svých čtyř let nevidomý i neslyšící. Vychován byl v oddělení pro hluchoslepe Ústavu pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí v Bostonu tyfopedkou Hallovou. Jako 24letý byl vedením ústavu vyslán, aby procestoval Jižní Ameriku a pořídil depistáž hluchoslepých osob.

CHARLES, Ray

(vlastním jménem R. C. ROBINSON)

* 23. 9. 1930

† 10. 6. 2004

Světově známý americký jazzový zpěvák a hudebník.

Oslepl na následky neléčeného glaukomu. V 15 letech ztratil oba rodiče. Chodil do slepecké školy. Na sklonku šedesátých let založil svou první hudební skupinu. Hrál v ní na klavír, někdy na saxofon a klarinet.

V jeho hudbě se mísí prvky všech žánrových oblastí od jazzu přes country & western, soul a blues. Jeho tvorba se stala trvalou součástí dění populární hudby. Se svou hudbou procestoval celý svět. Všude byl vítán a obdivován. Věnoval se tvorbě i aranžmá.

Vydal bezpočet gramofonových desek. Postavil si dům bez oken, prý nevidomý okna nepotřebuje. Měl luxusní nahrávací studio. Koncertoval i v Čes-

koslovensku. Za vynikající a emocionálně strhující lze nazvat jeho interpretace skladby Georgia on my mind a Beatlesovské Yesterday.

Zajímavé je, že přesto, že byl ženatý, dovedl hrát i na ženská srdce tak, že po sobě zanechal neznámý počet dětí po celém světě.

CHASTEL, Guy

* 1883

† 1962

Francouzský knihovník.

O zrak přišel v první světové válce. Již dříve se zabýval literaturou. Po oslepnutí se literární tvorbě věnoval profesně. Stal se prezidentem Sociétés des Gens de lettres, viceprezidentem Association des écrivains anciens combattants a viceprezidentem Association des écrivains catholiques. Po P. Villeyovi, který v r. 1933 tragicky zahynul, nastoupil do vedení Braillovy knihovny Association V. Haüy v Paříži.

CHIBERGE

Učitel v pařížském Národním ústavu pro mladé slepce.

Působil v ústavu jako učitel hudby. Jako nevidomý pociťoval nezbytnou potřebu komunikovat se slabozrakými či vidomými žáky notovým zápisem^{*1)}. V r. 1912 vynalezl přístroj, který mu to umožňoval. Jednalo se o šablonu, která zprostředkovávala porovnávat znaky pro jednotlivé noty v Braillově systému s notami černotiskovými.

^{*1)} *Hudební notace pro nevidomé hudebníky se zásadně odlišuje svým pojetím od notace běžné, tzv. černotiskové. Viz Poznámky - vysvětlivky*

CHRISTOFFEL, Ernst Jakob

* 4. 9. 1876

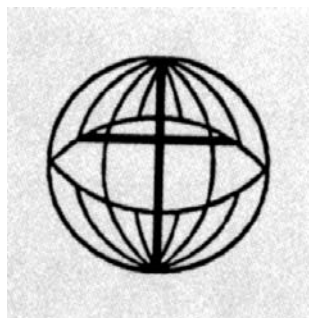
† 23. 4. 1955

Zakladatel slepecké misie CBM.

Po absolvování gymnázia navštěvoval seminář v Basileji, který absolvoval v r. 1904. Nejdříve se dal do služeb německého spolku pro spolupráci s Amerikou. Nakonec se však rozhodl pro Střední východ. Seznámil se s problematikou nevidomých dětí i dospělých. Cestou do Íránu se

se svou sestrou zastavil v Malatii (Turecko), kde vznikl první domov pro slepce. Pracoval zde několik roků. Vybavil se také znalostí jazyka. Později se přesunul do Teheránu, kde v r. 1908 založil novou misii též pro neslyšící a tělesně postižené. V r. 1925 založil v Tabrizu (Írán)

Christoffelova misie

školu pro nevidomé žáky. Zemřel v Isfahánu (Irák).

V Orientu proslul jako otec slepců a jako zakladatel misie v Teheránu. Zvláštní pozornost věnoval péči o nevidomé děti i jejich rodiče, kteří žili ve velké nouzi.

Misie se rozšířily do několika dalších zemí Středního východu.

E. J. Christoffel umírá s vědomím, že se povedlo učinit první kroky pomoci postiženým a že je potřeba pokračovat i za hranicemi asijského kontinentu.^{*1)}

^{*1)} *O misii viz dále Wiesinger, Digfried*

CHYBIORZ, Pavel (též Chybioř)

* 1827 (prosinec)

† 187(?)

Vynikající trumpetista a atraktivní matematik.

Narodil se v Černé Vodě (bývalé rakouské Slezsko, dnes Polsko). Jeho rodiče, chudí nádeníci, ho brali s sebou do práce na poli, kde v útlém dětství, zřejmě po úžehu, přišel o zrak. Navzdory své slepotě byl veselý povahy. Dovedl se v dětských hrách vyrovnat ostatním. Již v raném věku se u něho projevila houževnatost, která mu v pozdějším životě zajišťovala hudební i jiné úspěchy. Někdy však nepomohla ani ta.

V sedmi letech se dostal do Beitlova soukromého brněnského ústavu pro nevidomé, kde se naučil základním dovednostem, čtení a psaní. Hrát na hudební nástroje ho učil Jan Cerer (trubka, housle). Zvláště vynikal ve hře na trubku.

Spolu s jinými zde zažil mnoho nouze. Jídla bylo málo, v zimě se často netopilo, a proto s ostatními trpěl hladem a omrzlinami.

Již v době pobytu v ústavu platil za vynikajícího hráče na trubku. J. R. Beitzl se jeho výkony mohl pochlubit při letních turné žakovského orchestru do moravských měst a potom i ve Vídni. Výtěžky těchto zájezdů (snad až 4 599 zlatých) umožňovaly přežít

v ústavu zimu. Došlo to tak daleko, že život v ústavu začal P. Chybiorz i se svými několika přáteli považovat za nesnesitelný a při nejbližší příležitosti (ve svých patnácti letech) se rozhodl se svými pěti kamarády odejít, aby se společně pokusili o samostatnou obživu hudbou. S touto skupinou nevidomých založil kapelu. Nacvičili populární skladby a procestovali téměř celé Rakousko i Bavorsko. Na cestách po severním Německu, kde sklízeli v mnoha městech velký úspěch, vystoupili rovněž před saským králem. Chybiorz se osvědčil jako vynikající trumpetista, organizátor a také jako hospodář.

Kapela se na zimu rozcházela do svých domovů. Chybiorz musel podporovat svou nemocnou matku, a tak úspory brzy zmizely. Na jaře se zase muzikanti sešli a nacvičili nový program. Po patnácti letech věčného putování se kapela rozpadla pro Chybiorzovo těžké zranění, které si přivodil při nešťastném pádu z mostu bez zábradlí. Po dlouhém léčení, které trvalo tři roky, se zotavil. V tuto dobu žil vlastně o vodě a chlebu, protože léčení pohltilo vše, co měl našetřeno.

Hudbě se věnoval ve svém rodišti. Tamní kaplan utvořil se dvěma učiteli smyčcové trio a požádali Chybiorze, aby je doplnil hrou na housle na kvarteto. Chybiorz s nimi také zpíval. Měl krásný tenor. Jednalo se ovšem o soukromé muzicírování pro radost. Úspory pozvolna mizely, protože, i když měl bohatého bratra, byl nucený ze svých peněz živit stále chorou matku. Otec mu zemřel již dříve. V roce 1856 vystupoval v Opavě hrou na trubku naposledy. Ve svých třiceti letech byl prakticky se svými silami u konce.

Ve druhém, již méně úspěšném období svého života, se zaměřil na matematiku. Využíval svých výjimečných matematických dovedností, které se projevíly již při dřívějších koncertních turné. Obdržel pozvání do Wroclawi, kde vystupoval před studenty. Přesto, že od ředitelů gymnázií obdržel několik výborných posudků, trvalé zaměstnání ani jiný užitek nezískal. S těmito doporučeními se jezdil představovat různým spolkům i vědeckým institucím, kde na svých matematických produkcích sklízел všeobecný obdiv, ale víc nic.

Do své rodné obce se vrací velice vyčerpaný a zklamaný tím, že nemohl najít pevné zaměstnání, se kterým počítal. Při požáru rodného domku málem přišel o život. Tím však míra neštěstí nebyla ještě dovršena. Těžký povoz mu přejel přes prsty na nohu. Toto zranění ho na dlouhou dobu vyřadilo z možnosti samostatně se živit. A neumožnilo mu ani vrátit se k dřívějšímu muzicírování.

Po uzdravení se znovu vydal na cesty, a to do Lipska, kde zase sklízел nové úspěchy při matematických

produkcích. Zde ho potkala velmi nepříjemná událost, byl okraden. Největší škoda vznikla tím, že mu zmizely i nenahraditelné slepecké psací potřeby.^{*1)} Potom ještě navštívil Děčín, kde provedl veřejnou počtářskou produkci na několika školách. Dále zavítal do Olomouce. Tam ho ředitel gymnázia podvedl a Chybiorz byl zase bez výtěžku. Tyto události ho zkušily a rozhodl se své putování ukončit.

Ke všem předcházejícím zraněním přibýly plicní potíže. Nakonec putoval jako žebrák po různých místech v Čechách, Německu a dokonce i Rusku. Na podzim roku 1858 se vrací proto domů úplně vyčerpaný. Konec života prožívá v ústraní opatrován cizími lidmi. Smrt až o hodně let později zbavila těžce zkoušeného muže dalšího utrpení.

---

^{*1)} *O jaké konkrétní pomůcky se jednalo, není známo*

IBN BAŠÁR BURD

(viz BAŠÁR, ibn Burd)

Il Cieco d'Adria

(viz GROTTTO, L. A.)

INGMANNOVÁ, Hanna

* 1845

Finská pedagožka.

Narodila se v Kuopiu. Po dokončení pedagogického studia se stala vedoucí dívčího internátu při škole pro nevidomé děti v Kuopiu, kde se osvědčila. Později byla proto jmenována ředitelkou Ústavu pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí v Helsingforsu (dnešní Helsinky). Ve své praxi poznala, že vzdělávat nevidomé děti je jen jedna stránka výchovy, rozhodla se, že je třeba se postarat i o kladné společenské vztahy ke zraťkově těžce postiženým dětem i dospělým osobám. V r. 1887 za tímto účelem založila Spolek přátel slepců, ve kterém se věnovala osvětě.

IONESCU-BUTAS, Alex

* 1894

Rumunský hudební skladatel.

Od narození byl nevidomý. Byl vynikajícím sólistou na violoncello. V Rumunsku zavedl Braillovu bodovou hudební notaci. Byl jedním z prvních rumunských nevidomých učitelů hudby. Byl dirigentem několika pěveckých sborů a instrumentálních těles. Napsal několik symfonií. Sbíral lidové písně. Jeho dílo Učitelova lyra bylo vyznamenáno Cenou rumunské akademie. Skladby i sbory se provozují.

IONINAS, Antanas

(viz JONINAS, Antanas)

IRWIN, Robert Benjamin

* 2. 6. 1883

† 12. 12. 1951

Americký pracovník ve slepeckém hnutí.

Narodil se v Rockfordu. V pěti letech ztratil zrak. Po skončení školní docházky se rozhodl, že bude studovat. Pracoval jako zástupce studentů, aby si vydělal na studium, pro které později obdržel stipendium. Zapsal se na Harvardskou univerzitu (1907). Od roku 1909 zastával funkci poradce pro vysokoškolská studia ve slepecké škole v Clevelandu, kde také opatřil několik speciálních učebních pomůcek. V r. 1931 zorganizoval světovou konferenci nevidomých. Až do své smrti vedl ve Washingtonu Americkou nadaci pro nevidomé studenty. Účastnil se rovněž na rozšiřování ZK. Za svou záslužnou činnost byl oceněn vysokými vyznamenáními.

IŠIKAVA, Kuraji

* 1859

† 1944

Japonský tyflopod.

Před tím, než se stal učitelem v Ústavu pro nevidomé v Tokiu, získal zkušenosti na několika podobných ústavech. Ředitel tokijského ústavu ho požádal, aby se věnoval adaptaci a rekodifikaci Braillova písma na japonský jazyk. Těto práci se věnoval velmi svědomitě s využitím zkušeností předcházejících pracovníků.

IVAHAŠI, Takeo

* 1898

† 1954

První japonský nevidomý univerzitní profesor.

Narodil se v Ósace. O zrak přišel v období svých studií. Po ukončení studií se stal učitelem školy pro nevidomé žáky v Ósace. Za účelem dalšího vzdělání se vydal do Anglie, kde jako první nevidomý student absolvoval skotskou univerzitu v Edinburghu. Po návratu do Japonska byl jmenován prvním nevidomým profesorem na univerzitě v Ósace. Věnoval se tematice výchovy a vzdělávání nevidomých dětí. V r. 1933 založil Společnost pro péči o nevidomé děti v Ósace. Podnikl studijní cestu do USA. Po návratu r. 1949

založil Novou společnost pro péči o nevidomé děti. Napsal asi 19 odborných prací.

IVANOV, Alexandr

* 1. 8. 1905

† 21. 8. 1976

Český řemeslník ukrajinského původu.

Narodil se ve Voročtě (dříve Halič, nyní Ukrajina) jako syn truhláře. Hned na počátku první světové války byl těžce raněn. Pozbyl zrak, levou ruku a část levé nohy. Byl léčen ve Vídni, Bratislavě a v Brně. V nemocnicích trávil čas až do r. 1921, kdy byl přemístěn do Zemského ústavu pro nevidomé v Brně, kde mu ředitel A. Špička nechal úředně zapsat jméno Alexandr Ivanov. Jméno podle ředitele ústavu, příjmení v Rusku rozšířené. V ústavu se učil česky a získal neúplné základní vzdělání. Vyučil se výrobě kartáčů, při čemž používal i protézu. Usiloval o to, aby se mohl samostatně žít.

Když byla v Chrlickém zaopatřovacím ústavu otevřena dílna, šel tam pracovat. Něco si našetřil, ale přísný vnitřní řád mu nevyhovoval.

Československý červený kříž hledal jeho rodiště i rodinu, ale všechno marně. Všichni zmizeli, zmizela i obec, ve které se údajně narodil. Česky se naučil až v Chrlicích. Ústav se mu stal domovem. Jelikož ztratil i paměť, jeho vzpomínky zmizely v nenávratnu.

V r. 1932 se rozhodl z Chrlic odejít a nastěhoval se i se svou nevidomou přítelkyní do Chropyně. Zavedl

si kartáčnictví a žil šťastný život. Později se odstěhoval do Zářičí, kde si koupil domek. Státní občanství obdržel až v r. 1945, kdy se konečně mohl oženit. Řemeslo šlo výborně a mohli si koupit větší domek, kde si zařídili společnou dílnu.

Toto šťastné období bylo přerušeno zrušením soukromých řemeslníků a A. Ivanov byl nucený vstoupit do Drutěvy, družstva invalidů v Brně. Pro družstvo pracoval až do své smrti jako domácí dělník. V dílně s ním pilně pracovala i jeho žena. Ta uvádí, že jeho největší radostí mimo práce v dílně bylo pečovat o děti její sestry.

Veřejného života se nestránil, aktivně působil v místní společenské organizaci nevidomých. Pracoval i v místní správě jako člen národního výboru.

Pro svou všeobecnou oblíbenost měl mimořádně slavný pohřeb, odešla místní osobnost. Ještě po dvou desetiletích přišel dopis tamní starostky, která píše, že na Ivanova mají v obci všichni občané ty nejlepší vzpomínky.

IVELLA, A. L.

* 1878

† 1927

Rumunský hudební skladatel.

Od narození byl nevidomý. Stal se ve své vlasti propagátorem Braillovy bodové hudební notace. Napsal celou řadu hudebně didaktických učebních příruček a hudební slovník.

Podstatnou část jeho činnosti zaplňují kompozice. Je autorem několika čtyřhlasých sborových skladeb. Pro klavír napsal polku a několik lyrických romancí. Hrají se dodnes.

J

JABLANCZY, Antonín Karol

* 1802

† 1847

Jedná se o bratislavského klavíristu, který přes své interpretační dovednosti nevynikl.

Narodil se jako syn bratislavského aristokrata. Od narození měl pouze nepatrný zbytek zraku. Vzdělávali ho domácí učitelé.

V sedmi letech byl přijat do vídeňského ústavu pro nevidomé, kde patřil mezi nejlepší žáky. Měl mimořádnou paměť a počtářské schopnosti. Pamětně počítal i rovnice. Měl také výborný hudební sluch a manuální zručnost. Jeho největším zájmem byla hudba, které se věnoval intenzivně. Ve hře na klavír dosáhl mimořádné úrovně. Hrál i velmi obtížné skladby, především klasických autorů. Měl klidnou a vyrovnanou povahu, což očekával i od ostatních. Ta mu také pomáhala při soustavném cvičení na klavír.

Naučil se psát tužkou, aby si mohl dopisovat se známým ze svého rodiště.

Po odchodu z ústavu mu v krátké době zemřeli oba rodiče, což mu zabránilo, aby se v hudbě dále vzdělával. Chtěl vyučovat na některém z ústavů, ale místo nenašel. Pro svou povahu i hudební dovednosti byl všeobecně oblíbený. Jeho klid však hraničil s pasivitou a navíc již neměl rodiče. Nenašel se nikdo, kdo by mu pomohl organizovat jeho život.

JACOBI, Christian Totthilf

* 1696

† 1750

Varhanni a klavírní virtuos.

Narodil se v Magdeburku. Ve dvou letech ztratil zrak. Byl natolik silnou osobností, že nejen zvládl základní vzdělání v běžné škole, ale vystudoval i gymnázium.

Již v dětství měl výborný hudební sluch i paměť. Věnoval se proto studiu hudby. V r. 1710 se začal učit u místního varhaníka Sim Lipeho. Za pouhé dva roky udělal mimořádný pokrok. Zvláště vynikal v improvizaci. Od r. 1712 se zapsal ke studiu na univerzitě v Jeně, obor filozofie. Ve studiu hudby stále pokračoval. Pořádal varhanni i klavírní koncerty. Od r. 1720 měl stále místo varhaníka ve svém rodišti.

JÄGER, V. A.

Německý oční lékař.

Je autorem tabulek různých druhů a velikostí písma pro zjišťování zrakové ostrosti na blízko. Tyto tabulky doplňují ve vyšetřovacím testu ostrosti zraku na dálku pozdější tzv. Snellenovy optotypy z písmen různých velikostí a Pfliegrovy háky pro zjišťování zrakové ostrosti dětí předškolního věku. Jäger vydal r. 1838 své „Blätter für Taubstumm-und Blindeanstalten“ jako přílohu darmstadtského časopisu (Všeobecné školské noviny).

JAKOB (Jacob) z Netry

* 1750

† 1771

Lidový léčitel, výrobce čajů a tvůrce vlastního „písma“.

V dětství přišel o zrak. Rodiče ho dali mezi pašáčky hus, aby se o něho staraly děti. Pro jeho život to byla i škola. Pochytil od dětí všechno, co se učily, protože měl velkou vůli po vědění. Dlouho se zabýval myšlenkou, jak si některé vědomosti a myšlenky zapsat. Konečně se mu později podařilo zkonstruovat vlastní systém.

Jeho mimořádný zájem i vědomosti byly nápadné a bylo mu proto výjimečně dovoleno navštěvovat školu se šlechtickými dětmi. Latině ho učil místní farář.

Svou snahu o vytvoření systému, jak něco zapsat, realizoval soubory mnemotechnických pomůcek. Pro jednotlivá písmena používal kulaté tyčinky. Každému písmenu odpovídaly různé zářezy na jiných místech tyčinky i jejich různé tvary. Tyto kuličky byly silné asi jako prst. Pro jednotlivé záznamy si pořizoval svazky těchto „písmen“. Jeho sbírka byla velice rozsáhlá. Jednotlivé soubory svazečků si proto označoval rovněž tímto způsobem.

Věnoval se výrobě různých léčivých čajů a tinktur. Náplně lahviček si rovněž označoval tím, že jako zátky mu sloužily jeho vyřezané kuličky.

JAKOB, Herbert

* 1921

† 5. 11. 1975

Ředitel Ústřední slepecké knihovny v Lipsku.

Podle spolehlivých pramenů byl nevidomý. Svou zrakovou vadu dovedl nahradit usilovnou prací a vhodným systémem řízení podniku. Za jeho vedení vzrostl počet knih, zařízení pro tisk zásadně modernizoval.

JALICONOVÁ

* 1810

† 1836

Spoluorganizátorka péče o nevidomé ve Francii.

O zrak přišla v dospělosti. Protože pocházela z bohaté rodiny, založila se svou matkou azyl pro nevidomé v Clermont-Ferrandu. Přijímány byly pouze ženy. Zařízení ovládal náboženský duch.

JAN, král anglický

V r. 1350 založil v Londýně azyl pro 120 slepců a nazval jej Charty.

JANČÍKOVÁ, Božena

* 9. 11. 1910

Česká pěvkyně, varhanice a učitelka hudby.

Nevidomé ženy vždy hledaly v životě své štěstí za obtížnějších podmínek než nevidomí muži. Každý úspěch měl proto tím větší význam pro osvobození člověka z trvalého umístění v azylu.

Narodila se ve Zmišovicích jako dcera rolníka. Ve třech letech jí bylo enukleováno jedno oko, na druhém jí zůstal jen malý zbytek zraku. Přesto, že měla z toho plynoucí potíže při dětských hrách, neizolovala se. V šesti letech začala navštěvovat místní školu. Učila se pamětně, zvláště prospívala v matematice a zpěvu. O nějakém zařízení pro nevidomé děti nikdo nic nevěděl. Otec se proto vydal sám do Prahy, aby věc vyřešil, protože, jak bude jeho dcera číst, jak bude psát? Při návštěvě hradčanského ústavu zaujal děvčátko zpěv a zatoužila po této škole. A oba poznali, jak nevidomé děti čtou a píší. S radostí se vraceli s vyhlídkou, že se sem po prázdninách Boženka vrátí jako žačka.

V ústavní škole prospívala velmi dobře. Začala se učit hře na klavír, housle, citeru a později na varhany. Při veřejných vystoupeních pěveckého sboru vynikala svým krásným hlasem. Na radu odborníků se začala učit zpěvu u členky Národního divadla. Brzy vystupovala veřejně. V r. 1935 vykonala státní zkoušku ze sólového zpěvu.

Léta běžela a bylo třeba pomýšlet na zaměstnání. Přijala nabídku stát se varhanicí v obci Onešov. Na-

stává ta známá obtížná cesta k přepisům hudebnin do Braillova písma, při čemž jí pomáhá farář i mladí lidé z pěveckého sboru, který založila. Její spokojenost se dovršila, když se sestře narodilo dítě, o které se s láskou starala a zdárně vychovávala.

V r. 1945 obdržela nabídku, aby nastoupila jako učitelka hudby do ústavu, kde byla vychována. Když odmítla, nabídla jí ředitelka Sedláčková, aby přijala místo v Katolickém domě v Českých Budějovicích. Toto místo přijímá s vyhlídkou, že je to domov plný dětí, které má ráda. Stává se zde učitelkou hry na klavír a zpěvu. V r. 1950 byl tento církevní ústav z politických pohnutek státu zrušen, začala tedy vyučovat soukromě. V letech 1953–1959 zastává také místo varhanice v místním kostele. Zakládá nový pěvecký sbor. Později přechází vyučovat do Kaplic, nejdříve do osvětové besedy, později do LŠU. Zde působila až do svého odchodu do důchodu.

JANEČEK, Alois E. von

* 2. 6. 1828

Spolukurátor brněnského ústavu pro nevidomé.

Narodil se v Brně. Po absolutoriu gymnázia se věnoval studiu filozofie. Stal se státním úředníkem v moravském zemském úřadu. Zabýval se činnostmi humanitních spolků a Červeného kříže. V r. 1867 byl jako známý lidumil jmenován spolukurátorem Ústavu pro nevidomé v Brně. Této činnosti se věnoval poctivě. Přebíral dokonce celou agendu ústavu. Usiloval o to, aby se ústav stal lidsky důstojným zařízením, což nebylo zrovna lehké. Staral se o získávání příznivců a darů. A tak pod jeho péčí vzrůstal i fond na podporu chovanců, kteří opustili ústav a mnohým z nich usnadnil nejen začátek samostatného života, ale podporoval je trvale.

Aby poznal práci i náplň jiných podobných ústavů, vykonal rovněž cestu po rakouských i německých ústavech. Jeho zásluhou ve spolupráci s ředitelem Fr. Pavlíkem byla otevřena třída pro slabomyslné. Janeček dal impulz k založení Spolku paní a dívek, který si vytkl za cíl založit v Brně Útulnu pro slepé dívky a ženy německé národnosti. Dosáhl zvýšení platů zaměstnanců ústavu i jejich penzijního zaopatření.

Ve své funkci působil v ústavu 30 let. Mimoto se věnoval rozvoji zábrdovického sirotčince pro dívky i jiným sociálním okruhům.

Obdržel několik vyznamenání a také byl povýšen do šlechtického stavu.

JANKO, Ľudevít

* 21. 6. 1931

† 28. 8. 1997

Slovenský hudební pedagog a hudební skladatel.

Je jediným nevidomým slovenským hudebním skladatelem, jehož skladby vycházejí na gramofonových deskách i tiskem. Ve slovenské populární hudbě je skutečnou osobností.

Jeho písně zpívají přední slovenští zpěváci populární hudby.

Narodil se v Komárně v chudé rodině. Záhy ztratil oba rodiče. Od dětství byl nevidomý, jako dvouletý ztratil zrak po zápalu mozkových blan. Školu navštěvoval v Ústavu pro nevidomé v Budapešti. Zde získal i základy hudebního vzdělání.

Po válce odešel do Levoče vyučít se kartáčníkem. Po hudbě toužil neustále, zvláště po zvuku houslí. Při každé příležitosti vyhledal klavír a hrál, co ho napadlo. Věnoval se hře na klavír a účinkoval v mandolínovém souboru. Přihlásil se na pedagogické oddělení Střední hudební školy pro nevidomé v Praze, ale levočští učitelé ho ke studiu nedoporučili. Ke zkoušce se však přihlásil a přijímacího řízení se zúčastnil. I přes záporný postoj levočských učitelů byl na základě výsledků zkoušky přijat.

V r. 1949 dostal pozvání ke studiu. Byl sám, neměl již rodiče. Vděčně vzpomíná na prof. Hejdu, který nelitoval sobot a nedělí, aby se mu plně věnoval. Učil se hře na klavír a housle. V r. 1955 získal v soutěži druhé místo. To bylo velikým povzbuzením.

Po absolutoriu nastoupil jako učitel do LŠU v Bratislavě. Měl vždy vynikající hudebně pedagogické výsledky. Věnoval se rovněž veřejnému vystupování hrou na housle. Oženil se se svou kolegyní ze školy. Stala se mu oddanou pomocnicí. Je také zapisovatelkou jeho skladeb.

O svých skladatelských začátcích Janko píše: „Po krátkém čase jsem poznal, že pro některé technické problémy hry na housle nejsou etudy. Pokoušel jsem se složit si je sám. Později jsem je napsal i pro jiné hudební nástroje. Vydavatelství o ně nemělo zájem, a to mne odradilo.“

Přijal nabídky amatérských skupin, pro které skladby aranžoval. Později se touto činností zabýval i pro profesionální skupiny. Začal psát vlastní taneční skladby. Jeho skladby se začaly obecně líbit, vysílat v rozhlase i nahrávat na gramofonové desky.

Následně se opět vrátil k tvorbě instruktivní literatury. Jsou to např.: Tri klavírní skladbičky, Téma s variacemi pro zobcovou flautu s klavírom, Invencia, Fugetta, Skica pro akordeonový soubor, a dalších mnoho příležitostných skladbiček.

Pracoval rovněž jako dobrovolný funkcionář ve SI. Založil hudební soubor. Rád se ujal vedení zvukového časopisu Interval vycházejícího na magnetofonových páscích, který aktuálně informoval nevidomé a slabozraké učitele hudby.

JÁNOŠ, Michal

* 19. 7. 1928

† 11. 1. 1976

Slovenský středoškolský učitel, jeden z prvních průkopníků vyššího vzdělání nevidomých na Slovensku.

Narodil se v obci Vernári v dělnické rodině. Od dětství byl nevidomý.

Prošel výchovou v Ústavu pro nevidomé v Levoči (1934–1943), kde získal i základy hry na klavír, ve které měl mimořádné úspěchy. Poprvé překvapil jako žák 3. ročníku ZŠ při oslavách 15. výročí trvání ústavu. Byl to výsledek dobré práce učitelky hudby Anny Linhartové, která zakrátko potom jako Češka byla vykázána ze Slovenského štátu. V období druhé světové války jeho vývoj pro neschopnost mladého učitele hudby zaostal. Po válce odešel do Báhoně, kde se usilovně připravoval k přijímací zkoušce na konzervatoř.

Byl první z nevidomých, který studoval na Bratislavské konzervatoři (od r. 1945). Přidělen byl do třídy prof. Križana a A. Kafendové. Ta se mu věnovala s nevšedním zaujetím. Nesmíme opomenout skutečnost, že v Levoči v této době nebyla ještě slepecká tiskárna, přepisoval si proto všechny hudebniny podle diktátu jiných do Braillovy hudební notace sám. Ubytování našel v ústavu pro tělesně postižené. Studium ukončil v r. 1951. Absolvoval Griegovým koncertem A moll.

Nejdříve působil (od r. 1952 do r. 1965) jako učitel v Ústavu pro nevidomé v Levoči. Vyučoval hře na

klavír a akordeon. Připravil několik žáků ke zkouškám na SHŠI pro mládež s vadami zraku v Praze. Vedl smíšený pěvecký sbor levočských nevidomých obyvatel. V r. 1960 maturoval na místní střední škole. Ještě téhož roku, jako jeden z prvních slovenských nevidomých, začal při zaměstnání studovat na FF UKo v Bratislavě. V r. 1964 studia ukončil.

V tomto období nastudoval několik náročných skladeb pro klavír. Jeho repertoár obsahoval obtížná díla od Beethovena, Liszta, Chopina, Brahmsa, Griega, Smetany, Suchoně atd.

V r. 1961 přešel vyučovat hudební výchovu na střední pedagogickou školu v Levoči. Vedl zde dívčí pěvecký sbor, který přivedl na dobrou úroveň. I v této době často veřejně vystupoval hrou na klavír.

Zemřel nečekaně na selhání činnosti srdce. Zanechal po sobě nedokončené dílo perspektivního pracovníka. Svou cílevědomostí a pílí se stal příkladem pro další nevidomé studenty.

JANSOVÁ, Marie

* 9. 9. 1906

† 9. 2. 1994

Česká učitelka hudby.

Narodila se v Letonicích. O zrak přišla ve svých třech letech pádem do vápna. Rodiče ji však přesto vedli k plnění některých úkolů v malém hospodářství, které vykonávala ráda. Ve svých 6 letech si přála, jako její vrstevnice, začít chodit do místní školy, což jí rodiče rádi splnili. Ve svých 12 letech byla přijata do brněnského vzdělávacího ústavu pro nevidomé děti, kde v r. 1922 ukončila základní vzdělání vykonáním zkoušky z učiva měšťanské školy. Řemeslu kartáčnickému se vyučila v r. 1925. Během školní docházky i v době učňovských let se intenzivně věnovala studiu hudby, které jako první nevidomá žena na Moravě zakončila státní zkouškou na Brněnské konzervatoři v r. 1929.^{*1)} Po roce z ústavu odešla.

Nejprve se pokoušela vyučovat hudbě ve svém rodišti, ale za krátký čas, kdy se seznámila se svým budoucím manželem, se odstěhovala do Brna a začala soukromě vyučovat hře na klavír a hudební teorii. Těto činnosti se věnovala až do vysokého stáří.

Ve 30. letech 20. století se aktivně podílela na organizační a kulturní činnosti PSSS. Jelikož byla vý-

bornou ruční pletáčkou a mimořádně zručně uměla háčkovat, často s úspěchem své výrobky vystavovala. Rovněž jako výborná zpěvačka, realizovala se i v tomto oboru tím, že v brněnské organizaci PSSS založila a dlouhá léta vedla ženský pěvecký sbor, který často veřejně vystupoval a na soutěžích sklízел zasloužené úspěchy. Za svou mimořádnou aktivitu byla v r. 1972 oceněna medailí Emilie Suchardové.

Vedla vzornou domácnost, výborně vařila a pekla. Starala se o výchovu syna svého druhého manžela.

^{*1)} V archivu DTI TMB se nacházejí silné folianty, které při svém studiu ručně opsala do Braillova písma, protože speciální tiskoviny ke studiu hudební teorie a dějin hudby v té době neexistovaly

JANUŠKA, Pavol

* 5. 5. 1928

Vysoký funkcionář SI na Slovensku.

Narodil se v Pečeňanech. Po reorganizaci školy v obci odešel do Baťovy školy práce, která byla při Baťových závodech v Baťovanech (nyní Partizánske). Učnitu museli pracovat 8 hodin jako ostatní dělníci a vyučování v pokračovací škole bylo až po pracovní době. Školu však nedokončil.

V r. 1944 vypuklo SNP, a tak se jako mnoho jiných stal členem Hornonitrianské brigády. Po potlačení SNP stalo se i v jejich brigádě, že mnozí byli ponecháni napospas osudu. Mnozí se dostali do německého zajetí. Januška byl vězněn v Banské Bystrici a v Horní Štubni, odkud byl převezen do koncentračního tábora v Německu. Po příchodu spojeneckých armád byl tábor přestěhován a přitom přišel Januška v dubnu o zrak, tedy bezprostředně před koncem války.

Po skončení války se léčil v několika nemocnicích. V r. 1947 byl poslán do civilu. Navštěvoval různé nemocnice i léčitele. Výsledkem tohoto úsilí byla slepota.

Januška se dokázal postavit nepřízní osudu. Vstoupil do Družiny válečných poškozců, později do SI. Naučil se Braillovo písmo a své schopnosti se snažil uplatnit v organizační činnosti a práci ve prospěch nevidomých lidí. Byl zvolen do různých funkcí, počínaje ZO až po funkce v nejvyšších federálních i slovenských orgánech SI: člen federálního výboru SI, člen

jeho předsednictva a sekretariátu. Na Slovensku byl členem stejných orgánů, kde jako ústřední tajemník prosazoval tzv. Tylovské pojetí politiky vedoucí úlohy KSČ a KSS.

Snažil se uvést do života vše, co znamenalo obrat v péči o zdravotně postižené lidi, zvláště o nevidomé. Jednalo se o vytváření středisek pro pracovní příležitosti ZP lidí. Januška má zásluhu i na založení Rehabilitačního střediska pro ZP v Levoči, slepeckou tiskárnu a knihovnu v Levoči, středního učiliště pro ZP maséry při střední zdravotnické škole v Levoči, i Slepeckého muzea.

Životním krédem P. Janušky je společné dobro pro všechny, kterým věnoval svůj um i schopnost.

Za svou obětavou činnost ve prospěch ZdP lidí, i za odvahu v boji proti nacizmu obdržel P. Januška mnoho vyznamenání a medailí. Např. státní vyznamenání Za vynikající práci, z bývalého SI Zlatý odznak a medaili E. Suchardové, z vojenských vyznamenání Československý válečný kříž a další.

E.V.

JAROŠ, Bořivoj

* 13. 6. 1889

† 1969

Předseda českého Podpůrného spolku samostatných slepců.

Zrak ztratil ve svých 14 letech. Stal se chovancem Klarova ústavu pro nevidomé v Praze. Vyučil se košíkářem. Živil se jako obchodník a košíkář. Spolek vedl od r. 1931 v období hospodářské krize a druhé světové války. V r. 1944 této funkce zanechal.

JAROŠ, Stáňa

(viz PRÁŠIL, František)

JARVIS, John E.

* 22. 8. 1915

† 10. 1. 1978

Pracovník v mezinárodní organizaci nevidomých.

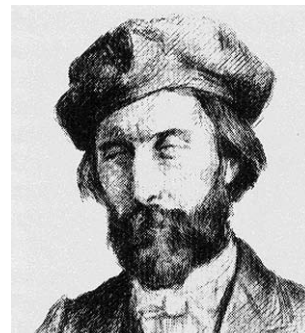
Od narození byl nevidomý. Navštěvoval školu pro nevidomé ve Worcesteru a speciální vzdělávací společnost v Oxfordu. V letech 1936–1949 pracoval v BBC. Později se zapojil do práce v mezinárodním slepeckém hnutí. Zúčastnil se zakládání Světové rady pro blaho slepců. V letech 1959–1969 zastával zde funkci generálního sekretáře. Byl skvělým překladatelem a tlumočnickem. V době svého penzionování založil noviny Heatfield, Sussex, Talking Newspaper.

JAVAL, Émile

* 1839

Francouzský oční lékař.

Ve svých 61 letech oslepl. Vydal několik spisů o životě nevidomých, např. *Der Blinde und seine Welt (Entre Aveugles)* (1904). Principiálně se na nevidomé dívá z praktického hlediska, jeho psychiky a potřeb.

JEFFERSON, Blind Lemon

* 1897

† 1953

Je považovaný za nejlepšího interpreta blues. Patřil mezi potulné zpěváky.

Pochází z Texasu. Nevidomý byl od dětství. Když se ve dvacátých letech dostal do Chicaga, začal nahrávat své písně amerického jihu na gramofonové desky. Sám se doprovázel na kytaru.

Zemřel v bidě.

Hrál výborně na kytaru. Působil na pozdější slavné zpěváky. Zbylo po něm několik gramofonových nahrávek, které dokumentují jeho výkony.

JEFFREY, Harold Hugh

* 17. 9. 1917

Australský dirigent.

Narodil se v Melbourne jako nevidomý. Od dětství se nejvíce zabýval hudbou. Po studiu na univerzitě v Melbourne začal pracovat jako profesor hudby na různých místech. Později se stal dirigentem rozhlasového orchestru. Vedl také pěvecký sbor a orchestr při jednom kostele.

Byl zakladatelem a 12 roků prezidentem Australského spolku, který sdružoval profesionální hudebníky, dva roky předsedou Australské federace nevidomých. Mimoto založil národní organizaci nevidomých. Za své zásluhy byl několikrát vyznamenán.

JEHLIČKA, Pavel

Český učitel.

V r. 1869 byla přepsána jeho učebnice přírodopisu Kleinovým reliéfním písmem pro potřeby nevidomých žáků.^{*1)}

^{*1)} *Nachází se v knižním fondu odd. DTI TMB*

JEMELÍK, Josef

* 6. 1. 1852

† 8. 2. 1931

Vynikající český citerista, učitel hry na hudební nástroje v Ústavu pro nevidomé v Brně.

Pochází z malé obce Sušice u Přerova. Narodil se jako syn rolníka. O zrak přišel již v prvním roce života pravděpodobně po zánětu rohovky. Rodiče neměli čas ani trpělivost pro soustavnou výchovu slepého dítěte, chlapec proto žil bez kamarádů a osamoceně. Tento stav se nezměnil ani po narození bratra Richarda. Naopak! Jemu se rodiče více věnovali, protože byl zdravý a počítalo se s tím, že bude otcovým nástupcem v hospodářství.

Do Ústavu pro nevidomé v Brně J. Jemelík nastupuje v r. 1859. Velmi brzy se u něho projevoval hudební nadání. Konečně našel něco, čemu se mohl se vším dětským zápalem věnovat. Po absolvování základní školní docházky bylo jeho povinností vyučit se řemeslu. Souběžně se věnoval hře na hudební nástroje, což nechtěl za žádnou cenu opustit. Za deset let pobytu v ústavu dosáhl vynikajících výsledků především ve hře na citeru.

Již v 17 letech odchází z ústavu, aby se živil laděním klavírů a hrou na citeru. Usadil se v Kroměříži, kde vyučoval na hudební škole nově založeného občanského spolku císaře Františka Josefa I. Concordia. Na dotaz ředitele J. Schwarze se vedoucí společnosti o jeho práci vyjádřil pochvalným dopisem.

V r. 1876 se J. Jemelík stěhuje do Brna, protože se má stát v ústavu pro nevidomé učitelem hudby. Ubytovaní získal v budově ústavu na Radvítově nám. č. 4, kde byl podle příslibu přijat jako učitel hudby. V té době je to již druhý nevidomý hudební pedagog, který zde působí. S R. Bauerem spolupracoval na péči o dobrou hudební úroveň svěřených nevidomých žáků.

Ještě ve stejném roce se brněnská veřejnost seznámila s jeho uměním. K pověsti dobrého umělce mu pomohl mimořádně zdařilý koncert, na kterém shodou okolností spoluúčinkoval s Leošem Janáčkem (16. března 1876). Zajistil si tím po mnoho let v brněn-

ských denících pochvalné zprávy především o umění hry na citeru. Tuto veřejnou činnost svých učitelů J. Schwarz podporoval, určovala svým způsobem společenské místo ústavu. Podobně jako R. Bauer a později i L. J. Kubiček se J. Jemelík neuzavírá do omezeného prostoru ústavu, což mu umožnilo veřejnou hudebně pedagogickou činnost.

V r. 1897 otevírá první (ale také jedinou) soukromou brněnskou citerovou školu na Radnické ul. č. 14. Učitelem hudby v ústavu pro nevidomé zůstává i nadále. Vychoval řadu výborných hudebníků známých i v zahraničí. Vysoce si ho cenili ředitelé J. Schwarz a později i Fr. Pavlík a kolega R. Bauer, což se potvrdilo např. při oslavě jeho 25letého působení v ústavu, která byla veřejnou společenskou událostí.

Po překročení padesátky mu velmi rychle začíná ubývat síl. Projevilo se jeho mimořádné pracovní přetížení a snad i cukrovka. Přesto svou záslužnou činnost v ústavu neopouští, avšak zanechává veřejné hudební činnosti. Na odpočinek odchází až v r. 1923.

Odstěhoval se do menšího bytu na Jánské ul. č. 21. Nesnáze prožité v dětství zanechaly trvalé stopy v charakteru jeho záhumčivé osobnosti. Vzpomínky na dětství nebyly zrovna veselé, což se projevilo ve stále se stupňující izolaci od světa.

V ústavu pro nevidomé působil téměř 50 let. Po celou dobu vedl své žáky k technické dokonalosti a souborové hře. Citerový soubor účinkoval při každých tzv. ročních zkouškách. Vychoval také řadu vynikajících žáků. Jedním z nich byl Hynek Voda, který v ústavu pokračoval ve výuce hry na citeru.

J. Jemelík umírá v ústraní, ošetřován svou manželkou a dcerou Dagmar.

Přispěl k tomu, aby si brněnská veřejnost uvědomila, že i nevidomý je člověk, který dovede vyvinout úsilí ve prospěch kulturního života města Brna.

JERNIGAN, Kenneth

* 13. 11. 1926

† 11. 10. 1998

Prezident americké Národní federace nevidomých, tvůrce techniky orientace v prostoru s dlouhou bílou holí.

Narodil se a vyrůstal na farmě ve státě Tennessee. Základní a střední vzdělání získal ve škole pro nevidomé žáky v Nashvillu. Po maturitě si zařídil výrobu a obchod s jednoduchým nábytkem

v městečku Beech Grove. V r. 1945 byl přijat na univerzitu v Cookevillu. Studoval sociální vědy. Studium absolvoval s vyznamenáním v r. 1948. Magisterská a doktorandská studia v oboru anglický jazyk a literatura dokončil na Peabodyově koleji v Nashvillu. Zde se aktivně účastnil studentského života. Byl stálým dopisovatelem univerzitních novin, založil vlastní literární časopis, stal se členem spisovatelského klubu. V r. 1949 obdržel výroční cenu kapitána Charlese W. Browna, kterou tehdy udělovala vynikajícím nevidomým studentům Americká nadace pro nevidomé.

Po studiích působil Jernigan po 4 roky jako učitel angličtiny ve škole pro nevidomé žáky v Tennessee. Aktivně se zapojil do činnosti tamější odbočky NFB. V r. 1950 byl zvolen jejím viceprezidentem a v r. 1951 prezidentem. Ve své funkci organizoval výroční Valné shromáždění, které se v r. 1952 konalo v Nashvillu. V organizování výročních Valných shromáždění federace se natolik osvědčil, že mu bylo svěřováno až do jeho smrti. V r. 1952 byl poprvé zvolen do celofederální výkonné rady federace.

V r. 1953 začal pracovat ve výcvikovém středisku prostorové orientace v Oaklandu v Kalifornii. V teorii i v praxi orientování se v prostoru bez účasti zraku doporučoval opřít se o Psychologické aspekty.

Z doby jeho působení v Oaklandu se datuje legendární výcvikový program chůze nevidomých s dlouhou bílou holí.

V letech 1958–1978 pracoval K. Jernigan jako ředitel Úřadu pro rehabilitaci nevidomých osob státu Iowa. Zodpovídal za řízení pobytového rehabilitačního střediska, za domácí vzdělávání a domácí zaměstnávání, za knihovny pro nevidomé a tělesně postižené čtenáře. V návaznosti na tyto úkoly byly vypracovány plány na zřízení tyflopediticky zaměřeného Národního výzkumného a školicího ústavu.

V r. 1960 udělila federace Jerniganovi Cenu Newella Perryho za vynikající úspěchy při organizování služeb pro nevidomé. V r. 1968 mu udělil veřejnou pochvalu prezident Spojených států amerických. Další ocenění z rukou prezidenta Bushe obdržel Jernigan v r. 1990.

V letech 1968–1986 byl K. Jernigan prezidentem Národní federace. Následujícím prezidentem Národní federace nevidomých se stal Mark Maurer.

Jernigan byl bezesporu vůdčím duchem nevidomých Ameriky. Byl průkopníkem na poli rehabilitace osobnosti nevidomého člověka, energicky prosazoval vzdělávání nevidomých dětí, neúnavně obhajoval rozhodující roli gramotnosti v Braillově písmu. Tak bylo v r. 1990 zřízeno Mezinárodní středisko Braillova písma a technických pomůcek pro nevidomé. Vznikl program Noviny po telefonu.

Energicky prosazoval myšlenku, že nevidomý člověk má právo stát se integrální součástí společnosti. K tomuto cíli zaměřoval i programy federace v oblasti sociální, vzdělávací a rehabilitační.

Život a dílo dr. Jernigana je názorným příkladem trvalé platnosti základních idejí federace. Uměl vždy přesně formulovat jak celkovou strategii, tak ty nejnějnější jednotlivosti postupu v konkrétních kauzách, v nichž se federace kdy angažovala. Tyflopsychologické a tyflosociální názory popisoval jednak ve svých časopiseckých člancích, ale především je důsledně uplatňoval ve svých řídicích funkcích.

Ve své bohaté publicistice se Kenneth Jernigan dotkl téměř všech aspektů života nevidomých lidí – spory o smysluplnosti vodicích psů počínaje a pozitivní diskriminací konče. Jedním z jeho nejvýznamnějších pojednání je o tom, kdo jsme a kde je naše místo v běhu světa.

R.V.

JEROŠENKO, Vasilij Jakovlevič

* 31. 12. 1889

† 23. 12. 1952

Je jednou z nejzajímavějších postav ruských literátů. Spisovatel, básník, tyflopeditagog, propagátor esperanta, cestovatel, znalec orientálních jazyků.

Narodil se v Obuchovce (Bělgorodská oblast) jako syn chudého rolníka. Ve 4 letech oslepl, když byl popem pokropen znečištěnou svěcenou vodou a léčen modlitbami. Byl přijat do Moskevského ústavu pro nevidomé. Po jeho opuštění hrál na housle v Moskevském orchestru nevidomých hudebníků.

V této době se začal věnovat esperantu. Když mu bylo 20 let, odjíždí za ušetřené peníze do Londýna, kde se za vydatné pomoci esperantistů stává žákem slepeckého ústavu s cílem zdokonalit se v hudbě. Zdokonaluje se i v esperantu, které potom v jeho životě sehrálo mimořádně důležitou úlohu.

Neskrýval své kladné vztahy k ruské revoluci v r. 1905, a proto v ústavu nebyl vítaným hostem. Vrací se do Moskvy a věnuje se studiu japonského jazyka. V r. 1914 odjíždí do Japonska. Tam se stýká dokonce s Rabíndranáthem Thákurem. V Japonsku začíná uveřejňovat své první povídky a pohádky (snad v esperantu). Dálný východ mu učaroval. Seznámil se s thajským jazykem a odjel do tehdejšího Siamu (Thajska). Zajímá se o lidové pohádky. Po půl roce odjíždí do Barmy, kde mu bylo nabídnuto místo ředitele nově založeného ústavu pro nevidomé. Nabídku ochotně přijal.

Když se dozvěděl o revoluci v r. 1917, odjel domů. Cestou uvízl v Kalkatě. Po několika měsících je vrácen do Barmy, kde je už místo ředitele obsazeno a tak se politicky nespolehlivý Jerošenko stává učitelem, ne však nadlouho. Musí Barmu opustit. Vrací se do Japonska, kde nachází možnost pracovat jako novinář, beletrista a agitátor. Pobyt v Japonsku je asi jeho literárně nejplodnějším obdobím.

I z této země je vypovězen a odchází do Číny, kde občas píše a dokonce přednáší esperanto na Pekingské univerzitě. Opět ho to táhne domů. Cestu však mění na pobyt v Evropě. Láká ho Finsko, kde se v r. 1922 koná světový kongres esperantistů. Odtud cestuje do Německa a do Rakouska. Všechno s využitím esperantských přátel.

Domů do Moskvy se dostává z Vídně, kde se zúčastnil esperantského kongresu. V Moskvě pracuje jako překladatel a učitel nevidomých dětí.

Nedovedl žít na jednom místě. Cestuje na Čukotku, kde získává mnoho námětů pro svou literární činnost. A opět přijímá místo ředitele ústavu pro nevidomé, tentokrát v Turkmenské republice. Ani zde nepobyl dlouho a pokouší se o odchod do Afghánistánu. Vrací se do Moskvy, kde se stal soukromým učitelem cizích jazyků. Nakonec odchází do své rodné vsi, kde umírá zapomenut.

Psal esperantem, japonsky, čínsky a snad ještě v jiných jazycích. Nemáme však o jeho díle ucelenou představu. O jeho obrovský archiv neměl nikdo zájem. Jerošenkovi známí jej proto spálili. To je zaznamenáno na jedné straně časopisu Naša žižň (1988/6). Na str. 30 se uvádí, že se v Jerošenkově rodné vsi vybuduje muzeum, ve kterém se budou uchovávat osobní věci spisovatelovy, předměty spjaté s jeho životem, a dále Jerošenkovy publikace, studie věnované jeho životu a tvorbě.

JESENSKÝ, Jan

* 3. 3. 1931

Slovenský tyfoped žijící v Praze. Věnuje se národním i mezinárodním aktivitám v oblasti pedagogiky zrakově postižených a jejich rehabilitaci.

Narodil se v Hlohovci na Slovensku v rodině strojívdce. Byl vychováván v duchu československé vzájemnosti. Ve svém rodišti získal všeobecné

základní vzdělání. Gymnázium absolvoval v Trnavě. Po maturitě pracoval dva roky ve školství. V r. 1951 začal studovat pedagogiku národní školy a v r. 1952 pedagogiku a psychologii na UKo v Bratislavě. V letech 1953–1958 studoval na Defektologické fakultě Pedagogického institutu v Petrohradě.

V r. 1959 začal pracovat jako asistent v Ústavu defektologie katedry psychologie VŠ pedagogické v Praze. Od r. 1960 pracoval v kabinetu defektologie – oddělení pedagogiky Ústavu pro dálkové studium učitelů UK v Praze. Zde také začal studovat v externí aspirantuře. Po vzniku katedry speciální pedagogiky PF UK v r. 1964 přešel na toto pracoviště jako vedoucí oddělení tyfopedie. V r. 1972 obhájil kandidátskou práci, ale diplom mu z politických důvodů byl vydán až po vyhraném soudním řízení s odstupem 10 let.

V době normalizace po r. 1970 trvalo vedení PF UK na jeho odchodu. Byl zbaven všech funkcí a nesměl publikovat. Dařilo se mu této situaci čelit až do r. 1977, kdy musel z fakulty odejít. Přátelé z řad nevidomých mu pomohli získat místo referenta v ústředí tehdejšího SI. Menší prostor pro působení získal také na Slovensku. Pro vnitřní potřebu si napsal několik odborných statí, které se týkaly rehabilitace a resocializace nevidomých občanů.

Ve druhé polovině 80. let se mu podařilo získat více prostoru pro odbornou činnost. Postupně mohl publikovat v tzv. účelových nákladech. Pracoval na systému sociální rehabilitace nevidomých a dalších skupin zdravotně postižených občanů. Z jeho pojetí se odvíjely i další aktivity. Výsledky byly implementovány v širším okruhu organizací zdravotně postižených. Ve SI byl členem vysokoškolské komise i komise pro speciální pomůcky.

Intenzivně se také věnoval výzkumu tyflografiky, jeho práce byla oceněna i v zahraničí. Svým zobecněním problematiky zadal v počátcích mnoho podnětů k diskusím. Otevřel a propracoval základní problémy v prostorové orientaci a samostatného pohybu nevidomých osob. Několik let vedl proto letní tábory nevidomých dětí, kde získával i poznatky ze zákonitostí jejich prostorové orientace. V ČR se na podkladě těchto výzkumů začaly ilustrovat učebnice pro nevidomé žáky a zavedlo se zde vyučování tyflografice.

Do zahraničí (východních zemí) se dostával jako průvodce nevidomých a jejich tlumočnick. Umožnila mu to jeho práce v SI.

Po listopadu v r. 1989 obdržel od vlády ČSR medaili J. A. Komenského. Angažoval se v transformaci občanských sdružení zdravotně postižených občanů. Byl rehabilitován a po konkurzu se vrátil na PF UK v Praze jako vedoucí oddělení rehabilitace

a rekvalifikace katedry speciální pedagogiky. Od r. 1993 vedl oddělení tyflopédie této katedry. Znovu se mu vrátily publikační možnosti i možnosti zahraniční spolupráce. Pracuje v European Blind Union jako člen komise pro tyflografiku a člen rehabilitační komise EBU. Stal se konzultantem mezinárodní společnosti Helen Keller a International Council for Education of the Visually Handicaped ve společnosti Rehabilitation International.

V r. 1992 se habilitoval jako docent na UK v Bratislavě. Zde mu bylo nabídnuto místo vedoucího katedry a profesura. Rozhodl se však žít a působit tam, kde odborně vyrostl, v Praze. V r. 2000 se stal vedoucím katedry speciální pedagogiky Univerzity v Hradci Králové. V r. 2002 byl jmenován profesorem pedagogiky. V r. 2004 stihla J. Jesenského mozková příhoda, ze které se pozvolna zotavil. Jeho současným pracovištěm je VŠ J. A. Komenského v Praze, a je také místopředsedou Národní rady zdravotně postižených občanů.

Vedle publikační činnosti působí v různých vědecko odborných kolegiích, jako oponent dizertačních, habilitačních a inauguračních prací v ČR i SR. Je garantem a řešitelem několika výzkumných projektů domácích i zahraničních. Soustavně ovlivňuje rehabilitaci zrakově postižených a zdravotně postižených osob, jejich výchovu a vzdělávání. Podílel se na přípravě několika stovek speciálních pedagogů, tyflopედů, surdopedů a somatopedů i doktorandů v oboru speciální pedagogiky a na kariérním růstu českých a slovenských docentů a profesorů v oboru speciální pedagogiky.

Prof. J. Jesenský se angažuje i občansky. Je čestným předsedou Svazu postižených civilizačními chorobami v ČR, místopředsedou Národní rady zdravotně postižených a členem Vládního výboru pro občany se zdravotním postižením v ČR.

Jan Jesenský je známou osobností nejen v ČR. Výsledky jeho výzkumů i ostatních metod vědecké činnosti přispěly k posunu české tyflopédie a k její mezinárodní pozici.

Četně publikuje, především rozsáhlejší koncepční práce v oblasti tyflopédie, rehabilitace, integrace zdravotně postižených osob a komprehenzivní speciální pedagogiky. Z jeho více než 400 publikovaných prací je významné vyzvednout následující:

Resocializace jako podstata rehabilitace později osleplých (1967), Náčrt systému pedagogiky slabozrakých (1967), Poznávací význam tyflografiky (1970), Výber z pedagogiky zrakovo chybných (1973), Pojetí a základní dokumenty kurzů prostorové orientace a samostatného pohybu zrakově postižených

(1978), Studijní materiály k prostorové orientaci a samostatnému pohybu zrakově postižených (1978), Základné pravidlá priestorovej orientácie (1979), Z výzkumu rehabilitace později osleplých (1977), Problémy tyflografie a tyflokartografie (1981), Metodika čtení a psaní Braillova písma (1983), Nové pojetí táborů pro zrakově postižené děti (1983), Malé rozprávanie o veľkom sťahovaní (obrázková knížka pro nevidomé děti s metodikou tyflografiky (1987), Vybrané přednášky z defektologie (1987), Soubor hlavních typů tyflografického zobrazení (1987), Tyflografické výzkumy a studie (1985), Uvedení do rehabilitace (1987), Hmatové vnímání informací s pomocí tyflografiky (1988), Tyflogické minimum a základy komplexního zabezpečení zrakově postižených (1988), K partnerským vztahům zdravotně postižených (1988), Rehabilitace zrakově postižených a způsoby její realizace (1992), Prostor pro integraci (1993), Úvod do rehabilitace zdravotně postižených (1995), Dictionary of Typhology (1995), Nárýs komprehenzivní reedukace zraku (1997), Andragogika a gerontagogika handicapovaných (2000), Základy komprehenzivní speciální pedagogiky (2000), Přehled systému komprehenzivní tyflopédie (2002), Kategorie komprehenzivní tyflopédie (2003), Malý slovník pomáhajících profesí (2004) aj.

JEŽEK, Jaroslav

* 25. 9. 1906

† 1. 1. 1942

Český hudební skladatel. Proslul jako autor hudby k písniím Voskovce a Weřicha. Neprávem jsou opomíjena jeho díla komorní a orchestrální.

Narodil se v Praze v rodině krejčího. Již jako dítě trpěl těžkou zrakovou vadou. Základní všeobecné i základní hudební vzdělání získal v pražském Ústavu pro nevidomé na Hradčanech. Po opuštění ústavu studoval na Pražské konzervatoři (1926–1931) v klavírní třídě Alb. Šímy, skladbu u K. B. Jiráka. Mistrovskou školu (1927–1929) u Josefa Suka. Jeho zbytek zraku mu s výkonnými optickými pomůckami umožňoval psát běžné noty, většinou ovšem do zvětšené notové osnovy.

V letech 1927–1928 poznal v Paříži evropskou hudební modernu. Je to zřetelné u některých jeho komorních děl.

Stal se dramaturgem a dirigentem orchestru Osvo-
bozeného divadla, které založil s Jiřím Voskovcem
a Janem Werichem. Napsal hudbu k několika divadel-
ním hrám, revuím i filmům (zvláště Pudr a benzin,
U nás v Kocourkově, Peníze nebo život, Hej rup!, Všu-
dybylovo dobrodružství aj.) Scénická hudba: Cocteau:
Zpívající Benátky (rukopis většinou poztrácený),
Cocteau: Svatebčané na Eiffelce, I. Goll: Pojištění
proti sebevraždě aj. Je známý jako skladatel módních
tanců (Bugatti-Step, Mercedes-Tango, Pochod neutrá-
lů, Ezop a brabenec aj.

V tzv. vážném oboru hudby psal progresivními
formami, mnohdy ryze osobitým stylem. Skladby
pro klavír: Sonatina, Suita, Bagatelles, Klavírní
koncert s orchestrem a jazzovým souborem, Fan-
tazie pro klavír a orchestr aj. Skladby pro housle:
Koncert s dechovým orchestrem, Sonata a Duo pro
dvoje housle. Skladby komorní: Dechový kvartet,
a Kvintet, Tři skladby pro dechový kvintet a smyč-
ce. Písně: Pět písní, Kalendář, Čtverák Pierot (s do-
provodem komorního souboru) aj. Napsal rovněž
symfonickou báseň. Ve třicátých letech napsal pro
klavír Capriccio, Etudu, Rapsodii, aj. V New Yorku
to byla Toccata, Grande valse Brillante a Sonáta. Pro
pěvecký sbor skladba s názvem Ne, Balet, Poslední
mistrovské dílo, klavírní sonátu, napsal v r. 1941
za pobytu v USA. Byla vybrána pro první hudební
festival, ale vlivem intrik nebyla hrána.

Přispíval do hudebních časopisů, např. příspěvek
o E. F. Burianovi aj.

V období druhé světové války spolu s Voskovcem
a Werichem přijal nabídku L. Goslarové na skrom-
né angažmá v Americe a v r. 1939 odjeli společně
do USA. Po krátkém pobytu v Pensylvánii se usadil
v New Yorku. Vedl mužský pěvecký sbor a založil
i ženský sbor. Setkal se s Adolfem Hoffmeisterem
a Richardem Firkušným.

Přes svou stále dobrou náladu nevypadal dobře.
Byl silně slabozraký, nedoslýchal a také slabé těles-
né konstrukce. Stěžoval si na časté bolesti hlavy.
S Voskovcem a Werichem natáčeli na gramofonové
desky. Ježek vyučoval hře na klavír. Žil společensky,
přátelil se s krajany. Tak si připadal jako doma.
Zamiloval se do Frances, ale zdraví mu nedopřálo
žít ve šťastném manželství. Oženil se vlastně na
smrtné posteli.

I když J. Ježka nelze pokládat za nevidomého,
oceňujeme jeho takřka gigantickou energii při překo-
návání všech překážek, které mu život jako výkonné-
mu klavíristovi a hudebnímu skladateli jeho těžkou
zrakovou vadou připravil. Celý jeho život byl tímto
hendikepem silně poznamenán.

JEŽEK, Jiří

* 24. 6. 1954

Organizátor a vedoucí
instruktor pro využívání
náročných speciálně vy-
bavených elektronických
pomůcek pro nevidomé
a slabozraké uživatele
v ČR.

Narodil se s těžkou
progresivní zrakovou
vadou ve Dvoře Králové
nad Labem. Své dětství prožil v Chrudimi. Od r. 1963
bydlí v Praze. Jeho zrakové postižení je natolik zá-
važné, že nemohl být zařazen do běžné školy, proto
již od 1. třídy navštěvoval ZDŠI pro slabozraké žáky
v Praze (1961–1970). Tamtéž navštěvoval Gymnázium
pro zrakově postiženou mládež, kde maturoval
s výborným prospěchem v r. 1974. Na VŠE v Praze
studoval v letech 1974–1978 na Fakultě národoho-
spodářské. Zvolil si obor ekonomické informace
a kontrola, který v sobě skloubil jeho dlouhodobě
pozitivní vztah k matematice a od střední školy
i k výpočetní technice. Díky nadprůměrným stu-
dijním výsledkům přijal nabídku pracovat na VŠE
v Praze, kde působil do r. 1989 jako odborný vědec-
ký pracovník. Ale už v této době nemohl v důsledku
postupně se zhoršujícího zraku číst ani s pomocí op-
tických pomůcek běžný text, což se nakonec ukázalo
vzhledem k charakteru práce limitujícím faktorem.
Elektronická zařízení pro nevidomé a slabozraké
čtenáře tehdy neexistovala. Většinu odborných
textů načítali buď rodinní příslušníci nebo placení
načítatelé a jedinými pomůckami byly magnetofony
a Pichtovy psací stroje.

Již jako student se intenzivně zajímal o nejrůz-
nější technické kompenzační pomůcky ke snížení
zrakového hendikepu. Obsluhu prvního mluvícího
počítače v tehdejší Československu měl možnost
si vyzkoušet již v době středoškolského studia na vý-
zkumném pracovišti ČSAV u Karla Vrány. Od r. 1974
se postupně zapojil do činnosti nejrůznějších odbor-
ných komisí, které byly tehdy zřízeny pro tento účel
při SI v ČR, např. komise pro vzdělávání a pracovní
uplatnění se zabývala zejména načítáním studijních
materiálů, vybavováním studentů cívkovými a kazeto-
vými magnetofony.

Dlouholetý zájem o techniku se u Ježka profesně
podařilo realizovat v r. 1989, kdy nastoupil do funkce
vedoucího Tyflokabinetu SI v ČR, po ustavení SNS
ČR přešlo toto odborné pracoviště (1991) do nové

organizace. V r. 1993 nastoupil jako odborný pracovník do střediska výchovy, vzdělávání a pomůcek ČUNS, v r. 1995 se stal vedoucím nového samostatného střediska pomůcek. Po vzniku SONS v r. 1996 byl Ježek jmenován do funkce vedoucího střediska Centra tyflo technických pomůcek a služeb, od r. 2001 vedoucího Tyflokabinetu – metodického centra tyflo technických pomůcek.

J. Ježek byl vždy zastáncem vybavování zrakově postižených osob moderními elektronickými pomůckami. Již od středoškolských studií se zajímal jak o nové trendy, tak o obsluhu a možnosti jejich využití. První z nich byl VersaBraille, s kterým měl možnost pracovat v SI. Přičinil se o poměrně značné rozšíření prvního česky mluvícího elektronického zápisníku pro nevidomé Eureka A4, kdy se v letech 1991–1996 podílel jak na její distribuci, tak na zaškolování v její obsluze.

Ježkovým velkým úspěchem bylo, že MPSV v roce 1995 na základě jednání s ČUNS beze zbytku přijalo do novelizace vyhlášky jím zpracovanou předlohu včetně nového „seznamu kategorií pomůcek pro zrakově postižené“. Díky tomu se osobní počítač vybavený speciálními programy pro nevidomé nebo slabozraké občany stal běžně používanou kompenzační pomůckou.

J. Ježek je propagátorem systematické výuky práce s PC pro nevidomé a slabozraké, soustavné odborné přípravy instruktorů výpočetní techniky pro nevidomé uživatele z celé České republiky. Je spoluautorem učebních osnov, organizátorem a předsedou zkušebních komisí kurzu Základní obsluha PC pro zrakově postižené, specializovaného kurzu Instruktor výpočetní techniky pro zrakově postižené od r. 1998), a specializovaných kurzů Využití kompenzačních pomůcek na zpracování informací v běžných předmětech a Instruktor obsluhy osobního počítače se speciální úpravou pro zrakově postižené, pro pedagogii na speciálních školách. (Pro oba kurzy akreditován od r. 2004).

K problematice kompenzačních pomůcek pro zrakově postižené uživatele přednášel na řadě odborných seminářů i pro studenty vysokých škol, publikoval články v odborných časopisech i v časopisech pro zrakově postižené (např. Tyflogické listy, Zora, Naše šance).

JILIN, Alexej

(viz ŽILIN, Alexej)

JOHNSTON, David

Skotský kněz.

Měl podíl na založení Ústavu pro nevidomé v Edinburghu v r. 1793.

JONES, John

Na výzvu edinburské Společnosti pro umění reagoval návrhem písma pro nevidomé. V r. 1833 podal návrh na systém, který se skládal z oblých linií a bodů. Písmo se nerozšířilo.

JONSON, John

Anglický tyflopod.

V r. 1833 navrhl na výzvu edinburské Společnosti pro umění vlastní reliéfní písmo pro nevidomé. V r. 1853 vydal ve Worcesteru publikaci s názvem Dotyková typografie, ve které své písmo znovu dokumentuje. V praxi se přesto neosvědčilo.

JONYNAS, Antanas

* 14. 12. 1923

† 5. 7. 1976

Litevský básník, spisovatel a publicista.

Narodil se jako syn železničáře. V době studií na gymnáziu těžce onemocněl a ztratil zrak. Po krátkém pobytu v Ústavu pro nevidomé v Kaunasu vystudoval pedagogickou školu. V letech 1951–1958 studoval na literárním institutu v Moskvě.

Vykonával funkci předsedy Litevského spolku slepých. Potom nastoupil místo redaktora litevského časopisu pro nevidomé a vedoucího pracovníka litevského nakladatelství svazu nevidomých. Vedl oddělení týdeníku Literatura a umění a byl redaktorem literárního časopisu Vítězství a čas, Školák. Jonynasova publikační činnost se neomezovala pouze na časopisy pro nevidomé, ale psal i do mnoha jiných periodik.

Seznam jeho prací vydaných do r. 1973, kdy Litevský svaz spisovatelů oslavil jeho padesátiny, obsahoval tato díla: Písně bojovníka (1949); Aby země rozkvetla (1952); Zamyšlení (1957); Přichází inspirace (1965); Čas rozhodnutí (1973) a sbírky veršů pro děti Odjíždíme (1956) a Trní (1957). Dále to jsou satirické povídky Poslední večere (1962); Pobožňůstkáři dělají hrnce (1968); Kruh štěstí a Stuha.

Napsal také několik spisů, které se týkají života nevidomých.

JOŠIMOTO, Tadasu

* 1878

† 1973

Organizátor života nevidomých v Japonsku.

Narodil se v Japonsku jako slabozraký. Později úplně oslepl. Po studijním pobytu v Anglii se zde stal docentem. V r. 1906 se vrací do Japonska, kde se věnuje organizaci vzdělávání a výchovy nevidomých. Založil zde několik menších zařízení. Znovu se vrací do Anglie, kde si otevřel obchod. Věnoval se také mezinárodnímu slepeckému hnutí.

Z jeho spisů uvádím: *The Blind in Japan and England*, *A peasant sage of Japan* aj.

JOYCE, James

* 2. 2. 1882

† 13. 1. 1941

Irský romanopisec a básník.

Narodil se a vystudoval v Dublinu. Po dokončení studií Irsko opouští a žil na různých místech v Evropě. V dětství těžce slabozraký, později oslepl úplně. Po operacích získal nepatrný zbytek zraku.

Do literatury vstoupil sbírkou veršů *Komorní hudba* (1907). První větší pozornost vzbudily jeho realistické povídky *Dubliňané* (1914). Potom následovala další významná díla. Je to např. *Ulysses* (1922); *Portrét umělce v jinošských letech*. Nejvýznamnější z jeho tvorby se však stalo rozsáhlé dílo – románový epos *Odysseus* (*Ulysses*) (1922). V době, kdy byl již úplně nevidomý, pracoval na díle *Oplakávání Finnegana* (*Finnegans Wake*).

Hluboce ovlivnil světovou literaturu svým jazykovým reformátorstvím. S jeho dílem seznamuje A. Hoffmeister.

JURÁSEK, Gabriel

* 14. 2. 1882

Ladič a obchodník hudebními nástroji.

Narodil se v Otnicích jako prakticky nevidomý. Nejdříve navštěvoval školu v místě bydliště. Do Ústavu pro nevidomé v Brně byl přijat jako chovanec v r. 1895. Ladění se vyučil u J. Jemelíka.

Po odchodu z ústavu se nejdříve setkával s nedůvěrou zákazníků. Nemohl se proto v Brně delší dobu uplatnit. Volný čas využil ke zdokonalování dovednos-

tí cvičením ladění i ostatních (klavírnických) prací na vlastním starém nástroji.

Na radu ředitele Fr. Pavlíka odchází do Lublaně, kde si svou poctivou prací brzy získal dobrou pověst. Mimo ladění a oprav klavírů se zabýval také obchodem hudebními nástroji. Na základě svých dlouhletých zkušeností zpracoval metodiku vyučování nevidomých ladičů klavírů. Upozorňuje v ní na nutnost, aby se nevidomí vyznali ve všech druzích klavírů. Nabádá je, aby se nenechali odradit prvními neúspěchy.

V r. 1909 na pozvání ředitele Fr. Pavlíka přednášel o své práci na sjezdu rakouských a německých učitelů v Brně (jednalo se o tzv. Dny péče o nevidomé). Svou pilnou prací a houževnatostí se značnou měrou přičinil o to, že nevidomí a slabozrací ladiči byli a jsou i v současné době vyhledávaní a jejich práce je zákaznický náležitě oceňována.

JÜREDDY, Ladislaus

* 8. 11. 1794

Učitel v Ústavu pro nevidomé v Pešti.

Od dětství byl nevidomý. Vychován byl v Ústavu pro nevidomé ve Vídni. Ve škole i v dílnách prospíval velmi dobře. J. W. Klein si ho pro jeho mimořádnou inteligenci vybral a připravil jako učitele nevidomých se záměrem působení v peštském ústavu.

Krátce po přestěhování bratislavského ústavu pro nevidomé do Pešti se zde stal učitelem, aby pomohl zvládnout případné počáteční potíže J. R. Beitla. Bylo toho zapotřebí zvláště v období maďarského sebeuvědomování a změny osoby po J. R. Beitlovi, tj. po nástupu A. Doležalka do vedoucí funkce. Dovedl překlenout všechny situace a byl oběma ředitelům dobrým pomocníkem.

JUSTINIÁN I.

* 483

† 565

Byzantský císař.

V r. 528 nechal Justinián I., zvaný Veliký, sepsat doplněný svod *Corpus iuris civili*, ve kterém zakázal zabíjet slepé novorozence. Ve druhé části svodu, vydané v r. 534, nese název *Codex Justinianus*, se slepým připisují stejná práva jako ostatním lidem. Jsme nuceni přiznat, že splnění této ideje trvalo víc než tisíc let.*¹⁾

*¹⁾ Viz *Belisar*

JUVONEN, Eimar

* 6. 4. 1898

† 1979

Finský organizátor péče o nevidomé.

Narodil se ve Wärsilä. Oslepl v r. 1918 při bojích v první světové válce, kdy sloužil od svých šestnácti let jako námořník. Rozhodně nechtěl být někomu na obtíž. Absolvoval odborný kurz a stal se masérem. Toto povolání provozoval pouze sporadicky. Cele se věnoval práci pro zlepšení životních podmínek finských nevidomých občanů.

V r. 1928 byl založen Finský svaz nevidomých; Juvonen byl jedním ze zakladatelů a stal se jeho prv-

ním předsedou. V této funkci působil do r. 1948. Po třech letech však byl zvolen znovu a setrval až do r. 1961.

Mimoto byl 36 roků předsedou esperantského svazu Steleto, 26 roků předsedou Spolku pro organizování dovolených a zakladatelem Spolku pro individuální péči o nevidomé členy. Zastával též funkci šéfredaktora časopisu pro nevidomé čtenáře Sokeain Airut (1927–1945).

Juvenonova po několik desetiletí trvající činnost byla pro finské nevidomé občany mimořádně kladným přínosem. Za své zásluhy v rozvoji finského slepeckého hnutí získal rytířský řád a medaili Bílé růže.

K

KACERA, Jaroslav

* 4. 1. 1942

Slovenský sociální pracovník, ředitel slepecké knihovny a tiskárny.

Narodil se v Smrečanech. Jeho útlé dětství poznamenaly dvě tragické události. Otec mu zahynul ve Slovenském národním povstání, on sám utrpěl úraz, který ho připravil o zrak a pravou ruku. Především ta druhá událost určila jeho další životní cestu.

V r. 1948 nastoupil do ZŠ pro nevidomé v Levoči. Toužil po dalším vzdělání, ale vedení školy jeho snahu nepodpořilo. Vyučil se tedy košíkářem. Začal pracovat v družstvu invalidů. V r. 1960 se přihlásil ke studiu na střední škole, které s úspěchem absolvoval. Na PrF však přijat nebyl.

Hluboký zájem o sociálně právní problematiku ho vedl k soukromému studiu zákonných opatření platných pro nevidomé a slabozraké občany. Pro své odborné znalosti byl přijat za člena posudkové komise. V r. 1976 byl přeřazen do funkce sociálního pracovníka Výrobního družstva invalidů v Košicích, kde později vykonával funkci podnikového právníka. Přihlásil se znovu ke studiu práv v Košicích, které zakončil bez doktorátu v r. 1985.

V r. 1990 se stal pracovníkem slepecké tiskárny v Levoči. Vypracoval přehled anglického slepeckého zkratkopisu. V r. 1992 byl jmenován šéfredaktorem časopisu pro nevidomé *Nový život*. V následujícím roce byl jmenován ředitelem slepecké tiskárny a knihovny v Levoči, kde setrval do r. 2005.

Jeho životní cesta je charakteristická pro mnohé nevidomé, kteří prošli ZŠ s internátem bez povšimnutí jejich možného pozdějšího rozvoje. Bylo potom už jen na Kacerově vlastní pili a úsilí k prosazení životních ideálů.

KAČABA, Josef

* 25. 11. 1844

† 19. 3. 1912

Český učitel hudby.

Vyučoval hře na hudební nástroje a zpěvu v Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech (1874–1911). Hudební vzdělání nevidomých považoval za nezbytnou součást jejich života jak v profesionální tak i amatérské formě. Hudební vzdělávání nevidomých považoval za obohacení člověka a nejen z důvodů přípravy k výkonu hudebního umělce.

KÄFERLE, Johann

* 1768

† 1832(4)

Německý vynálezce.

Narodil se ve Wainbilngenu (Německo) jako syn mlynáře. O zrak na jednom oku přišel již v kojeneckém věku, snad na následky žloutenky. Ve čtyřech letech zraněním při dětských hrách přišel o zrak i na druhém oku. Místní učitel se ujal jeho vzdělávání. Jako žák vynikal ve třech rozhodujících oblastech pro příští život, a to v orientaci, manuálních činnostech a v hudbě. Rodiče mu zakoupili housle, na které se naučil sám hrát. Samoukem byl i ve hře na citeru.

V deseti letech se ukázal jeho mimořádný talent pro mechaniku. Přes zákaz otce se zabýval soustružením kuželek. Ve svých jedenácti letech vyrobil lis na ovocný mošt. Potom, když otec koupil mlýn, zkonstruoval několik strojů na vodní pohon. Byl to např. buchar pro kováře, hoblovací stroj aj. Ve čtrnácti letech začal vyrábět vozy, loďky, mlýnská kola, pasti na škodnou zvěř aj. Vymyslel zařízení na zavlažování zahrady vodou z řeky. V sedmnácti letech vyrobil stroj na odsávání plev z obilí.

Mezitím prodělal neúspěšnou oční operaci. Tradovalo se, že důsledky ho upoutaly na tři roky na lůžko, když ho přepadl ostrý a vytrvalý oční zánět.

Naučil se hrát na klavír i na varhany. Opravoval stojací pokojové hodiny. Pokusil se dokonce zkonstruovat jakýsi strunný hudební nástroj. Toto období končí rodinným neštěstím, když vyhořel jejich mlýn. Po smrti otce zde nechtěl zůstat a odstěhoval se. Založil továrnu na hudební nástroje. Zkonstruoval tzv. kovovou harmoniku. A to se již mohl oženit s dívkou z bohaté rodiny. Sám si zhotovil plánek na rodinný domek. Od této doby žil spokojeně jako vážený občan.

KALINA Z JAETHENSTEINU, Matyáš

* 1755

† 6. 1. 1848

Právní poradce při zakládání Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech.

KAPLANOVÁ, Marie

* 20. 9. 1923

Česká přepisovatelka černotiskových hudebnin do Braillovy hudební notace.

Narodila se v Hostivicích s vrozenou oční vadou. Zrak se jí nezlepšil ani po několika operacích, zůstala jí slabozrakost. Od útlého dětství jevila zájem o hudbu a zpěv. Pět let navštěvovala OŠ ve svém rodišti. Poté byla přijata do hradčanského ústavu pro nevidomé děti v Praze, kde se věnovala hudbě. Mimo školní vyučování navštěvovala hodiny hry na klavír, později též hru na varhany, housle. Věnovala se i sólovému zpěvu. Po r. 1945 studovala hru na klavír a hudební teorii soukromě. Od r. 1969 byla přijata ke studiu na SHŠI pro mládež s vadami zraku v Praze – obory sólový zpěv a hra na klavír.

Věnovala se soukromému vyučování hudbě. V r. 1957 ji získal Pavel Les pro práci v hudebním oddělení slepecké tiskárny v Praze. Po odchodu Fr. Kolmana a E. Macha zůstala jedinou pracovnící v přepisu běžných (černotiskových) hudebnin do Braillovy hudební notace. Zúčastňovala se jednání o její unifikaci v tuzemských komisích i v zahraničí (Lipsko, Varšava, Moskva). Do této odborné činnosti^{*1)} zapracovala několik dalších přepisovačů. Oddělení vedla do r. 1973.

Práce M. Kaplanové a činnost hudebního oddělení byla kladně oceňovaná i zahraničními experty. K aktuálnímu výběru titulů pro přepis přispěla i její činnost v celostátní komisi nevidomých a slabozrakých učitelů hudby.

^{*1)} Největšími problémy jsou přepisy vertikálních tónových vztahů (akordy) hudebních do horizontální polohy. Tuto nutnost vyžaduje sám princip Braillova bodového zápisu textů. Nelze využít možnosti vertikály. Z toho vyplývá, že veškeré hudební znaky je nutné psát vedle sebe. Nemožný je rovněž globální pohled na hudební zápis, který je nutné číst znak po znaku, kdy noty jsou přerušovány nejrušnějšími jinými znaky včetně slov

KARACCIOLI

Italský vědec.

V r. 1523 vydal Dialog tří slepců. Je to ucelené pojednání o možnostech výchovy a vzdělávání nevidomých dětí. Měl na mysli pouze slepce z bohatých rodin.

KARADŽIĆ, Obranović Jeremija

* 1814

† 1888

Srbský buditel.

Od dětství byl nevidomý. Nebyl žákem školy pro guslary, která zanikla už v r. 1780. Patřil mezi potulné vypravěče, zpěváky a hudebníky. Pohyboval se především po venkově, kde byl všude vítaným hostem. Karadžićem končí slavná éra jihoslovanských guslarů.

KARADŽIĆ, Vuk Štefanović

* 26. 10. 1767

† 25. 1. 1864

Srbský jazykovědec.

Byl známým sběratelem písní nevidomých guslarů. Uspořádal několik sborníků.

KARST, Gebhard

* 1900

† 12. 12. 1983

Švýcarský velkovýrobce mýdla a pracích prostředků, básník, spisovatel, katolický politik, organizátor a podnikatel.

O zrak přišel v šestnácti letech, a to v době studia obchodní školy. V Ústavu pro nevidomé v St. Gallen se naučil Braillovu písmu a vyučil se košíkářem. Jinou přípravu pro život ústav neposkytoval. Karst hodně četl a také sám brzy začal psát básně a povídky, především ze života nevidomých.

Košíkářstvím se neživil, našel si místo v továrně na mýdlo. Stal se obchodním zástupcem, později vedoucím menší firmy. Věnoval se rovněž politice a pracoval ve prospěch nevidomých.

Byl zvolen poslancem kantonální rady a členem městského zastupitelstva v Curychu. Stal se předsed-

dou Švýcarského svazu nevidomých, založil katolický spolek pro péči o nevidomé, se kterým se dokonce později soudil proto, že jeho členem nesměl být nevidomý občan. Když budova katolického ústavu pro nevidomé ve Freiburgu dosloužila, uspořádal velkou peněžní sbírku pro postavení nové.

V době, kdy Evropou otřásala hospodářská krize a nevidomí ztratili možnost pracovat, založil v Curychu továrnu na výrobu mýdla. Bylo to velmi odvážné, ale podnik prosperoval a zaměstnával mimo jiných i nevidomé dělníky. Zatím co dílny, které zaměstnávaly pouze nevidomé, byly nuceny výrobu zastavovat, Karstova firma Blidor prosperovala. Nevidomým byly vyhrazeny jen ty práce, při kterých jim jejich slepota nevadila a kde si mohli vydělat.

Za svou záslužnou práci získal čestný doktorát Freiburské univerzity.

KAUFMANN, Andreas

* 15. 6. 1868

Rakouský ladič klavírů, vynálezce.

Narodil se jako nevidomý. Ve svých 12 letech byl přijat do Vídeňského ústavu pro nevidomé. Již ve školním věku projevoval mimořádné technické zájmy a manuální šikovnost. Vyučil se ladičem klavírů. Ve velké Vídni se vždy nějaká práce našla, klavír byl módním hudebním nástrojem.

V této době bylo velkým problémem zapisovat si Braillovým písmem rozsáhlejší texty. Přišel na nápad, jak sestrojít malý zápisníkový psací aparát, který si nechal podle svého návrhu vyrobit. Nemáme bohužel informace, jak vypadal.

KAVAMOTO, Unosuke

* 1888

† 1959

Japonský organizátor péče o nevidomé.

V r. 1918 založil Společnost pro vědeckou výchovu, v r. 1920 se zasadil o založení vzdělávacího oddělení na ministerstvu. Hlavní pracovní náplní obou institucí bylo pečovat o výchovu nevidomých a neslyšících dětí. V letech 1922–1924 pobýval studijně v USA, Německu a Anglii.

Od r. 1924 působil jako učitel v Ústavu pro nevidomé a neslyšící v Tokiu. Od r. 1942 se stal jeho ředitelem. Svým vědeckým pojetím výchovy smyslově postižených dětí patřil mezi vynikající pracovníky v Japonsku.

Věnoval se i odborné publikační činnosti. Ve svých spisech vysvětloval, jakým způsobem se stává vyučování nevidomých výchovným prostředkem.

KAZIOW, Michal

* 1925

Polský literární vědec.

Narodil se ve vesničce Koropiec. Než se mohl trochu porozhlédnout po svém budoucím zaměstnání, přišla druhá světová válka, okupace a odvlékání mladých lidí do Německa na nucené práce. Byl mezi nimi i Kaziow. Zakrátko se mu podařilo z Německa uprchnout. Skrýval se na venkově a zapojil se do národního odboje proti německým okupantům.

Po osvobození Polska se dobrovolně přihlásil do armády. Ač prošel všemi pohromami bez nebezpečí, kterých bylo za války dost, potkalo ho kruté neštěstí teprve při odstraňování trosk ve Wroclawi, kde stoupl na minu. Její výbuch mu nejen zničil obě oči, ale utrl i obě ruce až po lokty.

Kaziow nezoufal. Dal se zapsat na střední školu pro pracující a svými studijními výsledky budil obdiv. Zde ho potkalo štěstí, které značnou měrou zmírnilo jeho těžký osud. Ujala se ho herečka Halina Lubiczová, která mu poskytla veškerou možnou pomoc i péči.

Dal se zapsat na fakultu polského jazyka Wroclawské univerzity a za pomoci Lubiczové dosáhl v r. 1962 hodnosti magistra za diplomovou práci Nevidomí očima básníků. V r. 1972 byl promován na doktora filozofie.

V r. 1968 vyšla jeho práce tiskem. Autor v ní analyzuje literární tvořivost polských nevidomých. Je zajímavým pohledem i do sociologického hodnocení postavení slepce ve vývoji společnosti. Druhá kniha vyšla v r. 1973. Je to jeho rigorózní práce doktorská. Má název O rozhlasové tvorbě s podtitulem O problematice estetiky původní rozhlasové hry. Napsal rovněž pojednání o M. Grzegorzewské.

Ztráta zraku a obou rukou je pro život katastrofou. Jedná se o naprostou závislost na okolí. Příklad polského literárního vědce M. Kaziowa však ukazuje, že i za tak těžkých podmínek lze najít možnost štěstí tvořit. Zaměstnání našel v rozhlase jako dramaturg.

KELLEROVÁ, Helena

* 27. 6. 1880

† 1. 6. 1968

Tato hluchoslepá žena dosáhla doktorátu. Zнала více cizích jazyků, napsala několik knih. Setkávala se s nejdůležitějšími politiky i umělci.

Narodila se v městečku Tusculumbia ve státě Alabama. V 19 měsících ztratila po zánětu mozkových blan zrak i sluch. Rodiče zpočátku byli bezradní. Po všech možných pokusech o vyléčení si matka vzpomněla na Dickensovo vyprávění o Bridgmanové. Kontakt s ní navázali prostřednictvím Perkinsova ústavu pro nevidomé. V ústavu se podařilo získat pro výchovu Heleny opatrovnici a učitelku. Stala se jí 21letá bývalá chovanka téhož ústavu Anne Sullivanová, které se po úspěšné operaci vrátil malý zbytek zraku.

Sullivanová přijela do rodiny v r. 1887 a sloužila Heleně po celý svůj další život, bylo to téměř 60 let. Podařilo se jí nejen Helenu naučit mluvit, ale rozvíjet její intelekt do té míry, že absolvovala středoškolská i vysokoškolská studia.

Ke své první promoci napsala knihu *Povídka mého života*, která byla přeložena do několika cizích jazyků. Úspěch tohoto díla jí umožnil vstoupit do literatury. Brzy následovala další díla, která ji hmotně zabezpečila. (Popravdě musím dodat, že umělecké působení jejích děl je sniženo tím, že velmi často používala neprožité literární kategorie a zprostředkované představy jiných lidí. Této skutečnosti si kritici nebyli vědomi nebo ji nebrali v úvahu a přehlíželi ji.) Dále napsala *Moja vasiona* a *Putujeme u Jugoslaviu* (obě vyšly srbsky).

J. Zeman (1935) píše: „Výklady o Heleně Kellerové dojímalý. Kdo by mohl lhostejně poslouchat, jak hluchoněmá a od raného věku slepá Helena studovala, jak dosáhla akademického gradu, jak se dorozumívá s vidoucím osahováním jeho rtů, jaká síla vytrvalosti, houževnatosti a trpělivosti je v ní i ve věrné průvodkyni její Sullivanové, jež jí všechno diktovala dotekovou abecedou do dlaně!“

Přišel čas, kdy Kellerová přestala být senzací, zájem o ni klesl a ona musela hledat jiný způsob obživy. Celoživotní rentu multimilionáře odmítla, chtěla pracovat. Vystupovala v cirkusech a varieté. Pro své odmítání války přestala být i v cirkusech přijímána. Z tohoto důvodu byla nakonec přinucena přistoupit na mecenášovu nabídku.

Po první světové válce se postavila do služeb nevidomých celého světa. Z jejího popudu vznikla nadace pro zámožské slepce. Uspořádala rozsáhlé přednáškové turné po celé Evropě a po zemích

Blízkého i Dálného východu. Všude budila zájem o výchovu nevidomých a neslyšících. U příležitosti stého výročí úmrtí L. Brailly přednesla přednášku na pařížské Sorbonně.

Kromě jmenované knihy napsala *Uprostřed životního proudu*, *Optimismus* (1904); *Svět, v němž žiji* (1908); *Píseň o kamenné stěně* (1908); *Ze tmy a Moje náboženství* (1926).

V milánském slepeckém muzeu je umístěn velmi vzácný psací stroj Hall Braille Writer z roku 1898, vyrobený v Chicagu. Na tomto stroji Helena Kellerová údajně napsala knihu *Historie mého života*. V roce 1929 ji autorka věnovala profesoru Ferrarimu, svému učiteli itaštiny, který jej v roce 1929 daroval milánskému Ústavu pro výchovu nevidomých dětí.

H. Kellerová, i přes některé své mystérie, byla realistkou. Nevidomé představovala jako běžné lidi se všemi radostmi i starostmi, s chutí i nechutí k životu. Říká, že oheň je stejně pálí, že když mrzne, je jim zima, rádi se nají, mají-li hlad, rádi se napijí, mají-li žízeň. Některým stačí do čaje kostka cukru, jiní si dávají víc. Tento její přístup byl pokrokový a také velice cenný, protože konkrétně ukázal, jaký je slepý člověk.

V jejích literárních dílech se ke škodě dojmů setkáváme s velkou řadou okopírovaných zrakových představ, které předkládá, i když umělecky zpracované, jako své vlastní. To snižuje hodnotu jejího literárního odkazu. Rozbor této problematiky je zpracován (Smykal, viz internet web: www.ecn.cz/smykal).

Anne Sullivanová učí Helenu Kellerovou mluvit

O životě Heleny Kellerové byly natočeny filmy a k její osmdesátce byla v New Yorku postavena její velká bronzová socha.

Podle přiložené dokumentace, je ve Slepeckém muzeu v Miláně vystavován Perkinsův psací stroj, který patřil H. Kellerové

KEMPELEN, Wolfgang

* 23. 1. 1734

† 26. 3. 1804

Vídeňský mechanik slovenského původu.

Narodil se v Bratislavě, žil ve Vídni. Údajně sestrojil pomůcku, která nevidomým umožňovala psát běžným písmem. Její popis není znám. Prý ji používala M. T. Paradisová.

KENDŽIO

Japonský učitel nevidomých dětí i dospělých.

V r. 1776 se ujímá pomoci při výchově nevidomých v jejich domácnostech. Učí je hudbě, akupunkturu a masérství.

KERBL, Emanuel

* 2. 8. 1893

† 3. 5. 1959

Učitel v Deylově, později v Klarově ústavu pro nevidomé v Praze. Je autorem několika reliéfních zeměpisných map.

Narodil se ve Strašicích. Není známo, od kdy působil v Deylově ústavu pro nevidomé děti v Praze. Podle Výroční zprávy Klarova ústavu z r. 1924 přešel do zmíněné instituce r. 1924. V Klarově ústavu byl po odchodu K. E. Macana jmenován pedagogickým správcem ústavu. Mimo vyučovací povinnosti převzal vedení knihovny a tiskárny. Z Archivu hlavního města Prahy vysvitá, že ihned po nástupu do funkce několikrát cestoval do Německa, aby navštívil tamní slepecké ústavy.

Od r. 1923 začal zhotovovat papírové reliéfní zeměpisné mapy. Začal je tisknout nejdříve pokusně ručním tepáním do dvojitého plechu. Tak zhotovil na zkoušku r. 1923 mapu Slezska, Slovenska a Pod-

karpatské Rusi. Brzy si dal upravit starý šicí stroj tak, aby mohl vyměňováním různých typů grafiky a tlakem nohy postupně vyrážet znaky do plechu. Vytvořil mapy: 1923 - Čechy (mapa fyzikální), Čechy (mapa železnic), Morava a Slezsko. V r. 1924: Podkarpatská Rus, Slovensko, Rakousko, Maďarsko, Francie, Itálie a Švýcarsko. V r. 1925: Německo a Jugoslávie. V r. 1926: Morava, Slezsko, Slovensko a Podkarpatská Rus, všechny jako mapy železnic. Tak vznikl v r. 1923 také atlas Československé republiky a r. 1925 atlas všeobecný.

Zvláště hodnotný je vázaný soubor map Atlas Československa. V r. 1928 zpracovali E. Kerbl a O. Nepomucký Příručku pro ladiče pian. (První naše ilustrovaná učebnice pro nevidomé ladiče.)

Zřejmě v r. 1939 požádal o rozvázání pracovního poměru. Dále o něm nemáme zprávy.

E.H., J.S.

KETTNER, Josef

* 1891

† 1943

Český speciální pedagog a redaktor.

Původně učitel, později pracovník ministerstva sociální péče. Zajímaly ho především poměry na venkově. Po J. Zemanovi vedl redakci časopisu Úchylná mládež.

KHAZAELÍ, Dr.

Výrazná iránská osobnost.

Dr. Khazaeli je nejvíce významný mezi současnými slepými osobnostmi z Íránu. Ačkoliv ztratil zrak, když mu bylo šest měsíců, byl tak vyspělý, že mohl soutěžit s jinými dětmi, ale byl odkázán na rodinnou výchovu. Svým úsilím nabyt vysokoškolského vzdělání. Později se stal zakladatelem nového vzdělávacího systému pro nevidomé děti.

Napsal víc než 40 knih, z nichž většina se zabývá sociálními problémy iránských dětí, zvláště těch nevidomých. Založil také několik večerních škol pro vidící studenty.

Dr. Khazaeli je ve své zemi vysoce váženou a vlivnou osobou. Stal se reprezentantem svého rodného okresu Arrak. Má do značné míry možnosti pomáhat svým slepým krajanům. Stal se také proto předsedou Národní iránské společnosti pro péči a ochranu slepců.

KINGOVÁ, Alice

* 1845?

† 1895

Anglická spisovatelka.

Od dětství byla nevidomá. Jakmile se naučila číst, začala mít v oblibě poezii. První zdařilé verše vytvořila již ve svých deseti letech. První novelu napsala ve svých 15 letech.

Její nejznámější dvě díla: *Queen of Herself* (1871) a náboženské *I have found the way* (1886).

KINNEY, Richard

* 1924

† 19. 2. 1979

Ředitel Hadleyovy školy pro nevidomé.

Byl třetím hluchoslepým vysokoškolským absolventem v USA. Jako ředitel Hadleyovy školy ve městečku Winettka vyučoval literaturu. Napsal krátké dějiny a psal rovněž básně.

KIRCHGÄSNEROVÁ, Marianne

* 1770

† 1808

Německá virtuoska na skleněnou harmoniku.^{*1)}

Narodila se ve Waghauselu jako dcera komorního pokladníka. Ve čtyřech letech oslepla, snad po neštovicích. Již v dětství se u ní projevil hudební talent.

Později se našel příznivec, šlechtic z Beroldingenu, který jí umožnil, aby se učila hře na skleněnou harmoniku u kapelníka v Karlsruhe. Její příznivec pro ni nechal rovněž zhotovit nový hudební nástroj. Kirchgäsnerová již od svých deseti let na ni s úspěchem veřejně hrála.

V r. 1791 za doprovodu přítele Kosslera nastoupila velkou koncertní cestu, která ji vedla z Vídně přes mnohá německá města do Dánska a Nizozemí.

Poslechl si ji i Mozart a pochválil. Obdivoval ji i český skladatel J. K. Vaňhal žijící ve Vídni. V letech 1794–1796 při pobytu v Londýně jí hudební nástrojař vyrobil skleněnou harmoniku s rezonanční deskou. V této době se podrobila oční operaci, po které se u ní objevil světlocit. Uspořádala další koncertní turné do Hamburku, Ruska, Polska a Slezska.

Usadila se na venkově u Lipska, kde si zakoupila venkovskou usedlost. V koncertních cestách vytrvala. Zajela do Francie a Švýcarska. V r. 1808 se u ní projevil zánět prsu, kterému podlehla.

Byla všestranně vzdělaná, často si nechávala předčítat beletrii i poezii. Skladbám se učila tak, že si je

nechávala přehrávat na klavíru. Je považována za první virtuosku ve hře na skleněnou harmoniku, pro kterou rovněž skládala.

V r. 1809 vydal životopis Kirchgäsnerové její dlouholetý průvodce Kossler.

^{*1)} *Skleněnou harmoniku vynalezl B. Franklin (1706–1790). Byla módním hudebním nástrojem, na který se však brzy zapomnělo. O jeho oblibě i u velkých skladatelů svědčí to, že na ni koncertoval i reformátor italské opery Ch. W. Gluck, a že pro ni komponoval i W. A. Mozart. Ten psal dokonce i skladby pro koncertní potřebu samotné Kirchgäsnerové. Je to sada různých velkých a různým množstvím vody naplněných skleniček, které se rozezvučují různým způsobem*

KIRK, Rahsaan Roland

* 6. 8. 1936

† 1977

Známý americký jazzový hudebník.

Narodil se v městě Colombus ve státě Ohio. Zrak ztratil ve dvou letech. Jeho kariéra začala vydáním hned první gramofonové desky v r. 1960.

Zaujal první místo v americkém jazzu. Hrál na množství hudebních nástrojů, a to i na takové, které zaujaly svými exotickými názvy, jako strich, manzello, nosová flétna, siréna aj. Někdy hrával na dva i tři tyto hudební nástroje současně.

Obecenstvo svým vystoupením fascinoval. Jeho hudba připomínala živelnost jazzu. Zúčastňoval se i evropských hudebních festivalů. Jako multiinstrumentalista oslnil v Praze na 4. jazzovém festivalu.

V r. 1975 se ocitl na předních místech v anketě, kterou uspořádal americký časopis *Down Beat*: na prvním místě mezi klarinetisty, na třetím mezi flétnisty a na prvním v kategorii různé hudební nástroje. Největší cenu má vítězství ve hře na klarinet, protože překonal i slavného Bennyho Goodmana.

Po mrtvici mu ochrnula pravá ruka. Nevzdal se své hudební dráhy. Začal hrát na speciálně upravené hudební nástroje, které mohl ovládat jednou rukou. Projevil tak svou nápaditost a zachoval svou hudebnost, které jej proslavily. Mj. zásadně ovlivnil umělecký profil známého anglického flétnisty, skladatele a zpěváka Iana Andersona z Jethro Tull.

KIRPAL, Ernst

* 1871

Český ladič klavírů a obchodník hudebními nástroji v České Lípě, později majitel hudební školy v Ústí nad Labem.

Narodil se v Jägersdorfu u České Lípy. Od dětství byl nevidomý. Vychován byl v Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech. Některé prameny uvádějí, že byl chovancem Klarova ústavu v Praze. To by mohl potvrdit i jeho článek v časopise *Die Blindenwelt* (1939), ve kterém vypráví o Klarově ústavu. Velice rád vyprávěl o životě v ústavu a pořídil i nějaké zápisky. Popsal v nich všechny učební i jiné pomůcky, které se v ústavu používaly. Výtah z nich byl uveřejněn v časopise *Úchylná mládež*.

Cenné je jeho popisování začátků čtení a psaní. Uvádí autora i název slabikáře: G. Klos: *Fibel und erstes Lesebuch*, vydaný ve Wroclawi r. 1865. Tištěný byl propichovanou latinkou. Popisuje i další učebnice.

Psací potřebou byl Kleinův psací stroj a pro Braillovo písmo plstěná podložka s kovovým rádkem opatřeným okénky pro jednotlivá písmena. Podává důkaz o tom, že pražskou tabulku vytvořil učitel V. Malý v r. 1886.

V zeměpise se používaly dřevěné mapy (Bezecného) a od r. 1883 papírové mapy Kunzovy. Pro počty měli upravená běžná počítadla. Později se používala pražská tabulka. Pro geo metrii byly k dispozici dvoj- i trojrozměrné papírové modely. V hudební výchově se žáci seznamovali s běžnou notací. Za tím účelem se používaly dřevěné tabulky. Vyučovalo se náslechem, později podle Braillovy bodové hudební notace.

KIŠŠ, Jozef

* 4. 8. 1918

Slovenský tyflopedita a redaktor.

Narodil se v Levoči. Po získání učitelské kvalifikace ve Spišské Nové Vsi a na spišské kapitule působil na více školách na Spiši a také jeden rok na dívčí střední škole v Levoči. Od r. 1946 přestoupil na ZŠ pro nevidomé v Levoči. Působil zde do r. 1982. Nejdříve byl učitelem elementaristou, později vyučoval ve vyšších ročnících prakticky všem vyučovacím předmětům. Vykonával rovněž funkci zástupce ředitele.

Ovládal němčinu i maďarštinu. S žáky pěstoval hru v šachy. Po válce se ujal oprav učebních pomůcek, především nástěnných zeměpisných map. Třicet roků redigoval časopis pro nevidomé *Za světlem*.

KITTEL, Erich Kurt

* 7. 10. 1898

Německý novinář.

Narodil se v Halle-Glauchu. Za bojů v první světové válce přišel o jedno oko. V r. 1931 oslepl i na druhé oko. Již během studií měl praktikum v semináři na státní fakultě sociologie a novinářství. Po promoci pracoval jako soukromý novinář. Po úplném oslepnutí byl přijat do Studijního ústavu pro nevidomé v Marburku, aby se tam naučil Braillovo písmu. Z pouhého posluchače se stal učitelem. Svě první zkušenosti měl již v předcházejících letech. Ve studijním ústavu později zavedl pravidelné kurzy k úvodu práce v tisku. Během jeho 25letého působení vzniklo ze strany posluchačů i jeho samotného mnoho publikačních prací.

KLAR, Alois Pavel

* 10. 7. 1801

† 5. 11. 1860

Převzal starost o zaopatřovací a zaměstnávací ústav pro nevidomé v Praze, na nedokončené písemné přání svého otce, zakladatele ústavu.

Narodil se v Litoměřicích. Ve svém rodišti vystudoval gymnázium. Pokračoval ve studiích na PrF UK v Praze. Přitom během posledních let studia vypomáhal s vyučováním v ústavu. Po dokončení studií nastupuje jako koncepční úředník u krajského úřadu v Plzni. V r. 1826 je přeložen do krajského úřadu v Praze. V r. 1838 je jmenován krajským komisařem.

Stává se členem několika společností, které podporují umění. Svým podílem se zúčastnil na založení Žofínské akademie.

V r. 1844 vypukly velké stávky tiskařů a železničářů. Vtáhli do Prahy a krajský komisař Klar byl vyslán, aby se postaral o pořádek. Demonstrace neproběhly klidně, dokonce se zde střílelo. Zastřelen byl Klarův kočí. Další rok 1845 byl nazýván rokem bída. V tomto roce onemocněl Klar tuberkulózou. V r. 1852 ochrnul a požádal o penzionování. Mohl se pohybovat pouze na pojízdné židli. K dovršení všeho ještě oslepl. Na podzim r. 1860 se jeho zdravotní stav zhoršil do beznaděje. Nepotěšilo ho ani císařovo vyznamenání ani papežovo ocenění. V závěti předal péči o ústav

synu Rudolfovi. Krátce na to umírá. Na pohřbu mu zazpívali nevidomí chovanci jeho ústavu.

Ústav založený jeho otcem neměl školu a byl závislý na dobročinnosti. P. Klar vedl ústav mimo své povolání. Přesto mu věnoval veškerý volný čas až do přepracování.

V dubnu r. 1833 byl vydán statut ústavu – originál byl ovšem psán německy. Nové zařízení pro nevidomé požívalo podporu císaře i císařovny. Od císaře obdržel jako dar domek Na Brusce. V r. 1836 byla zahájena stavba nové budovy. Stavělo se velice úsporně. Ústav měl v této době 15 chovanců. Kromě úroků z nadací nebylo prakticky žádných příjmů, pouze ojediněle z koncertů pražských umělců. V r. 1857 bylo možné zvýšit počet chovanců na 54. Skromné podmínky jejich života pokračovaly i přesto, že se jejich výrobky dobře prodávaly.

Personál tvořily řádové sestry. Na začátku to byly čtyři z Francie. Převládala jejich snaha, aby se nevidomí chovanci přizpůsobili charakteru jejich řádu. Ti se však bránili. Došlo to tak daleko, že vznikl hluboký rozpor mezi správkyňi ústavu (řádovou sestrou) a většinou chovanců. O rok později situace vyvrcholila, když několik chovanců správkyňi ústavu napadlo. Šest nevidomých bylo nemilosrdně propuštěno, což pro ně znamenalo doživotní trýzeň v jejich bydlišti. V r. 1850 byly nakonec řádové sestry odvolány a nahrazeny civilními zaměstnanci.

V červnových událostech r. 1848 zabralo vojsko několik místností nově postavené budovy, která byla dokonce dělostřelecky poškozena. Mezi chovanci to rovněž vřelo, činili si právo na petice. Ze strany vedení ústavu byla snaha, aby nebyla politická situace vyhrocena.

Koncem roku 1848 byla ze strany armády vyvinuta velká snaha vystěhovat ústav a v budově zřídit nemocnici, čemuž bylo zabráněno. Hned v příštím roce bylo možno přikročit k dalším přístavbám. Ale znovu se objevily snahy umístit zde tentokrát alumnát nebo nemocnici, jelikož v Praze se vyskytla cholera. Další vlna cholery v r. 1854, a zase úsilí o vystěhování ústavu.

Ve prospěch ústavu vydával P. Klar v letech 1842–1860 ročenku Libussa, ve které uveřejňovali básně, povídky i naučné články známí umělci a Klar psal příspěvky na vlastivědná témata. Již v r. 1853 bylo možné z výtěžku zakoupit nové varhany.

Ústav vzhledem ke svému zaměření neměl obecnou školu. Přijímal chovance, kteří absolvovali základní vzdělání v ústavu na Hradčanech. Vzhledem k otevřeným učňovským oborům však pokračovací školu měl.

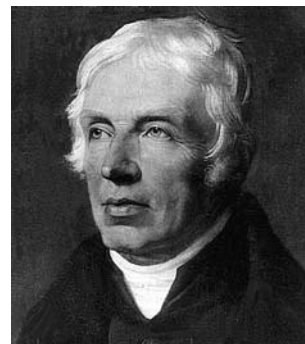
Po otcově smrti převzal ústav jeho syn Rudolf Klar. Tak vznikla ojedinělá tradice, která s následujícím přerušením trvala prakticky po celé jedno století.

KLAR, Aloys

* 25. 4. 1763

† 25. 3. 1833

Svou účastí na činnosti Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech, kde byl od r. 1825 ředitelem a od r. 1828 členem direktoria, a založením Ústavu pro zaopatřování a zaměstnávání slepců

v Praze, se významně podílel na výchově, vzdělávání i péči o nevidomé. Usiloval o analýzu otázky, do jaké míry pomáhají výchovně vzdělávací ústavy pro nevidomé k samostatnosti jejich absolventů. Přišel k závěru, že nadaným pomáhají, ale poněkud jiné je to u průměrných nebo podprůměrných a pasivních dětí. Pro tuto diferenciaci je proto třeba v ústavech vytvořit přiměřené podmínky.

Klarovy hluboce religiózní názory měly na druhé straně daleko k praxi. Stanovil, že účelem ústavu je vytvořit ze slepců poslušné poddané lidi a nic víc. Slepý jedinec nemá být ostatní společnosti na obtíž. Proto tak zaostávalo otevření vlastní školy i výuka řemeslům.

A. Klar se narodil v Úštěku u Liberce jako syn primátora. Základní vzdělání nabyt ve svém rodišti. Na gymnázium v Litoměřicích nastoupil r. 1774. Ve studiu vynikal nad ostatní. Následkem nešťastného pádu a poraněním páteře zaostal ve vzrůstu. Toto tělesné postižení se projevilo schýlením postavy k jedné straně. Úplně zešedivěl.

Od listopadu r. 1779 studuje na FF UK v Praze. V r. 1782 byl promován magistrem svobodných umění a filozofie. Mezi doktory filozofie byl imatrikulován v r. 1807. V letech 1783–1786 se na generálním semináři věnoval studiu teologie.

Ve 23 letech se u něho objevuje zraková choroba (uvádí se katarakta). Překonal nervové onemocnění a zřekl se povolání duchovního ve prospěch učitelství. Zaměstnání našel na litoměřickém gymnáziu, kde v r. 1786 nastupuje jako učitel gramatiky. Od září r. 1787 mu byla svěřena profesura humanity. Od roku 1798 zde působí jako katecheta.

V r. 1788 se stal členem Hornožhořelecké vědecké společnosti. Od r. 1793 vystupuje jako nezávislý spisovatel.

Na pražskou univerzitu nastoupil jako vyučující v r. 1806 do funkce profesora řecké filologie a klasické literatury. V letech 1820–1821 uspořádal starý karolínský archiv. 7. listopadu 1831 se svého úřadu vzdal.

Mimoakademická činnost A. Klara se vyznačovala řadou humánních a kulturních zásluh. R. 1807 se stává spoluzakladatelem Prvního pražského ústavu pro nevidomé na Hradčanech, pro který zpracoval zakládající stanovy. V nich ovšem vyzvedl na prvním místě náboženskou výchovu. Musíme uvést, že podceňoval vzdělávání nevidomých v širším smyslu. Citace z textu stanov: „...není úmyslem chtít slepci vštípit vše, čemu obvykle vyučuje se vidomý.“ Výjimečně nadaným však vzdělání má být umožněno, jak se ve Stanovách píše níže. Od r. 1825 vede jeho ředitelství. Založil několik podpůrných fondů pro chudé studenty a Fond pro rumburskou nemocnici. V r. 1832 založil v Praze Zaopatřovací a zaměstnávací ústav pro dospělé slepce, ve kterém z osobních finančních prostředků dotoval čtyři bezplatná místa pro chudé slepce. Dále založil Nadaci pro mladé umělce, která umožňovala studium v Římě.

Roku 1801 je mu uděleno čestné občanství města Litoměřic. Pražský magistrát mu udělil čestné občanství hlavního města Prahy.

Čím déle A. Klar působil při výchově nevidomých, tím více byl přesvědčený, že všechny budovatele ústavů nejdříve uspokojují i nejmenší úspěchy. Žije se pouze přítomností. Budoucnost většiny nevidomých je jim stále nejasná. Nápravu nejdříve viděl v prodloužení pobytu chovance v ústavu. Toto měl možnost uplatnit jako ředitel hradčanského ústavu. Do této funkce nastoupil po poněkud nezodpovědném prvním řediteli P. Platzerovi. V r. 1828 odchází a zůstává jako člen direktoria.

Později se však plně soustřeďuje na založení zaopatřovacího a zaměstnávacího ústavu, který chápe jako nadstavbu ústavu hradčanského. Byl proti tomu, aby úspěchy ústavů byly hodnoceny podle výsledků nejvíce nadaných chovanců. Řekl, že „...i talentovaným musí pomoci hvězda štěstí při možnosti uplatnění“. Nevidomý má být do ústavu umístěn ve svých osmi letech a odejít po vyučení, tj. ve svých 20 letech. Upozorňoval na to, že chovanci si v ústavu zvyknou na určitou životní úroveň, kterou potom nemají. Jeho snaha proto směřovala k založení pracovního ústavu pro nevidomé nad 50 let. V tomto úsilí se utvrdil zvláště po otevření podobného ústavu J. W. Kleinem ve Vídni r. 1829. Prostudoval statuty několika ústavů, jelikož si byl vědom toho, že nemůže vycházet pouze ze svých zkušeností.

Na jaře r. 1832 obdržel od císařovny peněžitý dar. Ihned tuto událost uveřejnil v časopisu Pragerpresse, aby podnítil také další dárce. Sám šel příkladem, když ze svých finančních prostředků přispěl značnou částkou.

Protože měl schopnost strhnout svým zápalem pro věc, podařilo se mu ústav s velkou slávou otevřít již 4. října 1832. Zahájení se zúčastnila pražská honorace. Slavnostně bylo přivedeno prvních pět svátečně oblečených chovanců. Při této příležitosti přednesli své oslavné básně dva pražští básníci.

Nemalé svízele se objevily při vyhledávání vhodné budovy. Nabídnutý domek Na Brusce byl malý. Pronajal proto bývalý Herzánský palác na Velkopřevorském náměstí na Malé Straně, který byl volný. Pouze čas od času byl používán jako lazaret pro pacienty postižené morem aj. Budova nebyla v dobrém stavu. Vyžadovala neustálé stavební úpravy. Ústav bylo třeba vybavit nezbytným nábytkem a zařízením. Celá akce ho značně vyčerpávala.

Další potíže nastaly při vyhledávání zaměstnávání chovanců. Zpočátku to bylo pouze předení a pletení. Darovaný pozemek pod Daliborkou začal zvelebovat na zahradu.

Byl šťastně ženatý. Jeho manželka měla pro tuto věc mimořádné pochopení. Pomáhala morální podporou i vlastní obětavou prací. Narodili se jim 4 synové a jedna dcera. Čtyři děti však záhy zemřely. Zůstal jen jeden chlapec.

Aloysovi Klarovi nebylo dopřáno, aby ústav vybudoval podle svých plánů. Vždyť již na jaře příštího roku umírá. Pohřben byl na malostranském hřbitově.

V závěti učinil dědicem syna Pavla, který tímto převzal povinnost rozvíjet činnost ústavu. To však je již jiná kapitola plná úsilí o získávání peněžních darů. Ústav se vlastně až do konce století pohyboval na pokraji finančního zhroutení. Nečekal tedy jeho syna Pavla, ani vnuka Rudolfa snadný úkol.

KLAR, Rudolf Maria

* 17. 1. 1845

† 3. 9. 1898

Když od svého umírajícího otce přebíral vedení Ústavu pro nevidomé v Praze jako dědictví, bylo mu teprve necelých 16 let. Převzal proto za něho vedení ústavu J. Běšín. Pod jeho vedením

klesla úroveň ústavu tak, že vznikl vlastně azyl, ve kterém se muži i ženy zabývali ženskými ručními pracemi. Čekal tedy na R. Klara úkol znovu vybudovat toto zděděné zařízení, ve kterém by se nevidomí vzdělávali a vyučili některým řemeslům, aby se po opuštění ústavu mohli samostatně žít. Po převzetí ústavu zavedl R. Klar vzdělávání v rámci OŠ, vybudoval dílny. Založil azyl pro nevidomé Francisco-Josefinum (1888) a v českých zemích první MŠ s opatrnou. Za pouhých 17 let vytvořil dílo, pro které je více než vhodné si jeho osobnost připomenout a ocenit. Vytvořil z ústavu zařízení, které se mohlo rovnat kterémukoliv v Evropě.

Rudolf M. Klar se narodil v Praze jako nejmladší ze tří dětí Pavla Aloise Klara. Obecnou školu navštěvoval v Litoměřicích, kde také absolvoval gymnázium. Práva studoval na německé univerzitě v Praze, kam se nechal zapsat v r. 1865. Svá studia však přerušuje, aby se přihlásil jako dobrovolník rakousko-uherské armády do války proti Prusku (1866). Po bitvě u Hradce Králové odchází jako důstojník do zálohy.

Po ukončení studií se stává zaměstnancem politického oddělení místodržitelství v Praze, nejdříve jako koncipient. Dosáhl hodnosti okresního hejtmána. Postupně působil v Českém Brodě, Hradci Králové, Litoměřicích, Karlíně a v Praze. Nakonec pracuje jako referent pro odborné a průmyslové školy.

R. Klar se i přes své náročné pracovní podmínky připravuje k převzetí ústavu, ale zdá se, že poněkud déle, než bylo zapotřebí. Na slib daný otci ovšem nikdy nezapomněl. Již v r. 1862 se podílí na vytvoření dohody s hradčanským ústavem, podle které budou do Klarova ústavu přecházet chovanci z Hradčan, aby se věnovali výuce řemesla. Mladší chovanci Klarova ústavu budou převedeni do OŠ ústavu na Hradčanech. Později R. Klar tuto dohodu opustil v souvislosti se zavedením všeobecného vzdělávání ve vlastním ústavu.

V r. 1864 poprvé veřejně hovoří na koncertě pořádaném ve prospěch ústavu. V r. 1873 vstupuje do direktoria ústavu. Téhož roku se zúčastňuje Evropského kongresu učitelů nevidomých (Vídeň), na kterém hovořil o neutěšeném stavu Klarova ústavu. V r. 1880 J. Běšín umírá a R. Klar se konečně může stát vedoucím direktoria. Po patriarchálním vedení Běšínově přináší sem svou veselou povahou odlišné ovzduší a tvořivého ducha.

V r. 1880 je také konečně přeložen do Prahy a může převzít vedení ústavu, který jeho péči nutně potřebuje. Vždyť dějiny uplynulých dvaceti let jsou pouhým výčtem milodarů od šlechty, jsou popisem vybavování kaple drahými sochami a vyzdobování

budovy ústavu. Tyto práce pohltily i výtěžek loterie. Hospodaření bylo rozvrácené a chovanci trpěli hladem. Na tomto úseku byla Klarovi i jeho matka neocenitelnou pomocnicí. Hospodářskou funkci si ponechala až do své smrti v r. 1885.

Státní služby Klar nezanechává, protože za vedení ústavu nedostává žádný plat. Polovinu dne pracuje na místodržitelství a druhou polovinu v ústavu. Tak to šlo po celých 17 roků, ve kterých přebudoval ústav na výchovně vzdělávací s výukou řemeslům. Sám se stará o vyhledávání nevidomých. Jeho snahou bylo, aby se s jejich výchovou začalo v útlém dětství. Po získání základního vzdělání a vyučení řemeslu mají chovanci odejít, aby se živili samostatně. Zbývající chovance ponechává na dožití až do doby, kdy mohou přejít do nově založeného azylu Francisco-Josefinum (1888). Ústav se diferencuje a ztrácí původní zaopatřovací charakter. Zásluha R. Klara v tomto směru je chválná.

I ve svých obtížných pracovních a nakonec i zdravotních podmínkách věnoval mnoho času na sbírání zkušeností. Zvláště uspokojivě se rozvinula spolupráce s ředitelem brněnského Ústavu pro nevidomé J. Schwarzem, s jehož pomocí v r. 1885 uspořádal výstavu výrobků svých učňů. Aktivně se zúčastňoval všech kongresů učitelů nevidomých.

V r. 1889 zorganizoval první Den učitelů nevidomých v Praze formou kongresu rakouských učitelů nevidomých. Sjeli se nejvýznamnější evropští tyflopodové. Kongres měl čistě pracovní ráz. Ve svém zahajovacím projevu prohlásil, že „je třeba opustit zatuchlé prostředí, v ústavech zavést nový, tvořivý duch a usilovat o přípravu k praktickému samostatnému životu“. Dále řekl: „Na koho se mají nevidomí obracet o radu a pomoc, když ne na nás?“

Během krátké doby se poměry v ústavu natolik zlepšily, že v r. 1884 bylo možné zahájit rozsáhlou přístavbu budovy, aby byly získány další prostory pro rozšíření počtu chovanců. Přijímali se nevidomí od 15 do 50 let. Po dokončení přístavby bylo možné začít s výukou mladších žáků v rozsahu OŠ. Začínají se proto přijímat děti od 10 let. Od r. 1897, kdy je otevřena MŠ s opatrnou, přicházejí do ústavu děti od 6 let. Otevřením tohoto oddělení pro nejmladší uskutečňuje R. Klar svůj názor, že nevidomí mají být soustavně odborně vychovávaní od svého nejútlejšího věku. Má jim být také věnována pozornost při vstupu do života v době dospělosti. A proto těm, kteří se osamostatnili, poskytovalo vedení ústavu rady a později i materiální pomoc.

Značně bylo rozšířeno košíkářství, které se zaměřilo i na jemnější práce, jež šly více na odbyt. Od

r. 1904 dostávají košíkáři výuční list. U jiných řemesel až od r. 1906.

V r. 1886 se v Praze konala velká košíkářská výstava, které se se svými výrobky zúčastnili i učni Klarova ústavu. Přišly také výrobky z Brna.

V r. 1886 se uskutečnil pokus se dvěma chovanci, kterým bylo umožněno navštěvovat německý učitel'ský ústav, kde mohli ovšem při vyučování pouze naslouchat. Podmínkou přijetí bylo, že se v průběhu vyučování nesmějí na nic ptát. Tyto podmínky byly zahrnuty i do vyhlášky ministerstva školství. Absolventi získali učitel'skou způsobilost vyučovat pouze na Klarově ústavu.

V r. 1888 byl ukončen vývoj tzv. pražské tabulky. Spolu s učiteli Malým (který ji zkonstruoval v r. 1886) a Dvořákem se na tvorbě této neocenitelné pomůcky podílel i R. Klar vylepšením pomocí pružného uchycení bodátka. Stále větší pozornost se věnuje tvorbě učebních pomůcek včetně vycpanin zvířat. Hře na hudební nástroje se ovšem vyučuje v omezené míře.

V r. 1891 vydává vedení ústavu výroční zprávu, která obsahuje pro rodiče poučení o výchově nevidomého dítěte. Ve stejném roce je R. Klar za své zásluhy povýšen císařem do stavu rytířského.

Ve svých padesáti letech začal trpět vleklou těžkou chorobou jater, která ho nakonec upoutala na lůžko. V létě r. 1898 odjíždí do Karlových Varů, odkud byl z důvodů nevléčitelnosti opět převezen zpět do Prahy. Brzy nato umírá. Rudolf Klar si přál, aby na jeho náhrobku nebylo uvedeno jeho jméno, nýbrž pouze nápis: „Zde odpočívá přítel lidí.“

Snahou R. Klara bylo zvýšit kulturní úroveň svých žáků a poskytnout jim takové vzdělání, aby se v životním uplatnění nelišili od ostatních lidí. Ve svých začátcích převzal azyl, i když bohatě dekorované sochami i jinými uměleckými předměty a vytvořil z něho výchovně vzdělávací ústav, který brzy získal evropskou úroveň. Rudolf Maria Klar se ze všech tří Klarů nejvíce přiblížil aktuálním problémům života nevidomých.

Snad pro mimořádnou citovou závislost na své matce se neoženil. Nezanechal tedy žádné potomky. Vedení ústavu se ujímá dosavadní hospodář Emil Wagner.

KLEIBERT, Kurt

* 1918

Rakouský novinář, spisovatel a podnikatel.

Narodil se ve Vídni. Zrak ztratil již v dětství. Výchovy se mu dostalo ve Vídeňském ústavu pro nevido-

mé. Mimo všeobecnému vzdělání se věnoval hudbě. Zvláště ho lákal jazz.

Po vystoupení z ústavu se stal varhaníkem evangelického kostela. Více než praxe ho zajímala hudební teorie. Po určitou dobu psal hudební kritiky do jednoho z vídeňských deníků. V té době začal jako mimořádný posluchač navštěvovat přednášky na novinářské fakultě. Založil vlastní nakladatelství. V r. 1946 začal vydávat časopis Cesta bez světla, věnovaný problematice nevidomých. Snažil se získat čtenáře i přispěvatele ze zahraničí, hlavně z USA. Tam pro spolupráci získal tyflopeda Altmanna, bývalého ředitele Židovského ústavu pro nevidomé ve Vídni. Přesto časopis později zanikl.

V r. 1952 zaniklo i jeho nakladatelství. Kleibert našel nové uplatnění na poli rehabilitace válečných invalidů. Finančně se opíral o podpory ze zahraničí. V r. 1956 se stal redaktorem časopisu Unser Schaffen, který byl orgánem později osleplých.

Z jeho literárních prací je ceněný hlavně svazek básní Vznikání a pomíjení (Werden und Vergehen) a sbírka společenských satir Nákaza blahobytu (Die Wohlstandseuche).

KLEIN, Johann Wilhelm

* 11. 4. 1765

† 12. 5. 1848

Světově známý rakouský tyflopeditický.

Je všeobecně pokládán za jednoho z největších tyflopeditů 19. století. Založil Výchovně vzdělávací ústav pro nevidomé ve Vídni, je autorem reliéfní hladké, ale v některých oblastech známější tzv. propichované reliéfní latinky, která nejdéle soutěžila s Braillovým písmem. Jeho tzv. psací stroje jsou již dnes předmětem zájmu sběratelů a slepeckých muzeí. Ve svých závažných spisech zachycuje a zobecňuje množství zkušeností, pro které byl odborníky vyhledáván a ještě několik desetiletí po jeho smrti se v některých zemích jeho názory považovaly za jediné správné. Vychoval několik nadšených tyflopeditů, kteří se ujali zakládání dalších podobných ústavů. Žádný jiný zahraniční odborník neměl tak mocný vliv na rozvoj výchovy nevidomých u nás jako právě J. W. Klein. S jeho jménem se již dnes tak často neseťkáváme. Bez znalosti obsahu jeho spisů bychom se však neměli obejít ani dnes.

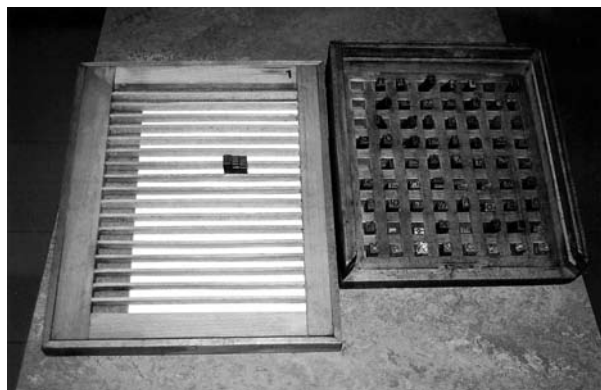

Narodil se v Allerheimu jako syn komorního rady. Po ukončení studií práv na stuttgartské Karlově vysoké škole (1788) přijímá místo správce justičního úřadu. Zdálo by se, že o jeho celoživotní právnické kariéře je tímto rozhodnuto, nebýt ovšem jeho zvláště silného sociálního citění. Zásadní vliv na celoživotní postoje J. W. Kleina měla francouzská revoluce. Po vtrhnutí francouzských vojsk do Bavor byl natolik zklamaný, že se v r. 1799 odstěhoval do Vídně, kde se hodlal věnovat péči o nejubožejší skupinu obyvatelstva. V r. 1802 se stává ředitelem Krajského chudinského úřadu. O rok později je jmenován členem dvorní komise pro chudé. Při výkonu této služby se přirozeně seznamuje i s problematikou života nevidomých dětí i dospělých. Zaujala ho především katastrofální situace malých nevidomých dětí, které při výkonu svého povolání viděl při návštěvách rodin i jinde vyrůstat většinou na pokraji nejchudších vrstev obyvatelstva bez základní péče a mnohdy jen náhoda je zachránila před smrtí zmrznutím nebo hladem. K těmto špinavým a hladovým, všemi opovrhovaným dětem, přilnul nejmocnější lidskou láskou, která ho vedla k brzké realizaci záměru pomoci jim.

V letech 1804–1807 vydává Rakouský časopis pro chudinskou podporu. Popisuje v něm ubohý stav chudiny a vyzývá k nápravě. U těchto proklamací však nemínil zůstat. Byly jen apelem pro veřejnost.

Na Kleina silně zapůsobili dva nevidomí umělci, kteří v něm utvrdili přesvědčení, že nevidomý je člověkem, kterého nelze odmítat. Především to byla nevidomá hudební skladatelka, virtuoska a majitelka hudební školy Marie Terezie Paradisová, která v té době působila ve Vídni. Také ho mocně upoutaly básně nevidomého moravského rodáka Antonína Berghofera, jemuž umožnil vydání jeho sbírky básní. V době, kdy Kleina plně zaujala myšlenka založit ve Vídni Výchovně vzdělávací ústav pro nevidomé (dále jen ústav), vyšla publikace Krátký návrh ke zřízení ústavu pro slepé děti, kterou napsal vídeňský magistrátní rada Franz Gahais. Klein se také dovídá o dřívější Haüyově činnosti. S Paříží však užší styky nenavazuje, protože po odchodu V. Haüye se tamní ústav rozpadl. Bez zvláštního povšimnutí ponechává také Weinbergerův pokus založit ve Vídni ústav již v r. 1798. Jako silná osobnost jde svou vlastní cestou. Jeho úmyslem je věnovat se malým nevidomým dětem, což bylo v této době mimořádně neobvyklé. Většina ústavů svou činnost zahajovala se staršími dětmi nebo dospívající mládeží.

V rámci své sociální činnosti se v r. 1804 seznamuje s nevidomým devítiletým chlapcem Jakubem Braunem. Získat souhlas jeho rodičů k soustavné výchově

Kleinův psací stroj z 20. let 19. století

nebylo vůbec obtížné. V této době se Klein také žení, a tak mohl chlapce přijmout do své nové domácnosti. Manželka ho v jeho úmyslech podporovala. Byla mu po celý život zdatnou a obětavou pomocnicí.

Se soustavným vyučováním začali 13. května téhož roku. Protože Klein neznal zkušenosti Haüyovy a o anglických a skotských zařízeních neměl žádné zprávy, budoval své výchovné a vzdělávací metody na intuici a vlastních zkušenostech. Zdá se, jakoby o cizí zkušenosti vůbec ani nestál. Nepřijal ani názor Fr. Gahaise, který doporučoval zřídít v ústavu pro nevidomé děti oddělení pro poloslepé. Nenavazuje vlastně na žádný vzor. U veřejnosti se nesetkává s pochopením, jelikož jeho práce byla všeobecně pokládána za zbytečnou. Potencionální mecenáši nevěřili v účelnost takového zařízení. Finanční prostředky se mu proto dařilo shromažďovat jen poskrovnu. Nikdo se nehodlal podílet na tak nejistém projektu, protože nevidomí byli stále pokládáni za nevzdělavatelné a ve společnosti za nepoužitelné. Klein se přesto odhodlává dokázat, že i oni mají předpoklady k životu uprostřed lidského společenství i k tvůrčí činnosti. Rovněž státní aparát měl v této době jiné starosti, byly to doby zvýšených válečných nákladů. Klein však vytrval a těžké začátky překonal. Práci mu usnadňoval jeho mimořádně nadaný a hlavně pilný žák. Braunova přirozená inteligence a také jeho chuť do učení jim umožňovala překonávat všechny překážky, které se vyskytly a brzdily cestu k vytčenému cíli.

Vyučování začalo podle systematicky připravených plánů. Klein si sám zhotovoval potřebné učební i jiné pomůcky. Mimo to se rovněž věnuje úpravám některých společenských her. Nikoliv totiž jen pouhé povinnosti, ale také zábava byla součástí výchovy. Tento přístup byl neobvyklý, měl ale své kladné vlivy na vzájemné vztahy učitele a žáka.

Po roce společné pilné práce představil Klein svého žáka veřejnosti. Dokladem toho je zmínka ve vídeňském tisku Wiener Zeitung ze dne 24. července

1805. Píše se, že předvedl čtení a psaní reliéfních písmen, počítání a orientaci na reliéfních zeměpisných mapách. Braun již ovládal také některé manuální práce jako paličkování, háčkování, práce s papírem aj.

Braun byl Kleinem také představen císaři, který byl velice spokojený a rozhodl ročně subvencovat vznikající ústav za účelem jeho rozšíření. Na základě toho již Kleinova činnost neuniká pozornosti a zvláště po císařově peněžitém daru začaly konečně plynout peníze od jednotlivců i korporací. Ústav bylo možné rozšířit. Zavádí se výroba provazů, stuh, řemenů, opasků, síťování, práce se dřevem aj. Mimo rozvíjení zručnosti dbá Klein na pěstování tělesné zdatnosti chovanců, což v této době nebylo obvyklé.

Zvláštní pozornost věnuje Klein výuce čtení a psaní. Pro psaní tužkou používali jeho žáci Gildbergův přístroj. Osobní význam J. W. Kleina v tomto okruhu je, že vytvořil dvě vlastní latinky, později ještě dlouho populární. Nejdříve to byla hladká reliéfní latinka z písmen velmi jednoduchých tvarů (1805). Jelikož se neosvědčila pro vlastní psaní, převzal dosavadní zkušenosti nevidomého učitele Curyšského ústavu pro nevidomé F. G. Funka s latinkou propichovanou špendlíkovou soustavou. Všechna písmena co nejvíce zjednodušuje, aby byla hmatem dobře čitelná. Pro psaní touto propichovanou latinkou vytváří speciální přístroj všeobecně nazývaný Kleinovým psacím strojem (1811). Zabývá se rovněž problematikou hudební notace pro nevidomé. Učinil dokonce pokus využít k tomu svou propichovanou latinku. Nesetkal se však s úspěchem přesto, že pro psaní takových not použil vhodnější psací aparaturu. Hudební vzdělávání svých žáků považoval za nezbytné. Pokusil se dokonce vymezit obtížnost hry na různé hudební nástroje. Pro výuku zeměpisu vytváří dřevěné rozkládací mapy. Měly charakter stovebnice.

Dospělým nevidomým pro jejich samostatný pohyb na ulici doporučoval jako průvodce psa.

Své první zkušenosti popisuje v knížce Popis zdařilého pokusu přivést slepé děti k užitečnosti v občanském životě. Dílo je brzy populární a ihned přeloženo do italštiny. Kleinův ústav se stává pozoruhodností Vídně.

Reakcí jeho odpůrců bylo oznámení úřadům, ve kterém je osobně osočován. Kleinova práce však již v této době byla všeobecně oceňovaná, a tak vlastně jediným, a to proti očekávání kladným výsledkem bylo, že ústav byl v r. 1816 zestátněn. Tak byly konečně vytvořeny podmínky pro získávání mladých lidí, kteří se chtěli věnovat výchově a vzdělávání nevidomých dětí. Právě v této době sem přichází i J. R. Beitzl, budoucí zakladatel ústavu v Bratislavě a později v Brně.

Klein se postupně stává populární osobností mezi odborníky. Ze zahraničí dochází mnoho dopisů a dotazů. Jsou to např. známé dopisy J. Knieho, nevidomého zakladatele a ředitele ústavu ve Wroclawi. Ředitel ústavu v Linci mu posílá (již v r. 1823) ke konzultaci svůj návrh bodového písma. Později mu píše i sám L. Braille. Klein však oba návrhy odmítá. Žádné bodové písmo nepovažuje za vhodné. Je autorem názoru, že jakékoliv písmo, které se nepodobá latině, izoluje nevidomé od ostatní společnosti. Jeho tvrzení převzalo potom mnoho dalších tyflopeditů.^{*1)}

Klein začal nepotřebné, neosvědčené a zastaralé učební pomůcky uschovávat. Takto spolu s vyžádanými pomůckami od jiných ústavů vzniká specifická sbírka. Tak je také založeno historicky první slepecké muzeum (1837).^{*2)}

Prosazoval, aby i na běžných školách byla věnována péče o vzdělávání a kultivování nevidomých. V r. 1810 byla vydána vládní vyhláška, ve které se upozorňuje na možnost vzdělávat nevidomé na školách v místě jejich bydliště. Jelikož Klein tuto akci vyvolal, cítil se povinen dát do rukou učitelů odbornou pomůcku. V tomto směru nebyly dosud žádné rozsáhlejší zkušenosti. V r. 1819 vydává proto publikaci s názvem Učebnice vzdělávání slepých.

Protože většina dětí, které přijal do ústavu, byla velice zanedbaná, věnuje se péči o jejich předběžnou výchovu v rodině. Tuto považuje za základ budoucích životních úspěchů. Jeho publikaci Návod k účelnému zacházení se slepými dětmi v kruhu rodinném lze považovat za první příručku pro rodiče nevidomých dětí raného období.

Při propuštění prvních chovanců z ústavu se ukázalo, že prakticky nemají žádnou možnost uplatnit se v životě. Klein proto upadá znovu v nemilost a dokonce mu byla při jeho případném odstoupení navržena penze. Nebyla to však nedostatečná příprava žáků pro život, nýbrž tvrdé společenské podmínky, které nevidomým neumožňovaly pracovat a svou prací se samostatně živit. Tato situace nakonec vedla k otevření azylu (1826) jako Zaopatřovacího a zaměstnávacího ústavu pro starší nevidomé, jehož se stává ředitelem.

Tak jako velká většina tyflopeditů 19. století, i sám Klein idealizuje některé vlastnosti a možnosti nevidomých, např. i tím, že je považoval za nejlepší učitele nevidomých dětí. Vycházel z některých pedagogických úspěchů nevidomých, které poněkud přeceňoval. Na druhé straně se přikláněl k názoru, že nevidomí by neměli pracovat společně s vidomými. Je jim třeba poskytnout útočiště, protože přesto, že nevidomý je vzdělaný a je zručný, nehodí se pro společné zaměstnání s vidomými. Všestranné působení J. W.

Kleina mělo nakonec za následek vydání císařského zákona z r. 1846.

Dívky by se měly umístit v klášterech. V této oblasti se nevymanil z běžného přístupu ostatních pedagogů.

V r. 1842 dochází znovu mezi představenstvem spolku a Kleinem k názorovým diferencím, které ho nakonec vedly k tomu, že se pomalu začíná uvolňovat od vedení obou ústavů a věnuje se dokončení několika odborných prací. Ústav za něho dočasně vedl učitel Mat. Pohleutner.

Jeho šťastný rodinný život narušuje úmrtí dcery v jejích 19 letech. Klein je konečně přemožen a uzavírá se do sebe. Koncem života je tělesně i duševně úplně vyčerpaný. Kontakty s okolím narušuje jeho silná nedoslýchavost. Ještě před svou smrtí se stává svědkem, jak se ústav za válečných událostí přeměňuje v nemocnici a jeho chovanci jsou přemístěni do azylu. Umírá vyčerpaností. Jeho nástupcem se stává později významný rakouský tyflopod českého původu M. Pablasek.

Kleinův vliv zasáhl i české země. Jednak tím, že se svým prvním žákem navštívil Prahu, jednak proto, že J. R. Beitzl, původně učitel v Ústavu pro nevidomé ve Vídni, se stává zakladatelem ústavu v Brně. Klein měl vliv i na založení ústavu v Bratislavě, později přeneseného do Pešti. Nepřímo působil svými zkušenostmi na rozvoj ústavu ve Wroclawi. Měl také vliv na založení několika ústavů v Rakousku, Německu i jinde. Kleinův vzhlas byl tak velký, že různé úřady z Rakouska i ze zahraničí k němu posílaly své školní odborníky, aby je Klein naučil svému umění a stali se jeho žáky, jako např. Fr. Müller, J. Stüber, J. R. Beitzl aj., kteří s jeho pomocí založili nové ústavy (Bratislava, Brno, Freiburg, Mnichov). Plným právem ho nevidomí ve své době nazývali Otcem slepých. Z tohoto širokého záběru pramení jeho odborná popularita a respekt. Již dávno bylo Braillovo písmo přijato jako nejlepší, ale Klein nic neutrpěl na své vážnosti.

Jeho odborně literární odkaz je mimořádně bohatý a hodnotný. Mimo časopisecké články to jsou následující díla: O chudobě, odstranění žebroty a péči o chudé (1792); Popis zdařilého pokusu přivést slepé děti k užitečnosti v občanském životě (1805); O vlastnostech slepých a jak s nimi jednat (1808); Učebnice vyučování slepých (1819); Návod k účelnému zacházení se slepými dětmi v kruhu rodinném (1836); Dějiny vzdělávání slepých dětí (1836); Ústavy pro slepé ve Vídni (1841); Vedení slepých dětí, které nejsou v ústavech (1844); Návod k poskytnutí nutného vychování slepých dětí (1845); Písně pro slepé a o slepých (1845); Gymnastika pro slepé (1847) (vyšla rok před jeho smrtí).

*1) Připomeňme si, že Braillovo písmo bylo nejdříve zavedeno v Paříži, kde vzniklo, a to právě až v r. 1850, celých 25 let po jeho vytvoření

*2) A. Klarovi se stalo toto zařízení příkladem pro založení podobného ústavu v Praze r. 1832

KLEINHANS, Josef

* 1775

Německý řezbář.

Narodil se v Naudersu jako syn pekaře. Zrak ztratil ve čtyřech letech. Již v raném dětství se projevoval jako mimořádně zručný. V jedenácti letech vyřezal podle vzoru první krucifix. Tímto úspěchem se povzbudil a začal se řezbářství věnovat soustavněji. Jeho výrobky šly na odby.

Rozhodl se pro hlubší znalosti v oboru. Vyhledal proto sochaře Nessla v Zillerthalu, aby ho zasvětil do zásad výtvarného umění. V krátkém čase rozšířil své práce na tvorbu bust, např. O. Hofera. Také se pokusil o bustu císaře. Další práce vytvářel vždy podle vzoru. Zájem zákazníků neustával. Zakázky nestačil plnit. Pro místního biskupa vytvořil klečící postavu Karla Boromejského. Postavu sv. Františka zakoupila umělecká sbírka v Ambrasu. Několik jeho prací je údajně v Innsbrucku, uvádí tak poslední zpráva z r. 1850.

Kleinhans je právě tou příslovečnou výjimkou, co potvrzuje pravidlo. Tvořil za změněných poznávacích podmínek, protože zrakové představy mohl mít pouze mlhavé. Zřejmě mimořádné nadání a smysl pro vybavování prostorových představ mu zajišťovaly, že jeho dílo má svou specifickou formu a je přijatelné i pro zrakové vnímání.

KLEM, Hans

* 1. 2. 1930

Německý vysokoškolský profesor.

Oslapl v útlém dětském věku. Vykonával povolání stenotypisty. V r. 1949 se s úspěchem podrobil maturitní zkoušce a přihlásil se ke studiu na univerzitě v Lipsku, později pokračoval v Berlíně. Jeho oborem byla hospodářská věda. Doktorát získal v r. 1962 jako ekonom. Ekonomii kapitalismu vyučoval na univerzitě v Berlíně. Zabýval se též prací ve Svazu nevidomých a slabozrakých NDR.

KLJUŠNIKOV, Jevgenij Vasiljevič

* 13. 8. 1926

† 3. 9. 1990

Historik slepeckého hnutí v Rusku, zakladatel Slepeckého muzea v Leningradě.

Pro své těžké zrakové postižení se stal žákem leningradské školy pro nevidomé děti. Po absolvování školy přešel na Leningradskou státní univerzitu, fakultu historie. Studium zakončil v r. 1955. V letech 1956–1971 pracoval v knihovně pro nevidomé v Leningradě (nynější Sankt Petěrburk). Aktivně se podílel na organizování založení zdejšího slepeckého muzea. Po smrti V. S. Sverlova působil (od r. 1972 do své smrti) ve funkci ředitele a vedoucího vědeckého pracovníka muzea. Pod jeho vedením muzeum obdrželo název Národní muzeum.

Napsal více než 160 časopiseckých článků, esejů a korespondence z historie a společenského dění organizace nevidomých občanů v Rusku. Jsou to především jeho tři rozsáhlé práce: *Život Aleksandra Pavloviče Belorukova, Leningradská organizace VOS a Od Rabfakov^{*1)} do Vuzov^{*2)}*. I když neměl tyflopeditické vzdělání, je považován za největšího specialistu slepecké historie v Rusku.

*1) *Rabfakov - Dělnická příprava**2) *Vuzov - Vysoká škola pro pracující*

E.H.

KLOS, Eric

Americký nevidomý saxofonista.

KLUČKA, Jozef

* 18. 9. 1920

Slovenský básník.

Oslepl za druhé světové války. Povoláním byl telefonním manipulátem. Žije v Bratislavě.

V r. 1975 vyšla v bodovém písmu jeho sbírka básní *Verše z nevidna*. Básnický projev Klučky je dosti komplikovaný a běžnému čtenáři až nepřehledný. Jsou zde znaky impresionismu, ale také prosté agitky. Sbírkou vznikla v letech 1962–1974. Proto snad její formální nejednotnost. Tematicky se básně většinou váží k jeho slepotě.

KNAPOVÁ-BORTTOVÁ, Mary Grace

* 28. 11. 1889

Americká tyflopeditka působící převážně v Číně.

Narodila se v Pittsburghu. Ve dvou letech oslepla následkem neštovic. Její matka nebyla spokojená se způsobem vzdělávání, odstěhovala se proto do Bostonu. Mary opustila ústav v r. 1909. Středoškolská studia ukončila v r. 1915. Po studiích na Columbijské univerzitě Wellesley College získala doktorát filozofie. Při studiích se seznámila s čínskými studenty, kteří ji informovali o potřebě pomoci nevidomým v jejich vlasti.

Od té chvíle cestovala dvanáctkrát do Číny. Poprvé to bylo přes velký odpor vlastní rodiny v r. 1917. Brzy po příjezdu otevřela první školu pro nevidomé dívky. Později adoptovala dvouletou nevidomou Čiňanku, která později po studiu na Perkinsově škole se stala učitelkou nevidomých a obě společně vyučovaly na stejné škole.

Mary se vdala za jednoho z misionářů jménem Burt. I nadále pokračovala ve vzdělávání nevidomých dětí. Trvalý politický neklid často narušoval život ve škole. Přesto ve své práci pokračovala i po smrti svého manžela. Udržovala školu otevřenou téměř po celou druhou světovou válku. Po vpádu Japonců jí hrozilo uvěznění, a proto v r. 1944 odešla do Spojených států amerických. Stala se učitelkou v Perkinsově škole (1944–1945). Vedením školy byla vysoce oceněna. Po válce se znovu vypravila do Číny s velkou zásobou oděvů, školních potřeb aj. Zjistila, že její škola byla koncem války zničena. Vybudovala školu znovu. Pracovala v oblasti Shin Hing. Po propuknutí občanské války musela svou školu opustit znovu. Při rozloučení se svými žákyněmi nebyla schopná slova. Rozevřela svou mohutnou náruč, do které se schoulilo několik dětí.

Následující léta pracovala s dospělými nevidomými v Connecticutu. Působila rovněž jako korektorka v Národní kongresové knihovně. Několikrát zajela do Hongkongu, ale komunistická vláda ji do střední Číny nepustila. Od r. 1982 žila ve Washbury House, v domově pro penzisty. Oslavila tu své sté narozeniny.

KNIE, Johann Georg* 13. 1. 1794 (1795)^{*1)}

† 24. 6. 1859

Je zakladatelem výchovně vzdělávacího ústavu pro nevidomé ve Wroclawi (1819), autorem a překladatelem několika tyflopeditických spisů. Byl také autorem

několika druhů písma pro nevidomé a zastánce myšlenky, aby nevidomí mohli navštěvovat běžnou školu v místě svého bydliště.

Narodil se v Erfurtu jako syn dvorního zubaře. Otec se však dostal do nemilosti. Aby uhájil vlastní existenci a uživil rodinu, byl nucený se často stěhovat a měnit působiště. 7x, například z Hannoveru do Drážďan (kde Johann ve svých 10 letech onemocněl neštovicemi a ztratil zrak).^{*2)} Rodiče neztratili zájem o jeho výchovu a plně se mu věnovali. I po ztrátě zraku umožnili, aby chodil do školy. Pokud bylo třeba, zajišťovali mu soukromého učitele.

Rodina se dále stěhovala do Mannheimu, kde Knie začal studovat na gymnáziu. Obstaral si také několik učebních pomůcek, které zde vyráběl nevidomý Weisenburg, považovaný za prvního německého vzdělaného slepce (vyučoval ho Christian Niessen).

V r. 1808 se rodina konečně nastěhovala do městečka Pless. V prosinci téhož roku byl J. Knie přijat do Ústavu pro nevidomé v Berlíně, který však byl teprve ve svých začátcích (zal. 1806 A. Zeunem) a spíše součástí rodiny zakladatele. Knie vynikal nad ostatními, jelikož měl již předběžné vzdělání. Stal se Zeunovou silnou oporou. Věnoval se hře na violoncello.

Zeune ho pověřoval doučováním ostatních chovanců. Později v ústavu po krátkou dobu pracoval jako výpomocný učitel. V této době u něho pozvolna vzniká předsevzetí, že se stane učitelem nevidomých dětí. Zároveň je si však vědom, že jeho dosavadní vzdělání nedostačuje. Uvažuje o vysokoškolském studiu. V ústavu jako žák pobyl pět roků, jako výpomocný učitel dva roky.

V r. 1815 vstupuje na Wroclawskou univerzitu. Po tři roky úspěšně studuje především matematiku, dějepis a zeměpis. Živí se kondicemi. Navíc se již v této době začíná zabývat překlady některých děl francouzských tyflopodů (Guillie, Dufau, E. Nigová, Bridgmanová). V r. 1816 v časopise Hulystikk navrhl otevřít ve Wroclawi vzdělávací ústav pro nevidomé děti. Tento návrh se setkal s kladnou odezvou. To ještě více zvýšilo jeho úsilí studovat cizí jazyky s úmyslem pokračovat v překladech francouzských spisů a tak převzít zkušenosti tamních tyflopodagogů.

Na popud J. Knieho byl v r. 1817 založen Spolek pro podporu osleplých bojovníků za svobodu. O rok později dává vláda souhlas k založení ústavu. Mezi

tím J. Knie úspěšně dokončil svá studia. Než bylo možné přistoupit k založení ústavu, vypomáhá Knie na místním gymnáziu, kde vyučuje matematice. Pro výuku si opatřil vhodné pomůcky, jako např. trojrozměrná geometrická tělesa aj.

Prvními jeho žáky v ústavu byli osleplí vojáci, kteří přišli o zrak v právě ukončených válečných událostech let 1813–1815. Byl to tedy zpočátku vlastně rehabilitační ústav, do kterého byli přijímáni dospělí, aby jim bylo umožněno adaptovat se na nové životní podmínky. Plně začal ústav pracovat v r. 1819. Postupně bylo možné přijmout i děti, a to zvláště poté, kdy byla v následujícím roce ústavu přidělena větší budova. Pro dospělé bylo třeba zajistit způsob obživy (Knie vynalezl strojek na výrobu zápalek a nití), pro děti bylo nutné otevřít školu s pravidelným provozem.

Pro své malé žáky pracně hledal vhodný druh písma a vytvářel potřebné pomůcky (v r. 1830 vydal první slabikář). Při vyučování použil postupně několik druhů reliéfní latinky: a) písmena vytvářel pomocí hustě zapíchaných špendlíků do polštářku, b) písmena do papíru propichoval šídlem, c) řídkým kličovým roztokem napsal písmeno a posypal křídlovým práškem. Po zaschnutí je bylo možné rozeznat hmatem, d) jehličkami propichovaná písmena vznikla tím, že špendlíky vysázel do dřevěného hranolku. Veškerou svou činnost konzultoval formou dopisů s J. W. Kleinem, kterého považoval za největší autoritu. Činil tak konečně i jeho dřívější učitel A. Zeune.

V r. 1829 prožil J. Knie velké zklamání, když se ve spolku začaly zvedat hlasy, aby byl nahrazen učitelem Keislerem. Dnes již nelze zjistit, zda byla jako důvod uváděna Knieova slepota či něco jiného. Bylo mu nabídnuto místo učitele v ústavu ve Varšavě a dokonce i v Drážďanech. Svou velkorysostí a pevným postojem tyto obtíže překonal. Toto období bylo pro něho vůbec náročné. Zemřely mu jeho dvě ze tří děti a manželka těžce onemocněla. Dosavadní obětavé pomoci své manželky se musel vzdát. Byla to pohroma, která by zlomila i tu nejsilnější osobnost. Ústav vedl přesto úspěšně až do své smrti.

Své zkušenosti zobecnil a zachytil v několika pracích. Je to čtrnáct obsírných dopisů J. W. Kleinovi v rozmezí let 1818–1842. Jsou projevem mimořádné úcty k přední osobnosti zakladatele skupinové výchovy a vzdělávání nevidomých v německé oblasti. Dopisy diktoval a jejich pravost potvrzoval svým razítkem.

Obsahem prvních dopisů je líčení vlastního dětství, pobytu v berlínském ústavu a touha po uplatnění svého vzdělání. Nejrozsáhlejší část však zabírá popis starostí související se založením wroclawského ústavu.

Zmiňuje se rovněž o způsobu svého studia na univerzitě a svých prvních zkušenostech s výukou nevidomých žáků v době, kdy pomáhal Zeunovi. Popisuje, jak ho zaujala myšlenka založit ústav pro nevidomé, uvádí své první zkušenosti s válečnými slepci aj. Dopisy se tak vlastně stávají jediným pramenem pro poznání Knieovy cesty za vytčeným cílem.

Z dopisů se také dovídáme o jeho potížích, které ho potkávaly ve spolkové činnosti i jeho úmyslu cestovat Německem, vzniklé vlastně z přání navštívit Vídeň. Tuto cestu podnikl v r. 1835. Trvala více než tři měsíce. Po celou dobu si pravidelně pořizoval denní záznamy. Navštívil také pražský ústav na Hradčanech. Zkušenosti z této cesty popisuje ve své knize *Pedagogická cesta Německem* v létě r. 1835, která vyšla v r. 1837. Tuto publikaci je možné doporučit jako vhodný doplněk Kleinových *Dějin péče o slepé*. V Knieově práci nacházíme mnohé informace, které by jinak zůstaly neznámé.

Kniha se také zabývá pokyny, jak vychovávat nevidomé dítě v rodině od jeho nejtělejšího věku a je vhodným doplňkem Kleinovy práce stejného zaměření. Knieova práce je tedy rovněž určena pro rodiče. Několik set výtisků jim bylo také rozesláno bezplatně. Obě práce je vhodné pokládat za první, které jsou určeny rodičům a mají přispět k uvědomělé výchově nevidomého dítěte. Tím dovršují pokrokové tendence prvního vychovatele nevidomých ve Francii Valentina Haüye a prvního německého tyflopeda Christiana Niessena.

Mimo obšírné dopisy Kleinovi a výše zmíněné práce zanechává J. Knie ještě další dílo: *Uvedení k účelnému jednání nevidomých dětí* (1839). Mimo jiné v něm odsuzuje legendy, které nevidomým připisují zvláštní schopnosti, jež jim snad příroda údajně poskytuje jako náhradu za ztrátu zraku, zabývá se výchovou nevidomého dítěte aj. Přimlouvá se za aktivní výchovu, ve které se má najít hodně příležitostí, aby dítě poznávalo svět svými smysly. Podtrhuje úlohu hmatu i jiných smyslů, zabývá se sebeobsluhou aj. Podává rovněž čtyři návrhy na písmo pro nevidomé. V r. 1852 vyšla jeho kniha *Budoucnost slepých* a v roce 1860 *Poselství nevidomých vidomým*.

Knie také spolupracoval na Disterwegově práci *Cesta ke vzdělávání německých učitelů*, která vyšla ve Stárkově překladu v časopise *Přítel mládeže* (1840), jako historicky druhá uveřejněná práce o výchově a vzdělávání nevidomých. Měla instruovat učitele běžných škol, které navštěvovali i nevidomí žáci. J. Knie v ní zpracovává tematiku péče o nevidomé v běžné škole.

Jako osobnost můžeme Johanna Georga Knieho zařadit k nejvýznamnějším tyflopeditům 19. století.

Spolu s J. W. Kleinem a A. Zeunem tvoří výrazné německé tyflopeditické trojhvězdi.

^{*1)} Viz Scherer, 1864

^{*2)} *Některé prameny uvádějí, že o zrak přišel po pádu do kádě s vápnem*

KNOASS, N. V.

V r. 1836 sestavil systém reliéfního písma pro nevidomé. Vybírá k tomu a kombinuje jednotlivé znaky z již existujících písem. V praxi jeho písmo nebylo ani vyzkoušeno.

KOEV, Vasil

* 1914

† 1983

Bulharský učitel hudby, jeden ze zakladatelů bulharského profesionálního pěveckého sboru nevidomých. Byl jeho prvním dirigentem.

Narodil se v Čirpanu v chudé rolnické rodině. Zrak pozbyl již v dětství. Základní všeobecné i elementární hudební vzdělání nabyt ve Státním ústavu pro nevidomé v Sofii. Záhy projevoval mimořádné hudební nadání spojené s trvalou pílí. K hudbě zvláště přilnul pod vedením N. Bechterova, učitele hry na housle a P. Stajnova, u kterého se učil hře na klavír. Ve hře na oba hudební nástroje dosahoval vynikajících výsledků. Byl ozdobou při všech interních i veřejných hudebních žákovských produkcích, které ústav pořádal.

Protože jeho rodiče byli chudí, je Koev po ukončení docházky do ústavu nucený se osamostatnit a starat se o svou obživu. V rodině nebylo na to, aby mohl své hudební vzdělání rozšířit studiem v odborné škole. Jako ostatně většina nevidomých hudebníků v průběhu druhé světové války působil jako hudebník v restauracích a jiných zábavních podnicích, aby si vydělal na základní obživu.

Touha po poznání a silný vztah k milovanému umění přivádí vitálního nevidomého mladíka na Státní hudební akademii. Již to, že byl vůbec přijat, bylo úspěchem. Avšak to nejnáročnější ho přece jenom čekalo. Při studiu bylo třeba překonávat mnoho těžkostí, které zdolával mimořádným pracovním úsilím. Chybějící hudební materiál částečně nahrazuje mimořádnou hudební pamětí a představitostí. S obtížemi si zajišťuje přepisy nejnужnějších skladeb i jiného studijního materiálu (textů i hudebnin) z běžného do Braillova písma. Hru na klavír studuje u prof. T. Jankova, harmonii u prof. V. Stojanova.

Po ukončení vysokoškolského studia pracuje nejdříve jako učitel hudby v Sofijském ústavu pro nevidomé, kde vychoval řadu hudebníků.

Nejvíce ho vždy lákala vokální hudba. Stává se proto členem ochotnického pěveckého sboru Balkán, který působil při Svazu nevidomých Bulharska. Koev se přihlásil k vypsanému konkurzu, který posléze vyhrává a stává se prvním hlavním dirigentem tohoto pěveckého sboru. Pod jeho vedením zvyšuje sbor neustále svou interpretační úroveň a po cestě umění pokračuje jako profesionální těleso.

Koev je autorem několika sborových písní, např. Dcero Kalino, More done aj., které dnes zaujímají významné místo v repertoáru sboru.

Život Vasila Koeva byl naplněný prací, úspěchy, ale také zklamáním. Jeho osobnost byla významným článkem hudební kultury bulharských nevidomých. Jeho umění bylo vysoko ceněno odbornou hudební veřejností.

Svět nevidomých utrpěl jeho odchodem těžkou ztrátu. Byl jednou z překrásných nevidomých osobností, které neúnavnou prací naplnily svůj život po okraj.

KÖGLER, Hermann

* 1884

Německý hudební skladatel polského původu.

Narodil se v Lodži jako syn německých rodičů. Oslepl již v dětství. Vychován byl v Ústavu pro nevidomé ve Vídni, kde se také učil hře na housle, klavír a varhany. Svě vzdělání si doplnil na konzervatoři v Lipsku, kde byl vyznamenán Mozartovou a Niskischovou cenou.

Již v r. 1903 uspořádal v Lodži první večer ze svých skladeb. Dále vystoupil ve Varnsdorfu, Liberci a Berlíně. Téhož roku byla ve Zhořelci provedena jeho symfonie.

Vědecky se zabýval problematikou čistého ladění. V r. 1930 se stal zvukovým technikem lipského rozhlasu.

Z jeho 72 opusů bylo 33 vydáno tiskem. Pochvalu zaslouží jeho písně.

KÖCHLIN, Alphons

* 22. 3. 1821

† 1. 7. 1882

Zakladatel Ústavu pro nevidomé v Müllhausenu a Illzachu (v současné době Francie).

Narodil se v Thannu jako syn továrníka. V rodině bylo již několik dětí. Jestliže většina jich předčasně zemřela, je div, že to nepotkalo právě tohoto chlapce.

Po studiích na místní reálce se stal zaměstnancem banky. Ve dvaceti letech ho začala trápit vážná oční choroba. Zrak se mu postupně zhoršil až do úplného oslepnutí v 38 letech. Odešel do předčasné penze.

V r. 1854 se dovídá o Ústavu pro nevidomé v Lausanne. Bylo pro něho nepochopitelné, že nevidomí se mohou učit a také pracovat. Nakonec překonal svou plachost před nevidomými a odebral se do Lausanne.

Tam byly ovšem přijímány jenom děti. Potom, když se rozhodl, že se chce stát učitelem nevidomých, byl přijat. Učil se číst a psát, vyplétat židle, plést sítě i punčochy.

V r. 1855 se stěhuje do Müllhausenu, kde našel neznámého nevidomého chlapce. Vzal si ho k sobě a začal ho učit. Po upozornění, že jsou i jiní slepci, kteří se živi žebrotou, vyhledal několik dalších a získal je k tomu, aby k němu docházeli do bytu.

Köchlinova činnost se stávala stále známější. S obstaráváním dalších financí pomohli přátelé. Do jeho bytu se nakonec nemohli všichni vejít. Požádal proto matku jednoho svého žáka, a ta uvolnila část svého velkého bytu. Švagr mu navrhl, aby spolu zakoupili starý opuštěný dům. Ten však brzy zemřel, ale právě tehdy už byl nový ústav pro nevidomé uznán státními orgány. Žilo se zde velice chudě, prakticky z ruky do úst. Nadšení na obou stranách však vítězilo.

V r. 1856 začal Köchlin usilovat o vydání bible reliéfním písmem. Záměr se uskutečnil. Pro ten účel upravil reliéfní latinku. Bible byla dokončena za dlouhých sedm let.

V r. 1857 se ústav přestěhoval do Illzachu. Poměry byly stále velmi svízelné, učitelem je stále pouze Köchlin. Pro pracovní vyučování a hudební výchovu docházeli vidomí učitelé, kteří vyučovali bezplatně. Ústav byl vlastně v izolaci od jiných. Köchlin nepřebíral od nikoho žádné zkušenosti, metody si vybíral samostatně. To se nutně muselo projevit na výsledcích. Nedostatek znalostí doháněl mimořádnou pílí. Zdůrazňoval rozvoj hmatu. Neustále se opíral o své dříve získané zrakové představy, takže nerozuměl těm nevidomým, kteří byli slepi od narození.

V r. 1860 dal podnět ke vzniku kuratoria. Byl konečně schválen i statut ústavu. Köchlin byl jmenován doživotním ředitelem. Začínají se konečně pravidelně vydávat ročenky, ve kterých Köchlin svůj ústav nazývá azylem, takže se veřejnost právem domnívala, že se jedná o zaopatřovací ústav. V r. 1861 bylo možné ústav rozšířit přístavbou.

Svou slepotu snášel velice těžce. Když přibýly i starosti s nevyčísitelnými nemocemi bratrů, přiklonil se k mystice.

Od r. 1881 se jeho duševní stav stále zhoršoval. Trpěl nervovými obtížemi a dostavily se i záchvaty. Nemoc končila rozpadem osobnosti a posléze smrtí. Skončil se život plný vzruchů a trápení pro zakladatele tohoto ústavu a konečně i pro samotné jeho svěření.

KOLFF, Gualtherus Johannes

* 1846

Zakladatel slepecké knihovny v Nizozemsku.

Narodil se v Rotterdamu. O zrak přišel z neznámé příčiny v postpubertálním věku. Studoval cizí jazyky a zabýval se literaturou. V r. 1891 založil braillskou knihovnu pro Nizozemsko. Známy byl svou literární činností. Psal také divadelní hry. Věnoval se rovněž překladatelské činnosti. Z jeho literárních prací je nejznámější *De vossenjacht*, divadelní hry *Een man van principe*, *Amok*, *Gedek* aj. Zvláště psal na téma dojmy ze života.

KOLLI, Dominicus

* 1685

† 25. 9. 1751

Italský básník.

Narodil se v Římě. V pěti letech oslepl. Studoval literaturu a vysokou matematiku. Psal básně i drama. Část jeho díla byla v Římě vydána tiskem.

I.B.

KOLUBOVSKY, Jaskob

* 1863

Ruský filozof, spolupracovník slepeckého Mariínského spolku v Petrohradě.

Narodil se v Glochovce, oblast Černigovka. Po studiích v Petrohradě a Lipsku začal spolupracovat s odborným ruským časopisem *Voprossy filosofii*. Od r. 1893 se stal členem slepeckého Mariínského spolku v Petrohradě. Během jeho administrativního působení se činnost spolku aktivizovala natolik, že byla založena škola a dílny pro nevidomé děti. V letech 1893–1894 vydal Kolubovskij ročenku. Mimo to spolupracoval na Velké ruské encyklopedii výchovy a vzdělávání. Psal též německy.

KOMENSKÝ, Jan Amos

* 28. 3. 1592

† 15. 11. 1670

Český filozof, pedagog (biskup Jednoty bratrské), teolog a humanista; jedna z největších postav českých kulturních dějin.

Po studiu na německých evangelických školách v Hellbornu a Heidelbergu vyučoval v Přerově a byl duchovním správcem školy ve Fulneku. Po bitvě na Bílé hoře se musel skrývat, za několik let odešel natrvalo do exilu. Postupně se svým dílem zařadil mezi uznávané evropské učence. Stává se mluvčím protikatolické emigrace. Od r. 1628 žil v Lešně (Polsko), rovněž v Anglii, Švédsku a v Uhrách. Po požáru Lešna se uchýlil do Nizozemska, kde zemřel. Je pochován v Naardenu.

Rovněž z hlediska speciálně pedagogického pohledu je v Komenského díle obsaženo mnoho humanistických myšlenek. Např. ve svém spisu *Didactica magna* (1632) se obrací přímo k problému výchovy a vzdělávání všech, a tedy i zdravotně postižených dětí, dětí tělesně, smyslově a psychicky hendikepovaných. Komenský píše, že z výchovně vzdělávacího procesu nemá být nikdo vylučován, že každý má přirozené, nezadatelné právo na výchovu a vzdělání. V tomto kontextu jsou významná jeho slova: „Od učení moudrosti a od vzdělání ducha nemá být nikdo vyjímán, neřku-li vzdalován. Leč bychom chtěli dělat křivdu nejen tomu jednotlivci, nýbrž i celé podstatě lidství.“ A na jiném místě „Vševýchovy“ napsal: „Je otázka, zda tedy i slepí, hluchí a zaostalí (jimž se totiž pro ústrojný nedostatek nemůže něco dostatečně vštípit), mají být přibráni ke vzdělávání? Odpovídám: Z lidského vzdělání se nevynímá nic, leč nečlověk. Pokud tedy mají účast na lidské přirozenosti, potud mají mít účast na vzdělání. Ba spíš tím více pro větší nutnost vnější pomoci, i když si příroda pro vnitřní nedostatek nemůže dosti pomoci sama. Zejména, když příroda, bylo-li jí po některé stránce zabráněno rozvíjet svou sílu, rozvíjí ji po jiné stránce tím zdatněji, jen když se jí pomůže. Vždyť příklady ukazují zřejmě, že od narození slepí vyspěli jen za pomoci sluchu ve znamenité hudebníky, právníky, řečníky atd., podobně jako od narození hluchí vyspěli ve vynikající malíře, sochaře a řemeslníky...“

KORNILOWICZ, Wladyslaw

* 1884

† 1946

Významný polský tyflopod.

Studoval přírodní vědy a filozofii ve Švýcarsku (Curych a Freiburg). Stal se profesorem katolické univerzity v Lublani. Od r. 1920 do r. 1946 byl spolupracovníkem slepeckého komplexu v polských Laskách. Byl členem Společnosti pro péči o nevidomé. Pro školu v Laskách má mimořádný pedagogický i organizační význam.

KORUNKA, Ladislav

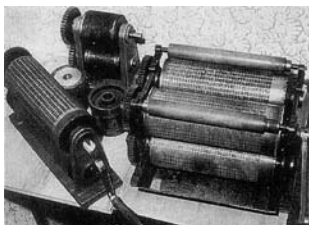
* 9. 5. 1911

† 15. 4. 1979

Profesor na Konzervatoři pro mládež s vadami zraku v Praze (dnešní Konzervatoř Jana Deyla), hudební skladatel a vynálezce rozmnožovacího zařízení pro tisk Braillovým bodovým písmem. Takto krátce bychom mohli charakterizovat životní dílo těžce slabozrakého člověka, který svou neutuchající píli a skromností je příkladem nebývalého úsilí naplnit život prospěšnou prací pro druhého.

Narodil se v Dolanech u Kralup jako syn cihlářského dělníka. Dětství prožíval ve skromných poměrech, které ho naučily odříkání a chuti překonávat i ty nejzatvrzelejší životní překážky. Rodina se později odstěhovala do blízké obce Máslovice. Do školy začal chodit ve Vodňanech. Má zde však veliké obtíže, jelikož od narození trpí těžkým zrakovým postižením, zákalem čočky. Se svým zbytkem zraku nestačí zvládnout učivo, a tak se jeho školní prospěch neustále zhoršuje. Nakonec se rodiče rozhodli dát chlapce do Deylova ústavu pro nevidomé v Praze.

Po dokončení školní docházky se vyučil kartáčnictvím. Zároveň se však intenzívně věnoval hře na klavír a na housle. Své hudební vzdělání zde ukončil v r. 1928.

Rozmnožovací rotačkové zařízení pro tisk Braillovým písmem

Po opuštění ústavu přechází studovat na Pražskou konzervatoř (1928–1932). Je žákem K. B. Jiráka a M. Czastkové. Se spolužákem Ivanem Kawaciukem (známým houslistou) často veřejně vystupuje, a to i v rozhlase. Vzhledem k tomu, že otec ho již déle nemohl vydržovat, studium na konzervatoři ukončil státní zkouškou s výborným prospěchem.*¹⁾

Na Deylův ústav se vrací jako učitel s částečným úvazkem. Začátky nebyly takové, jak si představoval, protože vyučovací úvazek nestačil k obživě, otevírá si soukromou hudební školu v Libčicích nad Vltavou a zakládá dechovou kapelu. To už jako otec rodiny.

Pro svůj hudební soubor upravil množství skladeb. Napsal několik tanečních a orchestrálních kusů a tři operety, které byly za jeho vedení veřejně provedeny.

Pro své žáky na Deylově ústavu upravil reliéfním způsobem metronom. Přepisoval noty z běžné do Braillovy notace. Jistě právě tato činnost ho přivedla na myšlenku zkonstruovat přístroj, kterým by se mohly pořizovat tisky not v Braillově písmu i kopie. Bylo to někdy kolem roku 1938, kdy začíná uvažovat o rozmnožovacím zařízení, které by se skládalo ze dvou na sobě přesně závislých válců. Do jednoho by se navrtaly otvory, do kterých by se sázel hudební text pomocí zaoblených hřebíčků. Vyčnívající hlavičky by přesně zapadaly do protilehlých důlků ve druhém, protilehlém válci. Tvar dírek a důlků by odpovídal šestibodovému obdélníku Braillova písma. Mezi oba válce by se vložil papír a otáčením klikou by se vysázený text vytiskl. Myšlenka byla sympatická. Její realizace se ukázala neuvěřitelně těžší, než si zpočátku představoval. Ale v jeho povaze bylo neustoupit.

O radu a pomoc se obrátil ke svým známým. Rovněž pracovníci místní železárny nedávají mnoho naděje. Jedná se totiž o mimořádně náročnou práci s kovem. Bylo třeba vyřešit několik problémů: do obou válců navrtat tisíce dírek s velkou přesností a jim odpovídajících důlků, zajistit přesný souběh obou válců aj. Nejzávažnějším problémem bylo, aby všechny vytištěné body byly stejné, aby byla zajištěna jejich stejná výška i ostatní rozměry. Dalším složitým úkolem bylo, aby kulaté hlavičky hřebíčků, nasázené do válce, přesně zapadaly do důlků v protilehlém válci. Tyto nároky nebyli dělníci ochotni splnit.

Korunka se ovšem nevzdává. Jeho vlastností byla nezdolná vytrvalost a píle. A tak v r. 1942 přichází na svět první model zařízení, kterým bylo možné na jednom řádku vytisknout pouze jedno slovo o šesti písmenech.

Sázení kovových bodů je pracné a zdlouhavé. Přesto to byl důležitý krok k cíli, který Korunku posílil

v jeho záměru. Zbývalo vyřešit zdlouhavé sázení a souhlas s normou tisku užívaného v tiskárnách.

Pustil se do konstrukce poloautomatického sázení pomocí děrné pásky vyrobené speciálně upraveným Pichtovým psacím strojem, které však nestačil dokončit. Zato své zařízení zdokonalil natolik, že bylo schopné tisknout na oba formáty slepeckého papíru (jednotlivé listy i dvojlisty) a nakonec i oboustranně mezibodově. V r. 1950 byla celá konstrukce hotová. A přece nebylo všechno v pořádku. Aby hřebíčky při otáčení nevypadávaly, překryl válce tenkou gumovou fólií, později igelitem. Díky laskavosti jeho syna se zařízení dostalo do Slepeckého muzea v Brně jako jeden z nejvýznamnějších exponátů.

Celá léta žil s myšlenkou, jak pomoci nevidomým hudebníkům při zajišťování bodově tištěných hudebnin v menším nákladu, než tiskla Slepecká tiskárna v Praze. Navíc dosahoval výborných výsledků při vyučování hudební teorie, sluchové analýzy aj. V důchodu se věnoval přepisování běžných hudebnin do bodové notace.

^{*1)} *Studium na konzervatoři bylo v té době šestileté, včetně dvou let nástavby (5. a 6. roč.). Státní zkoušky bylo možno vykonat již na konci 4. ročníku*

KOSZ, Mieczysław

* 1944

† 31. 5. 1973

Polský jazzový klavírista. I když byl jeho život krátký, znamenal v polské jazzové hudbě mnoho.

Narodil se ve vesničce Antonowec. Otec mu zemřel velmi záhy, a tak se o jeho výchovu starala chudá matka. To nepříznivě ovlivnilo jeho beztak chatrné zdraví. Nezdařená operace katarakty ho připravila o zrak. Již v MŠ pro nevidomé v Laskách budil pozornost svým hudebním nadáním. Byl přijat do hudební školy pro nevidomé v Krakově, která kombinovala základní školní vzdělání s odbornou hudební výukou. Stal se zde nejnadanějším žákem a udivoval své učitele mimořádnými improvizacími dovednostmi. Později byl přijat na běžnou střední hudební školu, kterou absolvoval s výborným prospěchem.

Na své hmotné zabezpečení si vydělával hrou v kavárně. Následovalo jeho zaměstnání v lázních Zakopané, kde se seznámil s jazzem, který ho úplně očaroval. Přestěhoval se do Varšavy a začal nahrávat pro polský rozhlas. Velký úspěch sklidil svým vystoupením na polském jazzovém festivalu. Založil jazzové trio, s nímž podnikl úspěšné turné po Polsku. Prvním jeho zahraničním vystoupením byla účast na amatér-

ském jazzovém festivalu ve Vidni, kde získal první cenu. Pak následovalo vystoupení jeho tria na dalších evropských festivalech, kde získal řadu premií.

Kosz ve svých vystoupeních s oblibou parafrázoval nejen známé módní melodie, ale také skladby Chopinovy, Lisztovy, Schumannovy, Brahmsovy a Borodinovy. Často hrál také vlastní skladby. Jeho klavírní hra byla často srovnávána s malbou, protože hlavní důraz kladl na zvukovou barvu. Jeho umění vyvrcholilo koncem šedesátých let. Polská televize vysílala pořady, které byly věnovány jen jeho vystoupením.

Přes všechny své úspěchy propadal stále více depresím a pocitu osamocení. Zřejmě ho nejvíce trápil jeho tulácký život bez vlastního domova. Za neznámých okolností vypadl z okna. Skončil se život mimořádně úspěšného muzikanta, osamělého muže, který neměl čas najít si partnerku.

KOVALENKO, Boris Ignatěvič

* 16. 1. 1890

† 10. 10. 1969

Zakladatel sovětské komunistické tyflogické vědy.

Oslepl v roce 1924, když pracoval s obtížně vychovatelnou mládeží. Poté přešel k úvahám o výchově nevidomých.

Několik roků působil jako ředitel oblastní školy pro nevidomé ve Smolensku. V r. 1929 se stal profesorem tyflogie na Defektologické fakultě Gerdenova pedagogického institutu v Petrohradě (tehdy Leningradě), kde působil do r. 1959. Dosáhl hodnosti doktora pedagogických věd a stal se dopisujícím členem akademie věd. Získal několik státních vyznamenání.

Za druhé světové války řídil rehabilitaci osleplých vojáků.

Z jeho rozsáhlé vědecké činnosti uvádíme následující publikace: Zvláštnosti vyučování počtům na národní škole pro slepé (1936); Základy předmětových metodik práce se slepými (1936); Matematické zápisy slepých (1938); Základy a systém ruského slepeckého zkratkopisu (1940); Metodika ruského jazyka ve škole pro slepé (1941); Návrat osleplých k práci a k životu (1946); Jak studovat bez zraku (1946); Pracovní příprava žáků školy pro slepé (1947).

Ani po odchodu do důchodu nepřestal profesor Kovalenko pracovat. Společně se svou dcerou, docentkou tyflogie, vytvořil rozsáhlé třídílné kompendium Vysokoškolská učebnice tyflopädagogiky. Začala vycházet v r. 1952.

R. Krchňák, který zřejmě nečetl jeho odborné spisy, se pozastavuje nad tím, že Kovalenko neměl vliv, jak si sám stěžuje, na světovou tyflopädagogiku. Důvody jsou zřejmé, jeho práce jsou plné komunistické ideologie. Např. jeho Tiflopädagogika je poseta komunistickou výchovou i komunistickou ideologií natolik, že není přijatelná jako vědecké dílo pro světovou tyflopädagogii. Vždyť např. kapitola o estetické výchově je tak chudá, že je to až podivné. Kovalenko se nechal až příliš ponořit do idejí, které se staly lidským neštěstím, ač tak zpočátku nevypadaly.

KOVÁŘOVÁ, Anna

* 18. 7. 1913

† 7. 11. 1997

Učitelka v ZŠ pro nevidomé žáky v Brně.

Narodila se v Kochově v chudé rodině zatížené dědičným sklonem ke zrakovému postižení. Ze sedmi dětí bylo pět téměř nevidomých. Anna od dětství trpěla těžkou zrakovou vadou, v dospělosti oslepla úplně. V r. 1920 se rodina odstěhovala do Letovic, kde v té době slabozraká začala navštěvovat místní školu. Na doporučení učitele byla ve svých 14 letech přijata do Ústavu pro nevidomé děti v Praze na Hradčanech, kde dokončila povinnou školní docházku a začala se učit hře na klavír, citeru a na varhany. Mimo to se pilně učila německy. V r. 1935 tato studia uzavřela univerzitní zkouškou. V r. 1937 z ústavu odešla.

Původně působila jako varhanice klášterního kostela v Letovicích, také vyučovala němčině. Po válce se intenzivně věnovala studiu ruštiny a angličtiny v brněnském Ústavu cizích jazyků. Z obou jazyků postupně vykonala univerzitní zkoušky.

Od r. 1946 se stala učitelkou ruštiny ve škole Ústavu pro nevidomé v Brně. Po vykonání maturity vystudovala tamtéž pedagogický institut obor ruština a čeština. Až do odchodu do důchodu (1970) těmito předměty vyučovala v ZDŠI pro nevidomé žáky.

Je autorkou, spoluautorkou nebo recenzentkou speciálních učebnic ruského jazyka pro nevidomé

žáky ZŠ. Zúčastnila se tvorby a zavádění braillové azbuky do těchto učebnic. Do sborníku 135 let trvání školy pro nevidomé v Brně napsala příspěvek: Zásady při tvorbě učebnic jazyka ruského (1970).

S mimořádným zaujetím působila ve společenských a zájmových organizacích dospělých nevidomých. Stala se i mimořádně aktivní členkou KSČ. V SI byla jednou ze silně politicky a ideově orientovaných funkcionářů. Zaujatě působila ve smyslu intencí socialistické ideologie s přesvědčením, že jedná ve prospěch nevidomých lidí. Jako jediná z brněnských nevidomých osob byla při povinných politických oslavách zvána na tribuny stranických a státních představitelů. Za svou ideově politickou činnost obdržela osobní důchod.

Později osleplé vyučovala bodovému písmu, což činila do svého vysokého stáří. Od r. 1995 působila jako lektorka na sociálně právní škole v Brně v oboru problematika života nevidomých. Bylo to důstojné zakončení její pedagogické činnosti. Zájem A. Kovářové o kulturní a společenský život nevidomých neustává. Říká: „Nežiji svůj život pouze pro sebe.“ Snad právě proto neměla ani čas se vdát.

KOWALIK, Edwin

* 11. 9. 1928

† 1997

Polský klavírista, publicista, básník a hudební skladatel.

Narodil se v Chrobačově u Katovic. Pádem ze schodů se zranil a ztratil zrak. Od dětství byl nevidomý. Základní hudební vzdělání nabyt v Laskách, později na konzervatoři a Vysoké škole múzických umění v Lodži (1945). Vyznačoval se mimořádnou pílí a cílevědomostí využít svůj talent do krajnosti. Po jednom roce absolvoval koncertem L. van Beethovena.

První velký úspěch přišel v r. 1953 v Bukurešti. V r. 1955 se stal laureátem Chopinovy ceny ve Varšavě. Dosáhl významných úspěchů v soutěžích ve Varšavě, Budapešti a v Rio de Janeiru (1957). Vystupoval v mnoha evropských zemích, v Americe a Asii. V jeho repertoáru najdeme skladby všech stylových období, převážně však Chopina.

Mimo to zastával funkci redaktora hudebního časopisu pro nevidomé *Magazyn muzyczny*. Své reportáže, vzpomínky a články publikoval i v jiných časopisech. Svého času byl i členem Polského svazu novinářů. Mnoho času i energie věnoval práci pro unifikaci Braillovy hudební notace. Unikátním činem

je jeho transkripce celého Chopinova díla do Braillova písma, jejímž byl iniciátorem a spoluautorem.

Vyučoval na Lodžské škole pro nevidomé. Později působil ve škole pro nevidomé v Laskách. Ve volném čase se věnoval komponování skladeb pro klavír. Za skladbu *Malý triptyk* na fortepiano získal v r. 1978 třetí cenu v Mezinárodní soutěži nevidomých skladatelů v Praze.

Těžká havárie auta na cestě z Brazílie ho málem vyřadila z koncertního života. Na čtyři roky ztratil paměť. Začalo intenzivní léčení a nová dřina. Vše se postupně pozvolna navracelo. Nové koncerty ho povzbudily. Vystupuje pravidelně v polském rozhlasu a televizi. Koncertoval i v Praze, kde hrál pouze skladby polských autorů. Byl hostem pražského rozhlasu.

Obdržel několik celostátních vyznamenání: Řád práce, Rytířský kříž, Zlatý kříž za zásluhy. Byl mu propůjčen titul Zasloužilý pracovník kultury.

KOVAZA, hrabě z

V r. 1888 vynalezl šablonu, která nevidomým umožňovala psát Braillovým písmem a zároveň byla uzpůsobena k psaní běžným písmem tužkou.

KOZLOV, A.

* 1878

Ruský houslista a hudební skladatel.

Podle spolehlivých pramenů byl od dětství nevidomý. Pořádal vlastní koncerty, na kterých hrál světovou houslovou literaturu a zařazoval i své skladby.

KRAEMER, Rudolf J.

* 6. 12. 1885

† 30. 7. 1945

Pokrokový pracovník německého spolkového života nevidomých.

Narodil se v Heilbronnu. Jako mladík přišel o zrak. Zde také studoval na univerzitě, promoval v roce 1924 s aprobací filozofie a práva. Začal pracovat ve spolku nevidomých. K desátému výročí spolku slepých vydal *Slavnostní spis*.

Zabýval se strukturou reliéfních zeměpisných map. Vychází z Kunzova principu. O tomto problému

napsal v časopise *Die Blindenwelt* zasvěcený článek. Dále napsal: *Das deutsche Blindenrecht* aj. Je to celkem několik desítek příspěvků.

KRAGE, August

Německý hudební pedagog.

Do r. 1879 působil jako učitel hudby v provinciálním Výchovném ústavu pro nevidomé děti v Düren. Během svého působení uplatňoval zásadu, že správný muzikant hraje podle not. Zavedl proto Braillovu hudební notaci a postaral se o přepisy nových hudebnin. Uvážíme-li dobu, ve které působil, jeví se jeho požadavek jako ojedinělý.

KRÄHMER, E.

Německý tyflop.

Učitel v Ústavu pro nevidomé v Mnichově. V r. 1877 navrhl nový druh písma pro nevidomé, které se neosvědčilo ani v ústavu, kde působil. Přistoupil tedy na písmo Braillovo, pro jehož psaní navrhl v r. 1878 pomůcku.

KRAJÍČEK, Jiří

* 5. 9. 1868

† 23. 1. 1941

Český hudebník.

Narodil se v Domažlicích jako syn vojáka z povolání. Byl úplně nevidomý. Hudební vzdělání získal v Pražském ústavu pro nevidomé na Hradčanech, kam byl přijat v r. 1879. Hrál na několik hudebních nástrojů. Řemeslu se věnoval v Klarově ústavu v Praze. Nikdy se však řemeslem neživil.

Od r. 1896 byl varhaníkem chrámu ve Dvoře Králové. Působil také jako učitel hudby a ladič klavírů. Když na něho dolehla bída, hrával rovněž v židovské synagoze. Vystupoval též jako zpěvák. Jeho manželka byla zpěvačkou. Často spolu veřejně vystupovali.

Psal skladby orchestrální, chrámové, písně i jiné. Pod pseudonymem *Georgio Panero* napsal tříaktovou operetu *Harém*. Několik skladeb vyšlo tiskem. Mnoho hudebnin však po jeho smrti jedna příbuzná spálila.

KRAJÍČEK, Vladimír

* 17. 7. 1954

Český programátor.

Narodil se v Trenčíně. Do svých 9 let žil v Novom Meste nad Váhom, kde jeho otec působil jako armádní důstojník. Potom žili 8 let v Berouně, kde dokončil ZŠ a začal studovat na gymnáziu. Od roku 1971 žije v Lovosicích.

V r. 1972 začal ztrácet zrak. K úplné slepotě dospěl přibližně o 10 let později. Měl velkou chuť se adaptovat. V r. 1974 prošel proto základním rehabilitačním kurzem. Studium na gymnáziu dokončil v Litoměřicích a pak dva roky pracoval ve výrobním družstvu Inva v Liběšicích jako dělník.

V r. 1974 se stal členem litoměřické okresní organizace ZP SI a absolvoval rehabilitační kurz, v němž se naučil samostatnému pohybu s bílou holí, čtení a psaní Braillova písma, psaní na kancelářském stroji, něčemu ze sebeobsluhy a domácích prací.

Po zvládnutí těchto úkonů se rozhodl ke studiu na Vysoké škole ekonomické v Praze. Studium zakončil udělením titulu inženýr.

Už jako zcela nevidomý nastoupil do lovosické chemické továrny na místo programátora. Pro zaměstnavatele to byl tehdy krok do neznáma, ale za pomoci rodičů, kolegů a později i speciálních technických vymožeností to zvládl. Působil zde do r. 1998.

Na vysoké škole se seznámil s výpočetní technikou a logikou počítačových algoritmů. Z vlastního zájmu si prostudoval několik manuálů a začal s převáděním drobných matematických a statistických úloh do počítačové podoby.

V zaměstnání své znalosti uplatňoval převáděním měsíčních statistických výkazů (např. energetické a finanční bilance teplárny, výkony projektantů, kusová spotřeba elektromotorů). Projektantům tak usnadnil výpočty zpracováním požárních norem a norem o dřevěných konstrukcích aj.

Používal jeden z prvních hlasových výstupů z počítače, který vznikl na základě státního tematického úkolu zprostředkovaného tehdejšími SI. Prostřednic-

Jeden z prvních českých mluvicích počítačů pro nevidomé programátory

tvím jeho vysokoškolské komise získal kontakt na nevidomého programátora Jaroslava Kučeru, který spolupracoval s K. Vránou z ČSAV na vytvoření hlasového výstupu, jehož jednu verzi pak poskytli Krajičkovu zaměstnavateli. V r. 1989 se stal oponentem tohoto Státního výzkumného úkolu.

S tehdejšími počítačovými děrnými štítky V. Krajiček přímo nepracoval. Jiným pracovníkům diktoval, co psát do formulářů, podle kterých pak děrovačky připravily štítky pro počítač. Na hotové štítky si zapisoval jednotlivé kroky algoritmů. Děrné pásky používal k vytištění delších sekvencí algoritmů v Braillově písmu.

Jako nadšený sportovec se nejprve věnoval běžeckým disciplínám, později kuželkám (od r. 1976) i jako mezinárodní reprezentant. Po deset let se vyžíval v goalballu. Největší sbírku medailí a titulů má za hody oštěpem a diskem v kategorii nevidomí sportovci. V posledních letech využívá možnosti soutěží v simulované zvukové střelbě. Byl dlouholetým předsedou sportovního oddílu.

KRÁL, Vincenc

* 11. 5. 1903

† 30. 3. 1982

Český tyfloped.

Učitel v Brněnském ústavu pro nevidomé, autor několika speciálních pomůcek a devíti titulů speciálních učebnic pro žáky ZŠ pro nevidomé. Po 13 let byl členem zkušební komise pro speciální zkoušky učitelů – aprobace pro vyučování na speciálních školách.

Zanechal za sebou trvalou stopu ve výchově a vzdělávání nevidomých, později i slabozrakých žáků. Všechny události, které se týkaly ústavu, se i jeho, jako angažovaného pracovníka, vždy vnitřně dotkly, jakoby šlo o jeho osobu. Koncem války byl nacisty zatčen a několik měsíců vězněn. Po válce byl ustanoven zemským tajemníkem Svazu osvobozených politických vězňů.

Nebál se žádné práce. Když v době, kdy byl v důchodu (od r. 1965), zjistil, že vedení školy má problémy s údržbou budovy, osvědčil se i jako údržbář (do roku 1975). Byl nositelem několika ocenění.

Narodil se v Kunštátě na Moravě. Po pětileté docházce do OŠ navštěvoval reálné gymnázium v Boskovicích, kde maturoval v r. 1922. Ve školním roce

Nevidomé děti modelují z hlíny (1938)

1923/24 byl v kurzu pro abiturienty středních škol na učitelském ústavu v Brně. V r. 1932 získal učitelskou způsobilost vyučovat na měšťanských školách a na školách pro neslyšící. Po přechodnou dobu (1937) navštěvoval několik přednášek na FF v Brně. Řádné studium mu zemský úřad nepovolil. Později dokončil vysokoškolská studia na Vysoké pedagogické škole v Brně. V r. 1930 získal aprobaci vyučovat na školách zvláštních, v r. 1932 vyučovat na školách pro neslyšící, 1934 na školách pro nevidomé, 1936 pro žáky škol etopedických, 1937 na školách při léčebnách. Zvláštní kvalifikace získal v kurzech: 1928 pro tělovýchovu, 1931 kurz pro nápravu vad řeči.

Vyučovat začal v Lysicích (1923), potom to byla Olešnice (1926), Zemský ústav pro hluchoněmý v Lipníku nad Bečvou (1931). Do Ústavu pro nevidomé v Brně nastoupil v r. 1934. Vyučoval fyziku a matematiku. V období 1944–1950 vyučoval (mimo dobu, kdy byl vězněn) střídavě i v nižších ročnících v detašovaných třídách na Veslařské ul. v Brně.^{*1)}

Pro oba předměty napsal speciální učebnice, které byly vybaveny reliéfními grafy a obrázky. Spolu s M. Borisem vyrobil několik speciálních učebních pomůcek, např. Schleussnerovy početní tabulky, počítadlo z velkých kotoučů aj.

Je autorem několika příspěvků v odborných časopisech. Jsou to např.: Josef Zeman slepcům (Úchylná mládež 1936/37); Život slepce (Pěče o slepé 1947); Matematika (sborník, J. Jesenský: State z tyflopédie 1962); Chemie – tamtéž; Nové cesty ve vyučování geometrii (Otázky defektologie 1963/64); Josef Zeman slepcům (tamtéž 1963/64) aj. Přínosem je jeho rozsáhlejší práce Dějiny péče o nevidomé a slabozraké na Moravě a ve Slezsku (1957) (rukopis). Upřesňuje některé údaje Fr. Pavlíka (1896) a doplňuje je popisem pozdějších dramatických událostí.

Byl ženatý. Měli jednu dceru, která při studiu na LF ztratila zrak. Oba rodiče se s touto skutečností nikdy nevyrovnali a trvale ji utajovali.

^{*1)} Třídny byly umístěny v prostorách Opatrovny a MŠ pro nevidomé děti v Brně

KRAPKA, Luboš

* 29. 4. 1961

Český sportovec a organizátor kulturních a sportovních aktivit nevidomých a slabozrakých osob.

Narodil se ve Smolenici (Slovensko). Od raného dětství byl slabozraký, v 10 letech ztratil zrak na levém oku. V současné době se nachází na hranici praktické slepoty. Rodina žila ve vesnici Trstín, kde navštěvoval i MŠ. ZDŠ začal navštěvovat v místě bydliště, základní všeobecné vzdělání dokončil v ZDŠI pro slabozraké žáky v Bratislavě. Středoškolské vzdělání absolvoval v letech 1976–79 na Střední ekonomické škole pro zrakově postižené studenty v Praze-Krči.

První zaměstnání našel v Mezinárodní telefonní a telegrafní ústředně Praha jako telefonista (1979 až 1990), v letech 1991–1993 pracoval v ČUNS jako oblastní sekretář pro Prahu a Středočeský kraj, v letech 1993–1996 zde působil jako pracovník Oddělení zdrojů a propagace. Od r. 1997 přechází do SONS jako vedoucí Oddělení zdrojů a propagace. Nad rámec své činnosti navrhl a nechal vyrobit (1995) první maketu vodícího psa, která dodnes slouží pro sbírku Daruj nezávislost, v r. 2000 inicioval a zavedl sbírku Bílá pastelka a je jejím hlavním koordinátorem.

Od r. 1996 je L. Krapka opakovaně volen členem Republikové rady SONS.

Mimořádně činný je v organizování kulturních a sportovních akcí SONS.

Organizuje pořádání koncertů zrakově postižených sólistů se symfonickými orchestry ve Španělském sále Pražského hradu, v r. 2002 inicioval a organizoval první veřejné promítání filmu s komentářem pro zrakově postižené diváky a v r. 2004 se postaral o výrobu prvního DVD s volitelnou zvukovou stopou s audio popisem pro zrakově postižené zájemce, na kterém

se s Markem Slabou autorsky podílel (Mezinárodní filmový festival v Karlových Varech).

Mimořádná je Krapkova organizační činnost ve sportu NS. V r. 1982 společně s Janem Jelínkem nechal postavit první showdownový stůl. O pravidla hry požádal v Kanadě. Obdržel i páčky s míčky a odstarcovoval tak toto sportovní odvětví mezi NS sportovci. Od r. 1993 pravidelně organizuje vodácké pobyty na divoké vodě, od r. 1995 se potápí pod dozorem instruktora v Česku i v zahraničí (Chorvatsko, Řecko, Egypt), v r. 2004 jako první začal hrát a propagovat bowling. L. Krapka je několikanásobným medailistou z Mistrovství ČR v kuželkách.

KRASJUK, N. I.

Ukrajinský básník.

Zrak ztratil v dětství. Pracoval jako učitel dějepisu ve Lvově. První sbírka básní *Lidskost* vyšla v jeho dvaceti letech. Následovaly: *Výzva*, *Paralely* a *meridiány* aj. Zabýval se také překlady básní z několika cizích jazyků.

KRASNOUSOV, I. M.

Ruský tyflopod.

V r. 1975, u příležitosti 150. výročí vzniku Braillova písma, vyšla v Moskvě publikace, která obsahuje ukázky několika druhů písma pro nevidomé. Jedním ze spoluautorů je i Krasnousov.

KRÁTKÝ, Milan

* 1938

Český vynálezce.

Narodil se v Plzni. V devíti letech utrpěl těžké oční zranění, po kterém ztratil zrak. Docházku do ZŠ ve svém bydlišti dokončil. Jako dítě se nejvíce zajímal o techniku.

Po dokončení základního vzdělání nastoupil do elektronického závodu jako navijec. Začal studovat na elektrotechnické průmyslovce. Patřil mezi vynikající studenty. Maturitu mu však vedení školy nepovolilo, jelikož nemohl předložit písemné grafické práce. Přesto požádal o přijetí na vysokou školu strojní a elektrotechnickou. Byl přijat. Úspěšně studoval po

celých pět let, ale opět mu nebyla povolena obhajoba diplomové práce.

Po čtyřletém hledání zaměstnání nastoupil do kurzu pro telefonní manipulanty. Místo přijal v závodě, ve kterém dříve pracoval. Touha po dalším vzdělání ho vedla k žádosti o vykonání maturitní zkoušky s výjimkou, což mu bylo povoleno. Nakonec mu rektorát povolil absolvovat i vysokou školu s výjimkou, že připraví několik teoretických prací navíc. V r. 1972 obhájil svou diplomovou práci na téma *Techno-ekonomická studie řešení výrobního procesu včetně montáže elektromagnetického ventilu*. Obdržel titul inženýr.

Odpovídající zaměstnání nenalezl, zůstal proto pracovat v telefonní ústředně této vysoké školy. Naskytla se mu však příležitost spolupráce při vyvíjení lékařských přístrojů ve Fakultní nemocnici v Plzni. Byl mimořádně zručný, práce na malém hodinářském soustruhu ovládal mistrně.

Jeden z chirurgů ho požádal o spolupráci na sestrojení nového operačního nástroje pro šití speciálními jehlami. Sestrojil chirurgický pneumatický jehelec, za který v r. 1980 obdržel mezinárodní zlatou medaili. Tímto vynálezem zjednodušil práci chirurga. Odpadá mnoho komplikovaných pohybů při šití rány. O jehelec byl velký zájem v zahraničí.

KRÁTKÝ, Oswald

* 20. 7. 1906

† 1. 7. 1985

Slovenský a český tyflopod. Je autorem speciálních učebních pomůcek a speciálních učebnic pro žáky ZŠ pro nevidomé.

Narodil se v tehdy italské vesničce Kal u městečka Bovec (nynější Slovinsko). Matka Slovinka, otec Čech, četnický strážmistr. Dětství a školní léta trávil na různých místech tehdejšího Rakousko-Uherska (Bovec, Nedvězí, Čepovan, Olomouc, Hlohovec a Malacky).

V letech 1922–1926 navštěvoval učitelský ústav ve Spišské Nové Vsi, kde maturoval. Nejdříve nastoupil (1926) jako výpomocný učitel ve Státním ústavu pro nevidomé v Levoči, kde později získal definitivu. V roce 1939, po více než desetiletém působení, musel opustit Slovensko, které vytvořilo separátní stát a Češi museli odejít ze slovenského území. Byl nucen opustit i svého nejlepšího přítele Hrabovce a kolegu Šoltése.

V době studií i pobytu na Slovensku se rád věnoval sportu (kopaná, šerm, horolezectví). V r. 1937 se oženil. Měli dva syny.

Od r. 1939 do 1945 působil v jihočeském Pro-
tivině jako učitel, později jako řídící učitel v OŠ.
V období druhé světové války pracoval v odboji.
V r. 1941 byl nacisty vězněn v Českých Budějovicích.
Po propuštění se mohl vrátit do školy. V r. 1945 na-
stupuje v Deylově ústavu pro nevidomé v Praze jako
odborný učitel a současně jako správce internátu této
školy. V r. 1948 přestupuje do ZŠ pro nevidomé na
Hradčanech, kde působil plných 22 let. Do důchodu
odešel v r. 1970.

Ve svých 64 letech se však se svým povoláním
neloučí, ale nastupuje do ZŠ pro žáky se zbytky zraku
v Praze ve Šporkově ul., kde krátce zastupuje ředitelku
a do r. 1973 působí jako vychovatel. Potom se svou
pedagogickou činností definitivně končí.

Za své takřka 46leté pedagogické činnosti se téměř
40 let věnoval nevidomým. V letech 1946–1948 stu-
doval na VŠP obor defektologie. I po roce 1973, kdy
definitivně odešel ze speciálního školství, jeho činnost
pro mládež nekončí. Vyučuje v kurzech němčiny.

Svou pedagogickou činnost si nedovedl představit
bez speciálních učebních pomůcek, kterých bylo po-
skrovnu. Pro žáky levočského ústavu vytvořil mapu
československých železnic. V padesátých letech
se stal spoluautorem českého zkratkového podle
D. Hoňkové. Vytvořil první učebnici tohoto zkratko-
pisu pro žáky základních škol. V šedesátých letech
byl vedoucím kolektivu pro zpracování učebnic pro
nevidomé žáky.

Četné jsou i jeho příspěvky do odborných časo-
pisů. Zabývá se v nich některými psychologickými
otázkami osobnosti nevidomých žáků, slepeckým
zkratkovím aj. Napsal např.: Dyskineze nevido-
mých dětí (Tyflogické listy 1967); Čtení a psaní
na elementárním stupni národní školy pro slepé
(Nápravná pedagogika, roč. 26); Otázka českého
zkratkového slepeckého písma (Nápravná pedago-
gika, roč. 26); Učíme v přírodě – sborník 100 let
Hradčanského ústavu pro nevidomé aj. Zvláště
kladný vztah měl k dětským časopisům. Vedl slo-
venský časopis Detský kútik a Besiedka. Po dlouhá
léta pravidelně dopisoval do časopisu Pro naše
nejmenší (až do r. 1983). Zemřel po dlouhodobé
astmatické chorobě.

KRAUS, O.

V r. 1587 vyšla jedna z dalších publikací o slepotě,
jejímž autorem je Němec O. Kraus. Její obsah snad
nevybočuje z tehdejšího pojetí slepce. Avšak má vý-
znam historický právě proto, že se tomuto tématu
rozhodl věnovat celou knihu.

KREITZ, Joseph

* 1897

† 7. 5. 1977

Německý esperantista.

Narodil se jako nevidomý. Povoláním byl živnost-
ník. Napsal několik desítek esperantských básní, které
otiskovaly i běžné časopisy. Trvalou památkou jeho
literární práce je první díl Dějin esperantského hnutí
(1972). V napsání druhého dílu mu zabránila vleklá
choroba.

Stál při zrodu spolku německých nevidomých
esperantistů v r. 1920. Po více než čtyřicet let byl
předsedou. V r. 1923 založil Všeobecný svaz nevido-
mých esperantistů s mezinárodní působností. V roce
1931 byla včleněna do Svazu všeobecných slepeckých
organizací. Kreitz se stal jeho předsedou.

Druhá světová válka znamenala konec činnosti
spolku. Po jejím ukončení vznikla Světová rada pro
dobro slepců. Kreitz se na jejím vzniku podílel.

Aktivně se zúčastňoval všech mezinárodních kon-
gresů nevidomých esperantistů. V r. 1933 mu tuto
činnost nacisté zakázali. Svaz nevidomých esperantis-
tů byl rovněž rozpuštěn. Kreitz udržoval mezinárodní
styky soukromě.

KREJČA, Jan

* 19. 4. 1900

† 21. 4. 1978

Český šachista a publicis-
ta, redaktor několika pří-
loh slepeckého časopisu
Zora.

Narodil se v Staro-
sedlském Hrádku. Za
první světové války se
vyučil a pracoval u obuv-
nické firmy ve Vídni. Po nezdařené operaci sklivce ve
20 letech oslepl. Od r. 1924 byl v Klarově ústavu pro
nevidomé v Praze, kde se vyučil košíkářství. Několik
roků zde v tomto oboru pracoval. Již v této době se
začal intenzivně věnovat hře v šachy a esperantu.
V obou oblastech dosáhl výborných výsledků.

Po opuštění ústavu nastoupil do papírenského
průmyslu, kde pracoval v expedici. Dva roky potom
pracoval i v rozmnožovně Ústřední rady odborů. Od
r. 1951 působil již ve slepecké tiskárně, původně jako
sazeč, později jako korektor.

Jako znalec místních poměrů se zasloužil o to, že
zámeček v Domousnicích byl přidělen SI a stal se
rekreačním střediskem.

Krejča vedl šachovou přílohu časopisu Zora a po druhé světové válce i přílohu Naše beseda, později se ujal i vedení zkratkopisné přílohy. Svůj pohled na svět popisuje v literárních pracích (verše, epigramy, povídky a črty), které uveřejňoval ve slepeckých časopisech i v místním tisku. Pro nevidomé napsal učebnici šachové hry, která nevidomým sloužila několik desítek let.

Z.Š.

KRENS, Harold

Americký spisovatel.

Není známo, v kterém věku oslepl. Studoval na střední škole jako nevidomý a pak na univerzitě v Oxfordu. Sklízěl obdiv pro své sportovní výkony. Dovedl na sebe upoutat pozornost okolí. Události kolem jeho povolání k výkonu vojenské služby inspirovaly dramatika L. Gershe k napsání velmi úspěšné divadelní hry. Do literatury se tak Krens dostal ještě dříve, než napsal svůj první autobiografický román S větrem o závod (1942).

KRCHŇÁK, Rudolf

* 3. 8. 1905

† 9. 1. 1996

Povoláním hudební pedagog. Svou literární tvorbou epický lyrik, ale zároveň slepec realista, hudební skladatel, publicista, funkcionář PSSS a SI – patří bezesporu k osobnostem, které v historii českého slepctví zaujaly natrvalo svůj specifický prostor. Odstupem let se stále jasněji krystalizuje jeho úloha v zájmových oblastech tehdejšího života nevidomých lidí. A právě proto, že se v současné době mění styl života zrakově těžce postižených dětí i dospělých, cítíme potřebu připomenout osobnost, která ve své době ovlivňovala směr zájmové i politické činnosti české slepecké minority. Jako učitel hudby přispěl k tomu, aby se nevidomým i slabozrakým studentům hudby i učitelům hudby otevřela cesta společenského uznání. Jako mladý básník i pozdější beletrista se svým uměleckým ztvárněním života slepce i svými mezinárodními styky zařadil do skupiny, která usilovala o vyšší kulturní a společenskou úroveň nevidomých lidí.

R. Krchňák se narodil v Brně jako syn bankovního zřízence s minimálním zbytkem světlocitu a barvocitu (viz jeho vlastní životopis). Po celý život se mu vybavovaly barvy okolních domů i jiných předmětů.^{*1)} I tento nepatrný světlocit a barvocit mu ulehčoval komunikaci s okolím i s jinými dětmi, s nimiž se v předškolním věku stýkal jen sporadicky.

Základní vzdělání získal částečně ve škole svého bydliště společně s vidomými spolužáky. S nimi prožíval i většinu dětských her. Snad právě tato skutečnost mu později pomáhala v překonávání životních překážek nejvíce. Do Zemského ústavu pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí a mládeže v Brně byl přijat až ve svých 13 letech, pobyl zde do r. 1927. Ve svých vzpomínkách vypráví o dojmech, které na něho udělal zvuk klavíru. Poznal jej až v ústavu. Vzpomíná, že u klavíru dovedl sedět celé hodiny a vyfukávat libé souzvučky dvou i tří souzvučků. Hudbu si okamžitě silně zamiloval.

Základní vzdělání dokončil vykonáním zkoušky z učiva měšťanské školy. Taková možnost se pro nevidomé žáky v Brně právě objevila. Po ukončení povinné školní docházky studoval jeden rok v soukromé obchodní škole.^{*2)} Po povinném vyučení kartáčníkem se plně věnoval studiu hudby u F. Antoníčka a L. J. Kubička. Státní zkoušku z hudby (hra na klavír) vykonal na Brněnské konzervatoři v r. 1927. Poté absolvoval dva roky přednášek u Vladimíra Helferta na FF MU v Brně. Hudba Krchňáka sice lákala, ale jeho intelekt a literární sklony ho směřovaly jinam.

Hudba se stala nakonec R. Krchňákoví povoláním, literatura a literární i hudební tvorba osobní potřebou a nedílnou součástí kulturního vyživání, práce v zájmových slepeckých organizacích morální potřebou. Pro jeho osobnost bylo charakteristické, že všechny tyto tři složky svých zájmů rozvíjel tvořivě a zanechal v tom směru prokazatelná svědectví.

V brněnském ústavu působil 40 roků (1927–1967) jako učitel hudby. Nejdříve externě s malým počtem hodin, později jako řádný učitel. Současně vyučoval soukromě (plat z činnosti v ústavu nedostačoval k obživě), a to především dějinám hudby, sluchové analýze a hudební teorii, kteréžto obory byly jeho doménou. Zúčastnil se přípravy mnoha nevidomých a slabozrakých žáků ke státním zkouškám z hudby (dějiny hudby, sluchová analýza, hudební formy) zpočátku působením v přípravném kurzu založeném L. J. Kubičkem v r. 1927. Žáky školního věku vyučoval hře na klavír.

Později připravoval žáky ZŠ pro nevidomé (klavír, akordeon) ke studiu na SHŠI pro mládež s vadami zraku v Praze. Ve škole také vedl dětský pěvecký sbor. K dětským divadelním představením, které hráli sami nevidomí žáci, připravoval hudební předěly

R. Krchňák se narodil v Brně jako syn bankovního zřízence s minimálním zbytkem světlocitu a barvocitu

a scénickou hudbu. Zúčastnil se prací na koncepci speciálních učebních osnov hudební výchovy a hry na hudební nástroje. Pro nevidomé žáky ZŠ napsal učebnici českého zkratkopisu podle D. Hoňkové, pro dospělé ve spolupráci s učitelem L. Nopem sestavil slabikář pro později osleplé.

Činnost učitele hudby v ZDŠI pro nevidomé Krchňák ukončil v r. 1967. I potom po celou dobu skutečně aktivního odpočinku neutuchá jeho zájem o dění v zájmovém i kulturním životě nevidomých nejen u nás, ale také v zahraničí. Zajímaly ho především pikantní události. V této době přeložil a uveřejnil mnoho časopiseckých příspěvků z nejrůznějších oblastí života, práce a kultury nevidomých lidí v zahraničí. Ovládal několik cizích jazyků. Až do pozdního stáří se věnoval překladům ze zahraničního slepeckého tisku, které uveřejňoval v časopise Zora.

Krchňák je autorem několika cyklů i jednotlivých písní pro soprán, ženský i mužský sbor. Jsou to např.: Letní den, Podzim, Jaro, Japonská poesie, Slunečná cesta, Za létem a Přijďte k nám, vše s doprovodem klavíru. Pro mužský sbor napsal Tři sbory. Scherzino a Baladu pro klavír, Sonatinu pro příčnou flétnu a klavír. Krchňákovo skladatelské dílo zůstalo v rukopisech. Jeho skladebná forma i hudební vyjadřovací prostředky patří spíše do 19. století.

O hudební i jiné problematice napsal na desítky příspěvků do různých časopisů, především v období třicátých až šedesátých let. Jsou to např.: Slepí hudebníci a ladiči pian (Kalendář přátel slepců 1930); Podpůrný spolek samostatných slepců (Péče o slepé 1945); K problematice manželství slepců (tamtéž 1945); Slepí v dějinách hudby (Svět nevidomých 1947); Hudební večer nevidomých umělců (tamtéž 1947); 30 let slepeckých dílen PSSS (Cesta slepých 1948); 10. výročí úmrtí V. Rjazanceva (Práce invalidů 1952); Devatero řemesel (tamtéž 1957); K 150. výročí narození L. Brailly (Otázky defektologie 1959/60); Odborně politický kurs pro nevidomé učitele hudby (Práce invalidů 1959); 13. listopad – Den slepců (Otázky defektologie 1959/60); Návrh kancelářského těsnopisu pro slepé v sedmibodové soustavě (v bodovém písmu) (1960); K problematice elementárního vyučování nevidomých hře na klavír (Otázky defektologie 1964/65); Zpráva ze zasedání subkomise pro slepecký notopis (Tyflogické listy 1967); Několik postřehů z péče o nevidomé v Jugoslávii (tamtéž 1967); Jan Schwarz (Otázky defektologie 1971/75); K 100. výročí narození ředitele Antonína Špičky (tamtéž 1972/73); Sedmdesátiny M. I. Zemcovové (tamtéž 1973/74); Vzpomínka na Włodzimiera Dolanského, vynikajícího nevidomého vědce (tamtéž 1973/74);

R. Krchňák ve své pracovně

Zkratkopis pro nevidomé (tamtéž 1973/74); Tyflopedagogika v NDR (tamtéž 1974/75); Výcvik prostorové orientace nevidomých (tamtéž 1975/76); Defaitismus v západoněmecké tyflopedagogice (tamtéž 1978/79) aj. Později se věnoval překladům článků ze zahraničních časopisů.

V mládí se hojně věnoval zdařilé literární tvorbě, ke které měl zvláštní vypravěčské nadání podobně jako k cizím jazykům. Z jeho literární tvorby je to např. 9 básní (vycházely v různých zájmových časopisech), sbírka esejů S bílou holí (Brno 1948), na dvacet povídek (vycházely postupně v několika zájmových časopisech). Méně zdařilé jsou z mládí črty Slepí milenci. O stěhování nevidomých lidí za prací do pohraničí (1947) vypovídá divadelní hra Život stojí za to. Na jeho literárním díle je zvlášť pozoruhodné, jak dovedl v určitých okamžicích umělecky zpracovat své vlastní poznávací dojmy slepce. Většinou se vyhýbá opisování od jiných, povětšinou estetizuje své vlastní hmatové, sluchové i jiné zážitky. Snad nejvíce je to patrné např. v Črtách z Beskyd a v Zimní melodii i jinde. Můžeme si dovolit konstatovat, že se literární tvorbě nevěnoval více právě proto, že byl až příliš rozptylovaný svou účastí v politickém a spolkovém životě nevidomých, kde by byl postradatelný a kde by možná bylo i méně problémů. Tato verze se odráží i v pojetí sbírky povídek nazvaných Slepí milenci. Až na výjimky se zde vytrácí Krchňákova poezie života, která se nahrazuje dosti neskutečnými atraktivními příhodami, jejichž většina nese spíše pouze v repetitivních nedotvořený popis.

Z historických prací tzv. hnutí nevidomých publikoval několik odborných referátů z mezinárodních komisí, kterých byl členem a mnohé připomínky významných nevidomých osobností. V období svého působení ve škole referoval rovněž o problémech nevidomých a slabozrakých učitelů hudby i o způsobech jejich profesního uplatnění. Nejzávažnější publikací je práce v postupně třech vydáních s variováním názvem

Nevidomí známí i neznámí, ve které je po několika předcházejících opravených verzích s nezbytnými autorovými korekturami a úpravami možno najít v české odborné literatuře základní informace o nejvýznamnějších nevidomých a spoře i slabozrakých hudebnících, literátech, vědeckých pracovnících i jiných významných těžce zrakově postižených osobnostech celého světa. Krchňák nakonec jen částečně odstranil své tendenční socialistické a třídní pojetí, které uplatnil v prvním a částečně i ve druhém braillovém vydání. Poslední vydání pochází z r. 1992. Ani toto se však nezbavilo některých v zásadě socialistických ani třídních hodnocení.

R. Krchňák redigoval časopis Nevidomý hudebník (1930–1938), který byl určen pro soukromé nevidomé učitele hudby. Vydával jej spolek ČST.

Krchňákovy životní osudy dokresluje jeho práce ve společenských organizacích nevidomých, kde až do poslední doby zastával tzv. Tylovské pojetí.^{*3)} Zúčastnil se založení slepeckých dílen PSSS v nadační budově básníka Josefa Chaloupky v Brně a byl jeho dlouholetým funkcionářem. Svého času byl jediným propagátorem vybudování rehabilitačního střediska pro později osleplé a zastáncem chůze s dlouhou bílou holí. O tom pouze referoval v příspěvcích do odborného časopisu. Jinak se však neaktivizoval. V rámci svých funkcí v SI pěstoval četné mezinárodní styky (dovoleny pouze do tzv. socialistických států) a jako esperantista získal a předal mnoho poznatků ze zahraničí, které po roce 1948 byly mimořádně cenné. Esperanto však jako takové bylo zakázáno.

Přesto, že byl dlouholetým členem demokratického PSSS, odmítal uznat, že SI je ve své podstatě politickou organizací jako jiné složky tzv. Národní fronty, že je pákou KSČ a že spojení všech zájmových invalidních spolků pod vedením R. Tyla (viz Tyl, Rudolf) bylo provedeno příkazem shora právě z důvodu ideově-politického zastřešení. V uzlových okamžicích byl proto brzdou vytvoření samostatné a nezávislé organizace nevidomých a slabozrakých osob.

Rudolf Krchňák byl osobností, která byla a zůstane trvalou součástí historie péče o nevidomé u nás přesto, že lpěl na představách o společné organizaci všech zdravotně postižených občanů, i když v nich byla vedoucí silou KSČ. V sedmdesátých letech, v době tzv. normalizace, neodporoval zástupcům politických orgánů, kteří trvali na včlenění nově vzniklého Svazu nevidomých a slabozrakých do nově organizovaného ideologicky angažovaného SI, ve kterém bude znovu mít KSČ vedoucí úlohu.

Osobnost Rudolfa Krchňáka svým širokým záběrem ovlivnila vnitřní strukturu SI a již méně péči

o nevidomé. Byl příkladem nevidomého, který svým intencionálním působením v několika kulturních i společenských okruzích zanechal odkaz hodný úcty.

*1) *Ve vlastnoručně psaném životopise píše: „Vidím dosud tu jasně bleděmodrou barvu maminčiny halenky, kterou nosila, když jsem byl ještě velmi malý. Vidím nažloutlé světlo petrolejové lampy stojící na kuchyňském stole a poněkud slavnostnější světlo lampy visící nad stolem v pokoji...“*

*2) *Možnost vykonat zkoušky z učiva měšťanské školy i studium v obchodní škole zajistil tehdejší ředitel ústavu A. A. Špička*

*3) *Rudolf Tyl jako politicky přidělený první tajemník SI, zastával stanovisko nadiktované tehdejší KSČ, tj. společné zájmové organizace všech invalidních občanů i za cenu jejího zpolitizování. Vždy zde bylo nebezpečí upřednostňování politické orientace před zájmovou*

KRIEGELSTEIN, Karel

Český houslista.

Byl žákem hradčanského ústavu pro nevidomé děti, který opustil r. 1904. O jeho koncertní činnosti se dovidáme z programů koncertů, které v prvním desetiletí 20. století pořádal PSSS.

Žil v Plzni, kde pokračoval ve studiu hry na housle u N. Kubáta. Živil se vyučováním hry na hudební nástroje ve své hudební škole.

KRIVELJEV, Vladimír Pavlovič

* 1923

Ruský hudební skladatel a textař.

Začal své nadání aktivně rozvíjet v kroužku hudebních nadšenců, který se soustředil kolem oblastních novin. První významnější úspěch mu přinesla jeho píseň na mládežnická témata. Jeho písně s ideově-politickým obsahem byly publikovány na komsomolských letáčích.

Byl účastníkem druhé světové války. V bojích utrpěl těžké zranění, které ho téměř připravilo o zrak. O návratu k původnímu učitelskému povolání nemohlo být ani řeči. K novému získání společenského uplatnění mu pomohla slepecká organizace. Stal se vedoucím Saratovského klubu nevidomých. Začal se připravovat ke studiu na saratovském hudebním učilišti. Byl přijat do klavírní třídy. Zvláště se mu věnoval učitel I. J. Panickij. Studia ukončil v r. 1953. S dosaženým vzděláním se nespokojil a pokračoval ve studiu hudby v Moskvě u známých skladatelů. Navštěvoval také hudební semináře. Začíná pracovat na

nových skladbách. V r. 1964 byl přijat do Hudebního fondu SSSR. V r. 1974 se stává řádným členem svazu skladatelů.

Vydal sborník pionýrských písní. Písně skládal na vlastní texty. Často se hrály v rozhlase i na koncertech. Byly povinné ve školních zpěvnících. Přirozeně měly tendenční obsah. Písnových sborníků vydal na desítku. Jejich melodika je ruská.

Sovětskými orgány byl často oceňován a vyznamenáván. Nejlepší písničkář s tematikou tehdejšího mládežnického života SSSR.

KROHN, Christian

* 28. 7. 1852

Německý učitel v ústavu pro nevidomé.

Narodil se v Drážďanech. O zrak přišel v osmi letech. Vychován byl v Ústavu pro nevidomé v Kielu, kde se později stal učitelem. V r. 1882 předložil na Mezinárodním kongresu učitelů nevidomých návrh na německý slepecký zkratkopis. Prokazoval zásadní šetření papírem. Nejednalo se o těsnopis, nýbrž o krácená slova.

KRÜGER, Ferdinand

* 1840

Německý tyflopedit.

Narodil se v Zellinu. Na učitelskou dráhu se připravoval v semináři. To však ještě netušil, kde bude působit. Jeho sociální citění ho vedlo do oblasti péče o nevidomé děti.

Nejdříve působil v berlínském ústavu, potom (1872–1886) v Královském pruském ústavu slepců. Bylo to v době, kdy Rösner ústav přeorganizoval a Wulff nové pojetí ústavu dokončil. Krüger zde získal mnoho nových zkušeností, které mohl uplatnit ve své příští vedoucí funkci v nově založeném Ústavu pro nevidomé děti v Knigsthalu.

Nový ústav zpočátku trpěl nedostatkem všech provozních prostředků. Jen pozvolna se rozbíhalo pravidelné vyučování. Krüger v něm zvláště zdůrazňuje úlohu reliéfních obrázků a modelování z hlíny.

Místo reliéfní latinky zavádí Braillovo písmo. Pro dopisování s vidomými lidmi ponechává písmo Heboldovo. Pro vyučování zeměpisu zajišťuje Kunzovy

reliéfní mapy. Byl pro zavedení speciálního braillovského zkratkopisu.

Krüger ústav pozvedl nejen hospodářsky, ale především zavedením tehdy nejprogressivnějších metod a přiměřených speciálních učebních pomůcek. Jeho výchovně vzdělávací činnost směřovala hlavně k rozvíjení hmatových představ nevidomých dětí.

KRUMBHORN, Caspar

* 1542

† 11. 6. 1621

Německý varhaník.

Jeho rodné město je Liegnitz. O zrak přišel ve svých třech letech. Byl velmi dobrý hudebník, proto se uplatnil jako varhaník. Na tomto místě působil až do své smrti. Stal se váženým občanem města.

KUBÁLEK, Antonín

* 8. 11. 1935

Světověznámý český klavírista žijící v Kanadě.

Narodil se v Libkovicích. Jeho dětství bylo dramatické, protože byl nemanželským dítětem. Jako syn české matky byl nucený navštěvovat německou obecnou školu u babičky v Břežánkách, kde také prožíval válku. Nejtřesnější prožitek ho čekal až po skončení války. Při dětských hrách odpálil celou skupinu pancéřových pěstí a plameny mu šlehly do obličeje. Kdoví, jak by to dopadlo, kdyby duchapřítomně neskočil do potoka. Zdraví mu v nemocnici zachránili, ale oči má navždy oslabené.

Když se pak konečně dostal do české školy v Hořanech, kde žil s matkou, přestal vidět na tabuli, a tak byl v r. 1946 přijat do Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech. Řádové sestry ho přejmenovaly na Oldřicha a přidělily číslo. To se chlapce nesmírně dotklo. Tím více se upnul ke hře na klavír. Věnoval se hře i na jiné hudební nástroje. Projevoval hudební nadání i píli, a tak po vykonání přijímací zkoušky byl v r. 1951 přijat do hudební školy Deylova ústavu pro nevidomé v Praze. Studoval u O. Heindla. Brzy přešel na konzervatoř k O. Kredbovi a po úspěšném veřejném absolventském koncertě v r. 1957 byl přijat na AMU do třídy prof. Fr. Maxiána. Dostal se do skupiny pokrokových umělců, kde umělecky vyzrál.

Studium na AMU nedokončil, protože „neměl čas“ navštěvovat přednášky z marxismu. Z toho důvodu byl vyloučen.

Začal pořádat klavírní recitály a nahrávat na gramofonové desky. Vyučovat začal v LŠU v Kamenici nad Lipou a Mšeně. Pro neuspokojivé podmínky se rozhodl vyučovat soukromě. Podmínky soukromého učitele hudby nebyly dobré, a tak po posledním recitálu na jaře r. 1968 odchází hned na podzim téhož roku i se svou manželkou a dvěma dcerami do emigrace, a to z Vídně do Kanady. Zákaz vystupovat v zahraničí ho v jeho úmyslu jen utvrdil. Zde mu v začátcích pomohl dirigent K. Ančerl. Začátky byly krušné. Nedal se na ústup. Pro začátek obdržel starší klavír od jednoho člena symfonického orchestru. Svou píli se záhy proslavil na celém severoamerickém kontinentě. Po několika zdařilých koncertech ho hudební kritici zařazovali mezi nejlepší světové klavíristy. Spoluúčinkoval i s komorními soubory. Spolupracoval i s Ivanem Ženatým, českým houslistou, s nímž natočil několik kompaktních disků.

Je označován jako interpret romantických skladeb. Sám však říká, že má rád všechno, co právě hraje. Nahrál kompletní cyklus Mozartových sonát. K nejoblíbenějším patří Sukův cyklus O matince. Nastudoval a nahrál také koncertní etudy od B. Martinů. Jeho repertoár je mimořádně rozsáhlý. Nebojí se interpretace prvního provedení nových skladeb současných skladatelů.

Stal se profesorem na Torontské konzervatoři i tamní univerzitě. V jeho repertoáru na koncertech i gramofonových deskách nikdy nechyběla česká hudba. Koncerty snad ani nelze spočítat, gramofonových desek natočil na čtyři desítky. Po pádu komunistického režimu se několikrát vrátil do Prahy, kde koncertoval. Zvláště byl zdrcen stavem svého rodiště, kde jeho rodná obec i okolní obce mizejí na úkor dolování uhlí. Při své návštěvě v r. 1994 věnoval výtěžek svého koncertu ve prospěch obnovy obce Libkovic. V roce 1996 přijel do Prahy znovu.

KUBÍČEK, Leopold Josef

* 13. 10. 1876

† 25. 11. 1956

Český hudební pedagog.

Učitel hry na hudební nástroje v Ústavu pro nevidomé v Brně, hudební pedagog, skladatel, organizátor hudebního života, odborný publicista.

Narodil se v Prostějově jako syn akademického sochaře. Povinnou školní docházku absolvoval ve svém

rodišti. První životní překážky se objevily při studiu na tamější reálce. Pro těžkou zrakovou vadu byl nucený studii zanechat (1889).

Ve 14 letech (1891) byl přijat do brněnského ústavu pro výchovu nevidomých. Věnoval se zde hře na několik hudebních nástrojů. Kromě toho krátce studoval soukromě u Leoše Janáčka. Státní zkoušku z hudby vykonal na konzervatoři v Praze, jelikož v Brně v té době nebyla (1898–1900, ze hry na housle, klavír, varhany a ze zpěvu). Byl druhým kvalifikovaným učitelem hudby na Moravě, který vyšel z brněnského ústavu (i když jako slabozraký).

Po vykonání první státní zkoušky (1898) opouští ústav a začíná vyučovat hudbě ve svém rodišti. V roce 1900 založil hudební školu ve Vyškově, kterou vedl do r. 1905. Vyučoval zpěvu v místním gymnáziu a vedl pěvecký sbor Vlasta. V letech 1906–1910 působil nejdříve krátký čas v Prostějově a pak v Chyrůvě (Halič). V této době udržuje písemný styk jak se svým rodným Prostějovem, tak i s brněnským ústavem.

Po odchodu R. Bauera do penze (1910) vyhověl nabídce ředitele Fr. Pavlíka a nastoupil do ústavu na jeho místo. Působil zde jako učitel hudby do r. 1938. Jeho zásluhou se zvýšila úroveň přípravy k profesionálnímu provozování hudby a později i příprava k hudebně pedagogické činnosti nevidomých studentů novou organizací přípravy ke státním zkouškám z hudby.

Kromě svého působení v ústavu se aktivně účastnil brněnského hudebního života. Působil jako ředitel kůru kostela v Brně-Husovicích a vyučoval zpěvu v reálce na Křenové. Stal se členem spolku Beseda brněnská, zastával funkci místopředsedy spolku Československá jednota hudebních stavů. Působil také jako sbormistr pěveckého spolku Dalibor, při němž založil hudební školu, která se koncem čtyřicátých let přeměnila na LŠU.

Jméno L. J. Kubička bylo v té době v brněnských hudebních kruzích uznávané. Stýkal se zde prakticky se všemi hudebními umělci a pedagogy. Byl známý jako výborný hudební improvizátor, měl velmi dobré organizační schopnosti.

Kromě výše zmíněné pedagogické a organizační činnosti se intenzívně věnoval hudební výchově nevidomých, pro které zavedl kurzy pro přípravu ke státním zkouškám z hudby na Brněnské konzervatoři. Sestavil učebnici hudební teorie Hudební nauka

v otázkách a odpovědích. Vyšla v Braillově bodovém písmu. Přílohou této učebnice jsou reliéfně znázorněné znaky běžné notace, jejichž matrice zhotovil brněnský slabozraký tyflotechnik František Urban, rovněž zaměstnanec ústavu. Tato publikace v bodovém písmu, vydaná brněnským ústavem, patří mezi první svého druhu u nás.

Kubiček přispěl do Zemanova sborníku Otázky slepecké výchovy statí Slepíci a hudba. Shrnuje zde své hudebně pedagogické poznatky z výchovy nevidomých a zobecňuje. V této oblasti dělí nevidomé do tří skupin, čímž zároveň vymezuje úlohu hudby v jejich životě: do první skupiny patří „žáci, mající hudbu za předmět vzdělání doplňující“, do druhé skupiny zařazuje „žáky, jimž hudba a zpěv bude zdrojem vedlejších příjmů, mimo hlavní zaměstnání řemeslné“, třetí skupinu tvoří „žáci, z nichž mají být odborníci“. Tento postřeh je vskutku pozoruhodný a platil až do konce existence ústavu. V citovaném příspěvku uvádí rovněž metodické pokyny k výuce na různé hudební nástroje a poznámky k vyučování teoretickým předmětům.

Napsal několik článků do odborného tisku. Byly to např.: Jak vyučovatí slepce hudbě (Hudební výchova 1937); O hudebním písmu bodovém (tamtéž); Notopis pro nevidomé (Hudební výchova 1926); Hudební výchova a nevidomí (tamtéž) aj.

Při této bohaté činnosti stačil ještě komponovat. Je dochovaný jeho Trojlístek pro mladé pianisty, několik mazurek a valčíků. V rukopisech: Mazurka pro housle, Alla polca pro klavír. Napsal také Maličkosti pro housle a klavír, sbory pohřební, k sňatku a různé hudební kostelní vložky.

L. J. Kubiček spoluprací s Brněnskou konzervatoří se zasloužil o prosazení povolání kvalifikovaného nevidomého učitele hudby.

V důchodovém období odešel do ústraní, hudba se mu stala potěšením. Přes mnoho pokusů se mu nepodařilo zjistit, jakou činností se zabýval.

KUHAC, F.

Nevidomý jihoslovanský guslar. Skladatel písní. Vydal sbírku písní nevidomých guslarů.

KUHN, Josef

* 1929

† 14. 2. 1978

Český lyžař a horolezec.

Nevidomý propagátor sportování nevidomých. V obou sportovních disciplínách dosahoval vynika-

jících výkonů. Stal se propagátorem sportu nevidomých. Těto tematice se hojně věnoval uveřejňováním svých zkušeností ve slepeckém časopise Zora a jejich přílohách. Dovedl u nevidomých vzbudit o sport velký zájem. Je zajímavé, že např. byl průvodcem při horolezeckých výstupech cizinců. Jednou si s úsměvem stěžoval, že po výstupu francouzských horolezek se nemohl hodně dlouho zbavit parfému, který zůstal na lanech.

KUCHAR, Antonín Jan

* 20. 9. 1880

† 25. 12. 1969

Ladič klavírů a učitel hudby.

Narodil se v Praze v rodině kováře. Od dětství byl nevidomý. Se svými sourozenci se čile zúčastňoval dětských her. Vychován byl v Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech (od r. 1890). Od školních let se věnoval hře na klavír a na housle, později hře na varhany. Kromě toho se vyučil ladění klavírů u učitele Gluckaufa.

Po vystoupení z ústavu se stal učitelem hudby a ladičem klavírů. O sobotách a nedělích vyhrával v pražských vinárnách. Časem sehnal trvalé místo v podniku pro opravy hudebních nástrojů. Vedl si velice dobře, takže měl dostatek práce i v soukromí. Aktivně se ladění věnoval až do svých 85 let.

Protože složil mnoho skladeb k tanci, stal se členem sekce hudebních skladatelů. Psal taneční skladby a pochody pro svůj hudební soubor. Několik skladeb se dochovalo v bodové notaci.

Má svůj podíl na založení PSSS. Byl funkcionářem spolku ČST a předsedou SOČNE. Později se se stejnou vervou zapojil do činnosti SI.

KUCHAR, Michal

* 26. 7. 1953

Český tyflop a organizátor vzdělávacích programů pro nevidomé studenty.

Narodil se v Kyjově. Tamní ZŠ ukončil v roce 1968. V r. 1971 se vyučil montérem elektrovod-

ných sítí. V r. 1975 začal při zaměstnání studovat na gymnáziu v Brně. Maturitní zkoušku vykonal v r. 1979.

Rozhodl se opustit své původní povolání a v r. 1980 nastupuje jako nekvalifikovaný vychovatel do internátu ZŠ pro NS v Brně s dispencí. V následujícím roce zahájil studium na PF UP v Olomouci, obor speciální pedagogika. Toto studium při zaměstnání ukončil v r. 1986 a nastupuje místo učitele v těžce škole. Věnuje se doktorandskému studiu, které úspěšně zakončil v r. 1988 jako doktor pedagogických věd.

Po listopadu 1989 se začal zaměřovat na získání vhodnějších prostor pro zajišťování výchovy a vzdělávání nevidomých dětí, čehož dosáhl v r. 1990 přidělením několika budov areálu dříve sloužících politické škole v Brně-Pisárkách. ZŠ pro NS žáky se tam nastěhovala i s internátem v tomtéž roce. M. Kuchař zajistil i první nejnnutnější stavební úpravy, které potom pokračovaly několik let.

V r. 1990 působil jako odborný instruktor tyflopeditické poradny pro rodiče nevidomých dětí raného věku. Externě spolupracoval s ministerstvem školství při konkurzních řízeních pro obsazování ředitelských míst škol pro zdravotně postižené žáky. Spolupracoval též se školní inspekcí.

Je iniciátorem a spoluzakladatelem Nadace pro pomoc zrakově těžce postiženým dětem, kde realizoval projekt spolupráce s Hilton-Perkinsovou nadací, v důsledku čehož dochází k významné spolupráci metodické a materiální pomoci především nevidomým dětem.

Podílel se na přípravě a vzniku speciálních pedagogických center a stává se vedoucím tohoto centra při ZŠ pro NS v Brně. M. Kuchaře vábilo samostatné podnikání a manažerská činnost. Ze školy i pedagogického centra proto odešel, v nadaci však zůstal i nadále činný.

V r. 1992 se stal iniciátorem založení Soukromé střední školy pro NS studenty, jejímž zřizovatelem se stala Nadace. Idea náplně školy vycházela z dosavadních problémů přechodu absolventů ZŠ v Brně do speciálních škol v Praze včetně zajištění možnosti dalšího vzdělávání NS mládeže, u které nebyly předpoklady pro dokončení úplného středoškolského studia. Škola byla zestátněna v r. 1997.

Za nejvýznamnější aktivity M. Kuchaře lze považovat jeho spoluúčast při zajištění nových, komfortních prostor Základní a mateřské školy s internátem pro nevidomé a slabozraké žáky v Brně (1989), založení Soukromé střední školy pro těžce zrakově postižené studenty, později převedené se vším majetkem pod státní správu a podporu vzniku Občanského sdružení Apogeum v roce 2001, jehož je garantem.

Ve spolupráci s tímto sdružením se podílel autor-ky nebo redigoval do konce roku 2005 jeho celkovou produkci 53 filmů s komentářem pro těžce zrakově postižené posluchače. Komentář vysvětluje scény, které lze jen vidět. Je spoluautorem počítačové verze DVD přehrávače s hlasovým výstupem, spolupracoval na tvorbě světově unikátních patentů aktivního menu a průběžného stříhu digitálních nosičů včetně paralelní projekce komentářů k filmům, to vše ve verzích pro nevidomé a slabozraké osoby.

KULHÁNEK, Josef

* 18. 4. 1905

† 14. 12. 1975

Český hudebník a ladič klavírů.

Narodil se v Hrochově Týnci jako syn zemědělského dělníka. Sám píše: „Otec, když zjistil, že nevidím, od nás brzy odešel a nechal maminku s pěti dětmi, ať se stará, jak umí.“ Vyrůstal v mimořádně chudých poměrech. Do školy začal chodit ve své vesnici, ale později bylo třeba zajistit mu pobyt v ústavu pro nevidomé, kam nastoupil v r. 1930. Byl to pražský ústav Deylův, kde dokončil základní vzdělání a věnoval se hře na různé hudební nástroje. Po dokončení povinné školní docházky byl převeden do Klarova ústavu, kde se učil řemeslu. Založil zde skupinu dechové hudby. Hudební praxi získal v hudebním souboru, se kterým pořádali chovanci mnoho zájezdů. Ladění klavírů se vyučil u nevidomého O. Nepomuckého.

Po opuštění ústavu odešel do Jiříkova jako ladič klavírů. Píše: „V Jiříkově se mi ale nelíbilo, protože se tam nesmělo mluvit česky a byly za to i pokuty.“ Odchází na Chrudimsko, kde se živí jako člen potulných muzikantů. Po r. 1945 se uplatnil jako varhaník. Nejdříve hrál několik let zdarma, později za pouhých 100 Kčs měsíčně. Získal důchod 550 Kčs a to mu vyhovovalo. Po okolí ladil klavíry. Dále píše, jak je spokojený.

Jeho životní pouť je příkladnou historií nevidomého člověka, který se sám o sebe postaral bez nároků na přepych. V současné době je obdivuhodným příkladem s jak neuvěřitelnou skromností a nenáročnou spokojeností žil jako hrdý a nezávislý člověk.

KULL, Emil

* 15. 2. 1854

† 9. 2. 1912

Německý tyflopedit. Ředitel Městského ústavu pro nevidomé v Berlíně, autor několika speciálních učebních i jiných pomůcek.

Narodil se ve Wangerinu jako syn řezbáře. Již od mládí ho lákalo učitelské povolání. V letech 1871–1874 studoval na místním semináři, kde získal učitelskou kvalifikaci.

Jeho prvním působištěm byl Ústav pro nevidomé ve Štětíně.

O dva roky později, když vykonal druhou kvalifikační zkoušku, odchází do Berlína vyučovat do soukromé školy. Později přechází do městských služeb a přijímá místo učitele v sirotčinci. Když byl v r. 1878 založen městský ústav pro nevidomé, nabídli mu místo lektora, později, když se osvědčil, stal se jeho ředitelem.

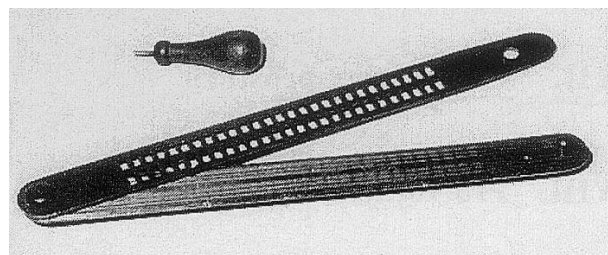
Vynikal svou pílí. Ústav zvelebil. Zařídil zde i slepeckou tiskárnu. Byla vybavena jeho vynálezem. Sestrojil sázecí zařízení pro výrobu knih Braillovým písmem. Stroj nedosahoval takové kvality, kterou měl sázecí stroj Hinzův. Proto se neosvědčil.

Kull vynalezl dvouřádkovou učební pomůcku pro psaní Braillovým písmem. Má tvarově neupravený obdélníkový výřez a na spodním kovovém plátu frézované drážky.^{*1)} Věnoval se výrobě společenských her i jiných zábavných prostředků. Měl zájem na tom, aby jeho chovanci měli nejen dostatek učebních pomůcek, ale rovněž her pro volný čas.

Ústav měl poněkud jiný režim, protože jeho žáci docházeli denně, neměl proto internát. Vyplývaly z toho určité výchovné zvláštnosti, ale také potíže. Ty hlavně pro rodiče, kteří sem své děti vodili. Děti mohly plně prožívat rodinný život, jako osobnosti nebyly deformovány internátem.

Kull se nespokojil s tradičními řemesly, nýbrž hledal stále nové druhy zaměstnání. Kladl důraz na to, aby se žáci i po odchodu ze školy sdružovali. V rámci toho opatroval dětem letní pobyty a dokonce i lázeňskou péči. Aby informoval veřejnost, začal vydávat časopis *Blindenheim*.

Hojně publikoval. Vydal dvě rozsáhlejší práce: Slovo k otázce doby a M. Lawanchy a němečtí učitelé

Dvouřádková šablona „nůžky“
pro psaní Braillovým písmem

slepých. Zaujal zde kritické stanovisko k Lawanchyho pomluvám. Pro Mellovu Encyklopedii zpracoval několik hesel.

Oženil se s dcerou nevidomého Gröplera, která mu byla výbornou pomocnicí, ve všech akcích ho podporovala.

*1) *Lze ji spatřit v odd. DTI TMB*

KUNZ, Martin

* 27. 12. 1847

† 1923

Švýcarsko-německý tyfloped.

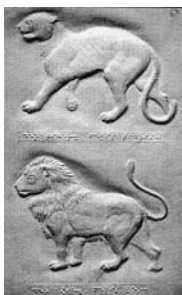
Ředitel Ústavu pro nevidomé v Illzachu, vynálezce výroby papírových reliéfních zeměpisných map a obrázků pro nevidomé. Je zakladatelem vědecké tyflokartografiky. Vytvořil několik desítek papírových reliéfních zeměpisných map, obrázků a technických nákresů.

Narodil se v osadě Plänch (Švýcarsko) jako syn rolníka. Po ukončení povinné školní docházky byl otcem vedený k práci na všech úsecích, které vyžaduje hospodářství: na poli, v dílně, v lese, při stavbě domu, budování vodních hrází aj. Byl tak nucen vykonávat těžkou tělesnou práci. Ziskává všestrannou zručnost a poznává povahu přírodních materiálů v praxi. Když později vzpomínal na své těžké mládí, na nepřiměřené práce, které musel jako dítě vykonávat, říká: „Hodil jsem se pro všechno, jinak to v poměrech rolníka ani nešlo.“

Jeho mimořádné intelektuální schopnosti však nakonec vedly rodiče k tomu, že mu umožnili studovat v místní kantonské škole. Polních prací se však musel zúčastňovat. Po absolvování studia se stává učitelem v místní škole. V tomto období si upevnil znalosti italštiny i francouzštiny. Jeho mateřským jazykem byla sice němčina (švýcarské nářečí), ale v místě se běžně mluvilo italsky a francouzsky.

Souběžně s vykonáváním učitelských povinností se zapsal ke studiu na univerzitě v Curychu a Basi-leji. V r. 1871 vykonal závěrečné zkoušky učitelské způsobilosti vyučovat přírodním vědám na středních školách.

Pro své výborné znalosti tří jazyků je pověřen vedením švýcarské školy v Janově, kterou zakrátko zvelebil. Začal uplatňovat nové metody vyučování zeměpisu také tím, že se žáci podíleli na výrobě ná-

*Reliéfní
obrázky zvířat*

*Ukázka papírových zeměpisných
map evropských států*

stěnných zeměpisných map. Mimo jiné vytvořil také reliéf Janova.

Pro vážné onemocnění manželky i vlastní vážné zdravotní potíže se vrací do Švýcarska. Krátký odpocinek však přerušil přijetím učitelského místa postupně v několika kantonských školách. Přijal také místo ředitele chlapeckého institutu v Zugu. Všechna tato místa byla přechodným působištěm, což Kunzovi rozhodně nevyhovovalo.

V r. 1881 přijal nabídku vést Ústav pro výchovu nevidomých v Illzachu, kde dosavadní zakladatel a ředitel tohoto zařízení Köchlin se vedení vzdal s úmyslem věnovat se průmyslovému podnikání. M. Kunz potom v tomto ústavu působil 37 roků, a to bylo mimořádně významné nejen pro tento ústav.

Ústav byl zanedbaný, a také proto nevýznamný. Dvacet chovanců a deset tzv. učitelů (všichni byli nevidomí) pobývalo v pouhé jedné místnosti. Neměli prakticky žádné učební ani jiné pomůcky a ve skutečnosti ani mnoho zájmu o ně neprojevovali. Zpočátku se proto Kunz setkává s nedůvěrou a dokonce i s odmítáním. Postupně si však nový ředitel své žáky získal.

Protože Kunzovým oborem byly přírodní vědy, neodkladně se pouští do zajišťování učebních pomůcek pro zeměpis, fyziku a přírodopis s cílem poskytnout nevidomým žákům základní představy o fyzikálním povrchu zemské kůry, základní přehled o sluneční soustavě aj. Pro přírodopis si vzal za úkol seznámit své žáky především s těmi oblastmi živočišné říše, které jsou jim z hlediska jejich možností přímého poznání nepřístupné. Fyzikální jevy (zvláště mechaniku) považoval za tak důležitý obor poznání, že se odhodlal řešit i tuto oblast z hlediska specifík hmatového vnímání. Na svou dobu to byly plány, které mnozí považovali za utopii. Pokládali také za zbytečné věnovat tolik lidské námahy a finančních prostředků pro vzdělávání nevidomých. K čemu jim to bude?

Tvůrčí činnost, započatá již v Janově, byla předpokladem ke zdárnému pokračování této aktivity i v ústavu pro nevidomé. Vzhledem k tomu, že Kunz

poznal, jak se liší zrakové a hmatové poznání, odhodlal se prohloubit si vzdělání z psychologie návštěvou přednášek na univerzitě. Obecné poznatky geniálně aplikoval na změněné podmínky nevidomých. Tak dospěl k profesionálnímu pojetí oboru. Své poznatky uplatnil v praxi i v teorii. Aplikoval je na tyflokartografickou tvorbu, využil je ve vyučování i při výchově. Kunzovou zásadou bylo postupovat od konkrétního k budování abstrakcí specifických pro jeho žáky.

O výchově a vzdělávání nevidomých přednášel i psal ve třech jazycích. Pro přirozenou schopnost koncipovat i pro své sklony k humoru byl jeho projev vždy srozumitelný. I když většina učitelů pokládala jeho požadavky na vzdělání a dovednosti nevidomých za těžko splnitelné, podařilo se mu dovést a uzavřít rozpory o významu modelů a reliéfního znázornění světa. Tímto tématem se také zabýval na Mezinárodním kongresu učitelů nevidomých konaném v Kielu v r. 1891, kde již mohl prokázat výsledky ve vyučování.

Jako známý odborník na tvorbu zeměpisných map byl na dalším kongresu konaném ve Frankfurtu nad Mohanem požádán o referát. Jeho zeměpisné mapy se rozšířily po celé střední Evropě. Rovněž naše ústavy je nakupovaly. Používaly se až do padesátých let 20. století, i když z politického hlediska nebyly vyhovující. Změnily se hranice, vznikly nové státy.

Na jednom z prvních kongresů, kterého se zúčastnil, se odehrála příhoda, která se stala posledním podnětem ke Kunzově soustavné tvorbě reliéfů. Nezdržel se totiž úsměvu nad naivními a nezdařilými pokusy jednoho z učitelů, který se chlubil poznámkou: „Smát se dovedete výborně, ale něco udělat...“ Rozhodl se tedy přistoupit k výrobě papírových reliéfů, ale to ještě netušil, co ho čeká.

Začal nezdarem, když pouze přenesl své reliéfní mapy určené pro vidomé do ústavu pro nevidomé. Obrátil se tedy k mapám vrstevnicovým. Tento způsob se ukázal nevhodný pro mimořádné nároky na abstrakce. Rozhodl se pro reliéfy papírové, které vznikají obtahem z matrice a napodobují zeměpisný povrch. Vyžadují méně abstrahovacích schopností než mapy vrstevnicové. Abstrakcím v tomto stadiu je třeba se vyhnout. Ubezpečil se, že nelze požadovat po nevidomých poznání toho, co je přístupné pouze zraku. Abstrakce je třeba sledovat z hlediska možností hmatu.

Tímto rozhodnutím začíná řada nekonečných pokusů, které mají ukázat, jakou techniku volit pro výrobu matric. Cesta z ředitelny vedla každodenně do dílny. Co nebylo možné koupit levně, to vyrobil. Počáteční nezdary a nedůvěra jiných ho neodradily. Vyzkoušel mnoho možností, jak dospět k reliéfu, který

by byl pro nevidomé přiměřený z hlediska hmatového vnímání užitých zeměpisných pojmů. Nejvíce ho zaměstnávala povaha matrice, aby papírový obsah odpovídal záměru.

Na následujícím krátkém přehledu vyzkoušených technik je vidět, jak Kunzovi záleželo na nejlepším výsledku.

1) Vytepaná dvoulistová měděná fólie. Mezi tyto dva kovové listy se vkládal list papíru a vylišoval. První takto vyrobená byla fyzikální mapa Španělska.

2) Jelikož pro vysoká pohoří nebyl tento způsob vhodný, pokusil se o tvorbu sádrových matric, ze kterých pořizoval obtahy na tzv. balančním lisu. Matrice však tlak nevydržely. Tímto způsobem vytvořil mapu Alasaska-Lotrinska a Itálie.

3) Dále užil matrice z hruškového dřeva opracované řezbářským způsobem. Jednalo se vlastně o aplikaci dřevěných matric k ručnímu potiskování textilií. Tak zhotovil další mapy Itálie.

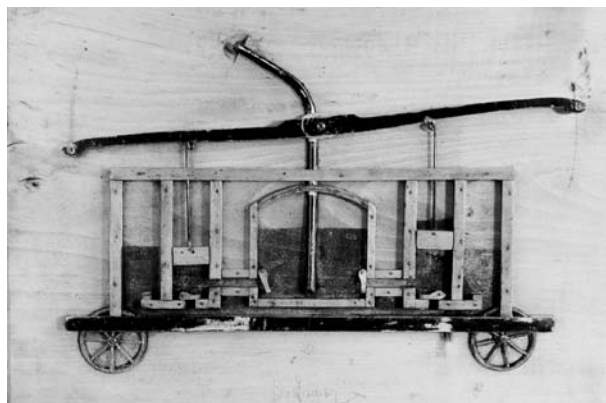
4) Dřevěné matrice doplnil matricemi kaučukovými pro zjemnění některých hrubostí.

5) Protože kaučukové matrice nebyly dostatečně trvanlivé, na nejprohloubenějších místech je zpevňoval.

6) Vrací se ke kovu. Dva silné plechy zpracovává kovotepecky současně. Do lisu se vkládaly s navlhčeným papírem.

7) Poslední matrice zhotovoval z několika materiálů. Jako podklad sloužila dřevěná plotna. Řeky tvořil drát vtlačovaný do vyřezaných rýh, k označení hranic mezi státy použil hlavičky hřebíčků, města byla označena různě velkými cvočky, pohoří modeloval z tmelu, moře znázornil hustým rýhovaním pod úrovní země, údolí vypracoval řezbářskými dláty. Po dohotovení matrici nalakoval lihovým lakem. Tímto způsobem vzniklo nejvíce map.

8) Uvažoval také o možnostech galvanoplastických listů, byly však příliš nákladné. Potíže by nastaly s případnými opravami.

Reliéf hasičské stříkačky

První Kunzovy reliéfní fyzikální zeměpisné mapy vznikly v r. 1883. Od r. 1885 pracuje pouze s technikou, která byla uvedena jako poslední. Někteří autoři uvádějí, že vytvořil na 88 druhů fyzikálních zeměpisných map, technických nákresů a obrázků zvířat, jiní uvádějí i vyšší počty. Vyrobil i reliéfní glóbus.

Svámi současníky byl nazýván Pestalozzím nevidomých. Sám však uvádí, že jeho práce je nutné považovat za pouhý začátek tvořivé učitelovy činnosti. Pomůcka v rukou učitele má ožít, jen tak jí žáci věří a s ní se ztotožní.

V r. 1889 začíná vytvářet reliéfní obrazy zvířat, reliéfy fyzikálních přístrojů, nástrojů i některá znázornění z historie. Zdařilý byl také reliéf hasičské stříkačky. Tyto papírové výlisky pro zpevnění reliéfu opatřoval na rubové straně lakovým nátěrem. Zvláště pozoruhodné je, že obrazy zvířat doplňoval povrchovou úpravou připomínající kůži konkrétního zvířete, kterého dosahoval posypáváním klišového nátěru vlněným prachem. Soubor jeho reliéfů je možné nazvat *Orbis pictus* pro nevidomé. Někteří autoři uvádějí jejich počet vyšší než sto.

Již v r. 1870 se svými pracemi zúčastnil výstav v Berlíně a v Paříži, kde byly jeho zeměpisné pomůcky počteny cenami. V r. 1891 získává na světovém zeměpisném kongresu, konaném v Berlíně, další cenu, to již za zeměpisný atlas pro nevidomé.

Martin Kunz nebyl jednostranně založenou osobností. K rozvoji Braillova písma přispěl vlastní konstrukcí psací pomůcky. Vypracoval rovněž metodiku s příklady, jak vnímat bodové písmo zrakem. Byl zastáncem bodového písma pro nevidomé a odmítal všechny pokusy o reliéfní latinku.

Vytvořil i několik učebních pomůcek pro matematiku. V literatuře se uvádí především pomůcka pro práci se zlomky a mocninami. I tato poznámka ukazuje na jeho požadavky.

Usiloval o to, aby pozvedl původně zaostálý ústav v Illzachu důrazem na tělesnou zdatnost žáků. Věnoval se péči o jejich zdraví pěstováním sportu, turistiky a otužování, což bylo v této době něco úplně neobvyklého. Postavil základy vědecké tyflokartografie, posunul povědomí o možnostech nevidomých dětí.

V r. 1918 odchází do penze. Vrací se do svého rodiště, kde po pěti letech umírá.

Kunzův odkaz není pouze v tyflopédické praxi. Pravidelně publikoval v některých časopisech německých, francouzských a italských. Nejvíce jeho příspěvků nalezneme v časopise *Der Blindenfreund* a italském *Rivista di Tiflogie*. Nejvýznamnější jeho prací je *Fyziologie slepých*, ve které se zabývá vzájemnými vztahy zbývajících smyslů nevidomého.

Podrobil kritice legendy o mimořádných zděděných schopnostech hmatových a sluchových, zabývá se i tzv. smyslem pro překážky a dochází k závěru, že tyto dovednosti jsou syntézou zkušeností. V tomto smyslu je zajímavá jeho práce *Weitere Versuche über Orientierungsmögen und Ferngefühl der Blinden und Taubblinden* (1908). Pro Mellovu Encyklopedii zpracoval několik hesel.

Balkánský poloostrov

Martin Kunz je mimořádnou osobností, která zásadním způsobem přispěla k rozvoji tyflopédie jako vědeckého oboru. Založil a rozvinul nový obor tyflografika a tyflokartografika. Jeho pojetí zeměpisných map, fyzikálních i reliéfních obrázků je dosud nedostižitelné. M. Kunz se stal po více než jedno století příkladem všem odborným pracovníkům tohoto odvětví tyflopédie. Přesto, že jeho pomůcky byly v ústavech používány, závěry fyziologické a psychologické byly zapomenuty.

KURLAND, Karel

* 2. 2. 1951

Učitel hudby, odborník digitální techniky sloužící nevidomým uživatelům.

Narodil se v Českém Těšíně. Krátce po narození došlo u něho ke ztrátě zraku. Školní docházku absolvoval v letech 1959–1968 v ZDŠI pro NS v Brně. K jeho zájmům patřila hra na akordeon a klavír, manuální činnosti a lehká atletika. Ve sportovních soutěžích NS dětí a mládeže dosahoval předních umístění. Patřil mezi technicky velmi schopné žáky. Hru na hudební nástroje pěstoval s velkou pílí. Mohl být proto doporučen ke středoškolskému studiu hudby.

V letech 1968–1976 studoval na SHŠI pro mládež s vadami zraku v Praze. Zde se věnoval především hře na akordeon, pozoun a klavír. S velkým zájmem hrál v dechovém souboru Janátovka. Pod vedením K. Kurlanda natočil tento soubor gramofonovou desku. Maturitní zkoušku vykonal v r. 1974. V dalších dvou letech studia na stejné škole si rozšířil pedagogické vzdělání. Pedagogickou praxi vykonal v ZDŠI pro NS v Praze.

Po úspěšných absolventských zkouškách v r. 1976 působil od září téhož roku v LŠU (později ZUŠ)

v Českém Těšíně jako učitel hudby. Se svými žáky se pravidelně zúčastňoval soutěží zájmové umělecké činnosti. Své znalosti a dovednosti uplatňoval také jako ladič klavírů a opravář hudebních nástrojů.

K jeho zvláštním zájmům patřila elektronika. Věnoval se opravám různých přístrojů. Pro nevidomé uživatele vyráběl drobné elektronické kompenzační pomůcky. Vlastním úsilím zvládl práci s počítačem a zaměřil se na využití výpočetní techniky, která slouží nevidomým zájemcům.

Od roku 1994 začal systematicky pracovat s NS lidmi. V Ostravě vybudoval Středisko technických pomůcek a informatiky SONS ČR, ve kterém pracoval jako vedoucí, metodik sítě BrailNet a instruktor, metodik pro kompenzační pomůcky a výpočetní techniku. Jako vedoucí střediska organizoval řadu vzdělávacích rekondičních pobytů. Podílel se na přípravě a realizaci seminářů pro oftalmology a pracovníky referátů sociálního zabezpečení. Od r. 2001 působí jako ředitel TyfloCentra Ostrava, o.p.s.

Podílel se na tvorbě celostátní metodiky výuky obsluhy náročných kompenzačních pomůcek pro NS, spolupracuje na vývoji nových kompenzačních pomůcek, působí jako konzultant diplomových prací zaměřených na problematiku života NS osob.

K. Kurland patří k nevidomým odborníkům, kteří se v Česku podílejí na trvale se zvyšující účinnosti speciálních zvláště náročných elektronických pomůcek.

KVĚTOŇOVÁ, Lea

* 3. 10. 1963

Narodila se v Nových Zámcích na Slovensku. ZŠ navštěvovala v Brně (1970–1979).

Gymnázium Jana Blahoslava v Ivančicích dokončila maturitou v r. 1983. Studium na UP v Olomouci (1985–1989) ukončila obhájením diplomové práce na téma: Negativní jevy na prvním stupni ZŠ. Na téže vysoké škole absolvovala doktorandské studium (1993–1997) dizertační práci: Raná péče o dítě se zrakovým postižením. Habilitovala se v oboru pedagogika na PF MU Brno v r. 2000.

Průběh zaměstnání: 1989–1993 působila jako učitelka v ZŠ při Fakultní dětské nemocnici v Brně (oční klinika), 1993–2001 katedra speciální pedagogiky PF MU v Brně jako odborná asistentka, v r. 2000 docentka. Od r. 2000 pracuje na katedře speciální pedagogiky PedF UK v Praze jako vedoucí katedry.

Ve vědecko-výzkumné činnosti se zaměřuje na oblast edukace a terapie ZP dítěte raného věku,

a edukaci dětí s kombinovaným postižením. V tomto odborném okruhu začala Květoňová získávat své první zkušenosti ve spolupráci s poradnou rané péče v Brně.

Vybrané publikace: Základy oftalmopedie (1993); Oftalmopedie (1998); Oftalmopedie (2000); Edukace dětí se speciálními potřebami v raném a předškolním věku (2004); Reeducace a kompenzace zraku, In.: Vítková, M. ed.: Integrativní speciální pedagogiky.

Integrace školní a sociální. Brno (2004); Možnosti a podmínky pro zaměstnávání osob s těžkým zrakovým postižením, In.: Bartoňová, M., Pipeková, J., Vítková, M. Integrace handicapovaných na trhu práce v mezinárodní dimenzi (2005); Analyseder Behinderung für die Beschäftigung von Menschen mit schwerer Sehbehinderung, In.: Pipeková, J., Vítková, M. Integration Jugendlicher mit Behinderungen in den Arbeitsmarkt aus transnationaler Sicht (2006).

L

LAAS-D'AGUEN, Pierre Victor

* 29. 8. 1823

† 18. 2. 1887

Francouzský výpomocný učitel.

Oslepl v dětství. V r. 1834 nastoupil do Národního ústavu pro mladé slepce v Paříži. Pro svou inteligenci a znalosti byl v r. 1841 přijat jako korepetitor. Vytvořil několik speciálních učebních pomůček. Mezi nimi také jednu z pomůček pro psaní Braillovým písmem, dále jednoduché mapky Evropy, Asie, Afriky a Ameriky.

LABOR, Joseph

* 29. 6. 1842

† 26. 6. 1924

Vynikající rakouský klavírista, varhaník a hudební pedagog.

Narodil se v Hořovicích jako syn obchodníka. Nevidomý byl od narození. Do svých sedmi let byl vychováván rodiči, poté byl přijat do vídeňského ústavu na Hohe Warte. Brzy se projevil jako mimořádný hudební talent. Jelikož však v ústavu nebyl odborník, kompozici studoval na konzervatoři. Rovněž cizí jazyky mu nepůsobily zvláštní potíže. Jako žák byl velmi oblíbený.

Z ústavu vystoupil po devíti letech. Stal se koncertním klavíristou. Mistrně hrál skladby barokních i klasických autorů. Soudobým skladatelům se však nevyhýbal. Na programu měl i skladby Smetanovy. Po prvních úspěších se rozhodl uspořádat koncertní turné. Mimořádné úspěchy slavil v Hannoveru, kde ho vyznamenával sám král Jiří V. Byl zde přijat jako dvorní klavírista a učitel hudby dvou královských dcer. Po dvou letech se této funkce vzdává. Král ho z vděčnosti zaopatřil doživotní penzí, mohl se tedy bez starostí o obživu věnovat zdokonalování své klavírní hry.

Od r. 1865 pořádal další turné. Byl to zájezd do Bruselu, Londýna, Paříže, Petrohradu a Moskvy. Nakonec se usazuje ve Vídni jako koncertní mistr a hudební pedagog. Studoval u něho např. i A.

Schönberg. Z našich klavíristů to byl také nevidomý Götz. Vychoval rovněž jednorukého klavíristu Paula Wittgensteina.

Zabýval se též problematikou Braillovy bodové hudební notace. Učinil v ní pro vlastní potřebu určitý zásahy.

V r. 1870 se začal zajímat o hru na varhany. Ve hře na tento hudební nástroj brzy docíluje výborných výsledků, nejméně takových jako ve hře na klavír. Vedle Brucknera se stal nejslavnějším vídeňským varhaníkem. Získal úřad varhaníka dvorní kapely.

Po celý život se věnoval také skladbě. Liboval si v kontrapunktu. Nejhranější jsou klavírní kvartety, klavírní kvintety, sonáty pro klavír, pro violoncello i pro housle. Pro klavír s orchestrem složil jeden koncert. Klavírní koncert složil i pro svého jednorukého žáka Wittgensteina. Dále napsal mši, drobné skladby klavírní i varhanní.

LACINA, Jaroslav

* 23. 11. 1920

† 5. 12. 1982

Český básník a redaktor časopisu Zora.

Narodil se v rodině zemědělského dělníka v Sázacce. V dětství ztratil zrak. Školní vzdělání získal v Deylově ústavu pro nevidomé v Praze. Zde se také od r. 1935

připravoval ke státní zkoušce z klavírní hry. V r. 1945, krátce před termínem zkoušky, onemocněl tuberkulózou. Po dlouhotrvajícím léčení a rekonvalescenci se již k hudbě nevrátil.

Nejdříve se stal prodávčem tabáku. V r. 1957 nastoupil jako telefonní manipulát. Odtud v r. 1960 přešel na telefonní ústřednu do Prahy. Od r. 1969 až do r. 1981, kdy odešel do důchodu, vykonával práci redaktora časopisu pro nevidomé Zora, kam byl povolán pro svou úspěšnou literární činnost. Jeho tvorba byla uveřejňována i ve slepeckých časopisech. U příležitosti svého odchodu z redakce napsal báseň Srpen.

Upozornil na sebe zejména svým literárním zájmem. V publikovaných povídkách a básních ná-

mětově čerpal ze života nevidomých. V literárních soutěžích spolku ČST, ale i později, získával čestná umístění. Zvláště za povídku *Kdyby byl život takový a Mezi posledními*. Literárních soutěží se zúčastňoval pravidelně. Některé jeho básně byly otištěny v běžných časopisech. Nadprůměru nedosahují.

Z.Š.

LAHUČKÝ, Jozef

* 1940

Slovenský hudební pedagog.

Narodil se v Lehotě pri Nitre. Od dětství nevidomý. Základní vzdělání nabyl v ZŠ pro nevidomé v Levoči. Pro své velké hudební nadání a píli byl přijat ke studiu na Střední hudební škole pro mládež s vadami zraku v Praze. Studium zakončil v r. 1967.

Přijal místo učitele v LŠU v Nitře, později vyučoval v Žarnovici a od r. 1983 v Krupině. Připravil několik žáků ke studiu na pedagogické fakultě.

LACHMANN, Wilhelm Ludolf

* 22. 11. 1795

† 23. 6. 1861

Zakladatel a ředitel Ústavu pro nevidomé v Braunschweigu.

Narodil se v Braunschweigu jako mladší bratr známého filologa. Při své praxi vojenského lékaře založil Ústav pro nevidomé v Braunschweigu. Tento zájem se u něho probudil po návštěvě ústavu v Curychu. K podpoře snah o založení vlastního ústavu vydal svolání a dokázal, že v r. 1829 byl ústav otevřen.

Aby získal zkušenosti, navštívil řadu podobných ústavů. Byla to hlavně Vídeň, kde pobyl delší dobu.

Zpočátku se řídil Kleinovými zásadami, ale později od některých ustoupil. Měl snahu, aby se nevěnovalo zbytečně mnoho finančních prostředků na reprezentaci. Proto také soudobí odborníci hodnotili jeho ústav jako klášterní zařízení. Poměry se zlepšily, když jeden z jeho dřívějších chovanců odkázal ústavu veliký majetek. Lachmann s ním nedovedl hospodařit a dokonce se dopustil chyb, které vedly k zadlužení ústavu.

Z jeho publikací je to práce: *Slepecká tabulka a O nutnosti účelného zařízení ve správě ústavu*. Uve-

řejnil poměrně značné množství článků v časopise *Organ*, ve kterém byl členem redakční rady.

Lachmann je autorem hned několika druhů písma pro nevidomé. V r. 1830 to byla propichovaná latinka, v r. 1832 latinka z psacích písmen, v r. 1836 tzv. písmo geometrické, v r. 1841 devítibodové písmo, v r. 1845 se pokusil ze svého bodového písma o německý zkratko-pis. Už na základě této kusé informace se Lachmann jeví jako praktik-empirik, který o výsledcích své pedagogické práce přemýšlel. To pozorujeme, hodnotíme-li jeho postup od prvního do posledního písma. Jeho silná pedagogická osobnost se projevila i tím, že se postupně osvobodil od závislosti na J. W. Kleinovi, což se mnohým nedařilo. Jeho bodový systém písma je sympatický. Kdoví, zda by se více nerozšířil, kdyby nebylo písma Braillova.

LANA TERZI, Francesco

* 1631

† 1687

Italský mnich.

V současné době už nikdo nepochybuje o tom, že písmo z bodů je neadekvátnější pro vnímání hmatem. Muselo však uplynout mnoho času, než se to v praxi potvrdilo. Jistě nebudeme považovat za první bodové písmo uzlíkové „písmo“ Inků. Potom je prvním v řadě skutečných bodových písem systém Fr. Lany Terziho.

O životě tohoto italského mnicha z Brescii máme jen mizivé informace. Písmu pro nevidomé vytvořil v r. 1670. Byl zcela zaujatý tvorbou tajných písem. Každý pokus o sestavení písma pro nevidomé byl až do okamžiku, kdy V. Haüy založil historicky první ústav pro výchovu a vzdělávání nevidomých, ojedinelý a určený pro konkrétní osobu. Velká většina autorů se soustředila na aplikaci a adaptaci běžného písma do reliéfu. Ne tak Lana.

Mezi autory v podobné situaci vyčleňujeme zvláště ní místo Fr. Lanovi, který ve svém spise *Prodromo* (Úvod ke zkoušce nového vynálezu – 1670) popisuje několik způsobů tajného písma, výslovně se hodícího pro nevidomé. Nelze nepřipomenout, že jeho návrhy několika tajných písem vycházely z vojenských potřeb. Všechny konstrukce se opírají o kódy. Zcela novým prvkem v písmu pro nevidomé jsou reliéfní body.

Jeho poslední systém je založený na soustavě bodů ohraničených neúplným obdélníkem.

Francesco Lana zvažoval jako vůbec první i to, že jeho písmo mají nevidomí nejen číst, ale že by jím měli

také psát. Doporučuje, aby se psalo hustým inkoustem, který se ještě za mokra posypával gumovou drtí pro lepší reliéf. Pro tento účel zkonstruoval speciální šablonu.

Lana vytvořil svou abecedu z jednoho až tří bodů, které jsou uzavřeny do dvou až čtyř úseček: a) pravý úhel ve všech čtyřech jeho umístěních, b) neúplný obdélník, rovněž otočený ve čtyřech směrech, c) úplný obdélník. Uvnitř těchto tří geometrických tvarů jsou umístěny body. Tyto geometrické útvary jsou vytvořeny ze základního obrazce dvou vodorovných a dvou je přetínajících svislých úseček. Tato soustava vytvoří devět možností s body ve třech řádcích vodorovně a rovněž třech sloupcích svisle. Do každého obrazce jsou umístěny jeden až tři body.

LANDESMANNOVÁ, Marie

Dcera H. Lorma.

V r. 1908 vydala v Brně knižně systém Lormovy německé prstové abecedy pro hluchoslepé pod názvem Heinrich Landesmans Finger-Zeichnensprache. Výstižně i kriticky se o ní vyjadřuje hluchoslepý baron, poslanec vídeňského parlamentu, Hugo von Chlumetzky v článku časopisu *Der Blindenfreund* (1908, str. 171–186) *Ein Wort über die Lormsche Handzeichensprache für Taubblinde*.

LANDINO, Francesco

* 1325

† 2. 9. 1397^{*)}

Slavný italský skladatel, jehož některé skladby se hrají ještě dnes.

Narodil se ve Florencii jako syn malíře Jacoba. Oslepl v dětství. Těžko si dnes představíme, jak svůj raný věk prožíval, ale naznačují to mnohé životy jiných slepců. Protože zde bylo hudební nadání, uchýlil se k tomuto umění, které mu přinášelo alespoň na chvíli zapomenout.

Docílil toho, že se stal varhaníkem ve florentském kostele San Lorenzo. Byl vynikajícím improvizátorem a známým

skladatelem, který své písně provozoval na florentském náměstí. V r. 1364 byl prý korunován kyperským králem v Benátkách jako král básníků a hudebníků. Nesporně však byl i přes své postižení vůdčí osobností skladatelské školy *Ars nova*, kterou začíná nástup světských forem do středověké umělecké hudby.

Ve florentském rukopisném kodexu *Squarcialuppi* se zachovalo na dvě stě jeho skladeb. Nově je později vydal Ellingwood r. 1939 v Cambridgi.

S Landinovy skladbami se setkáváme na různých snímcích světových gramofonových firem.

Pohřbený je v chrámu San Lorenzo. Na náhrobku je jeho portrét. Sedí se svým oblíbeným organettem v rukou a naslouchá dvěma andělům, z nichž jeden hraje na violu a druhý na flétnu.

^{*)} Podle *Pazdírkova hudebního slovníku*. V některých pramenech se uvádějí jiná data

LANDY, Sofia

* 1894

† 1972

Polská tyflopodka.

Absolvovala studium filozofie na Sorboně. Od r. 1926 organizovala a vedla školu pro nevidomé žáky v polských Laskách. S Czackou spolupracovala v oblasti tisku knih Braillovým písmem a jeho způsoby čtení.

Napsala několik pozoruhodných příspěvků do odborných časopisů. Např. *Systém Braillova písma v Polsku* (1931); *Integrační metoda čtení bodového písma* (1934), *Celostní metoda čtení Braillova písma* (1934) aj. Z větších prací je to např.: *Nevidomé dítě*.

LANGLAIS, Jean

* 1907

Francouzský varhaník a hudební pedagog.

Narodil se v La Fontainebleau. Zrak ztratil, když mu byly tři roky. Základní vzdělání získal v pařížském Národním ústavu pro mladé slepce. Poté studoval na konzervatoři, kde byl jeho učitelem hry na varhany M. Dupré a učitelem kompozice P. Ducas.

Působil jako chrámový varhaník v Paříži, od r. 1945 v bazilice sv. Klotildy, kde před tím hrával César Franck. Pořádal rozsáhlé koncertní cesty, na nichž hrál skladby francouzských autorů. Na Národním ústavu pro mladé slepce vyučoval hře na varhany a kompozici, soutěžně ve Schola Cantorum.

Těžištěm jeho repertoáru jsou díla francouzských soudobých skladatelů. V r. 1968 byl vyznamenán Řádem čestné legie.

Mimo četné varhanní skladby napsal Hlas větru pro sbor, sóla a orchestr, Esej nad vánočním evangeliem pro varhany a orchestr, Symfonické kusy, Koncertantní suitu pro violoncello, Koncert pro varhany a orchestr, Koncertní suitu, mše, kantáty, motety, komorní díla, skladby pro klavír, skladby pro varhany aj.

LASCARIDU, Katarina

Zakladatelka péče o výchovu a vzdělávání nevidomých dětí v Řecku. (První ústavy v Kalitheu a Aténách r. 1905). K. Lascaridu podnikla několik studijních cest do evropských ústavů. Pokusila se vyřešit i problém adaptace Braillova písma na řecký jazyk.

LAWTON, Charles

* 1848

† 1907

Německý nevidomý profesor anglického původu na univerzitě v Tübingenu.

LAY, Wilhelm August

* 1862

† 1926

Německý pedagog.

Působil v Karlsruhe. Do pedagogické praxe zavádí poznatky z psychologie a za tím účelem koná mnoho pokusů, např. v matematice. Jeho kuličkové počítadlo bylo pokusně zavedeno i v některých ústavech pro nevidomé.

Počítadlo

LEHTIVAARA, Frans Oskari

* 4. 2. 1909

Finský pracovník ve společenských organizacích nevidomých.

Narodil se v městečku Tervola. Ve věku 7 let oslepl. Po absolvování školy pro nevidomé v Kuopiu se stal masérem. Zabýval se rovněž obchodem. V letech 1948–1973 se zúčastnil vydávání časopisu Sokcain Airut. V období 1963–1973 vedl jeho vydávání v Braillově písmu.

Ve slepeckých organizacích zastával souběžně několik vedoucích funkcí: od r. 1949 byl předsedou Finského spolku nevidomých, r. 1950 předsedou mezinárodního spolku nevidomých esperantistů, r. 1956 předsedou kulturního spolku nevidomých.

Napsal mnoho příspěvků do propagačních časopisů. V r. 1957 vydal publikaci Helsinki Blindassociation 25 years. Za své zásluhy byl v r. 1968 vyznamenán.

LEMBCKE, Karl Friedrich Ludwig

* 20. 5. 1852

Inspektor ústavů pro nevidomé v Neuklosteru.

Velmi silně prosazoval tzv. péči o nevidomé „od kolébky do hrobu“, což bylo vlastně celoživotní umístění v azylech. Předpokládal, že zde o ně bude nejlépe postaráno. Přípravě k povolání z tohoto důvodu nevěnoval v ústavu potřebnou péči. Pro Mellovu Encyklopedii zpracoval několik hesel.

LENDERINK, Hendrik Jakob

* 17. 10. 1846

Nizozemský tyflopedit.

Ředitel Ústavu pro nevidomé v Amsterdamu. Napsal závažné a rozsáhlé syntetizující publikace.

Narodil se v Deverteru. Po dokončení všeobecného vzdělání se splnil jeho sen, když vystudoval pedagogiku na střední škole. Zpočátku působil jako učitel na různých místech. Jelikož toužil neustále se vzdělávat, doplnil si odbornými zkouškami znalost cizích jazyků a matematiky. Strávil delší dobu v Paříži, aby se zdokonalil ve francouzštině.

Od r. 1870 přijal učitelské místo na gymnáziu ve Winschotenu, potom pět roků v Delftu. V této době

měl rovněž příležitost vyučovat cizím jazykům ve vojenských školách. Později řídil internát pro studenty, kteří se připravovali ke studiu na univerzitě.

V r. 1892 se stává nástupcem ředitele Meyera v Ústavu pro nevidomé v Amsterdamu. Od začátku se této své nové funkci pilně věnuje. Zaměřil se na zdokonalení vyučování v dílnách, kde se vyráběly smyrnské tkaniny, vyučovalo se šití na šicím stroji s ručním i nožním pohonem a prováděly se práce na pletacích strojích. Ústav měl hodně objednávek. Výroba prosperovala. Chovanci proto netrpěli nouzí. Ústav získal dobré jméno, a také znalosti cizích jazyků ředitele se uplatnily.

Mimo několika menších prací napsal dvě rozsáhlá díla plná důležitých informací i fotografické dokumentace. Je to *Het Blindenwezen in en Buiten Nederland* (1904) a *Blinden–doofstom tegelijk* (1908). Pro *Mellovu Encyklopedii* zpracoval několik hesel.

LENERT, Josef

* 23. 3. 1904

† 1965

Český varhaník a hudební skladatel.

Narodil se v Petřvaldě jako nevidomý svobodné matce. Projevoval velký zájem o vzdělání a byl šťastný, když ho někdo vzal do místní školy. Se zájmem naslouchal, rád zpíval. Do brněnského ústavu pro nevidomé byl přijat až v r. 1920. Naučil se číst a psát. Vyučil se kartáčníkem a současně získal hudební vzdělání. Hrál na klavír, akordeon a kytaru.

V r. 1925 nastoupil místo varhaníka ve své rodné obci. Hrál při němých filmech a skládal hudbu k divadelním hrám. Napsal též několik dětských sborů. Místní kronikář uvádí, že povznesl kulturní život v obci.

LEOPOLD, Achilles Daniel

* 1691

† 1773 (1753)*¹⁾

Německý básník.

Narodil se jako syn lübeckého patricije. Od narození byl nevidomý. Spolu se svým bratrem Mikulášem, rovněž nevidomým, dostali výbornou výchovu v přívětivém rodinném prostředí. Studoval latinu, řečtinu, zeměpis a práva. Nakonec se však věnoval teologii. Všichni kolem něho obdivovali jeho znalosti. Pokládali ho za div století.

Mimořádně kladně byla oceňována jeho sbírka sonetů *Geistliche Augensalbe in 300 Soneten aus*

wichtigen Sprüchen der Heiligen Schrift zum eigenen Gebrauche zubereitet (Duchovní oční mast ve 300 sonetech z Přísloví Písma svatého pro vlastní potřebu připravená). Latinský spis *Comentatio de caecis ita natis se zabývá* problematikou nevidomých.

*¹⁾ Viz *Scherer, 1864*

LE PLA, Gerta (Frieda)

Později osleplá a ohluchlá anglická žena, která se svou knihou *Pohled do ztraceného světa* obrací ke stejně postiženým. Nabízí jim i jejich blízkým pomoc, aby jejich život nebyl pouhým živořením. I jako hluchoslepá napsala několik knih o přírodě. Při jejich koncipování využila své poznámky z mládí a přidala vlastní nové zážitky.

LES, Pavel

(rodné jméno ABELES, Pavel)

* 22. 5. 1904

† 9. 2. 1980

Český učitel hudby a kulturní pracovník.

Narodil se v Králíkách jako syn obchodníka. Tam chodil do německé OŠ. Na měšťanku přešel do české školy v Žamberku. Zajímal se o různá umění, ale nejvíce ho zaujala hudba a literatura, které se v průběhu dalších let staly pevnou oporou jeho duševních sil i nezdolné vůle.

Četl české i německé knihy, aby zvládl oba jazyky. U chlapce se tak vytvářely předpoklady budoucího kultivovaného intelektuála, jakým vpravdě po celý svůj život byl.

V mládí toužil být dirigentem, ale otec trval na praktičtější povolání. Vystudoval tedy obchodní akademii, učil se anglicky a francouzsky. Ve dvaceti letech se stal zaměstnancem účtárny jedné pražské firmy. Volný čas věnoval četbě, návštěvám koncertů a památkám Prahy.

Nečekaně se začaly objevovat zrakové potíže vyvolané poruchami sítnice. Bylo mu 25 let, když po marném léčení přestal vidět úplně. Uvědomil si, že z této situace vede pro něho jen jedna cesta, učít se znovu a zcela jinak. Otec ho odvezl do Ústavu pro nevidomé ve Vídni na Hohe Warte, kde se brzy naučil Braillovu písmu i hudební notaci. Začal se plně věno-

vat studiu klavírní hry. Její základy již měl z dětství. Učil se též ladění klavírů. Po třech letech přešel do Klarova ústavu pro nevidomé v Praze, kde se připravil ke státní zkoušce z hudby, kterou vykonal v r. 1935.

Začal vyučovat hudbě a cizím jazykům. Přišel však rok 1939 s temnem německé okupace. V r. 1942 byl P. Les deportován do Terezína. V květnu 1945 se vrátil sice s podlomeným zdravím, ale duchem nezlomeným. Z celé rodiny zůstal sám, kromě nejstaršího bratra, který již řadu let žil v Brazílii. Útočiště našel Pavel u dobrých přátel, později mu byla přidělena svobodárna, kde žil a pracoval až do své smrti.

Začal opět vyučovat hře na klavír. Za žáky docházel. Četbou odborných knih se připravoval na vlastní publikační činnost v oboru historie významných osobností. Kromě mnoha článků napsal větší práce: Josef Proksch – jeho život a dílo; Karel Emanuel Macan – buditel a vůdce českých slepců; Náš Mozart; Nevidomí v Terezínském ghettu. Mimo to vydal dvě praktické příručky pro nevidomé studující angličtinu a němčinu. Do tisku připravil přehled znaků anglického a německého zkratkopisu. Je spoluautorem knihy *We Have Over Come* (Překonali jsme), která obsahuje mimo jiné i životopisy několika nevidomých izraelitů.

Ze svých zahraničních cest dovážel vzorky kompenzačních pomůcek pro nevidomé, nebo alespoň informace o tom, co je nového. Například skládací bílá hůl vznikla u nás z jeho iniciativy. V té době bylo u nás slepecké hnutí zpolitizované, ohraničeno imaginární tlustou zdí.

V r. 1960 začal pracovat ve Slepecké knihovně v Praze, kde pomáhal při založení ZK. Krátkou dobu působil v redakci časopisu *Zora* a v knihovně hudebnin. Každé profesi věnoval všechnu svou energii a zaujatost. Spolupracovníkem knihovny a tiskárny zůstal i po odchodu do důchodu. Pochovaný je rozptylem na louce Olšanského hřbitova.

Po celý život usiloval o plné zhodnocení osobnosti nevidomých s jejich lidskými vlastnostmi i kulturními nároky. Nevidomého představoval jako člověka se vším všudy. Sám svůj život slepce naplnil až po okraj.

LESUEUR, Jean François de

* 1766

První nevidomý žák Valentina Haüye.

Narodil se v Paříži. Zrak ztratil již v kojeneckém věku. Jeho rodiče byli velice chudí. Nouze je nuti-

la žebrať. Ulevilo se jim, když jejich slepého syna V. Haüy v r. 1784 vzal k sobě domů a začal na své náklady vzdělávat jako svého prvního žáka. Musel se ovšem uvolit platit rodině tolik, co předtím François vydělával žebrotou.

Zkoušky chlapcových dovedností před ministry Vergenem a Brettuilem proběhly úspěšně. Lesueur byl žák pilný a měl zájem se vzdělávat. Stal se dokonce i správcem domu. Přijímal a vyřizoval objednávky, vedl účetnictví ústavu, vyplácel za služby jiných organizací. V r. 1806 dokonce navrhl zlepšení Haüyovy reliéfní latinky.

Zemřel jako dobře zabezpečený a vážený občan v azylu *Quinze-Vingts*.

LEVITTE, Yves Joseph

* 1833

† 1884

Ředitel Národního ústavu pro mladé slepce v Paříži.

Narodil se v Autunu jako nevidomý. Stal se chovancem Národního ústavu pro mladé slepce v Paříži. Platil za jednoho z nejlepších žáků. Mimořádně úspěšně prospíval i v hudbě.

Po vystoupení byl do ústavu přijat postupně jako učitel hudby, dozorce (vychovatel), vrchní dozorce a konečně v r. 1871 se stal cenzorem studií a nakonec i ředitelem.

Zastával názory svého předchůdce Guadeta, že jediné vhodné písmo je Braillovo. Za jeho vedení byl Balluem zdokonalen meziřádkový tisk Braillovým písmem. Vzor byl vystavován na Světové výstavě v Paříži v r. 1867. Levitte zlepšil a doporučil mnoho učebních pomůcek, zvláště psacích potřeb, zeměpisných map a glóbus.

Ke svým chovancům měl otcovský vztah. Každou sobotu je shromáždil kolem sebe a hodnotil jejich chování, úspěchy a nedostatky v práci. Učil je činorodostí a uvědomělé disciplíně. Svým jednáním se snažil žákům dávat příklad. O dodržování svých pokynů však nedůsledně dbal.

LEVY, William Hanks

† 1874

Anglický tyflopedit.

V r. 1854 založil v Londýně Ústav pro později osleplé a byl spoluzakladatelem Asociace pro péči o nevidomé. Napsal spis *Slepí a slepota* (1872).

LHOTAN, Josef

* 20. 12. 1900

† 9. 2. 1971

Rakouský učitel hudby a organizátor slepeckého hnutí.

Narodil se ve Vídni. Zrak ztratil v útlém dětství. Vychován byl v Ústavu pro nevidomé v Purkersdorfu, kde se intenzivně věnoval hudbě. Kvalifikační zkoušky vykonal ve Vídni. V r. 1919 vstoupil do Svazu nevidomých, kde se v r. 1924 stal sekretářem. V ústředních orgánech působil v letech 1934–1945. Svě povolání učitele hudby neopustil. Po druhé světové válce stál v čele skupiny pro zajišťování zaměstnání. Za svou činnost byl oceněn vysokými vyznamenáními.

LIBANSKY, Josef

* 6. 11. 1848

† 1. 8. 1912

Rakouský tyflopod.

Ředitel Ústavu pro nevidomé v Purkersdorfu. Známy tyflopod, praktik i teoretik, autor četných učebních pomůcek i reliéfních zeměpisných map pro nevidomé.

Pilně přispíval do českých i německých odborných časopisů. Je autorem několika závažných tyflopodických publikací.

Narodil se v Borovnicích u Staré Paky jako syn panského sloužícího. Obecnou školu vychodil v rodné vsi. Reálku absolvoval v Novém Bydžově, učitelský ústav v Hradci Králové. Zkoušku učitelské způsobilosti vykonal v Praze.

Po čtyři roky vyučoval v OŠ v Sezenicích. V lednu r. 1871 se stává stipendistou ve Vídeňském ústavu pro nevidomé pod vedením ředitele M. Pablaska. Po dvou letech přechází na krátkou dobu jako výpomocný učitel do Ústavu pro nevidomé izraelity na Hohe Warte ve Vídni, kde je v této době ředitelem další významný rakouský tyflopod L. A. Frankl.^{*1)} Od prosince r. 1873 působí 34 let jako odborný učitel a později ředitel v právě založeném dolnorakouském ústavu pro nevidomé v Purkersdorfu (Ober-Döblin). V r. 1881 si rozšířil vzdělání o aprobaci pro vyučování v měšťanské škole.

Výchově a vzdělávání nevidomých se ihned od počátku cele oddává. Všechny žáky považoval za své přátele. K modernizaci vyučování přispěl tvorbou

mnoha učebních pomůcek a několika učebnic. Zvláště se věnoval reliéfnímu zpracování zeměpisných map. (Kunzovy mapy nebyly dosud rozšířené.) Nemohli si je nakupovat, jelikož nový ústav trpěl katastrofálním nedostatkem pomůcek a pro jejich nakupování nebylo peněz. Bylo tedy na Libanském, aby doplnil výuku každého vyučovacího předmětu potřebnými názorninami. Mimo jiné zdokonalil také Heboldovu šablonu pro psaní běžným písmem. Svě návrhy a zlepšení konzultoval s ředitelem vídeňského ústavu M. Pablaskem.

Mimo vyučování byl povinen vykonávat také práci dílenského mistra, kde vedl přípravu chovanců pro výrobu a řemesla.

Vykonal studijní cesty po Evropě. Navštívil i pražské ústavy. O této návštěvě uveřejnil obsáhlejší pojednání. Sebrané zkušenosti přenášel do své práce, ve které trávil veškerý volný čas. Pracoval se zaujetím a optimizmem.

Libansky se zúčastnil všech (až na dva) Mezinárodních kongresů učitelů nevidomých, při kterých vykonával práci sekretáře. Je autorem knižního vydání již prvního kongresu. Byl všeobecně známý jako vynikající odborník, společensky natolik aktivní, že všichni tehdejší účastníci kongresů ho považovali za svého přítele. Na rakouských Dnech učitelů nevidomých zastával funkci jednatele. Pracoval také ve spolku Rakouská péče o slepé.

V širokém rozsahu se věnoval i teorii výchovy a vzdělávání nevidomých. V sedmdesátých letech 19. století a pozdějších letech napsal četné články do českých časopisů Posel z Budče a Beseda učitelská. Později publikoval v časopise Der Blindenfreund, Valentin Haüy, Foreign Blind Association in London aj. Mimo těchto menších, ale četných prací napsal několik rozsáhlejších děl. Z těch nejvýznamnějších to jsou: Über Erziehung blinder Kinder (1882); Die Blindenfürsorge (1898); Beiträge Erziehung blinder Kinder; Výchova slepého dítěte v prvních letech života (1886); Psychologie slepců (vycházela na pokračování v časopise Der Blindenfreund) (1889); Situace slepých v Německu (1892); Péče o slepé v Rakousko-Uhersku a v Německu (1898); Příspěvek k výchově slepých dětí (1907) aj. Pro Mellovu Encyklopedii zpracoval několik hesel.

Na trvalý odpočinek odchází předčasně již 3. prosince 1906 pro neustále se zhoršující zdravotní stav. Mimořádně ho těšilo vyznamenání, které obdržel ke svým šedesátinám, jelikož přišlo již v době, kdy byl mimo aktivní službu. Při této příležitosti byl vyznamenán titulem Ředitel. Za svou obětavou činnost byl již dříve několikrát oceněn a vyznamenán. Nejvíce si

vážil dvou ocenění. První obdržel od Mezinárodního kongresu učitelů nevidomých konaném v Drážďanech r. 1876. V r. 1880 obdržel vysoké ocenění od redakce časopisu Valentin Haüy.

Po Libanském přebírá místo ředitele ústavu v Purkersdorfu další známý rakouský tyfloped K. Bürklen. Ani v penzi se Libansky nevzdává teoretické činnosti. Mimo výše uvedené publikace napsal také své paměti. Nejsou u nás, bohužel, k dispozici. Dne 23. září 1912 byla ve Vídni velká trýzna na jeho památku.

V J. Libanském objevujeme velkého obdivovatele a přítele ředitele Brněnského ústavu pro nevidomé J. Schwarze, o němž v Mellově Die Kunstwarte uveřejnil obsáhlé, dosud neznámé pojednání. Často se vzájemně navštěvovali. Zůstali přáteli i potom, kdy už byl Schwarz v penzi. Setkávali se také na Mezinárodních kongresech učitelů nevidomých, na rakouských Dnech učitelů nevidomých i jinde. Jejich přátelství bylo tak silné, že mu Schwarz odkázal pozůstalost i své rukopisy, a tak se nám ztratily vzácné dokumenty pravděpodobně navždy. Je to škoda tím větší, protože v současné době nemá nikdo o tuto historii hlubší a kvalifikovaný zájem.

¹⁾ Všichni tři jmenovaní odborníci pocházejí z českého prostředí

LIČKO, Ján

* 25. 10. 1933

Významný slovenský tyfloped. Učitel v ZŠ pro nevidomé děti, později pracovník Rehabilitačního střediska pro později osleplé v Levoči, na jehož základní tvorbě koncepcí se podílel.

Zrak i pravou ruku ztratil v důsledku druhé světové války. Po absolvování ZŠ pro nevidomé v Levoči přesvědčil učitele svým zájmem o studium na gymnáziu. Studoval na běžném gymnáziu v Levoči. V r. 1953 pokračoval ve studiu na VŠP.

Po delším hledání svého uplatnění přijal v roce 1959 místo učitele v ZŠ pro nevidomé v Levoči, kde působil do r. 1972. V letech 1963–1967 studoval při zaměstnání na Pedagogické fakultě UK v Bratislavě speciální pedagogiku.

V r. 1976 se zúčastnil přípravy vybudování Rehabilitačního střediska pro nevidomé v Levoči, kde potom začal pracovat jako učitel a lektor. Byl zá-

stupcem ředitele. Spolupracoval na tvorbě učebních plánů i učebních osnov, je spoluautorem slabikáře pro později osleplé i jiných prací v rámci učebních témat střediska. Zpracoval i metodiku čtení a psaní bodového písma.

V r. 1986 vykonal rigorózní zkoušky a získal titul PaedDr. Cítil se nyní zavázán tím více se soustředit na vědeckou činnost v oblasti rehabilitace a rekonvalescence těžce zrakově postižených. Nezanedbával ani nutnost střediska vybavovat moderními učebními pomůckami.

Je členem nadace Fond pomoci Rehabilitačnímu středisku. Trvale pracoval ve slepeckém hnutí. V rámci této činnosti byl členem odborných komisí.

Je autorem nebo recenzentem speciálních učebnic pro nevidomé. Napsal spis Po temnotách světlo.

LIDKE, Wolfgang

Hudební vědec a kritik, docent hudební školy ve Výmaru.

Přednáší hudební vědu, zabývá se samostatnou vědeckou prací v oboru hudební historie a je hudebním kritikem dvou deníků.

Jeho začátky byly těžké. Musel bojovat s předsudky proti nevidomým. Své první vědecké práce zasílal časopisům a hudebním nakladatelstvím tak, aby jejich vedení nevědělo, že se jedná o nevidomého autora. Tak dosáhl dokonce spolupráce v mezinárodním měřítku.

Vyhledává i v archivech za pomoci manželky a zapisuje si poznámky v bodovém písmu. Z tohoto oboru uvádím jeho dvě díla: Hudební dějiny Výmaru a monografii o německém dirigentovi H. Abendrothovi.

Při své práci hudebního kritika spoléhá jen na svůj sluch. Tvrdí, že účelem hudební kritiky je postihnout především akustickou stránku hudebního výkonu. Při operních představeních se dává informovat o výpravě a o světelných efektech.

LINDKVIST, Bengt

* 1936

Švédský poslanec a náměstek ministra sociálních věcí.

Od dětství je nevidomý. Od r. 1957 do r. 1965 vyučoval ve škole Tomteboda. Vyučoval švédštině, němčině a angličtině. V období let 1969–1972 se na univerzitě v Uppsale stal vedoucím pro vzdělávání zdravotně postižených.

Od r. 1967 byl činný ve Švédském svazu nevidomých, od r. 1975 jeho prezidentem. Od r. 1977 zastával funkci předsedy Ústřední komise pro zdravotně postižené. V r. 1974 byl zvolen předsedou pro rehabilitaci při Světové radě pro blaho slepců. Pro svou společenskou aktivitu kandidoval a byl zvolen poslancem. Od r. 1985 vykonával funkci náměstka ministra sociálních věcí.

LIPINSKÁ, Melanie

† 1933

Francouzská psycholožka.

Od dětství byla nevidomá. Zabývala se psychologií nevidomých. Ve svých dílech se snaží vyhnout legendám, které stále obklopují slepotu. Je názoru, že legendy nevidomým více škodí než prospívají. Spíše, že neprospívají vůbec.

LISI, Alberto

* 1961

Významný italský klavírní virtuos.

Pochází z Milána. Narodil se s částečným zbytkem zraku, v 6 letech oslepl úplně. Brzy potom byl přijat do Milánského ústavu pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí, kde se také začal učit hře na klavír.

Ihned od počátku se vyznačoval výborným hudebním nadáním a mimořádnou pílí. Ve studiu hry na klavír pokračoval a dokončil je na Konzervatoři Giuseppa Verdiho ve třídě Alberta Mozzattiho v Miláně.

Odtud se odvíjí jeho stále se prohlubující interpretační umění. Mimo to uspořádal turné prakticky po všech větších kulturních střediscích Itálie. Mimo Itálie hrál v předních koncertních sálech Evropy. Zvláště nadšený ohlas měl koncert, který Lisi uspořádal v r. 2005 v Coolidgeově posluchárně Kongresové knihovny Thomase Jeffersona ve Washingtonu. Předvedl zde své nejoblíbenější klavírní koncerty Franze Schuberta, Ference Liszta a Fryderyka Chopina. Na závěr návštěvy v USA obdržel Lisi slib, že Kongresová knihovna vytiskne pro italské hudebníky potřebné braillovské hudebniny.

Lisi trvale působí v milánské La Scale, v jejím oddělení pro exotickou hudbu.

LITAIZE, Gaston Gilbert

* 1909

Francouzský varhaník a hudební skladatel.

Narodil se v Ménil-sur-Belvitte ve Vogézách. V letech 1926–1931 byl žákem Národního ústavu pro mladé slepce v Paříži. Zvláště vynikal v hudbě. Na Pařížské konzervatoři byli jeho učitelé M. Dupré, G. Caussade, M. Emmanuel a H. Hasser. Po dokončení studia působil jako učitel nauky o harmonii a hudební pedagogiky v Ústavu pro nevidomé v Paříži.

Jako varhaník působil nejprve v Nancy, a potom v několika kostelech v Paříži. Ve francouzském rozhlasu řídil vysílání církevní hudby. Jako obdivovaný varhaník často vystupoval v cizině včetně Kanady a USA. V r. 1938 získal druhou Římskou cenu konzervatoře, která se uděluje zvláště nadaným skladatelům.

Litaizovo skladatelské dílo je rozsáhlé a rozmanité. Je to Klavírní sonáta, concertino pro klavír a orchestr, dvě klavírní suity, Symfonie pro varhany a orchestr, Missa solemnis, skladby pro hoboje a klavír, pro klarinety a klavír, písně a různé sborné skladby aj.

LITTMANN, Lothar

Německý pěvec.

Od dětství je nevidomý. Studoval ve Würzburgu na Konzervatoři H. Zilchera. Později na Würzburšské vysoké škole u A. Leichta a prof. H. Rotha. V r. 1987 byl finalistou mezinárodního pěveckého konkurzu v Hertogenbosch v Nizozemsku. V r. 1988 obdržel první cenu v mezinárodní soutěži nevidomých interpretů v Mariánských Lázních. Dnes žije v Oldenburku.

Působí jako koncertní a oratorní pěvec. Vystupuje doma i v cizině. Jeho hlavní hudební zájmy se týkají provádění písní a historického provedení barokní a starší vokální hudby. V obou oblastech se zúčastňuje i v rozhlasové produkci a produkci nahrávek na CD. Na dvou kompaktních discích účinkoval ve vánoční a paschální (velikonoční) renesanční a raně barokní hudbě se souborem Ludus Venti v Kolíně nad Rýnem. Nahrál i několik dalších CD.

LÖBEL

Žil v 18. století.

Se skupinou nevidomých hudebníků se pohyboval v Čechách a Sasku. Byl snad výborným houslistou a skladatelem písní, které „Banda“, jak se nazývali, provozovala. Jeho skladby měly snad vliv i na českého skladatele J. A. Bendu.

LORENS-LATCHOS, P.

Španělský tyfoped.

Působil v Ústavu pro nevidomé v Barceloně. V r. 1856 podal návrh na nové písmo pro nevidomé. Nepřekročilo práh jeho ústavu. Zakrátko i zde bylo nahrazeno písmem Braillovým.

LORENZ, Rudi

* 10. 3. 1945

Český sochař, grafik, pedagog.

Narodil se v Žilině. Základní vzdělání nabyt v Brně. V letech 1960 až 1964 studoval na střední uměleckoprůmyslové škole v Brně. V letech 1968–1971 pokračoval ve studiu na PF univerzity v Hradci Králové.

V r. 1971 byl vyloučen ze studií pro nesouhlas s okupací vojsky Varšavské smlouvy. Jako známý písničkář projevoval tento nesouhlas již dříve, po násilném obsazení Československa tvorbou tzv. protestsongů. V r. 1990 byl plně rehabilitován.

Dalších devět let (1973–1982) byl zaměstnán v propagačních odděleních různých podniků. Od r. 1983 pracuje jako svobodný umělec. V r. 1992 mu brněnské Kulturní a informační centrum udělilo zvláštní cenu za projekt Výtvarný dialog s nevidomými dětmi. V letech 1997–1999 dokončil studia na PF univerzity v Hradci Králové. Jeho diplomová práce na téma Výtvarný dialog mezi nevidomou mládeží a výtvarníkem informovaně rozpracovává dosud opomíjenou tematiku výchovy nevidomého dítěte k estetickému poznávání světa. V r. 1998 mu byla udělena

R. Lorenz a B. Vavřeková

Cena města Brna v oboru užité umění. Od r. 2000 pracuje jako výtvarník a pedagog v Brně.

Rudi Lorenz absolvoval více než 60 samostatných výstav doma i v zahraničí, zúčastnil se mnoha kolektivních výstavních akcí. Nevidomým dětem i dospělým nabízí svá tzv. díla haptické (lépe snad taktilní) intarzie. Svým působením vzbudil v nevidomých dětech touhu po spolupráci. Vzniklo tak několik artefaktů, na jejichž konečném řešení se podílely i nevidomé děti. Svůj vztah k nim vyjadřuje projektem výtvarný dialog profesionálního výtvarníka s nevidomými.

Výtvarné práce R. Lorenze jsou katalogizovány ve Slovníku českých a slovenských umělců 1950–2001.

LORM, Hieronymus

(vlastním jménem LANDESMANN, Heinrich)

* 9. 8. 1821

† 3. 12. 1902

Brněnský německy píšící spisovatel a pesimistický filozof, autor německé prstové abecedy pro hluchoslepé.

Narodil se v Mikulově jako syn obchodníka. V 16 letech pozbyl sluch. Vzdělával se četbou.

Začal psát povídky, novely a romány. Věnoval se rovněž novinářství. Zasáhl svým postojem i do bojů proti rakouskému kancléři, knížeti K. L. Metternichovi. Aby unikl pronásledování, začal podepisovat své články Hieronymus Lorm. Policie ho vypátrala, zachránil se však emigrací do Německa. Později se usadil v rakouském Badenu, odkud redigoval časopis Wiener Zeitung.

Od mládí trpěl také poruchou zraku. V r. 1882 úplně oslepl. Poté se odstěhoval ke svým dětem do Brna. Zde napsal své hlavní filozofické dílo Neoprávněný optimismus. Jeho dcera mu tlumočila prstovou abecedou všechno, co potřeboval přečíst. Tento prstový systém uveřejnila až v r. 1908 pod názvem Dr. Phil. Heinrich Landesmanns (Hieronymus Lorms) leicht fassliche und einfach ausflachbare Finger-Zeichensprache für Taubstumme, Taube, Taubblinde und Schwerhörige. On sám odmítl svůj systém publikovat. Používal jej pouze pro styk se členy své rodiny a nejbližšími přáteli.

Zemřel v Brně. Jeho hrob se nachází na brněnském židovském hřbitově.

System Lormovy prstové abecedy spočívá v dotyčích na různá místa dlaně, hřbetu a prstů. Nejedná

Lormova prstová abeceda

se o znakovou řeč pro neslyšící, k jejímuž vnímání je nutný zrak.

I.B.

LOTHAN, John

Na výzvu edinburské Společnosti pro umění navrhl v r. 1833 písmo pro nevidomé. Sestávalo z kombinací reliéfních geometrických tvarů a bodů. V praxi se neuplatnilo.

LOUVELOVÁ, M.

Katolická misionářka.

V r. 1895 přišla do Jeruzaléma. O dva roky později adaptovala Braillovo bodové písmo na arabské jazyky. Sestavila také řadu zkratk. Systém byl používán až do r. 1950, kdy byl rekodifikován.

LOWENTHAL, Jerome

* 1923

Americký klavírista židovského původu.

Od dětství byl nevidomý. Zvláště vynikal v jemných pasážích a mimořádným citem pro formu skladby. Věnoval se interpretaci všech hudebních žánrů.

LUCAS Z MADRIDU, Francesco

Španělský vědec.

R. 1580 navrhl umožnit schopným nevidomým naučit se číst pomocí vyřezávaných písmen ze dřeva. Pro čtení doporučoval použít vhodnou tyčinku. Lucas patří mezi osvícence, kteří podporovali vzdělávání nevidomých. Neměl na mysli frontální vzdělávání všech, ale jen děti z rodin tzv. výše postavených.

LUCAS, T. M.

Učitel stenografie v Bristolu.

V r. 1835 vytvořil písmo pro nevidomé tím způsobem, že pro ně adaptoval stenografické znaky do reliéfů. Pro Bristolský ústav pro nevidomé nechal svým písmem vytisknout několik knih. Jeho systém se však neosvědčil.

LUDÍKOVÁ, Libuše

* 19. 11. 1957

Česká tyflopodka, vysokoškolská učitelka, vedoucí katedry speciální pedagogiky, děkanka Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Narodila se v Olomouci. Středoškolské vzdělání získala na Gymnáziu Jiřího z Poděbrad v Olomouci (1973–1977). Vysokoškolské studium absolvovala na PF UP v Olomouci (1977–1981). Téma diplomové práce: Emocionalita u tělesně postižených dětí. Téma rigorózní práce: Návrh koncepce počáteční výchovy hluchoslepých dětí v České republice (1995). Název habilitační práce: Intervenční strategie rané výchovy hluchoslepeho dítěte (1998).

Po ukončení vysokoškolských studií působila v letech 1981–1982 ve zvláštní škole v Olomouci jako učitelka. Od r. 1982 až dosud působí na PF UP v Olomouci jako vysokoškolská pedagožka. Svou činnost si nedovedla představit bez oborových výzkumů, které nejen aplikovala, nýbrž je i publikačně zobecnila.

Do února 2006, kdy po zvolení senátem univerzity začala vykonávat funkci děkanky PF UP v Olomouci, byla vedoucí katedry speciální pedagogiky PF a prorektorkou pro záležitosti studentů UP. Věnovala se předškolní výchově NS dětí. Je autorkou a propagátorkou koncepce výchovy a vzdělávání hluchoslepých dětí. V r. 2004 jí byl udělen titul profesorky.

Během 23 let svého působení na PF UP v Olomouci vykonávala řadu významných odborných funkcí. Pracovala jako předsedkyně oborové rady doktorského studijního programu Speciální pedagogika, byla školitelkou řady studentů doktorského studijního programu, orientovala se na výzkumné činnosti problematiky teoretických základů speciální pedagogiky, tyflopédie a hluchoslepoty. Je řešitelkou a spoluřešitelkou řady projektů v této oblasti.

Publikační činnost L. Ludíkové je rovněž bohatá. Uveden je pouze výběr: Vzdělávání hluchoslepých I (2000); Edukace hluchoslepeho dítěte raného věku (2001); Vzdělávání hluchoslepých III (2001); Kapitoly z rané výchovy dítěte se zrakovým postižením, jako spoluautorka (2001); Dítě se zrakovým postižením, In.: Müller, O. et. al.: Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami v běžné škole (2001); Integrace žáků se zrakovým postižením, In.: Valenta, M. a kol.: Přehled speciální pedagogiky a školská integrace (2003); Tyflopédie I (1988); Tyflopédie II, jako spoluautorka (1989); Předškolní výchova zrakově postižených dětí (1990); Tyflopédie III, jako spoluautorka (1991); Speciální pedagogika pro mistry odborné výchovy, In.: Holoušová, D.: Soubor učebních textů I (2001);

Úvod do speciální pedagogiky, In.: Krejčířová, O.: Kapitoly ze speciální pedagogiky (2002); Tyflopedie, In.: Krejčířová, O. a kol.: Kapitoly ze speciální pedagogiky (2002); Speciální pedagogika (2002); Poradenství ve speciální pedagogice, In.: Renotierová, M.: Speciální pedagogika (2003); Problematika osob s vícenásobným postižením, In.: Speciální pedagogika (2003); K některým problémům předškolní výchovy zrakově postižených, In.: Speciální pedagogika 4 (1986); Význam her pro vývoj nevidomého dítěte, In.: Speciální pedagogika (1988) aj.

LUDVÍK IX.

* 1215

† 1270

Francouzský král.

Soudními a finančními reformami reorganizoval království. V r. 1254 založil v Paříži slavný útulek pro slepé Quinze-Vingts pro tři sta rytířů, kteří byli násilně oslepeni při křížáckých taženích.

LUDVÍK, František

* 18. 10. 1908

† 5. 12. 1974

Český defektolog.

Po studiích působil jako učitel v obecných školách v Praze. V roce 1934 nastoupil jako učitel zvláštní školy v Praze. V r. 1945 se stal členem školské rady. V r. 1949 byl povolán na ministerstvo školství do funkce ústředního školního inspektora. Byl mu svěřen úsek pro mládež vyžadující zvláštní péče. V r. 1958 přešel do Výzkumného ústavu pedagogického jako vedoucí oddělení škol pro mládež vyžadující zvláštní péče.

Pracoval ve Svazu učitelstva pomocných škol. Stal se zakladatelem setkávání českých a slovenských učitelů speciálních škol. Byl odpovědným redaktorem časopisu Otázky defektologie, kterému předcházela časopis Mládež vyžadující zvláštní péče. Externě působil na katedrách speciální pedagogiky v Olomouci i v Praze. Nemohu však říci, že by přál vysokoškolskému studiu nevidomých.

Nevidomí, kteří s ním přišli do styku, mohli poznat, že k nim nemá zrovna kladný postoj. Údajně to

bylo tím, že měl v rodině nevidomého příbuzného, se kterým se nesnášel.

Publikoval velké množství článků, které se sporadicky týkají i nevidomých, pouze však okrajově. Napsal: Mládež vyžadující zvláštní péče (1953); Školství pro mládež vyžadující zvláštní péče (1954); Dějiny defektologie (1956) aj.

LUDWIG, Hans

* 1. 7. 1891

† 18. 2. 1975

Předseda Německého svazu válečných slepců.

Vyučil se stolařem. O zrak přišel začátkem první světové války na ruské frontě. Náhoda ho přivedla na oční kliniku do Marburku, kde ho bodovému písmu učil C. Strehl. Stal se korektorem vědeckých knih pro právě zakládanou vysokoškolskou knihovnu pro nevidomé.

Vlastní píli se připravil k maturitě. Na univerzitě v Marburku a v Berlíně studoval filozofii a protestantskou teologii. Po promoci získal aprobaci vyučovat němčině, dějepisu a náboženství na středních školách.

Vyučoval na gymnáziu. Po neshodě s hitlerovským režimem byl přesunut do Marburku. Stal se profesorem zdejšího střediska pro nevidomé. Veškerý volný čas věnoval práci ve Svazu nevidomých.

LUDWIG VON SAINT MARIE

* 1821

† 1900

Ředitel Ústavu pro nevidomé v Lipsku.

Na prvním Mezinárodním kongresu učitelů nevidomých (1873) hovořil o nutnosti vytvořit a schválit písmo pro nevidomé. Je potřeba určitého sjednocení. Neměl však představu, jaké by to mělo být. Svým projevem dal podnět k tomu, že toto téma se stalo stálým po několik dalších kongresů. On sám se jako první pokusil adaptovat francouzskou Braillovu bodovou abecedu na německý jazyk. V plno-
pise se jeho některé znaky používají dodnes.

Zabýval se sociální a pedagogickou osvětou. O problémech vzdělávání a výchovy nevidomých pořádal přednášky, které potom vycházely jednotlivě v sešitech.

LUISINI, L.

* 1523

† 1568

Italský vědec.

V r. 1569 vyšel posmrtně jeho spis *Dialog de la Cecita*. Je to pojednání o slepotě jako sociálním problému. Nabádá, aby i slepci byli přijati do společnosti a nebylo jim vymezováno místo mimo ni.

LUKEŠ, Klement

* 2. 11. 1926

† 2. 11. 2000

Společensky a kulturně mimořádně aktivní nevidomý disident a člen Nadace Olgy Havlové, Výboru dobré vůle, starosta neformálního klubu Salon, ve kterém předsedal prezident republiky Václav Havel.

Narodil se jako nevidomý v Rakvicích. Byl obdařený nadáním komunikovat s jinými dětmi, se kterými se potom i jako dospělý přátelsky stýkal. Již v dětství, ač nevidomého, ho vesnická mládež spontánně vtahovala do svého způsobu života. Tento úsek života mu vtiskl základní potřebu společenské komunikace.

Do Ústavu pro nevidomé v Brně byl přijat v roce 1934. Ve škole velmi dobře prospíval, což mu umožňovalo jeho nevidaně výborná paměť. Mimořádně dobrých výsledků dosahoval bez zvláštního úsilí. Zvláštní zájem projevoval o zeměpis a dějepis. Za pomoci kamarádů se vyučil košíkářskému řemeslu, které však nikdy neprovozoval. Věnoval se též hře na klavír a ladění klavírů. Z ústavu odešel v r. 1946.

Protože tíhnul k literárním oborům, využil mimořádné poválečné příležitosti. Přihlásil se ke studiu na politické a sociální škole. Společenská adaptabilita propracovaná již v dětství mu přišla vhod, nezůstal ani nyní osamocený. Mezi kolegy na studiích i mimo ně našel řadu přátel a známých z oblasti kultury. Postupně během let se jeho kontakty rozrůstaly do té míry, že se stýkal s nejnámějšími umělci i politiky.

Tak se postupně ocitl ve světě politiky, žurnalistiky, kulturních i vědeckých kruhů, lékařů a zvláště mezi umělci. Intenzivně se stýkal s herci, filmaři, spisovatelé, výtvarníky, nejméně s hudebníky. Spojovaly ho s nimi zájmy společenské, občanské, osobní, nezřídka i intimní.

Studium přerušil, protože ho lákalo vhodné zaměstnání v aparátu KSČ jako konzultanta. Po propuštění pracoval jako vedoucí oddělení pro vzdělávání veřejných pracovníků v Osvětovém ústavu ministerstva kultury.

Brzy se však začal jeho život komplikovat tím, že zaujal k politice KSČ kritické stanovisko, se kterým se neskrýval. Po r. 1956 byl Bezpečností sledovaný. V r. 1961 byl Státní bezpečností zatčen a uvězněn. Po ukončení vazby mu byly umožněny pouze dělnické práce a byl z politických důvodů z Prahy vypovězen. Nastal čas hledání obživy. Koncem roku nastoupil do Brněnské drutěvy, aby se vyučil kartáčníkem. Po dalších peripetiích byl v r. 1965 zákaz Prahy mlčky pominut.

Protože se jinak nemohl uživit, byla mu vykázána práce bibliografa ve Slezské knihovně v Praze. V roce 1968 se stal na krátkou dobu ředitelem vzdělávacího institutu. Po obsazení Československa vojsky Varšavské smlouvy přešel jako odborný pracovník do Ústavu pro výzkum veřejného mínění při Československé akademii věd, odkud byl v r. 1973 znovu vyhozen jako politicky nezpůsobilý. Opět byl přinucen se vrátit k manuálním pracím, které byly pro něho nanejvýš obtížné, pro které neměl vůbec žádné předpoklady. Stal se domácím pracovníkem invalidního družstva Obzor, kde pracoval do r. 1989. Musím připomenout, že pracovali hlavně jeho přátelé z oblasti kultury a vědy, pro které to byla vhodná příležitost k debatám na aktuální politická témata.

Přes přísný dohled a sledování tajnou policií (využíváním konfidentů, odposloucháváním telefonických hovorů i v bytě), navzdory represím a difamacím ze strany režimu, projevoval K. Lukeš nepřetržitě po celá sedmdesátá i osmdesátá léta odpor proti panující moci. Ve spolupráci s řadou přátel a s pomocí své manželky organizoval rozsáhlé protirežimní vydávání zakázaných knih a informací na magnetofonových páscích. Podílel se na čilých stycích s emigranty a kolportoval odtud zasílanou literaturu.

Amatérský glóbus

Patřil mezi první signatáře Charty 77. Byl vyslýchán a před byt mu postavili policejní hlídky, které měly za úkol sledovat návštěvníky. Bohužel doplatili na to mnozí přátelé K. Lukeše a nakonec i autor této práce.

Po roce 1989 se věnuje různým činnostem již jen jako důchodce. Je členem správní rady Výboru dobré vůle Nadace Olgy Havlové.

Tato strohá fakta jen rámuji život K. Lukeše, nabitý různými společenskými, hlavně privátními aktivitami a ději. Jejich zdrojem a hlavním předpokladem byly mimořádně rozsáhlé kontakty s lidmi nejrůznějšího společenského postavení, profesního zařazení a názorové orientace. Kolem sedmdesátky ho postihla těžká sluchová porucha, se kterou se pustil odvážně do křížku.

Po celý život ho provází zájem o slepecké zeměpisné mapy, především ty fyzikální. Má mimořádně rozsáhlou sbírku. Nejvíce si z hmatového hlediska cení zeměpisných map Fr. Urbana, brněnského tyflo-technika a tyflokartografa. Druhým jeho zájmem je literatura. Je až nepochopitelná jeho široká znalost literárních děl našich i zahraničních spisovatelů. To není jen jeho příslovečnou pamětí, ale souvisí to s hloubkou osobnosti nevidomého člověka, který sice do slepeckého hnutí přímo nezasáhl, ale svými kvalitami upravil společenskou úlohu nejen pro sebe samého.

V r. 1996 ho postihla krutá rána, prudké oslabení sluchu, které se rovná jeho pouhým zbytkům. Svou společenskou a kulturní aktivitu neztratil.

LUNDBERG, Alik

* 20. 2. 1867

† 19. 3. 1936

Švédský pracovník ve slepeckém hnutí.

Narodil se ve Stockholmu. Po zranění při dětských hrách v 11 letech oslepl. Od r. 1891 byl členem představenstva nemovitého spolku nevidomých De blindas förening. V r. 1902 byl zvolen předsedou. Mimo koncového adresového registru byl redaktorem švédského týdeníku pro nevidomé čtenáře De bliindas Veckoblad. Lundbergovým triumfem bylo, když se mu podařilo zjistit, že se švédská korunní princezna Margareta zajímá o život nevidomých lidí a rozhodla se je podporovat. Jako výsledek vznikla celostátní organizace korunní princezny Margarety Arbetsnamnd för de blinda. Tento spolek podporoval zaměstnanost nevidomých řemeslníků i pracovníků jiných profesí.

LUSSEYRAN, Jacques

* 19. 9. 1924

† 27. 7. 1971

Francouzský spisovatel a myslitel. Největší úspěch měl jeho autobiografický román *A bylo světlo* z r. 1953. Je přeložený do několika cizích jazyků. V češtině vyšel pod názvem *Nalezené světlo* v r. 1977. Zvláštní pozornost si zaslouží jeho další kniha *Rozpravy o lásce*.

Narodil se v Paříži v intelektuální rodině. Byl silně slabozraký. Úplně oslepl po zranění ve škole. Rodiče ho naučili bodovému písmu a rovněž psát na běžném kancelářském stroji, a tak mohl po krátké přestávce pokračovat v docházce do školy. Následovalo studium na gymnáziu. Dal se zapsat na univerzitu, ale ministr vlády ve Vichy mu studium nepovolil.

Prohraná válka a okupace Francie německými nacisty ho hluboce zasáhly. Rozhodl se pro účast v hnutí odporu. Měl organizační talent, snad dovedl odhadovat i povahy neznámých lidí. Jeho slepota ho po určitou dobu chránila před pozorností gestapa. Po vyzrazení byl i on zatčen. V koncentračním táboře Buchenwald si dovedl najít své místo. Jako nevidomý nemusel chodit do práce, a proto měl dokonce čas poslouchat německý rozhlas. Zprávy si přehodnocoval a svým spoluvězněm mohl líčit události na frontě. Těžce onemocněl, ale jako zázrakem se uzdravil a patřil k malé hrstce Francouzů, kteří pobyt v Buchenwaldu přežili.

Po návratu domů do Francie si jen trochu oddychl. Dostudoval na univerzitě francouzštinu a literaturu.

Za svou činnost byl oceněn několika vysokými vyznamenáními, byl laureátem ceny L. Barthoua. Marně však hledal místo učitele na některé střední nebo vysoké škole. Nepomohl ani příklad slavného P. Villeye. Platilo totiž ještě nařízení, že zdravotně postižený člověk nemůže být učitelem.

Nakonec však přece jenom získal místo na Hollinsově koleji ve Virginii a později na Western reserve University v Clevelandu (USA). Zde se seznámil s malířkou Bergerovou. Odjeli spolu na Havajské ostrovy, kde se Lusseyran stal profesorem francouzské literatury na univerzitě v Honolulu. Tropické klima jim však nesloužilo.

V srpnu r. 1971 měl přednášku v Curychu na téma *Proti poskvřňování svého já*. Na silnici u Nantes dostalo auto Lusseyranových řízené jeho manželkou smyk a oba manželé zahynuli.

Mimo již uvedených románů napsal: Svět začíná dnes (1959); eseje Slepota – nové vidění světa a Nevidomí ve společnosti (1970).

LÝSEK, František

* 2. 5. 1904

† 16. 1. 1977

Český hudební pedagog a hudební vědec.

Narodil se v Proskovicích na Ostravsku. Pochází z hudební rodiny. Dosáhl aprobace pro vyučování na měšťanských školách. V r. 1932 vykonal na Brněnské konzervatoři státní zkoušku z hudby. Pokračoval ve studiu na MU v Brně. Název dizertace: Hudebnost

mládeže školou povinné. V pedagogické praxi se zaměřil na dětské pěvecké sbory, které dosahovaly vynikajících úspěchů. Vyučoval na měšťanských školách a pak na Brněnské konzervatoři a JAMU, i na tehdejší VŠP.

Dětský pěvecký sbor přivedl na vysokou úroveň. Vytvořil tzv. nápěvkovou metodu, podle které si žáci velmi rychle vytvořili přesné hudební představy horizontální pomocí uvědomělé vokální intonace. Prováděl rovněž výzkumy hudebnosti nevidomých dětí a dospěl k názoru, že okamžikem oslepnutí člověka se z kvalitní jeho hudební představy a zvýší se tzv. hudební sluch. Výzkumy jiných však prokázaly, že tomu tak není.

M

MAARÍ

(viz ABU ALLÁ BEN MALAINCAN AL MAARÍ)

MACAN, Karel Emanuel

* 25. 12. 1858

† 6. 2. 1925

Přesto, že byl osudem zaskočen, zanechal po sobě 207 hudebních skladeb, 178 písní a 25 instrumentálních děl. Pro české nevidomé čtenáře založil slepeckou knihovnu, časopis Zora i další hodnoty, které pozvedly kulturní úroveň českých slepců. Navíc byl u nás mezi nevidomými průkopníkem esperanta.

Narodil se v Pardubicích (v budově starého pardubického nádraží) jako syn železničního inženýra, snad italského původu. Rodina se kvůli otci, který byl stavitelem železnic, často stěhovala. Nejdříve do Litoměřic, později do Prahy. U Macanů se pěstoval čilý hudební život. Za pomoci přátel si vybudovali domácí divadlo, kde herci se stali všichni členové rodiny. Byly udržovány styky s Josefem Bohuslavem Foerstem, H. Trnečkem, H. Kvapilovou aj.

Již v dětství projevoval Macan hudební nadání. Hrál dobře na klavír a skládal drobné písničky. V dětství mu další život změnila zápalná kapsle rozbušky pro odstřelování skal, která mu nešťastnou manipulací vybuchla a připravila o jedno oko.

Po odstěhování rodiny do Liberce a pak do Prahy navštěvoval reálku a českou polytechniku. Ke studiu hudby na Pražské varhanické škole Zdeňka Skuherského (1881–1883) a později u Zdeňka Fibicha (1886–1893) se dostává až v době svých vysokoškolských studií chemie. Hudba ho mocně přitahovala zvláště po prvních studijních úspěších. Životní dráhu mu však změnil další dramatický okamžik. Jedno oko ztratil již při dětských hrách s výbušninou, druhé si v době svých vysokoškolských studií (v 19 letech) vážně poranil o vyčnívající hrot nešikovně položeného sestřina počítadla (Pardubické noviny 13. 12. 1909). Lékaři mu zrak nemohli zachránit. V pardubickém časopisu Zprávy Klubu přátel Pardubicka se uvádí, že na druhé oko oslepl po nezdařené operaci.

Rodina i sám mladík Macan byli postaveni před volbu, jakým způsobem se dále bude realizovat a jak se bude žít. Návrh otce pořídit si ruční tkalcovský stav odmítl. Svou budoucnost spatřoval ve studiu hudby a v hudební tvořivosti. Při studiu ve varhanické škole u Zd. Skuherského vznikly první složitější vokální skladby. Pozdější soukromé studium u Zd. Fibicha mu zase prospělo v tvorbě instrumentálních skladeb.

Nadějný hudební skladatel zjistil, že se hudbou nemůže uživit a proto musel své tvůrčí činnosti zanechat. Při řešení další Macanovy existence pomohl vzdálený příbuzný dr. A. Bráf, který radil, aby se stal učitelem v Klarově ústavu pro zaopatřování a zaměstnávání slepců v Praze. Také to bylo výslovné přání ředitele R. Klara, který si tuto podmínku kladl pro jeho přijetí do funkce učitele. Z toho důvodu absolvoval v r. 1890 ve Vídni kurz pro učitele nevidomých žáků. Tak končí slibně započatá dráha českého nevidomého skladatele, který podle dosavadní tvorby mohl zaujmout v hudbě významné postavení. Nebyl by to Macan, aby i z této nové situace nevytěžil, co bylo možné.

Na druhé straně však se Macan vnořil do oblastí, která si ho vyvolila, tj. stal se osobností nevidomým lidem neméně prospěšnou. V r. 1885 si nechal vyrobit dřevěnou jednořádkovou pomůcku pro psaní Braillovým písmem. Na vývoj pražské tabulky neměl žádný vliv.*¹⁾ Zato však v těsné spolupráci s tehdejšími řediteli vídeňského ústavu navrhl uspořádání kovových typů písmen Kleinova psacího stroje do desetinné soustavy, což umožňovalo lepší orientaci hmatem při vyhledávání štočků.

Konzervatismus ředitele R. Klara a Macanova přílišná zaměstnanost v ústavu zapříčinily, že nebylo dovoleno české stroje používat. Podobné to bylo i se čtením a psaním. Klar nebyl pro to, aby bylo jeho chovancům umožněno více číst a psát s odůvodněním, že zde těžce pracují a pro upracované ruce nemají potřebný citlivý hmat.

Místo komponování opisuje Macan české knihy do Braillova písma a pro tuto činnost získává i své přátele z intelektuálních kruhů. Stává se tak zakladatelem české Slepecké knihovny v Praze. V r. 1917 zakládá pro nevidomé čtenáře první český časopis a nazval jej Zora, který o rok dříve předcházela český almanach Jitřenka. V té době redigoval také měsíčník Zvon. Tyto krátké věty zdaleka nemohou vystihnout hluboké úsilí se starostmi o technické vybavení, ob-

sahovou náplň a všechno to, co se k tak závažným rozhodnutím a jejich realizaci vždy připojuje, finanční nároky nevyjímaje.

Macanovi přátelé mu však stále připomínali jeho úlohu hudebního skladatele. V r. 1919 uspořádali z jeho skladeb slavnostní koncert ve Smetanově síni Obecního domu. Byl pozdní oslavou jeho šedesátin. Hráli a zpívali vynikající umělci za přítomnosti prezidenta T. G. Masaryka. Na nové probuzení hudebního génia bylo však již pozdě (viz archiv pardubického muzea).

Macan se stává učitelem (1891) a později (1919) i pedagogickým správcem před deseti lety založené školy při Klarově ústavu (včetně MŠ s opatrovnou). Ve Výroční zprávě (1924) se uvádí: „K. E. Macan, pedagogický správce, nyní v. v., učil literním předmětům v přípravce na českém oddělení a esperantu. 1. 4. 1923 vstoupil do výslužby“.

Mimořádné zásluhy měl Macan o rehabilitaci osleplých českých vojáků za první světové války, kteří byli za tím účelem umístováni do Klarova ústavu. Učil je číst a psát Braillovým písmem. Snad právě tato činnost byla posledním impulzem a vyburcovala ho k otevření cesty kultuře českých slepců, jejímž střediskem měla být slepecká knihovna a orgánem časopis Zora. Tak se skutečně stalo. V obou institucích žije Macanovo jméno dosud.

Podobně i v činnosti spolku ČST, který se v r. 1916 oddělil od již existujícího Podpůrného spolku samostatných slepců. Nový spolek začal vydávat přílohy časopisu Zora. Jednou z prvních hudební přílohu, ve které vycházely opisy skladeb českých skladatelů do Braillovy hudební notace, které sloužily nevidomým učitelům hudby. Málo je známá Macanova odborná písemná práce Klíč k Braillovu notopisu, který zpracoval ve spolupráci s A. Hrabou. Vznikla tak první česká pomůcka svého druhu. Je zpracovaná formou slovníku.

Macanův zájem o esperanto byl rovněž podnícen pardubickým časopisem Esperantista rondeto.^{*2)} V roce 1920 zakládá esperantský časopis v Braillově písmu Auroro.^{*3)} Je výrazem snahy, aby i čeští slepci vstoupili do mezinárodního povědomí. Hned v příštím roce zorganizoval první Mezinárodní kongres nevidomých esperantistů. Konal se v Praze. Tradice se udržuje dodnes s tím, že se konají střídavě v různých městech Evropy. V r. 1922 založil Macan Spolek českých nevidomých esperantistů (SOČNE).

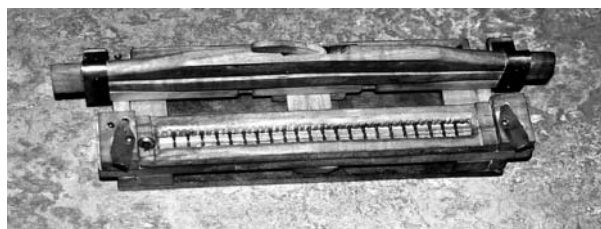
V následujícím roce dochází konečně k otevření české Slepecké knihovny v Praze. Zpočátku tvořily její fondy výhradně knihy ručně opsané samotným Macanem nebo jeho přáteli.

Na tomto místě není úkolem katalogizace Macanových skladeb. Je třeba uvést alespoň: slavný smyčcový kvartet F moll (mělo jej v repertoáru České kvarteto), několik cyklů písní, dvě mše, mužské sbory (zvláště populární byl Ó Praho!), Dumka a Barkarola pro housle, klavírní mazurky aj. Dále napsal melodram Amarus a písně s doprovodem orchestru (v cizině je šířil Karel Burian). Vydal také Dvanáct písní pro děti. Macanovo skladatelské dílo je dnes opomíjeno, i když takřka celé vyšlo tiskem. Zvláště by si zasloužilo provedení mimořádně zdařilého smyčcového kvartetu. (Podrobně viz Pazdírkův hudební slovník, Brno 1938, Československý hudební slovník, Praha 1965 i archiv Muzea města Pardubic).

Skladatelsky se Macan uplatnil zvláště v písňovém oboru, v němž zaujal svěží melodikou; některé jeho skladby, kvartet F moll i mše, se vyznačují vyspělou polyfonickou prací. Uvádí se, že je pokračovatelem Zd. Fibicha.

Obliba Macanovy tvorby je dokumentována v dochovaných programech koncertů nejen v Praze. Příkladem je program Veřejných výročních zkoušek Městské hudební zpěvní školy v Prostějově z r. 1914, na kterých byly provedeny dvě skladby: Modlitba pro ženský pěvecký sbor a Cikánský tanec pro housle. Táž škola Macanovy písně zařadila do svých učebních osnov. Macanovy skladby na absolventské koncerty zařazoval i učitelský ústav v Příbrami. Macanovy skladby bychom mohli slyšet i na koncertě uspořádaném ve Smetanově síni v květnu 1920, provedeného ke stému výročí narození Pavla Křížkovského aj. Pěvecké sdružení pražských učitelů mělo na svých koncertech často v programu některý z Macanových sborů. O Macanově hudbě se psalo, že z ní dýchá staročeský chorál. To dokazuje i koncert abiturientů učitelsví v Plzni, konaný v r. 1920. Macanovy skladby bychom mohli slyšet na koncertech, kde se prezentovala díla Smetanova, Dvořákova, Fibichova, Foersterova, Novákova.

Dne 14. 5. 1925 uspořádal Osvětový klub pražský ve Smetanově síni Obecního domu v Praze koncert z jeho skladeb. Účinkovalo České kvarteto, Pěvecké sdružení pražských učitelů a pěvci Národního divadla.

Pomůcka pro psaní Braillovým písmem

Na počest svého rodáka se městští radní usnesli nazvat Macanovým jménem jednu z ulic města Pardubic, a to právě blízko železničního nádraží. Nejen tamní muzeum, nýbrž i spolek Klub přátel Pardubicka svému slepému rodákovi věnují trvale vzpomínku a seznamují své občany s jeho životem. Měli by tak trvale činit i sami nevidomí jednotlivci, jejich sdělovací prostředky i zájmové organizace.^{*4)}

Na K. E. Macana v jedné kapitole své knihy Poutník vzpomíná i hudební skladatel J. B. Foerster. Hudební skladatel, odborný publicista a interpret Macanova díla Antonín Srba píše o jeho osudech (Praha 1936).

Oženil se až ve svých 38 letech se svou celoživotní družkou Libuší Heidelbergovou, dcerou sochaře. O jejich manželství se delikátně mlčí.

V r. 1973 byla na Pedagogické fakultě, katedře hudební výchovy, obhájena diplomová práce Dagmar Hutlové, ve které diplomantka zpracovala kompletní seznam Macanova hudebního díla (Hutlová 1973).

Macan je pohřben na Vyšehradském národním hřbitově.

V r. 1947 byla ve třech místnostech budovy na Krakovské ul. č. 21 v Praze instalována pozůstalost po K. E. Macanovi jako zárodek budoucího slepeckého muzea. V r. 1949–1950 bylo muzeum zrušeno z důvodu uvolnit prostory pro činnost nově vznikající organizace zdravotně postižených osob ÚJI, která vznikla příkazem ze strany politických orgánů. Mobilář muzea byl rozkraden a zbytek uskladněn na půdě budovy, kde několik desetiletí chátral (Smýkal 1996–1997).

^{*1)} Pražskou tabulku používal až po jejím vynálezu, který učinil učitel Klarova ústavu pro nevidomé Václav Malý (1886)

^{*2)} V soukromém archivu (J. S.) jsou uloženy tři průkazky (1908, 1909, 1913–14) na Macanovo jméno vždy s pořadovým číslem 1 bez vlastnoručního podpisu a dále tři dopisy ze zahraničí – 1904, 1906 a bez data. Těž originál fotografie K. E. Macana aj.

^{*3)} V roce 1997 přestal pro nedostatek peněz vycházet

^{*4)} Městské muzeum v Pardubicích má ve sbírce Slavin množství materiálů a fotografií, které zpracoval kustod muzea Otakar Pospíšil (17. 2. 1871–28. 3. 1949), původním povoláním učitel

MACEK, J.

* 1901

Český učitel evangelického náboženství.

V mládí oslepl. Stal se prvním nevidomým učitelem evangelického náboženství. Jak k tomu získal vzdělání se neuvádí.

MACHNNE, Charles Malcolm

* 21. 12. 1891

† 5. 3. 1971

Vysokoškolský pracovník.

Narodil se v Calgary (Kanada). O zrak přišel v dětském věku. Rodiče se odstěhovali za prací do Anglie. Neuvádí se, kde získal základní ani kde střední vzdělání. Po absolvování studií na Oxfordu (Anglie 1919) se stal profesorem univerzity v Bristolu, v roce 1930 profesorem historie, r. 1943 profesorem nové katedry historie. Pro roky 1952–1955 byl zvolen děkanem fakulty. Podílel se na založení Royal Commonwealth Society for the Blind.

MADEJ, Stanislaw

* 11. 11. 1910

† 1980

Zasloužilý pracovník polského Svazu nevidomých.

Narodil se ve vesnici Wierzchowisko. Po ukončení ZŠ v rodné vsi studoval na gymnáziu v Olkuszu. V r. 1929 začal pracovat ve výrobním družstvu. Viděl kolem sebe bídu, proto vstoupil do komunistické strany. V r. 1932 se přestěhoval do Lodže, kde si našel práci v továrně. Celé dny se věnoval politické a kulturní činnosti. Za tím účelem vstoupil i do odbořovacího hnutí.

Po vpádu německých fašistů organizoval v továrně sabotáže. Nakonec byl gestapem zatčen a zavlčen do koncentračního tábora. Po návratu v r. 1945 oslepl. Zůstal pracovat jako funkcionář polského Svazu nevidomých. Ve své funkci vykonal mnoho pro zajišťování práce i rekreace nevidomých.

MADER, Josef

* 1754

† 1815

Jeden ze zakladatelů Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech.

Trpěl těžkou oční chorobou. Byla to pro něho inspirace. Podílel se na založení pražského ústavu s tím, že to bude zároveň i léčebna.

MACH, Emil

* 1907

† 1994

První profesionální přepisovač hudebnin do braillovské hudební notace.

Byl odloženým dítětem neznámých rodičů. Vychován byl u neznámých pěstounů. Protože trpěl silnou slabozrakostí a měl poruchu řeči a mírně postižené dolní končetiny, byl ve svých 8 letech umístěn do tehdejšího Deylova ústavu slepců v Praze. Zde získal neúplné základní vzdělání a věnoval se hudbě.

V té době se pociťoval nedostatek braillských hudebnin, které byly ke studiu hudby nezbytné. Žáci si vzájemně vypomáhali, ale jejich amatérské přepisy měly hodně chyb. Protože Mach mohl se silnými brýlemi číst, začal se již jako školák soustavně věnovat přepisování běžných černotiskových hudebnin do braillské hudební notace.

Po opuštění ústavu se přepisování not věnoval trvale. V r. 1945 otevřel spolek ČST své oddělení pro přepisování hudebnin. Prvním zaměstnancem se stal Kolmann, ale po krátkém čase nastoupil Emil Mach již jako známý v oboru. Oddělení přepisování hudebnin potom převzaly následné organizace nevidomých (ÚJI, SČSI a SI). Později se stalo oddělením Slepecké tiskárny a knihovny v Praze. E. Mach zde pracoval až do odchodu do důchodu. Poslední léta svého života strávil v pražském zaopatřovacím ústavu Palata.

E. Mach založil a vedl dechový soubor nevidomých hudebníků a duo foukacích harmonik. Pro ně zkonstruoval speciální foukací harmoniky (jednu v celotónovém a jednu v chromatickém ladění). Vyrobit mu je hořovický podnik pro výrobu hudebních nástrojů. Pro hru na oba hudební nástroje napsal školu. Velmi rád se zabýval hlavolamy, které rovněž sám vytvářel. Zkonstruoval rovněž speciální počítaadlo, které ovládalo základní početní úkony přes desítky. Vyrobil je J. Lyzoň.^{*1)}

^{*1)} Je uloženo v depozitáři odd. DTI TMB. V knižních fondech slepecké knihovny tohoto oddělení se nachází i braillský tištěný manuál

MACHÁČEK, Tomáš

* 2. 5. 1915

† 7. 7. 1967

Pracovník ve společenské organizaci českých nevidomých.

První referent pro nevidomé členy v ÚJI. Svou práci vykonával s vědomím, že ztrátu zraku je nutné kompenzovat určitými opatřeními ze strany státu, která zmírní jejich společenskou izolaci a zároveň budou mít materiální charakter. Jeho požadavky nebyly ovšem maximalistické. Trval na tom, že finanční kompenzace pro nevidomé jedince i jejich spolky má hradit stát, nikoliv soukromé osoby nebo podnikatelé.

Narodil se v Násedlovicích v rodině rolníka. Od dětství trpěl zrakovou vadou, která se postupně stále zhoršovala. Přiměla ho, aby studium na gymnáziu vyměnil za práci v koželužných dílnách Bařovy továrny ve Zlíně. Navštěvoval obchodní školu i školu jazykovou, jejichž absolvování mu umožnilo vstoupit do administrativy. Prudké zhoršení zraku ho však přivedlo do invalidního důchodu.

Nejdříve si přivydělával prodejem novin. Potom ale odešel do zaopatřovacího ústavu pro nevidomé v Chrlících u Brna. Zaučil se zde kartáčníkem. Konec války ho jako mnoho jiných nevidomých kamarádů vylákal do průmyslu. Odešel do Zlína, kde se zabýval prodejem denního tisku.

Do stereotypního života ústavu přinesl kulturní oživení. Psal literární texty a organizoval jejich provedení s hudební improvizací. Mezi kamarády inicioval literární a hudební soutěž. Vítězové potom svá díla přednesli veřejně a byla schopným písařem vydána i v braillském písmu. Přinesl i nové názory na život slepce, který se podle něho musí přizpůsobit společenským podmínkám, jestliže usiluje o splnění se společností. Prudce odmítal nové tzv. lidově demokratické ideje, které směřovaly k socialismu a komunismu. To se také odráží v jeho divadelní hře Boj o světlo.

Oženil se a odstěhoval do Prahy. Přešel do zaměstnání v nově se ustavující ÚJI. Další choroba, skleróza multiplex, ho postupně zbavila jakékoliv možnosti uplatnění. Celých deset roků byl upoután na lůžku a opatrován svou nevidomou manželkou.

Ihned od začátku svého působení v Jednotě začal upozorňovat na nedostatek základních slepeckých pomůcek. Činil všechno, aby se tyto předměty, důležité pro život nevidomých dětí i dospělých osob, dostaly brzy v dostatečném množství do jejich rukou. Usiloval o získání domácího výrobce a o podmínky pro dovoz.

Jako vůbec první v ČSR zajišťoval výcvik vodicích psů, výrobu tzv. terčků pro nevidomé telefonní manipulanty, zajistil slevy v pravidelné hromadné dopravě, při vstupném na kulturní podniky, jeho zásluhou obdrželi nevidomí tzv. existenční příspěvek, slevy na zavedení i provoz domácí telefonní stanice aj.

Protože nesplynul s masou nevidomých funkcionářů a zaměstnanců pozdějšího SČSI, kteří se přizpůsobili ideologii komunizmu, brzy se na jeho zásluhy zapomnělo. Dnes už nikdo neví, jakého úsilí bylo třeba k tomu, aby se do vyhlášek a zákonů dostala i první opatření, která zmírňují náročné životní podmínky nevidomých lidí.

MAJOROV, N. K.

Po druhé světové válce žil a pracoval v Oděse. Zrak a téměř i sluch ztratil za válečných událostí. Jeho povídky Statečnost, Nezapomenutelné dny, Zápisky partyzána, Krutá zkouška aj., hovoří o vlastních zážitcích v bojích. Psal též humoristické i satirické miniatury. Jsou to sborníky: Šlehač metla, Humoresky aj.

MAKAROV, Michail R.

* 24. 12. 1914

Taškentský výtvarník.

Narodil se v Kujbyševě. Původně byl dělníkem v továrně na obuv. Studoval na akademii malířství, kterému se věnoval až do začátku druhé světové války. Na frontě byl raněn a přišel o zrak a pravou ruku. Malovat nemohl, začal se tedy zabývat sochařstvím. Modeloval z hlíny. Nechal se od sochařů poučit o základních zákonitostech této tvorby.

Šel na to metodicky. Začal modelovat kostky a jiné základní a později i složitější tvary. Po dlouhém úsilí se mu začalo dařit. Vytvořil několik plastik a soch. Známy je např. portrét Majakovského. Makarov zůstává bydlet a tvoří v kulturním domě v Taškentu.

MÄKELÄ, Pekka^{*1)}

* 27. 1. 1913

Finský podnikatel.

Narodil se v osadě Litti. Oslepl ve věku tří let. V letech 1921–1931 navštěvoval Ústav pro nevidomé v Helsinkách. Učil se tradičním slepeckým řemeslům, hudbě a ladění klavírů. Vyučil se masérem. Živil se hudbou a laděním hudebních nástrojů. Později se svým přítelem Olavim Marteliusem zavedl stěhovací firmu. V r. 1946 začali pracovat v podniku na výrobu klavírů Melas-piani, kterou nakonec koupili. Ukázalo se, že Martelius má talent pro obchod a Mäkelä talent technický. Nedaleko Helsink postavili novou továrnu a vyráběli ročně tisíc klavírů. Výrobu řídí vidomý odborník. Ve Finsku je firma bez konkurence. Klavíry vyváží do zahraničí.

^{*1)} Viz *Olavi Martelius*

MAKOWSKI, Marek

* 14. 4. 1828

† 23. 1. 1893

Zakladatel Ústavu pro nevidomé ve Lvově (Lemberg).

Narodil se v hornickém městě Bochnia. Po studiích na reálce se nechal zapsat na techniku, kde svá studia úspěšně zakončil. Na závěr vykonal zkoušky učitelské způsobilosti.

Začal ve Lvově vyučovat jako soukromý učitel. V r. 1849 se zde začalo s plánováním založení ústavu pro nevidomé. Makowski byl vyslán na studijní cestu do Vídně, aby se tam seznámil se základy výchovy a vzdělávání nevidomých i organizací ústavu. Po šesti měsících vykonal zkoušky, které ho opravňovaly k vyučování v ústavech pro nevidomé.

Dále vykonal rozsáhlou studijní cestu do Lince, Mnichova, Drážďan a Wroclawi. Zastavil se rovněž v Krakově a Varšavě. Zkušenosti z cest sepsal.

Požádal cara o povolení otevřít ústav pro nevidomé ve Lvově. Povolení bylo uděleno a ústav byl založen v r. 1850. Se svou manželkou zde působil čtyřicet let. Za svou dlouholetou a úspěšnou činnost si získal uznání nevidomých i tamních úřadů.

Největší pozornost věnoval rozvoji řemesel. Košíkářství učil sám osobně. Ústav se pravidelně zúčastňoval soutěží výrobků. Získal devět diplomů a několik medailí.

V Domě invalidů ve Lvově, který rovněž Makowski vedl, pečoval o třicet osleplých vojáků, které učil tkaní. V r. 1865 byl za tuto činnost vyznamenán.

Pro podporu propuštěných chovanců vytvořil finanční fond. Protože nevidomých bylo mnoho, plánoval výstavbu nové, větší budovy.

Ještě doznivaly velkolepé oslavy obou manželů, kteří věnovali svůj život ve prospěch péče o výchovu a vzdělávání nevidomých, když jeho manželka nenažila zemřela. Tuto ztrátu nesl velice těžce. Brzy nato zemřel.

MALAVAL, François

* 1627

† 14. 6. 1719

Profesor akademie v Marseille.

Patří k několika málo nevidomým, jimž papežové umožnili vysvěcení na kněze. Do rozporu s církví přišel později, když napsal spis *Practique facile*. Vzápětí byla dána církví do seznamu zakázaných knih.

MALKOWSKI, Mario

* 14. 6. 1926

Německý sochař a keramik.

Jeho rodištěm je Magdeburk, kde žil celý život. O zrak ho ještě před koncem války připravila střepina granátu. Bylo mu tehdy osmnáct roků. Nabídlí mu, aby se vyučil kartáčníkem nebo košíkářem, ale on to odmítl. Chtěl dělat něco, kde by mohl uplatnit svou fantazii, chtěl nějakým způsobem tvořit. Již v době rekonvalescence zkoušel něco vyřezávat. Začal vyrábět dřevěné hračky, svícníky, popelníky a upomínkové předměty.

Když se oženil, manželka mu jeho výrobky barvila, aby šly lépe na odbyt. V r. 1949 vystavoval své práce na výstavě v Schönebecku, kde upoutaly pozornost. Malkowski však nechtěl být pouze řemeslníkem, toužil stát se umělcem. Konečně získal stipendium pro studium na Umělecké škole v Magdeburku (1949) a později v Berlíně. Napínal všechny své síly, aby držel krok se svými spolužáky, podařilo se. Na závěr vykonal státní zkoušku jako sochař.

V r. 1953 dokončil studia a stal se samostatně tvořícím umělcem. Lákaly ho hlavně náměty ze života nevidomých, s nimiž se cítil být osudově svázaný. Tak vznikla bronzová socha v životní velikosti Čtoucí nevidomý, určená pro Slepeckou knihovnu v Lipsku, a půlmetrová plastika portrétu Louise Braillovi se vrátil ještě jednou, a to jeho poprsím, které je umístěno v Braillově muzeu v Coupvray. Pro ozdravovnu Svazu nevidomých a slabozrakých ve Werningerode vytvořil sochu Slepý kartáčník. Méně znamenaly práce na stavební keramice apod.

Vedl výtvarné kroužky pro děti i dospělé. Organizoval také kurz pro instruktory modelování. Od roku 1968 pracuje pod jeho vedením kroužek nevidomých a slabozrakých. Těto činnosti věnoval velmi mnoho času. Byl přesvědčený o tom, že i tato činnost některé nevidomé může posunout do oblasti umění.

MALOSOVÁ

Americká misionářka.

V r. 1884 učinila první pokus s adaptací Braillovy soustavy písma pro nevidomé na čínský jazyk. V jejím díle pokračoval William Hill Murray Mike, rovněž misionář. Vypracoval více než 400 znaků.

MALOSI, Eugenio

* 1885

† 1930

Učitel dílenských prací v Neapolském ústavu pro nevidomé.

Byl nevidomý a neslyšící. Vzdor svému těžkému postižení se v dílně pohyboval úplně bezpečně mezi stroji, elektromotory apod. Téměř jako samouk se naučil pracovat na ručním soustruhu, na kterém zhotovil výrobky udivující i zkušené odborníky.

Již v dětství pozbyl zrak i sluch. Dovedl se vymanit z překážek tak velkého postižení. Láska k práci, záliba v mechanice, nadání pro jazyky a smysl pro literaturu mu dovolily, aby nad všemi překážkami nakonec zvítězil.

Nechal si patentovat vynález linkovací šablony pro výrobu reliéfně linkovaného papíru pro psaní tužkou.*¹⁾ Zkonstruoval pomůcky ke zhotovování váz, amfor aj.

Své zkušenosti rád předával. Ujal se hluchoslepeho děvčátka, které po tři roky živil a učil. Jako pomůcku ji zhotovil model lidské hlavy s pohyby jazyku a rtů, na kterém znázorňoval tvoření hlásek a slov. Vytvořil také svůj systém dotykové prstové abecedy, která se v Itálii ujala. Její ekvivalent se používá dosud.

Naučil se anglicky, francouzsky, německy a esperanto. Udržoval bohatou mezinárodní korespondenci, hlavně s Galeronovou a Kellerovou. Velice rád cestoval. Byl společenský a plný optimizmu. Měl rád přírodu, zvířata a dokonce i hudbu. Položil ruku na desku klavíru a rozeznal jednotlivé tance. Velice si cenil své nezávislosti a rád chodil bez průvodce, a to i po Neapoli. Rád přijímal návštěvy. Ve své dílně přijal i italského krále.

Jeho prostý, ale bohatý život je příkladem, jak silná osobnost může ovlivnit plnění životních ideálů a překonávat i ty nejtěžší potíže.

*¹⁾ Jeden exemplář lze spatřit v oddělení DTI TMB**MALÝ, František**

* 9. 8. 1909

† 2. 9. 1988

Český nevidomý varhaník a hudební skladatel.

Narodil se v Batelově jako syn textilního dělníka. Obecnou školu vychodil ve své obci, měšťanku v Jihlavě.

V době, kdy se učil krejčím, se v r. 1926 začala projevovat urputná oční choroba. Z nemocnice se vrátil úplně slepý. V r. 1929 byl přijat do Ústavu pro nevidomé v Brně. Zde se vyučil košíkářem a získal výborné znalosti v hudbě, zvláště ve hře na klavír a varhany.

Po opuštění ústavu (1931) nemohl najít žádné trvalé zaměstnání než hrát v kavárnách. Ladil klavíry a vyráběl koše. V r. 1934 získal varhanické místo v Dačicích za stravu, ošacení a byt. Zde však trpěl hladem, proto odešel zpět domů. Přijal nabízené místo v Losenici. Začalo se mu dobře dařit, mohl se oženit. V obci působil až do své smrti.

Již v Dačicích založil pěvecký sbor. V této práci pokračoval i později. Při kůru založil i menší orchestr. Účastnil se na přípravách estrád a kabaretů. Bylo třeba napsat hudbu, což se mu úspěšně dařilo. Pracně si vlastnoručněm opisováním vybudoval velký archiv bodových i běžných hudebnin, které mu diktovali hudebně zdatní členové jeho hudebních souborů. Mnohé z nich jsou zařazeny do archivu Slepického muzea v Brně.

MALÝ, Václav

Učitel v Klarově ústavu pro nevidomé v Praze.

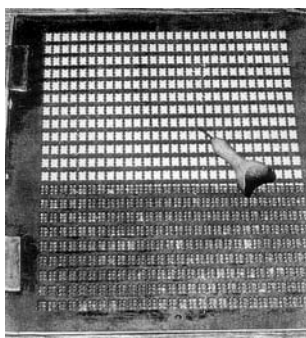
V r. 1873 adaptoval Braillovu francouzskou bodovou abecedu na český jazyk. Ze tří návrhů (Novák, Schwarz) byl nejuspěšnější. První rekodifikace byla potom provedena v roce 1922, druhá, velice závažná, v r. 1995.

V r. 1886 zkonstruoval kovovou dvoulistovou šablonu pro psaní tímto písmem. Pomůcka se velmi rychle rozšířila do celého světa pod označením Pražská tabulka, i když ji zpočátku vyráběla jedna vídeňská firma. Postupně vznikly její nejrůznější varianty. Byly to různé velikosti a možnost oboustranného zápisu.

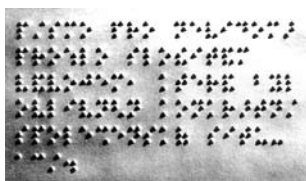
Jeho pomůcka je syntézou do té doby známých šablon. Charakterizuje ji v horním plátu vyříznutý obdélník opatřený šesti polokulatými výřezy, na spodním plátu řada důlků, které zaručují přesné rozměry písma i stejné tvary bodů.^{*1)}

Sestrojil slevačskou formu pro odlévání písmen Kleinovy propichované latinky.

*1) Přesný popis viz J. Smýkal, 1994

Pražská tabulka velká

Český text Braillova písma

MAMOJKA, Branislav

* 1. 6. 1948

Slovenský vědecký pracovník, funkcionář společenské organizace nevidomých Slovenska i Evropské unie nevidomých.

Narodil se v Modré jako slabozraký. Postupem času však zrak ztratil úplně. Jelikož otec byl pracovníkem ministerstva v Praze, začal chlapec navštěvovat českou školu. U otce převládlo přesvědčení, že by se jejich syn mohl odnárodnit, vyvinul proto iniciativu k založení ZŠ pro slabozraké v Bratislavě, což se nakonec podařilo. Po založení školy v Bratislavě tam Mamojka přešel jako jeden z prvních žáků. Gymnázium pro nevidomé a slabozraké studoval opět v Praze, jelikož v tehdejší Československu bylo jediné. Vyučovala se zde i slovenština. Od dětských let ho lákaly matematika a fyzika. Tyto obory proto studoval na Přírodovědecké fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě. Po absolvování vykonal rigorózní zkoušky a získal doktorát přírodních věd. Ihned se zapsal na aspiranturu. V r. 1982 se habilitoval na kandidáta matematicko-fyzikálních věd.

Od r. 1971 pracoval ve fyzikálním ústavu Slovenské akademie věd, kde se zabýval teorií informatiky, fázovými přechody, kvantovou mechanikou a vývojem i využitím kompenzačních terminálových prostředků pro nevidomé. V této době byly takové přístroje vzácné a drahé a jako pomůcky prakticky nedostupné. Tak jak i u nás zdomácněly různé digitální pomůcky pro nevidomé, i Mamojka zpracovával jejich využití a komunikace s nimi. Podal návrhy na změnu kodifikace Braillova písma pro slovenštinu.

Ve studiu i při zaměstnání mu byla jeho manželka významnou pomocnicí. Stal se otcem tří dětí.

Od mládí se věnoval práci v organizacích nevidomých. Největší aktivitu projevoval v získávání elektronických pomůcek pro nevidomé. Později se zabýval výpočetní technikou do té míry, že vytvářel i programy pro počítače. Nakonec se stal předsedou Únie nevidiacich a slabozrakých Slovenska.

MANETH, František

Košikářský mistr.

Narodil se v Brně jako těžce slabozraký syn rovněž zrakově postiženého otce Jana Manetha, který pobyl

František Maneth se svými tovaryši

v Brněnském ústavu pro nevidomé děti (1880–1881) z neznámých důvodů jen jeden rok. Jeho syn František byl jako těžce slabozraký přijat do stejného ústavu v r. 1901.

Vynikal v matematice a manuální zručnosti. Zabýval se luštěním a tvorbou hlavolamů, platil za nejlepšího šachistu. Po ukončení neúplného základního vzdělání^{*1)} se vyučil košíkářskému řemeslu. Rozhodl se, že si pro své řemeslo zvýší kvalifikaci a odchází proto do vyhlášené košíkářské školy v Morkovicích. Za krátkou dobu po vykonání mistrovských zkoušek a předepsané praxi byl na přání ředitele A. Špičky znovu přijat do téhož ústavu v Brně, ale již jako mistr a vedoucí košíkářské dílny.

Svým učňům rozuměl, dovedl vždy najít právě tu přiměřenou metodu se kterou docílil nejlepších výsledků. Byl nejlepším, ale kvůli diferenciaci československých ústavů pro nevidomé děti také posledním košíkářským mistrem. V dílně se vyráběly nejen žádané zemědělské koše, nýbrž i jemné zboží z bílého a loupáního proutí, fibru, rákosu i jiného materiálu. Se svými uční se mistr Maneth setkával i mimo dílnu, nejvíce pro hru v šachy. Uční ho měli rádi a nikdy s nimi neměl ani ty nejmenší kázeňské problémy. Nikdo z nich by mu nechtěl způsobit nepříjemnosti.

^{*1)} *Brněnský ústav, jakož i jiná podobná zařízení, měl pouze čtyři nebo pět tříd obecné školy, které žáci podle svých schopností a doby příchodu do ústavu absolvovali během pěti až devíti či deseti let*

MARGOLIN, Michail V.

* 1906

† 1975

Ukrajinský vynálezce.

Narodil se v Kyjevě.

V r. 1924 po těžkém úrazu hlavy oslepl. Díky své neobyčejné pracovitosti a badatelskému sklonu i bohaté obrazotvornosti se stal vynikajícím vynálezcem v puškařství. Je autorem několika vynálezů, mimo jiné i známé sportovní automatické malorážní pistole, za což byl poctěn titulem Čestný vynálezce.

Vyšlo o něm několik knih a esejů. On sám napsal dvě práce o malorážkách a jednu autobiografii. Jeho jménem byl nazván nově objevený asteroid.

MARHAUER, Wilhelm

* 24. 1. 1917

† 24. 12. 1976

Zakladatel koncertní agentury pro nevidomé hudebníky v Německu, je rovněž zakladatelem střediska pro hluchoslepy.

Narodil se v Hannoveru. Od narození byl nevidomý. Stal se žákem tamního ústavu pro nevidomé, kde získal základní všeobecné vzdělání. Obchodní školu absolvoval v Marburku. Zamýšlel se stát učitelem hudby, vstoupil proto do hudebně pedagogického semináře v Berlíně, aby se připravil ke státní zkoušce z hudby. Válečné události však jeho záměr zmařily.

V r. 1943 si založil vlastní koncertní agenturu pro pořádání koncertů nevidomých hudebníků. Když se tato instituce stala po válce veřejně právní organizací, stal se jejím jednatelem.

Zastával několik funkcí v západoněmeckém hnutí nevidomých. Z jeho iniciativy bylo vybudováno několik zotavoven, domovů důchodců i obytných domů pro nevidomé. Jeho největším činem je vybudování střediska pro hluchoslepy v Hannoveru. Obsahuje školu, dílny i domov důchodců.

Marhauer si dále získal velké zásluhy v pomoci Svazu nevidomých Tuniska, jehož byl čestným místopředsedou.

MARCHAL, André

* 1894

Francouzský varhaník.

Narodil se v Paříži. Hru na varhany studoval na Pařížské konzervatoři. Po úspěšném dokončení studia

působil jako varhaník v různých pařížských kostelech (St. Germain-des-pres, od r. 1915 do r. 1949, a později v kostele St. Eustache, do r. 1963).

Mimoto vyučoval hudbě v pařížském Národním ústavu pro mladé slepce (1913–1959).

Koncertoval v řadě evropských měst i v Americe, kde si vydobyl velkou slávu. Jeho repertoár tvořily skladby Bachovy, Frescobaldiho a francouzských mistrů. Sám nekomponoval.

MARKÉTA Z RAVENNY

† 1505

Vzdělaná žena. Byla tak nazývána proto, že v tomto městě prožila většinu života a byla zde všeobecně známá a vážená.

O zrak přišla již v dětském věku. Pocházela z chudé rodiny. Byla tak bystrá, že ji občané často vyhledávali jako poradkyni a snad i jako rozhodčí ke sporům. Podle některých zpráv nadiktovala zásady chování klášterního kléru, které se prý staly podkladem pravidel jezuitského řádu. Výbornou pověst měla i u vévody z Mantovy a také u papeže.

Samozřejmě nemuselo vše odpovídat skutečnosti, je jisté, že byla idealizována pro svou slepotu v rámci názoru, že když jí scházely tělesný zrak, měla by mít tím lepší zrak duchovní.

MARKEZOTT, Arnold

* 1929

Brazilský pianista.

Podle spolehlivých pramenů byl nevidomý. Hrál nejrůznější skladby všech žánrů. Za to byl obdivovaný odborníky i laiky.

MARKOVIĆ, Zvonimir

* 1925

Jugoslávský hudební skladatel.

Je silně slabozraký nebo prakticky nevidomý. Stal se autorem opery *Triumf*, která byla provedena v Paříži i v Německu. Napsal několik kvartet, suit, klavírních skladeb i symfonickou hudbu.

MARKUŠIN, A.

Československý tyfloped.

Působil jako učitel v Ústavu pro nevidomé v Mukačevě na tehdejší Podkarpatské Rusi. Je spoluauto-

rem první ruské čítanky Zornycja. Vytiskla ji tiskárna brněnského Ústavu pro nevidomé v r. 1926.

MRSCHAL, André

* 1894

Francouzský koncertní varhaník.

Narodil se v Paříži. Od dětství byl nevidomý. Po absolvování ústavu pro mladé slepce studoval hru na varhany na Pařížské konzervatoři. Jako varhaník působil v různých pařížských chrámech. Kromě toho vyučoval hudbě na Národním ústavu pro mladé slepce (1913–1959). Nejvíce známý byl jako varhanní virtuos. Koncertoval v řadě evropských měst a v Americe. Hrál J. S. Bacha, G. Frescobaldiho i skladby francouzských mistrů. Vlastní tvorbě se nevěnoval.

MARTELIUS, Olavi*¹⁾

Majitel finské továrny na klavíry.

Byli již dobrými kamarády v ústavu pro nevidomé ve finském městě Kuopiu. Učili se tradičním řemeslům, hudbě a ladění klavírů. Po vstupu do praktického života je hudba a ladění klavírů také živily.

Rozhodli se, že budou podnikat společně. Začali kupovat, opravovat a prodávat staré klavíry, někdy s větším, někdy s menším ziskem. Ukázalo se, že Martelius má talent obchodní a Mäkelä talent technický.

Po druhé světové válce zdědil Martelius trochu peněz. Koupil za ně zkrachovanou firmu *Helas-piani*, která vyráběla klavíry a začali podnikat. Dařilo se jim dobře. V obci vzdálené asi 40 km od Helsink postavili novou továrnu. Sto dělníků v ní ročně vyrábí asi tisíc klavírů. Mechaniky dovážejí od německé firmy Renner. Všechno ostatní vyrábějí sami. Tři modely vyvážejí do Dánska, Švédska, Polska, Švýcarska a Německa.

Firma *Helas-piani* je ve Finsku bez konkurence. Martelius je obchodním ředitelem a Mäkelä ředitelem technickým. Výrobu řídí vidomý spolupracovník. Firma má velké obchody v Helsinkách a v Tampere.

*¹⁾ Viz Pekka Mäkelä

MARTINUSSEN, Leif

* 29. 7. 1941

Dánský varhaník a hudební skladatel.

Narodil se jako nevidomý v Hobro. Povinnou školní docházku dokončil v Národním ústavu pro nevidomé a slabozraké v Kodani, kde se také věnoval

studiu hudby. V tomto studiu pokračoval na Královské dánské hudební akademii v Kodani, obor varhany. Absolvoval v r. 1969. Ještě v tomtéž roce se stává regenschorim.

Po obdržení stipendia (1972) dále studoval pod vedením skladatele Bedřicha Janáčka (Lund, Švédsko), katedrálního varhaníka Gottharda Arnéra a profesora skladby Ingvara Lindholma (Stockholm).

V r. 1970 nastupuje místo regenschoriho v chrámu v Kodani. Od r. 1981 je učitelem hry na klavír v městské hudební škole v Tarnby. Je členem Dánské asociace varhaníků a regenschoriů, členem Dánské společnosti hudebních skladatelů, prezidentem hudebního festivalu Amager Music festival (od r. 1973).

Zúčastnil se několika mezinárodních soutěží těžce zrakově postižených hudebních skladatelů, na nichž získává výborná umístění (např. r. 1972 Helsinky, r. 1988 Mariánské Lázně).

Napsal skladby pro varhany, klavír, komorní soubory i orchestr. Psal také sbory, žalmy aj. Skladba pro smíšený sbor vyhrála první cenu v soutěži těžce zrakově postižených hudebníků v Mariánských Lázních (1985). V soutěži v r. 1990 byla oceněna jeho orchestrální Skladba pro flétnu a smyčce. Upoutává i jeho činnost publicistická.

MARYLSKI, Anton-Józef

* 1894

† 1973

Polský tyflopod.

Spoluzakladatel Ústavu pro nevidomé v Laskách a prezident jeho představenstva. Dlouholetý organizátor a koordinátor sedmi podobných center. Staral se také o stavbu pavilonového systému. Po druhé světové válce založil pokračovací učňovskou školu. Pracoval zde od r. 1922 až do své smrti. Svým energickým a pružným rozhodováním se zasloužil o nebyvalý rozvoj tohoto velkého internátního zařízení.

Rád bych učinil poznámku, že právě toto zařízení se stalo pro levočský komplex příkladem. V českých zemích se vždy jednalo spíše o diferencovanou výchovu i vzdělávání nevidomých a slabozrakých.

MASCARÓ, Don Aniceto

(zvaný Mascaró z Lisabonu)

* 1842

† 1906 (duben)

Proslulý portugalský oční lékař a tvůrce vlastního písma pro nevidomé.

Narodil se v Cladó jako syn chirurga. Již v raném mládí asistoval otci při operacích. Není proto divu, že se po absolvování univerzity v Barceloně stal lékařem. Jako specializaci si vybral oční lékařství. V tomto oboru se postupně stal vyhlášeným odborníkem.

Při výkonu svého povolání se dostával často do styku s nevidomými. Problémy jejich života ho zaujaly.

Pokusil se dokonce sestavit vlastní bodové písmo (1892) kombinované s liniemi. Má šest bodů a je dobře čitelné zrakem. V r. 1892 ho předvedl na kongresu učitelů v Madridu.

Po krátkou dobu se dokonce v ústavech v Portugalsku i Španělsku užívalo. Bylo to tam, kam dosud Braillovo písmo neproniklo.

Mascaró se od r. 1897 zabýval vydáváním letáků nazvaných Mascaróova Revue. Byly tištěny jeho písmem. Po zavedení Braillova písma bylo brzy opuštěno.

HERRA. MELL

DIRECTOR DES K. K. BLINDEN-
ERLEHNUNGS-INSTITUTES.

WIEN.

VIENNAD

Mascaróova latinka

MASUELLI, Ernesto

* 1898

Italský sochař.

Oslepl v době první světové války. Teprve v r. 1932 vymodeloval figurku oslíka; ukázala jeho mimořádný a dosud utajený výtvarný talent. Na naléhání své manželky začal studovat anatomii a základy sochařství.

Již ve stejném roce vytvořil řadu soch, jako byla Hlava slepce, Autoportrét, Mrtvý voják aj. Z jeho sochařských prací jsou nejznámější: Postava ženy, Afričtí dělníci a Matka. Je pozoruhodné, že tato socha byla postavena na hrobě rakouského kancléře Dollfuse, což je jistě výmluvné pro jeho popularitu i za hranicemi Itálie.

MATĚJČEK, Ladislav

* 4. 6. 1930

† 21. 2. 1983

Český hudební pedagog.

Již v útlém dětství u něho lékaři zjistili závažnou oční chorobu. V sedmi letech byl přijat do Deylova ústavu pro nevidomé v Praze, aby zde nabyl všeobecné základní i elementární hudební vzdělání. V roce 1946 byl přijat na Pražskou konzervatoř. Rozhodl se zakončit studium pětileté. Studia dokončil v r. 1951 vystoupením s orchestrem. Zahrál klavírní koncert E moll V. Nováka.

Tentýž rok byl přijat jako učitel hudební školy při Deylově ústavu, kde byla i LŠU pro okruh Malé Strany. Po kratším působení nastoupil do LŠU v Praze, kde působil dvacet let. Jeho pedagogická i umělecká činnost byla velmi úspěšná. V r. 1971 přešel do střední hudební školy internátní pro mládež s vadami zraku v Praze. Vedení školy počítalo, že Matějček bude předávat své zkušenosti z práce v LŠU. Své poslání splnil nad očekávání dobře.

Svou manželku naučil ovládat Braillův notopis, takže se mohla stát odbornou opisovačkou z běžného písma do písma bodového.

Vedle pedagogické činnosti se uplatňoval při koncertní činnosti v rámci pořádaných koncertů profesorů školy.

Byl výborným šachistou. Teorii šachové hry studoval soustavně.

MATHESON, George

* 27. 3. 1842

† 28. 8. 1906

Skotský kněz.

Narodil se v Glasgowě. Oslepl v době studií ve věku 20 let. Po ukončení studií na Glasgowské univerzitě získal zaměstnání v místě svého rodiště. Později byl kazatelem u Sv. Bernharda v Edinburghu, v roce 1889 obdržel na tamější univerzitě hodnost doktora. Hned příštího roku k tomu přibýlo členství v místní

Společnosti věd. Matheson napsal mnoho cenných bohosloveckých i světských prací. Jako kněz měl v Edinburghu výsadní postavení.

V r. 1890 se naučil Braillovu písmu, kterému nevidomé osoby učil tím způsobem, že je shromažďoval na své faře. Čilost těla i ducha si uchoval až do stáří. Ještě dlouho po jeho smrti byl znám jeho hymnus Oh Love that will not let me go (Ó, lásko, kteráž nedovolíš mi odejít).

MATHIAS, Fr.

† 12. 5. 1887

Ředitel Ústavu pro neslyšící a nevidomé ve Friedberku.

Patřil mezi tyfopedy, kteří se obávali poskytnout nevidomým žákům vyšší (tj. tehdy úplné základní) vzdělání s odůvodněním, že vzdělání by na ně mohlo působit negativně. Mohlo by prý být příčinou jejich neštěstí, jelikož by si tím více uvědomili svou bezvýchodnou situaci. V této době se diskutovalo o vzdělání, které se rovnalo osmileté školní docházce. Rozhodně nikdo neměl na mysli vzdělání středoškolské u většiny nevidomých, tím méně vysokoškolské. S tímto názorem zůstal Mathias v menšině. O tom se přesvědčil při své návštěvě v Brně u J. R. Beitla, který kladl důraz na to, že nevidomí jsou schopni úplného základního vzdělání. Nejdůležitější ovšem je, najít jim zaměstnání.

MATIĆ, Miodrag V.

* 11. 8. 1895

† 14. 9. 1982

Spolu s V. Ramadanovićem je zakladatelem srbské tyfopedie.

Narodil se v Secej-Roci. Učitelství absolvoval v Jagodine. Odbornou kvalifikaci pro výchovu a vzdělávání zdravotně postižených dětí nabyl v Praze (1922–1923).

Od r. 1919 působil na různých ústavech pro neslyšící a nevidomé (Zemun, Jagodina aj. V r. 1945 se stal ředitelem Domova jugoslávských dětí v Bulharsku. Od roku 1947 přednášel na defektologickém oddělení Vyšší pedagogické školy v Bělehradě. Po otevření Vyšší školy speciální pedagogiky se stal jejím ředitelem.

Napsal na 800 článků, většinou z oblasti speciální pedagogiky. Přispíval též do českých odborných časopisů. Do srbštiny překládal i českou literaturu (Zemana, Jesenského aj.). Pozoruhodný je např. obsah jeho článku: Některé i poremetaji govora slepe děce (viz sborník Pola veka...). Často navštěvoval Československo, kde často přednášel.

Podílel se na reformách jugoslávských škol a byl členem komise pro řešení výchovy a vzdělávání zdravotně postižených dětí. Stal se nositelem několika ocenění a vyznamenání.

MAŤUŠINOVÁ, Olga Konstantinovna

* 1885

† 1975

Ruská spisovatelka.

Narodila se v městečku Slobodskoje. Vdala se do Petrohradu. Ona i její manžel se zabývali výtvarnými pracemi. Její muž tvořil z hlíny, ona malovala. Při blokáde Leningradu (Petrohradu) německými fašisty ztratila své nejbližší. Ona sama při obraně města utrpěla těžké zranění výbuchem časované bomby a přišla o zrak. Zůstal jí pouze světlocit.

Neprospadla rezignaci. Štětce vyměnila za pero. Pro nedostatek jiných možností psala ořezanou dřevěnou násadkou, kterou namáčela do inkoustu. Psala do řádků, které měla označené vyšitím nitěmi.

V literární práci nebyla úplným nováčkem. Již před válkou uveřejňovala osobní vzpomínky na Gorkého a Majakovského. V krutých podmínkách blokády a ve své čerstvé slepotě napsala povídku *Píseň o životě*.

Již před revolucí pracovala v redakci komunistických časopisů. Osobně se poznala s Leninem i jeho ženou. O tom napsala povídky *Nehasnoucí jiskry* a *Okřídlení lidí*. V této době již psala pomocí sekretářek a tělesně postižených invalidů. V určitých údobích jich měla současně hned několik. Není divu, vždyť byla prominentní ženou vládnoucí ideologie.

Byla vynikající vypravěčkou. Často pořádala besedy s čtenáři. Byly sice v duchu konkrétní politické situace, ale svému umění se nikdy nezpronevěřila víc než ostatní.

Napsala asi 15 knih, které vyšly i v cizině. Zpracovala rovněž autobiografii s názvem *Život vítězí*. Za své práce byla několikrát vyznamenána. Svůj život dožila v petrohradském historickém domě, kde před ní žilo několik slavných spisovatelů.

MAUER, Jan

* 1. 6. 1878

† 27. 9. 1937

Český speciální pedagog, později ředitel Pedagogické knihovny Komenského v Praze.

Narodil se v Kameném Újezdu u Stříbra. Původně byl učitelem. Zabýval se výchovou

a vzděláváním zdravotně postižených dětí a mládeže. O svých zkušenostech přednášel na odborných sjezdech (tzv. Čádových) a napsal celou řadu pojednání formou časopiseckých příspěvků i několika rozsáhlejších prací: *Škola pomocná* (1912), *Duševně úchylná mládež* (1917), *Výchova dětí úchylných* (1920) aj. Jeho syntetickým dílem je *Pedopsychologie a nápravná pedagogika*. Zabýval se i překlady z cizích jazyků (němčina, francouzština, angličtina a ruština). Hlavní jeho prací byla účast na budování komplexního pohledu na výchovu a vzdělávání úchylné^{*1)} mládeže.

Vzhledem k širokému záběru pedagogické tematiky je všeobecně pokládán za zakladatele české speciální pedagogiky. Položené základy později rozvinul B. Popelář, z marxistického hlediska M. Sovák, na Slovensku V. Gaňo.

*1) *Úchylná mládež* - byla to svého času jedna ze základních kategorií speciální pedagogiky. Později zrakově vadný, tělesně vadný atp., v současné době obecnější kategorie - zdravotně postižený, zvláštní kategorie - zrakově postižený, tělesně postižený atp.

MAURER, Mark

Prezident Národní federace nevidomých USA.

Jeho osobnost charakterizuje životní optimizmus a cílevědomost. Je nevidomý od narození. Absolvoval studium univerzity Notre Dame. Sám uvádí, že při studiu se cítil osamocený a neschopný. Vyučující mu nabízeli výborné výsledky bez zkoušek, což zásadně odmítl. V r. 1977 studia ukončil.

O rok později získal zaměstnání v Úřadu pro civilní letectví. Vyskytly se nové překážky v podobě úmyslu některých lidí osvobodit ho prakticky od jakékoliv činnosti.^{*1)} Tento přístup ho neuspokojoval. V r. 1981 proto ze studií odchází. Založil si soukromou právníkovou praxi, která prosperovala.

Aby se pokusil změnit myšlení lidí, vstoupil do Národní federace nevidomých USA, kde se posléze stal jejím předsedou.

^{*1)} *Tak lidé jeho okolí na něho nahlíželi, jelikož byli zvyklí na nevidomé vybírat almužnu. V rámci této moderní žebroty připravujeme bohužel nevidomým smutný život*

McCREDIE, Laurence

* 16. 12. 1928

Australský vysokoškolský pracovník.

Narodil se v Laurestonu. Vystudoval vojenskou akademii. V r. 1952 po nehodě ve vojenské službě ztratil zrak, částečně sluch i část pravé ruky. Na rehabilitaci byl vyslán do Anglie. Pevnou vůlí docílil výborných výsledků a byl přesvědčený, že najde novou cestu do života.

V r. 1954 se vrátil do Austrálie. Pracoval jako úředník ve vojenské správě. Práce byla příliš jednotvárná a stále častěji pociťoval nedostatek odborných juristických znalostí. V letech 1955–1959 studoval na univerzitě v Melbourne práva. Po výborných studijních výsledcích byl přijat jako asistent na tutéž univerzitu; od r. 1980 jako mimořádný profesor.

Věnoval se rovněž práci v zájmových organizacích nevidomých. Od r. 1974 byl viceprezidentem Royal Victorian Institute for the Blind. V r. 1979 a 1981 byl prezidentem Australského národního svazu nevidomých.

McGILLICUDDY, Edgar Waldo

* 17. 6. 1884

† 2. 1. 1966

Organizátor péče o nevidomé v Anglii.

Narodil se v Cornwallu. Žil v Londýně. Po dokončení studií na univerzitě v Oxfordu se věnoval organizaci péče o nevidomé, kteří byli vychováni v rodinách.

V r. 1928 byl jmenován místopředsedou Národního institutu pro nevidomé v Londýně, který reorganizoval. Během druhé světové války se věnoval rehabilitaci osleplých letců. Po válce napsal o své práci několik studií a příspěvků do různých časopisů.

McPHERSON, Daniel

Na základě výzvy edinburské Společnosti pro umění podal v r. 1832 návrh na reliéfní písmo pro nevidomé.

Sestávalo se z různých grafických symbolů. V praxi se neuplatnilo.

MECKELINOVÁ, Cely

Zakladatelka slepecké knihovny v Helsinkách.

V r. 1890 založila spolek Bocher at de Blinde. Svě přítelkyně naučila přepisovat běžné knihy do Braillova písma. Postupně jich byla slušná hromádka. Z jejího podnětu byla potom tímto spolkem založena slepecká knihovna. Meckelinová byla 40 let předsedkyní spolku a s pýchou se dívala na rozkvět knihovny.

MECKER, Wilhelm

* 14. 1. 1839

† 7. 9. 1898

Ředitel Ústavu pro nevidomé v Dürenu.

Byl redaktorem časopisu *Der Blindenfreund*, který měl vynikající vědeckou úroveň. Vycházel do r. 1933, kdy bylo jeho vydávání německými nacisty zakázáno a nahrazeno časopisem *Die Blindewelt*. Ještě v současné době lze z obsahu časopisu *Blindenfreund* čerpat mnoho informací. Je bohužel pramenem málo známým. V České republice se podle všeho nachází pouze v jednom souboru. Pro Mellovu Encyklopedii zpracoval několik hesel.

MEIER, Hansburkard

* 17. 6. 1926

Švýcarský klavírista.

Narodil se v Emmenbrücke. Od dětství byl nevidomý. Stal se žákem švýcarského nevidomého chrámového hudebníka a skladatele J. F. Buchera. Po následujícím dvouletém pobytu v ústavu pro nevidomé vstoupil v r. 1945 na tamní konzervatoř. V r. 1947 získal diplom klavírního pedagoga, v r. 1951 diplom klavírního sólisty. O tři roky později se oženil.

Sám vypráví: „V mém mládí nebyla invalidní renta ani poradenství pro volbu povolání. Jako dítě jsem hrál na harmoniku a tento „zednický klavír“ mi velmi přirostl k srdci. Teprve v třinácti letech jsem začal hrát na klavír, to bylo jistě dost pozdě. Pro nevidomého připadalo tehdy v úvahu povolání maséra, košíkáře a nebo kartáčníka. Zaměstnání v administrativě teh-

dy neexistovalo, povolání nevidomého hudebníka má dlouhou tradici.“

Známý byl především ve své zemi. Hrál ovšem i v cizině. Během dvacetileté koncertní činnosti organizovala Maierovi zájezdy jeho manželka. Hrál rád Beethovena, Debussyho a Musorgského. Živila ho činnost pedagogická, z koncertní činnosti byly výnosy příliš malé.

V r. 1961 nastoupil jako učitel hry na klavír a dějin hudby v semináři v Hitzkirchu. Působil zde až do svého odchodu do důchodu v r. 1991.

MELICHER, Ján

* 27. 11. 1940

Ladič klavírů, učitel ladění na Odborné ladičské škole pro mládež s vadami zraku v Praze na které zastává funkci jejího vedoucího.

Narodil se v Pobedímě, okres Trenčín. Do svých devíti roků navštěvoval ZŠ v místě svého bydliště. O zrak přišel po zranění, které si přivodil při kopané. Ani po operaci se už do běžné školy nemohl vrátit.

V r. 1949 nastoupil do školy při Ústavu pro nevidomé v Brně, která byla blíž jeho rodišti než škola při ústavu v Levoči. Pro svou dobrou adaptabilitu se během jednoho roku naučil česky a zvládl Braillovo písmo.

Brzy se začal věnovat hudbě. Krátce se učil hře na housle. Od r. 1951 se začal velmi intenzivně věnovat hře na klavír, ve které dobře prospíval.

Ve svém volném čase se rád věnoval sportu. Zúčastňoval se Sportovních her nevidomé a slabozraké mládeže, které se právě rozvíjely ve spolupráci se základními školami pro nevidomé v Praze a v Levoči.

V r. 1956 po úspěšných přijímacích zkouškách odchází studovat do Prahy na střední hudební školu internátní pro mládež s vadami zraku. Zde se připravoval jednak pro dráhu učitele hudby, jednak i pro obor ladění, což tehdejší statut školy umožňoval. Po maturitě nepokračoval v nástavbovém studiu na SHŠI, začal se intenzivně věnovat ladění klavírů. Tomuto oboru se v pomaturitním studiu vyučil u Františka Podluckého, který na ladičskou školu přešel z brněnského ústavu.

Po odchodu ze školy dostal Melicher nabídku ladit ve službách uměleckých škol, což se nakonec

neuskutečnilo. 3. října 1961 nastupuje jako ladič do orchestru FOK a České filharmonie. Byl vyhledávaný jako nejlepší ladič i u příležitosti koncertů slavných českých i zahraničních klavíristů. Pracoval zde až do r. 1967, kdy po odchodu Fr. Podluckého do penze obdržel nabídku od tehdejšího ředitele SHŠI J. Drtiny vyučovat ladění klavírů na Odborné ladičské škole pro mládež s vadami zraku. Po dlouhém váhání tuto nabídku přijal.

Ján Melicher vchoval řadu výborných absolventů, kteří jsou rozmístěni po celé České republice, i na Slovensku. Od září 1995 byl jmenován vedoucím OLS.

Kromě pedagogické činnosti ladí při různých příležitostech všude tam, kde je to potřeba. Jeho práci dodnes velmi cení i světoví klavíristé při svých koncertních turné. Většina z nich si výslovně přeje odbornou práci J. Melichera.

MELL, Alexandr

* 17. 2. 1850

† 30. 9. 1931

Ředitel Ústavu pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí ve Vídni (1886–1919). Významný rakouský tyflopéd a encyklopedista. Byl zastáncem integrity nevidomých v místě bydliště. K tomu měli být ovšem soustavně připravováni již od dětských let.

Narodil se v Praze. Studoval přírodní vědy. V roce 1886 byl jmenován ředitelem Ústavu pro nevidomé ve Vídni, kde působil do r. 1919. Jako ředitel ústavu vyvinul mnoho aktivit. Zajistil stavbu nové budovy, modernizoval slepeckou tiskárnu, rozšířil žákovskou knihovnu, zavedl povinné vycházky do přírody, zavedl prázdninové pobyty žáků v přírodě aj. Zatímco S. Heller se věnoval koncipování psychologie slepců, Mell shromažďoval historická data.

A. Mell je autorem historicky prvního a dodnes aktuálního tyflopédického slovníku Encyklopädisches Handbuch des Blindenwesens (1900). Toto dílo ho proslavilo v celé Evropě. Je to ojedinělá, gigantická práce, která vyrostla v nejvyšší čas, aby shrnula tehdejší poznatky z historie slepectví, počátků tyflopédické psychologie i pedagogiky a shrnula poznatky o nejvýznamnějších osobnostech tohoto oboru. Obsahuje osobní i věcná data a údaje. Je obohacena tabulkami, grafy a množstvím fotografií osob i předmětů. Mnohé z nich bychom už dnes těžko hledali jinde.

Napsal i jiné závažné odborné práce. Jsou to např.: Die Kunstwarte (1910); Der Blindeunterricht (1910); Kurze Ratschläge und Winke zur richtigen Erziehung blinder Kinder (1913); Mitteilungen aus dem Gebiete des Blindenwesens (1919) aj.

Jeho díla jsou stále cenným a nezbytným pramenem informací. Nejedná se pouze o jedinečné informace z historie. Napsal větší množství článků do odborných časopisů a rozsáhlé historické tabulky uveřejňované po několik roků na pokračování v časopise Der Blindenfreund.

Mimořádnou péči věnoval obnově a novému uspořádání slepeckého muzea založeného J. W. Kleinem ve Vídni. Sbirky znovu popsal a upravil slepecké muzeum přístupné pro veřejnost.

MERCADANTE, Giuseppe Saverio Raffaele

* 10. 9. 1795

† 17. 12. 1870

Italský hudební skladatel.

Jeho rodištěm je Altamura. Zrak ztratil v pozdějším věku. Nejdříve ztratil jedno oko, druhé se mu neustále zhoršovalo, až v r. 1862 oslepl úplně. Své další skladby diktoval. Je autorem asi 66 oper. Byl reformátorem opery, autor padesáti skladeb scénické hudby. Byl dómským kapelníkem v Novaře, později ředitelem konzervatoře v Neapoli. Mimo oper napsal asi 20 mší, kantáty, skladby orchestrální aj.

MERLE, Georg Heinrich

* 22. 11. 1856

Německý tyflopéd.

Narodil se v Ellingshausenu. Od r. 1880 byl výpomocným učitelem ve škole Ústavu pro nevidomé ve Frankfurtu nad Mohanem, kde byl v r. 1886 jmenován vedoucím učitelem. Později byl ředitelem Ústavu pro nevidomé v Hamburku. Publikoval v odborných časopisech. Pro Mellovu Encyklopedii zpracoval několik hesel.

MERLIOVÁ, Enrichetta

* 1841

Italská klavíristka.

Narodila se jako nevidomá. Velmi záhy projevila mimořádné hudební nadání. Již ve svých 6 letech veřejně vystupovala. Poté se stopy o její koncertní činnosti objevují jen sporadicky.

MERMOD, Anni

* 1911

Organizátor kultury nevidomých ve Švýcarsku.

V mládí oslepl. Zabýval se mezinárodním obchodem. Mimo své povolání se věnoval činnosti ve francouzské sekci švýcarského Svazu nevidomých v mezinárodním rámci. Od r. 1950 zastával funkci prezidenta tohoto svazu. Od r. 1962 do r. 1973 působil jako prezident Švýcarského svazu nevidomých a generální ředitel Evropské regionální komise. Pro svou mimořádnou službu mu francouzská vláda udělila medaili Médaille de l'Orde du Mérite typhlophile.

MESSERSCHMIDT, Karl

V r. 1951 koncipoval, jak má vypadat slepecká pomůcka. Základní hledisko shrnul do tří bodů s mnoha podbody. Říká, že podstatná je její haptická hodnota, musí mít formu odpovídající podstatě hmatu, má sloužit k vlastní práci žáka aj.^{*1)}

^{*1)} Nelze opomíjet hmotnou podstatu světa a taktilní schopnosti nevidomého člověka. Teprve sloučením obou veličin (objektu - hmoty a subjektu - člověka) lze považovat za základní podmínky k vnímání hmatem, a to v kompenzačním procesu. Z neopomenutelných haptických vlastností předmětu je to především jeho vztah velikosti členění, povrch, druh hmoty aj. Z taktilních podmínek je to hlavně rozlišení fyziologie a psychika vnímání hmatem, trojí funkce ruky aj.

MESSNER, Anton

* 30. 4. 1847

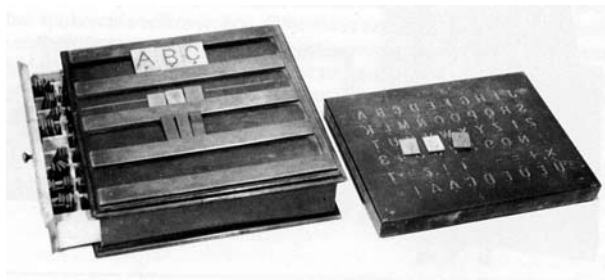
† 16. 12. 1915

Učitel v Ústavu pro nevidomé ve Vídni, konstruktér pomůcky pro elementární vyučování latince i Braillovu písmu.

Narodil se v Nussdorfu. Oslepl v pěti letech následkem pádu při dětských hrách. Do ústavu ve Vídni byl přijat až ve svých jedenácti letech. Do té doby byl svými rodiči úspěšně vychováván k samostatnosti.

Ve vídeňském ústavu byl vynikajícím žákem. Projevoval zájem o všeobecné znalosti. Učivo ve škole proto zvládal lehce. Dokonce i sám ředitel Pablasek mu věnoval mimořádnou péči.

Kasa latinských i Braillových písmen

Po absolvování ústavu studoval v oddělení, kde se připravovali kandidáti učitelství. Po získání kvalifikace byl přijat do ústavu jako výpomocný učitel. V roce 1873 obdržel stipendium a existenčně byl zajištěn i pravidelným platem.

V r. 1877 se přihlásil ke studiu na gymnáziu, ale nebyl přijat, protože studovat zde mohli pouze lidé zdraví. Vyučovat v ústavu však mohl i nadále. V r. 1890 mu byla za mimořádné výsledky ve vyučování poskytnuta trvalá dispenz. Stává se učitelem s definitivou.

Projevil se jako prvotřídní metodik. V mnoha případech měl svými návrhy vliv na řešení vyučování a hlavně na tvorbu učebních pomůcek. Dochovala se tzv. Messnerova krabice, tj. sada písmen latinky i Braillova písma na destičkách, kterými se zasunováním do listů v rádcích vytvářela slova a věty.

Kromě celé řady básní napsal metodická pojednání, ze kterých jsou významné pokyny o orientaci člověka v prostoru s názvy Orientace slepce a Elementární třída ve slepecké škole. Známé byly i jeho referáty o slepeckém zkratkovisu. Na toto téma hovořil i na Mezinárodním kongresu učitelů nevidomých v Lipsku. Sám byl i v tomto případě názorným příkladem.

Kasa Braillových písmen se nachází v odd. DTI TMB

MÉSZÁROS, Anton

* 3. 9. 1959

Profesor konzervatoře.

Narodil se v Nových Zámčích jako nevidomý syn maďarských rodičů. Povinnou školní docházku absolvoval v ZŠ pro nevidomé žáky v Levoči. Vynikal svým přirozeným hudebním nadáním a improvizacími schopnostmi hrou na klavír. Ve studiu hudby pokračoval na Konzervatoři pro mládež s vadami zraku v Praze. V r. 1983 absolvoval ze hry na klavír a varhany.

Do zaměstnání nastoupil jako učitel hry na klavír a korepetitor v LŠU ve Slaném, později přešel do LŠU v Praze. V r. 1989 se i s rodinou přestěhoval do Brna. Do r. 1992 působil v Taneční konzervatoři jako korepetitor, po úspěšném konkurzu nastoupil v r. 1992 jako profesor klavírní improvizace a korepetitor tanečního a dramatického oddělení konzervatoře. Věnuje se též kompozici, kterou soukromě studoval u Eduarda Douši.

Komponuje v menších klavírních formách spíše improvizacího zaměření, napsal též několik písní. Dovede improvizovat na daná témata. Pořádá klavírní a pěvecké recitály ze svých skladeb a písní.

Jeho velkou zálibou je sport, hlavně jízda na dvojkole a vytrvalostní běh. V r. 1996 a 1997, dále pak v r. 1999 a 2001 úspěšně absolvoval s vodičem mezinárodní běh maratónu v Praze a Košicích.

V r. 1999 mu byla Zastupitelstvem města Brna udělena Cena města Brna v oboru sport.

Vlastním nákladem vydal v roce 2002 Vzpomínky psané ve tmě. Touto publikací se v r. 2003 zúčastnil v Parlamentu ČR výstavy u příležitosti Evropského roku zdravotně postižených.

Třemi skladbami pro klavír se v r. 2004 zúčastnil soutěže nevidomých skladatelů, kterou pořádala Italská unie nevidomých v Římě.

MEŠČERJAKOV, Alexander

* 1923

† 1974

Ruský organizátor péče o nevidomé.

Narodil se v Rjazanské gubernii. Po absolvování školy se stal vojákem z povolání. Po druhé světové válce studoval psychologii na univerzitě v Moskvě. Od r. 1952 pracoval v Ústavu pro rehabilitaci nevidomých, kde byl vedoucím skupiny pro výchovu hluchoslepých. Je autorem více než 80 prací.

V r. 1971 vyšla jeho kniha Hluchoslepé dítě (Obučení slepohluchoněmých dětí, 1972).

METCALF, John

* 1717

† 1802

Anglický podnikatel, zvaný slepý Jack.

Narodil se v Knaresboroughu jako syn velmi chudých rodičů. V šesti letech ztratil zrak. Přesto se mu podařilo, že na základě pochopení učitele mohl navštěvovat školu ve svém bydlišti. Byl družný. Se svými spolužáky se stýkal a hodně si s nimi hrál, později

se zúčastňoval i všech klukovských her. Rád sportoval, rád se učil hrát na housle.

Ve hře na housle dosahoval pěkných výsledků. Vystupoval i veřejně a mohl podporovat své rodiče. Hostoval i mimo své rodné město. Z výtežků si zakoupil koně a s ním se dokonce zúčastňoval dostihů.

V 21 letech byl silné, pěkné postavy a bystrého ducha. Velmi dobře se orientoval jednak společensky, jednak v prostoru. Obě tyto dovednosti mu zaručovaly společenský úspěch.

Vzal si dceru hostinského. Ujal se spoluúčasti na řízení podniku. Postupně se jim narodily čtyři děti, a tak se musel bystře otáčet. Zařídil si nájemní drožky.

Když se odstěhovali do Manchesteru, věnoval se obchodu rybami. Měl dokonce schopnost řídit koňské spřežení a nedocházelo ke kolizím.

V r. 1751 začal provozovat nákladní dopravu. Stal se známým dopravcem. Jeho dosavadní zkušenosti vedly k tomu, že na jeho nátlak se začala zlepšovat kvalita silnic. Dokonce jednu zřídil sám. Bylo to v bažinatém prostředí, kde vymyslel nový způsob odvodnění i založení podloží silnice. Objednávky potřebného materiálu řídil osobně.

V r. 1765 se zúčastnil povstání jako vojenský hudebník. Vrátil se až když povstání skončilo. Zjistil, že určité textilní výrobky se v Anglii dobře prodávají, určitou dobu se věnoval tomuto obchodu.

Rád hrál karty, které si sám označil. Značnou část majetku posléze ztrácí neúspěšnými peněžními machinacemi. V r. 1792 skončil s obchodováním a usadil se v Yorku jako chudý občan. Žil spokojeně i v těchto nových podmínkách.

METZLER, Jakob

* 31. 1. 1836

† 2. 4. 1892

Německý tyflopedit.

Narodil se v Oberhörlenu. Po zakončení studii vyučoval ve škole Ústavu pro nevidomé ve Friedberku. Potom působil celých 24 roků ve frankfurtském ústavu, ve kterém se soustřeďoval na péči o později osleplé.

Napsal Encyklopedii o slepectví.

MEXIA, Pero z

(viz PERO z Mexia)

MEY, Gerrit van der

* 5. 1. 1914

Nizozemský matematik.

Narodil se v Lisse. Ve věku 5 let oslepl. V r. 1926 byl přijat do Ústavu pro nevidomé v Amsterdamu. V r. 1931 začal studovat v Marburku na speciálním gymnáziu.

Dne 9. června 1947 měla univerzita v Leidenu senzací. Ten den zde byl promován na doktora přírodních věd tento hluchoslepý matematik. Jeho rigorózní práce byla na téma: Výslednice algebraických pramenů.

V pěti letech ztratil zrak. Brzy na sebe upozornil svým nadáním pro matematiku a fyziku. V r. 1946 po zápalu mozkových blan ohluchl. Dokončil školu v Ústavu pro nevidomé v Amsterdamu, kde vynikl i svou manuální zručností. Absolvoval Gymnázium pro nevidomé v Marburku. R. 1936 se dal zapsat na přírodovědeckou fakultu univerzity v Leidenu. Když byla německými nacisty uzavřena, přestoupil na univerzitu v Amsterdamu, ale tu brzy postihl tentýž osud.

Studia přerušil do konce druhé světové války. Po promoci nastoupil místo ve velkém výpočetním středisku. Potom pracoval jako samostatně tvořící vědec tlumočnických systémů pro samočinné počítače. Některé se uplatnily i v zahraničí. Bylo jen dílem času, kdy přešel k informatice. Posléze pracoval i na vysoké škole. K podání výsledků práce používal nejdříve telefonní linku, později elektronické prostředky. Skvělou pomocnicí mu byla jeho manželka. V r. 1961 přednášel o své vědecké činnosti na univerzitě v Mohuči.

Ve svém pojednání Co mi odhalila moje hluchota píše, že úplné ohluchnutí ho přepadlo náhle ve spánku. Léčení nepomohlo. Následovala porucha rovnováhy.

Ke styku s okolím používá malý přístroj, který byl zhotoven podle jeho návrhu.

MEY, Oskar

* 2. 3. 1851

† 8. 9. 1915

Ředitel Ústavu pro nevidomé v Halle.

Podle spolehlivých informací byl nevidomý. Svou práci vykonával svědomitě. Dbal především na zajišťování učebních pomůcek pro všechny vyučovací předměty i řemeslo.

MEYER-FÖRSTER, Wilhelm

* 12. 6. 1862

† 1934

Německý spisovatel.

Narodil se v Hannoveru. Studoval práva a umění (Berlín, Mnichov a Vídeň). Ve svých 23 letech napsal pod pseudonymem Samar Gregerow román *Die Saxo-Saxonen* (Berlín 1897). Dále *Die Fahrt und die Erde* (Stuttgart 1897), *Derby* (Stuttgart 1898) aj. Dále dramata: *Unsichtbare Ketten* a *Kriemhild*. Veselohry: *Eine böse Nacht* a *Der Vielgeprüfte*. Po svém oslepnutí napsal divadelní představení *Alt-Heidelberg* (Berlín 1903). Přes své problémy, které mu přinášela slepota, jsou další jeho díla plná veselých příhod.

MEYER, Johann Friedrich

* 1831

† 16. 1. 1892

Holandský tyflopod.

Narodil se v Amsterodamu. Ve svých 18 letech měl zájem stát se učitelem. Vykonal státní zkoušku pro střední školy. Kvůli praxi odejel do Londýna, Paříže a Heidelbergu.

V roce 1858 přijal místo v královském Athenaeu v Maastrichtu a o pět let později přešel jako profesor cizích jazyků na gymnázium a vyšší měšťanskou školu v Devemeru. Napsal několik anglických a francouzských školních učebnic.

V r. 1875 se uvolnilo místo ředitele. Meyer nabídku převzít vedení gymnázia přijal a během několika málo roků se ústav stal jedním z nejlepších. Podařilo se mu postavit a zařídit novou budovu.

V gymnáziu získal mnoho pedagogických i organizačních zkušeností, které později uplatnil při budování mateřské školy pro nevidomé děti v Benekomu u Amsterodamu. Do školy byly přijímány děti čtyř až desetileté. Nesla název Škola prince Alexandra. Hlavní metodou zde bylo vzdělávat nevidomé děti hrou a zábavou. Pro získávání finančních prostředků založil Meyer spolek s celostátní působností. Jeho škola měla vynikající pověst a děti, které potom odcházely, byly k přijetí do výchovně vzdělávacích ústavů velmi dobře připraveny.

MEYSTRE, Eduard

* 1826

Švýcarský hluchoslepý soustružník.

Narodil se v Lausanne. V r. 1834 ztratil zrak a v 11 letech i sluch. Do výchovného ústavu pro hluchoslepe v Lausanne byl přijat až ve svých 18 letech. Nejdříve se vzdělával pomocí prstové abecedy, průběžně bylo možné používat i řeč. Zaměstnával se manuálními činnostmi, především soustružením dřeva, ve kterém dosahoval pozoruhodných výsledků, což dokazovaly výstavy jeho výrobků. Největšího úspěchu docílil na výstavě v Londýně.

MIHRAN

(viz ABU MUHAMMED SULAIMAN ABU MIHRAN)

MICHÁLEK, Miroslav

* 28. 8. 1954

Český ekonom a básník.

Narodil se v Hodoníně. ZŠ navštěvoval ve svém bydlišti (1960 až 1969). V 9. třídě však pro pokročilou slabozrakost přešel do ZŠ pro slabozraké žáky v Litovli. Ve studiu pokračoval na gymnáziu pro mládež s vadami zraku v Praze (1969–1973), kde maturoval v r. 1973. Nechal se zapsat na Vysokou školu ekonomickou v Praze, kde v r. 1978 získal titul inženýr. Téma závěrečné (diplomové) práce: *Ekonomické nástroje v péči o životní prostředí*.

Do zaměstnání nastoupil jako ekonom na pražské Výstaviště, kde pracoval 10 roků. Protože se mu zrak neustále zhoršoval, přijal místo v Metě, později v Mechanice a posléze v Obzoru. Pro praktickou ztrátu zraku opouští povolání ekonoma. Byl přijat do Centra Tyflokabinetu v Praze. V r. 1997 byl jmenován vedoucím všech středisek.

Jako chlapec velmi rád četl, zvláště o astronomii. Dětskou klasickou literaturu úplně přeskočil. Ve čtrnácti letech se pak v Hodoníně dostal do prostředí mladých lidí, kteří byli nadšeni pro moderní hudbu a literaturu. I v Praze na střední škole přetrvával jeho zájem o literaturu. Navštěvoval antikvariáty, což dělá dodnes.

Psaní poezie se věnoval od mládí. Již na střední škole navštěvoval literární kroužek. Na vysoké škole přispíval do časopisu Voják. Potom začal psát spíše pro své přátele a rodinu. V době, kdy nastoupil jako vedoucí Tyflokabinetu ho technika přiměla k tvorbě osobité poezie. Vydal několik básnických sbírek.

Spolu s P. Francovou založili nové občanské sdružení Okamžik, které si vzalo za úkol poskytovat nevidomým osobám průvodcovskou i jinou službu. Tato organizace hojně publikuje.

Pozoruhodná je Michálkova humorně laděná poezie: Hele - rýmy i zádrhele (SNS, Praha 1995); Mrkni na mě (SNS, Praha 1995); V hlavě čtyři roztoči (SNS, Praha 1996); Vrazit nervy do konzervy (SNS, Praha 1996); Pěkná hromada, Erorýmy (NVT Repro, Praha 1999); Naprostá ztráta soudnosti (SONS, Praha 1999); Ten můj anděl poněkud se zarděl (NVT Repro, Praha 2001); Pražský sysel (Okamžik, Praha 2004). Dále se autorsky i redakčně podílel na publikacích, které vydala o.p.s. Okamžik v Praze. Větší množství básní i próz bylo publikováno v různých časopisech.

MIKŠA, Ladislav

* 20. 11. 1911

† 15. 12. 1981

Český pracovník ve vodohospodářství, vodohospodářský inspektor.

Narodil se na Slovensku v obci Zbehy. Až do odchodu do důchodu působil v Náchodě jako vodohospodářský inženýr. V 36 letech ztratil zrak. Navíc ztratil rodinu a všechny přátele. Polekali se jeho slepoty. Jen velkou houževnatostí a snad i pudem sebezáchovy dosáhl toho, že zůstal pracovat ve svém oboru. Bylo to za pomoci jeho druhé manželky. Podařilo se mu vypracovat se do postavení, které dosud mohl zaujímat pouze vidomý člověk.

Původně byl projektantem vodohospodářských a silničních staveb. Po ztrátě zraku v r. 1947 se specializoval na čistírny odpadních vod. Kolem r. 1960 vynalezl biologický filtr s lehkou polystyrenovou náplní, který nahradil dosud užívaný štěrk. Vynález si nechal patentovat. Své životní štěstí viděl v užitečném společenském zařazení. Největším neštěstím by pro něho byla izolace od veřejného dění, aniž by mohl do něho zasahovat.

Z.Š

MILL, R.

Anglický konstruktér. Pokusil se sestrojít pomůcku, kterou by mohl jeho nevidomý přítel používat při psaní perem. Takovou se mu podařilo vyrobit.

MILNE, Robert

Učitel nevidomých v Edinburghu se v r. 1833 pokusil sestavit reliéfní písmo pro nevidomé. Sám byl nevidomý. Učinil tak na výzvu k soutěži, kterou vypsal edinburská Společnost pro umění. Jeho písmo se však nerozšířilo.

MILTON, John

* 9. 12. 1608

† 8. 11. 1674

Anglický publicista, politik a básník. Je pokládán za dovršitele renesance.

Pocházel z dobře situované rodiny, která mu umožnila solidní vzdělání. V mládí rád cestoval a navštěvoval řadu středisek evropské vzdělanosti. V r. 1638 se v Itálii setkal s Galileem Galileim. Cesty po Evropě byly pro něho politickou školou. Uplatnil své názory, kdy se postavil do služeb revoluce.

Jako publicista propagoval myšlenku, že lid má právo zbavit se panovníka. Naznačil tak cestu k revolučnímu řešení nesmiřitelného konfliktu. Převratné politické události vynesly Miltona na místo sekretáře anglické republiky. Snad se zřetově přeceňoval při své písemné práci za neúplného osvětlení, snad to byla jiná příčina, ale nakonec úplně oslepl.

Stalo se to v jeho 45 letech. Mohl tedy čerpat ze svých dřívějších životních zkušeností jako vidomý. Byl stoupencem republiky. Po porážce zůstal naživu jen díky svým vlivným přátelům, ale slepý a navíc chudý. Jeho prozaické dílo bylo v klatbě. Básník však nepropadl zoufalství. Naopak, v tomto těžkém období vznikla jeho velká díla náboženské poezie: Ztracený ráj (1667); Získaný ráj (1671). Samson Agonistes je monumentální dramatickou básní, vystavěnou podle řeckých vzorů.

Jeho mnohostranně nadaná osobnost našla své nové vyjádření v poezii. Pro později osleplého Miltona, který neznal žádný způsob, jak by psal, nebyla literární práce snadnou záležitostí. Tvořil s pomocí své dcery. Na Ztraceném ráji pracoval celých deset let. Nařiká zde, že nevidí pasoucí se stáda, západ slunce a místo knihy drží v ruce pouhý list papíru.

Miltonův Ztracený ráj patří do světové pokladnice literatury. U nás tento literární počín od obrozenec-kých dob v překladu J. Jungmanna patřil mezi díla, jež obohacovala i český jazyk.

MITTELSTEIN-SCHEID, Friedrich

* 1891

† 30. 7. 1981

Ruský matematik a teoretický astronom.

Zrak pozbyl v raném dětství. Po úspěšném zakončení studia matematiky, fyziky a filozofie stal se v roce 1923 ve studijním středisku v Marburku učitelem. V r. 1915 začal pracovat na systému matematických symbolů v Braillově písmě. Společně s C. Strehlem založil v r. 1916 Spolek nevidomých akademiků Německa.

MJAČIN, V. F.

* 1930

Ruský matematik a teoretický astronom.

Podle doložených pramenů v dospělosti oslepl. Svůj obor však rozpracovával i nadále.

MOENSOVÁ, Petronella

* 1765

Nizozemská spisovatelka a básnířka.

Narodila se v Zubartu (Friesland) jako dcera protestantského pastora. Oslepla ve třech letech. Otec podporoval její literární schopnosti, které projevovala již od dětství a věnoval jí i ve výchově velkou péči.

V r. 1788 napsala svou první báseň ve třech zpěvech nazvanou Jaro, která měla velký úspěch. Později další básně, např. Historie humanisty a Reflexe 18. století. Všechna díla jsou na velmi dobré úrovni. Získala za ně cenu od akademie a zvláštní cenu za přednes. Napsala veršované dílo o bitvě u Waterloo.

Zvláštního úspěchu dosáhl román Karolina z Eledenberku čili vyzkoušená láska manželská.

Byla nazývána holandskou Sapfó. Tvořila až do svého pokročilého stáří. Před svou smrtí vydala ještě sbírku Kytice pro mládež.

MOJŽÍŠEK, Jiří

* 25. 11. 1952

Český programátor a tvůrce tyflografiky.

Narodil se jako nevidomý ve Frýdku-Místku. Rané dětství prožil v Sedlišťích. Trpěl nedostatkem kamarádů. V roce 1959 nastoupil do ZŠ pro nevidomé v Brně. Jelikož oční oddělení v Olomouci ho nenahlásilo brněnské škole, nastoupil poněkud později, což v této době nebylo nic neobvyklého. Na ZŠ si našel mnoho kamarádů a velmi brzy a úspěšně se začal věnovat hudbě. Protože výuka hry na kytaru zde nebyla, docházel spolu s dalšími dvěma spolužáky do LŠU za prof. P. Janičkem.

Po absolvování ZŠ nastoupil v r. 1968 na Střední hudební školu pro mládež s vadami zraku v Praze. Od 2. ročníku se začal věnovat počítačům. Nejdříve s ing. Vránou, později samostatně. Studium hudby však nezanedbával. Často svou školu reprezentoval na mnohých koncertech.

Počítačová technika J. Mojžíška zaujala natolik, že po absolvování SHŠI v r. 1975 se rozhodl pro dráhu programátora. V době, kdy se počítačům začal věnovat, žádné programy pro nevidomé neexistovaly. Proto cítil potřebu v této oblasti něco vytvořit. Tato snaha trvala mnoho roků. V r. 1990 přišel konečně s programem KUK, který umožnil, že počítače začaly mluvit. A to zdaleka není všechno. Nedávno přišel pro nevidomé zájemce na trh jeho nový kapesní zápisník, který nazval Gin. Instaloval do něj zdokonalený program KUK.

Souběžně se věnoval tvorbě reliéfních obrázků vytvářených termovakuovou technikou. Je také autorem mnohých barevných reliéfních pohlednic.

Na hudbu nezapomněl. Je mnoho společenských příležitostí, kde může svůj um uplatnit. Vždyť kdysi patřil mezi nejlepší studenty. Velmi úspěšně působí v ochotnickém divadelním souboru zdravotně postižených Verva.

A to ještě zdaleka není všechno. Je maximálně samostatný i ve výběru sportovních činností. Mimo to že lyžuje, vymýšlí stále nové sporty pro nevidomé, skočil v nedávné době (1997) na upoutaném laně ze čtyřicetimetového mostu. Pokud je známo, je dosud jediným nevidomým, který se tohoto riskantního skoku odvážil.

Zvláštní ocenění si však zaslouží, že od novorozeňského věku vychovává svého syna, protože manželka při porodu zemřela. Nezůstal u toho sám, ale řídil se radami zkušených maminek.

Ukázky jeho tyflografiky se nacházejí v odd. DT ITMB

MOLDENHAWER, Johanes

* 1829

† 22. 3. 1908

Zakladatel a ředitel Ústavu pro nevidomé v Kodani.

Narodil se jako první syn inspektora Královské knihovny v Kodani. Po dokončení studia na reálce se věnoval studiu na univerzitě – obor čistá filozofie.

V r. 1854 se na vlastní náklady vydává na studijní pedagogické cesty a při té příležitosti navštívil rovněž několik ústavů pro nevidomé v Německu a ve Švýcarsku. O získaných poznacích sepsal rozsáhlou zprávu. Se státní podporou potom navštívil i ústavy ve Francii, Nizozemí, Belgii a znovu v Německu. Jeho úkolem bylo poznat život v ústavech pro nevidomé a také studovat problematiku debilních dětí. V r. 1857 obdržel další podporu k cestám už s tím cílem, že s ním dánská vláda počítala jako se zakladatelem péče o postižené děti. Navštívil Velkou Británii. Další dobu se zdržel v Paříži a znovu v Německu.

Po návratu předložil koncepci pro založení Ústavu v Dánsku. V r. 1848 převzal vedení nového ústavu pro nevidomé v Kodani. Nezbytné však bylo, aby Braillovu francouzskou bodovou abecedu adaptoval na dánský jazyk. Učinil tak již v r. 1858. Výchovu slepců je třeba posunout od pouhého filantropizmu k soustavnému vzdělávání a přípravě pro život. Takové bylo jeho životní heslo.

Upozornil na možnost zakládat přípravné školy (mateřské) pro nevidomé jako přípravu k přijetí do ústavu. Byl zastáncem názoru, že slepec je nejspokojenější, když může pracovat. Zřejmě však byly, podobně jako i jinde v této době, velké potíže s umístováním absolventů. Podává proto v r. 1862 návrh na otevření azylu, a také předškolní třídy. V r. 1864 vzniká z jeho iniciativy Spolek pro podporu samostatně se žijících nevidomých.

U příležitosti 25 let jeho působení a 25 let existence ústavu byla ve vestibulu budovy ústavu umístěna jeho socha pořízená z prostředků nevidomých řemeslníků, kteří tak dali najevo svou vděčnost. Nikoliv tedy z prostředků získaných od bohatých občanů, jak tomu bylo jinde.

Při té příležitosti napsal Slavnostní spis. V letech 1867–1884 vydává Nordický odborný časopis, který se zabýval problematikou péče o nevidomé, neslyšící a debilní děti. Dále vydal Sborník instrukcí pro nenormální děti v zemích skandinávských. Publikoval i v za-

hraničí. V r. 1858 vydává významný spis Účel a úloha slepeckých ústavů a Nenormální děti v Gartenlaube. Z historických spisů je to Histoire de l'Institut royal les aveugles (Copenhagen – 1907). Pro Mellovu Encyklopedii zpracoval několik hesel.

U příležitosti čtyřiceti let působení byl oceněn vysokým vyznamenáním.

O Moldenhawerových způsobech práce se dovídáme z jeho spisů a vystoupení na Mezinárodních kongresech učitelů nevidomých, kde byl jednou z hlavních osobností.

MONDOLFO, Sebastiano

(Sabato Levi MONDOLFO)

* 9. 7. 1796

† 5. 5. 1873

Italský mecenáš a filantrop.

Původně příslušník vysoké židovské společenské vrstvy v Terstu se po konverzi do římskokatolické církve proslavil v průběhu let prožitých v Miláně svou mimořádnou šlechetností a štedrostí v souvislosti s chudými a slepými dětmi tohoto města. Užitek z toho měl především tzv. Milosrdný institut slepců (Pio Istituto dei Ciechi) a charitativní kongregace.

Mlčení katolického prostředí o prvním půlstoletí života S. Mondolfa v Terstu nachází vysvětlení v jeho židovském původu. Do Milána přišel a do římskokatolické církve konvertoval kvůli tomu, aby se mohl oženit s umělkyní chudého původu. Již od počátku milánského pobytu se Mondolfo vyznačoval svým upřímným zájmem o chudinu a slepé děti. To potvrzují také četné dopisy M. Barozzimu, zakladateli a prezidentu Milosrdného institutu slepců, do kterého přicházely nevidomé děti pocházející z celé Itálie, aby se jim zde dostalo vzdělání.

V r. 1851 Mondolfo při poděkování Barozzimu za to, že přijal do institutu tři nevidomé děti, které on sám vybral, využil příležitosti, aby mu vyjádřil svou vděčnost: „A teď je na mně, abych Vám poděkoval za to, že jste mi poskytl prostředek, jak se můžu připojit k vašemu andělskému dílu a prosím vás, abyste mi jakoukoliv věc, která by Vám mohla být zapotřebí, bezodkladně sdělil“. Byl to počátek přátelského svazku, který se proměnil v dobré a pevné přátelství obou mužů. Již r. 1852 Mondolfo projevil své přání najít nějaké řešení co se týče ubohého bydlení „těch nešťastníků“. Mondolfo po uzavření formalit spojených s koupí nové budovy pro Milosrdný institut slepců napsal Barozzimu dopis, ve kterém ho žádal, aby nezveřejňoval tento jeho projev štedrosti. Nevi-

domé děti se do nové budovy přestěhovaly v r. 1855. Po smrti Michele Barozziho (1867) se Mondolfo stal doživotním prezidentem ústavu a pokračoval v jeho vydržování až do konce svého života.

Do období krátce před Mondolfovou smrtí spadá jeho poslední iniciativa ve prospěch této instituce. Již dlouho si všímal, že mladí nevidomí chovanci, když ukončili 8 let svého pobytu v ústavu, museli se znovu vrátit ke svým rodinám, neměli možnost uplatnit své znalosti, včlenit se do běžného života, a také i členové rodin nebyli vždycky schopni je morálně i ekonomicky podporovat. Zrodil se proto u Mondolfa úmysl otevřít útulek, do kterého by byly přijímány starší nevidomé děti, aby si doplnily své vzdělání, které jim poskytl Milosrdný institut. Mondolfův útulek by poskytoval navázanou další pomoc, která mohla zabezpečit „trvalost plodů předcházející výchovy“. Mondolfo investoval do projektu útulku značnou částku lir. Otevření se konalo r. 1876, tři roky po Mondolfově smrti. Mondolfo odkázal značné sumy oběma slepeckým institucím. Velkou částku zanechal pro účel založení nadace, jejímž úkolem by bylo podporovat chudé, kteří by se ocitli v nouzi.

Mondolfo pocházel ze zámožné rodiny sefardského původu, respektující tradici, se kterou i přes svou konverzi zůstal svázaný až do své smrti.

MONTAL, Claude

* 1800

† 1865

Francouzský ladič klavírů.

Mnohé zprávy se o něm zmiňují jako o jednom z nejpozoruhodnějších slepců 19. století. Svou mimořádnou píli a nezdolnou energii dosáhl vysokého vzdělání. Je zakladatelem tradice nevidomých ladičů klavírů.

Narodil se v Palisse jako syn sedláře. Pocházel z velmi chudého prostředí. Oslepl v šesti letech po tyfu. Navštěvoval místní školu a pomáhal otci v dílně. Projevoval hudební nadání. K překvapení všech si sám zhotovil housle.

Do Národního ústavu pro mladé slepce byl přijat až ve svých 17 letech. Již po třech letech zvládl vše, co mu mohlo prostředí ústavu poskytnout. Stal se zde výpomocným učitelem matematiky, francouzštiny a hry na hudební nástroje.

Po opuštění ústavu se zabýval vzděláváním chudých dětí. Lákalo ho však ladění a opravy klavírů. S podporou profesora Laurence z Pařížské konzervatoře se stává ladičem klavírů. Když se mu podařilo naladit dva naprosto rozdílné nástroje, stává se známým ladičem. O Montalův věhlas se zasloužil sám Laurenc.

Montal se pokouší i o vylepšení klavírů. Výsledky se projevily na několika výstavách. V r. 1851 obdržel titul Člen Čestné legie a na Světové výstavě v Londýně zlatou medaili.

Nejvýznamnějším Montalovým činem, který měl vliv na to, že se nevidomí začali věnovat ladění klavírů, byly jeho kurzy a spis o ladění klavírů, který vyšel v r. 1834 pod názvem: Jak si naladím své piano sám. Přinesl veliký pokrok v tomto umění. Až do této doby si ladiči své zkušenosti ponechávali sami pro sebe, jak tomu konečně bylo také v jiných oborech z obav před konkurencí.

Později založil vlastní továrnu na klavíry. Do podnikání vložil všechny úspory. Svým dvěma dcerám však zanechal jen nepatrné jmění.

MOON, William

* 18. 12. 1818

† 10. 10. 1894

Anglický právník, tvůrce písma pro nevidomé.

Narodil se v Horsmondenu. Ve čtyřech letech oslepl na jedno oko. Zrak pozbyl úplně v r. 1839. Seznámil se s celou řadou tehdy známých písem pro nevidomé.

Naučil se písmu Frereho, které mu nejvíce vyhovovalo. Pět let podle něho vzdělával jednoho nevidomého chlapce. Soukromě se věnoval vzdělávání více nevidomých.

Protože mu žádné z písem, kterých v té době bylo v Anglii a Skotsku asi 30 druhů, nevyhovovalo, sestavil v r. 1847 vlastní, jemu vyhovující soustavu. O tomto datu se údaje liší.

Někteří tyflopeditelé v anglosaské oblasti ještě donedávna tvrdili, že Moonovo písmo je vhodné pro později osleplé, nebo pro ty, kteří těžce pracují. Moonův systém je ze všech liniových písem jediný, který se v praxi ujal. Královská knihovna pro nevidomé v Londýně obsahovala ještě donedávna takřka polovinu svých knižních fondů v Moonově písmu. Také vycházelo několik časopisů. Poslední jsme zachytili v r. 1968.

Moonovo písmo je syntézou všech písem, která poznal. Vytvořil soustavu znaků, která vychází z tvarů latinky. Některá písmena připomínají systém Willisových znaků pro anglický stenografický záznam. Písmo je reliéfně vysoké, ale pro nevidomé od narození zvláště nevhodné, protože nemá představu o systému latinky.

Pokusy o zavedení jeho písma byly činěny i v Berlíně, kde dokonce vznikl spolek pečující o nevidomé, nazvaný jeho jménem. Však Moon také několikrát Berlín za tímto účelem navštívil. V současné době se jeho písmo stalo významné pouze z historického a vývojového hlediska.

Psací stroj pro Moonovo písmo je ve sbírkových fondech slepeckého muzea v Madridu

MORAWETZ, Franz

Rakouský vodoláčitel.

Založil ve Vídni Soffiiny lázně. Otevřel je v roce 1834. Léčilo se studenou vodou. I když žádným lékařem nebyl, získal díky svému léčitel-skému umění výbornou pověst. Existuje rovněž zpráva, že používal i jakési elektrické vodiče.

MORET DE BEURCHENU DE VALBONAIR, Johann Peter

* 1651

Parlamentní rada.

Narodil se v Grenoblu jako syn radního v parlamentu. V mládí procestoval Itálii, Holandsko a Anglii. V bitvě u Solbaje byl v anglické flotile tak zklamán, že se rozhodl vzdát se svých cest a věnovat se magistratuře. Krátce nato oslepl. Přesto zastával postupně úřady jako radní parlamentu, prezident účetní komory v Grenoblu a jako čestný státní rada. Po svém oslepnutí napsal Dvoudílné dějiny Dauphiné a různá pojednání.

MOSER, Simon

* 1775

Rakouský listonoš.

Narodil se nevidomý. Později byl známý jako slepý Simerl. Jeho rodiče byli velice chudí. Místní duchovní

se postaral, aby chlapce vzali na výchovu do kláštera v Mariazell. Od útlého dětského věku ho zde řeholní sestry učily orientaci po budovách kláštera tím, že byl zaměstnáván jako poslíček. Tuto činnost později rád uplatňoval i při obstarávání různých pochůzek mimo klášter. Zabýval se doručováním dopisů i balíčků.

Nejdříve za pomoci jednoho důstojníka, později putoval Moser do Štýrského Hradce bez průvodce. Tam se v úzkých uličkách naučil bez potíží samostatně pohybovat. Odtamtud přinášel dopisy i peněžní zásilky. Při procházení Alp používal různé pasy. Cesty se často opakovaly. Kvůli své neobvyklé dovednosti a znalosti místa i pro svou spolehlivost se proslavil.

Rakouský časopis Der Wanderer dne 10. 12. 1815 oznamuje tehdy asi o čtyřicetiletém Moserovi, že tento slepec je na svém místě spolehlivým odborníkem a budiž pro své dovednosti sociálně integrován. Moser byl pro možnost své užitečnosti šťastný a svůj život prožíval spokojeně oproti jiným, jejichž povoláním byla ponižující žebrota.

MOUDRÝ, Hubert

* 1865

† 1920

Český výtvarník.

Byl berním úředníkem v Moravské Třebové a Litovli. V důsledku glaukomu v r. 1900 oslepl. Pokud viděl, rád četl a kreslil. Kterýsi známý mu doporučil, aby využil své kreslířské nadání a pokusil se o modelování. Moudrý to nejprve odmítl, jelikož měl dojem, že se po něm žádá něco zcela nemožného. Přece však tomu modelování nešel.

Vstoupil do Klarova ústavu pro nevidomé v Praze, aby se tam naučil slepeckému písmu a snad i nějakému vhodnému řemeslu. Když mu ředitel ústavu doporučoval, aby se pokusil o modelování, Moudrý to zkusil a měl úspěch. Dokonce našel v modelování i vnitřní uspokojení při tvorbě hliněných váz. Nejdříve zcela jednoduchých, později i složitých tvarů, a konečně je zdobil ornamenty i květy. Ač sám ředitel ústavu k modelování Moudrého vybídl, byla mu později tato zábava trnem v oku, protože Moudrý tím zanedbával vyplétání židlí, které mělo být jeho zaměstnáním.

Po roce Klarův ústav proto opustil a věnoval se výrobě váz, za něž obdržel po čase pochvalu zákazníků a čestná uznání na výstavách v Praze, Ústí nad Labem, Olomouci a Vídni. Pokusil se rovněž o portréty, ale zde mu chybělo sochařské vzdělání. Pracoval pouze rukama bez jakýchkoliv nástrojů, jeho práce mají proto osobitý ráz.

O tom, co způsobilo, že se stal, jak on říká, modelářem, píše v časopise Zeitschrift r. 1914, s. 45.

MOYES, Henry

* 1750

† 10. 8. 1807

Anglický přírodovědec.

Narodil se v hrabství Fifeshire. O zrak přišel již v dětství. K jeho velkému štěstí mu rodina byla nejlepším vychovatelem. Nezahltěla se neštěstím a usilovala o jeho vzdělání prostřednictvím soukromých učitelů. Poté studoval jazyky, matematiku a přírodní vědy na univerzitě.

Po dosažení doktorátu byl učitelem chemie ve skotském Pitsenweenu. Žil velice spokojeně a s pocitem užitečnosti, který je pro postiženého člověka velkým zadostiučiněním. Uskutečnil řadu objevů v oblasti užité chemie.

MOZZATI, Alberto

* 13. 5. 1917

† 12. 7. 1982

Italský pianista.

Narodil se v Miláně. Zrak ztratil v dětství. Již od raného věku ho lákala hudba. Té se mohl začít soustavně věnovat, když byl přijat do Ústavu pro nevidomé v Miláně. V klavírní hře byl žákem Schieppatiho. V období studia na konzervatoři obdržel v r. 1934 mimořádnou medaili a diplom za své interpretační výkony. Po dokončení studia začala jeho mezinárodní kariéra. Vykonal několik zahraničních koncertních turné. V r. 1940 začal vyučovat v Ústavu pro nevidomé v Miláně; od r. 1955 v Liceo musicale di Vercelli, posléze přešel působit na Milánskou konzervatoř. Zvláště vynikal interpretací skladeb romantických skladatelů, v oblibě měl díla Chopinova a Schumannova.

MRÁČEK, Antonín

* 5. 5. 1868

† 26. 3. 1944

Učitel v Klarově ústavu, později ředitel Ústavu pro nevidomé v Praze.

Narodil se v Hoštěnicích. Přednášel o výchově a vzdělávání nevidomých dětí na učitelském ústavu

v Praze. Je autorem několika odborných pojednání o jejich výchově, např. Otázky slepců (1902); do Kalendáře Národní politiky O Deylově výchově (1913) aj. Některé své příspěvky uveřejňoval v časopise Světozor. V Matici lidu vyšel jeho spis Naše školy a budoucí povolání dítek (1910); Zemský spolek pro výchovu a opatrování slepých v Království českém a jeho Deylova výchovna slepých (1913). Přispěl do Mellovy Encyklopedie. Napsal publikaci Naše školy a budoucí povolání dítek (1910). Je autorem čítanky pro nevidomé žáky (1897).

MRÁZ, Juraj

* 6. 8. 1924

Slovenský tyflopod, ředitel ZŠ pro nevidomé v Levoči.

Narodil se v Levoči. Zde prožíval dětství i školní docházku. V letech 1940–1945 studoval na státní učitelské akademii ve Spišské Nové Vsi. Otec pracoval v levočském ústavu pro nevidomé, a tak se i syn seznamuje s životem nevidomých dětí. Dospěle potkával na ulici.

Bližší kontakty s tehdejším ředitelem Jánem Šoltésem mu otevřely cestu do ústavu, kam jako učitel nastoupil v r. 1945. Setkal se zde se skutečnými odborníky, jakými byli např. Jozef Vrabel, Štefan Valent a Štefan Šoltés. V r. 1948 se v Bratislavě podrobil odborné zkoušce způsobilosti vyučovat ve škole pro nevidomé. Vyučoval na prvním stupni školy.

V letech 1953–56 studoval na Vyšší pedagogické škole v Bratislavě, kde získal aprobaci z dějepisu a zeměpisu. V letech 1956–1961 studoval v Bratislavě na VŠP tyflopedit. V r. 1981 vykonal rigorózní zkoušky a získal doktorát pedagogických věd.

Nevidomým žákům se věnoval i mimo vyučování. Předčítal jim, nacvičoval hudební pásma a posléze se intenzívně věnoval rozvíjení sportu. Byl činný v organizaci přípravy lehkootletických závodů nevidomých (Praha, Brno, Levoča) jako dlouholetý předseda přípravného výboru lehkootletických závodů.

V r. 1959 vedl krátký čas knihovnu a tiskárnu pro nevidomé. V r. 1961 se po odchodu J. Šoltése do Bratislavy stává ředitelem školy. Velice rád spolupracoval s českými školami stejného zaměření. Měl zájem na trvalých kontaktech a výměně zkušeností. Spolupracoval se Slepickou knihovnou a tiskárnou

v Levoči, která byla v blízkosti školy. Zúčastňoval se přípravy nových speciálních učebnic. Přispěl do Pedagogické encyklopedie Slovenska. Ve škole působil do r. 1986.

MUKUJ, Sasuke

* 1820

† 14. 10. 1907

Vynikající japonský později osleplý hráč na hudební nástroj zvaný koto.

Jako lékárenský učeň se začal učit hře na koto tajně. Hudba pro něho byla přirozenou součástí života. Cvičil jen v noci, ve dne čas nezbyval. V 18 letech ho začala učit nevidomá devatenáctiletá Šun Kin. Našli k sobě sympatie, které se za čas proměnily v lásku. Oba žili celý život v Ósace. Mukuj nakonec také oslepl. Zrak pozbyl ve 41 letech. Vypráví se o tom, že ho jeho učitelka hudby tělesně trestala, a to i potom, když už žili jako manželé. Vypráví se také, že se vlastně oslepl sám, protože se nechtěl dívat na zohavenou tvář své ženy, kterou protivníci z konkurenčních důvodů opařili. Oči si snad sám propíchl tenkými jehlami. Údajně mu to ona sama navrhla. Byla to láska, která vyžadovala osobní oběti.

Ve hře na koto dosáhl vynikajících výsledků. Císařem byl oceněn titulem Mistr. Mistrně hrál až do svého vysokého věku.

MÜLLER, A.

Rakouský tyfoped.

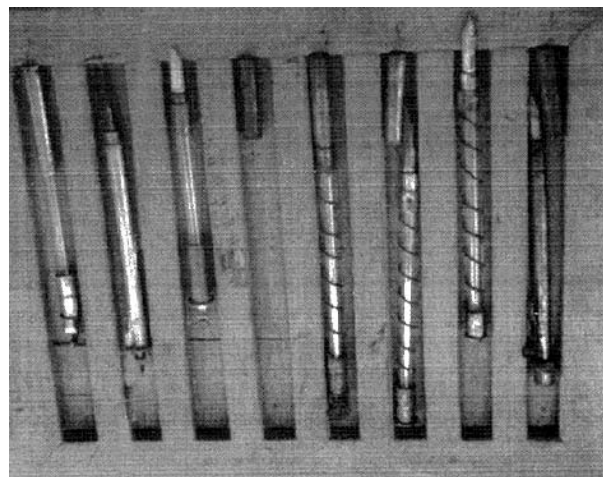
V r. 1823 sestrojil pomůcku, která nevidomým umožňovala psát tužkou (tuhou, olůvkem). J. W. Klein vydal ve Vídni brožuru, ve které tuto pomůcku popisuje.

MÜLLER, Carl Ludwig

Vídeňský konstruktér.

V r. 1825 sestrojil první plnicí pero. Původně mělo sloužit nevidomým, aby nemuseli běžný brk namáčet do inkoustu. Pero mělo vlastní náplň. Později se více ujalo jako běžná pomůcka pro obecnou potřebu. Podrobně svou pomůcku popisuje v publikaci Schreib-Maschine, která vyšla téhož roku.

Osobní data obou Müllerů nejsou známá. Existuje podezření, že se jedná o jednu a tutéž osobu. Prameny se rozcházejí v uvádění jmen.

Sada plnicích per pro nevidomé uživatele

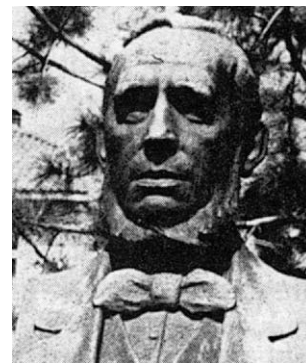
MÜLLER, Jochum Nicolai (Johansen)

* 2. 10. 1823

† 23. 1. 1913

Zakladatel norského školství pro nevidomé děti.

Usiloval o plné zhodnocení osobnosti nevidomých lidí. Byl jedním z těch pedagogů, kteří vedli své chovance k slušnému a užitečnému životu. Zachovával k nim přátelský vztah, který v této době nebyl zrovna obvyklý. Učil je slušnému chování jako jednomu z předpokladů úspěšnosti v životě. Jeho vyučování na žáky působilo kladně.

MÜLLER-URI, L.

Německý technik.

V r. 1835 začal vyrábět první skleněné oční protézy.

MURRAY MIKE, William Hill

Anglický misionář v Číně.

V r. 1876 začal v Pekingu vyučovat nevidomé. V r. 1879 byl založen ústav Ming Sum v Kantonu, kde téhož roku učinil první pokus o adaptaci Braillova písma na čínský jazyk. V r. 1887 učinil zdařilejší pokus. Dal tak základ vzdělávání alespoň těch několika vybraných nevidomých. Jeho systém však nemohl vyjadřovat odchylky v hlavních třech jazykových oblas-

tech. Vypracoval 408 znaků. V r. 1891 byla založena Škola pro nevidomé chlapce v Hankau.

MUTTER, Alfons

* 1914

Německý diplomat.

Narodil se v Basileji. Oslepl v pěti letech. Byl přijat do Ústavu pro nevidomé v Spieze. Poslední tři roky školní docházky navštěvoval běžnou školu druhého

stupně. Potom se stal žákem Studijního ústavu pro nevidomé v Marburku. V Lausanne a Paříži studoval národní hospodářství a cizí jazyky. V r. 1939 vykonal na tlumočnickém ústavu v Heidelbergu zkoušku diplomovaného tlumočnicka. V r. 1941 byl promován na doktora politických věd.

Po válce vstoupil do diplomatických služeb Německa (NSR). V r. 1951 nastoupil místo vedoucího pracovníka v Ústavu pro světové hospodářství v Kielu. Od r. 1976 rediguje časopis švýcarských nevidomých Schweizerischer Blindennbote.

N

NÄDLER, Hermann Friedrich

* 1845

Inspektor slepeckých zařízení v Petrohradě.

Narodil se v Petrohradě. Tam se také stal ředitelem Ústavu pro nevidomé Mariínského spolku. V r. 1880 byl jmenován inspektorem. Vydal několik brožurek pojednávajících o problematice nevidomých. Pro Mellovu Encyklopedii zpracoval několik hesel.

NAHODIL, Karel

Podučitel v Brně.

Od r. 1846 do r. 1855 působil jako první výpomocný podučitel v Ústavu pro nevidomé v Brně. Jeho denní rozvrh byl naplněn prací ve škole, spolu s Beitem vykonával rovněž práci vychovatele i pečovatele o nevidomé žáky. Povinnosti pro něho končily většinou až ve večerních hodinách, kdy zodpovídal za uložení dětí ke spánku.

Podučitel Karel Nahodil byl přijat, jak se praví, pro „dozor“ ve druhé třídě, kde se začínají používat tzv. Kleinovy psací stroje pro propichovanou latinku a ruské sčoty. Vyučování ovšem probíhalo nejvíce pamětně.

NAIA, Filip

* 1918

† 1958

Rumunský tyflopedit.

Oslepl v dětském věku. Vykonával rovněž funkci v Rumunském svazu nevidomých. Uveřejňoval v odborných časopisech články, ve kterých se zabýval psychologii nevidomých.

NAKAMURA, Kjotaro

* 1880

† 1964

Japonský organizátor péče o nevidomé.

Narodil se v Japonsku. V sedmi letech oslepl. V období 1900–1912 pracoval v Centru pro nevidomé na Taiwanu. Poté mohl jít studovat do Velké Británie. Od r. 1919 byl vydavatelem slepeckého časopisu Akebono, v letech 1922–1935 vydával časopis Braille Maiden. V r. 1928 založil Domov pro nevidomé ženy.

NÁLEVKA, Bohumír

* 13. 5. 1909

† 27. 5. 1977

Český hudební pedagog. Profesor Střední hudební školy pro mládež s vadami zraku v Praze. Patřil mezi její první pedagogy.

Narodil se v Pardubicích. V útlém věku ztratil zrak. Krátce po skončení první světové války byl v r. 1919 přijat do Deylova ústavu pro výchovu nevidomých v Praze. Zde získal základní všeobecné i hudební vzdělání. Již v průběhu studií projevily velký hudební i výrazný literární talent. Psal verše, které jsou roztroušeny v různých dobových časopisech. Aktivně se zajímal o esperanto a zúčastňoval se sjezdu esperantistů. Byl výborným šachistou.

V r. 1938 vykonal státní zkoušku z hudby a odešel vyučovat hudbě do svého rodiště. Existenční zabezpečení však získal až v r. 1949 jako učitel Deylova ústavu, který se mezitím transformoval na hudební školu.

Vyučoval ve SHŠI pro mládež s vadami zraku v Praze od jejího založení. Státní zkouškou ze hry na akordeon, které se podrobil v r. 1954, si rozšířil svou aprobaci. Zasloužil se o rozvoj akordeonového oddělení v době, kdy se teprve zavádělo vyučování hře na tento původně lidový hudební nástroj. Na hudebních školách se výuka rozšiřuje. O svých zkušenostech psal do odborných časopisů včetně hudební přílohy časopisu Zora.

Dlouhá léta byl činný ve slepeckých organizacích. Za svou práci byl oceněn medailí SI.

Na počátku šedesátých let odešel do důchodu. Netrpěl bolestí, žil plným a tvořivým životem.

Z.Š.

NAŇKA, Jaroslav

* 21. 2. 1916

† 10. 8. 1968

Český houslista a hudební pedagog, působil na Střední hudební škole pro mládež s vadami zraku v Praze.

Narodil se v Chrudimi v rodině oficiála československých železnic. Později se rodina přestěhovala do Pardubic. V místě bydliště vychodil obecnou i měšťanskou školu. Další studia nemohl nastoupit, jelikož se mu neustále zhoršoval zrak. V r. 1931 byl

přijal do Deylova ústavu pro nevidomé v Praze. Začal se věnovat hře na housle. Stal se žákem Františka Křivého. Učil se též hře na klavír. Rád působil jako bubeník ve školním dechovém souboru.

Často vystupoval při veřejných produkcích, kde hrával na housle. Státní zkoušku z hudby (hlavní obor housle) vykonal v r. 1940. Při pozdějších veřejných vystoupeních spolupracoval s Ivanem Tylňakem, který ho doprovázel hrou na klavír.

Přijal místo externího učitele ve škole, kde právě dostudoval. To rozhodně nemohlo stačit k obživě. K otevření vlastní soukromé hudební školy v Chabrech mu pomohl správce hudební školy při ústavu K. Hejda. To už se mohl i oženit. Jeho paní mu byla dobrou a spolehlivou manželkou. Nechtěl ustrnout, a proto se rozhodl i dále studovat. Navštěvoval hodiny u B. Voldana. Přes svou náročnou hudebně pedagogickou činnost si svůj houslový repertoár neustále doplňoval pro časté koncerty, které pořádal ve spolupráci s I. Tylňakem, L. Korunkou a O. Heindlem.

Založení celostátní hudební školy pro nevidomé Naňka uvítal a jejímu rozvoji věnoval všechny své síly. Současně vyučoval i ve škole pro nevidomé na Hradčanech a ve škole pro slabozraké.

Značné přepínání vlastních možností vedlo ke zhoršení jeho zdravotního stavu. O svých potížích nehovořil. Nakonec podlehl srdečnímu infarktu. Má značný podíl na stále vzrůstající dobré pověsti českých nevidomých hudebních pedagogů i interpretů.

NEDELJKO Z LOTU

Poslední chorvatský guslar. Píše o něm časopis *Der Blindenfreund* r. 1904, s. 239.

NEDLER, German Pavlovič

* 1845

† 1917

Ruský tyflopedagog, společenský činitel.

Narodil se v Petrohradě. Vzdělával se v Peterschule při luteránském chrámu sv. Petra na Něvském prospektu. Po ukončení školy nastoupil studium historie na FF petrohradské univerzity.

Studium neukončil, vykonal státní zkoušku z němčiny, aby se stal učitelem německého jazyka.

Pracoval jako učitel němčiny v Mariínském ženském institutu, později se stal jeho inspektorem. Od r. 1896, kdy se vedení ústavu vzdal zakladatel a došavdní ředitel K. K. Grot, se Nedler stal oficiálním ředitelem Petrohradského ústavu pro nevidomé děti a mládež. V r. 1889 převzal redakci časopisu *Slepec*. Vylepšoval typografii pro tisk knih a učebnic v Braillově písmu. Jeho zásluhou v r. 1905 začal vycházet časopis reliéfním bodovým písmem *Dosug slepých*.

V letech 1888–1914 se osobně podílel na práci mezinárodních sjezdů učitelů nevidomých žáků, kde byl oficiálním představitelem ruské tyflopédie.

V posledních letech svého života přeložil práci významného německého tyflopedaoga začátku 20. století Friedricha Zecha *Výchova a vzdělávání nevidomých dětí*, publikovanou poprvé v časopise *Sljepec*. Vyšla pod jeho redakci v Petrohradě r. 1917.

E.J.

NÉMETH, Ondrej

* 16. 4. 1950

Slovenský tyfloped se zaměřením na speciálně pedagogické poradenství.

Narodil se v Bratislavě. Tamtéž navštěvoval ZŠ (1956–1965). Ve studiu pokračoval na SVŠ (1965–1968), kde maturoval. Pokračoval ve studiu na FF UKo v Bratislavě na katedře speciální pedagogiky (obor tyflopédie). Absolvoval v r. 1973. Téma diplomové práce: *Osobitosti čítania žiakov prvého stupňa ZDŠI pre slabozrakých* (1973). Téma rigorózní práce: *Niektore aspekty optimalizácie výuky čítania slabozrakých žiakov* (1980).

V r. 1973 nastoupil do ZDŠI pro slabozraké žáky v Bratislavě jako vychovatel. V letech 1978–1981 přešel na katedru speciální pedagogiky PF UKo v Bratislavě jako odborný asistent (pedagogika zrakově postižených). V období 1981–1984 pracoval na ministerstvu školství jako odborný referent v oddělení speciálního školství. V r. 1984 se vrací na ZDŠI pro slabozraké žáky v Bratislavě, kde působil do r. 1991 jako zástupce ředitele a ředitel. Od r. 1991 zde zůstává pracovat ve speciálně-pedagogické poradně pro zrakově postižené děti, zároveň pracuje v Státním pedagogickém ústavu v Bratislavě jako výzkumný a vývojový zaměstnanec pro tyflopedagogiku a speciálně pedagogické poradenství. Je členem Ústřední

odborné komise pro komplexní řešerše ze speciálně pedagogického poradenství a Vědecké rady Výzkumného ústavu dětské psychologie a patopsychologie v Bratislavě a působí v mezinárodních projektech integrovaného vzdělávání zrakově postižených dětí.

O. Németh je autorem koncepce výchovy a vzdělávání ZP dětí, autorem Koncepce speciálně pedagogického poradenství, s ministerstvem školství spolupracuje na tvorbě koncepčních materiálů a legislativních úprav pro tuto oblast.

Zpracoval více než 40 příspěvků do odborných i jiných časopisů, ve kterých se zabývá především poradenstvím a jeho praktickým uplatňováním. Ze samostatných prací je to např. Některé poznámky k současnému stavu speciálněpedagogického poradenství na Slovensku, Některé pohledy na speciálněpedagogické poradenství, Stručná historie a současnost speciálněpedagogického poradenství na Slovensku, Slabozrakost jako pedagogický problém (monografie), Kijkdoos příručka na obsluhu počítačového stimulačního programu aj.

O. Németh je držitelem Medaile J. A. Komenského. Patří mezi odborníky, kteří se podílejí na zobecňování a uplatňování současných společenských požadavků v oblasti výchovy a vzdělávání ZP dětí a mládeže.

NEPOMUCKÝ, Oldřich

* 28. 8. 1886

† 18. 1. 1950

Český klavírista.

Na společných koncertech s A. Permanem nebyl jen citlivým doprovázečem, ale také brilantním sólistou. Patřil mezi nevidomé, kteří počátkem 20. století začali usilovat o vyšší vzdělání a nejen hudební. Byl mezi zakládajícími členy Podpůrného spolku samostatných slepců.

Narodil se ve Vraňanech v učitelské rodině. Oslepl v pěti letech. Své všeobecné i hudební vzdělání získal v Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech. Hned prvním rokem se začíná učit hře na klavír a na housle. V r. 1901 přešel do Klarova ústavu, aby se vyučil řemeslu. Avšak ve studiu hudby neustal.

Hudební studia zakončil vykonáním státní zkoušky z hudby (klavír r. 1908, o tři roky později housle a sólový zpěv). V této době spolupracuje s A. Permanem při koncertní činnosti. Za přispění rodičů navštěvoval soukromé hodiny u J. Káana.

Po dokončení hudebních studií působí krátký čas v Českých Budějovicích. Posléze se pokusil provozovat vlastní hudební školu na Hradčanech, ale později

byl učitelem hudby v Klarově ústavu pro nevidomé. V Klarově ústavu vyučoval též ladění klavírů, hře na hudební nástroje a vedl ústavní orchestr. Vybuřoval i dílny pro výuku ladění klavírů. Napsal českou příručku pro ladiče klavírů. Obsahuje i reliéfní zobrazení některých součástí klavíru. Od r. 1916 vyučuje v Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech. Souběžně hrával v bohatých rodinách při hudebních večířkách.

Ve hře na housle dosáhl dobré úrovně. Od roku 1913 veřejně vystupoval s nevidomým A. Permanem i jinými houslisty. Od r. 1927 koncertovali několik let v rozhlase. Doprovody se učil náslechem podle předehrávání svou ženou.

Napsal sbory, písně, i Vánoční směs pro orchestr a sbor. Jeho skladby se povětšinou nedochovaly. V bodovém písmu vyšly Silhouetty a parafráze na motivy českých skladatelů. Jeho skladby se dnes již nehrají.

Byl funkcionářem Podpůrného spolku samostatných slepců i spolku ČST. Po řadu roků redigoval notovou přílohu časopisu Zora (od r. 1917), která vycházela v bodovém písmu.

NESSY, Karel

* 1857

† 18. 4. 1891

Český hudebník.

Byl nevidomý od narození. Kromě hudebně pedagogické činnosti skládal příležitostnou hudbu. Jeho dcera Julie byla známou pěvkyní.

NEUBERT, František Kamil

* 14. 6. 1912

† 16. 6. 1995

Publicista, spisovatel, archivář, historik a hlavně organizátor restaurátorských prací na několika zámcích.

Narodil se v Kladně. Zrak ztratil po úrazu ve svých čtyřech letech. Byl přijat do Deylova ústavu pro nevidomé v Praze. V deseti letech se podrobil operaci, po které se mu na jednom oku částečně zrak vrátil. Studoval na reálce i na pedagogickém oddělení Pražské konzervatoře.

Po určitou dobu byl zaměstnaný v redakci Práva lidu. Tam se setkal s J. Horou, J. Seifertem, V. Nezvallem, I. Olbrachtlem a H. Malířovou. Později nastoupil ve zpravodajském a reportážním oddělení pražského rozhlasu. To ho přivedlo k novinářské práci zaměřené především na historické náměty.

Po roce 1945 odešel na Karlovarsko. Zámky v Lokti a Kynžvartu nesou trvalé stopy jeho záslužné práce.

Z jeho popudu vzniklo v Lokti Letní divadlo světél a zvuků. Věnoval mu obsáhlou studii. Po příchodu do Chebu se soustředil na činnost v SI. Po řadu roků zde vedl pro sociální i pedagogické pracovníky semináře zaměřené na péči o nevidomé a slabozraké.

Kromě básní otiskovaných v různých časopisech můžeme uvést sbírku *Můj rodný kraj*, hru *Právním žalují*. Z jeho publicistických prací je to např. *Hrad Loket v historii a umění*, *Hrad Loket a městské památky* a *Deylův první český ústav pro nevidomé*.

V r. 1958 ztratil opět zrak. V r. 1985 obdržel státní vyznamenání.

NICASIUS z Voerdy (Verdeny)

* 1440

† 16. 8. 1492

Belgický právník a náboženský kazatel.

Narodil se v Heyst-ob-den-Bergu. Zrak ztratil ve třech letech. Již v dětství projevoval mimořádný intelekt. Studoval na univerzitě v Loewenu (Lovani) obor filozofie. Při promoci (1459) byl vyhlášen jako nejlepší student.

Byl přijat na kolínskou univerzitu, kde přednášel kanovnické a občanské právo. Udivoval citáty z mnohých právnických spisů, které ovládal pamětně. Když dosáhl doktorátu, dovolil papež, aby byl vysvěcen na kněze. Pokud se mu podařilo zjistit, byl prvním nevidomým římskokatolickým knězem. Vysvěcený s dispenzem byl v r. 1492.

Z jeho spisů byla známá hlavně pojednání k *Institutiones Justiniani* a *Quatior libri* a pro Pietra Lombardského napsal *Sententiarum*.

NICCOLO, slepec z Arezza

Žil v první polovině 14. století.

Italský hudebník a básník.

Byl věhlasný jako hudební improvizátor a hudební skladatel slavnostních kusů pro oslavné příležitosti šlechty. Stal se výborným vypravěčem a hudebním skladatelem sváteční hudby pro knížata a panovníky nebo z podnětu zvláštní společenské události.

Psal poetické básně s moralistickým obsahem.

NICOLLE, André

* 1907

Francouzský masér, mezinárodní činitel ve slepeckém hnutí.

Narodil se v Paříži. Jako student střední školy přišel při klukovských hrách o zrak. Studia dokončil. Uplatnění své aktivity našel ve vedení jednoho domu pro nemocné, kde vykonával práci maséra.

Zajímala ho činnost v zájmových organizacích nevidomých. Stal se generálním sekretářem *National pour la Promotion sociale des aveugles*, předsedou *Federace nevidomých Francie*, předsedou *Unie nevidomých* a předsedou *Spolku fyzioterapeutů Francie*. V poslední době zastával funkci předsedy *Evropského regionálního výboru Světové rady pro blaho slepců*.

Nicolle je držitelem medaile Louise Braillo.

NICOLODI, Aurelio

* 1. 4. 1894

† 27. 10. 1950

Organizátor péče o nevidomé v Itálii.

Narodil se ve Florencii. Oslepl jako důstojník v bojích za první světové války. Studoval ve Francii a v Belgii, později pobyl v Argentině. Po válce se vrátil domů. Ve Florencii založil rehabilitační středisko pro válečné poškozence. Stal se předsedou *Spolku válečných slepců*. V r. 1919 založil italský Svaz osleplých vojáků, r. 1919 tyflogický časopis *Corriere dei ciechi*. V r. 1920 založil celonárodní organizaci nevidomých *Unione italiana ciechi*. V r. 1921 vznikla z jeho iniciativy *Federace ústavů pro nevidomé Itálie*. Spolu s Romagnolim prosadili, že v r. 1923 převzalo ministerstvo školství do své správy dvanáct internátů pro nevidomé. Prakticky to znamenalo, že tato dosud azylová zařízení se stala školami.

V r. 1924 založil velkou slepeckou tiskárnu a v roce 1928 slepeckou knihovnu. Téhož roku otevřel i středisko pro výcvik slepeckých vodících psů. V r. 1929 vznikl z jeho iniciativy *Velký ústav pro nevidomé* ve Florencii. R. 1934 prosadil uzákonění státních penzí pro civilní nevidomé. Dalším velkým dílem A. Nicolodiho bylo vytvoření výrobního podniku, který v období svého rozkvětu poskytl práci několika tisícům nevidomých a slabozrakých. Jeho rozvoj zastavila druhá světová válka. V r. 1936 založil spolek *Ente Nazionale di Lavoro per i ciechi*.

Tento faktografický výčet jeho činnosti je výsledkem dlouhodobého a cílevědomého působení člověka, který byl hluboce přesvědčený, že nevidomí jsou schopni zaujmout důstojné místo v lidské společnosti. O tom však bylo třeba přesvědčit především státní úředníky a zajistit dostatečné finanční prostředky. Nemenším úkolem bylo zajistit dostatečný počet vhodných vedoucích pracovníků. I přesto bylo

nejdůležitější nalézt způsoby, jak toho docílit a hlavně vytrvat. Itálie v Nicolodihovi osobnosti našla toho pravého člověka, který dovedl vytrvat a vystavěl všechny předpoklady, aby se nevidomí mohli stát důstojnými členy společnosti.

Jeho památka je v Itálii dosud živá, i když v jiných zemích se o jeho mimořádném významu pro italské nevidomé mnoho neví.

NIEDERHÄUSERN, Heinrich von

* 8. 9. 1850

Zakladatel slepecké tiskárny a knihovny v Anglii.

Narodil se v německé přistěhovalecké rodině v Londýně. Na svých cestách poznal touhu nevidomých lidí po vzdělání. Po návratu založil v Londýně Společnost pro pomoc nevidomým čtenářům. V r. 1873 založil v North-Shields novou knihovnu v Moonově písmu, která již působila v Londýně a Berlíně. V r. 1884 zde založil i tiskárnu pro tisk Moonovým písmem.

NIEMCZYŃSKI, August

* 1860

† 1936

Učitel v Ústavu pro nevidomé v Brně.

Narodil se a žil v Brně. Otec Polák, matka Češka.

Spolupracoval na Mellově Encyklopedii. Je autorem několika učebnic pro nevidomé děti, např. jednu zpracoval s ředitelem Ústavu pro nevidomé v Ústí nad Labem. Vydal publikaci o výchově a vzdělávání nevidomých dětí. Z dalších prací je to např. učebnice *Obrazy z dějin*. Psal především v německém jazyce. Během zrušení ústavu v Ústí nad Labem byly všechny německé knihy zničeny. Přes značné úsilí se nepodařilo pro fondy Slepeckého muzea v Brně najít ani jedinou.

Po odchodu ředitele Fr. Pavlíka do penze v r. 1919 měl šanci stát se v Brně jeho nástupcem, ale nebyl jme-

nován právě z důvodů svého německého smýšlení. Po první světové válce bylo třeba vedením ústavu jmenovat ředitele české národnosti a vlasteneckého zaměření.

Známý je pouze jeho jeden časopisecký příspěvek: *Moderní duch péče o slepé* (Účetní zpráva r. 1909).

NIENDORFER, Johann, Friedrich

* 1757

Nevidomý hodinář.

O zrak přišel ve svých třech letech. Projevoval se jako mimořádně zručný hoch. L. A. Baczko o něm ve svém pojednání o několika zajímavých slepících píše, že Niendorfer, vyučený hodinářskému umění, rozebral a přesně opravil kapesní, dámské, pokojové i věžní hodiny.^{*1)}

^{*1)} Viz Podlucky, František

NIESEN, Christian

† 1784

Soukromý vědec.

Vzhledem k jeho zájmům i praktické činnosti ho lze považovat za prvního učitele nevidomých v Německu. O jeho pokusu se v širším okruhu nevědělo. Jeho činnost byla zastíněna dalšími tyflopedy.

V r. 1770 se ujal vzdělávání nevidomého 14letého R. Weissenburga, narozeného r. 1756 v Mannheimu. Niessen vytvořil pro svou práci celou řadu metod a snad i pomůcek, aby svému nevidomému žákovi všechno co nejlépe přiblížil. Dařilo se mu také díky talentu i chuti žáka, který dával svou úroveň učitelu mnoho podnětů. Pro matematiku používali Saundersonovu pomůcku, geometrické tvary zhotovoval Niessen z drátu a cvičil jejich obtahováním. Vyráběl také zeměpisné mapky, které zhotovoval pomocí nalepených drátků, motouzů, knoflíků a špendlíkových hlaviček. Pro Weissenburga upravil i šachovnici.

Zemřel jako neznámý filantrop. O jeho pokusu se dovídáme z jeho vlastních spisů. Jsou to: *Počtení umění pro vidomé a pro slepé* a *Algebra pro vidomé a pro slepé* (1773).

NOP, Lubomír

* 30. 11. 1915

† 15. 12. 1986

Výrazná osobnost české tyflopédie. Učitel ve škole Ústavu pro nevidomé v Brně, později ředitel školy

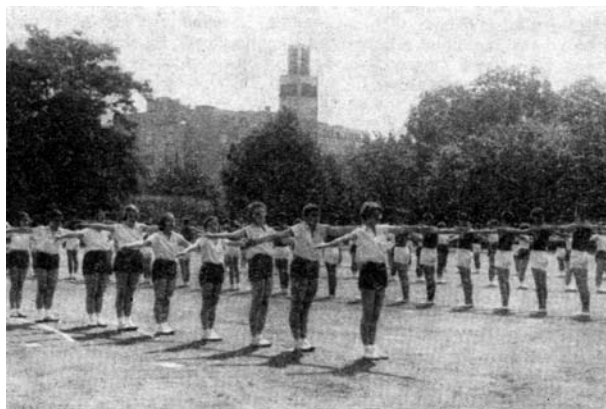
pražského Ústavu pro nevidomé na Hradčanech, zakladatel sportovních her nevidomých dětí.

Narodil se v Hošticích u Vyškova. Pět tříd OŠ i gymnázium navštěvoval v Bučovicích, pedagogické minimum získal na pedagogické akademii v Brně r. 1937, způsobilost vyučovat v obecných školách r. 1939. Způsobilost vyučovat ve školách pro nevidomé získal zkouškou v r. 1940.

Venkovským učitelem se stal v r. 1937. Do Ústavu pro nevidomé v Brně nastoupil jako učitel po dlouhodobé stáži o dva roky později. Jeho pedagogické zásady se však nesetkávaly s kladnou odezvou, protože bylo pro něho obtížné vniknout do možností nevidomého žáka, zvláště toho méně schopného.

Spolu s R. Krchňákem inicioval založení Dne nevidomých (1947), který se však nepodařilo prosadit jako mezinárodní. Oba pedagogové usilovali o odstranění žebroty heslem *Pryč s pokladničkami*. Směřovali k pozvednutí osobnosti nevidomého z finanční závislosti na almužně. Jedině stát má povinnost kompenzovat důsledky slepoty. Taková idea byla v rozporu s praxí ve většině jiných zemí, kde se organizátoři naopak spoléhali na soukromé dary bohatých občanů.

Ve stejném roce byl také iniciátorem zahájení spolupráce mezi všemi ústavu pro nevidomé v Československu, ta však byla přerušena válkou. Po komunistickém převratu v únoru 1948 se stal předsedou tzv. akčního výboru Národní fronty, který rozhodl o tom, že vrchní ředitel N. Doležel byl dán do penze, dosavadní zastupující ředitel učitel Vincenc Král byl zbaven funkce a L. Nop pověřen zastupujícím za dlouhodobě nepřítomného ředitele školy R. Vejmelka.

Sportovní hry nevidomé mládeže r. 1953

V období po převzetí moci komunistickou stranou, ač nikdy dříve ke KSČ nezaujímal kladné stanovisko, uplatňoval ve funkci předsedy akčního výboru politiku vlastního prospěchu. Z tohoto důvodu byl později přinucen souhlasit se změnou pracoviště.

Do Ústavu pro nevidomé v Praze přešel v r. 1949, kde se později stal ředitelem. V r. 1953 se konaly první Sportovní hry nevidomých a slabozrakých žáků ZŠ, jejichž iniciátorem se stal po dohodě s ředitelem ZŠ pro nevidomé v Brně.

Po dva roky (1968–1970) působil na Kubě. Jeho úkolem bylo organizovat školy pro nevidomé. O svých dojmech posílal zprávy do časopisů pro nevidomé. Výsledky jeho odborného působení neznáme.

Po návratu založil a také později v důchodu organizoval žákovské soutěže ve čtení a psaní Braillova písma. V r. 1975 byl raněn mozkovou mrtvicí a musel své práce zanechat. Z osobních důvodů mu nastupující nová ředitelka znepríjemňovala vstup do školy.

Byl pilným dopisovatelem do propagačních i odborných časopisů. Ve svých příspěvcích se zabýval historií, učebními pomůckami, sportem, pedagogickou osvětou, črtami ze života nevidomých žáků, problematikou speciálních učebnic, reportážemi z Kuby aj. Z jeho rozsáhlejších prací je to *Metodický průvodce k učebnici zeměpisu*. Napsal novelu *Zachráněný život* (1948). Nejvýznamnější je sborník *Péče o děti s vadami zraku* (1957), do kterého přispělo několik českých tyflopedů.

Z příspěvků do odborných a propagačních časopisů to jsou např.: *Reforma slepecké výchovy na Moravě* (*Pedagogické rozhledy* r. 1946); *Zavedeme u nás Den slepců* (*Svět nevidomých* r. 1947); *Z tmavého domu* (*Péče o slepé* r. 1947); *Ve slepecké škole* (*tamtéž* r. 1947); *Lidé ve vlaku* (*tamtéž* r. 1947); *O prvním Dnu slepců* (*Svět nevidomých* r. 1948); *Jak se slepí žáci učí* (*Cesta slepých* r. 1948); *Slepý dramatik František Síla* (*tamtéž* r. 1948); *Vypracujeme učebnice pro slepecké školy* (*tamtéž* r. 1948); *Svátek slavený nejudsilnější prací* (*Práce invalidů* r. 1950); *Ryszard Gruszczyński* (*tamtéž* r. 1950); *Slepí žáci potřebují vycvičit co nejvíce své manuální schopnosti* (*tamtéž* r. 1950) aj.

Přesto, že se projevoval spíše jako malicherný, k žákům někdy nespravedlivý, zanechal za sebou dílo, které pomohlo vymanit život nevidomých z pasivity.

NORSA, Achille

Italský vědecký pracovník.

Jako nevidomý profesor dějin a politických věd na Královské univerzitě v Miláně vydal v r. 1938

obsáhlé vědecké dílo *Princip násilí* v politických idejích Machiavelliových.

NOSEK, Jindřich

* 1883

Český elektrotechnik.

Narodil se v Berouně. Otcova zámečnická a elektromechanická dílna, v níž v dětství přišel úrazem o zrak, určila nejen jeho životní osud, ale dala mu i životní náplň. Otcovu řemeslu se sice řádně nevyučil, ale zapracoval se v něm tak, že se mohl žít opravami běžných elektrických spotřebičů.

Nebyl však jen opravářem, byl i tvůrcem. Vynalezl zařízení pro kontrolu spotřeby elektrického proudu, které si dal patentovat. Toto počítadlo vystavoval na mezinárodní výstavě v Gentu, kde za něj získal čestné uznání. Vynález byl publikovaný i v zahraničí.

Z.Š.

NOTHNAGEL, Oskar

* 1854

Litevský tyflopeditický židovského původu.

Narodil se v městečku Altona. Jako učitel v Ústavu pro nevidomé v Rize působil od roku 1882. O rok později se stal jeho ředitelem. Kládl důraz na manuální práci. Pro nevidomé učně zřídil dílny. Založil tradici tyflopédie. Je jedním z nejvýznamnějších tyflopeditů tohoto teritoria.

NOTZ, Bernhard

* 1904

† 1974 (1970)

Německý hudební skladatel a varhaník.

Narodil se v Berlíně jako nevidomý. Kvalifikoval se jako učitel školní hudební výchovy. Působil v Ústavu pro nevidomé v Berlíně. Po vybombardování odešel do Rimbachu, kde našel druhý domov. Získal místo varhaníka. Se svou manželkou založil Spolek pro podporu cizineckého ruchu.

Komponoval písně, sbory (některé na vlastní texty), mše a kantáty. Jeho sborová kantáta *Rej života* byla vysílána rozhlasem. Po druhé světové válce zalo-

žil pěvecký sbor Bayerwaldchor, který dirigoval až do své smrti. Často účinkoval na koncertních zájezdech. V r. 1973 mu byl udělen Záslužný kříž I. třídy.

NOUET Cantonet

Kanovník.

Projevoval zájem o život slepců. Nejvíce ho však lákalo sestrojít speciální písmo. Braillovu písmu vytýkal, že je nemůže nikdo kromě nevidomých čtenářů číst. Vytvořil nové bodové písmo. Několik bodů bylo vždy sestaveno tak, aby kopírovaly některé písmeno latinky.

NOVÁK, Václav

* 1842

† 1910

Český učitel, později řídicí učitel v Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech, vynikající houslista.

V ústavu působil v letech 1862–1908.

Podílel se na kodifikaci Braillova písma pro český jazyk. Svůj návrh uveřejnil v časopise *Posel z Budče* r. 1891, kdy už byly známé návrhy Malého i Schwarzovy. Navrhoval pouze dílčí změny.

Jako výborný houslista při vyučování nevidomých žáků hře na hudební nástroje dával přednost Braillovi hudební notaci před metodou pouhého náslechu nebo metodou prstovou.

Byl na dlouhá léta posledním civilním učitelem. Po něm nastoupily řádové sestry.

NOVOVESKÝ, Štefan

(rodné jméno Štefan OLTVÁNI)

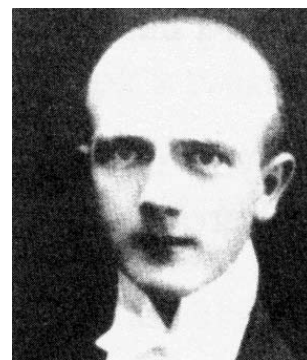
* 9. 7. 1904

† 9. 4. 1959

Ředitel učňovské školy pro nevidomé v Levoči.

Narodil se ve Spišské Nové Vsi, kde absolvoval nižší gymnázium a učitelský ústav, a zde také vykonal zkoušku dospělosti (20. 6. 1923) a zkoušku učitelské způsobilosti se zvláštní dovedností hry na housle.

Krátce po ukončení studia a po tříměsíčním působení v Dedince se stává (10. 9. 1923) třetím učitelem ve Státním ústavu pro slepce v Levoči. Od r. 1946,

kdy byla otevřena Štátní odborná škola pro slepce, stává se jejím prvním ředitelem. Tuto funkci zastával až do své smrti.

Kulturně byl mimořádně činný. Zúčastnil se např. i nastudování Blodkovy opery *V studni*, kde zazněl jeho mohutný bas. Nebylo žádné kulturní akce v Levoči a okolí, do které by se aktivně nezapojil.

Z azylu pro nevidomé v Báhoni vytvořil pracovní středisko, byl zakladatelem Družstva invalidů v Levoči. Společně s J. Vrablem vytvářel učební pomůcky. V r. 1951 redigoval slepecký časopis *Nový život*.

Společně s ředitelem Ústavu pro nevidomé v Báhoni Pavlem Richvaldským vydali v r. 1948 publikaci *Starostlivost o slepce*. Obsahuje některé informace o rozvoji vzdělanosti nevidomých na Slovensku.

NOVOZÁMSKÝ, František

* 3. 12. 1903

† 19. 6. 1994

Český učitel, později dobrovolný činovník v české kultuře nevidomých.

Narodil se jako syn domkáře a cukrovárenského dělníka ve Velešovicích. Maturoval na učitelském ústavu v Brně r. 1922. Vyučoval ve školách vyškovského okresu (Podbřežice, Rychtářov, Kojátky, Bučovice, Pozořice). Během této doby externě studoval na přírodovědecké fakultě. Získal kvalifikaci vyučovat v měšťanských školách. V rámci své učitelské činnosti považoval za samozřejmé, že vykonával kulturní činnost, jako např. v divadelních souborech; byl cvičitelem na Vsesokolský slet, knihovníkem obecní knihovny, a dokonce sbormistrem pěveckého sboru.

V r. 1939 přešel do měšťanské školy v Brně. Jeho život vážně poznamenala německá fašistická okupace. Byl nasazený na žňové práce, kde utrpěl úraz, po němž ztratil zrak. Nová životní situace ho natolik zaskočila, že celý rok nečinně trpěl. Pozvolna začal pečovat o své dvě děti a domácnost. V r. 1945 vstoupil do Podpůrného spolku samostatných slepců. Naučil se Braillovu písmu, stal se kulturním referentem ZO nevidomých v Brně. Pořádal přednášky, hudební besídky, společné vycházky. Po vzniku ZK organizoval společný poslech, vedl kurz němčiny aj. Po jiných

funkcích netoužil. Aktivně působil až do svého vysokého stáří.

Je spolu s autorem tohoto pojednání zakladatelem historicky prvního klubu nevidomých v Československu, který zahájil svou činnost počátkem šedesátých let 20. století v Brně bez pomoci SI. Provoz klubu byl finančně zajištěn Národním výborem města Brna jako klub důchodců. Rozvinul v něm dosud neobvyklou a rozsáhlou zájmovou a kulturní činnost pro nevidomé členy. Ideově politické akce Novozámský neorganizoval. Bylo to unikátní zařízení, kde se nevidomí a slabozrací mohli scházet a připravovat vlastní akce. Zde vznikala přátelství, rozvinula se přednášková i hudební činnost. Nevidomí se mohli scházet za vlastní zábavou i poučením. Byl prvním instruktorem výuky Braillova bodového písma pro později osleplé a vedl kurz němčiny.

Do posledních dnů svého života se vzdělával četbou, za svou těžce nemocnou manželku se staral o domácnost. Vždy pečlivý a neústupný proti snahám o znehodnocování kulturního zaměření klubu, který tuto tradici plně nevyužívá. V r. 2003 byl klub zrušen a nahrazen jinou zájmovou činností.

NOWILLOVÁ, Dorina de Gouvea

* 1919

Organizátorka vzdělávání nevidomých v Brazílii.

O zrak přišla jako sedmnáctiletá. Přes tuto velmi bolestnou ránu nezahořkla, neoddala se pasivitě. Právě naopak. Absolvovala pedagogický institut a začala pracovat jako učitelka ve škole pro nevidomé žáky. Její rozsáhlá aktivita, dokonce už v mladším věku, vedla k množství vymožeností v Brazílii, jako např. první tiskárenská dílna, první rehabilitační středisko a institut pro speciální vyučování. V r. 1946 založila v Brazílii slepeckou knihovnu. Byl to začátek moderního systému služeb pro nevidomé v její zemi.

Zajistila rovněž potřebné zákonné opatření, které zpřístupnilo veřejné školy nevidomým. Byla ustavena do funkce poradní pracovnice na ministerstvu školství, kde měla na starosti přípravu učitelů pro nevidomé. Uspořádala několik akcí pro zviditelnění problematiky nevidomých. Udělala také mnoho v oblasti propagace předcházení slepotě.

Přes své povinnosti matky pěti dětí je neúnavná ve své práci pro nevidomé. Získala si velkou úctu a uznání. Je členkou výkonného výboru Svazové rady pro blaho slepců od r. 1967 a její místopředsedkyní od r. 1974.

O´CAROLAN, Turlough

* 1670

† 1738

Irský hudebník a hudební skladatel.

Narodil se v County Meath. Oslepl v 18 letech. Jeho otec byl pravděpodobně konstruktérem zemědělských strojů. V r. 1684 rodina přesídlila do Balyfarnonu, kde Carolan onemocněl neštovicemi, po nichž oslepl. Jaké hledat východisko? Začal se učit hře na harfu, tehdy v Irsku oblíbený hudební nástroj, a stal se jedním z mnohých cestujících harfenistů.

Hrál na vzácný, ale obtížně ovladatelný keltský nástroj, na který nebylo možné interpretovat náročné skladby. Věnoval se prezentaci skladeb italského vrcholného baroka, především to byl Corelli, Vivaldi a Geminiani. Zaměřil se rovněž na lidovou hudbu. Začal se také věnovat kompozici. Napsal přes 200 skladeb, které ukazují na jeho mistrovství. Jeho vlastní kompozice jsou v Irsku dosud velmi populární.

V r. 1990 u nás vydala firma Bonton album Keltská kytara, na němž koncertní kytarista Michal Hromek velmi působivě interpretoval zádumčivě a melancholicky laděné skladby Turlougha O´Carolana.

OČKO, Jan

* 1887

Chorvatský tyfloped.

Působil ve výchovně vzdělávacím ústavu pro nevidomé děti v Záhřebu. Ústav však později zanikl. V r. 1928 vznikla v Záhřebu třída pro nevidomé žáky. Vedl ji Jan Očko, který získal odbornou kvalifikaci zkouškami u komise složené z učitelů působících v ústavech pro nevidomé v Praze. Stal se naším velkým přítelem.

OELKERS, Hans Ludwig

* 1924

† 3. 11. 1978

Redaktor německého časopisu Die Gegenwart. Časopis byl vydáván v běžném i Braillově písmu Svazem

nevidomých a slabozrakých Německé demokratické republiky.

Narodil se v okolí Brém. Byl hudebně nadaný, a proto počítal s povoláním učitele hudby. Válka narušila jeho plány. Po válce se nadchl pro nové sociální myšlenky. Byl obžalován pro velezradu a vězněn. Ve vězení oslepl. V r. 1957 požádal o politický azyl v Německé demokratické republice, bylo mu vyhověno.

Zapojil se do spolkové činnosti. Pracoval velice aktivně. Bylo mu nabídnuto místo redaktora Die Gegenwart. Přijal s radostí. Redigoval i všechny přílohy. Redigoval i časopis Vědecké listy a ročenku Die Brücke.

OELWEIN, Karl

* 3. 10. 1825

† 10. 10. 1891

Německý tyfloped.

Narodil se ve Výmaru. Byl tamtéž vychován v ústavu pro nevidomé. Studoval v Lipsku a Jeně. V této době se ujal výchovy hluchoslepého dítěte. V Ústavu pro hluchoněmé ve Výmaru přijímal i nevidomé děti. V r. 1867 navrhl nový systém bodové hudební notace. V praxi se však neuplatnil. Snažil se řešit problémy vyplývající z písmenného charakteru Braillovy hudební notace a zápis intervalů.

OHÉRAL-ŽALKOVSKÝ, J.

* 21. 9. 1810

† 22. 10. 1868

Redaktor časopisu Moravie.

Často uveřejňoval články o J. R. Beitlovi a jeho práci v brněnském ústavu pro nevidomé a rovněž příspěvky o životě nevidomých na Moravě. Objevil také nevidomého klavíristu L. Balcara. Jeho významný kulturní časopis je pramenem informací o kulturním dění města Brna. Najdeme v něm i svědectví o problémech nevidomých.

OLEJNÍK, Jan

* 8. 1. 1930

Jeden z nejúspěšnějších českých učitelů hudby, člen celostátní komise nevidomých učitelů hudby.

Už jen ta skutečnost, že v LŠU v Kladně působil nepřetržitě od roku 1959 až do odchodu do důchodu, je jistě pozoruhodná. To by však bylo příliš málo pro zhodnocení jeho hudebně pedagogické činnosti.

Narodil se v malé vesničce Květná, jako syn skláře. Obecnou a měšťanskou školu navštěvoval ve svém rodišti. Jeho bezstarostné dětství bylo náhle v patnácti letech přerušeno vážným úrazem při náhodném setkání s bojovými prostředky, po kterém přišel o zrak. Starší bratr zjistil možnosti vzdělávání i studií nevidomých dětí. Byl proto přijat do Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech. Sam nejvíce oceňuje pomoc spolužáků při zdolávání nové životní situace.

Protože k hudbě měl blízko od raného dětství (v šesti letech se začal učit hře na housle), pustil se po osvojení Braillova písma a speciální hudební notace se vši energií do studia hry na klavír a flétnu u Otakara Heindla. Přípravu ke státním zkouškám z hudby narušila právě probíhající diferenciací speciálních škol. Nenastoupil do hudebního oddělení Deylova ústavu, ale odchází k soukromému studiu do Olomouce, kde se u M. Liškové-Kreutzerové, R. Slámy a J. Petzolda připravil ke státním zkouškám z hudby (flétna, 1951). Druhou státní zkoušku vykonal v r. 1953 (klavír).

V r. 1954 se oženil a přestěhoval se do Kladna, kde přijal místo učitele v LŠU (1955). Ve výuce hry na příčnou i zobcovou flétnu a v žákovském souboru dosahoval ihned od začátku výborných výsledků.

Nástavbovým studiem na Pražské konzervatoři, které dokončil v r. 1971, si rozšířil své hudební vzdělání.

S flétnou se také představoval širší hudební veřejnosti na koncertech učitelů. Hudebně pedagogické činnosti se věnoval s mimořádným odborným zápletem. Dokazuje to mimo jiné i takřka dvacítkou připravených žáků ke studiu na konzervatoři. V ústředních kolech celostátních hudebních soutěží obsazovali jeho žáci vždy přední místa. Podobné úspěchy sklízely i jeho žákovské soubory. Připravil 14 žáků k vyššímu hudebnímu studiu. Byl vybrán k přepracování učebních osnov hry na flétnu.

Ve výuce hry na zobcovou flétnu se setkával s nedostatkem studijní literatury. Tato situace ho přiměla ke kompozici etudových sbírek, které vyšly tiskem.

J. Olejník se nedovedl nikdy spokojit s průměrnými dobrými hudebně pedagogickými výsledky. Jakoby

jeho rodný rázovitý kraj pod Javořinou zasel do jeho osobnosti nevyčerpatelnou energii, pro kterou slepota znamenala pouhou epizodu.

Dlouhá léta byl členem celostátní komise nevidomých učitelů hudby, kde patřil mezi rozvážné a cílevědomé členy. Na několika kurzech zrakově těžce postižených učitelů hudby byl lektorem. Výbornou úroveň hry na flétnu dokazoval svými výkony na koncertech učitelů tamní LŠU. Byl také členem kabinetu oblastního pedagogického střediska, spolupracoval na tvorbě učebních osnov pro příčnou i zobcovou flétnu.

V r. 2002 mu Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR udělilo medaili 1. stupně za celoživotní hudebně pedagogickou činnost.

OPREANU, Serban

* 1924

Rumunský tyflopod a publicista.

Vědecký pracovník, žurnalista v oboru tyflogie, redaktor časopisu *Viață nouă*. Je autorem významného spisu *Lexique des aveugles et des typhologues renommés, de la Roumanie et de l'Étranger* (1969). Mimoto napsal více vědeckých prací o problematice aktivního života zdravotně postižených.

ORDNER, Berthold

* 1891

Rakouský výtvarník.

Zrak ztratil v r. 1927. Původním povoláním byl úředník. K výtvarnému umění projevoval vždy velké sympatie. Po ztrátě zraku a prožitých depresích se pokusil modelovat z hlíny. To bylo dosti drahé, a tak se obrátil k výtvarné práci s dráty. Různými kombinacemi a druhy tohoto materiálu a doplňování barevnými kameny a skly docíloval mimořádně zajímavé působnosti. To mu umožnilo konat výstavy. Je snad jediným nevidomým výtvarníkem, který svá díla tvořil z neobvyklých materiálů.

ORELLI, Johann Heinrich

* 3. 5. 1773

† 26. 12. 1860

Švýcarský právník, zakladatel Ústavu pro nevidomé děti v Curychu.

Narodil se v Curychu. Studoval práva v Holandsku, Německu a Paříži. V r. 1808 nastoupil na okresní

soud a r. 1816 přešel do nově organizované úřední správy Curychu, v letech 1819–1843 vykonával funkci soudce u vrchního soudu.

V r. 1806 založil Orelli v Curychu společnost pro pomoc potřebným občanům, která se zasadila o založení výchovného a vzdělávacího ústavu pro nevidomé a hluchoněmé děti. K jeho založení došlo v r. 1809 a Orelli byl jmenován jeho ředitelem. Soustavná pedagogická péče o děti trvala do jejich opuštění ústavu.

Ústav se ve své organizaci ani náplni nelišil od ostatních. Žákům bylo poskytováno neúplné základní vzdělání, v dílnách se při vyhledávání vhodných činností experimentovalo, pěstovala se hudba. A jako i jinde, nebylo jasné, jak naložit s těmi chovanci, které bylo třeba propustit do péče rodičů.

ORMIS, Samuel

* 1. 6. 1824

† 18. 10. 1875

Slovenský osvětový pracovník a pedagog.

Narodil se v Revúci. Na středních školách studoval v Báňské Štiavnici a v Bratislavě. Byl nadšeným přívržencem L. Štúra. Působil jako středoškolský profesor matematiky a přírodovědy na gymnáziu ve Vel. Revúci. Ve své Výchovovědě (1874) se zabývá i potřebou výchovy a vzdělávání nevidomých dětí. Jedná se spíše o akademickou formu diskuze. Jeho dílo nemělo valný vliv na zlepšení situace slovenských slepců.

Výchovu nevidomých dětí nazývá „milosrdnou učbou“, „cíl její je ten istý, čo inej učby, totiž obnovit obraz boží na člověku, vzbudit a vycvičit jeho duchovné dary, aby pravdu poznal...“ Poskytuje pokyny, jak nevidomé dítě vychovávat v domě rodinném i ve škole, kamž má přijít v sedmém roce. Učitel má je naučit číst vypichované písmo (není to písmo Braillovo), „psátí tupým pérem na papíře potřeném kaší z moučky a gumy“. Uvádí i příklady některých učebních pomůcek. Zvláštní důraz klade na výcvik v ručních pracích.

OSMONTOVÁ, Sophie

Francouzská hudebnice.

Osllepla v raném dětství. Stala se žákyní Národního ústavu pro mladé slepce v Paříži, kde právě byl ředitelem Guillié. Měla vynikající hudební nadání i píli. Byla zručnou pianistkou a harfenistkou. Veřejnosti byla rovněž známá jako obratná ve filozofických literárních diskusích. Neustále si rozšiřovala znalosti v okruhu známých učenců a spisovatelů.

OSSIAN

(Irský Ossin, nebo Ossin, také Ois sean galský)

Žil kolem r. 300 n. l.

Irský potulný autor balad.

Ossian je hrdinou jihoirských bájí. Již v starém Irsku nechal ve svých písních vystupovat slavné hrdiny. Přispěl k připomenutí tradic bardské slepecké prehistorie. Skotsko převzalo vyzpívané a převyprávěné Ossianovy hrdiny. Zájem o historii pověstí a balad projevil nejprve McPherson, který jeho písně a básně pokládal za pozůstatek Starogalské kultury. Galské balady jsou Ossianem znovu připomenuty. On sám je vzácným příkladem nevidomého člověka, který se se svými baladami i písněmi ztotožňuje s daleko pozdějšími evropskými guslary i jinými potulnými nevidomými hudebníky.

OSTROVSKIJ, Nikolaj Alexejevič

(vlastním jménem Pavka KORČAGIN)

* 16. 9. 1904

† 12. 12. 1936

Ukrajinsko-sovětský spisovatel.

Jeho rodištěm je městečko Vilja na Ukrajině. Mezi r. 1918–1924 pracoval pro Komunistickou ligu, byl aktivním účastníkem říjnové revoluce. Z té doby pochází jeho zranění. V r. 1926 ochrnl a oslepl. Jeho těžké zdravotní postižení mu nebylo překážkou angažovanosti pro sovětskou moc. Napsal romány: Jak se kalila ocel (1930) a Bouří zrození, který nedokončil. Obě díla mají životopisný podtext (Pavka Korčagin). Knihy byly sovětské mládeži předkládány jako učebnice komunismu.

OTÁHAL, R.

* 21. 9. 1869

† 14. 12. 1954

Český kontrabasista.

Vyučoval hře na hudební nástroje v Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech. Připravil do života několik nevidomých muzikantů.

OTTO, Karl

* 8. 6. 1902

† 1978 (říjen)

Německý spisovatel.

Narodil se v Chemnitz jako syn městského tajemníka. Ve čtrnácti letech nastoupil jako praktikant do advokátní kanceláře, aby se seznámil s úřednickou profesí. Toto zaměstnání se mu nelíbilo. Po první světové válce uprchl rodičům do Itálie, avšak brzy se vrátil. Dostal se k četbě Komunistického manifestu. Vstoupil do komunistické strany. V jejím deníku publikoval.

Za nacistické vlády byl vězněn. Zrak ztratil jako dospělý (1947), ale teprve v této době měl možnost rozvinout své literární schopnosti. Po válce se stal funkcionářem dělnické strany. Tato práce ho časově velmi zaneprázdnňovala, takže poněkud zanedbával své literární nadání. Byl funkcionářem Svazu spisovatelů, členem mnoha komisí, staral se o politickou výchovu začínajících autorů, přednášel na nejrůznějších shromážděních, předčítal ze svých prací v továrnách a všude tam, kde se jednalo o navázání kontaktů s dělníky. Pravý příklad komunistického aktivisty, který neměl příležitost poznat jinou cestu.

S výjimkou svazku básní Falešné hrdinství napsal celé své další dílo jako nevidomý. V r. 1961 mu vyšla knížka *Od kancelářského pomocníka k veležrádci*. Cenu města Drážďan získal za sbírku básní *Zwingerdonette*, inspirovanou drážďanskou obrazovou galerií. Kritika velmi kladně ocenila jeho román *Anwaltsstift zum Hochverräter*, v němž líčí osudy německé inteligence v době fašismu. Dále napsal poemu o Spartakovi, Münzerovi, Liebknechtovi aj.

OUŘEDNÍK, Jindřich

* 22. 2. 1921

† 1985

První český hudební pedagog s vysokoškolským vzděláním.

Narodil se v rolnické rodině na Berounsku. Od svého raného věku byl nevidomý. Již od útlého dětství ho lákala hudba. Jeho hlubší zájmy v tomto směru se probudily v době, kdy pobýval jako žák v Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech. Studijní výsledky ve hře na hudební nástroje byly tak dobré, že bylo jasné, že jeho životní perspektivou bude povolání učitele hudby. Státní zkoušku ze hry na klavír a varhany vykonal v období druhé světové války. Později si svou kvalifikaci rozšířil i státní zkouškou ze hry na akordeon.

Neúnavně šel také cestou za rozšířením svého všeobecného vzdělání. Externě maturoval na střední škole a na FF UK v Praze vystudoval hudební vědy a filozofii. Jako první český nevidomý získal akademický titul v r. 1962. Úspěšně vykonal i zkoušky vědecké aspirantury a stal se prvním českým kandidátem věd.

Působil jako učitel na pedagogickém gymnáziu v Praze, v ZŠ pro nevidomé v Praze na Hradčanech i v LŠU. Jeho vědecky zpracovaným zájmem byly harmonizace doprovodu lidových písní.

Od života ve slepeckém hnutí se poněkud izoloval, ale jakmile byla při SI ustavena tzv. vysokoškolská komise pro podporu nevidomých studentů, pracoval v ní s velkým zájmem. U Ouředníka oceňujeme jeho neochvějnou vůli po vzdělání zvláště proto, že v této oblasti byl první, bez možnosti převzít zkušenosti od jiných a neměl k dispozici speciální studijní prostředky, o jaké ve vysokoškolské komisi usiloval pro další nevidomé studenty.

Z.Š.

P

PABLASEK, Mathias

* 24. 2. 1810

† 5. 9. 1883

Rakouský tyflopod. Ředitel Ústavu pro nevidomé ve Vídni.

Narodil se v Modřicích u Brna jako syn zemědělece. Po absolvování střední školy se nechal zapsat ke studiu na univerzitě v Olomouci, obor práva a cizí jazyky.

V r. 1830 přijal místo učitele v olomouckém gymnáziu. V r. 1836 nastupuje jako praktikant do univerzitní knihovny ve Vídni. O rok později se zde stává amanuensem, od r. 1849 registrantem Dvorního archivu. Později působil na reálce v Bratislavě, kde redigoval *Pressburger Zeitung*.

Je literárně i vědecky činný. Píše dramata, vydává francouzskou gramatiku a pojednání o italské ortografii. Založil jazykovou školu. V r. 1847 se úspěšně zúčastnil konkurzu na učební stolicí (katedru) cizích jazyků a obchodního slohu jako vedoucí na vídeňské polytechnice.

V r. 1850 se stává ředitelem vyšší městské reálky v Bratislavě, kde působil dvanáct let. Přechází jako redaktor do Bratislavských novin. Převrasy v Maďarsku (1861) ho donutily vrátit se do Vídne, kde je o rok později povolán do funkce ředitele ústavu pro nevidomé.

Do práce se dal účelnou přestavbou budovy ústavu, rozšířil počet tříd, založil fondy pro propuštěné chovance a konečně dal popud ke stavbě nové budovy ústavu. V r. 1873 se zúčastnil Světové výstavy. Obdržel Řád Františka Josefa I.

Plynulou práci mu narušovaly žaludeční potíže, které se neustále zhoršovaly. Také se některé jeho názory začaly dostávat do střetu s názory některých kolegů a nadřízených úřadů. To ještě více jeho zdravotní stav zhoršovalo. Nemůžeme se proto divit, že nakonec rezignoval a zastával heslo: Péče o nevidomé od kolébky do hrobu, protože neviděl výsledky snahy o začlenění svých absolventů do běžného života. Trvalé zaměstnání samostatného nevidomého bylo stále výjimkou.

Byl jedním z iniciátorů konání prvního Mezinárodního kongresu učitelů nevidomých ve Vídni r. 1873. Na tomto sjezdu měl referát o vyučování hudbě. Položil si otázku, zda se nevidomí mohou hudbou samostatně užít. Odpovídá, že ano. Může to být jedno z povolání, na které mají být chovanci připravováni. Tímto tématem se zabývá v několika svých písemných pracích.

Byl dále propagátorem Braillova písma, pro jehož psaní zkonstruoval pomůcku, která umožňovala psát pozitivně. Z nejasných důvodů se však neujala. Dokonce se ztratil i její prototyp.^{*1)} Neuvádí ji ani Mell ve své Encyklopedii.

Zemřel v Gablitzu, kam se koncem života uchýlil.

Spisy: *Geschichte, Chronik und Statistik Verfassung ber Blinde in Wien; Blinden-Erziehungs-Anstalt, seine Anlage und Tätigkeit; Erziehung und Unterricht blinder Kinder im Elternhause (1867); Das k.k. Blinden-Erziehungs-Institut in Wien (1864); Johann Wilhelm Klein (1865); Fürsorge für die Blinden von der Wiege bis zum Grabe (1867); Die Blinden-Bildungs-Anstalten (1876); Die Erziehung und Unterricht blinder Kinder in Elternhause (1883) aj.*

^{*1)} *Slepeckému muzeu v Brně se podařilo získat jeden výrobek ze současné doby. Je z plastu a nepíše spolehlivě. Jedná se o holandský výrobek*

PALEOCAPA, Pietro

* 11. 11. 1788

† 13. 12. 1869

Italský technik.

Nejdříve studoval v Padově práva, ale později přešel na matematiku. Zvolil si dráhu inženýra hydrauliky. Jeho technické výkony byly v rakousko-uherském císařství velmi ohodnoceny. V r. 1848 odchází do Benátek. Pro spory vzniklé z plnění smlouvy nebo v souvislosti s ní se přestěhoval na Sardinii, kde za odcházejícího konstruktéra převzal některé vládní úkoly a objednávky. Vyznamenal se zvláště jako organizátor rozvoje železniční sítě v Piemontu, kde byl činný i po r. 1857 v ministerstvu práce, i když ztratil svůj zrak, který se již dříve dlouhou dobu zhoršoval – zůstal ještě několik let ve vládní službě a pokračovaly jeho pracovní aktivity.

PAPLOŃSKI, Jan

* 1819

† 28. 11. 1885

Ředitel Ústavu pro nevidomé ve Varšavě.

Narodil se v Litvě. Po dokončení studia na gymnáziu se zapsal na Moskevskou univerzitu ke studiu cizích jazyků.

Od r. 1840 byl ředitelem gymnázia. Zanedlouho se stal inspektorem školství. V r. 1864 byl na nově otevřené univerzitě ve Varšavě jmenován profesorem. Zde působil až do penze v r. 1871.

Kromě těchto profesí se v r. 1864 stal ředitelem Ústavu pro nevidomé ve Varšavě. V r. 1869 podnikl studijní cestu po Německu. Zúčastnil se prvního Kongresu učitelů nevidomých dětí (1873). Měl smysl pro vylepšování organizace ústavu a dovedl své myšlenky prosadit i mezi učiteli. Jelikož bylo velice málo učebnic, povzbuzoval učitele, aby je sestavovali. Finanční stránku vždycky zajistil. V r. 1870 vydává první ročenku ústavu, aby veřejnost lépe seznámil se svými cíli výchovy a vzdělávání nevidomých. Rozšířil dílny a o hudbu pečoval do takové míry, aby se stala slušným prostředkem obživy. Je zakladatelem prvního spolku polských nevidomých.

Svá další díla publikoval polsky ve Varšavě a rusky ve Lvově.

PARADISOVÁ, Marie Terezie

* 15. 5. 1759

† 1. 2. 1824

Klavírní virtuoska, koncertní pěvkyně a první žena-skladatelka.

Narodila se ve Vídni jako dcera vládního rady.

Ve třech letech po závažné zánětlivé kožní chorobě ztratila zrak. Od dětství velmi ráda zpívala. Již od sedmi let to byl její převažující zájem. Rodiče toto zaměření podporovali a umožnili jí studium zpěvu a hry na klavír. Vyučoval ji český hudební skladatel Leopold Koželuh. V kompozici byla žákyní Itala Antonia Salieriho. S Koželuhem nastudovala na šedesát rozsáhlých skladeb.

Ve svých jedenácti letech snad zpívala sopránový part Pergolesiho Stabat Mater. Doprovázela se sama hrou na varhany. Uvádí se, že toto vystoupení učinilo na přítomné hluboký dojem.

Rovněž císařovna Marie Terezie ji slyšela hrát a zpívat. U tzv. bířmování (církvní úkon) se stala

její kmotrou a dala jí důchod 200 zlatých ročně, které měly zabezpečit její hudební vzdělávání. Již v této době se Paradisová pokoušela o vlastní hudební skladby.

Věnovala se rovněž studiu cizích jazyků, dějepisu a zeměpisu. Po domě se údajně pohybovala lehce a pružně. Tančila, hrála kuželky a působila také při divadelních představeních. Nového neznámého prostoru se nebála, výborně se orientovala. Ráda si prohlížela sochy. Dovedla rozeznávat mince. Byla veselé povahy, ráda hrála karty, které měla označené znaky vypichanými pomocí špendlíků. Známy mechanik pro ni zhotovil strojek pro psaní olůvkem.

Ve zpěvu i ve hře na klavír se stále zdokonalovala. Její skladbičky se těšily velké pozornosti. Ve svých 23 letech uspořádala první turné do Německa a Švýcarska. Byla nadšeně přijímána a pro své vytříbené společenské chování se stala vždy středem společnosti. Stýkala se s nejslavnějšími osobnostmi. Zavedla si pamětní knihu, kam se všichni podepisovali. Úspěchy ji dodávaly odvalu a chuť do další práce.

V r. 1785 se odebrala do Paříže, kde zpívala také ve prospěch nového Haüyova ústavu pro nevidomé. Stala se jednou z dam královny Marie Antoinetty, dcery Marie Terezie. Při této příležitosti se seznámila s V. Haüyem, na kterého mocně zapůsobila. V r. 1785 navštívila i Prahu, kde uspořádala klavírní koncert s mimořádně velkým úspěchem.

Po půl roce odchází do Londýna, kde se dočkala nových úspěchů. Při jednom z koncertů doprovázela prince z Walesu při hře na violoncello. Z Londýna odcestovala do Bruselu, kde zpívala v kantátě L. Koželuha na text německého nevidomého básníka Pfeffela, který v ní líčí její osudy.

Po dvouleté nepřítomnosti se vrací do Vídně, kde je přijata císařem Josefem II., který jí projevil mimořádnou přízeň. Dal najevo, že ji zná jako skladatelku. Jako zpěvačka a klavíristka už v této době vystupovala jen sporadicky. Více se věnovala hudební tvorbě. Také hudbě vyučovala. Založila si vlastní hudební školu. V jednom písemném prameni se uvádí, že se podrobila operaci očí u dr. Messnera, že po ní nabyla světlocit. Snad z vděčnosti se k Messnerovi odstěhovala, ale otec za použití zbraně ji dovedl zpět domů.

Napsala komickou operu Rinaldino a Alcina aneb Ostrov pokušení na libreto nevidomého L. Baczka, která měla světovou premiéru v Praze r. 1797. Orchestr prý řídila sama autorka od cembala. Dále napsala melodram Ariadna a Bacchus, lidovou hru se zpěvy Der Schulkandidat a drobnější kompozice. Většina jejích skladeb se ztratila.

Pohřbena byla na hřbitově sv. Marxara, kde snad ležel i Mozart. Oba hroby jsou bohužel neidentifikovatelné.

Zeměpisnou mapu a noty má ve svých sbírkových fondech Slepécké muzeum ve Vídni

PARKER, J. Tom

* 1909

Anglický pracovník v rehabilitaci nevidomých a propagátor jejich uplatnění v nových, netradičních zaměstnáních.

PARTYKA, Pavel

* 1. 12. 1963

Český podnikatel a hudebník.

Narodil se v Hustopečích v dělnické rodině. Od narození měl zbytky zraku, později pouze světlocit. Na rané dětství vzpomíná rád, zůstalo mu mnoho vzpomínek na pěkný rodinný život. Na údobí prožité v internátu by nejráději zapomněl. Do ZŠ pro nevidomé žáky v Brně byl přijat v r. 1969. Byl hloubavé povahy, a proto mnoho chvil prožíval s hudbou, pro jejíž středoškolské studium se cílevědomě připravoval. Po úspěšně vykonané zkoušce studoval od r. 1978 na Konzervatoři pro mládež s vadami zraku v Praze. Využíval možnosti vyučít se ladění klavírů, které provozoval již v době studia. Z vlastní iniciativy si osvojil práci režisérskou i něco z oblasti nahrávací techniky.

Vzrostl jeho zájem o náboženskou oblast, ve které realizoval možnost pořizovat náboženskou literaturu svědků Jehovových a Bible na kazetách či v Braillově písmu. Byla to ovšem činnost tehdy neslučitelná se studiem na střední škole. Ze školy proto odešel nedobrovolně. Vedení školy využilo i tehdejší StB, která jemu, i jiným, omezovala volný pohyb mimo internát. Maturitu již měl, a tak byl připraven zařídit si život po svém.

V r. 1985 nastupuje zaměstnání v telefonní ústředně. Začíná rovněž soukromě vyučovat hře na klavír a hudební improvizaci. Přijímal hlavně dospělé žáky. Spatřoval v tom příležitost pro zajímavá setkání. Od r. 1987 rozšířil svou činnost o ladění a menší oprá-

vy klavírů. Zpočátku se spokojil s menším počtem hodin soukromého vyučování, rozšířil ale klientelu pro ladění klavírů. A pak přibýly počítačové aktivity a aktivity v oblasti telekomunikací – mobily.

V r. 1992 začal prvními vážnějšími kontakty s problematikou PC, v r. 1994 si v tomto směru intenzivně prohlubuje své znalosti, následně od r. 1995 se ujal vedení kurzů obsluhy PC v tehdejší Tyflokabinetu SNS a zároveň si zažádal o Živnostenský list pro sestavování čtecích zařízení určených nevidomým uživatelům počítačů. Podílel se na vzniku textového editoru EDA, který byl kompatibilní se všemi tehdejšími známými kódovacími tabulkami pro diakritiku. Od r. 1999 rozšířil svou technickou orientaci o specializaci pro oblast telekomunikací a problematiku mobilních telefonů, ve které měl svůj podíl na jejich rozšíření mezi NS, zejména formou technické i jiné osvěty (množství článků v zájmovém časopise Zora).

Od r. 2003 se opět intenzivněji soustřeďuje na hudbu (korepetice v soukromé pěvecké třídě a v soukromé hudební škole). V r. 2004 si Partyka natočil vlastní CD, na kterém je jeho relaxační klavírní a písňová tvorba.

Partykovy činnosti se opírají o jeho dvě zásady: a) integrace do zdravé společnosti, b) možnost svobodného rozhodování a svobodné volby činností.

Jeho životní cesta vede od hudby přes elektroniku a nahrávací techniku znovu k hudbě. Má však několik dalších námětů, mezi které patří např. zpracování podmínek pro práci NS lidí na různých linkách důvěry apod.

Partykova touha po činnosti, soběstačnosti a svobodě má charakter pohybu ve smyslu přizpůsobit se k jeho aktuálním touhám a existenčním potřebám. Tyto jeho osobní vlastnosti komunikují s obrazem samostatného nevidomého člověka současnosti.

PAŘÍZEK, Petr

* 18. 11. 1980

Český klavírista a hudební skladatel.

Narodil se v Brně jako nevidomý. Navštěvoval speciální MŠ pro nevidomé děti v Brně (1986–88). Základní vzdělání nabyt v ZDŠI pro nevidomé žáky v Brně (1988–1997). Učil se hře na klavír, zobcovou a příčnou flétnu. V letech 1991–2001 navště-

voval soukromou výuku harmonie, kompozice a práce s elektronickými hudebními nástroji u MgA. Daniela Forró (Karla Horkého), bývalého člena art-rockových Progres 2. Svou školu reprezentoval na veřejných hudebních produkcích. Zvláštní pozornosti si zasloužilo současné používání hudebního editoru Eureka v kombinaci s magnetofonovou nahrávkou a současnou přímou vlastní hrou na klavír. Pařízkovy improvizace budily zaslouženou pozornost. Nebylo proto divu, že byl v r. 1997 přijat ke studiu na pražské Konzervatoři Jana Deyla. Studoval hru na klavír u Ivy Skalákové. Závěrečná studie: Tajemství souzvuků – na co noty nestačí? (2004). V současné době studuje (od r. 2004) na Hudební fakultě JAMU v Brně kompozici.

Pařízek byl finalistou soutěže Mladá píseň (Jihlava 1998).

Dosud písemně zpracoval témata: Co je to Euler-Fokker Genus (2002) a Vývoj a užití intonace (2005) a permanentně přispívá do celosvětové internetové konference zaměřené na problematiku alternativních ladění Alternate Tunings Mailing List.

PASCAL, Henry

Švýcarský konstruktér.

Vynalezl dřevěnou šablonu s posuvným řádkem, která mohla sloužit nevidomým osobám za vodítko řádků pro psaní běžným písmem. Počátkem 20. století byla používána v Levočském ústavu pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí.

PASSERAT, též Passerati, Jean

* 1534

† 1602

Francouzský básník a kritik.

Narodil se v městečku Troyes. Nevidomý básník. Úplně oslepl v pozdějším věku. Byl učitelem, studoval práva. V r. 1560 přesídlil do Paříže, kde začal vyučovat rétoriku. J. Baczko píše, že své básně psal latinsky. Latinsky psal i své jiné písemné práce.

PAUMANN, Konrad

* 1410

† 24. 1. 1473

Jeden z největších německých skladatelů 15. století. Zakladatel evropské varhanní literatury.

Až do této doby se v evropské hudbě nerozlišoval instrumentální sloh od vokálního. Zda bude

určitá skladba zpívána nebo hrána na hudební nástroj, bylo ponechááno na vůli hudebníků. Paumann vychází z varhanních úprav vokálních skladeb, jejichž melodie pro varhany koloruje, tj. vyzdobuje jinými tóny. Proto on i ostatní patří mezi tzv. koloristy.

Narodil se v Norimberku jako slepé dítě chudých rodičů. Díky pomoci norimberských patricijů se naučil hrát na klávesové hudební nástroje. K překvapení všech dosáhl takové technické vyspělosti, že mu bylo svěřeno místo varhanníka v kostele sv. Sebald. V r. 1447 o něm napsal norimberský básník Rosenplut, že je mistrem nad všechny mistry a že kdyby měli být mistři korunováni za své umění, potom že by si Paumann zasloužil korunu zlatou.

V r. 1467 ho získal do svých služeb bavorský vévoda Albert II. Paumann proto přesídlil do Mnichova. Obdržel mimořádně vysoký plat. Byl zván významnými šlechtici na jejich sídla, aby jim tam hrál. V r. 1473 hrál na přání svého chlebedárce před císařem Friedrichem III. v Regensburgu. Hned příštího roku však umírá. Byl pochován v Mariánském kostele v Mnichově. Náhrobek zobrazuje mistra sedícího u portativu. Kolem něho jsou hudební nástroje, na které hrál nejraději.

Paumann místo svým jménem označoval vlastní skladby jen slovem Caecus, což značí slepý. Je autorem nejstarší učebnice varhanní hry, kterou nazval Fundamentum organisandi. Jeho skladby najdeme ve všech sbírkách staré varhanní hudby, i když jejich cena je už dnes převážně pouze historická.

PAUW, Theodore

* 1918

Anglický vydavatel listu pro hluchoslepé.

Narodil se v africké Rhodesii. Studoval na univerzitě v Londýně. Od r. 1942 pracoval jako gymnaziální profesor na různých školách. Od r. 1960 spolupracoval se Školou pro nevidomé ve Worcesteru. Nejvíce se však zabýval otázkami výchovy hluchoslepých. Začal pro ně vydávat časopis v bodovém písmu. Časopis měl název The Educator. Od r. 1964 byl viceprezidentem a od r. 1966 prezidentem Společnosti pro hluchoslepé. Po svém penzionování se stal profesorem na University Of South Africa.

PAVELKOVÁ, Emilie

* 21. 10. 1903

† 14. 2. 1971

Majitelka pletářské dílny, kartáčnice, amatérská básnířka.

Narodila se v Nížkově na Českomoravské vrchovině jako prakticky nevidomá v rodině pekařského mistra. Základní vzdělání získala částečně ve svém rodišti, v letech 1911–1919 v Deylově ústavu pro nevidomé děti v Praze. Učila se výborně, věnovala se hře na hudební nástroje, především hře na klavír. Ráda recituje a pokouší se o první literární tvořivost.

Otec ji však odmítá na dlouhých hudebních studiích vydržovat. Přestupuje proto v r. 1919 do Klarova ústavu, aby se vyučila řemeslu. Od dětství byla mimořádně zručná v ručním pletení a náruživá čtenářka.

Vyučila se proto pletářkou na pletacím stroji. Z Klarova ústavu vystoupila v r. 1922. Rodiče jí koupili pletací stroj. Od té doby jim přispívá na výživu. Ve výroční zprávě z r. 1918–1923 se píše, že požádala o příspěvek na přízi, aby mohla zaměstnat ještě jednu pletářku. Příspěvek jí byl poskytnut. Práce však nebylo mnoho.

Stala se členkou PSSS a za pomoci tohoto spolku domácí dělnicí výrobou kartáčů. Spolek se sídlem v Brně pořádal výroční schůze, na něž se sjížděli jeho členové z celé Moravy. Zde se seznámila se svým budoucím manželem, nevidomým ladičem klavírů. Pocházel z Ostravska, kam se po svatbě za ním odstěhovala. Lašský kraj si zamilovala a věnovala mu několik svých básní. V r. 1938 byli oba manželé polskými okupačními úřady (v této době polské území) vypovězeni a odstěhovali se do Brna. Zde začala pracovat v dílnách PSSS, které byly na tzv. „Domečku“ na Třebízského ul. v Brně-Králově Poli (dnešní Chaloupkova). Později pracovala při výrobě kartáčů jako domácí dělnice.

V její skromné literární tvorbě se odráží život horníků, ponuřost lašského kraje a palčivá touha po návratu. Miluje ten kraj, protože – jak píše: „Tam nejchudší, však nejlepší je lid, tam může slepec také jako člověk žít.“ Psala také poezii a menší prózy o problémech slepého člověka. Publikovala také pod dívčím jménem E. Vojtíšková i R. Hanka.

Ráda a dobře recitovala. Byla zdatnou členkou Brněnského pěveckého sboru nevidomých žen.

PAVLÍK, František

* 4. 10. 1851

† 7. 6. 1944

Ředitel Výchovně vzdělávacího ústavu pro nevidomé v Brně. Základní vzdělání nevidomých povyšuje na nezbytné. Výrazem jeho velkorysosti je stavba nové budovy pro ústav. Přes svůj českoněmecký utrakvismus se věnoval zdůrazňování a rozvoji mateřského jazyka českých chovanců. Tehdy nové esperanto povolil jen omezenému počtu chovanců. Věnoval se publikační činnosti.

Narodil se v Žarošicích v rodině českého učitele. Jako dítě projevoval hudební nadání. Rodiče mu proto umožnili, aby se hudbě věnoval. Již jako chlapec mohl zastupovat svého otce, který byl v místě varhaníkem. V r. 1864 začal studovat na gymnáziu v Brně, nejprve na německém, potom na českém. Studia dokončil ve Vídni. Po maturitní zkoušce se zapsal ke studiu na Vídeňské univerzitě. Přešel však do Brna na učitelský ústav. Věnoval se také vojenské kariéře v domobraně.

Prvním jeho působištěm bylo Veselí nad Moravou, kde vyučoval v OŠ od r. 1873. Od r. 1875 vyučoval na obecných školách v Brně. Do Ústavu pro nevidomé v Brně nastoupil v r. 1878 jako učitel. V r. 1888 se stal jeho ředitelem.

Byl považovaný za germanizátora. Na druhé straně nechal v ústavní tiskárně vytisknout např. Čechovu Slavii, Čelakovského Růži stolistou, Jiráskovy Povídky a novely a od Sienkiewiczze *Za chlebem*. V r. 1896 vytvořil českou čítanku.

Zaměřil se na zvýšení úrovně vzdělání svých žáků. Nebál se, že jeho žáci by mohli být natolik vzdělání, aby ho předčili. V r. 1895 rozšiřuje počet tříd na pět. Tento stav se změnil až v r. 1950.^{*1)} Z tohoto důvodu se zabýval i opatrováním speciálních učebních pomůcek, což mimo jiné dokazuje i výstava na Kongresu učitelů nevidomých, konaném ve Wroclawi r. 1901. Zavedl tzv. písanku Braillova písma pro elementární stupeň, dvouřádkovou Entlicherovu šablonu pro psaní Braillovým písmem, pražskou tabulku aj. Pro matematiku to byla vídeňská početní krabice a Schleussnerova tabulka. Jako člen několika hudebních spolků věnoval pozornost hudebnímu vzdělávání nevidomých, které kladl na jedno z prvních míst. Ve svém Slavnostním spisu uvádí, že hudbou se živí několik nevidomých hudebníků.

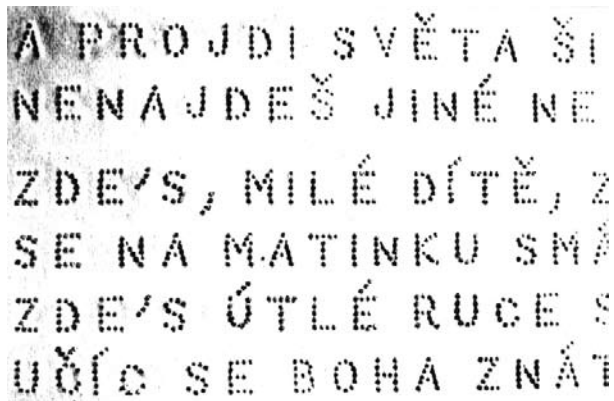
Pokud se jednalo o přípravu na zaměstnání, vyzkoušel nová řemesla. Zavedl masérství, nevidomé dívky učí šít na šicím stroji. Ve Slavnostním spisu se dále zmiňuje i o nevidomé telefonistce.

Málo známé jsou jeho názory na cíle výchovy nevidomých. Dělí je do tří stupňů: a) důkladné duševní i technické vychování pro ty nejzdatnější, b) činnorodá podpora možnosti pracovat pro většinu nevidomých, c) přípravu pracovních dovedností nelze rozvíjet u těch, kteří toho nejsou schopni. I těmto se věnoval, založil pro ně pomocnou třídu. Tento pokus o typologii je zakotvený ve Statutu ústavu z r. 1900. Můžeme ho hodnotit jako nový příspěvek do rozvíjející se nové vědy, tyflopédie.

Z dalších činů Fr. Pavlíka uveďme např. to, že v roce 1903 založil Spolek učitelů nevidomých žáků se sídlem ve Vídni. Postaral se o rozšíření bezplatných míst pro nejchudší chovance, dává bezprostřední popud k založení Spolku dam a dívek. Spolek později zřídil pro nevidomé dívky německé národnosti útulnu.^{*2)} Nejdříve sídlila na Jánské ul. v Brně, později se přestěhovala do nové budovy na dnešní Černopolní ul., kde je nyní infekční pavilon Dětské nemocnice.

V r. 1906, u příležitosti konání Dne učitelů nevidomých v Brně, byl vyznamenán titulem Vládní rada.

Fr. Pavlíkovi se po několika nedostačujících stavebních přístavbách dosavadní budovy ústavu na Radvítově nám. (dnešním Žerotínově) podařilo uskutečnit výstavbu velké a moderní nové budovy na dnešní Zemědělské ul. (později ji zabrala Vysoká škola zemědělská), která ve své době patřila k stavebním dominantám Brna. V období první světové války sloužila jako lazaret, v němž byl Pavlík ve vojenské funkci. Kolem roku 1917 jsou znovu povolávání chovanci. Po vzniku Československa mu bylo doporučeno, aby odstoupil, což učinil v r. 1919. Po nástupu německých fašistů požádal o říšské občanství, k čemuž podle dochovaného jím psaného dopisu využívá smyšleného tvrzení, že byl ze strany Čechů utlačován. Zpronevěřil

Česká perličková latinka

se tak velkému dílu a zkalil svůj odkaz velkorysého budovatele.

Z jeho časopiseckých příspěvků to jsou např.: O slepotě (Účetní zpráva 1887); Ueber Blindsein (Der Blindenfreund 1888); Den chudých slepců (Účetní zpráva 1909); Den slepých vojinů (tamtéž 1889); Slepý jako člen lidské společnosti (tamtéž 1900); O sociálním postavení učitelů slepých (Zpráva o Druhém rakouském Dnu učitelů slepých - 1890); K problému péče o válečné slepce (Zeitschrift für das Österreichische Blindenwesen) aj.

*1) Po zrušení ústavů vznikly osmileté základní a neúplné střední školy

*2) Po druhé světové válce byla po odsunutí německých žen zrušena, budova částečně spolkem Péče o slepé na Moravě nastavena a posléze, jako konečně i budova na Zemědělské ul. v Brně, nevidomým nepřidělena. Po převzetí ministerstvem zdravotnictví byl zde otevřen infekční pavilon Dětské nemocnice

PEARSON, Cyrill Arthur

* 20. 4. 1866

† 19. 12. 1921

Organizátor novodobé péče o anglické nevidomé.

Narodil se ve Wookey jako syn anglického faráře. V r. 1890 se stal novinářem, pracoval v listu Tit-Bits. O deset let později si založil svůj časopis Pearson's Weekly, který se zabýval pouze slepeckou tematikou. V roce 1900 založil Daily Express. V r. 1904 koupil časopis Standard. V r. 1908 má pod kontrolou i The Times. Začal projevovat zájem o sociální otázky. Založil spolek, který organizoval prázdninové pobyty nevidomých dětí.

Zrak ztratil v r. 1913 jako tiskový magnát. Byl majitelem deníku Daily Express, Evening Standard a několika jiných časopisů. Své organizační schopnosti věnoval ve prospěch nevidomých. Využil vynálezu telegrafie tím, že dal vysílat pro všechny lodě výzvu, aby bohatší lidé věnovali peněžité dary anglickým nevidomým. Další jeho velkou akcí byl milion liber šterlinků pro anglické nevidomé na Fond prince Waleského.

Pearson se stal pokladníkem společnosti Národní institut pro slepé, která z těchto obrovských prostředků vybudovala velkou slepeckou tiskárnu, moderní

školu pro nevidomé maséry, a dílny pro výrobu slepeckých pomůcek. V r. 1914 se stal předsedou. Pro osleplé vojáky založil školu St. Dunstans. Pro její podporu založil se svou manželkou Společnost královny Marie. Pearson se stal obětí dopravní nehody, při které zahynul.

PÉCHY, Alexander

* 5. 8. 1947

Slovenský tyfloped.

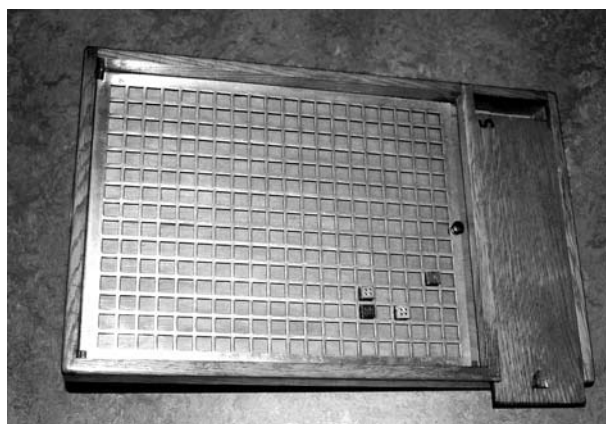
Jméno tohoto Levočana se spojuje především se sportovními a mimoškolskými aktivitami nevidomých a slabozrakých žáků Speciální školy pro zrakově postižené v Levoči. Po maturitě (1965) nastoupil na tehdejší ZŠ pro nevidomé v Levoči jako vychovatel. Svě odborné vzdělání si postupně doplnil.

Soustředil se na tělesnou výchovu svých žáků a jejich sportovní aktivity. Úspěšně zavedl i některé netradiční sporty. Jeho zrakově postižení sportovci na celostátních sportovních hrách nevidomých a slabozrakých dětí a mládeže dosahovali vždy vynikající výkony. Je přesvědčený, že právě sport je významným činitelem, který děti připravuje na zdravý a spokojený život.

PEIGNOT, Gustav

Francouzský tyfloped.

Sestrojil později populární učební pomůcku pro matematiku, tzv. Cubaritmus. Velmi brzy se rozšíři-

Cubaritmus

la do všech blízkých ústavů pro nevidomé. Vznikla někdy začátkem 20. století. Spočívala v tom, že na malých krychličkách byly číslice nejdříve arabské, později Braillovy. Krychličky žáci vsazovali do sítě čtvercových otvorů s patřičnou číslicí nahoře.

PEJŠA, Otakar

* 21. 2. 1898

† 3. 3. 1970

Učitel hry na hudební nástroje.

Narodil se v Červené Řečici. V letech 1927 až 1945 velmi aktivně působil jako učitel hry na hudební nástroje v Ústavu pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí v Brně. Vyučoval

hře na housle a žesťové hudební nástroje. Vedl zde i velký žákovský orchestr. Pro hudebnost i praxi svých žáků vykonal mnoho. Velmi často s nimi jezdil na hudební zájezdy. Z neznámých důvodů odešel vyučovat do LŠU v Děčíně, kde působil jako ředitel. Koncem života se léčil v Karlových Varech, kde zemřel.

PELIKÁNOVÁ, Dagmar

* 17. 4. 1966

Česká speciální pedagožka.

Narodila se v Brně. Již v dětství se projevil její sklon k péči o malé děti. Po ukončení ZŠ byla přijata na SPEŠ v Brně. V průběhu studia získala nejen teoretické znalosti, ale osvojila si mnoho praktických dovedností, které využila později při výchovné činnosti s dětmi. Po maturitě (1985) začala pracovat jako učitelka v MŠ. V r. 1986 se jí naskytla příležitost získat místo učitelky v MŠ pro NS děti v Brně, které přijala. Byla to nová a velmi zajímavá zkušenost. Rozhodla se zůstat natrvalo a doplnit si v tomto oboru potřebné vzdělání. Na UP v Olomouci nejprve absolvovala rozšiřující studium speciální pedagogiky pro učitelky MŠ. Bakalářské a následně magisterské studium speciální pedagogiky dokončila při zaměstnání na MU v Brně (1998).

Diplomová práce byla na téma Prostorová orientace těžce zrakově postižených dětí.

Výchově a vzdělávání NS dětí předškolního věku se s výjimkou několika roků, kdy na mateřské dovolené pečovala o své dvě děti, věnuje dosud s mimořádným zaujetím. Stále sleduje možnosti využívat nové herní pomůcky, které by obohatily dětské představy o světě, rozvíjely jejich manuální zručnost i taktilní citlivost.

Podnětná a přínosná byla pro ni spolupráce s Josefem Smýkalem a dalšími kolegy v Tyflopédické poradně v Brně, kde pracovala jako poradkyně rodin, které vychovávají NS dítě raného věku. Tato náročná práce časem vyžadovala, aby byl poradce zaměstnán na plný pracovní úvazek, a proto své působení v poradně (dnes Rané péče) ukončila, aby se věnovala výchově a vzdělávání NS dětí v MŠ. S kolegyněmi ze Střediska rané péče spolupracuje dodnes.

Vzhledem k nutnosti zajistit pro nevidomé předškolní děti odbornou logopedickou péči, si D. Pelikánová doplnila vzdělání v oboru logopedie a tuto péči v MŠ pro NS děti v Brně zajišťuje.

Pracuje na tvorbě výchovného a vzdělávacího programu mateřské školy, který je zaměřen na aktuální problémy výchovně vzdělávací péče NS dětí, jejichž těžké zrakové postižení je kombinováno dalším tělesným či mentálním postižením.

PEŇÁZ, Petr

* 3. 9. 1959

Vysokoškolský učitel, později zakladatel a vedoucí střediska Teiresiás, pro pomoc studentům se specifickými nároky v Brně.

Narodil se v Brně. Po dokončení základního vzdělání studoval na gymnáziu v Brně (1974–1978) s rozšířeným vyučováním klasickým jazykům. 1978–1983 čeština, latina a klasická řečtina na FF dnešní MU, 9. semestr r. 1983 na univerzitách v Římě a v Terstu. Diplomová práce: Participia a infinitivy jako kondenzátory vedlejších vět v latině a v řečtině ve srovnání se staroslověnštinou. Následovalo postgraduální studium klasické filologie, rigorózní práce: Počátky řecké jazykové kultury ve světle nejstarších alfabetických nápisů.

Odborná praxe: 1983–1990 Ústav pro jazyk český, 1990–1999 Ústav klasických studií FF MU v Brně (odborný asistent na oborech klasická řečtina a latina, speciální zaměření syntax, lexikologie, translologie), 1998–1999 pověřen asistencí pro nevidomou studentku Ústavu klasických studií FF MU, 1998 katedra informačních technologií FI MU v Brně.

V letech 1998–2000 byl P. Peňáz pověřen zřízením Střediska pro pomoc nevidomým a slabozrakým studentům (při katedře inforatických technologií FI MU). V r. 2000 byl jmenován ředitelem celouniverzitního Střediska pro pomoc nevidomým a slabozrakým studentům MU. Vede program celoživotního vzdělávání zrakově postižených studentů, stal se českým národním koordinátorem Mezinárodního počítačového tábora pro nevidomé (International Computer Camp for the Blind) a r. 2003 ředitelem Střediska pro pomoc studentům se specifickými nároky MU, jež vzniká rozšířením asistence pro sluchově postižené studenty. Konečně v roce 2004 rozšířil Středisko pro pomoc studentům se specifickými nároky MU na studenty se všemi druhy smyslových a fyzických hendikepů (60 těžce zrakově postižených, 20 těžce sluchově postižených, 10 těžce pohybově postižených).

Kromě zahraničních stáží se zúčastnil několika odborných zahraničních konferencí.

Zpracoval mnoho projektů, které kvantitativně i kvalitativně mění asistenční činnost zdravotně postiženým studentům.

Publikace: Zúčastnil se na tvorbě Etymologického slovníku jazyka staroslověnského. Dále: Překlad Καίλινη! K Šrámkově překladu Homéra, In.: Mezinárodní vědecká konference na paměť 50. výročí úmrtí českého klasického filologa a překladatele Otmara Vaňorného (Vysoké Mýto 1996), sborník; Okresní muzeum (1997); Norm und Normverletzung in antiken Texten, In.: Akten des VIII. internationalen Kolloquiums zur lateinischen Linguistik, In.: Akten des VIII. internationalen Kolloquiums zur lateinischen Linguistik (Heidelberg, 1996); Original value or traditional meaning? Some remarks on different conceptions of translation, In.: Pavlincová, H. – Papoušek, D., eds; The Bible in cultural context (Brno, MU 1994); Cantilenae diversae pro Distractione Animi adhibendae Anno 1745 – II. část, Opus musicum (Hudební revue, Brno, 1992); Cantilenae diversae pro Distractione Animi adhibendae Anno 1745 – I. část, Opus musicum (Hudební revue, Brno, 1992); Cantilenae diversae pro Distractione Animi adhibendae Anno 1745 – III. část, Opus musicum (Hudební revue, Brno), Opus musicum, XXIV–1992, 6, s. 33–48. ISSN 0860-8505. 1993. CEZ: J07/98:142100002, záměr. Štědroň, Miloš – Peňáz, Petr – Frýdková, Zdenka. Cantilenae diversae pro Distractione Animi adhibendae Anno 1745 – V. část, Opus musicum (Hudební revue, Brno, 1993); Cantilenae diversae pro Distractione Animi adhibendae Anno 1745 – IV. část, Opus musicum (Brno, 1993); Die Stratifikationen der Lehnwörter

im Altkirchenslavischen, In.: Panzer, Baldur: Aufbau, Entwicklung und Struktur des Wortschatzes in den europäischen Sprachen (Frankfurt am Main - New York - Wien, Peter Lang, 1993); Latinské způsobové ut a jeho funkční ekvivalenty, Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské university, Brno, MU (Brno, 1993); Etymologický slovník jazyka staroslověnského 3, dělo-gospod, In.: Havlová, Eva: Etymologický slovník jazyka staroslověnského 3, dělo-gospod (Praha, 1994); Ations in margine de l'analyse sémantique du lexique mycénien, In.: Mykenaika (Athenes-Paris, 1992); Etymologický slovník jazyka staroslověnského, In.: Havlová, Eva: Etymologický slovník jazyka staroslověnského (Praha, 1991); Il lessico dei secoli oscuri: aspetti lessicologici ed etimologici del patrimonio lessicale miceneo, In.: La transizione dal miceneo all'alto arcaismo - dal palazzo alla citta, Roma (Roma, 1991); Etymologický slovník jazyka staroslověnského 1, In.: Havlová, Eva: Etymologický slovník jazyka staroslověnského (Praha, 1989).

PÉPHAU, Jean Alphonse

* 1. 7. 1837

Ředitel azylu Quinze-Vingts.

Tento starobylý azyl pro slepce Péphau reformoval. Nešlo mu jen o to, aby zde byli nevidomí spokojeni, aby zde pouze přežívali, nýbrž vyvinul úsilí o jejich základní vzdělávání a výchovu k práci včetně spolupráce s očními lékaři. Od počátku roku 1886 se po 600 letech své existence azyl stal École Braille, tedy i vzdělávacím zařízením. Péphau údajně vynalezl tiskařský přístroj, který nazval Imprimeur.

Per Aron, BORG

(viz BORG, Per Aron)

PERGLEROVÁ, Anna

(roz. BUŠOVÁ)

* 13. 8. 1938

Slovenská hudební pedagožka.

Narodila se v Bošáci. Od narození je nevidomá. Povinnou školní docházku splnila v ZŠ pro nevidomé

v Levoči, kde se učila hře na klavír již od 1. třídy. Pro svou píli a hudební nadání byla v r. 1953 přijata ke studiu na Střední hudební škole pro mládež s vadami zraku v Praze, které ukončila v r. 1959.

Od tohoto roku trvale vyučuje v ZUŠ v Novém Městě nad Váhom. Dosahuje mimořádných hudebně pedagogických výsledků, o čemž svědčí přední umístění jejích žáků na soutěžích v krajských i ústředních kolech, připravuje žáky ke studiu na konzervatoři i na pedagogické fakultě. Za výsledky své činnosti byla několikrát oceněna.

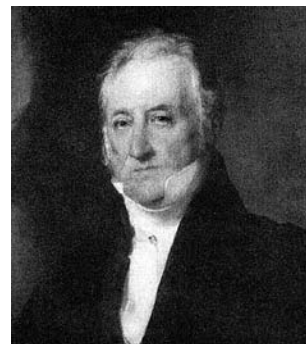
A. Perglerová vychovala dvě děti. Trvale spolupracovala s místní organizací nevidomých a slabozrakých. Mimo své povolání ráda recituje a zabývá se ženskými ručními pracemi.

PERKINS, Thomas H.

Viceprezident Ústavu pro nevidomé v Bostonu.

Ve funkci byl v letech 1835-1846. Svou prací směřoval k intencionální výchově nevidomých. Promyšlené zásady si soustavně ověřoval v praxi. Svým žákům věřil a viděl v nich specifické osobnosti. Zařízení nese dodnes jeho jméno.

Psací stroj se nachází ve sbírkových fondech slepeckých muzeí v Brně, Florencii, Moskvě a Sankt Petěrburku

Psací stroj pro Braillovo písmo

PERMAN, Alois

* 6. 5. 1890

† 2. 7. 1975

Český hudební pedagog, skladatel a koncertní umělec. Svou tvůrčí schopnost si udržel do pozdního věku.

Narodil se v Libušíně, jako syn dělníka. Zrak ztratil již v prvním roce života. Nejdříve navštěvoval obecnou školu v místě bydliště, kde ho učitel naučil psát Kleinovým strojem. Měl tedy i jako nevidomý mimořádně vhodné podmínky, jak při vzdělávání, tak i ve spolupráci s ostatními spolužáky v dětských hrách. Učil se hře na housle a již v pěti letech hrál v hornické kapele.

V r. 1898 byl přijat do Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech. Dokončil povinnou školní docházku. Již v této době vynikal svým hudebním nadáním i pílí. Učil se hrát na klavír, varhany a na housle, výborně zpíval. Při opisování hudebnin do bodového písma mu obětavě pomáhala ředitelka školy Aquina Sedláčková. Obtížnější houslové skladby mu diktoval jeho učitel Otakar Kozel, koncertní mistr Národního divadla a profesor konzervatoře, u kterého se soukromě připravoval ke státní zkoušce.

V r. 1911 vykonal státní zkoušku ze hry na housle. V r. 1916 se podrobil další státní zkoušce ze hry na klavír, sólového zpěvu a řízení pěveckého sboru. Již v této době se věnoval výuce hry na hudební nástroje v ústavu na Hradčanech. Založil zde i malý žákovský orchestr. Žákům byl nejen dobrým učitelem, ale také dobrým rádcem. Znalosti z hudební teorie si doplňoval u soukromého učitele.

Založil si vlastní prosperující hudební školu v Praze-Holešovicích a zároveň vyučoval hře na klavír a housle v hradčanském ústavu (od r. 1911 do r. 1949). V tomtéž roce získal varhanické místo u Karmelitánek. Spolu s nevidomým hudebníkem Oldřichem Nepomuckým se věnoval koncertní činnosti. Chystali umělecké turné do Ameriky, ale nedošlo k němu, jelikož právě vypukla první světová válka.

Ve hře na housle dosahoval pozoruhodných výsledků. Vystupoval koncertně jako houslista. Začal se také prosazovat jako hudební skladatel.

Oženil se s vidomou ženou, která mu byla po celý život obětavou družkou a ve všech jeho aktivitách ho podporovala. Z běžné hudební literatury spolu opsali do bodového písma velké množství hudebnin,

o čemž svědčil bohatý hudební archiv v ústavu na Hradčanech. Pracovali tím způsobem, že mu jeho paní skladby přehrávala na klavíru. Tato ojedinělá metoda předpokládala u Permana vynikající hudební sluch a mimořádnou paměť, u jeho paní nesmírnou trpělivost.

V r. 1948 mu J. Drtina navrhl, aby přešel do hudebního oddělení Deylova ústavu, kde již působili jiní výborní nevidomí hudební pedagogové. Nabídku přijal. Působil zde ovšem pouze po dva roky a odešel do důchodu. Stává se varhaníkem v Roztokách u Prahy. V opisování not stále pokračuje, protože vytištěných hudebnin v Braillově notaci je poskrovnu.

Manželé Permanovi odešli do domova důchodců v Božicích u Znojma. Perman ani tam nezahálel. Hrál v kapli na varhany. Zaměstnanci je oba měli velmi rádi, protože byli společenší a vždy v dobré náladě. V r. 1973 mu jeho paní zemřela. V létě r. 1975 odejel na dovolenou ke své neteři, kde hodlal dokončit svou rozepsanou skladbu. Po krátké nemoci však náhle zemřel.

Kromě činnosti pedagogické zaujímá v jeho životě tvůrčí činnost skladatelská. Pedagogická práce ho natolik zaneprázdnňovala, že se nemohl věnovat skladbě větších forem. Napsal 13 mší, Concertino pro flétu, Šest malých skladbiček pro klavír, Romanci pro housle s klavírem, Tarantellu pro housle s klavírem, Koncertní fantazii na české národní písně pro housle s klavírem, Čtyři skladby pro klavír, Vzpomínky, Dva smíšené sbory s orchestrem, Sbirku písní aj. Ještě v r. 1973 diktoval, a to už za pobytu v domově důchodců v Božicích, své manželce koncert pro housle a orchestr. V r. 1975 napsal svou poslední skladbu Suitu pro lesní roh a klavír, tentokrát již v bodovém písmu, jelikož již nebylo, komu by diktoval.

PEROV, M.

Ruský tyflop.

V r. 1901 sestavil návrh zkratkopisu pro Braillovu ruskou azbuku. Pro slovanské jazyky není zatím žádný zkratkopis vhodný. Buď je natolik složitý, že jeho soustava je zvládnutelná jen s velkými obtížemi, nebo je z hlediska ortografického nepřijatelná. Nejedná se o těsnopis, kde bychom mohli tuto skutečnost přehlédnout.

PERO z Mexia

Španělský vědec.

V r. 1542 vydal spis *Silvio variarum lectionum*, ve kterém se zmiňuje o možnostech psaní a čtení rytých tabulek s voskovou vrstvou pomocí rydla a hmatu.

Zabývá se i jinými možnostmi čtení pro nevidomé. Popisuje vlastně první speciální pomůcku určenou pro nevidomé. Vzorem písma, jako konečně všem v této době, je Quintilianova Tabella.*¹⁾

¹⁾ *Ruský tyflopod Semjevskij zkonstruoval ve 20. století podobnou podložku pro kreslení a rýsování. Vosk doplnil jinými vhodnými hmotami*

PESENTI, Martino

* 1600

† 1647

Mistr instrumentální hudby raného baroka.

Narodil se v Benátkách. Ke svému jménu vždy připojoval slovo cieco – slepý nebo caecus a nativitate – slepý od narození. Jeho nakladatel ho považoval za jeden z divů Benátek. Jindy ho jmenuje Il meriviglio del nostro secolo, div našeho století.

Z jeho děl to jsou především capriccia (Capricci stravaganti), moteta, taneční formy, tria aj. Jejich titulní list je vyzdobený portrétem autora. V tancích uplatňuje enharmoniku a užívá dosud neznámé tóniny, jako Dis dur apod.

PEŠÁK, Milan

* 22. 4. 1963

Od poloviny 90. let 20. století je vůdčí postavou Hnutí nevidomých občanů České republiky.

Narodil se v Přerově. Již v dětství se u něho projevila vážná zraková vada, v jejímž důsledku navštěvoval ZŠ pro slabozraké žáky v Bratislavě. Studia na Gymnáziu pro mládež s vadami zraku v Praze úspěšně ukončil v r. 1982. Už tehdy se projevil jeho živý zájem o výpočetní techniku, který po příštích deset let profesně uplatnil jako programátor a vedoucí programátorského týmu ve výrobním podniku SI META a posléze jako odborník na zpřístupňování technických slepekých pomůcek ve FENES ČSFR. V r. 2005 úspěšně zakončil magisterské studium na katedře speciální pedagogiky PF MU v Brně a získal titul Mgr. Název diplomové práce: Aspekty zaměstnatelnosti občanů se zrakovým postižením.

Do hnutí nevidomých občanů se zapojil již v 80. letech minulého století jako kvalifikovaný dobrovol-

ný instruktor prostorové orientace a samostatného pohybu později osleplých osob. To však byl pouze začátek jeho cílevědomé dráhy. Bezprostředně po 17. listopadu 1989 se stal jedním ze zakládajících členů ČUNS.

Koncem r. 1992 nastoupil do funkce výkonného ředitele ČUNS a v r. 1994 byl III. valným shromážděním zvolen jejím druhým prezidentem. V následujících dvou letech intenzivně pracoval – spolu se svým protějškem ze SNS Vlastimilem Císařem – na sloučení těchto dvou celostátně působících organizací. Když pak v r. 1996 ke sloučení došlo, stal se prvním prezidentem SONS ČR a je jím dosud.

Z dalších koncepčních počínů M. Pešáka jmenujeme transformaci speciálních služeb pro nevidomé a slabozraké občany do obecně prospěšných společností Dědina, Tyfloservis a krajských TyfloCenter. Tímto opatřením byla oddělena profesionální činnost v oblasti péče o NS občany od spolkových aktivit členů SONS. Je také jeho zásluhou, že tato organizace má od r. 2001 konečně sídlo v budově odpovídající jejímu významu.

V posledních letech se M. Pešák věnoval kromě práce pro SONS i vlastnímu vzdělávání a veřejné politické činnosti. V r. 2002 byl zvolen zastupitelem městské části Praha 11 (svého bydliště). Je si vědom, že v péči o nevidomé osoby je třeba navazovat na dřívější zkušenosti. Také proto vlivem své neformální autority podpořil vydání tohoto lexikonu.

Jeho autoritu se naučily ctít i státní orgány poté, co v lednu r. 2000 vedl české nevidomé občany do úspěšné protestní demonstrace před Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR za zachování specifických služeb pro NS. Je držitelem Výroční ceny za činnost ve prospěch zdravotně postižených osob každoročně udělované Ministrem zdravotnictví ČR.

Oporou v jeho činnosti je mu jeho manželka, s níž vychoval dvě děti.

R.V.

PETIOVÁ, Terézia

* 9. 5. 1952

Pracovnice Únie nevidiacich Slovenska.

Narodila se ve Viničkách. V rodné obci, později v Stredě nad Bodrogom a nakonec v Bratislavě absolvovala ZŠ (1958–1962), v letech 1965–1967 navštěvovala ZŠ pro slabozraké

v Bratislavě. Střední škola ekonomická (1967–1971) v Trebišově a UKo v Bratislavě (1995–2000) obor Speciální pedagogika, specializace: výchova hluchoslepých.

Svůj profesionální život začala v košických Inženýrských stavbách jako samostatná referentka ekonomiky práce pro dopravu. Léta 1982–1988 prožila v plném invalidním důchodu bez zaměstnání a v letech 1988–1991 pracovala ve výrobním družstvu Obzor v Košicích. Od r. 1992 až do současnosti je vedoucí krajského střediska ÚNSS v Košicích.

T. Petiová je od r. 1993 členkou ÚR ÚNSS, od r. 1996 její místopředsedkyní. Významnou měrou se přičinila o získání budovy pro otevření Oblastního (t. č. krajského) střediska ÚNSS a jeho postupného přebudování na Dům aktivního vidění. Cílem je vytvořit prostorové podmínky na poskytování služeb komplexní péče pro ZP občany, kde je vytvořeno pracoviště pro oftalmologa, optometristu, zrakového terapeuta, sociálního pracovníka a instruktora sociální rehabilitace.

Ve snaze pomáhat a zkvalitňovat život a práci nevidomých lidí na Slovensku si T. Petiová rozšiřovala znalosti a poznatky na různých zahraničních cestách: Evropské fórum nevidomých žen v Stockholmu, generální shromáždění WEBU v Torontu a návštěva Kanadského národního institutu pro ZP, stáž v Perkinsově škole (Watertown), světové shromáždění nevidomých žen a generální shromáždění WEBU, Evropské setkání nevidomých žen a generální shromáždění EBU.

T. Petiová je mezi slovenskou nevidomou komunitou známa svou zaníceností, obětavostí, vytrvalostí se snahou dotahovat věci do konce. I tyto vlastnosti se podepsaly pod ocenění Cena města Košice (za rozvoj sociálních služeb pro NS (1996) a státní vyznamenání Pribinův kříž 3. stupně.

G.R.

PETZELT, A. R.

V r. 1868 vynalezl šablonu pro psaní Braillovým bodovým písmem a podal návrh na rekodifikaci systému Braillovy bodové hudební notace. Oba návrhy mají dnes pouze historickou cenu. V praxi se neujaly a zapadly.

PFANSTIEL, Bernhard

* 1861

† 1940

Německý hudebník. Proslul rovněž znalostmi několika cizích jazyků.

Narodil se v Drážďanech. Oslepl po spále v prvním roce svého života. Vyrstl v Lipsku, kde již jako čtrnáctiletý hrál veřejně s orchestrem lipského Gewandhausu Mozartův klavírní koncert. Na Lisztovu radu přešel od klavíru k varhanám.

Ve své době patřil k nejvýznamnějším německým koncertním varhaníkům. Byl regenschorim v kostele sv. Kříže v Drážďanech. Přispěl k oživení hudebního života města.

Kromě hudebního talentu měl nadání pro cizí jazyky. Ovládal latinu, řečtinu a dalších osm živých jazyků.

PFEFFEL, Gottlieb Konrad

* 26. 6. 1736

† 1809

Německý básník a spisovatel.

Narodil se v Colmaru. Od dětství trpěl vážnou oční chorobou. Ve 21 letech oslepl úplně. Uvádí se, že byl zakladatelem a vedoucím jakéhosi azylu pro nevidomé (od 1773), který za Francouzské revoluce zanikl. Od r. 1803 zastával místo prezidenta evangelického konzistoria.

Získal si popularitu svými básněmi a povídkami. Část jeho díla jsou alegorie. Ve svých básních používal i vtipy, které mnohé občany pohoršovaly. Co je však pozoruhodné, napsal báseň o Paradisové, která ji zhudebnila.

Mnohem později, až kolem roku 1970 byl v Německu vydán výbor jeho díla pod názvem Štír a pásáček. Jsou to bajky, epigramy a povídka o pudlíkovi, kterou kritika označuje za nejlepší.

PFEIFER, Hubert

* 1891

† 1932

Německý hudební skladatel.

Narodil se v Barmenu jako syn barvíře. Oslepl brzy po narození po zánětu rohovky, který vznikl nevypláchnutím očí po porodu.^{*1)} Vychován byl v Ústavu pro nevidomé v Dürenu, kde se učil hře na klavír, varhany a violoncello. Své hudební vzdělání si doplnil na konzervatoři v Elberfeldu.

Nějaký čas byl varhaníkem ve svém rodišti. Později působil jako koncertní klavírista a jako soukromý

učitel hudby. Marně hledal místo učitele kompozice na některé z konzervatorií. Jeho příjmy byly proto nepravidelné a navíc se o ně musel dělit s písaři not, kterým diktoval své skladby.

Byl jedním z těch, kteří neváhali své tvorbě obětovat existenční zabezpečení a v jeho případě i zdraví a život.

Jeho tvorba začíná skladbami klavírními a písněmi. Později to byly sonáty a nakonec i velké orchestrální partitury. Není snad bez zajímavosti, že již jako pětiletý skládal drobné skladbičky pro citeru, na kterou se již tehdy naučil hrát.

V pětatřiceti letech začíná churavět, ale nemá dostatek peněz na léčení. Jeho tvůrčí zaujetí mu také nedovolovalo odpočinek. Cítil, že je třeba spěchat, má-li své dílo dokončit. Umírá uprostřed svého nejzávažnějšího díla, kantáty Chvalozpěv slunci.

Po jeho smrti byla založena Společnost přátel Pfeiferova umění, která si vytkla cíl vydat a propagovat jeho dílo. Jak už to bývá, pozdě, ale přece. Takovou pomoc potřeboval za svého života. Němečtí nacisté tuto společnost však brzy rozpustili.

Pfeifer skladatelsky vychází z polyfonie, kterou rozvíjí uvolňováním jednotlivých hlasů. Umírá v době, kdy snad dospěl k symfonické i operní tvorbě, které však zůstaly pouze jeho snem. Nejvýznamnější z jeho díla je mše E dur, kantáta Lásky, tři zpěvy pro alt s orchestrem, klavírní sonáty, Houslová sonáta aj.

^{*)} V té době nebyla prováděna kredeizace

PIELASCH, Helmut

* 24. 3. 1917

† 28. 4. 1986

Předseda Svazu nevidomých a slabozrakých NDR a generální tajemník Evropského regionálního výboru WEBU.

Narodil se v Gelsenkirchenu jako syn horníka. Vyučil se karosářem.

Na studium neměla rodina dost peněz. Netrvalo dlouho a Pielasch narukoval jako mnoho jiných Němců, aby bojoval za Hitlerovy zvrácené ideje. Stal se letcem. V r. 1941 byl těžce raněn do hlavy a oslepl.

V letech 1941–1943 se připravoval na povolání stenotypisty. Potom navštěvoval dvouletou školu pro správní zaměstnance.

Po válce se stal ředitelem rehabilitačního střediska v Neuklosteru. Toto zaměstnání ho přivedlo do

kontaktu s řešením širších problémů nevidomých. Později byl povolán na místo vědeckého spolupracovníka do Ministerstva zdravotnictví NDR, kde působil až do r. 1976.

Nejdříve byly v Německu zakázány všechny společenské organizace. V padesátých letech se situace změnila. Stal se členem přípravného výboru tvořící se organizace nevidomých NDR. Na jejím ustavujícím sjezdu v r. 1959 byl zvolen předsedou. Působil se o bohatý život této nové organizace státem mocně podporované. V r. 1972 byl zvolen generálním tajemníkem Evropského regionálního výboru Světové rady pro blaho slepců. Stal se zakladatelem světové organizace nevidomých sportovců.

Vedle svého zaměstnání i funkcí se staral o neustálé sebevzdělávání. V r. 1953 ukončil studium učitelské, r. 1969 studium na Akademii pro státní a právní vědy v Babelsberku. Výsledkem byly dvě doktorské promoce, ekonomických věd a filozofie. Jeho rigorózní práce *Geschichte des Blindenwesens in Deutschland und der DDR* (1971), jejímž spoluautorem je dr. Jedicke je plná třídního boje, komunistické ideologie a socialistického pojetí péče o nevidomé. Přesto obsahuje informace a data, kterými obohatila historii tyflopédie. Ve stejném roce napsal i *Das Recht der Sehgeschädigten*.

PIGMENIUS

† 363

Římský kněz.

Narodil se v Římě, kde také působil. Zrak ztratil ve své dospělosti. Traduje se o něm, že po svém oslepnutí se vrhl z mostu do Tibery, jelikož mu jako slepci nebylo dovoleno sloužit. Vzniklo podezření, že Bůh ho potrestal za nějaké nepravosti.

PIGNIER

* 1785

† 1874

Ředitel Národního ústavu pro mladé slepce v Paříži.

Narodil se v Paříži. Vystudoval lékařství. V roce 1821 byl povolán za ředitele Ústavu pro nevidomé v Paříži. Podařilo se mu ústav zvelebit. I hudbě věnoval patřičnou pozornost. Hudební oddělení povýšil na středoškolskou úroveň. V reliéfním písmu byla vydána učebnice harmonie a hry na varhany. V r. 1836 zavedl ladění klavírů, na kterém si zvláště zakládal.

Otázka nejvhodnějšího písma pro nevidomé žáky nebyla dosud vyřešena. Pignier zpočátku podporoval

zavedení písma svého předchůdce, ale byl zastáncem jakékoliv soustavy bodového písma. Dokument o korespondenci Barbiera s Pignierem a Braillem se nalézá v Braillově muzeu v Coupvray.

Podle některých pramenů se pokusil zavést Braillovo bodové písmo, ale spíše jako pozoruhodnost, a to zase jen pro psaní, především však not. Snad vyzval Brailla, aby přepsal do svého písma dějiny Francie.

Podporoval hudební vzdělávání nevidomých s cílem jejich životního uplatnění, zavedl přípravu k povolání varhaník a ladič klavírů.

Nejschopnějším absolventům ústavu doporučoval, aby zde zůstali vyučovat. Šlo to tak daleko, že vyučovali takřka jenom nevidomí učitelé, což rozhodně nepřispívalo k výchově v nejširším slova smyslu.

Každý nevidomý byl povinen vyučit se více řemeslům. V r. 1836 získali dva chovanci za své objevy patenty. Není však známo, které to byly.

Přesto se stále častěji ozývá kritika, že věnuje největší pozornost manuální výchově. Tato kritika ho deptala, protože byl přesvědčený, že právě tyto dovednosti nejvíce přispívají k samostatnému životu nevidomého. Ze strany chovanců měl ale podporu a vděčnost.

Napsal dva spisy: *Notices biographiques sur trois professeurs et anciens élèves de l'Institution des jeunes-aveugles de Paris* a *Essai historique sur l'Institution des Jeunes-aveugles de Paris*.

PICHT, Oskar

* 27. 5. 1871

† 15. 8. 1945

Učitel v Ústavu pro nevidomé děti v Berlíně-Steglitz, později ředitel ústavu v Bromberku a konečně v Berlíně-Steglitz. Konstruktor několika typů psacího stroje Braillovým bodovým písmem, propagátor vzdělávání nevidomých a organizátor jejich společenského života.

Narodil se v Pasewalku jako syn pekaře. Jelikož toto řemeslo mělo v rodině dlouholetou tradici, předpokládalo se, že i Oskar bude pekařem. Brzy se však projevilo jeho mimořádné intelektuální nadání, a proto po dokončení povinné školní docházky odchází na učitelský seminář. Po jeho absolvování (1891) působil jako učitel nejdříve v Marienthalu a od r. 1894 v pomoranském Bahnu.

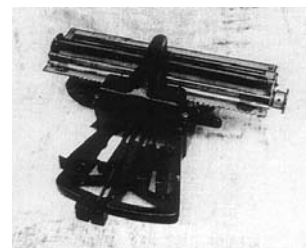
V r. 1897 vstupuje do kurzu, pořádaného vedením ústavu pro nevidomé ve Steglitz u Berlína, pořádaného pro přípravu učitelů, kteří se hodlají věnovat výchově a vzdělávání nevidomých. Během dvou let vnikl do problematiky natolik, že kurz absolvoval s tvůrčími záměry přispět k rozvoji přesnosti, rychlosti i kvality psaní Braillovým bodovým písmem s možností současné kontroly psaného textu, což dosavadní pomůcky neumožňovaly.

V r. 1899 nastupuje do steglitzkého ústavu jako učitel. Byla mu svěřena péče o rozsáhlou ústavní knihovnu. Stará se o soustavné rozšiřování jejich fondů. Technika opisování tradičním způsobem byla velmi nesnadná. Psaní na pražské tabulce vyžadovalo značnou námahu. Použití jiných pomůcek bylo ještě náročnější. Od začátku se proto Picht zabývá zdokonalováním svého psacího stroje, který zkonstruoval již v době dokončení speciálního kurzu (1899).^{*1)}

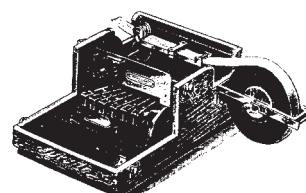
O. Picht byl iniciátorem natočení prvního filmu o životě a práci nevidomých. Později začal také využívat rozhlas, který se začal rozvíjet, k přednáškám o výchově nevidomých.

V r. 1912 odchází do Ústavu pro nevidomé v Bromberku jako ředitel. V r. 1920 byl nucený území dnešního Polska opustit. Ještě tentýž rok je jmenován ředitelem ústavu ve Steglitz, který vedl 13 let. Po nástupu fašismu v Německu byl v r. 1933 dán z tzv. úsporných důvodů do penze. Prožil potom druhou světovou válku v ústraní. V muzeu jeho rodného městečka jsou vystaveny dva typy jeho stroje včetně pomůcky pro dorozumívání s hluchoslepými.^{*2)}

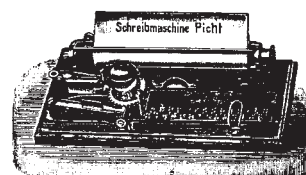
Již v r. 1899 „spatřil světlo světa“ první skutečný Pichtův psací stroj pro Braillovo písmo s dosud neobvyklým řešením. Byl konstruován pro psaní oběma rukama.^{*3)} Patentovat si jej nechal až v r. 1901. Následovalo potom dalších devět patentů, jejichž předmětem byly stroje pro stenotypisty i pro psaní běžnou latinkou.

Psací stroj z r. 1897

Psací stroj pro stenotypisty z r. 1905

Psací stroj pro psaní latinkou

Zvláště zajímavou byla novinka z r. 1916. Mechanickou sílu nahradil elektromagnety. Ve dvacátých letech učinil pokus vyrobit perforováním pásku papíru automatické psaní.

Napodobil perforovaný papír používaný u tzv. flašinetů. Tyto elektrické stroje měla údajně vyrábět firma Haake. V r. 1926 se vyrobilo několik psacích strojů, které bylo možné mechanicky propojit k pořizování kopií. Posledním typem psacího stroje (1932), který Picht zkonstruoval, byl typ pro psaní osmibodovým německým zkratkopisem.

V r. 1907 byla na výstavě psacích strojů v Benátkách udělena Pichtovi zlatá medaile. V r. 1918 byl vyznamenán Záslužným křížem za péči o válečné slepce.

Picht nebyl jediným vynálezcem. Pomineme-li amerického Halla, byli to další, z jejichž strojů se žádný v Evropě nerozšířil. Byly to stroje jako např. rakouský Nowak, Herzberg, v Holandsku tzv. hultigraph, stroj Engelmannův, Dussandův, Vaughanův, Pascalův, Uzaikiho, Staisbyův, českého konstruktéra Rokose aj.

O. Picht si byl vědom významu dějin slepeckého hnutí. Když se stal v r. 1920 ředitelem Ústavu pro nevidomé děti, nastal i další rozmach při ústavu fungujícího slepeckého muzea.

Pichtovo jméno se denně na školách pro nevidomé skloňuje ve všech pádech v souvislosti s dosud nejužívanější pomůckou, která zprostředkovává nevidomým vzdělání. Oskar Picht se zapsal jako jeden z nejvýznamnějších tyfletechniků. Jeho psací stroj byl donedávna nepostradatelnou učební pomůckou a provázel studenty i ostatní nevidomé po celý život. V současné době se stále více uplatňují elektronická zařízení, z nich některá využívají podobné klávesnice jako má Pichtův stroj, u jiných lze používat běžnou počítačovou klávesnici.

První výrobky mechanických Pichtových psacích strojů zhotovila berlínská firma Ruppert. Od r. 1901 vyráběla stroje firma Richard Schuff. V r. 1902 provedl mechanik Vernicke úpravu pro tovární výrobu u firmy Edelmann, která později vytvořila fúzi s firmou Herde a Wendt. V r. 1931 získává právo prodeje Otto Vierling v Drážďanech. Jeho firmu po druhé světové válce převzal německý Svaz nevidomých. Po r. 1945 vyráběl Pichtovy psací stroje také Svaz nevidomých v Marburku. Po roce 1993 začala vyrábět tyto stroje i česká firma Spektra. Na Slovensku je vyráběn typ Tatrapoint. Dnes již nelze zjistit všechny výrobce.

^{*)} V ruské literatuře se můžeme dočíst, že snad psací stroj pro psaní Braillovým písmem vynalezl ještě před Pichtem petrohradský tyflopeditický A. N. Robako. Uvádí se, že

Picht jeho konstrukci okopíroval. Takové tvrzení nebylo jinde nalezeno

^{*)} Pichtovy psací stroje jsou ve sbírkových fondech slepeckých muzeí v Berlíně, DTI TMB, Hannoveru, Moskvě a Vídni

^{*)} Teprve v pozdější době se objevily typy pro psaní pravou rukou (v případech zkrácené laterality i pro levou ruku)

PINKERNEIL, August Friedrich

* 1890

† 21. 5. 1967

Pracovník Marburského studijního ústavu pro nevidomé akademiky.

Narodil se v Bochumi. Po dokončení studia dějin, germanistiky a filozofie, byl v r. 1916 na Philippově univerzitě v Marburku promován. V r. 1917 se stal členem a předsedou vysokoškolské knihovny Studijního ústavu marburských nevidomých akademiků. Za své zásluhy hospodářského odborníka, ale zvláště za činnost v péči o slepé mu v r. 1963 bylo uděleno vysoké vyznamenání a v r. 1965 byl navíc oceněn velkým spolkovým záslužným křížem s hvězdou.

PIRŠČOVÁ, Mária

* 6. 5. 1922

† 7. 8. 2002

Slovenská vychovatelka.

Narodila se v obci Pongrácovce. Celý svůj život zasvětila práci pro nevidomé děti v levočské ZŠI pro NS. Za 30 roků, které věnovala výchově ZP mládeže prožila s nimi množství lidských osudů. Ve svém životě i práci dodržovala zásady jako spravedlnost, disciplína, kultura, o kterých byla přesvědčená, že jen jejich principiálním dodržováním ulehčí praktický život svým svěřencům. Ona sama se v životě řídila stejnými principy.

Po skončení měšťanské školy absolvovala dvouletý kurz pro vychovatele a na tomto postě pracovala od r. 1949 do r. 1962, kdy se stala vedoucí vychovatelkou v levočské ZŠI. V r. 1979 odešla do důchodu.

V květnu r. 2002 M. Pirščovou, u příležitosti jejích osmdesátin, přijal primátor města Levoče, aby jí osobně poděkoval za péči, kterou věnovala výchově nevidomých dětí.

G.R.

PIVÁR, Ignac

Maďarský tyflop, ředitel Ústavu pro nevidomé v Budapešti.

V r. 1893 podává návrh na adaptaci Braillova písma pro nevidomé na maďarský jazyk. Oficiálně byla schválena až v r. 1901.

PLATEAU, Josef Antoine Ferdinand

* 14. 10. 1801

† 25. 9. 1883

Význačný experimentální fyzik, byl téměř třicet let svého dlouhého života nevidomý.

Narodil se v Bruselu. Vystudoval na univerzitě v Lutychu fyziku a matematiku. Promoval v r. 1829.

Nejprve vyučoval fyzice v Bruselu, později byl povolán na univerzitu v Gentu jako profesor fyziky. Za své výzkumy v oboru světla byl v r. 1836 jmenován řádným členem belgické Akademie. Tyto výzkumy nepřinesly Plateauovi pouze slávu, ale měly pro něho také tragické následky. Poranil si při nich sítnici do té míry, že to vedlo k úplné ztrátě zraku. Z tohoto důvodu se r. 1843 vzdal své profesury. O rok později byl na své původní místo znovu povolán a byla mu umožněna další vědecká činnost.

Když začal ztrácet zrak, přešel od světelných experimentů k výzkumu změn tvarů kapky oleje v roztoku vody a alkoholu. V těchto výzkumech pokračoval i jako nevidomý.

Plateau byl členem akademii v Paříži, Londýně, Berlíně a Amsterdamu.

PLATZER, Prokop Franz Rafael

* 25. 10. 1758

† 19. 7. 1825

Organizátor péče o nevidomé v Čechách. Jeden ze zakladatelů Soukromého ústavu pro slepé děti a na oči choré v Praze na Hradčanech.

Narodil se v Praze. Byl jedním ze zakladatelů Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech a jeho první ředitel. O vedení ústavu buď ztratil zájem nebo neměl čas, protože nový ředitel musel mnoho napravovat. Byly zde ovšem problémy, protože ústav byl v první řadě léčebnou. Metodické otázky pedagogické a didaktické se rozvíjely souběžně.

PLONKA, Jerzy

Polský matematik.

Matematika ho zaujala již v dětství, ale jako nevidomý nemyslel, že by se jí mohl zabývat profesionálně. Věnoval se studiu hudby. O matematiku se začal zajímat hlouběji u příležitosti zkoušek pro středoškolské učitele, kterých se zúčastnil v r. 1954.

Po dokončení kurzu nastoupil jako učitel do Wroclawské školy pro nevidomé a začal studovat na tamní univerzitě matematiku. V této době vyšel jeho zajímavý článek v časopise Szkola specjalna o hudebních schopnostech nevidomých. V r. 1961 získal diplom magistra. Po třech letech promoval jako doktor matematických věd.

Jeho dizertační práce byla přijata a získal místo asistenta na wroclawské pobočce Akademie věd. Po dalších třech letech se stal docentem matematického ústavu ve Varšavě. V r. 1969 se opět vrátil do Wroclawi jako samostatný vědecký pracovník.

Zúčastnil se matematických konferencí v Československu, Maďarsku, Rumunsku a Německu, kde přednášel. Byl pozván na roční stáž na univerzitu ve Winnipegu. Měl možnost studovat i přednášet. Napsal tam asi 12 pojednání, která byla publikována v USA. Po návratu studijně navštívil Anglii a Francii. Přednášel na darmstadtském středisku pro algebru.

PO, Liny Michajlovna

(vlastním jménem Polina Michajlovna GORENSTEINOVÁ)

* 1899

† 1948

Ukrajinská výtvarnice.

Narodila se v Jekatěrinoslavi na Ukrajině. Již od dětství ráda modelovala. Stejně tak ráda také tančila. Protože bylo pro ni těžké rozhodnout se pro jednu z těchto lásek, přihlásila se v roce 1921 současně k přijímacím zkouškám na vysokou školu choreografickou a na vysokou školu výtvarných umění obor sochařství. Po úspěšně vykonaných obou zkouškách se rozhodla pro choreografii a postupně se stala vynikající a známou balerinou.

Po dokončení studií si založila vlastní baletní studio a přijala umělecké jméno. Ohlasy na její umělecké výkony byly velmi příznivé. Ve svých dvaceti letech se zúčastnila konkurzu do moskevského Velkého divadla. Byla přijata. Stávalo se, že bylo třeba všechny

pohyby skicovat. Vzhledem k jejím sklonům k výtvarnému umění se jí to dařilo.

V r. 1934 po těžké chorobě (zápalu mozkových blan) ochrnula a ztratila zrak. Když si jednou v nemocnici lékař povšiml figurky, kterou z přebytku volného času vymodelovala ze střídy chleba, přinesl jí plastelínu, aby si ukrátila dlouhou chvíli. Po několika pokusech vymodelovala malou myšku a později hlavu zasmušilé dívky, kterou pojmenovala Veronika. Zvláštní význam pro ni mělo setkání s akademickým malířem Něstrovem, který ji povzbudil v jejím zájmu.

Úspěch smutné Veroniky rozhodl o budoucnosti Liny Po. Zůstane umělkyní. Své představy však nebude vyjadřovat tancem, nýbrž sochami. Naplní svůj život, nebude nikomu na obtíž.

Zpočátku modelovala z plastelíny, později přešla k hlíně. To bylo dalších několik let, kdy byla upoutána na lůžko. Každou sochu nejprve zvolna modelovala ve své představě a pak teprve přistoupila k modelování skutečnému. Pracovala téměř výhradně jen rukama, výjimečně používala malé kostěné dláto. Pravou rukou modelovala, levou si stále ověřovala výsledky. Byla si vědoma potíží komponovat vzájemné proporce sochy. Mezi prací proto ustávala a vyvolávala si zrakové představy o předmětu. Vypovídala, že ji inspiruje ruská romantická hudba.

Když po mnoha letech opustila lůžko, navštěvovala galerie a muzea a studovala tam velká sochařská díla. V r. 1937 vytvořila cyklus soch Taneční suita, v r. 1938 sochu Skok. Potom to byly Národní tance, z nichž upoutaly Gopak a Ruský národní tanec. K tanečním námětům se vrátila ještě v r. 1942 Východní suitou. Vytvořila též portréty Puškina, Čechova, Paganiniho aj.

Za války byla evakuována do Ufy, kde vytvořila řadu děl inspirovaných touto těžkou dobou. Jsou to: Bez přístřeší, Lidový mstitel, Hrdinský čin vojína Cukalina, Ve fašistickém otroctví, Mladý partyzán aj. Po ukončení války vytvořila sochy: Děvče u volantu a Naše mládež.

Když byla v r. 1946 uspořádána první souborná výstava této nevidomé sochařky, bylo na ní soustředěno přes sedmdesát jejích prací. Soubor výtvarných děl vzbudil zaslouženou pozornost laiků i odborníků.

PODHRADSKÝ, Adam

Slovenský písničkář.

Povoláním farář. Oslepl v dospělosti r. 1841. Veršovat nepřestal. Skládal i nadále rozmarné písničky, které se ještě dlouho zpívaly v Malostankovské oblasti u Trenčína.

PODLUCKÝ, František

* 7. 4. 1905

† 21. 4. 1996

Ladič klavírů i jiných hudebních nástrojů, učitel ladění.

Narodil se v Kuželově na Moravském Slovácku. Do školy začal chodit v místě bydliště. Do brněnského ústavu byl jako nevidomý přijat až r. 1922. Po dokončení povinné školní docházky a povinném vyučení kartáčníkem se věnoval hudbě a vyučil se ladění klavírů, které potom provozoval po celý život. Z ústavu odešel v r. 1928.

Po odchodu J. Vinglárka byl v r. 1936 přijat jako učitel ladění klavírů do Ústavu pro nevidomé v Brně, kde působil do r. 1950. Zavedl výuku ladění akordeonů a harmonii. Seznamoval žáky i s laděním varhan. Byl mimořádně zručný. Tuto zručnost vyžadoval i po žácích zdůrazňováním dovedností v malých klavírnických pracích. Byl posledním učitelem ladění, protože ústavy byly koncem r. 1950 zrušeny a nastala diferenciací základních a středních škol.

Počátkem r. 1951 přestupuje jako učitel ladění do učňovské školy pro nevidomé v Praze po dobu, než byla založena Odborná ladičská škola pro mládež s vadami zraku při Odborné hudební škole v Praze, kam přicházejí i žáci z Brna. Svou pilnou prací a důsledností přispěl ke zvýšení úrovně této školy, která je mimo Královskou kolej v anglickém Albrightonu jediným odborným středním učilištěm svého druhu. Přispěl k upevnění tradice nevidomých a slabozrakých ladičů. Vychoval několik generací absolventů, kteří se v tomto povolání dobře uplatňují. Zasloužil se o to, že jsou u nás nevidomí a slabozrací ladiči neustále vyhledáváni.

Na Odborné ladičské škole působil do roku 1965. Vychoval za sebe zdatného nástupce v osobě Jána Melichera, rovněž dřívějšího žáka brněnské školy.

František Podlucky patřil mezi mimořádně zručné a svérázné nevidomé osobnosti. Tělesnou i duševní svěžest, pracovní iniciativu a zájem o starosti jiných si uchoval až do stáří. Po odchodu do důchodu ještě ladil klavíry všude tam, kde to bylo potřeba. Byl mimořádně zručný i jako opravář hodin. Sám proponoval a naplánoval zavedení ústředního vytápění ve svém domku. I v této době se zajímal o práci na Odborné ladičské škole v Praze.

Byl to člověk skromný a prostý. Ze svých praktických zkušeností rozdával žákům vše, co dovedl.

Aby lépe pochopili konstrukci klavírů, vyráběl s nimi např. školní kolečnický*¹⁾ aj. Byl to člověk poctivý a pracovitý.

*¹⁾ *Součást klavíru pro uchycení strun*

PODZIMEK, Josef

* 11. 1. 1906

† 6. 10. 1974

Učitel ZŠ pro nevidomé v Praze na Hradčanech.

Narodil se v Rovenskú. Nejdříve vyučoval v Deylově ústavu, kde také vedl dětský pěvecký sbor. Později na ZŠ pro nevidomé v Praze na Hradčanech vyučoval do r. 1973.

Po diferenciaci československých speciálních škol a ústavů v r. 1951 se stal ředitelem školy. Svou práci vykonával tvůrčím způsobem. Věnoval se tvorbě učebnic a učebních pomůcek.

Podzimek po léta vedl časopis Pro naše nejmenší. Do jisté míry navázal na tradici hudebního vzdělávání nevidomých, která ovšem právě přešla vyšší formou do Deylova ústavu. Hře na hudební nástroje se však vyučovat nepřestalo, i když zpočátku působila určitě obtíž nová organizace ZŠ pro nevidomé i ZŠ pro slabozraké.

Velice aktuálním a nanejvýš potřebným jeho dílem byla Pravidla pro přepis matematických značek do Braillova písma (1958). Po několik desetiletí byla jedinou příručkou pro učitele matematiky na základních i středních školách pro nevidomé. V r. 1983 vyšel v Moskvě Bykovův Systém matematických, fyzikálních, astronomických a chemických znaků, s jehož zaváděním byly určité obtíže, a tak učitelé ještě do r. 1995 pracovali podle Podzimkovy příručky. V roce 1995 vyšla v Praze nová kodifikace Braillova písma pro český jazyk, ve které byla obsažena i nová rekodifikace matematických znaků. Do škol byla zavedena postupně.

POGGIOLINI, Oreste

† 1. 8. 1938

Italský pracovník ve slepectví.

Prezident spojených škol pro nevidomé, zakladatel časopisu Gennariello a šéfredaktor časopisu Argo – Rivistra trinestra. Zastával též funkci prezidenta ná-

rodní školy pro nevidomé žáky Vittoria Emanuela II. ve Florencii, vedl slepeckou tiskárnu a byl pokladníkem Spojených organizací nevidomých Itálie.

POKORNÁ, Marie

* 4. 5. 1879

† 17. 11. 1942

Učitelka hry na hudební nástroje v Ústavu pro nevidomé v Brně, koncertní pěvkyně.

Narodila se v Dolních Borech jako nevidomá. Do ústavu pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí byla přijata v r. 1892. Učila se hře na klavír a výborně zpívala. Chovankou ústavu byla do 31. prosince 1911. Potom byla ředitelkou Fr. Pavlíkem přijata do zaměstnaneckého poměru jako dozorkyně.*¹⁾ Vyučovala však hře na klavír – především začátečnický – a bodovému notopisu. V ústavní tiskárně sázela pro tisk ústavem vydávané knihy a hudebniny pro nevidomé.

Mimo výuku se věnovala sporadické koncertní činnosti. Stojí za povšimnutí koncert, na kterém zpívala s bratry Burianovými – evropskými tenoristy – v brněnském Besedním domě.*²⁾ Výuku tohoto oboru však pro svou pasivitu v ústavu nikdy neuplatnila. Důchod prožívala v zaopatřovací ústavu v Chrlících od r. 1935, kde také zemřela.

*¹⁾ *Tuto činnost jako nevidomá nemohla provádět. Bylo to obcházení nařízení o počtu učitelů hudby*

*²⁾ *Besední dům byl oproti Německému domu střediskem brněnské české a moravské kultury*

POLÁŠEK, Václav

* 15. 8. 1958

Pracovník v oblasti kultury a zahraničních styků českých organizací nevidomých osob.

Narodil se ve Frýdku-Místku jako slabozraký s postupnou progresí ostrosti vidění až na praktickou slepotu. Základní školu začal navštěvovat v Místku, později

(1964–1965) přešel do ZŠ pro slabozraké v Litovli, v r. 1966 přestoupil do ZŠ pro slabozraké žáky v Opavě, kde své základní vzdělání dokončil. Středoškolské vzdělání ukončil maturitou na Gymnáziu pro mládež s vadami zraku v Praze (1977). V r. 1979 absolvoval rozšiřující studium vědecko-technických informací na střední knihovnické škole. Ve studiu pokračoval (1980–1985) na FF UK v Praze, obor Teorie a řízení kultury. Název diplomové práce: Způsob života mladé generace (1985). V roce 1993 absolvoval školení Masters CNIB v Kanadě.

Své první zaměstnání získal v Ústavu školských informací, odboru Státní pedagogická knihovna Komenského v Praze jako knihovník (vedoucí studovny, 1976–1985). V letech 1985–1990 působil na federálním výboru Svazu invalidů jako referent pro práci se zdravotně postiženými dětmi a mládeží, od r. 1991 pracoval ve SNS ČR jako ústřední sekretář, 1991–1992 pracoval v ANS FENeS ČSFR jako generální tajemník. Tato organizace byla transformována (1993–1996) na SONS (I) ČR, kde pracoval jako výkonný ředitel. Od r. 1997 působí v SONS (2) ČR, kde zastává funkci ředitele Oddělení pro zahraniční styky a kulturně osvětovou činnost.

Význam V. Poláška je v širokých aktivitách mezinárodního hnutí nevidomých osob. V r. 1990 začal budovat zahraniční styky NS v mezinárodních organizacích (WBU, EBU). Vzhledem k tomu, že v letech 1952–1989 působily v českých zemích organizace NS pod kuratelou SI, byly proto jejich samostatné mezinárodní styky demontovány. Bylo proto nutné takové kontakty a vztahy znovu navazovat, udržovat, rozvíjet a aktivně se zapojit do mezinárodního hnutí NS. V r. 1993 navázal Polášek aktivní spolupráci s EBU. V letech 1993–1998 působil jako místopředseda komise EBU pro informace a kulturu, 1998–2003 se stal členem Řídícího výboru EBU. Od r. 2003 (dodnes) je generálním tajemníkem EBU.

Zorganizoval: Valné shromáždění EBU (Praha 1999), první fórum NS žen a výstavu kompenzačních pomůcek, mezinárodní konferenci o vztazích k veřejnosti (Konference on public relations - Praha 1991), konferenci o hudebním vzdělávání a jeho využití v životě NS (Mariánské Lázně 1994), mezinárodní kongres NS esperantistů (Praha 1996). V letech 1991, 1994, 1997, 2000 a 2003 zorganizoval 6.–10. ročník Mezinárodní soutěže nevidomých hudebních interpretů a Mezinárodní soutěže nevidomých hudebních skladatelů.

Poláškovy aktivity v hnutí českých NS: Od roku 1973 člen ZO zrakově postižené mládeže, 1989 aktivní účast při zakládání ČUNS, 1995–1996 mo-

derátor slučovacího jednání ČUNS a SNS a autor společných komuniké. Podílí se na činnosti místních orgánů SONS.

Poláškovy aktivity v oblasti kultury: organizuje přehlídky zájmové umělecké činnosti NS Tyfloart, Dny umění nevidomých na Moravě, Pražské hudební léto nevidomých (koncerty studentů a absolventů Konzeratoře J. Deyla a dalších NS hudebníků), spolupůsobil při zakládání Slepeckého muzea v Brně aj.

V letech 1982–1986 vykonával funkci předsedy oddílu zrakově postižených sportovců TJ Slovan Svoboda Praha, 1986–1988 zakladatelem a předsedou odboru zrakově postižených sportovců TJ Slavia Praha, 1986–1988 členem výboru Svazu invalidních sportovců, 1980–1988 aktivním sportovcem v lehké atletice, lyžování a kuželkách ZP.

V letech 1986–1989 byl vedoucím Literární přílohy časopisu Zora, zpracovával mnoho článků do časopisu Zora a EBU News Letter.

POLEDNOVÁ, Marie

* 1895

† 1973

Česká básnička, sazečka a knihovnice.

Narodila se v Zadaru jako dcera českého vojenského kapelníka a matky z Dalmácie. Otec rodinu opustil. O zrak ji připravila spála. Byla vychována v Klarově ústavu (od r. 1910) a počítala s povoláním učitelky hudby. K. E. Macan ji však získal do redakce časopisu Zora. Po odchodu do důchodu se odstěhovala do vesničky Sněžná u Kraslic, kde také zemřela.

Byla první sazečkou časopisu Zora a navíc první knihovnicí Macanovy slepecké knihovny. Nebyla to žádná dobře placená práce. Měla jen na životní minimum. Pro české nevidomé vykonala ve funkci knihovnice velmi mnoho.

Tiskem vyšly její dvě sbírky duchovní poezie: První probuzení ze svatého ducha (1934) a Štěstí samoty. Vydávala soukromý časopis Světlo v tmách. Její poezie i prózy mají náboženský charakter.

POLIKARPOV, Nikolaj Petrovič

* 1921

Skladatel ruské populární hudby.

Narodil se ve vesnici Ťaplovo. Od dětství byl nevidomý. Stal se žákem Moskevského ústavu pro nevidomé, kde se mu dostalo také základního hudebního vzdělání. Ve studiu pokračoval v moskevské hudební škole. Svě vzdělání potom dokončil na Jelecké hudební škole pro nevidomé, kde studoval hru na bajan.

Do praktického života vstoupil jako akordeonista v závodním klubu v Krasnoarmějsku. Jeho prvními skladbami jsou vlastenecké a lyrické písně, které vznikaly na počátku války. Lidovými hudebními soubory byly přijímány nadšeně. Počet jeho skladeb rostl, rostla i jejich obliba.

Uvědomil si, že v hudební skladbě je vlastně samoukem. V letech 1950–1956 navštěvoval proto semináře hudební teorie. Jeho skladby vyšly v několika sbornících.

POLLAK, Simon

Americký tyflop, ředitel Ústavu pro nevidomé v Saint Louis v Missouri.

V r. 1860 zavedl v Ústavu pro nevidomé v Saint Louis (Missouri) Braillovo bodové písmo. Jeho rozšíření bylo zpočátku zamezeno právě vzniklou tzv. newyorskou osmibodovou soustavou. Nakonec však bylo Braillovo písmo uplatněno na všech amerických ústavech.

POLLANDOVÁ-RABANOVÁ, Ema

(viz RABANOVÁ, Ema)

POLUDNICIN, Alexandr

* 1924 (duben)

Ruský hudebník.

Narodil se v sibiřské vesničce Ogněva-Zajimka. V osmi letech si vlastnoručně zhotovil balalajku, na kterou se naučil hrát jako samouk. Ve svých 12 letech oslepl. Stal se žákem školy pro nevidomé v Novosibirsku, kde se věnoval především hudbě. Zvolil si hru na akordeon. V období války často koncertoval v nemocnicích.

Po ukončení výuky na slepecké škole se stal členem loutkového divadla v Novosibirsku. S tímto souborem procestoval celou Sibiř, většinou pěšky za volským potahem. V této době začal komponovat hudbu k loutkovým hrám.

Koncem padesátých let koncertoval se svou manželkou. Začali ho nazývat zasloužilým umělcem Sibíře. V té době byl pozván k natáčení do Moskvy.

Nahrál 60 gramofonových desek. Na zvláštní objednávku nahrál ruské písně pro americké rozhlasové stanice.

V čase zájezdu sibiřského souboru do Francie se oblibě nejvíce těšila Poludnicinova úprava lidových písní. Vydal několik sborníků, ze kterých čerpají amatéři i profesionálové. Kromě lidových písní hrál i skladby Bachovy aj.

PONCOVÁ-VOKOUNOVÁ, Božena

* 15. 3. 1909

† 12. 5. 1985

Česká pěvkyně.

Narodila se v Šedajovicích. Od narození byla téměř nevidomá, a tak rodiče udělali největší chybu, že ji dali ve třech letech do opatrovny pro nevidomé děti při Klarově ústavu v Praze. Výchova zde probíhala pasivně, což mělo pro její další život trvale negativní následky. V devíti letech (1918) byla přijata do školy Hradčanského ústavu pro nevidomé, kde získala všeobecné základní vzdělání. Rovněž se věnovala hře na klavír a na housle.

Když jí bylo 19 let, projevila zájem o sólový zpěv. Základy pěvecké techniky získala u své první učitelky M. Šuhové. V r. 1933 ji při nějaké příležitosti slyšela zpívat J. Nesy-Becherová. Přijala ji za svou žačku.*¹⁾ Protože Poncová měla absolutní hudební sluch, výbornou paměť pro hudbu i slovní text, a k tomu i potřebnou píli i vytrvalost, výsledky se brzy dostavily. Nastudovala se svou učitelkou poměrně rozsáhlý repertoár zahrnující písně a árie ze všech slohových období, od J. S. Bacha až po současné skladatele včetně árií oper St. Sudy a písňových cyklů K. E. Macana. Písně J. Suka a J. Křičky studovala pod dohledem autorů. Její hlas zaujal také Igora Fjodoroviče Stravinského, který byl právě tehdy hostem Nesy-Becherové.

V r. 1936 vykonala Poncová státní zkoušku ze sólového zpěvu. Vystupovala potom velmi často na příležitostných koncertech, a také v rozhlase. Prožívala nadšený potlesk posluchačů s neskrývanou radostí.

Stále bydlela v ústavu. K vlastnímu vyučování se téměř vůbec nedostala, protože pro vedení hradčanského ústavu stačilo, když svým uměním ústav reprezentovala. Vůbec nikoho nezajímal její soukromý život. Byla také proto stále vedena jako chovanka, nikoliv jako učitelka.

Tato situace trvala až do r. 1948, kdy došlo k reorganizaci slepeckých škol a ústavů. Protože nebyla v zaměstnaneckém poměru, nepřešla do stavu učitelů

ani v nově vytvořené ZŠ pro nevidomé ani na hudební škole v Deylově ústavu. Národní správa (v čele s J. Drtinou) rozhodla, aby byla předána do zaopatřovacího ústavu Palata, třebaže její věk tomu neodpovídal. Bylo jí teprve 39 let. Tímto zásahem byl zpřerhán její další umělecký život. A znovu nebylo nikoho, kdo by se postaral o ústavního člověka. Ústavního proto, že snad by už nedovedla řídit svůj samostatný život.

V ústavních zařízeních strávila celých 73 let bez práva na vlastní soukromí. Nikdy nepoznala teplo domova. V polovině padesátých let se sice provdala, ale tento svazek netrval dlouho. Manžel jí záhy zemřel. Takže ani bohatství lásky jí nebylo dopřáno v plné míře. Mnohaletý vliv internátního prostředí neblaze působil na její duševní i tělesný stav, takže v poslední době byla apatická. A v tomto neštěstí končil i její život.

V této souvislosti si připomeňme jinou, méně úspěšnou nevidomou pěvkyni M. Pokornou, která rovněž celý život trávila v ústavu, které se však navíc nedostalo profesionální péče o její hlas.

^{*)} J. Nessay-Becherová byla dcerou K. Nessyho (1857-1891), českého nevidomého hudebního skladatele

PONTON, Mungo

Skotský tyflopedit.

V r. 1833 reagoval na výzvu edinburské Společnosti pro umění vlastním návrhem reliéfního písma pro nevidomé. Sestávalo se z různých reliéfních tvarů. Zobrazeno je v Mellově Encyklopedii. V praxi se neuplatnilo.

PONTRJAGIN, Lev Semjonovič

* 21. 8. 1908

Ruský matematik, univerzitní profesor světového jména.

Narodil se v Moskvě v rodině úředníka. Jeho láska k technice ho přivedla ve 14 letech k nešťastné události. Došlo k výbuchu, v jehož důsledku oslepl. Rodiče ho poslali do ústavu pro nevidomé. Ani chlapec, ani rodiče nebyli s novým prostředím spokojeni. Bylo to především proto, že úroveň vzdělávání špela jedině k vyučení se řemeslu,

ale Pontrjaginův chlapec měl jiné záměry. Ve škole se učil velmi dobře.

V ústavu dlouho nepobyl a vrátil se do místní školy, kam docházel dříve. Našel si přítele, který mu vypracované matematické texty zapisoval. Také mu hodně četl.

Pontrjagin byl velmi kamarádský, a proto měl mnoho přátel, se kterými se zúčastňoval dětských her. Spolužákům oplácel jejich příjezdy pomocí v matematice, kde stále vynikal. Jelikož učivo bylo pro něho příliš lehké, našli mu rodiče soukromého učitele. Ke konci školní docházky znal z matematiky např. integrální výpočty apod.

Pro vstup na univerzitu bylo třeba povolení okresního úřadu, který to odmítl s odůvodněním, že slepec nemůže studovat. Vlivný přítel povolení vymohl. Jako sedmnáctiletý začal studovat na fyzikální fakultě Moskevské univerzity. Od té doby se profesionálně zabývá matematikou.

Pontrjagin sám říká, že poslouchat přednášky nebylo pro něho žádným problémem. Jiné to bylo s prací s učebnicemi. Aktivně se zapojoval do odborných seminářů. Nejvíce ho zaujaly topologické práce, které se potom staly jeho celoživotním tématem.

Po ukončení studií byl už považován za vynikajícího matematika. Byl přijat jako aspirant. Za pouhý rok se stal docentem a mohl přednášet v plném nasazení.

Začal se zabývat homologickou teorií rozměrnosti, kde dosahoval mimořádných a objevných výsledků. Začal být v oboru známý i za hranicemi.

Přes tyto úspěchy v něm hlodala myšlenka, k čemu je to všechno dobré, jak matematický obor spojit s praxí. Po spřátelení s fyzikem Andronovem se objevily možnosti. V polovině třicátých let se Pontrjagin pokusil o realizaci abstraktní algebry. Své výzkumy zobecnil v monografii, která vyšla v r. 1938. Brzy vyšla i v USA. O rok později byl jmenován členem korespondentem Akademie věd SSSR.

Už od doby studií se jeho sekretářkou stala matka. Ačkoliv matematice nerozuměla, byla ochotná mu předčítat vše, co potřeboval. Vyřizovala mu i cizojazyčnou korespondenci, ačkoliv žádný cizí jazyk neovládala. Sám říká, že všechny těžkosti v zaměstnání i studiu překonával mobilizací vlastních sil, ale bez pomoci matky si to vše nedovede představit. Přiznává, že matematicky myslel při každé příležitosti i činnosti. Všechny životní situace překládal do matematické řeči. Jeho odborných seminářů se pravidelně zúčastňovali vědci ze všech oborů a předpokládali, že Pontrjagin jim vyřeší jejich technické problémy užitím matematiky. Vznikla tak teorie optimalizace, kterou lze považovat za Pontrjaginův objev.

Podle některých informací byla jeho paměť hodnocena jako absolutní, jeho myšlení čistě matematické. Jinak by nebylo možné těmi metodami, které používal, dosáhnout světově významných výsledků. K tomu ovšem přistoupila jeho exaktní logika, bez které nelze matematicky uvažovat.

POPELÁŘ, Bohumil

† 15. 7. 1969

Český historik a defektolog.

Po Mauerovi u nás koncipoval speciální pedagogiku. Jeho systém však neodpovídal tehdejší ideologii a byl nahrazen Sovákovým. V současné době je uváděn jako epizoda. Působil na Pedagogické fakultě Palackého univerzity v Olomouci jako externí pracovník. Jako učitel působil na pomocné škole v Brně.

Napsal několik skript a článků do odborných časopisů, které mají převážně koncepční ráz. Nevidomými ani slabozrakými se však specificky ani hlouběji nezabýval. Jeho koncepce speciální pedagogiky však ovlivnila charakter tyflopédie (okulopedie, oftalmopedie).

Z jeho spisů: Úvod do defektologie (1949); Úvod do pedagogické defektologie (1949); Úvod do nápravné pedagogiky (1949); Úvod do studia problémů dítěte vyžadujícího zvláštní péči (1955); Úvod do speciální pedagogiky (1955); Systém speciální pedagogiky (1957); Anomálie mládeže z hlediska speciální pedagogiky (1957) aj.

POSTLEROVÁ, Martha

Americká misionářka.

V r. 1896 přichází do Hongkongu a v té souvislosti se věnuje výchově a nakonec i vzdělávání tamních nevidomých. Hned v příštím roce pro ně založila ústav.

POTHOLT, Jakob

* 1726

† 1800(?)

Holandský varhanní virtuos a hudební skladatel.

Narodil se v Amsterdamu. V sedmi letech ztratil zrak po neštovicích. Rodina ho zaměstnávala hudbou, ačkoliv do této doby k ní neprojevoval žádné sklony. Nakonec se však hudba stala jeho velkou zálibou.

Obdivuhodně zručná byla jeho hra na zvonkohru místní radnice, kterou ovládal již ve třinácti letech.

Stal se varhaníkem v jednom z kostelů rodného města, které mimo několikadenní cesty do Haagu po celý život neopustil.

Jeho hudba byla značně komplikovaná, až osmihlasá, plná melodických ozdob, ale nikoliv strnulá ani fádní. Je podivuhodné, jak ke svému hudebnímu stylu dospěl, když hudební život v Amsterdamu byl velmi chudý. Není jasné, kde získal tvůrčí podněty ke svému stylu.

Psal skladby varhanní i vokální hudbu chrámovou. Jeho skladby jsou však již zapomenuty.

POZDŇÍK, Jaroslav

* 24. 12. 1889

† 9. 10. 1958

Učitel v Ústavu pro nevidomé v Brně, později ředitel školy (1942–1945) tohoto ústavu.

Narodil se v Horních Heřmanicích na Lanškrounsku v rodině učitele. Obecnou školu navštěvoval v Hnátnicích, měšťanskou v Chotěboři, reálku v Pardubicích a v Kostelci nad Orlicí, čtyři roky Českého učitelského ústavu v Brně, kam se rodina přestěhovala. Učitelskou způsobilost získal vykonáním zkoušky v r. 1911. Svou aprobaci si rozšířil kurzem pro další vzdělávání učitelů, kurzem těsnopisu a kreslení.

Učitelskou dráhu začal v Brně-Komíně v r. 1909. V r. 1914 absolvoval v Praze kurz pro vyučování nevidomých. Na Zemský ústav pro výchovu nevidomých v Brně nastoupil po návratu z nemocnice, kde se léčil po zranění na frontě v r. 1919. Po celou dobu vyučoval ve 4. ročníku. V r. 1942 odešel ředitel ústavu R. Vejmělek do penze. Ředitelem byl jmenován páter N. Doležel. Pozdník byl jmenován ředitelem školy.

Převzít vedení školy právě v období fašistické okupace nebylo pro J. Pozdníka nijak radostné. Musel čelit tlaku Němců i útokům vrchního ředitele, který chtěl uplatňovat ve škole své představy (viz Doležel). Bylo to nejobtížnější období i proto, že ústav žil v provizorních prostorách. Vládl tu neodborník Doležel. Pozdník se musel spokojit s ředitelnu umístěnou v koupelně, později vůbec mimo budovu ústavu. Nakonec Doležel zakázal v budově ústavu i vyučovat. Byly propůjčeny dvě učebny v místní škole.

Přes tyto potíže se Pozdníkovi podařilo udržet jednu třídu pokračovací školy. To umožňovalo i v do-

bě války organizovat učňovské a tovaryšské zkoušky. V r. 1945 bylo i jemu jasné, ač se vůči svému poslání českého učitele nezpronevěřil, že nadále nemůže zastávat vedoucí funkci. Kolektiv učitelů ho však jako kolegu nepřijal. Mnozí si činili nárok na tuto funkci. Z Chrlic odešel a krátkou dobu vyučoval elementární třídu dosud umístěnou v opatrovně pro nevidomé v Brně–Pisárkách.

Po dvou infarktech se již do ústavu nevrátil. V roce 1948 nastupuje do zaměstnání jako úředník. Koncem roku 1949 odchází do důchodu.

Vypracoval pokusné texty pro vyučování českému jazyku, které v r. 1937 vydala ústavní tiskárna v Braillově písmu pod názvem Krátká česká mluvnice pro ústavy nevidomých, což byla první učebnice svého druhu. V období války organizoval kolektivní čtenářské besedy, na kterých sám předčítal. Nacvičoval s chovanci divadelní hry, které byly předváděny na akademiích. Snažil se tak rozšířit zájmové oblasti žáků i učňů. Několik roků (1938–1948) redakčně řídil časopis pro nevidomé žáky Na úsvitě, do kterého zařazoval i příspěvky ve zkratkovisu.

Své žáky měl rád otcovskou láskou, potrpěl si na to, aby byli dobře upravení. Upozorňoval je na jejich vzhled a mnohým daroval i menší kousky oděvu.

Hlubší vztah k výchově a vzdělávání nevidomých dokladoval i svou účastí na tzv. Čádových pedologických sjezdech pro výzkum dítěte. Byl činný i při zakládání Podpůrného spolku samostatných slepců v Brně. V r. 1935 redigoval vydání propagačního spisku V tmách, ve kterém jsou uveřejněny literární práce několika českých nevidomých autorů. Knížечka je vytištěna perličkovou latinkou.

Podařilo se mi zjistit, že uveřejnil tři odborné články.

PRÁŠIL, František

(pseudonymy: Stáňa JAROŠ a Jaroš BLANKYT)

* 29. 6. 1909

† 26. 4. 1944

Český těžce slabozraký spisovatel, povoláním učitel cizích jazyků.

Narodil se v Kamenici nad Lipou. Od dětství měl jen nepatrný zbytek zraku. Přesto absolvoval obecnou i měšťanskou školu ve svém rodišti. Již v tomto věku se u něho projevilo literární nadání. Napsal povídku Příhody malých nezbedů. Koncem školní docházky se pokusil

i o několik básní. Jelikož po dokončení povinné školní docházky nemohl najít vhodné povolání, nastoupil do Klarova ústavu v Praze, kde se vyučil košíkářem. Jeho cílem však bylo studovat cizí jazyky, na čemž později založil svou existenci. Literární tvořivost v něm stále narůstala. Z r. 1927 pochází např. dvě rozhlasové hry: Tmou ku štěstí a Zázrak.

Navštěvoval večerní kurzy němčiny, angličtiny a esperanta. Přihlásil se k univerzitním zkouškám z němčiny a angličtiny, ke kterým nebyl připuštěn pro svou těžkou zrakovou vadu.

V Klarově ústavu si chovanci založili časopis Budíček (snad také Záhonek křenu), do kterého Prášil psal pod pseudonymem Jaroš Blankyt. V r. 1935 založil spolek ČST časopis Naše beseda, vycházející v Braillově písmu, jehož redaktorem se stal právě Fr. Prášil. Soustřeďovaly se v něm literární práce nevidomých autorů. Řídil je až do své smrti. V té době vznikaly první básně cyklu Sněženky, který dokončil později.

V r. 1935 Prášil ústav opouští a vrací se do svého rodiště, kde začal vyučovat cizím jazykům. V r. 1936 se oženil s A. Mňukovou, učitelkou hudby, později knihovnicí slepecké knihovny v Praze.

Od této doby psal pod pseudonymem Stáňa Jaroš. Zabýval se myšlenkou napsat trilogii ze života nevidomých. První díl o dětech školního věku vyšel pod názvem Slunce na akátu (1944) až po jeho smrti. Napsal je spolu se svou nevidomou manželkou Annou. Byl vydán také pod pseudonymem Stáňa Jaroš. Kniha velmi poutavě líčí život v bývalém Deylově ústavu mezi oběma válkami a je jediným dílem v české literatuře, které realisticky bez příkras, ale také bez zbytečné tragiky popisuje život nevidomé mládeže své doby. Druhý díl pod názvem Za žlutou zdí napsal jako bezprostřední vzpomínky na pobyt v ústavu. Podrobuje neúprosné kritice život v tehdejší soukromém, z milodarů vydržovaném Klarově ústavu (román zůstal v rukopise). Byl poctěn cenou spolku ČST. Pro vydání tiskem bylo třeba rukopis přepracovat, čemuž zabránila jeho smrt. Tiskem vyšla jeho epická báseň Svatvečer. V r. 1931 vyšla rozsáhlá sbírka básní Květa.

Po krátkém působení v Kamenici nad Lipou zemřel spisovatel, který mohl obohatit literaturu faktu z prostředí života nevidomých.

PRÁŠILOVÁ, Anna

* 18. 4. 1912

Povoláním učitelka hudby, později vedoucí Slepecké knihovny v Praze, vedoucí přílohy časopisu Zora. Nevidomá hudebnice, beletristka.

Narodila se v Kostelci nad Orlicí. Ve čtyřech letech si nožem poranila oko, v šesti letech přišla o zrak úplně. Tím skončilo mnoho společných dětských her, protože nebylo jiné řešení než ústav pro nevidomé.

Do Deylova ústavu pro nevidomé v Praze byla přijata ve svých sedmi letech. Ve škole se učila výborně, ráda na ni později vzpomínala. Ústav byl plný hudby, protože se mnoho žáků učilo hrát na různé hudební nástroje. To bylo krásné a sama se učila hře na klavír velice ráda. Druhou její láskou byla četba knih. V hudbě a krásné literatuře plynulo její dětství. Přišel čas volby povolání. Po dokončení povinné školní docházky přestoupila na Klarův ústav, kde se již rovněž zřídilo hudební oddělení, které učni navštěvovali při svém řemeslu. Mladá dívka však toužila po kvalifikaci učitelky hudby. Státní zkoušku vykonala v r. 1933. Vyučovat začala ve svém rodišti.

V ústavu se seznámila se svým budoucím manželem Františkem Prášilem, se kterým měli společnou lásku k literatuře. Později jako manželka s ním spolupracovala při jeho literární tvorbě. Sama již dříve za pobytu v ústavu přispívala črtami, povídkami i básněmi do časopisu Budiček, který založili sami chovanci. Po smrti svého manžela (1944) převzala řízení časopisu Naše beseda, který vydával spolek ČST. V něm i v časopise Zora otiskovala jemné lyrické verše pod pseudonymem Stáňa Labská (např. báseň Vzpomínka v Pozdníkově sbírce V tmách aj.). V časopise Cesta slepých publikovala cyklus drobných povídek o nevidomých ženách s názvem Noci.

Živila se vyučováním hře na klavír a v době války využila i svou kvalifikaci masérky.

V roce 1946 nastoupila do zaměstnání v nově se instalující budově, kterou PSSS obdržel jako náhradu za bombardováním zničenou budovu ve Vysočanech. Stala se zde vedoucí knihovny, obsahující i fondy bodově tištěných hudebnin spolku ČST, kterou znovu uspořádala, jelikož dosavadní fondy knih byly zničeny při bombardování. Pracovala zde až do r. 1973.

V letech 1949–1974 vedla hudební přílohu časopisu Zora vhodným výběrem a zpracováním materiálů z hudebních časopisů a jejich citlivým spojováním do jednotlivých cyklů dovedla čtenáře informovat o soudobém hudebním životě. Mimořádnou pozornost věnovala hudebnímu životu nevidomých. Příloha soustavně informovala o vznikajících hudebních ško-

lách a nevidomých učitelích hudby. Tak přenesla své působení do oblastí, kde jí k tomu byla dána možnost. Tam deklarovala touhu po tvořivosti.

V r. 1994 odešla do domova Palata, aby uvolnila byt pro stále se rozšiřující služby Tyflokabinetu. I zde žije kulturně a vytváří kolem sebe vhodné prostředí pro klidné stáří. Její dopisy jsou většinou malými eseji.

PRAŽÁK, Jan

* 8. 6. 1932

Český hudební pedagog.

Narodil se v Brně. Zraková vada se u něho projevila ihned po narození. Matka byla pro zvláště svízelné rodinné poměry nucena dát dítě již v prvním roce do brněnské opatrovny s MŠ

spolku Péče o slepé na Moravě. Do zařízení byly přijímány i děti s nejrůznějšími tělesnými a mentálními poruchami. Vládl zde kněz N. Doležel, který nedovedl nebo nechtěl vytvořit přiměřené výchovné prostředí. Tato instituce byla spíše azylem. Sloužily řádové sestry, kterých bylo na počet velmi těžce postižených dětí málo, a tak chovanci citově i tělesně strádali. Situace se změnila v době, kdy zde působily civilní učitelky. Později se ještě více polidštily v době, kdy do budovy tohoto zařízení byly umístěny i třídy Zemského ústavu pro nevidomé.

Po nastoupení povinné školní docházky se malý Jenda začal učit i hře na klavír. Nejdříve u R. Krchňáka, později u Vl. Hawlíka. Také to později zkoušel s houslemi. V r. 1950 byla provedena diferenciací základních a středních škol pro nevidomé a Pražák odchází do Prahy do hudebního oddělení Deylova ústavu pro nevidomé, který se právě diferenciací změnil na Odbornou hudební školu pro nevidomé.

Na střední hudební škole byl v klavírní třídě vedoucího K. Hejdy. Vyzkoušel si varhany, kytaru i violoncello, u Fr. Podluckého se později učil ladění klavírů. Nakonec zůstal u klavíru. O svůj hudební nástroj měl veliký zájem, zúčastňoval se různých klavírních soutěží, studoval různé techniky a metodiky hry na tento hudební nástroj.

Po vykonání státní zkoušky z hudby (1955) se hodlal vrátit do Brna, což se mu nepodařilo. Nastoupil do LŠU ve Mšeně. Vyučoval hře na klavír i akordeon, přípravné hudební výchově a hudební nauce. Vedl

rovněž dětský pěvecký sbor. V r. 1962 nastoupil do LŠU v Kladně. Jeho žáci se zúčastňovali krajských soutěží a on sám se neustále zdokonaloval ve hře na oblíbený nástroj. Zvláště ho zajímala metodika klavírní hry, kterou neustále studoval soukromě i na metodických kurzech.

Rozhodl se zvýšit si svou hudební kvalifikaci. V r. 1968 byl přijat na Pražskou konzervatoř do 4. ročníku. Studoval u prof. Dítětové. Studium úspěšně zakončil v r. 1971.

V r. 1973 byl na doporučení autora tohoto textu přijat ředitelem J. Drtinou jako učitel na Střední hudební školu pro mládež s vadami zraku v Praze, nejdříve na částečný, později na plný pracovní úvazek. Vyučoval vždy s dobrými výsledky hře na klavír. Pro stejně zrakově postižené studenty měl při jejich studijních i osobních problémech upřímné pochopení.

PRAŽENICA, Ján

* 6. 4. 1943

Slovenský hudební pedagog.

Narodil se v Liptovské Nižné Revúci. Od dětství byl nevidomý. O zrak přišel při výbuchu granátu. Na levé ruce mu zůstal pouze jeden prst. Byl žákem Levočského ústavu pro nevidomé, kde se věnoval hudbě. V tomto studiu pokračoval na Střední hudební škole pro mládež s vadami zraku v Praze. Absolvoval v roce 1968 (akordeon, trubka).

Od roku 1968 působil v LŠU v Bytči, pak v Žilině. Vždy vynikal aktivitou, stejně tak i při svém povolání. Jeho žáci dosahovali při hudebních soutěžích vždy velkých úspěchů, umísťovali se na předních místech. Připravil několik žáků ke studiu na konzervatoři.

V r. 1991 získal v ústředním kole soutěží LŠU druhé místo za pedagogické čtení. Je vedoucím odborných seminářů. Za svou vysoce odbornou úroveň byl několikrát veřejně oceněn. Napsal pedagogické čtení Specifické požadavky při vyučování hře na akordeon. Přednáší na odborných seminářích o metodách akordeonové hry.

Za svou hudebně pedagogickou činnost byl několikrát oceněn, kupříkladu Pochvalné uznání odboru okresního i krajského školství. Obdržel Medaili za rozvoj okresu Žilina.

PRESCOT, Harry Shoobridge

* 1850?

Zakladatel péče o vzdělávání nevidomých na Novém Zélandě. Zasloužil se o zlepšení života nevidomých této, pro nás odlehlé oblasti.

Začal se živit jako cihlář. Když pozbyl jedno oko, odstěhoval se do Ameriky, jelikož věřil, že se tam lépe uplatní. Pracoval jako námořník, později jako policista. Znechucen se vrací na Nový Zéland, kde brzy oslepl úplně.

Dostal se do chudobince, kde se naučil číst hmatem. Přestoupil do ústavu v Melbourne s úmyslem stát se varhaníkem. Neměl však ani nadání ani jiné nezbytné předpoklady. Nenašel žádné zaměstnání a selhalo i košíkářství.

Náhoda mu pomohla k přiměřené činnosti. Jedno malé dítě ho požádalo, aby mu předčítal náboženské texty. Způsob přednesu přilákal posluchače. To ho přivedlo na myšlenku o nedělích předčítat z Bible. S tímto úmyslem odešel do Sydney, kde působil devět let.

Po celé jižní Austrálii vyhledával nevidomé a učil je číst, a to Braillovým i Moonovým písmem. Byly to reliéfně tištěné knihy, které obdržel z Anglie. Nevidomým zajišťoval i práci. K této jeho činnosti mu železnice bezplatně poskytla jízdné. Navíc pro tuto činnost obdržel od státních orgánů peněžní podporu.

Když se oženil, manželka mu pomáhala a aktivně ho podporovala. Její zásluhou vznikl spolek, který později založil azyl. Prescott založil jiný spolek, který si vzal za úkol vyučovat nevidomé v jejich domácnostech.

Z výsledků jeho činnosti čerpají nevidomí této oblasti dosud.

PRESCOTT, William Hickling

* 4. 5. 1796

† 28. 1. 1859

Americký odborník pro španělskou historii.

Narodil se v Salemu (stát Massachusetts) jako syn zámožného právníka. Jako student Harvardské univerzity byl při dovádění s kamarády raněn kouskem tvrdého chleba do oka, na které oslepl. Brzy onemocnělo i druhé oko. Na něm zbyl Prescottovi malý zbytek zraku. Byl proto při své práci odkázaný na pomoc předčítatelů a vědeckých asistentů.

Původně studoval práva, ale potom se věnoval studiu historie. Rodinné poměry mu dovozovaly finanční nezávislost, mohl si dovolit předčítatele i sekretáře.

Psal své spisy tyčinkami ze slonoviny na papír položený na mosazných destičkách s vyznačenými reliéfními řádkami. Kopie pořizoval pomocí papíru

ze spodní strany načerněného, který působil jako kopírovací papír.

Ovládal španělštinu i s jejími nářečnými, italštinu, latinu a francouzštinu. Potíže mu působilo zajistit si předčítatele, kteří by tyto jazyky ovládali.

Prvním Prescottovým velkým dílem byly Dějiny vlády Ferdinanda a Izabely Španělské (1839). Toto dílo mělo velký úspěch a otevřelo mu cestu do všech španělských archivů. Potom napsal dvě díla, která v Americe dosáhla velké popularity: Dobyetí Mexika a Dobyetí Peru. V nich odhaluje historii národů předkolumbovské Ameriky, která byla tehdy vůbec neznámá. Posledním velkým Prescottovým dílem byla kniha o Filipovi II., kterou však nedokončil.

PRÉVILLE, A. F. J.

Francouzský přírodovědec.

V r. 1797 vydal v Paříži publikaci o slavných psech. Uvádí i psy, kteří sloužili nevidomým.

PROCHÁZKA, Josef

* 1770

† 1844

Tajný rada a guberniální viceprezident, ředitel Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech.

Po ukončení studií se stal řídicím učitelem v Chuchelně. Od r. 1828 působil v direktoriu Hradčanského ústavu pro nevidomé. Traduje se, že vládl pevnou rukou. Ústav uvedl do stavu, kdy mohl zdvojnásobit stav chovanců. Tím se dosavadní budova stala nedostačující. Zajistil koupi (1836) jiné budovy, ve které je ústav doposud.

Má svůj podíl na rozsáhlém pojednání s názvem Jak se ku slepcům míti ve škole, které vycházelo na pokračování v časopise Přítel mládeže (1840). Je velmi poučné nejen z hlediska jeho obsahu, nýbrž také svým formálním pojetím. Je třeba připomenout, že je to pravděpodobně první stať o výchově a vzdělávání nevidomých dětí, která byla napsána v češtině. Několik citací: „...ale kdož mohl by tak ukrutným býti a slepé dítě jen proto bez vzdělání nechati, protože slepé... Poskytněmež mu alespoň toho, čehož každému jinému dítěti dostává se...“ Na str. 274 se píše o kompenzaci: „Vyučování názorné, jakž nám je Komenský ukázal, nezanedbává žádného smyslu: nalezne tedy i dítě slepé dosti příležitosti tím spíše, aby obor svých názorů a pojmů rozšiřovalo, paměť svou obohacovalo, poněvadž smysl scházející větší silou a činností smyslů ostatních částečně nahražován bývá.“

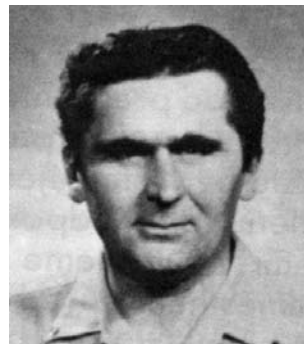
PROCHÁZKA, Vlastimil

* 24. 9. 1936

† 17. 7. 1994

Český sportovec a organizátor. Učinil rovněž několik pokusů o menší literární činnost.

Narodil se v Dubně na Ukrajině. Otec Čech, matka Ruska. Po druhé světové válce rodina

přesídlila do Československa. Po ukončení povinné školní docházky v Lovosicích se Vl. Procházka vyučil zedníkem. V r. 1955 nastoupil vojenskou službu. Při plnění služebních úkolů na státní hranici v r. 1955 utrpěl střelný úraz, který měl za následek úplnou slepotu. V r. 1957 vstoupil do SI a naučil se číst Braillovo písmo. V učňovské škole pro nevidomé se vyučil čalouníkem. Toto povolání však nevykonával.

Oženil se. V manželce našel spolehlivou partnerku. V r. 1962 se stal předsedou místní organizace nevidomých v Litoměřicích. V letech 1970–1974 se stal předsedou krajského výboru Svazu nevidomých a slabozrakých. Později zastával i funkce v nejvyšším orgánu tohoto svazu.

V r. 1977 nastupuje jako telefonní manipulát do místní polikliniky v Lovosicích.

Stává se pravidelným dopisovatelem slepeckých časopisů, místních novin a časopisů. Je členem redakční rady časopisu Zora, kde po 10 let vedl Literární přílohu. Založil Sportovní přílohu, kterou od r. 1880 redigoval.

Od mládí se věnoval sportu. Byl úspěšným účastníkem lehkotletických závodů nevidomé mládeže. Od šedesátých let se věnoval horolezectví, později vysokohorské turistice. Zdolal Gerlachovský štít v Tatrách. Založil oddíl plavání zrakově postižených sportovců. V plavání získal několik mistrovských titulů v celostátním měřítku a reprezentoval i v zahraničí. V roce 1970 založil místní klub zrakově postižených kuželkářů. Pracoval i v orgánech československé tělovýchovy. Stal se nositelem různých sportovních ocenění a vyznamenání a obdržel plaketu dr. Janského za dobrovolné dárcovství krve.

PROKSCH, Josef

* 4. 8. 1794

† 20. 12. 1864

Hudební skladatel a majitel významné hudební školy v Praze. Jeho skladatelské dílo je sice zapomenuto,

ale zato žije jeho hudebně pedagogické mistrovství. Podle jeho klavírní školy se učilo několik generací mladých klavíristů.

Narodil se v Liberci jako syn tkalce, který měl svou kapelu, jejímž členem se dokonce již v sedmi letech stal i malý Proksch. Tato činnost, při níž se hudebně vzdělával ve hře na několik hudebních nástrojů, měla na rozvoj jeho hudebního nadání zásadní vliv. Od svých osmi let trpěl vážnou oční chorobou, která vyvrcholila v jeho 13 letech úplnou ztrátou zraku. V r. 1811 se stal jedním z prvních žáků nově založeného Ústavu pro léčení a výchovu nevidomých v Praze na Hradčanech, kde pobyl sedm let. Již v době docházky do školy se učil hře na klavír a na klarinet. Byl žákem V. Koželuha a V. Farníka. Po odchodu z ústavu vystupoval několik let jako klarinetista. Svá vystoupení končil v Drážďanech, kde poznal budoucího osobního přítele C. M. von Webera.

Když se dověděl o vynikajícím berlínském hudebním pedagogovi Logierovi, neváhal a stal se jeho žákem. Přesto, že Logier nutil Proksche používat svůj vynález na držení ruky, mělo jeho působení výborný vliv především na rozvoj Prokschovy píle a cílevědomosti.

Po návratu založil Proksch se svou sestrou a bratrem hudební školu v Liberci. U svých žáků dosahoval tak dobrých výsledků, že byl v r. 1827 jmenován čestným občanem Liberce. V r. 1831 přeložil svou později slavnou školu do Prahy. Kladl si úkol připravovat výkonné klavíristy a hudební skladatele. Jeho žáky byli např. B. Smetana, J. Čermák, Fr. Bendl, Fr. Kavan aj.

Na Pražské konzervatoři se v té době vyučovalo hře na klavír. Z toho důvodu byla Prokschova hudební škola pro pražský hudební život nepostradatelná. Vyučovalo se v ní všem hudebním předmětům včetně kompozice. Konzervatoř lpěla spíše na osvědčených principech. Zato Proksch dával hrát skladby soudobých autorů. Traduje se, že orchestrální skladby velkých soudobých mistrů upravoval pro čtyři klavíry, na kterých se navíc hrálo čtyřručně. Mimo Proksche vyučovali i jeho asistenti. Škola byla vybavena asi patnácti klavíry. Hojně se studovala souborová hra.

Její pověst dosahovala i do zahraničí. Všichni hudebníci, kteří navštívili Prahu, se zastavili a alespoň se podepsali do pamětní knihy. Z hostů to byli např. Liszt, Berlioz, Büllow i Klára Schumannová.

Prokschovo skladatelské dílo je značně rozsáhlé. Napsal koncert pro klavír a harfu, množství drobných skladeb klavírních a chrámových.

Jeho žáci ustavili výbor pro postavení důstojného pomníku, který stojí na Olšanských hřbitovech. V životě i současné české hudební kultury je jeho jméno stále živé. Nepřeženu, když J. Proksche považují za jednoho z nevidomých géniů.

PŘÍBORSKÝ, Jan

* 3. 2. 1947

Český organizátor péče o nevidomé a jejich kulturu.

Narodil se ve Šternberku. Od dětství trpěl silnou slabozrakostí, která se v jinošství změnila na úplnou slepotu. Povinné vzdělání získal v ZŠ pro slabozraké v Litvli, odkud přešel na odborné učiliště pro zrakově postižené v Praze, kde se vyučil čalouníkem. Toto povolání však pro prašnost prostředí mohl vykonávat jen po krátkou dobu. ZŠ v J. Příborském nerozeznala perspektivního člověka, neumožnila mu středoškolské vzdělání. On však svou usilovnou činností docílil svého místa v péči o nevidomé i tak.

Po absolvování kurzu pro telefonní manipulanty u J. Šedivého začal vykonávat práci spojovatele na podnikových telefonních ústřednách.

Již od dětství jevil schopnosti vyšších rozumových činností, ale podstatnější pro něho bylo založení rodiny. Přesto se vzdělával četbou i jinými prostředky. Vysokou úroveň svého intelektu prokazoval v příspěvcích do časopisu Zora i do místního tisku.

Vždy se věnoval práci ve společenských organizacích nevidomých a esperantu. Velká životní příležitost se naskytla, když ČUNS začala realizovat profesionální projekt služeb nevidomým, tzv. Tyfloservis. Ač zpočátku nebyl jejím členem, ujal se iniciativy v Olomouci a stal se vedoucím jeho oblastního ambulantičního střediska. Byla to velká příležitost pro realizaci jeho dosavadních snah. V krátké době bylo toto středisko nejlepší v celé České republice. Vydávalo bulletin Majáček. Z důvodu vážné nemoci se činnosti vzdal. Po několika letech, kdy se zotavoval, se opět vrací k činnosti ve prospěch nevidomých, nejdříve v rámci střediska integračních aktivit SONS.

V r. 2000 byl pověřen vedením jedné z krajských o.p.s. typu TyfloCentrum, kde zastává funkci ředitele.

Dalším ojedinělým činem bylo založení prodejního střediska speciálních slepeckých pomůcek. V této době na počátku devadesátých let se síť prodejen rozpadla. Výrobcům se nevyplatilo vyrábět jednotlivé kusy. Bylo především zásluhou J. Příborského, že situaci zachytil již v počátcích a založil olomouckou prodejnu, kterou přivedl na nejlepší úroveň ze všech. Z dalších opatření to bylo prosazení a realizace orientačních signálů pro nevidomé jako jsou zvukové a hlasové majáčky, reliéfní pásy na ulici, na nádraží aj. Péči o nevidomé se snažil realizovat skutečnými činy a nikoliv nářky nad imaginární ztrátou sociálních opatření, ke kterým nedošlo.

V r. 1993 vytvořil novou metodiku čtení a psaní Braillova písma pro dospělé nevidomé čtenáře. Jejím využitím byl sestaven nový slabikář a čítanka Braillova písma pro později osleplé osoby. Používají se dosud.

H.B.

PŘÍHONSKÝ, František

* 1788

† 1859

Univerzitní profesor, ředitel Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech.

Do ústavu v Praze nastoupil ve funkci ředitele r. 1828. Školní vyučování pozvedl na lepší úroveň. Působil zde do r. 1839, aniž musel opustit své hlavní povolání. Napsal první dějiny tohoto ústavu.

PŘIKRYLOVÁ, Božena (Vavreková)

* 6. 9. 1978

Česká sochařka.

Narodila se ve Spišské Nové Vsi. Je romského původu. V rodině s osmi dětmi bylo dost starostí. V r. 1981 se přestěhovali do Šlapanic u Brna. B. Přikrylová vypravuje, že již jako malé dítě si ráda hrávala s blátem, které nalézala na hromadách vykopané hlíny. Tehdy ještě měla nepatrný zbytek zraku. Vzpomíná, jak se dívala na sluníčko, které si chodí po obloze stále dokola. „Bylo mi přitom krásně. A ty chvíle jsem milovala“.

Roky batolení blátem však utekly a nastal čas jít do školy. Nastoupila do ZŠ pro nevidomé žáky v Brně. „Jednoho dne,“ vzpomíná, „přišel učitel s materiálem, který mi připomínal bláto, jak se lepí na paty. Byla to moje hlína.“ Začala modelovat všechno, co

Artefakty B. Přikrylové

ji právě napadlo. Dodává: „Z každého výrobku jsem měla velkou radost a připadala jsem si jako stvořitel“. Svě výrobky s radostí rozdávala přátelům, což ji mnohdy těšilo víc než obdarované. S hlínou si pro svou i naši radost rozumí dodnes.

Prožila několik let, výtvarně pozvolna vyzrávala. Říká: „Ráda pozoruji přátele, kterým jsem ukázala hlínu a co se z ní dá vytvořit a těší mne, jestliže si tuto výtvarnou práci oblíbili. I oni teď tvoří krásná díla a já si je s radostí prohlížím.“ První samostatné výstavy měla již jako žačka ZŠ (Ořechov u Brna, Rožnov pod Radhoštěm aj.).

V r. 1994 společně se Štěpánem Axmanem založila ateliér, který nesl její jméno Boženka. Činnost zahájili její první samostatnou výstavou. O ateliér začali mít zájem i jiní nevidomí mladí lidé, kteří se zajímali o modelování. Těšilo je také, že se do ateliéru naučili samostatně chodit. Vyrobené sochy se množily – co s nimi? Na výstavu. V r. 1996 uspořádala výstavu se svým kolegou Petrem Pavelkou v brněnském Domě umění a Moravské galerii.

V této době připravila výzdobu kaple ve Vlastovičkách u Opavy. Byl to velký reliéf Cyrila a Metoděje a stojan pod svíčku.

V r. 1996 z ateliéru odešla a pokusila se pracovat samostatně. Velké obtíže začaly při shánění vlastní dílny. To se jí nakonec podařilo. Po čase musela však dílnu opustit. A zase hledá „ubytování pro svou hlínu“, jak říká. Našlo se v Domově sociální péče v Brně-Čhřlicích. V těchto dvou dílnách vytvořila šest soch.

Vdala se. Se svým manželem pečuje o dvě děti. Pracuje doma a u Axmana. Vytvořila jednu součást pamětní desky pro Černovice u Kunštátu, sochu Madony, která je na Svatém kopečku u Olomouce, jeden metr vysokou sochu Spravedlnost, která se nalézá v budově ochránce lidských práv v Brně. Sochy Milenci a Strach vystavovala v Moskvě v rámci výstavy Svět haptický – II (2004). Ve svých 26 letech má již za sebou 13 samostatných výstav včetně těch se spoluúčastí jiných nevidomých výtvarníků.

Několik jejích soch se nachází ve sbírkových fondech DTI TMB

PŠÁNSKÝ, Jaromír

* 5. 6. 1975

Český flétnista.

Narodil se v Kralupích nad Vltavou jako nevidomý. Rodiče jeho zájem o hudbu již v raném dětském věku podporovali. Od tří let se věnoval hře na flétnu a na klavír. Jako šestiletý byl přijat do ZŠ pro nevidomé v Praze na Hradčanech. Mimo základního vzdělání zde získal i základy hry na hudební nástroje, zvláště na flétnu. Pro své úspěchy byl přijat na Konzervatoř J. Deyla v Praze, kde úspěšně absolvoval. Zapsal se ke studiu historie na FF UK v Praze. Soukromě se zajímá o filozofie východních národů.

Poprvé se zúčastnil Mezinárodní soutěže ZP hudebníků v r. 1994. V r. 1997 na téže soutěži získal druhou cenu. V r. 2003 tuto soutěž absolvoval znovu a tentokrát se stal absolutním vítězem. Ještě v době středoškolských studií na konzervatoři dosáhl četných hudebních úspěchů. Za nejvýznamnější sám považuje vítězství v mezinárodní rozhlasové soutěži mladých interpretů do 18 let Concertino Praga v r. 1992 v kategorii příčná flétna. R. 1993 se představil krátkým vystoupením ve Spojených státech amerických jako jeden z vybraných talentovaných hudebníků v soutěži o cenu Isaaca Perlmana, kterou rovněž obdržel. Tento úspěšný mladý flétnista koncertoval i na mezinárodních pódiích (Itálie, Německo a Rakousko). V současné době pracuje jako pedagog na Konzervatoři Jana Deyla v Praze. Zde se věnuje výuce dějepisu a hře na příčnou flétnu.

PTÁČEK, Václav

* 1797

† 9. 6. 1874

Učitel v Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech. Byl prvním plně kvalifikovaným učitelem.

Narodil se v Praze. Od dětství byl slabozraký, navíc viděl pouze na jedno oko. O zrak na druhém oku přišel po zranění výstřelem z brokovnice. Všestranně nadaný chlapec ztrácí životní perspektivu do té doby, než byl přijat v r. 1812 jako pacient a později jako chovanec Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech. Ve všeobecném i hudebním vzdělávání prospíval výborně. Mimořádně vynikal v matematice a hudbě.

Ve hře na hudební nástroje byl žákem J. Bezecného. Ústav opustil v r. 1819.

Inhned po propuštění je Ptáček vedením ústavu navržen a posléze i přijat (1819) jako učitel. Vyučoval matematice, němčině, hře na kytaru a flétnu. Necítil se dostatečně kvalifikovaný, proto usiloval o možnost se dále vzdělávat. Plnou kvalifikaci získal absolutoriem Týnské hlavní školy v Praze. Studia dokončil v r. 1825. Začal vyučovat mluvnici a počtům. V tomto směru byl výborným pomocníkem J. Bezecnému. Jeho učební pomůcky sám ověřoval, sám některé vytvářel. Brzy se oba sblížili a uzavřeli pevné přátelství, které jim vydrželo až do konce jejich aktivní služby.

Mimo práce výpomocného učitele věnoval veškerý čas hudbě. Bylo to trvalé vlastní zdokonalování ve hře na hudební nástroje. Vyučoval hře na flétnu, klarinet, kytaru, harfu a žesťové nástroje. Pod vedením vynikajícího hudebníka J. Bezecného dosahoval velmi dobrých hudebně pedagogických výsledků. Absolventi ústavu se stávají vyhledávanými hudebníky v kavárnách. Někteří se zapojují do hudebních souborů a orchestrů.

V. Ptáček bydlel po celý život v budově ústavu. Vyučoval bez nároku na peněžní odměnu, měl pouze stravu, ošacení a bydlení. Na trvalý odpočinek odchází v r. 1872, rok po náhlé smrti J. Bezecného. Do dvou let umírá i Ptáček, který neznal na světě prakticky nic než svou milovanou práci s nevidomými žáky. Žil osamoceně a není známo, že by měl nějaké hudební aktivity mimo ústav. Život mu krásnilo přátelství s Bezecným.

PTÁČNÍK, Pavel

* 17. 9. 1961

Vynikající český nevidomý právník v oboru práva sociálního zabezpečení a pracovního práva, vedoucí sekretariátu Vládního výboru pro zdravotně postižené občany.

Narodil se v Čáslavi s těžkým zrakovým postižením. Před zahájením povinné školní docházky oslepl úplně. Dětství prožil ještě s dalšími třemi sourozenci u rodičů v Lomečku u Kutné Hory. Základní školní docházku absolvoval v ZDŠI pro nevidomé žáky v Praze na Hradčanech s výborným prospěchem. Zájem projevoval spíše o humanitní předměty. Po ukončení povinné školní docházky pokračuje ve studiu na Gymnáziu pro zrakově postiženou mládež v Praze. Po vykonání maturitní zkoušky (1981) pokračoval ve studiu na PrF UK v Praze. Od 3. ročníku přestoupil ze sociálních důvodů z denní formy studia na dálko-

vou a začal pracovat ve Slepcecké tiskárně a knihovně K. E. Macana jako knihovník. Vysokoškolská studia úspěšně absolvoval v r. 1987. Název diplomové práce: Pracovní činnost občanů po nároku na starobní důchod.

Po ukončení studií nastoupil do funkce samostatného odborného referenta odboru pro styk s veřejností na České správě sociálního zabezpečení, kde vyřizoval přímá osobní podání od občanů. V r. 1990 absolvoval státní rigorózní zkoušku a získal titul JUDr.

Na základě konkurzního výběrového řízení začal v r. 1992 pracovat ve Vládním výboru pro zdravotně postižené občany (VVZPO, poradní orgán vlády ČR pro problematiku podpory zdravotně postižených občanů). V letech 1992 až 1993 pracoval jako vládní zmocněnec na odboru zdravotně sociální péče Ministerstva zdravotnictví ČR. Od roku 1993 pracuje na sekretariátu Vládního výboru pro zdravotně postižené občany jako právník. V r. 2004 byl jmenován vedoucím sekretariátu. V tomtéž roce tragicky zahynula jeho první manželka, která mu byla obětavou osobní asistentkou. Vychovali spolu dva syny.

Hlavní náplní Ptáčnickovy práce ve funkci vedoucího sekretariátu VVZPO je příprava a sledování plnění Národního plánu vyrovnávání příležitostí pro občany se zdravotním postižením, účastní se připomínkových řízení k veškerým návrhům legislativních norem z hlediska možného dopadu na osoby se zdravotním postižením.

Působí v řadě odborných komisí zabývajících se problematikou zdravotně postižených občanů. Svou prací usiluje o vytvoření rovnoprávných příležitostí pro zdravotně postižené občany ve všech oblastech života společnosti.

V r. 1999 obdržel Cenu Olgy Havlové, kterou uděluje Výbor Dobré vůle za aktivní činnost ve prospěch zdravotně postižených občanů. P. Ptáčník cenu obdržel za podporu nestátních neziskových organizací, které poskytují sociální služby.

Již v době svých studií se účastnil dobrovolné práce ve prospěch ZP občanů. Podílel se aktivně na prvních kurzech prostorové orientace a samostatného pohybu pro později osleplé osoby jako konzultant. Právním poradenstvím pro ZP se zabývá již od r. 1991. Externě pracoval jako právník ČUNS a poté dodnes ve SONS. Má na starosti vzdělávání sociálně právních poradců v SONS, vytváří metodiku jejich práce, vede právní poradnu SONS.

Publikační činnost P. Ptáčníka se zaměřuje zejména na právní příručky a osvětové články zaměřené na posílení právního povědomí ZP lidí. Jednou ze stěžejních příruček je Přehled základních sociálně právních

informací pro nevidomé a slabozraké občany, která je pravidelně aktualizována a vydávána jako základní publikace SONS.

H.B.

PUCHMÜLLER, Ernst

* 1897

† 1986

Německý politický pracovník, později ředitel Rehabilitačního střediska pro nevidomé a ZŠ pro slabozraké.

K poezii ho přivedly nacistické žaláře. Velmi mnoho básní udržoval ve své paměti a po válce je vydal tiskem. Své celoživotní zkušenosti a vzpomínky uložil do knihy Viděno oběma očima, kterou podle jeho vyprávění napsal S. Stöbe.

V první světové válce oslepl na jedno oko. Po návratu domů se zasazoval o to, aby již nikdy žádná válka nebyla. Stal se politickým pracovníkem, potom uvěřil a vstoupil do komunistické strany. Po r. 1933 byl zatčen a prožil téměř celé desetiletí ve věznicích a koncentračních táborech. V důsledku mučení oslepl i na druhé oko. Začal tvořit politické básně.

Ještě před koncem války byl pro svou slepotu z koncentračního tábora propuštěn. Po válce vedl Ústav pro nevidomé v Neuklosteru. Vybudoval zde rehabilitační středisko pro později osleplé. Budovu ústavu přestavěl a bylo místo i na školu pro slabozraké. Byl zastáncem odděleného vyučování nevidomých a slabozrakých, ale na druhé straně byl pro jejich soužití mimo školu.

I.B.

PULITZER, Joseph

* 10. 4. 1847

† 29. 10. 1911

Americký novinář.

Převážně pojednáváme o odbornících, kteří dobře vidí, o dětech nevidomých od narození nebo později osleplých a nevidomých či silně slabozrakých osobnostech, které byly nevidomé od narození nebo přišly o zrak později. J. Pulitzer přišel o zrak ve svých 40 letech, uděláme další výjimku, abychom zachovali v paměti tyflopédické historie i jeho jméno především kvůli tomu, že založil nadaci pro nejúspěšnější literáty.*¹⁾

Narodil se v Uhrách. V r. 1864 odcestoval do Londýna rozhodnut vstoupit do britské armády. Pro svůj zdravotní stav a slabý zrak nebyl přijat. Odejel proto do Hamburku, kde byl rekrutován do americké armády bojující v občanské válce. Po krátké vojenské službě se usadil v St. Louis a během tří let se stal zpravodajem místního německého časopisu Západní pošta, za čas se stal jeho majitelem. Později koupil i jiné časopisy. V angličtině se zdokonalil do té míry, že zvládl jazyk perfektně a stal se odborníkem v zákonných a politických záležitostech. Postupně se stává reprezentantem veřejného mínění.

Čtyřicátník J. Pulitzer oslňoval svými úspěchy, avšak jeho zdraví se zhoršilo a úplně oslepl. Žil střídavě na své luxusní jachtě na francouzské Riviéře a na svém venkovském sídle ve Spojených státech amerických. Nicméně pomocí svých několika tajemníků a sekretářů nezastavil řízení svého časopisu. Byl v práci neúnavný a tajemníci se proto museli v předčítání politických a kulturních zpráv střídat po dvou hodinách mnohdy až do pozdní noci.

Své značné bohatství odkázal Columbijské univerzitě a známá je i Pulitzerova cena za literaturu, která je určena každým rokem pro nejlepší literární práce.

*1) Pulitzerova cena, kterou od r. 1917 uděluje Columbijská univerzita nejlepším americkým dílům novinářským, literárním, hudebním a historickým, se uděluje pracím, které vyšly v uplynulém kalendářním roce. Cenu mohou získat pouze občané USA

PURSE, Benjamin Osmond

* 29. 8. 1874

† 31. 3. 1950

Anglický ladič klavírů.

Narodil se v Salfordu. Zrak pozbyl ve svých 13 letech. Vzdělával se v ladění klavírů. Jakmile docílil dobrých výsledků, stal se členem Iosely-Knit National League of the Blind. V r. 1898 založil časopis *The Blind Advocate*. Byl přesvědčen, že každý nevidomý člověk může působit na místě vidomého, ale musí se přičinit. Napsal: *Blind Person Act*. V r. 1920 vydal *The Blind in Industry* a *The British Blind*.

Q

QUIN, Herbert

* 1890

† 18. 4. 1968

Irský politik.

V r. 1927 ztratil zrak. Nejdříve byl prodávčem v otcově knihkupectví. Později se začal věnovat politice. V r. 1945 byl zvolen do Irského parlamentu, v roce 1950 se stal britským senátorem. Byl aktivní i v činnosti Irského svazu nevidomých. Staral se o povolání a rehabilitaci nevidomých.

QUINTILIANUS, Marcus Fabius

* 35

† 95

Římský filozof, spisovatel, přední encyklopedista a rétor. Ve své učebnici řečnictví *Institutio oratoria* (*Výchova řečnictví*) upozorňuje na to, že ryté a vytesávané písmo mohou číst i slepci. Vytvořil soubor vzorů písmen, tzv. *Tabellu*, která mimo to, že byla vzorem písařům po několik století, sloužila i jako všeobecný vzor při tvorbě několika písem pro nevidomé.

R

RABANOVÁ, Ema (Pollandová)

* 26. 4. 1893

† 19. 9. 1980

Povoláním učitelka hudby, pracovnice spolku ČST.

Narodila se v Praze v rodině obchodníka. O zrak přišla v útlém dětství. Ve svých osmi letech byla dána do pražského Ústavu pro nevidomé na Hradčanech. V ústavu splnila základní školní docházku. Věnovala se hře na housle a na klavír. Navštěvovala interpretační kurzy V. Štěpána. Z obou hudebních oborů vykonala státní zkoušky. Po vážném rozhodování opustila myšlenku studovat na učitelském ústavu. Stala se jako jedna z prvních nevidomých žen kvalifikovanou soukromou učitelkou hudby a příležitostně též koncertovala.

Od r. 1925 redigovala po celých padesát let přílohu časopisu Zora, Nevidomá hospodyně. Od r. 1929 vedla notovou přílohu časopisu Zora, ve které vycházely přepisy hudebnin v bodovém písmu.

Velmi obětavě byla činná ve slepeckých organizacích, zvláště v jejich kulturním životě. O této tematice i hojně publikovala. Byly to především příspěvky v časopisech, které vydávaly spolky nevidomých.

Byla také spolupracovnicí K. E. Macana. Byla mu výbornou pomocnicí nejen pro svou inteligenci, ale i pro svůj pěkný zjev, vytříbené společenské chování a konečně i pro své rodinné prostředí. Po Macanově smrti pečovala o uplatňování jeho zásad ve spolku ČST. Stala se zakladatelkou hnutí nevidomých žen v ČSR. Pracovala rovněž v Podpůrném spolku samostatných slepců, i ve spolku českých nevidomých esperantistů (SOČNE).

E. Rabanová zasahovala všude, kde bylo její práce zapotřebí. Nevidomým hudebníkům dala do rukou značné množství notového materiálu v bodové notaci. Vydávala skladby pouze českých autorů, které nebylo možné zakoupit v zahraničí. Návštěvou několika mezinárodních kongresů nevidomých esperantistů získala mnoho zkušeností. Praktickými radami usnadňovala nevidomým ženám cestu do úspěšného manželství.

Po roce 1948, kdy z politických důvodů byla založena všeinvalidní organizace, byla Rabanová pro svůj buržoazní původ diskriminována, protože odmítla spo-

lupracovat ve slepecké organizaci okleštěné o svéprávnost společně s jinými invalidy, která měla stále širší politický charakter. Nikdy nevidomým spolupracovníkům R. Tyla neodpustila, že nevidomé připravili o suverenitu a také o několik desítek milionů těžce nastřádaných úspor. Besedy s touto mimořádnou ženou byly nezapomenutelné a potvrdily, že nevidomí jsou nejlépe integrovanými občany, když usilují o to, aby mluvili sami za sebe.

Publikovala nejen ve slepeckých časopisech. Psala i do odborných a propagačních periodik o problematice vzdělávání nevidomých, školství pro nevidomé aj. Z jejich časopiseckých příspěvků nebo příspěvků ve sbornících uvádím alespoň: Návrh českého zkratkopisu, Vzpomínáme Stanislava Sudy, K. E. Macan a St. Suda ve vzpomínkách své přítelkyně, črty o V. Echtnerovi, K. Hájkovi, F. Wildmanovi, K. E. Macanovi, A. Permanovi aj. Svůj příspěvek napsala i do sborníku J. Zemana, Otci slepých.

Jelikož jí socialistický stát nedovedl dát slušný důchod, byla nucena do poslední chvíle vyučovat hře na klavír, aby si zajistila základní materiální podmínky života. Až do své smrti žila ve šťastném manželství s R. Rabanem.

RACEK, Vladimír

* 21. 4. 1910

† 30. 1. 1998

Český tyflop. Učitel ve škole při Ústavu pro nevidomé v Brně.

V Ústavu pro nevidomé v Brně působil přes dvacet let jako učitel, z toho dva roky ve funkci ředitele školy. V nevidomých dovedl vzbudit odvahu orientovat se v každém prostoru i prostředí náročnými požadavky v tělocvičně a zajímavými vycházkami do okolí Brna. V těch neustal ani v době, kdy se mu blížila sedmdesátka a v ZŠ pro nevidomé a slabozraké v Brně úspěšně působil jako zastupující učitel a později vychovatel (1978 až 1981).

Několik desítek nevidomých žáků připravil ke zkouškám z učiva měšťanské školy, a to i v období druhé světové války. Je tvůrcem speciálních učebnic

jazyka českého, spolupracoval na tvorbě učebních plánů i učebních osnov. Pro první lehkootletické závody nevidomých žáků sestavil prostná cvičení. Nezapomenutelné zásluhy má v získání budovy pro lepší umístění školy v poválečném období.

Narodil se v Blížkově u Velkého Meziříčí v učitelské rodině. Základní vzdělání nabyt ve svém rodišti. V letech 1925 až 1929 studoval na učitelském ústavu a na pedagogické fakultě v době 1947–1950 v Brně. Vysokoškolskou aprobaci z defektologie získal v roce 1955.

V době studia na učitelském ústavu se rodiče přestěhovali do Brna, kde Vl. Racek po jeden rok navštěvoval hudební školu Dalibor, jejímž zakladatelem a ředitelem byl slabozraký učitel v brněnském ústavu pro nevidomé J. L. Kubíček. A byl to později právě on, který se u ředitele A. Špičky přimluvil pro jeho přijetí jako učitele.

Svou učitelskou dráhu započal v Hluku r. 1929 jako výpomocný učitel. Později působil ve Starém Městě, Boršicích a v Uherském Hradišti. Právě v této době absolvoval státní tělovýchovný kurz sokolský.

Do ústavu pro nevidomé v Brně nastupuje jako učitel počátkem r. 1936, když před tím působil více než jeden rok ve škole při ústavu mrzáčků v Brně. Přinesl s sebou zvrát zvláště v pojetí tělesné výchovy, kde si vytkl úkol pěstovat tělesnou zdatnost nevidomých trpících většinou nedostatkem pohybu. Na svého nevidomého žáka nahlížel jako na jiné. Sám vždy říkal, že usiluje o maximální uplatňování běžných učebních osnov. K tomuto úkolu napsal metodický list *Tělesná výchova a její vliv na tělesný a duševní rozvoj slepého dítěte* (1955). Podobné úsilí vyvíjel i v ostatních vyučovacích předmětech, jinak to nebylo ani možné, jestliže cítil vnitřní potřebu pozvednout vzdělanost nevidomých.

Rackovi žáci zvláště vděčně vzpomínají na jeho odvahu, se kterou jim na boty připevnil brusle. Dovednost bruslit potom hojně užívali ve volných chvílích. Jako úplně novou formu výchovy nevidomých zavedl pro ně tzv. školu v přírodě se skautskými prvky. Pro první celostátní lehkootletické hry nevidomých dětí a mládeže (1953) připravil první specifická prostná cvičení.

Po druhé světové válce nastaly ve vedení ústavu i školy tahanice o vedoucí funkce. Všechny tři moravské ústavy vedl (od r. 1942) vrchní ředitel páter N. Doležel. Po odchodu ředitele školy R. Vejmelka (1947) se v zastupování postupně v krátkých intervalech vystřídali: Otakar Sadovský^{*1)}, Vincenc Král a Lubomír Nop. 1. května 1948 přebírá funkci prozatímního ředitele Vl. Racek. Následující politické události mu

však neumožnily, aby byl jmenován definitivním ředitelem školy.

Bylo jasné, že stísněné prostorové poměry v Chrlcích neposkytují možnosti pro další rozšiřování činnosti i kapacity ústavu a modernizace výchovy i vzdělávání. Navíc do r. 1949 měla škola detašované pracoviště v prostorách MŠ a opatrovny pro nevidomé Spolku péče o slepé v Brně-Pisárkách.

Nejvážnějším úkolem bylo proto najít pro školu vhodnou budovu jako náhradu za objekt na Zemědělské ul. č. 1, kterou zabavila Rudá armáda (předtím v r. 1940 byla budova ústavu zabrána německou policií). Jako konfiskát ji potom darovala státu a ten ji bezohledně přidělil vysoké škole zemědělské. Po mnohých nabídkách a odvoláních, včetně demonstračních návštěv se skupinou žáků na krajském národním výboru, se na podzim r. 1949 ředitel Vl. Racek nastěhoval se svou školou do budovy na ulici Veverí č. 15, větším dílem obsazené jinou institucí, odkud byl nedobrovolně vystěhován katolický seminář.

Budova vyžadovala mimořádné stavební adaptace. V první řadě bylo třeba zajistit provoz dětského domova, např. vybudováním vyhovujícího hygienického vybavení aj. Oprav bylo třeba tolik, že ještě zbylo na další tři ředitele. Ze slíbeného provizoria se budova stala stánkem na 40 let.

V r. 1947 začíná v učitelském sboru sílit snaha vytvořit moderní učebnice pro nevidomé žáky. S touto iniciativou přicházejí V. Král, L. Nop a Vl. Racek, který zpracoval čítanky a mluvnice pro 4. a 5. ročník. Jako ředitel, byť to byla pouze krátká epizoda v jeho životě, tvorbu učebnic všemožně podporoval, a to zvláště po zestátnění škol.

1. září 1948 byly školy při ústavech pro nevidomé zestátněny. Tak i brněnská. I když to s sebou přineslo mnoho nepředpokládaných starostí, dočkal se ředitel Vl. Racek morální odměny za své dlouholeté snahy o zvýšení vzdělanosti nevidomých žáků zrušením povinnosti zkoušek z učiva měšťanské školy na některé z brněnských škol. Tím získal v červnu 1949 právo podepisovat první vysvědčení absolventům osmileté národní a střední školy při ústavu. Pro ředitele Vl. Racka to byla zvláště cenná odměna.

V období, kdy byl ředitelem, dbal o odborné sebevzdělávání učitelů, což dokazují dochované protokoly

Sportovní hry nevidomé mládeže 1953

porad. Na celostátních seminářích vedl sekci vzdělávání nevidomých. Krátký čas (1948–1950) působil jako lektor na pedagogické fakultě v Brně obor tyflopédie. Vlastní přípravy na přednášky se dochovaly. Ukazují, že jeho tyflopédické názory byly pragmatické a progresivní.

Specifika tělesné výchovy nevidomých zpracoval jako metodický list. Dále uveřejnil několik příspěvků v odborných i propagačních časopisech. V jeho publikační činnosti, která není rozsáhlá, je nevidomý považovaný za schopného společenské integrace a adaptace na nové prostředí. S mimořádnými schopnostmi nevidomých nespekuluje. Uvádím např.: Jak připravuji nevidomé žáky ke zkoušce z učiva měšťanské školy (Svět nevidomých 1938); Tělesná výchova v ústavě slepců v Brně (tamtéž 1946); Ať vás Bůh silí, pane řediteli (Cesta slepých 1948); Slepcká spartakiáda v Levoči (Práce invalidů 1955) aj.^{*2)}

Byl mezi prvními, kteří brzy po r. 1945 začali propagovat myšlenku, že je třeba zřizovat ZŠ pro slabozraké. K této problematice se vyslovuje např. v článku, který uveřejnil v časopise Svět nevidomých, roč. 1954.

Rackova pozice byla ztížena tím, že po převzetí moci komunistickou stranou byl dosazen na místo vrchního ředitele (po páteru N. Doleželovi) komunista Josef Sedlák, který problematiku vůbec neznal. Racek však do strany nevstoupil, i když věděl, že bez stranické legitimace mu neumožní zůstat ve funkci. Jeho pozice byla proto nejistá. Konsolidaci v učitelském sboru navíc překážely některé osobní negativní vztahy, které byly příčinou, že v mnohých situacích někteří členové učitelského sboru nadřazovali osobní prospěch nad všeobecný.

Došlo to tak daleko, že v srpnu r. 1950 byl nucen se vedení školy vzdát ve prospěch Drahomíra Hanáka, který jako kvalifikovaný učitel na jaře téhož roku vystřídal ve funkci vrchního ředitele J. Sedláka. Situace se poněkud uklidnila odchodem L. Nopa (1949) do Prahy.

Politické i jiné tlaky neustávají. Svě působení ve škole proto v r. 1956 po velkém vnitřním boji přerušil. Vrátil se však znovu po mnohých letech působení ve škole při Dětské nemocnici v Brně na výzvu ředitele J. Smýkala do prostředí, které neokázale miloval, jako zastupující učitel a vychovatel. To již před dosažením svých 70 let. Mimořádnou iniciativou se i tehdy stal příkladem pro mladé pedagogy.

^{*1)} O. Sadoevský nastoupil po roce 1918 jako učitel do Zemského ústavu pro výchovu nevidomých v Brně. V roce 1946 převzal na jeden měsíc správu školy tohoto ústavu. K žákyním se choval neslušně a byl proto o rok později

propuštěn. V rukopise zanechal Dějiny ústavu, které jsou však spíše karikaturami jednotlivých pedagogů působících v ústavu

^{*2)} V rukopisech, které má ve svých knižních fondech oddělení DTI TMB, jsou drobné práce zabývající se obecnou problematikou nevidomého a jeho právem na vzdělání

RADIĆ, Stjepan

* 1871

† 1927

Srbský politik.

Těžce slabozraký. Studoval práva v Paříži a v Praze. Měl v úmyslu věnovat se politice. V r. 1905 založil časopis Domov. V něm kritizoval rakouskou politiku. V r. 1919 vznikl za jeho vedení Chorvatský blok proti Srbsku. Zemřel po atentátu, který na něho byl spáchán na bouřlivé schůzi.

RAJSKÝ, Stanislav

* 5. 11. 1874

† 27. 4. 1941

Český hudebník.

Vychován a vyučen kartáčnickému řemeslu byl v Zemském ústavu pro nevidomé v Brně. Obratný hráč na několik hudebních nástrojů, zejména výborný křídlovkář. Ladič klavíru a hudební pedagog v Telči, kde hrával v kapele Karla Hejdy (viz Hejda) a později ji i vedl. Má četné skladby a úpravy.

RAMADANOVIĆ, Veljko

* 1874

† 1943

Zakladatel péče o výchovu a vzdělávání nevidomých na území bývalé Jugoslávie (v Bělehradě–Zemuni).

Narodil se v Korbově. Po speciálním vzdělání v Praze a v Brně se ujal péče o nevidomé v Srbsku. V r. 1918 založil výchovně vzdělávací ústav pro nevidomé v Zemuni, později i speciální gymnázium, což byl čin, který sklízел obdiv, ale také nedůvěru. V r. 1920 založil slepeckou tiskárnu a knihovnu. V rámci spolupráce zde byly tištěny i slepecké knihy a hudebniny v češtině, polštině a bulharštině. Z těchto zemí za ním přijížděli

pedagogové a obdivovali se Ramadanovičově velkorysosti i státní podpoře jeho projektů. Do slovanských zemí byly tyto tisky zasílány bezplatně.

Obdržel československé vyznamenání Řád Bílého lva. Na jeho počest vyšel u nás sborník literárních prací nevidomých autorů nazvaný *Otci slepých*.

V r. 1924 založil časopis pro nevidomé Braillova riznica, v r. 1928 časopis *Glos nezužnih*, revue pro výchovu a vzdělávání zdravotně postižených dětí. Získával články z Francie, Polska, Československa, Rakouska a Německa, takže se časopis reprezentoval jako list vědecký, ale pro nepatrný počet odběratelů byl po 5 letech zastaven. Po čase jej Ramadanovič začal vydávat vlastním nákladem znovu.

V r. 1917 se začal věnovat osleplým vojákům, pro které založil zemědělskou kolonii *Vieternik*. Každý člen obdržel pole, domek a náradí. K tomu vybranou zdravou manželku.

S Československou republikou udržoval odborné i přátelské styky. V r. 1930 byl jmenován čestným členem spolku ČST.

Jeho vědecká publikační činnost není nijak zvlášť rozsáhlá. Je to několik příspěvků do odborných a propagačních časopisů s popisným obsahem. Jak také jinak, vždyť nebylo ani kdy něco napsat. Bylo třeba jednat, bylo třeba zachraňovat lidi.

RAMPAZZETTO, Francesco

Italský humanista.

V r. 1575 vytvořil pro potřeby slepců sadu vyřezávaných písmen. Při jejich výrobě se přidržel Quintilianovy *Tabelly*.

RANGER, Alfred Washington

* 9. 3. 1848

† 13. 2. 1929

Anglický organizátor péče o nevidomé.

Narodil se v Brislingtonu. O zrak přišel v 15 letech. Po absolvování Ústavu pro nevidomé ve Worcesteru pracoval jako úředník, později si zařídil svou firmu. Jeho snem bylo, aby se schopní nevidomí nemuseli obracet jen na manuální povolání. Zasadil se o stavbu nové budovy ve Worcesteru, kterou financovala *Miss Elisa*. Spolupracoval s *McPearsonem*.

RAPPAWI (Rappawy), Anton

* 10. 6. 1873

† 4. 9. 1948

Učitel ve škole Ústavu pro nevidomé v Brně. Patří do skupiny tyflopedů, kteří mimo svou praktickou činnost hojně publikovali. Svými písemnými pracemi usiloval o odstranění škodlivých legend, které kolovaly o schopnostech nevidomých. I když v rámci utrakvistického (česko-německého) zaměření brněnského ústavu patří ke skupině těch učitelů, která dávala přednost německému jazyku, ctil český jazyk a nikdy se nepřipojil k fašistickým tendencím výchovy.

Písanka v pouzdrě

Narodil se v některé obci poblíž Brna jako částečný sirotek. Matka se brzy přestěhovala do Brna, kde snadněji našla obživu. Uvádí se, že německý kněz místo pravděpodobného jména po rodičích *Chrápavý*, napsal do matriky narozených *Rappawy* a uvedl jako rodiště *Brno*. *Antonín* žil v německém prostředí, a tak se začal cítit Němcem.

Obecnou i měšťanskou školu navštěvoval v Brně. Maturitní zkoušku vykonal na gymnáziu v Brně r. 1892. Kondicemi si přivydělával na studium. Způsobnost vyučovat postižené žáky nabyt v r. 1902 v Brně. Všechny školy, kterými prošel, byly německé. Zkoušku z jazyka českého vykonal v r. 1901. Své vzdělání si nadále rozšiřoval. V r. 1922 vykonal maturitu na reálce. Nechal se zapsat na přírodovědeckou fakultu pražské Německé univerzity. Je nanejvýš pozoruhodné, že v prvním období svého působení v Ústavu pro nevidomé v Brně se vyučil kartáčníkem, a také určitou dobu byl tovaryšem.

Vyučovat začal r. 1892 v *Butovicích*. V r. 1896 nastupuje jako učitel v Ústavu pro nevidomé v Brně. Působil zde do r. 1934. V této době vykonal několik studijních cest. Svou činnost v Brně na půl roku přerušil, aby vyhověl přání vedení *Klarova* ústavu v Praze, kde se uvolil dočasně vykonávat funkci sekretáře. Zvláště ho zaujala práce v *MŠ* tohoto ústavu, která v Brně nebyla.

Ke svým žákům měl mimořádně krásný vztah. Žáky české národnosti vyučoval česky. Vyznačoval se mimořádnou trpělivostí. Vytvářel učební pomůcky, kterých byl trvalý nedostatek. Zvláště upoutala jeho

kreslenka, kterou vystavoval na 12. mezinárodním kongresu učitelů nevidomých. Jako učitel byl všestranně orientovaný. Mimo všeobecně vzdělávacím předmětům vyučoval rovněž hře na hudební nástroje, nejvíce na varhany.

Po druhé světové válce se z nevyjasněných důvodů odstěhoval mimo Brno, ale byl jako Němec i se svou početnou rodinou v pokročilém věku odsunut. O jeho životě ve válečném období nebylo možné nic zjistit. Datum jeho úmrtí není známé.

Mimořádně rozsáhlá je jeho publikační činnost. Při zobecňování výchovných a vzdělávacích otázek vždy vycházel z praxe. Patří mezi učitele, kteří přispěli k rozvoji české tyflopédie, i když musíme přiznat, že byl v tomto smyslu objeven až po půl století. Zásady úspěšnosti výchovy nevidomých stanovuje takto: a) nevidomé dítě je především dítětem. Je proto třeba je vychovávat jako jiné děti. Neponechávat prostor živelnosti; b) mimořádnou důležitost má zaměstnávání nevidomého dítěte již od raného období; c) nepřipouštět, aby lítost nad ztrátou zraku byla hlavní motivací péče o toto dítě. Nelze tyto moudré věty pouze přejít souhlasem. Je třeba aplikovat na současnost, ve které se mi zdá, že jeho zásady, i když dávné a zapomenuté, se neuplatňují. Mladí učitelé většinou nenavazují na zkušenosti svých předchůdců, vedení škol pro nevidomé tuto zásadu opomíjí. Vždyť si jen uvědomme, kolikrát jsou vysloužilí učitelé zvaní, aby mladým začínajícím kolegům sdělili své zkušenosti.

Vysokou odbornou hodnotu má referát na 4. Dnu učitelů nevidomých a Dnu péče o nevidomé v Brně v r. 1909. Zabývá se v něm formami a reformami výchovy a vzdělávání nevidomých. Navrhuje přepisovat některé články z běžných učebnic do učebnic pro nevidomé. Komitét pro učebnice by měl podle něho zvážit možnost převzít naopak vybrané články z učebnic pro vidomé žáky. Kongresy učitelů by měly mít pouze pracovní charakter. Prohloubit vzdělávání nevidomých změnou metod a prodloužením školní docházky. Pro jejich vzdělávání věnovat stejný čas jako u vidomých. „Je nejvyšší čas,“ říká již před devadesáti roky, „probudit se ze stagnace dosud používaných metod a forem práce. Rozhodně neulpívat na starých a překonaných metodách.“ A tak panuje v tomto smyslu nejistota, zda jsou si učitelé a vychovatelé této zásady vždy vědomi.

V publikační činnosti je progresivní. Svými názory kleslí nevidomým cestu do společnosti důrazem na přiměřené úkoly. Věnuje pozornost zevnějšku nevidomých a jejich chování ve společnosti, u stolu, v divadle a jinde. Pořádek v domácnosti nevidomého

dítěte je předpokladem rychlé orientace a umožňuje provádět dosud nepřístupné úkony. Rovněž péče o správnou výslovnost, péče o osobnost nevidomého a její kladné volní vlastnosti, cvičení v úsudku, výchova k umění aj. To jsou úkoly, o jejichž plnění bychom mohli diskutovat ještě v současné době. A. Rappawy se ostře distancoval od těch, kteří prohlašovali, že nevidomým vyšší vzdělání více škodí než prospívá, protože si hlouběji uvědomí svou pozici.

Bohužel i jeho četné publikace plné moudrosti časem zapadly do zapomnění. Jsou to krátké, ale zřetelně koncipované knižičky, ze kterých číší jeho láska k poslání, které si zvolil. Napsal: *Gedichte von Blinden* (1907); *Die Kunstwarte* (1908); *Jarní radovánky* (1909); *Die Kunstwarte* (1910); *Die Erziehung des blinden Kindes in Elternhause* (1913); *Výchova slepého dítěte* (1913); *Naturfreunden der Blinden* (1914); *Licht und Arbeit* (1915); *Beiträge zur Geschichte der Kriegsblinden* (1917); *Výlet nevidomých dětí (?)*; *Die Jugendblinden nach dem Weltkriege* (1919); *Mladiství slepci po válce* (1919); *Menschen, die mit dem Fingern Schauen* (1920); *Handbuch des Blindenunterrichtes* (1933) aj. Je třeba připomenout, že psal německy i česky v tom sledu, ve kterém je uveden seznam jeho publikací.

Písanku pro Braillovo písmo A. Rappawého lze spatřit v oddělení DTI TMB

RATHAUS, Ladislav

Slovenský učitel a publicista.

Ve 20. letech 20. století napsal několik zajímavých časopiseckých příspěvků o mylných legendách, které jsou rozšiřovány o nevidomých lidech. Odsuzuje v nich (jak píše) filantrománii a zakrývání pravého stavu osobnosti slepce. Též upozornil na význam Villeyova díla (viz Villey).

RAUTER, Karel

* 1871

Učitel, ředitel Německého ústavu pro nevidomé v Ústí nad Labem.

Tento ústav vznikl jako detašované pracoviště pražského Klarova ústavu. Dlužno zdůraznit, že Rauter rád organizoval koncerty nevidomých hudebníků. Snad právě proto mohl u něho vzbudit pozornost A. Binar, kterému pomohl k oživení jeho umělecké dráhy.

RAVELIUS

† 1791

Anglický kněz.

Na anglickém venkově v Berkwerkinu se vypraví o nevidomém faráři, který po celý týden pracoval v uhelném dolu. Největší část svého výtěžku potom v neděli při bohoslužbě rozdělil mezi své nejhudší posluchače, kterým jako farář-metodista kázal.

RAVERAT, Georges

* 1888

† 1970

Jeden ze zakladatelů ZK ve Francii.

Aktivně působil v hnutí francouzských nevidomých. O úloze nevidomých a jejich organizací přednášel a psal do časopisů zasvěcené příspěvky. Je zakladatelem výboru pro založení ZK ve Francii a zakládajícím členem Světové rady pro blaho slepců.

REGENSTL, Karl

* 24. 9. 1842

† 25. 5. 1876

Rakouský hudební pedagog a regenschori.

Narodil se ve Vídni jako nevidomý. V r. 1850 byl přijat do c. a k. Ústavu pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí ve Vídni. Zde se mimo všeobecnému vzdělávání a povinnému vyučení řemeslu věnoval hlavně hudbě. Byl známý nejen svým hudebním nadáním, ale především mimořádnou pílí. Brzy se proto ukázal jako vynikající klavírista, ale také houslista a citerista. Uvádí se, že jeho hra byla temperamentní a projevovala se tu i jeho vlastní interpretační osobitost.

V r. 1864 přijal místo varhaníka, kde založil mužský pěvecký sbor složený z nevidomých zpěváků. V roce 1871 byl jmenován učitelem hry na housle a hlavním dirigentem. Regenstl byl činný i jako hudební skladatel, především příležitostných skladeb.

REGNIER, Edmond

* 1751

† 1825

Člen francouzské Sociétés philanthropique.

V r. 1784 podal pařížské Filantropické společnosti návrhy na několik vhodných zaměstnání pro nevidomé. Zdůrazňuje, že nevidomým přináší štěstí práce, nikoliv almužna. V tomto přístupu se odráží

pozvolna se měnící společenské povědomí o slepcích (viz Haüy).

REICHEL, Jiří

* 18. 4. 1947

Redaktor českého časopisu Zora.

Narodil se ve Zlíně. Rodina se později přestěhovala do Hutiska-Solance na Valašsku. Zde Reichel absolvoval prvních šest tříd ZŠ. Poslední tři roky povin-

né školní docházky po náhlém zhoršení zraku ukončil proto v ZŠ pro slabozraké žáky v Litovli.

Při rozmísťovacím řízení na konci 9. třídy rozhodla oční lékařka nedoporučit mu ze zrakových důvodů studium na gymnáziu pro zrakově postiženou mládež. Musel proto nastoupit v Učňovské škole pro mládež s vadami zraku v Praze pouze do kurzu pro přípravu telefonních manipulantů. Tam se teprve seznámil s Braillovým písmem.

Jelikož po absolvování kurzu nemohl nalézt ve svém bydlišti zaměstnání, hledal proto pracovní uplatnění v Praze, kde našel práci v telefonní ústředně jako telefonní manipulant (1964). V r. 1965 začal studovat večerní formou na gymnáziu běžného typu. Po dokončení studia přešel v r. 1968 pracovat do Slepecké tiskárny v Praze jako sazeč Braillovým písmem (postupně pak jako korektor a knihovník). Konečně má práci, v níž se může realizovat a především získávat další nové poznatky a rozhledy. Byla mu svěřována sazba náročných textů - učebnice, cizojazyčné publikace a časopis Zora. Tím se postupně dostává do dění slepeckého hnutí.

Od r. 1965 se Reichel věnuje práci ve slepeckých organizacích SI. V roce 1968 zakládá celopražskou základní organizaci nevidomé a slabozraké mládeže, v r. 1969 je zvolen členem ÚV Českého svazu nevidomých a slabozrakých. V r. 1970 se stává členem redakční rady časopisu Zora a bylo mu svěřeno vedení přílohy časopisu Zora Junior. V témže roce je zvolen do Svazu invalidních sportovců při ÚV Československého svazu tělesné výchovy, kde vyvíjí organizační činnost dodnes. V r. 1976 startuje jako první český nevidomý sportovec na první zimní paralympiádě ve Švédsku.

V r. 1975 se zapsal ke studiu na FF UK v Praze, kde studoval na katedře výchovy a vzdělávání dospělých.

Po čase se přihlásil k doktorandskému studiu. Pro rigorózní práci si vybral téma Úloha společenských organizací při výchově a vzdělávání dospělých. V roce 1981 opouští místo sazeče a přechází do výrobního podniku SI Meta jako sociolog. V r. 1982 nastoupil jako šéfredaktor časopisu Zora.

Psal do časopisu Mladý svět, hlavně o nevidomých sportovcích. Zasloužil se o rozšíření dalších dostupných forem záznamu z hlediska zrakově postižených občanů.

Je vedoucím digitální knihovny (na BBS), která slouží nevidomým studentům i jiným zájemcům.

REINER, Josef

* 29. 7. 1918

† 29. 8. 1990

Univerzitní profesor.

Narodil se ve Veselí nad Moravou. Byl vyučený drogistou. Po příchodu německých nacistů v r. 1939 se i se svými bratry pokusil uprchnout z protektorátu. Se svým mladším bratrem se dostal do Lotyšska, kde vstoupili do místní domobrany. Později spolu přešli do Rudé armády. V bitvě o Moskvu jeho bratr padl, on sám byl těžce raněn. Po uzdravení se přihlásil do Svobodovy brigády v Buzuluku. S touto armádou postupoval a při osvobození Ostravy po těžkém zranění přišel o zrak a částečně i o sluch.

Nastal mír a bylo třeba, aby uvažoval o své budoucnosti. Po uzdravení se rozhodl, že i jako nevidomý se bude věnovat sebevzdělávání. V externím studiu na gymnáziu vykonal maturitu. Ihned se nechal zapsat ke studiu na Vysoké škole politicko-sociální v Praze. Po rigorózních zkouškách získal titul doktora.

Po mnoho let potom působil na katedře společenských věd Lékařské fakulty Univerzity Karlovy, kde byl docentem a konečně v r. 1979 byl jmenován řádným profesorem marxismu-leninismu.

Jeho bohatá publikační činnost byla spojená jednak s odbornou kvalifikací na historické události v druhé světové válce, a také s jeho funkcemi v SI. Ve SI působil jako funkcionář ústředních orgánů. Mnoho let vedl tzv. vysokoškolskou komisi. Pomáhala nevidomým vysokoškolským studentům překonávat náročné podmínky studia zapůjčováním magnetofonů, nahráváním studijní literatury na magnetofonové

pásky aj. Byl členem komise kulturní a vzdělávací, která měla na starosti ideově politický růst členstva v oblasti marxismu-leninismu. V této souvislosti uveřejňoval v časopise Zora množství článků, které byly vedeny snahou vykládat historické události z úzkého ideově politického stanoviska. Napsal skriptum Zrakově postižený vysokoškolák a jeho uplatnění (1973).

Vydal dvě publikace: Tanková brigáda a Politická činnost v pozemní armádě na západě a její úloha v národní a demokratické revoluci.

Za své působení ve Svobodově armádě, v období druhé světové války, byl po zásluze oceněn mnoha nejvyššími českými i zahraničními vysokými vyznamenáními. Jedním z těchto ocenění bylo i jeho jmenování vysokoškolským profesorem, zatím jediným z českých nevidomých vysokoškolských učitelů. Jeho životní osudy zpracoval Zd. Kožnar v knize nazvané Muž proti tmě.

Josef Reiner byl i přes své ideově politicky jednostranně vyhraněné názory zajímavá osobnost, u které je třeba obdivovat trvalou snahu o sebevzdělávání a úsilí o vybudování systému vysokoškolského studia nevidomých. Úplná ztráta zraku a těžká nedoslýchavost ho nezdrtily, ale přivedly k jinému životnímu zaměření.

Politicky byl vlastně osamocený. Zůstalo však po něm kus historie vysokoškolského vzdělávání nevidomých a slabozrakých, které se v poslední době rozvíjí bez povinného studia marxismu-leninismu, což by ho jistě mrzelo, ale určitě by podporoval současné podmínky, za kterých mohou těžce zrakově postižení studovat.

REINWALDOVÁ, Eva

* 19. 3. 1939

Telefonistka, sportovkyně, povídkářka, redaktorka českého časopisu pro nevidomé ženy Ema.

Narodila se v Ostravě jako těžce slabozraká. Otce němečtí nacisté umučili v koncentračním táboře. Zůstalo po něm pět dětí. Po válce prožívala rodina otřesné chvíle, když hrozilo, že děti budou ze sociálních důvodů matce odňaty.

Jak malý je Evin zbytek zraku se zjistilo až po nástupu do školy. Nastalo zdlouhavé léčení očí a čas-

tečně i podvýživy. Přes všechny potíže absolvovala ZŠ se slušným výsledkem.

Její prvním zaměstnáním byla paradoxně práce v technické knihovně jednoho závodu v Ostravě. I přes tento veliký omyl jí zaměstnání přineslo mnoho užitečného. Naučila se psát na psacím stroji a vykonávala různé pochůzky.

Po šesti letech absolvovala kurz pro NS telefonisty u Josefa Šedivého v Šumperku a nastoupila u téhož podniku jako telefonní manipulátka. Při této práci našla i chvíle k dalšímu sebevzdělávání, které bohatě využívala.

Sport byl jejím velkým koníčkem od dětství. Věnovala se bruslení i baletu. Ze zdravotních důvodů však tyto zájmy musela opustit.

V r. 1959 vstoupila do SI, kde se věnovala kulturní činnosti a plavání. Ze zahraničních soutěží v plavání to byl Berlín, Varšava, Saint-Étienne aj., odkud neodjela bez medailí. Z Francie to byla zlatá, stříbrná i bronzová. Zkoušela to i s lyžováním.

Ve volném čase se snaží něco napsat. Nejčastěji to byly příběhy jejích nevidomých přátel. Tak si z Tachovské renty odvezla druhou cenu, z literární soutěže nadace Herberty Masarykové Cenu Jana Masaryka. Její povídky vyšly ve třech sbornících. Od r. 1960 se stala dopisovatelkou časopisu Nevidomá hospodyně, který vycházel jako příloha časopisu Zora.

Jako dopisovatelka časopisu Zora se zúčastňovala setkávání dopisovatelů. Tam se seznámila s dosavadní redaktorkou přílohy časopisu Zora Nevidomá hospodyně Emou Rabanovou. Pro svůj vysoký věk nabídla převzetí redakce E. Reinwaldové, která přijala v r. 1979. Když E. Rabanová zemřela, nazvali tento časopis na počest její dlouholeté redaktorky jejím jménem Ema.^{*1)}

E. Reinwaldová pracovala v Ústřední komisi žen SI, kde se později stala její předsedkyní. Komise řešila specifické problémy nevidomých žen (speciální domácí pomůcky, vhodnost běžných pomůcek, odívání, možnosti upotřebení běžných šicích i kuchyňských potřeb nevidomými hospodyňkami aj.).

V rámci činnosti této komise byla i u vzniku prvních kurzů sebeobsluhy. Vypracovávala úsek odívání, údržba oděvů, úklid v domácnosti aj.

*1) Viz Ema Pollandová-Rabanová

REMY, Paul

* 1879

† 24. 3. 1948

Francouzský osvětový pracovník a bojovník za práva nevidomých na práci i plnohodnotný život. Organi-

zátor akcí pro zlepšení společenského postavení nevidomých, které spátrával v jejich přípravě pro zaměstnání. Rád by viděl nevidomé v úzké součinnosti se svým okolím v bydlišti i na pracovišti.

Narodil se v Paříži v dělnické rodině. Byl nejlepším žákem ve speciální třídě pro matematiku a chemii v Lavoisierově škole. Doma si zařídil chemickou laboratoř. V 18 letech se výbuchem chemikálií zranil v obličeji. Po lékařském ošetření mu byly obě oči enukleovány. Přes vynikající výsledky školu opustil.

Naučil se Braillovu písmu a začal se věnovat hře na klavír. Na Pařížské konzervatoři studoval harmonii. V Asociaci pro dobro slepců se seznámil se Sizeranem, který mu navrhl, aby se stal jeho soukromým tajemníkem. Remy však toužil po vlastním pojetí péče o nevidomé a s díky odmítl.

Seznámil se s ředitelem azylu Quinze-Vingts a stal se zaměstnancem tohoto zařízení. Zkonstruoval nové tiskařské typy písmen zvané Vaugham (podle jména tehdejšího ředitele azylu). V r. 1903 založil Unii slepých pracovníků. V r. 1910 začal vydávat časopis Slepý pracovník, jehož byl redaktorem i tiskařem. V r. 1911 se mu podařilo prosadit snížení poštovních poplatků za slepecký tisk. Vytiskl několik příruček pro maséry. Mnohé z nich opatřil i reliéfními nákresy. Sám se již v r. 1905 vyučil této profesi. Usiloval o to, aby nevidomí maséři měli plnou zdravotnickou kvalifikaci.

V r. 1919 dal popud k založení Technického a parlamentního komitétu, jehož úkolem bylo připravovat návrhy zákonů, které by nevidomým zajišťovaly práci a zbavovaly je žebroty. Byl příznivcem esperanta, jehož prostřednictvím vyučoval mnoho nevidomých v zahraničí francouzštině.

Válka v r. 1939 ho morálně postihla tím, že neumožňovala korespondenci do celého světa, a tak mu znemožnila pokračovat v osvětové práci, které přikládal mimořádný význam. Hluboce tím trpěl a jeho zdraví se zhoršilo. Po kruté, pět let trvající nemoci zemřel.

RENGSTL, Karl

* 22. 4. 1842

† 25. 5. 1876

Rakouský ředitel kúru a hudební pedagog.

Narodil se ve Vídni. Od narození byl nevidomý. V r. 1850 byl přijat do Ústavu pro nevidomé ve Vídni,

kde zaujal svým hudebním nadáním a pílí. Brzy se proslavil hrou na klavír, citeru a housle. Uvádí se, že jeho hra vynikala temperamentem. Byl proto pro ústav dobrou reklamou.

Po opuštění ústavu, kde založil mužský pěvecký sbor, se stal varhaníkem. V r. 1871 byl jmenován učitelem hudby a dirigentem. Jako varhaník byl činný i skladatelsky. Jeho kompozice byly většinou příležitostné, ale populární.

REPASKÝ, Jozef

* 7. 3. 1926

Slovenský tyfloped.

Učitel ve škole pro nevidomé žáky v Levoči. Zvláště se věnoval rozvoji jejich tělesné zdatnosti. Patří mezi aktivní učitele tělesné výchovy, kteří připravovali Sportovní hry nevidomé a slabozraké mládeže (Praha, Brno, Levoča).

Narodil se v Levoči. Po absolvování učitelského ústavu ve Spišské Nové Vsi vyučoval v Tatrách a ve Vojenské škole v Košicích. Od r. 1952 působil v Levoči v ZŠ pro nevidomé žáky a od r. 1959 na Učňovské škole pro nevidomou mládež.

Sportu se věnoval od dětství. Na učitelském ústavu se zúčastňoval sportovních soutěží hned v několika disciplínách. Vrcholu své sportovní aktivity dosáhl v r. 1946, kdy se stal mistrem Slovenska v běhu na 100 a 200 m. Byl přesvědčen, že právě sport pomáhá NS dětem i dospělým osobám k rozvoji tělesné zdatnosti, která je jednou z podmínek jejich samostatného života. Neváhal proto se svými NS žáky pěstovat náročnou turistiku. Jeho žáci dosahovali na sportovních soutěžích pozoruhodných výsledků.

Přesto, že jeho hlavním oborem byla tělesná výchova, věnoval se i výchově hudební. V ZŠ vedl dětský pěvecký sbor, který velmi často reprezentoval svou školu na různých soutěžích i veřejných produkcích. Za svou příkladnou činnost byl sbor se svým sbormistrem několikrát oceněn.

REUSS, Alexander Peter

* 1887

† 1968

Německý spisovatel.

Vytvořil rozsáhlé literární dílo obsahující romány, novely, povídky, básně i dramata. Od knih s tematikou ze života nevidomých přešel k všeobecným tématům.

Narodil se v Lipsku jako syn ortopeda. Oba rodiče byli velmi vzdělání. V rodině se hodně četlo a cestovalo. Reuss oslepl ve svých patnácti letech za studií na katolickém gymnáziu. Dva roky pobyl v ústavu pro nevidomé v Dürenu.

Založil si vlastní slepeckou tiskárnu, v níž tiskl ve vlastní redakci časopis Hudební obor, politický týdeník a časopis pro ženy. Vydal bodovým písmem řadu filozofických a hudebních děl. Byla mezi nimi Nietzscheho kniha Tak pravil Zarathušta, Debussyho klavírní Arabesky, některá jeho preludia, ale také sborník věnovaný gregoriánskému chorálu.

V r. 1927 vykonal jako první německý nevidomý zkoušku pro nadané, která mu umožnila vstup na univerzitu v Heidelbergu. Studoval hudební vědy, žurnalistiku, filozofii a německou literaturu. Na doktora filozofie byl promován v r. 1933.

V r. 1935 se stal programovým poradcem stuttgartského rozhlasu. Pro své pacifistické názory byl však počátkem války tohoto místa zbaven. Byl pověřen dohledem na péči o místní nevidomé. Tuto funkci snad vykonával s taktem a pochopením pro potřeby alsaských nevidomých.

Významný je Reussův podíl na rozvoji svépomocného hnutí německých nevidomých. V r. 1956 vydal Dějiny německého svépomocného hnutí nevidomých. Do němčiny přeložil Diderotův spis Dopis vidomým o nevidomých.

Mnoho svých sil věnoval úsilí o mezinárodní sjednocení Braillovy bodové hudební notace. Na toto téma napsal rozsáhlou publikaci.

Jako spisovatel se vyznamenal svým dílem Mezi národy, diktovaným snahou o německo-francouzské sblížení. Napsal jej r. 1935, tedy již za nacistické éry v Německu. Později se tento román stal důvodem pro vyloučení z Německého svazu spisovatelů. Úzkostmi druhé světové války je inspirovaný román Legenda o trpícím Bohu. Nejdůležitější Reussova prozaická díla jsou: sbírky povídek Chrám slepců (1927); Co vypovídá nejhlubší půlnoc (1925); Ztracené světlo (1933); Helene (1940); Podzim u Alžběty (1952); Cíl Petra Frankenburga a utopistický román Hrabě Schlitter neboli jízda asteroidy. Oblast poezie zastupuje sbírka básní Zničená zahrada, přebásnění sumerského eposu o Gilgamešovi a staroněmecké písně o bohyni Freii. Reussovu literární tvorbu doplňují dvě dramata: Marie ze Španělska a Věno.

RIBAS, O.

V r. 1941 založil v africké Luandě (Angola) výchovný a vzdělávací ústav pro nevidomé.

RIEDINGER, Josef

* 1751

† 1827

Pro M. T. Paradisovou vynalezl dřevěnou reliéfní hudební osnovu.

RIEDRICH, Hans

* 1894

† 7. 9. 1965

Německý organizátor péče o hluchoslepé.

V r. 1910 ho pád na ledě jako sedmnáctiletého studenta reálného gymnázia připravil o zrak i sluch. V ústavu pro nevidomé v Chemnitz (Saské Kamenici) se vyučil kartáčníkem i košíkářem. Na založení vlastní živnosti neměl dost peněz, a tak nastoupil v továrně na výrobu smetáků.

V r. 1930 ho pověřil tehdejší Říšskoněmecký svaz nevidomých organizací péčí o hluchoslepé. Tato funkce se stala jeho životní náplní. V r. 1932 začal vydávat pro hluchoslepé časopis v bodovém písmu. Zasadil se o rozšíření Lormovy dotykové abecedy, která byla tehdy ještě málo známá.

Po rozdělení Německa v r. 1949 zůstal v NDR.

Pro hluchoslepé pracoval i nadále. Podle jeho návrhu byla zřízena v Rohsburku zotavovna pro nevidomé s kombinovaným zdravotním postižením. V r. 1958 bylo založeno rehabilitační a zaopatřovací středisko pro hluchoslepé v Karl-Marx-Stadtu (Chemnitz), což považoval za svůj největší úspěch.

RIEMANN, Gustav

* 1851

Učitel, později ředitel Ústavu pro nevidomé v Berlíně.

Specializoval se na výchovu hluchoslepých.

Napsal: Wegweiler für Volksschullehrer (1879) a Taubstumm und blind zugleich (1916).

RIEMER, Friedrich Wilhelm

* 12. 5. 1834

† 8. 1. 1913

Ředitel Ústavu pro nevidomé v Drážďanech. Propagoval Braillovo bodové písmo.

Narodil se v Grosenheimu. Do dvanácti let navštěvoval školu ve svém bydlišti. Původně chtěl být kazatelem. Během krátkého pobytu v učitelském semináři se rozhodl pro povolání učitele.

Do r. 1862 vyučoval v obecných školách.

V této době se také zabýval vzděláváním nevidomého chlapce. Tato jeho činnost neunikla pozornosti učitelů Ústavu pro nevidomé v Drážďanech. Jeden z nich mu pomáhal jeho činnost usměrňovat.

V r. 1861 se stal správcem první přípravní (MŠ) pro nevidomé v Hubertsburku. V r. 1862 mu tam ministerstvo svěřilo vedení nově otevřené školy s denní docházkou. Byl již natolik obeznámený s problematikou výchovy a vzdělávání nevidomých, že mohl pracovat úplně samostatně.

Výhodou byla možnost častého styku s rodiči. Odborně spolupracoval s Fröblem. Zvláštní důraz kladl na ruční práce.

Postupně se škola rozšířila a byl přijat další učitel. Práce školy byla kladně hodnocena i na Mezinárodních kongresech učitelů nevidomých. Na prvním kongresu (1873) hovořil o nutnosti zakládat tzv. přípravní pro nevidomé malé děti. O svých zkušenostech psal do odborných časopisů. Na kongresech byl zvolen předsedou komise, která posuzovala vhodnost Braillova písma. On sám však napsal Viertes Lesebuch, která byla tištěná hladkou latinkou.

V r. 1883 přechází znovu do Drážďan. Na jednom z kongresů byl předsedou pro německý slepecký zkratopis. Komise podala zpracovaný návrh, který byl přijat. Pro Mellovu Encyklopedii připravil několik hesel.

RIESNER

Německý tyflopéd.

V r. 1867 se pokusil o vytvoření reliéfní latinky tím, že text psal lepidlem, posypával práškem z pečetiňho vosku a zahrál. Vytvořila se reliéfní linie. V této době vedli učitelé neúspěšný boj proti Braillovu bodovému písmu, o kterém soudili, že nevidomé izoluje od ostatní společnosti. Úsilí o vytvoření písma, které by mohli číst vidomí i nevidomí, je v plné formě. Ještě uplyne mnoho času, než budou učitelé ochotni vůbec vážně diskutovat a později i přijmout bodové písmo jako jediné vhodné pro čtení hmatem.

RIGOLA, Rinaldo

* 2. 2. 1868

† 10. 1. 1954

Italský politický pracovník a žurnalista.

Narodil se v městečku Biella. V 17 letech při pracích na rodinném domku přišel o jedno oko. Později přišel o zrak i na druhém. Zajímal se o politiku a novinářství. Stal se členem italské Strany práce, později Socialistické strany. Pro svou činnost musel z Itálie utéct a uchýlil se do Francie. Po změně politického kurzu se mohl vrátit zpět. V r. 1906 se stal generálním sekretářem Konfederace dělníků. V r. 1926 založil časopis *Problemi del Lavoro*, který vycházel až do r. 1940. Ve stejném roce se uchýlil do ústraní.

Napsal: *Contadini, operai e impigati nell'immediato dopoguerra* (1917); *Manualetto di tecnica sindacale* (1922); *Il novimento operaio nel Biellese* (1930); *Problemi del lavoro* (vycházelo 1927–1940).

RICHARD, Johann Friedrich

* 7. 9. 1804

† 3. 2. 1886

Učitel v Ústavu pro nevidomé v Hamburku, autor několika sbírek básní.

Narodil se v Hamburku jako syn chudých rodičů. Ve čtyřech letech přišel o jedno oko. Druhé měl velmi oslabené. Po smrti rodičů (1815) byl dán do sirotčince, kde pobyl do r. 1822. Poté se živil samostatně. Druh jeho zaměstnání neznáme. Po vážné nemoci oslepl úplně. Až do r. 1836 neměl trvalé zaměstnání. Prožíval proto mnoho chmurných chvil.

Vedení Ústavu pro nevidomé v Hamburku si ho povšimlo a přijalo ho jako výpomocného učitele. V r. 1840 podnikl delší cestu po ústavech v Německu a Rakousku.

V r. 1841 se stal ředitelem ústavu. Působil v této funkci do r. 1871, kdy se zaměstnání vzdává pro trvalou nemoc.

Když mu v r. 1875 zemřela manželka, zůstal natrvalo osamocený u svého syna. Nakonec ho postihla i těžká sluchová porucha.

Napsal několik básnických sbírek, z nichž ta nejvýznamnější je Hieronymus Snitge. Vyšla v r. 1836. Již před tím v r. 1830 vydává sbírku básní *Noční zvuky*.

RICHARDOVÁ, Collette

* 1933

Francouzská horolezkyně, speleoložka a spisovatelka.

Narodila se ve Versailles. O zrak přišla ve svých dvou letech. Navštěvovala školu pro nevidomé v Saint-Mande. Již od dětství měla ráda zeměpis a geologii. Za odměnu výborného prospěchu jí dali knihu o geologii, která tehdy vyšla v bodovém písmu. To bylo Richardové deset let. Netušila, že se jí do rukou dostala kniha, která rozhodne o jejím budoucím životě. V ní prý našla větu, která se jí stala životním ideálem: „Odvaha často pramení ze strachu, musím však být ten jediný, kdo o tom ví.“ Od té doby měla nejraději knihy pojednávající o zeměpisu a geologii. Hory a jeskyně se staly její velkou láskou.

Když jí bylo dvacet let, absolvovala alpinistický kurz a po deset roků trávila svou letní dovolenou v Alpách, kde trénovala horolezectví. Zúčastnila se i velmi obtížných výstupů. Nejvíce dosáhla výšky 4000 metrů. V r. 1958 navázala korespondenci s Casteretem. Pozval ji do své venkovské vily pod Pyrenejemi. Tam se splnilo její další přání, vstoupila do podzemí.

Své horolezecké zkušenosti i toulky jeskyněmi popsala v knize, která měla pro svou atraktivitu mimořádný úspěch. Věnovala ji všem, kteří jsou postiženi nepříznivým osudem a ztrácejí víru ve své síly. Podtrhuje, že ze všech nebezpečí daleko největším pro člověka je nečinnost tělesná i duševní. Kniha má název *Od horských vrcholů k podzemním jeskyním*. Byla přeložena do několika cizích jazyků.

RICHARDSON, John

Na výzvu edinburské Společnosti pro umění navrhl v r. 1833 písmo pro nevidomé. Sestávalo se z kombinací dvou krátkých reliéfních čárek situovaných v různých polohách.

RICHVALSKÝ, Pavol

* 14. 1. 1914

† 6. 4. 1999

Slovenský tyflopedit.

V r. 1950 založil v Báhoni zvláštní školu pro nevidomé. Zúčastnil se vydání jedné z prvních slovenských publikací o nevidomých, která vyšla v r. 1948 pod názvem *Starostlivosť o slepcov*. Je širokým pohledem na současný stav na Slovensku.

RJAZANCEV, Vsevolod

(vlastním jménem Vasilij Grigorjevič GORŠKOV)

* 1866

† 1942

Ruský spisovatel.

Mimo romány s všeobecnou tematikou psal rovněž romány o nevidomých.

Narodil se v Popasovu jako syn chudého zemědělce, vysloužilého vojáka. Vychodil vesnickou školu a stal se dělníkem. Byl nucený často měnit své zaměstnání. Pracoval v řeznictví, pekařství a v textilním průmyslu na různých místech, nakonec v Moskvě.

Ve třiatřiceti letech ho nečekaná oční choroba připravila o zrak. Po ročním pobytu v nemocnici mu nezbylo nic jiného, než aby se uchýlil do útulku pro staré slepce. V tomto smutném životě byly jediné světlé okamžiky, když mohl naslouchat předčítání knih. Knihy v Braillově písmu byly nesmírně vzácné. Ostatně toto písmo ani neznal. Obliba četby ho přivedla na myšlenku, aby sám psal.

Nejdříve se pokusil o verše. Dostaly se do rukou M. Gorkého. Poradil mu, aby raději psal prózu. Této rady Gorškov uposlechl. Začal diktovat své povídky nejprve pogramotným chlapcům, později studentům. Aby správně útulku jeho literární činnost zůstala utajena, a aby pro ni nemohl být vyloučen, vydával své práce pod pseudonymem Vsevolod Rjazancev. Neutěšený život carského Ruska vylíčil v povídce Živá smrt. V r. 1907 vyšla jeho povídka Slepý Ivka. Otřesné je zde vyprávění, jak si nevidomý chlapec chtěl alespoň jednou ohmatat ovci. Vloudil se do sousedovy stáje, ovce však jeho příchod zneklidnil a jejich hluk přivolal hospodáře. Ivka byl zbit jako zloděj.

Začátkem dvacátých let vychází jeho román Slepí. Líčí život nevidomých po revoluci, jejich naděje a tužby. Velkou popularitu měly jeho knihy Dcera Bondarjova, Trestanec Ilka, Děmka Loban a Noc světlejší dne.

V r. 1932 vyšel jeho román Ilka Katoržník, ve kterém líčí svá dětská trápení. V r. 1938 publikoval další román Světlá tma, ve kterém vypráví, jak si moskevští nevidomí začali sami budovat závod na výrobu elektromotorů. Tentýž rok vyšel jeho nejlepší román Pro Broňu. Námětem je život textilních dělníků a život v domově pro nevidomé.

Jeho dílo je úzce spjaté s tehdejší sovětskou ideologií, jak také jinak nebylo možné. Realisticky vypovídá o životě nevidomých před revolucí, avšak poněkud idealizuje jejich život po roce 1917. Slohově jsou jeho práce vytríbené. Svým sepětím s Petrohradským ústavem pro nevidomé děti se inspiroval k napsání díla „Návod k výuce slepých ve čtení Braillova písma“ (1893).

RODENBACH, Alexander von

* 28. 9. 1786

† 17. 8. 1869

Belgický politik a ekonom. Zúčastnil se příprav k založení Ústavu pro nevidomé v Amsterdamu.

Narodil se v Roulersu v Belgii jako syn zámožného obchodníka.

O zrak přišel ve svých jedenácti letech. Byl přijat do Ústavu pro slepce v Paříži, kde se stal žákem V. Haüye. Patřil k nejlepším.

V r. 1811 navštívil ústav belgický král, který požádal o převedení dobrých žáků pocházejících z Belgie do nového ústavu v Bruselu. Mezi nimi byl i Rodenbach. Král rovněž požádal Haüye o vyslání některého ze svých spolupracovníků, aby začínajícím učitelům v ústavu pomohl. Haüy vyslal Rodenbacha, který se rád vrací do blízkosti své rodiny.

Po vystoupení z ústavu ho otec seznámil s problematikou obchodování. V r. 1830 se postavil na stranu pokrokových tendencí, jejichž zastánci usilovali o svobodnější život. Rodenbach se stává redaktorem katolického listu. Tím začíná mít politický vliv. Když revoluční události vrcholily, vydal Manifest, pod kterým se podepsalo tisíce občanů. Působil na národ i vojska až k výbuchu povstání.

V r. 1831 je zvolen poslancem. Zůstal neustále činný v průmyslu i obchodu. Je zastáncem moderní výroby.

V r. 1847 vznikla epidemie moru, která zdecimovala velkou část národa. Rodenbach se nebál a pomáhal, kde mohl.

Mimo spisů s obchodní a průmyslovou tematikou to jsou Listy o slepých (1828), kterými reaguje na spis Diderotův. Některé jeho myšlenky podrobuje kritice. Je to přirozené, protože v období mezi vydáním obou spisů se v péči o nevidomé i v poznání jejich schopností událo mnoho nového. Změnily se i společenské poměry. Dále napsal spis Jak nevidomý pohlíží na hluchoněmou (1853). Z jeho spisů je nejrozsáhlejší. Podává popis některých Haüyových vyučovacích forem.

RODNÝ, Stanislav

* 4. 4. 1946

† 11. 8. 2001

Narodil se v Litoměřicích. LF UK v Praze studoval v letech 1964–1970. V r. 1974 vykonal atestaci I. st.

a v r. 1979 II. st. z oftalmologie. Jako přednosta Centra zrakových vad Fakultní nemocnice v Motole (bývalého Oftalmopedického ústavu, respektive Ústavu pro nápravu zrakových vad), takřka 20 let (1981–2000) svého profesního života věnoval péči o pacienty se zrakovým postižením. Zasloužil se o celorepublikovou koncepci zdravotní péče o ZP děti i dospělé. Oddělení Centrum zrakových vad právě jeho zásluhou poskytuje specializovanou komplexní péči ZP všech věkových kategorií.

Z podnětu Rodného byla vytvořena síť specializovaných oftalmologických pracovišť předepisujících speciální optické pomůcky. Díky tomu i pacienti se získanými zrakovými defekty v produktivním a seniorském věku mají k těmto pomůckám přístup. Prosadil, aby optické pomůcky byly hrazeny ze zdravotního pojištění.

Kromě své práce s pacienty spolupracoval s řadou odborných pracovišť a organizací, které ZP osobám pomáhají. V 90. letech spolupracoval zejména s Českým svazem zrakově postižených sportovců, Mezinárodní organizací zrakově postižených sportovců, byl členem Českého paralympijského výboru. Věnoval se též činnosti pedagogické – přednášel na II. lékařské fakultě a PF UK v Praze a školil oční lékaře v předepisování speciálních optických pomůcek. Jeho přednášky byly vždy výborně odborně fundované a přitom srozumitelné jak odborníkům, tak i laikům. Pacientům dokázal přístupnou formou vysvětlit podstatu jejich problému.

Byl členem prestižní mezinárodní organizace věnující se rehabilitaci a výzkumu v oblasti péče o osoby se zrakovým postižením: The International Society for Low-vision Research and Rehabilitation.

Primář S. Rodný vykonával mnoho záslužné práce ve prospěch ZP pacientů, proto i jeho jméno patří do Tyflopédického lexikonu.

M.S., J.Ř.

RODRIGO, Joaquino

* 22. 11. 1901

† 1992^{*1)}

Významný španělský hudební skladatel, pedagog a hudební kritik.

Narodil se v Saguntu. Velmi brzy začal ztrácet zrak. Úplně oslepl až ve svých čtyřiceti letech. Hudbu studoval ve Valencii. Posléze obdržel stipendium a odešel studovat do Paříže, kde se nevěnoval pouze kompozici, ale také hudební vědě na Sorboně. Zde se oženil.

Válku prožili manželé v Německu celkem v bídě. Po válce mu bylo stipendium obnoveno. Po návratu do Španělska se živil jako učitel hudby, hudební kritik a komponoval hudbu k filmům. Pevnou existenci vlastně získal v r. 1957, kdy byl jmenován docentem hudby v Madridu. Působil zde třicet roků.

Jeho Concerto aranjeuz pro kytaru s orchestrem je trvalou součástí repertoáru všech velkých kytaristů, kteří povznášejí Rodrigovo jméno do koncertních síní celého světa. Je nahráván na gramofonové desky všemi světovými firmami. Koncert napsal na podnět významného španělského kytaristy A. Segovü.

Jeho umění je ve Španělsku po zásluze ceněno. Již v r. 1951 byl jmenován členem Královské akademie. Říká se, že v jeho hudbě se stýká stará španělská polyfonie s jásavou náladou lidových slavností. Využívá harmonické vymoženosti poslední doby i barevné možnosti impresionistického orchestru. Jeho skladby jsou bezprostřední a strhující. Některé jeho další skladby mají ovšem i archaizující ráz.

Rodrigo nepatřil mezi skladatele, kteří neradi ke svému jménu připojují slovo cieco nebo caecus. Avšak problematika, související s jeho ztrátou zraku, neovlivňuje obsah jeho skladeb. Tuto okolnost přechází mlčením. Často se ve zmínkách o jeho osobnosti o jeho zrakovém postižení ani nehovoří.

Jeho prvním skladatelským úspěchem byla klavírní sonáta z r. 1921. V r. 1923 získal cenu, Circulo de bellas arte za symfonickou báseň Per la flor del liri blau. V r. 1942 získal národní cenu za Concierto heroico pro klavír s orchestrem a konečně i cenu Cervantesovu za symfonickou báseň Ausencias de Dulcinea. Mimo koncert pro kytaru a pro klavír napsal ještě Concierto estic pro housle a Concierto galante pro violoncello s orchestrem. Jeho dílo doplňují ještě dvě symfonické básně El hombre de torre berneja a Preludium pro jitřního kohouta.

Dále napsal řadu skladeb klavírních, písně, skladby pro housle a harfu, několik koncertů pro různé hudební nástroje. V r. 1950 dosáhl velkého úspěchu kantátou Smutný byl král David.

Zvláštní místo zaujímají jeho skladby pro kytaru. Znamenají vyvrcholení vývojové linie vedoucí od Taaregy přes Turina a de Fallu.

V r. 1951 byl jmenován členem španělské akademie.

^{*1)} V časopise Zora dne 3. 9. 1999 byla uveřejněna zpráva, že Rodrigo zemřel dne 6. 7. 1999

RODRIGUEZ, Joaquin C. B.

* 1902

Portugalský propagátor společenského zrovnoprávnění nevidomých občanů. V Lisabonu založil propagační časopis a dílny pro nevidomé pracovníky.

RODRIGUEZ, Osvaldo

* 1951

Kubánský zpěvák a kytarista.

Od narození je nevidomý. Vychován byl v Ústavu pro nevidomé v Havaně. Od mládí pěstoval hru na kytaru. Pro svou hudební skupinu skládal písně s tendenční textovou náplní. Na soutěžích i zpíval, kde získával dobrá ocenění. V r. 1979 se zúčastnil soutěže v Soči, kde získal hlavní cenu. V r. 1981 zavítal do Soči znovu, a to jako člen jury festivalu. V Tokiu nahrál gramofonovou desku a rýsovaly se i další možnosti vydávání, protože Japonci mají španělskou hudbu rádi.

ROESNER, Carl Friedrich

* 9. 9. 1830

† 27. 12. 1882

Německý tyflopod.

Narodil se v Sofientalu. V r. 1858 se stal učitelem v Ústavu pro nevidomé v Berlíně. Sestavil slabikář a v roce 1865 čítanku vytištěnou reliéfní latinkou. V r. 1872 byl jmenován ředitelem ústavu. V letech 1874–1975 vykonal studijní cestu. Zasadil se o stavbu nové budovy.

Z odborných prací to jsou: Grundzüge des Blinden-Leseunterrichts, Die Welt des Blinden; Die Blindung der Hand des Blinden durch Tastsinn und Muskelsinn; Foermen Unterricht und mathematisches Zeichnen.

ROGACZEWSKI, Pavel

* 7. 9. 1951

Organizátor práce, kultury a zájmového života nevidomých a slabozrakých občanů Česka.

Narodil se ve Frýdku-Místku. Po nedolčených planých neštovicích mu v 7 letech zůstala těžká slabozrakost. V současné době je úplně nevidomý.

V dětství a raném mládí vyrůstal v malé vesničce Vojkovicích. V nedalekém Hnojníku absolvoval ZŠ. Pro svou zrakovou vadu měl omezený výběr povolání. Začal se učit podlahářem a obkladačem, avšak před ukončením oboru mu zrak opět zeslábl. Pokoušel se

vykonávat různé práce, až se prostřednictvím svého očního lékaře dověděl o možnosti absolvovat v pražské Učňovské škole pro NS masérský kurz. Kurz byl externisty přeplněn, a tak se zaučil čalouníkem. Masérství ho však lákalo nejvíce, a tak absolvoval masérskou školu v Balneologickém a fyzioterapeutickém ústavu při UK v Praze.

Praxi maséra začal vykonávat v r. 1972 v Karlových Varech, kde si našel bydlení. I jako zrakově těžce postižený vykonával segmentové masáže, rehabilitační tělocvik, elektroléčbu a trakce.

Pěstoval sport a v Karlových Varech založil klub ZdP mládeže. Od r. 1976 se začal věnovat činnosti v tehdejší organizaci nevidomých občanů, kde se stal předsedou. Od r. 1979 je činný v nejvyšších složkách ZdP (ÚV SI Rada ZP a ÚV ZdP mládeže). Rovněž na svém pracovišti v Čs. státních lázních se zapojil do činnosti tehdejšího SSM, kde od r. 1979 byl předsedou ZO.

V té době již byl ženatý a přicházely děti. V r. 1976 se zapojil do hnutí ZP masérů, stal se členem krajské a ústřední komise a zajišťoval různé vzdělávací kurzy, rehabilitační pobyty v tuzemsku i zahraničí.

Zaměstnání maséra vykonával do r. 1991, kdy byl vyzván, aby své zkušenosti uplatnil jako profesní pracovník v SONS. V této době působily v rámci ZP dvě organizace, které se snažily pomáhat NS občanům. Rogaczewski patřil k těm, kteří měli snahu spojit obě organizace a stal se členem přípravného výboru pro slučující sjezd, ke kterému došlo v r. 1996. Stal se předsedou OO SONS Karlovy Vary, předsedou Krajské koordinační rady a členem RR SONS v ČR. V r. 2001 byl oceněn Oscarem za občanskou statečnost. V té době již byl nevidomý.

Po listopadu 1989 se zapojil do veřejné činnosti, byl zvolen do zastupitelstva města Ostrova nad Ohří a pracoval v některých komisích, rovněž se stal členem okresního zastupitelstva v Karlových Varech.

V r. 2000 vznikl profesní Cech ZP masérů v ČR, kde byl zvolen cechmistrem, avšak pro množství jiných činností od r. 2003 působí jako zástupce Cechmistra pro záležitosti ekonomické a vzdělávací, především v nových technikách. Rozvíjí se spolupráce s lékaři i Fakultou tělesné výchovy a sportu UK v Praze. Za

největší úspěch celé činnosti ve prospěch Cechu ZP masérů lze považovat za zapojení do mezinárodní certifikované instituce International Education Society (IES) se sídlem v Londýně a s pobočkou v Brně.

V r. 2000 byl Rogaczewski zvolen předsedou Karlovarské krajské rady ZdP občanů a členem její Národní rady. Od r. 2003 je statutárním zástupcem (předsedou) občanského sdružení Centra služeb ZdP Karlovarského kraje.

Od r. 2003 vykonává Rogaczewski funkci jednatele v nestátním zdravotnickém zařízení Taktila, s.r.o., které má své sídlo v pražském středisku Dědina, kde po půlročním kurzu získá ZP zájemce kvalifikaci pro vykonávání masérské praxe pro zdravotnictví.

K prioritám Rogaczewského patří funkce ředitele o.p.s. TyfloCentrum Karlovy Vary, jehož činnost byla zahájena v r. 2001. Z mimořádných činností je to např. integrace NS dětí do běžných škol, masérský salon, časopis Oblastník, rehabilitační a rekvalifikační pobyty, pořádání přesů.

Pracovní i zájmová činnost P. Rogaczewského je mimořádně rozsáhlá. Nejvýznamnější je činnost v TyfloCentru, v popředí jeho zájmu je i Taktila a Cech ZP masérů.

Zbude-li mu někdy volná chvíle, velmi rád cestuje, poslouchá hudbu. V minulosti aktivně hrával kuželky, na které však již nezbyvá čas. Sportovcem je spíše pasivním, hokejová a fotbalová utkání v televizi si nenechá ujít. Nezapomíná díky své manželce a ani na své dva vnuky, kteří jsou rovněž radostí jeho života, jak píše.

ROKOS, Miloš

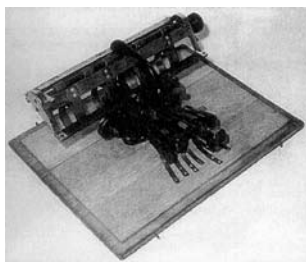
* 2. 3. 1889

† 11. 1. 1971

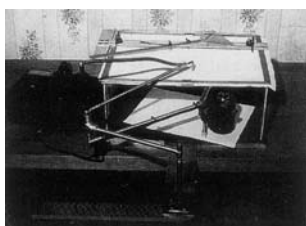
Český vynálezce.

Narodil se v Pelhřimově. O jedno oko přišel již v osmi letech úrazem sněhovou koulí. Postupně v dospělosti oslepl i na druhé oko. Vystudoval techniku a získal titul inženýr. Po šesti letech zaměstnání ztratil zrak. Díky jeho povaze ho slepota neztlačila do nečinnosti.

Začal se věnovat sadařství. V pěstování

Český psací stroj pro Braillovo písmo

Stylograf

ovocných stromů měl dobré výsledky, o kterých psal do odborných časopisů. Dále soustředil svou pozornost na včelařství. Všeobecné uznání získal jeho nový typ úlu, který postavil ze dřeva a slámy.

Přitom ho tížily i starosti učitelů nevidomých žáků. Pro pražské slepecké školy zhotovil řadu modelů domů, chrámů, Prašné brány, majáků a jiných velkých staveb. Vytvořil i reliéfní plán Prahy. Zabýval se přístroji na zhotovování reliéfních obrázků. Jeho snem bylo vybudovat slepecké pinakotéky, které by obsahovaly reliéfní obrazy všeho, čeho se nevidomí nemohou zmocnit rukama. Pro slepeckou tiskárnu v Praze navrhl zvláštní druh sazby.

Je autorem celé řady tyfletechnických vynálezů. V první řadě to byl psací stroj pro Braillovo písmo i jeho obdoba pro současné psaní tří textů, zvaný trigraf. Pro nevidomé učitele hudby zkonstruoval elektrického dirigenta. Jeho pomocí udává sbormistr členům pěveckého sboru nevidomých takt prostřednictvím hmatových impulzů.

Zabýval se též možnostmi reliéfního kreslení. Sestrojil dva kreslicí přístroje, mechanický a elektrický (stylograf, designátor). Oba jsou určeny především vidomým učitelům, aby jimi mohli pořizovat reliéfní nákresy. V r. 1960 pořídil precizní dokumentaci o tomto zařízení. Zkonstruoval rovněž přístroj pro seznámení nevidomých s prostorovou perspektivou (Vizír). Všechny vynálezy zůstaly pouze v prototypu. Strojů pro psaní Braillovým písmem bylo vyrobeno několik. Také z toho důvodu se mnohé pomůcky nedochovaly.^{*1)} Rokos byl také dobrým hudebníkem. Napsal pro dechovou hudbu několik pochodů.

^{*1)} Dva přístroje i psací stroje se nacházejí ve sbírkových fondech DTI TMB

ROLLI, Dominicus

* 1685

† 13. 9. 1751

Všestranně vzdělaný Ital.

Narodil se v Římě. Zrak pozbyl v pěti letech. Již od dětství projevoval sklony k literatuře, také rád veršoval. Navíc byl mimořádně manuálně zručný. Jeho otec, vážený římský obchodník, mu umožnil vzdělání. Mohl proto získat v té době nejvyšší dosažitelné vzdělání, výborný byl ve vyšší matematice. Vynalezl také různé nástroje, jejichž prodejem se živil. Rád se uchýloval k psaní básní i menších próz. Napsal rovněž divadelní hru Porsenna, která vyšla v Římě tiskem.

ROMAGNOLI, Augustino

* 19. 7. 1879

† 18. 3. 1946

Italský tyfloped. Usiloval o vyšší vzdělání nevidomých.

Narodil se v Bologni. Oslepl již jako dítě. Stal se žákem tamního ústavu pro nevidomé. Po odchodu z ústavu studoval na střední škole. Po dokončení univerzitních studií byl promován na doktora filozofie. Jeho rigorózní práce se zabývala metodickými otázkami vzdělávání nevidomých. Byla vydána tiskem a stala se základem italské tyflopedagogiky.

Působil jako profesor filozofie na různých lyceích. Svým příkladem otevřel i jiným schopným nevidomým cestu k tomuto povolání. V r. 1923 spolu s Nicolodim prosadil pro italské nevidomé děti povinnou školní docházku. O rok později založil školu pro přípravu učitelů nevidomých.

Ústav pro nevidomé v Římě nese jeho jméno.

ROMANOV, Aleksandr Anatoljevič

* 1979

Ruský dřevořezbář.

Narodil se v Klinu (Moskevská oblast). Vystudoval střední školu. Příčinou jeho těžké zrakové vady a postupně i slepoty byla atrofie očního nervu. V roce 1995 nastoupil do rehabilitačního centra, kde absolvoval s kvalifikací dřevořezbářský mistr. Již v době studií se úspěšně zúčastňoval výstav svých prací na společných školních výstavách. Samostatné výstavy později pořádal v Klinské oblasti (1999), 2002 v oblastním muzeu. Ve stejném roce se stal členem mezinárodní společnosti Filantrop. V r. 2004 se zúčastnil mezinárodní výstavy společnosti Homér v Ústředním muzeu v Moskvě. Vzhledem k jeho mimořádnému nadání a zručnosti se jeví jako perspektivní umělec.

ROTTEROVÁ, Leopoldine

* 30. 10. 1874

Rakouská učitelka MŠ.

Narodila se ve Vídni. Ve svých čtyřech letech oslepla. Vychována byla ve Vídeňském ústavu pro nevidomé. Vynikala v hudbě. Všeobecné vzdělání absolvovala s velmi dobrým prospě-

chem. Věnovala se odbornému studiu a stala se vychovatelkou v MŠ ústavu, kde byla vychována sama.

ROULE, Bohdan

* 30. 9. 1955

Ředitel Knihovny a tiskárny pro nevidomé K. E. Macana v Praze.

Narodil se v Praze jako syn významného rytce československých poštovních známek. Po ukončení ZDŠ byl v r. 1970 přijat do čtyřletého učebního oboru reprodukční grafik.

Po úspěšném vykonání učňovských zkoušek v roce 1974 nastoupil základní vojenskou službu. Po jejím ukončení v r. 1976 pracoval jako reprodukční grafik v n. p. Státní tiskárna. V tomto roce byl také přijat na SPŠ grafickou, večerní studium při zaměstnání v oboru polygrafie, které v r. 1981 ukončil maturitou.

V té době pracoval v n. p. Tiskařské závody jako mistr reprodukčního střediska a vykonával funkci zástupce vedoucího provozu. Od r. 1983 byl zařazen v témže podniku do funkce samostatného referenta racionalizace výroby a práce technického rozvoje.

V r. 1986 dostal nabídku od tehdejšího ředitele Slepecké tiskárny a knihovny K. E. Macana Miloslava Sojky ke spolupráci. Ve stejném roce nastoupil na plný pracovní úvazek do funkce vedoucího výrobního oddělení Slepecké tiskárny a knihovny K. E. Macana.

Za jeho vedení se začal provoz výrazně modernizovat. Zavedl nové technologie. Z ruční sazby se přešlo na sazbu počítačovou, zároveň se tím zrychlily korektury. Následný tisk se zkvalitnil užitím hliníkových matric zhotovených na automatizovaném sázcím stroji Puma V. Počítačový tisk bodového písma se provádí i prostřednictvím tiskáren Index a Braillo 400.

K 1. září 1995 byl Roule tehdejším ministrem kultury ČR jmenován do funkce ředitele Knihovny a tiskárny pro nevidomé K. E. Macana. Tuto funkci využil k zavádění nových technologií i v ostatních úsecích organizace.

Za jeho vedení byla celá knihovní struktura zmodernizována včetně počítačové evidence a kontroly výpůjční sítě pro čtenáře. Stejnou pozornost věnuje zvukovému úseku knihovny, kde probíhá modernizace nahrávacích studií, zahrnující i digitalizaci nahrá-

vek. Pro zaměstnance je vybudováno odpovídající pracovní zázemí.

Modernizovaná knihovna a tiskárna slouží stále většímu počtu čtenářů, kteří pravidelně využívají nepřetržitě doplňovaný knihovní fond a veškeré služby knihovny včetně rozvážky knih a bezprostředního kontaktu prostřednictvím internetu.

Ředitel B. Roule je důstojným zástupcem tak významného kulturního zařízení, jediného svým rozsahem a historií v České republice.

ROUSS, A. P.

† 12. 12. 1968

Německý spisovatel.

Od narození byl nevidomý. Podal návrh na rekonstrukci Braillovy bodové hudební notace. Žádná změna však nebyla uplatněna. Od té doby se však připravovalo založení mezinárodní komise pro unifikaci bodové notace. Byla ustavena při Evropském regionálním výboru Světové rady pro blaho slepců.

ROWLAND, William Peter

* 1940

Jihoafrický činitel ve slepectví.

Narodil se v Kapském Městě (Jižní Afrika). Ve svých pěti letech oslepl. Studoval na University of South Africa. Mezi lety 1962–1966 psal publicistické relace pro South African Council for the Blind. Jejím předsedou se stal v r. 1976. Byl známý tím, že neustále vyhledával pracovní možnosti pro nevidomé osoby.

ROYEROVÁ, Yvonne

* 24. 4. 1917

† 10. 9. 1981

Předsedkyně lucemburského Svazu nevidomých.

V deseti letech oslepla na jedno oko. Později ztratila zrak i na druhém. Navštěvovala Národní školu pro nevidomé. Po absolvování základního vzdělání pracovala v domácnosti. Zúčastnila se založení svépomocného spolku nevidomých, kde byla váženou osobností. Za svou celoživotní práci pro nevidomé byla vyznamenána zlatou medailí.

RUBAŠEVSKI, Andrej Artomovič

* 1900

Ukrajinský vědecký pracovník.

Podle spolehlivých pramenů byl nevidomý. Pracoval v oboru přírodních věd, byl členem Ukrajinské akademie věd.

RUDAKÍ

(viz Abu Abduláh Rudakí)

RULEC, Václav

* 29. 3. 1923

† 1. 2. 1992

Český masér a publicista.

Vystudoval průmyslovou školu a pracoval jako technik v posázavských kamenných lomech. Při výbuchu třaskaviny přišel o zrak. Jeho houževnatá povaha mu pomohla tuto tragédii překonat. Celý svůj další život zasvětil novému povolání pro nevidomé – práci masérů. Stal se iniciátorem odborných kurzů, založil přílohu časopisu Zora pro nevidomé maséry a po léta ji vedl. Dále založil komisi nevidomých masérů, jejíž byl mnoho let předsedou. Věnoval se též činnosti ve společenské organizaci nevidomých a slabozrakých.

Publikoval řadu překladových materiálů a zpracoval publikaci s přehledem o tomto povolání na celém světě.

RUMLOVÁ, Julie

* 27. 1. 1899

† 23. 8. 1954

První česká varhanice.

Až do první světové války nebylo většině nevidomých žen umožněno, aby vykonávaly jim vyhovující povolání. J. Rumlová byla jedna z prvních, která měla odvahu postarat se o výjimku.

Narodila se v Soběšicích v rodině zedníka a vesnického muzikanta. Ve dvou letech vypadla z okna a poranila si oči. Po tomto úrazu oslepla. Do brněnského ústavu pro nevidomé nastoupila v osmi letech. Učila se výborně a také v hudbě prospívala. S velkými úspěchy se učila hře na klavír a citeru, později i na varhany. Ovládala mnoho náboženských kostelních písní a měla představu o průběhu všech pobožností.

Když v r. 1923 ukončila pobyt v ústavu a vrátila se domů se smutnou vyhlídkou, co bude dělat, jaké to budou dny a roky, měla hned dvě štěstí. Ve vesnici bylo volné místo varhaníka a místní kněz nic neměl proti tomu, aby nevidomá žena nastoupila na místo. Pro farníky bylo velkým překvapením, když po delší době se při pobožnosti ozvaly varhany a tím větší,

když zjistili, že hraje žena. Začala vyučovat hudbě, sestavila chrámový pěvecký sbor. Jako i ostatní, musela překonávat překážky z nedostatku liturgické literatury v Braillově písmu. Opisovala a vyměňovala si je s ostatními nevidomými varhaníky. Je šťastná, protože si vydělá tolik, aby byla klidně a spokojeně živa. Není na obtíž příbuzným, nemusí vyseďávat v některém z ženských azylů. Svým spoluobčanům hrála 31 roků. Konec přišel náhle po záchvatu mrtvice.

RUSHTON, Edward

* 1755

Anglický básník.

Narodil se v Liverpoolu. V 19 letech ztratil zrak. O třicet let později ho po zdařilé operaci znovu získal. R. 1791 založil v Liverpoolu ústav pro chudé nevidomé. Chovanci se učili řemeslné práci a částečně pěstovali i hudbu.

RUSOCKI, Andrzej

* 1925

Polský amatérský sochař.

Narodil se v městečku Biala Podlaska. Podle pramenů oslepl ve svých dvaceti letech. Po studiu na gymnáziu, již jako nevidomý, vykonal závěrečnou maturitu s cílem stát se masérem.

Od dětství modeloval různé figurky z vosku. Modelování se věnoval ve svém volném čase. Pro výrobky z hlíny používal rovněž vypalovací elektrickou pec. Pořádal četné výstavy v Domě umění ve Varšavě. Modeloval ponejvíce sochy zvířat. Jejich tvary mají osobitý ráz, zvláště v sousoší s člověkem.

Příklady z jeho tvorby: Pastýř s telátkem, Odysseus se svým psem, Trpící Kristus, Milosrdný samaritán aj.

RUSS

Newyorský tyflopod.

V r. 1868 vytvořil bodové písmo pro nevidomé. W. B. Wait se ujal jeho zdokonalení. Vzniklo osmibodové písmo zvané newyorské.

RUSSEL, Robert

* 1923

Americký spisovatel.

Narodil se v Bighamptonu. V pěti letech ho o zrak připravil úraz při dětských hrách. Chlapec projevo-

val mimořádnou aktivitu v poznávání všeho kolem sebe. Ve škole ho nejvíce zaujal přírodopis. Vydával se do neznámého prostředí za poznáním všeho, co mu poskytují jeho zbývající smysly. Zvláště miloval hlasy ptáků. Stal se žákem školy pro nevidomé děti. Na univerzitě v Yale a Oxfordu studoval anglickou literaturu. Později pracoval jako pedagog na Granklinově univerzitě a Marshallově koleji v Lancasteru ve státě Pennsylvania.

Byl žákem školy pro nevidomé, a potom studoval na univerzitě v Yale a Oxfordu. Stal se učitelem literatury na školách v Lancasteru. Byl ženatý a měl čtyři děti.

Za úspěch svého autobiografického románu *Chytil anděla vděčí optimizmu*, který však neskrývá obtíže slepoty. Kniha je úsměvně humorná.

RUSTE, ibn

Arabský cestovatel a spisovatel.

Jedna z prvních upomínek o slepých potulných muzikantech se (podle M. Biručkova - časopis *Naša žižň* 1986) nachází v *Rustově Knize drahocenných pokladů*. Ruste navštívil Rusko počátkem 10. století a informuje, že všech významných slavností se zúčastňují slepci hrající své vlastní melodie na guslích, šalmajích a loutnách. Potvrzuje to i ruský letopisec 11. století mnich kijevskepečorského kláštera zvaný Nestor ve své knize *Pověsti*. Slepí potulní muzikanti vytvářeli tlupy, které vedli volení atamani. Společně s jinými hudebníky slepci putovali po kraji. Stávali se nositeli živé národní hudby.

RUSTICEANU, Dimitre

* 1. 12. 1884

Významný rumunský tyflopod.

Narodil se v rumunském městě Černovcy (anektováno Ruskem), kde vychodil normální i hlavní školu. Již v této době se u něho projevil zájem o nevidomé. Navštěvoval přednášky o výchově nevidomých a hluchoněmých. Obdržel stipendium pro studium ve Vídni v Ústavu pro nevidomé, kde byl právě ředitelem A. Mell.

Třicet let potom působil v ústavu pro nevidomé a hluchoněmé ve městě Černovcy. Zvláštní důraz kladl na úlohu hmatu jako nejdůležitějšího smyslu pro poznávání světa. Dbal na tělesnou zdatnost svých žáků, držení těla, odnaučení zlovykům. Z řemesel kladl důraz na kartáctví a košíkářství, pro dívky se učilo pletení a jiné ženské ruční práce.

Napsal práci Ústavy pro nevidomé a hluchoněmé v Rumunsku (1922).

RUSZCZYC, Henryk

* 1901

† 1973

Polský tyflopedit.

V období 1930–1971 pracoval v polských Laskách. Především byl aktivní při přípravě a vyhledávání nových povolání pro své žáky. Věnoval se rehabilitačním aktivitám pro osleplé vojáky, založil první výrobní družstvo nevidomých, pořádal kurzy pro dospělé nevidomé, staral se o zaměstnávání nevidomých v průmyslu, byl dlouholetým vedoucím internátu.

RŮŽIČKA, Antonín

* 5. 8. 1870

† 17. 2. 1931

Ladič klavírů a kavárenský hudebník, zakladatel Podpůrného spolku samostatných slepců v Praze.

Narodil se jako syn chudého domkáře v Kolehoutově. Jako čtyřletý onemocněl neštovicemi a oslepl. Školu navštěvoval v Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech, kde se učil též hře na klavír a ladění klavírů. Po odchodu z ústavu se rozhodl pro samostatný život.

Začátkem 20. století se přičinil o založení české svépomocné organizace nevidomých. Byl mezi sedmnácti nevidomými, kteří přišli na valnou hromadu Podpůrného spolku samostatných slepců pro země Koruny české r. 1902. Byl zde zvolen předsedou.

Ředitelé pražských ústavů pro nevidomé pokládali tuto organizaci za buřičskou a ona skutečně taková byla. Chtěla totiž, aby nevidomí nebyli jen pasivním objektem dobročinnosti a péče od kolébky do hrobu, ale aby se na ní podíleli a sami jí dávali patřičný směr. Čeští nevidomí tak navázali na snahy nevidomých v Německu. Převzali dřívější úlohu nejpokrokovějších učitelů.

Ve svém úsilí nepolevil ani po první světové válce. PSSS začal zakládat vlastní dílny a prodejny výrobků. Spolu s E. Suchardovou, která byla tajemnicí spolku, svolal první sjezd nevidomých s mezinárodní účastí. Proběhl v r. 1927. Byla to manifestace, na níž se nevidomí přihlásili k tomu, že budou usilovat, aby se stali integrální součástí společnosti.

V posledních letech svého života byl A. Růžička nemocný. Vedení spolku se ujal B. Jaroš.

Autoři článků v období socialismu však zatajovali, že Růžička nikdy nesouhlasil s vytvořením tzv. jednotné invalidní organizace, kterou právě oni propagovali jako tzv. silnější. Neuvědomili si, že nezáleží na kvantitě, ale na kvalitě úkolů a cílů. Tehdejší cíle byly nesporně politické, to Růžička rozeznat uměl. Dobře vycítil, že ideály, pro které PSSS zakládali, jsou tím zmařeny. Nevidomí se potom dvakrát pokusili vzepřít a obnovit tradice samostatného spolku (1970 a 1989), ale vždy nakonec byli silnější příznivci socialistických ideologů. Připisovat Růžičkovi socialistické ideje je absurdní.

RYBALKO, N. A.

Ukrajinský básník.

Oslepl v průběhu druhé světové války. Žil v Kramatorsku. V r. 1971 byl odměněn Řádem Říjnové revoluce za literaturu, později čestným uznáním prezidia Nejvyššího sovětu Ukrajinské SSR. Za knihu veršů Cesta vzhůru byl poctěn republikovým odznakem N. Ostrovského.

RYJÁČEK, Jaroslav

Český tyflopedit.

Byl učitelem v Ústavu pro nevidomé děti a mládež v Praze na Hradčanech, později ředitelem ZŠ pro slabozraké žáky v Praze. V r. 1939 vykonal odbornou zkoušku pro vyučování na školách pro nevidomé. Jeho heslem bylo: Schopné ruce – velký dar pro nevidomé děti i dospělé. To je také název jeho příspěvku v bulletinu vydaném ke stému výročí založení hradčanského ústavu v Praze.

S

SABATINI, Eugenio

Italský výrobce pušek.

Oslepl jako tříletý. Vynikal zručností. Záliba v technice ho přivedla k puškařství. Nejdříve je začal sbírat, opravovat a konečně i vyrábět. Dosáhl údajně takové dokonalosti, že své pušky vyvážel i do ciziny. V tomto směru má i řadu patentů.

SACCHIOVÁ, Adele

* 1862

† 1883

Italská pěvkyně.

Narodila se v Alexandrii jako nevidomá. Základní výchovu a vzdělání získala v Milánském ústavu pro nevidomé. Již v dětství se projevilo její velké hudební nadání. Věnovala se hře na klavír a zvláště sólovému zpěvu. Po opuštění ústavu vyučovala hudbě a pořádala hudební večery, na kterých zpívala. Pro svůj krásný hlas byla známá a jen její předčasná smrt zabránila jejímu ještě většímu věhlasu.

SACHS, Hans

* 5. 11. 1494

† 19. 1. 1576

Německý básník.

Zajímal se o tzv. Meistergesang, do něhož vnesl světské náměty. Jeho dílo (písně, bajky, biblické hry, tragédie i masopustní frašky) obsahuje na 6000 skladeb. Mezi nimi je nejznámější Wittenberský slavík z r. 1523. Mezi masopustními hrami jsou rovněž témata pravděpodobné nebo skutečné slepoty (Enšpigel 1553). Během hry skutečných slepců hrála roli i předstíraná slepota. Týká se to slepého kostelníka a faráře. Domnělá slepota se týká důvěřivé nevěrné ženy.

SALIGNAC, Melanie de

* 1740

† 1763

Vzdělaná nevidomá žena.

Narodila se v Saintonge ve Francii v zámožné rodině. Ve dvou letech dostala neštovice. Matka jí

kapala do očí holubí krev, po níž oslepla. Údajně měla vybroušené chování, bystrý úsudek, rychlé vnímání a celou řadu dalších darů, snad včetně tělesné krásy.

Od dětství byla neobyčejně bystrá. Hrála výborně karetní hry. Jednotlivé listy měla označené vypichovanými písmeny. Psala štetcem podle pravítka. Na citeru hrála jako samouk. Dobře zpívala a snad i tančila. Našla si dokonce způsob, jak zaznamenávat vlastní melodie.

Zabývala se ručními pracemi. Čas sledovala na hodinách bez skla.

SALINAS, Francisco

* 1. 3. 1513

† 13. 1. 1590

Patří do skupiny tří zakladatelů španělské hudební renesance.

V předmluvě svého teoretického díla vypravuje, že jeho zrak byl od nejtělejšího dětství ohrožený mlékem nemocné

kojné a že ve věku deseti let oslepl úplně. Jeho otec, který byl dvořanem krále Karla, poskytl svému synovi důkladné vzdělání nejen hudební, ale také ve starých jazycích.

Stal se varhaníkem u biskupa v Campostelle. Když byl biskup povýšen na kardinála, vzal Salinase s sebou do Říma. Salinas zde vstoupil do duchovního stavu a stal se opatem v Rocca Scalegna v neapolském království. Byl zde varhaníkem neapolského krále, vévody z Alby.

V Římě si získal neobyčejnou autoritu svým spisem *Musicorum libri septem* (Sedmero hudebních knih) psaných v hexametrech. Platil zde za největšího znalce antické hudby. Byl zván jako rozhodčí k hudebně teoretickým sporům.

V r. 1565 se vrací do Španělska a stává se profesorem na univerzitě v Salamance, kde přednášel teorii Benátčana G. Zarlina, jehož názory se staly základy moderní hudební teorie.

Salinas nebyl pouze teoretikem, ale také významným skladatelem vokální a varhanní hudby.

SALVINO, degli D'Armati (též Armato)

† 1317

Kdo byl vynálezcem brýlí?

O vynález brýlí se přou dva muži z let 1300, Alessandro della Spina a Savino degli D'Armati. (Podle Historického italského archivu z roku 1848, str. 397–633.)

Co se týká Salvina, traduje se, že v kostele Santa Maria Maggiore ve Florencii existoval pohřební nápis z r. 1318, jemu věnovaný, který upřesňoval, že je „vynálezce brýlí“. (Podle Del Lungo Isidoro, Florencie citta nobilissima illustrata, Florencie 1684 nápis hlásal: „Zde leží Florentán Salvino degli D'Armati z rodiny Armatů, vynálezce brýlí. Odpustiž mu Bůh jeho hříchy. Léta páně 1317“. (Nová italská encyklopedie, šesté vydání.) Zachoval se i náčrt pomníku Armatiho, pořízený před rokem 1950, nyní v muzeu BOA Museum a dříve část Hamblinovy sbírky.

Salvino měl brýle sestrojil v r. 1316, když tzv. čtecí kámen upravil do kostěné obruby. Z r. 1316 se však údajně dochoval účet první svého druhu, který byl vystaven v Benátkách za zhotovení brýlí s pouzdrém. Můžeme se tedy domnívat, že první brýle pocházely z Benátek. Ostatně sklo bylo vyráběno v nedalekém Muranu.

Krchňák (Praha 1992) uvádí, že vynálezem brýlí mohl být i anglický filozof Roger Bacon (1214 až 1296).^{*1)} Armato údajně využil funkce čočky snad kolem r. 1270, kterou umístil do kostěné obruby pro uchycení na obličej. Existuje prý o tom důkaz v jednom rukopise z r. 1292, v němž autor napsal, že nemůže číst bez těch skel, která byla nedávno vynalezena.

Již od roku 1684 vědí historikové o výše citovaném epitafu. Jazykozpytci posléze přišli na to, že použití slova *vynálezce* je pro Itálii daného historického období naprosto nepřipadné; navíc znalcům rodokmenů se nepodařilo vystopovat právě tohoto konkrétního člena rodiny. Dnes se soudí, že epitaf představuje úmyslný rodinný podvrh neznámého časového původu. Pamětní deska je nyní z vnější stěny odstraněna a je uložena hodně vzadu v rohu jedné z postranních kaplí.

*1) *Objevil zákony lomu a odrazu světla, zabýval se využitím čočky. (Všeobecná encyklopedie Diderot, Praha 1999)*

A. B., J. S.

Sasuke MUKUJ

(viz MUKUJ, Sasuke)

SATZENHOFER, Karl

* 11. 9. 1875

† 24. 8. 1949

Redaktor rakouských slepeckých časopisů.

Oslepl ve svých dvou letech. Od r. 1883 do roku 1892 byl žákem ústavu pro nevidomé ve Vídni. Již jako žák projevoval sklony k písemnictví. V r. 1894 navštívil Prahu a 1896 Brno, kde pomáhal zakládat slepecké ústavní tiskárny. V samotné Vídni se k tisku používala Kleinova propichovaná latinka. V Praze i v Brně latinka petličková. V obou případech se sazba prováděla štočky jednotlivých písmen.

V r. 1903 založil Satzenhofer ve Vídni literární časopis nazvaný J. W. Klein. V dalších letech se zabýval organizováním kultury nevidomých ve Vídni. Byl při zakládání spolku nevidomých.

SAUER, Wolfgang

* 2. 1. 1928

Německý zpěvák a skladatel jazzové a populární hudby.

Narodil se jako nevidomý v rodině obchodníka. Vystudoval gymnázium pro nevidomé v Marburku, univerzitu tamtéž. Svá studia dokončil v Kolíně nad Rýnem. Studoval germanistiku, angličtinu a hudební vědy. Nejdříve působil v malé taneční kapele jako zpěvák a úspěšný skladatel módní hudby. Jeho veřejná vystoupení se omezují na Německo. Sauerovy skladby byly na gramofonových deskách prodávány ve velkém množství. Od r. 1963 byl zaměstnán v rozhlasu jako zvukový technik.

SAUNDERSON, Nicholas

* leden 1682

† 1739

Anglický matematik, profesor na univerzitě v Cambridgi.

Narodil se v Thyrlestonu (Yorkshire), jako syn výběrčího daní. Oslepl v prvním roce života po neštovicích. Zúčastnil se vzdělávání v místní škole. Na hlavní škole se

věnoval klasickým jazykům. Již jako mladík ovládal i francouzštinu.

Matematice ho vyučoval otec. Projevoval pro ni mimořádné nadání. Později však, když už otcovy znalosti nestačily, mu rodiče zajistili soukromého učitele. Ten ho po zjištění jeho znalostí doporučil jako učitele matematiky.

Povzbuzen se obrátil na školu v Atrcliffu, kde mu však způsoby studia nevyhovovaly. Stal se proto samoukem. Tento způsob života byl pro rodinu nákladný, začala proto usilovat o to, aby jejich syn získal nějaké zaměstnání.

Jeho snem bylo místo v Cambridgeské univerzitě, kam se jako učitel dostává v r. 1707. U studentů si postupně získal oblibu. Proti Saundersově činnosti byly na druhé straně vznášeny námitky, ale zastával se ho jeden z nejvlivnějších profesorů. Posluchače získával také proto, že přednášel o Newtonově učení. Osobně se poznali a vedli spolu dlouhé polemiky.

Pro konkretizaci některých matematických jevů si nechal zhotovit dřevěnou pomůcku, kterou potom používali i jiní nevidomí matematici. Její používání se rozšířilo i do ciziny.

Překvapuje, jak se mohl stát odborníkem v optice i barvách. Zvažovalo se, že to je asi tím, že se opíral o geometrii, že snad dovedl její zákonitosti transformovat do optiky.

Saundersonův věhlas rostl. Univerzita mu udělila v r. 1711 titul magistr a povýšila ho na profesora. Došlo to tak daleko, že se oženil s dcerou rektora. Žili skromně, měli dvě děti. Král Jiří II. ho jmenoval doktorem. Byl také jmenován členem Královské společnosti nauk.

Saunderson jistě patřil mezi nejvzdělanější osobnosti své doby. Diderot o něm píše: „Když Saunderson cítil, že se blíží jeho smrt, zavolali k němu kněze. Oba se rozhovořili o existenci Boha. Sluha boží začal tím, že líčil nevidomému divy přírody. Ach, pravil nevidomý učenec, nechte stranou tuto krásnou podívanou, která pro mne nebyla nikdy skutečností. Byl jsem odsouzený žít ve tmě, a vy mi povídáte o zázracích, které nechápu, a které mají průkaznost jen pro vás, vidomé. Chcete-li, abych uvěřil v Boha, umožněte mi, abych se ho dotkl“. (Volná citace z Listů o nevidomých, určených vidomým).

Napsal rozsáhlé dílo o algebře. Vydáno bylo až po jeho smrti. Bylo přeloženo do několika cizích jazyků.

SAVART, Lois

(viz Miroslav VEVERKA)

SAWYEROVÁ, Martha

* 10. 4. 1841

† 22. 3. 1894

Redaktorka slepeckého časopisu The Mentor.

Narodila se v Dorchesteru. Vystudovala vysokou školu. V r. 1867 nastoupila do kanceláře Perkinsova ústavu. V r. 1873 se stala sekretářkou Campbella v Londýně. Za čas se vrátila do Bostonu, kde se podílela na vydávání časopisu The Mentor.

SCAPINELLI, Lodovico

* 1585

† 3. 1. 1634

Profesor filozofie a literatury na univerzitě v Pise.

Narodil se v Modeně. Byl nevidomý od narození. V r. 1609 obdržel doktorát filozofie. V r. 1617 se stal členem akademie ve Ferraře. V r. 1625 převzal funkci vedoucího katedry filozofie v Pise, v r. 1628 přešel na stejnou katedru univerzity v Boloni. Tato kariéra slepého člověka je až neuvěřitelná, avšak uvážíme-li všeobecnou italskou renesanci, dostalo se nadanému slepci všeho, co si zasloužil. Rovněž známí a úspěšní byli i jeho tři bratři.

SCOTTI, Achille

* 1925

† 1988

Švýcarský jazzový klavírista.

Od dětství byl nevidomý. Mimo svou profesi jazzového klavíristy se výjimečně zabýval i vyučováním hře na klavír. I v tomto oboru měl velmi dobré výsledky. Přípravoval pouze jazzové pianisty. Jiné žáky odmítal.

SECRÉTAN, Theoddor Alexander

* 15. 11. 1842

† 3. 7. 1901

Holandský kněz.

Narodil se v Haagu. Studoval teologii na univerzitách v Leidenu, Basileji, Heidelbergu a Tübingenu. Poté působil na více místech jako farář. Stal se vedoucím několika vesnických i městských škol, kde se setkával se slepci. Péče o ně ho zaujala. Jakmile se uvolnilo místo ředitele Výchovně vzdělávacího ústavu pro nevidomé v Lausanne, byl na toto místo přijat. Podnikl studijní cesty do Francie, Anglie, Holandska

a Německa. V r. 1887 shrnul své poznatky v publikaci s názvem *D'education des aveugles, notes et impressions de voyage etc.* Při ústavu založil dílny.

R. V.

SEDEĽNIKOV, Gleb Serafimovič

* 1944

Ruský operní skladatel.

Zrak ztratil v devíti letech. Hudba se stala jeho celodenní zábavou. Stala se i jeho povoláním. V průběhu studia na hudební škole bylo jasné, že má předpoklady k dalšímu studiu. Studium na Moskevské konzervatoři^{*1)} zakončil jako muzikolog v r. 1971 a jako skladatel v r. 1974. Ve stejném roce se stal členem Svazu skladatelů.

Přijal místo učitele na konzervatoři. Současně vznikalo jeho rozsáhlé skladatelské dílo. Jeho tvorba je mnohostranná.

Napsal několik oper, písně, oratorium, smyčcový kvartet i řadu děl pro děti.

Z jeho oper je to např. *Chudí lidé*, která je jeho studijní absolventskou prací. Byla provedena v Moskevském komorním hudebním divadle. Druhá Sedělníková práce je komická jednoaktovka *Medvěd*, napsaná na Čechovův námět. Byla provedena posluchači dvou vysokých uměleckých škol v Moskvě. Jeho třetí operou je *Iljičova lampička*.

Kromě oper napsal kantátu *Písně o Ptáku Bouřiváku* a písně pro děti.

^{*1)} *Moskevská konzervatoř je vysokou hudební školou*

SEDLÁČKOVÁ, Aquina Anna

* 6. 12. 1877

† 28. 4. 1950

Učitelka, později i ředitelka školy Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech. Velice obětavě pomáhala chovancům, kteří se připravovali ke státním zkouškám z hudby. Je málo známé, že je autorkou několika učebních pomůcek, z nichž se ve škole pro nevidomé v Praze na Hradčanech dochovála její papírová mapa Československa. Je autorkou adaptace Lormovy prstové abecedy pro hluchoslepe na český jazyk.

Narodila se v rodině řídicího učitele ve Strakách u Nymburka. Zde také absolvovala základní vzdělání.

Učitelství studovala v Jiřicích. Ve studiích pokračovala v Praze. Po zkouškách učitelství způsobilosti pracovala jako členka kongregace Milosrdných sester na veřejných školách v Boru u Tachova a ve Filipově.

Do Ústavu pro nevidomé na Hradčanech v Praze nastupuje v roce 1904 jako učitelka. V roce 1907 rozšířila počet

tříd ze tří na čtyři. Ve své pedagogické činnosti kladla největší důraz na rozvíjení hmatu. Neustále se zabývala problematikou, jak svým žákům přiblížit svět jeho prostřednictvím. Věnovala se společenskému chování svých žáků, zavedla dramatický kroužek.

Byla mimořádně zručná, a tak jí sama výroba některých pomůcek nepůsobila zvláštní potíže. O rozvoj manuálních dovedností žáků se starala při vyučování v dílnách. Byla si vědoma, že právě zručnost je jednou z těch dovedností, které zaručují nevidomým životní úspěchy.

Velmi obětavě se věnovala prepisování textů pro všechny vyučovací předměty a starším opisovala i hudebniny z běžné do Braillovy bodové notace. Dovedla zapsat skladby schopných chovanců do not.

Prepisovala i beletrii. Knihy zručně vázala a založila tak ústavní žákovskou knihovnu. Podle sdělení tehdejších chovanců je tomu učila. Vymyslela techniku lisování reliéfních papírových fyzikálních zeměpisných map.

Do ústavu byly přijaty dvě hluchoslepe dívky. Aby se s nimi mohli učitelé i spolužáci domluvit, adaptovala Lormovu německou prstovou abecedu na český jazyk. Jelikož zavedla i písmena s českými diakritickými znaky, značně se od původní německé soustavy odchýlila. Do svého systému začlenila i znaky pro početní úkony a číslice.

V r. 1948 odchází na trvalý odpočinek unavená a nemocná. S dospělými chovanci si potom dopisovala. Stala se fortynářkou v jednom z ústavů sociální péče v Praze. Jelikož její nevyhlášená choroba ji víc a víc sužovala, odešla do klášterních zařízení na jižní Moravě, kde umírá.

Její osobnost poznamenala prostředí ústavu. Byla platnou a zkušenou tyflopédkou, která se zapsala do myslí i srdcí mnoha chovanců ústavu.

V soudobých časopisech nacházíme její odborné příspěvky. Spolu s D. Hoňkovou patří mezi nejlepší

Lormova česká prstová abeceda

české tyflopedy. Navíc také proto, že náboženskou výchovu pokládala pouze za metodu a nikoliv za cíl.

Reliéfni zeměpisné papírové mapy má ve svých sbírkových fondech koutek tradic ZŠ pro nevidomé žáky v Praze a DTI TMB

SEIERUP, H. C.

* 1914

† 15. 6. 1980

Dánský pracovník ve společenských organizacích invalidů.

Osepl v dětství. Vychován byl v Ústavu pro nevidomé v Kodani. V r. 1934 vykonal potřebné zkoušky jako varhaník na Kodaňské hudební akademii. Stal se varhaníkem jednoho z kodaňských kostelů.

V r. 1941 začal pracovat v ústředí dánského spolku nevidomých, v r. 1951 se stal jeho předsedou. V tomtéž roce byl zvolen i předsedou spolku invalidů. Začal se zajímat o problematiku zdravotně postižených lidí. V tomto smyslu začal pracovat v komisi, která připravila návrh na nový systém důchodů. Tyto záměry ho přivedly k regionální politické činnosti.

Postupně začal pracovat i v mezinárodním měřítku. Byl jedním ze zakladatelů Evropského regionálního výboru Světové rady pro blaho slepců, jehož se stal prvním předsedou. Za svou činnost byl vyznamenán.

SEIFERT, Radek

* 24. 2. 1971

Pracovník českého centra Tereza.

Narodil se v Chomutově, kde úspěšně absolvoval docházku do mateřské školy v místě bydliště. Vrozná oční vada (glaukom) se v té době projevovala jen mírně.

V letech 1977–1986 navštěvoval ZDŠI pro žáky se zbytky zraku v Praze přesto, že stav jeho zraku byl stále na úrovni slabozrakosti. Středoškolské vzdělání absolvoval v letech 1986–1991 ve Střední odborné škole ladičské při dnešní Konzervatoři J. Deyla v Praze. Studium zakončil maturitou. Praxi v oboru absolvoval v České Lípě, Liberci i v Hradci Králové, tomuto povolání se však nevěnoval. V průběhu studia na střední škole se počaly projevovat závažné zrakové komplikace, které v r. 1996 vyvrcholily úplnou ztrátou zraku. Od r. 2002 je studentem katedry sociální práce FF UK v Praze, kde studuje prezenčně magisterský

obor Sociální práce ve studijním programu Sociální práce a sociální politika. Studium na UK je Seifertovou velkou vášní. Neustále doplňuje a kultivuje svou knihovnu odborných digitálních titulů a rozsáhlý archiv článků.

Od r. 1995 pracuje na katedře matematiky Fakulty jaderné a fyzikálně inženýrské ČVUT v Praze v centru pro usnadňování studijních podmínek lidem se zrakovým postižením (Centrum pro podporu samostatného studia Tereza). Je vedený jako odborný pracovník ve výpočetní technice, kde je v roli vedoucího pracovního týmu.

Absolvoval kurz speciální výpočetní techniky (1994–1995), který proběhl v rámci projektu Tempus. V letech 1997–2001 byl Seifert odpovědným redaktorem časopisu Disk (později MailDisk), vydávaný jako periodikum redakce časopisu Zora. Založení tohoto časopisu, který se věnuje speciální výpočetní technice, Seifert navrhl, připravil jeho formát, realizoval a redigoval.

Se speciální výpočetní technikou souvisí založení elektronické konference Fanda pro NS fanoušky uživatelů výpočetní techniky, kterou v r. 1998 Seifert navrhl, pojmenoval a byl po dobu pěti let jejím prvním moderátorem. Jedná se o největší elektronickou konferenci na českém internetu.

Z dalších Seifertových aktivit je to moderování rozhlasového pořadu Handycamping (2004), pro který psal scénáře; spolupracuje s redakcí časopisu Mladá fronta Dnes. Některé jeho články vyšly později v knize Řízek na severozápadě. Spolupracuje také se společností Anopress, která se zabývá elektronickým monitoringem médií. Pro ni editoval pořad televize Prima Nedělní partie, později také rozhlasový pořad Rádía Svobodná Evropa Události a názory.

Ze Seifertových zálib je to český místopis a zeměpis. Je sběratelem miniatur a modelů, turistou po zajímavých místech a vášnivě shromažďuje informace o zajímavých lokalitách, zvláště Prahy (její historie a současnost). Vlastní kvalitní trackové tandemové kolo, rád a pravidelně plave. Bydlí v Praze, je rozvedený, bezdětný, domluví se anglicky.

SEIUTTI, Angelo

* 1865

Italský hudebník.

Narodil se v obci Mortigno. Od raného dětství byl nevidomý, proto byl vychován v Milánském ústavu pro nevidomé. Ve škole prospíval velmi dobře, zvláště pak v hudbě. Ovládal hru na několik hudebních nástrojů,

byl oblíbený pro své dovednosti improvizovat hrou na klavír. V r. 1881 se stal učitelem hudby. Byl přijat jako učitel hry na hudební nástroje do Ústavu pro nevidomé v Římě. Jeho žáci dosahovali velmi dobrých výsledků. Byl činný také jako hudební skladatel. Jeho orchestrální kusy byly ve své době populární.

SEKÁČ, Štěpán Šebestíán

* 1840

† 4. 3. 1872

Sekretář Klarova ústavu pro nevidomé v Praze.

Napsal několik pojednání o výchově a vzdělávání nevidomých. Napsal: Ústav pro zaopatřování a zaměstnávání slepců v Praze (1863); Vychovávání a vzdělávání slepců (1870). Jsou prvními dosud objevenými obsáhlejšími samostatnými monografiemi zaměřenými na toto téma. Velmi pochvalně se o nich zmiňuje ředitel Ústavu pro nevidomé v Brně A. Špička. Sekáč napsal rovněž několik příspěvků do odborných časopisů.

SEKANINA, František

* 1. 1. 1878

† 6. 1. 1956

Známý český hudebník.

Od narození byl nevidomý. Základní všeobecné i odborné hudební vzdělání nabyt ve Výchovném a vzdělávacím ústavu pro nevidomé děti v Brně (1892–1900). Po opuštění ústavu provozoval řemeslo kartáčnické, hrál na varhany, ladil klavíry a vyučoval hře na klavír. Vedl pěvecký sbor a dařilo se mu nacvičovat operety, které sám aranžoval.

SEKOWSKI, Modest

* 1920

† 1972

Polský organizátor péče o nevidomé občany.

Jako nevidomý žák absolvoval speciální školu v Laskách. Později studoval dějiny na Katolické univerzitě v Lublinu. Založil první polské pracovní družstvo v Lublinu (1945) a tamtéž Speciální ústav pro dospělé nevidomé osoby. Dále se přičinil o vznik Spolku zdravotně postižených a měl vliv i na založení Celostátního družstva pro nevidomé dělníky, kterého se stal předsedou.

SEMJEVSKIJ, Nikolaj Anatoljevič

* 5. 5. 1898

† 14. 2. 1971

Ruský technik a tyflografik.

Narodil se v Moskvě v rodině bankovního úředníka. Základní vzdělání absolvoval s výborným prospěchem. Od dětství se věnoval němčině a francouzštině.

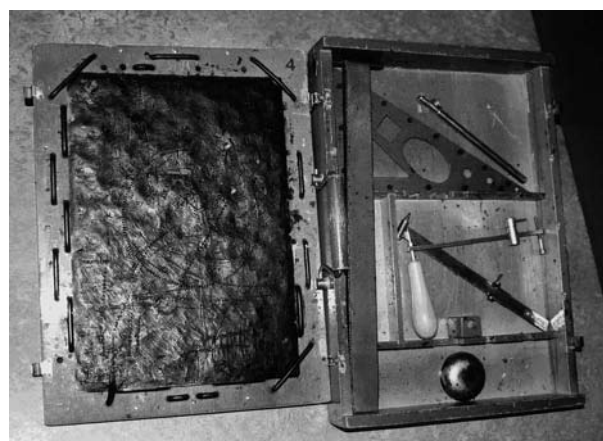
Stredoškolské studium na reálce ukončil v r. 1918. Pokračoval ve studiu na akademii, kde pobyl do r. 1923. Studia přerušil a odešel pracovat do mimomoskevské továrny. V r. 1925 se vrací do Moskvy, kde se stal konstruktérem. Věnoval se kreslení návrhů na stavby domů.

Zájmově se začal zabývat studiem pedagogiky, ale techniku neopustil. V r. 1928 se zúčastnil konstruktérského kurzu, který ukončil v r. 1931. Pro závěrečnou práci sestrojil rýsovací zařízení.

V r. 1933 pozval vedení Moskevského ústavu pro nevidomé děti Semjevského, aby svůj patent předvedl. V r. 1934 zkonstruoval tyflografický aparát včetně potřebných instrumentů. Základem je podložka potažená speciálním voskem, do kterého se ryjí geometrické tvary a mohou se kreslit i obrázky. Od patentního úřadu v r. 1936 obdržel potvrzení o autorství vynálezu.

Nyní mu přišly vhod základy pedagogiky a začal propracovávat principy kreslení a rýsování nevidomými dětmi. Výsledkem byla metoda práce s tímto zařízením.

Během války žil u matky své ženy v Kalužské oblasti a pracoval v tamním závodě jako kreslič. Po válce

Rýsovací souprava

ho znovu pozvali do Ústavu nevidomých v Moskvě, aby dokončil své dílo. Jeho metoda rýsování do vosku se rychle rozšířila i do zahraničí.

V r. 1952 vydal metodickou příručku. Rýsování a kreslení bylo zavedeno do škol pro nevidomé žáky. V r. 1960 vydal novou metodiku Obučeníje risovaniju v škole slepých.

Několik těchto přístrojů bylo přivezeno i k nám. Vosková hmota však brzy vyschla a zařízení bylo k nepotřebě. Žádný z pokusů nahradit tento materiál se dosud nezdařil.

Kreslicí a rýsovací soupravu má ve sbírkových fondech DTI TMB a slepecké muzeum v Moskvě

SERAFINOWICZ, Zygmunt

* 1897

† 1971

Polský tyfloped.

Vystudoval práva na Varšavské univerzitě. V letech 1928–1966 působil na Středisku pro nevidomé v Las-kách. Nejdříve jako vychovatel, později jako učitel a nakonec jako ředitel všech zde existujících školských zařízení. Velmi mnoho vykonal pro zvýšení kvalifikace pedagogických pracovníků a pro vzdělávání studentů speciální pedagogiky. Pro ministerstvo zpracoval generální výchovný program nevidomých.

SEYVALTER, František

* 26. 7. 1854

† 20. 3. 1938

Ředitel azylu pro nevidomé ženy.

Papežský komoří, konzistorní rada, biskupský notář. Financoval útulnu pro nevidomé ženy v Praze na Kampě a v Brandýse nad Labem. Útulnu na Kampě založil jeho bratr v r. 1908 na památku své nevidomé matky.

SFILIO, Francesco

* 1876

Italský varhaník a hudební pedagog.

Od dětství byl nevidomý. Po získání potřebného vzdělání působil především jako varhaník. Pro své potřeby tvořil menší chrámové skladby, které byly zapomenuty. Byl známý jako výborný hudební improvizátor. Hudbě vyučoval. O jeho osobnosti se zachovalo málo informací.

SHAHOVÁ, Fatima

* 11. 2. 1916

Nevidomá lékařka, organizátorka péče o nevidomé v Pákistánu.

O jejím dětství ani mládí nevíme nic. Medicínu studovala v New Delhi. V r. 1947 přišla jako lékařka do Karáčí. Je zakladatelkou několika pákistánských ženských organizací. V letech 1948–1957 zde na úřadech získala mimořádně kladnou pozici. V roce 1957 ztratila zrak, to jí však nezabránilo, aby ve své práci pokračovala. V roce 1960 založila Pákistánskou organizaci nevidomých. Je spoluzakladatelkou Mezinárodní federace nevidomých, jejíž byla předsedkyní v letech 1974–1979. Mimořádně se zasloužila o rehabilitaci pákistánských nevidomých, založila Úřad pro péči o chudé nevidomé. Za svou mimořádně záslužnou činnost obdržela pákistánská i mezinárodní vyznamenání. O své práci napsala velké množství časopiseckých příspěvků, ve kterých přibližuje problematiku nevidomých této i jiných oblastí.

SHEARING, George Albert

* 13. 8. 1919

Angloamerický hudebník.

Narodil se v Londýně. Od narození byl nevidomý. Čtyři roky studoval na Linden Lodge School pro nevidomé studenty v Battersea. Hrával v nočních klubech. Ovlivněn byl nahrávkami F. Wallera a T. Wilsona. Od r. 1937 hrál v orchestru L. Hampton, v němž působili hudebníci se zrakovou vadou. Potom vystupoval v různých orchestrech jako sólista. Několikrát byl ohodnocen jako nejlepší pianista.

V r. 1947 Londýn opustil a odejel do USA. Nejvíce působil v New Yorku. V Americe založil vlastní goodmannovské kvarteto, se kterým měl potom v celém světě velké úspěchy.

V r. 1949 zformoval kvinteto. Prosadil se rovněž u nejazzového publika. V r. 1954 rozšířil svůj soubor o hráče na conga. V r. 1959 sestavil velký orchestr, s nímž pořádal koncertní turné. Usídlil se v Toluca Luke. Pro nemoc soubor rozpustil a věnoval se studiu klavírní hry u J. Gimpela. Působil v rozhlase a spolupůsobil se symfonickými orchestry. Nejraději hrál Bacha a Mozarta.

Znovu se vrací k jazzu. Cestuje po Evropě i Asii, kde sklízí obrovské úspěchy. Byl také autorem vlastních televizních programů a vydal mnoho gramofonových desek. Univerzita Westminster College v Utahu mu udělila čestný doktorát.

SHMITH, J. W.

Ředitel Ústavu pro nevidomé v Bostonu, nástupce M. Anagnose.

V r. 1872 sestavil novou řadu šestibodového písma odlišného systému od Braillova. Písmo se ovšem v praxi neujalo, i když bylo postaveno na logických principech.

SCHÄFER, Johann Peter

* 8. 3. 1813

† 26. 12. 1902

Zakladatel a ředitel Ústavu pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí ve Friedberku.

Narodil se v Altenstadtu jako syn rolníka. Základní vzdělání nabyl ve škole svého rodiště.

Tam navštěvoval i hlavní školu.

Byl velmi slabé tělesné konstrukce, měl se proto stát krejčím. Tomuto řemeslu se také vyučil. Po mnohých cestách za zaměstnáním se v r. 1835 dostává do sirotčince ve Frankfurtu nad Mohanem jako mistr. Cítil se zde spokojený.

Jeho synovec ho v této době vyučoval teologii. V r. 1837 byl přijat do semináře, kde pro svůj nezáměr neobstál. Odchází a stává se dobrovolným učitelem chudých. Pracuje v sirotčinci v Bruggách. O rok později se stal učitelem hluchoněmých. V r. 1842 nastupuje jako učitel do Ústavu pro hluchoněmé ve Friedberku. V r. 1844 zde zakládá Ústav pro opuštěné děti.

V r. 1849 začal s vyučováním nevidomých dětí. Ústav dobře prospíval. V r. 1849 bylo založeno kulatorium. Později byl ústav předán do správy města. V této činnosti našel hluboké uspokojení. Svou činnost končí v r. 1894 a odchází na trvalý odpočinek.

SCHEGK, Jakobes, též Schegkins

* 1511

† 1587

Profesor na univerzitě v Tübingenu.

Je dalším známým slepcem středověku. Narodil se jako silně slabozraký v Scharndorfu ve vévodství Württemberg. Věnoval se studiu filozofie a lékařství. Patřil mezi mimořádně pilné studenty.

Později nejprve učil filozofii na univerzitě v Tübingenu a pak byl celých 13 roků profesorem lékařství. V r. 1577 oslepl a přesto pokračoval ještě 10 let s největším zanícením ve svém studiu a své práci a napsal ještě několik lékařských studií a pojednání.

Na ztrátu svého zraku dbal tak málo, že jednomu schopnému lékaři, který jej ujišťoval, že by jej léčil, odpověděl: „Nepožaduji svůj zrak zpět, protože bych pak byl zase nucen vidět mnoho směšných a zavržených věcí. Ve svém životě jsem viděl mnoho věcí, které bych si nikdy nepřál vidět, ano, občas bych chtěl, abych při mnoha okolnostech byl přitom ještě hluchý.“

Zastával své místo až do své smrti.

Napsal několik prací z filozofie, lékařství a teologie.

SCHENK, Hans-Heinrich

* 1913

† 5. 3. 1978

Německý pedagog.

Narodil se v Marburku. Po absolvování střední školy studoval v Marburku a Mnichově germanistiku, historii a angličtinu. Oslepl následkem zranění ve druhé světové válce. Po navrácení ze zajetí začal vyučovat v marburském Studijním ústavu pro nevidomé, kde se v r. 1971 stal jeho ředitelem. V této funkci působil až do své smrti. Schenk byl zastáncem výroby a využívání nejnovějších elektronických učebních pomůcek, které nevidomým studentům zefektivňují jejich studijní výsledky.

SCHERER, Friedrich

* 1823

† 1882

Usiloval o to, aby se ústavy i sami nevidomí vymanili z područí těch, kteří si je svými dary zavazovali. Je zakladatelem hned několika výchovně vzdělávacích ústavů pro nevidomé, ve kterých se snažil realizovat své pokrokové názory. Založil rovněž několik spolků nevidomých. Hodně cestoval a všude přednášel o tom, že cílem výchovy nevidomých je příprava k samostatnému životu. Mají právo na stejné vzdělání jako ostatní lidé, mají právo na rodinné štěstí. Své názory uveřejňoval v časopise Die Zukunft der Blinden.

den (1864). Tiskem vydal rovněž své nejzávažnější přednášky.

Narodil se v Ehingenu (Německo) jako syn zedníka. Ve svých dvou letech ztratil zrak. Již v útlém dětství se stává částečným sirotkem. Matka je nucena starat se o čtyři děti a babičku. Nemohla se proto nevidomému dítěti nijak zvlášť věnovat. Zapůsobila však na něho svým vyprávěním, které v něm zanechalo trvalé stopy. Při hrách s ostatními dětmi prožil mnohá dobrodružství, ale také ústrky. Toto období mu vtisklo základní vlastnosti jeho osobnosti. Naučil se samostatně se rozhodovat, samostatně pohybovat. Byl velmi zručný, pěkně modeloval z hlíny.

Ve svých šesti letech se k všeobecnému údivu sám přihlásil v místní škole. Později se také začíná sám věnovat hudbě, docházel pěšky ke vzdálenému učiteli hry na klarinet. Jeho pokroky byly dobrým příslibem. Obdivovalo ho celé okolí. Začal si tedy svým uměním vydělávat. Touha po vyšším všeobecném vzdělání ho však neopustila. Povšiml si toho místní lékař, který mu pomohl.

V r. 1839 byl přijat do Ústavu pro nevidomé v Mnichově. Zakrátko zvládl tehdejší zaměstnání chovanců. Svou mimořádnou pílí a znalostmi docílil toho, že byl přijat za korepetitora a později za učitele. K náplni a způsobu výuky měl zásadní výhrady. Přicházel proto s vedením ústavu do rozporů. Nemohl se např. smířit s tím, že učitelé žáky podceňují a jejich každý vyšší zájem je pokládán za rebelii. V r. 1845 proto ústav v rozladěnosti a zklamání opouští.

Přihlašuje se ke studiu na místní univerzitě. Bavorský král Ludvík I. mu udělil stipendium. Údajně vykonal i zkoušku pro vyučování v OŠ a v této době vydává svůj nejzávažnější spis *Budoucnost slepých* (1852). Na jeho popularitu ukazuje to, že vyšel ve 13. vydáních. Vzbudil mnoho rozruchu pro svou otevřenost a uvedení dosud nepublikovatelných problémů. Bylo to především odhalení některých mecenášů, kteří začali péči o nevidomé zneužívat ve prospěch své popularity.

Fr. Scherer začal proto uvažovat o založení vlastního ústavu. První ústav založil v Norimberku (1854). Majetkové poměry byly uspokojivé. Jelikož znovu dochází mezi ním a učiteli k trvalým rozporům, zanechal vedení ústavu a odešel. Odhodlal se cestovat a přednášet o výchově bez předsudků a utajování nezdarů.

Další ústav zakládá v Altoně, později i v Hamburku. Po čase se jeho metody učitelům opět znelíbily. Znovu proto odchází a cestuje s úmyslem podněcovat zakládání výborů k zřizování ústavů. Na prvním Mezinárodním kongresu učitelů nevidomých ve Vídni

(1873) prohlásil, že je čas, aby nevidomí převzali sami péči o svůj osud, o své vzdělání i starosti o sebe do vlastních rukou.

Chtěl vymanit nevidomé z područí majetných představených, odmítal drobty, které z jejich bohatých stolů padaly ve prospěch slepců. Bojoval proti masovému umísťování absolventů ústavů do azylových zařízení. Ideál viděl ve vybudování velkých center, kde by se nevidomí vzdělávali a pracovali, se svými rodinami bydleli a pěstovali zábavu. Svými myšlenkami vyvolal u nevidomých snahu zakládat svépomocné spolky.

Fr. Scherer byl považovaný za kverulanta nebo utopistu. Snad tomu tak mohlo být, ale je jisté, že přispěl k odhalení neoprávněného uspokojení z výsledků péče o nevidomé a upozorňováním na schopnost nevidomých samostatně jednat podpořil jejich chuť k životu.

Z dalších Schererových písemných prací to jsou: *Tři přednášky o sociálním utrpení slepců* (1860); *Poselství slepých vidomým* (1871); *Toulky slepého po oblasti nejnovějších duchovních pokroků* (1874) aj.

Ve svých spisech i praxi usiloval o zrovnoprávnění nevidomého jako člověka, manžela, otce a přítele. Kritizuje učitele pro jejich panovačnost, odcizení a neupřímnost. Vytyká jim, že zakazují normální přátelské styky mezi chlapci a děvčaty, cenzurují dopisy aj. S nevidomými se jedná panovačně a není nouze o podvody.*¹⁾ Stěžuje si, že učitelé přestali být přirozenými přáteli nevidomých. Příliš se dává najevo, že by si nevidomí měli více vážit péče o ně. Oni však chtějí být samostatní, odmítají být objektem pasivní péče.

*¹⁾ *Podobně toto prostředí popisuje ve svých literárních pracích i Oskar Baum*

SCHIBEL, Georg

* 4. 4. 1807

† 1900

Švýcarský tyflopod.

Byl ředitelem Ústavu pro nevidomé a hluchoněmé v Curychu. V roce 1838 se pokusil vylepšit Kleinovu propichovací latinku.

SCHIEPPATI, Emilio

* 4. 7. 1876

Italský klavírista a hudební pedagog.

Narodil se v Miláně, kde v tamějším výchovně vzdělávacím ústavu pro nevidomé děti a mládež získal nejen základy všeobecného vzdělání, ale rovněž základy hudebních dovedností, které si prohloubil studiem na Milánské konzervatoři Giuseppe Verdiho, kterou absolvoval v r. 1897 s mistrovským diplomem.

Po třech letech obdržel místo varhaníka v bazilice St. Babila. Mimoto byl přijat jako učitel hudby do milánského ústavu, který před lety absolvoval jako žák. Svě hudební zkušenosti zde mohl plodně uplatňovat. Ukázaly to i výsledky. Několik jeho žáků pokračovalo studiem na místní konzervatoři. Úroveň svých interpretačních dovedností si neustále udržoval tím, že často veřejně vystupoval. Nejraději hrál skladby romantiků. Na celostátní soutěži italských klavíristů, která se konala v Miláně, obdržel první cenu.

SCHIFFEROVÁ, Marie

* 3. 6. 1943

Česká tyflopodka.

Narodila se v Brně. Vystudovala střední pedagogickou školu (maturita 1961), dále FF MU v Brně, obor speciální pedagogika (1974).

Od r. 1970 působila na školách pro ZP. Z toho 13 let jako učitelka hudby ve škole pro žáky se zbytky zraku, 12 let jako ředitelka Školy pro slabozraké žáky v Praze. Od r. 1995 jako ředitelka Pobytového rehabilitačního a rekvalifikačního střediska pro nevidomé osoby Dědina o.p.s.

Od roku 1975 se podílela na tvorbě učebnic pro nevidomé žáky, napsala řadu článků v časopise Speciální pedagogika, kde je od roku 1992 členkou redakční rady. Externě spolupracuje s PF UK, katedrou speciální pedagogiky (středisko Dědina je fakultním místem), sociálně právní školou, Jabokem, Rehabilitační klinikou 1. LF UK.

Účastní se různých vědeckých konferencí, na kterých seznamuje odbornou veřejnost se svými dlouholetými zkušenostmi.

SCHIÖTT, V. G. L.

* 8. 8. 1826

Dánský učitel hudby.

Narodil se v Kodani. Již ve svých 12 letech hrál v dánské kapele. V r. 1852 se stal dirigentem Dánského královského orchestru. Pracoval podle Braillovy hudební notace. Svě znalosti si rozšířil studiem v pařížském Národním ústavu pro mladé slepce. Jako kvali-

fikovaný učitel hudby byl přijat do Výchovně vzdělávacího ústavu pro nevidomé děti v Kodani. Zde později zkonstruoval pomůcku pro psaní liniového písma.

SCHLEUSSNER, Karl

* 24. 1. 1858

† 9. 12. 1918

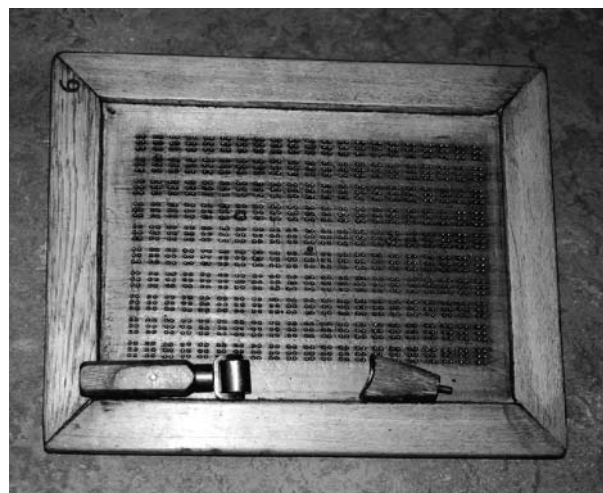
Německý tyflopod. Ředitel Ústavu pro nevidomé v Norimberku, vynálezce slepecké učební pomůcky pro zápis matematických textů.^{*1)}

Narodil se v Norimberku jako syn obchodníka. Povinnou školní docházku absolvoval v Mnichově, kam se rodiče brzy odstěhovali. Tam také vystudoval latinskou střední školu.

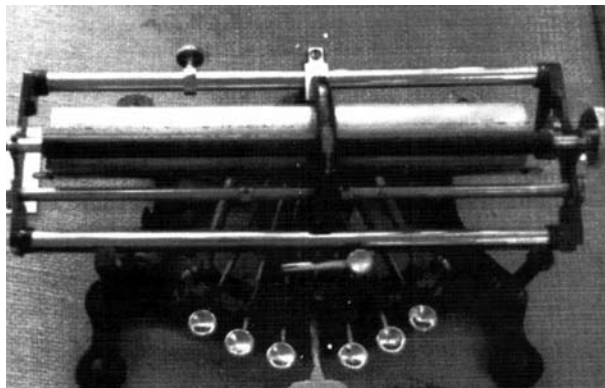
V r. 1872 přišel při střelbě z luku o jedno oko, později, vlivem tzv. sympatického onemocnění, oslepl i na druhé oko. Jeho vnitřní energie byla však nezdolná. V letech 1880–1882 navštěvoval studia filologie a teologie na univerzitě v Erlangenu.

Po dokončení studií se vrací do Norimberka, kde vyučuje filologii. Od r. 1884 nastupuje do Spolkového

Psací stroj pro Braillovo písmo

Pomůcka pro zápis matematiky

ústavu pro nevidomé jako učitel a během jednoho roku tam přichází i jeho sestra.

Brzy se stává ředitelem ústavu. Největší pozornost věnuje dostatku učebních pomůcek. Dal podnět k výrobě speciálních dřevěných tabulek s kovovými kuličky pro zapisování matematických textů. Navíc zkonstruoval několik stavebnic i jiných hraček. Jeho pomůcka se používala až do padesátých let 20. století i u nás. Usnadňovala orientaci v textu a lehce umožňovala jeho opravy. Pro psaní literárního textu Braillovým písmem navrhl konstrukci psacího stroje (1906) s netradičně uspořádanými klávesami pro psaní oběma rukama.

Napsal spis *Práce slepých*. Pro Mellovu Encyklopedii zpracoval několik hesel.

¹⁾ *Tabulku pro zápis matematických textů má ve svých sbírkových fondech Slepecké muzeum v Berlíně, Hannoveru, Vídni a DTI TMB*

SCHLICK, Arnold

* 1460

† 1515

Německý nevidomý varhaník.

V některých pramenech se uvádí, že snad byl českého původu. Pravděpodobnější je, že pochází z Heidelbergu. Od mládí se věnoval hudbě, které se nevzdal ani když v dospělosti oslepl. V r. 1486 byl vybrán, aby hrál na varhany při volbě císaře Maxmiliána. Když vypukl v Heidelbergu mor, odebral se do Nizozemí a Štrasburku. Později dlouhodobě působil v Německu. Jelikož měl mimořádné témbrové slyšení, působil v několika městech i jako recenzent a konzultant varhanních dispozic. V r. 1509 získal doživotní angažmá v Heidelbergu. Komponoval církevní skladby. Svě odborné znalosti a dovednosti sepsal v práci *O varhanářích a varhanicích*.

SCHLÜTER, Bernard

† 1884

Německý básník.

Vestfálský profesor, který oslepl v raném mládí a více než 40 roků učil filozofii. Získal si významné jméno jako básník a je známý jako přítel vestfálské básnířky Annette von Droste-Hülshoff. Zemřel v německém Münsteru.

SCHMEILZL, Siegfried

* 1924

Rakouský pianista.

Uvádí se jako nevidomý od mládí. Vyznačoval se jemnou technikou v brilantních pasážích.

SCHMIDT, Hermann

* 1905

† 1975

Organizátor společenského života německých nevidomých. Snažil se vyplnit volný čas především nezaměstnaným. Pořádal pro ně různé besedy a vzdělávací kurzy.

SCHMIDT, Jakob

Nevidomý varhaník.

V letech 1602–1610 působil v gdaňském kostele Panny Marie. Písmena si psal pomocí oktávových znaků do voskových tabulek.

SCHMIEDT, M. Johann

* 1639

† 1689

Německý profesor teologie a kazatelského umění na Štrasburské univerzitě.

Podle některých pramenů byl nevidomý. O zrak přišel v útlém věku. Požadoval, aby nevidomým bylo umožněno vzdělání, které je snad přiblíží k Bohu.

SCHMITT, John

Anglický výtvarník.

Oslepl v prvním roce druhé světové války jako voják. Protože svým původním povoláním byl stříbrotepec, chtěl se i jako nevidomý uplatnit ve výtvarném umění. Studoval v sochařském ateliéru profesora

Hausmanna na uměleckoprůmyslové škole ve Frankfurtu nad Mohanem a brzy dosáhl pěkných úspěchů. Zaměřil se na velká díla. Vytvořil pomník pro Dóm v Mohuči. Velký úspěch měl bronzový reliéf Nepřítel a Dětská hlava.

SCHÖDER, H.

Německý mechanik.

Aby si nevidomí mohli dopisovat s vidomými, nechal si kolem r. 1860 patentovat své zvláště složité zařízení. Posuvné okénko, do kterého se vpisovala písmena, bylo rozděleno do tří oddílů a opatřeno několika zářezy, které měly vést nevidomého při zapisování písmen. Po zápisu každého písmene bylo nutné okénko posunout. Tato pomůcka byla proto tak složitá, aby umožnila psát krasopisně.

SCHÖFFLER, Max

* 1902

† 1964

Německý pracovník svépomocného slepeckého hnutí.

Narodil se ve Schneebergu jako syn dělníka. Rodina byla početná. Někteří jeho sourozenci rovněž trpěli zrakovou vadou. Byl přijat do Ústavu pro nevidomé v Chemnitz, kde nabyt základní školní vzdělání a vyučil se kartáčnickému řemeslu. Za všechny své životní úspěchy vděčí své nevšední inteligenci, mimořádné paměti, velké touze po vzdělání, ale nejvíce urputné pili.

Z ústavu pro nevidomé si odnesl pevné předsevzetí bojovat proti předsudkům. Stal se předsedou Spolku nevidomých v Lipsku a členem ústředí tohoto spolku. Po založení Slepecké knihovny v Lipsku se stal jejím prvním ředitelem.

Po r. 1933 byl nacisty několikrát zatčen, ale vždy opět propuštěn. V letech 1941–1942 byl více než jeden rok vězněn. Po ukončení války se vrátil do svých funkcí. Dobudoval Slepeckou knihovnu v Lipsku, založil časopis Die Gegenwart.

Napsal: Nevidomý v životě lidu (1956). Zabýval se společenským uplatněním nevidomých. Dílo doplnil informacemi o některých úspěšných nevidomých lidech a jejich různých činnostech.

SCHOLLER, Heinrich

* 1. 8. 1929

Německý vysokoškolský učitel.

Narodil se v Mnichově. V 16 letech při chemickém pokusu ztratil zrak. Od r. 1948 navštěvoval Studijní

ústav pro nevidomé v Marburku. Na vysoké škole v Mnichově vystudoval práva a politické vědy. Na studiích pokračoval v Paříži. V r. 1958 absolvoval dizertační práci Freiheit des Gewissens. V následujícím roce obdržel stipendium pro studium ve Speyeru a v Paříži.

V r. 1961 začal vyučovat na vysoké škole v Mnichově. V r. 1966 se habilitoval. V této době se podrobil operaci, po níž získal malý zbytek zraku. V letech 1960–1971 byl členem Bavorské vědecké společnosti. Od r. 1971 vyučuje na univerzitě v Mnichově. Od roku následujícího do r. 1975 přešel jako hostující profesor na univerzitu do Addis Abeby (Etiopie). Po svém návratu převzal vedení katedry práva. V letech 1977–1978 je hostujícím profesorem na Sorboně. Hostoval i na univerzitě v Tchajwanu.

Nežil mimo slepecké organizace. Byl předsedou Spolku německých nevidomých intelektuálů a v představenstvu Marburského studijního ústavu. Od r. 1977 pracuje ve výboru Spolku pro pomoc nevidomým v Izraeli. Je spoluzakladatelem Světové rady pro blaho slepců. Za svou rozsáhlou činnost obdržel vysoká německá i mezinárodní vyznamenání.

Vydal na 200 odborných článků a rozsáhlejších monotematických prací zásadního významu v oboru práva a slepectví. Např.: Louis Braille, seine Zeit und die Entwicklung der Blindenschrift (1969); Die Neukonzeption sozialrichterliches und die Situation blinder Menschen (1978); Mehrbedarfsorientierte Sozialleistungen im Rahmen (1985); a hlavně Enzyklopädie des Blinden und Sehbehindertenwesens (1990) aj. Jak sám autor v úvodu této rozsáhlé encyklopedie poznamenává, je to právě sto let, kdy vyšla historicky první Mellova Encyklopädisches Handbuch des Blindenwesens, která byla pramenem tyflopeditických informací po celé 20. století.

SCHÖNBERGER, I.

* 1791

Německý filozof, matematik a hudebník.

Od dětství byl nevidomý. Vytvořil si vlastní písmo, které sestávalo z různě vyřezávaných kuliček. Přirozeně, že je měl pouze pro krátké poznámky. (Viz též Jakob z Netry).

SCHÖNBERGER, Udalrich Huldenreich

* 1. 12. 1601

† 1. 5. 1649

Věhlasný učenec, učitel filozofie.

Narodil se v městečku Weyden (Německo) jako syn zahradníka. Oslepl ve třech letech po neštovicích. Do místní školy začal docházet až ve svých 12 letech především pro ukrácení času. Jelikož byl dostatečně nadaný a pilný, přešel na studia do gymnázia v Sulzbachu. Ve 22 letech dokončil studia na Lipské univerzitě, kde dosáhl hodnosti bakaláře, o rok později dokončil studia magisterská.

Od r. 1626 začal vyučovat na univerzitě filozofii. Byl vedoucím tzv. učených hádání, ve kterých byl skutečným mistrem diskuze.

Aktivně ovládal sedm cizích jazyků: latinu, řečtinu, hebrejštinu, chaldejštinu, francouzštinu i arabštinu. Všem těmto jazykům soukromě vyučoval v Kodani. Nakonec se usadil v Königsbergu, kde vyučoval filozofii a orientální jazyky.

Vyznal se snad i v přírodních vědách. Zajímala ho dokonce věda o světle. Diskutoval o vzniku barev a podstatě duhy. Zabýval se rovněž matematikou. Výpočty prováděl pomocí počítadla ve formě hole s různými zářezy.

Byl také známý jako hudebník. Snad si i některé hudební nástroje vyráběl sám.

Pochován je v katedrále v Regensburgu, což je jistě mimořádná posmrtná pocta. Na náhrobku má nápis: Zde leží Schönberger, který, ač byl o zrak oloupen, nosil jako učenec ve své hrudi tisíce očí. Na jeho počest byly skládány písně.

SCHÖNFELD

Polský tyfloped.

V r. 1889 adaptoval Braillovu francouzskou bodovou abecedu na polský jazyk. Vytvořil systém, který se s určitými obměnami užívá dodnes. Zajistil rovněž přepisy prvních knih.

SCHOTT, Konrad

* 1562

† 1630

Stuttgartský varhaník a varhanář.

Přesné datum jeho narození není známé. Nevíme ani, kdy ztratil zrak. Že skutečně neviděl, dokazuje

dopis Maxmiliána císaři Rudolfovi II. ze dne 4. února 1604, ze kterého je rovněž patrné, že skutečně koncipoval propozice několika těchto královských nástrojů.

Postavil varhany pro arcivévodu Maxmiliána Habsburského. Opatřil je veršováním, které rovněž uvádí, že autor varhan byl nevidomý. Varhany mají 9 rejstříků a 276 píšťal. Schott postavil ovšem i daleko větší varhany pro Stuttgart. Dokončil stavbu velkých a složitých varhan v Ulmu, o což se před ním pokoušelo několik slavných varhanářů.

Schott sám propracovával pouze zvukové propozice a jejich řešení. Při práci mu pomáhali řemeslníci nejrůznějších profesí a pomocníci. Plán stavby každého nástroje byl však jeho dílem. Všechny opusy označoval svým jménem.

SCHULTZ, Bruno

* 9. 4. 1894

Německý právník a vysokoškolský učitel.

Narodil se v Berlíně. O zrak přišel v dětském věku. Po absolvování střední školy se rozhodl pro univerzitní studium práv a ekonomie, které absolvoval na Berlínské univerzitě.

Práci v oboru vykonával jen sporadicky, spíše ho zajímala teorie. V r. 1930 se stal asistentem a v roce 1937 mimořádným profesorem Berlínské univerzity. V r. 1940 mu bylo nabídnuto vedení katedry v Drážďanech, které přijal. V r. 1955 byl jmenován řádným profesorem. Od r. 1964 se věnoval výstavbě Ústavu pro dějiny hospodářství.

Přesto, že Schultz jeho povolání plně časově zaměstnávalo, našel si i čas, aby se mohl věnovat činnosti v zájmových slepeckých organizacích.

SCHULZE, Hans Eugen

* 1922

Přisedící Nejvyššího soudu v Německu (NSR).

Zrak ztratil v dětství. V ústavu pro nevidomé děti vychodil školu a vyučil se vyplétání židlí a pletení rohoží. Později absolvoval kurz telefonních manipulací a stenotypistů. Našel zaměstnání u soudu jako stenotypista. Tato okolnost ho přivedla na myšlenku studovat práva. Studium dokončil v r. 1951. Po působení u různých soudů byl v r. 1963 jmenován členem nejvyššího soudu v Karlsruhe. Pro vykonávání této činnosti využíval soudobou techniku. Mimoto mu byla přidělena předčitatelka. Zapojil se do organizace, která si vzala za úkol pomáhat nevidomým v rozvojových zemích.

SCHÜTZE, Karl Heinrich

* 1778

† 1860

Německý tyflop. Významný český tyflop, ředitel Ústavu pro nevidomé v Brně.

Jeden ze zakladatelů výchovy a vzdělávání nevidomých dětí v Německu. V Drážďanech založil vzdělávací a řemeslný ústav pro nevidomé děti a mládež.

SCHWARZ, Jan

* 28. 4. 1822

† 20. 6. 1899

Významný český tyflop, ředitel Ústavu pro nevidomé v Brně.

Ústav dotváří ve vzdělávací instituci, zavádí ladění klavírů. Zvláštní pozornost věnuje vyučování hudbě.

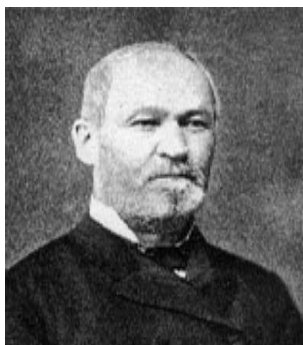
Píše první české učebnice pro nevidomé. Braillovo písmo adaptuje na český jazyk.

Mimo několika příspěvků do časopisů vydal samostatný česky psaný spisek O vychovávání, vzdělávání a podporování slepcův (1888). Brzy se rozšířil a stal se svým obsahem jedním ze základních kamenů české tyflogie. Přitom je zde popsán jeho návrh na adaptaci Braillova písma na český jazyk. V současné době nejen jeho dílo, ale ani díla jiných autorů tyflogopedové neznají.

Narodil se v Ivančicích jako syn vinaře. Již od dětství toužil stát se učitelem. Po ukončení povinné školní docházky proto zůstává ve škole, aby pomáhal při vyučování. Protože pro tuto činnost projevoval mimořádné schopnosti, doporučil mu tamní učitel další studium.

Ve svých 17 letech je přijat hned do 4. ročníku normální školy v Brně. Zde absolvoval kurz pro kandidáty učitelství i kurz chorálního zpěvu a hudby. Zvláště vynikl ve hře na varhany.

První učitelské místo nastupuje v Medlově jako učitelský pomocník. V r. 1843 se vrací do Ivančic jako třetí výpomocný učitel. O rok později přijímá místo na farní škole U Jakuba v Brně, aby se mohl věnovat dalšímu studiu. Zkoušky pro učitele v hlavní škole vykonal v r. 1849. Počátkem roku 1851 se znovu vrací do Ivančic, kde se stává nadučitelem a varhaníkem. Rozšiřuje dosavadní ivančickou dvojtřídku na trojtřídní a zavádí vyučování v českém jazyce.

Je učitelem tělem i duší. Zavedl novou metodu v počtech a čtení. Vypracovává nové učebnice, jako je např. Návod ku hláskování (slabikář) aj. Všude je známá jeho tehdejší neobvyklá láska k žákům. V hudbě se neustále zdokonaluje. Stal se členem hudebního spolku U sv. Tomáše v Brně i členem spolku Beseda brněnská.

Není divu, že po odchodu J. R. Beitla si ho brněnské kuratorium vybralo za nadučitele v ústavu pro nevidomé.

Nadšeně souhlasil. Místo nadučitele a správce ústavu nastoupil počátkem roku 1853 již jako zkušený učitel. Není bez zajímavosti, za jakých podmínek byl přijat a jakým kritériím přijímacího pohovoru musel vyhovět. Mimo důkladné prověrky dosavadní pedagogické činnosti a praktické dovednosti vyučovat to byla zkouška ze hry na tři hudební nástroje, z improvizace na varhany a znalosti z hudební teorie. Pohovor obsahoval také prověrku jeho zručnosti, která se později ukázala jako nanejvýš potřebná. Přijímací komise zhodnotila i jeho vlastenecké smýšlení, mimořádnou pilnost na předcházejících školách a zvláště tu skutečnost, že je autorem učebnice. Byla zkoumána Schwarzova bezúhonnost a zapojení do kulturního života. Zvláště bylo posouzeno jeho vzezření aj.

Pracovní podmínky byly náročné. Jeho povinností bylo v ústavu setrávat po celý den i noc. Zavázaný k tomu byl naturálním bytem. Mimo vyučovací úvazek měl povinnost dozoru nad chovanci v době jejich osobního volna. Zpočátku musel pracovat s žáky i v dílnách jako mistr. Vyučoval hře na hudební nástroje, vedl veškerou administrativu.

V ústavu působil 35 let. Zvyšuje počet tříd. S tím se postupně úměrně rozšiřuje učitelský sbor i počet chovanců. Učitelé-amatéri jsou časem nahrazováni kvalifikovanými silami.

J. Schwarz zavádí ladění klavírů, kterému se nejdříve sám vyučil u brněnské firmy Bachmann. Pro zlepšení zdravotního stavu svých žáků se věnuje také jejich tělesné výchově.

Škola dostává pevný řád. Rozšiřuje dílny a zavádí výrobu nových předmětů denní potřeby. Je to rohožkářství, kartáčnictví, košíkářství, tkaní, pletení aj. Otevírá prodejnu výrobků.

V oblasti hudební výchovy byl zaznamenán první velkolepý úspěch. Dřívější chovanec ústavu R. Bauer je přijat jako první nevidomý učitel hry na hudební nástroje.

V sedmdesátých letech 19. století zřizuje Schwarz v ústavu tiskárnu pro tisk knih reliéfním písmem. Nejdříve to byla reliéfní latinka hladká, později latinka perličková a posléze Braillovo písmo. Potřebné litery

si zpočátku odléval sám. Pro tisk německých knih přejímá již adaptovanou abecedu z Německa, pro češtinu adaptuje Braillovo písmo sám. Využívá tzv. zrcadlového jevu pro písmena s diakritickými znaky.

J. Schwarz si byl vědom mimořádného významu učebnic i jiných učebních pomůcek. Zajišťuje výrobu reliéfních nástěnných zeměpisných map a zdatné žáky nechává opisovat učební texty pomocí Kleinova psacího stroje.

Schwarzova první česká čítanka pro nevidomé byla výrazem jeho vlasteneckého smýšlení. Záleželo mu na tom, aby čeští chovanci měli dostatek česky psaných knih. Žádný výtisk se nedochoval. Zpracoval čas a také několikeré stěhování ústavu.

Byl to právě J. Schwarz, který u nás začal jako první propagovat Braillovu bodovou hudební notaci.*¹⁾ Měl snahu posunout přirozené muzicírování do vyšší úrovně, diletantismus povznést v profesionální pojetí výuky hry na hudební nástroje.

Počet chovanců neustále stoupal, rozšiřoval počet tříd, zaváděl nové učňovské obory. Pozornost proto věnoval stavebním úpravám i rozšiřování kapacity budovy ústavu.

V r. 1887 prožilo Brno velkou technickou událost. Z ústavu se uskutečňuje přenos hudebních pořadů po telefonní lince do budovy Reduty, kde byla výstava soudobé techniky. V této době byly v Brně zaváděny první telefony. Schwarzovi tato příležitost nemohla ujít.

Publikační činnost není nijak rozsáhlá, ale ani mnohomluvná. Co chce říct, činí přesně. Mimo uvedené závažné dílo je to jen několik časopiseckých příspěvků, např. Paralela mezi školním vzděláváním a vychováváním dětí vidoucích a slepých (Učitelské listy 1879); K otázce oboustranného slepeckého tisku (Der Blindenfreund 1881); O významu vzdělání slepců (tamtéž 1889). Věnoval se také práci Uvedení do Braillova notového systému aj.

Počátkem roku 1888 se J. Schwarz odebral na trvalý odpočinek do svého rodiště. Jako výraz velké vážnosti byl zde zvolen čestným doživotním starostou.

S J. Libanským byli velkými přáteli. Jemu zanechal svou pozůstalost, ve které byl i rukopis Návod k výchově a vzdělávání slepých. Pozůstalost se po smrti Libanského k velké škodě nedochovala. Ještě lépe bychom poznali Schwarzovy pedagogické zásady.

Ve své době patřil k nejautoritativnějším osobnostem v praxi i teorii výchovy a vzdělávání nevidomých. Dokazuje to i ta skutečnost, že v r. 1889 se už jako penzista zúčastnil prvního Dne učitelů nevidomých pořádaného v Praze, kam byl pozván přednést hlavní referát. Jeho osobnost se v oboru uvádí jako vysoce tvůrčí.

V r. 1883 byl vyznamenán Záslužným křížem s korunou. Z dalších cen a vyznamenání to jsou: Čestný člen izraelského ústavu pro nevidomé ve Vídni, medaile francouzské Filantropické společnosti, několik dalších diplomů aj.

*¹⁾ Dochoval se výtisk z r. 1875 vydaný v Lausanne. Kdy jej objednal, to dnes nelze zjistit

SCHWEIGER, Josef

* 28. 8. 1900

Rakouský pracovník ve spolkovém hnutí nevidomých.

Vychován byl a základní vzdělání získal v Zemském ústavu pro nevidomé v Linci, kde se vyučil kartáčníkem. Byl členem zakládajícího výboru spolku rakouských nevidomých, který založil domov pro nevidomé. Schweiger je významná postava rakouského slepeckého hnutí.

SIBLEY, John T.

Učitel v Ústavu pro nevidomé v New Yorku.

Důrazně odmítal Braillovo písmo, protože prý se nedá dobře číst očima.

SÍLA, František

* 25. 10. 1891

† 13. 7. 1966

Český ochotnický divadelní režisér, dramaturg a dramatik.

Narodil se v Praze. Povoláním byl stavební inženýr. Oslepl za první světové války. Své technické vzdělání nemohl jako nevidomý uplatnit. Zbylo mu však něco jiného, co mu umožnilo najít pevné místo ve společnosti. Byla to jeho láska k umění. Hrál na lesní roh, studoval zpěv v operní škole prof. Laška a hlavně hrával ochotnické divadlo.

Byli to členové žižkovského ochotnického divadelního kroužku, kteří ho opět přijali mezi sebe. Nikoliv jako herce, ale jako režiséra a dramaturga. Díky jeho mimořádným organizačním schopnostem se podařilo na pražském Žižkově přeměnit zrušenou kapli na divadelní sál.

Vedl kurzy pro divadelní ochotníky, sám vyráběl i rekvizity. Zastával místo kulturního referenta v Ústřední matici divadelního ochotnictva českého, která ho za jeho zásluhy vyznamenala Zlatou snítkou k čestnému odznaku.

Síla byl i významným divadelním spisovatelem. Odborná kritika ocenila tři jeho hry, které vyšly tiskem: Věž trubačů, Zvon Ungeltu a Barikády. Vesměs s historickými náměty. Vzpomínky z dětství obsahuje kniha V záři červené lampičky.

SILHAN, Jan

* 1889

† 1971

Polský organizátor slepeckého hnutí.

Narodil se v Kyjevě jako syn českého otce a polské matky. Za studií na kyjevské technice (od r. 1907) se zúčastnil proticarského hnutí mezi ukrajinským studentstvem. Poté odešel do Lvova. Protože jeho otec jako Čech byl rakouským státním příslušníkem, byl Silhan vypovězen z Ruska do Rakouska. Po příchodu do vlasti svého otce byl nucen nastoupit vojenskou prezenční službu v Liberci, kde ho zastihla první světová válka. Byl poslán na srbskou frontu, kde hned v prvních měsících války po zranění oslepl.

Za pobytu v nemocnici se seznámil s jednou ošetřovatelkou, která se mu později jako manželka stala nejobětavější spolupracovnicí. V nemocnici se setkal s tyflopodem Halarevičem, který ho naučil číst Braillovo písmo a seznámil ho se zásadními problémy slepoty. Na základě těchto znalostí se přihlásil k dalšímu studiu, po jehož absolvování získal aprobaci vyučovat na školách pro nevidomé.

V první světové válce přišlo o zrak mnoho vojáků. Bylo třeba se jich ujmout. Silhan se stal ve Lvově ředitelem ústavu pro rehabilitaci vojáků. Učil je číst a psát Braillovým písmem, učil je řemeslům. Tam poprvé zasahuje do péče o polské nevidomé. Po válce byl ústav zpřístupněn i civilním nevidomým. Později přenesl svou péči o nevidomé do Varšavy.

Silhan se stává funkcionářem spolku polských osleplých vojáků a zapojuje se do mezinárodního hnutí nevidomých esperantistů. V r. 1934 je zvolen místopředsdou mezinárodní organizace nevidomých esperantistů se sídlem ve Švédsku. V r. 1937 a 1959 organizoval ve Varšavě dva mezinárodní kongresy.

Za druhé světové války působil ve Lvově. Po jejím ukončení byl nucen Lvov opustit a usadil se v Krakově, jelikož město po Stalinově anexi připadlo Sovětskému svazu. Věnuje se zde vybudování organizace polských nevidomých a slabozrakých.

Jeho velké jazykové znalosti (němčina, francouzština, angličtina, ruština, srbština, polština, čeština a esperanto) ho předurčily k tomu, aby sledoval zahraniční tyflogický tisk; jeho manželka mu pomáhala při sledování maďarského tisku. Redigoval časopis pro polské maséry a esperantisty Pola stelo. Byl referentem časopisu Pochodnia pro zahraniční otázky. Přičinil se o založení školy pro nevidomé maséry, ladiče a hudebníky v Krakově.

Za svou mnohostrannou činnost pro nevidomé byl několikrát vyznamenán. Jeho jménem bylo nazváno jedno polské rekreační středisko pro nevidomé.

SIMPSON, James

V r. 1835 na výzvu edinburské Společnosti pro umění navrhl reliéfní písmo pro nevidomé. Skládalo se z geometrických tvarů. V praxi se neosvědčilo.

SIZERANNE, Maurice de la

* 30. 7. 1847

† 1924

Francouzský kulturní pracovník, budovatel kulturních hodnot pro nevidomé. Po L. Braillovi je v okruhu péče o nevidomé považován za druhou nejvýraznější osobnost Francie.

Narodil se v Rain. Zrak ztratil v jedenácti letech úrazem. Stal se žákem Národního ústavu pro mladé slepce v Paříži, kde se mimo jiné věnoval i hudbě. Ve všeobecně vzdělávacích předmětech vynikal.

Pocházel z bohaté rodiny, neměl proto starosti o svou budoucnost. Z toho důvodu se mohl cele věnovat zlepšování životních, především však kulturních podmínek nevidomých. Vynikal svou pracovitostí.

V r. 1882 sestavil francouzský zkratkopis v Braillově bodovém písmu. Podobné byly snahy i v Německu a Anglii z důvodu ušetření papíru. O rok později založil odborný časopis s názvem Valentin Haüy, který svým pojetím mocně přispíval k rehabilitaci osobnosti nevidomého. V r. 1884 založil rovněž odbornou revue Louis Braille.

Ve svém bytě provozoval poradnu pro rodiče i pro dospělá nevidomé osoby. Každý nevidomý byl přijat s příznačnou laskavostí a pokud to bylo možné, odešel uspokojen pomocí. A tak vznikla v r. 1889 Společnost Valentin Haüy.

Velkým Sizerannovým dílem bylo založení slepecké knihovny. Jelikož v této době nebyly žádné tiskařské stroje pro Braillovo písmo, zaměstnal mnoho dobrovolníků, kteří bezplatně opisovali knihy pro nevidomé v Braillově písmu. Svou činností připomíná českého K. E. Macana.

Věnoval se shromažďování tyflofaktů i důležitých archiválií, a tím se podílel na založení slepeckého muzea. V r. 1889 založil spolek Valentin Haüy.

Udržoval četné mezinárodní styky, zúčastňoval se Mezinárodních kongresů učitelů nevidomých.

Vydal následující díla: *Les aveugles utiles*; *J. Guadet et les aveugles*; *Les aveugles par un aveugle*; *Dix ans d'études et de propagande en faveur des aveugles*; *Mes notes sur les aveugles*. Pro Mellovu Encyklopedii zpracoval několik rozsáhlejších hesel.

SKALICKÁ, Markéta

* 12. 4. 1961

Česká oftalmopedka.

Narodila se v Praze. V r. 1976 ukončila základní všeobecné vzdělání. Pro středoškolské studium si vybrala gymnázium s pedagogickým zaměřením (1976 až 1980). Jelikož nebyla přijata ke studiu na FF UK, přihlásila se k pomaturitnímu Nástavbovému studiu obor sociálně právní, které absolvovala v r. 1982.

Ve stejném roce nastoupila jako administrativní pracovnice v Ústřední vojenské nemocnici. V r. 1983 přijala místo v Oftalmologickém ústavu fakultní nemocnice. Zde působila jako sociální pracovnice do r. 1995. Náplň její činnosti se neomezuje pouze na oftalmologickou péči o děti, nýbrž pracuje na doporučení užívání speciálních optických pomůcek. Od r. 1996 pracuje také jako zrakový terapeut „low vision therapist“. Souběžně se studiem při zaměstnání absolvovala speciální pedagogiku na Pedagogické fakultě UK v Praze.

Její hlavní zaměstnání je poradkyně rané péče. Tuto práci vykonává od r. 1990. S poradnou spolupracovala již od r. 1993 a zpočátku se věnovala deplistaži. Postupně se zapojila do návštěv v rodinách a týdenních setkání rodičů s těžce zrakově postiženými dětmi, které organizoval Svaz invalidů.

V r. 1991 absolvovala roční studijní pobyt v USA, kde studovala ranou stimulaci zraku. V tomto oboru

navazuje mezinárodní spolupráci. Pro české pedagogy pořádá odborné semináře. Podílela se na zpracování filmu o zrakové stimulaci u dětí. Po dalších studiích napsala práci *Visual Assessment and Vision Stimulation for Young Children with a Visual Impairment*.

SKOČEK, František

* 2. 3. 1944

Český sportovec.

Narodil se v Poličné. Zúčastňuje se světových mistrovství v silovém trojboji zrakově postižených. Pohybuje se na předních místech světových soutěží. Svým povoláním je ředitel ZUŠ v Novém Jičíně.

Už v ZŠ se u něho projevovaly příznaky těžší zrakové vady. Při studiu na Ostravské konzervatoři jeho zrak zeslábl natolik, že přestal vidět na noty. Zvětšovací kopírovací stroje nebyly, a tak si nechal hudebniny přepisovat do zvětšených rozměrů. Absolvoval hrou na lesní roh a nastoupil do hudební školy v Novém Jičíně. Zrak se mu neustále horšil. Kolem r. 1974 oslepl úplně.

Ze zájmu restauroval starý nábytek a pěstoval sport. Také výkony v hodu oštěpem se mu dařily. V bydlišti je známý pod přezdívkou Big Frank.

SKOROCHODOVÁ, Olga Ivanovna

* 24. 6. 1914

† 7. 5. 1982

Ukrajinská hluchoslepá žena. Dosáhla vysokoškolského vzdělání, působila na vysoké škole defektologie. Mezinárodního ohlasu dosáhla svou knihou *Jak vnímám a představuji si svět, který mne obklopuje*. Byla přeložena do několika cizích jazyků. V češtině vyšla pod názvem *Můj svět bez zvuků a světla* (1950). Za tuto knihu obdržela titul kandidát věd.

Narodila se na Ukrajině jako dcera rolníka. Počátkem první světové války otec narukoval a už se nevrátil. Matka obdělávala svá pole a přivydělávala si u popa. V pěti letech Olga onemocněla a oslepla. Ztratila i sluch na jedno ucho. Na druhé slyšela jen nepatrně. Za hladu, který nastal v době občanské války, zemřela její matka na tuberkulózu. Malé děvčátko, téměř umírající hladem, si odvedla teta.

Skorochodová byla přijata do ústavu pro nevidomé. Brzy úplně ohluchla. Celé dny sedávala sama v ložnici, protože se nemohla s nikým dorozumět. Nebrali ji ani na vycházky. Se ztrátou sluchu došlo totiž u ní rovněž k poruše rovnováhy a bez cizí pomoci nemohla chodit.

Dověděl se o ní Sokoljanskij, vedoucí školy pro hluchoslepé v Charkově, který ji přijal do svého ústavu. Zde nastal pro Olgu skutečný život. Sokoljanskij ji naučil mluvit. Po dobu několika roků, kdy nemohla svou řeč kontrolovat sluchem, došlo k vážným poruchám.

Velmi oceňovala práci prof. Sokoljanského, který ji naučil prstovou abecedu i Braillovo písmo. Mezi prvními knihami, které mohla sama číst, byla Povídka mého života od Heleny Kellerové, která na ni měla rozhodující vliv. Vzbudila ve Skorochodové zájem o život a další perspektivy.

Po skončení povinného vzdělávání byly výsledky tak dobré, že mohla absolvovat i učivo střední školy a chystala se k vysokoškolskému studiu v Moskvě.

Její plány zkřížila válka s okupací hitlerovských vojsk Ukrajiny. Po vyhnání nacistů odešla již v roce 1944 do Moskvy. Na univerzitě studovala ruský jazyk a literaturu. Po ukončení studií se stala mladší vědeckou silou oddělení pro otázky výchovy hluchoslepých při defektologickém institutu v Moskvě. Působila jako asistentka. Měla vlastní pokoj, který si sama udržovala.

Povolání ji nutilo, aby přednášela i většímu počtu posluchačů. O tom píše ve své knize, že to dělala nerada. Cítila se osamocená, postrádala přímý styk s auditoriem, což v tomto velkém množství posluchačů bylo obtížné.

Z dalších jejích prací uvádím: Zda se změnilo moje vjemy a představy vlivem mých životních zkušeností, Jak chápu svět, který mne obklopuje, Formování prvních poznatků a představ u hluchoslepých dětí a Problémy výchovy hluchoslepých. Napsala rovněž Čítanku pro hluchoslepé.

SKREBICKIJ, Alexandr Iljič

* 1827

Ruský oční lékař.

V r. 1849 dokončil na Petrohradské univerzitě studia práv. V r. 1853 se na téže univerzitě zapsal ke studiu medicíny. V r. 1859 byl jmenován doktorem. V německých klinikách studoval oční lékařství. Na výzvu ruské kněžny se ujal práce na školské reformě. Výsledkem bylo dílo Krestjannskoje dělo v carstovanie Imp. Aleksandra II. (Bonn 1868). V r. 1870 byla kniha dovezena do Ruska. V Rusku byl pověřen péčí

o osleplé vojáky. Tato práce ho plně zaujala. Byl úzkým spolupracovníkem K. K. Grota. Skrebickij trval na nutnosti úřadu, který by se speciálně staral o nevidomé, jejichž život byl často skutečně tragický. Výsledkem toho se stalo zřízení v roce 1871 Poručenské rady (založena A. Skrebickým a K. Grotem).

Napsal několik prací o ruských slepících. Nejvýznamnější jsou: Zur Blindenfürsorge in Rusland a Philanthropie und Bureaukratie (1899).

Zasloužil se o založení slepecké tiskárny v Petrohradě. V r. 1882 adaptoval francouzskou Braillovu bodovou abecedu pro nevidomé na ruskou azbuku. Skrebickij dvakrát nabídl Mariínské poručenské radě zřídit při škole pro nevidomé tiskárnu, v níž by se tiskly knihy v Braillově písmu, a jako sazeči, tiskaři nebo knihaři by pracovali starší žáci školy.

Zabýval se problematikou péče o nevidomé děti i dospělé, se kterými se ve své ordinaci často setkával a povšiml si jejich následných problémů. Z přímého osobního styku poznal, že většina z nich touží po vzdělání. V r. 1886 vydává publikaci Sozdatel metod obučenia slepich. Na IV. mezinárodním kongresu učitelů nevidomých přednášel o životě nevidomých v Rusku.

Z jeho publikační činnosti je snad nejvýznamnější Výchova a vzdělávání nevidomých a péče o ně na západě (1898).

SLEČNA VON BÜHNAU

* 1731

Rakouská nevidomá žena.

Narodila se v rakouském městečku Rode jako dcera velkoobchodníka. Ve třech letech života oslepla. Vychovávána byla rodiči. Zmiňují se o ní J. W. Klein a L. Baczko. Oba uvádějí, že její přítel, který, jak se píše „z ušlechtilého srdce“ jí poskytl radu, jak

Učebnice z r. 1882

by sama mohla psát. Mezi jinými pomůckami to snad byly malé kostečky, později malé papírky, s reliéfními písmeny, které bylo možné řadit vedle sebe a sestavovat slova i věty. K dopisování jí však lépe sloužila písmena na papírcích, které bylo možné navlékat na nit, tvořit tak slova i věty. Stejně sady písmen poskytl přátelům, se kterými si dopisovala.

SLEPÁ Z MANZANARES

* 1810

Španělská nevidomá žena.

Jakmile tato nevidomá dívka dospěla, začala navštěvovat hostince, kde na přítomné hosty improvizovala chvalozpěvy; na vlastní texty improvizovala nové melodie. Obdržela skromnou odměnu, za kterou se spolu se svou sestrou živily. Později se začala věnovat studiu latiny. Její znalosti dosáhly takové úrovně, že mohla tvořit i latinské básně. Říkala, že básnické poety v ní probudila právě latina. Její verše byly veřejně oceňovány. Pokoušela se též psát divadelní hry, avšak s menšími úspěchy.

SLEPÝ Z PUISEAUX

Francouzský výrobce likérů.

D. Diderot nás ve svých známých „Dopisech“ seznamuje se zajímavou postavou nevidomého výrobce likérů. Ve svém oboru byl pravděpodobně skutečným odborníkem, neboť ho k němu přivedla obliba alkoholu.

Tento slepec žil ve druhé polovině 18. století. Jeho otec byl profesorem na Pařížské univerzitě. Svého nevidomého syna vzdělával sám, a to hlavně v chemii a botanice. Brzy však zemřel. Když jeho syn utratil zděděné jmění, usadil se v městečku Puisseaux a využil svých znalostí chemie při výrobě jemných likérů.

Diderot o něm píše, že ve dne spal a v noci pracoval. Na Diderotovu otázku, zda by chtěl vidět, odpověděl: „Kdyby mne netrápila zvědavost, chtěl bych mít raději delší ruce než zdravé oči. Rukama bych se jistě dozvěděl o Měsíci více než očima vyzbrojenýma teleskopem. Mimo to přestávají oči člověku dříve vidět než ruce hmatat. Bylo by pro mne výhodnější zlepšit ty orgány, které mám, než získat ty, které nemám.“

SMAREGLIA, Antonio

* 5. 5. 1854

† 15. 4. 1929

Italský hudební skladatel.

Podle podložených a ověřených zpráv byl nevidomý. Od dětství projevoval zájem o hudbu, které se později věnoval. Stal se dokonce profesorem na konzervatoři v Terstu. Napsal šest oper, které byly publikem přijaty kladně. O jeho hudebním vzdělání ani životních cestách nebyly nalezeny podrobnější zprávy. Dnes však je jeho hudební dílo zapomenuto.

SMITHDAS, Robert J.

* 1925

Americký spisovatel.

Narodil se v Pittsburghu jako syn kovodělníka. Asi ve věku pěti let po mozkové příhodě oslepl a téměř ohluchl. Byl přijat do školy pro nevidomé, ale brzy byl pro špatnou komunikaci s lidmi propuštěn. Naštěstí se však objevily jiné možnosti výchovy a vzdělání.

Píše se, že záhy u něho došlo i k rozpadu řeči. Byl přijat do oddělení pro hluchoslepé v Bostonu. Nejdříve se naučil hmatem sledovat záchvěvy hrdla a úst a pak teprve mluvit. Dařilo se to tak výborně, že dosáhl plného středoškolského vzdělání.

Zaměstnání našel při výrobě žiněnek ve slepeckých dílnách v Brooklynu. V této instituci mu byla poskytnuta možnost vysokoškolského studia. Soukromá dobročinná společnost mu platila spolupracovníka, který s ním po devět let studoval. Jiné dobročinné organizace mu zaplatily přepisy literatury do bodového písma, a to vždy předem. Studoval na katolické univerzitě St. John v Brooklynu angličtinu, literaturu a dějepis. Dosáhl titulu bakalář umění. Studia dokončil na newyorské univerzitě, kde se zaměřil na pracovní uplatnění invalidů. Dosáhl titulu Mistr umění.

Smithdas byl zaměstnaný jako propagátor dobročinné společnosti pečující o nevidomé. Cestoval po Spojených státech amerických a přednášel o problematice nevidomých a hluchoslepých.

Napsal několik básní a autobiografickou knihu Život pod špičkami prstů, která byla přeložena i do němčiny.

V lexikonu uvádím několik vynikajících osobností, které přes své několikanásobné postižení vzbuzují obdiv a úctu. Mezi ně patří i R. J. Smithdas.

SOCHOR, Rudolf

* 17. 4. 1920

Český instruktor Braillova písma.

Narodil se v Pouchově s malým zbytkem zraku v rodině klempíře. Do školy v rodišti chodil pouze jeden rok, potom byl přijat do Ústavu pro výchovu

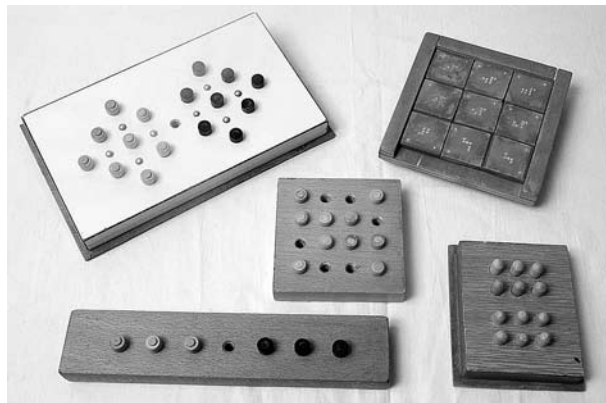
a vzdělávání nevidomých dětí v Praze na Hradčanech. Mimo nabytí všeobecného vzdělání se učil hře na různé hudební nástroje včetně hry na varhany. Věnoval se také ladění klavírů. Zvláště ho zaujala technika vazby slepeckých knih, se kterou ho seznámila učitelka A. Sedláčková. Věnoval se i Morseově abecedě a stavbě krystalových radiopřijímačů. Ústav opustil v r. 1939.

V r. 1940 začal ve svém rodišti vyučovat hudbě, a to do r. 1946. Jelikož byl nedostatek hudebníků v Braillově písmu, při jejich prepisování přišel na způsob rozmnožování, když z prvopisu zhotovil tiskařskou matici. V r. 1947 přijal místo varhaníka v Loučovicích. Od července téhož roku přešel hrát na varhany do Vyššího Brodu. Při závodním klubu založil dětský hudební a pěvecký kroužek, později i hudební instrumentální soubor a ženský pěvecký sbor.

V r. 1960 svou činnost v Loučovicích pro onemocnění matky ukončil a začal se starat o opravy rodinného domku. V lednu 1962 nastoupil do továrny na výrobu klavírů v Hradci Králové. Později na tónování klavírů pracovala i jeho manželka a dcera. V té době začal spolupracovat s organizací nevidomých, kde založil hudební soubor. Do důchodu odešel v r. 1980.

Od r. 1982 se věnuje výuce Braillova písma později osleplých občanů. Jako pomůcku vyvinul tzv. Hradeckou písanku, která přešla do výroby. Každým rokem potom takových pomůcek přibývalo, hlavně těch, které sloužily k zdokonalení citlivosti hmatu. Byly to i zajímavé hlavolamy, se kterými se přihlásil do rozhlasové soutěže. Znamé byly rovněž jeho reliéfní obrázky s aktuální tematikou, především vánoční,

Sochorovy pomůcky pro nevidomé

velikonoční i pro blahopřání. K jejich výrobě zkonstruoval soubor přístrojů a nástrojů.

Druhým Sochorovým zájmem se stala Eureka A4. Pomocí jejího hudebního editoru vytvořil množství instrumentací známých hudebních skladeb.

Svou všestrannou aktivitu si uchoval do vysokého věku.

^{*1)} *Soubor jeho výrobků se nachází v oddělení DTI TMB*

SOJKA, Miroslav

* 4. 10. 1932

† 30. 3. 1995

Ředitel Slepecké tiskárny a knihovny K. E. Macana v Praze.^{*1)}

Narodil se v Berouně. Vyučil se chemigrafem. Svůj zájem o tisk si prohloubil studiem na střední průmyslové škole grafické v oboru polygrafie.

Zkušenosti, které získal jako technik v Grafických tiskárnách ve Velkém Šenově, technolog v tiskárně v Hradištsku a jako vedoucí výroby ve Státních tiskárnách v Praze, uplatnil od r. 1977 v pražské Slepecké tiskárně. Nejdříve ve funkci náměstka pro výrobu a od r. 1981 ve funkci ředitele.

Jeho zásluhou je, že v této době tiskárna vydávala reliéfní zeměpisné mapky, které odpovídaly aktuálním politickým událostem ve světě. Pro budoucí slepecké muzeum daroval jeden magnetický sázecí stroj Hinzova typu a byl připraven darovat i jiné vyřazené, ale historicky cenné stroje a přístroje. V tomto i jiných ohledech má důstojného nástupce.

SOKOLJANSKIJ, Ivan Afanasjevič

* 25. 3. 1889

† 27. 11. 1960

Ukrajinsko-ruský tyfoped a surdoped.

Věnoval se výchově hluchoslepých. Jeho výchovné metody byly mimořádně účinné. Rovněž tomu odpovídaly i výsledky. Stal se v oboru známý i v zahraničí.

Narodil se v kozácké stanici Fedinska. Jeho životní dráhu speciálního pedagoga a defektologa ovlivnily zážitky a zkušenosti z raného dětství. S prvním neslyšícím se setkal ve vlastní velké rodině. Naučil se s ním komunikovat pomocí gest a grimas. V chrámovém pěveckém sboru pak zpíval s nevidomou zpěvač-

kou. Velice obdivoval zručnost nevidomého starce ze sousedství, zejména jeho schopnost pohybovat se samostatně po okolí.

Ve 12 letech odchází studovat do Petrohradu. Už jako mladý gymnazista se zapojil do revoluce v roce 1905, za což byl nějaký čas vězněn. Po umožněném návratu v letech 1908–1913 vystudoval na Petrohradském pedagogickém institutu fakultu dějin přírodních věd a současně i surdopedagogiku.

Jako student navštěvoval přednášky na Petrohradské psychoneurologické klinice, kde se poprvé setkal s malým hluchoslepým dítětem. Toto setkání ho ještě více utvrdilo v úmyslu zabývat se výchovou hluchoslepých. Praktikoval na první ruské škole pro hluchoslepé, která byla založena v r. 1909 v Petrohradě. Živě se zajímal o vzdělávání hluchoslepých v zahraničí, hlouběji se seznámil s úspěchy H. Kellerové. Absolvoval Mariínský pedagogický kurz pro vzdělávání neslyšících a již jako student obdržel povolení vyučovat na Alexandrovské škole pro neslyšící v Záporožsku. Působil zde v letech 1910–1919.

V prvních dnech komunistické vlády pracoval jako aktivista proti dětské bezprizornosti. Založil Ústav pro neslyšící děti v Umaní na Ukrajině. V roce 1920 se stává docentem fakulty speciální pedagogiky. V r. 1923 zakládá v Charkově při zdejší škole pro nevidomé (Charkov byl tehdy hlavním městem Ukrajiny) speciální školu a kliniku pro hluchoslepé. Nastoupilo do ní šest dětí, mezi nimiž byla i O. Skorochodová. Později byli přijati další žáci. Škola si záhy získala mezinárodní věhlas.

Vedle náročné práce s hluchoslepými vyvíjel Sokoljanskij širokou profesionální i dobrovolnou společenskou aktivitu. V r. 1926 se stává profesorem Institutu lidové osvěty v Charkově, v r. 1930 zde zakládá Vědeckovýzkumný ústav defektologie, k němuž připojil i svou školu pro hluchoslepé.

Třicátá léta stalinských represí se neblaze odrazila i v životě Sokoljanského. V r. 1934 byl poprvé falešně obviněn, zatčen a vyloučen ze strany. Propustili ho až po několika měsících, údajně na přimluvu M. Gorkého, který si od r. 1933 se Sokoljanským a jeho žačkou Skorochodovou dopisoval. Podruhé byl vězněn v letech 1938–1939. Už před druhým zatčením Sokoljanského přestala jeho charkovská škola prakticky existovat.

Od r. 1939 pracoval Sokoljanskij v ústavu speciálního školství Akademie pedagogických věd SSSR v Moskvě, ze kterého se vyvinul Ústav defektologie, kde postupně založil laboratoř pro výuku hluchoslepých, která v současné době nese jeho jméno. Koncem války přiměl O. Skorochodovou k přesídlení do Moskvy a přesvědčil ji o možnostech jejího vyššího studia.

Jeho zásluhou se tato hluchoslepá žena stala světoznámou vědeckou pracovnící v oboru defektologie.

Po válce se Sokoljanskij vrátil k praxi vzdělávání hluchoslepých. Nejúspěšnější byl v případě Julie Vinogradovové a Sergeje Sirotkina. Povzbuzený dobrými výsledky zakládá novou školu pro hluchoslepé. V r. 1958 byl politicky rehabilitován a bylo mu navráceno členství ve straně. Jinak to už v SSSR nebylo možné. Každá diktatura umožňuje rozvoj osobnosti pouze v souvislosti s přijetím její ideologie.

SOLAROVÁ-HEESE, Světluš

* 10. 5. 1933

Česká tyflopodka žijící ve Švýcarsku.

Narodila se v Praze nevidomým rodičům (Emilii Suchardové a Ferdinandu Wildmannovi). Matka zemřela, když Světluš byl jeden rok. Vychovával ji nevidomý otec. Později byla vychovávána u strýce v Prachaticích. Po absolutoriu gymnázia se dala zapsat ke studiu na Pedagogické fakultě UK v Praze. Vystudovala zde speciální pedagogiku se zaměřením na tyflopedit. Jako svou kandidátskou práci obhájila dílo: Nejstarší škola pro nevidomé v Čechách (1966).

V r. 1967 odchází dále studovat na univerzitu v Hannoveru. V zahraničí již zůstala natrvalo. Habilitovala se na docentku a profesorku na univerzitě v Dortmundu. Přednáší také na univerzitě v Curychu, kde žije. Občas zajiždí do Prahy. Ve spolupráci s dr. Zd. Šarbachem připravila svou dizertační práci k novému vydání.

Publikuje v odborných časopisech, a to v rozsahu celé speciální pedagogiky. Je to např.: Příspěvky k dějinám čs. tyflogopedie (Tyflogické listy 1996); Začátky vyučování v hradčanském ústavu pro nevidomé (Otázky defektologie roč. X). Články, které uveřejňuje v Německu a Švýcarsku nelze zjistit. U nás jsou z jejich rozsáhlejších prací k dispozici: Einrichtungen für Blinden und Sehbehinderten (1978) a Geschichte der Sonderpädagogik (1983).

SOLLAZO, Nicolò

* 1867 (leden)

† 1893

Učitel v Ústavu pro nevidomé v Padově.

Narodil se v Arionu jako syn dělníka. Zrak pozbyl v prvních dnech života. Navštěvoval Ústav pro nevidomé v Neapoli, kde získal základní vzdělání. Tamní ředitel M. Celli vkládal do něho, pro jeho mimořádný prospěch i pílí, velké naděje.

Již jako dítě napsal zdařilé verše a dobře recitoval. Jako dospělého ho zajímala matematika, filozofie a literatura. Ovládal několik cizích jazyků. Měl mimořádnou paměť. Získal diplom učitele.

V r. 1888 se zúčastnil Mezinárodního kongresu učitelů nevidomých. Měl na něm výbornou přednášku o problematice vzdělávání nevidomých.

SONNTAG, Franz

* 24. 12. 1922

Německý sociální pracovník. Zabýval se sociálními jistotami nevidomých. V tomto oboru působil jako vysokoškolský učitel.

Jako voják ztratil za druhé světové války v severní Africe po zranění zrak a pravou ruku. Po válce studoval na univerzitě v Tübingenu práva a státní politiku. V r. 1953 promoval. Zavedl si právnickou kancelář, kterou provozoval od r. 1955 do r. 1971. V letech 1971–1976 se stal ministerským radou v Bádensku-Württenbersku. Od r. 1955 zastával funkci předsedy slepecké organizace. Posléze byl zvolen i do vyšších funkcí Německého spolku nevidomých.

SORSBY, Arnold

* 10. 6. 1900

† 6. 5. 1980

Předseda společnosti proti trachomu.

Vystudoval medicínu, věnoval se očnímu lékařství. Zabýval se genetikou a historií medicíny. V letech 1953–1966 byl viceprezidentem mezinárodní organizace proti trachomu. Problematikou této choroby, která oslepovala desetitisíce lidí, se zabýval i ve svých písemných pracích.

SOTOV, Alexandr

Taškentský architekt.

Až do druhé světové války byl známým architektem. Za obrany Moskvy byl raněn a přišel o oči a levou ruku. Pokusil se vrátit ke svému původnímu povolání a stal se poradcem v oboru. Účastnil se výstavby zničených vesnic. Od r. 1946 byl zaměstnaný v taškentském Usgoprojektu. Později se stal hlavním architektem oddělení pro oblastní plánování.

SOUČEK, Jan

* 3. 5. 1903

† 26. 5. 1983

Původně učitel, později docent Univerzity Karlovy v Praze, po oslepnutí vědecký pracovník.

Zrak ztratil v pozdním věku. Zabýval se otázkami psychiky později osleplých. Uveřejnil několik časopiseckých článků zaměřených k tomuto tématu. Nejvýznamnější pojednání: Duševní potřeby a ztráta zraku (Zora 1980). Dále uveřejňoval příspěvky na téma čtení bodového písma, Psychologické otázky později osleplých aj. Vyjímám práci Na pomoc pedagogické praxi (1964). Se spolupracovníky vytvořil nový Slabikář pro později osleplé (1974).

SNS v ČR vydala v r. 1992 publikaci Z rukopisného odkazu.

SOUKENÍKOVÁ, Marie

* 28. 11. 1912

Učitelka v ústavu pro nevidomé, později v ZŠ pro nevidomé a slabozraké v Brně.

Narodila se v Náměšti nad Oslavou. ZŠ navštěvovala ve svém rodišti, později ve Velké Bíteši. Rodinnou školu a učitelský ústav vystudovala v Brně (abs. r. 1934). Později to byly čtyři roky pedagogických studií na soukromé škole.

Do brněnského ústavu pro nevidomé nastoupila jako učitelka r. 1937. Vyučovala domácím naukám a ženským ručním pracím. Svou činnost obohatila vytvořením několika speciálních učebních pomůcek, které nevidomým žákyním umožnily např. vyšívát, zhotovovat ozdobné předměty z papíru a lýka. Zavedla šití v ruce i na stroji a síťování. Nevidomým žákům z vlastní iniciativy předčítala krásnou literaturu.

Později rozšířila svou vysokoškolskou aprobaci o přírodopis, kterému vyučovala až do odchodu do důchodu. Podle potřeby vyučovala i tělesné výchově. Intenzivně se věnovala přípravě žáků k celostátním sportovním hrám. Své choreografické schopnosti uplatnila při nácviu dětských divadelních představení.

Pro výuku přírodopisu zhotovila geologickou mapu Československa. Jako autorka nebo spoluautorka se podílela na tvorbě několika speciálních učebnic, pro které připravila i reliéfní obrazovou část.

Z její publikační činnosti uvádím: Čemu se v ústa-
vě slepců učí dívky (Péče o slepé 1947); Poznámky
k vyučování předmětům biologie a pracovní výchovy
(sborník Péče o děti s vadami zraku 1957); Přírodopis
(sborník Statě z tyflopédie 1962); Vyučování přírodo-
pisu ve škole pro nevidomé (sborník 135 let školy pro
nevidomé v Brně 1970).

Pedagogickou činnost skončila v r. 1970. Pro své
zkušenosti byla vedením školy i potom zvána k suplo-
vání, především jako vychovatelka. Jako důchodkyně
ještě několik let pracovala v Klubu učitelů. Až do
vysokého stáří navštěvovala koncerty bývalých žáků
školy, kde působila.

SOVÁK, Miloš

* 15. 4. 1905

† 29. 9. 1989

Tvůrce československé
socialistické defektolo-
gie^{*1)}.

Narodil se v Bechyni. Vystudoval gymnázium
v Táboře a Lékařskou
fakultu UK v Praze. Na
vysoké škole působil již
od r. 1930, nejdříve jako demonstrátor anatomie a
klinický asistent. Jako foniatr se začal hlouběji zabývat
problematikou speciální pedagogiky logopedické. Z
nápravné pedagogiky se habilitoval na PF UK v Praze
r. 1948. V r. 1950 byl jmenován historicky prvním
profesorem defektologie. Působil jako vedoucí katedry
defektologie PF UK. Založil a vedl Logopedickou
společnost, je autorem mnoha vědeckých prací, skript
a několika set časopiseckých příspěvků a diskusí, které
se zabývají koncepcí speciální pedagogiky defektolo-
gické i jejími vědními disciplínami.

Sovákovo pojetí defektologie jako vědeckého
oboru bylo inspirováno dialektickým a historickým
materializmem a marxistickým učením vůbec. Tuto
speciální pedagogickou oblast postavil na principech
učení I. P. Pavlova. Vzdělávání ZdP dětí považoval
sice za jeden z významných prostředků výchovy, avšak
na druhé straně defektologii zahrnul množstvím me-
dicínských pojmů, čímž tento vědecký obor a jeho
pedagogické disciplíny (tyflopédii, somatopedii,
psychopedii, logopedii, surdopedii a etopedii) jako
lékař nadměru biologizoval.

Často přednášel v NSR, Rakousku i jinde. Krajská
škola pro vadně mluvící v Hüth-Stozheimu nedaleko
Kolína nad Rýnem byla pojmenována Milos Sovak
Schule.

Mimo množství příspěvků v odborných časopi-
sech to jsou samostatné práce: Úvod do defektologie
(1961); Somatopatologie (1963); Uvedení do speci-
ální pedagogiky (1968); Nárýs speciální pedagogiky
(1971); Minimum biologie učení (1981) aj.

^{*1)} *Základním pojmem Sovákovy defektologie je termín
defekt (chybění, nedostatek). 1. orgánová anomálie,
2. defekt funkční*

SPAHR, Emil

* 1887

Organizátor slepeckého hnutí ve Švýcarsku.

Narodil se ve Winigenu. O zrak přišel v prvních
letech svého života. Po absolvování základního
a středoškolského studia byl prvním nevidomým
posluchačem, který absolvoval státní pedagogický
seminář. Souběžně studoval právní vědy.

V r. 1911 založili s dr. Staubem Švýcarský svaz ne-
vidomých a v r. 1923 podnikl studijní cestu do Severní
Ameriky. Rok po Sparově návratu se na trhu objevila
jeho brožura Švýcarské slepectví a jeho budoucnost
ve světle zkušeností ze Severní Ameriky. V r. 1932 byl
zvolen prezidentem Švýcarského svazu nevidomých.
V r. 1936 tento svaz založil pro nevidomé dělníky
výrobní podnik, ve kterém se Spahr stal předsedou.
Výsledky své práce položil základy sociální rovnováhy
nevidomých Švýcarů.

SRBA, Antonín

* 2. 1. 1881

† 22. 1. 1961

Český hudební pedagog, skladatel a publicista. Inter-
pret a propagátor Macanova skladatelského díla.

Narodil se ve Kbelech u Prahy. Maturoval na
učitelském ústavu v Příbrami (1889). Byl učitelem
v Českých Budějovicích (1889–1905), kde působil jako
sbormistr Pěveckého sdružení Hlahol (1903 až 1904).
Pak se stal profesorem hudby na učitelském ústavu
v Soběslavi (1905–1907) a cvičným učitelem v Poličce
(1907–1917). Státní zkoušky (ze sborového zpěvu v roce
1905, ze hry na housle r. 1907, varhany r. 1914 a klavír
r. 1915) vykonal na Pražské konzervatoři. Skladbu stu-
doval u Vítězslava Nováka. Po první světové válce se
stal profesorem na učitelském ústavu v Příbrami, kde
vedl pěvecký sbor. Hlavní činnost rozvíjel v Praze jako
profesor ženského učitelského ústavu, vedl Pěvecký
sbor pražských typografů a pražského Hlaholu. Šířil
díla Dvořáková, Nováková a Macanova. Psal skladby

klavírní, harfové, komorní, orchestrální, melodramy, písně a sbory. Publikoval práce hudebně výchovné.

A. Srba napsal spisek K. E. Macan, slepý Palestrina (Praha 1936), ve kterém kladně hodnotí jeho hudební dílo. Popisuje též Macanovu cestu k hudebně tvůrčí činnosti. Rodinu Macanových často navštěvoval a podílel se na přípravách domácích divadelních představení i jiných kulturních akcí. Macanovo skladatelské dílo propagoval a také na svých koncertech interpretoval. Srba měl tedy velký podíl na tom, že ve své době byly Macanovy skladby veřejně provozovány, a to nejen v Praze.

SRP, Jaroslav

* 8. 4. 1864

† 10. 2. 1939

Ředitel měšťanské školy.

Od r. 1885 do r. 1925 vyučoval v pražských měšťanských školách. Působil v mnoha národních i kulturních spolcích. Byl jednatelem spolku Komenský. Stal se také jedním ze zakladatelů a dlouholetým činným členem spolku ČST. Zasloužil se o vydávání slepeckých knih, které pomáhal vlastnoručně tisknout. Při této práci přišel dokonce o prst na ruce. Zranění si přivodil při práci na sázecím stroji.

STACH, Tomáš

* 29. 12. 1936

† 24. 8. 1997

Slovenský vysokoškolský učitel.

Narodil se v Záhradnom jako nevidomý. Základní všeobecné vzdělání získal ve škole pro nevidomé v Levoči. Vyučil se košíkářem. Svě řemeslo provozoval několik let v levočském družstvu invalidů. Přechodnou dobu pracoval i v družstvu Karko v Ústí nad Labem. Poté získal kvalifikaci maséra kurzem v pražské učňovské škole pro mládež s vadami zraku. Toto povolání, které provozoval ve zdravotnictví na Slovensku, ho však neuspokojovalo, přihlásil se proto ke studiu při zaměstnání na střední škole v Prešově. Studium dokončil v r. 1969. To byl předpoklad studia vysokoškolského, ke kterému se zapsal na univerzitě v Prešově a zdárně dokončil v r. 1971, obor pedagogika. Doktorandské studium zakončil rigorózní písemnou prací na téma: K problematice koncepcie tyfopedagogi-

ky dospělých (1977). V roce 1996 podal kandidátskou práci: K základným problémom výchovy a vzdelávania zrakovy postihnutých – so špecifickým zreteľom na vek dospelosti. Dokončil ji v r. 1987.

Od r. 1974 pracoval na FF UPJŠ v Košicích na katedře vzdělávání dospělých jako odborný asistent. Byl členem komise pro státní zkoušky.

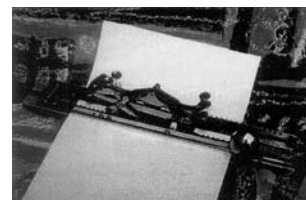
Jeho publikační činnost se úzce váže na odborné zaměření. Zpracoval několik vědeckovýzkumných úkolů. Napsal dále: Sociálna rehabilitácia jedincov s chybami zraku (1995). Je spoluautorem vysokoškolského skriptu Rehabilitačná pedagogika dospělých (1985). Zpracoval několik dalších studií a odborných článků i přednášek.

Zemřel náhle v plném pracovním nasazení. Přípravoval se k habilitaci.

STAINSBY

Anglický technik.

V r. 1900 zkonstruoval v Londýně psací stroj pro psaní Braillovým písmem. Je jednořádkový s ručním posouváním psacího vozíku. Píše negativně, takže psaný text nelze současně kontrolovat. Je zajímavé, že ještě do nedávné doby ho používali někteří nevidomí v Anglii. Sporadicky byl používán i v Pražském ústavu na Hradčanech.

Psací stroj pro psaní Braillovým písmem

Psací stroj má ve sbírkových fondech DTI TMB, slepecké muzeum ve Florencii a Miláně

STAJNOV, Petko

* 1. 12. 1896

† 22. 6. 1977

Spolutvůrce současné bulharské hudby. Dovedl v životě překonat všechny překážky, které ztráta zraku každému nevidomému skladateli nutně klade do cesty.

Narodil se v Kazanlaku jako syn majitele textilní továrny. V pěti letech si při hrách poranil pravé oko. Později oslepl i na druhé.

Jako chlapec hrával na flétnu, klavír a akordeon. Protože přišel o zrak i na druhém oku, byl ve svých de-

seti letech přijat do Ústavu pro nevidomé děti v Sofii, kde tehdy působili schopní pedagogové. Jeho učiteli byli hudební skladatelé. Do hodin klavíru chodil ke Stojanovovi. Mimořádně silně na něho zapůsobil jeho učitel hry na flétnu Dimitr Chadžigeorgiev. Po celý svůj život Petko Stajnov vzpomínal na D. Chadžigeorgieva s těmi nejlepšími pocity a hlubokou úctou.

P. Stajnov velice rád a mnoho četl. Sám si přepisoval některé učebnice do bodového písma. Brzy hrál ve školním orchestru a pokoušel se o menší skladby.

Jako pětadvacetiletý odešel studovat na Drážďanskou konzervatoř, kde studoval u profesora Wolfa. Z této doby pochází smyčcový kvartet. Důkladně poznává světovou hudební literaturu. Stajnovova tvorba vychází z bulharských tradic. Jeho absolventská práce Thrácké tance pro velký orchestr byla skutečnou senzací. Exotika balkánských melodií a hlavně nepravdělný rytmus ve skvělém orchestrálním obsazení byly pro německé obecenstvo nečekaným překvapením. Stajnov zůstal tomuto svému počátečnímu zaměření věrný i v dalších skladbách, které vyrůstají ze základů bulharské lidové hudby.

Další jeho skladby tohoto druhu jsou: Větrná hlídka a Legenda. Tento národní ráz mají i jeho symfonie.

Po návratu do rodného města se zasadil o založení pěveckého sboru a orchestru, jehož se stal dirigentem. V r. 1927 se přestěhoval do Sofie. Až do roku 1941 vyučoval v ústavu pro nevidomé. Nové impulzy mu dal život po osvobození v r. 1945. Byl jmenován ředitelem opery v Sofii, byl i ředitelem hudebně vědeckého ústavu.

Je obtížné posoudit, zda jsou důležitější v jeho tvorbě sbory či symfonická hudba. V jeho písničkách zní nádherný bulharský folklór. Zvláště můžeme jmenovat symfonickou báseň Legenda, suitu Pohádka, symfonické scherzo Balkán aj.

Byl činný ve Svazu nevidomých, zasloužil se o založení slepecké knihovny (1928) a stal se jejím prvním vedoucím.

Byl zvolen poslancem národního shromáždění, spolupracoval s výborem pro kulturu a umění, byl také členem vedení bulharské Akademie věd. Je nositelem několika vysokých vyznamenání a laureátem ceny J. Dimitrova, národním umělcem aj.

Stajnov nepatří mezi ty nevidomé skladatele, kteří těžce zápasí o realizaci svých tvůrčích záměrů. Byl natolik finančně zabezpečený, že si mohl platit písáře not. Mnohými hudebními vědci je řazen mezi nejvýznamnější nevidomé skladatele 20. století.

Mezi zakladateli knihovny, kteří se zasloužili o její vznik nejvíce, vynikal její první předseda, který

toto zařízení řídil až do konce druhé světové války. Byl jím klasik bulharské hudby, vynikající veřejný a kulturní činitel – akademik Petko Stajnov.

Tento výjimečný nevidomý intelektuál zanechal za sebou hlubokou stopu a přispěl ke kulturnímu povznesení bulharských slepců. Je příkladem pro několik generací mladých slepců podněcujícím k vyšší vzdělanosti a jejich lepšímu společenskému postavení.

STANLEY, Henry (John)

* 1713

† 1786

Královský dirigent v Londýně. S jeho varhanními skladbami se ještě sporadicky setkáváme i v současné době.

Narodil se v Londýně. Již v dětství ztratil na jednom oku zrak po osypkách. Později přišel úrazem i o druhé oko, které si nešťastně sám vypíchl. V dětství se pilně věnoval studiu hry na hudební nástroje.

Již ve 14 letech získal místo varhaníka v jednom z londýnských kostelů. Na toto místo se dostal úspěšným konkurzem. Obstál ve všech soutěžích. Po několika dalších úspěších byl jmenován Královským dirigentem.

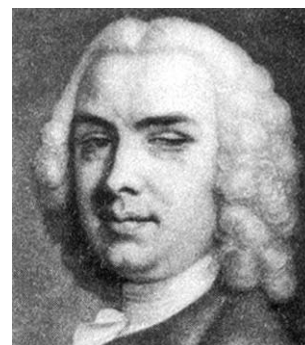
Jeho povinností bylo každým rokem zkomponovat jednu ódu a 12 menuetů, což bez výjimky plnil. Toto místo zastával až do své smrti. Jeho postavení v hudebním životě Anglie usnadnila skutečnost, že mimo Händla neměl uměleckou konkurenci. Však také po Händlově smrti po něm získal varhanické místo při oratorních koncertech.

V r. 1829 získal titul bakaláře umění na Oxfordské univerzitě.

Nebyl to jen obyčejný nevidomý muzikant. Jeho skladby vycházely tiskem. Dirigoval i velmi rozsáhlá hudební díla. Stanleyovo skladatelské dílo obsahuje tři oratoria, koncerty pro cembalo nebo varhany s orchestrem, díla komorní a chrámová. Jeho skladby jsou stále živé, jsou uváděny v rozhlase i natáčeny na hudební nosiče.

STÁREK, Jan

(viz PROCHÁZKA, Josef)

STEINBERG, Wilhelm

* 1893

Německý psycholog a sociolog. Mimo své hlavní zaměření se věnoval psychologii nevidomých.

Narodil se ve Wroclawi. Pro svou slepotu se stal žákem místního ústavu pro nevidomé. Později, po studiu na gymnáziu, vykonal maturitu. Na univerzitě ve svém rodišti, později v Hamburku a Marburku studoval historii a psychologii. Promoval v r. 1919 a již v r. 1921 se stal ve Wroclawi na univerzitě soukromým docentem. V r. 1930 byl jmenován profesorem.

Po roce 1945 byl Steinberg odsunut do Německa. R. 1946 byl jmenován profesorem na Pedagogické akademii v Bielefeldu.

Napsal řadu spisů z oboru psychologie, noetiky, sociologie a hlavně zajímavé práce z tyflogie. Jsou to: *Prostorové vnímání nevidomých* (1929); *O vnitřním životě nevidomých lidí* (1955) a *Hlavní problémy psychologie nevidomých*.

Z jeho ostatních spisů je to např. *Jedinec a společenství* a *Základní myšlenky lidského bytí*.

STEJSKAL, Stanislav

* 7. 3. 1887

† 23. 12. 1929

Český humanista.

Redaktor slepeckého esperantského časopisu *Aurora*, který vycházel v Praze v bodovém písmu a redaktor dětského časopisu pro nevidomé *Na úsvitě*. Byl vlastně prvním sběratelem slepeckých pomůcek, které získal po Kilianu Glückaufovi. Pomáhal kulturnímu povznesení nevidomých. Měl mimořádně kladný vztah k nevidomým, ačkoliv nikdy na žádné speciální škole nevyučoval. Pro práci mezi nevidomými ho získali K. E. Macan, J. Zeman, K. Hájek, R. Freszl a R. Suchardová.

Narodil se v Kamenici nad Lipou. Po ukončení základní a střední školy absolvoval vysokoškolská studia na FF UK v Praze, obor němčina a francouzština. Znalost obou jazyků si prohloubil pobytem v cizině. Svě pedagogické umění uplatnil na vinohradské reálce (1915), malostranské reálce (1919), smíchovské reálce (1921) a ve svém posledním působišti dívčím reálním gymnáziu Krásnohorská v Praze.

Byl opravdovým vlastencem, k čemuž přišel porovnáváním s cizinou. V esperantu spatřoval jeden z významných prostředků vzájemného lidského porozumění.

Ke slepcům přišel přes svou lítost k jejich postižení. Spolupracoval se spolky nevidomých, do bodového písma přepisoval hodnotnou literaturu. Ministerstvo školství ho ocenilo Pochvalným uznáním. V r. 1922 byl jmenován rádcem a zástupcem na druhém mezinárodním sjezdu slepců a 14. sjezdu esperantistů. Svou práci pokračoval i na dalších sjezdech. Zasadil se o rekonstrukci Braillova písma (přejmenování *ó* a *ou*).

Z jeho časopisecké i jiné menší publikační činnosti: *Význam esperanta pro nevidomé*, *Vývoj esperantského hnutí mezi slepci*, *Slepec Kilian Glückauf*, *Tělesný vývoj dánské nevidomé mládeže*, *Pomůcky u nevidomých*, *Vznik a rozvoj českého slepeckého tisku*, *O výchově slepého dítěte k sebeovládání a k samostatnosti* aj.

Podlehl zákeřné chorobě. Byla to velká ztráta pro nevidomé, která se jen pozvolna zaplnila.

STEMBERG, W.

* 1893

Německý psycholog.

Podle spolehlivých pramenů byl nevidomý. Provozoval soukromou praxi.

STOECKEL, Alfred

* 6. 4. 1894

† 1. 4. 1983

Německý koncertní pěvec.

Narodil se v Červené Vodě (Slezsko). Od mládí byl nevidomý. O zrak ho ve 12 letech připravil úraz při bruslení. Vychován byl v Ústavu pro nevidomé ve Wroclawi.

Věnoval se hudbě a získal kvalifikaci učitele zpěvu a hry na klavír. Také absolvoval školu pro chráněnou hudbu. Soukromým studiem se připravil pro dráhu koncertního pěvce. V r. 1923 začal pravidelně vystupovat v rozhlase.

Měl mimořádně náročný repertoár nejrozsáhlejších děl. Zpíval je pod nejslavnějšími dirigenty. Zpaměti a nevidět na gesta dirigenta je jistě mimořádně náročné.

Napsal knížku *Od Homéra po Helenu Kellerovou* (1982). Zabývá se životními osudy významných nevidomých třech tisíciletí a dal podnět ke vzniku Schollerovy Enzyklopädie des Blinden und sehbehindertenwesens.

Ze Stoeckelova podnětu vznikla po první světové válce ústředna pro přepisování not pro nevidomé a Úřad pro organizování koncertů nevidomých umělců, kterého byl vedoucím.

STOPPANI, Pietro

* 7. 8. 1865

† 11. 5. 1941

Ředitel Ústavu pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí v Miláně.

Stoppani pocházel ze zámožné rodiny obchodníka, která se do Milána přestěhovala ze Zelbia na jezeře Como. Své základní vzdělání nabyl ve škole Bettega di Lecco a ve školním roce 1875/76 byl přijat do první gymnaziální třídy v semináři San Pietro Martiri. Po ukončení lyceálních studií a filozofického kurzu v semináři v Monze navštěvoval teologický kurz. Po ukončení vyšších studií určitý čas vyučoval ve škole Collegio Civico v Aroně, kde přijal kněžské svěcení.

Měl rád činnorodou společnost a cestování, sympatizoval s těmi, kteří chtěli dosáhnout smíru mezi státem a církví a odsuzoval světskou moc pontifikátu. Po zápise na Literární vědeckou akademii v Miláně r. 1889 se v r. 1892 stal laureátem v literatuře a filozofii.

Několik dalších let se věnoval vyučování; nejdříve jako soukromý učitel v rodině markýze Manfreda da Passano v La Spezii a později v milánském Collegio della Guastalla. V r. 1892 přijal funkci duchovního ředitele v Ústavu pro nevidomé děti a mládež v Miláně (do r. 1914).

Jméno Pietra Stoppaniho začíná být v hlavním městě Lombardie stále více známější pro jeho intenzivní publicistickou činnost a jako jednoho z představitelů katolického liberálního kléru.

Když byl Stoppani donucen k mlčení o otázkách víry, rozhodl se věnovat tyflogii, ke které se dostal právě prostřednictvím své funkce v milánském ústavu. Studium ho natolik pohltilo, že se v průběhu několika let stal vedle Augusta Romagnoliho (zakladatele podobného ústavu v Římě) jedním z nejvýznamnějších odborníků. Právě díky této jeho přípravě byla i přes nevráživost kardinála A. Ferrariho Stoppanimu nabídnuta funkce ředitele ústavu. Do funkce byl

jmenován ředitelem na výslovné doporučení Vitaliho v r. 1914.

Nástupem nového ředitele započal ústav novou fází svého života. Na prvním místě byla reformována úloha zaměstnanců, pak organizace vyučování literárního i hudebního a také dílen. Nové uspořádání učebních programů se zaměřilo na komplexní základní vzdělání žáků na stejné úrovni jako na běžných školách. Kromě jiného bylo navrženo zdokonalit hudební výuku zvláště nadaných studentů a souběžně s touto výukou se soustředit i např. na jazyky, účetnictví a manuální práci pro žáky, kteří neměli hudební nadání.

Co se týče možnosti dát nevidomým žákům, učňům i studentům příležitost věnovat se výnosným činnostem, byl Stoppani skeptikem. Zdůrazňoval vyřešit problém orientace v prostoru, problémy se začleněním do pracovního procesu, hmatový prostor je podřízený vizuálnímu aj. Domníval se, že existují predispozice nevidomého člověka vykonávat určité činnosti, pochybuje, že se slepec může stát ekonomicky nezávislým. Taková schopnost by byla naprosto výjimečná a omezená jenom na několik málo druhů práce.

Mezi manuální práce zahrnul natahování strun na klavíry, mechanickou výrobu pleteného zboží i košťat, kartáče, koše a košíkářské výrobky, kartonážnictví a léčení masáží. Vedle těchto již zmíněných činností se domníval, že je pro nevidomé intelektuály možné také vyučování hudbě a teoretickým předmětům na středních školách a univerzitách. Další vhodná činnost pro nevidomé v dospělosti by mohla být ve vedení zemědělských společností, zatímco je pro ně úplně vyloučeno pracovat přímo na polích. Co se týče práce, Stoppani si vroucně přál, aby byla vytvořena sdružení nevidomých dělníků, která by opatřila práci pro členy v dílnách v soukromém vlastnictví, tak i domácí práci pro dělníky, kteří bydlí vzdáleně, zatímco pro ty nejstarší a bezmocné navrhoval vytvořit penzijní fond.

Po dobu první světové války byl ústav nucen se vypořádat s problémem osleplých vojáků. Vedení pomýšlelo také na otevření nové školy, do které by bylo přijato 100 později osleplých externistů. Absolvovali by program reedukace, který by umožnil jejich opětovné začlenění do společnosti. Vedení školy, otevřené v r. 1916, bylo svěřeno do rukou profesorky Lavinie Mondolfové, která jí řídila až do jejího definitivního uzavření v roce 1922.

Na podnět ředitele Stoppaniho se uvedl do pohybu projekt ubytování dospělých nevidomých žen, tzv. „Domu rodiny“, na který pomýšlel již jeho předchůdce Vitali. Organizace se ujal Výbor dam.

Z důvodu pokročilého věku a chatrného zdraví se Pietro Stoppani r. 1931 rozhodl ukončit svou funkci ředitele. V r. 1932 ho nahradil don Giuseppe Ghedini.

STREHL, C.

* 12. 7. 1886

† 8. 8. 1973

Univerzitní profesor, průkopník uplatnění nevidomých v intelektuálních povoláních.

Narodil se v Berlíně. Po dokončení středoškolských studií odjel ve svých 19 letech do Ameriky. Tehdy jako kadet na zkušební lodi se při ztroskotání v Jižní Americe zachránil a byl s ostatními trosečníky odvezen do New Yorku. Zde však přišel úrazem o zrak a odejel do Německa.

Vrátil se domů a rozhodl se studovat filozofii a národní hospodářství na univerzitě v Lausanne a později v Marburku, kde byl promován na doktora filozofie.

Z front první světové války se začali vracet osleplí vojáci. V r. 1915 byl pověřen, aby pro ně vedl kurzy Braillova písma. Mezi vojáky byli i takoví, kteří měli středoškolské vzdělání. Strehl se rozhodl pomoci těm, kteří měli zájem o vysokoškolské studium. Založil r. 1916 Spolek nevidomých akademiků, který se stal patronem marburského studijního ústavu. Strehl zde založil studijní slepeckou knihovnu.

Marburské zařízení sloužilo původně pouze osleplým vojákům. Brzy však pomáhalo i ostatním nevidomým.

Za druhé světové války byl ústav vybombardován. Strehl jej však znovu vybudoval a rozšířil. Za své zásluhy byl promován na čestného doktora medicíny a byl mu propůjčen čestný titul univerzitní profesor.

I když byl Strehl v určitých obdobích antinacistou, nakonec do knihovny zařadil i knihy propagující nacismus. Byl posuzovatelem nacistického zákona o dědičnosti, který zakazoval rozmnožování dědičně nemocných. Nakonec souhlasil a propagoval, aby nevidomí neměli děti.

Strehl sehrál také významnou úlohu v mezinárodním slepeckém hnutí. Byl místopředsdou Světové rady pro blaho slepců.

Známe je jeho pojednání Handbuch der Blindenwohlfahrtspflege. V r. 1939 vydal publikaci Chilesche,

berufliche und nachgehende Fürsorge für Blinde und Sehschwache. Měl také připraveno mnoho vlastních i Schollerových rukopisných poznámek pro svou Enzyklopädie des Blinden und Sehbehindertenwesens.

STRONG, Joseph

† 1798

Anglický stavitel varhan.

Podle spolehlivých pramenů byl nevidomý. Postavil několik těchto hudebních nástrojů v kostelích malých i větších farností. Označoval je svým jménem. Stolařské práce přirozeně neprováděl sám. Hlavní práce pro něho byla zvuková koncepce. Řídil se vlastním vkusem a prostorou kostela. Také přirozeně tím, jak byla bohatá kapsa farníků.

STRZEMIŇSKÁ, Maria

* 1884

† 1937

Litevská tyflopodka.

Narodila se ve Vilniusu jako nevidomá. Ve svém rodišti působila v ústavu pro nevidomé. Prameny o její činnosti jsou velice strohé, něco málo se nachází v záznamech kuratoria ústavu. Zpočátku v ústavu nebylo známé Braillovo písmo, vyučovalo se pamětně. Ze zachycených ústních podání vyplývá, že měla ke svým chovancům mimořádně srdečný vztah. Jaký podíl měla na pozdější adaptaci Braillova písma, není známo.

STURM, Karel

* 1843

Český klavírista.

Jako nevidomé dítě se stal žákem brněnského ústavu pro výchovu a vzdělávání nevidomých (1851 až 1859). Získal základy všeobecného vzdělání, tehdy v ústavech obvyklé, vyučil se řemeslu, ale hlavně ho vábila hudba. Již za pobytu v ústavu jevil mimořádné hudební nadání. Ve výroční zprávě ústavu za rok 1855 se o něm píše jako o výjimečně zručném klavíristovi a skladateli. Ve svých 12 letech složil pochody a psal i taneční skladby a varhanní preludia. V uvedené výroční zprávě se píše, že jeho skladby byly vydávány tiskem.

SUDA, Stanislav

* 30. 4. 1865

† 1. 9. 1931

Český skladatel oper a programní hudby.

Jeho hlavní význam spočívá v operách: *U božích muk*, *Lešetínský kovář*, *Bar Kohba*, *Il divino boemo* a v symfonických básních: *Život ve tmách*, *Slepčova píseň* a nedokončená *Hudba světlem*. Jako český nevidomý hudební skladatel je výjimečným zjevem. Měl šťastnou povahu, že si vždy našel přátele, kteří mu podle diktátu psali jeho partitury. Je nepředstavitelné, jaká to u tohoto skladatele byla tvůrčí síla, hudební paměť a představitost o tak složitých horizontálních a vertikálních tónových vzájemně propojených vztazích v zápisech v partiturách oper.

Narodil se v Plzenci u Plzně jako syn řezníka. O zrak přišel ve druhém roce svého života. Rodiče uznali za vhodné umístit ho do Hradčanského ústavu pro nevidomé v Praze, kde získal nižší všeobecné vzdělání v čtyřtřídní škole a základy hudebního vzdělání.

Učil se hře na flétnu. Hře na klavír ho učil vlastně tajně jeho spolužák Pytlíček. Po kratší dobu byl studentem pražské varhanické školy. Po opuštění ústavu vystupoval jako koncertní flétnista. Usadil se v Plzni, kde vlastně žil po celý život.

Do základů instrumentace ho zasvětil plzeňský kapelník vojenské hudby, což pro práci s ohromným orchestrem, jaký ve svých velkých skladbách Suda užívá, bylo jistě málo. Uvážíme-li, jaké překážky mu slepota v jeho tvorbě působila, nezbývá, než se mlčky sklonit a obdivovat.

Hluboce se skláníme před mimořádným úsilím, které bylo doprovázeno vynikajícím hudebním nadáním. Měl skvělé hudební představy, fantazii i hudební paměť. Diktoval vždy bez jakýchkoliv poznámek přímo do hudebního zápisu, a to i složitých partitur.

Vyučování hře na klavír a ladění klavírů se věnoval jen sporadicky. Celé hodiny každý den věnoval diktování svých skladeb. Mimo uvedené rozsáhlé skladby napsal velké množství skladeb drobných. Jsou to jednak skladby pro flétnu, které na svých koncertech prováděl, jednak písně, sbory i skladby klavírní. Psal také skladby taneční. Vyniká *Tarantella* pro orchestr a *Elegie* pro housle, harfu a dechové nástroje. Slabší je *Romance* pro housle a klavír i *Fantasie* pro flétnu a klavír. Napsal množství klavírních skladeb, z nichž se dochovalo asi sedmnáct. Své skladby půjčoval v originálech, a tak se lehce ztrácely.

Ve svém mládeneckém životě platonicky miloval dvě dívky, Lindu a Emu. Tento cit hluboce ovlivňoval jeho tvůrčí fantazii. Byl velmi citlivý a humánně založený. Po dobu první světové války tvůrčí práci velice omezil, protože byl dojat ztrátami mladých životů na frontách. Za války složil např. *Píseň o rodinném štěstí*.

Napsal téměř sto skladeb. Drtina uvádí, že nelze najít více než 17 jeho klavírních děl.

Ve svých velkých orchestrálních skladbách hovoří o světě slepce řečí tónů. Patří tedy mezi ty nevidomé hudební skladatele, kterým je jejich slepota jedním z inspiračních motivů.

Sudovým hlavním oborem byla hra na klavír, které se vzhledem k oslabené nervové soustavě začal učit až ve dvanácti letech. Mimo ústav navštěvoval hodiny u Jana Heřmana, který mu doporučoval, aby se věnoval interpretační činnosti.

Patří bezesporu k největším českým nevidomým hudebním zjevům a je nepochopitelné, proč nebyl jedním z kandidátů, po kterých by měla být nazvána speciální Konzervatoř pro mládež s vadami zraku v Praze. Jan Deyl by se divil.

Sudžijama VAIČI

(viz VAIČI, Sudžijama)

SUCHARDOVÁ, Emilie (Wildmannová)

* 28. 2. 1893

† 1. 8. 1934

Česká spisovatelka. Zanechala své stopy v českém i mezinárodním slepeckém hnutí s důrazem na sociální jistoty člověka.

Narodila se v Řehči jako sedmá z osmi dětí mlynáře. O zrak přišla v útlém dětství. Do Hradčanského ústavu pro nevidomé děti v Praze byla přijata ve svých osmi letech. Z ústavu odešla bez skutečné přípravy na samostatný život, což bylo konečně v této době u dívek zvláště složité a celkem běžné i na jiných ústavech tohoto typu. Problémy lásky a rodinného života byly tabu.

Suchardová byla přijata do útulny pro slepé dívky v Praze na Kampě. Z tohoto prostředí jednotvárného a pasivního přežívání jí pomohl vlastní zájem o slepecké spolkové hnutí a jejich úkoly. Tento vztah

toužila promítnout v praxi, což se jí vlastním příčiněním splnilo.

V roce 1926 se stala tajemnicí PSSS v Praze. V rámci této funkce připravila Sjezd československých slepců (1927), a to s mezinárodní účastí. Její práce přinesla kladné výsledky, sjezd se vydařil. Nakonec byly přijaty i rezoluce, které obsahovaly požadavky nevidomých účastníků směřované k osvobození od žebroty a umožnění samostatné obživy. Sjezd představil PSSS jako jedinou zájmovou svépomocnou organizaci, která poté založila moravskoslezskou odbočku v Brně a německou odbočku v Ústí nad Labem. Stejný pokus o založení odbočky PSSS byl proveden i na Slovensku.

Mezi roky 1914–1921 napsala Suchardová dvě sbírky básní: *Hudební nálady*, které vyšly pouze v Braillově písmu a *V dnech bouřlivých*, která vyšla v běžném písmu r. 1920. Druhá sbírka obsahuje sociálně a politicky zaměřené básně. Jejich rétorika je nám již dnes poněkud vzdálená. Naopak lyrika *Hudebních nálad* nás může upoutat. V *Kalendáři přátel slepců* z r. 1930 uveřejnila zajímavou stať *Ecce homo*.

R. 1932 se provdala za nevidomého F. Wildmanna. Brzy se jim narodilo děvče, dali mu jméno Světluš. ^{*1)} Jejich manželství však netrvalo dlouho, Suchardová zemřela na chorobu jater.

Suchardová byla nadšenou esperantistkou a rusofilkou. Všechny naděje vkládala do nových společenských vztahů v SSSR. U příležitosti jejich nedožitých osmdesátin vydal SI medaili E. Suchardové jako ocenění výrazu jejich společenských názorů. Medaile byla udělována zasloužilým funkcionářům SI (SČSI).

^{*1)} *Světlá Solarová působila jako profesorka na fakultě speciální pedagogiky v Dortmundu. Významná je její práce *Geschichte der Sonderpädagogik* (1983). Ještě za pobytu v Československu napsala knížku *Dějiny nejstarší školy pro nevidomé v Čechách* (1966). Později ji přepracovala (1992)*

SULLIVANOVÁ, Anny

* 14. 4. 1866

† 1933

Učitelka a celoživotní družka hluchoslepy Heleny Kellerové.

Sama byla nevidomá ^{*1)}, vychována v Bostonském ústavu pro nevidomé. Později po operaci získala světlocit.

A. Sullivanovou jako družku Kellerové získal ředitel Anagnos. Ve svých 21 letech se stala opatrovnici a učitelkou H. Kellerové.

Sullivanová přijela do rodiny Kellerových v r. 1887 a sloužila Heleně po celý svůj další život, bylo to téměř 60 let. Podařilo se jí nejen Helenu naučit mluvit, ale rozvinout její intelekt do té míry, že absolvovala středoškolská i vysokoškolská studia.

^{*1)} *O tom, jak vlastně viděla, se zprávy různí*

SVENTEK, Jozef

* 12. 1. 1919

† 22. 12. 1999

Ředitel slepecké tiskárny a knihovny v Levoči.

Narodil se v obci Horelica. Otec byl drotár. Oba rodiče mu brzy zemřeli. O zrak přišel v pěti letech po zranění výbušninou. O rok později je proto přijat do Ústavu pro nevidomé v Levoči. Zde získal základní vzdělání.

V řemeslnických dílnách se vyučil košíkářem. Do práce nastupuje v Ústavu pro nevidomé v Báhoňi. Než mohl začít realizovat svůj plán založit PSSS na Slovensku, přišel rok 1948, který všechno změnil. Začíná proto pracovat jako funkcionář v ÚJI, později i ve Svazu československých invalidů. V této souvislosti se zúčastnil zakládání výrobních družstev invalidů.

V r. 1961 nastupuje do levočské slepecké tiskárny jako korektor textů. Začal také studovat na střední všeobecně vzdělávací škole ve Spišské Nové Vsi. V r. 1966 zakončil studium maturitou. V r. 1968 byl jmenován ředitelem slepecké knihovny a tiskárny v Levoči. Největším jeho úkolem bylo zajistit stavbu nové budovy pro tento podnik. Dokončena byla v roce 1976.

J. Sventek je za svou činnost držitelem několika ocenění a vyznamenání. Má velký podíl na rozvoji kultury nevidomých Slovenska.

SVERLOV, Vadim Sergejevič

* 12. 4. 1898

† 28. 6. 1972

Ruský tyfopedagog, zakladatel slepeckého muzea v Leningradě.

Narodil se v Irkutsku. O zrak přišel v sedmi letech. Studoval geologii, zeměpis, matematiku a fyziku v Irkutsku a Leningradě (Petrohradě).

Nejdříve působil jako pracovník organizace nevidomých v Petrohradě. Později byl činný jako vědecký pracovník leningradského Institutu pracovní expertízy a začleňování invalidů do povolání. Nástavbovým vysokoškolským studiem dosáhl hodnosti doktora pedagogických věd.

Jeho vědeckovýzkumná činnost se soustředila do několika okruhů: pracovní rehabilitace, oblast tyfotechniky a oblast tyfologických a pedagogických otázek prostorové orientace nevidomých. Mimo otázek péče o nevidomé se také zabýval problematikou slabozrakých.

Napsal: Pocit překážky a jeho úloha v orientaci nevidomých (1951) a Tiflotechnika (1960). Dále napsal mnoho příspěvků do odborných časopisů, mezi nimiž jsou i monografie.

SWIFT, Sherman C.

* 1879

Kanadský spisovatel.

Narodil se v Petrolii, ztratil zrak v 11 letech. Byl v ústavu slepců v Ontariu a navštěvoval vysokou školu v Petrolii. Graduován byl na McGill University v r. 1907.

Napsal Cesty Jacquesa Cartiera, objevitele Kanady. (Převzato J. Zeman 1935)

SWIOTKOWSKI, Witold

* 1892

† 1959

V letech 1922 – 1942 působil v polském Ústavu pro nevidomé v Laskách. Po druhé světové válce organizoval péči o nevidomé v Libanonu, kde založil Společnost pro pomoc nevidomým.

SZANTÓ, György

† 1893

Maďarský spisovatel.

Narodil se v Novom Městě nad Váhom jako syn středoškolského profesora. Rodina se v pozdějších letech odstěhovala do Pešti, kde potom prožil celý život. Vzpomínky na rodný kraj byly tak silné, že na něj nikdy nezapomněl. Těžko bychom asi hledali barvitější popis řeky Váhu od vidomého autora, než jak jej popisuje tento nevidomý spisovatel.

O zrak přišel po těžkém zranění za první světové války. Jeho manželka mu vyhledávala prameny pro literární zpracování. Po ztrátě zraku mu byla silnou oporou.

Z jeho románů jsou nejvíce ceněny: Babylonská věž, Stradivari, Moje černé roky a Zlatá ratolest.

SZCZYGIEL, Jerzy

* 17. 3. 1932

† 21. 8. 1983

Polský básník.

Narodil se v Pulawě. O zrak ho v r. 1945 připravil výbuch ručního granátu. Po dlouhém léčení se ocitl v Ústavu pro nevidomé v Laskách u Varšavy. Po ukončení základní a střední školy se přihlásil ke studiu na univerzitě. Na Varšavské univerzitě studoval polonistiku, kde dosáhl titulu magistra polštiny.

Ve stejném roce získal místo kulturního referenta varšavské odbočky Polského svazu nevidomých. V r. 1958 se stal redaktorem měsíčníku pro nevidomou mládež, který se později změnil na časopis Nasz swiat. V r. 1954 převzal Szczygiel funkci šéfredaktora časopisu Niewidomy poldzielca. Vedoucího redaktora vykonával až do konce života. Od r. 1963 byl po mnoho let redaktorem časopisu pro mládež Nasz szwiat a časopisu nevidomých družstevníků Niewidomy spoldzielca.

Byl neobyčejně pracovitý v oblasti práv nevidomých lidí. Nejvíce se však do historie zapsal jako nadaný spisovatel. Již jako student uveřejnil řadu povídek a novel. Jeho první román Tarnina vyšel v r. 1959. Je dále autorem románů, které polská kritika hodnotila velice kladně. Je to kniha pro mládež Trnka (1960); Mlčení (1962) (tato kniha byla i zfilmována); Cesty rezignace (1962); Ohořelý strom (1965); Sen o střevíčkách z březové kůry (1966); Země bez slunce (1968); Šedé rukavice (1969) (zpracováno jako televizní film); Potopa (1970) a Nikdy tě neopustím (1972).

Obdržel vyznamenání Rytířský kříž. Patří nesporně k nejlepším mezi soudobými evropskými nevidomými spisovateli.

SZKOLIK, Jan

* 1916

† 1976

Polský odborný dílenský učitel.

V polských Laskách působilo několik nadaných dílenských učitelů, mezi nimiž tento stolař vynikal. Vyučoval dílenským pracím. Pro bezpečnost práce se dřevem sestrojil několik speciálních pomůcek a zařízení, která umožňovala nevidomým žákům bezpečnou práci a zabraňovala jejich zranění.

Š

ŠAMINA, Zinajda Ivanovna

* 10. 11. 1906

† 23. 4. 1984

Ruská učitelka hudby.

Narodila se v okrese Nižgorod. Od dětství byla nevidomá. Věnovala se esperantu, i když bylo v Sovětském svazu zakázáno mu vyučovat. Usilovala o jeho propagaci mezi ruskými nevidomými. Se Suchardovou byly přítelkyněmi.

V Sovětském svazu trvale scházela učebnice Brailovy bodové hudební notace. Je její spoluautorkou. Učebnice se stala velice populární. Měla ovšem dost rozdílných znaků v porovnání s jinými příručkami. Tato publikace v běžném i bodovém písmu byla v široké oblasti všemi hudebníky velice ceněna a několikrát znovu vydána.

ŠARBACH, Zdeněk

* 25. 7. 1922

† 15. 12. 2002

Redaktor českého časopisu Zora, pracovník Svazu invalidů a odborný publicista.

Narodil se v Praze jako syn středoškolského profesora. Po absolvování základního vzdělání nastoupil do reálky. Svůj zájem věnoval přírodním vědám, které byly jeho studijním oborem.

Zrak ztratil po vleklé oční chorobě nedlouho po maturitě (1943). Vystala otázka, co nyní, kam se zaměří mladý inteligentní a pilný mladík, kterému osud zkrátil životní cestu? Od r. 1947 začal spolupracovat s přednáškovým oddělením Československého rozhlasu, kde mínil prezentovat své znalosti.

Po počátečním studiu hudby (hra na klavír) a cizích jazyků (francouzština, ruština) našel své uplatnění v oblasti slepeckého tisku. Od r. 1947 vedl Poučnou přílohu časopisu Zora. Ve slepecké tiskárně začal pracovat jako sazeč (1949), později jako korektor časopisu Zora, a konečně (1954) jako redaktor. S nedobrovolnou přestávkou jej úspěšně řídil necelých 20 roků. Po událostech v r. 1968 byl překvapivě (byl

totiž znám pro své přesvědčení) odvolán, nesměl být ani členem redakční rady a byl rovněž zbaven všech funkcí v SI.

Jako první profesionální redaktor vybudoval redakční radu se všemi obvyklými atributy. Studium při zaměstnání oborů dějepis a český jazyk na PF UK získal titul promován pedagog, nástavbovým doktorandským studiem potom doktorát filozofie. Své znalosti ruštiny a francouzštiny uplatnil v řadě překladů časopiseckých článků. Literární činnost zahájil publicistickou formou.

Studoval v době, kdy ještě nevidomým studentům nesloužila zvuková technika. Pomohla mu rodina, která dovedla vytvořit optimální prostředí, ve kterém zvláště dominovala pomoc matky.

Srdce ho však stále vedlo na Krakovskou ul., kde sídlí redakce. Byl šťastný, když se pro něho našla jakákoliv činnost, kterou pilně vyhledával. Za čas se mohl do redakce znovu vrátit. Není známo, za jakých okolností se tak mohlo stát. V důchodovém období pracoval jako referent ve slepeckém oddělení na ÚV SI.

V letech 1953–1959 externě vyučoval v SHŠI pro mládež s vadami zraku v Praze ruskému jazyku.

Studium historie a speciální pedagogiky ho přivedlo ke spolupráci s odbornými časopisy. Publikoval práce z historie Klarova (nesprávně užívá Klárova) i Hradčanského ústavu pro nevidomé v Praze. Zabýval se také historií českého slepeckého hnutí i slepeckého tisku. Byl členem komise, která připravila publikaci o metodice čtení slepeckého tisku později osleplými čtenáři. Ve spolupráci s doc. Janem Součkem připravil vydání Slabikáře pro později osleplé (1982). Sepsal kroniku svého rodu.

Publicisticky i literárně byl velmi činný. Z literárních prací to je: Nezlomení lidé (1952 a 1960), v níž poněkud idealizuje život nevidomých lidí v Sovětském svazu. S L. Nopem a O. Čejkou se zúčastnil překladu výboru z díla O. Skorochodové Můj svět bez zvuků a světél (1960).

Z dalších rozsáhlejších prací: Pedagogické působení nevidomých (1975); ve spolupráci s Jánem Jesenským napsal Metodiku výuky bodového písma pro později osleplé (1982); Dějiny Klárova ústavu (1982); Z rukopisného odkazu J. Součka sestavil sborník (1992). U příležitosti 80. let časopisu Zora napsal dějiny a vývoj tohoto pro nevidomé čtenáře významného periodika.

Souběžně publikoval množství článků v odborných i zájmových časopisech. Byly to informace o životě nevidomých občanů v SSSR, problémy středoškolského a vysokoškolského vzdělávání nevidomých studentů, sociální problematika, technické pomůcky, medailonky o životě významných nevidomých funkcionářů a umělců aj. Mezi jinými je to také článek Ludvík Bonaparte a Hradčanský ústav pro slepé děti (Zora 1983); Pracovní uplatnění nevidomých a slabozrakých (tamtéž); 30 let pracovního uplatnění nevidomých v Československu (tamtéž); Významné výročí v našem speciálním školství (příloha časopisu Zora); Za samostatný život nevidomých u nás (příloha časopisu Zora) a mnoho dalších.

Je spoluautorem nového vydání práce Světluše Solarové Dějiny nejstarší školy pro nevidomé v Čechách (1992).

Velmi účinná byla jeho práce ve vysokoškolské komisi SI. Vedl sbírky studijních magnetofonových nahrávek. Byl známým propagátorem vysokoškolského studia nevidomých.

Zdeněk Šarbach byl též dlouholetým funkcionářem slepeckých organizací, kde zastával stanovisko integrace s organizacemi sdružujícími členy jiného zdravotního postižení, tj. byl zastáncem tzv. Tylovského vedení Svazu. Po odchodu do důchodu se věnuje problematice sociální politiky a péči o nejstarší členy slepecké organizace. I jako důchodce vyvíjí aktivity v práci se členy např. vedením kurzů bodového písma pro instruktory aj. Své časopisecké publikace nezanechal.

Zdeněk Šarbach byl osobností, která byla a zůstane trvalou součástí historie péče o nevidomé osoby u nás přesto, že lpěl na představách o společné organizaci všech zdravotně postižených občanů, a to i když v nich byla vedoucí silou KSČ. V sedmdesátých letech, v době tzv. normalizace, neodporoval zástupcům politických orgánů, kteří trvali na včlenění nově vzniklého Svazu nevidomých a slabozrakých do nově organizovaného ideologicky angažovaného a sledovaného SI, ve kterém bude znovu mít KSČ vedoucí úlohu.

Prioritou Zdeňka Šarbacha byly sociální jistoty všech zdravotně postižených osob. Z tohoto aspektu hodnotil i politické změny v ČR v 90. letech 20. století.

ŠČERBINA, Alexandr Mojsejevič

* 1874

Zakladatel ruské tyflopädagogiky.

Narodil se jako syn gymnazijního profesora. Ve dvou letech spadl do jámy s nehašeným vápnem

a oslepl. Navštěvoval běžnou školu ve svém bydlišti. Otec se mu hodně věnoval a naučil ho číst reliéfní latinku. Písmena mu vystříhal z papíru a chlapec z nich skládal slova a věty. O nějakém písmu pro nevidomé v rodině nevěděli. Početní úkoly počítal pomocí kovových číslic. Otec mu zhotovoval i zeměpisné mapy a plánky z různých materiálů nalepovaných na papír.

Výsledkem této obětavé práce bylo přijetí chlapce na gymnázium, kde maturoval v r. 1898. Projevil mimořádné nadání pro cizí jazyky. Naučil se německy, francouzsky, latinsky a řecky.

V r. 1905 dokončil studia na Kyjevské univerzitě rigorózní práci o Kantově filozofii. To už znal Braillovo písmo a pravidelně je používal.

Jeho profesor ho vzal s sebou do Moskvy, kde se Ščerbina stal soukromým docentem. V letech 1919–1928 pracoval jako řádný profesor Moskevské univerzity. Zabýval se péčí o osleplé vojáky a přípravou učitelů nevidomých.

Již v roce 1903 uveřejnil svou první stať Slepíci si zaslouží vaší pozornosti. V r. 1917 byly publikovány jeho práce O společném vyučování slepých a vidomých a Potřeby slepých. Velkou pozornost získala jeho práce Slepý muzikant V. J. Korolenko (1916). Kniha se stala mimořádně populární.

Za nejdůležitější akci pokládal výzkum pomocí dotazníků, které poslal mnoha nevidomým osobám. Podařilo se mu shromáždit na 1660 odpovědí. Výsledky však již nestačil zpracovat. Na základě této akce byly v Charkově i jinde otevřeny dílny pro slepé vojáky.

V r. 1918 zavedl na katedře univerzity v Jekatěrinoslavi obor defektologie. Později i v Prilukách a na pedagogickém institutu v Poltavě. Do rámce defektologie zařadil i nový obor tyflogii, který v SSSR byl obecnější vědeckou disciplínou než tyflogie.

Po celý život zastával myšlenku o rovnoprávnosti nevidomých. Tu podporoval jejich vzděláváním a výchovou. Pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí prosazoval společné vzdělávání s vidomými spolužáky ve školách v místě bydliště. Takové opatření chápal jako koedukační.

ŠEBEK, Stanislav

* 12. 11. 1925

† 11. 5. 1984

Český hudební pedagog a hudební skladatel.

Narodil se v Božově v rodině zemědělce. Jako nevidomý od narození byl přijat do nově založené MŠ

při Hradčanském ústavu pro nevidomé děti v Praze, kde později navštěvoval i neúplnou OŠ. Již v době povinné školní docházky projevoval výborné hudební nadání, a proto se učil hře na několik hudebních nástrojů, později i na varhany. Díky svému nadání a pílí vykonal na Pražské konzervatoři v r. 1947 státní zkoušku z hudby. A. Perman ho cenil jako svého nejlepšího žáka. Skladbu Šebek studoval u J. Kříčky. Na UK si zapsal několik přednášek z dějin hudby a estetiky.

V r. 1948 nastupuje jako učitel hudby v hradčanském ústavu, ale po reorganizaci těchto zařízení hned v příštím roce přestoupil jako učitel hudby do biskupského gymnázia v Bohosudově a stal se tam rovněž varhaníkem. Po násilném zrušení gymnázia v r. 1959 nastoupil jako učitel do LŠU v Chabařovicích. Stává se zde též varhaníkem.

Složil na 200 skladeb převážně duchovního charakteru, mimo jiné i pět mší.

V obnoveném biskupském gymnázium mu byla odhalena pamětní deska.

Z.Š.

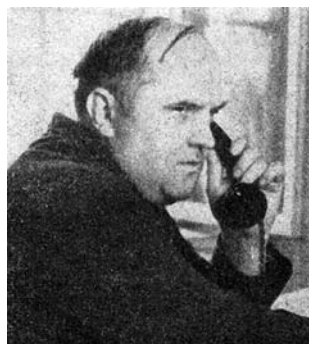
ŠEDIVÝ, Josef

* 23. 10. 1914

† 2. 1. 1980

Český telefonní manipulát.

O zrak přišel v dospělosti. Byl iniciátorem a propagátorem povolání nevidomých v telefonních ústřednách. Od r. 1948 poskytoval kvalifikaci mnoha nevidomým telefonistům. Jeho iniciativy se ujala učňovská škola pro nevidomé v Praze a začala pořádat odborné kurzy. Toto povolání se potom sta-

Telefonní ústředna

lo v ČSR pro nevidomé zájemce masovým. Po roce 1990 nastaly problémy, protože velké mamutí podniky se dělily a již nepotřebovaly telefonní ústředny se samostatnou obsluhou.

Z.Š.

ŠELGUNOV, Vasil A.

* 27. 7. 1867

† 1939

Sovětský politik.

Narodil se ve Slavkovici. Záhy se dostal do Petrohradu, kde už jako devítiletý začal pracovat ve slévárnách. Těžké a neradostné dětství mělo rozhodující vliv na formování jeho sociálního a posléze i politického zaměření. V 19 letech se zapojil do sociálně demokratického hnutí a potom vstoupil do petrohradského Svazu za osvobození dělnické třídy, kde byl spolupracovníkem Lenina. O zrak přišel v r. 1906.

V r. 1910 se podílel na založení časopisu Hvězda. Politická činnost mu vynesla několikrát věznění. Později se stal vydavatelem leninské Pravdy. Znovu byl vězněn a dokonce musel na Sibiř do vyhnanství. Po návratu se stal redaktorem časopisu pro nevidomé čtenáře Naša žizň. Po Říjnové revoluci byl zvolen do vysokých stranických funkcí. Na jeho památku byla založena tři muzea. Jeho jménem byl nazván Dům kultury v Leningradě (Petrohradě).

ŠIMKO, Jozef

* 18. 5. 1948

Slovenský tyflop, ředitel Speciálních škol pro zrakově postižené žáky v Bratislavě.

Se svým bratrem Mariánem již několik desítek let tvoří tandem dvou úzce spolupracujících odborníků. Zatímco Marián se intenzivně věnuje péči o rozvoj jejich psychiky zrakového vnímání a přípravě na povolání absolventů speciálních škol, Jozef se zaměřil na pedagogicko-organizační sféru péče o výchovu a vzdělávání zrakově těžce postižených dětí.

J. Šimko se narodil ve Skalici, kde začal navštěvovat základní školu. V r. 1957 se rodina odstěhovala do Bratislavy, kde v r. 1963 dokončil své základní

všeobecné vzdělání. V r. 1966 maturoval na Střední všeobecně vzdělávací škole v Bratislavě. V letech 1970–1975 studoval na PF UKo v Bratislavě obor speciální pedagogika, tyflogedie. Název diplomové práce: Úroveň čitateľských schopností na Základnej deväťročnej škole pre slabozrakých (1975). Rigorózní zkušky vykonal v r. 1981. Později (1982–1984) absolvoval funkční studium vedoucích pracovníků.

V r. 1968 nastupuje J. Šimko do ZDŠI pro slabozraké žáky v Bratislavě jako vychovatel, v r. 1988 byl jmenován zástupcem ředitele, v r. 1991 se stává ředitelem. V současné době řídí komplex škol. Jsou to: Mateřská škola pro zrakově postižené, ZŠI pro slabozraké, ZŠI pro nevidomé, ŠZŠI pro slabozraké (bývalá zvláštní škola), ŠZŠI pro nevidomé, ZUŠ pro zrakově postižené a Speciálně-pedagogická poradna. Vést tak rozvětvený komplex škol vyžaduje vynikajícího organizátora a odborníka. Tím skutečně J. Šimko je.

Od r. 1968 pracuje se ZP dětmi do 15 roků. Od r. 1991 rozšířili školu o výchovu a vzdělávání nevidomých dětí, v r. 2004 byla otevřena Mateřská škola pro zrakově postižené a zabezpečují péči i o zrakově postižené středoškolačky, kteří navštěvovali bratislavskou školu a studují na středních školách v Bratislavě.

Mimo své náročné zaměstnání vykonává následující funkce: od r. 1991 vedoucího sekce ředitelů speciálních škol v Bratislavě, od r. 2001 je stálým členem Rady vlády SR pro problematiku občanů se zdravotním postižením, od r. 2005 členem Městské školní rady při Magistrátu hl. m. SR Bratislavy a členem výboru mezinárodní organizace Book Handicap Sk BBY. Jako ředitel je tak propojen se současnými problémy společnosti.

V r. 2005 bylo J. Šimkovi uděleno nejvyšší pedagogické vyznamenání na Slovensku, obdržel Velkou medaili sv. Gorazda za celoživotní práci v resortu školství a za přínos v oblasti speciální pedagogiky.

Takto náročné povolání i významná mimoškolní činnost natolik J. Šimka vyčerpává, že se rád ve volných chvílích věnuje poslechu populární hudby a četbě beletrie.

ŠIMKO, Marián

* 18. 5. 1948

Slovenský tyflopedit.

Se svým bratrem Jozefem již několik desítek let tvoří tandem dvou úzce spolupracujících odborníků. Zatímco Jozef se zaměřil na pedagogicko-organizační sféru péče o výchovu a vzdělávání zrakově těžce postižených dětí, Marián se intenzivně věnuje péči o rozvoj

jejich psychiky zrakového vnímání a přípravě na povolání absolventů speciálních škol.

M. Šimko se narodil ve Skalici, kde také začal navštěvovat ZŠ. V r. 1957 se rodina přestěhovala do Bratislavy, kde své všeobecné základní vzdělání dokončil. V střední všeobecně vzdělávací škole vykonal maturitu (1966). Ve studiu pokračoval na katedře speciální pedagogiky (tyflogedii) PF UKo v Bratislavě (1970–1975). Téma diplomové práce: Úroveň matematických schopností na Základnej deväťročnej škole pre slabozrakých (1975). Tam také v r. 1982 vykonal rigorózní zkušky.

V r. 1968 nastupuje do ZDŠI pro slabozraké žáky v Bratislavě jako vychovatel. V r. 1984 převzal ve škole funkci oftalmopeda a výchovného poradce. V obou působí dosud.

V letech 1990–1996 působil ve slovenské humanitní radě.

Od r. 1968 se M. Šimko zabývá výchovou ZP dětí do 15. roku. Od r. 1991 se škola rozšířila o výchovu a vzdělávání nevidomých dětí. Stará se proto o spolupráci se středními školami, především při umístování absolventů ZŠI a ŠZŠI pro slabozraké a nevidomé. Při vypracování materiálů pro pedagogické zaměstnance školy spolupracuje s oftalmology. Pro vzdělávací a zájmovou činnost připravuje videonahrávky. Stará se o odbornou pomoc pro nové zaměstnance, jejich obeznámení se zdravotním stavem dětí aj.

M. Šimko je členem redakční rady EFETY. Má bohatou osvětovou činnost, i účast na rozhlasových a televizních relacích o zrakově postižených dětech.

M. Šimko publikuje odborné články v denících a týdenících, dodává texty i do některých sborníků. Je spoluautorem publikace pro integrované děti do běžných škol, části nazvané Charakteristika oftalmologických diagnóz so zameraním na pohybové aktivity zrakově postihnutých dětí.

Ve volných chvílích si rád poslechne populární hudbu, především skladby z 60. let 20. století.

ŠÍMOVÁ, Olga

* 23. 12. 1938

† 14. 11. 1999

Slovenská hudební pedagožka.

Narodila se v Liskové, okres Ružomberok. Protože byla od narození nevidomá, ZŠ pro nevidomé žáky absolvovala v Levoči. Od útlého věku projevovala vztah k hudbě, a tak po skončení ZŠ odešla studovat do hudební školy v Praze. Po maturitě nastoupila jako učitelka hudby v Žarnovici, kde působila se svým manželem, který pracoval jako telefonista v žarnovické Preglejce. R. 1978 se přestěhovali do Liskové a Olga začala učit v LŠU v Ružomberku, kde pracovala až do odchodu do důchodu v r. 1999. Vyučovala hře na akordeon. Na kulturních akcích školy i jinde hrávala a také zpívala, měla velmi pěkný hlas i přednes. Mnozí její žáci úspěšně pokračovali ve studiu hudby. Zákeřná choroba ji zakrátko připoutala na lůžko, a nakonec jí podlehla.

Do konce svých dnů si O. Šimová uchovala aktivní vztah k životu a dění kolem sebe. Bojovala proti nemoci ze všech sil v duchu svého celoživotního poslání, kterým byla výrazná všestranná aktivita. Společně s manželem navštěvovali děti ve školách, informovali je o životě ZP dětí i dospělých, připravovali kulturní programy v okrese Žiar nad Hronom, ale i později, když se přestěhovali do Liskové.

Čtenáři slepeckých časopisů ji poznali jako autorku mnohých příspěvků a úspěchy sklízela i v literárních autorských soutěžích na Dnech Mateja Hrebendy.

L.V.

ŠKODA, Josef

* 5. 12. 1902

† 19. 11. 1977

Český učitel hudby.

Narodil se v Domousnicích. Zpočátku navštěvoval místní obecnou školu, avšak po rapidním zhoršení své oční choroby nastoupil v r. 1914 do Ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech. Tam strávil sedm roků a navázal velké přátelství s Jaroslavem Ježkem, který v této době byl rovněž ve stejném ústavu. Po léta se potom stýkali. Škodův odchod z ústavu byl bouřlivý, protože se v dopise pro Alici Masarykovou postavil za zestátnění církevního ústavu, který ovládala římskokatolická církev.

Škodovo hudební nadání a intelekt se promítly do celého jeho dalšího života. Hra na varhany se stala po delší dobu jeho povoláním. Studoval i hru na klavír. Od třicátých let působil jako učitel hudby

v Libáni. Napsal též několik příležitostných drobnějších skladeb a básní. Své vzpomínky na pobyt v ústavu pro nevidomé v Praze na Hradčanech uveřejnil ve sborníku 150 let ústavu na Hradčanech.

ŠKRIPKO, Imrich

* 19. 7. 1913

† 12. 5. 1993

Profesor Košické konzervatoře.

Od dětství byl nevidomý. Základní vzdělání získal v Ústavu pro nevidomé v Levoči. Poprvé vystupoval hrou na klavír ve svých 12 letech. Hrál

12. Lisztovu Rapsodii. Jako zručný klavírista vystupoval i v rozhlase. Také účinkoval v různých hudebních skupinách. Od r. 1934 působil v Michalovcích (1934–1944) jako soukromý učitel hudby. Vystupoval jako sólista i korepetitor. Nacvičoval operety, vedl komorní orchestr.

V r. 1938 mu bylo nabídnuto místo učitele hudby v Ústavu pro nevidomé v Levoči. Toto odmítl, cítil své místo tam, kde měl dosud úspěchy. V r. 1944 úspěšně vykonal státní zkoušku z hudby na Bratislavské konzervatoři.

V r. 1945 přesídlil do Košic, kde začal soukromě vyučovat hudbě. V letech 1952–1955 působil na zdejší hudební škole, kde vyučoval hře na klavír i na akordeon. A když se tato škola v r. 1955 změnila na konzervatoř, stal se vedoucím akordeonového oddělení. Vyučoval zde do r. 1988. Jeho žáci působí jako učitelé i jako výkonní umělci.

Několik roků pracoval v komisi nevidomých a slabozrakých učitelů hudby. Působil též ve společenské organizaci nevidomých a slabozrakých.

ŠKULTÉTY, Stanislav

* 4. 11. 1936

Učitel v ZŠ pro nevidomé v Levoči.

Narodil se v Dolní Lehotě. Do školy začal chodit ve svém rodišti. V době docházky do 4. ročníku oslepl. Základní vzdělání dokončil proto ve škole Ústavu pro ne-

vidomé v Levoči. V této metropoli péče o nevidomé na Slovensku vystudoval i gymnázium jako pokusný student. Maturoval v r. 1954. Po jistém zakolísání mezi právnickou a pedagogickou fakultou se nakonec rozhodl pro učitelství, obor slovenština a dějepis. Vysokou školu pedagogickou v Bratislavě vystudoval úspěšně. Ve škole získal mnoho přátel, kteří mu pomáhali. Byl zvolen do školní rady. V r. 1957 vyhrál školní přebor ve hře v šachy. Svě okolí si získával přátelskou povahou.

Nejdříve se nabízelo zaměstnání v rozhlase. Přijal však nabídku místa ve škole pro nevidomé žáky v Levoči (1958), kde vyučoval 39 roků. Protože sám poznal, co je internát, vychovával své žáky ke společenské aktivitě a k optimizmu. Ve škole založil a úspěšně vedl žákovský šachový kroužek. Je zakladatelem celostátních žákovských turnajů. Slabozrakým žákům zprostředkoval povolení, aby mohli hrát kopanou. Koncem padesátých let založil jednu z prvních tělovýchovných jednot nevidomých sportovců na Slovensku.

Pomohl postavit do života mnoho nevidomých dětí. V posledních letech své aktivní činnosti ve škole se zaujetím vyučoval ve zvláštní škole pro nevidomé. Za úspěšnou práci byl několikrát veřejně oceněn.

ŠMIGA, Vilém

* 10. 9. 1911

† 10. 12. 1971

Český varhaník.

Narodil se ve Stonavě jako syn horníka. Od narození byl nevidomý. V devíti letech nastoupil do brněnského výchovně vzdělávacího ústavu pro nevidomé děti, kde se po absolvování neúplného základního vzdělání¹⁾ vyučil kartáčníkem. Hru na varhany studoval u L. J. Kubička. Po deseti letech ústav opouští.

Ředitel A. Špička mu prostřednictvím inzerátu zajistil varhanické místo v Pozořicích, kde potom působil celý život. I když začíná jako dvacetiletý, ihned se dává do práce. Zajišťuje si ručním opisováním potřebné hudebniny v Braillově písmu, zakládá smíšený pěvecký sbor. Jelikož má mimořádné hudební nadání a hudební paměť zvlášť, brzy ovládá pamětně vše, co ke svému povolání potřebuje. Pěvecký sbor doplňuje o orchestr z místních muzikantů, a tak se v kostele při mimořádných bohoslužbách provozují slavnostní mše.

Pro zvýšení životní úrovně si otevřel i kartáčnickou dílnu. Byl váženým občanem obce, kde působil několik desetiletí.

¹⁾ V ústavech byly jen třídy OŠ

ŠOJEV, Fjodor Ivanovič

* 1902

† 1965

Ruský redaktor slepeckých časopisů, básník a spisovatel.

Narodil se v chudé rolnické rodině ve vesnici Smolenské gubernie. V necelých dvou měsících mu zemřela matka. Otec chtěl novým sňatkem zajistit výchovu chlapce. Žádná vesnická dívka nechtěla vdovce, který měl chlapce od narození slepého. Po dlouhé době hledání si konečně našel ženu. Byla však téměř trvale nemocná a nervózní, někdy dokonce zuřivá. Při prvním setkání s chlapcem mu rozbila střevícem nos. Neučinila to z vrozené krutosti, ale bída a nevzdělanost ji učinily takovou – vypráví sám Šojev.

V Šojevově dětství trpěla rodina nepředstavitelnou bídou. Chlapec neměl např. ani jeden pár bot. Když mu bylo devět roků, všiml si ho pop a zařídil jeho přijetí do školy pro nevidomé ve Smolensku. To bylo těšení na kamarády!

Život v ústavu nebyl však o mnoho lepší než doma. Učil se výborně, ale jeho chování se vyznačovalo určitou výjimečností, která pramenila ze způsobu dosavadního života. Nedovedl se podrobit domácímu řádu, byl až doposud vychováván bez jakéhokoliv režimu. Neustále mu proto hrozilo vyloučení, ale snad ze soucitu k otci k tomu nedošlo.

V r. 1914 byla škola uzavřena a Šojev byl nucen vrátit se domů. Ale uměl již číst a psát, nehodil se však k žádné domácí práci. Rodiče chtěli, aby chodil po žebrotě. Neuposlechl a ze strachu utekl do města. Ve dne prodával noviny a po večerech se u přátel učil vyrábět kartáče. A tak to šlo po dva roky.

Říjnová revoluce ho zastihla bezprizorného. Na štěstí školu pro nevidomé znovu otevřeli. Přihlásil se k doučení kartáčníkem a také se trochu věnoval hudbě. Pobyl zde až do r. 1920.

Po vystoupení ze školy se živil výrobou kartáčů a hrou v malé kapele. O dva roky později byl přijat do stranické školy a tam mu začal nový život.

V r. 1925 se stal nejdříve tajemníkem, později redaktorem slepeckého časopisu *Žižň slepých*. Ve stejném roce byl přijat na literární fakultu Moskevské univerzity. Stal se tajemníkem VOS, později pracovníkem ústavu expertízy práce invalidů. Po čase přešel jako redaktor do redakce časopisu pro děti *Ruskij školník*.

Šojevovo literární dílo se téměř výhradně zabývá tematikou nevidomých lidí. Je to sbírka básní *Zvučící svět*, povídky *Sjomkův smutek*, *Lidský soucit*, *Sny aj*. Napsal také řadu spisů, které se zabývají výchovou

a vzděláváním nevidomých dětí. Život Šojeva je vsutku pozoruhodný. Zvláště oceňujeme jeho touhu stát se obyčejným člověkem a nikoliv slepým žebrákem.

ŠOLÍN, Vladimír

* 14. 7. 1911

† 2. 12. 2002

Český hudební propagátor a publicista.

Narodil se v Hronově. Po maturitě na reálném gymnáziu v Náchodě (1930) absolvoval práva na UK v Praze. Praxi však vykonával pouze sporadicky. Po r. 1948 byl za svou politickou činnost dán do dolů a také později pracoval jako dělník. V r. 1950 se stal technickým redaktorem časopisu *Hudební rozhledy*. Dostal se tak nepřímou k možnosti psát. Napsal monografii o Martě Krásové, studii o hudebním životě ve Východočeském kraji, profil Alfréda Holečka, překlady z ruštiny, němčiny a angličtiny. Stal se stálým hudebním spolupracovníkem deníku *Svobodné slovo*. Věnoval se průvodním slovům ke koncertům a hudebním besídkám. Ve Výchovně vzdělávacím ústavu pro nevidomé děti v Praze na Hradčanech jich provedl 320. Poslední v r. 1991. Pro hudební výchovu nevidomých dětí vykonal tak kus záslužné práce.

ŠOLTÉS, Ján

* 6. 9. 1903

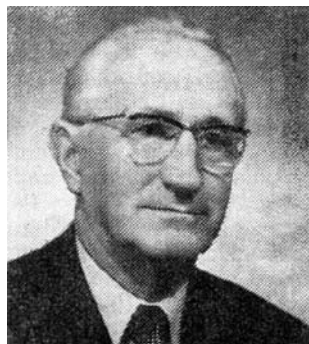
† 26. 12. 1986

Významný slovenský tyflopéd.

Narodil se ve Spišské Nové Vsi. MěŠ absolvoval v rodném městě.

Po jednom roce nastupuje jako učitel do Ústavu pro nevidomé v Levoči. V r. 1925 vykonal v Brně odbornou zkoušku, kterou získal způsobilost vyučovat ve školách pro nevidomé. V r. 1930 je vyslán na studijní cestu do Jugoslávie, kde se setkal s Ramadanovičem. Tam vykonal zkoušku pro vyučování ve zvláštních školách. Poté se rozjel sbírat zkušenosti do ústavů v Brně, Praze, Vídni a Budapešti.

V r. 1937 zastupoval za nemocného ředitele A. Fryce. Později byl jmenován ředitelem ústavu. Pro své politické přesvědčení musel v příštím školním roce z funkce odstoupit. Ústav v období Slovenského štátu vedl přivolaný Maďar József Sís (změnil si jméno na Slatinský).

Mimo vyučovací úvazek se Šoltés věnoval redakci časopisu *Slovenský slepec*. Spolu s kolegou J. Vrablem usiloval o zřízení slepecké tiskárny v Levoči. Tuto akci začali v r. 1942. Během jednoho roku se podařilo zakoupit sázecí stroj pro Braillovo písmo. Ten však až do r. 1947 musel ležet ladem. Nebylo v jejich silách docílit schválení provozu nové tiskárny.

V r. 1945 je znovu povolán k řízení ústavu. Mimo státní ústav v Levoči byl pověřen vedením soukromého řemeslného ústavu, který byl do Levoče v r. 1922 přeložen z Prešova. Nyní má konečně možnost realizovat své plány.

Jako výraz poznání, že je třeba žáky diferencovat podle jejich zrakových předpokladů, v roce 1947 zakládá třídy pro slabozraké, které byly v r. 1953 přeloženy do Liptovského Jána. Využívání každého zbytku zraku považuje Šoltés za nezbytné. Na tuto skutečnost je třeba upozornit zvlášť, protože v ostatních československých ústavech tomu bylo naopak. V roce 1958 zakládá MŠ i zvláštní třídy pro nevidomé.

V r. 1961 byla otevřena ZŠ pro slabozraké v Bratislavě. J. Šoltés je jmenován jejím prvním ředitelem. V této funkci působil deset let.

Svou práci miloval a měl k ní tvůrčí vztah. Bez jeho spoluúčasti nebylo možné představit si tvorbu učebních plánů ani učebních osnov pro obě školy. Odpovídaly konkrétním slovenským podmínkám, jelikož vycházely z praxe učitele, který je akceptoval.

Hluboce si uvědomoval, že je třeba připravovat nastupující generaci tyflopedů. Přednášel na pedagogickém institutu, vedl speciální semináře aj. Zvláště aktivně vystoupil na prvním poválečném setkání československých tyflopedů v Levoči (1947). Tuto tendenci uplatňoval i jako člen slovenské Společnosti pro speciální a léčebnou pedagogiku, ve které pracoval do posledních chvil svého života.

Externě vyučoval na katedře speciální a léčebné pedagogiky Pedagogické fakulty UK v Trnavě. Velkou aktivitu vyvíjel v rámci Společnosti pro speciální a léčebnou pedagogiku ve funkci sekretáře.

Vždy se přiklonil na tu stranu, která prosazovala realizaci nových myšlenek. Zvláštní pozornost věnoval i výměnným žákovským koncertům se školou v Brně. Celou svou energii usiloval o co nejužší kontakty pracovníků slovenských a českých škol.

Byl spoluautorem a recenzentem několika učebnic pro nevidomé i pro slabozraké žáky.

Jeho publikační činnost není vzhledem k jeho významné úloze ve slovenské tyflopédii rozsáhlá. Je to na dvě desítky příspěvků do odborných časopisů a několik článků propagačních. Zabývá se v nich ak-

tuálními otázkami reálné současnosti. Hlavní svou úlohu cítil ve škole.

Snad jedinou jeho větší písemnou prací bylo pedagogické čtení na téma *Výchova slepcův v domove*, ve které se zabývá úlohou internátu a jeho vlivem na rozvoj osobnosti nevidomého dítěte.

Ján Šoltés byl velkou osobností slovenské tyfopedie. Obdržel několik vysokých vyznamenání. Zůstal však vždy skromný, přátelský a ochotný diskutovat o názorech jiných odborníků.

ŠOLTÉS, Štefan

* 8. 8. 1918

† 3. 10. 1976

Slovenský tyfoped.

Narodil se v Levoči jako syn horala. Základní vzdělání nabyt ve svém rodišti. Po maturitě na místním gymnáziu studoval na učitelském ústavu ve Spišské Nové Vsi.

Nejdříve vyučoval v Dlhej Lúke, Omšenném, Bystreanach a od r. 1942 ve škole pro nevidomé v Levoči. Byl nadaným pedagogem. Je autorem několika speciálních učebnic pro nevidomé. Byl členem redakční rady dětského časopisu *Za svetlom*.

Mimo svou profesi byl kulturním pracovníkem a členem amatérského divadla v Levoči. Bylo ho vidět všude tam, kde se něco dělo. Jeho kulturní zájmy se kladně odrazily i ve školním prostředí.

ŠPIČKA, Antonín Alexandr

* 21. 12. 1872

† 28. 8. 1958

Ředitel Ústavu pro nevidomé v Brně. Přes velké úsilí se mu nepodařilo uchránit budovu ústavu na Zemědělské ul. č. 1 před umístěním Vysoké školy zemědělské. Věnoval se výchově hluchoslepých, pro které adaptoval na český jazyk německou Lormovu prstovou abecedu.^{*1)} Příznačné bylo jeho úsilí o zajišťování samostatné výdělečné činnosti absolventů ústavu. Věnoval se rovněž publikační činnosti.

Narodil se v Březnici u Příbrami jako syn tesaře. Jelikož otec pocházel ze Křtin u Brna, brzy se celá rodina přestěhovala na Moravu. Obecnou školu na-

vštěvoval v Doubravniku u Tišnova, učitelský ústav absolvoval v Brně.

Po dvouletém působení v Kloboukách u Brna nastupuje r. 1895 jako učitel do Brněnského ústavu pro nevidomé děti a mládež, kde se r. 1919 stává ředitelem.

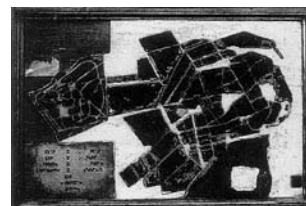
Již jako učitel projevoval mimořádnou aktivitu jednak při vytváření speciálních učebních pomůcek (dochoval se např. nástěnný reliéfní plán Brna z r. 1898), jednak v teoretické oblasti.

Přes své mimořádné pedagogické dovednosti se vždy projevoval jako člověk prostý. Z lásky k nevidomým dětem dovedl mnoho obětovat. Jako učitel, ředitel i jako člověk, se vyznačoval pevným vlastenectvím, což koncem 19. století a na začátku 20. století v brněnské oblasti a zvláště v ústavu, který vedl německy orientovaný ředitel, je hodné ocenění. Své publikace psal pouze česky.

V období první světové války byl přinucen svou práci v ústavu přerušit, jelikož v budově byl zřízen vojenský lazaret. V tu dobu vyučuje české a bulharské osleplé vojáky ve vídeňském ústavu a později i polské ve Lvově. Organizuje kolonie pro válečné slepce v Prollingu (Rakousko) a řídí zemědělský podnik ve Strassu u Kremže, kde pracovali váleční invalidé. Za pobytu na Haliči se naučil rusky. Po ukončení válečných událostí neotál a ihned se vrací na brněnský ústav.

Když byla koncem roku 1918 dosavadnímu řediteli Fr. Pavlíkovi Zemskou školní radou v Brně nabídnuta rezignace, bylo nutné za něho najít odborníka české národnosti. Od ledna r. 1919 byl do funkce jmenován A. Špička.

Ředitele Špičku čekal obtížný úkol. Snahy vyšších státních orgánů zabrat novou krásnou budovu ústavu pro právě otevřenou Vysokou školu zemědělskou mu svazovaly ruce pro uskutečňování pedagogických i organizačních záměrů. Jejich realizaci také brzdil nedostatek finančních prostředků. Nakonec bylo velkým úspěchem, že zemědělskou školou byla obsazena jen

Nástěnný plán Brna

Špičkova adaptace Lormovy prstové abecedy na český jazyk

větší polovina budovy a podařilo se mu zabránit vystěhování ústavu na venkov. Zbývající část budovy však pro ústav kapacitně nestačila a bylo nutné pronajmout několik místností pro umístění učeben v Útulně pro německé slepé dívky. Tak se nová budova, postavená Fr. Pavlíkem se záměrem umístit zde všechny nevidomé z Moravy, stala sídlem jiné instituce, jelikož na ní měl rakouský stát určitý finanční podíl. Podle slibu ministerstva školství měla být v Brně pro ústav postavena nová účelová budova. Špička dokonce pro ni vypracoval stavební plány na pavilonovou výstavbu. Nikdy však nebyly realizovány. Tehdy začala anabáze, která skončila až v současné době, když v r. 1990 byl pro ZŠ přidělen areál budov na ulici Hlinky.

V důsledku nedostatečných finančních dotací ze strany zemských úřadů byl ředitel Špička nucený nakupovat učební pomůcky za peníze, které chovanci získali různými kulturními akcemi. Vlastní výrobu pomůcek vyřešil přijetím dřívějšího slabozrakého chovance Františka Urbana jako technika a dozorce (vychovatele), který se svého úkolu ujal s nevšední zaujatostí a vytvořil mnoho originálních učebních pomůcek. Některé z nich se podařilo zachovat.*2) Na počátku dvacátých let se pro chovance zavádějí zkoušky z učiva měšťanské školy. Až do této doby měli všichni žáci vzdělání pouze v rozsahu pětiletí OŠ. Tyto zkoušky nejdříve vykonávali ti, kteří se přihlásili ke státním zkouškám z hudby.

Pro potřeby školy nechal A. Špička vytisknout v bodovém písmu slabikář Poupata, čítanku Ráno, pro Levoču první slovenský a pro Mukačevo první ukrajinský slabikář rovněž v bodovém písmu. Výuku v jiných vyučovacích předmětech obohatil množstvím speciálních pomůcek. Zvláštní zmínku si zaslouží Urbanovy papírové reliéfní zeměpisné mapy, modely květin, zvířat aj. Fyzikální kabinet vybavil potřebnými přístroji.

V dílnách se vyučovalo kartáčnictví, košíkářství a vyplétání židlí. Jako člen výboru spolku Ústřední péče o nevidomé byl Špička pověřen průzkumem možností zaměstnat nevidomé v Bařových závodech ve Zlíně. Prošel dílnami a našel celkem 14 možností. Z nich byla vybrána kartonáž, kam nastoupila skupina dívek a tři chlapci. Výdělek nebyl valný, činil asi 70 Kč týdně. Ale byly to peníze vydělané vlastní prací.

V r. 1918 inicioval založení Spolku samostatných slepců. Ve spolupráci se spolkem Péče o slepé na Moravě a ve Slezsku vytvořil nové ubytovací i pracovní možnosti v později (1922) založeném Zapoatrovacím a zaměstnávacím ústavu v Chrlících u Brna. Pro velice nízké výdělky však postupně všichni nevidomí dělníci místo opustili.

Mimo tyto manuální práce se ředitel Špička zaměřil na zvýšení úrovně přípravy kvalifikovaných učitelů hudby. Otevřel přípravný kurz a zajistil přepis běžných hudebnin do Braillovy bodové hudební notace. Prosadil přípravu varhaníků a kavárenských hudebníků. Pro tento účel vytiskla ústavní tiskárna potřebné hudebniny. Ladění klavírů se učí všichni hudebníci a někteří schopní řemeslníci.

Ředitel Špička se postaral o zaměstnání slabozrakých osob v telefonních ústřednách. Ve fakultní nemocnici byly vyškoleny masérky. Učinil pokus některým chovancům umožnit studium na obchodní škole (viz R. Krchňák). Dvě dívky vykonaly univerzitní zkoušku z němčiny.

Z tohoto letního pohledu je zřejmé, že Špičkovou snahou bylo vymanit se z dlouholetých tradic a pokusit se o využití schopností a dovedností nevidomých individuálně. Přirozeně, že tradičním řemeslům se učilo i nadále.

Vzhledem k vleklé nemoci byl nucený v r. 1933 zanechat své činnosti dříve než původně zamýšlel. A to všechno za mimořádně ztížených prostorových podmínek ve zbytku místností velké budovy, která měla sloužit pouze nevidomým, pro které byla postavena.

Ústavní knihovnu v bodovém písmu rozšířil Špička na dva tisíce svazků. Většina z nich byla v období druhé světové války zničena. Zbytek se znehodnotil při stěhování ústavu a pozdějším nevhodným umístěním.

Špička nečerpal jen z tradic, nýbrž rozvíjel další možnosti, které mu poskytovala konkrétní situace. Pro nevidomé z ní vytěžil maximum. Byl jim skutečným přítelem a třem hluchoslepým chovankám, jejichž výchovy se ujal, byl dobrým tátou.

V r. 1919 se stává zakladatelem spolku Sdružení samostatných nevidomých. Byl to významný čin proto, že až dosud ústavy spíše podporovaly spolky, ve kterých převládala charitativní stránka. Sdružení samostatných nevidomých si kladlo za úkol podporovat nevidomé, kteří se živili vlastní prací nebo o to usilovali.

Špička se zúčastnil druhého českého sjezdu pro péči o postiženou mládež a třetího tzv. Čádova sjezdu pro výzkum dítěte v Praze r. 1926, na kterém vedl sekci pro péči o nevidomé.

Zmínku si zaslouží i jeho publikační činnost, ve které se představuje jako propagátor nejnovějších tyflopédických směrů, které stavějí na aktivitě nevidomých za slušný život. Rozvíjí proto všechny formy přípravy nevidomých pro samostatný a plnohodnotný život. Několika zásadními pracemi přispívá k historii výcho-

vy nevidomých. Pozoruhodný je jeho zájem o řešení problémů dětí se zbytky zraku a slabozrakých.

Jeho nejvýznamnější písemná práce, *Výchova nevidomých dětí*, byla vydána v r. 1904. Vzbudila velký zájem, protože zachytila všechny soudobé problémy včetně organizace vzdělávání. Pro velký Ottův slovník naučný zpracoval heslo *Slepí*, podílel se i na dalších heslech. Celkem je to 22 příspěvků do odborných časopisů a několik dochovaných neuveřejněných rukopisů. Např.: *Slepý houslista a skladatel* (Der Blindenfreund 1901); *Výchova nevidomých* (sborník První sjezd československého učitelstva 1921); *Dosavadní neúplné řešení otázky nevidomých* (Péče o mládež 1922); *Nevidomí v Republice československé* (1923); *Pedagogické a didaktické pokyny* (1923); *Dějiny výchovy nevidomých* (1923); *Zachraňme, co se dá* (Úchylná mládež 1925); *Ústavy pro nevidomé v Německu* (Péče o mládež 1926); *Směrnice pro vyučování strojopisu* (rukopis 1926); *Ubývá slepoty?* (Péče o mládež 1926); *Mládež slabozraká* (tamtéž 1927); *Světlocit a krátkozrakost naší školní mládeže* (sborník II. sjezd pro výzkum dítěte 1927); *Několik postřehů z brněnského ústavu pro nevidomé* (Zeitschrift für das österreichische Blindenwesen 1927); *Obtíže absolventů slepeckých ústavů* (Úchylná mládež 1928); *Zpráva o činnosti za rok 1926/27* (tamtéž 1928); *Převzetí Moravsko-slezského ústavu pro slepé do správy zemské* (Svět nevidomých 1928); *Z dějin Moravského zemského ústavu pro nevidomé v Brně* (Úchylná mládež 1930); *Starosti ústavů pro nevidomé* (tamtéž 1932); *Alexandr Mell* (tamtéž 1932); *Poznámky k přednášce dr. Záhoře* (tamtéž 1933) aj.

Všechny jeho písemné práce vyrostly z potřeby zobecnit nebo upozornit na aktuální otázky výchovy a vzdělávání nevidomých a pracovníky seznámit s historickým vývojem péče o nevidomé.

Po několikaměsíční nemoci odchází počátkem roku 1934 na trvalý odpočinek a uchyluje se do ústraní. Zasloužilého odpočinku užívá dlouhých 24 let.

Antonín Alexandr Špička patří mezi nejvýznamnější české tyflopedy. Po dobu skoro čtyřiceti let, ve kterých působil na brněnském ústavu, odevzdával celou svou osobnost ve prospěch svých žáků i těch, kteří ústav opustili. Jeho celoživotním odkazem je spojení praxe s teorií výchovy a vzdělávání těžce zrakově postižených dětí.

^{*1)} *Adaptace německé Lormovy dotekové abecedy A. Špičky byla vytvořena pro vzájemnou lepší orientaci nevidomého společníka na ruce hluchoslepého diskutéra. Základním postavením obou rukou byl proto jejich neustálý kontakt. Z téhož důvodu se A. Špička rozhodl místo pouhých dotyků užívat mírné stisky, a to především u obtížněji identifikovatelných hmatů*

1. skupinu tvoří samohlásky, jejichž znaky jsou převzaty z Lormova systému (viz Lorm)

2. skupinu tvoří souhlásky, které se označují stiskem dlanového článku prstů:

t = stisk palce

b = stisk ukazováku

d = stisk prostředníku

g = stisk prsteníku

h = stisk malíku

Vě 3. skupině jsou znaky pro hlásky, které se tvoří na dlani:

k = špičkou prstu tůknout do dlaně

l = ukazovákem dlouze přetřít dlaň směrem od prstů k zápěstí

c = ukazovákem oblouček ve středu dlaně

x = ukazovákem kroužek na dlani

z = ukazovákem křížek ve středu dlaně

4. skupinu tvoří hlásky, které se označují lehkým tlakem do prstů:

r = trylek prsty na dlani ruky

ř = trylek na hřbetě ruky

5. skupina se skládá ze znaků pro písmena s háčky:

č = zatlačit do mezery mezi palec a ukazovák

š = stisknout ruku všemi prsty

ž = stisknout zápěstí

V 6. skupině jsou hlásky označené stiskem nehtového článku prstu

j = stisk nehtového článku prostředníku

f = překřížení ukazováku s prostředníkem

p = ukazovák a prostředník stisknout k sobě

ě = mírně zatočit nehtovým článkem ukazováku

Úplně zvlášť stojí písmeno

ch = hřbetem všech prstů přetřít dlaň ruky směrem od prstů k zápěstí

^{*2)} *V korespondenci mezi Špičkou a ústředním inspektorem ministerstva školství J. Zemanem se pochvalně píše o práci brněnského ústavu a vyrobené pomůcky se nabízejí k prodeji jiným ústavům. Plán města Brna z r. 1896 se nachází v soukromé sbírce*

ŠTAMPACH, František

* 7. 7. 1895

† 21. 3. 1969

Státní úředník.

Ústřední inspektor českého ministerstva školství a národní osvěty.

Narodil se v Plzni. Pracoval v oddělení pro speciální školství. Byl důstojným nástupcem Josefa Zemana. Velký přítel nevidomých, o kterých napsal několik pojednání. Podporoval jejich vysokoškolské vzdělávání. Koncem svého působení měl určité potíže, jelikož se v r. 1948 nepřipojil k nově nastupující síle a odmítl členství v KSČ. Byl přesunut na podřadné místo.

ŠTĚPÁNOVÁ, Olga

* 20. 11. 1949

Česká pěvkyně.

Narodila se na Opavsku v muzikantské rodině. Pro těžkou krátkozrakost navštěvovala od svých jedenácti let ZŠ pro slabozraké v Opavě. Učila se hře na klavír, ve které výborně prospívala. Po ukončení školní docházky byla přijata na Ostravskou konzervatoř, kterou úspěšně ukončila. Absolvovala ze hry na klavír, ale také se věnovala studiu sólového zpěvu.

Po absolutoriu nastoupila v r. 1975 jako profesorka na konzervatoř do Teplic. Vyučovala hře na klavír, věnovala se i sólovému zpěvu. V r. 1979 ji postihlo odchlípení sítnice. Zrak se ztrácel i přes několik operací. Po úplné ztrátě zraku v r. 1986 ji z konzervatoře propustili. Po překonání traumatu se znovu vzchopila. Říká, že člověk se nemá nechat vláčet životem jinými lidmi. Rozhodovat má sám za sebe.

Na pražské AMU v letech 1982–1985 studovala obor hra na klavír u prof. J. Páleníčka a zpěv u prof. K. Bermana. Po úplné ztrátě zraku (koncem studia) se rozhodla pro dráhu koncertní pěvkyně. Svůj umělecký profil dotvářela spoluprací se sólistou Velkého divadla P. G. Liscianem na několika mezinárodních hudebních kurzech ve Výmaru.

Vdala se za profesora konzervatoře. Narodila se jim jedna dcera, kterou sama vychovává. Domácnost si obstarává sama. Manžel jí pomáhá při výchově dceřry i v péči o domácnost.

Věnuje se výlučně písňové formě a koncertní činnosti. Na repertoáru má díla od baroka po současnost. Nejraději však zpívá tvorbu romantickou i novoromantickou. Zvláště má ráda Mahlera. Spolupracuje s gramofonovými firmami, rozhlasem i televizí. K jejím vrcholným vystoupením patří provedení Mahlerových písní O mrtvých dětech s Pražským symfonickým orchestrem. Doma i v zahraničí spolupracuje jako sólistka ve velkých oratoriích Bacha, Mozarta, Debussyho a Šnitkeho. Pracuje jako muzikoterapeutka v rehabilitačním středisku pro nevidomé a slabozraké v Praze.

ŠTRUNCOVÁ, Vlasta

* 20. 12. 1916

Zakladatelka a ředitelka ZŠ pro žáky se zbytky zraku v Praze, autorka učebních plánů, učebních osnov a několika příspěvků do odborných časopisů.

Narodila se v Praze. Zde vychodila obecnou i měšťanskou školu. Byla členkou dětských pěveckých sborů. Zvláště měla v oblíbenosti recitaci. Jejím dětským

snem bylo stát se učitelkou. V r. 1936 absolvovala Státní učitelský ústav v Praze.

Delší dobu nemohla najít zaměstnání. V roce 1938 nastoupila místo praktikantky v Masarykově pokusné škole v Kunraticích, později se stala výpomocnou učitelkou. Procházela několika školami a poznala různé způsoby vyučovací praxe. Zvláštní zájem projevovala o práci na pražských pokusných školách. Působila v této oblasti jako metodička. Úzce se zaměřila na práci s dětmi s mentálními poruchami.

Po deseti letech přešla do zvláštní školy pro slabozraké v Praze, která byla právě založena. V letech 1949–1950 se zúčastnila aprobačních kurzů pro vyučování na školách pro nevidomé a slabozraké. Ve stejném roce přešla na jedenáctiletou školu pro slabozraké v Praze. Zvláštní zájem projevovala o žáky se zbytky zraku. O této problematice zpracovala pedagogické čtení. Bylo oceněno vydáním ve Státním pedagogickém nakladatelství (1960), pro které již dříve pracovala jako recenzentka učebnic. Bylo proto pochopitelné, že dostala úkol vypracovat metodiku vyučování žáků se zbytky zraku, což se zdarem provedla.

V r. 1963 byla ministerstvem pověřena pokusným vyučováním těchto žáků. V r. 1967 byla v Praze otevřena speciální škola pro žáky se zbytky zraku. Jejím vedením byla pověřena V. Štruncová. Žáci s malými zbytky zraku byli od prvního ročníku vyučováni v běžném i Braillově písmu, což bylo a je dosud diskutabilní z hlediska jejich přetížení. Tato námitka je oprávněná. Naučit žáka prvního ročníku číst oba druhy písma je zvláště při jeho zrakových obtížích neúnosné a rozhodně nepřispívá k radostné školní docházce.

Byla členkou několika odborných komisí. Její publikační činnost byla rozsáhlá především formou příspěvků do odborných časopisů. Písemné práce se zabývají problematikou existence školy i metodikami a formami specifických postupů při výchově a vzdělávání žáků se zbytky zraku.

ŠTRUPEL, Jozef

* 15. 10. 1944

† 15. 3. 1987

Slovenský hudební pedagog.

Narodil se v Ružomberku. Od narození byl nevidomý. Základní vzdělání nabyt ve škole pro nevidomé v Levoči. Jako hudebně nadaný s dostatkem píle studoval na SHŠI pro mládež s vadami zraku v Praze.

Po dokončení studia se stal učitelem v LŠU

na Slovensku v Bánské Bystrici (od r. 1969). Jeho oborem byla hra na akordeon. V r. 1973 odchází do LŠU v Nové Bani. Po dvou letech se vrátil zpět.

V r. 1980 dokončil studium hry na kytaru v dálkovém studiu na Konzervatoři pro mládež s vadami zraku v Praze. Rozšířil si tak svou aprobaci.

Podle zprávy ředitele školy dosahoval vynikajících výsledků, které se projeví také při žákovských soutěžích. Jeho kytarová třída byla považována za nejlepší z celého Slovenska. Založil a vedl kytarové soubory, pro které si sám upravoval vybrané a přístupné skladby. Často byl jmenován do soutěžních porot jako odborník. Spolupracoval na tvorbě nových učebních osnov hry na kytaru. Připravil též několik žáků ke studiu na konzervatoři. Zemřel dříve, než mohl své dílo dokončit.

ŠTURM, Conrad

* 1841

Ve Výroční zprávě Ústavu pro výchovu nevidomých v Brně z r. 1855 se o něm píše jako o výjimečně zručném klavíristovi a hudebním skladateli. Projevil se již ve svých 12 letech jako skladatel pochodů aj. Psal rovněž varhanní preludia. Ve Zprávě se uvádí, že jeho skladby byly vydány tiskem (Viz Státní oblastní archiv Brno, svazek č. 428). V publikaci J. Smýkala (1985) je veden pod č. 29. Zde se uvádí, že byl chovancem brněnského ústavu v letech 1851–1859.

ŠUFLOVÁ, Alena

* 3. 7. 1930

Česká tyflopeditka. Učitelka výtvarné výchovy v ZŠ pro slabozraké v Opavě. Novátorka v zavádění adekvátních výtvarných technik.

Ve své práci stále objevovala nové možnosti, jak slabozrakým žákům zpřístupnit výtvarnou činnost, kterou v rámci estetické výchovy považovala za jeden

z významných pramenů estetického poznání.

Narodila se v Brně. Tam také získala základní všeobecné vzdělání. V rodném městě v letech 1945–1950 studovala na pedagogickém gymnáziu. Již tehdy měla zájem o výtvarné umění.

V letech 1951 až 1972 vyučovala na ZŠ v Drnholci, Brně, Bohumíně a Opavě. V letech 1972–1987 působila na ZDŠ pro slabozraké v Opavě. Potřebnou speciálně pedagogickou kvalifikaci získala studiem na Pedagogické fakultě PU v Olomouci.

Pracovala s úmyslem prohloubit estetické vnímání slabozrakých žáků. Kladla přitom důraz na spolupráci zraku a hmatu. Práce žáků vystavovala na několika výstavách i v zahraničí, kde sklidily značný ohlas.

Z publikační činnosti jsou to např. tyto práce: Osvědčené výtvarné techniky pro slabozraké děti (1977); Osvědčené výtvarné techniky pro slabozraké žáky (1982); Slabozraké děti a výtvarná výchova (1977); Papírová koláž, osvědčená technika pro slabozraké děti (1977) aj. Publikovala převážně v časopise Otázky defektologie. Napsala pedagogické čtení: Seberealizace žáků ve výtvarné výchově v ZŠ pro slabozraké, za které získala zasloužené 1. místo v celostátní soutěži.

ŠUMERA, Ernest

* 1883

† 1962

Slovenský, dnes už skoro zapomenutý varhaník a hudební skladatel.

Narodil se ve Spišském Podhradí jako syn hudebníka. Již v dětství projevoval hudební nadání. Oslepl v patnácti letech. Věnoval se hudebnímu studiu. V r. 1902 se stal varhaníkem chrámu u Sv. Jakuba v Trnavě. Zde působil až do své smrti. Byl vynikajícím improvizátorem a varhaníkem. Z jeho skladeb je to dvojdílná polyfonní kantáta Jubilate Domino a vánoční Tantum ergo. Jiné skladby se nedochovaly.

ŠUN KIN

* 24. 5. 1829

† 14. 10. 1886

Japonská hudebnice.

Narodila se v Ósace. Uvádí se, že byla nevidomá. O zrak přišla postupně. Snad po opaření obličeje jejími hudebními protivníky. Byla vynikající hráčkou na koto a šamisen.

Podle legendy si její sluha, který byl do ní zamilovaný, vypíchl oči proto, aby poznal, v jakém světě jeho paní žije.

Její manžel byl rovněž vynikající hráč na koto Susuke Mukuj (viz Mukuj).

ŠVÁRA, František

* 3. 12. 1906

† 5. 2. 1976

Český učitel hudby, později technický pracovník Slepcecké tiskárny a knihovny v Praze.

Od dětství trpěl vážnou oční chorobou, která ho nakonec v r. 1919 přivedla do školy Deylova ústavu pro nevidomé v Praze. Měl velký zájem o hru na hu-

dební nástroje. Později proto přešel do hudebního oddělení a intenzívně se věnoval hře na housle.

Po určitou dobu také hře na housle vyučoval a chystal se na cestu do zahraničí, kde měl v tomto povolání působit. Jeho záměr se však neuskutečnil. Jaké k tomu byly důvody se nepodařilo zjistit.

Snad to bylo jeho technické nadání, snad ho lákala nová jistota v rozvoji českého slepeckého tisku. Po druhé světové válce přešel pracovat do budované slepecké tiskárny a knihovny v nově přidělené budově na Krakovské ul. v Praze. Převzal místo technického vedoucího provozu. V této funkci projevil své mimořádné organizační schopnosti. Spolu s Ferdinandem Wildmannem postupně přeměnil staré provozy v moderní tiskárenská zařízení pro tisk Braillovým písmem.

Pracoval též ve společenských organizacích nevidomých, což bylo pro jeho pracovní zařazení i spolupráci s ředitelem Wildmannem přirozené.

Z.Š.

T

TANABE, Fudžičiro

Japonský houslový virtuos.

Od narození je nevidomý. Hrát na housle se začal učit ve svých třech letech. Již v tomto věku se projevoval jako mimořádně nadaný. Paralelně s všeobecným středoškolským vzděláním, které získal na tokijském institutu při univerzitě Cukuna, ukončil také v Japonsku existující plný kurz hudebních disciplín.

V r. 1985 se zúčastnil mezinárodní soutěže hudebních interpretů v bývalém Československu, a také mezinárodní soutěže v SSSR v r. 1988 s vynikajícími výsledky. Ve své koncertní činnosti jako výkonný umělec neustává a sklízí mimořádné úspěchy.

TANNER, Fritz

* 1923

Švýcarský psycholog a terapeut.

Narodil se v Graubündenu ve Švýcarsku. Na jedno oko oslepl po jakési nemoci v prvním roce života. O druhé přišel po zranění sněhovou koulí. Rodičům bylo doporučeno, aby hocho dali do ústavu pro nevidomé, že by se mohl vyučit řemeslu. Taková perspektiva vyburcovala Tannera k odporu. Vymohl si na rodičích, aby ho nechali zapsat na gymnázium. Bez znalosti bodového písma i bez jiných pomůcek zde výborně vystudoval. Spolehl se na svou paměť.

Po maturitě se dal zapsat na protestantskou teologickou fakultu univerzity v Basileji. Odtud přešel do Curychu a konečně do francouzského Montpellieru, kde dostudoval. Mimo teologické přednášky navštěvoval rovněž přednášky z filozofie a literatury.

Po návratu do Švýcarska začal jako novinář. V rozhlase vystupoval jako teolog i sociolog. Úvahami na aktuální témata v televizi si získal popularitu. Aby se mohl věnovat svým klientům i publikační činnosti, bylo nutné vyvíjet značnou iniciativu.

Je mimořádně mnohostrannou osobností. Byl majitelem manželské poradny a psychoterapeutické ordinace, do které mu přivádí pacienty jeho popularita. Také po řadu let – až do r. 1975 – byl poslancem švýcarského parlamentu. Je doktorem protestantské teologie. V jeho rigorózní práci *Manželství v pietismu* se setkáváme s tématem jeho publicistického zájmu, s problémem manželství a vším, co s ním souvisí, s problematikou lásky a sexuality.

Napsal: *Láska, zasnoubení a manželství a Moderní manželství, závazek a volnost* (1973). Tato druhá publikace svědčí zvláště o informovanosti v nejrůznějších polohách lidských vztahů. Protože se jedná o nevidomého autora, svědčí to také o mimořádné paměti, která mu umožňuje brilantně zvládnout tento způsob publicistické práce.

Z jeho dalších prací uvádíme ještě *Uzel na kapesníku*, *Výchova dnes pro společnost zítřka*, *Malý strach před velkými zvířaty*.

TÄNZEL z Tyrol

Jako jedenáctiletý slepec hrál v Augsburgu na dvoře císaře Maxmiliána, na něhož udělal takový dojem, že mu císař chtěl umožnit zvláštní vzdělání. To se však neuskutečnilo. Zůstal varhaníkem ve Schwarzu (1540).

TASSU, Ion Lates

* 9. 9. 1878

† 1951

Rumunský houslista, zakladatel výchovy a vzdělávání nevidomých v Rumunsku, zakladatel rumunského školství pro nevidomé. Adaptoval Braillovo písmo na rumunský jazyk a vypracoval metody vyučování nevidomých.

Narodil se v Iasi jako syn soudce nejvyššího účetního soudu, matka byla filoložka. Oba byli dobrými hudebníky. Chlapec byl přítomný na mnoha jejich domácích hudebních večírcích. Již jako malý žil tedy v prostředí, kde se pravidelně provozovala hudba, není proto divu, že o ni projevoval mimořádný zájem již v útlém věku.

O zrak přišel po úrazu. Několik let se rodiče snažili mu zrak navrátit četnými návštěvami u lékařů, ale marně. Léčil se snad na všech rumunských klinikách a mimoto i v zahraničí. Po zjištění, že je všechno marné, se mu více věnovali výchovně a pokoušeli se i o jeho soukromé všeobecné vzdělávání. V Rumunsku nebyla totiž v této době ani škola pro nevidomé ani jiné slepecké spolky.

Protože rodiče byli zámožní, zajistili synovi od r. 1892 vzdělávání v pařížském Národním ústavu pro mladé slepce. V ústavu se představoval pseudonymem

Tassu. Francouzský jazyk mu nebyl zcela cizí, doma se někdy používal. Brzy si získal sympatie učitelů i spolužáků. O hudbu projevoval trvalý zájem. Absolvoval v r. 1899 s vyznamenáním a se zlatým diplomem. Dostalo se mu i nejvyššího ocenění tím, že byl zapsán do čestné knihy ústavu. Absolutoriem získal učitelskou způsobilost pro nižší stupeň škol. Již v této době začíná snít o tom, že se stane učitelem rumunských nevidomých.

Po dvou letech usilovné práce se mu podařilo založit v Bukurešti ústav pro nevidomé. Finanční prostředky opatroval vlastními koncerty a hudebními večery. Získal podporu celé řady významných osobností, včetně ministra. Dosáhl souhlasu, aby ve škole pro hluchoněmé v sirotčinci osady Focsani otevřel třídu pro slepé. Stalo se tak velice slavnostně v r. 1901. Den založení ústavu, t. j. 15. září, je pro rumunské nevidomé památným dnem. Od této chvíle mají svou školu, mají své místo, kde budou připravováni k samostatnému životu. Tassu zde působil jako ředitel do r. 1946.

Usiloval o sociální rovnost nevidomých. Usilovně vyučoval hudbě. První učebnice i jiné učební pomůcky objednával z Paříže, protože zatím nebylo možné počítat s vlastní tiskárnou. Byly to slabikáře, čítanky i zeměpisné mapy. Učebnice byly tištěny jeho adaptací Braillovy francouzské abecedy na rumunský jazyk. Sám vyhledával nevidomé a získával přízeň lidí.

V r. 1905 obdržel stipendium k ročnímu pobytu v Paříži, aby zde získal další zkušenosti s organizováním ústavu, přípravy nevidomých k povolání aj. Se záměrem vyučovat ladění získal výuční diplom. Mimo školu pobýval často v dílnách. Poznal Sizeranna, se kterým se spřátelil.

Rumunský ústav nemohl dlouho najít příhodnou budovu. Několikrát se proto stěhoval. V r. 1912 byl zestátněn. Ústav se rozšiřoval, dílny pracovaly úspěšně, hudební oddělení se rozrůstalo. Mezi roky 1920 až 1940 měla škola ústavu dva stupně: elementární a doplňující se sedmiletou docházkou.

Své zkušenosti Tassu současně uveřejňuje v různých časopisech i samostatnými brožurami. Je autorem rumunských učebnic. Psal poezii i prózu, která byla vlastně původně určená pro jeho žáky, později byla známou i v širší veřejnosti. Byl to hlavně román Královnin syn.

V roce 1912 se zasloužil o založení spolku Péče o nevidomé. Existoval do r. 1933. Měl filantropický charakter. Spolupracoval s azylem pro nevidomé Vatra luminoasa v Bukurešti, který založila těžce slabozraká rumunská královna pišící pod pseudonymem Carmen Sylva.

Byl vynikajícím učitelem hudby, houslistou, skladatelem písní a sborů i dirigentem. Při slavnostních příležitostech dirigoval školní pěvecký sbor, který vystupoval i na veřejnosti. Vedl hudební kurzy pro dospělé, zavedl Braillovu hudební notaci. Napsal také několik skladeb pro sbor a orchestr. Uspořádal více než sto houslových koncertů.

Problematicke nevidomých věnoval své spisy: Několik slov o nevidomých – 1913 a Problémy speciálních škol.

TATAMBO, Alakva

* 1840

† 1917

Etiopský kněz.

Narodil se v Addis Abebě. Zrak ztratil v dětském věku. Navštěvoval chrámovou školu, kde se učil, jak náboženské texty zvládnout pamětně. Potom se s jedním spolužákem vydali na cesty po Etiopii. Zastavili se v provincii Goggam, kde v hlavním chrámu začali učit. Protože se zde náhle vyskytla cholera, Tatambo odešel do Dembara, kde ho císař jmenoval knězem v chrámu St. Masry. Stal se významnou osobností. Slavné byly jeho náboženské básně zvané Kvume a písně Zema, které se zabývaly přípravou smyslu konce života.

TATUM, Art

* 1910

† 1956

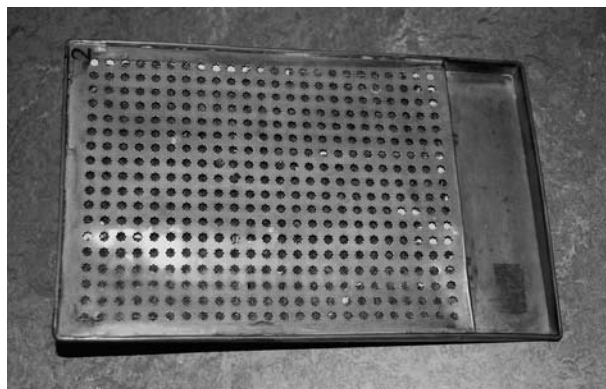
Americký jazzový klavírista.

Narodil se v Toledu (Ohio). Od narození viděl jen na jedno oko. Na druhém měl pouze světlocit. Od svých tří let se učil hře na klavír. Toužil se stát klasickým koncertním pianistou, ale v té době se černochům podobné aktivity nedovolovaly. Obrátil se proto k jazzu. R. 1928, ve věku 18 let, si zařídil vlastní rozhlasovou stanici, která mu pomohla, aby se jeho umění rozšířilo. Zde si mohl natáčet první gramofonové desky. Až do smrti ho těšilo uznání ze strany milovníků jazzu. Zvláště si cenil kladných posudků Duke Ellingtona, Count Basieho a Oscara Petersona. Mnozí Tatumu pokládají za největšího jazzového pianistu vůbec.

TAYLOR, J. E.

Zakladatel a ředitel Ústavu pro nevidomé v Yorku.

V r. 1857 obdržel za své písmo pro nevidomé řád. Nedosáhlo však popularity Gallova písma. Daleko významnější je, že se stal vynálezcem počítadla, které nepoužívá Braillovo písmo. Zkonstruoval je v r. 1880. Všeobecně se rozšířilo jeho používání prakticky do všech ústavů pro nevidomé. Setkávali jsme

Taylorovo počítadlo

se s ním ve třídách pro nevidomé i v první polovině 20. století, kdy se již v praxi osvědčila tzv. vídeňská početní krabice, která využívá Braillových číselových systémů. Bylo založeno na principu různě otočených hranolků v síti osmibokých otvorů. Používalo se pouze pro základní početní úkony.

Počítadlo má ve sbírkových fondech DTI TMB a slepecké muzeum ve Florencii

TEDESCO, Gigi

† 19. 4. 1932

Italský klavírista.

Oslepl v dětství po úrazu. Byl přijat do Ústavu pro nevidomé v Palermu, kde se mimo základní vzdělání intenzivně věnoval hudbě. Absolvoval jako vynikající klavírista. Vykonal koncertní cestu po Itálii, Španělsku, Švýcarsku a Francii. Hrál díla všech slohových období.

TEMPLETON, Alec Andrew

* 4. 7. 1910

† 28. 3. 1963

Angloamerický klavírista.

Narodil se v Cardiffu. Nevidomý byl od narození. V devíti letech byl přijat do Ústavu pro výchovu nevidomých dětí ve Worcesteru, kde se projevil jeho mimořádný hudební talent. Hudbě se věnoval se vši energií. Nedovršil ani 20 let a dosáhl vzácné virtuozity.

Z neuvedených důvodů odjel do USA, kde se brzy uplatnil jako sólový klavírista. Vystupoval v rozhlase, televizi a vydával gramofonové desky.

TENBERKENOVÁ, Sabriye

* 1970

Německá zakladatelka celosvětové společnosti Braille bez hranic.

Narodila se v městečku nedaleko Bonnu. V jejích dvou letech byla u ní zjištěna progresivní oční choroba. Ve 13 letech oslepla úplně. Po nabytí středoškolského vzdělání vystudovala tibetský jazyk, seznámila se s tibetskou kulturou a historií s úmyslem otevřít školu pro nevidomé děti v městě Lhasa.

Její první pokusy o otevření školy pro nevidomé žáky se setkávaly s nedůvěrou a neochotou ji financovat. Tibetáné totiž slepotu považují jako trest za hříchy spáchané v minulém životě a osudu se oddávají pasivně. Nakonec školu mohla otevřít. Pro vzdělávání svých žáků vytvořila adaptaci Braillova písma na tibetský jazyk. Nejdříve pouze pro své studium. Později je přijal i tibetský učenec Lodän Šerab Dasgjab a doporučil používat jako oficiální. Své žáky vyučuje tibetštinu, angličtinu a čínštinu. Poskytuje jim i praktická cvičení při každodenních činnostech, oblékání, umývání apod. Žáci se zde učí i hrát na hudební nástroje. Učí je rovněž práci na počítači. Pěstuje v nich pocit sebedůvěry a vlastní lidské důstojnosti.

Když Tenberkenová přišla se svým partnerem do Tibetu, zjistila, že se nikdo o nevidomé děti nestará. Některé z nich byly dokonce celé roky přivázané k posteli, aby se nemohly zranit. Mnohé z nich rodiče dokonce ani neučili chodit. Bylo tedy třeba pomáhat i dospělým. Založila faru, kde dospělí nevidomí lidé pracují jako zahradníci a chovají hospodářská zvířata.

Spolu se svým partnerem založila společnost Braille bez hranic, která podporuje nevidomé děti i dospělé na celém světě. V současné době se její činnost rozvíjí ve čtyřech oblastech: a) rozšiřování a zkvalitňování školy, b) tvorba a tisk učebnic i jiných knih v tibetštině, c) vytvoření knihovny a archivu jiných textů, d) začlenění zrakově těžce postižených dětí i dospělých do pedagogického prostředí a péče sociálních pracovníků i vyučení se vhodné profesí, především zpracování mléka.

Za svou činnost získala několik ocenění, mezi nimi Cenu Mezinárodního ženského klubu. Na světovém ekonomickém fóru v New Yorku byla zařazena do prestižního seznamu roku 2004.

TERRY, Sonny

(vlastním jménem Saunders TERRELL)

* 20. 10. 1911

† 12. 3. 1986

Americký harmonikář a zpěvák blues. Od dětství byl nevidomý. Na foukací harmoniku hrál již jeho otec.

Terry patří k významným zpěvákům a skladatelům blues. Některé své skladby nahrál za doprovodu valchy, kuchyňských pánví, škopků a kolíčků na prádlo. Jsou to vlastně rekvizity obyvatel rovníkové Afriky. Vystupoval v duu s jiným černým bluesmanem B. McGheem.

THIERRY, Augustin

* 1795

† 1856

Francouzský historik. Patří mezi francouzské historiky první poloviny 19. století. Oslepl až v dospělosti, kdy již měl jako odborník určité jméno. Oslepl však úplně a mimoto mu ochrnuly obě nohy. Své velké dílo *Dobytí Anglie Normany* napsal již jako nevidomý. Potřeboval nejen předčitatele potřebných pramenů, ale i písaře, kterým by své práce diktoval. Měl štěstí, že právě na díle *Dobytí Anglie* získal výborného předčitatele, jemuž mohl svěřovat i některé menší samostatné práce. Díky státním stipendiím a podporám mecenášů byl hmotně zabezpečený.

Jeho díla mu přinášela sice velkou slávu, ale už méně peněz. Byl velice závislý na dvou ženách. Nejprve to byla jeho manželka Julie, která si ho vzala navzdory jeho těžkému zdravotnímu postižení. Po její smrti se ho ujala princezna Belgiosová, u které v zimě bydlel v jejím pařížském sídle a v létě na francouzském venkově.

THILANDER, Harald

* 1877

† 13. 12. 1958

Průkopník esperanta mezi nevidomými zájemci. V mezinárodních stycích nevidomých se hrálo významnou úlohu. Byl redaktorem bodově tištěného časopisu *Esperanta ligilo*.

Narodil se jako syn učitele farní školy na švédském venkově. Po spále

ztratil zrak a značně se mu zhoršil i sluch, později téměř zcela ohluchl. Dalším důsledkem spály zůstala jeho neduživost. Otec nebyl pro umístění do ústavu pro nevidomé, ale přihlásil ho do azylu pro nevidomé osoby s opožděným vývojem. Nedostalo se mu tedy ani školního vzdělání. Chovanci byli vedeni pouze k náboženským úkonům. Onemocněl zde tuberkulózou kostí a jen taktak unikl amputaci ruky.

Když se jeho zdravotní stav poněkud stabilizoval, začal číst slepecké knihy a čtením se vzdělávat. Knih však bylo málo. Thilander si uvědomil, že více čtení by mu umožnila znalost cizích jazyků. Jako osmnáctiletý si začal opisovat do bodového písma francouzskou gramatiku. Když to zjistila ředitelka azylu, začala ho považovat za rozumného člověka, kdyby si opsal gramatiku švédskou. V tom okamžiku si uvědomil své nedostatky ve všeobecném vzdělání. Začal si tedy opisovat knihy švédské. Později se ale přece pustil do studia cizích jazyků. Naučil se anglicky, francouzsky a německy.

Jeho myšlenka, že by se obzor nevidomých rozšířil, kdyby znali více jazyků, ho neopustila. Co kdyby měli nevidomí svůj mezinárodní jazyk, ve kterém by bylo možné tisknout mnoho knih!? Snad by to mohla být angličtina. Začal proto několik svých přátel učit anglicky.

Konečně se seznámil s esperantem. Přivedl ho k němu leták vydaný prof. Cartem. Velmi rychle se esperantu naučil a začal přispívat do časopisu *Esperanta ligilo*. V roce 1913 převzal jeho redakci, kterou vedl 46 let.

Ve Stocksundu si založil malou slepeckou tiskárnu, kde tento časopis i tiskl. Přijal za zaměstnance Ch. Hedkvista. Brzy se stal také redaktorem švédského týdeníku, čímž získal hmotné zabezpečení. To mu umožnilo rozšířit tiskárnu, v níž vytiskl mnoho švédských knih.

Jeho životní láskou však zůstal časopis *Esperanta ligilo*. Obsah zaměřil téměř jen na slepecké otázky, a to ze světového hlediska.

TIBERGE, R.

* 16. 10. 1880

† 12. 12. 1968

Francouzský hudební pedagog.

Absolvoval pařížský Národní ústav pro mladé slepce. Původně působil jako varhaník. Později přijal místo na konzervatoři v Champignonu, poté v Paříži, kde vyučoval hře na klavír. Zvláště výrazných úspěchů dosáhl v Paříži, kde vchoval několik známých pianistů.

Činný byl i v oblasti hudebně publikační. Vydal rovněž svou metodiku vyučování hře na klavír. Byly s ním natočeny dva filmy.

TIEFENBACHER, Walter

* 12. 9. 1930

Vynikající šachista.

Od narození má zbytky zraku. Pracoval jako telefonista v Klagenfurtu. Od mládí byl známým šachistou. Šestkrát se stal rakouským mistrem v šachu.

TICHOMIROV, Vladimír

* 25. 10. 1915

Ruský mineralog.

Až do druhé světové války pracoval jako mineralog v Kaunasu. V období druhé světové války byl několikrát zraněn. V r. 1944 po vážném zranění oslepl. I přesto se věnoval dalšímu studiu a v r. 1949 získal doktorát. Zúčastnil se několika odborných kongresů, na které vždy připravil závažný referát. Několikrát byl za svou vědeckou činnost vyznamenán.

TIMČENKO, Viktor P.

Ukrajinský básník.

Narodil se v Manuilovce. O zrak přišel po výbuchu rozbušky, kterou přiložil do kamen s otypkou chrasť. Navíc mu výbuch zranil obě ruce. Za dlouhého pobytu v nemocnici z iniciativy jeho lékařky napsal svou první báseň. Druhým pokusem byly posměšné verše, které napsal na vrata starosty, protože kolaboval s Němci. Verše se všem líbily, a tak Timčenko začal psát. Neměl úmysl stát se básníkem, chtěl si jen tak psát.

Láska k vesnické učitelce dává později jeho veršům jiný náboj. Brzy z nich byl celý svazeček. Dokonce se objevilo i nakladatelství, které mu verše vydalo pod názvem Lyrika. Knížička měla úspěch.

Timčenko odchází konečně do Charkova pracovat ve slepeckých dílnách jako zámečnický. Po sedmi letech odchází a přednáší ve školách, na schůzích i jinde o životě nevidomých.

V r. 1959 vydal další sbírku básní Místo v životě, která reaguje na současné politické dění. V r. 1961 vyšly jeho další sbírky: Když je v srdci oheň, Rozhovor o čistotě, Při mém ohni aj.

TIMOKEON

Po osvobození Syrakus oslepl, ale neztratil svou lidskou důstojnost.

TITOV, Vadim

* 25. 5. 1967

Ruský klarinetista.

Narodil se v Archangelsku. Pochází z rodiny architekta a pedagožky. Od tří let je nevidomý. Základní vzdělání získal v ZŠ pro zrakově postižené děti ve městě Grjazovec. Již tehdy se projevovalo jeho mimořádné hudební nadání a zájem se hudbě věnovat. Zpočátku se mu zalíbila hra na trubku. Později se přeorientoval na klarinet.

V letech 1985–1989 studoval hru na klarinet na hudebním učilišti v Archangelsku u Vl. Vasiljeva. V letech 1989–1994 studoval na Akademii Gněsiných v Moskvě u Avantgarda Fedotova. Tamtéž pokračoval aspiranturou, kterou ukončil r. 1998. V letech 1998–2000 studoval na teoretickém oddělení Akademie Gněsiných. V této době hrál nejraději skladby klasiků a romantiků. Zvláště měl v oblibě koncert pro klarinet a orchestr Fr. V. Kramáře i díla dalších českých skladatelů B. Martinů a B. Smetany.

V letech 1994–1998 působil jako člen uměleckého sdružení Homér, v letech 1999–2001 spolupracoval s Akademickou filharmonií. Od r. 2003 je ředitelem hudební společnosti moskevské organizace nevidomých.

V. Titov má za sebou řadu soutěžních úspěchů. R. 1989 získal první cenu na soutěži studentů severozápadu Ruska, r. 1997 se stal absolutním vítězem Mezinárodní soutěže zrakově postižených hudebníků v Mariánských Lázních, r. 2000 získal čtvrtou cenu na Mezinárodní soutěži N. Rimského-Korsakova v Petrohradě. Ve stejném roce mu byla udělena hlavní cena soutěže nadace Filantrop. V r. 2001 získal Grand prix na Mezinárodní soutěži zrakově postižených hudebníků v Kursku, r. 2001 zvítězil také v soutěži učitelů hudebních škol.

V r. 2004 vystoupil za doprovodu Symfonického orchestru hlavního města Prahy FOK na koncertě ve Španělském sále Pražského hradu, organizovaném SONS.

Vadim Titov vystupuje jako sólista i komorní hráč. Je bezesporu jedním z nejúspěšnějších nevidomých umělců ve své zemi i v zahraničí.

E.H.

TOBAR, Gutierrez de Javier

* 26. 12. 1910

Organizátor slepeckého hnutí ve Španělsku.

Narodil se v San Sebastianu. Oslepl ve svých třech měsících. Rodiče se jeho výchově věnovali a otec zajišťoval i jeho vzdělávání. Mimo hru na klavír ovládal angličtinu a francouzštinu. Ze zájmu se věnoval i kompozici malých klavírních skladeb. V Paříži studoval fyzioterapii a stal se masérem. Pracoval v sevillské nemocnici.

Zajímala ho i činnost v místní organizaci nevidomých. V r. 1934 se stal iniciátorem založení loterie ve prospěch nevidomých. Po jejím úspěchu v regionu se postupně rozšířila do celého Španělska. Se svými přáteli zpracoval projekt loterie, který v současné době organizuje slepecká organizace ONCE (Organización Nacional de Ciegos).

TOMAN, Josef

* 15. 4. 1894

† 31. 12. 1972

Český hudební skladatel, hudební pedagog a varhaník. Věnoval se hudbě komorní. Jeho klavírní cyklus *Ve tmách* byl v r. 1923 poctěn Cenou České akademie. Tomanovo interpretační klavírní umění obdivovali posluchači nejen u nás, ale také v Maďarsku a Rumunsku.

Narodil se v Lukavci u Strážova. Otec byl zemědělským dělníkem. Ve třech letech přišel úrazem o jedno oko, o zrak na druhém oku přišel později. Jako nevidomý byl přijat do MŠ při Klarově ústavu pro nevidomé v Praze, později se stal chovancem ústavu na Hradčanech, kde se učil hře na lesní roh a na klavír. Jeho povinností však bylo vyučit se kartáčnickému řemeslu. V Klarově ústavu si musel tvrdošijnou žádostí přímo vybojovat, aby se směl věnovat pouze hudbě. Vedení ústavu mu studium hudby nepovolilo. Nakonec mu bylo studium hudby ředitelem Wagnerem povoleno s podmínkou, že nikdy nesmí požádat o místo učitele hudby na Klarově ústavu.

Když se za první světové války uvolnila některá varhanická místa, opouští ústav a stává se varhaníkem v Červeném Kostelci (1915). V následujícím roce vykonal státní zkoušku ze hry na klavír a začíná pedagogicky působit. Noty si sám nechává opisovat, protože v této době žádné hudebniny pro nevidomé varhaníky neexistovaly. Odtud dojíždí k prof. Štěpánovi na hodiny klavíru a krátkou dobu také k Vítězslavu Novákovi na hodiny kompozice. V r. 1916 vykonal státní zkoušku ze hry na klavír. V tuto dobu napsal klavírní cyklus *Ve tmách* a skladbu *Bol*. Jako ředitel kůru komponuje i skladby církevní.

Po válce (1919) získal v konkurzu místo ředitele kůru v Berouně. Sám Václav Talich ho chválil za dovednosti improvizovat hrou na varhany. Založil si soukromou hudební školu, která měla zakrátko velmi dobrou pověst. Vychoval mnoho výborných hudebníků. Mezi nimi byl např. B. Liška a B. Berka, pěvkyně Jelínková a další.

V r. 1926 se oženil a měl štěstí, protože jeho manželka mu byla pravým pokladem.

J. Toman byl vynikajícím klavíristou. Pořádal mnoho koncertů doma i v zahraničí. V rozhlasu vystupoval především jako interpret svých skladeb.

Beroun se stal jeho domovem, kam se vždycky rád vracel. Byl zde váženou osobností. Přesto, že klavírní hru studoval u renomovaného pedagoga, navštěvoval vzdělávací kurzy pro nevidomé učitele hudby. I zde byl ctěnou a váženou osobností.

Jeho skladatelské dílo je dosti rozsáhlé. Má 78 opusů. Jsou to mimo již shora uvedený cyklus písně, klavírní skladby, sbory, čtyři smyčcové kvartety, dechové kvintety, klavírní trio, skladby pro housle, klavírní cyklus *Za světlem*, chrámové skladby aj. Většina rukopisů je v půjčovně Českého hudebního fondu v Praze. Interpretem jeho klavírních skladeb byl Jan Dřtina, který je prováděl se zaujetím.

Toman byl členem sekce hudebních skladatelů. Jeho dílo se koncertně prakticky neprovádí.

Patří k největším českým nevidomým hudebním zjevům a je nepochopitelné, proč nebyl jedním z kandidátů, po kterých by měla být nazvána speciální Konzervatoř pro mládež s vadami zraku v Praze.

TOWESE, Ernest Beachcroft Beckwith

* 23. 4. 1864

† 21. 6. 1948

Zabýval se péčí o rehabilitaci nevidomých osob.

Narodil se v Londýně. Jako voják udělal slušnou kariéru. Za války v jižní Africe po zranění oslepl.

Stal se členem grémia a v r. 1902 předsedou mezinárodní organizace válečných slepců. Po druhé světové válce svůj dům v Goringu proměnil na rehabilitační středisko pro válečné poškozence.

TRAPP, Wilhelm

* 13. 5. 1870

† 12. 5. 1931

Košikářský mistr.

Narodil se v Českém Těšíně. Do Zemského ústavu pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí v Brně nastoupil v r. 1885 jako těžce slabozraký. Vyučil se košíkářství. Po tovaryšských zkouškách z ústavu vystoupil v r. 1889.

Za praxí odchází W. Trapp do Prahy. Několik let působil v Klarově zaopatřovacím a zaměstnávacím ústavu jako dělník, následně jako mistr. Oženil se do Brna a nastoupil do Zemského ústavu pro nevidomé jako mistr košíkářský. K učňům byl přísný, ale laskavý. Vychoval několik desítek zdatných nevidomých košíkářů, kteří se potom většinou živili řemeslem a své příjmy si doplňovali provozováním hudby. Trapp je pochován na Ústředním hřbitově v Brně. Trappův význam byl především v tom, že pro učně v dílnách obohatil sortiment výrobků a tím zajistil svým absolventům lepší možnosti samostatně se uplatnit.

TRDLA, Jaromír

* 14. 10. 1907

† 11. 11. 1974

Český hudební pedagog, pracovník Svazu invalidů.

Narodil se v Račicích v rodině dělníka. O zrak přišel úrazem ve svých sedmi letech. Do Deylova ústavu pro nevidomé byl přijat v r. 1912. Později přešel do Klarova ústavu, aby se zde vyučil ladění klavírů. Zásluhou nevidomého učitele hudby O. Nepomuckého se mohl věnovat hudbě hlouběji. Nejraději pěstoval hru na klavír. Státní zkoušku vykonal v r. 1933 po soukromém studiu. V Klarově ústavu nebylo umožněno vzdělávat se v hudbě ani ve hře na hudební nástroje.

Nejdříve působil v Praze jako ladič klavírů a soukromý učitel hudby. Po několika letech se stal učitelem hudby na Klarově ústavu. Hudba se pěstovala pouze pro zábavu. Po založení hudební školy při Deylově ústavu pro české nevidomé děti v Praze zde vyučoval hře na klavír a sluchové analýze. V r. 1955 přešel pracovat jako tajemník do SI.

Trdla byl funkcionářem PSSS, potom ÚJI a konečně se stal tajemníkem SI. Věnoval se kulturní činnosti, založil smíšený sbor nevidomých. Vedl též pěvecký sbor nevidomých žen.

TRIGUEROS, Ignatio

Mexická vláda se otázkami péče o nevidomé občany až do r. 1870 vůbec nezabývala. Ve stejném roce se péče o nevidomé děti ujal lidumil I. Trigueros tím, že založil výchovně vzdělávací ústav pro nevidomé děti v hlavním městě Mexika. Po dobu jeho života pracoval ústav velmi dobře. Došlo to tak daleko, že se výchovný ústav změnil na azyl. Tamní esperantská společnost se pokusila o nápravu. Podařilo se jí získat starou budovu bývalé školy, kde ústav otevřela. Rovněž se podařilo najít schopné učitele.

TROFIMOV, Gennadij

Ruský pěvec a hudební skladatel.

Pochází z Orla. Od mládí hrál na akordeon. Skládal si vlastní písničky. Studoval na orlovském hudebním učilišti. Po absolvování přešel do moskevského státního pedagogického institutu, kde studoval hru na akordeon a zpěv. Zrak začal ztrácet ještě v dětství. V r. 1972 oslepl úplně.

Často vystupuje v rozhlase, televizi i v hudebních filmech. Vydává gramofonové desky. Má mimořádný hlasový rozsah tři oktávy a nádherný tenor. Hudební skladatel Alexandr Ribnikov píše své hry na jeho hlasové možnosti. Trofimov našel trvalé zaměstnání v moskevském divadle, kde účinkuje ve zpěvohrách. Zabývá se rovněž tvorbou hudby k divadelním hrám i filmům.

TRONEČEK, Alois

* 23. 4. 1899

† 5. 7. 1974

Český varhaník.

Narodil se v Habrůvce u Brna v rodině zemědělce a vesnického muzikanta. V šesti letech přišel úrazem při dětských hrách o jedno oko, v krátkém čase ztratil zrak i na druhém oku. V r. 1908 byl přijat do brněnského ústavu pro nevidomé, kde se mimo povinnou školní docházku věnoval hře na klavír, housle, varhany a žesťové hudební nástroje. Po dokončení neúplného základního vzdělání^(*) se vyučil ladění klavírů a řemeslu košíkářskému. V r. 1914 vypukla první světová

válka a všichni chovanci museli odejít domů, budova ústavu sloužila jako vojenský lazaret. Provoz se začal pozvolna obnovovat v r. 1917.

V r. 1920 ústav opouští a vrací se domů, kde se začíná žít řemeslem a spolu s otcem se věnuje muzicírování v místní kapele. V r. 1922 nastupuje místo varhaníka v blízkých Křtinách. Veškeré hudební materiály si opsal do Braillova písma. Založil smíšený pěvecký sbor a postupně i orchestr.

Troneček vynikal jako hudební improvizátor a dirigent. Nacvičoval hudbu k divadelním hrám, vyučoval hře na hudební nástroje. Žádná kulturní událost se bez jeho aktivní účasti neobešla.

¹⁾ Tehdejší ústavy neumožňovaly úplné základní vzdělání

TROUGHTON, John

* 1655

† 1681

Anglický puritánský duchovní.

Narodil se v Coventry (Anglie). O zrak přišel ve čtyřech letech po prodělaných neštovicích. Jeho působení na lékaře bylo o to silnější, že právě tato choroba byla nejčastěji příčinou slepoty.

TUGEND, Johann

* 1770

Slovenský hudebník.

Narodil se v Bratislavě jako nevidomý. Zámožná rodina se o jeho výchovu starala a poskytla mu i hudební vzdělání, jelikož k hudbě projevoval sklon již od raných dětských let. Nejvíce vynikal hrou na harfu. Po úspěších v Bratislavě vykonal i několik koncertních turné v cizině. Prameny o jeho životě jsou velmi kusé, a tak není ani uvedeno, zda se také věnoval hudební skladbě.

TUSCHEL, Leopold

* 1917

Rakouský houslový virtuos.

Výbuch, který ho jako malého chlapce připravil o zrak, mu také poškodil prsty levé ruky. Když byl přijat do vídeňského ústavu pro nevidomé, zjistili u něho mimořádné hudební nadání. Učitel hudby měl dobrý nápad. Nechal hochovi předělat housle pro pravou ruku a dařilo se.

Po vystoupení z ústavu přešel ke studiu na Vídeňskou akademii hudby. Studium dokončil v roce 1938

státní zkouškou. O čtyři roky později skončil nástavbové studium. Téhož roku vykonal v Berlíně zkoušku opravňující k sólistické koncertní činnosti jako houslista i jako zpěvák. Rozhodl se pro housle.

Vystupoval jako sólista i jako komorní hráč. V roce 1969 mu byl udělen čestný titul profesor.

TWERSKY, Jacob

* 1919

Americký spisovatel ruského původu.

Jeho rodiče byli ruští židé. Twersky onemocněl ve svých sedmi letech oční chorobou. Po pěti letech vyvrcholila úplnou ztrátou zraku. Do Spojených států amerických se jeho rodiče odstěhovali v r. 1928. Jako školák projevoval sklon k literatuře.

V r. 1953 vydal román *The Face of Deep* (Tvář tmy), který byl velice úspěšný. O rok později vyšel v Německu. V knize autor líčí život amerických nevidomých lidí. Podává obraz života nevidomých dětí i dospělých osob v celé šíři problémů jejich života.

TYL, Rudolf

* 16. 4. 1906

† 12. 10. 1985

Původně úředník ministerstva vnitra, později, po ztrátě zraku, organizátor společenských organizací invalidů.

Narodil se v Poličce.

Měl právnické vzdělání.

Koncem druhé světové

války byl vězněn v Terezíně a po vážné infekční chorobě se objevily těžké problémy se zrakem. Do několika roků ztratil zrak úplně. Své zaměstnání na ministerstvu vnitra byl nucen opustit.

Do problematiky života nevidomých lidí vnikl rychle a jako bývalý zaměstnanec ministerstva vnitra měl své zkušenosti. Pravděpodobně samo ministerstvo mělo zájem na realizaci fúze malých spolků do větších celků, aby tak byla snadněji zajištěna vedoucí úloha KSČ, a proto Tylovi doporučilo práci mezi zdra-

votně postiženými lidmi. Potom v letech 1950–1962 vykonával funkci předsedy ÚV SI. Ujal se úkolu tzv. sjednotit všechny zdravotně postižené, což později přineslo do slepeckého hnutí množství problémů. Všechny slepecké spolky již byly včleněny do ÚJI. Svaz invalidů se jako součást tzv. Národní fronty stal pákou KSČ a politická práce byla postupně povýšena nad zájmovou spolkovou činností. Pod tlakem členů se později pozvolna přece jenom zájmová činnost dostávala na přední místo.

Postupem roků se ve většině nevidomých členů SI zakořenilo vědomí, že je třeba jakési jednoty, nějaké „střechy nad hlavou“. Tato ideologická deformace, podporovaná vyvolenými (nikoliv tajně zvolenými) funkcionáři, měla potom vliv na neúspěch samostatného Svazu nevidomých vzniklého v r. 1969 a vlastně byla příčinou taktizování při spojování obou samostatných slepeckých organizací i v roce 1996. Nevidomé občany ovládl maximalismus a ideologické smíření.

R. Tyl dobře splnil svůj úkol, který mu uložila KSČ, ale na dlouhá desetiletí poškodil důvěru nevidomých v sama sebe. Vždyť v SI rozhodovali političtí tajemníci. Nevidomí členové si během několika desetiletí museli zvyknout na to, že za ně rozhodují jiní, mezi nimi i nevidomí kariéristé. Rovněž pokus se založením České unie nevidomých a slabozrakých v r. 1990 byl, jak se nakonec ukázalo, jen snahou o zviditelnění některých funkcionářů, kteří měli pocit, že v SI nebyli voleni. (Viz Smýkal 2000.)

TYLŇAK, Ivan

* 16. 1. 1910

† 2. 1. 1969

Český hudební pedagog a skladatel, člen Svazu skladatelů. Jeho hudební projev je současný. Byl jedním z organizátorů vzdělávacích kurzů nevidomých učitelů hudby. Jeho názory a postoje byly respektovány. Byl rovněž spolubudovatelem speciální střední hudební školy pro nevidomé v Praze.

Narodil se v Nižním Sineviru na Podkarpatské Rusi v rodině chudého lesního dělníka. V pěti letech ztratil zrak a když léčení nepomohlo, pobyl nějaký čas mezi Bakulovými zpěvačky a v r. 1920 nastoupil do Deylova ústavu v Praze, aby zde dosáhl vzdělání a nezbytnou přípravu pro samostatný život.^{*1)}

V ústavu získal základní vzdělání, oblíbil si hudbu a zvolil si ji jako své povolání. Hrál na klavír, varhany a housle. V r. 1932 vykonal na Pražské konzervatoři státní zkoušku ze hry na klavír.

Od téhož roku až do okamžiku své smrti působil jako učitel hry na klavír a jiných hudebních předmětů v ústavu, který ho vychoval. Je až nepochopitelné, že dlouhý pobyt v internátu v dětském věku nezanechal v Tylňakovi – a na následné působení jako učitele – negativní stopy, které by mohly brzdit jeho všestrannou iniciativu. Příjem nestačil k obživě. Vyučuje také soukromě a hraje po večerech v restauracích.

Pro potřebu školy vypracoval např. učebnici intonace, Seznam znaků Braillovy bodové hudební notace i reliéfní podobu běžné černotiskové hudební notace ve zvětšeném měřítku. Napsal rovněž učebnici harmonie. Nejdříve vyučoval hře na klavír, později se věnoval převážně výuce harmonie a sluchové analýze.

Neomezuje se pouze na pedagogickou činnost, ale soustavně prohlubuje vlastní hudební vzdělání, především v kompozici. V r. 1941 ji soukromě studoval u Vítězslava Nováka.

Psal převážně hudbu komorní. Napsal více než čtyřicet skladeb, z toho dvě nedokončil. Mezi nejvýznamnější jistě patří dva dechové kvintety a dva smyčcové kvartety. Tato čtyři komorní díla byla v brzké době provedena veřejně. Dále to jsou skladby pro housle (rovněž instruktivní), klarinet, akordeon, sóla pro sólové violoncello, písně a mnohé další.

Neskádal většinou do „šuplíku“, jeho skladby byly často hrány veřejně, a to i v zahraničí. V r. 1960 byl přijat do Svazu čs. skladatelů. Stal se nejen hudebním skladatelem a pedagogem, ale rovněž zdatným interpretem. Hrál rád a dobře. Rovněž o problémech hudební výchovy publikoval.

Jako člověk byl velice skromný, nezištný, laskavý, ochotný každému pomoci. Nečekaná tragická smrt po dopravním neštěstí na cestě ze školy přervala jeho bohatý veřejný i rodinný život.^{*2)}

Ivan Tylňak bezesporu patří k největším českým nevidomým hudebním zjevům a je nepochopitelné, proč nebyl jedním z kandidátů, po kterých by měla být nazvána speciální Konzervatoř pro mládež s vadami zraku v Praze a byla dána přednost jménu očního lékaře, který s hudební profesí neměl nic společného.

*1) V té době na Podkarpatské Rusi neexistoval výchovný ústav pro nevidomé děti, nebyl ani na Slovensku

*2) V oddělení DTI TMB se nachází jeden jeho rukopis i další památky

TYLOR, Theodore Henry

* 13. 4. 1900

† 23. 10. 1968

Známý anglický právník.

Narodil se v Bornvillu. O zrak přišel v dětství. Byl žákem Ústavu pro výchovu nevidomých dětí ve Worcesteru. Studoval práva na univerzitě v Oxfordu.

Od r. 1926 byl jmenován profesorem na Balliol College. Jako advokát byl známým řešitelem těžkých a složitých případů. Roku 1925 byl zvolen do výboru slepeckého spolku. V roce 1968 byl za své zásluhy povýšen do šlechtického stavu.

Theodore Henry Tylor byl vynikajícím šachistou a v roce 1955 se i přes svou slepotu stal mistrem Velké Británie.

U

UHRIŇÁK, Imrich

* 9. 2. 1927

První sazeč ve slepecké tiskárně v Levoči.

Pravidelný provoz Slovenské slepecké tiskárny v Levoči začal v r. 1948. Jako vůbec první nevidomý zaměstnanec (druhý pracovník po zakladateli J. Vrablovi) byl právě Imrich Uhrňák. Jeho pracovní zařazení bylo uvedeno jako tzv. zřízenec. Zpočátku vykonával pomocné práce. Později byl korektorem, několik let pracoval jako sazeč na mechanickém sázecím stroji, a potom jako tiskař. V posledních letech před odchodem do důchodu obsluhoval moderní tiskařský stroj Graphopress.

I. Uhrňák se narodil v Trebejově u Košic. Do školy (jednotřídky) začal chodit v rodné obci. V roce 1940 přechází do Ústavu pro slepé děti v Levoči. Po skončení základní školní docházky v r. 1947 nastoupil do Státní odborné školy pro nevidomé v Levoči (dnes SOU pro ZP mládež). Práci v tiskárně přerušil, když v r. 1955 nastoupil do výrobního družstva Invalid v Levoči. Do tiskárny se znovu vrátil v r. 1958 a působil zde do r. 1988. Jako důchodce v tiskárně pracoval ještě do r. 1990.

Za své náboženské přesvědčení byl několikrát pronásledován a jen díky přímluvě J. Vrabla nebyl z práce v tiskárně propuštěn.

L.V.

UHRIŇÁK, Ondrej

* 28. 10. 1923

† 30. 10. 2003

Slovenský učitel hudby, později redaktor.

Od dětství byl nevidomý. Základní vzdělání nabyl v Ústavu pro nevidomé v Levoči. Byl velice zvědavým dítětem. Zvláštní zálibu nacházel v hudbě, literatuře a cizích jazycích.

V r. 1939 přichází do Báhoně, kde se vyučil košíkářskému a také kartáčnickému řemeslu. Láska k hudbě ho však neopustila. Stal se členem hudební skupiny, která s úspěchem účinkovala v okolí. Navštěvoval hudební školu v Trnavě.

Přelom v jeho životě přinesl rok 1948, kdy se stal učitelem hudby v ústavu, kde dříve pobýval jako žák. Místo opustil v r. 1955. Ocenit je třeba jeho snahu o profesionalitu. Vedl žáky ke znalosti Braillovy bodové hudební notace. Nové prostředí mu poskytlo výborné podmínky pro další vzdělávání. V r. 1952 začal vypořádávat v rozvíjející se slepecké tiskárně jako korektor. V r. 1955 do tohoto povolání nastoupil v plném pracovním úvazku. V r. 1961 byl jmenován redaktorem časopisu pro nevidomé předplatitele Nový život.

Našel si čas pro další sebevzdělávání, absolvoval střední školu, protože cítil, že k redaktorské práci mu ještě něco chybí. V rámci činnosti ve SI organizoval soutěže ve čtení a psaní Braillovým písmem i recitační večery. V sedmdesátých letech pracoval jako uvědomělý funkcionář v Komunistické straně Československa.

Po odchodu do důchodu zůstal členem redakční rady Nového života. Cenné jsou jeho vzpomínky na začátky levočského ústavu i na jeho nejstarší učitele.

ULRICH, Jaroslav

* 1871

Pro nevidomé žáky napsal speciální učebnici německého jazyka. Byla vytištěna hladkou reliéfní latinkou.

UMLAUF, Josef

* 26. 12. 1868

† 1927

Učitel v Ústavu pro nevidomé v Brně.

Narodil se v Bludově v rodině německého obchodníka. Jeho matka byla Češka. Vzdělání měl německé, včetně učitelského ústavu.

V r. 1888 začal vyučovat ve škole v Rudolfově, ale tentýž rok nastoupil do Ústavu pro nevidomé v Brně. V ústavu vyučoval literárním i hudebním předmětům. Vyučoval též hře na varhany.

Je autorem několika pojednání o výchově a vzdělávání nevidomých žáků: O vyučování hře na varhany v ústavech pro slepé (Výroční zpráva 1909); Výuka hře na varhany (sborník Den nevidomých 1909); Učitel a žáci v ústavu pro slepé Zeitschrift für das

Österreichische Blindenwesen (1914); Co jsem pozoroval při vyučování čtení a psaní válečných slepců (tamtéž 1917) aj.

UNGAR, Imre

* 1909

† 1972

Vynikající maďarský klavírní virtuos, nositel první ceny mezinárodní Chopinovské soutěže ve Varšavě v r. 1932.

Narodil se v Budapešti jako syn židovských rodičů. Od raného dětství byl nevidomý. Všeobecné vzdělání nabyl v budapešťském Wechselsmannově ústavu pro nevidomé židovské děti. Zde se také začal učit hře na klavír, ve které podával pozoruhodné výkony. Svou školu reprezentoval v mnohých maďarských městech.

Po odchodu z ústavu pokračoval ve studiu u nejvýznamnějších budapešťských klavírních pedagogů metodika Rosenfeida, později u Thomana. Vítězství ve varšavské soutěži mu otevřelo cestu na koncertní pódia celého světa. Jeho výkony měly u obecnstva i kritiky mohutný ohlas.

Protože se pro svůj židovský původ necítil ve fašistickém Maďarsku bezpečný, usadil se v Holandsku, odkud podnikal své koncertní cesty. Když však Hitlerova vojska obsadila i Nizozemí, byla i zde jeho existence po celou válku ohrožena. Po válce se vrátil do Maďarska a nějaký čas se ještě musel skrývat u svých přátel, protože i zde doznávaly protizidovské tendence.

Nahrál řadu gramofonových desek, mezi nimi i souborně Chopinova Preludia.

Postupně se však dočkal ocenění i v rodné zemi. V r. 1949 byl jmenován profesorem klavírní hry na Lisztově hudební akademii v Budapešti. Za své interpretační výkony obdržel Lisztovu a Kossuthovu cenu a byl jmenován zasloužilým umělcem.

Rovněž se zúčastnil práce v maďarském hnutí nevidomých a byl nadšeným esperantistou.

URBAN, František

* 10. 8. 1902

† 21. 1. 1968

Vynikající český tyflotechnik a tyflokartografik.

Mapa Čech

Narodil se v Borkovanech jako syn rolníka. Vyučil se kovářem. Získal tak znalosti o práci s kovem, které se mu později velmi hodily. Život vesnického chasníka byl brzy po první světové válce zasažen neštěstím. Bylo to zranění očí neopatrným zacházením s válečnou municí. V této době vznikla u něho myšlenka na vynález létacího stroje poháněného podobným mechanismem jako u jízdního kola.

Jako slabozraký byl přijat do Ústavu pro nevidomé v Brně. Tam se však moc nehodil a ředitel ho propustil, ale ihned znovu přijal tentokrát jako zaměstnance (1924). A udělal moc dobře.

Svůj život naplnil Urban až po okraj tvorbou a výrobou pomůcek pro nevidomé žáky, pro jejichž koncepci měl zvláštní intuici. Ještě v současné době obdivujeme mimořádně zdařilé papírové zeměpisné mapy, pro něž si sám vyráběl kovové matrice. Nejsou to mapy lecjaké, jedná se o fyzikální úpravu. Jsou přesné i po stránce kartografické. Měl vzor v mapách M. Kunze, ale nevěděl nic o jeho technických postupech. Ty propracovával samostatně. Škoda jen, že nebyly vyráběny z kvalitnějšího papíru. Takto připravil mapu Čech, Moravy, Slovenska s Podkarpatskou Rusí a střední Evropy. Vytvořil také pravděpodobně dvě nástěnné mapy, tj. plán města Brna a okolí.

Mimo reliéfních papírových zeměpisných map zhotovil množství modelů zvířat, rostlin aj. Bohužel, naprostá většina je zničená. Zavinilo to několikeré stěhování školy, ale především neodpustitelná lhos-

Nástěnná mapa československých železnic

Matrice zeměpisné mapy Čech

tejnost učitelů. Několik pomůcek bylo zachráněno vytažením z popelnic, kam je učitelé vyhazovali při vyřazování z inventáře, jiné ležely několik desetiletí pod hromadami holubího trusu na půdě školy.

Pozoruhodná byla Urbanova konkrétnost ve vyhmátnutí charakteristických znaků a jejich přiblížení hmatovému poznávání. Z učebních pomůcek pro matematiku to byla vynikající Schleussnerova tabulka, pro psaní Braillovým písmem vylepšená Pražská tabulka. Pro jejich výrobu si strojové zařízení vyrobil sám. K nejpracnějších výrobkům patří tzv. Kleinovy psací stroje, které rovněž zdokonalil pro dobrou hmatovou orientaci.

V ústavu vykonával rovněž funkci dozorce (vychovatele) nad chovanci. Ale jestli mu bylo něco úplně cizí, potom to byly pedagogické principy. I v této době myslel na svou dílnu. S chovanci ústavu si rád povídal, především o problémech, se kterými se setkával při své práci v dílně, o problémech dětí se s nimi nebavil.

Později, kdy se ústav stěhoval z Chrlic do Brna, se ovšem dočkal mimořádného zklamání ze strany nového vedení ústavu. Nebyl totiž převeden do stavu pracovníků v období reorganizace škol pro nevidomé. Dotklo se ho to tak mocně, že všechny vlastnoručně vyrobené stroje a přípravky pro výrobu pomůcek kvůli

nedocení ze strany současného vedení ústavu zničil. Vedení ústavu spíše vadila jeho prchlivost než aby ocenilo to kladné, co mohlo přinést ještě mnoho originálních výrobků.

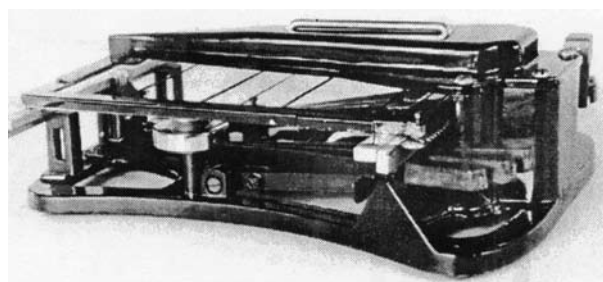
Urban potom žil nešťastně, trpěla celá rodina. Zaměstnání střídal, nikde nebyl spokojený. I jeho syn zahořkl. Odmítá navázat jakékoliv styky s autorem této práce a nechce nic slyšet o rehabilitaci svého otce.

Oddělení DTI TMB má ve svých sbírkových fondech větší kolekci Urbanových zeměpisných map papírových a jednu nástěnnou. Menší sbírka zůstává u soukromého sběratele

UZAKÍ, Džinji

Japonský tyfoped.

V r. 1932 vynalezl psací stroj pro psaní japonským Braillovým písmem. Vystačil s šestibodovým kódem. Na světové výstavě slepeckého tisku v r. 1935 nebyl vystaven. V evropských zemích není používán a nebyl také nalezen v žádném evropském slepeckém muzeu.

Psací stroj

UZELAC, S. Augustin

* 1921

Významný pracovník jugoslávského Svazu nevidomých. Navázal na dílo V. Ramadanoviće a jeho široce založenou speciálně pedagogickou činnost teoretickou i praktickou.

V

VÁGNER, Marko

* 5. 2. 1932

Český tyflopod.

Narodil se v Praze. Vzdělání ukončil maturitou na pedagogickém gymnáziu s kvalifikací učitele pro I. stupeň ZŠ.

Povinně na tzv. umístěnku nastoupil do pohraničí. Po 19 letech se vrací do Prahy a nastupuje do funkce vychovatele a později ředitele domova mládeže. Vystudoval na PF UK obor chemie-přírodopis a tyflopédie. Důvodem tohoto studia byla okolnost, že polovina žáků v domově mládeže byla zrakově a sluchově postižená. V r. 1978 přechází do ZŠ pro nevidomé v Praze na Hradčanech jako učitel, později jako zástupce ředitele.

Manuální zručnost a získané zkušenosti s výchovou zrakově těžce postižených dětí byly předpokladem další jeho činnosti. Byly to recenze učebnic přírodopisu, autorství učebnice chemie, zprvu recenze reliéfních zeměpisných map pro nevidomé žáky, později autorství politických a vrstevnicových map i reliéfní globusy. Oficiální výroba se přes kladné ocenění odborníky pro velmi vysoké finanční náklady nerealizovala. Obdobný osud potkal magnetické tabule pro výuku vzorců a chemických rovnic.

Soukromým podnikatelem byl požádán o pomoc při dokončení Malého atlasu ČR, kde je uveden jako hlavní poradce. V tomto atlasu je unikátem skupina map, která ukazuje územní změny ve všech politických obdobích existence Československé - České republiky. Jeho nejhodnotnějším dílem je třídílný atlas světa pro nevidomé žáky. Je to první dílo tohoto druhu, které vytvořil český autor ve spolupráci s pražskou slepeckou tiskárnou. Vágnerovy práce jsou kladně hodnoceny i v zahraničí.

Velkou zásluhu má na vybudování rozsáhlého depozitu sbírek historicky cenných učebních pomůcek pro nevidomé žáky. Věnoval se i jejich rekonstrukci a tematickému uspořádání. Vedení školy pomýšlí na vybudování koutku tradic či slepeckého muzea.

J.H.

VÁGNEROVÁ, Marie

* 16. 6. 1946

Vysokoškolská učitelka.

Po absolvování FF UK v Praze (1969) začala působit na Oftalmopedickém ústavu v Praze. Téma diplomové práce: Příspěvek k psychologické charakteristice dětí s vadami zraku. V Oftalmopedickém ústavu se soustřeďovaly informace z celé České republiky o těžce zrakově postižených. Ústav prováděl evidenci a zavedl oftalmologickou poradenskou službu pro rodiče těžce zrakově postižených dětí. V r. 1983 absolvovala PŘF UK v Praze závěrečnou práci Genetika kongenitální katarakty. V letech 1973-1989 pracovala jako spoluřešitelka longitudinálního výzkumného úkolu zaměřeného na problematiku rizikových dětí. V r. 1979 začala vyučovat psychologii na Pedagogické fakultě UK. V r. 1995 přešla pracovat na Husitskou teologickou fakultu.

Z dalších prací v oboru oftalmopedie to jsou: Stanovení aspirací u dětí se zbytky zraku (1969); Dědičnost nejčtenějších vývojových vad duhovky a oční čočky (1990); Diferenciální a biodromální přístup k hodnocení dětí se zbytky zraku (1991) aj. Později své vědecké zájmy rozšířila mimo obor.

VACHULE, Robert

* 27. 2. 1959

Český tyflopod.

Po vyučení a dokončení střední průmyslové školy se rozhodl pro studium speciální pedagogiky. Již v době studia se podílel na pořádání letních táborů nevidomých dětí. Jeho diplomová práce (1984) má název Význam sluchu v prostorové orientaci a samostatném pohybu zrakově postižených.

Na letních táborech upoutal originálním pojetím přípravy k tělesné zdatnosti nevidomých dětí (např. zlézání skal, jízda na kajaku, windsurfing), k tomu zpracoval množství textových, obrazových a filmových dokumentů.

Zaměstnání jako vychovatel nalezl na Speciálních školách Aloyse Klara v Praze, kde prokazuje trvale aktivní činnost. Věnuje se rozvoji tělesné zdatnosti nevidomých a těžce slabozrakých menších dětí a studentů i jejich dovednostem v prostorové orientaci.

Nevidomí studenti na windsurfingu

Podle potřeby vyrábí tyflografické plánky a obrázky. V obou případech je novátorem.

Velmi úzce spolupracuje se svou manželkou, rovněž významnou českou tyflopeditkou. Značným dílem přispěl k společné publikaci souboru her pro nevidomé děti i do sborníku Sport a rekreační aktivity zdravotně postižených dětí. R. Vachule ví, že tělesná zdatnost i dovednost orientovat se v prostoru jeho žáků jsou prvními z předpokladů životních úspěchů v budoucnosti.

J.V.

VACHULOVÁ, Jana

* 3. 5. 1959

Česká tyflopeditka, pracovnice poradny pro rodiče nevidomých a těžce slabozrakých dětí raného věku.

Narodila se v Praze, kde také absolvovala ZŠ i středoškolské studium. Pokračovala ve studiu

speciální pedagogiky na PF UK v Praze, které zakončila v r. 1982 diplomovou prací: Pojmy a představy nevidomých dětí školního věku. Pro vynikající studijní úspěchy a novátorský obsah diplomové práce jí děkanát udělil akademický titul PhDr.

Již jako studentka projevila mimořádný odborný zájem o společenskou úlohu těžce zrakově postižených dětí hledáním speciálně pedagogických principů, jak tento úkol nejlépe plnit.

Od r. 1979 vedla v ZŠ pro nevidomé žáky v Praze na Hradčanech zájmový kroužek dětí, kam také po dokončení studií nastoupila jako učitelka I. stupně. Po mateřské dovolené přijala v r. 1990 místo v nově vzniklé tyflogopedické poradně pro rodiče nevidomých dětí raného věku, jejímž zřizovatelem byla ČUNS.

V rámci týmu cestujících poradkyň je její specializací integrace dětí s těžkým zrakovým postižením do běžných škol. Je přesvědčena, že většině nevidomých dětí prospěje vzdělávání společně s vidomými spolužáky v místě bydliště. Ve spolupráci se svým manželem se specializuje na problematiku vnímání prostoru a tvorby tyflografiky.

V letech 1997–2002 byla předsedkyní občanského sdružení Společnost pro ranou péči.

V rámci programu Hilton-Perkins absolvovala v r. 1993 měsíční studijní pobyt v USA v oboru integrace. Své zkušenosti sděluje v přednáškách a občasných hostováních v rozhlase.

Zúčastňuje se mezinárodních workshopů s tematikou hmatových knih a ilustrací pro nevidomé děti. Je členkou mezinárodní organizace pedagogů zabývajících se výchovou osob se zrakovým postižením ICEVI, pravidelně se zúčastňuje mezinárodních konferencí s touto tematikou, přispívá do odborného tisku (Informatorium 3-8, Výchovné poradenství...) a publikuje ve sbornících (Kontrapunktů integrace – UK Praha) možnosti rané intervence.

Společně se svým manželem a spolupracovníky v r. 1987 vydala studii Hry pro těžce zrakově postižené děti, v r. 1995 vyšlo reliéfní leporelo O dvou princích, v r. 1997 byla spoluautorkou sborníku Raná péče pro rodiny dětí se zrakovým a kombinovaným postižením.

Věnuje se popularizaci problematiky osob s postižením zraku prostřednictvím přednášek pro studenty různých škol (externě vyučuje již mnoho let jak na VOŠ ve Sv. Janu pod Skalou, tak na JABOKu).

Každoročně buď vede absolventské a diplomové práce nebo je jejich oponentem (PF UK, ETF, JABOK, VOŠ, UMPRUM).

Na svém kmenovém pracovišti – Středisku rané péče v Praze, které je fakultním pracovištěm PF UK, je garantem studentských praxí.

Je garantem rekvalifikačního kurzu „Poradce rané péče“, který je akreditován MŠMT.

Jana Vachulová při práci v poradně Rané péče

VAIČI, Sudžijama

* 1609

† 1692

Japonský zakladatel novodobé akupunktury.

Od dětství byl nevidomý. Jeho masérská škola požívala značnou autoritu. Stavěl na zkušenostech mnoha generací nevidomých masérů.

VAJO ZO, Džajin

(viz Džajin Vajo zo)

VALENT, Štefan

* 30. 11. 1910

† 16. 3. 1994

Slovenský tyflopéd.

Narodil se ve Spišském Bystrém. Od dvou let až do konce života žil v Levoči. Po dokončení základního vzdělání vystudoval levočské gymnázium. Pedagogické vzdělání získal absolvováním učitelského ústavu ve Spišské Nové Vsi. V r. 1933 začal vyučovat v Komárně, kde působil až do doby, kdy Komárno připadlo Maďarsku. V dubnu 1939 nastoupil jako učitel do Ústavu pro nevidomé děti v Levoči, kde zůstal natrvalo. Práce s nevidomými dětmi ho zaujala natolik, že se mu stala životním posláním. V období války byl více vojákem než učitelem. Stihl si však doplnit odborné vzdělání pro vyučování nevidomých žáků (1941). Získal aprobaci pro vyučování na vyšším stupni školy a vyučoval slovenštině, občanské a hudební výchově.

Byl duší kulturního života Levoče. Za jeho působení město kulturně rozkvetlo. Organizoval divadelní představení, účinkoval v orchestru ochotnického divadla. Se svými kolegy nastudoval několik operet. V letech 1945–1983 byl kronikářem města Levoče.

Byl při otevření prvních tříd pro slabozraké a později i při zavádění nových učebních oborů v učňovské škole pro nevidomé, kde působil od r. 1959. Později pracoval na této učňovské škole jako zástupce ředitele postupně po sobě nastupujících tří ředitelů. V mnohých obdobích vlastně školu vedl, kdy se ředitelé věnovali jiným aktivitám. Zabýval se problematikou začleňování nevidomých a těžce slabozrakých do zaměstnání.

Hrál dobře na housle. Svým žákům se věnoval i ve vzdělávání hudebním. Jedinou jeho větší písemnou prací je pedagogické čtení na téma Metodický postup vyučování hudobnej výchovy s osobitným zreteľom na nevidomost a slabozrakost.

Vytvořil, recenzoval a upravil několik učebnic. Několik roků vyučoval i v LŠU hře na housle.

VALENTINIANUS I. (Flavius)

* 321

† 375

Císař římský.

Křesťan, ale do náboženských otázek nezasahoval. V r. 374 zakázal zabít slepé novorozence. Tento akt můžeme hodnotit jako nastupující novovek ve smyslu péče o nevidomé.

VALENTOVÁ, Mária

* 16. 5. 1916

Slovenská učitelka v Ústavu pro nevidomé v Levoči.

Narodila se v Nízanech v malorolnické rodině. V r. 1935 absolvovala učitelský ústav ve Spišské Nové Vsi. Učitelské začátky se váží k Batizovcům a Olchavě. Od r. 1941 působila jako učitelka v Ústavu pro nevidomé v Levoči.

Redigovala časopis pro nevidomé děti Naše ráno a je autorkou speciálních učebnic pro nevidomé, např. Vlastivěda, Slovenský jazyk, Čítanka pro 4. roč. aj. Mnoho času věnovala prostným cvičením na sportovních hrách nevidomých žáků. Nacvičovala s dětmi různé kulturní programy. Slabozraké děti učila běžnému písmu, což v této době je zvláště pozoruhodné. Pro tuto činnost zhotovovala ručně psané pokusné texty.

Zúčastňovala se mnoha seminářů pro mladší kolegy. Pracovala též ve Svazu žen.

VALNÍČKOVÁ, Pavla

(viz FRANCOVÁ, Pavla)

VANAMI, Tokijoši

* 1945

Vynikající světoznámý japonský houslista.

Narodil se v Tokiu jako nevidomý. Brzy se u něho projevilo hudební nadání i schopnosti je rozvíjet. Již jako čtyřletý se stal žákem třídy pro talentované děti u prof. Suzukiho. Potom studoval u různých hudebních pedagogů. Svědomitě mu pomáhala jeho matka, která se nejen naučila Braillovu písmu, ale také velice složité soustavě slepecké hudební notace. Všechno, co potřeboval, mu přepisovala včetně obtížných

koncertů. V celé historii nevidomých hudebníků je to výjimečný případ. Mnoho nevidomých hudebních umělců trpělo nedostatkem odborné pomoci.

První úspěch měl jako devítiletý. Získal první cenu v soutěži nevidomých žáků. Jako třináctiletý obdržel první cenu ve všejaponské soutěži žáků učících se hudbě. Tehdy vzbudil pozornost ruského houslisty L. Kogana, který zasedal v porotě. Gramofonová firma Columbia nahrála album drobných houslových skladeb v jeho podání. V r. 1962 získal cenu rozhlasové společnosti.

Pro rozvoj Vanamova talentu měl rozhodující význam vstup na Tokijskou konzervatoř. Bylo mu osmnáct let a byl prvním nevidomým žákem této školy. Již v prvním roce studia (1963) hrál veřejně Glazunovův houslový koncert a moll.

V r. 1964 uspořádal svůj první recitál, který musel pro velký úspěch třikrát opakovat. Ve stejném roce byl pozván do USA. Doma se potom zúčastnil soutěže, která opravňuje k účasti na zahraničních koncertech. Získal první cenu. V r. 1965 obsadil čtvrté místo ve velké mezinárodní Tobaudově soutěži v Paříži. Tento úspěch byl začátkem jeho evropských koncertů.

Hrál ve Francii a Německu. Po návratu do Japonska vystupoval s Japonskou filharmonií, s Japonským symfonickým orchestrem a s dalšími předními orchestrálními tělesy. Absolvoval několik koncertů v rozhlase i televizi a v Tokiu několik recitálů.

V r. 1967 se vydal s novým repertoárem opět do Evropy. Navštívil Francii, Polsko a Československo. Svě umění zdokonalil studiem u D. Oistracha v Moskvě. Studoval rovněž v Itálii. Od té doby patří Vanami mezi přední světové houslisty. Ve svém repertoáru má dvanáct houslových koncertů a neméně tolik sonát s klavírem. Svou mimořádnou píli se dostal mezi nejlepší houslisty Japonska i zahraničí. Počáteční předsudky, že nebude moci hrát s orchestrem se postupně rozplynuly. Říká, že postižení lidé by měli být vůči zdravým vstřícní.

VANNIEROVÁ, Angela

* 1917

Významná francouzská básnířka.

Narodila se v jižní Francii jako dcera lékaře. Dětství prožila v Bretani, v těsném sousedství lesního komplexu. Tato krajina, opředená množstvím pověstí a pohádek, mocně na ni působila, takže se již velmi brzy pokoušela o psaní veršů. Po ukončení střední školy odešla do Rennes, aby tam studovala farmacii. Po třech letech se u ní objevila vážná oční choroba, která byla vbrzku příčinou úplné ztráty zraku.

Vrátila se nešťastná do Bretaně. Nechávala si předčítat básně soudobých francouzských básníků.

Když se svazek jejích prvních veršů, *Myšlenky světla a tmy* (1947), dostal do rukou bretaňského básníka Brianta, bylo již o jejím dalším životě rozhodnuto. Tato prvotina se stala pro Vannierovou prvním velkým úspěchem.

Touha po uměleckém i existenčním uplatnění ji přivedla do rozhlasu v Rennes, pro který začala psát přednášky, rozhlasová pásma a literární relace. Stále častěji ji lákala Paříž. Důvodem k tomu bylo také několik cen, které získala v různých soutěžích za texty šansonů pro Edith Piaf.

Dalším úspěchem byla její druhá sbírka básní *Strom v plamenech* (1950). Usadila se na několik let v Paříži, kde se také provdala. Záhy se opět vrátila do Bretaně, kde se věnovala literární práci. Odtud pořádala přednáškovou turné po Francii i v zahraničí.

Napsala ještě následující sbírky básní: *S Božím dovolením* (1953); *Na andělské úrovni* (1955); *Básně* (1961); *Milostná alchymie* (1963); *Krev noci* (1966); *Bílé divadlo* (1970); *Rudý klášter* (1972). Vytvořila také román *Žhavá noc* (1969). Za své umělecké dílo byla několikrát veřejně oceněna.

VARHÁNIK, Ludovít

* 6. 3. 1937

Slovenský redaktor.

Osobnost L. Varhánika neuvádíme snad pro jeho určité výjimečné životní úspěchy, ale pro příkladnou snahu nevidomého člověka neprožít neužitečný život na úkor jiných.

Narodil se v Ruskovcích jako nevidomý a pohybově postižený. Dětství prožil ve svém rodišti. Do Ústavu pro nevidomé v Levoči nastoupil až v r. 1952. V té době se podrobil operaci, po které se jeho pohybová schopnost zásadně vylepšila. V r. 1955 dokončil ZŠ a začal se učit kartáčníkem. V r. 1958 nastoupil jako dělník do Družstva invalidů v Levoči. Zde se zakrátko stal členem představenstva.

Zúčastnil se kurzu telefonních manipulátů v Praze a v r. 1963 přijal místo v podnikové telefonní ústředně. V r. 1972 nastoupil ve slepecké tiskárně v Levoči jako korektor. Současně začal studovat na místním gymnáziu, kde maturoval v r. 1976.

Od té doby pracuje v redakci a je členem redakční rady časopisů pro NS *Nový život*. Rediguje nábo-

ženský časopis Naděje, který je určen pro nevidomé čtenáře odpovídajícího zaměření. Jeho specifickým zájmem je historie péče o slovenské nevidomé občany. Na toto téma často publikuje v časopise Nový život.

VÁRY, Lubomír

* 1957

Slovenský hudební pedagog.

Narodil se v Hlohovci. Od útlého dětství trpěl těžkou slabozrakostí. ZŠ i gymnázium navštěvoval ve svém bydlišti. Po ztrátě zraku se rozhodl ke studiu na Konzervatoři pro mládež s vadami zraku v Praze. Absolvoval v r. 1983.

Přijal učitelské místo v ZUŠ v Piešťanech. Vede hudební soubor taneční a jazzové hudby. Soubor vystupuje na Slovensku i v zahraničí. Nahrál 4 kazety této hudby. Rovněž ve své hudebně pedagogické činnosti dosahuje dobrých výsledků.

VÁRY, Miroslav

* 24. 11. 1952

Slovenský hudební pedagog.

Narodil se v Bratislavě. Pražskou Konzervatoř pro mládež s vadami zraku absolvoval v r. 1977. Přijal místo učitele hudby v ZUŠ v Hlohovci. Od r. 1983 střídavě vykonává funkci ředitele školy. V r. 1994 oslepl úplně.

Jeho žáci se velmi dobře umísťují na hudebních soutěžích. Přípravuje také žáky ke studiu na konzervatoři. Je autorem pedagogického čtení, které získalo druhé místo v celoslovenském ústředním kole. Od r. 1993 vede zvukový časopis Akord.

Se svými spolupracovníky zpracoval publikaci Nevidíaci a slabozrakí učitelé hudby zo Slovenska, ve které se shrnují příspěvky několika autorů. Jedná se o první knížku, která komplexně zachycuje bohužel spíše jen seznam učitelů hudby doplněný krátkými poznámkami o jejich životě. I tak je to práce podnětná.

VAS, Tibor

* 1911

† 18. 5. 1983

Maďarský právník a předseda (1945) Maďarského

svazu nevidomých a slabozrakých a šéfredaktor časopisu Vakog világa (Svět slepých).

Narodil se v Budapešti. O zrak přišel ve svých čtrnácti letech. Po nutné zdravotní přestávce a vyrovnání se s novou situací, svá studia na gymnáziu dokončil. Jako student patřil mezi nejlepší. V osmé třídě gymnázia obdržel cenu za chemii. Pokračoval ve studiu práv na univerzitě v Segedínu. I zde se vyznamenával svým prospěchem.

V oboru pracoval od r. 1934 do r. 1949. Působil také ve funkci vysokoškolského učitele. Svou vědeckou práci zahájil již v r. 1935 vydáním knihy Význam transcendentální logiky ve filozofii práva, která vyšla v r. 1941. O rok později vyšly jeho studie o čistém právu a o hodnocení všeobecných právních zásad.

V letech 1938–1947 měl svou advokátní kancelář v Budapešti. V těch letech se stal mimořádným profesorem práv na univerzitě v Segedínu. O rok později byl jmenován řádným profesorem práv na univerzitě v Debrecíně, Pécsi a konečně v Budapešti na Eötvös Loránd Univerzitě (1948–1976). Mimoto byl čtyři roky ředitelem Státního ústavu pro státní právo a právní vědu.

Vasova bohatá činnost nezabránila jeho práci ve svépomocném hnutí nevidomých. Redigoval maďarský časopis v bodovém písmu Vakog világa. Od roku 1953 byl předsedou Maďarského svazu nevidomých a slabozrakých. Stal se aktivním členem Evropského regionálního výboru Světové rady pro blaho slepců. V r. 1972 byl zvolen místopředsedou.

Vyznamenání: Paříž 1972 – Le Mérite typhlophile Français, Diplome de Chevalier; Paříž 1981 – Reconnaissance des aveugles à leurs bienfaiteurs.

VAUGHAN, Hugo Victor

* 1904

Jihoafrický speciální pedagog.

Narodil se ve Worchesteru (jižní Afrika). Ve Worchesteru působil jako speciální pedagog. Jako učitel na odborné škole se věnoval přípravě speciálních učitelů zdravotně postižených dětí. Několik let také působil jako ředitel zvláštní školy v Kimberley. Později se rozhodl věnovat výchově neslyšících a nevidomých dětí v Pretorii, kde se nakonec stal inspektorem nově otevíraných speciálních škol.

Zpracoval též adaptaci Braillova systému písma na jihoafrické jazyky. Pro jeho psaní vyvinul speciální psací stroj. Začal také vydávat odborný časopis Educator.

Za svou záslužnou průkopnickou činnost v Africe byl oceněn zlatou medailí.

VAVREKOVÁ, Božena

(viz PŘIKRYLOVÁ, Božena)

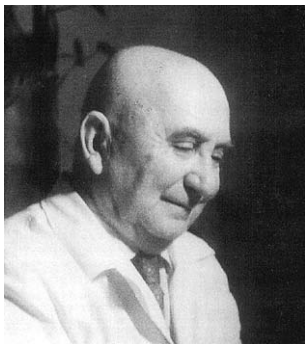
VEJDOVSKÝ, Václav

* 15. 2. 1896

† 28. 9. 1977

Český světoznámý oftalmolog.

Narodil se v Praze. Lékařství vystudoval na UK v Praze. V letech 1928 až 1970 působil v olomoucké fakultní nemocnici, kde byl přednostou oční kliniky. Zastával místo děkana Lékařské fakulty PU v Olomouci. Byl členem několika mezinárodních odborných společností. Pro tyflopédii měl údajně význam pro svou iniciativu při založení ZŠ pro slabozraké v Litovli. Do oblasti pedagogiky nezasahoval. Škola nese jeho jméno.

VEJMĚLEK, Rudolf

* 12. 11. 1886

† 17. 4. 1952

V řadě ředitelů Ústavu pro nevidomé v Brně byl pátým. Jako učitel byl výborný elementarista, člen odborné zkušební komise pro získávání způsobilosti vyučovat na školách pro tzv. úchylnou mládež.

Narodil se v Brně. Po ukončení docházky do obecné a měšťanské školy začal studovat (1901) na učitelském ústavu v Brně. Studium zakončil zkouškou učitelské způsobilosti vyučovat ve školách německých (1905), r. 1909 získává i aprobaci vyučovat ve školách českých.

Do Brněnského ústavu pro nevidomé byl jako prozatímní výpomocný učitel přijat v r. 1905 bez předběžné praxe na běžných školách. Jelikož jeho plat byl příliš malý, vyučoval současně němčině v chlapecké škole Brněnské matice školské. V r. 1911 vykonal odbornou zkoušku opravňující vyučovat v ústavech pro nevidomé a v r. 1912 mu byla v ústavu přiznána definitivita. V r. 1920 získává učitelskou hodnost odborný učitel.

Jako učitel se prakticky po celou dobu věnoval vyučování v elementárních ročnících. Na tomto úseku dosahoval výborných výsledků. Jeho úspěchy pramenily z toho, že se dovedl přiblížit problematice poznávacích zvláštností malých nevidomých dětí, které vycítily, že je má rád. Při vyučování se vyznačoval trpělivostí.

Od září r. 1933 nejdříve zastupuje za nemocného ředitele A. Špičku, o rok později je jmenován do funkce ředitele. I potom se ještě krátce věnuje práci v 1. ročníku, což bylo jistě náročné. Proto se nelze divit, že už se najednou žákům nejeví jako laskavý a trpělivý, pro velké starosti ztrácí přehled o jednotlivých chovancích a nakonec nezná ani jejich jména. K této změně v jeho chování přispěla pravděpodobně i ta skutečnost, že mu jinými opěvované poměry v tzv. první republice přinášely nesmírné problémy vyplývající z vynucené symbiózy v jedné budově s Vysokou školou zemědělskou. Věci dospěly tak daleko, že v třicátých letech se musela škola vystěhovat z vlastní budovy do nevhodných místností v Útulně pro starší německé nevidomé ženy. Také neustálá hrozba vystěhování ústavu mimo Brno narušovala organizační, pedagogickou i teoretickou činnost ředitele.

R. Vejmělek byl nucený řešit zcela jiné problémy, které neměly se speciální pedagogikou nic společného. Na dovršení všeho ho čekal smutný úkol, vystěhovat celou budovu ústavu do provizorních prostor.

V r. 1934 jsou v rámci experimentu přijaty první čtyři děti cikánského původu. Při jejich výchově vznikaly nemalé potíže. Kočující rodina se se svými koňskými potahy několikrát utábořila na zahradě ústavu k delší návštěvě. Tři z těchto dětí později zahynuly v nacistickém koncentračním táboře pravděpodobně v Hodoníně u Kunštátu. Rodiče vězení rovněž nepřežili.

V třicátých a čtyřicátých letech je v ústavu Františkem Urbanem vyráběno množství učebních pomůcek. Mnohé z nich sloužily donedávna. Jen nedbalostí a nezodpovědností učitelů se mnohé nedochovaly.

V r. 1938 je R. Vejmělek jmenován členem zkušební komise pro učitelství v ústavech pro úchylnou mládež.

Řediteli Vejmělkovi doba nepřála. Nebyla nic platná shovívavost, nepomohl ani zavedený jeden německý den v týdnu, kdy se v ústavu muselo mluvit pouze německy. Po zabrání českého pohraničí německými fašisty odcházejí chovanci německé národnosti do německého ústavu v Ústí nad Labem. Je již pouze dílem času, kdy budou zmařeny plány dřívějšího ředitele Fr. Pavlíka na vybudování velkolepého ústavu pro nevidomé v Brně.

Vejmělkova činnost byla ihned od počátku narušovaná expanzivním německým fašismem a jeho ideologickým vlivem na některé pracovníky i chovance německé národnosti. Na podzim r. 1940 musela být budova ústavu uvolněna pro Polizeiregiment für Mähren. Usilovně se hledalo řešení. Jako jediné bylo možné přijmout umístění v budově Zaopatřovacího ústavu pro nevidomé v Chrlicích, protože nabídnutá budova synagogy, která se uvolnila po internovaných Židech, byla nevhodná z mnoha důvodů.

Tři třídy byly umístěny v opatrovně spolku Péče o slepé na Moravě, dvě v chrlické škole, dílny v budově zaopatřovacího ústavu. Postupně byl počet tříd snížen. Tato situace se R. Vejmělkovi jevila jako nezvládnutelná také proto, že jeho kancelář byla umístěna v klášteře na Starém Brně daleko od učitelů i žáků (viz N. Doležel). Navíc se vrchním ředitelem stal pater N. Doležel, který měl v úmyslu převést ústav pod vedení katolického spolku. Dříve prosperující dílny jsou mimo Vejmělkovu pravomoc, hudební oddělení je vlastně „samoživitelem“. Postupně byl zpřetrhán styk mezi ředitelem a učiteli, ředitelem a žáky.

V dubnu r. 1942 je R. Vejmělek dokonce předčasně penzionován. Členem zkušební komise však pro svou odbornost zůstává. V květnu r. 1945 (viz Pozdník) ho státní orgány povolávají do služby ve funkci ředitele školy. Dílny si ponechal pater Doležel. Vejmělek neměl již ani tolik síly ani moci, aby usiloval o navrácení původní budovy ústavu, kterou Rudá armáda prohlásila za válečnou reparaci. Koncem roku 1947 onemocněl a odchází na zdravotní dovolenou, ze které se již nevrátil.

Rudolf Vejmělek jako mladý učitel zanechal u svých žáků trvalou kladnou odezvu. Ve funkci ředitele se setkával s velkými překážkami, na jejichž zvládnutí nestačil.

V oblasti odborně teoretické je jeho odkaz skromný. Ve funkci místopředsedy spolku učitelů slepeckých ústavů se zasadil o přeložení a vydání dvou knih Villevova díla. Bez jeho iniciativy by pravděpodobně u nás zůstalo neznámé. Z časopiseckých příspěvků se podařilo najít pouze jeden článek. V rukopise se zachoval článek Cvičení smyslů na nižším stupni. Zúčastnil se třetího tzv. Čádova sjezdu pro výzkum dítěte.

Ačkoliv měl jistě mnoho problémů, o kterých by mohl psát, většinou si je nechával pro sebe. Tradice již byla taková, že ředitel zůstával osamocený a nebylo vhodné se s jinými učiteli radit. Nepovažoval to ani za vhodné o vážných problémech, které prožíval např. s budovou školy, se rozepisovat. Tak byl zjištěn pouze jeden jeho příspěvek v časopise Svět nevidomých z r. 1947 pod názvem Účel ústavu slepců.

VENGLARČÍK, Ján

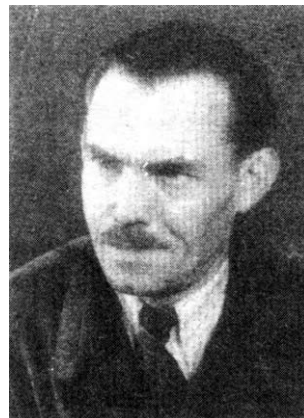
* 3. 1. 1905

† 31. 7. 1994

Slovenský tyflop.

Ne každý tyflop musel mít vysokoškolské vzdělání, ne každý tyflop se chtěl vykazovat odbornou publikační činností, aby se zapsal do srdcí a umu svých nevidomých svěřenců. Mezi ně patřil i tento nanejvýš obětavý vychovatel, který působil ve Státním ústavu pro slepce v Levoči. Své děti připravoval pro skutečný život tím, že je vedl k péči o sebe, aby se tak v samostatném životě dovedly postarat o své základní potřeby.

Do ústavu v Levoči nastoupil v r. 1925. Byl tedy čtvrtou osobností, která vytvářela jeho tradice. O získané vychovatelské zkušenosti se opíral i při své instruktorské činnosti.

VENTO, Domenico

* 1867

Italský spisovatel a tyflop.

Narodil se na Sicílii. Záhy přišel o zrak. V Ústavu pro nevidomé v Miláně získal základní vzdělání. Již v této době se projevoval literárně. Psal menší literární formy. Pro další vzdělání byl v Ústavu pro nevidomé v Paříži. Zakotvil jako učitel v zařízení, kde byl dříve žákem. Věnoval se vyučování italštiny a literatury.

VESTERGARD-POULSENÓVÁ, Dorte

* 1969

Dánská pěvkyně.

Zpěv byl této nevidomé ženě již od dětství důležitou součástí jejího života. Již jako dítě se účastnila muzikálů. Na střední škole zpívala roli Panny v Mozartově Kouzelné flétně a začala vystupovat i sólově. Po absolvování gymnázia studovala hudbu na PF v Silkerborgu. V r. 1999 absolvovala Hudební akademii v Esbjergu. Poté studovala zpěv soukromě u operní pěvkyně Sten Byriellové a později u Helene Gjerrisové.

Účastnila se mnoha mezinárodních festivalů hudby, pořádá samostatné koncerty. Zpívala i v Praze, kde se posluchačům představila v Čínské flétně Poula

Schirrbecka a ve dvou áriích Cherubína z Figarovy svatby W. A. Mozarta.

Dánská mezzosopranistka je vynikající interpretkou, její hlavní předností je schopnost a dovednost vyjádřit se, podat příběh a dále mimořádně krásná barva a rozsah jejího hlasu. Radost a potěšení z hudby jsou pro ni nejdůležitější věci v životě. V budoucnosti miní dále rozvíjet svůj talent, vytyčit si nové cíle a zachovat si důvěru, že nic není nemožné.

VEVERKA, Miroslav

(umělecké jméno LOUIS SAVART)

* 6. 3. 1871

Vynikající český hornista a pěvec.

Narodil se v Olomouci jako syn příručího v knihkupectví. Ve třetím roce života oslepl a po smrti otce se stal částečným sirotkem. Oš navštěvoval nejdříve ve svém rodišti. Při přijetí do ústavu v Brně (1884) učitelé byli spokojeni s jeho vědomostmi. Po doplnění všeobecného vzdělání a základech hry na hudební nástroje z ústavu odešel již v r. 1887. V hudbě byl žákem R. Bauera. Projevoval nejen pasivní hudební nadání, ale především poutala pozornost jeho brilantní hra a nadání pro žesťové hudební nástroje. Mimoto výborně zpíval.

Jako částečný sirotek získal nadační bezplatné místo v pražském Klarově ústavu pro nevidomé. Tam mu bylo umožněno docházet na konzervatoř, kde se věnoval hře na lesní roh. Studium dokončil s nejlepším prospěchem. Po absolutoriu ústav opustil, aby se věnoval koncertní činnosti. Kritiky ho označovaly za schopného a citlivého hudebníka. Koncertoval také v Brně, kde si ho byl poslechnout i jeho bývalý učitel R. Bauer. Spokojeně prý pokyvoval hlavou.

Veverka se odstěhoval a trvale žil ve Vídni, v městě slavných hudebních skladatelů. Jeho hra na lesní roh byla na tak vysoké úrovni, že mu umožnila turné do Ruska a Itálie. Kritika v obou zemích byla velice příznivá.

V tomto rušném způsobu života se znovu zastavil, aby v r. 1913 dokončil studia sólového zpěvu. Vystupoval jako operní i koncertní pěvec (tenorista).

O tomto nevidomém hudebním umělci se shodou okolností nedochovalo více zpráv. Nevydržel na jednom místě, a tak není známo nic o jeho soukromém životě. Nepodařilo se ani zjistit, kdy a kde zemřel.

VEZIEN

Francouzský tyflopedit.

V r. 1898 vytvořil reliéfní písmo pro nevidomé. V praxi se neosvědčilo. Jeho podstatu ani formu neznáme. Jeho snaha je příkladem, že se někteří učitelé ani v této době nesmířili s Braillem.

VIDAKOVIČ, Alba

* 1914

† 1964

Jihoamerický hudebník. Podle spolehlivých pramenů byl nevidomý. Je mimo jiné autorem kompletní bibliografie děl Fryderyka Chopina.

VIDAL

* 1832

† 1892

Francouzský sochař.

Již jako dítě vynikal v kreslení a modelování. Nejlépe se mu později dařilo jako sochaři. O zrak přišel náhle ve svých 22 letech, tj. v době, kdy již byl autorem několika známých soch. Přes svou slepotu výtvarné tvorby nezačal. Jeho díla však získala jiný výtvarný rozměr.

VIEHWEGER

* 1769 (prosinec)

Narodil se v Mohrungen (Německo). Při dětských hrách vrhání skleněných koulí jednu z nich úmyslně hodil na zem a ta se roztránila. Její úlomek mu vnikl do oka. Po prodělaném zánětu přišel i o druhé oko.

Začal se jako samouk úspěšně učit hře na klavír. Pro své hudební nadání a houževnatost brzy vynikl. Později hrál takřka na všechny hudební nástroje, ke kterým měl přístup, avšak nejlépe ovládal hru na klavír a tehdy módní harfu. Noty pro nevidomé hudebníky neexistovaly. Hrál, co mu lidé předzpívali a tvořil k těmto melodiím harmonické doprovody.

Chodil bez průvodce. Říkal, že cítí tlak vzduchu a odrazy zvuků vlastních kroků, v sousedství velké předměty a našel lehce každý jemu známý prostor. Představy o prostoru si vytvářel rychle a dovedl si je pamatovat. Rovněž byl samostatný při vykonávání různých sebeobslužných prací.

Překvapivě měl mnohé vědecké znalosti, které získával pozorováním i odposlechem a pobytem

v přírodě. Měl i základní znalosti ze zeměpisu. Rozuměl a dovedl vytvářet některé abstraktní pojmy. Z pozorování získal dokonce mnohé nepředpokladané dovednosti, například navlékání nití do jehly.

VIERLING, Otto

* 1886

† 1947

Učitel hudby. Později se stal zakladatelem výroby a distribuce slepeckých pomůcek v Německu.

Od dětství byl nevidomý. Věnoval se hudbě. Později ho však více zaujaly problémy s nedostatkem slepeckých pomůcek. Protože již od dětství tíhnul také k technice, nakonec tento zájem zvítězil.

VIERNE, Louis

* 1868

† 2. 5. 1937

Zasáhl zásadním způsobem do novodobé francouzské varhanní hudby. Jeho skladby jsou pevnou součástí programů mnoha světových varhanních virtuosů i součástí učebních osnov konzervatoří.

Narodil se jako nevidomý. Absolvoval Národní ústav pro mladé slepce v Paříži. Hru na varhany a kompozici studoval u C. Francka a Ch. Widora na Pařížské konzervatoři. Jako třicetiletý se stal varhaníkem v pařížské katedrále Notre Dame a od r. 1911 i profesorem hry na varhany ve věhlasném ústavu Schola cantorum, slavnějším než Pařížská konzervatoř. Jeho žáky mimo jiné byli M. Dupré a N. Boulangerová.

Vierne vykonal četné koncertní cesty po Evropě i v zámoří. Snad největší umělecké úspěchy sklízel v Americe. Jeho skladby pro varhany jsou vesměs mimořádně technicky náročné, je vidět snahu o co nejhojnější uplatnění novoromantických a impresionistických harmonických prvků a barevných kombinací při volbě rejstříků. Některé pravověrné varhaníky pobuřovaly světské náměty Viernových skladeb, ale zrovna tak i jejich virtuozní technika. Z jeho díla uvádím alespoň tyto: Tanec bludiček a preludů, Hymnus slunci, Večerní hvězdy, Svit luny aj. Jsou ve varhanní tvorbě něčím zcela novým. Z další skupiny to je např. Symfonie pro varhany. Dále napsal Velkou mši, skladby klavírní a komorní. Jeho skladby obsahují učební osnovy snad všech konzervatoří.

Zemřel přímo na koncertě při předvádění jedné ze svých skladeb raněn mrtvicí.

VIGOTSKIJ, Lev Semjonovič

* 1893

† 1934

Ruský tyflopsycholog.

Významně přispěl k obohacení tyflopédie. Byl zastáncem nového pojetí tyflopédie. Napsal sborník *Otázky defektologie*, kde usiluje o nové pojetí osobnosti nevidomého. Zavádí zdůraznění tyflopsychologie i jiných odvětví tyflogologie. Ta je neoddelitelnou součástí defektologie i nauky o člověku. Nevidomý je nejdříve člověkem, a potom je člověkem specifickým. Nejdříve je třeba nevidomého studovat jako člověka, potom i jako těžce zrakově postiženého. Vigotskij obhájí lidskou důstojnost nevidomého člověka. Dospěl k zajímavému závěru hodnocení závažnosti slepoty. Odmítá názor, že slepota je nejtěžší zdravotní postižení. Aktivní spoluzití v běžné společnosti formuje nevidomého k normálnímu životu.

Jako jeden z prvních psychologů dokazuje, že zvýšené schopnosti nejsou mechanickým důsledkem ztráty zraku, ale výsledkem jejich intenzivního používání. Významný je plnohodnotný rozvoj řeči, který umožňuje rozvoj abstraktního myšlení.

Zasazoval se pro integrované vzdělávání nevidomých. Varuje před verbalizmem ve výchově. Zabývá se deformacemi vztahů příčiny a důsledku. Klade důraz na spolupráci nevidomých s vidomými, a to již od dětství.

VIKTOROV, Vladimír A.

* 27. 6. 1893

† 1978

První předseda VOS.

Narodil se v okrese Kostroma. Ve svých 22 letech za bojů v první světové válce oslepl. Po válce začal pracovat v tehdejší Petrohradě,^{*)} kde založil pěvecký sbor, v němž zpívali především nevidomí. Podílel se na vydávání časopisu *Naša žizň*. V r. 1925 se stal předsedou VOS.

*) V letech 1914–1924 Petrohrad, 1924–1991 Leningrad, od 1991 Sankt Peterburg

VILLEY, Pierre

* 1879

† 24. 10. 1933

Patří mezi nejpřednější francouzské historiky. Jinde je známý svými pracemi z psychologie a pedagogiky nevidomých.

Narodil se v Caën jako syn univerzitního profesora. Oslepl ve svých čtyřech letech. Základní i středškolské vzdělání nabyt na školách v místě bydliště.

Později byl přijat do Národního ústavu pro mladé slepce v Paříži, odkud docházel studovat na vysokou školu pedagogickou. Studium filozofie na Sorbonně dokončil doktorátem v r. 1908. Znamení práce La Fontainovy bajky, v níž použil nové prameny, rozhodla o tom, že bude literárním historikem. Již za studií se začal věnovat svému celoživotnímu dílu, studiu o slavném humanistovi Montaignovi, kterému věnoval několik rozsáhlých prací. Ty ho proslavily i mimo Francii. Prostudoval všechny Montaignovy spisy i mnoho dalších spisovatelů latinských, řeckých, francouzských i anglických, z nichž použil několik tisíc citátů. V žádné z těchto prací se nenachází zmínka o autorově slepotě.

Druhou oblastí Villeyovy činnosti je problematika života a kultury nevidomých. Slučuje v nich nejen vlastní pozorování, ale také pozorování jiných i studium specifických otázek psychologie a noetiky nevidomých. Jeho prvním dílem tohoto okruhu je Svět slepých (1914). Český překlad od osleplého profesora Fr. Grepla vydala r. 1940 pracovní komise učitelů nevidomých, kde tuto záležitost preferoval R. Vejmělek. Dílo je na tehdejší stav vědomostí o popisovaných oblastech mimořádně novátorské, včetně nově pojaté koncepce. Zajímavé jsou např. autorovy závěry o smyslovém vnímání aj. Ve své době se dílo řadilo k těm nejlepším.

Druhou knihou, věnovanou problematice nevidomých, je Pedagogika slepců (1922). Vyšla rovněž v českém překladu Fr. Grepla v r. 1939. Zabývá se všemi otázkami výchovy a vzdělávání nevidomých, které ve své době – ale i perspektivně – považoval Villey za důležité. Podporuje docházku nevidomých do běžných škol, zabývá se přípravou učitelů nevidomých.

Třetím Villeyovým spisem tohoto oboru je Nevidomí ve světě vidomých (1927). Tato kniha nebyla přeložena do češtiny. Autor se v ní zabývá společenským postavením nevidomých. Zpracovává témata: slepota a co si o ní myslí svět, společenské postavení nevidomých v zemích necivilizovaných, slepota v zrcadle literatury a přizpůsobování nevidomých společenskému prostředí.

P. Villey byl profesorem na univerzitě v rodném Caën. Tím více je obdivuhodná jeho píle i metodika vědecké práce, ale neopomenutelně i rozsah díla, které vznikalo mimo jeho pracovní povinnosti.

I jako věhlasný vědec si našel čas pro aktivity ve společenských organizacích nevidomých. Řadu let byl tajemníkem Společnosti Valentina Haüye. Věnoval jí

peněžitě částky spojené s devíti cenami Francouzské akademie, které mu byly uděleny. Výkon těchto funkcí ho vlastně stál i život. Zahynul při železničním neštěstí při cestě na poradu do Paříže.

Byl rytířem a později důstojníkem čestné legie, čímž mu francouzská společnost projevila tu nejvýznamnější poctu. Jeho dílo s tyflopédickým zaměřením bylo jistě mohutným přínosem pro vznik soudobé tyflogopedie jako pedagogické vědy, což není jasné mnohým tyflogopedům ještě dnes. Nedisovme se, vždyť vlivem nepřiměřené biologizace disciplíny v předcházejících desetiletích se do studia vloudila přemíra medicínských pojmů i kategorií, které tyflogopedii posunuly někam jinam.

Několika Villeyovými vztahy do současnosti se zabývají některé příspěvky autora této encyklopedie. Píši v nich, že není vhodné Villeyovy názory v současné době přebírat jako učební látku pro studenty. Od vydání těchto odborných spisů uplynulo mnoho času, tyflogopedie u nás prošla i obdobím velkého vlivu sovětské tyflogopedie a v současné době čerpá ze světových poznatků. Ty se jednoznačně staví za zhodnocení Villeyova díla pouze z hlediska tehdejší konkrétní situace. Historicky je však jeho dílo významné a patří do základních kamenů moderní vědy o praxi i teorii výchovy a vzdělávání nevidomých.

VINGLÁREK, Jan

* 22. 10. 1873

Učitel ladění klavírů v Ústavu pro nevidomé v Brně.

Narodil se v Nivnici. Do Ústavu pro nevidomé v Brně byl přijat jako sirotek na nadační místo v r. 1882. Ve škole prospíval především v pracovních činnostech. Nezaostával ovšem ani v předmětech všeobecně vzdělávacích. Kromě ladění se vyučil také dvěma řemeslům (kartáčník a vyplétač židlí). Ústav opustil v r. 1895, aby se živil laděním klavírů.

Po vystoupení z ústavu zůstal v Brně a bydlel v soukromí. Prožíval krušné začátky, protože jako nevidomý se po městě obtížně orientoval. Ředitel ústavu jeho situaci sledoval. Přijal ho jako dělníka. Později se uchytil u firmy Buchta na výrobu klavírů jako ladič. Zde nabyt velké zkušenosti. Ředitel Špička ho proto v roce 1919 přijal jako učitele ladění. V ústavu působil

do roku 1936. Kromě několika zdatných ladičů si vychoval svého nástupce Františka Podluckého.

VIŠNÍČ, Filip

* 1767

† 1834

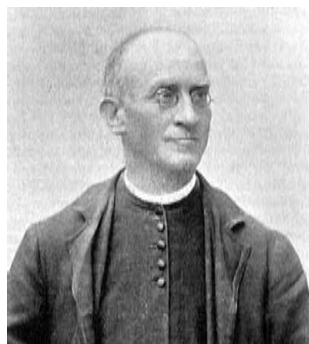
Srbochorvatský nevidomý guslar.

VITALI, Luigi

* 20. 12. 1836

† 6. 11. 1919

Ředitel Výchovného a vzdělávacího ústavu pro nevidomé děti v Miláně.

Narodil se v Belanu jako devátý ze sedmnácti dětí. Vyrůstal v hluboce katolicky věřící rodině, ale dbalé na otevřenost k liberální kultuře. Byl obklopen živým a podnětným rodinným prostředím. Své vzdělávání zahájil v OŠ svého rodiště a následně přestoupil do školy Calchi Taeggi v Miláně, kde navštěvoval první dvě gramatické třídy. V r. 1849 vstoupil do semináře San Pietro Martire. Zde byl chovancem po dobu čtyř let a měl možnost navštěvovat kurzy, které vedli představitelé pokrokového milánského kléru.

V r. 1853 arcibiskup nařídil odchod liberálních docentů kvůli jejich zapletení se do událostí tzv. Pěti dní v r. 1848 a pro jejich sympatie k rosminianizmu. Velká část ze 120 studentů r. 1854 uveřejnila prohlášení Reformy: Pryč s frátry – Bůh to chce. Po nezdaru akce L. Vitali přestoupil do Filosofického semináře v Monze. V r. 1855 přijal první tonzuru a po završení filozofických studií přešel do semináře v Miláně, kde byl později vysvěcen na kněze.

V r. 1860 začal spolupracovat s redakcí deníku Conciliatore, který podporoval proces italského sjednocení a řešil problémy sporů mezi státem a církví. V r. 1860 se stal členem Církevní společnosti pro kulturu (Società Ecclesiastica di Cultura). V r. 1863 se Vitali podílel na založení nového deníku Il Carroccio (Válečný vůz). Deník vydal prohlášení, v němž odsuzuje nekompromisní klerikalismus. Liberální prohlášení deníku bylo okamžitě dáno na index a přisouzeno peru Luigi Vitaliho.

Perspektiva, že zůstane vyhnancem na skromném poslání, ke kterému byl povolán v r. 1859 na faru San Stefano, ho podnítila k rozhodnutí přijmout místo

inspektora Ústavu pro nevidomé děti v Miláně, které mu bylo nabídnuto v r. 1876. Vitali si uvědomil odpovědnost, která patří k této funkci. Nejdříve váhal, ale nakonec nenastoupil na faru, ale přijal činnost mezi nevidomými dětmi.

Jmenování nového ředitele bylo ratifikováno na zasedání rady r. 1876 a od tohoto momentu péče o ústav pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí nabyla v životě Vitaliho absolutní důležitosti. Především se snažil, aby byla dobročinná aktivita institutu stále známější, aby se dětem dostalo laskavé podpory Miláňanů a aby byly vytvořeny podmínky, které by účinným způsobem odpovídaly požadavkům chovanců. Jeho snahou bylo vytvořit a udržet kolem ústavu atmosféru náklonnosti.

Důsledkem početných aktivit ředitele Vitaliho (konference, školské zkoušky, veřejné koncerty chovanců, dobročinné akce) byl pravidelný příliv pozůstalostí a darů, které se prokázaly jako základní pro existenci ústavu a umožnily realizovat důležité aktivity (otevření Mondolfiho Útulku v r. 1877 určeného k přijetí dospělých nevidomých osob, které po materiální stránce nebyly schopné zabezpečit ani samy sebe).

L. Vitali si byl vědom, že nemá potřebnou tyfopedickou přípravu. Od počátku svého působení se proto snažil vyplnit tuto mezeru studiem a cestami do zahraničí. V r. 1877 navštívil švýcarské ústavy v Lausanne, Bernu a Curychu. Bedlivě pozoroval jejich provoz a výchovné metody. Za stejným účelem se r. 1878 zúčastnil Mezinárodního kongresu učitelů, který se konal v Paříži. Při této příležitosti měl možnost vyniknout mezi účastníky tak, že byl povolán jako člen ustanovujícího výboru národního kongresu dobročinnosti, který se měl konat v následujícím roce v Miláně. Jako člen výboru byl Vitali pověřen sestavením průzkumu o vlivu milánské dobročinnosti na stav výchovy nevidomých dětí. Výzkum v lombardském hlavním městě na sklonku 19. století vynesl Vitalimu titul kavalíra italské koruny.

Mezitím Vitali prohluboval své tyfopedické znalosti studiem nové metody pro zlepšení komunikace mezi vidomými a nevidomými lidmi. Výsledkem studia byl mimo jiné i vynález hustého inkoustu, který se mohl užívat při tvorbě reliéfního písma i tisku. Po jeho nanesení na papír a zaschnutí vznikla reliéfní písma.

V oblasti výchovy se Vitali domníval, že „...intelektuální vlastnost nevidomého by měla být stejná jako vidomých, a tedy by nemělo existovat odvětví vědomostí, ve kterém by nevidomý, umístěn do vhodných podmínek, nemohl dosáhnout až na ty nejvyšší vrcholy“. Z tohoto důvodu podstoupil kromě literárního

a manuálního také hudební vzdělání, obzvláště vhodné pro nevidomé. Poukazoval na úspěchy veřejných vystoupení v Itálii i v zahraničí brilantními výkony žáků, kteří byli více obdařeni hudebním talentem.

Ústav pro nevidomé v Miláně se mohl prezentovat jako centrum průkopnické výchovy na prvním národním Kongresu pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí ve Florencii v r. 1883. Při této příležitosti byl Vitali jmenován kavalírem italské koruny (cavaliere ufficiale della corona d'Italia).

Ocenění Cavaliere della corona d'Italia obdržel Vitali již dříve. O dva roky později se Vitali zúčastnil mezinárodního kongresu v Amsterdamu (1885). Při této příležitosti představil několik alb reliéfních zeměpisných map vyrobených „reliéfním inkoustem“. Je přesvědčen, že „hlavním cílem tyflopédie by měla být komplexní výchova nevidomého dítěte s možností osvojení si umění a nějaké užitečné profese“.

V r. 1884 se Vitali postaral o otevření dílen, ve kterých byli zaměstnáni nevidomí dělníci, a tím jim vlastně zabezpečil pracovní příležitost.

Vitali se účastnil jak jednání o koupi pozemku pro stavbu nové budovy, tak i provedení tohoto díla. Nová budova byla otevřena v r. 1892 za přítomnosti krále Umberta a královny Margherity. Vitali byl jmenován komturem italské koruny.

V r. 1901 se v Miláně konal IV. národní kongres italských učitelů působících v ústavech pro výchovu nevidomých. Při této příležitosti začal Vitali vydávat týdeník s názvem Život nevidomých. Pro Mellovu Encyklopedii zpracoval několik hesel.

Na počátku 20. století Vitali pomýšlí na vhodnou příležitost pro otevření internátu, do kterého by byly přijaty děti ve věku 4–8 let. Tato iniciativa se začala realizovat v r. 1905, byli přijati první chovanci do stávajícího ústavu. O dva roky později, za přispění Výboru dam, se započalo se stavbou. V r. 1908 byla dokončena, a v r. 1910 pojmenována po Vitalim.

Luigi Vitali vykonával funkci ředitele ústavu do r. 1914, kdy podal demisi ze zdravotních důvodů a svému věku. Byl jmenován čestným a poradním rektorem ústavu po boku nového ředitele Pietra Stoppaniho. V r. 1916, u příležitosti svých osmdesátin, obdržel Grande medaglia d'oro civica (velkou zlatou městskou medaili).

VITUŠKIN, Anatolij Grigorjevič

* 1931

Ruský matematik.

Narodil se v Moskvě. V patnácti letech oslepl. Střední vzdělání nabyt na tzv. vojenské škole. Nechal se

zapsat ke studiu na Moskevskou univerzitu, kde studoval matematiku. Již jako student přicházel s originálním řešením některých matematických problémů. V roce 1959 získal doktorát z matematiky a fyziky. Od r. 1965 pracoval na matematickém institutu. Je autorem asi 40 vědeckých prací.

VIVES, Juan Luis

* 6. 3. 1492

† 6. 5. 1540

Španělský humanista, filozof a pedagog.

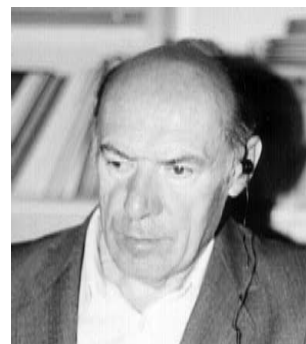
Většinu života trávil v cizině.

Stoupenec platónsko-augustinské filozofie, odpůrce scholastiky a Aristotela. V teorii poznání antipoval empirickou metodu F. Baciba. Doporučuje poznávací metodu založenou na zkušenostech. Zasadil se o vzdělávání žen. Svými názory ovlivnil Komenského. Mimo několika jiných závažných prací je i autorem spisu O udělování almužny. Zmiňuje se v něm o tom, že slepce by bylo možné zaměstnat užitečnou prací a nejen podporovat almužnou. Mohli by se zabývat zpěvem, hudbou, soukenictvím, foukat kovářské měchy, vyrábět bedny, koše, ptačí klece, navíjet přízi atd. Spis vyšel nejprve ve francouzštině r. 1525 a o pět let později ve španělštině. Zaujal natolik, že byl do němčiny přeložen v r. 1533.

VIZVÁRY, Jozef

* 12. 7. 1936

Učitel v ZŠ pro nevidomé v Levoči, později působil na učňovské škole, posléze byl ředitelem Rehabilitačního střediska pro dospělé nevidomé osoby v Levoči, na jehož tvorbě základní koncepce se podílel.

Narodil se v obci Čáry v rodině rolníka. Následkem infekční choroby v době druhé světové války postupně začal ztrácet zrak. Školní docházku v místě bydliště vyměnil za Výchovně vzdělávací ústav pro nevidomé v Levoči. Po dokončení základního vzdělání pokračo-

val v letech 1951–1954 ve studiu na gymnáziu tamtéž, 1954–1958 na VŠP v Bratislavě. Původní aprobaci dějepisu a občanská výchova si rozšířil o matematiku.

Jako učitel nastoupil do ZŠ pro nevidomé v Levoči (1958). V následujícím školním roce přešel do učňovské školy tamtéž. Svě žáky ctil jako osobnosti. Studium při zaměstnání si rozšířil své vzdělání o speciální pedagogiku, kdy také získal doktorát. V r. 1976 byl pověřen vedením nově otevřeného Rehabilitačního střediska pro později osleplé v Levoči. Po úspěšných letech se této funkce vzdal, ve středisku působí jako učitel.

Po celou dobu se věnoval tvorbě učebnic a publikační činnosti.

Od r. 1956 pracoval v hnutí nevidomých a slabozrakých jako funkcionář, včetně nejvyšších funkcí.

Za své pedagogické působení byl oceněn několika vyznamenáními.

VLASÁKOVÁ, Alena

* 29. 5. 1948

Vynikající česká klavírní pedagožka a pianistka.

Narodila se v Brně v rodině se širokým uměleckým zázemím (ballet, literatura, hudební a výtvarné umění). Již v útlém dětském věku projevovala zájem o hudbu, zpívala a hrála na klavír. Ve dvou letech oslepla a po několika operacích se objevil malý zbytek zraku na jednom oku. I tento zbytek se pozvolna zhoršoval. Do školy nastoupila ve svém bydlišti. Strávila zde čtyři roky.

LŠU začala navštěvovat v r. 1955. Zrak se však dívka i nadále pozvolna ztrácel. Učitelé LŠU v Brně-Židenicích si nevěděli rady s talentovaným a spontánně muzicírujícím děvčátkem s dalekohlednými brýlemi. Rada slabozrakého učitele J. Smýkala, aby se skladbám učilo z paměti, se všem jevila jako mimořádně náročná. Ale dařilo se nečekaně lehce. V hudební nauce při psaní not nebyly při používání dalekohledných brýlí větší problémy. Přesto byla její klavírní výuka po prvním roce docházky vzhledem ke zrakové vadě ukončena.

Zrak se jí nadále ztrácel, bylo třeba zasáhnout. Maminka se nechala přesvědčit, aby svou nadanou dceru přihlásila do ZŠ pro nevidomé a slabozraké žáky v Brně. Ve třídě pro slabozraké žáky však nepo-

byla dlouho. Byla přeřazena do třídy pro nevidomé. Ve sborovém zpěvu a po čase i ve hře na klavír byla žákyní nevidomého učitele Rudolfa Krchňáka. Ve své pili neustávala, a tak brzy patřila mezi nejlepší, s perspektivou studia na konzervatoři. S úspěchem vykonala přijímací zkoušky na SHŠI pro zrakově postiženou mládež v Praze. Navštěvovala ji v letech 1963–1968. I zde patřila k nejlepším studentům. Hru na klavír studovala u Jaromíra Kříže. Jako druhý nástroj vystudovala hru na flétnu. Po maturitě přestoupila na Brněnskou konzervatoř do třídy Inessy Janíčkové. Absolvovala v r. 1969. Ve studiu klavírní hry pokračovala na JAMU v Brně pod vedením vynikajícího českého pianisty prof. dr. Otakara Vondrovce. Absolvovala s vyznamenáním. Její absolventský koncert přinesl mimořádný ohlas obecnosti i odborného hudebního tisku.

V pravidelné sólové koncertní činnosti i v klavírním duu s Evou Krámskou pokračovala až do roku 1998. Vystupovala u nás i v zahraničí, spolupracovala s Českým rozhlasem i televizí, kde vznikl např. dokument o její umělecké práci, nazvaný Jak vychází slunce. Četné kritiky jejích koncertů přinesly velmi pochvalná hodnocení.

V roce 1968 nastoupila na základě úspěšného konkurzu jako učitelka do LŠU Jaroslava Kvapila v Brně, kde její žáci za krátkou dobu vynikali úspěchy v celostátních i mezinárodních klavírních soutěžích. Řadu let zde vykonávala funkci vedoucí klavírního oddělení a přednášela na mnoha pedagogických seminářích o nových metodách pedagogické práce. Stala se posléze ústřední lektorkou přednášející o nejprogresivnějších směrech klavírní pedagogiky při zavádění nové koncepce výuky hry na klavír u nás a v r. 1981 vystoupila na semináři pro klavírní pedagogy v pražském Rudolfinu, kde byla její práce přijata s bouřlivým nadšením.

Od roku 1968 se soustavně věnovala výuce předškolních dětí. Spolu se svým prvním manželem, Polákem Andrzejem Andraszewskim, který vyučoval v téže škole, vystupovala na četných klavírních koncertech. Po absolvování JAMU v Brně se její pedagogická práce rozšířila o externí působení na téže škole při výuce vyučovacího předmětu Klavírní praxe. Věnovala se posluchačům kompozice, zpěvu, hry na akordeon, housle a violu.

V té době získali její žáci na LŠU mnohá ocenění v soutěžích: první i další ceny v ústředním kole celostátní klavírní soutěže, řadu diplomů na několika ročních soutěžích Virtuosi per musica di pianoforte v Ústí nad Labem, kde jí porota mnohokrát udělila diplom za mimořádně úspěšnou přípravu žáka,

a Diplom pro nejúspěšnějšího československého hudebního pedagoga.

Na základě úspěchu v konkurzu na místo učitele hry na klavír nastoupila v r. 1982 na konzervatoř v Pardubicích, kde působila v následujících deseti letech také jako pedagožka metodiky, vyučovatelské praxe a dějin a literatury klavíru. V té době se podílela na vypracování učebních osnov pro výuku metodiky klavírní hry. Její žáci dosáhli opět významných úspěchů na klavírních soutěžích a byli přijímáni ke studiu na vysokých školách.

Sólovou koncertní činnost začala kombinovat s vystupováním v klavírním duu, které sklídilo mimořádný ohlas např. na Přehlídce českého koncertního umění ve Smetanově síni v Praze.

Po sňatku s Josefem Vlasákem (1983) se přestěhovala z Pardubic do Prahy. V roce 1984 se jí narodila dcera Hana. V koncertní ani pedagogické činnosti však neustala. I svůj odborný rozhled si prohlubovala na několika mistrovských kurzech a zahraničních stážích. Úspěšně pracovala jako lektorka při kurzu nevidomých a slabozrakých učitelů hudby v r. 1987, a později ještě několikrát vedla pedagogické semináře studentů Deylovy konzervatoře v Praze. Zasedala v porotách Mezinárodní interpretační soutěže nevidomých a slabozrakých hudebníků v Mariánských Lázních, v Praze atd.

Hudebně pedagogická činnost se stala její doménou. Od r. 1990 vyučuje jako interní pedagožka na JAMU v Brně, i na AMU v Praze. Je docentkou klavírní hry a vyučuje též klavírní metodiku, pedagogický seminář a vyučovatelskou praxi. Její studenti klavírní hry jsou laureáty řady mezinárodních klavírních soutěží (Jan Jirský, Martina Merunková, Ondřej Hubáček) a z jejich dlouholetých žáků se stali renomovaní koncertní umělci i klavírní pedagogové vysokých škol a konzervatoří, či přední učitelé v základních uměleckých školách. Vede Metodické centrum JAMU, v němž se konají kurzy postgraduálního studia učitelů ZUŠ, konzervatoří i vysokých škol. Vyučuje rovněž v obdobném Metodickém centru na AMU.

Je autorkou několika projektů pro zkvalitnění vyučování hry na klavír. Věnuje se i zahraničním studentům, kteří přijíždějí na stáže do její klavírní třídy.

Zasedala v mezinárodních porotách klavírních soutěží: na Mezinárodním festivalu mladých pianistů v Polsku, Piano Košice, Vicenza, Vídeň, Lonigo, Kyjev atd., v naší zemi soutěže konzervatoří, soutěže ZUŠ, Prague junior note, Virtuosi per musica di pianoforte. Výsledky své práce publikuje v odborném tisku i v knižní podobě. Jsou to především tři práce, které se vesměs zabývají metodikou vyučování hry na

klavír: Komplexní estetická výchova klavíristů; Počáteční vyučování klavírní hry; Klavírní pedagogika I. – elementární stádium (vysokoškolské skriptum). Obsahově nejzávažnější publikací je Klavírní pedagogika – první kroky na cestě ke klavírnímu umění (2003).

A. Vlasáková měla vždy vztah k hudební pedagogice a s nadšením se podělila o své zkušenosti na seminářích u nás, ale i v Rakousku, Itálii, Polsku, Německu, Velké Británii, Ukrajině a na Slovensku. Vyučuje na mezinárodních interpretačních kurzech v Itálii, v Rakousku, v Polsku a na Ukrajině. V ČR např. na mistrovských kurzech Prague Summer Academy na AMU či na kurzech Audaces fortuna iuvat.

Dostalo se jí několika významných ocenění, z nichž uveďme alespoň ministrem školství udělenou medaili prvního stupně za pedagogiku v roce 2000.

VODA, Hynek

* 18. 11. 1902

† 15. 3. 1940

Vynikající český citerista, hudební pedagog a varhaník.

Narodil se v Lažánkách u Tišnova jako nevidomý. Neúplné základní vzdělání nabyt v pětileté škole Zemského výchovně vzdělávacího ústavu pro nevidomé děti v Brně, kam byl přijat v r. 1911. Vyučil se kartáčníkem a ladičem klavírů. Měl mimořádné hudební nadání, které však nedovedl využít k samostatné existenci. Trpěl také těkavými pohyby rukou a hlavy. Ve hře na citeru byl žákem nevidomého virtuosa J. Jemelíka, varhany studoval u L. J. Kubíčka. Během pobytu v ústavu ztratil oba rodiče a když měl být propuštěn jako připravený kartáčník, ladič klavírů a hudebník, nastal problém s jeho samostatnou obživou. K výkonu výroby kartáčů ani k ladění klavírů neměl dost manuální zručnosti a navíc jako těžký introvert a samotář neměl dost aktivity samostatně se žít.

Pro své mimořádné hudební dovednosti ve hře na citeru a varhany byl po nezdařeném ročním pokusu o samostatnou existenci v r. 1924 přijat do téhož ústavu jako učitel hry na varhany a citeru. Zároveň působil jako varhaník v ústavní kapli. Připravil několik nevidomých varhaníků, kterým ředitelství ústavu našlo působiště v některém z kostelů. V ústavu tak působil úspěšně do r. 1939, kdy bylo nutno přikročit k omezení rozsahu i obsahu činnosti ústavu, jelikož německá okupační policie zabrala budovu ústavu, který byl přesunut do provizorních prostor zaopatřovacího ústavu pro dospělé nevidomé osoby v Chrlicích u Brna.

H. Voda, bydlel po celou dobu svého zaměstnání v budově ústavu. Za jeho pedagogickou činnost mu bylo poskytováno ubytování, šatstvo a strava. Dostával jen malé částky na zakoupení nejn nutnějších osobních potřeb.

VOGEL, Franz Walter

* 9. 11. 1875

† 23. 5. 1927

Organizátor kultury nevidomých občanů Hamburku a okolí.

Narodil se v Chemnitz. Pocházel ze zámožné rodiny. Ve 12 letech oslepl.

Byl neobvykle pilný i jako podnikatel. Založil knižní vydavatelství, ve kterém se tiskly převážně knihy s literárními texty a hudebniny v Braillově písmu. Těmto tiskům byla věnována zvláštní pozornost. Z produkce tiskárny vznikla známá knihovna, která prodávala a půjčovala knihy i do zahraničí.*¹⁾

Vogel patřil ke třem zakládajícím členům slepeckého spolku pro Hamburk a okolí, který vznikl v roce 1909. Od r. 1921 až do své smrti byl jeho významným představitelem. Podílel se rovněž na jeho hospodářské prosperitě.

*¹⁾ V *Knihovně historických svazků odd. DTI TMB se nachází několik desítek výtisků*

VOKOUNOVÁ, Božena

(viz PONCOVÁ-VOKOUNOVÁ)

VOLEJNÍK, Rudolf

* 17. 11. 1951

Učitel v Ústavu translologie FF UK v Praze (1980 až 1999), od roku 1999 učitel konferenčních tlumočnicků pro Evropskou unii, tamtéž, konferenční tlumočnick a překladatel.

Narodil se v Humpolci v rodině tesaře. Od raného dětství trpěl progresivní zrakovou vadou. Pro svou slepotu byl přijat do Ústavu pro nevidomé děti v Praze na Hradčanech – v r. 1954 do mateřské a v r. 1957 do ZŠ.

Prokazoval výjimečně dobré výsledky. S velkou chutí se věnoval hře na hudební nástroje. Už jako

dítě překypoval energií, která ho ze studia hudby na střední hudební škole pro mládež s vadami zraku (1966–1972, obor hra na klarinet) vedla ke studiu na FF UK v Praze (1972–1977), kde se věnoval ruštině a angličtině. Představoval si totiž, že bude provozovat dvě povolání: učit hře na hudební nástroje a cizím jazykům. Při studiu vynikal. V r. 1980 vykonal rigorózní zkoušky. V letech 1978–1983 studoval na Hudební fakultě AMU v Praze obor hra na klarinet.

Od r. 1980 pracuje na FF UK v Praze nejdříve jako odborný pracovník a od r. 1990 jako odborný asistent. Ovládá angličtinu, ruštinu a částečně polštinu a němčinu.

Již v dětství byl mimořádně dobrým čtenářem Braillova písma a později uživatelem Optaconu (v roce 1986 byl ministerstvem školství pověřen metodickým řízením učení běžného písma na speciálních školách pro nevidomé žáky).

Toužil po samostatnosti. Rád se po svém městě orientoval bez pomoci jiných, usiloval o plnou nezávislost osobní i názorovou.

Byl členem Ústřední rady zrakově postižených při SI (1984–1989), po odchodu Josefa Reinera se stal předsedou vysokoškolské komise. Později byl jedním z iniciátorů založení ČUNS (1989). Této organizaci věnoval všechn svůj um a průraznost. Unie měla prvky soudobých možností a moderního pojetí komplexní péče o nevidomé všech kategorií. Rovněž v mezinárodním hnutí nevidomých zaujal významné postavení.

Od sjednocení obou organizací, na které dříve nahlížel skepticky, se stal aktivním členem Republikové rady Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých v ČR. Je zástupcem České republiky v mezinárodních organizacích nevidomých.

Zvláště se zabýval rekonstrukcí Braillova písma k použití v počítačích. Spolu se třemi spolupracovníky navrhl novou kodifikaci Braillova písma pro český jazyk, která vstoupila v platnost začátkem r. 1995. Ve spolupráci s výrobcem slepeckých digitálních pomůcek Eureka a Aria přeložil do češtiny návěstí zařízení a uživatelskou dokumentaci.

Pozoruhodné je, že hudby nezanechal. Při své rozsáhlé mezinárodní i jiné činnosti se stačil připravovat na koncertní vystoupení, na nichž spoluúčinkoval s prakticky nevidomým klarinetistou Janem Budínem. Poslední koncert s orchestrem měl v r. 1989.

Volejníkovu publikační činnost uvádíme uspořádanou tematicky: příspěvky do časopisu Jednoty tlumočnicků a překladatelů, metodiky čtení pomocí Optaconu i řadu dalších časopiseckých příspěvků včetně časopisu Zora. Pořizuje překlady pro Karlovu

i Středoevropskou univerzitu. Téma diplomové a rigorózní práce: Jazyk veřejných mluvených projevů.

VOLLEUTNER

* 1796

† 1861

Roku 1851 se v Německu pokusil o výrobu reliéfního písma pro nevidomé pomocí hustého inkoustu posypávaného jemným práškem. Po zaschnutí bylo možné přechytit hmatem. Tento způsob se však pro svou nákladnost nerozšířil. Navíc se již v praxi začalo objevovat Braillovo bodové písmo.

VOLOŠČAKOV, A. V.

* 1890

† 1973

Ukrajinský básník.

Podle některých pramenů byl nevidomý. Zrak ztratil v době první světové války. Jeho tvorba je na Ukrajině dobře známá. Za literární činnost byl vyznamenán Znakem úcty.

VOSOBA, Miroslav

* 19. 5. 1918

† 4. 8. 1981

Ředitel učňovské školy pro nevidomé a slabozraké v Praze.

Narodil se v Březi jako syn rolníka. Do OŠ chodil v Klukách. Pokračoval ve studiu na reálce v Písku, kde maturoval v roce 1937.

V postpubertálním věku byl často nemocný. V r. 1939 mu zemřel otec a mládenec zůstal bez obživy. Živil se příležitostnými pracemi.

Trvalé zaměstnání se mu nepodařilo najít. O rok později nastoupil místo technického úředníka v Praze. Působil zde do r. 1945. Později přechází na ministerstvo školství, v jehož kompetenci byl i tehdejší Klarův ústav. Jako ministerský úředník mohl ve vedlejších zaměstnání pracovat v některé škole. Začal vyučovat v Karlíně, ale služebně přichází také na ředitelství Klarova ústavu, kde pomáhá tehdejšímu řediteli. Pedagogická práce ho bavila. Zaujala ho také práce ve Svazu mládeže.

V r. 1946 se jako ministerský úředník zúčastňuje stěhování ústavu do nové budovy v Krči. Tím se jeho rozhodnutí uskutečnilo. Ještě téhož roku se stal učitelem a v r. 1951 i ředitelem nově přeorganizované učňovské školy pro nevidomé.

Dokončuje své vysokoškolské studium na katedře speciální pedagogiky PF UK v Praze.

Největší snahou bylo nalézt nová řemesla. V tomto směru činil Vosoba mnoho pokusů, ale nakonec bez mimořádného efektu. Nově zavedl kurzy pro telefonisty (1954), kurzy základní rehabilitace pro později osleplé, kurzy masérů (1962) aj. V r. 1953 se konaly první závěrečné učňovské zkoušky, v r. 1956 zavádí čalounictví, v r. 1965 vycházejí první zámečníci, v r. 1969 první knihaři. Zkouší tkalcovství, pisaře, hrnčířství. Zavádí výrobu těsnění. V r. 1971 vycházejí první absolventi tříleté ekonomické školy.

Zúčastnil se přípravy nové koncepce středních škol pro nevidomé a slabozraké.

Jeho časopisecké příspěvky se zabývají problematikou nového typu školy, otázkami pracovních schopností nevidomých žáků, obsahem zavedených kurzů aj. Uvádím: Základní otázky obsahové přestavby učňovských škol pro zrakově defektní (Pracovní výchova, roč. II); Obsahová přestavba učňovských škol (Otázky defektologie, roč. VIII); Psychorehabilitace později osleplých osob (tamtéž); Nové směry ve výuce žáků s vadami zraku (tamtéž roč. IX); Pokračujeme ve vaší práci (sborník 100 let hradčanského ústavu pro nevidomé); Zvláštnosti pracovního vyučování na školách pro slepé a slabozraké (sborník Pracovní výchova); Ekonomická škola pro mládež s vadami zraku (Otázky defektologie, roč. 1975/76); K problematice školy pro děti se zbytky zraku (Otázky defektologie roč. XII); 30 let UŠI pro mládež s vadami zraku (1976/77) aj.

VRABEL, Jozef

* 8. 3. 1911

† 7. 5. 1964

Jeden z významných slovenských tyflopeditů, zakladatel slovenského slepeckého tisku.

Narodil se ve Spišské Nové Vsi v železničářské rodině. Chlapec byl nadaný, učení ve škole mu nepůsobilo žádné obtíže, a tak rodiče umožnili, aby mohl studovat. Vybral si

obor učitelství. V r. 1930 absolvoval učitelský ústav ve Spišské Nové Vsi.

Po dokončení studií se stal učitelem v Plešivci a potom v Ústavu pro nevidomé v Levoči. Nevidomým zasvětil potom celý svůj plodný život. Byl vynikajícím pedagogem, dovedl své žáky zaujmout.

Na Slovensku nebyla žádná slepecká tiskárna. Několik učebnic vytiskl ústav v Brně. První slovenský časopis pro nevidomé, *Naše světlo*, byl tištěn v Praze. J. Vrabel se s touto situací nehodlal smířit. Již v době druhé světové války se mu podařilo do ústavu zakoupit německý sázecí stroj typu Hinze. S tiskem nebylo možné začít, protože v této době nebyl k dostání potřebný zinkový plech na výrobu matric. Sázecí stroj musel zahálet. S Brnem ani s Prahou v tomto smyslu nemohl spolupracovat, jelikož Slovensko bylo samostatný stát. Jestliže nemohl knihy tisknout ani je jinde objednat, alespoň svým žákům hodně četl. Byl členem levočského ochotnického divadelního souboru a stejnou činnost podporoval i u chovanců ústavu.

Po skončení válečných událostí vedl po krátkou dobu školu. V r. 1948 dal konečně do provozu tiskárnu, která pracovala pro potřeby ústavu. Časopis v bodovém písmu *Naše světlo* začal vycházet pod jeho vedením a během času změnil název na *Náš život*. V r. 1960 připravil první neperiodickou přílohu *Nového života*. Nyní už bylo možné tisknout i vlastní knihy. Bylo toho málo, ale zato každý výtisk Vrabel odevzdával slavnostně a žáky byl přijat s nadšením, protože se někteří mohli prací v tiskárně účastnit. Jeden sázecí stroj nestačil, a proto se Vrabel obrátil na průmyslovou školu v Košicích se žádostí, zda by podle toho prvního vyrobili kopii. A skutečně se tak stalo. Nyní je ve Slepeckém muzeu v Brně. Zasloužil si, aby jeho jménem byla nazvána později samostatná slepecká tiskárna v Levoči. Nestalo se tak. Jméno zakladatele by se mělo skvít v titulu tiskárny.

V r. 1959 nastupuje jako v pořadí druhý ředitel učňovské školy pro nevidomé v Levoči. Vedení tiskárny se proto pro nedostatek času vzdal.

Jozef Vrabel byl také spoluautorem slovenského zkratkopisu v Braillově písmu.

VRÁNA, Karel

* 26. 1. 1926

† 30. 10. 1997

Vědecký výzkumný pracovník Československé akademie věd, vynálezce a konstruktér elektronických pomůcek pro nevidomé osoby. Vyškolicil též tři nevidomé programátory.

Narodil se v Němčicích na Hané jako syn rolníka. ZŠ absolvoval v místě bydliště. Poněvadž vlohy pro práci rolníka neměl, vyučil se radiomechanikem. Následovně studoval na průmyslové škole v Šumperku a později v Brně. Během studia navštěvoval Ústav moderních jazyků. Na studium si vydělával spoluprací s brněnskou továrnou MEZ. Navštěvoval korespondenční televizní kurzy.

Ve svých 24 letech se stal zaměstnancem Výzkumného ústavu rozhlasu a televize v Praze. Zde se setkal s novinkou, tj. čtecím zařízením pro automatizaci. Tato problematika ho zaujala. Reorganizací podniku přešel do Výpočetní a kontrolní ústředny spojů. V r. 1966 byl přeřazen do Vývojových dílen Československé akademie věd.

Paralelně se zaměstnáním studoval na Vysokém učení technickém v Praze, kde promoval v roce 1958. Přijal místo učitele na průmyslové škole slaboproudu.

Brzy se dostal do styku s vedením Klarova ústavu, kde poznal svou budoucí ženu, tehdy žákyni tohoto zařízení. Později s ním spolupracovala jako zručná písárka. Vychovala dva syny. Je příznačné, že toto rodinné pouto ho inspirovalo v rozvíjení jeho dosavadních zájmů s aplikací na potřeby nevidomých, a to především hlasové výstupy digitálních přístrojů. Později mu byla dána zlatá medaile na brněnském výstavišti za spolupráci na přípravě elektronického zařízení pro sovětské kosmické rakety.

V šedesátých letech na speciálních seminářích představil několik elektrických a elektronických pomůcek pro nevidomé uživatele. Byl to první český hlasový výstup z digitálního zařízení, vysílačka pomocí modulovaného světla, zařízení pro bezpečný přechod nevidomého chodce přes křižovatku pomocí indukční smyčky uložené pod povrchem vozovky aj.

Napsal řadu výzkumných zpráv. Zúčastnil se několika zahraničních konferencí (Moskva, Berlín, Vídeň, Budapešť, Varšava, Lipsko, Mnichov, Norimberk aj.). Spolupracoval s firmou Hewlett Packard. Její zařízení ovládané nevidomým programátorem předvedl na Mezinárodním veletrhu v Brně.

V r. 1974 se stal vítězem světové soutěže o vývoj a propojení kalkulátorů s hlasovým výstupem, které umožnilo zpřístupnit digitální techniku nevidomým uživatelům a pohybovat se v oblasti matematiky, hud-

by aj.; např. i umožnit převod braillovské hudební notace do hudební notace v černotisku.

Od Československé akademie věd obdržel vyznamenání za vývoj Elkaronu a Packartronu (propojení kalkulátorů děrovači a jejich snímači) a Alongátoru (umožnily různě dlouhé řádky digitálního textu, tj. zarovnávání pravých okrajů a dělení slov podle českých pravopisných pravidel). Další vyznamenání obdržel v r. 1987 za výzkum elektroniky pro sovětská kosmická zařízení.

V r. 1975 se podílel přípravou softwaru na přesunutí kostela sv. Marie v Mostě na vzdálenost přes 800 metrů. Z té doby pochází zpráva, že s K. Vránou se na tomto projektu zúčastnil i nevidomý programátor. Vychoval i další dva nevidomé programátory. Dále Vrána zkonstruoval mluvicí měrná zařízení, která měří setiny milimetru s možností hlasového výstupu pro nevidomé uživatele. Zabýval se i přípravou programu pro převod Braillovy hudební notace do notace černotiskové.

V r. 1990 byl oceněn na Mezinárodním veletrhu v Brně za mluvicí hodinkový kalkulátor Kempelen 3C2 (hodinky, stopky, budík, kalendář a kalkulátor).

Mluví česky a slovensky.

Kapesní kalkulačku má ve svých sbírkových fondech DTI TMBú

VYSKOČIL, Antonín Quido

(pseudonym Quido Maria VYSKOČIL)

* 18. 10. 1881

† 14. 8. 1969

Dobrovolný pracovník spolku Český slepecký tisk.

Narodil se v Příbrami. Povoláním byl státní úředník. Se slepeckou kulturou se seznámil jako zástupce ministerstva obchodu na světové výstavě slepeckého tisku, která se konala v Praze r. 1935. Stal se jedním z organizátorů tzv. slepeckého hnutí u nás. Později zastával funkci předsedy spolku ČST, byl rovněž literárně činný.

W

WAGNER, Edwin

* 1899

Polský tyflopod, tvůrce pomůcek pro později osleplé, rehabilitační pracovník.

Studoval na univerzitě ve Varšavě. V době první světové války studia zanechal a stal se vojákem. Bojoval na ruské frontě. Byl raněn a ztratil zrak. Po návratu do Polska se věnoval práci mezi osleplými vojáky. Později se odebral studovat do Paříže. V r. 1930 byl zvolen do polského parlamentu. Staral se o problematiku válečných slepců. V této souvislosti vynalezl šablonu pro psaní tužkou. Nejdříve byla papírová, později ze dřeva.^{*1)}

Pomůcka pro psaní tužkou

^{*1)} Pomůcku má ve svých sbírkových fondech DTI TMB, slepecké muzeum v Miláně a ve Vídni

WAGNER, Emil

* 23. 4. 1857

† 28. 5. 1928

Ředitel Klarova ústavu pro nevidomé v Praze.

Stal se prvním ředitelem Klarova ústavu v Praze, který nepocházel z rodiny Klarů. Napsal Dějiny tohoto ústavu pod názvem Die Geschichte der Klarischen Blindenanstalt (1909).

WAIT, William Bell

* 25. 3. 1839

Superintendent newyorského ústavu pro nevidomé, tvůrce tzv. newyorského osmibodového písma pro nevidomé (1871).

Narodil se v New Yorku ve čtvrti Amsterodam. Pocházel z intelektuální rodiny. Vystudoval práva.

V r. 1862 byl přidělen k newyorskému soudnímu dvoru. V této profesi byl jmenován superintendantem (církvním přidělcem) a o rok později i ředitelem ústavu pro nevidomé. Důvodem bylo, že s ústavem měl již dříve styky. Docházel tam vyučovat. Těto funkce se ujal s nejvyšším odhodláním.

Neuznával žádné liniové písmo, pouze písmo z bodů. Poznal písmo Braillovo, ale vytýkal mu, že není plně ortografické, protože scházejí velká písmena. Svou koncepci písma vytvořil na systému dřívějšího ředitele ústavu Russa, který je v r. 1871 dopracoval pro praktickou potřebu. Vytvořil osmibodový tzv. newyorský systém. Malým písmenům odpovídal plný znak ze šesti bodů, pro velká písmena použil osm bodů. Proti Braillovu písmu byl obrazec, vytvořený z bodů, položený na delší základnu. Tvrdil, že pro bodové písmo mají význam nejen body, ale také mezery mezi nimi. Přirozeně, že pro své písmo zkonstruoval psací i sázecí stroj. Waitovo písmo schválila konference učitelů nevidomých konaná v r. 1871, bodovou notaci v r. 1878.

Pro psaní tohoto písma vynalezl tzv. kleidograf, pro tisk sázecí stroj nazvaný stereograf. Usiloval o vytvoření knihovny, což se mu dařilo.

Až do r. 1882 se v New Yorku souběžně používala reliéfní hladká latinka. Asi od roku 1892 nastupuje jako souběžný systém písmo Braillovo. Ještě v r. 1911 se uplatňovala obě bodová písmena. Latinka ustoupila. Nakonec však i zde Braillovo písmo zvítězilo. V praxi to vypadalo tak, že kam zasahoval vliv Waita, tam převládalo i jeho písmo. Do Vídne v r. 1873 na

A •••	B •••	C •••	D •••	E •••	F •••
G •••	H •••	I •••	J •••	K •••	L •••
M •••	N •••	O •••	P •••	Q •••	R •••
S •••	T •••	U •••	V •••	W •••	X •••
Y •••	Z •••				

Newyorský systém

Mezinárodní kongres učitelů nevidomých přijel proto, aby zde konfrontoval svůj systém s Braillovým. Kongres však nezaujal žádné stanovisko.

Svou intencionální činností si vytvořil přirozenou autoritu. Jeho vliv se postupně rozšířil i na nejbližší ústavy. Kázeň zaměstnanců i chovanců udržoval direktivními příkazy. Úctu vůči své osobě si přímo vyžadoval.

Kladl velký důraz na hudební vzdělávání žáků. Zvláštní pozornost proto věnoval i koncepci speciální hudební notace. V r. 1892 svůj systém uveřejnil. Zdůraznil, že v jeho bodové notaci odpadají dvojnásobnosti některých znaků, čemuž se L. Braille nemohl pro nedostatek možností v šesti bodech vyhnout. Waitův matematicky přesný systém notace byl pro nevidomé příliš složitý a těžkopádný.

Pracoval také jako kurátor newyorského Domu tisku. Byl členem Společnosti pro publikování slepeckým písmem a členem kuratoria Společnosti pro zlepšení stavu nemocných slepců. Autoritu měl i v několika spolcích usilujících o péči o nevidomé, kterých byl aktivním členem. Byl v jednom z nich předsedou pro slepecké publikace.

Z jeho větších publikací uvádím: Newyorský systém k použití pro bodovou notaci nevidomých, Praktický systém bodové notace pro použití nevidomými, Vznik newyorské instituce pro nevidomé, Elementy notace pro harmonii, Kurz techniky hry na klavír.

V ústavu jako ředitel působil více než 40 let.

WALDECK-ROUSSEAU, M.

Francouzský tyflopéd a prezident Sociétés d'assistance pour les aveugles.

Spolu s Challanem působil počátkem 19. století v Ústavu pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí v Paříži. Oba usilovali o umožnění nevidomým psát i číst běžné písmo pomocí tuhého inkoustu, který posypávali jemným pískem. Jako mnoho podobných ani tento způsob se neosvědčil.

WALDKIRCHOVÁ, Esther Elisabeth

* 1660

Nejstarší známá vzdělaná žena, která se věnovala hudbě.

Narodila se v Ženevě jako dcera německého obchodníka. O zrak přišla v dětství po tzv. „ohni“ v obličejí. V patnácti letech ovládala tři cizí jazyky. Hrála na několik hudebních nástrojů (housle, flétnu a varhany). Bernoulli ji (1676) začal vyučovat a také pro ni údajně vytvořil reliéfní vzory písma, které vyryl do desky. Rydlem je obtahovala, a tak se je naučila psát. Nechal jí vyrobit rám pro držení papíru. Tento způsob údajně používala ve své četné korespondenci.

WALCHA, Helmuth

* 27. 10. 1907

† 11. 8. 1991

Německý koncertní varhaník, cembalista, skladatel a hudební pedagog.

Po druhé světové válce patří k vedoucím varhaníkům a varhanním pedagogům Německa. Vynikal v interpretaci skladeb J. S. Bacha. Uměl z paměti celé jeho dílo. Hrál i jeho skladby pro cembalo. Interpretoval i Bachovo komorní dílo. Mimo skladeb Bachových se věnoval také hudebnímu dílu svých předchůdců. Nahrával na gramofonové desky.

Narodil se v Lipsku jako syn poštovního úředníka. Hudbu začal soustavně studovat teprve ve svých dvanácti letech, ale během prvního roku intenzivního studia hry na klavír a na housle se prý připravil k přijímací zkoušce na Lipskou konzervatoř. Ve studiu mu nezabránila ani ztráta zraku, kterou snad způsobila infekce při očkování. Svého zbytku zraku uměl využít a po celý život se opíral o zrakové představy hudebního zápisu, i když později ztratil zrak úplně.

Jeho učitelem hry na varhany byl G. Ramin. Jeden rok byl Raminovým zástupcem ve Svatotomášském kostele. Bodovému notopisu se nikdy nenaučil, měl vždy kolem sebe někoho, kdo mu mohl předčítat nebo předehrávat. Nejdříve to byla jeho matka, později manželka a jiní.

V r. 1929 se stal varhaníkem ve Frankfurtu nad Mohanem. Splnil se tak jeho velký sen, protože tamní varhany byly disponovány podle jeho představ. Zde začal pořádat své varhanní koncerty. Účinkoval i v rozhlase. V r. 1934 byl jmenován učitelem na místní konzervatoři. Po založení vysoké hudební školy se stal jejím profesorem.

Na svých koncertních turné po západní Evropě a Severní Americe vystupoval také jako cembalista. Jeho působištěm byl Frankfurt nad Mohanem, kde zastával místo varhaníka v kostele Tří králů. Vrcholem jeho umělecké činnosti bylo provedení Bachova díla Umění fугy. V r. 1981 se se svou koncertní činností rozloučil.

WALKER, James P.

Skotský tyflopod.

V r. 1832 reagoval na vyhlášení soutěže o písmo pro nevidomé edinburskou Společností pro umění podáním vlastního systému. Byl podobný Lanovu písmu. Do praxe nebyl zaveden. Jeho podobu zachycuje A. Mell ve své Encyklopedii.

WANECEK, Otokar

* 29. 9. 1891

† 1. 12. 1978

Rakouský tyflopodagóg.

Narodil se ve Vídni jako syn drobného řemeslníka. Na studie nebyly peníze, a tak se nadaný chlapec učil kupcem. Později mu jeden z jeho bývalých učitelů pomohl

získat stipendium na učitelském ústavu.

Náhoda ho přivedla jako učitele do ústavu v Purkersdorfu. Ředitelem byl K. Bürklen. Pro Wanecka zde bylo velice podnětné prostředí. V odborném tisku se brzy objevují jeho zásadní příspěvky.

V r. 1924 byl ústav rozpuštěn a Wanecek byl přidělen do Vídeňského ústavu pro nevidomé. Byl přijat s nedůvěrou. Při svém působení začal studovat na Vídeňské univerzitě a v r. 1935 byl promován na doktora filozofie. Když pronikly nacistické vlivy do ústavu, musel ho Wanecek opustit. Přidělili mu místo úředníka. Do ústavu se vrátil až v r. 1951, a to jako ředitel. Budova ústavu byla koncem války rozbořena. Musel se soustředit na její opětovné vybudování. Do důchodu odešel v r. 1957.

Wanecek patří k významné skupině rakouských tyflopodů. Jeho nejzávažnějším dílem jsou *Geschichte der Blindenpädagogik*. Knížka nijak rozsáhlá, ale spolehlivá svými údaji. Vyšla ve Vídni r. 1969. Vývoj péče o nevidomé autor nechápe izolovaně od konkrétní společenské situace. Mimo dějiny se zabývá i psychologickými a sociologickými otázkami. Poněkud opomíjí vývoj písma a prostředky k jeho psaní a tisku. Publikace je přeplněna množstvím jmen vědců, o kterých scházejí uvnitř další informace. Práce má formu disertace. V české tyflopodii pocítujeme, že nebyla včas přeložena. Vydal také publikaci *Práce J. W. Kleina o vzdělávání v souvislosti s pedagogikou jeho doby* (1922) aj.

WEINBERGER

V r. 1798 se pokusil ve Vídni založit výchovně vzdělávací ústav pro nevidomé. Pokus se mu však nezdařil.

WEISS, Adolf

Rumunský klavírista.

Narodil se v Brasově jako nevidomý. V r. 1922 byl oceněn velmi kladně R. Straussem.

WEISSENBURG, R.

* 1756 (1760)*¹⁾

První nevidomý žák německého tyflopoda Ch. Niessena.

Narodil se v Mannheimu jako syn knížecího komorníka. Po prodělaných neštovicích v pěti letech prakticky oslepl, zůstal mu jen malý zbytek zraku. V patnácti letech ho objevil Niessen a začal ho vyučovat.

Niessen pro Weissenburga nechal vyrobit písma z drátu. Psalo se tak, že písma se skládala do řádků vymezených nitěmi a tvořila slova i věty. Psalo se tupým rydlem na papír, který byl z rubové strany opatřený barevným nátěrem. Jeho pomocí bylo možné kopírovat psaný text na druhý, podložený papír. Uvádí se, že to Weissenburg uměl v několika cizích jazycích. Dřevěná zaostřená tyčinka byla pro psaní spolehlivější, než jiné tehdy obvyklé psací potřeby.

Niessen kladl velký důraz na znalosti z matematiky. K tomu používali Saundersonovu početní pomůcku. Zhotovoval mu též geometrické přípravky a tvary. Zeměpisné znalosti získával Weissenburg pomocí mapek, které mu jeho učitel vyráběl na dřevěné podložce pomocí motouzů, hřebíčků, drátu aj. Upravil pro něho i šachovnici.

*¹⁾ Viz Scherer, 1864

WEISZ (Wiss), Heřman

* 19. 6. 1898

Český hudební skladatel.

Narodil se v Ardanovu v okrese Mukačevo na Podkarpatské Rusi. Z Terezína byl deportován 26. října 1942 do Osvětimi, nenalezen mezi přeživšími. Mohl být skutečným reprezentativním představitelem československé hudby. Zrál, ale nedozrál, jelikož zahynul v německém koncentračním táboře v Osvětimi

neznámo kdy. Z kritik denního i odborného tisku víme, že napsal předehru pro velký orchestr Má země, Smyčcový kvartet e moll na židovská témata, Fantazii pro violoncello a klavír, Klavírní kvartet c moll a písně na texty Haise-Týneckého. Skladby byly provedeny na absolventských koncertech Pražské konzervatoře i mistrovské škole. Některé byly hrány v rozhlase i na večerech z Weiszových skladeb u nás i v Jugoslávii. Důkazem o jeho skladatelské tvořivosti velkých symfonických děl měla být jeho poslední symfonie, kterou pro odvěčení do koncentračního tábora (1942) nedokončil. Zřejmě byl v následujícím roce umučen.

Narodil se v chudičké židovské rodině na Zakarpatské Ukrajině. Oslepl po úrazu, když mu byly čtyři roky. Vychován byl v Budapeštském ústavu pro nevidomé a také v Jugoslávii. Ze své domoviny si přinesl do života lásku k tamním lidovým písním, které uměl po celý život zpívat a obdiv k židovským liturgickým zpěvům. Tyto dva prvky určovaly ráz jeho hudebního projevu.

Na Pražské konzervatoři studoval kompozici u R. Karla, na mistrovské škole u V. Nováka. Zde však docházelo k určitým potížím. Weisz byl slabším pianistou, nedovedl proto své skladby dobře zahrát. Nováka však namáhalo čtení písemných prací. Proto Weisz přešel do třídy J. Kříčky, jehož manželka byla absolventkou konzervatoře a předčítala mu partituru mistrovských skladeb. Učil se jim nazpaměť.

Weiszovo skladatelské dílo se celé ztratilo. Před svým odvěčením do Terezína odevzdal velkou aktovku s rukopisy svých skladeb do úschovy některému svému příteli. Po válce se nepodařilo rukopisy najít, protože se přítel z koncentračního tábora nevrátil. Byl rovněž umučen.

WELF IV.

† 1192

V r. 1178 založil v Memmingenu útulek pro slepé.

WENDT, Franz

Německý vynálezce.

Žil v Berlíně. Na jedno oko byl nevidomý od narození, na druhém oku ztratil zrak ve svých 25 letech. Byl sice hudebníkem, hrál na několik hudebních nástrojů, ale proslavila ho jeho vynalézavost. V r. 1798 vynalezl hudební nástroj, který napodoboval několik nástrojů. Předvedl ho v řadě německých měst a také před pruským královským dvorem. Vynalezl

i nový druh zvonkové hry, skládající se z kovových tyčí a malých bubínků, které sloužily jako ozvučnice. Sestavil také určitý systém hudební notace pro nevidomé, který nazval Hakennoten.

Byl známý řadou dalších technických vynálezů, jako zařízením pro navíjení nití při paličkování aj. Vypravuje o něm Kühnau ve své knize o nevidomých hudebnících.

WHITFIELD, Ernest Albert

* 15. 9. 1887

† 21. 4. 1962

Anglický hudebník a publicista.

Narodil se v Londýně. V r. 1913 poprvé veřejně vystoupil jako houslista a sklídl obrovský úspěch. V r. 1916 ztratil zrak. Usiloval o překonání tohoto hendikepu další iniciativou. V r. 1917 založil ve Wyndhamu (londýnské divadlo) orchestr, který vedl do r. 1919.

Později začal v Londýně studovat společenské vědy, politiku a filozofii. Studia dokončil doktorátem. Během druhé světové války působil v různých orchestrech v USA a Kanadě. V letech 1946–1950 byl činný jako předseda správní rady BBC. Byl rovněž časopi-secky činný přiléhavými příspěvky a spolupracoval s redakcí Columbia Encyklopaedia of Political Science. V r. 1951 byl povýšen do šlechtického stavu.

WHYTE, Henry Andrew

* 1862

† 25. 4. 1918

Organizátor vzdělávání nevidomých dětí v Austrálii.

Narodil se ve Skotsku. V r. 1870 se rodina odstěhovala do Austrálie. Ve svých 11 letech oslepl. Poznal, jak nepatrné jsou pro nevidomé děti i dospělé možnosti vzdělávání a pozdějšího uplatnění. Rozhodl se proto s využitím kontaktů vlivných osobností zúčastnit se založení dosud jediného výchovně vzdělávacího ústavu pro nevidomé děti v jižní Austrálii. Při vypětí všech sil se mu to podařilo a ve funkci ředitele vedl potom ústav po celých 30 let.

WIENER, Pavel

* 11. 8. 1956

Český tyflopedit, vysokoškolský pracovník.

Narodil se v Praze. Po absolvování základního vzdělání studoval v letech 1971–1975 na Akademickém ústavu pro nevidomé děti v Praze.

kém gymnáziu v Praze (klasická větev), poté (1975–1979) pokračoval ve studiu na PF UK v Praze obor speciální pedagogika – tyflopédie (vychovatelství).

Po absolvování vysoké školy nastoupil v r. 1979 jako vychovatel do ZŠ pro nevidomé v Praze na Hradčanech. Začal se věnovat koncepci prostorové orientace nevidomých žáků. Setkal se s nepochopením a byl přeložen do ZŠ pro slabozraké v Praze–Vinohradech. Koncem školního roku 1981 až 1982 ho postihl zákaz působit ve školství (matka i manželka byly farářkami Církve československé husitské). Dalších osm let (1982–1990) působil jako sociální pracovník ve výrobním podniku SI META Praha.

V r. 1990 nastupuje ve funkci vedoucího oddělení pedagogiky zrakově postižených na katedře speciální pedagogiky PF UK v Praze. Vyvíjel zde snahu o prosazení nové koncepce přípravy odborníků, provedl výzkumné rozpracování řady důležitých témat (pojmy a představy zrakově postižených, otázky soběstačnosti a sebeobsluhy, integračního procesu atd.). V červnu 1993 byl novým vedením vyzván, aby z katedry odešel. Do podzimu 1994 pak působí jako nezávislý expert bez stálého pracovního poměru. V té době vrcholil snaha o institucionalizaci výchovy k prostorové orientaci nevidomých a těžce slabozrakých osob.

A právě problematice prostorové orientace nevidomých se věnuje od roku 1976 (ambulantní kurzy pro později osleplé, výuka prostorové orientace ve škole pro nevidomé v Praze). Již od začátku byl jedním z prvních zastánců užívání dlouhé bílé hole u nás (studentská vědecká práce 1978), ve své diplomové práci (1979) formuluje první ucelený systém výchovy k prostorové orientaci a samostatnému pohybu těžce zrakově postižených v České republice. Tato práce vycházela v časopise Zora na pokračování.

Pro znemožnění oficiální práce ve školství i v SI pokračuje ve své činnosti pro těžce zrakově postižené v rámci dlouhodobého výzkumu ministerstva zdravotnictví (škola pro děti se zbytky zraku, střední odborné učiliště pro zrakově postižené, kurzy pro později osleplé) a to bezplatně, pouze s dobrovolnými spolupracovníky.

V r. 1993 po mnoha marných pokusech mu bylo uznáno autorství nové vyučovací metody (výchova prostorové orientace) lege artis Ministerstvem škol-

ství, mládeže a tělovýchovy ČR (MŠMT) a byl uznán jako profesionální instruktor pro problematiku orientace v prostoru.

V r. 1994 zakládá Wiener Školící centrum základní rehabilitace zrakově postižených na Fakultě tělesné výchovy a sportu UK v Praze a stává se jeho vedoucím. Hlavním úkolem Centra je příprava odborníků pro práci s těžce zrakově postiženými, zavedení výchovy k prostorové orientaci do škol pro nevidomé a slabozraké žáky a supervize této činnosti. Mezinárodně uznané školitelské pracoviště O&M (Orientation and Mobility) – Centrem v Praze pořádá v roce 1995 5. evropský seminář školitelů O&M, na jeho popud byla založena komise pro vytvoření evropských standardů O&M, jejímž je členem. Od roku 1999 je toto pracoviště jako Institut rehabilitace zrakově postižených začleněno na Fakultu humanitních studií UK. V roce 1998 vydává MŠMT jim zpracované osnovy učebního předmětu Prostorová orientace zrakově postižených.

Dále připravil popularizační pořady pro různé rozhlasové stanice, články pro noviny, expertní posudky aj.

Přednášková činnost: na pozvání různých organizací, v křesťanských sborech, pravidelně FTVS UK Praha a Vyšší teologická a sociálně pedagogická škola JABOK Praha.

Odborné aktivity v zahraničí: pravidelně jako hostující profesor na univerzitě v Dortmundu (1992 až 1995) a na Humboldtově univerzitě v Berlíně (1996 až dosud), dále na Pedagogickém institutu ve Lvově, příležitostně přednášky: Heidelberg, Madrid, Zeist, Klagenfurt atd.

V letech 1990–1995 je ředitelem Diakonie a misie CČSH, kde projevoval snahu o zlepšení sociálních služeb. Je zakládajícím předsedou Oftalmopedické společnosti (1990 až dosud), spolupracuje při pořádání výstav zpřístupňujících nevidomým a slabozrakým přírodu a svět kolem nás aj.

Publikační činnost: Prostorová orientace a samostatný pohyb zrakově postižených (1986, v podstatně rozšířenější podobě 1998); Praktická výchova zrakově postižených (s kolektivem spolupracovníků).

WIESINGER, Sigfried

* 26. 1. 1930

† 1. 2. 1989

V r. 1961 přebírá řízení Christofelovy misie, kterou vedl do r. 1989. Realizuje hlavní cíl misie tím, že začíná péči očního lékařství CBM v Afghánistánu, krátce

potom také v Íránu. V r. 1967 rozšiřuje CBM svou činnost v prvních afrických zemích (Etiopie, Keňa a Tanzánie). Od r. 1973 vzniká první projekt pomoci v jižní Africe (Petru). V této době CBM rozšiřuje svou pomoc zdravotně postiženým vůbec. V r. 1989 Světová zdravotnická organizace uznává oficiálně CBM jako odbornou organizaci pro zabraňování vzniku slepoty.

WILDMANN, Ferdinand

* 22. 11. 1895

† 16. 3. 1980

Učitel hudby, redaktor časopisu Zora, ředitel Slepecké tiskárny a knihovny v Praze.

Narodil se v Praze. V deseti letech ztratil zrak po latentním zápalu mozkových blan. Byl přijat do Klarova ústavu pro nevidomé děti v Praze. Zde se mohlo rozvinout jeho všeobecné nadání i nadání hudební, které uplatnil později. Vyučil se kartáčníkem a v r. 1919 byl na vlastní žádost propuštěn. Dalším soukromým studiem hudby (hra na klavír a sólový zpěv) dospěl v r. 1920 k vykonání státní zkoušky z hudby. Stal se tak jedním z prvních kvalifikovaných pražských nevidomých učitelů hudby.

Začal vyučovat soukromě. U O. Fuchse se připravil k další státní zkoušce ze sólového zpěvu. Existence byla zajištěná, žáků bylo dost, mohl se začít zajímat o společenské události kolem sebe. Soustředil se na kulturu slepců ze širšího úhlu. Od r. 1928 se ujal náročného úkolu sazby matric pro tisk Braillovou hudební notací. Byl velmi zručný. Dovedl opravit i porouchaný sázečí stroj typu Hinze. Nestál ani stranou tzv. slepeckého hnutí, a tak se postupně stává čelným funkcionářem PSSS.

V těžké době druhé světové války řídí časopis Zora s přílohami. V r. 1944 přebírá i předsednictví spolku. Vzniká tak tehdy legendární dvojice Wildmann jako předseda, Hájek jako tajemník. Po vybombardování dosavadní budovy tiskárny v Praze-Vysočanech spolu s K. Hájkem zajistil přidělení náhradní budovy na Krakovské ul. č. 21 v Praze. V rámci nové tzv. všeinvalidní organizace (ÚJI) převzal také vedení slepecké tiskárny a knihovny. Jako ředitel se dovedl postarat o vybudování nového tiskařského zařízení. Kromě tiskárny a knihovny byly v budově i kanceláře PSSS včetně jeho dílen. Několikrát bylo třeba čelit úsilí ze strany SI, aby byly do budovy umístěny i provozovny a kanceláře tělesně a sluchově postižených skupin SČSI.

Po šedesátce však Wildmannovi ubývalo sil ke zvládnutí nových politických i organizačně technic-

kých úkolů. Přestal být nakloněn novotám, zvláště ne těm, které vznikaly mimo Prahu. Dotklo se to např. i zpožděného zavedení zvukových knih.

Není pochyb o tom, že Wildmann patří mezi významné české nevidomé osobnosti. V poválečném období nebylo snad ani možné vykonat víc.

WILSON, Henry Josian

* 1. 3. 1844

† 23. 2. 1931

Anglický tyflopedit.

Narodil se ve Walesu (Lydsrep) jako silně slabozraký. Za pobytu v Argentině při jakési nehodě oslepl úplně. V r. 1880 se vrátil zpět do Anglie. Zde převzal funkci generálního tajemníka Gardnerovy společnosti pro pomoc nevidomým osobám. V r. 1887 se stal prvním ředitelem Agentury pro nevidomé v britské oblasti a v r. 1898 vyšlo první číslo jejího časopisu pro nevidomé čtenáře. V r. 1907 se stal spoluzakladatelem Spolku učitelů nevidomých žáků a předsedal mu až do r. 1931. Mimoto byl účastný na vedení chrámové školy. Za své dlouhodobé působení ve výchově a zaměstnávání nevidomých obdržel několik veřejných uznání a vyznamenání.

WILSON, John Foster

* 20. 1. 1919

Anglický bojovník proti slepotě v rozvojových zemích.

Oslepl v hodině chemie po výbuchu zkumavky, když mu bylo 12 let. Nastoupil do školy pro nevidomé, kde se projevil jako dobrý sportovec.

Vystudoval práva a stal se prvním nevidomým členem sekretariátu Královského národního ústavu (institutu) pro nevidomé v Londýně. Z jeho iniciativy se podařilo zaměstnat na dva tisíce nevidomých.

Po druhé světové válce procestoval tisíce kilometrů po Africe a Středním východě. Stal se svědkem události, která v něm vyburcovala otázku, zda je možné uchránit africké domorodce od slepoty. Byl svědkem, jak nevidomé ženy chodí pro vodu podél cesty označené provázkem. Poznal jejich hrůznou chudobu. Slepotu přicházela od řeky. Na svých cestách na ty ubožáky nemohl zapomenout.

Jako ředitel Královské společnosti pro nevidomé Britského společenství národů věděl, že tzv. říční slepota již není záhadnou slepotou, které se nedalo zabránit. Způsobuje ji moucha, která může být nositelkou parazita. Stává se pak příčinou slepoty. Jediným způsobem, jak zabránit hromadné slepotě, je vyhubit tuto mouchu.

Po návratu do Anglie se věnoval sbírkám. Po čtyři roky potom výzkumné týmy pracovaly na místě. Zaměřené území však leželo na území třinácti států. Jediné řešení bylo v útoku na každý potok, každou řeku ve všech postižených územích. Wilson na to upozorňoval i Světovou zdravotnickou organizaci.

Akce mohla začít v r. 1974. Stála patnáct milionů liber. Do akce přispěla i Světová obchodní banka. Počítalo se, že do r. 1995 budou mouchy vyhubeny.

Tento boj není jedinou jeho činností. Stal se předsedou Královské společnosti pro nevidomé Britského společenství národů. Ta velmi silně působila v boji proti slepotě ve všech rozvojových zemích.

WINSTON, Henry

* 1912

Americký politik.

Narodil se v Gettysburgu v USA v chudé černošské rodině a jako dítě ji musel pomáhat žít. Později se přestěhovali do Kansas City za práci. V r. 1933 vstoupil do Komunistické strany Spojených států amerických. V r. 1948 byl odsouzen za vzpouru proti vládě. Z vězení se mu podařilo uprchnout a pracovat v ilegálně. V r. 1956 byl znovu uvězněn. V této době oslepl úplně. V r. 1966 byl zvolen předsedou Komunistické strany USA. Věnoval se též teoretické práci v publikacích propagujících komunismus.

WITTICH, Karel Eperjes

Tento maďarský akademický malíř žil na počátku 20. století. Jeho snaha po výtvarném projevu ho i po ztrátě zraku přivedla k vyšívání, v němž byl velice úspěšný. Tomuto umění učil i chovanky Budapeštského ústavu pro nevidomé. Sestavil pro ně mechanický řádkovač pro hledání jednotlivých barev hedvábíček.

WONDER, Stevie

(vlastním jménem Stephen Judkins Stevland MORRIS)

* 13. 3. 1950

Americký zpěvák. Nebyl ještě ani dvacetiletý, když nahrál svou první gramofonovou desku. Další už dosahovaly milionových nákladů.

Narodil se jako nevidomý v Saginaw v USA. Rodina se přestěhovala do Detroitu, kde absolvoval školu pro nevidomé a také hudební školu. První úspěchy se dostavily v jeho osmi letech. Ve studiu hudby pokračoval i nadále. V současné době není jen výborným zpěvákem, ale také skladatelem, aranžérem, hráčem na klávesové nástroje a bubeníkem. Skvěle hrál i na fukací harmoniku.

Wonderova kariéra začala již v období studií na hudební škole. Jeho plně znějící hlas a temperament právě tak, jako jeho dovednost orientovat se na jevišti, elektrizují při každém vystoupení jeho posluchače. Jeho žánrové rozpětí sahá od jazzu k blues, soulu, rocku a popu.

Začátkem sedmdesátých let přišlo zřejmě jeho nejlepší období, kdy natočil mnoho gramofonových desek. Jeho diskografie čítá kolem 40 velkých alb. Je členem Rock and rollové Síně slávy. Ray Charlesovi věnoval svou první gramofonovou desku. V současné době jsou jeho koncerty stále plně navštěvované. Některé jeho skladby do svého repertoáru převzal u nás Karel Černoch, Karel Gott, ale i Hana Ulrychová nebo Helena Vondráčková.

WOOD, David

* 2. 3. 1838

Hudební pedagog.

Oslepl ve věku několika měsíců. Vychován byl v Pensylvánském ústavu pro nevidomé ve Filadelfii, kde získal také výborné hudební vzdělání. V r. 1870 se stal sbormistrem a varhaníkem. Od r. 1879 zastával místo hudebního pedagoga Pensylvánského ústavu pro nevidomé ve Filadelfii. Stal se rovněž členem hudební akademie, na které vyučoval hře na varhany. Také komponoval.

WOOD-LEGH, Kathleen Louise

* 1900

† 26. 10. 1981

Anglosaská historička.

Narodila se v kanadském Ontariu jako nevidomá. Rodina se však za čas přestěhovala do Anglie. Na

univerzitě v Cambridgi získala doktorát, obor historie. Na téže univerzitě se (1935–1971) stala asistentkou a později i vedoucí oddělení dějin. Jejím oborem byly dějiny kostelů a katedrál. K tomuto tématu napsala několik děl. Např. *Church Life under Edward III., Principal Chantries in Britain* aj.

WRZSOSEK, Leon

* 5. 3. 1906

† 27. 9. 1972

Patří mezi nejvýznamnější postavy polského svépomocného hnutí nevidomých.

Narodil se jako syn rolníka na okraji Varšavy. Již od dětských let byl nucen tvrdě pracovat. Později se poměry rodiny zlepšily a Leon se mohl vyučit instalatérem–elektrikářem. Tímto řemeslem se také živil.

Již v mládí začal pracovat v dělnickém hnutí. Jedním z výrazů jeho zaujetí bylo, že v letech 1936–1937 organizoval pomoc republikánskému Španělsku.

V období druhé světové války se jako komunista ukrýval. Stal se partyzánem s pseudonymem Cienki. Účastnil se obrany proti vpádu Němců v r. 1939. Po porážce se zapojil do domácího odboje. Organizoval bojové skupiny. Oslepl po dvou zraněních za varšavského povstání.

Po osvobození se znovu věnoval politické práci. Působil ve státním úřadě pro dopravní stavby a později ve Svazu bývalých bojovníků. V r. 1950 se stal správcem Svazu pracujících nevidomých, v r. 1951 předsedou nově založeného Svazu polských nevidomých. Zasadil se o postavení velké budovy pro kulturní potřeby nevidomých ve Varšavě, kde byla zřízena i slepecká knihovna. Za svou činnost obdržel vyznamenání Rytířský kříž.

Pohřben byl s vojenskými poctami jako politický pracovník usilující o vybudování socialismu pod nadvládou komunistické strany.

WUCKE, Ludwig Chr.

* 1808

† 1883

Německý básník, spisovatel, sběratel lidových pověstí a přísloví.

Jeho rodným městem byl Badegast. Jeho dětské výkresy poutaly pozornost. Jakmile však chtěl vstoupit v Jeně do malířské akademie, byl za vzniklé války (1835) povolán do vojenské služby.

I jako voják maloval horlivě a některé jeho dochované akvarely svědčí o jeho nadání. Za nejasných okolností náhle oslepl. Umělec v něm zvítězil. Jeho umění však dostává novou formu. Ve svém životě měl kolem sebe mnoho laskavých lidí a přátel, kteří mu pomohli.

Poezie se stala jeho každodenní tvůrčí činností. Pro vlastní nezávislost techniky psaní zkonstruoval speciální šablonu. Při jejím použití napsal mnoho novel a románů, z nichž vynikají: *Uiss minner Haimeith* (básně a próza) a *Sagen der mittleren Wetta, der Angrenzenden Abhänge des Thüringer Waldes, der Vorder- und Hohen Rhön, des Keises Fulda, sowie des Gebietes der fränkischen Saale*.

Wucke také sbíral pověsti a přísloví. Za tím účelem se vydal putovat po venkově, kde mu lidé vyprávěli lidové pověsti a nasbíral mnoho lidových přísloví. V r. 1873 mu bylo za tuto sbírku projeveno uznání a udělena odměna 200 tolarů.

Do svých prací témata o slepotě začleňoval pouze sporadicky.

V r. 1911 mu byl v jeho rodišti postaven pomník.

WUFLIS

Učitel v Ústavu pro nevidomé v Berlíně.

V r. 1890 zde založil slepecké muzeum. Sebral a uspořádal množství především učebních pomůcek, které se v ústavu přestaly používat. Postupem doby však mnoho z nich bylo zničeno a ztratilo se.

WULFF, Johan Fr. Alfred

* 1850

Dánský ladič klavírů.

Narodil se v Aarhusu. Od narození byl silně slabozraký. Základní vzdělání nabyt ve škole svého rodiště. Problémy však nastaly později. Přišel proto do Ústavu pro nevidomé v Kodani. Po opuštění ústavu se věnoval ladění klavírů a košíkářství. Pracoval ve Friedrichshavenu. Zde začal pracovat na konstrukci psacího stroje pro Braillovo písmo. Po několika zlepšeniích jej představil na kongresu učitelů v Kielu. Zabýval se také sestavením zkratkopisné soustavy pro dánský jazyk.

WULFF, Karl

* 28. 9. 1828

† 26. 12. 1897

Německý tyflopedit, zakladatel Slepeckého muzea v Berlíně.

Narodil se v Meklenburku. V r. 1864 byl jmenován ředitelem nově založeného Královského provinčního ústavu pro nevidomé v Neuklosteru. Přes značné finanční potíže se mu dařilo organizovat základní vzdělání žáků i jejich pozdější přípravu k povolání. Většina absolventů měla při hledání zaměstnání velké potíže. Wulff proto začal uvažovat o nutnosti založit spolek pro podporu samostatně výdělečných slepců.

Vlivem dislokace přešel v r. 1883 do ústavu v Berlíně-Steglitz. Zde již existovala regionální organizace slepců. V r. 1886 založil nový Spolek pro podporu samostatně výdělečných slepců.

Zvláště se vyznamenal při shromažďování slepeckých pomůcek. Popud k soustavnější činnosti v tomto smyslu mu dalo usnesení VI. sjezdu (1888)

učitelů nevidomých k zakládání muzeí slepecké výuky. V usnesení se praví: „...aby v každém větším státě bylo zřízeno Muzeum slepecké výuky (stálá výstava pomůcek pro vyučování a výchovu, jakož i výtvary pracovní činnosti a pracovní náčiní).“

Neúnavně pečoval o další rozšiřování sbírky. Přípravné práce, vedené školním radou Karl Wulffem ke zřízení Muzea slepecké výuky při Královském ústavu pro nevidomé v Berlíně-Steglitz začaly v roce 1888. K založení muzea došlo výnosem Pruského ministerstva pro duchovní záležitosti v r. 1891 použitím pronajatých prostor Spolku na podporu hospodářské samostatnosti nevidomých řemeslníků a hudebníků. Muzeum získalo činnorodou podporu ministerstva školství a bylo obdařeno příspěvky z celého světa. Cílem práce byla dokumentace slepecké výuky ve svém historickém vývoji jakož i ukázka a vyzkoušení nejnovějších učebních pomůcek pro nevidomé. V neposlední řadě mělo muzeum také svůj význam při spolupráci s veřejností organizované Královským ústavem pro nevidomé.

Y

YA-HUI, Hsu

* 12. 10. 1970

Tchajwanská pěvkyně.

Narodila se v Kaohsiungu jako silně slabozraká. Pochází z rodiny obchodníka. Její zrak neustále slábne, v současné době má jen malý zbytek zraku. Jako desetiletá začala hrát na klavír

a projevovala velké nadání. Od malička nejraději zpívala. V 15 letech se začala intenzivně věnovat sólovému zpěvu. Pěvecké umění studovala také v Bostonu. V roce 1997 se stala laureátkou mezinárodní soutěže zrakově postižených hudebníků v Mariánských Lázních.

Se zájmem interpretuje hudbu všech epoch a uměleckých směrů, nerozlišuje ji ani podle národnosti, ani podle doby vzniku. Z operních tvůrců na prvním místě uvádí Händela a Rossiniho. Blízká je jí rovněž tvorba italských klasických i soudobých skladatelů.

Z

ZABAŠTANSKI, V. E.

* 1943

Ukrajinský básník.

V osmnácti letech následkem výbuchu zatoulané válečné munice ztratil zrak i obě ruce. V nemocnici se setkal se známým spisovatelem E. S. Kravčenkem, který ho po vyslechnutí několika básní přesvědčil, aby pomýšlel na literární tvorbu.

První sbírka básní se nazývá Odkaz kameníků. Později to byly sbírky: Moje úzkokolejka a Víra v člověka. Poezie Zabaštanského vyniká mužností a optimizmem. V r. 1974 mu byla udělena cena N. Ostrovského.

ZÁHOŘ, Alexej

* 9. 4. 1903

† 16. 12. 1969

Oční lékař.

Narodil se v Praze. Byl předsedou Ústřední péče o slepé a zastupoval Československo na mezinárodních kongresech nevidomých. Byl rovněž činný ve Svazu učitelů nevidomých a redaktorem časopisu Zprávy, který vydávala Česká ústřední péče o slepé. Německé úřady vydávání časopisu v roce 1940 zastavily. Četně publikoval (např. Statistika slepců v Čechách – 1934). Bohužel v době protektorátu se sympatiemi k německé říši. Je to na dvacítce příspěvků do odborných i propagačních časopisů, které se zabývají mezinárodní situací v tzv. slepeckém hnutí, zdravotním stavem nevidomých osob, jejich sociálními problémy a historií. Vybudoval si velkou odbornou knihovnu, která obsahovala množství zahraniční literatury. Některé vzácné tisky byly vystaveny na Světové výstavě slepeckého tisku v Praze r. 1935.

ZAKREIS, Thomas

* 7. 11. 1816

† 1870

Videňský skladatel populární hudby.

Narodil se někde v okolí Vídně jako syn tkalce. Oslepl v prvním roce svého života, pravděpodobně po žlutence. Vychován byl ve Vídeňském ústavu pro nevidomé, kde se již v době školní docházky učil hře na housle. Jako syn chudých rodičů neměl vyhlídky na samostatnou existenci. Byl proto přijat do zaopatřovacího ústavu. Hudbou si krátil čas. Hrával proto po celé dny. S kamarády si vytvořil malý hudební soubor. Postupem let poznal, že zde není jeho pravé místo. Usiloval proto se svými přáteli o uvolnění přísného ústavního režimu. Ředitelství nemělo však ani nejmenší pochopení, a tak vzbouřence nemilosrdně vyloučilo bez ohledu na to, z čeho budou živi.

V r. 1847 začali hrávat veřejně. Orchester brzy získal oblibu a byl zván do nejlepších vídeňských podniků. Hlavním organizátorem, dirigentem i aranžérem byl Zakreis. I sám slavný Strauss si pochvaloval provedení svých valčíků. Nevidomí hudebníci vedení Zakreisem byli zváni i do jiných měst.

Po těchto úspěších bylo nasnadě, že byl přijat jako učitel hudby do Vídeňského ústavu pro nevidomé, což přijal s velkým nadšením a zadostiučiněním.

Zakreis rovněž pro svůj soubor komponoval. Nedomohl, aby jeho skladby byly vydány tiskem. Proto se žádná nedochovala. Po jeho smrti se soubor rozpadl.

ZAPPATER, Boldomero

* 1. 3. 1883

† 1961

Vynikající španělský kytarista.

Narodil se v Caudiel. Oslepl v pěti letech. Jako malý chlapec hrával s otcem i bratrem při různých příležitostech na kytaru. Později byl přijat do ústavu pro nevidomé v Barceloně, kde se stal žákem významného španělského kytaristy Noguesa.

Po skončení studií byl na tomtéž ústavu jmenován učitelem hudby. Zřejmě by na tomto místě zůstal trvale, kdyby do jeho života nebylo zasáhlo esperanto. Účastnil se Pátého esperantského kongresu v Barceloně. Zde se seznámil s těžce slabozrakou Holanďankou baronkou Henriettou de Chalmot, která působila jako lektorka holandských jazyků a angličtiny na vysoké obchodní škole v Kolíně nad Rýnem.

Zappater se s ní oženil a v r. 1910 se přestěhoval do Německa. Manželé Zappaterovi spolu mluvili po

celý život esperantsky. Oba se zúčastnili i Prvního kongresu nevidomých esperantistů, který v r. 1921 organizoval v Praze K. E. Macan.

Koncertní sólová hra na kytaru byla tehdy v Německu něčím neobyčejným. Kytara zde byla běžně známá jen jako doprovodný nástroj k písním v domácnostech. Zappater měl tedy volné pole, jako interpret, i jako hudební pedagog. Brzy si získal posluchače i žáky. Po zavedení rozhlasu se možnosti ještě rozšířily. Zappater nekoncepoval pouze v Německu. Vychoval celou řadu německých koncertních kytaristů.

Když v r. 1928 jeho žena Henrietta zemřela, ujala se domácnosti jeho žačka, s níž se později oženil. Po Zappaterově smrti odkázala jeho druhá manželka dům Svazu německých nevidomých esperantistů, jehož byl Zappater v Německu zakladatelem.

ZARIĆOVÁ, Naďa

Jugoslávská tyflopeditka a pracovnice svazu nevidomých.

Byla předsedkyní světové konference nevidomých žen v Bělehradu. Konferenci plně organizačně zvládla. Podala přehled o péči o nevidomé v Jugoslávii.

Narodila se jako dcera chudého rolníka nedaleko Bělehradu. Zrak ztratila jako dvouletá. Dětství strávila doma. Navštěvovala běžnou školu v místě bydliště. Prospívala velice dobře. Rodiče jí umožnili studium na střední škole. Na univerzitě studovala angličtinu a literaturu. Získala stipendium v Cambridgi.

Po návratu do Jugoslávie se stala učitelkou ve škole při Ústavu pro nevidomé v Bělehradě. V této škole se hrála významnou úlohu. Je jednou z vedoucích jugoslávských osobností v oboru tyflopédie. V letech 1969–1971 byla předsedkyní Svazu nevidomých Srbska.

ZAWISTOWSKI, Wojciech

Polský elektrotechnik.

Oslepl v nacistickém koncentračním táboře. Po návratu vstoupil do Ústavu pro nevidomé v Laskách. Dále vystudoval lyceum a měl v úmyslu studovat na vysoké škole humanitního směru. Náhoda však rozhodla jinak.

Sestřenice ho přivedla na myšlenku, aby si sestavil krystalový přijímač. Postavil si k němu i zesilovač. Obor ho tak zaujal, že se rozhodl pro studium na varšavské elektrotechnické fakultě. Nejdříve byl odmítnut. Teprve až přinesl několik vlastních schémat radiopřijímačů, pozvali ho k přijímacímu pohovoru. Byl přijat s dispenzí na jeden semestr. Protože patřil

k nejlepším studentům, bylo mu studium povoleno. Po dokončení studií začal pracovat v jednom z varšavských elektrotechnických závodů. Jeho úkolem bylo zkoumat, v kterých oborech a dílnách by mohli pracovat nevidomí. K zajištění práce ve výstupní kontrole vyvinul měřicí přístroje s hmatovým a zvukovým terminálem.

Pracoval potom jako inženýr při výrobě soustav elektrických zvonků a krátkovlnných vysílaček.

Když se v Polsku objevily počítače, upoutaly jeho pozornost. Nastoupil jako pracovník varšavského výpočetního střediska, kde připravoval programy podle potřeb velkých podniků. Vytvořil řadu programů pro nevidomé.

ZBRANEK, Josef

* 8. 11. 1956

Hlavní koordinátor integračních aktivit Únie nevidiacich Slovenska.

Narodil se v Gottwaldově (dnešní Zlín). Od narození je prakticky nevidomý. V letech 1963–1972 navštěvoval ZDŠI pro nevidomé v Brně, na léta 1972 až 1975 přešel do Střední ekonomické školy pro mládež s vadami zraku v Praze (v té době tříletá škola bez maturity).

V letech 1975–1984 pracoval v VDI Obzor v Gottwaldově jako expedient, do r. 1984 v Západoslovenských pekárnách Nitra jako skladník. V r. 1992 se začal profesionálně věnovat práci v ÚNSS v pracovní pozici oblastní tajemník ÚNSS Nitra (1992–1996), následně jako vedoucí Krajského střediska ÚNSS Nitra (1996–2000), hlavní koordinátor integračních aktivit (2000–2004). V náplni funkce je spolková činnost, organizování celostátních veřejných sbírek, celostátních přehlídek amatérské umělecké tvorby, organizování rekreací, tvorba interního zpravodaje aj.

Jako dobrovolník pracoval v slepeckém hnutí už od r. 1975 v různých funkcích. Např.: v letech 1977–1983 jako předseda Klubu zdravotně postižené mládeže Gottwaldov, 1977–1983 jako místopředseda ZO SI, 1983 až 1984 jako předseda organizace. Od r. 1990 až do současnosti je členem Ústřední rady ÚNSS v Bratislavě, od r. 2000 až dosud místopředseda ÚNSS, od r. 1990 s pětiletou přestávkou (1993–1998) je předsedou ZO ÚNSS v Nitře.

Zasloužil se o vybudování střediska sociální rehabilitace pro NS v SR – 1993, založení základních organizací ÚNSS v Zlatých Moravcích, Štúrove a Šahách a též organizoval 6 regionálních letních táborů pro NS děti.

Založil kuželkářský sport NS ve Zlíne 1979 a v Nitře 1998, realizoval projekt *Kniha pro všechny* – 2001, kniha pohádek Edity Žillíkové, Bol raz jeden strom, jako asi první kniha v historii vyšla současně v černotisku a Braillovým písmem i na audiokazetě. J. Zbranek je též autorem projektu *Dotyky pod hladinou* (2002), první kurz potápění pro NS na Slovensku, intenzivně participuje na otevření prvního střediska integračních aktivit pro NS na Slovensku.

Ve funkci koordinátora se podílel na realizaci projektu *Import*, veřejných sbírek *SONS* v ČR na Slovensko a jejich řízení (2002), jako i na vytváření podmínek pro profesionální podporu spolkové činnosti.

Zbrankova pracovitost, obětavost a hluboká lidská empatie k svému okolí byla oceněna vyznamenáním *Osobnost města Nitry za rok 2003*.

Josef Zbranek je ženatý a má jednoho syna.

G.R.

ZECH, Friedrich

* 3. 10. 1865

† 24. 1. 1924

Ředitel Ústavu pro nevidomé v Gdaňsku, autor metodiky vzdělávání nevidomých. Říká, že kdyby byla pravda, že vzdělání je podmíněno množstvím nazírání, potom by musel být šesti až osmiletý vidomý žák co do vzdělání mnohem dále, než dvanácti až čtrnáctiletý žák nevidomý. Vzdělání je závislé na intenzitě nazírání na příští chod věcí, na schopnosti rozeznat příbuznost podobných věcí a vztahů, je věcí intelektu.

V r. 1890 nastoupil jako učitel a v r. 1902 se stal ředitelem Ústavu pro nevidomé v Gdaňsku.

O jeho mládí se mi nepodařilo nalézt podrobnější informace, pouze několik faktů z období působení v ústavu. I ta jsou pozoruhodná. Mohu ovšem uvést pouze strohá data.

Podle obsahu jeho publikace *Beiträge zur Methodik des Unterrichts* (1909) se zaměřil na nejnovější soudobé poznatky v oblasti vzdělávání nevidomých. Věnuje pozornost metodikám rozvoje zručnosti v rámci pracovního vyučování i mimoškolní výchovy. Zavádí práci v pískovém stole, klade důraz na geometrické tvary, jelikož jsou zobecněním světa, práci s nářadím apod. Byl přesvědčený, že inteligence nevidomého nějak souvisí s jeho zručností.

Založil tiskárnu a slepecké muzeum při ústavu, rozšířil počet tříd, v dílnách zavedl provaznictví jako řemeslo. Založil časopis pro nevidomé, ale v pramelech se neuvádí jeho název. Působil jako redaktor ve

významném časopise *Der Blindenfreund*. Pro *Mellovu Encyklopedii* zpracoval několik hesel.

ZEISS, Carl F.

* 1816

† 1888

Německý optik a mechanik.

V r. 1881 založil světoznámou výrobu optických pomůcek a brýlí. Výrobky jeho továren byly zvláště užitečné pro těžce slabozraké žáky, studenty i dospělé občany.

ZELENÝ, Václav

* 7. 8. 1936

† 4. 6. 1966

Vynikající český klavírista, umělecký aspirant JAMU v Brně.

Byl žákem hradčanského a Deylova ústavu pro nevidomé v Praze. V r. 1955 vstoupil na Pražskou konzervatoř. Úspěšně absolvoval a ve studiu pokračoval na AMU v Praze.

Patřil mezi nejnadějnější české nevidomé klavíristy. V r. 1963 získal druhou cenu Smetanovské soutěže Pražského jara. Rovněž absolventský koncert byl mimořádně úspěšný. Následovala spirála úspěchů.

Náhlé horečnaté onemocnění ho vyřadilo ze Chopinovské soutěže ve Varšavě r. 1962, které se již pro těžké onemocnění nemohl zúčastnit. Po vyléčení následovalo několik koncertů, ve kterých se jeho interpretační úroveň neustále prohlubovala. Nedlouho po posledním koncertě v Praze r. 1966 odchází znovu do nemocnice, kde zakrátko zemřel.

Po celý svůj krátký život zápasil s těžkou zrakovou i vnitřní vadou, chatrným zdravím a hospodářskými potížemi. Zemřel na nevléčitelnou chorobu. Žádné nahrávky jeho veřejných koncertů se nedochovaly, za což jsou odpovědní organizátoři.

Jeho koncerty byly vždy silným zážitkem, na který se nezapomíná. Smrt zabránila člověku, aby se odevzdal plně svým schopnostem. Zazářil jako meteor a zbyly jen vzpomínky a kytice.

ZEMAN, Bohuslav

* 30. 9. 1923

† 2. 12. 1989

Vynikající učitel hudby, dirigent velkého dětského pěveckého sboru.

Narodil se v Probulově jako syn rolníka. Zrak ztratil již v prvním roce života. Rodiče trvali na léčení, které však bylo marné. Ve čtyřech letech byl dán do MŠ při Klarově ústavu pro nevidomé v Praze. Povinnou školní docházku absolvoval v Deylově ústavu, ale znovu se vrátil do ústavu Klarova. Vyučil se tam řemeslu a ladění klavírů.

Hudba ho vždy vábila svými barevnými tóny. V ústavním orchestru hrál na klarinet, flétnu a violu, na akordeon i saxofon, v kapli na varhany a zpíval ve smíšeném sboru. Tento široký hudební záběr mu později velice pomohl při působení v hudební škole.

Po třech letech (1946), kdy vyučoval soukromě, obdržel místo varhaníka v Mirovicích, kde vytvořil chrámový sbor. Založil i velký dětský pěvecký sbor, se kterým vystupoval i v rozhlase. Soukromých žáků přibývalo.

V r. 1952 nastupuje do hudební školy ve Strakonících, kde opět vytvořil pěvecký sbor. Z rodinných důvodů se vrací na původní místo, které později vyměnil za místo v hudební škole v Kaplicích. Zde působil od r. 1956 do r. 1961. Vytvořil hudební soubor nevidomých učitelů hudby.

Od r. 1961 působil v Rožmitále pod Třemšínem, kde založil dětský pěvecký sbor Světélko a hudební soubor.

V r. 1977 se zúčastnil mezinárodní soutěže ve hře na klavír, která se konala v Praze. Čestně se umístil.

B. Zeman byl mimořádně tvůrčí. Pro lepší představy řízení pěveckého sboru si nechal zhotovit několik desítek dirigentských gest z drátu, zkonstruoval elektrický metronom na baterie aj. Obě pomůcky jsou ve sbírkách Slepceckého muzea v Brně.

Na všech svých místech, kde působil, byl oblíbený, a to byl právě jeden z nejdůležitějších důvodů jeho trvalých úspěchů, které narušil rozchod s první ženou. S tou druhou si potom rozuměli i za situace, kdy nebylo dostatek volných dnů pro rodinu a nezbývalo ani peněz. Zemřel uprostřed pilné práce.

Soubor pomůcek má ve svých sbírkových fondech DTI TMB

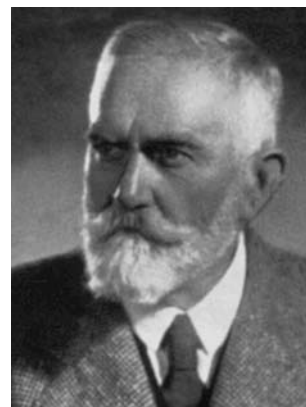
ZEMAN, Josef

* 14. 10. 1867

† 12. 3. 1961

Ústřední inspektor ministerstva školství a národní osvěty. Vydal cenné publikace, které se zabývají historií péče o nevidomé i jejich životními problémy. Je zakladatelem prvního Českého slepeckého muzea v Praze.

Narodil se ve Smiřicích jako syn řemeslníka. Do OŠ chodil v místě bydliště. Po dvouletém pobytu na měšťanské škole v Broumově se dostal na jeden rok do reálky v Hradci Králové a odtud do královéhradeckého učitelského ústavu.

Po jeho absolvování nastoupil první učitelské místo do OŠ v Náchodě (1887). Již v této době se začal, i když ne soustavně, zajímat o problematiku postižených dětí. Ještě více ho lákala historie. Za své učitelské praxe se setkává s problematikou dětí opuštěných i mentálně postižených. Přiklonil se ke skupině učitelů, kteří považovali za nezbytné soustavné sebevzdělávání. Jeho příčiněním organizuje náhodská univerzita přednášky pro učitele. Zajímají ho otázky hygieny vyučování i otázky pedopatologické. Zúčastnil se tzv. Čádových sjezdů pro výzkum dítěte.

Vstoupil do Spolku proti tuberkulóze, kde byl jednatelem. Stal se jedním z redaktorů časopisu Pedagogické rozhledy.

V r. 1903 vykonal studijní cestu po Evropě.

Po dvaadvaceti letech přechází do Chotěboře do zvláštní školy. V r. 1909 je ustanoven okresním školním inspektorem. V Chotěboři založil okresní úřad školský.

Po první světové válce byl povolán na ministerstvo školství, kde se stal prvním inspektorem speciálních škol a ústavů. Charakteristickým rysem tohoto období byl enormní zájem o výchovu a vzdělávání nevidomých z nejširších hledisek. Tehdy vznikají jeho tři tyflopedické práce: Poznámky k psychologii slepců (1923); Hlavu vzhůru (1925); Svět nevidomých (1930).

Jako předseda spolku ČST se stal iniciátorem a organizátorem První světové výstavy slepeckého tisku, konané v Praze r. 1935. Byl neúnavným propagátorem plánu na zřízení slepeckého muzea. V r. 1921 založil Společnost slepeckého muzea. Na Pohořelci byla stálá výstava běžných učebních pomůcek, na kterou přispěl dary od St. Stejskala a svými předměty i knihami pojednávajícími o slepectví. K jeho sbírce se připojilo i vedení hradčanského ústavu. Samostatné muzeum vzniklo v místnostech na Krakovské ulici č. 21 v r. 1947. Zeman byl však v této době těžce nemocen. Brzy se však sbírky začaly ztrácet a až dosud neúplně organizované muzeum zaniklo.^{*1)} Stal se předsedou spolku ČST.

Dostal se do rozporu s prof. J. Deylem, který se bránil rozšiřování školy a vyučování ve více třídách při svém ústavu. Deyl vycházel z nesprávného názoru na význam vzdělání nevidomých a ze subjektivistického tvrzení, že slepec je prý tím nešťastnější, čím je vzdělanější. Toto stanovisko nezastával ani jako první, ani sám. V praxi se uplatňovalo v několika ústavech i na konferencích.

Zeman ve svém pedopatologickém slovníčku byl veden snahou po jednotě terminologické a snahou získat informace o významných osobnostech ve speciální pedagogice, které scházely.

Mimořádně cenné jsou jeho vlastní písemné práce i sborníky, které redigoval. Z těch větších prací to jsou: Dějiny péče o mládež s vadami zraku (1922); Sborník prací Otcí slepých (1923); Otázky slepecké výchovy (1923); Péče o dítě abnormální (1926); Hlavu vzhůru (1926); Svět nevidomých (1930); Kultura slepců (1935). Z drobnějších prací otisknutých v odborných časopisech to jsou tyflopédická témata: historie, psychologie, statistika, organizace škol, hluchoslepí aj. Z pozůstalosti se dochovalo několik neuveřejněných rukopisů. Je zde např. nedokončený rukopis práce Výchova nevidomých aj.

^{*)} V oddělení DTI TMB lze spatřit několik zachráněných tyflofaktů ze Světové výstavy slepeckého tisku. Několik Zemanových rukopisných poznámek a článků v rukopisech má ve svých knižních fondech soukromá knihovna

ZEMCOVOVÁ, Marie Ivanovna

* 1903

Ruská vědecká pracovnice v oboru tyflopedagogiky.

Svou životní dráhu začala v Povolži jako vychovatelka domu mládeže, potom jako oblastní instruktorka Domu pionýrů a nato jako osvětová pracovnice. V r. 1936 úspěšně obhájila kandidátskou dizertační práci na téma Pracovní uplatnění nevidomých. Ve svých vývodech se opírá o marxistickou teorii poznání, o Sečenova a Pavlova. V období druhé světové války se plně věnovala problematice společenského uplatnění osleplých vojáků.

V dalších pracích detailně prozkoumala fyzický a intelektový rozvoj člověka, který pozbyl zrak, určila různé kompenzační možnosti aktivní účasti zrakově postižených občanů při výstavbě socialistické a komunistické společnosti.

Řadu let stála v čele tyflopedagogiky Vědeckovýzkumného ústavu defektologie Akademie pedagogických věd. Zastupovala sovětskou defektologickou vědu na mezinárodních kongresech a konferencích,

byla členkou sovětské rady pro blaho slepců a jejího výkonného výboru pro výchovu zrakově postižené mládeže. Za své zásluhy obdržela několik vyznamenání.

ZEUNE, Johann August

* 12. 5. 1778

† 14. 11. 1853

Tento vědec a romantický humanista je zakladatelem prvního německého ústavu pro nevidomé. Usiloval o rovnoprávné postavení nevidomých, kladl proto důraz na jejich vzdělání i na praktickou přípravu pro život. Je tvůrcem učebních pomůcek a inspirátorem založení hned několika dalších podobných ústavů.

Narodil se ve Wittenberku jako syn univerzitního profesora. Dětství prožil v období rodičů se romantického filantropismu. Nejdříve ho vzdělával sám otec, později měl soukromé učitele. Jako dítě projevoval mimořádné sklony k meditacím. Ostatní děti převyšoval intelektem. Vynikal rovněž zručností.

Po absolvování gymnázia se nechal zapsat na Wittenberskou univerzitu. Jako student germanistiky a zeměpisu se také zajímal o uspořádání lidské společnosti. V rámci tohoto zájmu navštívil koncert nevidomého klavíristy F. L. Dulona z Oranienburku, který na něho hluboce zapůsobil.

Po dokončení studií (1892) vyučuje v letech 1803–1805 v gymnáziu v tzv. Šedivém klášteře v Berlíně. V této době začal psát své velké dílo *Gea*, které dokončil v průběhu několika málo let. Tímto spisem obrátil na sebe pozornost a je (1810) jmenován profesorem na univerzitě. V rámci jeho filantropických zájmů se mu dostává do rukou popis Haüyova ústavu pro nevidomé v Paříži. O tuto problematiku se začal zajímat hlouběji zvláště v rozhovorech se svým přítelem Grabengieserem, očním lékařem, se kterým se seznámil v berlínském literárním, uměleckém a vědeckém klubu.

Začal dokonce uvažovat o založení ústavu pro nevidomé v Berlíně. Chtěl v praxi uplatnit svou zásadu, že každé dítě má být vzděláváno, a tedy i dítě slepé. Poslední popud mu dala návštěva Valentina Haüye, který se na své cestě do Petrohradu zastavil v Berlíně. Několikrát se setkali právě u Grabengiesera. Při těchto setkáních diskutovali o smyslu výchovy

a vzdělávání nevidomých i o praktických opatřeních.

V. Haüyovi se podařilo přesvědčit pruského krále o nutnosti pečovat o slepce. Jako vedoucího budoucího ústavu doporučil Zeuna. V tomto směru se přičinila i charitativně smýšlející královna.

Založení ústavu (1806) probíhalo zpočátku za účinné pomoci královské rodiny. Realizace představ, že každý takový ústav by měl být státní, zhatily napoleonské války. Vzápětí zamezily přísun finančních prostředků. Po obsazení Berlína Francouzi byl Zeune dokonce zatčen, ale shodou šťastných okolností se mu podařilo uprchnout. Ve své práci neustal. Neváhá a do provozu ústavu vkládá své úspory. Určité prostředky vynesl i koncert, který po odchodu vojsk ve prospěch ústavu pořádal N. Paganini.

Ústav zahájil svou činnost v Zeunově bytě na Gips-gasse. Prvním žákem byl Wilhelm Engel, dvanáctiletý syn kazatele. Po přijetí více chovanců se ústav musel často stěhovat, nakonec do Steglitz u Berlína. Vlastní budovu dostává až po zrušení lazaretu.

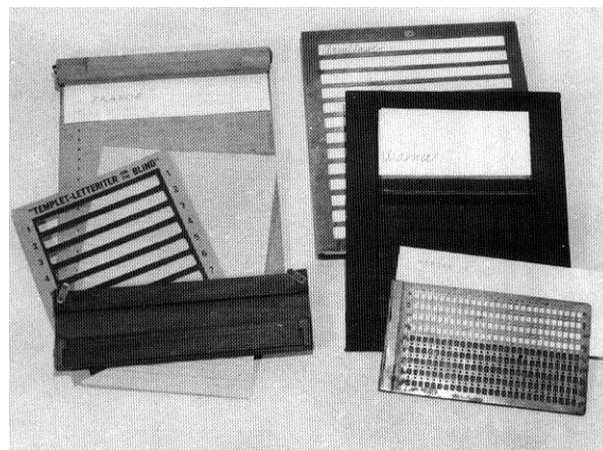
Zeune má v úmyslu nasbírat co nejvíce zkušeností. Vydává se proto do Vídně navštívit J. W. Kleina. Při této příležitosti se zastavil i u svého pozdějšího přítele J. H. Pestalozziho. Poté stanovuje tři základní oblasti výchovy nevidomých: všeobecné vzdělání, manuální práce a hudba. Největší důraz však klade na zručnost, jako na předpoklad samostatné obživy nevidomého řemeslníka. Vzdělání žáků směřuje k vlastní potřebě nevidomého, hudbu pro jeho radost.

Své didaktické zásady uplatňuje tvorbou několika učebních pomůcek, zvláště v jemu vlastním vědeckém oboru, tj. v zeměpise. Zřizuje dílny a podporuje samostatně se živící řemeslníky.

Současně se rozvíjí i jeho vědecká kariéra jako profesora Berlínské univerzity. Všechny dny prožívá jako vědec, ředitel ústavu pro nevidomé i jako organizátor. V r. 1808 vydává svůj světoznámý spis *Gea*. V roce 1814 zakládá Společnost pro německou řeč a v r. 1828 Společnost zeměpisnou.

A. Zeune se věnuje vzdělávání svých žáků, a zároveň usiluje o otevření podobných ústavů v jiných městech. Např. od r. 1807 zde vyučuje E. G. Flemming, pozdější zakladatel ústavu v Drážďanech. Zvláště schopný a nadaný žák je J. Knie, který později zakládá ústav ve Wroclawi. Další dva bývalí Zeunovi žáci, Zimmermann a Gröpler, založili ústav ve Štětíně.

A. Zeune dosahoval ve výchově i vzdělávání nevidomých velmi dobré výsledky snad právě proto, že je neizoloval od veřejného života. Jeho snahou bylo připravit je pro setkávání s pozdějšími problémy. Mimo zvláštní organizaci ústavu vodil své chovance

Soubor pomůcek pro psaní tužkou

do společnosti, do divadel, na koncerty. Nejednalo se mu pouze o to, aby nevidomí poznali skutečný život a jeho problémy, ale navíc o to, aby vidomí přijímali nevidomé jako členy společnosti.

Je autorem myšlenky, aby se nevidomí učili všemu, co je jim přístupné. Mají potom v životě více možností se uživit. A také se tak rozvíjejí jejich individuální schopnosti. Za mimořádně důležité pokládá rozvíjení hmatu a zručnosti. Propaguje názor, že i nevidomí mají různá nadání a sklony, což byl v této době mimořádně neobvyklý postoj. Cílem je mu vychovávat a vzdělávat všechny nevidomé děti. Tuto povinnost, říká, má ovšem převzít stát.

V r. 1826 navštěvuje J. W. Kleina ve Vídni. Celoživotní úsilí o vzdělávání nevidomých je oba tak sblížilo, že se stávají upřímnými přáteli. Své dojmy a zkušenosti si potom vyměňují v četných dopisech. V r. 1832 se opět osobně setkávají, když Zeune zajiždí do Vídně na kongres přírodovědců. Dohodli se na tom, že do Vídně přijede vyučovat Zeunův syn, který však brzy umírá. V té době rovněž Kleinovi zemřela jeho dcera, a tak mimo hluboký zájem o nevidomé je sblížíje i společné hoře.

A. Zeune si je vědom, že podstatným prostředkem, bez kterého nelze praktikovat výchovu a vzdělávání nevidomých, je vhodné písmo. Ve Vídni se seznámil s písmem J. W. Kleina. Sám postupně vytvořil a vyzkoušel tři druhy reliéfní latinky. Osvědčila se mu latinka střední velikosti s jednoduchými tvary písmen. Braillovo písmo ještě neznal, i když se snad něco o něm později dověděl od Kleina, kterému Braille poslal vzory. Klein však jeho písmo odmítl.

Ještě v r. 1839 podniká Zeune studijní cestu po německých ústavech. To se již jako jejich zkušenější příznivec raduje z výsledků svých snah. Poznává v tom také velký kus své práce, a tak se domů vrací spokojený.

V r. 1845 umírá jeho manželka, což ho mimořádně sklíčilo. V r. 1847 odchází na trvalý odpočinek, protože ztratil zrak. Tuto novou situaci přijímá klidně a vyrovnaně. Dokonce s pocitem uspokojení, že konečně poznává svět svých žáků.

Druhou oblastí Zeunova života byla vědecká práce. Je tvůrcem nové koncepce zeměpisu. Jedná se mu o zdůraznění jeho přírodního a fyzikálního pojetí. Stát jako politický útvar je proměnlivý. Kostrou zeměpisu je sama příroda.

O jeho vědecké činnosti se zmiňují proto, že v tomto smyslu se zásadně odlišuje i jeho pojetí zeměpisných map pro nevidomé i jiných jím vytvořených pomůcek. Zatímco Haüy i Klein vytvářejí mapy politické, jeho tvorba se zaměřuje na mapy fyzikální, i když jejich výroba je nepoměrně složitější. Jako podklad pro výrobu používá dřevěnou desku, na kterou nalepuje různé druhy textilií i jiné materiály, aby lépe odlišil poznání různých zeměpisných pojmů. Řeky znázorňuje provázkem, města cvočky různých velikostí. Vznikají tak nástěnné mapy. Při výuce politického uspořádání doporučuje vycházet od představ bytu, domu, ulice, města a státu. Odtud ke světadílům a nakonec k celému světu.

Sestavil rovněž učebnici zeměpisu, která byla vytištěna jeho propichovanou latinkou. Jejím obsahem je zeměpis přírody. Na tyto zásady navázal později M. Kunz tvorbou papírových map. Zeunovy nástěnné mapy vyráběl Karl von Mauer. L. Pfiefel vyrobil podle Zeunova návrhu také reliéf Švýcarska.

Zvláště významnou pomůckou byl Zeunem vytvořený reliéfní glóbus. Není bez zajímavosti, že vznikl vlastně jako speciální učební pomůcka pro nevidomé. Teprve později se začal používat i na běžných školách. Při jeho konstrukci vycházel ze zkušeností M. Behaima, který snad zpracoval glóbus ve formě koule již v r. 1592. Průměr koule Zeunova glóbusu byl 1,20 m. Řeky byly nejprve znázorněny prohloubenou drážkou, pevnina byla z písku, lesy z mechu, ledové plochy z kovu.

Z odborné literární činnosti je nejvýznamnější a ve své době neznámější Zeunovo první dílo *Belisar*, neboli o slepcích a ústavech pro slepé. Práce později vyšla v několika vydáních (1808, 1817, 1821, 1829, 1833, 1836, 1846). V tomto útlém dílku se odráží celá Zeunova osobnost. Popisuje své metody a také poukazuje na další možnosti společenského uplatnění nevidomých. I když v prvním vydání píše, že psaní není nijak zvláště důležité (jeho reliéfní latinkou bylo možné pouze tisknout), později se plně soustřeďuje na psací techniku.

Jeho žáci používali pomůcku pro psaní tuhou. Byla to dřevěná podložka, která měla vodící linie pro

řádky vymezené nitěmi pro usnadnění psaní smyček u písmen. Haüyovu latinku podrobuje kritice, zabýval se konstrukcí vlastních písem.

V r. 1817 vychází jeho spis *O nevidomých a ústavech pro ně*, ve kterém usiluje o komplexnost přípravy svých žáků pro život. Snaží se jim přiblížit život přírody např. nejrůznějšími modely. Usiluje o poznání některých zákonitostí hmatového poznání. Z řemesel, snad vůbec jako první, zavádí výrobu košíků, protože toto zboží bylo právě velice žádaným artiklem. Bez zbytečných skrupulí se zajímá i o sexuální otázky a problematiku manželství nevidomých.

A. Zeune pracoval vždy velice houževnatě s touhou stát po boku těm nejpotřebnějším. Usiloval o to, aby nevidomí našli své místo ve společnosti. Nejspolehlivějším pramenem k tomu měla být společensky užitečná práce jako prostředek obživy. V nevidomých nikdy nespatořoval objekt milosrdenství. Viděl v nich lidi, kteří mají stejná práva jako ostatní. Planý soucit považoval za ponižující.

J. A. Zeune patří k filantropům, kteří v období romantismu toužili naplnit život v krásě lidských vztahů i po vznešených citech lásky. Naplnění altruistických snů spatřuje v povinnosti o někoho se starat a snít o tom, že idea světa a existence lidí v něm je ve své podstatě v idealizaci interaktivních lidských vztahů a v polidšťování přírody. Tak chápal své životní poslání i vztah k nevidomým. Dnes je tento velký člověk oprávněně považován za zakladatele výchovy a vzdělávání nevidomých v Německu.

ZICHA, Miroslav

* 4. 5. 1922

† 8. 12. 1981

Český hudební pedagog.

Narodil se v Luhačovicích. Od mládí trpěl těžkou a navíc progresivní zrakovou vadou, která mu neumožnila dokončit středoškolská studia. Protože se od dětství věnoval hře na klavír a na housle, bylo pro něho snadnější se v Brněnském ústavu pro nevidomé, kam byl přijat, adaptovat a připravit ke státní zkoušce z hudby na Brněnské konzervatoři v r. 1947 (hlavní obor klavír).

Byl mimořádně pilným studentem, v oblíbě měl zvláště komorní hru. Byl výborný houslista, a tak rád hrával menší skladby s doprovodem klavíru. Jeho píle povznesla cílevědomost spolustudentů hudebního oddělení brněnského ústavu. V této době byl ještě slabozraký a se slepotou nepočítal.

Až do své smrti vyučoval v lidových školách umění s mimořádně dobrými výsledky. V Uherském Bro-

dě pobyl jen půl roku, ostatní léta vyučoval v LŠU v Prostějově. Jeho žáci dosahovali výborných výsledků v žákovských soutěžích lidových škol umění a mnoho jich připravil ke studiu na konzervatoři. Ve své kvalitní činnosti hudebního pedagoga neustal ani po úplné ztrátě zraku, která ho postihla kolem padesátky. Zemřel náhle v plné pracovní pohodě.

ZIMIN, Boris Vladimirovič

* 14. 1. 1911

Byl bezesporu výraznou postavou slepeckého hnutí, a to i v mezinárodním měřítku.

Narodil se v Tbilisi. Po ukončení ZŠ začal pracovat jako dělník. V r. 1937 se stal zástupcem ředitele stavební průmyslovky a zahajuje večerní studium na vysoké škole. V dosažení inženýrského diplomu mu zabránila válka.

Mezi muži, kteří se po napadení Sovětského svazu hlásili jako vojenští dobrovolníci, byl i třicetiletý Zimin, zástupce ředitele střední odborné školy stavební. Na frontě byl r. 1943 těžce raněn na ruku, nohu i na hlavě. Ztráta zraku znamenala ztroskotání všech jeho životních plánů. Bylo třeba vytvořit si nové ideály.

Když v r. 1946 opustil nemocnici, stal se vedoucím oddělení organizace a začleňování do zaměstnání při Všeruské organizaci slepců. Na tomto úseku vykonal velmi mnoho pro pracovní zapojení desítek nevidomých. Podniky prosperovaly především na možnosti kooperace s nejrůznějšími továrnami. Rozvoj šel tak daleko, že v posledních tzv. učebních a výrobních podnicích se vyráběly i součástky ke kosmickým raketám.

V r. 1958 byl Zimin zvolen předsedou spolku. Tuto funkci zastával do r. 1986. Z prakticky nulového předválečného stavu vzrostla velká ekonomická základna VOS na 180 podniků.

V r. 1969 byl Zimin zvolen viceprezidentem Světové rady pro blaho slepců a r. 1974 byl zvolen prezidentem této světové organizace. Za jeho vedení navázala spolupráci s řadou mezinárodních humanitárních organizací. Za jeho zásluhy mu byla udělena medaile L. Brailla. Po uplynutí funkčního období pokračoval v práci. Dále byl činný v několika významných funkcích této světové organizace. V r. 1986 svou veřejnou činnost ukončil.

ZIMMERMANN, Ferdinand

* 1. 10. 1823

† 17. 7. 1866

Básník a učitel v Ústavu pro nevidomé děti ve Štětíně.

Narodil se v Rodewicích nedaleko Štětína jako syn stolaře. Jeho tři sestry byly rovněž nevidomé, nejstarší bratr viděl dobře. Vychován byl na státní útraty v Ústavu pro nevidomé děti v Berlíně. Do ústavu byl přijat v r. 1836. Pro velkou chudobu šel s ním otec z rodné obce do Berlína pět dnů pěšky. Chlapec byl pilný a věnoval se hudbě. V ústavu pobyl šest let, aniž by se během této doby dostal domů. Vyučoval ho sám Zeune a známý učitel Schmidt. Na oba potom s láskou vzpomínal.

V r. 1842 ústav opouští. Říká, že Berlín je jeho druhým domovem. Matka mu během pobytu v ústavu zemřela, nemocný otec žil u svého nejstaršího syna. Ferdinand musel čekat, až se vyjasní, kde bude bydlet, co bude dělat. Otec rovněž brzy umírá a slepý mladík může zůstat u bratra bydlet. Tento čas byl pro něho hořký, musel snášet mnoho příkoří.

V místě pro něho práce nebyla. Aby si nějak zasloužil bratrovo pohostinství, pečoval tedy o jeho děti. O smutku a trápení vypráví ve svých básních, které mu zapisoval místní pastor.

V r. 1851 se Zimmermann setkává s A. M. Gröplem, který měl v úmyslu založit ve Štětíně podobný ústav jako jeho učitel Zeune v Berlíně. Zimmermann po čase souhlasil a v r. 1854 nastoupil do nového Ústavu pro výchovu a vzdělávání nevidomých ve Štětíně. Stal se zde učitelem ručních prací a hudby.

Zimmermann měl v této době připraveno několik básní, např. Elias, Blindentraum, Zur Vermählung eines Blinden aj. Věnoval se též tvorbě menších hudebních forem, hlavně písní, ale úspěch měl pouze u žáků, kteří si několik jeho písní oblíbili.

Zimmerman působil v ústavu dvanáct let. V r. 1866 se ve Štětíně rozšířila cholera, které podlehl.

ZINOVJEV, Oleg Jefimovič

* 1937

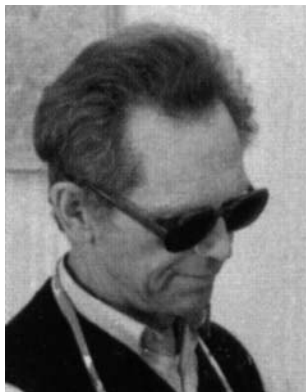
Ruský výtvarník.

Narodil se v Leningradě. Od r. 1956 pracoval jako výtvarník v Leningradské továrně Lomonosov na výrobu porcelánu. V r. 1962 se stal výtvarníkem animovaného filmu ve filmových ateliérech Lennauč-film a Leningradské televize.

V důsledku 900 dnů nacistické blokády, kterou prožil v období druhé světové války jako dítě v Lenin-

gradě, Zinovjev už jako mladý člověk začíná ztrácet zrak. V r. 1991 oslepl úplně. Avšak touha pokračovat v tvůrčím životě ho přivedla do Šelgunovova Domu kultury, do studia keramiky a sochařství, kde pracoval pod vedením J. A. Našivočkina. Překonal svou slepotu a brzy bylo zřejmé, že se i za nových okolností může Zinovjevův talent rozvíjet. Jeho výtvarné práce dostávají novou formu.

Již od roku 1994 vystavuje v muzeu F. M. Dostojevského. V etnografickém muzeu vytváří stále expozice. Jeho díla lze vidět ve výtvarných galeriích města Kirši, v Brjansku, Ťumenu i jinde. Od r. 1997 do roku 2003 se Zinovjev pravidelně účastní jarních a podzimních výstav svazu umělců a výroční výstavy sankt-petersburských umělců v Manéži.

Díla O. Zinovjeva jsou plná duchovnosti a vnitřního tepla. Pomáhají lidem překonat těžké chvíle života a inspirují k tvorbě. Jako materiál Zinovjevovi slouží hlína. Také rád pracuje se dřevem.

Ve volných chvílích rád sportuje. Účastní se dlouhých běhů, běhá za městem a aby byl ve formě, každý den „závodí s domovním výtahem“.

Zinovjev a jeho Vesna

U příležitosti zakončení výstavy Svět haptický III v Sankt Petěrburku věnoval Zinovjev oddělení DTI TMB svou sochu Matka s dítětem

ZORIČÁK, Ján

* 16. 2. 1952

Pedagog Rehabilitačního střediska pro zrakově postižené v Levoči.

Narodil se v Levoči, kde po absolvování základní školy maturoval na střední pedagogické škole. Začal vyučovat v ZŠ a potom přešel působit na střední zemědělskou školu.

V Rehabilitačním středisku pro zrakově postižené začal pracovat v r. 1977 brzy s výbornými výsledky v oblasti orientace nevidomých frekventantů v prostoru a ve sportu. Je instruktorem lyžování nevidomých sportovců, se kterými dosahuje dobrých výsledků i v mezinárodních soutěžích. O těchto tématech publikuje v odborných časopisech.

V r. 1981 ukončil studia na pedagogické fakultě univerzity v Prešově. V r. 1988 pokračoval ve studiu tyflopeditické specializace.

Od r. 1990 byl ředitelem Rehabilitačního střediska pro nevidomé v Levoči. Začínal ve složitých podmínkách, především finančních. Musel řešit pracovní zapojení absolventů. V r. 1992 proběhla na kurzu nevidomých masérů stávka proti diletantskému provozování tohoto povolání nekvalifikovanými osobami. Po přijetí u ministra zdravotnictví se poměry ustálily. Vzrostl i počet kompenzačních pomůcek. Právě v těchto složitých okamžicích se J. Zoričák projevil jako vynikající manažer.

ZORIČÁK, Štefan

* 1. 8. 1911

† 15. 9. 1989

Učitel v Ústavu pro nevidomé v Levoči.

Narodil se v Levoči. Po ukončení studia na učitelském ústavu působil na různých místech jako učitel. Od r. 1943 do r. 1948 a znovu od r. 1954 do r. 1972 v ZŠ Ústavu pro nevidomé v Levoči.

Dbal na tělesnou zdatnost svých žáků. Aby měli žáci kde sportovat, věnoval se vybudování sportoviště i vybavení tělocvičny. Po otevření rehabilitačního

střediska vypomáhal při plnění rehabilitačních programů.

Je jedním ze zakladatelů Sportovních her nevidomé mládeže (Praha, Brno, Levoča). Jeho družstvo si odnášelo většinou zlaté medaile. Vedl družstvo nevidomých sportovců i na soutěž v Leningradě (Petrohradě) (1958). Byl přesvědčený, že právě tělesná zdatnost je jedním z nezbytných předpokladů zdravého života. Vyučoval rovněž přírodopis a pracovní výchovu.

Rád se věnoval lovu a včelám. Byl znalcem historie Levoče. Rovněž i výborným vypravěčem.

ZOTOV, Alexander

* 15. 5. 1914

Uzbecký architekt.

Pracoval jako vedoucí architekt. Na frontě za druhé světové války přišel o zrak a pravou ruku. Zůstal

pracovat v oboru jako konzultant. V době své slepoty napsal několik odborných spisů o problematice urbanismu. Za svou činnost byl několikrát vyznamenán.

ZUBOV, Vladimír Ivanovič

Ruský matematik.

Jako nevidomý získal své základní i středoškolské vzdělání ve škole pro nevidomé děti v tehdejší Leningradě. Ve studiu pokračoval na matematicko-fyzikální fakultě Leningradské univerzity, které úspěšně dokončil. V r. 1955 získal titul kandidát věd, o pět let později doktorát za práci Někatoryje problemy teorii ustoičivosti dviženija. Napsal řadu dalších cenných prací. Působil jako profesor Leningradské univerzity ve funkci vedoucího laboratoří. V r. 1968 obdržel státní vyznamenání.

Ž

ŽILIN, Alexej

* 1780

† 1840

Ruský skladatel raného období vývoje ruské národní hudby.

Narodil se pravděpodobně jako nevidomý, nebo o zrak přišel velmi záhy. To málo, co o něm víme, je možné vyčíst z kritik jeho klavírních koncertů v Moskvě. Jsou četné především v období let 1810–1838.

V r. 1917 byl v domě bohatého ukrajinského měšťana, který za revoluce musel Rusko opustit. Kde bydlel později nevíme.

Náhodně byl nalezen svazek jeho Romancí. Skladby byly hodnoceny zvláště pro svou melodickou svěžest. Po dalších studiích je známo asi čtyřicet Žilinových skladeb. Jsou to klavírní valčíky, polonézy, ekosézy a hlavně variace na ruské lidové písně. Je mezi nimi i jedna orchestrální skladba.

O jeho skladatelském díle toho jinak mnoho nevíme. Mnohé jeho písně lze uslyšet na koncertech ruských pěvců i dnes. Jedna jeho snadná klavírní skladba se objevila v české klavírní škole.

ŽIRKOVIČ, Kiril

* 1917

Vynikající ruský houslista.

Narodil se jako silně slabozraký, ještě v dětství však úplně oslepl. Není známo, jakým způsobem nabyt základní vzdělání. Zprávy však hovoří o jeho mimořádném hudebním nadání a úspěšném absolutoriu konzervatoře. Vyučováním hře na housle se zabýval jen sporadicky, měl spíše sklony stát se koncertním umělcem, což se mu pro jeho mimořádnou píli vyplnilo.

Nejdříve působil v tehdejší Stalingradské filharmonii. Pořádal samostatné koncerty a natáčel gramofonové desky. Od r. 1947 působil jako sólista v moskevském Svazu hudebních umělců. Tato životní dráha mu často přinášela mnoho praktických problémů, ty však vždy překonával s velkým vnitřním nasazením.

ŽUREK, Jan

* 8. 11. 1899

† 1956

Řemeslník.

Narodil se v Opavě jako nevidomý. Vychován byl v Brněnském ústavu pro výchovu a vzdělávání nevidomých dětí, kde se po dokončení školní docházky vyučil košíkářem. Pěstoval rovněž hudbu a ladění klavírů. V ústavu pobyl od r. 1912 do r. 1922.

Po odchodu z ústavu si zařídil košíkářskou dílnu v Komárově u Opavy. Tuto živnost provozoval do svých 57 roků. Živil se i hudbou a laděním klavírů. Ve své dílně zaměstnával 2–4 nevidomé dělníky. Pěstoval vlastní proutí, které v dílně zpracovávali ti, kteří to uměli nejlépe. Ostatní se zaučovali.

Byl mimořádně zdatný organizátor s úsilím pomoci nevidomým řemeslníkům postavit se na vlastní nohy. Dával jim slušný plat, takže mohli postupně odcházet a zařídit se pro sebe. Přicházeli noví mladí absolventi brněnského ústavu pro nevidomé. Je vhodné podtrhnout Žurkovu schopnost a chuť vytvořit jakousi přechodnou stanicí k osamostatnění mnoha nevidomých řemeslníků. Pomáhal jim i později, např. dodávkami proutí apod. Pomohl i těm nevidomým, kteří v ústavu nepatřili k nejzručnějším. S jejich pomalostí měl mimořádnou trpělivost a našel vždy způsob, jak je v jejich úsilí podpořit.

REJSTŘÍK JMENNÝ**A**

ABDULLAH IBN HOMAID
 ABU ABDULÁH RUDAKÍ
 ABU ALLÁ BEN MALAINCAN
 AL MAARÍ
 ABU MUHAMMAD S. MIHRAN
 ADAČI Kiniči
 ADAMCZYKOVÁ, Hana
 ADÁMEK, J.
 ADERKAS, Ottokar
 ADET
 ADLEROVÁ, Anna Alexandrovna
 ADLUNG, Jakob
 ADRIANI, Giovanni Battista
 AGRICOLA, Rudolph
 AHUJA, Suresh
 AKAŠI, Kakuiči
 AL-A MA, al Tutaili
 AL-AMIDÍ, Zeinuddín
 AL-ASHEIKH, Mohamed
 ben Ibrahim
 ALBERT, Rafael Rodriguez
 ALEXANDER, Friedrich
 ALEXEJEVIČ, Vasil
 AL-GHANIM, Abdullah M.
 ALMÁRÍ, Abu Al ala
 ALONSOVÁ, Alice
 AL-SAUD, Abdul Aziz
 AL-SAUD, Feisal, Ibn Abdul-Aziz
 ALSTON, B. John
 AMANNI, V.
 ANAGNOS, Michael
 ANAGNOSOVÁ, Julia Romana
 ANASTASI, Gheorghe
 ANDRASZEWSKI, Andrzej
 ANSELL, Michael Picton
 ANTAL, Milan
 ANTONIO, Aderaldo
 APAIWALA, R. M.
 APPEL, Sipke Arriens
 APPENZELLER, Heinz
 APPIUS, Claudius
 ARAGO, Jacques Etienne Victor
 ARENTOWICZOVÁ, Elzbieta
 ARMANI, Vincenzo

ARMATO SALVINO
 ARMITAGE, Th. R.
 ARNER, Milan
 ARNÖR, Anders
 ASADOV, N. Eduard
 ASCENSO, Antonio
 ASIMOVIČ, Denis
 ASTONOVÁ, Mathilda
 ATKINSON, J. R.
 AUFIDIUS, Gnaesius
 AVISSE
 AXMAN, Štěpán

B

BABEKOV, Stojan
 BABURKIN, Viktor Ivanovič
 BACON, Nicolaus
 BACZKO, Ludwig Adolf von
 BAJTL, Zdeněk
 BAKER, E. A.
 BALCAR, Leopold (též Balzar)
 BALDOVSKÝ, Ján
 BÁLEK, Vojtěch
 BALLU, Viktor Narciss
 BANFIOVÁ, Antonietta
 BANKSOVÁ, Mils
 BAQUERE, Julián
 BARACZ, Stanislaw
 BARBI-ADRIANI, Dante
 BARBIER DE LA SERRE, Nicolas
 BAROZZI, Francesco Michele
 BARRAGA, Natalie C.
 BARTALOS, Imrich
 BARTHOLOMELL
 BARTUŠKA, Václav
 BARVIČ, Igor
 BASILIUS Z CAESAREI
 BAŠÁR, ibn Burd
 BATARDE
 BAUER, Robert
 BAUFORD
 BAUM, Oskar
 BEAZFORD
 BEČVÁŘ, Stanislav
 BEITL, Jan Rafael
 BEK, Vinko
 BÉLA II.
 BELISAR (Belisarius)

BĚLJAJEV, Vladimir
 BELLO, Francesco
 BĚLORUKOV, Alexandr Petrovič
 BENESCH, Otto
 BENNEWITZ, Antonín
 BENTIVOGLIO, Paolo
 BÉRENGER
 BERGES, José Ezquerra
 BERGMAN, Vladimír
 BÉRIOT, Charles August de
 BERNARDOVÁ, S.
 BERNOULLI, Jacob
 BESTEIRO, Alejandro
 BEYERLEN
 BEZECNÝ, Josef
 BICK, Leopold
 BICKLEY, William
 BINA, slečna von
 BINAR, Alois
 BIRRER, Jakob
 BJÄRNHOF, Karl
 BLACKLOCK, Thomas
 BLAJAN, Ion
 BLANKYT, Jaroš
 BLAUENSTEINEROVÁ-STEPA-
 NOVÁ, Ivone
 BLAXALL, Arthur William
 BLAXALLOVÁ, Florence
 BLEIER, Mathias Florian
 BLUNKETT, David
 BLYTH, David
 BOCELLI, Andrea
 BOCSKAI, Imre
 BOČKAREV, Valentin Nikolajevič
 BOHATA, Otakar
 BOHDANOVICZOVÁ, Sofia
 BOHUSLAV, František
 BONDY
 BONET, Juan Pablo
 BORG, Ossian Edmund
 BORG, Per Aron
 BORGES, Luis Jorge
 BORIS, Miroslav
 BORISOVÁ, Žofie
 BOTTAZZO, Luigi
 BOUCHER
 BRABLEC, Adolf
 BRAIG, Edward

BRAILLE, Louis
 BRANDOLINI, Aurelius Lippo
 BRANDOLINI, Rafael
 BRANDSTÄTTER, August
 BRAUN, Jakob
 BRAUN, Rudolf
 BRČÁK, František
 BRIDGMANOVÁ, Laura
 BROCK, Joachim Georg le Sage den
 BROEK, Jacobus ten
 BUBENÍČKOVÁ, Hana
 BUBERLE, Vladimír
 BUCKLE, A.
 BUCZKOWSKI, Józef
 BUDÍN, Jan
 BUDZÁKOVÁ (HŘIBOVÁ), Eva
 BUCHANANOVÁ, Florence Johana
 BUCHER, Johann Friedrich
 BUONIOVÁ, Lidie
 BÜRKLEN, Karl
 BÜTTNER, August
 BŮŽEK, František

C

CABEZON, Antonio de
 CADAVID-ALVAREZ, Hector
 CAECILIE
 CAMPBELL, Francis Joseph
 CAPPS, C. Donald
 CARAPKIN, Sergej Jurjevič
 CARDANO, Geronimo
 CARNESEC, Alain
 CAROLAN, Turlough
 CARTIA, Luigi
 CARTON, abbé
 CASSIUS LONGINUS
 CASSO, B.
 CAUFIELDOVÁ
 CAVALLACCI, Raphaelo
 CERER, J.
 CERHA, Josef
 CINTULA, Vladimír
 CIRKOVIČ, Kyril Borisovič
 CÍSAŘ, Vlastimil
 CLAUDIUS APPIUS
 COHN, Ludwig
 COLOMBO, Alberto
 CONSTANTINIDIS, Nicolas

COOK, Arnold Charles
 CREDÉ, Karl Sigmund Franz
 CUNICA, Josip
 CVEČEK, Drahomír
 CZACKÁ, Róza

Č

ČAJKA, Kornel
 ČÁLEK, Oldřich
 ČANECKÝ, Ondřej
 ČERNÝ, Zdeněk
 ČERVENKA, Petr
 ČERVONIŠČENKO, I. G.

D

DAJANI, Subhi
 DALÉN, Nils Gustav
 DANIEL, Wilhelm Friedrich
 DANINGER, Michael
 DASSY, Louis Toussaint
 DAVID, Albín
 DAVID, Jaroslav
 DEINHARDT, Heinrich Marius
 DEYL, Jan
 DICKINSON, Harold Charles
 DICKINSONOVÁ, Kathleen Mercy
 DIDEROT, Denis
 DIDYMOS Z ALEXANDRIE
 DIECKHOFF, Heinrich
 DIMITRESCU, Konstantin
 DIODOTUS
 DITRICH, Jiří
 DLUGOSZEWSKI, Bronislaw Mroz
 DOBOS, Kalmán Machar
 DOBRZIŃSKI, Gavril Valerianovič
 DOKOUPIL, Vilém
 DOKSANSKÝ, Josef
 DOLAŃSKI, Włodzimierz
 DOLEŽÁLEK, Antonín Josef
 DOLEŽEL, Norbert Stanislav
 DONÁT, Přemysl
 DONEV
 DÖRFLER, Gustav
 DORNER, Ernst
 DOROSZEWSKA, Janina
 DOSEV-NENKOV, Stefan Ivanov
 DOSKOČIL, Jaromír
 DOUARDOVÁ, Cecilie

DOUMBIA, Amadou
 DOVHUN, V.
 DRECHSLEROVÁ, Růžena
 DREISIGER, Josef
 DRTINA, Jan
 DRUSUS, Gaius
 DUDR, Viktor
 DUFAU, Piweew Armand
 DÜHRING, Eugen
 DULON, Friedrich Ludwig (Dülöng)
 DVOŘÁKOVÁ, Libuše
 DŽURŇÁK, Michal
 DŽAJIN VAJO ZO
 DŽENG DŽONG-ČEN

E

EATON, Richard
 EBELL
 EBERHARD, Victor
 ECKSTEIN
 EFFERT, Richard
 ECHTNER, Vuk
 ENC, Mitat
 ENGELMANN, Josef
 ENTLICHER, Friedrich
 EPHESER, H.
 ERASMUS Desiderius Rotterdamský
 ERET, Jiří
 ERSKINOVÁ, Charlotte
 ESPOSITO, Fennaro
 EULER, Leonhard
 EXNEROVÁ, Therese

F

FABOZZI, Gennaro
 FAFL, Bohumil
 FALKOWSKI, Jakub
 FASANO, Tomaso
 FAWCETT, Henry
 FELBIGER, Johann Ignaz
 FELICIANO, José
 FERDINAND, Karl
 FERDINANDUS, Johannes
 FERCHEN, Wilhelm
 FERRARI, Bruno
 FICIÁN, František
 FIGUERAS, Pacheci Francisco
 FILATOV, Vladimir Petrovič

FILIPEC, Miloslav
 FINCK, Willi
 FINK, Antonín
 FISCHER, Johann Sebastian
 FISCHEROVÁ, Sophie Elisabeth
 FLEMMING, C. Friedrich E.
 FLEMMING, Emanuel Gottlieb
 FLENEROVÁ (Wagnerová), Helena
 FLIEGER, Jaroslav
 FLOREC, Josef
 FLORIAN, Wolfgang
 FOGEL, N. G.
 FOUCAULT, François
 FOURNIER, Alexander
 FRANCESCO IL BELLA
 FRANÇOIS Z MARSEILLES
 FRANCOVÁ, Pavla (Valníčková)
 FRANER, Jozef
 FRANKL, Ludwig August
 FRANTÁL, Josef
 FRANZ, Herbert
 FRANZ, Karl
 FREIRE, Mamede
 FREISSAUF, Neudegg von
 FRERE, John Henry
 FRESZL, Rudolf
 FREUND, Emil
 FRÉVILLE, A. F. J.
 FRICK, H. A.
 FRIDZERI, Alexander Marie Antoine
 FRIEDLANDER, Julius R.
 FRISIUS
 FRITZ, Franz
 FRITZERI
 FRKÁŇ, Ján
 FRÖBEL, Friedrich Wilhelm August
 FROMM, Wolfgang
 FRÖMMEL, Edmund
 FRY, Edmund
 FRYC, Adolf
 FUCA, Giuseppe
 FUČÍK, Václav
 FUENLLANA, Miguel de
 FULLER, Boy
 FUNK, Friedrich Gottlieb
 FUREDY
 FURUKANA, Taširo

G

GAHAIS DE PAULA, Franz A. von
 GAJDAROV, Konstantin
 GALERONOVÁ DE CALONNE,
 Berta
 GALL, James
 GALLASEK, Georg
 GAŇO, Viliam
 GARIN, Ludwig
 GATTERMAYER, Josef
 GEIBEL, Adam
 GEISLER, Horst
 GENÉRESSE
 GENOUD, Moncef
 GEORGEN, Jean Daniel
 GEORGI, Karl August
 GEORGI, Paul
 GILBERTOVÁ, Elisabeth
 GIOTTI, Cossimo
 GISSLER, Tore
 GLIER, Johann
 GLÜCKAUF, Kilian
 GOETZ, William
 GOLBACHOVÁ, Anni
 GONELLI, Giovanni
 GONIN, Rymound
 GONZÚROVÁ, Wanda
 GORDON, William
 GORE, Thomas Pryor
 GORŠKOV, V. G.
 GOTTWALD, Alfons
 GÖTZ, Gustav
 GOUGH, John
 GOUVEA NOVILLOVÁ, Dorina de
 GOWER, John Graingers
 GRAINGERS
 GREENVILLE, T.
 GREGA, Ján
 GREWILLE, R. K.
 GRINCEVIČUTE, B.
 GRÖPLER, Anton Moriz
 GROS, Miklos
 GROT, Konstantin Karlovič von
 GROTTTO, Ludevicus Aloisius
 GRÜBER, H.
 GRÜNNERT, Hermann
 GRUSSAC, A.
 GRUSZCZYŇSKI, Ryszard

GRZEGORZEWSKÁ, Marja
 GUADET, Jean
 GUEIT, M.
 GUGGHENHEIM, Markus
 GUILBEAU, Edgar Charles
 GUILLEMET, Serge
 GUILLIÉ, Sébastien
 GULDBERG, C. E. L.
 GÜNDERRODE, Karoline von
 GUNDERT
 GURBINDO-RUIS, José Fermin
 GUTIERREZ, Jose Plata

H

HAD, Jaroslav
 HÁJEK, Karel
 HÄKKINEN, Eero
 HALAREVICI, Gheorghe
 HALL, Frank
 HAMMEL, Robert
 HANÁK, Drahomír
 HANAVA, Hokinoiči
 HANSELMANN, Heinrich
 HANSEN, Johann Jakob
 HARSDÖRFER, Georg Philipp
 HASSENFRAZT
 HASTE, Carl Cohn
 HAŠKOVÁ, Drahomíra Františka
 HATZFELD, Adolf von
 HAUN, Ernst
 HAUSERDORF, Johannes
 HAUSEROVÁ, Marie
 HAÜY, Valentin
 HAWLÍK, Vladimír
 HAY, Alexander
 HEALEY, Jeff
 HEBOLD, Ernst Edmund
 HEDQUIST, Charles
 HEHEMPSON, Denis
 HEILMANN
 HEINDL, Otakar
 HEINEMANN, Otto
 HEINES, T. H.
 HEISTEROVÁ, Friedel
 HEJDA, Karel
 HELBLING, Conrad
 HELLER, Simon
 HELLETSGRUBER, Anton

HELLETSGRUBER, Johann
 HELMBRECHT, Ch., Friedrich Franz
 HELMERS, Wilhelm
 HENDERSON, John
 HENRI, Pierre
 HERBEMONTOVÁ, Guilly D.
 HERTEL, Johann Christian
 HERTELENDY, Gabriel
 HERZBERG, R.
 HESSEN, Alexander Friedrich von
 HETHERING
 HIENTSCH, J. G.
 HILTON, Conrad, N.
 HINZE, Franz
 HIROS, Etsuh
 HIRSCHOVÁ, Betty
 HIRZEL, Heinrich
 HITO JASU
 HITZELBERGER, Urban
 HLEDÍK, R.
 HLUŠÍ, Eliška
 HOLMAN, James
 HOLMAN, O.
 HOLZ, Von
 HOMAID, Abdullah ibn
 HOŇKOVÁ, Marie Dominata
 HORÁK, Josef
 HORVATH, Attila
 HOWE, Samuel Gridley
 HRABA, Alois
 HRABĚ Z KOVAZA
 HRABOVEC, Viliam
 HRADILKOVÁ, Terezie
 HRBEK, Jan Vilém
 HRDLÍK, Jozef
 HREBENDA, Matej
 HREHORČÁKOVÁ, Ludmila
 HRONEK, Jaroslav
 HŘIBOVÁ, Eva
 HUBÁČEK, Josef
 HUBER, François
 HUDEČEK, Milan
 HUGHU
 HUNTER, David Benjamin
 HUSAJN, Taha
 HUSWEG, Arne
 HUYSMAN, Koelof

CH

CHADŽIGEORGIEV, Dimitr
 CHALLAN
 CHALOUPKA, Josef
 CHAPIN, William
 CHAPMAN, W. C.
 CHARLES, Ray
 CHASTEL, Guy
 CHIBERGE
 CHRISTOFFEL, Ernst Jakob
 CHYBIORZ, Pavel (též Chybioř)

I

IBN BAŠÁR BURD
 IL CIECO D'ADRIA
 INGMANNOVÁ, Hanna
 IONESCU-BUTAS, Alex
 IONINAS, Antanas
 IRWIN, Robert Benjamin
 IŠIKAVA, Kuraji
 IVAHAŠI, Takeo
 IVANOV, Alexandr
 IVELLA, A. L.

J

JABLANCZY, Antonín Karol
 JACOBI, Christian Totthilf
 JÄGER, V. A.
 JAKOB (Jacob) z Netry
 JAKOB, Herbert
 JALICONOVÁ
 JAN, král anglický
 JANCÍKOVÁ, Božena
 JANEČEK, Alois E. von
 JANKO, Ľudevít
 JÁNOŠ, Michal
 JANSOVÁ, Marie
 JANUŠKA, Pavol
 JAROŠ, Bořivoj
 JAROŠ, Stáňa
 JARVIS, John E.
 JAVAL, Émile
 JEFFERSON, Blind Lemon
 JEFFREY, Harold Hugh
 JEHLIČKA, Pavel
 JEMELÍK, Josef
 JERNIGAN, Kenneth
 JEROŠENKO, Vasilij Jakovlevič

JESENSKÝ, Jan
 JEŽEK, Jaroslav
 JEŽEK, Jiří
 JILIN, Alexej
 JOHNSTON, David
 JONES, John
 JONSON, John
 JONYNAS, Antanas
 JOŠIMOTO, Tadasu
 JOYCE, James
 JURÁSEK, Gabriel
 JÜREDY, Ladislaus
 JUSTINIÁN I.
 JUVONEN, Eimar

K

KACERA, Jaroslav
 KAČABA, Josef
 KÄFERLE, Johann
 KALINA Z JAETHENSTEINU,
 Matyáš
 KAPLANOVÁ, Marie
 KARACCIOLI
 KARADŽIĆ, Obranić Jeremija
 KARADŽIĆ, Vuk Štefanović
 KARST, Gebhard
 KAUFMANN, Andreas
 KAVAMOTO, Unosuke
 KAZIOW, Michal
 KELLEROVÁ, Helena
 KEMPELEN, Wolfgang
 KENDŽIO
 KERBL, Emanuel
 KETTNER, Josef
 KHAZAELÍ, Dr.
 KINGOVÁ, Alice
 KINNEY, Richard
 KIRCHGÄSNEROVÁ, Marianne
 KIRK, Rahsaan Roland
 KIRPAL, Ernst
 KIŠŠ, Jozef
 KITTEL, Erich Kurt
 KLAR, Alois Pavel
 KLAR, Aloys
 KLAR, Rudolf Maria
 KLEIBERT, Kurt
 KLEIN, Johann Wilhelm
 KLEINHANS, Josef

KLEM, Hans
 KLJUŠNIKOV, Jevgenij Vasiljevič
 KLOS, Eric
 KLUČKA, Jozef
 KNAPOVÁ-BORTTOVÁ, Mary
     Grace
 KNIE, Johann Georg
 KNOASS, N. V.
 KOEV, Vasil
 KÖGLER, Hermann
 KÖCHLIN, Alphons
 KOLFF, Gualtherus Johannes
 KOLLI, Dominicus
 KOLUBOVSKY, Jaskob
 KOMENSKÝ, Jan Amos
 KORNILOWICZ, Wladyslaw
 KORUNKA, Ladislav
 KOSZ, Mieczyslaw
 KOVALENKO, Boris Ignatěvič
 KOVÁŘOVÁ, Anna
 KOWALIK, Edwin
 KOVAZA, hrabě z
 KOZLOV, A.
 KRAEMER, Rudolf J.
 KRAGE, August
 KRÄHMER, E.
 KRAJÍČEK, Jiří
 KRAJÍČEK, Vladimír
 KRÁL, Vincenc
 KRAPKA, Luboš
 KRASJUK, N. I.
 KRASNOUSOV, I. M.
 KRÁTKÝ, Milan
 KRÁTKÝ, Osvald
 KRAUS, O.
 KREITZ, Joseph
 KREJČA, Jan
 KRENS, Harold
 KRCHŇÁK, Rudolf
 KRIEGELSTEIN, Karel
 KRIVELJEV, Vladimir Pavlovič
 KROHN, Christian
 KRÜGER, Ferdinand
 KRUMBHORN, Caspar
 KUBÁLEK, Antonín
 KUBÍČEK, Leopold Josef
 KUHAC, F.
 KUHN, Josef

KUCHARĚ, Antonín Jan
 KUCHARĚ, Michal
 KULHÁNEK, Josef
 KULL, Emil
 KUNZ, Martin
 KURLAND, Karel
 KVĚTOŇOVÁ, Lea

L

LAAS-D'AGUEN, Pierre Victor
 LABOR, Joseph
 LACINA, Jaroslav
 LAHUČKÝ, Jozef
 LACHMANN, Wilhelm Ludolf
 LANA TERZI, Francesco
 LANDESMANNOVÁ, Marie
 LANDINO, Francesco
 LANDY, Sofia
 LANGLAIS, Jean
 LASCARIDU, Katarina
 LAWTON, Charles
 LAY, Wilhelm August
 LEHTIVAARA, Frans Oskari
 LEMBCKE, Karl Friedrich Ludwig
 LENDERINK, Hendrik Jakob
 LENERT, Josef
 LEOPOLD, Achilles Daniel
 LE PLA, Gerta (Frieda)
 LES, Pavel
 LESUEUR, Jean François de
 LEVITTE, Yves Joseph
 LEVY, William Hanks
 LHOTAN, Josef
 LIBANSKY, Josef
 LIČKO, Ján
 LIDKE, Wolfgang
 LINDKVIST, Bengt
 LIPINSKÁ, Melanie
 LISI, Alberto
 LITAIZE, Gaston Gilbert
 LITTMANN, Lothar
 LÖBEL
 LORENS-LATCHOS, P.
 LORENZ, Rudi
 LORM, Hieronymus
 LOTHAN, John
 LOUVELOVÁ, M.
 LOWENTHAL, Jerome

LUCAS Z MADRIDU, Francesco
 LUCAS, T. M.
 LUDÍKOVÁ, Libuše
 LUDVÍK IX.
 LUDVÍK, František
 LUDWIG, Hans
 LUDWIG VON SAINT MARIE
 LUISINI, L.
 LUKEŠ, Klement
 LUNDBERG, Alik
 LUSSEYRAN, Jacques
 LÝSEK, František

M

MAARÍ
 MACAN, Karel Emanuel
 MACEK, J.
 MACHNNES, Charles Malcolm
 MADEJ, Stanislav
 MADER, Josef
 MACH, Emil
 MACHÁČEK, Tomáš
 MAJOROV, N. K.
 MAKAROV, Michail R.
 MÄKELÄ, Pekka
 MAKOWSKI, Marek
 MALAVAL, François
 MALKOWSKI, Mario
 MALOSOVÁ
 MALOSSI, Eugenio
 MALÝ, František
 MALÝ, Václav
 MAMOJKA, Branislav
 MANETH, František
 MARGOLIN, Michail V.
 MARHAUER, Wilhelm
 MARCHAL, Andréé
 MARKÉTA Z RAVENNY
 MARKEZOTT, Arnold
 MARKOVIĆ, Zvonimir
 MARKUŠIN, A.
 MRSCHAL, André
 MARTELIUS, Olavi
 MARTINUSSEN, Leif
 MARYLSKI, Anton-Józef
 MASCARÓ, Don Aniceto
 MASUELLI, Ernesto
 MATĚJÍČEK, Ladislav

MATHESON, George
 MATHIAS, Fr.
 MATIĆ, Miodrag V.
 MAŤUŠINOVÁ, Olga Konstantinovna
 MAUER, Jan
 MAURER, Mark
 McCREDIE, Laurence
 McGILLICUDDY, Edgar Waldo
 McPHERSON, Daniel
 MECKELINOVÁ, Cely
 MECKER, Wilhelm
 MEIER, Hansburkard
 MELICHER, Ján
 MELL, Alexandr
 MERCADANTE, Giuseppe S.
     Raffaele
 MERLE, Georg Heinrich
 MERLIOVÁ, Enrichetta
 MERMOD, Anni
 MESSERSCHMIDT, Karl
 MESSNER, Anton
 MÉSZÁROS, Anton
 MEŠČERJAKOV, Alexander
 METCALF, John
 METZLER, Jakob
 MEXIA, Pero z
 MEY, Gerrit van der
 MEY, Oskar
 MEYER-FÖRSTER, Wilhelm
 MEYER, Johann Friedrich
 MEYSTRE, Eduard
 MIHRAN
 MICHÁLEK, Miroslav
 MIKŠA, Ladislav
 MILL, R.
 MILNE, Robert
 MILTON, John
 MITTELSTEIN-SCHEID, Friedrich
 MJAČIN, V. F.
 MOENSOVÁ, Petronella
 MOJŽÍŠEK, Jiří
 MOLDENHAWER, Johanes
 MONDOLFO, Sebastiano
 MONTAL, Claude
 MOON, William
 MORAWETZ, Franz
 MORET DE BEURCHENU DE
     VALBONAIR, Johann Peter

MOSER, Simon
 MOUDRÝ, Hubert
 MOYES, Henry
 MOZZATI, Alberto
 MRÁČEK, Antonín
 MRÁZ, Juraj
 MUKUJ, Sasuke
 MÜLLER, A.
 MÜLLER, Carl Ludwig
 MÜLLER, Jochum Nicolai
 MÜLLER-URI, L.
 MURRAY MIKE, William Hill
 MUTTER, Alfons

N

NÄDLER, Hermann Friedrich
 NAHODIL, Karel
 NAIA, Filip
 NAKAMURA, Kjotaro
 NÁLEVKA, Bohumír
 NAŇKA, Jaroslav
 NEDELJKO Z LOTU
 NEDLER, German Pavlovič
 NÉMETH, Ondrej
 NEPOMUCKÝ, Oldřich
 NESSY, Karel
 NEUBERT, František Kamil
 NICASIUS Z VOERDY (Verdeny)
 NICCOLO, slepec z Arezza
 NICOLLE, André
 NICOLODI, Aurelio
 NIEDERHÄUSERN, Heinrich von
 NIEMCZYŃSKI, August
 NIENDORFER, Johann, Friedrich
 NIESEN, Christian
 NOP, Lubomír
 NORSA, Achille
 NOSEK, Jindřich
 NOTHNAGEL, Oskar
 NOTZ, Bernhard
 NOUET CANTONET
 NOVÁK, Václav
 NOVOVESKÝ, Štefan
 NOVOZÁMSKÝ, František
 NOWILLOVÁ, Dorina de Gouvea

O

O'CAROLAN, Turlough

OČKO, Jan
 OELKERS, Hans Ludwig
 OELWEIN, Karl
 OHÉRAL-ŽALKOVSKÝ, J.
 OLEJNÍK, Jan
 OPREANU, Serban
 ORDNER, Berthold
 ORELLI, Johann Heinrich
 ORMIS, Samuel
 OSMONTOVÁ, Sophie
 OSSIAN
 OSTROVSKIJ, Nikolaj Alexejevič
 OTÁHAL, R.
 OTTO, Karl
 OUŘEDNÍK, Jindřich

P

PABLASEK, Mathias
 PALEOCAPA, Pietro
 PAPLOŇSKI, Jan
 PARADISOVÁ, Marie Terezie
 PARKER, J. Tom
 PARTYKA, Pavel
 PAŘÍZEK, Petr
 PASCAL, Henry
 PASSERAT, též Passerati, Jean
 PAUMANN, Konrad
 PAUW, Theodore
 PAVELKOVÁ, Emilie
 PAVLÍK, František
 PEARSON, Cyrill Arthur
 PÉCHY, Alexander
 PEIGNOT, Gustav
 PEJŠA, Otakar
 PELIKÁNOVÁ, Dagmar
 PEŇÁZ, Petr
 PÉPHAU, Jean Alphonse
 PER ARON, Borg
 PERGLEROVÁ, Anna
 PERKINS, Thomas H.
 PERMAN, Alois
 PEROV, M.
 PERO Z MEXIA
 PESENTI, Martino
 PEŠÁK, Milan
 PETIOVÁ, Terézia
 PETZELT, A. R.
 PFANSTIEL, Bernhard

PFEFFEL, Gottlieb Konrad
 PFEIFER, Hubert
 PIELASCH, Helmut
 PIGMENIUS
 PIGNIER
 PICHT, Oskar
 PINKERNEIL, August Friedrich
 PIRŠČOVÁ, Mária
 PIVÁR, Ignac
 PLATEAU, Josef Antoine Ferdinand
 PLATZER, Prokop Franz Rafael
 PLONKA, Jerzy
 PO, Liny Michajlovna
 PODHRADSKÝ, Adam
 PODLUCKÝ, František
 PODZIMEK, Josef
 POGGIOLINI, Oreste
 POKORNÁ, Marie
 POLÁŠEK, Václav
 POLEDNOVÁ, Marie
 POLIKARPOV, Nikolaj Petrovič
 POLLAK, Simon
 POLLANDOVÁ-RABANOVÁ, Ema
 POLUDNICIN, Alexandr
 PONCOVÁ-VOKOUNOVÁ, Božena
 PONTON, Mungo
 PONTRJAGIN, Lev Semjonovič
 POPELÁŘ, Bohumil
 POSTLEROVÁ, Martha
 POTHOLT, Jakob
 POZDŇÍK, Jaroslav
 PRÁŠIL, František
 PRÁŠILOVÁ, Anna
 PRAŽÁK, Jan
 PRAŽENICA, Ján
 PRESCOT, Harry Shoobridge
 PRESCOTT, William Hickling
 PRÉVILLE, A. F. J.
 PROCHÁZKA, Josef
 PROCHÁZKA, Vlastimil
 PROKSCH, Josef
 PŘÍBORSKÝ, Jan
 PŘÍHONSKÝ, František
 PŘIKRYLOVÁ, Božena (Vavreková)
 PŠÁNSKÝ, Jaromír
 PTÁČEK, Václav
 PTÁČNÍK, Pavel
 PUCHMÜLLER, Ernst

PULITZER, Joseph
 PURSE, Benjamin Osmond

Q

QUIN, Herbert
 QUINTILIANUS, Marcus Fabius

R

RABANOVÁ, Ema (Pollandová)
 RACEK, Vladimír
 RADÍČ, Stjepan
 RAJSKÝ, Stanislav
 RAMADANOVIĆ, Veljko
 RAMPAZZETTO, Francesco
 RANGER, Alfred Washington
 RAPPAWI (RAPPAWY), Anton
 RATHAUS, Ladislav
 RAUTER, Karel
 RAVELIUS
 RAVERAT, Georges
 REGENSTL, Karl
 REGNIER, Edmond
 REICHEL, Jiří
 REINER, Josef
 REINWALDOVÁ, Eva
 REMY, Paul
 RENGSTL, Karl
 REPASKÝ, Jozef
 REUSS, Alexander Peter
 RIBAS, O.
 RIEDINGER, Josef
 RIEDRICH, Hans
 RIEMANN, Gustav
 RIEMER, Friedrich Wilhelm
 RIESNER
 RIGOLA, Rinaldo
 RICHARD, Johann Friedrich
 RICHARDOVÁ, Collette
 RICHARDSON, John
 RICHVALSKÝ, Pavol
 RJAZANCEV, Vsevolod
 RODENBACH, Alexander von
 RODNÝ, Stanislav
 RODRIGO, Joaquin
 RODRIGUEZ, Joaquin C. B.
 RODRIGUEZ, Osvaldo
 ROESNER, Carl Friedrich
 ROGACZEWSKI, Pavel
 ROKOS, Miloš

ROLLI, Dominicus
 ROMAGNOLI, Augustino
 ROMANOV, Aleksandr Anatoljevič
 ROTTEROVÁ, Leopoldine
 ROULE, Bohdan
 ROUSS, A. P.
 ROWLAND, William Peter
 ROYEROVÁ, Yvonne
 RUBAŠEVSKI, Andrej Artomovič
 RUDAKÍ
 RULEC, Václav
 RUMLOVÁ, Julie
 RUSHTON, Edward
 RUSOCKI, Andrzej
 RUSS
 RUSSEL, Robert
 RUSTE, ibn
 RUSTICEANU, Dimitre
 RUSZCZYC, Henryk
 RŮŽIČKA, Antonín
 RYBALKO, N. A.
 RYJÁČEK, Jaroslav

S

SABATINI, Eugenio
 SACCHIOVÁ, Adele
 SACHS, Hans
 SALIGNAC, Melanie de
 SALINAS, Francisco
 SALVINO, degli D'Armati
 SASUKE Mukuj
 SATZENHOFER, Karl
 SAUER, Wolfgang
 SAUNDERSON, Nicholas
 SAVART, Lois
 SAWYEROVÁ, Martha
 SCAPINELLI, Lodovico
 SCOTTI, Achille
 SECRÉTAN, Theodor Alexander
 SEDĚLNÍKOV, Gleb Serafimovič
 SEDLÁČKOVÁ, Aquina Anna
 SEIERUP, H. C.
 SEIFERT, Radek
 SEIUTTI, Angelo
 SEKÁČ, Štěpán Šebestián
 SEKANINA, František
 SEKOWSKI, Modest
 SEMJEVSKIJ, Nikolaj Anatoljevič

SERAFINOWICZ, Zygmunt
 SEYVALTER, František
 SFILIO, Francesco
 SHAHOVÁ, Fatima
 SHEARING, George Albert
 SHMITH, J. W.
 SCHÄFER, Johann Peter
 SCHEGK, Jakobes, též Schegkins
 SCHENK, Hans-Heinrich
 SCHERER, Friedrich
 SCHIBEL, Georg
 SCHIEPPATI, Emilio
 SCHIFFEROVÁ, Marie
 SCHIÖTT, V. G. L.
 SCHLEUSSNER, Karl
 SCHLICK, Arnold
 SCHLÜTER, Bernard
 SCHMEILZL, Siegfried
 SCHMIDT, Hermann
 SCHMIDT, Jakob
 SCHMIEDT, M. Johann
 SCHMITT, John
 SCHÖDER, H.
 SCHÖFFLER, Max
 SCHOLLER, Heinrich
 SCHÖNBERGER, I.
 SCHÖNBERGER, Udalrich
     Huldenreich
 SCHÖNFELD
 SCHOTT, Konrad
 SCHULTZ, Bruno
 SCHULZE, Hans Eugen
 SCHÜTZE, Karl Heinrich
 SCHWARZ, Jan
 SCHWEIGER, Josef
 SIBLEY, John T.
 SÍLA, František
 SILHAN, Jan
 SIMPSON, James
 SIZERANNE, Maurice de la
 SKALICKÁ, Markéta
 SKOČEK, František
 SKOROCHODOVÁ, Olga Ivanovna
 SKREBICKIJ, Alexandr Iljič
 SLEČNA VON BÜHNAU
 SLEPÁ Z MANZANARES
 SLEPÝ Z PUISEAUX
 SMAREGLIA, Antonio

SMITHDAS, Robert J.
 SOCHOR, Rudolf
 SOJKA, Miroslav
 SOKOLJANSKIJ, Ivan Afanasjevič
 SOLAROVÁ-HEESE, Světluše
 SOLLAZO, Nicolo
 SONNTAG, Franz
 SORSBY, Arnold
 SOTOV, Alexandr
 SOUČEK, Jan
 SOUKENÍKOVÁ, Marie
 SOVÁK, Miloš
 SPAHR, Emil
 SRBA, Antonín
 SRP, Jaroslav
 STACH, Tomáš
 STAINSBY
 STAJNOV, Petko
 STANLEY, Henry (John)
 STÁREK, Jan
 STEINBERG, Wilhelm
 STEJSKAL, Stanislav
 STEMBERG, W.
 STOECKEL, Alfred
 STOPPANI, Pietro
 STREHL, C.
 STRONG, Joseph
 STRZEMIŇSKÁ, Maria
 STURM, Karel
 SUDA, Stanislav
 SUDŽIJAMA VAIČI
 SUCHARDOVÁ, Emilie
     (Wildmannová)
 SULLIVANOVÁ, Anny
 SVENTEK, Jozef
 SVERLOV, Vadim Sergejevič
 SWIFT, Sherman C.
 SWIOTKOWSKI, Witold
 SZANTÓ, György
 SZCZYGIEL, Jerzy
 SZKOLIK, Jan

Š

ŠAMINA, Zinajda Ivanovna
 ŠARBACH, Zdeněk
 ŠČERBINA, Alexandr Mojsejevič
 ŠEBEK, Stanislav
 ŠEDIVÝ, Josef

ŠELGUNOV, Vasil A.
 ŠIMKO, Jozef
 ŠIMKO, Marián
 ŠÍMOVÁ, Olga
 ŠKODA, Josef
 ŠKRIPKO, Imrich
 ŠKULTÉTY, Stanislav
 ŠMIGA, Vilém
 ŠOJEV, Fjodor Ivanovič
 ŠOLÍN, Vladimír
 ŠOLTÉS, Ján
 ŠOLTÉS, Štefan
 ŠPIČKA, Antonín Alexandr
 ŠTAMPACH, František
 ŠTĚPÁNOVÁ, Olga
 ŠTRUNCOVÁ, Vlasta
 ŠTRUPEL, Jozef
 ŠTURM, Conrad
 ŠUFLOVÁ, Alena
 ŠUMERA, Ernest
 ŠUN Kin
 ŠVÁRA, František

T

TANABE, Fudžičiro
 TANNER, Fritz
 TÄNZEL z Tyrol
 TASSU, Ion Lates
 TATAMBO, Alakva
 TATUM, Art
 TAYLOR, J. E.
 TEDESCO, Gigi
 TEMPLETON, Alec Andrew
 TENBERKENOVÁ, Sabriye
 TERRY, Sonny
 THIERRY, Augustin
 THILANDER, Harald
 TIBERGE, R.
 TIEFENBACHER, Walter
 TICHOMIROV, Vladimír
 TIMČENKO, Viktor P.
 TIMOKEON
 TITOV, Vadim
 TOBAR, Gutierrez de Javier
 TOMAN, Josef
 TOWESE, Ernest Beachcroft Beckwith
 TRAPP, Wilhelm
 TRDLA, Jaromír

TRIGUEROS, Ignatio
 TROFIMOV, Gennadij
 TRONEČEK, Alois
 TROUGHTON, John
 TUGEND, Johann
 TUSCHEL, Leopold
 TWERSKY, Jacob
 TYL, Rudolf
 TYLŇAK, Ivan
 TYLOR, Theodore Henry

U

UHRIŇAK, Imrich
 UHRIŇAK, Ondrej
 ULRICH, Jaroslav
 UMLAUF, Josef
 UNGAR, Imre
 URBAN, František
 UZAKÍ, Džinji
 UZELAC, S. Augustin

V

VÁGNER, Marko
 VÁGNEROVÁ, Marie
 VACHULE, Robert
 VACHULOVÁ, Jana
 VAIČI, Sudžijama
 VAJO ZO, Džajin
 VALENT, Štefan
 VALENTINIANUS I. (Flavius)
 VALENTOVÁ, Mária
 VALNÍČKOVÁ, Pavla
 VANAMI, Tokijoši
 VANNIEROVÁ, Angela
 VARHÁNIK, Ludovít
 VÁRY, Lubomír
 VÁRY, Miroslav
 VAS, Tibor
 VAUGHAN, Hugo Victor
 VAVREKOVÁ, Božena
 VEJDOVSKÝ, Václav
 VEJMĚLEK, Rudolf
 VENGLARČÍK, Ján
 VENTO, Domenico
 VESTERGARD-POULSENOVÁ,
 Dorte

VEVERKA, Miroslav
 VEZIEN
 VIDA KOVIČ, Alba
 VIDAL
 VIEHWEGER
 VIERLING, Otto
 VIERNE, Louis
 VIGOTSKIJ, Lev Semjonovič
 VIKTOROV, Vladimir A.
 VILLEY, Pierre
 VINGLÁREK, Jan
 VIŠNÍČ, Filip
 VITALI, Luigi
 VITUŠKIN, Anatolij Grigorjevič
 VIVES, Juan Luis
 VIZVÁRY, Jozef
 VLASÁKOVÁ, Alena
 VODA, Hynek
 VOGEL, Franz Walter
 VOKOUNOVÁ, Božena
 VOLEJNÍK, Rudolf
 VOLLEUTNER
 VOLOŠČAKOV, A. V.
 VOSOBA, Miroslav
 VRABEL, Jozef
 VRÁNA, Karel
 VYSKOČIL, Antonín Quido

W

WAGNER, Edwin
 WAGNER, Emil
 WAIT, William Bell
 WALDECK-ROUSSEAU, M.
 WALDKIRCHOVÁ, Esther Elisabeth
 WALCHA, Helmuth
 WALKER, James P.
 WANECEK, Otokar
 WEINBERGER
 WEISS, Adolf
 WEISSENBURG, R.
 WEISZ (Wiss), Heřman
 WELF IV.
 WENDT, Franz
 WHITFIELD, Ernst Albert
 WHYTE, Henry Andrew
 WIENER, Pavel

WIESINGER, Sigfried
 WILDMANN, Ferdinand
 WILSON, Henry Josian
 WILSON, John Foster
 WINSTON, Henry
 WITTICH, Karel Eperjes
 WONDER, Stevie
 WOOD, David
 WOOD-LEGH, Kathleen Louise
 WRZSOSEK, Leon
 WUCKE, Ludwig Chr.
 WUFLIS
 WULFF, Johan Fr. Alfred
 WULFF, Karl

Y

YA-HUI, Hsu

Z

ZABAŠTANSKI, V. E.
 ZÁHOŘ, Alexej
 ZAKREIS, Thomas
 ZAPPATER, Boldomero
 ZARIČOVÁ, Naďa
 ZAWISTOWSKI, Wojciech
 ZBRANEK, Josef
 ZECH, Friedrich
 ZEISS, Carl F.
 ZELENÝ, Václav
 ZEMAN, Bohuslav
 ZEMAN, Josef
 ZEMCOVOVÁ, Marie Ivanovna
 ZEUNE, Johann August
 ZICHA, Miroslav
 ZIMIN, Boris Vladimirovič
 ZIMMERMANN, Ferdinand
 ZINOVJEV, Oleg Jefimovič
 ZORIČÁK, Ján
 ZORIČÁK, Štefan
 ZOTOV, Alexander
 ZUBOV, Vladimir Ivanovič

Ž

ŽILIN, Alexej
 ŽIRKOVIČ, Kiril
 ŽUREK, Jan

Slovo o autorovi

Nemůžeme uzavřít tuto práci, aniž bychom se nezminili o jejím autorovi, kterému se sice nepodařilo proniknout do zahraničí, jak by jeho objevitelská i publikační činnost zasluhovala, ale v České republice je známý v kruzích odborníků i ve společnosti nevidomých a slabozrakých občanů. Připojujeme proto profil osobnosti tohoto hudebního pedagoga, tyflopeda a odborného publicisty. Připomeňme si člověka, který se zvedl od své košíkářské stoličky, aby pokračoval v díle mnohem obecnějším a pro nevidomé děti i dospělé prospěšnějším. Nezaskočila ho ani neočekávaná praktická slepota.

J. Smýkal působil nejdříve jako učitel hudby v LŠU, později v ZŠ, v ZŠ pro nevidomé a slabozraké žáky v Brně, kde zastával i funkci ředitele. Je autorem několika speciálních učebních pomůcek pro hudební výchovu i autorem speciálních učebnic hudební výchovy a Braillovy hudební notace směřované k nevidomým žákům základních škol. Podílel se na tvorbě speciálních učebních plánů a učebních osnov vyučování hudbě v základních školách pro nevidomé i školách pro slabozraké žáky. Pro české nevidomé čtenáře založil zvukovou knihu, je zakladatelem první tyflopeditické poradny pro rodiče nevidomých dětí raného věku v bývalém Československu, založil a vedl mateřskou školu pro nevidomé děti v Brně, je zakladatelem Slepceckého muzea v Brně a regionálního časopisu pro nevidomé čtenáře Brněnský občasník. V odborných i jiných časopisech publikoval na 200 článků. Vydal 12 vesměs obsahově novátorských prací, které obohatily českou speciální tyflopeditickou pedagogiku. Pozoruhodná je tato poslední práce, která stejně jako jeho jiné práce je v české tyflopeditice jedinečná.

J. Smýkal se narodil 19. září 1926 ve Vlčnově na Slovácku jako syn domkáře. Již v raném dětství se u něho projevila těžká zraková vada, která vznikla aplikováním lidového léčitelství. Přesto pět let navštěvoval ve svém rodišti obecnou školu. V roce 1937 byl přijat do Brněnského výchovně vzdělávacího ústavu pro nevidomé děti a mládež. Po dokončení základního vzdělání (1941) byl povinen, jako ostatní chovanci ústavu, vyučit se některému z řemesel. Vybíral si košíkářství. Hře na klavír se už jako žák školy učil u Rudolfa Krchňáka, později u prof. Vladimíra

Hawlíka, na housle a klarinet u Otakara Pejši a na varhany u Stanislava Kyseláka. Ladění klavírů se vyučil u Františka Podluckého. Po vykonání státní zkoušky z hudby na Brněnské konzervatoři (1947) z ústavu odešel, jelikož mu vedením ústavu nebylo povoleno pokračovat v rozšiřujícím studiu hudby.

Jako student se sporadicky věnoval tvorbě skladbiček pro klavír. Vytvořil též scénickou hudbu k literárním pásmům T. Macháčka. V místní kapli byl určitý čas varhaníkem. Improvizoval rád témata populárních písní, která se líbila dívce, jeho budoucí ženě. Ve zdokonalování svých interpretačních dovedností ve hře na klavír pokračoval potom ještě (1949–1950) na Brněnské konzervatoři u prof. Emila Šotoly formou studia při zaměstnání.

Svou hudebně pedagogickou dráhu začal v Brně již jako student. Vyučoval v soukromé škole Josefa Slimáčka, potom v hudebních školách v Uherském Brodě, Svitavách a opět v Brně, kde založil a vedl odbočku LŠU na Starém Brně. Hru na klavír si i v této době zdokonaloval, aby mohl reprezentovat hudební školy, ve kterých vyučoval. S úspěchem hrál na mnoha učitelských koncertech i v rámci jiných kulturních institucí. Žáci J. Smýkala byli na velmi dobré hudební úrovni. Mnozí z nich se zúčastňovali různých hudebních soutěží i vystoupení v rozhlase. Pro své malé žáčky napsal několik instruktivních klavírních skladeb.

Po tři roky vedl velký dětský pěvecký sbor při brněnské opeře, se kterým nacvičoval dětské scény v operách Jakobín, Boris Godunov aj.

Když byly při pedagogických fakultách v r. 1962 otevřeny katedry speciální pedagogiky, ihned se ještě jako učitel LŠU o studium zajímal a zapsal se na katedru speciální pedagogiky Univerzity Palackého v Olomouci. V r. 1966 studia dokončil. V r. 1973 byl po úspěšných rigorózních zkouškách a obhájení rozsáhlé rigorózní písemné práce, Hudební výchova nevidomých dětí, na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy v Praze promován na doktora filozofie.

V r. 1967 nastupuje jako učitel hudební výchovy a hry na hudební nástroje (klavír, akordeon a zobcová flétna) do ZŠ pro nevidomé a slabozraké žáky v Brně. Mimoto zde vedl dětský pěvecký sbor, s nímž se zúčastňoval různých i mezinárodních soutěží. V soutěžích brněnských školních sborů získával vždy jedno z předních míst. Na mezinárodní soutěži v Praze (1977) získal jeho dětský sbor první místo. J. Smýkal vytvořil scénickou hudbu k několika pohádkám, které žáci sehráli jako divadelní hry. Sestavil instrumentální soubor především z žáků, kteří hudbu pěstovali zájmově.

Pro zvýšení úrovně výuky hudební výchovy nevidomých a slabozrakých žáků navrhl a vyrobil několik speciálních učebních pomůcek, které jsou aplikovanými náhradními grafy (za běžnou černotiskovou hudební notací) pro hmatové vnímání pohybu melodie při rozvoji uvědomělé vokální intonace. Jsou to: „němá“ elektrická intonační klávesnice, trojrozměrný model durové stupnice a model stavebnice pro vytváření hmatových představ všech druhů stupnic pomocí pohyblivých táhel. Pro slabozraké žáky připravil speciální notový sešit aj. Své praktické i obecné zkušenosti průběžně publikoval v odborných časopisech.

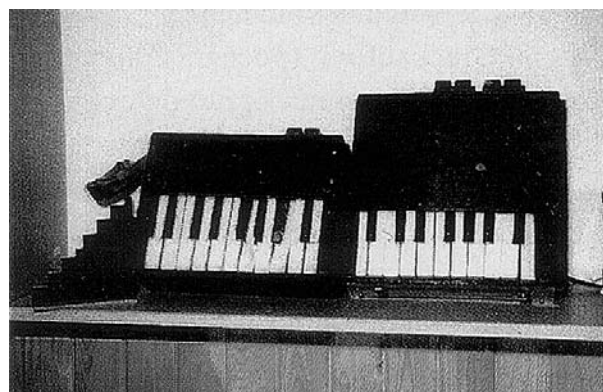
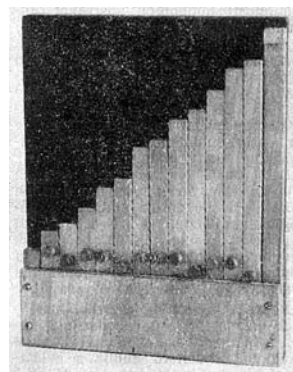
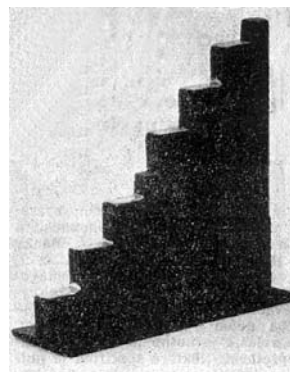
Ke studiu na konzervatoři připravil několik žáků (klavír, akordeon). Zvláště výborných výsledků dosahoval v přípravě uchazečů k přijímacím zkouškám na konzervatoř ve sluchové analýze, hudební teorii i Braillově hudební notaci.

Zúčastnil se prací na tvorbě učebních plánů vyučování hudbě v základních školách pro nevidomé a základních školách pro slabozraké žáky. Je autorem, nebo se podílel na tvorbě učebních osnov vyučovacího předmětu hudební výchova, dále hry na hudební nástroje a pro hudební nauku. Vypracoval též učební osnovy pro vyučování Braillově hudební notaci.

Stal se iniciátorem pravidelných seminářů učitelů hudby ze všech základních škol pro nevidomé a slabozraké žáky v Československu. Vytvořily se podmínky pro výměnu zkušeností. Díky kladnému přístupu ředitele Drahomíra Hanáka zorganizoval v r. 1973 první výměnný koncert žáků ZDŠI pro nevidomé a slabozraké v Brně se žáky ZDŠI pro slabozraké v Bratislavě. Koncerty se staly pěknou tradicí.

V roce 1977 byl jmenován ředitelem ZŠ pro nevidomé a slabozraké žáky v Brně. Toto období mu přineslo nemalé starosti se zanedbanou budovou a školní zahradou, které byly v dezolátním stavu. Na hudbu mu nezbyvalo mnoho času. Soustředil se na úpravy školních i internátních prostor jejich rozsáhlými stavebními adaptacemi. Velké úsilí věnoval zavedení ústředního vytápění budovy i stavebním úpravám směřujících k rozšíření počtu učeben, kabinetů i ke zlepšení špatných hygienických podmínek. V r. 1979, při budování hřiště pro MŠ, se mu jeho zrak odchlípením sítnice dramaticky zhoršil na pouhý světlocit. Několik operací stav nenapravilo. Ani v této době neklesl na mysl a publikoval své poznatky z oboru hudebního vzdělávání nevidomých a slabozrakých i některých specifických psychologických výzkumů. Byly to především zvláštnosti poznávacích činností nevidomých dětí raného i školního věku.

Začal se soustavnou kontrolou znalostí bodového písma učitelů i vychovatelů, ve spolupráci s vedoucí

Model durové stupnice intonační klávesnice

vychovatelkou přeorganizoval život v internátě. Pěči o výchovu žáků stavěl na první místo při hospitační a jiné kontrolní činnosti. Postupně zjistil, že ne všichni pracovníci se ztotožňují s těmito dosud neobvyklými opatřeními.

V červenci r. 1982 se pro neporozumění spolupracovníků a na nátlak stranických i školských orgánů vzdává funkce ředitele a zůstává ve škole jako učitel hudby. Ani potom nemohl klidně pracovat, když byl neustále zatlačován mimo učitelský kolektiv. Vzhledem ke stykům s jedním disidentem a pro korespondenci se zahraničím byl nakonec z iniciativy tehdejšího vedení školy přinucen školu opustit v době, kdy ještě neměl důchodový věk.

Od r. 1973 do r. 1987 externě vyučoval na katedře speciální pedagogiky Pedagogické fakulty UP v Olomouci. Po dva roky (1991-1993) byl smluvním učitelem na katedře pedagogiky PF MU v Brně. I později poskytoval odborné konzultace studentům obou kateder i jiným odborným pracovištím. Byl konzultantem, recenzentem i vedoucím diplomových prací mnoha studentů. Stal se členem redakční rady časopisu *Psychológia* a *patopsychológia dieťaťa* v Bratislavě. Pro každý rok zpracovával do časopisu *Otázky defektologie* (později do časopisu *Speciální pedagogika*) tyflopedický kalendář.

Zavedl dosud neexistující soustavnou evidenci předškolních těžce zrakově postižených dětí. Při ZŠ

založil (1977) u nás první tyfopedickou poradnu pro rodiče nevidomých a těžce slabozrakých dětí raného věku, kterou vedl do r. 1993. V r. 1978 založil (vlastně obnovil v r. 1950 zrušenou) MŠ pro nevidomé děti. Pro uplatňování některých specifických výchovných hledisek navrhl a ve spolupráci s Františkem Ficiánem vytvořil několik herních pomůcek. Své celoživotní sbírky věnoval slepeckému muzeu, které založil v Brně r. 1992.

J. Smýkal se po celý život neúnavně věnuje nevidomým a slabozrakým dětem i dospělým. Pracoval v SI, do něhož přešel jako člen Podpůrného spolku samostatných slepců. Spolu s Františkem Novozámským, později osleplým učitelem, vybudoval v Brně první klub pro kulturní a zájmovou činnost nevidomých občanů. Je jedním ze zakladatelů České unie nevidomých a slabozrakých. V r. 1990 založil v Brně její první odbočku.

Než se stal učitelem v ZŠ pro nevidomé žáky v Brně, působil dlouhá léta jako funkcionář společenských organizací lidových škol umění v Brně. Byl členem České pedagogické společnosti a České hudební společnosti.

V r. 1959 začal pro nevidomé čtenáře jako první v Československu natáčet na magnetofonové pásky zvukovou knihu. V sedmdesátých letech se podílel na rozšiřování samizdatové literatury mezi nevidomé. Na magnetofonové pásky ji natáčel nevidomý disident Klement Lukeš.

V rámci kulturní činnosti brněnské organizace nevidomých a slabozrakých se J. Smýkal organizačně podílel na pořádání koncertů posluchačů konzervatoře pro těžce zrakově postižené studenty. V r. 1993 tuto tradici obnovil. Po listopadových událostech v r. 1989 začal počátkem r. 1990 z vlastní iniciativy vydávat v braillovém písmu Brněnský občasník, první regionální časopis svého druhu na Moravě. V tomto roce se stal členem prezidia Nadace pro pomoc nevidomým dětem.

Od r. 1997 společně navštěvujeme slepecká muzea v Evropě. Do této doby se nám podařilo nahlédnout do sbírkových fondů 14 takových muzeí a 2 koutků tradic. V r. 2002 J. Smýkal připravil výstavu reliéfních obrázků, technických nákresů, plánů a zeměpisných map Svět haptický (Brno 2002, Moskva 2004 a Sankt Petěrburg 2005). Všude se setkala s kladným až mimořádným ohlasem.

Od r. 1999 pracuje na digitalizaci a tisku textů, zejména historické tyfopedické literatury z běžného

do braillovského písma převážně pro oddělení DTI TMB.

Smýkalova odborná i jiná publikační činnost je mimořádně bohatá. Ve svých pracích popisuje a zobecňuje nejen vlastní zkušenosti, nýbrž vždy také hledá řešení témat podobných těm, která právě zpracovává, v naší i v zahraniční literatuře. Je autorem několika pedagogických čtení, z nichž jedno bylo ohodnoceno jako nejlepší v oboru a předneseno na Dnech J. A. Komenského ve Fulneku.

Mimo více než 200 příspěvků do odborných časopisů s hudebně pedagogickou, tyfopedickou a historickou tematikou, je to několik desítek zásadních článků ke společenské situaci v tzv. slepeckém hnutí. V dalších pracích řeší problematiku výchovy nevidomého dítěte raného období. Pročítáme-li je pozorně, zjistíme, že v nich rozebírá a uplatňuje dosud opomíjenou psychiku hmatového vnímání, specifika klasifikace výchovných a vyučovacích metod aj. Objevil a zpracovává trojí funkci ruky nevidomého v kompenzačním procesu. Zpracoval i životopisy několika významných tyfopedů i výjimečných nevidomých pracovníků českých i zahraničních. Známé jsou jeho Tyfopedické kalendáře, které (od r. 1967) publikoval v odborných časopisech: Otázky defektologie, Teorie a praxe speciální pedagogiky a Speciální pedagogika.

Ze samostatných a rozsáhlejších prací to jsou: 150 let výchovně vzdělávací instituce pro nevidomé v Brně, Těžce zrakově postižené dítě v rodině, Výchova nevidomého dítěte, Hovory s rodiči o výchově nevidomého dítěte, Vznik a vývoj písma pro nevidomé, Vznik slepeckého muzea v Brně, Hudební tradice školy pro nevidomé a slabozraké v Brně, Čtyři brněnská zastavení. Připravil i katalog Slepeckého muzea a Pohled do historie slepeckých spolků. V roce 1998 vydal u nás první český Tyfopedický lexikon jmenný. V r. 2006 vyšlo jeho druhé rozšířené vydání. V roce 2005 vydal v braillovém písmu Výbor z díla Rudolfa Krchňáka.

Josef Smýkal chystá k 150. výročí narození Karla Emanuela Macana samostatnou práci Život a dílo Karla Emanuela Macana, která vyjde rovněž v braillovém písmu. V rukopisech má dvě rozsáhlé práce: Hudební výchova nevidomých dětí a Gnóze nevidomých v umění. Své odborné příspěvky uveřejňuje a neustále doplňuje na svých vlastních internetových stránkách: www.smykal.ecn.cz.

Mgr. Eliška Hluší

Bibliografie

- 70 let českého slepeckého tisku, *Svaz invalidů*, Praha 1987
- 70 rokov základnej školy internátnej pre nevidiacich v Levoči, *Základná škola pre nevidiacich v Levoči*, Levoča 1992
- 80 rokov základnej školy pre nevidiacich v Levoči, *Základná škola pre nevidiacich v Levoči*, Levoča 2002, ISBN 80-968767-4-0
- 100 Jahre Blinden-Museum, *Allgemeiner Blindenverband*, Berlin 1991
- 100 roků Klárova ústavu slepců v Praze, *Ředitelství ústavu*, Praha 1932
- 150 Jahre Blindenbildung, *Oswald Schmidt*, Dresden 1959
- 150 let Hradčanského ústavu pro slepé, *Práce invalidů*, Praha 1957
170. výročí speciální školy pro zrakově postižené, *Speciální škola pro zrakově postižené v Brně*, Brno 2005
- Almanach ZŠI pro slabozraké prof. MUDr. Václava Vejvodského, DrSc. v Litovli, *ZŠI Litovel*, Litovel 1994
- Biografie osob zaslužených dla niewidomych, *Polski zwiasek niewidomych*, Warszawa 1993
- Blindeinstitut Kristiania, *V. G. Fabrilins*, Kristiania 1894
- BOHATA, Otakar: K vývoji organizací nevidomých v Československu, *Svaz invalidů*, Praha 1980
- BOHATA, Otakar: Levoča, stredisko nevidiacich, *Zväz invalidov*, Bratislava 1978
- BOHATA, Otakar, JENDRULEK, Oldřich: Mezinárodní soutěže zrakově postižených skladatelů a hudebníků v SSR, *Federální výbor Svazu invalidů*, Praha 1984
- BREJCHA, Leander: Pamětní spis o katolické charitě, *Katolická charita Brno*, Brno 1930
- CLARK, Leslie L. et al.: Technology and Blinds, *The American Foundation for the Blind*, New York 1963
- COHN, Ludwig: Der Weg ins Leben, *Julius Kitzl*, M. Ostrau-Leipzig, Leipzig
- ČEJKA, Otakar: Postavy invalidů v sovětské literatuře, *Svaz československých invalidů*, Praha 1954
- ČERNUŠÁK, Gracian: Dějiny evropské hudby, *Panton*, Praha 1972
- Die Begegnisse und Vermögensgebarung der Klarischen Blindenanstalt, *Klarische Blindenanstalt*, Prag 1885
- Die Deutsche Zentralbücherei für Blinde zu Leipzig, *Deutsche Zentralbücherei*, Leipzig 1979
- DIGRIN, Ladislav: Vývoj slepeckého tisku v našich zemích, Tyfloinformační agentura Radar, Praha 1993
- DIMKOV, Nikolaj: I taka da si polezen, *Sojuz na slepíte v Bulgaria*, Gabrovo 1972
- DOLEŽÁLEK, A. József: Magyar vaknevelő - Laezet, *Landerer Hackenanstnál*, Pest 1842
- DOLEŽÁLEK, Anton Joseph: Nachricht von der Blinden-Anstalt Pest, *Trattner*, Pest 1836
- DOSKOČIL, Jaromír: Naše slepecké tiskárny, Český slepecký tisk, Praha 1938
- DOSKOČIL, Jaromír: Život a význam nevidomého univerzitního profesora Pierre Villey-e, *V. Palásek*, Praha 1936
- DUNKO, Štefan: 50 rokov prípravy na povolanie zrakovo postihnutej mládeže, *Stredné odborné učilište zrakovo postihnutej mládeže*, Levoča 1997
- DURO, Zvonko i Zvonar: Slijepi N. R. hrvatske u školi i na radu, Savez slijepich, *Zagreb Godišnjak*, Zagreb 2003
- Germanistica Olomucensia, Oskar Baum, *Univerzita Karlova*, Praha 1973
- Geschichte der Privat-Anstalt (Direktion der böhmischen Provinz-Erziehungsanstalt für Blinde), *Joseph Seuer*, Prag 1830
- GRODECKA, Ewa: Historia niewidomych polskich w zarysie, *Polski zwiasek niewidomych*, Warszawa 1996
- GUDONIS, Bitautas: Socialnije osnovy i puti integracii lic s narušenym zrjeniem, *Elfdija, Izdatelstvo Eldija*, Eldija 1996
- Guía del museo tiflológico, *Organización nacional de ciegos espao*, Madrid 1994
- HAD, Jaroslav: Nevidomí varhaníci, *soukromé vydání v brailloviském prvopisu*, Havlíčkův Brod 1983
- HAD, Jaroslav: Včelka, *soukromé vydání v brailloviském prvopisu*, Havlíčkův Brod 1984
- HAD, Jaroslav: Vzpomínky na Hradčanský ústav, *soukromé vydání v Brailloviském prvopisu*, Havlíčkův Brod 1985
- HANÁK, Drahomír et al.: 135 let trvání školy pro nevidomé v Brně, *ZŠ pro nevidomé a slabozraké v Brně*, Brno 1970

- HANÁK, Drahomír: Vývoj institucionální výchovy zrakově postižené mládeže, In.: Jaroslava Vališová: Tradice speciální pedagogiky, *Krajský pedagogický ústav v Brně*, Brno 1975
- HANSELMANN, Heinrich: Einführung in die Heilpädagogik, *Rotapfelverlag*, Curych 1930
- HEBOLD, E.: Schreib-Schule für Blinde, *In Selbstverlage*, Berlin 1847
- HELLETSGRUBER, Anton: Maria Teresia von Paradis, *Ch. Reissen*, Linz 1886
- HIENTSCH, J. G.: Jahresschrift, *Selbst Verlag*, Berlin 1854
- HIENTSCH, J. E.: Ueber die Erziehung und den Unterricht der Blinden, *In Selbstverlage*, Berlin 1851
- HJELMBORG, Michael: Blinde-Historisk Museum, *Social og sundhedsforvaltningen*, Kopenhagen 1993
- HLAVÁČOVÁ, Jitka et al.: Hluchoslepí mezi námi, *Paido*, Praha 2003
- HLUŠÍ, Eliška: Nárys historie evropského slepeckého muzejnictví, (diplomová práce), *Masarykova univerzita v Brně*, Brno 2004
- HLUŠÍ, Eliška: Slepecká muzea a jejich společenský význam, (pro vnitřní potřebu), *Technické muzeum v Brně*, Brno 2000
- HLUŠÍ, Eliška: Z historie slepeckého muzejnictví, (pro vnitřní potřebu), *Technické muzeum v Brně*, Brno 2002
- HOLUBY, Josef L.: Almanach, *Comenius*, Praha 1923
- HOSTOMSKÁ, Anna: Opera, *Státní hudební vydavatelství*, Praha 1962
- HREBENDA, Matej: Vlastný životopis, *Osveta*, Bratislava 1976
- HRONEK, Jaroslav: Vybrané kapitoly z péče o děti s vadami zraku, *Univerzita Palackého Olomouc*, Olomouc 1971
- HUTLOVÁ, Dagmar: Pardubický rodák, skladatel, Karel Emanuel Macan, *Pedagogická fakulta v Hradci Králové, katedra hudební výchovy* (diplomová práce), Hradec Králové 1973
- CHALUPECKÝ, Ivan et al.: 70 rokov základnej školy internátnej pre nevidiacich v Levoči, *Základná škola internátna pre nevidiacich v Levoči*, Levoča 1992
- Informační spisek Spolku nevidomých intelektuálů Macan, *nákladem vlastním*, Praha 1935
- International Conference on Tastile Representations for the Blind, *Under the Auspices of the World Council For the Welfare of the Blind*, Berlin 1984
- Israelisches Blinden-Institut in Wien, *E. Engel & Sohn*, Wien 1902
- IV. österreichischer Blindenlehrer- und Blindenfürsorgetag in Brünn, *Mähr. Landes-Blindenanstalt*, Brünn 1909
- JAVAL, Émile: Der Blinde und seine Welt, *Entre Aveugles, Leopold Voss*, Hamburg 1904
- JEGOROVA, M.: Prikljušenija skaočigogo čelověka, *Vsjerusskoje občestvo slepych*, Moskva 2002
- JESENSKÝ, Ján: Otázky péče o osoby se zbytky zraku, Sborník konference o využívání zbytků zraku, *Federální výbor Svazu invalidů*, Praha 1882
- JESENSKÝ, Ján et al.: State z tyflopédie, *Univerzita Karlova*, Praha 1962
- J. G.: Ueber die Erziehung und den Unterricht der Blinden, *Blindenanstalt in Berlin*, Berlin 1851
- KELLER, Helen: Geschichte meines Lebens, *Robert Zug*, Stuttgart 1913
- KLEIN, Johann Wilhelm: Anleitung, Blinden Kindern ohne sie in einem Blindeninstitute, *Blindeninstitut*, Wien, 1844
- KLEIN, Johann Wilhelm: Anleitung zur zweckmässigen Behandlung blinder Kinder, *Blindenanstalt*. Wien 1836
- KLEIN, Johann Wilhelm: Die Anstalten für die Blinde in Wien, *A. Strauss*, Wien 1841
- KLEIN, Johann Wilhelm: Geschichte des Blinden-Institutes, *A. Pichleer*, Wien 1837
- KLEIN, Johann Wilhelm: Lehrbuch zum Unterrichte der Blinden, *Carl Schaumburg*, Wien 1819
- KLIMASIŃSKI, Krzysztof: Czytanie dotykiem, *Polski zwiasek niewidomych*, Warszawa 1984
- KRÁL, Vincenc: Dějiny péče o slepé a slabozraké na Moravě a ve Slezsku, *rukopis*, Brno 1957
- KRASNOUSOV, I. M. et al.: Vsjerossijskoje ordena trudovogo krasnogo znameni, *Vsjerusskoje občestvo slepych*, Moskva 1976
- Krátký nástin stoletého trvání soukromého ústavu pro vychování a léčení chudých slepých dětí a na oči chorých, *Antonín Renna*, Praha 1907

- KRCHŇÁK, Rudolf: Nevidomí známí i neznámí, *Svaz invalidů*, Praha 1966
- KRCHŇÁK, Rudolf: Nevidomí známí, neznámí, *Společnost nevidomých a slabozrakých*, Praha 1992
- KRCHŇÁK, Rudolf: Vlastní životopis, *rukopis*, Brno 1989
- KURTHA, V. H. et al.: Sociálna starostlivosť o slepcov, *Spolok pre nevidomých na Slovensku*, Báhoň 1944
- KURZ, Jaromír: Jan Deyl, jeho život a dílo, *Ústřední výbor svazu invalidů*, Praha 1985
- LANDESMANNOVÁ, Marie: Finger-Zeichensprache, *Friedrich Irrgang*, Brünn 1908
- LAPŠANSKÝ, Jozef et al.: 50 rokov Ústrednej knižnice pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči, *Ústredná knižnica pre nevidiacich v Levoči*, Levoča 1998
- LAPŠANSKÝ, Jozef et al.: Významní speciální pedagogovia z Levoče, *Ústav informácií a prognóz školstva*, Bratislava 2001, ISBN 80-7098-266-7
- LEMÁKOVÁ, Jarmila et al.: 150 let pracovní výuky nevidomých u nás, *Svaz invalidů v ČR*, Praha 1982
- LENDERINK, H. J.: Blind en doofstom tegelijk, *H. D. Villink & Zoon*, Amsterdam 1908
- LENDERINK, H. J.: Het Blindenwezen en buiten Nederland, *W. Gosler*, Amsterdam 1904
- LIBANSKI, Josef: Die Blindenfürsorge in Oesterreich, Ungarn und Deutschland, *A. Pichler*, Wien 1898
- LIBANSKY, Josef: Erziehung der blinder Kinder, *A. Pichler*, Wien 1882
- LIPA, Karel, LES, Pavel: We have overcome, *Tisk Brno*, Brno 1971
- LORENZ, Rudi: Hapestetika, *Národní muzeum*, Praha
- LUDVÍK, František: Dějiny defektologie, *Státní pedagogické nakladatelství*, Praha 1956
- LUDVÍK, František: Příspěvek k vývoji speciální pedagogiky, *Príloha časopisu Otázky defektologie, roč. XVII.*, Praha 1974
- LUI BRAJL, Respublikanskaja centralnaja biblioteka, *Vsjerossijskoje občestvo slepych*, Moskva 1975
- MACKENZIE, Clutha: World Braille Usage, *World Council*, New York 1954
- MARCO, G. et al.: Luce su luce, *Istituto dei ciechi di Milano*, Milano 2003
- MASLIĆ, Ferdinand et al.: Pola veka, (sborník prací jugoslávských autorů), *Izdaniye zavoda za slepy dci i omladinmy*, Zemun 1967
- MELL, Alexander: Der Blindenunterricht, *A. Pichler*, Wien 1910
- MELL, Alexander: Mitteilungen aus dem Gebiete des Blindenwesens, *Museum des Blindenwesens am Blindenerziehungsinstitute*, Wien 1919
- MÉSZÁROS, Anton: Vzpomínky psané ve tmě, *Bolit B-Press Brno*, Brno 2002, ISBN 80-091574-8-3
- MICHAELIS, G.: Bericht über Moons Blindenschrift, *Wilhelm Hertz*, Berlin 1861
- MOLDENHAWER, J.: Histoire de L'Institut Royal des Aveugles, *Institution Publique in Danenmark*, Kopenhagen 1907
- MONATOVÁ, Lili: Pojetí speciální pedagogiky z vývojového hlediska, *Paido*, Brno 1998
- Monographie L'École Braille, *Imprimerie Labousse*, Paris 1899
- MRŠIĆ, Vjekoslav: 105 godina Tiflološkog muzeja, *Hrvatskog slepakog muzej*, Zagreb 1996, ISBN 953-96699-1-Y
- MÚDRA, Šarlota: 75 rokov prvej školy pre nevidiacich na Slovensku, *Nadácia priateľov základnej školy inter-nátnej pre nevidiacich v Levoči*, Levoča 1997
- MÜLLER, T. L.: Schreibmaschine, *Anton Strauss*, Wien 1823
- NEMETH, Ondrej et al.: Komplexná starostlivosť o zrakovo postihnuté deti, žiakov a študentov, (sborník), *Metodické centrum mesta Bratislavy*, Bratislava 2001
- NEUBERT, František K.: Deylův ústav pro slepé v historickém vývoji až po současnost, *Ústřední výbor Svazu invalidů*, Praha 1985
- NOP, Lubomír et al.: Péče o děti s vadami zraku, *Státní pedagogické nakladatelství*, Praha 1957
- NOVOTNÁ, Jana et al.: 111 příběhů královopolských osobností, *Úřad městské části Brno-Královo Pole*, Brno 2005
- ORMIS, Samuel: Výchovověda, nákladem vlastním, Bratislava 1874

- PABLASEK, M.: Die Blinden-Bildungsanstalten, *Alfred Hölder, Riemann*, Wien 1876
- PABLASEK, M.: Fürsorge für die Blinden von Wiege bis zum Grabe, *Universitätsbuchhandlung Wien*, Wien 1867
- PABLASEK, M.: Johann Wilhelm Klein, *A. Pichler*, Wien 1865
- PAVLÍK, František: Slavnostní spis, *Ústav pro nevidomé v Brně*, Brno 1896
- PEIGNOT, G.: Typographie des aveugles, *Boulevard Edgar-Quinet*, Paris 1900
- PIELASCH, Helmut, JAEDICKE, Martin: Geschichte des Blindenwesens in Deutschland und in der DDR, *Deutscher Blinden- und Sehschwachen-Verband*, Berlin 1971
- PÖSCHL, Josef: Zur Geschichte und Charakteristik des modernen Blindenwesens, *Blindenerziehungsanstalt Wien*, Wien 1904
- QUINTILIANUS, Marcus Fabius, Enzyklopädie des Blinden - und Sehbehindertenwesens, *C. F. Müller*, Heidelberg 1990, ISBN 3-8114-2188-3
- RAPPAWI, Anton: Geschichte der Kriegsblinden, Brunn 1916
- RAPPAWY, Anton Josef: Handbuch des Blindenunterrichtes, *Allgemeine Fürsorge*, Brunn 1933
- Ravnyje prava - ravnyje vozmožnosti, Vsjerusskoje občestvo slepych, Moskva 2000
- RIEMANN, Gustav: Wegweiser für Volksschullehrer, Berlin 1879
- RICHVALSKÝ, Pavol: Starostlivosť o slepcov, *Spolok pre starostlivosť o nevidomých*, Bratislava 1947
- ROBEN, Jean: Louis Braille and Coupvray, *Musée Coupvray*, Paris 1986
- ROGI, Branimir: 80 godina odgoja i obrazovanja sliepe diece, Zagreb 1955
- SCHERER, Friedrich: Die Zukunft der Blinden, Im Selbstverlage des Derfassers, Prag 1879
- SCHLEUSSNER, Karl: Lehrmittel und Schreibmaschinen für Blinde, *Blindenanstalt*, Nürnberg 1906
- Schriftenreihe über das Blindenwesen, *Herausgegeben von Deutschen Blindenlehrerverein*, Berlin 1927
- SCHWARZ, Jan: O vychovávání, vzdělávání a podporování slepcův, *O. Sadovský*, Ivančice 1888
- SIZOVA, A.: Anna Alexandrovna Adler, *Obščestvo slepych*, Moskva 1996
- SIZOVA, A.: Moskovskaja škola-internat dlja slepych, *VOS*, Moskva 2000
- SIZOVA, A.: N. A. Semjevskij, *Logos*, Moskva 1999
- SMÝKAL, Josef: 150 let výchovně vzdělávací instituce pro nevidomé v Brně, *ZŠ pro nevidomé v Brně*, Brno 1985
- SMÝKAL, Josef: Čtyři brněnská zastavení, *Slepecké muzeum v Brně*, Brno 1997
- SMÝKAL, Josef: Hudební tradice ve škole pro nevidomé a slabozraké v Brně, *Slepecké muzeum v Brně*, Brno 1997
- SMÝKAL, Josef: Katalog Slepeckého muzea v Brně, *Slepecké muzeum v Brně*, Brno 1996
- SMÝKAL, Josef: Pohled do dějin slepeckého písma, *Česká unie nevidomých a slabozrakých*, Praha 1994
- SMÝKAL, Josef: Pohled do dějin slepeckých spolků, *Slepecké muzeum Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých ČR*, Brno 2000
- SMÝKAL, Josef: Tyflopédické kalendárium, *ČUNS, Odbor kultury Magistrátu města Brna*, Brno 1995
- SMÝKAL, Josef: Tyflopédický lexikon jmenný, *Slepecké muzeum v Brně*, Brno 1998
- SMÝKAL, Josef: Vznik Slepeckého muzea v Brně, *Knižnice Slepeckého muzea v Brně*, Brno 1996
- SOLAROVÁ, Světa: Dějiny nejstarší školy pro nevidomé v Čechách, *Svaz československých invalidů*, Praha 1966
- SOLAROVÁ, Světa, ŠARBACH, Zdeněk: Dějiny nejstarší školy pro nevidomé v Čechách, *Společnost nevidomých a slabozrakých v ČR*, Praha 1992
- SOLAROVÁ, Světa: Geschichte der Sonderpädagogik, *W. Kohlhammer*, Stuttgart 1983, ISBN 3-17-007307-9
- SOLOVJOVA, A. I.: Zrenije nězrjačich - znaniya, um i volja, Sankt-peterburgskaja gosudarstvenaja biblioteka dlja slepych Izdatelstvo (novaja biblioteka), Sankt-Peterburg 2001
- SRBA, Antonín: K. E. Macan, slepý Palestrina, *Unie čsl. hudebníků*, Praha 1936
- ŠAKENIENÉ, S.: Akluju dalia, *Lietuvos Aklietišms Globoti Draugija*, Kaunas 1933
- ŠARBACH, Zdeněk: Emilie Suchardová, *Zora, Svaz invalidů*, Praha 1984

- ŠARBACH, Zdeněk: 80 let časopisu pro nevidomé, *Zora, Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých v ČR*, Praha 1997
- ŠARBACH, Zdeněk: Nezlomení lidé, *Svět sovětů*, Praha 1952
- ŠPIČKA, Antonín, Alexandr: Výchova nevidomých dětí, *nákladem vlastním*, Brno 1904
- Tiflološki muzej saveza slijepih Jugoslavije, *Savez slijepih*, Zagreb 1957
- TINAJOVÁ, Olga et al.: Dejiny slepeckého školstva na Slovensku, *Ústav informácií a prognóz školstva, mládeže a telovýchovy*, Levoča 1992
- VALIŠOVÁ, J.: Tradice speciální pedagogiky v Jihomoravském kraji, *Krajský pedagogický ústav v Brně*, Brno 1975
- VILLEY, Pierre: Pedagogika slepých, *Spolek učitelstva slepých v ČSR*, Praha 1939
- VILLEY, Pierre: Svět slepých, *Pracovní komise učitelstva slepců*, Praha 1940
- VIZVÁRY, Jozef: Úloha RSZP Levoča v rehabilitácii zrakovo postihnutých, *ÚV Zväzu invalidov*, Bratislava 1989
- Vsjerossijskoje občestvo slepých i jeho dějatelnost', *Legkaja industrija*, Moskva 1969
- WAGNER, Emil: Die Geschichte der Klarschen Blindenanstalt, *Selbstverlage des Verfassers*, Prag 1909
- WANECEK, Otokar: Geschichte der Blindenpädagogik, *Karl Masrhold*, Berlin 1969
- ZÁHOŘ, Aleksej: Zpráva o Světové konferenci péče o slepé, *Čs. ústředí pro slepé*, Praha 1931
- ZEMAN, Josef et al.: Otázky slepecké výchovy, *Svaz učitelů*, Praha 1923
- ZEMAN, Josef et al.: Otcí slepých v Jugoslavii, *Český slepecký tisk*, Praha 1936
- ZEMAN, Josef: Svět nevidomých, *Dědictví Komenského*, Praha 1930
- ZEUNE, August: Belisar, Blindenanstalt in Berlin, (6. vydání; 1. vydání r. 1808), Berlin 1843

Dokumenty

- III. Blindenlehrer-Kongresses, *Schmidt*, Kiel 1892
- 147th Annual Report of Perkins School for the Blind, Watertown 1978
- 148th Annual Report of Perkins School for the Blind, Watertown 1979
- 149th Annual Report of Perkins School for the Blind, Watertown 1980
- Achter Jahres-Bericht, *Blinden-Erziehungs-Institut*, Brünn 1863
- Annual Report of Perkins School, *Perkins School*, Watertown 1975
- Bericht über den 2. Kongress für Blindenwohlfahrt, *Blindenanstalt Königsberg*, Königsberg 1928
- Bericht über den IV. Blindenlehrerkongress, *Blindenanstalt Frankfurt am Main*, Frankfurt am Main 1882
- Bericht über den V. österreichischen Blindenkongress, *Zentral Verein für Blinde*, Wien 1914
- Bericht über den X. Blindenlehrerkongress, *Adolf Stenzel*, Breslau 1901
- Bericht über den XI. Blindenlehrerkongress, *Buchdruckerei des Waisenhauses*, Halle a. S. 1905
- Bericht über den XII. Blindenlehrerkongress, *Kommisionverlag der Agentur des Rauhen Hauses*, Hamburg 1908
- Bericht über den XIII. Blindenlehrerkongress, *Selbst Verlag k. u. k. Blindenerziehungs-Institut*, Wien, Wien 1911
- Das Blinden-Erziehungs-Institut in Wien, *A. Pichler*, Wien 1864
- Der erste europäische Blindenlehrer-Congress, *Comitet*, Wien 1973
- Der II. europäische Blindenlehrer-Congress, *Congress-Comitets*, Dresden 1876
- Der zweite österreichische Blindenlehrer-Tag, Linz 1890
- Gomer (Homér), *Regionalnaja tvorčeskaja organizacija invalidov*, Sankt Peterburg 2003
- Italský historický archiv z r. 1848, str. 397-633. *Překlad Alberto Baldasseroni*, Florencie 2004
- Jahresberichte des Blindenheims, *Im Selbstverlag*, Melk 1897-1899

- Jahresbericht über das Privat-Erziehungs- und Heilinstitut für arme Blinde Kinder und Augenranke in Prag am Hradschin, Hradschinen, *Blindeninstitut*, Prag 1908
- Jubilejní výroční zpráva Deylova ústavu, Deylův ústav, Praha 1935
- Louis Braille, Korrespondance, Archives INHA, Paris 1999
- Osobní spisy a osobní výkazy učitelů Ústavu pro nevidomé v Brně
- Osobní spisy a osobní výkazy učitelů Ústavu pro nevidomé v Levoči
- Sechster Jahres-Bericht, *Karl Winiker*, Brünn 1859-1860
- Seventy-sixth Annual Report of the New York, *Institution for the Blind*, New York 1911
- Seventy-Third Annual Report of the Trustees, New York 1908
- Seventy-Third Annual Report of the Trustees, *Perkins Institut*, Watertown 1904
- Sixty-Eight Annual Report of the Managers of The New York, *Bradstreet Press*, New York 1904
- Sixty-Second Annual Report of the Trustees of the Perkins Institution, Boston, 1894
- Taschenbuch für Blindenlehrer, *Blindenanstalt in Berlin*, Berlin 1914
- The Lantern, *Perkins School for the Blind*, Boston 1991-2004
- The Pennsylvania Institution, Philadelphia, 1930
- The Second Report of the New York, *Association for the Blind*, New York 1905
- Účetní a výroční zprávy Ústavu pro nevidomé v Brně 1888-1901
- Verhandlungen des III. Blindenlehrer-Congress, *Congress Comités*, Berlin 1879
- Verhandlungen des VI. Blindenlehrer-Congress, Köln am Rhein, *Provinzial Blindenanstalt*, Köln am Rhein, 1888
- Verhandlungen des VIII. Blindenlehrer-Congress, *C. Hafner*, München 1895
- Verhandlungen des IX. Blindenlehrer-Congress, *E. Werner*, Steglitz 1898
- Výroční zpráva Klárova ústavu slepců 1918-1922, Praha 1924
- Výroční zpráva Klárova ústavu v Praze za rok 1924, Praha 1925
- Výroční zpráva Odboru pro slepecký tisk český 1916-1917, Praha 1916
- Výroční zpráva soukromého ústavu pro výchování a léčení chudých slepých dětí a na oči chorých v Praze na Hradčanech, Praha 1909
- Výroční zprávy Klárova ústavu v Praze za roky 1925-1940
- Výroční zprávy Deylovy výchovny, Deylova výchovna Zemského spolku pro výchovu a opatrování slepých v Království českém, Praha 1911-1914
- Výroční zprávy Deylova ústavu v Praze za rok 1935, *Deylův ústav*, Praha 1935
- XXIII. výroční zpráva spolku Československý slepecký tisk, Praha 1937
- Zweiter Jahres-Bericht, Franz Gastr, Brünn 1856

Časopisy

- Der Blindenfreund, *Blindenanstalt zu Düren*, Düren 1881-1933
- Die Blindenwelt, Organ des Reichsdeutschen Blindenverbands, Berlin, 1938, 1939, 1941
- Cesta slepých, *Svaz slepeckých spolků*, Praha 1948-1950
- Deylův obzor, *Zemský spolek pro výchovu a opatrování slepých v Království českém*, Praha, 1918
- Die Gegenwart, *Blinden und Sehbeschädigte Verband DDR*, Berlin 1975-1991
- Eduikator, *The International Council for Education*, Boston 1987-2004 Elán, Svaz invalidů, Praha 1978-1987
- EOS, Vierteljahrschrift für die Erkenntnis und Behandlung jugendlicher Abnormet, *A. Pichtler*, Wien 1906-1915
- Mitteilungen, *Freundeskreis für Taubblinde*, Bern 2001-2005

- Mládež vyžadující zvláštní péče, *Státní pedagogické nakladatelství v Praze*, Praha 1958
- Nápravná pedagogika, *Spolek pro péči o slabomyslné*, Praha 1949–1950
- Naša žižň, *Vsjerossijskoje občestvo slepych*, Moskva 1986–1990
- National Institute for the Blind, London 1948/49
- News, *National Library Service for the Blind and Physically Handicapped*, Washington 1985–2005
- Organ der Taubstummen- und Blinden-Anstalten in Deutschland, *Bindernagel & Chimpff*, Freiberg 1855, 1856, 1957, 1860, 1880
- Otázky defektologie, *Státní pedagogické nakladatelství Praha*, Praha 1959–1988
- Outlook for the Blind, American Foundation for the Blind, *INC.*, New York
- Péče o mládež, Česká zem. komise, 1922–1941
- Péče o slepé na Moravě, *Svaz slepeckých spolků*, Brno
- Pedologické rozhledy, *Spolek pro péči o slabomyslné*, Praha roč. I.–IV.
- Práce invalidů, *Ústřední jednota invalidů, Svaz invalidů*, Praha 1950–1958
- Prizyv, *Vsjerossijskoje občestvo slepych*, Moskva 1975
- Resoconto, *Istituto del Ciechi*, Roma 1890–1893
- Review, *Světová rada pro blaho slepců*, 1984–2002
- Revue pro vzdělávání a výchovu hluchoněmých, *Svaz spolků učitelů hluchoněmých*, Praha 1924–1942
- Rivista di Tyflogia, Roma, Nim. 58
- Sechsunneunzigstes Kenjarsblat, Zürich 1896
- Socijalna misao, *Glasno saveza slijepih Jugoslavije*, roč. XXII. Zagreb
- Sociální revue, *Ministerstvo sociálních věcí*, Praha 1920–1931
- Svět nevidomých, *Svaz slepeckých spolků a ústavů*, 1945–1948
- Speciální pedagogika, *Státní pedagogické nakladatelství*, Praha 1990–1999
- Špeciálna pedagogika, *Spoločnosť pre špeciálnu a liečebnú pedagogiku*, Bratislava 1973–2000
- Teorie a praxe speciální pedagogiky, *Státní pedagogické nakladatelství*, Praha 1988–1990
- The Lantern, Perkins School for the Blind, Watertown 1978–1985
- The Trustees of the Perkins Institution, *Wright & Potter*, Boston 1904–1908
- THOWALD, Nils, DAHLQUINST, Hattiet: Föräldrakurserna vid Tomtebodaskolan, *Uppsala universitet*, Uppsala 1973–1975
- Tyflogické listy, Příloha časopisu Zora, *Svaz invalidů*, Praha 1965–1998
- Úchylná mládež, *Spolek pro péči o slabomyslné v Republice československé*, Praha 1926
- Valentin Haiüy, *Revue universelle des Questions Relatives aux aveugles*, Paris 1889–1896
- Viata Noua, *Organ al asociatiei neveztorilor din Republica Romania*, Bucuresti 1975–1979
- Von unsern Blinden, *Blinden-Erziehungsinstitut in Wien*, Wien 1910–1912
- Zari, *Sojuz na slepíte*, Sofija 1982–1985
- Zeitschrift für das österreichische Blindenwesen, *Blindenanstalt in Wien*, Wien 1914–1928
- Zora, *Svaz invalidů, Společnost nevidomých a slabozrakých, Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých*, Praha 1976–2005
- Zprávy Klubu přátel Pardubicka, *Klub přátel Pardubicka*, Pardubice

Slovníky a encyklopedie

- Bertelsmann Lexikon (Euromedia Group), *Odeon*, Praha 2000, ISBN 80-207-1060-4
- Brockhaus Konversation-Lexikon, *F. A. Brockhaus*, Leipzig 1885–1893

- Československý hudební slovník, *Státní hudební vydavatelství*, Praha 1963
- Defektologický slovník, *Státní pedagogické nakladatelství*, Praha, 1984
- Ilustrovaný encyklopedický slovník, *Československá akademie věd*, Praha 1980
- Ilustrovaná encyklopedie, *Encyklopedický dům*, Praha 1995, ISBN 80-191647-3-0
- MATZNER, Antonín et al.: Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby, *Editio Supraphon*, Praha 1987
- Mehers Konversations-Lexikon, *Bibliografisches Institut*, Leipzig 1885–1892
- MELL, Alexander: Handbuch des Blindenwesens, *S. Pichler*, Wien und Leipzig 1900
- Ottův slovník naučný včetně doplňků, *J. Otto*, Praha 1888–1943
- PADLT, Jaromír: Slovník světových skladatelů, *Supraphon*, Praha 1972
- Pazdírkův hudební slovník naučný, *Ol. Pazdírek*, Brno 1937
- Pedagogická encyklopédia Slovenska, *Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie ved*, Bratislava 1984
- Příruční slovník naučný, *Nakladatelství Československé akademie věd*, Praha 1962–1967
- SCHOLLER, Heinrich: Enzyklopädie des Blinden- und Sehbehinderten-Wesens, *Deutscher Blindenverband, V. (Hrsg.)*, Heidelberg, ISBN 3-8114-2188-3
- Slovník antické kultury, *Nakladatelství Svoboda*, Praha 1974
- Vsjerossijskoje občestvo slepých i jeho dějatelnost', *Legkaja industrija*, Moskva 1969
- Všeobecná encyklopedie, Encyklopedie Diderot, *Vydavatelství Diderot*, Praha 1999
- Wehers Konversation-Lexikon, *Verlag des Bibliographischen Instituts*, Leipzig 1885–1892
- Wigands Konversation-Lexicon, *Verlag von Otto Wigand*, Leipzig 1846–1852

Tyflopedický lexikon jmenný

PhDr. Josef Smýkal

Vydalo
Technické muzeum v Brně

Finanční podpora
Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR,
APOGEUM, o.s.

a
Typhlographie Brno

Fotografie - archiv autora
Grafický design a sazba - Petr Šváb
Grafický design vazby - Jiří Donné
Korektura textů - Petr Gratias
Korektura obrazové přílohy - Jiří Donné

Tisk - Bekros Brno
150 výtisků
Druhé vydání
ISBN 80-86413-30-6

Brno - 2006